

BEVRIJDING

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE
PARTIJEN

JAARGANG 27 NUMMER 1 19/1/1983 PRIJS F.1,50

MET SOCIALISTISCH ELAN

sommigen bezuinigen op auto's

KOMMENTAAR

De norm

Aart van den Berg, een pas afgestudeerde econoom, werd niet aangenomen op een christelijke school in 's Gravenzande. Reden: zijn lidmaatschap van de PSP. De politie-agent Jan de Goede uit Renkum werd ontslagen wegens kritiek op het politie-beleid en de weigering aan ME-akties mee te doen. Onlangs werd Jos geweigerd als welzijnswerker bij het Hof. Reden: hij is homosexueel. Eerder terug werden een lesbische lerares in Helmond en een communistische docent in Tilburg ontslagen, werd donorzaad van homo's geweigerd, liepen christelijke onderwijsorganisaties te hoop tegen het wetsontwerp op de gelijke behandeling. Aan het kostwinnersprincipe wordt weer ruim baan gegeven. Tal van voorbeelden van intolerant en diskriminerend gedrag zijn er ten aanzien van anders-denkers en anders-zijnden zijn erop te noemen. Zoals de economie met een onzichtbare hand werkt, althans in theorie, zo is er in de sociale verhoudingen een onzichtbare norm actief, zeker in de praktijk. Formeel zijn het steeds andere redenen, die voor het discriminerende gedrag opgegeven worden. Van den Berg zou niet in het team passen. De Goede was niet geschikt voor zijn functie. De lesbische lerares had een tijdelijk kontrakt, dat ten einde liep. De christelijke scholen hebben recht op een eigen ideologie. Het kostwinners-principe zou juist ongelijkheid tussen alleenstaanden en samenwonenden voorkomen.

De Norm werkt er echter niet minder effectief om. Ontslagen wordt er, afgewezen wordt er, geweigerd wordt er. Mij bekruipt langzaam het gevoel, dat we langzaam maar zeker teruggedreven worden naar een tijd, waarin flikkers zich niet openlijk op straat durfden tonen, potten elkaar niet openlijk durfden te omarmen, linkse mensen niet durfden te zeggen, dat ze links waren, vrouwen, dat ze ook mensen zijn. De teruggang in de economie gaat gepaard met een teruggang in tolerantie en gelijke behandeling. De Norm drijft mensen opnieuw naar de rand van de maatschappij. De harde kern blijft blank, mannelijk en christelijk. Wat is dan wel die Norm? In de PSP woedt daarover een debat, als voorbereiding op het kongres 'Feminisme en Socialisme' van eind februari. Sommigen noemen het - ik beperk me nu even tot de patriarchale kant van het kapitalistische systeem, waarin we zitten - de norm van heteroseksualiteit. Anderen de norm van sexe-gebonden machtsverhoudingen. Weer anderen noemen het de norm van het patriarchale hetero-sexe/geslachts-systeem. Achter die verschillende moeilijke begrippen gaan verschillen in analyse schuil, maar zij worden gehanteerd vanuit een gemeenschappelijk besef: dat de PSP streeft naar opheffing van alle vormen van uitbuiting en onderdrukking, die

voortvloeien uit het kapitalistische en patriarchale systeem. Waar door economische teruggang de Norm opnieuw versterkt opkomt, neemt zo'n kongres aan belang toe.

CHRIS HUINDER

Vroedvrouw en begrafenisondernemer

"In Nederland moeten we minstens die zaken steunen, die duidelijk positief zijn, zoals de strijd tegen de uitbuiting van OGEM, Bruynzeel en Billiton en de veranderingen in het ontwikkelings-beleid. Daarnaast lijkt het me belangrijk al de overdreven verhalen over de Surinaamse 'diktatuur' met talloze doden en de (bijna bewuste) verpaupering van het volk tegen te gaan". Daarmee eindigde het artikel over links in Suriname in Bevrijding no. 20 (15/11/82) Siep van der Werf had het geschreven en de redactie kon er zich mee verenigen.

Siep was in de zomer langere tijd in Suriname geweest en had er met talloze mensen gesproken. Vooral linkse mensen. In Bevrijding deed hij verslag van zijn gesprekken. Op het allerlaatste moment moest de redactie de inleiding van zijn artikel volledig wijzigen. Aktuele gebeurtenissen vereisten dat. Er waren grote vakbondsakties onder leiding van de Moederbond. De activiteiten, het proces tegen Rambocus, het studentenprotest van begin december zouden op 8 december leiden tot het in brand steken van gebouwen, de muilkorving van de oppositie en tot de moord op vijftien of meer Surinamers en een Nederlander.

Daarmee was de Surinaamse revolutie van 1980 in een straat vol bloed terecht gekomen. Zoals het er nu naar uitziet in een doodlopende straat. Of het moet zijn, dat Bouterse en de zijnen van het politieke toneel verdwijnen, en anderen de revolutie uit het bloedspoor weten weg te trekken en verder te ontwikkelen. In Bevrijding no. 6 van eind maart vorig jaar schreef Siep van der Werf als commentaar: 'Het zo snel neerschieten van één van de leiders van de tegencoup, Hawker, heeft terecht in Nederland veel afwijzende reacties opgeroepen. Ook de 'verontschuldigen' (-) kunnen de executie zonder zelfs enige vorm van proces niet enigszins vergoelijken.' Zowel toen als nu nemen Siep van der Werf en de redactie van Bevrijding afstand van de moorden en veroordelen zij die kategorisch. Ook het partijbestuur en de Tweede Kamerfractie van de PSP hebben deze moorden ten scherpste veroordeeld. Fred van der Spek verlangde zelfs in de Kamer een VN-onderzoek naar deze moorden. Hier en daar levende geruchten als zou de PSP achter de PALU (Progressieve Arbeiders en

Landarbeiders Unie) staan, die achter Bouterse en de zijnen zou staan, waardoor de PSP impliciet Bouterse zou steunen, missen elke grond. Met de moorden is er een einde gekomen aan de 'gunst van de twijfel', die het revolutionaire proces in Suriname van PSP'ers en van andere linkse mensen in Nederland tot dan toe gekregen had. Achteraf kan men aan ons vragen: Was het niet reeds eerder duidelijk, dat die revolutie zich op een hellend vlak bevond? Had niet reeds eerder afstand genomen moeten worden? Een revolutionair proces kent geen eenduidige richting. Het zwalkt, zoekt een weg, keert op zijn schreden terug, probeert een nieuwe koers. Er was niet zozeer sprake van een hellend vlak alswel van een hobbelende weg. Vandaar de grote aandacht, die Bevrijding aan dit revolutionaire proces gaf. Die grote aandacht was voor ons ook gerechtvaardigd, gezien de positieve veranderingen, die in Suriname tot ontwikkeling gebracht werden en die vaak tegen belangen van Nederlandse bedrijven ingingen: het ombuigen van de ontwikkelingshulp naar meer kleinschalige projecten, die directelijk de bevolking ten goede kwamen komen; het verminderen van de rassentegenstellingen; het proberen te ontwikkelen van een ongebonden buitenlandse koers, in het Caraïbische gebied geen sinecure; de opkomst van vakbonden, progressieve partijen en volkskomité's, die aan de basis gestalte moesten geven aan nieuwe democratische vormen.

Van belang is tevens, dat steun aan een revolutionair proces of aan een bevrijdingsstrijd, waar ook ter wereld, voor de PSP altijd een kritische steun is. Het gebruik van geweld brengt niet altijd de politieke overwinning, en zo ja, dan nog is de vraag: ten koste van hoevelen? Draagt het gebruik van geweld niet tevens een nederlaag in zich? Het marxistische adagium is steeds: 'geweld is de vroedvrouw van de nieuwe samenleving'. Nu, na Suriname, moeten we ons opnieuw de vraag stellen: is geweld ook niet de begrafenisondernemer van de nieuwe maatschappij? Met de moorden in Suriname heeft links Nederland er een probleem erbij. Vragen moeten er gesteld worden als: Wat is de relatie tussen revolutie/nationale onafhankelijkheid en geweld? Hoe sterk beïnvloedt het gebruik van geweld het neerschieten van tegenstanders, de doelstellingen van de strijd? Tot hoever gaat onze steun aan en onze kritiek op groepen, waarmee we het in de doelstellingen (al dan niet volledig) eens zijn?

Wordt het niet tijd de PSP-resolutie van november 1975 van Zwolle over het gebruik van geweld te herzien? Daar staat o.a.: 'Wanneer tegen onrecht en tegen onderdrukking revolutionair geweld wordt aangewend, houdt steun aan de doelstellingen en de strijd niet automatisch in, dat daarmee ook de gebruikte middelen worden aanvaard.' Tja, 'revolutionair geweld,' wat is dat, kameraden? 'Niet automatisch,' maar wanneer wel en wanneer niet, kameraden? Dat zijn hele andere vragen dan die rechts zich moet stellen: Waarom opschorting van de ontwikkelingshulp aan Suriname en niet aan Pakistan en Indonesië, waar

generaals nardhandig elke oppositie de kop indrukken? Waarom het wegsturen van Surinaamse militairen, die hier in Nederland in opleiding zijn, en niet van 200 Argentijnse militairen, die hier bij Hollandse Signaal Apparaten (HSA) te Hengelo een opleiding volgen? Waarom selectieve verontwaardiging? In ieder geval van de redactie aan de lezers een geweldloos nieuwjaar toegewenst.

CHRIS HUINDER

inhoud

VREDESKONFERENTIE ATHENE	
Een respectabel schoolreisje	pag. 3
FEMINISME EN SOCIALISME	
de voorbereiding in het land	pag. 4
ONDERWIJS	
medezeggenschap een farce	pag. 6
SOCIALISTISCH ELAN	
Ook voor vrouwen?	pag. 7
Is de PSP de Derde Wereld vergeten	pag. 8
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN,	
maar . . .	pag. 10
ZUID-AFRIKA SANKTIES	
één jaar niet genoeg	pag. 11
ONTWAPENEND	
recensie van Hannes de Graaf	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14

BEVRIJDING

Versijnt twee maal per maand
Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en vereniging 'Het Gesproken
Weekblad'/Grave ook op cassette uitgege-
ven

Redactie: Peter Dros, Chris Huinder,
Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel
Sandvoort, Peter Zwart, Geert Dekker

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74 toestel 11 of 12

Abonnement: f 30,- per jaar
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.

Druk, zetwerk: Bevrijding, Amsterdam

Een respectabel schoolreisje

Op 10, 11 en 12 december werd in Athene een conferentie gehouden over kernwapenvrije zones in Europa. De conferentie was georganiseerd door het IPCC (International Peace Coordination Committee), een verband van Westeuropese vredesorganisaties opgezet door het IKV, en de nog jonge Griekse vredesbeweging KEADEA (organisatie voor nationale onafhankelijkheid, vrede en ontwapening). Deze conferentie had iets speciaals: hij werd geopend door de Griekse minister-president, *Andreas Papandreou*. Een van de gevolgen: de conferentie werd zelfs vermeld in de *Washington Post* en andere Amerikaanse kranten. Wordt de vredesbeweging respectabel? De conferentie werd voor de PSP bijgewoond door de buitenland-sekretaris, *Wilbert Dekker*, en de voorzitter, *Bram van der Lek*, die een kort verslag over een stap in een voortschrijdend proces doet.

Wat is nou eigenlijk zo'n internationale conferentie? Als je aankomt lijkt het wat op een rommelig georganiseerd schoolreisje. Aardige Griekse heren halen ons allemaal af van de diverse vliegvelden, we zitten heel lang in een bus, mensen uit allerlei landen worden bijeengegaard en tenslotte afgeleverd in hun hotels.

De volgende morgen begint het dan echt. De bus haalt ons op en brengt ons tezamen in een universiteitsgebouw. In tegenstelling tot wat we gewend zijn bij zulke gelegenheden is de zaal waar we vergaderen al bomvol. Al gauw zal blijken waarom: *Andreas Papandreou* komt binnen, gevolgd door bijna de voltallige Griekse regering, ministers en staatssecretarissen, waaronder *Mellina Mercouri*.

De vertaalinstallatie blijkt niet zo denderend te werken. Vele koptelefoons geven géén, andere een Franse en Engelse vertaling door elkaar. Maar tenslotte kan het dan toch beginnen: *Papandreou* houdt zijn speech. Een wat droog verhaal met veel feiten en cijfers (iemand zei: 'een uittreksel uit het Sipri-jaarboek'), maar daarom nog niet onbelangrijk. Grote stukken worden uitgezonden door de Griekse TV, en zulke duidelijke verhalen over de gevaren van de wapenwedloop, en dan door de eigen minister-president, kunnen niet vaak genoeg gehouden worden.

Bovendien richt hij zich in deze toespraak duidelijk tot de andere regeringen in Westeuropa en de VS met een oproep om de vredesbeweging niet als een tegenstander, maar als een belangrijke steun te zien in de strijd tegen de gevaren van de (kern-)wapenwedloop, hij keert zich ook tegen de konventionele bewapening en de wapenhandel. Al met al een niet onbelangrijke politieke gebeurtenis.

De conferentie

Dan de eigenlijke conferentie. Er worden inleidingen gehouden door de Noorse ex-minister *Sivertsen*, de Deense

(alweer) ex-minister *Olsen* en door *Mient Jan Faber*, alle over het belang, de mogelijkheden en de mogelijke gevolgen van kernwapenvrije zones. Daarover wordt de volgende dag in werkgroepen gediscussieerd, en op zondag worden de resultaten verwerkt in een slotverklaring, waarin ook verdere plannen van de Europese vredesbeweging worden aangekondigd.

Op de conferentie waren mensen aanwezig van vredesorganisaties en politieke partijen uit vele landen: Griekenland, Bulgarije, Joegoslavië, Syrië, Israël, Italië, Spanje, Frankrijk, Westduitsland, Engeland, Nederland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Canada en de VS.

Erg jammer was dat een vertegenwoordiger van een Hongaarse onafhankelijke vredesgroep, die wel met enkele ande-

ren een schriftelijke bijdrage had ingestuurd en die officieel was uitgenodigd, tenslotte niet bleek te komen. Het geeft aan hoe moeilijk het is werkelijke contacten met onafhankelijke vredesgroepen in Oosteuropa te leggen en te onderhouden. Toch moeten deze contacten zeker worden voortgezet. Ze zijn een onderdeel van het vredesproces waar we mee bezig zijn.

Het zal duidelijk zijn dat de discussie tussen zoveel verschillende landslieden, talen en invalshoeken een moeizame is. Toch blijkt het mogelijk al discussiërend vraagstukken helderder te maken, elkaar over en weer beter te gaan begrijpen en tenslotte zelfs tot redelijk concrete uitspraken en afspraken te komen.

Daarnaast is erg nuttig wat er gebeurt in de avonden, op de recepties en tijdens de toeristische uitstapjes, waar menig hartig gesprek wordt gevoerd, menige heftige woordenwisseling plaatsvindt, maar ook nieuwe politieke contacten worden gelegd en informatie wordt uitgewisseld.

Resultaten

Juist in deze weken viel de herbevestiging door alle NAVO-landen van hun 'vastbeslotenheid' om het 'dubbelbesluit', de zogenaamde nuloptie te handhaven, en de hypokriete uitdaging aan de Sovjet-Unie om nu ook een 'konstruktieve voorstellen te doen'. Het kan niet vaak genoeg herhaald worden, dat de 'nuloptie' niets met 'nul' te maken

heeft en dat de voorstellen die de Russen zo af en toe doen beslist niet gekker of onbruikbaar zijn dan die van het Westen.

De verklaring van Athene begint dan ook met een scherpe veroordeling van deze nuloptie en de schijnvertoning in Genève.

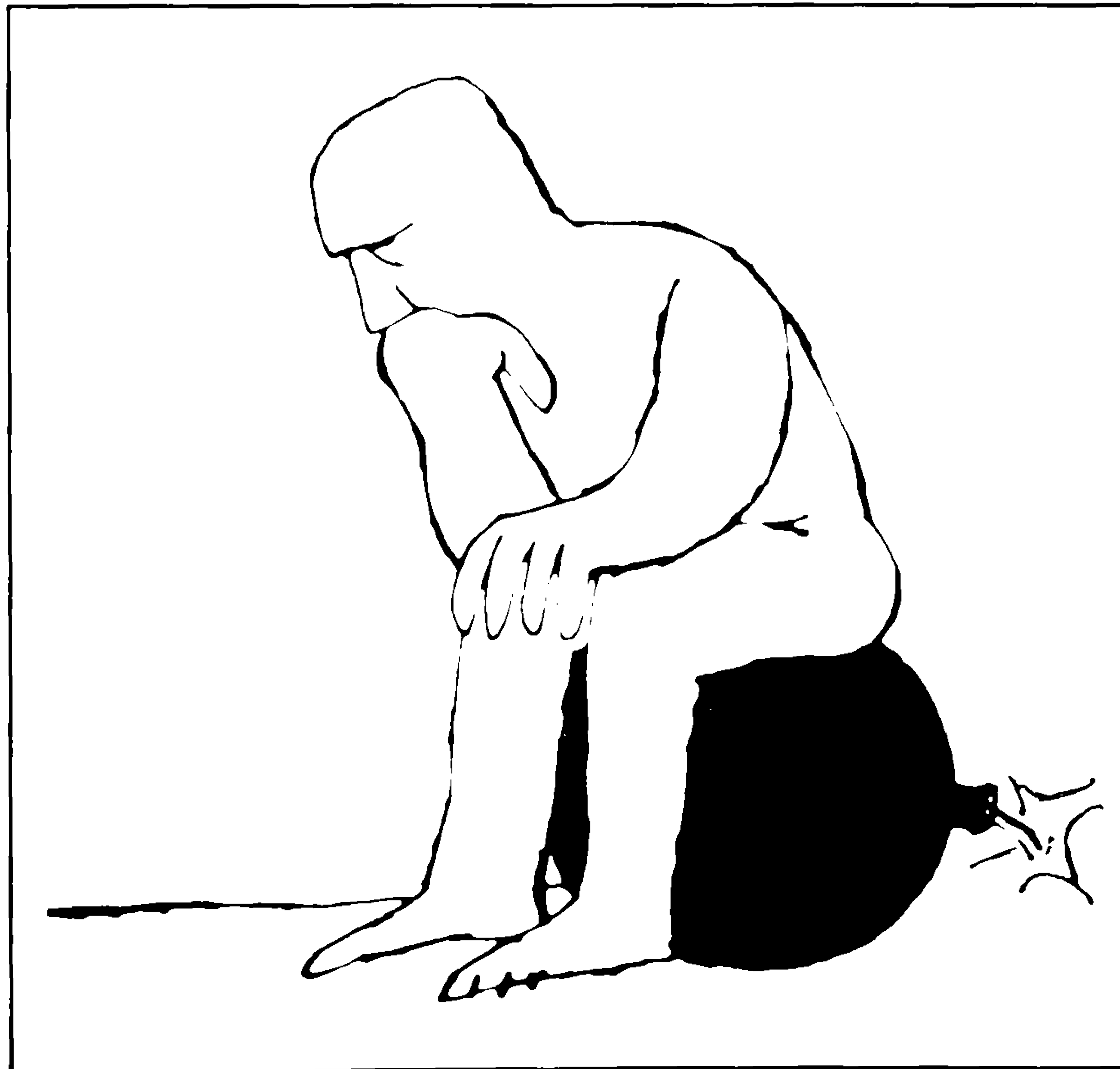
De verklaring vervolgt met een dringende oproep aan de Europese regeringen en in het bijzonder aan de politieke partijen om te kiezen voor een politiek van deëskalatie. Gevraagd wordt om de besprekingen over kernwapenvrije zones die tussen verschillende landen gaande zijn met meer kracht voort te zetten: die tussen de Scandinavische landen en Finland, de (nog vage) plannen voor een kernwapenvrije zone in Middeneuropa (o.a. het voorstel van de zogenaamde *Palme-kommissie* voor een zone van 150-300 km aan beide zijden van de grens tussen de Bondsrepubliek en de DDR) en de besprekingen tussen Roemenië, Bulgarije, Joegoslavië en Griekenland. Van die laatste kondigde *Papandreou* onlangs aan dat hij hoopt binnen anderhalf jaar in staat te zijn een topconferentie daarover te beleggen.

Op zich maken zulke kernwapenvrije zones natuurlijk niet zo'n enorm verschil op het totaal van de (kern-)wapenwedloop. Het belang ervan is echter het politieke proces dat opgang komt als het blijkt dat landen uit Oost en West in staat zijn om tot afspraken over zulke zones te komen.

In de verklaring wordt er verder nadrukkelijk op gewezen dat werkelijke spanningsverminderende maatregelen niet mogen worden verward met het soort plannen dat generaal *Rogers* en andere NAVO-autoriteiten voorstellen, waarbij wel kernwapens worden weggehaald uit enkele gebieden in Europa, maar alleen om ze te vervangen door minstens even gevaarlijke en technisch hoog ontwikkelde konventionele wapens.

Kernwapenvrije zones hebben alleen zin als een onderdeel in een proces dat gericht is op wapenvermindering, ontspanning en een toenemende internationale samenwerking en doorbreking van de blokken. In die zin hebben een groot aantal organisaties uit vele landen in Athene met elkaar gesproken, oude banden aangehaald en nieuwe plannen gemaakt.

In het jaar 1983 zijn door de vredesbeweging vele activiteiten gepland. In de eerste plaats gericht op het tot elke prijs voorkomen van de plaatsing van de Pershings en kruisraketten. Maar ook voor verdergaande tegen de wapenwedloop gerichte verandering. De conferentie in Athene kan gezien worden als een eerste stap in deze reeks.

FEMINISME EN SOCIALISME

In november en december diskussieerden de afdelingen van de PSP over de stellingen voor het kongres *Feminisme en Socialisme*. Hadden de stellingen van de kongreskommissie al tot hevige debatten met het partijbestuur geleid, in de afdelingen ging het er niet minder aan toe. Tegen veel werd er aangehikt. De moeilijke begrippen, de verkeerd gedachte analyses, het ontbreken van historische gegevens. Voor BEVRIJDING zocht Alice Loeters de bijeenkomst van PSP-vrouwen in Utrecht op, Chris Huinder bezocht de afdelingsvergaderingen van Amsterdam-Jordaan, Kampen en Helmond. Gerda Bosdriesz, lid van de afdeling Dordrecht, was aanwezig op het weekend, dat die afdeling over het kongres-thema hield.

Amsterdam-Jordaan hoogoplopende emoties

De gaskachel in het lokaal, waar de afdeling bijeenkwam, was nieuw en mocht niet voluit branden. De temperatuur was er laag, maar de emoties van een kleine twintig mensen, onder wie enkele vrouwen, liepen niettemin hoog op. De tegenstellingen leken moeilijk te overbruggen.

Andrée van Es en Hans Rey hielden ieder een inleiding. Andrée van Es vanuit de visie van de kongreskommissie. Zij liep snel de visie in de PSP-geschiedenis van de PSP-vrouwen af: de eis van een 5-uren-dag door hen gesteld, de instelling van een kongreskommissie door hen bepleit, de discussie over de naam van het kongres. Vervolgens ging zij in op het verschil tussen de begrippen 'systeem van heteroseksualiteit' en 'systeem van sexegebonden rolverdeling'. Het eerste omvat meer dan alleen het gedrag van en tussen mensen. Het gaat ook in op de sexebepaalde organisatie van de maatschappij en bovendien op de verinnerlijkte gevoelens en waarden, die mannen en vrouwen met zich meedragen. Daarna gaf ze een stel discussiepunten aan, die op het vlak van de organisatie van de PSP lagen: moeten vrouwen een eigen spreekrecht hebben? Moeten vrouwen in parlementaire organen door vrouwen opgevolgd worden? Hoe organiseren we emotionele ondersteuning? Kunnen we regels voor de deelname van vrouwen aan het partijleven opstellen? Wat vinden we van een quotumregeling?

Hans Rey, lid van de PSP-homogroep, schetste de geschiedenis van de homo-beweging. De ontdekking van de homoseksueel door de medische wetenschap aan het eind van de vorige eeuw, het aarzelende begin van homo-diskussiegroepen in de jaren '20 van deze eeuw; de grote, zware klappen in de jaren '30 en '40, het voorzichtige herbegin in de vijftiger jaren en de opkomst in de zestiger jaren, via het COC en de NVIH (Nederlandse Vereniging voor Integratie van Homoseksualiteit). Dan

de homo's, die in de afgelopen tien jaar de straat opgaan en in politieke partijen actief worden. Hij spreekt zelfs van 'een infiltratie in de PSP om de PSP te homosexualiseren'. Ten slotte eindigt hij bij de kongreskommissie, waar ook de homo's eer vertegenwoordiger in hebben zitten. Zowel hij als Bob van Schijndel, gemeenteraadslid, zeggen dat ze geschrokken zijn van de naamsverandering voor het kongres. Daar zijn ze kwaad over en ze zullen het er niet bij laten zitten.

Dan komt Van Schijndel goed los. Hij soms snel de overeenkomsten van de homostrijd met de vrouwenstrijd op: allebei voor individualisering, voor individuele sociaal-ekonomische en emotionele onafhankelijkheid, voor 'volledige' mannen en vrouwen, voor roldoorbrekend gedrag. Dan, met in kracht toenemende stem, de verschillen: de homobeweging is voor seksuele bevrijding, waarbij sex wordt losgezien van relaties en voortplanting; is ook voor vrijheid van sado-masochisme, pedofilie en pornografie. Om te eindigen: 'Bevrijding zou voor de PSP moeten betekenen: opheffing van alle belemmeringen.' Riekje de Haan verdedigt de nieuwe naam voor het kongres. De vrouwen waren bij de oude naam er bang voor, dat de vrouwenstrijd ondergesneeuwd zou worden door de aandacht die aan de homostrijd gegeven zou worden.

Frank Köhler, een ander Amsterdams gemeenteraadslid, gaat verder. Hij vindt de stellingen geen echte stellingen, ze zijn rommelig en intern tegenstrijdig. Bovendien bieden ze geen praktische handvaten voor politiek werk. Zo wordt er, zegt hij, enerzijds gepleit tegen een quotumregeling, maar ook voor een opvolging van vrouwen door vrouwen. Andrée van Es en Hans Rey geven steeds tegenvuur.

Door een andere aanwezige wordt er gesteld: 'wat heeft dit met socialisme te maken? We willen allemaal toch hetzelfde.' En een ander: 'Er zitten toch óók geen arbeiders in het partijbestuur.' En weer een ander: 'de partij hoeft toch geen crèche te

organiseren, als er een afdelingsvergadering is.' De discussie wordt chaotisch. De voorzitter grijpt in. In een rondje mag ieder nu haar/zijn mening zeggen. In meerderheid komt eruit, dat men de voorbereiding van het kongres nog zo onvoldragen vindt, dat er op het kongres geen beslissingen genomen kunnen worden. Men zal voorstellen er een discussiekongres van te maken.

Kampen theoretische bespiegelingen

In de theologiestad Kampen ging het er anders aan toe. Een relatieve grote opkomst. 13 van de 43 leden. In meerderheid theologen of theologie-studenten op de vergadering. Een enkele heftruckchauffeur en buurtwerker. De vergadering vindt plaats in een FNV-gebouw. Tapijtkleedjes op de tafels. In een belendend lokaal wordt een bruiloftsfeest gevierd. Het is de eerste keer, dat er in deze afdeling echt een kongres wordt voorbereid. Na de gebruikelijke afdelings-perikelen — de post, financiën, de mededelingen, een propaganda-affiesje voor een demonstratie in Steenwijk — houdt Karin Spaink, lid van de kongreskommissie, een inleiding. In een helder betoog vat zij de problemen samen.

Na de pauze worden er aarzelende vragen aan de inleidster gesteld: zijn de stellingen niet te moeilijk? Vormen ze een steen in het water, zijn ze provocerend of vormen ze een beleidsstuk? De discussie komt traag op gang. Er wordt tegen de term 'systeem van heteroseksualiteit' aangehikt. Wordt die eigenlijk niet geplugd? Een aanwezige vindt de scheiding in politiek, ideologisch en ekonomisch nivo om dat systeem te analyseren ongelukkig. 'Er zijn ook overlappings.' Bovendien, zo zegt hij, krijgt het element arbeid daardoor een ondergeschikte rol. Socialisme heeft voor hem met arbeid te maken. De discussie gaat de filosofische kant op. Er wordt gesteld: het begrip systeem van heteroseksualiteit is bedoeld als nadere invulling van het begrip patriërchaat, maar het huidige heteroseksuele systeem is al een bepaald heteroseksueel systeem. Daardoor wordt de indruk gewekt, dat alle hetero-relaties patriërchaal zijn. Er volgt een historische uiteenzetting. Dan gaat de discussie weer een culturele kant op. Is er niet altijd een bepaalde seksuele gerichtheid op een man of op een vrouw of op beide geslachten? Kun je die primaire aantrekkingskrachten en seksuele gerichtheden wel wegredeneren? Moet je die eerst niet erkennen om ze dan pas te kunnen ontkennen?

Alles wordt door Karin Spaink beantwoord. Er is weinig onderlinge discussie. Tot slot vraagt iemand zich af, of het niet verkeerd is om feminisme tot een hoogste prioriteit van de PSP te verheffen? Belemmert dat niet de herkenning? Leidt dat niet tot een elite-partij? Karin Spaink sluit de discussie af. Stelt, dat het bij de invoering van een 5-urige werkdag niet gaat om een herverdeling van het werk onder werkloze mannen, maar tussen mannen en vrouwen. Ze stelt ook, dat het goed zou zijn, als de PSP vanuit haar praktische standpunt naar sexueel geweld zou kijken. Ook die zaken zijn met elkaar te verbinden.

Helmond talloze vragen

In Helmond zitten twaalf mannen en vijf vrouwen bijeen, een gebruikelijk beeld bij de bezochte afdelingsvergaderingen. Samengepakt op het toneelpodium van een grote zaal in een NKV-gebouw. Ook hier fanfare-muziek in een naburig lokaal. En ook hier een inleiding van Karin Spaink, die ondertussen een tiental afdelingsvergaderingen bezocht heeft. Ze is in haar rol gegroeid. Ze voert af en toe een klein toneelstukje tijdens haar inleiding op. Doet zit- en sta-posities van mannen en vrouwen voor, als ze het over lichaamstaal heeft. Gaat met haar benen lekker breeduit en met haar lijf onderuitgezakt zitten om een mannelijke zithouding na te bootsen. Ze vergelijkt Bram van der Lek met Anton Geesink om aan te tonen, dat de lichamelijke verschillen tussen die twee mannen groter zijn, dan tussen haar en Bram van der Lek. Op verzoek vertelt ze, hoe de koppeling tussen de ekonomische crisis en vrouwenmishandeling in elkaar zit. Werkloze mannen hangen thuis rond, wat tot irritaties leidt, die met geweld opgelost worden. Vrouwen worden werkloos en krijgen weer een van de man afgeleide positie. De vrouw behoort in het gezin, dat wordt een sterkere eis en leidt tot een benadrukking van haar rol als lustobject. En ook verliezen mannen op een nivo, dat van werk, aan macht, die ze op een ander nivo, dat van seksuele macht, willen compenseren.

Talloze vragen worden er gesteld: Als je 6 uur gaat werken, wat wordt dan je basisloon volgens 'Socialistisch Elan?' Hoe kun je dit soort theorieën meer toegankelijk maken? Moeten al deze ideeën in wetten worden vastgelegd? In hoeverre houden juist en alleen sexeverschillen machtsverschillen in stand? Kun je feministische wensen binnen het kapitalistische systeem verwezenlijken? Waar

Op zaterdag en zondag 26 en 27 februari vindt het PSP-kongres over *Feminisme en Socialisme* plaats.

In het vorige nummer van BEVRIJDING werd aan dit kongres al ruim aandacht besteed. Inmiddels hebben de leden van de partij in de afdelingen zich over de teksten uit de eerste kongreskrant gebogen. BEVRIJDING ging bij verschillende afdelingen en bij de PSP-vrouwen kijken en doet in dit nummer verslag.

Ook de komende twee nummers besteedt BEVRIJDING nog aandacht aan dit kongres, dat wordt gehouden in Nijmegen.

De eerste kongreskrant is voor abonnees van BEVRIJDING te bestellen door overmaking van f 1,50 op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'kongreskrant Feminisme & Socialisme nr. 1'.

Binnenkort verschijnt de tweede kongreskrant. De leden van de PSP krijgen die gratis toegezonden, maar de abonnees van BEVRIJDING kunnen ook deze krant bestellen door overmaking van f 1,50 op bovenstaand giro-nummer met vermelding van 'kongreskrant Feminisme & Socialisme nr. 2'. De twee kongreskranten tezamen krijgt U toegezonden door overmaking van f 2,50. (U begrijpt wel wat U dan op uw overmakingsbiljet moet vermelden.)

voorstel feminisme op te nemen in de leuke 'Voor socialisme en ontwapening en voor feminisme'. Op de plenaire bijeenkomst bleek dat de procedure van indienen van amendementen niet voor iedere discussiegroep duidelijk was geweest. In de meeste groepen was naar een meerderheidsstandpunt gepraat en dit werd als zodanig ingebracht. Minderheidsamendementen kunnen altijd nog op afdelingsvergaderingen worden ingebracht. Deze procedurekwestie met betrekking tot besluitvorming kostte helaas veel tijd en veroorzaakte grote verwarring. Teleurstellend was het te ontdekken dat ook vrouwengroepen niet ontkomen aan dergelijk geharrewar, ook al was het een kleine groep die hiertoe aanleiding gaf. Tenslotte is dit één van de vele belemmeringen voor vrouwen om zich met politiek te gaan bemoeien. En terecht.

Dordrecht diepgang en gezelligheid

Half december trokken zo'n vijftien leden van de afdeling Dordrecht zich terug in de bossen van Baarle-Nassau om de stellingen uit de kongreskrant uitgebreid onder de loep te nemen. Dit als voorbereiding op de ledenvergadering die later in december zou worden gehouden. Jaarlijks organiseert de PSP-Dordt zo'n scholingsweekend voor haar leden, met als bedoeling om enerzijds

komt onderdrukking vandaan? Wat is de rol van de godsdienst bij het instandhouden van vrouwenonderdrukking? Als alles beantwoord is sluit de voorzitter de vergadering. Een vrouw roept nog net op tijd: 'kameraden, allemaal naar de 5-urige werkdag!'

PSP-vrouwendag struikelen over procedures

In Utrecht kwamen ongeveer 70 vrouwen bij elkaar om te praten over de door diverse vrouwengroepen opgestelde amendementen, die als PSP-vrouwengroep zullen worden ingediend. Voordat iedereen in groepjes een gedeelte van de kongreskrant voor haar rekening zou nemen, werd vanuit de kongrescommissie eerst nog het een en ander toegelicht op de tekst. Met name de verschillen met het partijbestuur kregen aandacht. 'Het is van groot belang dat we nieuwe progressieve strategieën bedenken, waarin zowel het terrein van de arbeid als het terrein van de seksualiteit en relaties naar voren komen.'

In drie groepen werd gepraat over de stellingen uit de kongreskrant. 'Visie' bleek het meest gewenste onderwerp, dus was er een meerderheid die hierover praatte. De kernbegrippen in de kongreskrant, namelijk 'seksegebonden rolverdeling' en 'systeem van heteroseksualiteit' stonden hierbij centraal. Een vrouwengroep had een amendement ingediend om als alternatief voor deze begrippen, die beiden niet zo gelukkig zijn, het begrip 'sexisme' in te voeren. Dit begrip geeft echter veeleer een diskriminatieaspect aan en geeft niet aan dat het om een systeem gaat, waarin mensen tot mannen en vrouwen worden gemaakt, en dat dit struktuurbepalend is voor de maatschappij.

Vrouwen die al afdelingsvergaderingen achter de rug hadden gaven aan dat het begrip 'systeem van heteroseksualiteit' veel weerstand opriep. Het begrip is niet direct toegankelijk en er is een theoretische achtergrond nodig om het toegankelijk te maken. In eerste instantie lijkt dit een nadeel, maar anderzijds is het juist prima dat er vragen over gesteld worden. Dan kan er tenminste gedegen uitleg worden gegeven.

Verder was het opvallend en maakte de meeste indruk, de motievoorstellen met betrekking tot opname van het begrip 'feminisme' in de naam van de partij. Opeens bleek iedereen erg gehecht aan de tot nu toe gevoerde naam, en leek het voorstel zeer radikaal. Wel leek het een prima

een onderwerp waar de afdeling zich mee bezig houdt uit te diepen, en anderzijds het onderlinge contact tussen de leden te bevorderen.

Op verschillende manieren (spel, discussiegroepjes, film) werd er gewerkt aan het praten en verder denken over de discussiestellingen. De opzet om de discussie niet alleen abstract theoreties te voeren, maar ook de stof te betrekken op ieders eigen functioneren (privé, studie/werk, in de PSP, e.d.) en op het functioneren van de afdeling, is goed uit de verf gekomen. Op die manier werd er niet alleen een poging gedaan de theorie ook op de praktijk toe te passen, maar het werkte ook verhelderend op de vaak abstracte stellingen.

Bij de *visiestellingen* is er naar aanleiding van de maatschappelijke bepaaldheid van mannen en vrouwen lang stilgestaan bij de vraag waarom het door de hele geschiedenis heen steeds de vrouwen zijn geweest die onderdrukt worden. Heeft dat te maken met biologische zaken als lichaamskracht en moederschap? Of zijn er altijd ook maatschappelijke factoren geweest die dat bepaalden? Hoe komt het dat er toch ook matriarchale stammen zijn? Na hier enige tijd over gefilosofeerd te hebben, bleef het een open vraag. Ten aanzien van arbeidstijdverkortening en herverdeling van het werk werd geconstateerd dat dit niet goed kan gebeuren, als het niet gepaard gaat met democratisering van de bedrijven. Anders ontbreken de garanties dat de door de arbeidstijdverkortening vrijgekomen uren ook werkelijk omgezet worden in arbeidsplaatsen. Ook biedt democratisering van het werk meer mogelijkheden, dat er ook een herverdeling in werk gaat plaatsvinden tussen mannen en vrouwen. (Vrouwen meer in hogere functies, doorbreking typies mannen- en vrouwenwerk.)

Ten aanzien van de organisatiestellingen werd duidelijk dat verschillende punten uit de overwegingen ook voor de afdeling herkenbaar waren. Oplossingen zijn gezocht om daar op afdelingsniveau verandering in aan te brengen (b.v. bij de opvang van nieuwe leden, de manier van vergaderen en de kinderopvang).

Alles bij elkaar werd het door alle aanwezigen een geslaagd weekend genoemd. Naast dat er nu, door er ruim de tijd voor te hebben, op een rustige manier de nodige punten goed uitgediept en toegelicht konden worden, en daardoor de meningen ook veel dichterbij elkaar zijn gekomen, was het ook een erg gezellig weekend!

(advertentie)

De Tweede Kamerfractie van de PSP heeft plaats voor een

ERKEND DIENSTWEIGERAAR, ter vervulling van zijn vervangende dienstplicht

per 1 maart, of zo spoedig mogelijk daarna.

Zijn hoofdtaak zal zijn het verder vormgeven van het beleid van de fractie inzake *defensie en vredeswerk*, het verzamelen en natrekken van informatie, het leggen van contacten, en het voorbereiden van parlementaire initiatieven. In overleg met de betrokkenen zal een of meer specifieke onderwerpen uit dit beleidsterrein gekozen worden, ter verdere uitwerking.

Daarnaast zullen administratieve werkzaamheden tot zijn taak behoren.

De fractie werkt in nauw teamverband samen.

De sollicitant dient te beschikken over:

- door opleiding en/of activiteiten verkregen deskundigheid op het gebied van defensie en vredeswerk
  - algemeen politiek inzicht en affiniteit met het werk van de PSP
  - goede schriftelijke en mondelijke uitdrucksvaardigheid.
- Ervaring in acties en activiteiten wordt op prijs gesteld.

Belangstellende dienen in hun sollicitatiebrief aan de fractie in ieder geval te vermelden: naam, adres, opleiding, ervaringen met politiek werk, activiteiten m.b.t. defensie en vredeswerk, voorkeur voor onderwerpen op het beleidsterrein en administratieve ervaringen. Deze brief dient uiterlijk 9 februari bij de fractie binnen te zijn.

Sollicitanten worden dringend aangeraden een informatiepakket bij de fractie op te vragen alvorens te solliciteren.

Een eerste selectie van de kandidaten zal worden gemaakt aan de hand van de binnengekomen brieven. De geselecteerde kandidaten zullen worden uitgenodigd voor een gesprek.

Stichting fractie-assistentie PSP
(sollicitatiecommissie)
Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag
Voor nadere informatie:
070 - 61 49 11
(naar PSP-fractie vragen)

VOORLOPIG EEN FARCE

Augustus 1983 moet er op elke school een medezeggenschapsraad zijn. In die raden kan worden 'meegedacht' over het functioneren van de school. Fred van der Spek pleitte in het septembernummer (1982) van het weekblad van het Nederlands Genootschap van Leraren (NGL) voor medezeggenschap van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Medezeggenschap over de inhoud van het onderwijs, de dagelijkse gang van zaken op school maar ook - bijvoorbeeld - over de aanstelling van leraren. Ideeën die veel

verder gaan dan de plannen die er nu liggen. De raden krijgen nu alleen een adviserende stem (zie BEVRIJDING nr. 6 '82). De macht op school: wie heeft ze en wie krijgt ze? Daarover gaat een aktiedag die de PSP-onderwijsgroep op 19 maart organiseert. In dit artikel gaan Herman van Noordenburg en Saskia van Oenen in op de twijfels rond de machtsstrijd. Willen de scholieren en docenten de touwtjes eigenlijk wel in handen nemen?

Geloven progressieve scholieren, ouders en docenten in de medezeggenschapsraden? Zien ze er een middel in om hun wensen en eisen gerealiseerd te krijgen?

We citeren het decembernummer 1982 van het blad van de Amsterdamse ABOP-afdeling dat tientallen leraren benaderde over de stand van zaken: "Een verontrustend groot aantal scholen verklaarde geen werk van de zaak (medezeggenschapsraden, HN/SvO) te maken omdat ze het helemaal niet zagen zitten."

Op de vraag hoe deze scholen dat tegenover hun besturen denken te verantwoorden (de besturen zijn ervoor verantwoordelijk dat de raden er komen), was het antwoord: "als er niemand zich verkiesbaar stelt, wat moet je dan? Dan houdt het toch op?"

We geloven niet dat er uit de geringe interesse moet worden afgeleid, dat het verzet tegen het huidige onderwijsstelsel dood is. Maar wel dat de van bovenaf opgelegde medezeggenschaps-

raden een verkeerd middel zijn.

Overheersing

Het is geen geheim dat de school tot de instellingen behoort waar macht van de één over de ander centraal staat. Er wordt onverhuld gestraft: in de vorm van vrijheidsberoving (nablijven), tewerkstelling (strafwerk) en isolatie (eruit sturen).

De docenten móeten dat - tot op zekere hoogte - ook wel; wie de scholieren niet kan laten doen wat de eindexameneisen voorschrijven, die levert een wanprestatie. Althans in de ogen van veel collega's, inspectie, bestuur, ouders en ook scholieren.

Ogenschijnlijk is het zo dat de betrokkenen zich erbij hebben neergelegd dat de school 'nu eenmaal' is gebaseerd op moeilijk te veranderen machtsstructuren.

Heel verwonderlijk is dat niet. In de voorbije jaren is gebleken dat het zinloos is om 'zomaar' de machtsverhou-

dingen in het onderwijs ter discussie te stellen. Het onderwijs is een deel van de hele maatschappij. De organisatie, de vorm en inhoud van het onderwijs maken verzet extra moeilijk. De buitengewone soort afhankelijkheid van scholieren vergeleken bij werknemers komt daar nog bij. De positie van de scholieren is sowieso anders: schooltijd kan heel frustrerend zijn, maar gaat op den duur vanzelf voorbij.

Dit alles is van invloed op het verzet dat leraren kunnen leveren. Zij kunnen wel, als werknemers, eisen stellen voor hun eigen arbeidspositie. Zodra het de inhoudelijke kant van hun werk betreft stellen zij hun eisen zowel 'voor de leerlingen' als voor zichzelf. Het is erg moeilijk en twijfelachtig om de emancipatie van anderen te eisen als die zelf niet minstens meewerken...

Onbegonnen werk

Betekent dit nu dat het onbegonnen werk is om het onderwijs van binnen

uit te veranderen? Moet alle verandering dan maar tot stand komen op basis van parlementaire besluitvorming? We menen van niet. Er is dan wel niet zoiets als een onderwijsbeweging, à la vrouwen-, kraakbeweging enz. die regelmatig naar buiten treedt, maar er zijn wel degelijk mensen bezig met onderwijsverandering aan de basis. Dat wil zeggen dat ze in hun eigen klas zó les geven, dat leerlingen er zelfstandig in kunnen opereren. Ze proberen zo de leerlingen te activeren. Dat is de voorwaarde voor alle volgende stappen.

Scholiereninvloed, zeggenschap, macht kan pas ontstaan als scholieren zelf initiatieven (kunnen) nemen.

Vanuit dit inzicht zijn waarschijnlijk op allerlei plekken docenten en onderwijsgroepen bezig om projecten e.d. te ontwikkelen. Hoeveel mensen er wáár met soortgelijke dingen bezig zijn, en wat ervan terecht komt, is moeilijk te achterhalen.

Een doel van de aktiedag 'macht op school' is dan ook contact te leggen tussen mensen die, op welke manier ook, streven naar vermindering van de machteloosheid van scholieren. Het doorgeven en bundelen van informatie en ervaring.

Een ander doel kan zijn om verschillende opstellingen met elkaar te confronteren. Is het uitzichtloos of toch juist nodig om van binnenuit, van onderaf, te proberen de machtsverhoudingen in het onderwijs ter discussie te stellen?

De treurige wet die de medezeggenschap regelt kan niet genegeerd worden in het kader van ons thema 'macht op school'. Wat zijn de ervaringen van scholieren, docenten en ouders met de voorlopige raden? Is het toch de moeite waard er energie in te steken om ze zo goed mogelijk te laten functioneren? Wakkeren ze een of ander bewustzijn aan, door hun goede of juist door hun slechte functioneren? Vragen die op de aktiedag aan de orde zullen komen, tezamen met de hierboven gestelde vragen over het veranderen van machtsverhoudingen.

HERMAN VAN NOORDENBURG
SASKIA VAN OENEN

Als je er op 19 maart in Utrecht bij wilt zijn, stuur dan vóór 15 februari een kaartje naar de PSP-werkgroep 'Macht op school', p/a Elandsstraat 13 1016 RW Amsterdam.

MET SOCIALISTISCH ELAN

Een half jaar geleden bracht de PSP de brochure *'Met socialistisch élan; een antwoord aan Wagner'* uit. Hierin wordt een alternatief geboden voor de rechtse bezuinigingspolitiek van Lubbers c.s. Nu, zes maanden na dato, is er nog weinig gedaan met het plan. Er wordt nog steviger bezuinigd en nog meer ingeleverd. Hoog tijd dus om *'Met socialistisch élan'* verder naar voren te schuiven. *Titia Bos* beschrijft de konsekwenties voor de vrouwen: draagt het plan bij tot een onafhankelijke inkomenspo-

sitie van de vrouwen en bestrijdt het de vrouwenwerkloosheid? En *Wim Ringe* van de *Henk Lankhorststichting* geeft aan dat *'Met socialistisch élan'* tekortschiet daar weer het om de Derde Wereld gaat: het gaat te eenzijdig over de Nederlandse situatie en is nadelig voor andere, arme landen. In het volgende nummer van *BEVRIJDING* komen we nog terug op de kritiek of *'Elan'*. Elders op deze pagina's kondigen we een themadag over dit onderwerp aan.

De brochure *'Met socialistisch élan; een antwoord aan Wagner'* is te bestellen door f 4,60 (inclusief verzendkosten) over te maken op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van de titel. Op zaterdag 29 januari zal er een themadag zijn over *Socialistische élan*. Deze vindt plaats in de Snouckaertlaan 11 (vierhonderd meter links van het station in Amersfoort). De themadag begint om 11.00 uur.

Ook voor vrouwen?

Sinds *'Met socialistisch élan'* een half jaar geleden verscheen zijn de economische vooruitzichten er niet rooskleuriger op geworden. De politiek van de rechtse regering-Lubbers/van Aardenne houdt geen belofte in voor overheidsop treden gericht op snelle afname van de werkloosheid. Het sociaal beleid van deze regering zal de mensen in de laagste uitkerings- en inkomensklassen de armoe niet besparen.

***Titia Bos* bekijkt het PSP-plan *'Met socialistische élan'* op het punt van het perspectief voor vrouwen. Draagt het plan bij tot een onafhankelijke (inkomens-)positie van de vrouw en bestrijdt het de (vrouwen-)werkloosheid?**

tuurbeleid, samen met arbeidstijdverkortening en een geïndividualiseerd inkomensstelsel, de werkgelegenheidssituatie en inkomenspositie van vrouwen kan verbeteren.

Betaalde en onbetaalde arbeid

Wat ik bij teruglezen, na een half jaar, in de brochure mis, is een visie op de verhouding betaalde en onbetaalde arbeid (huishoudelijk werk, maar ook bij voorbeeld vrijwilligerswerk). Waaruit duidelijk zou kunnen worden vanuit welke opvattingen de PSP een herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid noodzakelijk vindt. In een herdruk kan op dit onderdeel wellicht een aanvulling komen, waarbij ook opvattingen uit de brochure *'Weiger werk'* van de PSP-Jongerengroepen bij de discussie betrokken kunnen worden. Mogelijke discussiepunten zijn dan:

— draait iedereen — in loondienst of niet — in vergelijkbare mate mee in een kapitalisties systeem, waarbij het weigeren van loondienst evengoed afhankelijkheid inhoudt van het functioneren van een kapitalisties economies stelsel;

— hoe groot is de kans dat het kapitalistiese systeem even (in)effectief bestreden kan worden vanuit de positie van *'werk weigeren'* als vanuit de positie als georganiseerden in loondienst.

Werkgelegenheid voor vrouwen

'Met socialisties élan' gaat ervan uit dat een uitbreiding van het aantal betaalde arbeidsplaatsen met 900.000 mogelijk moet zijn, gedurende de eerstkomende vijf jaar. Dat is het gevolg van de voorgestelde arbeidstijdverkortening, in samenhang met onder meer een uitbreiding van

die sectoren die door de staat worden betaald, zoals openbaar vervoer en gezondheidszorg. Dat kleine miljoen extra arbeidsplaatsen zal lang niet allemaal door vrouwen worden bezet. Die toename van het aantal betaalde arbeidsplaatsen vergroot hoogstens de kans dat óók vrouwen betaalde arbeid krijgen; een garantie houdt het zeker niet in. Als we zien dat de arbeidsmarktpositie van veel vrouwen niet zo gunstig is en dat vrouwen vaak het onderspit delven in de concurrentieslag om betaalde arbeidsplaatsen met blanke mannen, dan geeft dat geen aanleiding tot voor vrouwen optimistische verwachtingen bij een uitbreiding met 900.000 betaalde arbeidsplaatsen.

vervolg op pagina 8

In het huidige politieke klimaat is de discussie over arbeidstijdverkortening als mogelijke bijdrage tot een afname van de werkloosheid gestimuleerd door de principe-overeenkomst tussen werknemers- en werkgeversorganisaties in de *Stichting van de Arbeid*. Bovendien is in het kader van de veranderingen van het uitkeringsstelsel sociale zekerheid de discussie over individualisering bijzonder actueel gebleven.

Vragen

Als we met deze ontwikkelingen van het laatste halfjaar in het achterhoofd de brochure *'Met socialisties élan'* teruglezen, komen twee vragen bij mij op. Wat heeft het gepresenteerde plan te bieden op het punt van de bestrijding van de werkloosheid, óók vrouwen. En draagt het plan bij tot een individuele, onafhankelijke (inkomens)positie van vrouwen. Ik wil deze vragen niet losmaken uit het plan, dat een *'totaalpakket'* aan maatregelen op sociaal-economisch gebied inhoudt. Wel wil ik weten in hoeverre het *'totaalplan'* van gericht stimuleringsbeleid en (sektor)struk-

Foto: Michel Pellanders

IS DE PSP DE DERDE WERELD VERGETEN

Het verzoek om kritiek te leveren vanuit het perspectief van de problemen van de Derde Wereld was afkomstig van één van de auteurs van de brochure, die daarmee in feite al te kennen gaf dat de Derde Wereld er in deze publikatie nogal mager af was gekomen. Na lezing kan men alleen maar gelijk gegeven worden. Slechts éénmaal valt in deze brochure 'Met socialistisch élan' de term Derde Wereld.

Het zal dan ook geen verwondering wekken dat van enige systematische aandacht voor de gevolgen voor de Derde Wereld bij de oplossingen van de economische problemen, zoals die in deze uitgave van de PSP aangedragen worden, totaal ontbreekt. Het is niet de bedoeling van dit artikel om een afgevoegen en uitgebalanceerd oordeel te vellen over deze brochure. Wel wil ik de vraag beantwoorden of het vergeten van de Derde Wereld op 'toeval' berust of dat er in feite voor de belangen van de Derde Wereld binnen de voorgestelde oplossingen van de Nederlandse economische problemen geen plaats is.

Vanuit de Derde Wereld wordt steeds vaker en indringender de vraag gesteld of een kapitalisties bestel in staat is de problemen van het overgrote deel van haar inwoners op te lossen. De ontwikkelingen in de laatste 25 à 30 jaar wijzen in tegenovergestelde richting: steeds grotere groepen blijven uitgesloten van wat een enigszins redelijk bestaan geacht mag worden (voldoende voedsel, mediese zorg, onderwijs, democratische rechten).

In de brochure worden oplossingen voor de economische crisis ter tafel gebracht waarvan een belangrijk kenmerk is dat het allemaal oplossingen zijn die de kapitalistische structuur van de Nederlandse economie niet (fundamenteel) ter discussie stelt. Alle gesuggereerde maatregelen en oplossingen dragen het sociaal-demokratiese stempel. Afgezien van een aantal uitwassen is het kapitalisme zo slecht nog niet; en als het slecht uitpakt dan moeten er maatregelen genomen worden die de negatieve en slechte effecten van het kapitalisme verzachten en/of wegnemen. Indien de vraag of voor de Derde Wereld binnen het kapitalisme een oplossing mogelijk is wordt

beantwoord met ja, dan lijken twee mogelijkheden in aanmerking te komen. Ofwel Nederland (resp. Het Westen) en de Derde Wereld kunnen elk onafhankelijk van elkaar groeien (= zich ontwikkelen?), ofwel de groei bij de één (Nederland) gaat ten koste van de groei bij de ander (De Derde Wereld).

Waarschijnlijk is de eerste mogelijkheid er niet. Ook de schrijvers van 'Met socialistisch élan' gaan uit van de relaties die de Nederlandse economie heeft met het buitenland. En zo is het ook. De Nederlandse economie kan niet geïsoleerd worden van de internationale economie. Maar het is dan wel zaak rekening te houden met

Foto: Hannes Wallrafen

vervolg van pagina 7

Voor de komende vijf jaar stelt de PSP een arbeidstijdverkortung van 8 naar 6 uur per dag, dus een verkortung van 25% voor; gemiddeld 5% per jaar. En dat is aanzienlijk meer dan het resultaat (iets meer dan 1% in 1983) waarmee de ABVA/KABO uit de onderhandelingen met de minister van binnenlandse zaken is thuis gekomen. In vergelijking met die maatschappelijke realiteit is het PSP-voorstel voor 5% arbeidstijdverkortung per jaar veel vergaander, al is het niet voldoende om een situatie van volledige werkgelegenheid te realiseren. En dan laten we de door de vakbeweging altijd gestelde eis van 'volwaardige werkgelegenheid' nog maar buiten beschouwing. Als er echt gebeurt, wat te vrezen valt, dan gaat niet alleen een groot aantal arbeidsplaatsen verloren, onder andere als gevolg van automatisering, maar gaat ook de kwaliteit van veel arbeidsplaatsen de komende jaren schrikbarend achteruit. En het risico is bepaald niet denkbeeldig dat vooral vrouwen in de kwalitatief slechtere banen terecht zullen komen. Belangrijk is dus: een drastiese arbeidstijdverkortung (en het is de vraag of 5% per jaar toereikend is), controle op de

hoeveelheid en de soort arbeidsplaatsen die deze arbeidstijdverkortung moet opleveren.

Onafhankelijke (inkomens)positie van vrouwen

'Met socialisties élan' geeft de opvatting weer dat iedereen vanaf 16 jaar recht heeft op een zelfstandig basisinkomen van f 13.000 per jaar. Op zich is de erkenning van zelfstandige inkomensrechten voor iedereen een onderdeel van een socialistiese maatschappijvisie, waarin voor het hoger inkomen en de status, verbonden aan betaalde arbeid in vergelijking met onbetaalde arbeid, geen plaats is.

Eerder in BEVRIJDING (1981, nr. 9) heb ik geschreven over de gevaren van invoering van een basisinkomen in een situatie, waarin (nog) geen uitzicht bestaat op realisering van een grondige herverdeling van het betaalde werk. Voor de positie van vrouwen kan de invoering van een basisinkomen (onder andere) betekenen dat haar positie als huisvrouwen wordt bevestigd en versterkt. Een gevaar dat in de brochure wordt onderkend, maar dat desondanks niet heeft geleid tot de uitwerking in een

rekenmodel waarin uitgegaan wordt van een basisinkomen in een situatie dat iedereen betaalde arbeid kan verrichten. Een situatie die pas na vijf jaar waarvoor dit plan is uitgewerkt, kan ontstaan. Het rekenmodel gaat uit van een situatie in 1987: 900.000 betaalde arbeidsplaatsen erbij en een basisinkomen.

Een ander discussiepunt is het voorgestelde belastingstelsel. Er wordt wel gesteld dat er een individualisering van de belastingheffing moet plaatsvinden, maar daar wordt aan toegevoegd dat daarbij wel rekening moet worden gehouden met een 'eerlijk behoefte beginsel'. En dat leidt dan tot een voorstel om een aparte belastingaftrek voor alleenwonenden en andere eenheden met één volwassene in te voeren, zodat verschillen (ten opzichte van eenheden met meer volwassenen) in vrij besteedbaar inkomen worden weggevoerd. Dat betekent wél een belastingstelsel waarin wordt gekeken naar de 'leefeenheid' van mensen.

Of dit voorstel voortkomt uit het zoeken naar oplossingen voor (tijdelijke) problemen die zich kunnen

voordoen bij de invoering van maatregelen als de algemene arbeidstijdverkortung, is mij niet duidelijk. In deze vorm ben ik van de juistheid ervan (nog) niet overtuigd.

Realiseerbaarheid

De PSP heeft in 'Met socialisties élan' geprobeerd een model te presenteren van ekonomies herstel, uitgaande van de bestaande (krisis)situatie en zonder al te hoge verwachtingen van fundamentele veranderingen in de maatschappelijke machtsverhoudingen. Dat kan de geloofwaardigheid van zo'n model, naar bijvoorbeeld de PvdA, vergroten. Deze kracht van de brochure is ook haar beperking: de 'haalbaarheid' heeft ook de grenzen van het denken bepaald.

Ook voor vrouwen kan het voorgestelde pakket aan maatregelen een stap in de goede richting zijn, maar is het zeker geen eindstation. En bij de realisering van deze korte-termijns maatregelen zullen we de effecten ervan op een betere verdeling van de betaalde en de onbetaalde arbeid en op een individueel inkomen al in de gaten moeten houden.

Titia Bos

de gevolgen in het buitenland (waar- onder die Derde Wereld) van de voorgestelde maatregelen.

Het is best aardig om ervan uit te gaan dat de uitvoer in de jaren 1982-1987 met gemiddeld 2,5% moet/kan stijgen, maar de konsekwentie hiervan is dan wel dat die groei c.q. produktie niet tegelijkertijd in dat zelfde buitenland gerealiseerd kan worden. En wat bijvoorbeeld te denken van voorstellen als 'het nieuw leven in blazen van zogenaamde 'gevoelige' sectoren zoals konfektie-, meubel- en schoenindustrie...? Pech voor de Derde Wereld? De werkgelegenheid die het daar opleverde stelde toch al niet zoveel voor?

Derde Wereld wordt overgeslagen
De tweede mogelijkheid die inhoudt dat de groei van de één zijn weerslag heeft op de groei van de ander lijkt realistischer. Jammer is het dan dat in die brochure op geen enkele plaats ook maar één cent of één promille groei gereserveerd wordt voor de Derde Wereld. Alle groei wordt toebedeeld aan en gebruikt in het eigen land. Steeds weer wordt voor Nederland van een zo sterk mogelijke groei uitgegaan. Nergens wordt de vraag gesteld (laat staan beantwoord) of groei voor de Nederlandse economie wel echt nodig en/of wenselijk is. Nergens wordt de Nederlandse economie in een mondiaal perspectief geplaatst.

Hierbij kan dan natuurlijk niet het antwoord ontbreken op de vraag

welke de positie van de Nederlandse economie internationaal zou moeten zijn. We zullen het er maar op houden dat de Derde Wereld domweg vergeten is. De veel slechtere gedachte dat de Derde Wereld is overgeslagen omdat dan voor Nederland een nog grotere groei gerealiseerd kan worden, laat zich echter maar moeilijk onderdrukken. Wat zijn nu de praktische konsekwenties van de voorgestelde maatregelen uit 'Met socialistisch élan'? In de nota worden voorstellen gedaan om structuren die aantoonbaar nadelig zijn voor de Derde Wereld en die de 'internationale arbeidsdeling' niet alleen bestendigen, maar zelfs versterken.

Met de voorstellen om kollektieve voorzieningen uit te breiden en arbeidsplaatsen te scheppen in de sociale sektor en overheidssektor zal niemand moeite hebben. Het knelpunt doet zich voor indien het gaat om een offensief structuurbeleid: investeringen in de industrie. De auteurs stellen in dit verband voor over te schakelen op hoogwaardige produktie om de concurrentie met het buitenland beter aan te kunnen. Dat dit geschiedt zonder rekening te houden met dat buitenland en met name het Derde Wereld-deel daarin, dat daarmee veroordeeld is tot het ten eeuwigden dage produceren van grondstoffen en/of laagwaardige produkten, is triest.

Al met al blijven na lezing veel vragen onbeantwoord. De benadering is en

Sinds enige tijd bestaat binnen de PSP de Henk Lankhorst Stichting. Hierin zitten mensen die vinden dat binnen een partij als de PSP niet alleen veel aandacht moet worden besteed aan de strijd voor het socialisme in Nederland — de vrouwen- en homostrijd, tegen kernenergie en kernwapens, tegen de afbraak- en krisispolitiek van de regering en van gemeenten, en noem maar op — maar ook aan de problemen van de Derde Wereld. Wij vinden dat we in feite met dezelfde strijd bezig zijn als de volken in de Derde Wereld, die strijden voor rechtvaardiger verhoudingen in hun eigen land en in de wereld. Niet alleen uit solidariteit, die overal zou moeten bestaan tussen mensen die zich onderdrukt voelen en zich verzetten tegen de machthebbers en hun leger en politie, maar vooral ook omdat wij vinden dat de problemen in de Derde Wereld en in Nederland vaak dezelfde oorzaak hebben: het zijn de kwalijke gevolgen van het kapitalistische systeem waarin wij leven. Daarom willen wij vanuit de Henk Lankhorst Stichting niet alleen de aandacht binnen de PSP vergroten voor de problemen van de Derde Wereld, maar vooral ook stimuleren dat PSP'ers met elkaar aan het praten gaan over wat wij hier in Nederland met de Derde

Wereld te maken hebben. Binnen het socialistisch perspectief dat we met z'n allen proberen zichtbaar te maken — en waarvoor we ons inzetten — moet een plaats zijn voor een solidaire houding met de strijd van de Derde Wereld-volken tegen armoede en onderdrukking.

Met een groep mensen zijn we daarom begonnen met een scholingsproject over de Derde Wereld. We schrijven een korte brochure en daarnaast verzamelen we allerlei illustratiemateriaal, over multinationale ondernemingen, over vrouwen in de Derde Wereld, over wapenindustrie en wapenhandel, over het voedselprobleem, en dergelijke onderwerpen.

We willen graag zover zien te komen dat binnen een aantal plaatselijke PSP-afdelingen scholingsgroepen ontstaan die met dit materiaal aan de slag gaan, in een scholing van 5 tot 10 bijeenkomsten. Als je belangstelling hebt kun je schrijven naar de Henk Lankhorst Stichting, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Of bellen, 020-267374. Wim Bossema, de vaste medewerker van de Stichting, is daar op maandag, dinsdag en woensdag te bereiken.

**Willem Polder
Henk Lankhorst Stichting**

blijft eng nationalisties. Het denken in een enigszins internationaal perspectief, met oog voor gebieden waar economische problemen spelen waar de Nederlandse problemen bij verbleken, ontbreekt volledig. Een ernstige misser.

Wim Ringe

De Henk Lankhorst Stichting publiceerde tot nu toe één brochure: 'Een kritiek op het 'Brandt-rapport'', prijs f 3,50, te koop bij de afdelingen van de PSP of te bestellen door overmaking van f 5,80 (incl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Kritiek op Brandt-rapport'.

(advertentie)

**HET MEDISCH
COMITE
NEDERLAND
VIET NAM
BLIJFT HELPEN**

DOE MEE

**GIRO
1090400**

1972: Kerstbombardementen

Op 18 december 1972 opent president Nixon de Kerstbombardementen op alle grote steden van noord Viet Nam. B-52 bommenwerpers overspoelen de woonwijken van Hanoi en

Haiphong en het centrum van de Rode Rivier-delta. Tienduizenden doden, gewonden en verminkten, slachtoffers van een met wetenschappelijke

precisie gevoerde oorlog, van een nauwkeurig berekende bombardementsgolt.

1982: Het Medisch Comité blijft helpen

Op 6 januari 1973 demonstreerden 80.000 mensen in Utrecht tegen de oorlog. Het Medisch Comité Nederland Viet Nam ontving toen duizenden giften voor medische hulp.

Het Medisch Comité blijft helpen met uw hulp...

Postgiro 10 90 400, MC NV, Amsterdam.

Ik doe mee en ontvang van het Medisch Comité gratis informatie over haar activiteiten. Bovendien krijg ik een acceptiekaart met informatie over de actie *Geef Viet Nam een toekomst, Geef de kinderen een kans*. Ik overweeg regelmatig een klein bedrag voor medische hulp over te maken en ontvang daarvoor nadere informatie.

Naam: _____

Straat: _____

Postcode: _____

Plaats: _____

Deze strook in een open envelop sturen naar: Medisch Comité Nederland-Viet Nam, Antwoordnummer 17003, 1000 SL Amsterdam. Geen postzegel plakken.

ONS NIEUWE TELEFOONNUMMER (020) 27 04 11

We zijn op weg, we zijn in ontwikkeling

Een jaar nadat de revolutie een feit was geworden, reisde *Alice Loeters* naar Nicaragua. In de maanden die zij in Nicaragua verbleef heeft ze geprobeerd zicht te krijgen op de maatschappelijke positie van vrouwen in het bevrijde Nicaragua. Het boek "*Vrouwen van Nicaragua*" is een verslag van de vele indrukken, die ze heeft opgedaan in gesprekken en bijeenkomsten, die in het teken stonden van de veranderingen die de revolutie voor de Nicaraguaanse vrouw met zich heeft gebracht.

De achtergrond: de strijd tegen diktator Somoza is niet alleen het werk van mannen geweest. De Amnlae, de Nicaraguaanse vrouwenbond, heeft een belangrijke rol gespeeld in het proces van bevrijding. Hoewel vrouwen aanvankelijk schoorvoetend werden toegelaten tot de gevechtsbataljons, groeide het besef dat de strijd alleen gewonnen kon worden wanneer mannen én vrouwen gezamenlijk zouden opereren. In veel opzichten betekende deze deelname van vrouwen aan de guerilla een doorbraak van heersende opvattingen en gewoonten. En toen Somoza in 1979 werd verjaagd, verdwenen de vrouwen dan ook niet automatisch weer naar de achtergrond. In de nieuwe samenleving eisten zij hun rechten op. Ook hierin heeft de Amnlae het voortouw genomen.

Vrouwen krijgen nu bijvoorbeeld eindelijk de kans zich te organiseren, buitenshuis te gaan werken, te leren lezen en schrijven en deel te nemen aan cursussen op het gebied van gezondheid en hygiëne. Aan voorwaarden om deze zaken te realiseren, zoals kinderopvang, wordt hierbij niet voorbij gegaan.

In de beschrijving van haar bevindingen legt Alice Loeters regelmatig de link naar de strijd die de vrouwenbeweging hier in het westen voert. Zij constateert met name grote verschillen op het gebied van seksualiteit, abortus en moederschap. De strijd voor zelfbeschikingsrecht van de vrouw, zoals die hier wordt gevoerd, is in Nicaragua (nog) geen centraal punt in de discussie. Weliswaar richten de activiteiten van de vrouwen zich ondermeer tegen het diepgewortelde machismo, de vrouwonderdrukkende ideologie, maar dit is een moeizame strijd want tradities veranderen je niet zomaar. Een het aksent

ligt daarbij vooral op het recht van vrouwen zich te ontwikkelen en gelijke posities in de maatschappij te verwerven. De hoogste prioriteit bij dit alles krijgt de wederopbouw van Nicaragua: "Men is zich ervan bewust dat, wanneer de revolutie niet doorgaat, vrouwenbevrijding evenzo verkeken is;" zo schrijft Alice Loeters. Inmiddels is het 1982 en zijn we drie jaar verder. Sinds het begin van de revolutie wordt Nicaragua van vele kanten bedreigd. Economische boycotten uit het buitenland en de noodzaak van bewapening tegen een mogelijke inval onder leiding van de V.S. maken de situatie in Nicaragua minder rooskleurig dan het zich eerder liet aanzien. De vrouwenstrijd zoals in het boek wordt beschreven is echter niet verdwenen, net zo min als de wil van het volk om de revolutie te laten slagen.

MARION OSKAMP

"VROUWEN VAN NICARAGUA" Alice Loeters. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam 1982. Prijs: f 17,50.

NATUUR

Aan het einde van één jaar kolumns hebben we een en ander geëvalueerd. Natuurlijk.

De konklusies zullen we u besparen, behalve eentje: we gaan voorlopig nog een half jaar door en zelfs met een verruimde blik. Naast feminisme zullen ook andere 'ismen' door ons lichtgeraakt worden.

Maar nu eerst over de grond van alle zaken. De natuur.

In een vorig jaar als Pelican paperback uitgegeven boek van Janet Radcliffe Richards, wat in Nederlandse vertaling 'het sceptisch feminisme' zou kunnen heten, gaat het onder meer over de 'natuur' in de feministische discussies. Het feminisme wordt door Radcliffe Richards omschreven als de overtuiging dat vrouwen op grond van hun sekse te lijden hebben onder systematische

onrechtvaardigheid. Het feminisme als beweging richt zich in deze omschrijving niet op bepaalde groepen, maar op het opheffen van onrechtvaardigheid. En in die strijd gaat het dan om de belangenstrijd, losgekoppeld van de bijbehorende ideologieën. Deze loskoppeling is strategisch: je kunt de aanhang van het feminisme vergroten door de ideologische verpakking achterwege te laten (naast de heel praktische, heeft de keuze voor deze definiëring van het feminisme ook een heel gevaarlijke kant, denk bijvoorbeeld aan de ekologische beweging die in praktijk heel edele dingen doet, maar waarachter soms hoogst verwerpelijke visies/ideologieën kunnen schuilgaan). Het koppel belangenbehartiging en ideologie komen we ook tegen in de voorbereidende discussies van het komende 'feminisme en socialisme'-kongres.

In de laatste Bevrijding van vorig jaar (op pag. 5) lezen we:

"Opvallend is dat de verschillen tussen partijbestuur en kongreskommissie vrijwel verdwijnen op het moment dat het over konkrete zaken gaat" (= belangenbehartiging). En een paar regels verder: "Dat de verschillen in visie dan toch zo groot lijken komt vooral doordat de commissie een soort geloofsartikelen wil vastleggen waarop zo'n beleid gebaseerd dient te zijn" (= verschil in ideologie). Maar we zouden het hebben over de 'natuur'. Een van de grondslagen van het betoog van Radcliffe Richards wordt door dit begrip gevormd.

Zowel bij feministen als bij anti-feministen speelt de vraag naar wat 'natuurlijk' zou zijn, oftewel de 'natuurlijkheid', een rol bij de

**ik heb niets
tegen
mannen,
maar...**

argumentaties. Anti-feministen bouwen prachtige theorieën op over de 'natuurlijke' verschillen tussen vrouwen en mannen en de 'natuurlijke' bestemming van vrouwen en mannen.

Binnen feministische discussies speelt de 'natuur' ook een rol wanneer het gaat over de van 'nature' gegeven vrouwelijke emotionaliteit, de vermeende 'natuurlijkheid' van het moederschap en over 'natuurlijke' bevallingen die pijnloos zouden zijn.

In beide gevallen zowel bij anti-feministen als bij feministen wordt wat 'natuurlijk' zou zijn direkt gekoppeld aan wat goed zou zijn. 'Natuur' houdt voor de meeste mensen iets positiefs in, hoe vaag de konkrete invulling ervan ook mag zijn. En alles wat als onnatuurlijk is bestempeld, is slecht. Waarbij je je kunt afvragen in hoeverre alles wat 'slecht' wordt gevonden, ideologisch als 'onnatuurlijk' wordt vertaald, maar dit terzijde.

'Natuur' is een interpretatie en daarmee in het algemeen zo breed, dat de inhoud van het begrip volledig afhankelijk is van de bedoelingen van degene die het begrip gebruikt.

Ook al zou je de menselijke natuur kunnen kennen, dan zegt dat nog niets over de normen en waarden die men daarvan tracht af te leiden. Ook de 'natuurlijkheid' kan interessante discussies opleveren op het komende PSP-kongres, dat op het laatste moment ineens niet meer over flikkers blijkt te gaan, maar wel over de natuurlijkheid van de homoseksualiteit. Het blijft boeiend, natuurlijk.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

ZUID-AFRIKA

EEN JAAR SANKTIES NIET GENOEG

Eind 1981 besloten de Verenigde Naties dat 1982 het 'Internationale Jaar van de Sankties tegen Zuid-Afrika' zou zijn. Terwijl aan andere 'Internationale Jaren' lange voorbereidingstijden vooraf gingen, was dat in dit geval niet zo.

Daarom heeft de VN besloten dit Internationale Jaar in '83 voort te zetten.

Voor BEVRIJDING zet *Sietse Bosgra* van het Komitee Zuidelijk Afrika op een rijtje wat er tot nu toe ondernomen is, wat de resultaten zijn en welke plannen er nog zijn voor dit nieuwe jaar.

Een van de laatste besluiten van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1982 was om het "Internationale Jaar van de Sankties tegen Zuid-Afrika" ook in 1983 voort te zetten. Het jaar was namelijk in een zo laat stadium aangekondigd, dat er in 1982 veel te weinig tot stand is gekomen. Normaal wordt een 'Internationaal Jaar' (zoals dat van de vrouw, van de gehandicapte, van de communicatie) al vele jaren van te voren bekend gemaakt. Met het Internationale Jaar van de Sankties tegen Zuid-Afrika was dat niet het geval: daartoe werd pas in de laatste weken van 1981 besloten.

Relatief is er in Nederland nog redelijk wat gebeurd in dat sanktiejaar. Er werd een nationaal comité gevormd, waarin uit de aktiewereld *Komitee Zuidelijk Afrika* en *Werkgroep Kairos* (christenen tegen apartheid) deel uitmaken. Uit de politiek namen zitting in het bestuur *Fred van der Spek* (PSP), *Jan Nico Scholten* (CDA), *Relus ter Beek* en *Jacques Wallage* (PvdA) en *Aad Nuis*, opgevolgd door *Maarten Engwirda*, voor D'66. Verder was de FNV in het bestuur vertegenwoordigd en zaten er enkele mensen met een kerkelijke achtergrond in.

Dat bestuur wendde zich tot de Nederlandse regering voor (financiële) steun. Maar terwijl voor het jaar van de vrouw en van de gehandicapten grote bedragen beschikbaar werden gesteld, was er slechts een bescheiden bedrag beschikbaar voor het Jaar van de Sankties tegen Zuid-Afrika. Drie werklozen, die een jaar lang aan het projekt zouden mogen werken, konden pas een paar weken geleden aan de slag. De paar jaar voorbereidingstijd, die voor andere internationale jaren beschikbaar zijn, blijkt geen overbodige luxe.

Sport-boycot

De meeste vooruitgang gedurende het afgelopen jaar is bereikt op het terrein van de sportboycot. Aan de ene kant is dat te danken aan *Hans de Boer*, die als minister van CRM bereid was zijn nek uit te steken. Daarnaast moet gezegd dat door de druk voor een olieboycot bij de Nederlandse regering duidelijk meer bereidheid is ontstaan in de "zachte sektor" (sport, cultuur, visumregeling) wat ruimte te geven. Maar bij de campagne voor de isolering van

Zuid-Afrika is de sportboycot van groot belang. Geen enkele vorm van boycot wordt zo goed nageleefd, mogelijk mede omdat het geen geld kost. De oproep voor de isolering van Zuid-Afrika op sportgebied komt uit Zuid-Afrika zèlf, en uit de wereld van de sport. De Zuidafrikaanse niet-rationale sportorganisatie SACOS staat namelijk achter de boycot. Dat SACOS niet door het Zuidafrikaanse regime wordt verboden is op zichzelf een gevolg van het feit, dat dit nog tot internationale reacties en een verdere isolering op sportgebied van Zuid-Afrika zou leiden. Dat de sportboycot onder de zwarte bevolking van Zuid-Afrika leeft blijkt uit het feit, dat zwarten massaal wegblijven als er in Zuid-Afrika teams spelen die de internationale boycot doorbreken. Het bestuur van de Stichting Sanktiejaar kreeg van het ministerie van CRM financiële steun om de doelstellingen van de sportboycot meer bekendheid te geven onder de Nederlandse sporters, en sportsters.

Visumplicht

Een andere belangrijke stap in de "zachte sektor" was het instellen van een visumplicht per 1 januari 1983 voor Zuidafrikanen die de Benelux willen bezoeken. Zuidafrikanen die naar Nederland willen komen voor sport, culturele manifestaties of voor wetenschappelijke contacten zullen over het algemeen niet meer worden toegelaten. Hetzelfde geldt voor overheidsfunctionarissen en militairen, ook als ze afkomstig zijn uit de zogenaamd onafhankelijke thuislanden, of als ze een organisatie vertegenwoordigen die in de praktijk een verlengstuk van het regime is. Waar het in 1983 op aan zal komen is te controleren of er uit deze categorieën nog mensen naar Nederland komen.

Op het terrein van de culturele contacten tussen Nederland en Zuid-Afrika moet nog erg veel worden gedaan. De Nederlandse regering heeft in 1982 weliswaar het cultureel akkoord met Zuid-Afrika opgezegd, maar daardoor komt er alleen maar een eind aan culturele samenwerking op overheidsniveau. Slechts weinig partikuliere instellingen in Nederland volgden het voorbeeld van de Nederlandse regering. Zo besloten enkele Nederlandse uitgeverij geen boeken meer aan Zuid-Afrika te leveren. Toch is de roep van de Zuidafrikaanse

kunstenarswereld om alle contacten af te breken zeer duidelijk. Door het Nederlandse sanktiejaarcomité wordt thans gewerkt aan een inventarisatie van alle bestaande culturele banden met Zuid-Afrika. Daarna zal getracht worden zoveel mogelijk een eind aan deze vorm van samenwerking te maken. Onder het cultureel akkoord tussen Nederland en Zuid-Afrika vielen ook de wetenschappelijke contacten. Maar ondanks het opzeggen van het akkoord, ondanks verklaringen van universiteiten dat zij alle contacten met Zuid-Afrika afwijzen, gaan veel van die contacten door. Zo wordt nog steeds bemiddeld voor Zuid-Afrika door organisaties die stages in het buitenland regelen. Elk jaar gaan er op deze wijze studenten van de Technische Hogescholen en leerlingen van HTS voor stages naar Zuid-Afrika. Velen keren na hun afstuderen naar dat land terug om er een baan te vinden. Op deze wijze vindt er nog steeds emigratie vanuit Nederland naar Zuid-Afrika plaats door mensen, die voor het regime van groot belang zijn. In het kader van het sanktiejaar is deze

kwestie opnieuw in de universitaire wereld aan de orde gesteld.

Lesmateriaal

Voor lagere en middelbare scholen wordt in het kader van het sanktiejaar gewerkt aan lesmateriaal. Van het maandblad "*Amandla*" (van het Komitee Zuidelijk Afrika) is een speciaal nummer uitgekomen, dat naar alle lagere scholen is toegezonden. Tegelijk wordt onder scholieren een actie gestart om geld in te zamelen voor het onderwijs van de bevrijdingsbeweging van Namibië (Swapo).

Op het gebied van de 'hardere sektor', de economische sankties tegen Zuid-Afrika, wordt vooral actie ondernomen door de verschillende bonden van de FNV. In het kader van het sanktiejaar wordt actie gevoerd op alle bedrijven die vestigingen in Zuid-Afrika hebben. Om plaatselijke groepen in staat te stellen zich bij deze campagne aan te sluiten worden 'bedrijfsprofielen' gemaakt

(advertentie)

Niet zitten miezemuizen maar direct op de bon!

Een unieke bundel: alle Dagboek-aantekeningen van A. van Agt uit Vrij Nederland bij elkaar in een geel-zwart gemarmerd omslag. Vanaf de Mentencrisis, november 1976, tot vandaag de dag. 228 pagina's f 17,50 in de winkel, maar gratis voor wie zich nu op Vrij Nederland abonneert.

GRATIS!
**DAGBOEK-
AANTEKENINGEN
VAN
A. VAN AGT**

BON

Noteer mij als abonnee op Vrij Nederland
Ik betaal per 1 kwartaal f 38,50 / 1 halfjaar f 77,- / 1 jaar f 150,-
Als houder van een CJP (Collegekaartnummer) betaal ik slechts
per 1 halfjaar f 67,50 / 1 jaar f 135,-
Als welkompremie ontvang ik de Dagboek-aantekeningen van A. van Agt
Ik betaal na ontvangst van de acceptgirokaart.

Naam

Adres

Postcode

Plaats

De afzender aanvaardt de aansprakelijkheid voor de juistheid van de gegevens en de afzender aanvaardt de aansprakelijkheid voor de juistheid van de gegevens en de afzender aanvaardt de aansprakelijkheid voor de juistheid van de gegevens.

BA 00 BVR 51

Dit is het bijkantoor van de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland doet u via uw girorekening. Dat is de meest makkelijke manier. U vult thuis uw girobiljet in als u geld wilt inleggen of als u geld wilt opnemen. U doet uw girobiljet in de gratis giro-enveloppe en u loopt

even naar de brievenbus. Dat is alles. Een paar dagen later is uw overschrijving rond. Zo hebt u inderdaad gemak van uw girorekening.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland is niet alleen makkelijk. Het is ook zinvol. En principieel. Waarom? Omdat u bij de ASN de zekerheid hebt dat uw spaargeld goed belegd wordt. En met 'goed' bedoelen we niet alleen dat u een beste rente krijgt (de hoogst mogelijke), u krijgt ook de garantie dat wij uw geld sociaal verantwoord beleggen. Niet in spe-

culatieve onroerend-goed zaken, niet in landen als Zuid-Afrika en Chili. Wel in goede woningbouw-projecten, wel in peuterspeelzalen, in sociaal-culturele projecten.

Uw spaargeld is in goede han-

uw geld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

den bij de ASN. Als u nu de bon in deze advertentie invult en uitknipt, kunt u 'm meteen al naar het dichtstbijzijnde 'bijkantoor' van de ASN brengen: de brievenbus op de hoek. En dan is het makkelijke sparen begonnen. Het sparen in de wetenschap dat

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s):

Adres:

Postcode en woonplaats:

Postgirorekening:

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

Geen gedenkboek, maar echte geschiedenis

Nu precies een jaar gelden bestond de PSP 25 jaar. Naar aanleiding daarvan publiceerde het Wetenschappelijk Bureau van de partij het boek *Ontwapenend, 25 jaar PSP*. BEVRIJDING publiceerde in nummer 9/10 (van mei '82) een aantal fragmenten uit dit boek. Hieronder komt alsnog *Hannes de Graaf* aan het woord, een man die veel ontwikkelingen van de PSP van zeer dichtbij heeft meegemaakt, onder andere als algemeen voorzitter van 1959 tot '60.

In het jubileumjaar 1982 heeft het Wetenschappelijk Bureau van de PSP een grondige studie van de geschiedenis van de PSP 1957 - 1982 gepubliceerd. Zij is het werk van een reeds drie jaar tevoren ingestelde geschiedsgroep. Het resultaat is een gelukwens waard. Het is een staaltje van zorgvuldige geschiedschrijving, met oog voor belangrijke details en toch overzichtelijk, niet zonder betrokkenheid geschreven, maar ook met de voor echte geschiedschrijving vereiste afstand.

De indeling in periodes is niet strak, maar wel knap en van pakkende titels

voorzien: voorgeschiedenis, daklozen onder dak, de eerste stap, socialisme zonder atoombom, opgang en teleurstelling, links Nederland en PAK, buitenparlementair protest, richtingenstrijd, nieuwe start. Zoals gezegd, deze indeling is niet strak, want telkens wordt duidelijk, dat in de met jaartallen aangegeven perioden ook andere zaken aan de hand waren dan die de aanleiding voor de titel vormden en er is goed gewaakt tegen het misverstand, dat de jaattallen scherpe grenzen zouden aangeven. En telkens terugkerende thema's zoals bijvoorbeeld de gewelds- en geweldloosheidsdiskussie komen, zij het in wisselende kontekst voortdurend aan de orde.

Maar anderzijds valt in de verschillende perioden het volle licht op het in de titel genoemde onderwerp. Dat bevordert leesbaarheid, helderheid en inzicht. Voor mij waren de hoofdstukken over links Nederland en PAK* en over de richtingenstrijd uitermate verhelderend; ze schiepen orde in wat op mij in die tijd zeer verwarrend overkwam.

Er loopt ook een rode draad door het geheel (in de inleiding min of meer verwoord) en soms wordt een bepaalde periode in konklusies samengevat. Niet elke periode leent zich daarvoor natuurlijk. Opvallend door gezonde en nuchtere zakelijkheid, het aandeel van de PSP in buitenparlementaire bewegingen niet overschattend en ook niet onderschat-

tend, zijn de konklusies op bladzijde 170 tot 173.

Radikaal-pacifistisch

Wat de rode draad betreft, van het begin tot vandaag is de PSP de enige partij geweest met een radikaal-pacifistische grondslag. Niet toevallig speelde zij al sinds 1960 een belangrijke rol in het op gang komen van de strijd tegen de kernwapens.

Vooraf in het beeld naar buiten, immers ontstaan in een tijd, waarin Koude Oorlog en aanvaarding van de (atoom)-bewapening voor *alle* politieke partijen verbijsterend vanzelfsprekend was, viel het pacifisme het meeste op. Gelukkig laten de schrijvers van deze 25 jaar-geschiedenis er geen twijfel over bestaan, dat het een socialistische partij is, evenzeer van haar ontstaan af. In de inleiding wordt hierover het volgende gezegd: "De PSP is (. . .) te plaatsen in een vernieuwingsgezinde links-socialistische traditie in Nederland, die duidelijk verschilde van de kommunistische en sociaal-demokratische stromingen en waarin ruimte was voor radikaal-pacifistische, religieus-socialistische en anarchistische invloeden. Aan klassieke socialistische doelstellingen als het gemeenschappelijk bezit van de produktiemiddelen, de uitbreiding van de gemeenschapsvoorzieningen en de verkleining van inkomensverschillen heeft de

PSP overigens steeds vastgehouden." (blz. 11)

Om het bovenstaande te staven had de geschiedsgroep toch mijns inziens wel *enig* gebruik mogen maken van het parlementaire werk van de PSP. Men heeft afgezien van een systematische behandeling van het parlementaire werk, onder meer, omdat dit een - zeer tijdrovend - onderzoek van de Handelingen van de Tweede Kamer zou vereisen. Maar er ligt nog iets tussen een systematisch-volledige behandeling van de PSP in de volksvertegenwoordiging en een praktisch hieraan voorbijgaan. Een tweede punt van kritiek zou zijn, dat het niet blijkt, dat uitvoerig gebruik gemaakt is van de radio- en TV-uitzendingen, waaraan de PSP vanaf het begin af veel zorg heeft besteed, zoals terecht op blz. 84 wordt gesteld. Van kongressen is niet altijd vermeld, waar ze werden gehouden; voor niet-insiders en vooral voor latere lezers een nadeel.

Terecht is deze geschiedenis niet opgezet als een geschiedenis van personen. Dat onderscheidt de PSP van de meeste andere partijen. Gelukkig! Maar als men naar aanleiding van persoonsnamen in het register begint te bladeren, komt men soms veel te weinig over deze personen te weten. Men kan bijvoorbeeld uit het boek niet te weten komen, wie prof. Strijd is en wie Noordewier was. Daar staat weer tegenover, dat het boek van Van der Land over het ontstaan van de PSP de partij juist teveel vereenzelvigde met de ideeën en de persoonlijke invloed van Van Steenis. De correcties op de visie van Van der Land in de eerste hoofdstukken van het nu voor ons liggende boek waren mij uit het hart gegrepen.

Het hele boek is veel boeiender dan men van een partijgeschiedenis zou verwachten, ook omdat de wisselwerking met de maatschappelijke kontekst goed uit de verf is gekomen.

HANNES DE GRAAF

ZUID AFRIKA

vervolg van pagina 11

van de twintig ondernemingen die nauwe banden hebben met Zuid-Afrika. Het is de bedoeling in de toekomst ook profielen te maken van de bedrijven of bedrijfstakken, die veel produkten uit Zuid-Afrika afnemen, teneinde ook rond die bedrijven actie te voeren. De bedrijfsprofielen kunnen bij de stichting sanktatiejaar worden aangevraagd.

Internationale konferentie

Een van de activiteiten in het sanktatiejaar is geweest een internationale konferentie eind november in de Tweede Kamer in Den Haag voor Westeuropese parlementsleden over sankties tegen Zuid-Afrika. De campagne is namelijk in de meeste Westeuropese landen aanzienlijk zwakker dan in Nederland, en dat remt ook hier de vooruitgang. Een dergelijke tweedaagse bijeenkomst is uiteraard niet in staat, om deze achterstand in de andere landen weg te werken. Maar voor vele parlementsleden is zo'n bijeenkomst een bron van inspiratie. Teleurstellend was het optreden van de aanwezigen uit Frankrijk. De socialistisch-kommunistische regering daar zet zijn politiek van kollaboratie met het apartheidsregime

gewoon voort, en wil zelfs een tweede kerncentrale aan Zuid-Afrika leveren. Zowel de socialistische als de kommunistische partij van Frankrijk waren in Den Haag vertegenwoordigd. Maar in plaats van in te gaan op een gedachtenwisseling over de mogelijkheden tot sankties tegen Zuid-Afrika haalden ze een voorgebakken toespraak uit hun zak, waarin het woord solidariteit herhaaldelijk voorkwam maar niet het woord sankties. De kommunistische afgevaardigde bestond het zelfs op deze sanktatiekonferentie voor te stellen ANC-leider *Mandela* voor te dragen voor de Nobelprijs voor de Vrede. Mandela zit al meer dan twintig jaar van zijn levenslange gevangenisstraf uit op het beruchte Robben Eiland. Zoveel mogelijk profiteren van de kollaboratie met de apartheid, en voor de slachtoffers een vetleren medaille, zo zou men deze houding kunnen vertalen.

De activiteiten van de "Stichting VN-jaar voor de sankties tegen Zuid-Afrika" zullen in de eerste helft van 1983 worden voortgezet. De afsluiting zal plaatsvinden op een grote solidariteitsmanifestatie begin juni in Utrecht. Daar zal de slotbalans worden opgemaakt

van een jaar aktievoeren voor sankties onder het embleem van de Verenigde Naties.

Een aantal activiteiten staan nog op stapel. Een ervan betreft een discussie over het Nederlandse beleid in de Verenigde Naties over Zuidelijk Afrika. Vooral nu Nederland lid is van de Veiligheidsraad is het van belang dat de Nederlandse regering eens breekt met al die vastgeroeste standpunten, die de regering een excuus bieden om allerlei resoluties niet te steunen. Het gaat over vragen als: kan de toestand in Zuid-Afrika omschreven worden als een koloniale situatie, is het gebruik van bevrijdend geweld af te keuren, in hoeverre moeten de bevrijdingsbewegingen erkend worden als vertegenwoordigers van de onderdrukte bevolking, in hoeverre is kritiek op de westerse landen die met Zuid-Afrika kollaboreren toegestaan?

Het Jaar voor de sankties is, slechts een deel van de voorgaande akties in Nederland, waarbij nog heel wat overhoop gehaald moet worden.

SIETSE BOSGRA

Ontwapenend, de geschiedenis van 25 jaar PSP, 1957 - 1982; Paul Denekamp e.a.; uitgave Stichting Wetenschappelijk Bureau PSP/Amsterdam; prijs f 25,-. Te bestellen door overmaking van f 27,50 (inkl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam onder vermelding van 'Ontwapenend'.

In heel beperkte oplage is dit boek ook gebonden uitgegeven, met een linnen harde kaft. Deze versie is te bestellen door overmaking van f 40,- (inkl. verzendkosten) op bovenstaande gironummer met vermelding van 'Ontwapenend-harde kaft'. De bestellingen van deze laatste versie worden in volgorde van binnenkomst behandeld.

PSP BIJENKOMSTEN

Vredesvraagstukken

Op zaterdag 12 maart organiseert de landelijke werkgroep Vredesvraagstukken van de PSP (in samenwerking met de SVS en de LWPW) een studiedag om de raadsfrakties en de afdelingen te informeren over de plannen van de vredesbeweging in 1983. Bovendien zal worden gepraat over de mogelijkheden om op lokaal nivo een actieve vredespolitiek te voeren. Deze studiedag is de eerste in een serie van vier over de recente ontwikkelingen en discussies binnen de vredesbewegingen.

Binnenkort verschijnt een informatie-map voor de bijeenkomst van 12 maart. Deze map is te bestellen door overmaking van f 3,50 (incl. verzendkosten) op postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'map vredespolitiek'. De studiedag vindt plaats in de Kargadoor, Utrecht. Nadere informatie: Gerard Ruijs, tel.: 020-939083.

Sociale werkvoorziening

Sedert enige tijd funktioneert binnen de PSP de werkgroep WSW die zich bezig houdt met alle zaken die spelen in de sociale werkvoorziening. De leden van de werkgroep trachten elkaar te steunen door informatie onderling uit te wisselen en elkaar te adviseren. De werkgroep is op dit moment bezig met een beleidsnotitie van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) over het functioneren van de WSW. Bovendien is de werkgroep bezig met het ontwikkelen van een visie die op de lange termijn tot een standpunt van de PSP zou kunnen leiden.

Belangstellenden kunnen de volgende vergadering van de Werkgroep bijwonen op zaterdag 5 februari vanaf 12.00 uur in restaurant Jaarbeurs Kongrescentrum De Pepperbox in Utrecht. Nadere informatie: Harm Hendriks, tel.: 05219 2104 (adres: Zuidenweg 19 A, Dwingeloo).

Gehandicaptenbeleid

Zoals al eerder in BEVRIJDING aangekondigd organiseert de Werkgroep Gehandicaptenbeleid van de PSP op 5 februari een discussiedag in het gebouw van de Nederlandse Gehandicaptenraad (Zakkendragershof 44 in Utrecht). Aanvang 12.00 uur.

Links en rechts in ons land komen niet verder dan holle frasen als het gaat over de gelijkberechtiging van niet en wel gehandicapte mensen. Op een knappe en subtiele manier is men er in geslaagd het beleid te verschuiven van de liefdadigheids- naar de rechtssfeer. Ondanks

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

verkregen rechtsposities kan er nog maar zeer ten dele sprake zijn van een positie van gelijkberechtiging. Het gehandicaptenbeleid kan slechts dan recht doen aan de gehandicapten wanneer het gevoerd wordt als een geïntegreerd onderdeel van alle beleidsterreinen. De werkgroep Gehandicaptenbeleid van de PSP heeft tot doel zoveel mogelijk leden van de PSP bij deze materie te betrekken om zoveel mogelijk materialen voor de partij aan te dragen om de mogelijkheid van een ander (PSP-)beleid aan te tonen.

De Werkgroep, die vorig jaar van start is gegaan, heeft tot nu toe over twee punten gediscussieerd: gehandicaptenbeleid in het algemeen en de problematiek rond verkeer en vervoer.

Alvorens tot een afronding van deze discussies te komen (en aan het Partijbestuur rapport uit te brengen) wil de Werkgroep over beide onderwerpen van gedachten wisselen in zo breed mogelijke kring. Vandaar de discussiedag van 5 februari a.s. Ten behoeve van de deelnemers aan deze dag is een informatie-map samengesteld. Deze is verkrijgbaar door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 van SVS-PSP in Amsterdam met vermelding van 'themamap Gehandicaptenbeleid'. De map is ook in gesproken vorm verkrijgbaar door een kaartje te zenden aan: Werkgroep Gehandicaptenbeleid PSP, p/a Bep van der Lee, Eikenrodelaan 69, Amstelveen met vermelding van 'gesproken informatie'.

Feminisme & Socialisme (I)

Op zaterdag 19 februari, één week voor het PSP-kongres over *Feminisme & Socialisme*, organiseert de landelijke PSP-homo-groep een dag om dit Kongres voor te bereiden. De landelijke PSP-homo's mogen, als zogenaamde autonome groep in de PSP, voor dit Kongres vijf afgevaardigden (met spreekrecht) leveren. De bijeenkomst vindt plaats in het PSP-pandje in Utrecht (Springweg 16, tien minuten lopen vanaf NS-station/Hoog Catharijne). Aanvang: 11.00 uur, het pandje is open vanaf 10.30 uur. Het is wel zinnig de eerste en de tweede Kongreskrant mee te nemen. Nadere in-

formatie: Paul van Ettekhoven, Czaar Peterstraat 197-III, Amsterdam, tel.: 020 - 26 26 76.

Feminisme & Socialisme (II)

Op zaterdag 29 januari organiseren de PSP-vrouwen ook een landelijke bijeenkomst over het PSP-kongres *Feminisme & Socialisme*. De bijeenkomst vindt plaats in Centrum Cunera, Nieuwegracht 32 in Utrecht en begint om 11.00 uur. 's Middags zal in aparte groepen worden gediscussieerd, waarna in een plenaire vergadering de discussie zal worden afgerond en de besluitvorming zal plaatsvinden. Nadere informatie: Willy Verstraaten, tel.: 070 - 29 22 28.

PSP-jongeren kongres

Op zondag 30 januari organiseren de PSP-jongeren een kongres. Op de agenda staat o.a. de verhouding tussen de PSP en de PSP-jongeren, waarover door een bemiddelingskommissie een eindrapport is uitgebracht. Verder: de plaatselijke jongerengroepen; het strategiekongres van de PSP; de ledenwerfkampagne; bestuursverkiezingen; begroting en financieel overzicht en een nieuwe contributie-regeling.

Om het kongres wat minder saai te maken, zal er ook een spel worden georganiseerd. Het kongres begint om 11.00 uur en duurt tot hooguit 21.00 uur. Voor het kongres is een kongreskrant verschenen die is toegezonden aan alle leden van de PSP'g. Geïnteresseerden kunnen deze krant bestellen door overmaking van f 1,60 (incl. verzendkosten) op postgiro 3627817 t.n.v. Stichting Jongerenwerk PSP/Amsterdam met vermelding van 'kongreskrant'.

Het kongres vindt plaats: Kargadoor, Oudegracht 36-bis, Utrecht.

VROUWEN

Meiden

De meidengroep van de PSP-jongeren organiseert, zoals al eerder in de in BEVRIJDING opgenomen 'Meiden-krant' aangekondigd, op 22 en 23 januari een meidenweekend. Nadere informatie en opgave: tel.: 02159-15686 (Connie), 020 - 25 50 37 (Jannyke) of 02159 - 36659 (Isa).

BIJENKOMSTEN

Gezondheidszorg

Op zaterdag 12 februari organiseert de Voorzetgroep een studiedag over *beddenvermindering en de eerstelijnsgezondheidszorg*. Het is de tweede studiedag van de Voorzetgroep, een beraad van mensen in de gezondheidszorg uit progressieve partijen (o.a. de PSP), gezondheidsorganisaties, vakbeweging en actiegroepen. De versterking van de eerste lijn is al lang een wens van diverse mensen en organisaties in de gezondheidszorg, terwijl beddenvermindering en inkringing van de tweede lijn een politieke realiteit is. Wat hebben die

twee onderwerpen met elkaar te maken en hoe is het mogelijk om taken uit de tweede lijn terug te brengen naar de eerste lijn, dat is het onderwerp van deze tweede studiedag.

De studiedag vindt plaats in De Raadskelder, Pauwstraat 7 in Utrecht. Aanvang 10.30 uur. Deze maand verscheen een informatiemap met discussiemateriaal voor deze dag. Opgave voor de studiedag is mogelijk door overmaking van f 10,- op postgiro 2465585 t.n.v. Stichting Vrije Sentra/Utrecht met vermelding van 'Voorzetdag 2'. De map wordt dan toegezonden. Nadere informatie: Raadskelder, tel.: 030-319475.

Burgerlijke ongehoorzaamheid

Kerk en Vrede organiseert in het weekend van 4 en 5 februari vormingsdagen over burgerlijke ongehoorzaamheid. Centraal staat: wat is burgerlijke ongehoorzaamheid, welke aktiemogelijkheden zijn er in onze samenleving, hoe voorkom je een spiraal van geweld en tegengeweld en welke veranderingen vinden er plaats in de houding tegenover gezag en overheid.

De deelnemers zelf zullen de inhoud en het programma van het weekend bepalen. De vormingsdagen staan open voor iedereen die over de vragen waar de vredesbeweging nu mee zit wil meedenken. Het weekend begint om 19.00 uur op 4 februari en duurt tot 5 februari om 17.00 uur. De kosten bedragen f 52,50 per persoon (met een mogelijkheid van reductie voor mensen zonder eigen inkomen of met een minimuminkomen). Opgave en andere informatie: Kerk en Vrede, Trechtseweg 159, Amersfoort, tel.: 033-10445.

Op 26 februari organiseert Kerk en Vrede een werkdag over *Sociale Verdediging*. Nadere informatie eveneens op bovenstaande adres.

AKTIES

Atoomstroom

In 1980 begonnen een aantal Friezen met het inhouden van 2,7% op hun

HUN STRIJD KOST GELD

De strijd voor El Salvador kost niet alleen levens, maar ook geld. Het is daarom van belang dat we ons inzetten voor de verdediging van de democratie in dit land. Het is de taak van ons land om de strijd te ondersteunen. Het is de taak van ons land om de strijd te ondersteunen. Het is de taak van ons land om de strijd te ondersteunen.

Steuncomité Vrij Chalatenango
GIRO 2936572
t.n.v. El Salvador Comité Nederland (ovv bevrijd gebied)

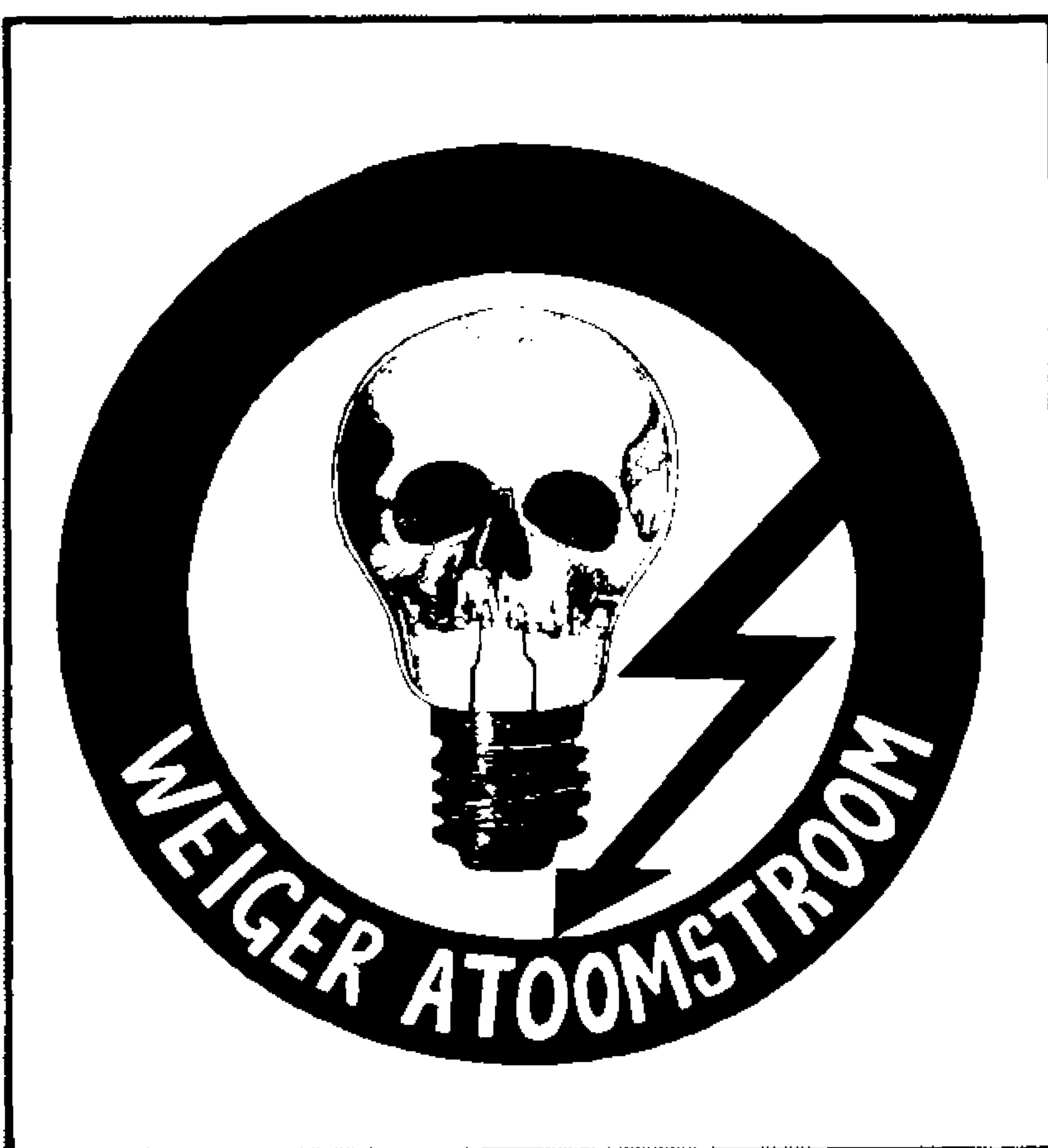
VROUWENREIS
NAAR
ALBANIË

28 maart tot 11 april
prijs: f 1750,-

VRAAG DE FOLDER
KONFAKT REIZEN

Prins Hendrikkade 104

Amsterdam tel.: 020 - 23 47 71

stroom rekening. Voor dat percentage is het provinciaal bestuur van Friesland aandeelhouder van de *NV Gemeenschappelijke Kerncentrale Nederland* (GKN). De weigeraars storten hun 2,7% nu op een geblokkeerde rekening. De rechter moet beslissen of het geld uiteindelijk toch naar de GKN gaat of besteed zal worden aan milieuvriendelijke stroomopwekking.

Midden 1980 waren het *Henk Kuiper* en *Akky van der Veer*, uit het Friese dorpje Marssum, die konsekwenties begonnen te verbinden aan hun weerzin tegen atoomstroom. Zij hielden 2,7% op hun stroomrekening in. Ze stuurden Gedeputeerde Staten van Friesland het bericht dat zij slechts wilden betalen als zij zekerheid kregen dat hun geld besteed zou worden aan milieuvriendelijke stroomopwekking. Prompt volgde afsluiting van de stroomvoorziening. Henk en Akky namen een advocaat in de arm en begonnen een kort geding tegen de provincie. Zij eisten heraansluiting van de stroomvoorziening en stelden daarbij als voorwaarde dat er een apart fonds voor de toepassing en bestudering van alternatieve energie zou komen. Tevens moest een even groot bedrag als er aan het fonds betaald zou worden aan 'Dodewaard' onthouden worden. De president van de rechtbank drong er bij beide partijen op aan een regeling te treffen, met hervatting van de stroomleverantie, en verklaarde zich bereid om, wanneer beide partijen toch een uitspraak van de rechtbank zouden wensen, dan alsnog daartoe over te gaan. Henk en Akky werden weer aangesloten. Hun 2,7% werd op een geblokkeerde rekening gestort. De kwestie is echter niet tot tevredenheid geregeld. Henk Kuiper en Akky van der Veer hebben hun verschil van mening met de provincie aan het gewone gerechtshof voorgelegd.

Eind 1980 begonnen vele Friezen zich solidair te verklaren met Akky en Henk. Honderden mensen werden gebeld en begonnen ook met het inhouden van 2,7% op hun stroomrekening. Zij schreven brieven naar de Provinciale Staten en het gemeentebestuur van Leeuwarden, dat via het FRIGAS (de plaatselijke energiemaatschappij) doorverkoopt, werd eveneens bestoekt.

De aktie werd eind 1980 als een sneeuwbal gestart. In januari '81 begon de organisatie: plaatselijke aktie met een provinciale steungroep zette een net van kontaktpersonen op, verzorgt nu een 'nieuwsbrief', voorziet de plaatselijke groepen van aktiemateriaal en is

bezig met 'export' naar de rest van het land. Er zijn nu bijna 100.000 folders over de provincie verspreid. Een nieuw affiche staat op stapel. De tekenaar Cork ontwierp een vignet voor een button. Via aktie Strohalm in Utrecht worden andere aktiegroepen 'aangestoken'. Omdat in de andere provincies andere percentages voor de GKN-aandelen gelden, wordt de aktie landelijk gevoerd onder het motto 'Geen piek voor atoomelektriek'. Zoals voor andere groepen is ook het Friese knelpunt geld. Giften zijn welkom op postgiro 5230463 t.n.v. Koördinatiegroep Weiger Atoomstroom, Furmerusstraat 470, 8602 CD Sneek.

DIRK VAN DER HAM

PSP UITGAVEN

BEVRIJDING jaargang 1982

Regelmatig krijgt de redactie van BEVRIJDING verzoeken voor toezending van oudere nummers van het blad. Als ze nog in voorraad zijn voldoen we daar graag aan. Bij het begin van de nieuwe jaargang bieden we nu een nieuwe service aan onze lezers en lezeressen: de *komplete jaargang 1982* (ongevouwen) voor slechts f 10,-.

In '82 publiceerden wij artikelen over de Politie Inlichtingen Dienst, het verzet op de Philippijnen, de PSP en basisdemocratie, de snelle kweekreaktor bij Kalkar, kinderopvang, wapenhandel met Chili, Polen, de ontwikkelingen in Suriname, het oorlogsverleden van PHILIPS, de bezuinigingen in de gezondheidszorg, interviews met oude PSP-ers, Sociale Fotografie, akties tegen (kern)bewapening, racisme in Nederland, enzovoort, enzovoort.

Zolang de voorraad strekt is de *komplete jaargang '82* te bestellen door overmaking van f 10,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'jaargang '82'. De nummers 1 tot en met 23 worden dan in een pakket (en ongevouwen) toegezonden.

UITGAVEN

Het Landelijk Energie Komitee (LEK) heeft een extra-dik bulletin uitgegeven. Uit de inhoud: het laatste nieuws over de Brede Maatschappelijke Diskussie; wat is er precies gebeurd met de kerncentrale in Tihange (België op 5 november '82; de samenwerking van Urenco met Australië en een jaaroverzicht van de akties van de anti-kernenergiebeweging. En natuurlijk nog veel meer.

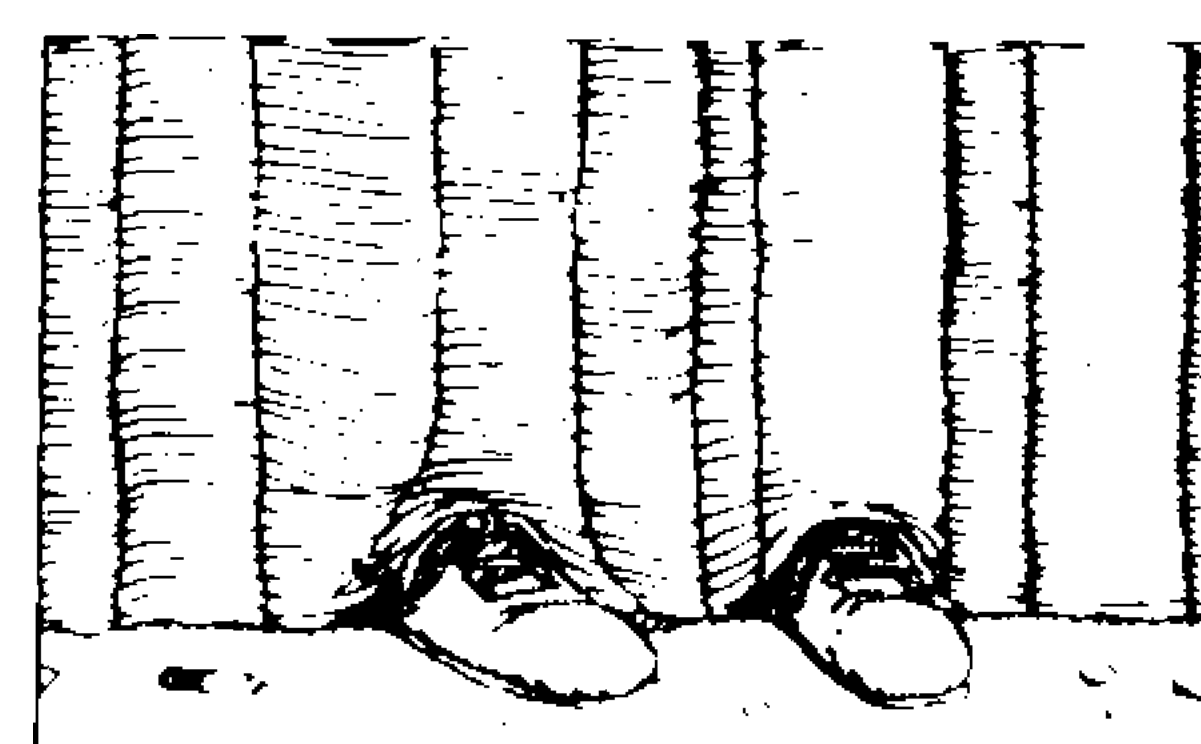
Het LEK-bulletin verschijnt ongeveer acht maal per jaar, kost f 16,- in 1983. Het extra-dikke nummer (nr.82-7/8) is te bestellen door overmaking van f 4,80 op postgiro 3567199 t.n.v. LEK/Amsterdam met vermelding van '82-7/8'. Een nieuw jaarabonnement is te bestellen door f 16,- op het bovenstaande gironummer over te maken met vermelding 'jaargang '83'.

BELANGRIJK

Progressieve Turken

Ruim twee maanden geleden werd in Utrecht de Armeniër *Nubar Yallmyan* vermoord, vermoedelijk door de Turkse geheime dienst. De Tweede Kamer-fraktie van de PSP heeft hierover inmiddels vragen gesteld aan de regering. In Arnhem is, op initiatief van de Turkse organisaties AKDD en ATID, een vergadering gehouden met tal van linkse organisaties met als centraal punt de problematiek van progressieve Turken. Gebleken is dat tal van Turken worden 'ver-

rast' met een huisbezoek van de Nederlandse politie waarbij foto's worden genomen, identiteitspapieren tijdelijk worden meegenomen, enzovoort. Daarna worden persoonlijke gegevens doorgespeeld aan het Turkse consulaat. Om hierover meer te weten te komen zijn de betrokken organisaties in Arnhem begonnen met het verzamelen van zoveel mogelijk informatie over huiszoekingen, intimidaties e.d. bij/van Turken. Wanneer iemand informatie heeft of op een andere manier inlichtingen over dit soort zaken kan geven neem dan contact op met: Ineke van Donseelaar, Rozenstraat 8, Arnhem, tel.: 085-43 38 73.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Het nieuwe jaar is er. Heb je ook al dat vuurwerk gehoord en gezien? In Den Haag werd het oude jaar op deze manier afgesloten.

Op 1 december gaf de PSP-Tweede Kamerfraktie een verklaring uit. Daarin werden de directeuren van sociale diensten en gemeentebesturen opteroepen geen uitvoering te geven aan de nieuwe maatregelen, die door de regering voor 16- en 17-jarigen getroffen werden. Door afschaffing van de bijstand en WWV-uitkeringen voor hen worden ze teruggedreven in een van hun ouders financiële afhankelijke positie.

Op een perskonferentie na een ministerraad reageerde Lubbers boos. Hij vond het standpunt van de PSP om tot dergelijke vormen van verzet op te durven roepen onjuist. In de Kamer zelf ontstond een woordenwisseling tussen voorzitter Dolman, minister De Graaf en Wilbert Willems. Dolman tolereerde in het parlement geen oproepen tot onwettigheid. De Graaf zei ervan geschrokken te zijn. Wilbert Willems antwoordde hen: "Ook in het verleden, ook in oorlogstijd en daarvoor, maar ook nu weer komen er steeds meer oproepen om ons wel te bezinnen op wat er in dit land aan de hand is en op de vraag of parlementaire besluiten nog wel die geldigheid hebben, die zij voor ons eigenlijk wel zouden moeten hebben."

Dat was het eerste politieke rotje. Pal daarop ontplofte een tweede rotje. Half december bezetten studenten de fraktiekamer van het CDA. Als vuilniszakken wilden ze oude boterhammen uitdelen, om op die manier hun behandeling als armoedig wegwerp-mensen aan te tonen. Die boterhammen lustten de CDA-leden niet. De sterke arm kwam er aan te pas om de vuilniszakken buiten te zetten. De PSP-fraktie kreeg de schuld, want die

had de vuilniszakken, zij het als studenten, binnengelaten, en zou van de te ondernemen ludieke aktie op de hoogte zijn geweest.

De veiligheidsdienst van de Kamer bracht aan het presidium een rapport uit. "Omstreeks 09.45 uur meldde zich..." Zo'n gedegen politierapport, snap je wel. "Het lid Willems zei", zo ging het rapport verder, "dat hij had kunnen vermoeden, dat het om een bezetting zou kunnen gaan, maar omdat hij vindt, dat actievoeren ook in het gebouw van de Tweede Kamer tot op zekere hoogte wel kan en omdat actievoeren in dit geval naar zijn verwachting geen bezetting hoefde te betekenen heeft hij geen maatregelen ter voorkoming willen nemen."

Het presidium sprak vlak voor de kerst zich over de aktie uit. Die was "onaanvaardbaar". Daarom werden alle leden en werkers in de Kamer nadrukkelijk gewezen "op hun persoonlijke verantwoordelijkheid, die zij dragen voor de door hen te ontvangen bezoekers."

Toen stond de pers voor de deur van de PSP-fraktiekamer te dringen. Die had een radikaliseringsbacil in de PSP ontdekt. Kan dat nou wel, Wilbert Willems, vroeg zij in koor?

Tegen het Nieuwsblad van het Zuiden zei Wilbert Willems: "Ik kan me zeer goed voorstellen, dat maatschappelijke onvrede, en die is groot, mensen ertoe brengt ook binnen de muren van dit gebouw tot bepaalde vormen van aktie over te gaan." En tegen Trouw zei hij: "Je moet toch in de Kamer een discussie kunnen voeren over de kwaliteit van wetgeving? Van ons wordt gevraagd binnen een week te beslissen over een voorstel, dat ingrijpende gevolgen heeft voor de mensen, die het treft. Dat is toch geen zorgvuldige parlementaire besluitvorming?"

En toen was het nieuwe jaar er. O ja, wist u, dat werkloze jongeren van 16 en 17 jaar door deze regering weer financieel afhankelijk van hun ouders gemaakt worden?

CHRIS HUINDER

De geschiedenis herhaalt zich

Nadat de discussies over linkse samenwerking in de PSP minder op de voorgrond traden, zijn ze in het afgelopen jaar weer stevig opgelaaid. Het gaat nu vooral om de samenwerking tussen 'klein links', de PSP, de PPR en de CPN.

In het verleden zijn er in de PSP verschillende discussies - en ook stevige conflicten - over het probleem van de samenwerking van links geweest. Daarom vroeg BEVRIJDING Jack Hofman (één van de schrijvers van het boek *Ontwapenend, 25 jaar PSP*) om kort in te gaan op de geschiedenis van de linkse samenwerking. In één van de volgende nummers publiceren we een uitgebreid verslag van een discussie die de redactie organiseerde over de (on)mogelijkheid van klein-linkse samenwerking.

Wat in de eerste plaats opvalt is het feit dat het vooral de ontwikkelingen en veranderingen bij andere partijen zijn, die discussies over samenwerking in de PSP actueel maken.

In de eerste tien jaar van haar bestaan speelde het vraagstuk nauwelijks een rol. De kloof ten opzichte van CPN en PvdA, die zich alle twee vierkant achter de beide kemphanen in de Koude Oorlog opstelden, was eenvoudig te groot. Alleen in incidentele vorm, bij enkele demonstraties en akties, werd wel met andere groepen - meest uit de vredesbeweging - samengewerkt. Na 1967 kwam hierin verandering. De oprichting van nieuwe partijen (D'66 en PPR) en de vernieuwing in de PvdA als gevolg van het optreden van Nieuw Links zorgden voor beweging in het oude partijstelsel. Voor de PSP kwam daar nog de teleurstellende uitslag van de verkiezingen in 1967 bij.

Scherpe conflicten

Verschillende groepen in de PSP streefden in de jaren 1968-1970 naar een nauwere samenwerking met anderen. Aan de ene kant in de richting van een socialistische concentratie van PSP en links-radikale en revolutionaire groepen ('Links Nederland'). Aan de andere kant naar een progressieve samenwerking van PSP met PvdA, PPR en D'66 in het progressief Akkoord (PAK). Deze pogingen riepen in de PSP scherpe conflicten op. De revolutionair-marxistische dogmatiek in het ene kamp was onaanvaardbaar voor de grote meerderheid van de partij, terwijl de gematigde uitkomsten van de discussie met de andere linkse partijen ook niet veel mensen kon bevredigen. Afgezien van vele gemeenschappelijke PAK-lijsten bij de raads- en statenverkiezingen in 1970 kwam er niet veel tot stand.

Ondanks de breuk met het PAK op landelijk niveau werd niet gekozen voor een geïsoleerde positie van de PSP. Op het kongres in 1970 werd de bereidheid tot samenwerking herhaald en werd zelfs, in reaktie op een PvdA-suggestie over een stembusakkoord, voor het eerst een uitspraak gedaan over regeringsdeelname. De mogelijkheid tot deelname van de PSP aan een regering werd opgehouden "als deze uitgaat van structuur-

hervormingen in anti-kapitalistische zin" (*Ontwapenend*, p.145).

We zien hier dat in de PSP het vraagstuk van linkse samenwerking sterk samenhangt met het standpunt over bestuursmacht, of in meer algemene termen de visie op de strategie van de partij. Ook bij latere discussies is dat steeds weer het geval, bijvoorbeeld in het conflict dat na 1972 hierover ontstond.

De voorwaarden

In de eerste helft van de jaren zeventig bestond in de PSP een belangrijke stroming van sterke voorstanders van het streven naar linkse eenheid (de 'Oosterhesselaren'). Zij wilden dat de PSP zou meedoen aan een regeerakkoord van de 'progressieve drie' (PvdA, D'66, PPR) en zich verder zou oriënteren op de weer strijdbaarder geworden vakbeweging. Het conflict in de PSP spitste zich toe op de vraag of er al dan niet voorwaarden aan het streven naar linkse samenwerking gesteld moesten worden.

De meerderheid van de PSP sprak zich in 1973 uit tegen een onvoorwaardelijke samenwerking en een jaar later verlieten de meest uitgesproken 'samenwerkers' de partij om in veel gevallen later in de PvdA terecht te komen. Opnieuw echter betekende het afwijzen van hun visie geen keuze voor het sektarisme, hoewel dat in de publiciteit wel lange tijd zo werd uitgelegd. Op het kongres in Tilburg (1975) en ook op latere kongressen, zoals bijvoorbeeld in Leeuwarden (1979) werd de principiële bereidheid tot linkse samenwerking, ook op bestuursniveau, herhaald. Maar er werd wel steeds een aantal voorwaarden aan verbonden, waaronder de algemene dat het moest gaan "om het ondersteunen van stappen in de richting van een socialistische maatschappij (Kongres Tilburg 1975, *Ontwapenend*, p.198).

Bij een meer concrete uitwerking hiervan, alsook bij de formulering van een algemene politieke strategie blijken de meningsverschillen echter hoog op te kunnen lopen. Vooral over het belang van een streven naar een linkse regering en naar een nauwere linkse samenwerking zijn de meningen sterk verdeeld.

Klein links

Nieuw in de actuele discussie is het idee van een nauwere samenwerking tussen PSP, PPR en CPN ter linkerzijde van de PvdA, die in eerdere discussies meestal een centrale positie innam. De mogelijkheid hiertoe is vooral ontstaan door het proces van vernieuwing dat na 1977 in de CPN op gang is gekomen. Voor die tijd kon de PSP, enkele korte onderbrekingen uitgezonderd, alleen op kommunistische bestrijding rekenen,

die overigens van een dermate laag al looi was dat we er maar niet verder bij stil zullen staan. De vernieuwing in de CPN maakt niet alleen weer een normale omgang mogelijk, maar doet beide partijen in standpunten - en op wat langere termijn waarschijnlijk ook in sociale samenstelling van leden en elektoraat - naar elkaar toe groeien. Aangezien de verschillen tussen PPR en PSP, sinds de afwijking door de PPR van haar christen-radikale oorsprong, toch al niet zeer groot waren, dringt zich de vraag op of er op langere termijn nog perspectief is voor het afzonderlijk bestaan van drie kleine partijen ter linkerzijde van de PvdA. Op plaatselijk niveau is inmiddels al gebleken dat zo'n 'klein linkse' samenwerking vruchtbaar kan zijn.

Een groot probleem blijft natuurlijk de vraag of er in de algemene uitgangspunten en strategie van de partijen nog onoverbrugbare tegenstellingen aanwezig zijn. De inhoudelijke discussie hierover is nog nauwelijks begonnen, maar het lijkt waarschijnlijk, gezien bijvoorbeeld de strategie-diskussie in de PSP, dat geschillen hierover ook dwars door de partijen heen zullen lopen.

De discussies en conflicten in het verleden van de PSP laten zien dat er in het vraagstuk van linkse samenwerking veel slijtstof besloten ligt. De komende discussie moet daarom door alle betrokkenen zorgvuldig en serieus gevoerd worden. Met een nieuwe 'KLP' ('Klein Linkse Partij'), die naast de overgebleven andere delen van CPN, PPR en PSP zou ontstaan, schiet links in Nederland niet veel op.

JACK HOFMAN

AMSTERDAM - De Pacifistisch Socialistische Partij heeft in eigen beleidscommissie te voorkomen. Inzet van het kongres vergadering van de partijraad was de vraag of de PSP zou doen aan de besprekingen met de PvdA en PPR over een landelijk progressief akkoord. Het besluit om niet lang...

PSP breekt met PAK

Pro- en anti-PAK'ers ruziën op PSP-congres

Maandag 27 oktober

Bestuur na lang geharrewa achter gesloten deuren

PSP plaatselijk weer wél in PAK

Op een verademing waar de partijleden op het kongres van doeld bleken is zaterdag door de PSP besloten te zijn. Het streven naar samenwerking met PvdA, PPR en D'66 in de verkiezingen met de rechtse D'66 in de komende raads- en statenverkiezingen. Het besluit werd na vele uren achter gesloten deuren vastgesteld. Het besluit door voorzitter Burgemeester bekendgemaakt. Het besluit van de aanwezige leden van bestuur-

4 - HET PAROOL - maandag 27 oktober 1969

PARTIJEVEN OP DERAND VANEEN SCHEURING

Meerderheid op congres PSP voor stopzetten van overleg in het PAK

Gaan toch de...
Hoeke...
partijleden...
verschillen...
z.p. vertegenwoordigd en dat...
werkbaar...

BEVRIJDING

JAARGANG 27   NUMMER 2   2/2/1983   PRIJS F.1,50

PSP-KONGRES FEMINISME EN SOCIALISME

Interview met Gonnie Scholten van Iterson

De Venus van Milo in de betonmolen

KOMMENTAAR

Bommengooien

Burgerlijke ongehoorzaamheid is een aktueel onderwerp. 'Maatschappelijke onrust' veel besproken aan de caf tafel. Wie is nog niet gekonfronteerd met de gevolgen van de crisis: Verpaupering, toenemend racisme, verharding van de maatschappelijke verhoudingen, inleveren van koopkracht en van een heleboel idealen, inleveren van verworven rechten.

Als een stoomwals komen rechtse bezuinigingsmaatregelen over ons heen, vanzelfsprekend zijn de zwakste groepen het eerste verpletterd. Jongeren verliezen, na het recht op werk, nu ook het recht op een uitkering; bijstandsvrouwen worden in armoede en liefdadigheid gedrukt en gehandikapt wordt nu de hoop ontnomen ooit nog eens net zo intensief aan de samenleving deel te nemen als niet-gehandikapt.

De reacties van mensen op deze ontwikkelingen lopen uiteen. Mensen worden bang, mensen worden boos, mensen komen in verzet, mensen worden moedeloos, verdedigen wat ze hebben, geven de schuld aan anderen, organiseren zich; demonstreren, bezetten, gooien een steen, gooien een bom . . . Gooien een bom? Wat heeft dat met verzet te maken? Een bom op het voetbalveld, brand in een metro. Verzet of extreem rechtse provocatie? Goed of slecht? Een absurde vraagstelling. Brand in een tram dan, op het Museumplein en brand op de

tribune bij FC Den Haag. Vandalisme of gerechtvaardigde woede? Nog een aktueel onderwerp dus: De discussie over doel en middelen. De discussie over de vraag w t we willen bereiken en h e we dat willen. Een vraag die in krisistijd extra gewicht blijkt te krijgen. Omdat in deze tijd, waarin mensen alles op alles zetten op hun verworven rechten te verdedigen, minder aandacht is voor het doel en des te meer voor de middelen. En omdat in deze tijd groepen proberen mensen te mobiliseren voor orde en gezag, voor vreemdelingenhaat en die gebruik maken van al dan niet gewelddadige provokaties en angstzaaij. Natuurlijk zijn dat  ok gevolgen van een afbraakbeleid in krisistijd. Maar links en rechts zijn in onze samenleving *niet* twee geïsoleerde kringetjes die niet reageren op dezelfde  n op elkaars signalen.

Als in Groningen munitietraining geblokkeerd worden, gaat de werkgroep voor vrijheid en gezag de straat op. Als Janmaat vergadert in Krasnapolsky, komt links hem eruit halen. Er komt een moment dat onduidelijk is of een brand in de metro gewoon een brand is, een linkse verzetsdaad of een rechtse provocatie. Dan is het te laat om mensen nog het voordeel van de twijfel te gunnen. Want  lle geweld roept tegengeweld op. Suriname ontwikkelde zich met linkse doelen tot gewelddadige onderdrukking. Rechtse tegenstanders

van Bouterse hebben in Amsterdam al hun eerste politieke vijand in elkaar geslagen.

Veel mensen voelen zich in de steek gelaten door de 'politiek'. Maar ze zijn tegelijkertijd bang voor protesten tegen overheidsbeleid. Dat is vaak geweld in hun ogen. In deze tijd mensen overtuigen van onze politieke doelen is dus extra moeilijk. Hoe kwaad we ook zijn op bewapenaars, speculanten, kabinetten, politieke partijen, kwaadheid all en is een slechte basis voor een buitenparlementaire strategie. In Groningen staan de nieuwe munitietrainingen al bijna weer klaar. Daar hebben ze ervaring. Daar wéten ze van Gezag en Vrijheid. De nieuwe transporten kunnen winst en verlies opleveren voor de strijd tegen bewapening. Zo simpel ligt dat. Laten we die rekening *wel van te voren* opmaken.

ANDRÉE VAN ES

foto: Hannes Wallrafen

INHOUD

KLEIN LINKSE SAMENWERKING wat wil je met die macht	pag. 3
ITALIAANSE RADIKALEN brood en vrede	pag. 6
MET SOCIALISTISCH ELAN een discussie waard	pag. 7
GONNIE SCHOLTEN-VAN ITERS een vrouw tussen kerk en politiek	pag. 8
FEMINISME & SOCIALISME. Venus van Milo in de betonmolen?	pag. 10
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN, maar . . .	pag. 13
ACHTER HET GROENE GORDIJN	pag. 15
10 JAAR MILIEUDEFENSIE de toekomst van de milieubeweging	pag. 16

Mensen komen in verzet, verdedigen zich, demonstreren, bezetten, gooien een steen, gooien een bom . . . . . Gooien een bom?

BEVRIJDING

Versijnt twee maal per maand
Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt t.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en vereniging 'Het Gesproken
Weekblad'/'Grave' ook op cassette uitgege-
ven

Redactie: Peter Dros, Chris Huinder,
Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel
Sandvoort, Peter Zwart, Geert Dekker

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74 toestel 11 of 12

Abonnement: f 30,- per jaar
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.

Druk, zetwerk: Bevrijding, Amsterdam

Klein linkse samenwerking

WAT WIL JE DAN MET DIE MACHT ?

'Klein links' moet eindelijk haar onderlinge strijd opgeven en proberen groot te worden. Dat beweerde een groep van enkele tientallen PSP-leden in een Volkskrant-artikel van 4 november vorig jaar. *'Blijft klein links verdeeld, dan blijft het machteloos'*, aldus de strekking van dat verhaal. Andrée van Es (PSP-Kamerlid) en Titia Bos (Statenlid voor de PSP in Noord Holland) reageerden hierop met een artikel in De Waarheid, waarin zij stelden dat het belangrijker is om over de inhoud van die macht te praten. *'Macht is aardig, maar wat wil je er mee doen?'*

- In het artikel in de Volkskrant van 4 november wordt een somber toekomstperspektief voor klein links geschetst. De CPN verliest, de PPR verliest en de PSP gaat in tegenstelling tot de verwachtingen nauwelijks vooruit bij verkiezingen. Delen jullie dat sombere toekomstbeeld? Heeft een zelfstandig PSP wel een toekomst?

foto: Eduard de Kam

Nico Garritsen: 'Ik denk dat de uitgangspunten van de PSP in principe goed zijn. Dat is het punt waar het in de hele discussie om gaat. Het gaat er om dat je zegt waar je naar toe wilt. Als daar andere partijen aan mee willen werken, dan is dat prima. Het sombere beeld dat voor een zelfstandige PSP wordt geschetst, deel ik niet. Als je samengaat zal je misschien een aantal mensen van de PvdA afweken. Tegelijkertijd gaat een gedeelte van je oude aanhang weg. Bovendien vind ik dat er veel te veel wordt gerelateerd aan het aantal kamerzetels. Ik denk dat de maatschappelijke bewegingen die daar achter zitten ook macht uitoefenen. Daar wordt in het Volkskrantartikel niet over gepraat.'

Pieter de Jong: 'Nico's verhaal klopt niet helemaal. Hij suggereert dat de aanhang van de PSP verschilt met de aanhang van de CPN en PPR. Dat klopt niet. De PSP is bij uitstek een partij met een 'doorlopende aanhang'. Kiezers komen aanvlagen en gaan net zo snel weer weg. De PSP is geen vaste faktor in het linkse spektrum die keihard op die twee procent kan rekenen. Onze relatief goede uitslagen zijn te danken aan de onderwerpen die de afgelopen verkiezingen vooral in de belangstelling stonden: bijvoorbeeld de kernwapens. Als zestig tot zeventig procent achter de eisen van de 21e november stond en er toch maar twee procent op de PSP stemt, dan is dat heel verontrustend. Dat geeft aan dat de aanhang veel geringer zal zijn zodra andere dingen in de aandacht staan.

Ik denk dat alle drie klein linkse partijen ernstig te lijden hebben onder de crisis. De mensen zien dat hun levensomstandigheden achteruit gaan en op dat moment kiezen ze niet meer voor de principes, maar dan kijken ze eerst naar wat er kan worden bereikt. Hoe kan ik

er invloed op uitoefenen dat mijn bestaan niet verder achteruitgaat. Dus gaan ze naar de PvdA toe. Die is een machtsfaktor van betekenis. De mensen zien klein links niet als zodanig.

De belangrijkste vraag voor links in de komende tijd is of alle prachtige ideeën nu werkelijk uitgevoerd kunnen worden. Zowel parlementair als buitenparlementaire. Zolang we met ons drieën met kleine nuance-verschillen aan de verkiezingen meedoen, komen we niet in zicht als alternatief voor de sociaal-democratie.'

Het milieu

- Zal bij een samenvoeging of een nader tot elkaar komen, van die drie partijen dat alternatief wél in zicht komen?

Andrée van Es: 'Ik vind dat er een pro-

bleem aan vooraf gaat: er zijn op dit moment geen alternatieven. Dat is een belangrijker vraag dan hoe je het kan verwezenlijken. Daar zijn we nog niet eens aan toe. Ik denk dat de sociaal-economische ideeën van PSP-PPR-CPN - op de korte termijn - met elkaar in overeenstemming zijn. Alle drie willen ze verbeteringetjes van het huidige systeem. Als je het hebt over de lange termijn, over bijvoorbeeld socialisatie van de produktiemiddelen, dan zie ik niet zoveel overeenkomst. Een heel belangrijk verschil is bijvoorbeeld de opstelling ten opzichte van het milieu. Daar staan de PSP en de PPR aan de ene en de CPN aan de andere kant. Dat is een fundamenteel verschil. Dat uit zich ook in het stemgedrag: de CPN maakt andere keuzes.'

De verschillen

- Als je gaat samenwerken, dan zou je daar misschien invloed op uit kunnen oefenen. Als je ze laat liggen, dan kun je er ook niets aan veranderen.

Titia Bos: 'Het streven naar samenwerking moet niet worden bestreden. Het streven is altijd goed. Waar het om gaat is of je zegt dat samenwerking om elektorale redenen noodzakelijk is en dat je daarom op één lijn moet zien te komen of zeg je we zijn het over die en die punten eens, misschien worden we het over andere punten ook nog eens, we gaan samenwerken op die terreinen waar we dezelfde mening over hebben. Samenwerken is goed, maar punten waar je het niet over eens bent, daar

Titia Bos (links) en Riekje de Haan tijdens het gesprek over de kleine linkse samenwerking

Klein linkse samenwerking

moet je eerst over praten om tot die linkse machtsvorming te komen. Wij willen ook wel macht. Maar dan moet je daar meteen de vraag bij stellen, wat je met die macht gaat doen. In het Volkskrant artikel wordt macht compleet gelijkgesteld met parlementaire macht...

Riekje de Haan: 'In het artikel wordt eveneens gepraat over het belang van linkse machtsvorming voor allerlei groepen die een socialistische maatschappij nastreven. Linkse machtsvorming is voor hen een beter alternatief dan de versnippering die we nu hebben.'

Titia Bos: 'Welke ideeën uit de sociale beweging pik je er dan uit en noem je socialistisch. PPR, PSP en CPN zullen er verschillende uitpikken die ze belangrijk vinden. De drie partijen hebben met de verschillende bewegingen verschillende kontakten. Het kan dat als je ze alle drie onder één vlag brengt, dat je dan contact met al die groepen hebt. Maar het kan tevens betekenen dat je daardoor kontakten gaat missen. Gaan ze denken: dat is de CPN die ons bij de Nieuwmarkt heeft verraden of dat is de PSP die op z'n minst nog een gesprek wilde.'

Pieter de Jong: Ik denk dat het voor sociale bewegingen niet belangrijk is dat mensen die hetzelfde vinden als zij een partijtje hebben. Het gaat er hen om dat er partijen zijn die het met hen eens zijn en macht hebben. Een voorbeeld daarvan was laatst in Den Haag te zien. De kraakbeweging stapte naar de PvdA wethouder, want die kan een pand aankopen. Wij kunnen in de raad alleen maar stampij maken.'

Joost Lagendijk: 'Die wethouder doet dat natuurlijk alleen maar als er genoeg druk op hem wordt uitgeoefend door die krakers zelf. De druk moet ook wel uit de gemeenteraad komen, maar voor al van daarbuiten. Ik zie daarom meer heil in het versterken van die buitenparlementaire aktie en het samenwerken met bijvoorbeeld de kraakbeweging.'

Pieter de Jong: 'Ja, maar je zal in die parlementaire organen oplossingen aan moeten dragen voor problemen waar die sociale bewegingen mee zitten. Dat is een functie van de partij, zowel buitenparlementair als parlementair.'

Andrée van Es: 'Ik vind het Haagse voorbeeld niet goed. Het zegt meer over de PvdA in Den Haag, die misschien iets beter funktioneert dan de PvdA in Amsterdam. Als dat wordt opgepikt, dan moet je daar niet spijtig over doen.'

Je veronderstelt verder dat de sociale bewegingen een rol hebben als aangever van ideeën op deelterreinen. Het wijdse perspectief zou de partij moeten bieden. Ik denk niet dat het zo werkt. Sociale bewegingen zijn groepen die alleen genoeg nemen met het meest vergaande. Die denken niet aan 'politieke oplossingen'. Dat is ook belangrijk, dat vormt een groot deel van hun kracht. Daarom moet je niet denken dat als je die zetels bij elkaar optelt, dat je dan een perspectief aanbiedt. Je kan net zo goed tegenover ze komen te staan, omdat je niet aan de eisen kan of wil voldoen.'

Van links naar rechts: Pieter de Jong, Andrée van Es, Titia Bos en Riekje de Haan

foto: Eduard de Kam

Joost Lagendijk, Nico Garritsen en Pieter de Jong (van links naar rechts)

De achterban

- Als je er van uit gaat dat de maatschappelijke veranderingen vanuit de sociale bewegingen dienen te komen, wat is dan de rol daarin van een politieke partij?

Joost Lagendijk: 'Die sociale bewegingen komen er niet vanzelf. PSP-ers zijn, binnen en buiten gemeenteraden, daarin werkzaam. Er zijn tal van momenten waarop een sociale beweging behoefte heeft aan een ingang in het parlementaire systeem. Dan moet er een partij zijn die daarvoor open staat, informatie wil doorspelen. Zelfs als PvdA-ers uiteindelijk de beleidsdaden uitvoeren die tegemoet komen aan de eisen van actiegroepen, dan is daarvoor veel gebeurd met meestal een grote rol voor de PSP daarbij.'

Andrée van Es: 'Bovendien vormen die sociale bewegingen je achterban. Het staat niet los van elkaar: sociale bewe-

ging en politieke partij. Een deel van de kraakbeweging, van de milieugroepen, dat zijn PSP-ers die hun vertegenwoordigers in bijvoorbeeld gemeenteraden hebben. Naarmate hun eisen radikaler worden, zijn er meer aanhangers van de PSP.'

Hoewel er binnen die groepen processen plaatsvinden waardoor mensen niets meer in het parlementarisme zien, staat voor hen de PSP nog steeds het dichtste bij. De PSP heeft een verantwoordelijkheid naar hen toe. Je moet ze niet afschrijven maar je er juist veel van aantrekken. Veel van de kritiek op de manier waarop parlementaire organen functioneren is terecht...'

Pieter de Jong: 'Maar je moet je aanhang bovendien uit zien te breiden tot mensen die nu nog niet zo aan ons zijn verbonden, zoals de vakbeweging, je moet niet zeggen dat die niet interessant zijn.'

Joost Lagendijk: 'Stel dat je zou moeten kiezen, dan zou mijn keuze zijn: be-

houd van de groepen die er aan de linkerkant af dreigen te vallen. Je ziet in meerdere landen, dat die ontzettend radikaliseren en dan in gewelddadige toestanden terechtkomen. Als je één van de laatste groepen bent waar ze vertrouwen in hebben, dan moet je daar in je beleid rekening mee houden. Misschien stoot je daarmee aan de rechterkant groepen af, maar dat hoeft niet.'

Nico Garritsen: 'Ook de radikale groepen distantiëren zich meer van de PSP naarmate die zich parlementairder op gaat stellen. Binnen het spel wat mogelijk is moet je zien wat je kunt binnenhalen. Als je je daartoe beperkt, dan behoort je ook tot het systeem. Daarom is het voor de PSP zo belangrijk buitenparlementair aanwezig te zijn.'

Riekje de Haan: 'Welke delen zijn de PSP dan al ontvallen? Waarop doel je met een te parlementaire opstelling?'

Nico Garritsen: 'Bijvoorbeeld de discussie binnen de partij over de munitietreinblokkades. Het IKV was tegen; de

PSP - groeperingen daarbinnen - sloot zich daarbij aan. Daardoor ontstond een scheiding. Hetzelfde gebeurde met het kraken. Je moet natuurlijk ook niet blind achter alles aanlopen, je hebt je eigen inbreng en bent niet alleen doorgeefluik . . '

Andrée van Es: 'Je bent er zelf een onderdeel van. Er is geen scheiding. Vaak zijn het dezelfde mensen.'

Het stemhokje

- Waar het nu eigenlijk om gaat is of samenbundeling van die drie partijen ervoor zal zorgen dat er een grotere aantrekkingskracht op die sociale bewegingen zal komen.

Riekje de Haan: 'Ik denk van wel. Ik heb dat ervaren in de vrouwenbeweging en in de ABVA-KABO. De mensen daar zien dat de PvdA de enige partij links van het midden is die nog wat zou kunnen bereiken. Dat is dan vaak voor hen de partij waarop ze stemmen, terwijl ze kwa ideeën veel dichter bij de CPN, PPR of PSP staan. Bij hen begint het inleveren al in het stemhokje. Mijn indruk is dat als je een krachtiger links alternatief zou kunnen bieden door een groter percentage invloed, ook in de Kamer, dan zou het voor velen aantrekkelijk zijn om op zo'n links alternatief te stemmen. Nu wordt te vaak gedacht dat het alleen maar tot versnippering leidt. Ook binnen andere groepen speelt dat, bijvoorbeeld in de vrouwenbeweging - afgezien van de radicale groepen die maar een klein gedeelte van het geheel uitmaken. Daar moet je je niet op blindstaren.'

Joost Lagendijk: 'Je kan van de kraakbeweging of kernenergie tegenstanders ook precies het tegenovergestelde beweren. Als de PSP om aantrekkelijk te worden voor een deel van de 'sociale beweging' zou zeggen: we ontruimen alle distributiewoningen, dan is dat totaal niet aantrekkelijk voor de kraakbeweging. Dan verlies je die helemaal. Voor de anti-kernenergiebeweging geldt hetzelfde. Als je gaat opschuiven naar de PvdA-kant. . . '

Riekje de Haan: 'Dat bedoel ik niet. Ik heb het over samenwerking tussen CPN, PPR en PSP. Wat aanhang betreft zitten mensen van al die drie partijen in actiegroeperingen.'

Andrée van Es: 'Je invloed wordt niet groter als je in één fractie zit in plaats van in drie. Je invloed wordt alleen groter als je nauwer gaat samenwerken met de PvdA. Als drie gescheiden fracties hebben we zelfs meer spreektijd dan als één grotere.'

Het gebruik van de invloed

- Is de vooronderstelling juist dat samengaan een grotere werfkracht heeft omdat daarmee een versnipperd beeld wordt tegengegaan? Dus dat mensen het kwa ideeën wel met ons eens zijn maar alleen om 'strategische' redenen voor de PvdA kiezen.

Andrée van Es: 'Dan zou in 1977 de

PPR gigantisch moeten zijn gegroeid: ze hadden invloed en zeven zetels.'

Pieter de Jong: 'Kennelijk heeft ze die invloed toen verkeerd gebruikt.'

Titia Bos: 'Het gaat inderdaad om het gebruik van de invloed die je hebt. De vooronderstelling van een grotere werfkracht, omdat we wat we beloven ook kunnen bereiken, is een moeilijke vooronderstelling, omdat je toch afhankelijk blijft van het totaal van de politieke verhoudingen en van de sterkte van rechtse tegenkrachten. Als je echt iets wil bereiken dan ben je hoe dan ook afhankelijk van de PvdA.'

De PvdA hanteert het argument van de macht, de mogelijkheid via de regering iets te bereiken. Dat is een abstraktie, de macht. Willen wij de mensen die macht ook voorhouden? Ik wil ook wel iets bereiken, dat betekent een samenwerking op punten - niet met een heel programma - met een PvdA, zelfs incidenteel met andere partijen. Dat is heel zinvol en noodzakelijk om iets te bereiken. In de verkiezingskampagne al zeggen: we gaan samen met klein links een programma op hoofdpunten maken, dat is nog wel te doen. Ook met concessies van onze kant. Maar wil je dat uitvoeren, dan zul je met de PvdA in zee moeten en dus weer concessies moeten doen. Dan weten de kiezers, die principieel op de PSP stemden, niet meer waar zij aan toe zijn.'

Pieter de Jong: 'Wij zijn nu als partij niet in staat om alle gebieden te bestrijken. Dat zal dan beter gaan. Ik denk niet dat samenwerking een wondermiddel is. De mensen zullen niet ineens als vliegen op de stroop afkomen. De enige manier om het uit te proberen is samen praten, samen acties voeren.'

Titia Bos: 'Gesprekken zijn altijd prima. De vraag is alleen wat de inzet vormt. Ga je er van uit dat je het, koste wat kost, eens moet zien te worden? Wij vinden dat je het inhoudelijk eens moet zijn.'

Konkreet

- Je moet het inhoudelijk eens zijn, akkoord. Maar hoe moeten de ideeën over een samenwerking nu dan konkreet worden ingevuld?

Riekje de Haan: 'Een gezamenlijke Europese lijst zou een aardig moment zijn om de samenwerking gestalte te geven. Zonder dat dat over drie jaar meteen tot een fusie van de partijen moet leiden. Wij willen in het artikel ook alleen maar aangeven dat het wenselijk is dat de drie nu inhoudelijk met elkaar gaan discussiëren. We zijn allemaal vóór gesprekken. Wij hebben de verwachting dat het iets wordt.'

Joost Lagendijk: 'Ik vind het fout om daar het verschil op te gooien. Het ligt fundamenteel. Bijvoorbeeld welke strategie je gaat volgen. Gericht op buitenparlementaire machtsvorming of met een CPN die, hoe dan ook, in een bestuur wil gaan zitten?'

Nico Garritsen: 'Ik vind het bovendien niet goed om bij de Europese verkiezingen met een gezamenlijke lijst uit te ko-

men. Om te beginnen denk ik, dat je op zich die verkiezingen al moet boycotten. Afgezien daarvan zou ik het nog niet doen. Stel dat je het op hoofdpunten eens zult worden, wat best zal lukken. Wat dan als er Tweede Kamerverkiezingen komen. Dan wordt het veel moeilijker om je eigen punten boven tafel te krijgen. Als je bij de Europese verkiezingen al compromissen gaat sluiten, dan is de weg vrij voor een heilloos pad.'

Riekje de Haan: 'Diskussies bij die verkiezingen kunnen aangeven wat later mogelijk is. Dan zijn nieuwe diskussies niet uitgesloten. Het gaat om het aftasten van mogelijkheden.'

Andrée van Es: 'Ik denk ook niet dat het goed is om te doen. Veel mensen vinden de verkiezingen niet belangrijk en zullen daarom makkelijk punten weggeven. Of je gaat wel ingewikkelde discussies aan voor iets dat niemand interesseert.'

Titia Bos: 'Ik denk dat je het effect bovendien niet kunt vergelijken met Tweede Kamerverkiezingen. Iemand die wegblijft zal heus niet gaan stemmen doordat hij of zij meer geïnspireerd raakt door de gezamenlijke lijst.'

GEERT DEKKER
PETER ZWART

BONDSREPUBLIC DUITSLAND

Anti-volkstellingbeweging

In de Bondsrepubliek vindt op 27 april een volkstelling plaats. Alle Westduitsers zullen op die dag worden gevraagd naar hun naam, adres, geboortedatum, geslacht, burgerlijke staat, nationaliteit, opleiding en beroep. Verder zal naar hun geloof worden geïnformeerd. Tegelijk met deze volkstelling zullen op grootscheepse wijze gegevens worden verzameld over de in de Bondsrepubliek aanwezige gebouwen en woningen: de staat waarin het gebouw verkeert, het bouwjaar, de eigenaar, de huurprijs en het doel waarvoor het gebruikt wordt zullen netjes worden opgeschreven. Bovendien vindt er per 27 april a.s. een telling plaats van de arbeidsplaatsen.

Tot deze grootscheepse operatie werd nog onder de regering-Schmidt besloten. De oorspronkelijke kosten werden geraamd op ongeveer een half miljard mark. Na het bekend worden van de plannen voor deze telling kwamen de Westduitse ondernemers in actie en zij hadden succes: vragen over de totaalomzetten van de bedrijven werden uit de vragenlijst geschrapt, met als gevolg dat de kosten van deze volkstelling terugzakten tot ongeveer 370 miljoen mark (ruim 400 miljoen gulden). In de dagen rond de officiële teldatum zullen zo'n 600.000 duizend tellers op pad zijn om de vragenlijsten te verspreiden en later weer op te halen. Naderhand zullen de resultaten door computers worden bewerkt.

Alle volwassenen en alle minderjarigen die zelfstandig wonen, zijn verplicht aan de volkstelling mee te doen. Degene die weigert loopt het risico van een boete, die kan liggen tussen vijf mark en tienduizend mark. Bij niet-betaling van de boete bestaat de mogelijkheid de betaling door 'gijzeling' af te dwingen.

Op initiatief van de 'Internationale van de Dienstweigeraars' uit Berlijn is er eind september '82 een *Initiatief Volkstellersboykot* opgericht. De beweging heeft zich ondertussen over zo'n honderd steden verspreid en voert de actie onder het motto *'Politici vragen, burgers antwoorden niet'* (als woordspeling op de titel van het TV-programma 'Burgers vragen, politici antwoorden'). In hun oproep stelt het Initiatief dat de regering enorme bedragen uitgeeft aan deze telling - en zelfs met straffen dreigt voor mensen die er aan weigeren mee te werken - terwijl diezelfde regering weigert om informatie te verstrekken over bijzondere wapens als de kruisraketten en de plaatsing daarvan. Het Initiatief Volkstellersboykot zegt in die oproep: "Wij laten niet toe, dat generaals en politici over onze hoofden een 'veiligheidspolitiek' bedrijven die, in plaats van leven te beschermen, duizendvoudig dood en vernietiging inkalkuleert. Wij willen leven! Wij hebben er recht op te weten wanneer, waar en hoe welk wapen in ons land, in onze streek, in onze buurt gestationeerd zal worden. Wij maken aanspraak op inlichtingen van de regering, net zoals de regering aanspraak maakt op informatie van ons. De regering vraagt naar onze naam, adres, beroep en inkomen; wij vragen de regering naar naam, plaats, aantal en doel van hun oude en nieuwe 'bijzondere' wapens". Aan het Initiatief zal het niet liggen: de 27ste april moet in de Bondsrepubliek de dag van de burgerlijke ongehoorzaamheid worden.

ROEL SANDVOORT

BROOD EN VREDE

De Radikale Partij (Partito Radicale) van Italië hield eind oktober /begin november zijn 27ste kongres in Bologna. In deze enigszins luxe arbeidersstad met een kommunistisch stadsbestuur kwamen de Italiaanse Radikalen bijeen in het Palazzo die Congressi, dat in omvang en outillage kan wedijveren met het Jaarbeurs-congrescentrum in Utrecht.

De hoofdschotel van het rijke kongresmenu vormde de koers van de partij en de positie van zijn sekretaris, de 53-jarige Marco Pannella, lid van het Europese Parlement en o.a. bekend van zijn honger-akties.

Gerard van Oord bezocht het kongres. Hij las er de toespraak voor, die Fred van der Spek speciaal voor dit kongres geschreven had, en sprak er met talloze kongresgangers. Een verslag. Gevolgd door een konklusie over de verhouding van deze partij met de PSP.

De Radikale Partij wil een internationale, federatief georganiseerde partij zijn. Ze erkent geen nationale grenzen. Vandaar de simultaanvertalingen in het Frans en Engels, de vele buitenlandse gasten. Vandaar ook de keuze voor een internationale thematiek: strijd tegen de honger in de wereld, strijd voor totale ontwapening. Dit gevat in de krachtige slogan "Pane e Pace", brood en vrede.

De orgabisatie van het kongres kan zonder meer goed worden genoemd. De eerste twee dagen werd er in werkgroepen over diverse onderwerpen gesproken. Grote belangstelling trokken de groepen "Internationaal", "Instituties" en "Geweldloosheid". In andere werkgroepen werd de relatie van de Partito Radicale met de Rooms-katholieke Kerk, met de Kommunisten en de Socialisten aan de orde gesteld. Men maakte analyses en verzamelde aktiepunten. Want ook door de Radikalen wordt het belang van het werken in het parlement sterk gerelativeerd.

Toch trok de werkgroep "Instituties" erg veel belangstelling. In de discussies kwamen het werk van de parlementsfractie, de senaatsfractie (resp. 18 en 2 leden), de vertroebelde relatie met de pers en de verhouding met de vakbonden aan de orde.

Het kongres werd integraal uitgezonden door Radio Radicale, de privé radiozender van de Partij - 24 uur per dag in de lucht en op de FM-band in 31 Italiaanse steden te ontvangen. Een netwerk dus.

Appèl

Het is niet overdreven te zeggen dat het wereldprobleem van de honger sinds 1979 de activiteiten van de partij beslissend heeft beïnvloed. Op dit thema werden de afgelopen jaren vele akties gevoerd en dit beleid zal de komende tijd, onder de bezielende leiding van Marco Pannella, krachtig worden voortgezet. In het parlement wordt de regering er keer op keer op gezwezen dat zij haar verantwoordelijkheid voor deze problematiek moet waarmaken

door de financiële bijdrage aan de bestrijding van de honger in de wereld te verhogen. Daarnaast voeren de leden aktie op straat, organiseren mensen, demonstraties en propaganda.

De presentatie van het thema honger, niet alleen door Pannella maar ook talloze anderen, bleek mij sterk moreel geïnspireerd. De toespraken liepen keer op keer uit op een appèl. Sommige wantrouwige lieden menen dat dit een poging is van Pannella om de stemmen van progressieve gelovigen te winnen, wat wel niet geheel ongegrond zal zijn. Maar belangrijk is te konstateren dat de opstelling van de Partito Radicale ten aanzien van de RK Kerk mogelijk is op grond van haar in essentie morele argumenten tegen het voortbestaan van de honger in de wereld; menselijke waarden en rechten worden daardoor vernietigd, honger is inhumain en absoluut onaanvaardbaar.

Aan de strijd aan ontwapening wordt zowel op nationaal als op internationaal niveau ruim aandacht besteed. In het Italiaanse parlement debatteert men tegen de militaire bestedingen. De partij ondersteunt met kracht de akties tegen de plaatsing van de kruisraketten in het zuiden van het land. Het zijn de bekende akties rond Comiso. Internationaal probeert men in samenwerking met andere partijen en bewegingen suksessen te boeken in de strijd tegen de bewapening. Kortom, de Partito Radicale voert een duidelijke anti-militaristische politiek. Daarbij hoort ook het streven naar konversie.

Sterke man

De problematiek die onder de term instituties wordt gevat betreft een algemene discussie die in Italië reeds geruime tijd aan de gang is. Een van de hoofdpunten is de vraag of de minister-president direkt door het volk gekozen zou moeten worden. Een ander aspekt betreft het aantal volksvertegenwoordigers. Dat is zo groot dat zij hun gezag dreigen te verliezen. Maar dat natuurlijk niet alleen, er is de corruptie, de Mafia, de vrijmetselaarsloge P2, de financiële

schandalen rond het Vaticaan de armoede in het Zuiden.

De macht van de politieke partijen ('Partitocrazia' genoemd) beperkt volgens sommigen ernstig de handelingsruimte van de regering. De politikoloog Alberto Ronchey vindt het "bijzonder ernstig dat de minister-presidenten niet de macht hadden om, behalve een zekere stabiliteit van de regering, de continuïteit van het openbaar bestuur te verzekeren." Hij vindt dit slecht, omdat "in een tijdperk met bijzondere economische moeilijkheden" continuïteit en kompetentie nodig zijn". De Partito Radicale meent dat de naleving van de grondwet al een zeer grote stap in de goede richting zou zijn; een stap die vóór grondwettelijke hervormingen kan worden gezet. In deze zin doet de partij een beroep op de President van de Republiek, Sandro Pertini, die is uitgerust met een zekere grondwettelijke macht, om de naleving en toepassing van de Constitutie te bevorderen. Maar er is meer. Het radikale parlements-lid Melini meent "dat het werk aan het herstel van de waarden, van de functies en de instituties van de republiek, zoals opgetekend in de grondwet, de taak moet zijn van een nieuwe meerderheid, voortvloeiend uit nieuwe verkiezingen." (uit zijn resolutie voorgelegd aan het kongres).

Voor de gedachtengang van de verkiezingen van de minister-president krijgt in de discussie de volle aandacht. Een bezwaar daartegen wordt geopperd door Gian Enrico Rusconi, een socioloog. Hij meent dat hier het gevaar dreigt van de vraag naar de sterke man. Hij typeert het Italiaanse politieke panorama als "het verlangen naar een autoriteit, de afwezigheid van politieke leiding". In dit opzicht vind ik de stelling van de Partito Radicale zo slecht nog niet. Maar een herwaardering van de grondwet is een moeilijke weg, juist vanwege het ontbreken van een institutie of beweging die dit zou kunnen bewerkstelligen. En de President van de Republiek kan dit natuurlijk niet in zijn eentje, als hij het al zou willen.

Kritiek

De eerste dag van het kongres dat door ongeveer 1000 mensen bezocht werd, verliet een minderheid het Palazzo; ze vertegenwoordigt naar men zegt 30 procent van de partij, die ongeveer 2200 leden telt. Hoofpunt van de kritiek vormt het benadrukken van één thema, honger in de wereld. Belangrijke kritici zijn Franco de Cataldo en Geppi Ripa. De eerste meent dat Pannella de Partij fixeert tot een enkel gevecht met een "grandioze tragiek"; Ripa wil verschillende thema's toevoegen aan het gekozen doel. Hij denkt dan aan een reeks politieke onderwerpen als morele vraagstukken, energie, de bescherming van de burgers, het drugsprobleem en

dergelijke. Hij meent bovendien dat de dialoog met de socialisten (PSI) weer aangegaan moet worden. Het heeft niet mogen baten; de ruim 800 achtergebleven partijgangers verkozen Marco Pannella met een overweldigende meerderheid tot Sekretaris voor 1983. Hij was dit eerder in 1967, '81 en '82. De betekenis van zijn verkiezing zal zijn, dat de strijd tegen de honger in de wereld opnieuw prioriteit krijgt in de partij.

De Partito Radicale en de PSP

Mijn eerste indruk van de PR is gunstig. Enkele punten staan mij minder aan. Zo vind ik bijvoorbeeld de keuze voor één thema een minder verstandige. Dit zou kunnen leiden tot politieke isolering van de partij in Italië en heeft bovendien tot gevolg dat andere belangrijke kwesties naar het tweede plan verschuiven. Ik moet er direkt bijzeggen dat de wijze waarop dit thema honger wordt uitgewerkt mij consistent lijkt. Men streeft ernaar een samenhangend en internationaal beleid te realiseren.

Vervolgens staat mij het leiderschap van Marco Pannella niet aan. Ik kan mij aan de indruk dat hij een dominante positie heeft niet onttrekken.

Anderzijds heerst er tijdens het kongres een voor mij herkenbare sfeer; de benaderingswijze, het omgaan met politieke problemstellingen vertoont onmiskenbaar overeenkomsten met de manier waarop mensen in de PSP plegen te werken.

Een van de mensen uit de leiding van de Partij, Jean Fabre, heeft mij gezegd dat de Partito Radicale een nadere invulling van de formele kontakten met de PSP zou wensen. Dat lijkt mij een zinvolle gedachte. Een nader contact tussen de beide partijen lijkt mij van belang voor het internationale verzet tegen de kruisraketten en de bewapening in het algemeen. Op andere punten lijkt mij een vruchtbare wederzijdse beïnvloeding niet alleen mogelijk, maar zeker ook wenselijk.

GERARD VAN OORD

Een discussie waard

Ruim een half jaar geleden publiceerde de PSP een brochure onder de titel *'Met socialistisch élan, een antwoord aan Wagner'*. Daarin werden wat ideeën van de PSP over een mogelijke oplossing van de huidige economische crisis naar voren gebracht.

Op 29 januari werd er een themadag over deze plannen georganiseerd, waar kritiek van verschillende kanten werd gegeven. BEVRIJDING publiceerde in het eerste nummer van deze jaargang twee artikelen (van Titia Bos en Wim Ringe) waarin kritisch naar 'Elan' werd gekeken.

Nu is het woord aan *Herbert Goeding* en *Martien Bouwmans*, die beiden meewerkten aan de samenstelling van *'Met socialistisch élan'*. Kritiek en zelfkritiek?

Stan Poppe, Tweede Kamerlid en vice-voorzitter PvdA, schrijft in een beoordeling (1) van *'Met socialistisch élan'*: "De nota is - na de nota over de Herstellenwet (2) - een tweede aanwijzing dat de angst voor 'sociaal-demokratisering' niet meer zó groot is dat elke poging tot het formuleren van hervormings-eisen binnen de bestaande orde achterwege wordt gelaten". Maar, zo schrijft Poppe verder, "anderzijds zijn de voorstellen op een aantal punten toch ook gespeend van elke haalbaarheidsoverweging".

Het trotskistische (?) blad *'Socialistische Kritiek'* van oktober '82 noemt *'Met socialistisch élan'* ". . . een produkt van burgerlijke economische opvattingen . . ." dat blijft ". . . binnen het raam van de huidige structuur van de Nederlandse kapitalistische economie".

Zo, dat kunnen wij als medeschrijvers van *'Met socialistisch élan'* in onze zak steken.

Bij een algemene, meer politiek-strategische beoordeling van *'Elan'* moeten, volgens ons, wel beperkingen worden gezien. In de brochure zijn deze beperkingen onvoldoende aangegeven, wat een storend gemis is.

'Met socialistisch élan' geeft een programma voor de korte termijn, vier tot vijf jaar. Het is sterk gericht op overheidsmaatregelen en de berekeningen zijn alleen makro-economisch.

Op zich hoeven dergelijke beperkingen geen bezwaar te zijn. *'Elan'* geeft aan dat een links sociaal-economisch beleid op korte termijn tegen de crisis mogelijk is. Dat was ook de belangrijkste doelstelling van het boekje.

Door de beperkingen niet te noemen, is de indruk ontstaan, dat *'Elan'* het PSP-programma op sociaal-economisch gebied is. Bovendien wordt de illusie gewekt dat via overheidsmaatregelen de crisis oplosbaar is.

En dat is natuurlijk allebei onzin.

'Met socialistisch élan' gaat niet over de lange termijn, niet over de zeggenschapsverhoudingen en geeft geen analyse van het waarom van de huidige crisis en is bovendien niet volledig, zelfs niet voor de korte termijn en behoeft dan ook aanvulling.

Arbeid en inkomen

Maar, ondanks de beperkingen, is *'Met socialistisch élan'* belangwekkend genoeg. Zo wordt er een samenhangend en betaalbaar antwoord gegeven op een aantal dringende, actuele, problemen, zoals de werkloosheid, de inkomensontwikkelingen, het stelsel van sociale zekerheid en de zelfstandige economische positie van de vrouw.

De belangrijkste voorstellen die in *'Elan'* daarvoor worden gedaan zijn: *een drastische arbeidstijdverkorting* (tot zes uur per dag), *sterke nivellering van de inkomens* en *de invoering van een basisinkomen voor iedereen*.

Maar ook hier doen de al genoemde beperkingen zich gelden: want het 'algemeen socialistisch belang' kan deze maatregelen wel heel gewenst vinden, maar hoe krijg je het voor elkaar? Waarom zouden, bijvoorbeeld, arbeiders in een bedrijf in aktie komen om korter te werken, als zij daarbij inkomen moeten inleveren? De eerste schreden op het pad van de arbeidstijdverkorting worden gezet door bedrijven die in moeilijkheden verkeren, als een defensieve strategie om het aantal ontslagen te beperken. En daardoor worden vormen van verkorting van de arbeidstijd gekozen die weinig helpen bij de herverdeling van *alle* (ook huishoudelijke) arbeid. In *'Met socialistisch élan'* wordt daarom gekozen voor het wettelijk afdwingen van een algemene arbeidstijdverkorting, binnen vier jaar, tot zes uur per dag. Deze strategie wijkt af van die van het FNV. *'Elan'* blijft het antwoord schuldig hoe de strijd binnen de bedrijven te verbinden is met de strijd voor een wettelijk afgedwongen arbeidstijdverkorting.

Het PSP-plan stelt tegenover het bezuinigingsbeleid een *stimuleringsbeleid*. Dat moet gebeuren door een toename van de overheidsinvesteringen met vier tot vijf procent per jaar, een groei van de particuliere consumptie met anderhalf procent, de export met tweeënehalf procent en de particuliere investeringen met drie procent. De overheidsinvesteringen zullen gericht moeten zijn op zinvolle zaken. In hoeverre daar-

door de overige bestedingscomponenten zullen groeien is maar de vraag. En zelfs als die groei optreedt, is het maar de vraag of die groei wel in een 'maatschappelijk gewenste richting' gaat. Aan meer wapen-export of investeringen in grote elektriciteitscentrales hebben we niets.

Structuurbeleid

Daarom is het hoofdstuk in *'Elan'* over een *offensief structuurbeleid* van groot belang. Doel van dat hoofdstuk was, het aangeven hoe de produktie in de gewenste richting kan worden gestuurd. In feite is daarvoor een plan nodig waarin wordt aangegeven hoe die produktie-structuur er uit zou moeten zien. Dat is een enorme klus en het is dan ook niet verwonderlijk dat de PSP nota daar niet aan toe komt. Wel worden er een aantal globale lijnen aangegeven. Eén daarvan is dat er meer moet worden overgeschakeld op *hoogwaardige produkten en produktiemethoden* en dat *gevoelige* sectoren (als de konfektie-, meubel- en schoenenindustrie) zich moeten toeleggen op gespecialiseerde en modegevoelige kwaliteitsprodukten. Ons inziens sluit de nota hier te veel aan bij de ideeën van prof. Tinbergen, waarbij het Westen de hoogtechnologische produktie heeft en de Derde Wereld de eenvoudige produktie. Een produktie-structuur met zowel hoogwaardige als meer eenvoudige produkties, zowel hier als in de Derde Wereld, is heel wat rechtvaardiger. De nota *'Met socialistisch élan'* past zich hier aan aan wat feitelijk de politiek van de meeste westerse landen is en dat betekent aanpassing aan het kapitalisme, geen bestrijding daarvan.

Nationaliseren

Naast ideeën over de aard van de gewenste produktie-structuur, levert *'Elan'* voorstellen over de instrumenten die je kunt hanteren om te komen tot die produktie-structuur. Daarbij ligt de nadruk op beïnvloeding van de industriële ontwikkeling door middel van afspraken met particuliere ondernemingen in *sektorplannen, investeringsovereenkomsten* en dergelijke. Nationalisaties zijn alleen nodig als ondernemers zich niet aan de afspraken houden. Verder kan de overheid eventueel zelf bedrijven oprichten om een 'trekpaard-functie' te vervullen. In hoeverre dit soort instrumenten werken is de vraag. De ervaringen tot op heden met afspraken tussen de overheid (die daarbij een flinke som geld op tafel legt) en bedrijven zijn weinig bemoedigend. Voor de tien instrumenten-fabrieken met *tweeduizend* arbeidsplaatsen van Enraf-Nonius is er *één* met *twintig* arbeidsplaatsen in de plaats gekomen.

De veertien miljard gulden die Shell en ESSO in het kader van overeenkomst

met de regering tussen 1980 en 1985 zouden investeren worden bij lange na niet gehaald. Om nog maar te zwijgen over de gang van zaken bij Rijn-Schelde/Verolme, Fokker en Volvo.

Waarom er van *'Met socialistisch élan'* niet meteen genationaliseerd mag worden is niet duidelijk. Als de afspraken mis lopen, zal er alsnog genationaliseerd worden, stelt *'Elan'* voor. Maar dat had je beter direkt kunnen doen. Als de afspraken goed lopen, kan het particuliere bedrijf de winst opstrijken. Natuurlijk, dat weten wij ook, is nationalisatie geen wondermiddel. De Staatsmijnen (DSM, honderd procent staatsonderneming) is een puur kapitalistisch bedrijf. Je moet dus wel weten wat je met het genationaliseerde bedrijf wilt. En dan moet nog de vraag worden gesteld in hoeverre er binnen een kapitalistische ordening mogelijkheden zijn tot een afwijkend beleid. Maar zelfs dan zijn nationalisaties te preferen boven 'afspraken'. Samen met de broodnodige demokratisering binnen bedrijven zelf, kunnen ze in ieder geval een stap naar meer openbaarheid, en grotere controleerbaarheid van het aanwenden van overheidsgelden, betekenen.

'Met socialistisch élan' is niet volledig en voor kritiek vatbaar. Maar het is in ieder geval een serieus antwoord van de PSP op de uitdaging die de economische crisis aan links stelt. En daarom een uitgebreide discussie meer dan waard.

MARTIEN BOUWMANS
HERBERT GOEDINGS

noten:

- (1) Het artikel van Stan Poppe verschijnt in een volgend nummer van *Socialistische Perspektief*, het scholingstijdschrift dat wordt uitgegeven door de SVS/PSP (Postbus 700, Amsterdam)
- (2) *Noodwet bedrijven in moeilijkheden, naar een offensief steunbeleid en een progressieve wetgeving* is een uitgave van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP. Te bestellen door overmaking van f 12,- (inkl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'noodwet'.

'Met socialistisch élan, een antwoord aan Wagner' is te bestellen door overmaking van f 4,60 op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van de titel van de uitgave.

EEN VROUW TUSSEN KERK EN POLITIEK

In de PSP zijn vanaf de oprichting steeds, al waren het er weinig, vrouwen actief geweest. Er zaten ook een paar vrouwen in het partijbestuur. Bij de oprichting waren dat Mira Selier-Slosser en Maria Snethlage. Ine Megens en Paul Denekamp spraken voor BEVRIJDING met Gonnie Scholten-van Iterson, die van 1959 tot 1961 in het partijbestuur zat (dat toen nog Hoofdbestuur heette). Het gesprek ging natuurlijk over de PSP waarvan zij nog steeds overtuigd lid is. Maar ook over haar vele activiteiten in de kerk en in de vrouwenvredesbeweging. Als dominee heeft ze jarenlang, ondanks de tegenwerking van de kerk, die vrouwen niet accepteerde, haar pacifisme en geloof in een betere wereld kunnen uitdragen. En zelfs nu nog preekt ze, 76 jaar oud, bijna iedere zondag. Al voor de oorlog was ze actief in de vrouwenvredesbeweging zowel in Nederland als op internationaal nivo. En die activiteiten zet ze nog steeds voort, bijvoorbeeld bij Vrouwen voor Vrede en zomer '82 nog op de Zomerschool van de WILPF (*Womens International League for Peace and Freedom*) in Denemarken. Een vriendelijke en strijdbare vrouw, die het met alles wat ze in de kerk en op politiek en maatschappelijk gebied doet, te druk heeft om zich ook nog met de PSP te bemoeien.

Ik ben geboren in 1906 in Spankeren, bij Dieren (Gld) waar mijn vader dominee was. Ik heb een heerlijke jeugd gehad, eerst in diverse plaatsen op het platteland, later in Nijmegen, waar ik op het gymnasium ging. Op dat gymnasium ben ik me al heel snel bewust geworden van veel zaken. We hadden een heel clubje op die middelbare school waarin o.a. ook de latere SDAP en PvdA-leiders *Van der Goes van Naters* en *Wiardi Beckman* zaten. Door al die gesprekken met elkaar werd je gestuurd in de richting van het socialisme. Mijn vader was vrijzinnig-demokraat maar naar mijn mening stemde hij wel eens socialistisch. Pacifist was hij in hart en nieren. Wij werden heel erg beïnvloed, zeker ikzelf, door *Henriëtte Roland Holst*, die mij heeft doen ontwaken op het gebied van het feminisme vooral. Eigenlijk ben ik mijn hele leven op die lijn van het feminisme geweest. We waren erg idealistisch in die tijd (ca. 1920), wij zouden de wereld wel eens veranderen. We zongen liederen als 'wij zijn de werkers'. Toen kwam mijn studententijd. Ik wou graag predikant worden maar dan kon toen als vrouw nog niet in de Hervormde Kerk, maar ik wou zo graag. Mijn vader is toen naar Leiden gegaan en heeft aan de professoren gevraagd, kan ze nu wel ooit in die kerk als ze klaar is en toen was er een hele oude professor, die zei laat ze maar komen, want als ze klaar is, staat de kerk voor haar open. In 1929 was ik klaar en in 1968 konden we pas predikant worden. Tot die tijd mocht ik alleen preken, niet dopen en geen avondmaal bedienen. Maar dat kon mij niet zoveel schelen, het ging mij om dat preken, ik wou uitdragen en dat kon. Na mijn theologiestudie, waar je niets leerde van wat de maatschappij beduidde, het was een puur theoretische studie, ben ik ook nog op de School voor Maatschappelijk Werk in Amsterdam geweest. Ik heb daar veel geleerd, maar heb het niet afgemaakt. In mijn studententijd ben ik ook nog lid geweest van de *Socialistische Studentenbeweging*. Wij hadden een geweldige demonstratie en ik zie het nog voor me: *Troelstra* zat daar op zo'n verhevenheid en ik had de rooie vlag in mijn handen en liep daar voorlangs met al die studenten, dat was geweldig.

Zwarte broeders

Er waren natuurlijk nog weinig studerende vrouwen in die tijd, zeker bij Theologie; bij mij in het jaar zaten zes vrouwen, wat heel veel was, maar die zaten voor het merendeel in de kleinere kerken waar vrouwen al wel predikant mochten worden. In de vrouwenbeweging als geheel was het na 1920 wat rustiger. De vrouwen hadden het gevoel, we komen er wel, we komen in de banen en inderdaad kwamen er vrouwen in banen waar ze vroeger niet in kwa-

men. Maar bij ons in de kerk was dat anders, daarom bleef ik zo strijdbaar want ik moest vechten tegen die zwarte broeder om de vrouwen in het ambt te krijgen. Zelf heb ik altijd kunnen doen wat ik wou, preken, lezingen geven, ondanks de zes kinderen die ik kreeg want mijn man was altijd bereid daarvoor te zorgen. Hij zei, ik voel dat je dat wilt en dat dat in je zit en ik zal je helpen, zodat je dat kunt.

Ik ben altijd op verschillende fronten actief geweest. In de eerste plaats natuurlijk in de vrouwenvredesbeweging maar vanaf de oprichting in 1924 ook bij *Kerk en Vrede* waar ik jarenlang voorzitter van de afdeling Voorburg was. Het was een heel enthousiaste beweging en zeer gemotiveerd juist omdat het uit je hart kwam, uit je geloof. Na de oorlog heb ik wel even het gevoel gehad van ik kan geen lid meer zijn, want ik heb tijdens de bezetting echt wel eens verlangd dat we werden bevrijd, want anders gaan we eraan. En daarover voelde ik me zo schuldig. Ik vond het niet goed van mezelf dat ik met geweld bevrijd wilde worden. Met *professor Heering*, de grote man van *Kerk en Vrede*, die met zijn boek 'De Zondeval van het Christendom' een grote invloed op mij heeft gehad, heb ik daarover gesproken. En hij zei, dat hebben we misschien allemaal wel gehad, het ideaal blijft toch bestaan, je moet er toch voor blijven werken. *Kerk en Vrede* is altijd vooral binnen de kerk actief geweest en was daar hard nodig. Want hoe is het nu mogelijk dat mensen dat met hun geweten, met hun hele geloof voor elkaar kunnen krijgen. Juist die mensen moeten we wakker schudden dat dat niet kan.

Pacifisme en de PSP

Voor mij is het pacifisme altijd uitgangspunt geweest. Ik sta er helemaal achter dat je zoveel en zolang mogelijk probeert geweldloos te blijven. Maar ik zal het nooit veroordelen als mensen uit wanhoop toch naar wapens grijpen. Voor mezelf staat die geweldloosheid echter wel voorop. Daarom raakte ik ook direkt betrokken bij de vredesbeweging de *Derde Weg* en heb ik daar nog even in het hoofdbestuur gezeten. Ik merkte toen al dat de hele wereld verdeeld was in twee blokken en dat de polarisatie tussen die twee toch op oorlog uitloopt en daarom sprak dat idee van er is toch nog een andere weg mogelijk, me zo aan. Toen de PSP werd opgericht verliep de *Derde Weg*-beweging. Bij de *Derde Weg* hoorde ik van de plannen tot oprichting van de PSP, maar aan de voorbereiding heb ik niet meegewerkt. Al heel jong was ik met mijn man lid geworden van de *SDAP* en in 1946 ook nog heel even van de *PvdA*, maar nooit de tijd gevonden om er actief in te zijn. Toen Nederland, met de *PvdA* in de regering, in 1947 mi-

litair ging optreden in Indonesië, toen zeiden we, hier horen we niet bij en zijn we verder partijloos gebleven. Dat was natuurlijk geen prettig gevoel en ik wou zo graag actief bezig zijn, niet alleen in de kerk ook in de maatschappij. Ik ben meteen lid geworden van de PSP en heel gauw in de hoofdkwartieren erbij betrokken geraakt, even in de partijraad gezeten en vervolgens twee jaar in het hoofdbestuur. We vergaderden maandelijks in Amsterdam. Ik zat er als enige vrouw, maar daar had ik helemaal geen last van, ik werd geaccepteerd als vrouw, gewoon zoals ik was. Er was geen speciale aandacht voor vrouwenzaken, maar ze deden niet moeilijk als er wat was en ik zorgde er wel voor dat het onder hun neus kwam.

Ik was echt van plan veel te gaan doen. Dat in die tijd de vrouw echt gewaardeerd werd bleek uit het feit dat ik in 1959 één van de verkiezingsredes voor de radio mocht houden. Met mijn feminisme kan ik in de PSP goed terecht. Nog steeds ben ik van plan bij de PSP-vrouwen te gaan, maar je moet wel eens kiezen, je kunt niet alles tegelijk.

Tussen kerk en politiek

In 1962 is mijn man gestorven, dat heeft een geweldige breuk in mijn leven betekend. Ik had weliswaar zes kinderen maar die waren al het huis uit en ik wilde weer aan het werk. Dominee worden. Gepreikt had ik wel, maar een eigen gemeente - daar moest ik me toch erg inwerken. Ik kwam terecht op de Veluwe, in Heerde-Wapenveld en moest dus twee dorpen bedienen. Kom dan maar eens vanuit de Veluwe naar al die partijvergaderingen, dat is onmogelijk. Bovendien heb ik in die zwarte streek nog wel eens moeite gehad met mijn PSP-lidmaatschap. En toen ze mijn naam op de lijst voor de Tweede Kamer zagen, wilden ze me liever niet meer hebben en ben ik vertrokken. Maar nog steeds vind ik het jammer dat ik toen zo ineens vanuit de top weer gewoon lid werd.

In de PSP heb ik nooit problemen gehad met mijn godsdienstige overtuiging. In het begin waren er ook veel meer mensen christelijk geïnspireerd, maar ook later toen het er minder waren, bleef de samenwerking goed gaan. Er werd gewoon geen nadruk op gelegd. Maar toen een paar maanden geleden boven een interview met mij de kop stond 'een dominee binnen de PSP', vind ik dat wel prachtig. Dan kan de PSP ook nog eens zien dat er dominees zijn die zo denken. Misschien gaat ze dan eens een lichtje op dat de godsdienst toch niet zo slecht is.

Pas in 1970 kon ik weer wat meer voor de partij gaan doen. Voor PH'70, een samenwerkingsverband met de *PvdA*, *PPR* een D'66, kwam ik toen in de gemeenteraad van Driebergen, waarheen ik inmiddels verhuisd was. Die samen-

Ds. T.C.C. Scholten-van Iterson (rechts) met prof.dr. G. Woker (Zwitserland) en mevrouw Hof-Germer (Bondsrepubliek) als afvaardiging van het kongres in Brunate (1959) op weg naar Genève om een resolutie te overhandigen aan de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Hammerskjöld, en de ambassadeurs van verschillende landen

werking ging daar heel plezierig. Nee, met conflicten in de partij daarover heb ik me weinig bemoeid. De *Oosterhesselaren* met hun streven naar samenwerking, spraken me wel aan maar ik heb nooit overwogen om te bedanken. Als ik ergens voor voel, dan blijf ik. Ik ben altijd wel voor samenwerking geweest omdat je dan meer macht hebt. Je kunt in je eentje minder in de praktijk tot stand brengen dan wanneer je samen iets probeert. In de fractie in Driebergen zat nog een dominee - voor de PPR. Voor de konfessionelen was dat wel wat vreemd, twee dominees bij de progressieve combinatie en het leverde ook wel eens aardige debatten op. Ik herinner me dat we het hadden over de openstelling van het zwembad op zondag. De SGP was natuurlijk tegen. Ik heb dat gemeenteraadslid toen gezegd dat ik wel eens een gesprek met hem wilde over die zaak op bijbelse grondslag. Dat hebben we gedaan en het was een heel goed gesprek al bleef hij wel tegen natuurlijk. Die vier jaar in de gemeenteraad hebben me weer op het grondvlak gebracht. Je komt met heel veel maatschappelijke problemen in aanraking zelfs in een kleine gemeente als Driebergen. Na die vier jaar heb ik toch weer gekozen voor die andere lijn omdat ik daar een roeping toe heb. Misschien is dat een beetje een groot woord, maar zo heb ik het altijd wel gevoeld. Ik werd dominee in Driebergen in dezelfde gemeente waar ik ook in de raad had gezeten. Ze wisten daar dus wel wat ze aan me hadden. Achteraf zie ik heel duidelijk die twee lijnen in mijn

leven: het politieke en het werken in de kerk. Daar heb ik mijn hele leven tussen gezeten. Nog steeds eigenlijk want ik preek nog regelmatig en ook op het maatschappelijk vlak ben ik actief. Vooral op het internationale terrein en in de vrouwenvredesbeweging.

De Vrouwenvredesbeweging

Voor de Tweede Wereldoorlog was ik actief in de Nederlandse afdeling van de *Internationale Vrouwenbond voor Vrede en Vrijheid* - de WILPF. Die was opgericht na het grote vrouwenvredeskongres in Den Haag in 1915. In Nederland leefde het echt in die tijd; wij waren heel actief en organiseerden onder andere de vrouwenvredesochten. Ook met emancipatiezaken hielden wij ons bezig. Op dit moment probeer ik dat allemaal nog eens uit te zoeken vanwege een studieopdracht van de WILPF. Na de oorlog is de WILPF in Nederland nooit meer opgericht. De oorlog had alles kapot geslagen. Ieder had genoeg aan haar eigen zorgen en er was niet genoeg kracht om de organisatie weer op te bouwen. Er zijn natuurlijk altijd vrouwen geweest in andere vredesbewegingen en er gebeurde ook best wat in die tijd. Ik had altijd veel internationale kontakten via de kerk en via de *Nationale Vrouwenraad*. Daar was ik in terecht gekomen als voorzitter van de *Vrijzinnig Hervormde Vrouwen Federatie*. Zes jaar lang was ik hoofdbestuurslid van de Nationale Vrouwenraad en daardoor werd ik ook betrokken bij het internationale werk. Ik werd vice-voor-

zitter van de commissie Vrede en Internationale Betrekkingen van de Internationale Vrouwenraad. In 1959 heb ik deelgenomen aan een kongres in Brunate (Italië). In Brunate waren zo'n honderd vrouwen aanwezig als vertegenwoordigsters van zeer uiteenlopende organisaties. Ze spraken drie dagen lang met elkaar over 'de verantwoordelijkheid van de vrouw in het atoomtijdperk'. Aan het slot hebben wij een verklaring aangenomen waarin wij eisten dat de proeven voor atoomwapens werden gestopt, de fabricage werd verboden en de reeds aanwezige voorraden werden vernietigd. Ook wensten wij de geleidelijke instelling van atoomvrije zones en een goede internationale controle. Die verklaring heeft een delegatie van het kongres, waaronder ikzelf, aangeboden aan de internationale instanties en diverse regeringsvertegenwoordigers in Genève. Je ziet dat wij ook in die tijd niet stil zaten.

Vrouwen en mannen

Toch is het goed dat er weer een vrouwenvredesbeweging is opgericht. Ik geloof dat dat toch komt door de tweede feministische golf. Vrouwen kregen ineens weer het idee van wij willen iets voor onszelf. Ik herken hun gevoel dat deze wereld door mannen is gemaakt en dat wij als vrouwen nu onze bijdrage eens moeten leveren. Met de feministische theologie is dat precies zo gegaan.

Als vrouwen moeten wij eerst onze eigen weg vinden om onze ideeën te kun-

nen uitdragen. Ik ben best bereid om met mannen samen te werken die ons als vrouwen aanvoelen - niet met alle mannen. Ik ben niet voor die feministes die anti-man zijn en niets meer met mannen te maken willen hebben. Als vrouwen moeten wij echter eerst weten dat wij een macht vormen en de kracht krijgen om te laten zien dat wij het zo niet willen in deze wereld. Niet in de maatschappij en niet in de wereldorganisatie. Daarbij moeten wij tonen wat wij wel graag willen. *Vrouwen voor Vrede* zijn nog een beetje te voorzichtig soms op maatschappelijk terrein, maar laat ze nou maar - dat vind ik niet zo erg. Voor veel vrouwen is de emotionele keuze tegen kernwapens en vóór de vrede een eerste begin. Bij vrouwen is het moederlijke gevoel en het zorgende vaak meer aanwezig. Dat is ook altijd haar rol geweest. Ja, jij (*tegen Ine*) wordt daar nu een beetje boos om, maar omdat je van die rol als moeder af wilt hoeft je dat andere nog niet opzij te zetten. Het gaat er tenslotte om de mannen aan het verstand te brengen dat ze ook zorgend en moederlijk worden. Die verantwoordelijkheid voor kinderen is niet speciaal vrouwelijk, maar mannen voelen die verantwoordelijkheid nog niet zo erg. Als je zelf kinderen hebt, weet je dat je een ongelooflijk grote verantwoordelijkheid draagt voor die kleine kinderen. Dat noem ik nou dat gevoel, instinct mag ik het natuurlijk ook niet noemen, maar het is wel heel sterk. Voor mij heeft dat ook wel een rol gespeeld. Eerst niet natuurlijk, mijn pacifisme kwam voort uit mijn geloof maar later - toen ik getrouwd was - wél. Een emotionele keuze voor vrede kan heel goed het begin zijn, maar daarna moet je het wel in andere banen leiden. Je moet de samenhang van dingen laten zien en vrouwen ook de politieke en economische argumenten tegen bewapening en oorlog uiteenzetten. De politieke keuzes die uit zo'n standpunt voortvloeien moet je duidelijk maken. Daar moet ook de vrouwenvredesbeweging mee aan de gang.

In mijn eigen politieke keuze staat het pacifisme steeds voorop, hoewel socialisme en pacifisme bij elkaar horen en natuurlijk het feminisme. Voor mij is dat de enige weg om werkelijk tot een betere wereld te komen. Daarom is het belangrijk dat het geluid van de PSP gehoord wordt, hoewel dat de samenwerking met andere linkse partijen niet mag uitsluiten. Het is hoognodig dat er een links front komt om de ellende die er nu gebeurt te keren. De betekenis van de PSP blijft voor mij echter, in bijbelse termen uitgedrukt, het gist in het deeg - het belangrijkste bestanddeel van het uiteindelijk doordringen van de rechtvaardigheid in de wereld.

De Venus van Milo in de betonmolen

Ruim 500 amendementen werden er door de afdelingen op de stellingen van het partijbestuur en de kongreskommissie voor het kongres feminisme en socialisme ingediend. De meeste stellingen bevatten kritiek op de stellingen van de kongreskommissie. Ook zijn er enkele ordevoorstellen, waarin verlangd wordt, dat het kongres meer een discussie karakter dan een beslissingskarakter krijgt.

Niettemin zijn de amendementen zeer verschillend van inhoud. Om drie voorbeelden te noemen: vijf Utrechtse afdelingen dienden het ordevoorstel in om de naam van de PSP te veranderen in FPSP: Feministische

Pacifistisch-Socialistische Partij. De afdeling Maastricht wil het begrip 'systeem van heteroseksualiteit' door het wel zeer ingewikkelde begrip 'systeem van heteroseksualiteit in het samenstel van systemen over de heersende patriarchale structuur' vervangen. In de toelichting bij dit amendement wordt gesteld: 'systeem = een stelsel van samenhangende componenten; structuur = manier, waarop componenten binnen dit systeem ten opzichte van elkaar staan.'

In het lakonieke preadvies van het partijbestuur wordt gezegd: 'begrijpelijker wordt het niet'.

Een heel ander amendement is dat van de

afdeling Eindhoven. Zij is voor schrapping van de stelling over pornografie en geeft daarvoor als toelichting: 'vaststelling van een stelling over pornografie kan pas plaatsvinden als iedereen in de partij weet, wat men 'politiek' onder pornografie moet verstaan. Wij zijn voorstander van het begrip pornografie langs klasselijnen. En wie stelt vast, dat 'erotiek' ook niet doortrokken is van sexismen. Moet de Venus van Milo bijvoorbeeld in de betonmolen?'

Hieronder volgen persoonlijke reacties van leden, die n.a.v. uitspraken over het kongres of naar aanleiding van de kongresstukken in de pen klommen.

MENSVRIENDELIJK

BEVRIJDING nummer 22/23 van 15 december 1982 bevatte genoeg stof voor discussie. Allereerst mijn dank voor het interview met *Henk de Nie*. Dankzij hem heb ik weer een beetje hoop gekregen, dat ook de pacifisten in de PSP nog steeds thuis horen. Zijn brochure over kernenergie ('Het einde . . . kernenergie') vormde voor mij de reden om in Groningen de werkgroep (kern)energie op te richten.

Van Henk de Nie naar het komende kongres *Feminisme & Socialisme* van de PSP. De kongreskommissie verwijt het Partijbestuur laksheid en geringe belangstelling (zie pagina 3 van BEVR. 22/23). Hier kan ik het helemaal mee eens zijn. Wanneer ik in de eerste kongreskrant bij 'organisatie' van de partij lees, dat het Partijbestuur te weinig tijd had om te reageren op de stellingen van de Kongreskommissie, dan wordt ik wel goed boos. Midden in de jaren zeventig wezen de verschillende PSP-vrouwengroepen er al op, dat de organisatie van de partij erg vrouw-onvriendelijk was. Misschien is het beter om te spreken van mens-onvriendelijk. Stapels papier werden (en worden er nog) geproduceerd voor vergaderingen op afdelings-, gewest- en landelijk nivo. Niet alleen erg milieu-onvriendelijk, maar bovendien alleen maar verteerbaar voor vergaderfreaks. Vanaf die tijd had het Partijbestuur aandacht kunnen besteden aan het ombuigen van de organisatie van de PSP naar een *mens-vriendelijke organisatie*, waar ook de niet-vergaderfreaks zich thuis zouden voelen. Maar blijkbaar waren de signalen van de vrouwengroepen toch niet duidelijk genoeg tot het Partijbestuur doorgedrongen. Af-scherming van werkelijke kritiek? Het is dus onzin dat het Partijbestuur niet genoeg tijd had. Het bestuur heeft jaren de tijd gehad.

Nog een klein punt tot slot. Is het 'darwinisme' binnen het Partijbestuur geslo-

pen? Zolang het bestuur vast blijft houden aan de term van 'systeemgebonden rolverdeling' is voor mij de hoop wel erg klein geworden, dat het bestuur daadwerkelijk aan de slag zal gaan met een verbetering van de organisatie van de PSP. Een opmerking dat tweederde van de leden van de PSP mannen zijn (zie pagina 5 van BEVR. 22/23), zegt mij weinig. Ik zit al jaren in de Milieu en Technologie Commissie als *enige vrouw*. Deze commissie bestaat uit duidelijk meer dan drie personen.

Hoe zit dat bij de andere landelijke commissies van de PSP? Zou de milieu-commissie toch een uitzondering zijn? Ik geloof daar niet in.

JOSEPHIEN STEENHUIS
GRONINGEN

MOTTENBALLENLUCHT

Zowel de toon waarop het partijbestuur zijn meningen over één en ander naar voren brengt, als de inhoudelijke overwegingen lijken in mijn ogen op de CDA-redeneringen over kernraketten: laten we toch vooral redelijk blijven, alle kanten het hunne gunnen en geen besluiten nemen maar nog even uitstellen. Uiteraard wordt het fundament van de bestaande onderdrukking hiermee niet aangetast maar juist bevestigd. In elk geval wordt met elke zin die vanuit het partijbestuur over de kwestie is geschreven op de meest flagrante manier duidelijk dat ze zelf vertegenwoordigers zijn van deze onderdrukking.

Toegeven, het is buitengewoon moeilijk om een heldere discussie te voeren over de manier waarop het patriërchaat in onze eigen partij naar voren komt. Ik voel me zelf door de manier waarop deze discussie vanuit het partijbestuur wordt gevoerd, aangetast tot in de wortels van mijn bestaan: ook waar je

dacht een thuis te hebben blijkt je omringd door vijandige maatschappelijke mechanismen! Onsamenhangende woede is dus mijn eerste reactie: de ideologische kloof lijkt onoverbrugbaar. Desalniettemin is het belangrijk dat iedereen in onze partij, zelfs het PB, helder krijgt waar het probleem ligt. Ik zal dus proberen om een paar punten uit het stuk van John en Paulus te bekomentariëren.

1. Uiteraard is het voor de huidige maatschappelijke verhoudingen volstrekt irrelevant of mensen 'volledig dan wel ten naaste bij volledig' tot mannen en vrouwen worden gemaakt. Dat het gebeurt is waar het om gaat, en 'rolverdeling' is niet de wortel van het probleem: waar mannen verpleegkundige worden, stijgt de status van het beroep, waar vrouwen arts worden, daalt deze. Een stuk, door een vrouw geschreven, heeft minder overtuigingskracht dan letterlijk dezelfde tekst met een mannen naam eronder (wee dus dit stuk). Het probleem terugbrengen tot dimensies als 'rolverdeling' maakt het onschadelijk, en dat is precies wat het partijbestuur wil. Nog gekker maken ze het, wanneer ze bovenbeschreven toch al irrelevant punt 'nature versus nurture' door de 'wetenschap' willen laten beslechten. Elke socialist zou moeten weten dat de wetenschap een instituut van sociale beheersing bij uitstek vormt, en dat de antwoorden van onze belangengebonden wetenschap ter meerdere legitimering van onderdrukking dienen (liefhebbers kunnen een literatuurlijstje bij me opvragen). Het gaat er voor de PSP niet om, de wereld te verklaren maar om deze te veranderen waar onrecht in het oog springt.
2. Het ombouwen tot de centrale vraag 'hoe komen we tot een situatie waarin meer leden van de PSP bereid zijn hun tijd en energie in de partij te steken' is een staaltje demagogie van het

zuiverste water. We kunnen volstaan met twee tegenvragen te stellen:

'Hoe komt het dat vrouwen verhoudingsgewijs ondervertegenwoordigd zijn in vertegenwoordigende lichamen?' en:

'Hoe komt het dat onze partij voor tweederde uit mannen bestaat?'

Een deel van het antwoord heeft de LKG al gegeven in stelling 18 van de kongresstukken. Dit antwoord wordt helaas verder bevestigd in het stuk van John en Paulus. 'We willen vooruit, ten koste van . . . de macht van grote ondernemingen' etc.

Dat is prachtig, maar is het alleenzigmakend? Is 'vooruit' niet ook te interpreteren als het ruimte maken voor meer menselijkheid, ook in patriarchale politieke machtsstructuren? De generaals en de ondernemers blijven nog wel even zitten, ook zonder onze steun. Is het niet onze taak om een voorbeeld te geven van hoe een sprekende minderheid vorm weet te geven aan wezenlijke feminisering van de maatschappij?

Mijns inziens kunnen we een voortrektersfunctie vervullen door dat eerst in onze eigen partijstructuur waar te maken. Ik hoop dat de mottenballenlucht die opstijgt uit het standpunt van onze partijbestuurders op het kongres verwaait - zo nee, dan zal ik spoedig een partijloze zijn en velen met mij.

MARY FAHRENFORT
AMSTERDAM

WAT IS NATUURLIJK?

Met de termen hetero- en homoseksualiteit refereert men direkt aan een bepaald type seksuele relatie. In zoverre zijn het betrekkelijk neutrale termen. Anders wordt het wanneer mensen over seksueel handelen oordelen uitspreken, dan blijkt namelijk dat heteroseksuali-

'De beroemde Aphrodite van het eiland Melos is als Venus van Milo een van de allerbekendste antieke kunstwerken. De imposante opbouw van de gestalte, haar vrije, dynamische houding, de koninklijke wending van het hoofd, bepaalden de totaalindruk, bewust geplaatste tegenstellingen het effect der onderdelen. Tegenover het beklede onderlichaam met fijne glijdende plooi-partijen staat de glanzende pracht van het naakte bovenlichaam, tegenover de rijpe, volle tors de geresigneerde koelheid van het gelaat, waarvan het evenwicht en de rust een klassicistische tendens manifesteren.'

Uit: Sesam kunstgeschiedenis deel III, 1959, Dr. H. Biesantz.

teit op veel meer sympathie mag rekenen dan haar broertje, om over het lesbische zusje nog maar te zwijgen. Al eeuwen! Religieuze waarden en normenstelsels hebben zonder enige twijfel het denken van mensen over deze zaken doordrenkt - in ons geval de christelijke traditie. Het is goed daarop nogmaals de aandacht te vestigen. Het argument van de voortplanting is in dit verband erg belangrijk. Het wordt tenminste op twee manieren gebruikt; om het heilig doel van de mensheid mee aan te geven, en daarnaast, in een meer technisch-filosofische zin, om de bestaansvoorwaarde van de menselijke soort mee te verantwoorden.

Zonder nu direkt elk bestaansrecht van een hetero- of homoseksueel gevoel te willen aanvechten, meen ik dat het verre van onzinnig is te beweren dat we hier niet met een 'natuurlijk gegeven' van doen hebben, maar met waarden, met opvattingen die kunnen veranderen. De medische technologie werpt in onze eeuw een geheel ander licht op de opvatting van heteroseksualiteit als natuurlijk gegeven: principieel is de voortplanting losgeraakt van heteroseksueel geslachtsverkeer. Hoewel nog niet zo ver ontwikkeld, zal deze techniek van de reageerbuisbaby's o.a. in de toekomst een alternatief bieden voor de traditionele voortplantingswijze. En dat betekent een keuzemogelijkheid, die wordt gemaakt op grond van een levensvisie.

Heteroseksualiteit staat in deze tekst dus voor een norm, geformuleerd vanuit een aangehangen waardenstelsel of ideologie. Het is gemakkelijk in te zien dat het begrip 'patriarchaat' hiermee in nauw verband moet worden gezien. De wereld-religies, de leken-ideologiën, maar ook eenvoudiger samenlevingsvormen als de westerse, kennen overwegend een vader/man dominantie in de man-vrouw-verhoudingen. De continuïteit van deze comfortabele positie wordt het best gediend met de geboorte van zonen. En hoe kan deze continuïteit beter worden gelegitimeerd dan met een beroep op de *natuurlijkheid* van de heteroseksualiteit? Anders gezegd: voor de instandhouding van de man als heer der schepping is elke andere verantwoording overbodig als je in staat bent het zogenaamde natuurlijke karakter van heteroseksualiteit maatschappelijk aanvaard te krijgen. Vervolgens is het mogelijk van dit beginsel, dat onwrikbaar lijkt, talloze andere voorschriften voor het gedrag van vrouwen af te leiden.

Het is nodig hier aan toe te voegen, dat noch het voorkomen van heteroseksualiteit op zo grote schaal, noch het gevoel aangetrokken te worden door het andere geslacht, strikt genomen als een bewijs van de natuurlijkheid van deze relatievorm kan gelden. Een analogie-re-

denering kan dit verduidelijken. Het zou vergeefse moeite zijn zich als pacifist te manifesteren, indien agressie als een aangeboren, onveranderlijke menselijke eigenschap kan worden opgevat. • Iets van de aard van de regel van heteroseksualiteit wordt nu helder als hij door zovelen wordt opgevat als natuurlijk: het betekent dat de kulturele traditie een zeer belangrijke invloed heeft op de vorming van iemands identiteit. En toch is het gemakkelijk denkbaar dat iemand zoals ik een voorkeur laat blijken voor heteroseksuele contacten, zonder dat ik daardoor meen aan mijn natuurlijke bestemming te voldoen. De overstap naar homoseksuele contacten zou een aanmerkelijke psychische en sociale verandering betekenen, maar mij niet het bewustzijn geven iemand met afwijkend gedrag te zijn.

Het lijkt mij dat de kongreskommissie om dit soort redenen een zo sterke voorkeur heeft voor een analytisch onderscheid tussen het biologische concept heteroseksualiteit en de normatieve betekenis ervan.

De keuze

De vraag die aan de PSP-leden wordt voorgelegd is of zij in plaats van 'patriarchaat' het begrip 'systeem van heteroseksualiteit' als analyse-instrument willen kiezen om daarmee voortaan de onderdrukking van vrouwen mee te lijf te gaan. Het partijbestuur doet een afwijkend voorstel. Nu biedt dat laatste naar mijn idee géén soelaas omdat het een begrip is van een andere klasse. Het komt voort uit een bepaalde (amerikaanse) sociologische traditie en heeft slechts een beperkte reikwijdte. Het is direkt gebonden aan handelende individuen die in deze theorie worden opgevat als kleinste sociale eenheid. Er zijn andere handelingstheorieën bedacht die naar mijn idee de voorkeur verdienen.

Ik zal hier direkt mijn meest zwaarwegende bezwaar tegen het rolbegrip naar voren brengen. Voor het vervullen van een rol zijn normen fundamenteel. Tussen de twee staat een nauw verband: het handelen op de markt die kenmerkend is voor een bepaalde sociale rol, betekent het voldoen aan de voorschriften die voor deze rol elementair zijn. Het begrip 'systeem' dat het partijbestuur in dit verband gebruikt duidt op de complexiteit van de sociale rol zelf en op de logische samenhang die er tussen de kenmerken van een rol moet bestaan, wil men niet tot innerlijke conflicten geraken. Zoals eerder gesteld refereert het rolbegrip direkt aan individuen.

Van een andere orde is het begrip 'systeem van heteroseksualiteit'. Het heeft een aanmerkelijk hoger abstraktieniveau, hetgeen reeds blijkt uit de prententie van de kongreskommissie om er bij

voorbeeld het begrip arbeid in onder te brengen. (Zie toelichting op stelling 2b) In tegenstelling tot het door het partijbestuur voorgestelde, verwijst het begrip direkt naar bepaalde in de maatschappij voorkomende opvattingen of waarden, bij voorbeeld dat het aan vrouwen is te moederen, dat heteroseksualiteit eigenlijk de enig juiste instelling is volgens welke men samen dient te leven. Precies deze opvatting wordt door het gebruik van dit begrip onder kritiek gesteld, terwijl men daarentegen met het rolbegrip niet verder kan komen dan de stelling dat de rol die iemand vervult niet minder mag waarderen dan andere sociale rollen. Anders gezegd: met het rolbegrip in de hand is men niet in staat het waardencomplex van waaruit de norm van heteroseksualiteit voortkomt te bekritisieren. Zo komen we dus geen stap verder!

Vernieuwing?

Dit gezegd hebbende, wil ik niet zonder meer overgaan tot het accepteren van het door de kongreskommissie voorgestelde begrip. Daar pleit nogal wat tegen. Het is bij voorbeeld zeer de vraag of de vervanging van het begrip *arbeid* (en impliciet arbeidsdeling) begerenswaardig genoemd kan worden. Het concept arbeid vormt een hoeksteen in de marxistische theorie die op continuïteit aanspraak kan maken, en die, ondanks de herzieningen die op belangrijke punten werden aangebracht, haar waarde heeft behouden. Zeker ook voor de PSP. Arbeid maakt deel uit van een samenhangend geheel van begrippen en kan men niet ongestraft in een andere kontekst plaatsen.

Nu ben ik de laatste om te beweren dat een nieuw begrip als 'systeem van de heteroseksualiteit' dan maar achterwege moet blijven, omdat het niet past, of om sentimentele redenen. Het is heel

goed mogelijk en wenselijk theoretische vooruitgang te boeken. Maar daarvoor moet dan wel aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Om zinvolle uitspraken te doen over de maatschappelijke werkelijkheid is een dergelijk abstract begrip bij voorbeeld onvoldoende. Het zou uiteengelegd moeten kunnen worden in meer concrete concepten die met elkaar in een logisch verband staan, wil men op de term 'systeem' aanspraak kunnen maken. In dit opzicht gaat er iets mis met het kunstje heteroseksualiteit als noodzakelijke voorwaarde voor arbeidsdeling op te vatten (Zie stelling 3b). Arbeidsdeling beperkt zich niet tot seksen. Heteroseksualiteit kan niet als verklaring dienen voor het feit dat vrouwen, die deel gaan uitmaken van het productieproces, opgenomen worden in het algemene proces van arbeidsdeling. Dat wil zeggen, wanneer vrouwen de kwalificaties verworven hebben die hiervoor nodig zijn. En dat gebeurt in toenemende mate. Er zitten meer haken en ogen aan dit probleem, maar het gaat er hier slechts om te wijzen op de onvolledige uitwerking van het begrip van de kongreskommissie en de mogelijke consequenties daarvan.

Een belofte

Eerder stelde ik dat het begrip 'systeem van de heteroseksualiteit' een belofte inhoudt. Welke? Eenvoudig deze: het zou mogelijk kunnen zijn dat het begrip belangrijke diensten bewijst in de ontmythologisering van de natuurlijkheid van de heteroseksualiteit. Dat zou een bevrijding betekenen van een norm en uiteindelijk van een wijze van denken die erachter steekt, die door steeds meer mensen als dwingend wordt ervaren. Een doordachte conceptuele uitwerking kan talloze maatschappelijke verschijnselen inzake de man - vrouw verhouding voor meer mensen inzichtelijk maken.

In dit verband is het te betreuren dat de presentatie van het geheel in de kongreskrant en de reactie van het partijbestuur op de voorstellen zoveel te wensen overlaat. De kongreskranttekst is onevenwichtig: begrippen blijven ongedefinieerd, formuleringen zijn zeer onduidelijk, en er wordt een keuze voorgesteld tussen twee ongelijkwaardige begrippen! Je moet hier als kongres maar zien uit te komen.

Tenslotte. Ik hoop dat de mannen van de PSP niet, gelijk de mannen van het partijbestuur, aan de tendentie ten prooi te vallen heteroseksualiteit te zien als een persoonlijke, in plaats van een politieke categorie.

U gaat uw witte spaargeld toch niet zwart maken?

U legt af en toe een bedragje opzij. Sparen. U hebt dus een rekening bij een spaarbank of bij een gewone bank. Daar zijn ze blij met uw geld en ze bieden u de hoogst mogelijke rente. Zodat uw spaargeld groeit. Vandaag de dag harder dan ooit, want de rente is hoog.

Maar wat gebeurt er met uw geld? Spaarbank of bank gaan het beleggen. Om daardoor voldoende rentewinst te kunnen maken om de aan u beloofde rente te kunnen uitbetalen.

Maar dan komt de hamvraag: wáár wordt uw spaargeld belegd? Weet u dat? Beleggen ze uw geld in zaken die regelrecht ingaan tegen uw principes? Beleggen ze uw geld in landen als Zuid-Afrika of Chili?

Als u daar toch een beetje nerveus van wordt, is er een goede oplossing: sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Een bank die uw spaargeld selectief belegt - en toch een prima rente geeft. Zeker niet minder dan elders. Alleen bij de ASN krijgt u er één zekerheid gratis bij: uw geld wordt grotendeels in sociaal verantwoorde projecten belegd. In woningbouw of peuterspeelzaal of vele andere sociaal-culturele projecten. Uw geld wordt dus goed belegd. Zodat uw rente schoon is en uw spaargeld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK
VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

VIER HONDERD GULDEN

Het nieuwe jaar is begonnen met nieuwjaarstoespraken en dus met sombere voorspellingen. Maar ook met akties, die je stemming op een grijze ochtend weer opfleuren als je er in de krant over leest. Vooral wanneer blijkt dat de gevestigde 'chique' zich er vreselijk over opwindt en zich in het diepst van zijn arrogante afstandelijkheid voelt aangegrepen.

Maar moet de burgemeester van Den Haag nu een héél jaar wachten voor hij weer de kans krijgt op een zoen van een homo of krijgt de PTT een héél jaar de tijd om te bedenken hoe die musicerende vrouwen in de bijstand als het paard van Troje zijn binnengekomen?

Wat dit laatste betreft, het klassieke orkestje bleek een aktiekomité van bijstandsvrouwen die er f 400,- per maand bij willen hebben. Op de nieuwjaarsreceptie met de PTT-top kwamen ze na haar muzikale bijdrage te hebben geleverd, diskussiëren. Dit komité zal ons niet een heel jaar laten wachten voordat ons ontbijt opgeluisterd wordt met het verslag van bewonderenswaardige, van veel durf en doorzettingsvermogen getuigende akties. We lazen dat de akties doorgaan. Een aantal ervan wordt 'geïndividualiseerd'. Aktievormen waarin ze zich richten op een 'privé-benadering' van individuen, die verantwoordelijk zijn voor belangrijke beslissingen in het sociaal-ekonomies beleid. Mannen dus. Mannen die meestal een huis delen met een vrouw en soms één of meer kinderen en een poes. Als we ons voorstellen hoe dat gaat, voltrekt zich het volgend tafereel:

Half twaalf 's avonds. Het laatste journaal is nog bezig. Storm met kans op sneeuw wordt er voorspeld. Bijna bedtijd dus voor A en zijn vrouw. De bel gaat. Er staan twee vrouwen op de stoep. Ze zeggen dat ze met de vrouwenvakbond aktie voeren voor f 400,- erbij in de bijstand en als onderdeel van die aktie bij besluitvormers zoals A willen komen slapen en ontbijten. Zo willen ze de kosten van het dagelijks onderhoud drukken bij deze veel te lage bijstandsuitkering. Het is nog niet zeker wat A doet. Hij staat tenslotte niet op een kongres van een konkurrerende bond waar hij zich breed geruggesteund zou kunnen weten voor zijn veelal op massakonsumptie toegesneden, niet in genuanceerdheid uitblinkende benaderingen. Hij voelt zich verplicht zelf een beslissing te nemen, maar het liefst had hij even ruggespraak gehouden; zijn vrouw

ik heb niets tegen mannen, maar...

heeft wel vaker goede ideeën, al lees je die nooit in de krant. Hij weet zeker dat hij het niet kan maken om straks binnen te komen en het dan af te doen als:

'Oproerkraaiende wijven'. Maar zoals gezegd hij staat niet op een kongres, thuis komt er écht gesodemieter van. Dus hij laat de vrouwen binnen, en probeert nog een grapje te maken over de bramenjam, die hij de vorige zomer op de camping heeft gemaakt en die bij het ontbijt zeker zal smaken. Het dan volgende gesprek, achter een glaasje sap, is frustrerend voor alle aanwezigen. De vrouwen leggen haar situatie uit, de vrouw van A begrijpt het, maar vindt toch de akties gericht op een onhaalbare eis. A raakt geïrriteerd, maar moet diskussiëren met vrouwen die niet schijnen te begrijpen dat hij voor die f 400,- bijstand erbij zijn mannen niet plat krijgt; die hebben het toch al moeilijk genoeg met de dreigende werkloosheid. Na haar bijdrage aan het gesprek heeft de vrouw van A inmiddels de bedden opgemaakt en wijst uiteindelijk de vrouwen de logeerkamer.

De rest laten we aan uw eigen fantasie over. Het gaat erom waar dit soort akties toe kunnen leiden, welk effect ze hebben. Het zal niet zo gauw gebeuren dat via dergelijke direkte benaderingen de opvattingen van de benaderde heren veranderen; daarom alleen al is het uiterst dapper van de vrouwen om er toch op af te stappen. Met publiciteit - en er zal veel publiciteit aan gegeven moeten worden - kunnen de heren zich wel degelijk lastig gevallen voelen. Een niet aflatende konfrontatie tijdens hun 'publiek' werk met hun reakties 'thuis' op de bank, kan bij de heren een verwarring scheppende vermenging van het persoonlijke en het politieke teweeg brengen. Het geeft ze misschien een vaag besef, hoe vervelend het is dat het persoonlijke van de een tot speelbal wordt van de politiek van de ander.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reaktie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reakties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redaktie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

De Turken en de homo's

In BEVRIJDING Nummer 21 (van 24-11-1982) stond een artikel over de politieke onderdrukkingssituatie in Turkije. Er zal weinig discussie voor nodig zijn om te konkluderen dat de PSP de strijd van de Turkse kameraden ondersteunt en zonnodig initiatieven neemt in ondermeer de politieke solidariteit met de Turken hier en in hun eigen land. Worden ze in hun eigen land regelrecht onderdrukt door een militaire junta, in Nederland worden zij gekonfronteerd met een toenemend racisme. Toch vind ik het van groot belang, dat in de PSP gediskussieerd wordt over de vraag hoe onze solidariteit met buitenlanders in het algemeen en met Turken in dit geval in het bijzonder eruit moet zien. Sinds twee maanden bestaat er in Amsterdam een overleg van organisaties van buitenlanders, buurtkomitees tegen racisme en fascisme, vrouwen tegen fascisme, Stichting Kinder- en jongerenbond, het COC en anderen met als naam *Anti-fascisme Front* (AFFRA). De bedoeling is dat dit overleg leidt tot daadwerkelijke solidariteit in de strijd tegen racisme, sexismen en fascisme met een sterke binding naar de buurten toe. De deelname van het COC leidt tot problemen. Tijdens de eerste demonstratie die dit Front organiseerde - op 20 november '82 - bleken de twee deelnemende Turkse organisaties op het laatste moment eruit gestapt te zijn, waardoor hun namen uit de pamfletten geschrapt

moesten worden. Een week later volgde een AFFRA vergadering. Daar verklaarde de Turkse organisatie HTIB beslist niet tegen samenwerking met het COC te zijn, maar het bleef onduidelijk waarom zij dan uit de demonstratie waren weggelopen. De KKKH en ATID, twee andere Turkse organisaties, wilden eveneens samenwerken met het COC, maar eventuele pamfletten moesten door hen vertaald kunnen worden, waarbij woorden als 'homoseksueel', 'pot' en 'flikker' weggelaten zouden worden. Zij zouden problemen met hun achterban willen voorkomen. Afgesproken werd dat het COC schriftelijke vragen zou voorleggen aan alle deelnemende organisaties omtrent hun bereidheid de strijd van homoseksuelen te erkennen en te steunen, zowel van het COC als van homoseksuele vrouwen en mannen in hun eigen groepen. Bij hen is de positie van seksualiteit (om van *homoseksualiteit* maar niet te spreken) moeilijk bespreekbaar en wordt niet algemeen als een maatschappelijk onderwerp gezien waarin machtsverhoudingen uitkristalliseren. Samenvattend is voor mij de konklusie: de PSP behoort in kontakten met buitenlandse organisaties (ondermeer) de positie van homoseksuele vrouwen en mannen ter sprake te brengen en homostrijd is onderdeel van anti-fascistische strijd.

GERT KORTENBACH
PSP homogroep

PSP OVER DE POLITIE

Politie, diender of commando
uitgave themagroep Justitie/Politie PSP
1981, 62 pagina's, prijs f 5,-

Rechtsorde
affiche Jaap Vegter
formaat 30 x 41 cm, prijs f 0,75

PSP in gesprek met de politie
overdruk van artikelen uit BEVRIJDING
1980, 8 pagina's, prijs f 1,-

Socialisme zonder traangas
button, twee kleuren, prijs f 1,50

Deze uitgaven zijn als pakket te bestellen door overmaking van f 7,50 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'PSP over politie'. Bestellingen van losse exemplaren alleen schriftelijk (Postbus 700, Amsterdam) of telefonisch (020 - 26 73 74). De verzendkosten worden dan nog apart berekend.

PSP BIJEENKOMSTEN

WINDENERGIE EN GEMEENTE

De landelijke themagroep Milieu en Technologie van de PSP organiseert op zaterdag 12 maart een themadag over windenergie. Op deze dag zal de nadruk liggen op de mogelijkheden en belemmeringen in de gemeentelijke (energie-)politiek met windenergie aan de gang te gaan. Daarnaast zal ook het landelijke energiebeleid ter sprake komen.

Op deze themadag zullen twee inleidingen worden verzorgd: één door het ECN-BEOP (Buro Energie Onderzoeks-Projecten van het Energiecentrum Nederland) en één van het Centrum voor Energiebesparing. 's Middags zijn er drie werkgroepen: twee over de mogelijkheden van het bevorderen van windenergie op plaatselijk nivo en één over het landelijk windenergie-beleid (zoals het plan-Lieveuse).

De themadag vindt plaats: Amershof, Snouckaertlaan 11 in Amersfoort (niet ver van het NS-station Amersfoort). De themagroep brengt in samenwerking met de SVS een map uit voor de deelnemers aan deze dag. De map is bedoeld als voorbereiding van deze dag.

Te bestellen door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'wind-energie'.

PSP UITGAVEN

DE RODE DRAAD

Binnenkort verschijnt alweer het vierde nummer van het nieuwe maandblad De Rode Draad, een uitgave van de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk LWPW) van de PSP.

In het eerste nummer, dat in oktober '82 verscheen, legde de redactie uit waarom de naam De Rode Draad was gekozen. 'Rood' omdat het een links blad is en de 'draad' slaat op de functie die deze uitgave moet vervullen: het verdiepen van de PSP-lijn in het parlementaire gebeuren en het bevorderen van de discussie daarover.

Het blad is bedoeld als communicatiemiddel tussen de diverse fracties in de Provinciale Staten, de gemeenteraden en de Kamer en tussen de provinciale werkgroepen en begeleidingsgroepen van de PSP-gemeenteraadsleden. De redactie van het nieuwe blad gaat er van uit dat zij een blad maken voor een be-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

perkt publiek, namelijk die mensen, die bezig zijn met allerlei problemen die in Staten, gemeenteraden en parlement kunnen spelen: de vertegenwoordig(st)ers en de mensen om hen heen. Het blad wil dus informatie brengen, die voor speciaal deze groep PSP-leden van belang is, zoals informatie uit de PSP-themagroepen, informatie uit de verschillende fracties die van belang zijn voor de andere.

In elk nummer zullen enige artikelen staan, met daarnaast aandacht voor achtergrondverhalen en een aantal rubrieken.

In De Rode Draad nummer 3 (van januari '83) ging het openingsartikel over de mogelijke staking van de gemeenteraden tegen het aan banden leggen van de gemeenten door Den Haag op financieel gebied. Verder in dat nummer een artikel over het Leger des Heils: de burger betaalt 95% van de kosten voor het instandhouden van dit kerkgenootschap (zoals in de bijlage van Vrij Nederland van 25 december te lezen stond), Tom Pitstra stelde daarover vragen in de Groningse raad. De Rode Draad nummer 3 had verder: een artikel over de internationale solidariteit op gemeentelijk nivo, de windenergie, een verslag van een themadag van de LWPW waar de CPN-er Rinus Haks het woord voerde.

Een *abbonement* op De Rode Draad kost f 20,- per jaar (voor PSP-leden) f 25,- voor niet-PSP-leden. Opgave (en aanvraag van een *proefnummer*):

BON VOOR STEUNLEDEN

Ik geef me op als lid van de PSP-jongeren. Ik betaal daarvoor geen contributie en zal verder ook geen PSP'ig informatie ontvangen. Ik ben niet ouder dan 26 jaar.

naam: .....

adres: .....

postk. w.pl.: .....

datum: .....

handtekening: .....

Ik wil wel niet
een abbonement
op Rampspeed
à f 10,- per jaar

LWPW/PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

UITGAVEN

SOCIALISTISCHE PARTIJ CHILI

De Socialistische Partij van Chili (de partij van de vermoorde president Allende) start in april van dit jaar een uitgebreid project om Chileenen in Chili en Chileense ballingen in de rest van de wereld van informatie te voorzien.

Daarvoor zal worden gestart met twee uitgaven: een bulletin, in de vorm van een tijdschrift, en een gesproken bulletin op cassettes. Het tijdschrift zal ongeveer half om half in Chili en daarbuiten worden verspreid en de cassettes zullen allemaal naar Chili worden gezonden, waar ze zullen worden gecopieerd en verder zullen worden verdeeld.

Voor die verzending naar Chili is natuurlijk een uitgebreid netwerk nodig omdat een éénmalige zending naar dat land natuurlijk onmiddellijk in het oog zou lopen. Daarom zal gebruik moeten worden gemaakt van een enorm aantal adressen in Europa en in Amerika om van daaruit de tijdschriften en cassettes in steeds wisselende verpakkingen te kunnen verzenden.

Met dit project zijn uiteraard enorme kosten verbonden. Daarom een oproep om geld te geven. Een gift kan worden gestort op postgiro 1355888 t.n.v. Stichting Salvador Allende, Postbus 1988, 1000 BZ Amsterdam.

HEIDENS

Begin vorige maand verscheen het eerste nummer van het kwartaalschrift *Heidens*, een uitgave van het Lau Mazirelfonds. Het *Lau Mazirelfonds* is de opvolger van de door conflicten uitelkaar gevallen *Stichting ROM*. Het Fonds stelt zich ten doel de belangen te behartigen van de nomadisch levende volkeren, onder andere zigeuners. Het Lau Mazirelfonds wil zich, met hulp van politieke partijen, kerken en partikulieren, inzetten om de vooroordelen die over o.a. de zigeuners bestaan.

De naam het nieuwe tijdschrift *Heidens* is een dubbelzinnigheid. De redactie legt in het eerste nummer van het blad dat uit: vagebonden, bedelaars, zwerwers en zigeuners werden in ons land in de achttiende eeuw officieel omschreven als *heidens* (mensen die niet tot de christelijke wereld behoorden). De redactie van het blad *Heidens* gebruikt deze naam dus als geuzennaam, maar ook in de andere betekenis van 'heidens gedrag', 'heidens weer' of 'een heidens karwei'. Waarbij het woord 'heidens' slaat op de behandeling van de zigeuners.

In het eerst nummer van *Heidens* voor namelijk een verslag van een symposium over nomadisch levende mensen dat in oktober '82 in Amsterdam werd gehouden. Het eerste nummer kan *gratis* worden aangevraagd bij het Lau Mazirelfonds, Postbus 173, 3970 AD Driebergen. Een *abbonement* kost f 25,- per jaar (vier nummers) en een los nummer kost f 7,50. Ook is het mogelijk om donateur of donatrice van het Fonds te worden voor een bijdrage van

minimaal f 50,- per jaar (men ontvangt dan het tijdschrift gratis).

RAMPSPOED

Onlangs verscheen het tweede nummer van *Rampspeed*, een nieuw blad van de PSP-jongeren. In dit nummer ruime aandacht voor het thema *Weiger werk*. Artikelen over de geschiedenis van de Eerste Mei (Dag van de Arbeid) en over de themadag die de PSP-jongeren organiseren op zaterdag 19 februari over dat thema. Een interview met een 'totaalwerk-weigeraar' en een interview over *De Beurs* (een Groningse groep die actie voert tegen de *sollicitatieplicht*).

Een *abbonement* op *Rampspeed* kost f 10,- per jaar. Aan te vragen door overmaking van dat bedrag op postgiro 3627817 t.n.v. PSP-jongeren/Amsterdam met vermelding van 'nieuw abbonement *Rampspeed*'.

Het tweede nummer is te bestellen door overmaking van f 1,85 (inkl. verzendkosten) en het eerste nummer (officieel het 'nul-nummer') kan worden besteld door overmaking van f 2,60 (inkl. verzendkosten).

BIJEENKOMSTEN

WEIGER WERK

De PSP-jongeren organiseren op zaterdag 19 februari vanaf 11.00 uur een themadag over *arbeid*. De themadag vindt plaats op het kantoor van de PSP-jongeren, Nieuwe Looiersstraat 45 (3de etage) in Amsterdam.

Een werkgroepje van de Jongeren heeft vorig jaar een brochure met als titel *Weiger Werk* gepubliceerd en, tezamen met *Paradiso/Amsterdam*, een alternatieve *werkbeurs* georganiseerd. Dit jaar ligt het in de bedoeling om 1 mei, de dag van de arbeid, in een ander daglicht te stellen: de PSP-jongeren hebben geen zin meer om op deze dag op manifestaties te horen hoe mooi en goed werken wel is. De PSP-jongeren kijken heel anders aan tegen de betekenis van arbeid. De themadag van 19 februari is bedoeld

voor beraad over akties. Tijdens deze dag zal informatie worden verzameld en gedeeld, komen aktie-ideeën aan bod en zal er plaats zijn voor gezelligheid (feest na afloop). Reiskosten kunnen worden vergoed (als dat nodig is).

Nadere informatie en opgave: PSP-jongeren, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

BELANGRIJK

LATIJS AMERIKA FESTIVAL

De *Vlam* (vereniging Latijns Amerika Manifestaties) organiseert op zondag 27 maart een groot festival in het Muziekcentrum Vredenburg in Utrecht. Het is de derde keer dat dit festival, met artiesten uit meer dan vijf Latijnsamerikaanse landen in Utrecht plaatsvindt.

Het Festival 1983 zal staan in het teken van *artiesten tegen interventie in Midden-Amerika*. Bovendien zal aandacht worden geschonken aan het feit dat Uruguay en Chili al tien jaar een militaire diktatuur kennen.

Tijdens het festival zullen een groot aantal muzikanten, zangers en groepen optreden. Uit Uruguay komt *Duo Ayui*, bestaande uit twee zangers/gitaristen

die in Nederland wonen, eveneens uit Uruguay komt de gitarist *Daniel Viglietti*, die in 1973 toevallig in Frankrijk verbleef toen de staatsgreep in zijn land plaatsgreep, en de zanger/gitarist *Hector Numa Moraes*, die sinds '75 als balling in ons land verblijft.

Verder zal *Eduardo Galeano* zijn gedichten voorlezen met gitaarbegeleiding van *Daniel Viglietti*. Uit Colombia komt *Teatro Ambulante*, een eenmans-

orkest van *Juan Guillermo Rúa*, met een optreden dat bestaat uit muziek en cabaret en uit Bolivia komt *Kjarkas* met een optreden in oorspronkelijke Boliviaanse klederdracht en met volksmuziek op panfluit en characcos.

Los Jaivas bestaat uit voor het merendeel Chileense vluchtelingen, de groep combineert een traditionele muzikale achtergrond met het gebruik van moderne instrumenten. *Paula Rocha* en *Patricio Wang* spelen met acht muzikanten en 22 dansers het stuk *Transiente*, dat gebaseerd is op een eindexamenwerkstuk van Paula aan de Amsterdamse dansacademie.

Tijdens het festival is er een tentoonstelling te zien van de Argentijnse tekenares *Maria Amaral*, die als vluchteling in Frankrijk woont. Zij maakt tekeningen en litho's in uiteenlopende stijlen, van symbolisme tot sterk realisme.

Nadere informatie over het festival is te krijgen bij de *Vlam* (die bestaat uit diverse organisaties als *Venceremos*, *Nicaragua Komitee*, *Werkgroep Bolivia*, *Musica Nova*, *De Raadskelder*, enz.); Pauwstraat 7, Utrecht, tel.: 030 - 31 62 29 of Tejo van der Meulen, tel.: 030 - 62 71 02.

AKTIES

HET GESPROKEN WEEKBLAD

Op 18 december vorig jaar bestond de vereniging Het Gesproken Weekblad (die ook de gesproken versie van *BEVRIJDING* vermenigvuldigt en distribueert) 25 jaar. Er werd geen feest gevierd, maar in '83 wordt er wel op een aantal verschillende manieren aandacht aan dit jubileum geschonken. In de eerste plaats geeft de vereniging een *jubileumuitgave* uit met een historische terugblik op het werk van de vereniging en ook een blik vooruit: is de stormachtige ontwikkeling op het gebied van de elektronische informatiestroom een zegen voor de visueel gehandicapten? Verder organiseert de vereniging een aantal *open dagen* voor de gebruikers en gebruikers van door de vereniging uitgegeven tijdschriften. Deze dagen vinden plaats op 18 en 19 maart a.s.

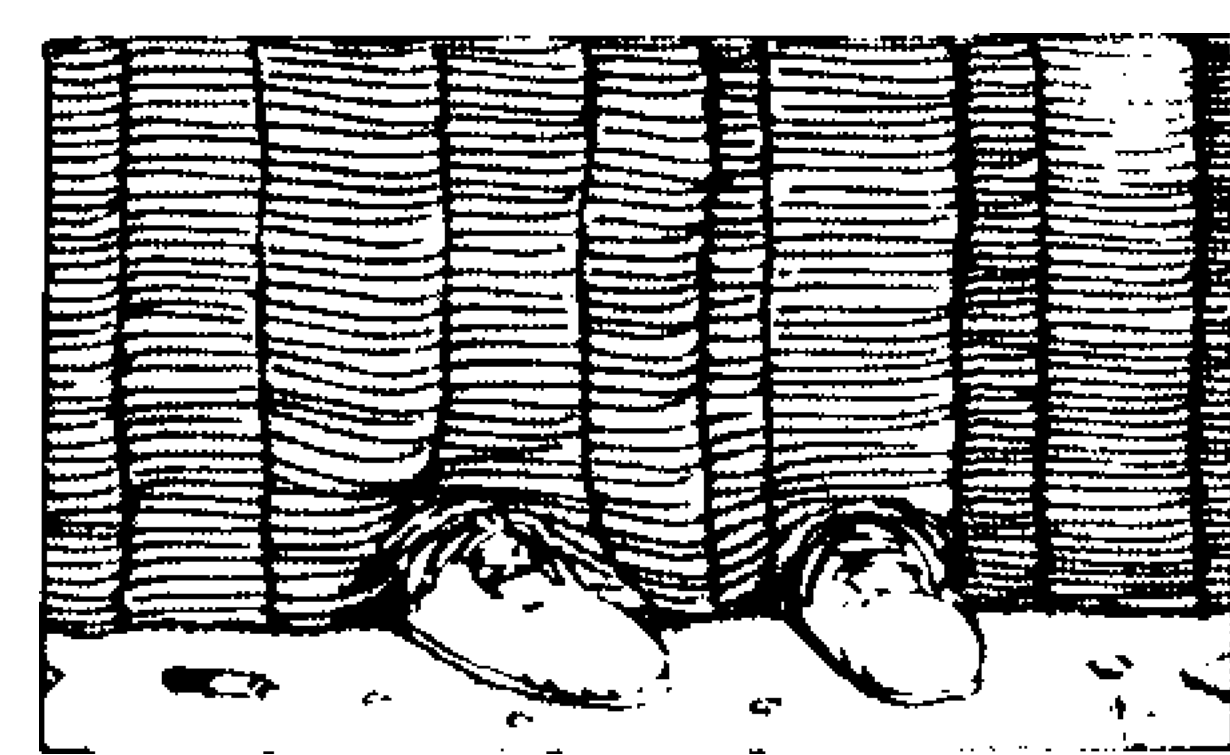
Verder steunt Het Gesproken Weekblad in haar jubileumjaar een projekt in Indonesië voor lektuurvoorziening aan blinden en slechtzienden. Dit projekt kan gesteund worden door overmaking van een bijdrage op postgiro 2506478 t.n.v. Jubileumkommissie/Grave. Het geld zal worden gebruikt voor de bouw van een centrum in Solo op Java. Nadere informatie over de activiteiten van de vereniging Het Gesproken Weekblad zijn te krijgen op het adres Rogstraat 17 in Grave, tel.: 08860 - 1234.

VROUWENREIS NAAR ALBANIË

28 maart tot 11 april
prijs: f 1750,-

VRAAG DE FOLDER KONTAKT REIZEN

Prins Hendrikkade 104
Amsterdam tel.: 020 - 23 47 71

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Zweepslagen wegens seks

ISLAMABAD. 24 dec. -- Een ongetrouwd, zwanger meisje is in Pakistan door een islamitische rechtbank veroordeeld tot 100 zweepslagen en 2 jaar gevangenisstraf als "aanstaande moeder van een onwettig kind".

Volgens de Pakistaanse krant *Jang* heeft de rechtbank -- in het afgelegen district Dir in de noordwestelijke grensprovincie -- bepaald dat het meisje in het openbaar wordt geselsd nadat het kind is geboren. De vermoedelijke vader van het kind werd door de rechtbank vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs, aldus *Jang*.

Krachtens de door president Zia ul-Haq ingevoerde islamitische wetten is de maximumstraf voor een ongehuwde moeder de dood door stening.

De PSP-fractie verstuurdte het volgende briefje 'aan de vrouwen van het Kamerbreed-vrouwen-overleg':

'Hierbij een serie schriftelijke vragen over een Pakistaans vonnis tegen een ongehuwde, zwangere vrouw. Wilt u deze vragen mee-ondertekenen, zodat ze namens alle vrouwen in de Eerste en Tweede Kamer ingediend kunnen worden?' (vraag 3): Deelt de minister de mening, dat deze dit vonnis en deze wet in strijd zijn met de rechten van de mens?

(vraag 4): Zo ja, wil de minister dit standpunt van de Nederlandse regering overbrengen aan de Pakistaanse regering, en er bij haar op aandringen het vonnis niet ten uitvoering te brengen en deze wet in te trekken?

Alle fracties, die een vrouw hebben, wilden de vragen mee-ondertekenen. Van den Broek, minister van Buitenlandse Zaken, vond, dat we wel de zeden en gewoonten van het betreffende land in de gaten moesten blijven houden.

Vaak vraag ik aan mezelf en aan andere mannen, dit en gelijksoortige artikelen lezend: 'hebben jullie, zoals ik, ook niet vaak last ervan man te zijn?'

CHRIS HUINDER

(advertentie)

WOEP-PUBLIKATIES

BERLIJN, een gids voor oost en west

Het boek bevat een achttal hoofdstukken over geschiedenis, politieke status, gebouwde omgeving, sociale en economische achtergronden.

Voor zowel Oost als West Berlijn worden alternatieve toeristische routes beschreven. Verder een groot aantal praktische tips: hoe naar en in Berlijn te reizen; suggesties voor onderdak, eten, uitgaan, boekwinkels en ook een bijdrage over schoolreizen naar Berlijn.

Rijk geïllustreerd, 96 pag.,
prijs f 12,50

VROUWEN IN HET SOCIALISME,
door Maxine Molineux

Heeft het socialisme gebracht wat het in theorie belooft? De gelijkberechtiging van de vrouw heeft in de socialistische landen een veel hogere prioriteit dan in de kapitalistische landen. Maar blijft het beperkt tot het scheppen van voorwaarden zodat vrouwen en voor het gezin zorgen en in het productieproces meedraaien?

96 pagina's, prijs f 9,75

Verkrijgbaar in de boekhandel of te bestellen door het bedrag over te maken op giro nr. 3754808 t.n.v. *Werkgroep Oost Europa Projekten*, Nachtegaalstr. 77-bis te Utrecht. Voor 'Berlijn' f 14,80, voor 'Vrouwen' f 12,-, voor beide boeken f 26,50 (inkl. porto), onder vermelding van bestelde boeken.

(advertentie)

Oost Europa Verkenningen

Een tweemaandelijkse tijdschrift met dubbeldikke informatie over Oost-Europa. Krities, maar zonder koude oorlogsdinken. Reportages, interviews, theoretische en praktijkverhalen, meningen en feiten, discussiebijdragen uit binnen- en (ook oost-europees) buitenland. Het reëel bestaande Oost-Europa in beeld.

In elk nummer staat één thema centraal. De afgelopen jaargang schreven we onder andere over: Polen, nationaliteiten in de Sovjet-Unie, landbouw, Bulgarije, de Duits-Duitse betrekkingen, film en literatuur.

Binnenkort verschijnt nr. 75 (februari 1983) met als thema:

DE VREDESBEWEGING EN OOST-EUROPA. Een discussie tussen de westberlijnse predikant *Ton Veerkamp*, IKV-er *Gied ten Berge* en de vlaamse vredesaktivist *André Bogaert*. Verder o.m. bijdragen over pacifisme in Oost en West, de vredesbeweging in Hongarije en de roemeense visie op de CVSE-konferentie in Madrid.

Een abonnement op Oost-Europa Verkenningen kost f 36,- (Bfr. 535). U ontvangt daarvoor zes maal per jaar een nummer van 68 pagina's. Losse nummers (zonder porto) kosten f 7,25 (Bfr. 125) en zijn te bestellen bij de *Werkgroep Oost-Europa Projekten* in Utrecht (zie hier-naast).

De toekomst van de milieubeweging

Het gaat slecht met de economie. Daardoor dreigt het ook slechter te gaan met het milieu. De crisis heeft de milieubeweging zelf ook niet onberoerd gelaten. Op veel problemen waarmee we door de krisispolitiek van de overheid en de ondernemers gekonfronteerd worden, heeft de milieubeweging vaak geen goed antwoord.

De vereniging Milieudefensie organiseert in februari een kongres over de toekomst van de milieubeweging. Hoe komen we uit de impasse en waar willen we naar toe? De milieubeweging op zoek naar een nieuw élan.

Piet Lammers schreef voor MD (het maandblad van de vereniging Milieudefensie) een artikel over dit probleem. BEVRIJDING publiceert een uittreksel daaruit.

De economische crisis heeft de milieu crisis naar de achtergrond gedrongen. Het duidelijkst gebeurt dat in de politiek: het milieu moet tijdelijk (?) een stapje terug om de werkgelegenheid te redden. Het meest recente voorbeeld is misschien het opdoeken van het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. De industriële lobby, die pleit voor het versoepelen van de milieunormen en voor de versnellingen van de vergunningenprocedures, vindt steeds meer gehoor. De internationale concurrentiepositie moet verbeterd worden om de werkgelegenheid zeker te stellen, zo is het argument. De milieubeweging stelt daar op het ogenblik (te) weinig tegenover. De milieuproblematiek is ook naar de achtergrond gedrongen in het bewustzijn van de mensen. Als je gas afgesloten dreigt te worden omdat je de energierekening niet meer kan betalen, of als je zonder pardon op straat gezet wordt omdat er bezuinigd moet worden, is het moeilijk om je erg druk te maken over vervuild water een eind verderop. Ook hier speelt mee dat we als milieubeweging onvoldoende antwoorden op deze problemen hebben.

Naast de milieukrisis is er sprake van een crisis in de milieubeweging. De beweging heeft geen afdoende antwoorden op de krisispolitiek van overheid en bedrijfsleven. De beweging biedt geen perspectief dat echt tot de verbeelding

spreekt. Niet voor zichzelf, niet voor de buitenwereld.

De milieubeweging heeft een nieuw élan nodig. We zullen de mensen tot wie wij ons wenden een toekomstperspectief moeten kunnen bieden, een perspectief dat aantrekkelijker is dan wat de heren in Den Haag ons voorshotelen.

Waar de milieubeweging bijvoorbeeld een antwoord op moet vinden, is de

werkgelegenheid. Er zijn op het ogenblik 500.000 werklozen in Nederland en dat aantal zal in de komende paar jaar toenemen tot zeker 800.000. De verborgen, niet geregistreerde werkloosheid is nog veel groter. Het argument van de werkgelegenheid wordt te pas - en nog vaker te onpas - gebruikt om allerlei impopulaire maatregelen door te drukken. Met name de milieubelangen komen dan op de tocht te staan: 'het milieu moet maar een stapje terug doen

om de internationale concurrentiepositie te versterken en daarmee de werkgelegenheid te herstellen' is het argument. Door de traditionele ideeën van volledige werkgelegenheid impliciet te accepteren laadt de milieubeweging de verantwoordelijkheid op zich om zelf een afweging te maken tussen milieu en werkgelegenheid, of om elke keer alternatieven te geven voor overheidsplannen die meer werkgelegenheid opleveren. Een onoplosbaar dilemma.

Een oude eis van de milieubeweging is dat de produktie van goederen bepaald zou moeten worden door het maatschappelijk nut dat ze afwerpen en niet door beperkte belangen als winstmaximalisatie. Als ons dan gevraagd wordt wat we daarmee bedoelen komen we vaak niet veel verder dan het noemen van elektrische tandenborstels of allerlei oorlogstuig als voorbeelden van verwerpelijke produkten. Op het kongres van 19 februari willen we praten, heel concreet, over wat we verstaan onder maatschappelijk nuttig. Welke behoeften van ons zelf en van anderen zouden we bevredigd willen zien? Welke rol speelt daarin de levensstijl die mensen er op na houden? Wat moet er concreet geproduceerd worden? Hoe bepaal je dat? En op welke wijze krijg je voor elkaar dat dat nog gebeurt ook?

Hoewel natuurlijk alles met alles samenhangt, hebben we geprobeerd een aantal onderwerpen - maatschappelijke sectoren - te onderscheiden, waarvan het nodig is een duidelijker toekomstbeeld te krijgen. De keuze van de onderwerpen, die tijdens het kongres zullen worden behandeld, komt voort uit een aantal overwegingen.

Het zijn bijvoorbeeld onderwerpen die al geruime tijd binnen de milieubeweging ter discussie staan (de energievoorziening in de toekomst, de demokratisering). Of onderwerpen die een antwoord zullen moeten vormen op het beleid van industrie en overheid (arbeid en vrije tijd, gebruik van eindige grondstoffen). Of het betreft vastgeroeste ideeën die min of meer in de milieubeweging als vaststaand geaccepteerd zijn en die aan een kritische beoordeling onderworpen moeten worden (ideeën over, bijvoorbeeld, economische groei, of over nieuwe technologieën, als automatisering).

Naast het ontwerpen van toekomstbeelden, is er op het kongres plaats ingeruimd voor strategische aspecten (vragen als: welke prioriteiten stellen we, met wie werken we samen, welke aktievormen zijn effectief) zullen daar aan de orde komen.

DAG VAN DE TOEKOMST

19 FEBRUARI '83 - OUDMANHUISPOORT AMSTERDAM
- DISCUSSIEDAG MILIEUBEWEGING -

De Vereniging Milieudefensie organiseert, naar aanleiding van haar tienjarig bestaan op zaterdag 19 februari de Dag van de Toekomst. De dag begint met vier inleidingen: Roel van Duijn, Theo Potma, Sible Schöne en Kaisa belichten uit verschillende hoeken de milieubeweging. Daarna zullen in de middagen veertien (14) verschillende thema's in evenveel werkgroepen worden behandeld, onder andere produktie en konsumptie, samenleving en democratie, natuurbehoud, arbeid en vrije tijd, energie.

De inleidingen en de werkgroepen vinden plaats in het gebouw Oude Manhuispoort (van de Universiteit van Amsterdam).

's Avonds vindt een forum over au-

tomatisering plaats onder leiding van Ad 's Gravesande met mensen uit de vakbeweging, de werkgeversorganisaties, universiteiten en milieubeweging. Dit forum wordt gehouden in Krasnapolsky (bij de Dam in Amsterdam), evenals een feest dat na afloop van het forum begint.

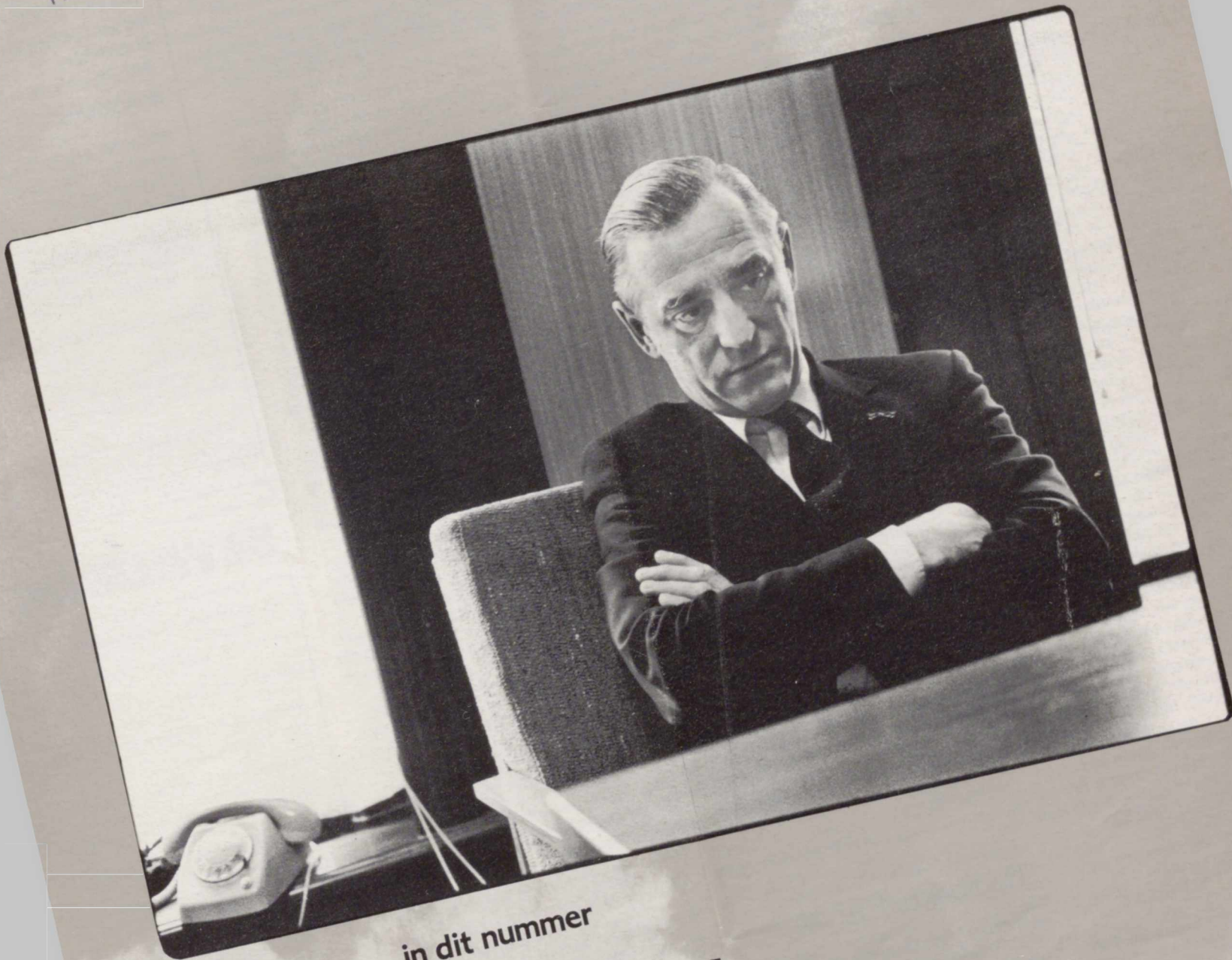
Het januari-nummer van MD (het maandblad van Milieudefensie) is voor het grootste gedeelte gevuld met artikelen over deze Dag van de Toekomst. Nadere informatie over deze dag (onder andere over de aanmelding voor deelname en de kosten die aan de dag verbonden zijn): Vereniging Milieudefensie, Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD Amsterdam, tel.: 020 - 22 13 66.

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 3 16/2/1983 PRIJS F.1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

in dit nummer

MILIEU EN ENERGIE

KOMMENTAAR

De ontregeling van het milieu

"Naarmate men meer inzicht heeft in de wetten die het handelen van mensen reguleren, zal men er meer toe overgaan de door mensen gemaakte wetten te dereguleren".

Deze 'kraker' werd kortgeleden op een studiedag van de Bond van Nederlandse Stedebouwkundigen gebracht als 'doordenkertje'.

Zo'n doordenkertje is het niet; de achterliggende gedachte is wel duidelijk en nogal tekenend voor wat er momenteel aan de gang is in Nederland met haar 'no-nonsense' kabinet.

De afgelopen tien jaar is er moeizaam een milieuwetgeving opgebouwd en de laatste jaren worden er ook pogingen ondernomen de wetten wat meer onderling af te stemmen, zodat bijvoorbeeld de procedures voor vergunningsaanvragen voor bedrijven worden gekoördineerd en versneld. Maar het betreffen wel wetten gemaakt door mensen, lastig voor het bedrijfsleven en dus voor 'onze' economie; kortweg: weg ermee!

Dit laatste lijkt de redenatie van de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, Winsemius. Hij wil al die wetten gaan 'stroomlijnen'. Zijn grote broer Van Aardenne op Economische Zaken wil hem wel wat extra op weg helpen door drie 'deskundigen' uit het bedrijfsleven in zijn ministerie binnen te halen om te adviseren hoe het bedrijfsleven van al die 'luke' milieuwetten afgeholpen kan worden. Deze 'deskundigen' hebben alvast een paar voorzetjes gegeven. De wet Bodembescherming moet weer worden ingetrokken, nog voordat ze van kracht kon worden. Wellicht is de redenatie dat de bodem van Nederland zo vervuild is, dat er weinig meer beschermd hoeft te worden en we met de wet op de bodemsanering, het puinruimen achteraf, wel kunnen volstaan. De milieu-effectenrapportage, die ook nog maar steeds op stapel blijft staan, zal op voorspraak van de heren volledig onderuit worden gehaald. De erin opgenomen bepaling dat bij een voorgenomen activiteit (zoals een bedrijfsvestiging of wegaanleg) niet alleen de activiteit zelf op effecten op het milieu moet worden onderzocht, maar ook alternatieven onderzocht moeten worden (zoals géén bedrijfsvestiging of een andere produktiemethode, géén wegaanleg of een ander tracée), moet volgens het voorstel van de 'deskundigen' in ieder geval voor initiatieven vanuit het bedrijfsleven worden geschrapt. En met milieugevaarlijke stoffen hoeft men van de heren ook niet meer zo voorzichtig te zijn. Al die informatieplicht voor bedrijven en openbare procedures rond vergunningenafgiften, lastig toch zeker?

Maar Winsemius, doodsbang dat men denkt dat hij door Van Aardenne wordt overvleugeld, toont zich met zijn eigen

ambtenaren/experts ook niet mis. Hij stelt de 'kwaliteitsdoelstelling' in zijn beleid centraal. Wat volgens hem inhoudt dat hij niet in de eerste plaats zal proberen de uitstoot van vervuilde lucht vanuit een fabriek terug te dringen, maar dat hij voor alles wil kijken naar de effecten op het milieu. Dus geen bestrijding aan de bron, maar gewoon vervuilen en als we er dan over twintig jaar achterkomen dat het toch meer effect heeft gehad dan we eerst dachten te meten, dan is dat jammer. Het probleem met het onderzoek naar effecten op het milieu is dat er altijd zo veel factoren meespelen, dat precieze voorspellingen niet te maken zijn. Je zit met een grote mate van onzekerheid tegenover hele concrete produktie- en vervuilingskoncentratiecijfers. Heren en dames van 'no-nonsense' kabinetten nemen die onzekerheid niet op als een waarschuwing om ekstra voorzichtig te zijn, maar juist als ruimte om nog maar méér risico te nemen.

Een andere vinding van Winsemius betreft de 'bubbelkonstruktie'. Het gaat dan niet meer aan om per bedrijf milieueisen te stellen, maar om per industrieterrein te zeggen dat een bepaalde vervuiling niet hoger mag gaan dan een bepaalde norm. Dan moeten die bedrijven onderling maar uitmaken wie om het hardst kan vervuilen en dus de 'norm opvullen'. Van één ding kun je dan zeker zijn: de vervuiling zal nooti lager zijn dan de gestelde norm.

Winsemius vindt het echt wel mooi al die milieuwetten die de laatste jaren ontwikkeld zijn, maar: "We zitten nu in een overgangperiode naar volwassenheid. Er dient nu orde op zaken te worden gesteld".

Een orde op zaken evenwel die wordt gedikteerd door wat een kabinet, op advies van de deskundigen uit het bedrijfsleven, nog voor de financiering van wat een milieubeleid moet heten, overheeft. En je kunt je afvragen of de volwassenheid van Winsemius het niet aan de komende generaties kan beletten om ooit nog volwassen te worden. In het schetsen van dergelijke droeve 'kommer en kwel' beelden zijn milieukundigen altijd goed geweest. Maar met dit 'liberale' milieubeleid lijken we ook nog een eind in die richting te gaan ook.

Wellicht toch geen luke om, juist in deze tijd, op te blijven komen voor milieu-eisen.

TITIA VAN LEEUWEN

Radioactief afval

De akties tegen dumping van licht- en middenradioactief afval in zee hebben in ieder geval tot resultaat dat er wordt gezocht naar opslagmogelijkheden op het land. Daarmee lijkt een einde te

komen aan de situatie waarin de verantwoordelijkheid voor de negatieve effecten van de toepassing van kernenergie naar de natuur werd afgeschoven.

"Lijkt", want min. Winsemius blijft de dumpingsmogelijkheid achter de hand houden, als chantagemiddel tegen milieugroeperingen en gemeentebesturen. Hij is van mening dat het zonder bezwaar aan de zee kan worden toevertrouwd, maar heeft de pech dat er zowel internationaal verzet (van een groot aantal landen en van het Europese Parlement) als nationale beroering is.

Velsen is nog steeds de meest aangewezen plaats volgens deze minister van milieuvernieuwing. Ondanks het lokale verzet, ondanks ook technische vraagtekens. Daarnaast zijn diverse gemeentes in Noord-Holland en Gelderland gevraagd als alternatief of volgende slachtoffer. Want het terrein in Velsen is sowieso te klein voor tien jaar opslag als er geen vermindering van afvalproduktie komt. Ziekenhuisafval wordt als alibi gebruikt om de opslag van veel gevaarlijker afval uit de kerncentrales en het onderzoekscentrum ECN in Petten mogelijk te maken. Want wat is het geval? Wanneer de dumping ter sprake kwam benadrukten regeringen steeds maar weer dat het niet alleen kernafval was, maar vooral ook afval uit ziekenhuizen en laboratoria. Konkrete cijfers waren er nauwelijks. Sinds enkele maanden is er echter een rapport van het bureau Twijnstra Gudde bekend. Dit rapport is gemaakt in opdracht van de regering, maar wordt door die laatste niet gebruikt. Hierin valt te lezen dat zo'n 57% van het radioactief afval (in volume) van Borssele, Dodewaard en Petten afkomstig is, maar dat dat wél 94% van de radioaktiviteit veroorzaakt! Bovendien bestaat dat kernafval uit veel langer actieve stoffen dan het overige. Daarmee is bewezen dat het kernafval voor het leeuwendeel van het probleem zorgt.

Voor de PSP is dit een extra reden om te zeggen dat de kerncentrales dicht moeten en het onderzoek naar kernenergie voor elektriciteitsdoeleinden moet worden gestopt. Daarnaast moet worden onderzocht hoe de afvalproduktie bij de overige toepassingen is te verminderen. Blijft het probleem dat er afval wordt geproduceerd. We mogen niet toestaan dat dat in zee wordt gedumpt. Wat dan? De PSP wijst dan naar de kerncentrales en het ECN. Daar moet het dan maar worden opgeborgen (en niet naast maar *in* de kerncentrales). Deze drie bedrijven willen dit uiteraard niet. Ze willen koste wat kost de bevolking binden aan kernenergie, ze medeplichtig maken. En dat mag niet gebeuren!

JOHN HONTELEZ

MEDEDELING VAN DE REDAKTIE

Op 2 februari besloot het Dagelijks Bestuur van de PSP de uitgave van BEVRIJDING nummer 2 op te houden. Enkele leden van het Dagelijks Bestuur hadden onoverkomelijke bezwaren tegen het zonder meer afdrucken van twee ingezonden brieven (zie: BEVRIJDING nummer 2, pagina 10) en tegen het artikel over de Partito Radicale

Het Dagelijks Bestuur besloot daarop de inhoud van de gewraakte stukken aan het voltallig Partijbestuur voor te leggen. Op grond van het Huishoudelijk Reglement van de PSP meende het Dagelijks Bestuur deze beslissing te kunnen nemen. Het Partijbestuur heeft op 5 februari deze beslissing teruggedraaid. De redactie heeft de bezwaren van de betreffende leden van het Dagelijks Bestuur en van die van het Partijbestuur niet kunnen delen. Ook was de redactie tegenstander van het besluit BEVRIJDING tegen te houden. Niettemin biedt zij U haar excuses aan voor het te late verschijnen van BEVRIJDING nummer 2.

INHOUD

ENERGIE	
een milieubewust scenario	pag. 3
WERKGELEGENHEIDSPANNEN	
werk houden, werk maken	pag. 4
OPWINDEND	pag. 6
PSP-JONGERENKRANT	pag. 7
(verschijnt onder verantwoordelijkheid van het PSP-jg bestuurskollektief)	
KUNSTENARESSEN TEGEN KERNWAPENS	
braaf schilderijtjes maken?	pag. 12
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
ENERGIE	
de balans van geld, afval en discussie	pag. 16

foto voorpagina: Hans Aarsman

BEVRIJDING

Verschijnt twee maal per maand
Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en vereniging 'Het Gesproken
Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Peter Dros, Chris Huinder,
Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel
Sandvoort, Peter Zwart, Geert Dekker

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74 toestel 11 of 12

Abonnement: f 30,- per jaar
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.

Druk, zetwerk: Bevrijding, Amsterdam

Het milieubewuste scenario

In januari is de 'diskussiefase' van de *Brede Maatschappelijke Discussie Energiebeleid* van start gegaan. Centraal in die discussie staan een viertal scenario's, toekomstprojecties van het energieverbruik en de economische ontwikkeling tot het jaar 2000 op basis van verschillende beleidskeuzes. Drie van die scenario's geven varianten van het 'officiële' beleid weer. Dankzij de nodige druk van de milieubeweging is er echter ook een *milieuvriendelijk scenario* ontwikkeld door het *Centrum voor Energiebesparing (CE)* in samenwerking met anderen. Een lijvig boekwerk met heel wat bijlages. Maar is het CE-scenario daarmee ook een 'realistisch alternatief', zoals de ondertitel luidt, voor links? Of is het CE-scenario in strijd met het sociaal-economische anti-krisis-beleid, zoals de PSP dat voorstaat? Hieronder een bespreking van het scenario en de konklusies uit een gesprek dat de PSP met de makers van het scenario had.

Het CE-scenario gaat er van uit dat het milieu grenzen stelt aan de economische ontwikkeling en met name aan de industriële produktiegroei. Centraal in het scenario staan daarom doelstellingen als *beperking van het gebruik van grondstoffen, energiebesparing, meer gebruik maken van zon, wind, waterkracht en bio-gas als energiebron, en terugdringen van de milieu-vervuiling*. Deze doelstellingen worden voor een aantal sectoren verder uitgewerkt: afremmen van de milieu- en energie-intensieve produktie en konsumptie, met name de chemische en basismetaleindustrie, en juist bevorderen van de veel arbeidsintensievere dienstverlening (reparatiebedrijfjes e.d.). Géén nieuwbouw van grote kolen- of kerncentrales, maar juist meer toepassing van warmte-kracht-installaties. Terugdringen van het auto-gebruik, en bevorderen van het openbaar vervoer. Geen verdere intensivering en produktieverhoging in de landbouw, maar juist een betere zorg voor landschap en natuur. Kortom: een selectieve economische ontwikkeling, waarbij niet de groei van de produktie, maar milieubehoud voorop staat.

In het scenario worden een groot aantal praktische beleidsmaatregelen voorgesteld om die doeleinden te bereiken. Daarbij gaat het vooral om *prijs- en kosten-beïnvloeding*: een extra belasting op energie, verlaging van de BTW voor arbeidsintensieve sectoren en verhoging van de BTW voor materiaal-intensieve sectoren, verrekening van een verlaagde wegenbelasting en autoverzekering in een verdere verhoging van de benzineprijs en heffingen op milieu-schadelijke stoffen. Daarnaast worden ook meer directe maatregelen voorgesteld, zoals beperking van de melkproduktie bij een hogere melkprijs, veranderingen en in de organisatiestructuur van de elektriciteitsvoorziening, waardoor gemeentelijke energiebedrijven zelf baat hebben bij energiebesparing, enz.

Uitkomsten positief

De uitkomsten van het CE-scenario in

het jaar 2000 zijn redelijk positief, zeker als ze worden vergeleken met het 'ongewijzigd-beleid-scenario' van het Ministerie van Economische Zaken, dat uitgaat van een sterke groei van onder meer de chemische sektor. Het brandstofverbruik daalt in het CE-scenario in 2000 met vijftienvijftig procent t.o.v. 1980, in het EZ-scenario stijgt het met tien procent. De uitstoot van zwaveldioxyde en stikstofdioxydes neemt in het CE-scenario aanzienlijk meer af dan in het EZ-scenario. De werkloosheid bedraagt in 2000 in het CE-scenario 200.000, in het EZ-scenario 600.000. Alleen het besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking groeit minder: vier procent tegenover in het EZ-scenario zeven procent.

Bij deze getallen moet wel worden bedacht dat de absolute hoogte van de cijfers weinig realiteitswaarde heeft. De cijfers zijn gebaseerd op vooronderstellingen, die in 1980 misschien nog redelijk leken, maar die nu achterhaald zijn. Zo is het besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking van 1980-1983 aanzienlijk gedaald in plaats van een lichte stijging. Het brandstofverbruik is sinds 1980 ook al met zo'n 10% gedaald, terwijl de werkloosheid veel sterker is toegenomen dan in 1980 werd verwacht. De relatief gunstige werkgelegenheidseffekten van het CE-scenario zijn ook enigszins geflatteerd doordat het CE uitgaat van een sterkere arbeidstijdverkorting (28 uur per week) dan EZ (30 uur).

Waar het echter om gaat is de richting van de cijfers. En die laten zien dat een aanzienlijk lager energieverbruik en een geringere milieuvuiling niet tot minder betaald werk hoeven te leiden. Alleen zal het besteedbaar inkomen wel wat lager zijn dan in de varianten, waarin wordt uitgegaan van een 'traditionele' economische groei.

Kritiek

Toch is het CE-scenario niet alleen rozegeur en maneschijn. Zo is in het scenario wel geen plaats voor nieuwbouw

van kolen- en kerncentrales, maar de voorziene ombouw van nu bestaande centrales op kolenstook wordt in het scenario wel overgenomen. Bovendien is in het scenario niet voorzien in de direkte sluiting van Borssele en Dodewaard. Op zich kan het scenario daartoe wel aangepast worden, maar zeker gezien de moeite die het destijds kostte om de BMD niet alleen te laten gaan over het al dan niet plaatsen van drie nieuwe kerncentrales, maar ook over de bestaande centrales, zijn dit toch ernstige missers.

Vallen deze met wat goede wil nog wel weg te poetsen, veel moeilijker wordt dat met de sociaal-economische beleidsmaatregelen die het CE-scenario voorstaat. Juist die economische uitgangspunten en konsequenties van het scenario stonden ook centraal in het gesprek dat de PSP met het CE had.

In het scenario worden bij voorbaat een groot aantal konsessies gedaan aan de bestaande economische verhoudingen: men gaat uit van versterking van de marktsektor, terugdringing van de rol van de overheid, handhaving van de concurrentiepositie, geen verdere nivellering, vooral werken met marktconforme maatregelen en weinig met direkt ingrijpen. Deze politiek-economische uitgangspunten zijn deels opgelegd om de verschillende scenario's vergelijkbaar te maken, maar deels ook zelf gekozen. Daarmee wordt de mogelijkheid om binnen de energiediskussie ook de economische machtsverhoudingen ter discussie te stellen, eigenlijk bij voorbaat al weggewerkt.

Bovendien is het sociaal-economisch beleid van het CE-scenario eerder remmend, dan stimulerend: de koopkracht per werkende daalt, de overheidsbestedingen mogen niet toenemen, de produktie in de landbouw wordt afgeremd. Daar tegenover staat alleen het stimuleren van de commerciële dienstverlening door kostenverlaging. Dit beleid staat haaks op het stimuleringsbeleid (handhaving koopkracht, vergroting overheidsuitgaven) dat vooral in linkse kring wordt voorgestaan als onderdeel van een beleid om uit de economische crisis te komen.

Verder hebben veel van de voorgestelde maatregelen in het scenario een denivellerende werking: de energieheffing leidt tot hogere woonlasten, de voedselprijzen worden verhoogd. Als enige nivellerende maatregel wordt in het scenario de invoering van een premievrije voet genoemd.

In het gesprek dat enkele PSP-vertegenwoordigers in december van het afgelopen jaar hadden met Theo Potma en Hans Becht van het Centrum voor Energiebesparing kwamen deze kritiekpunten het sterkst naar voren. Potma en Becht verdedigden het scenario tegen deze kritiek door te stellen dat 'het CE-scenario zich bewust buiten de inko-

mensverdeling wil houden omdat dat een zaak van de politiek is'.

Het CE-scenario is echter natuurlijk ook politiek. Op zich kan je zeggen dat die inkomensverdeling niet zo relevant is voor het ontwikkelen van een milieuvriendelijk scenario. Maar dan kun je er maar beter helemaal niets over zeggen. Nu wordt één nivellerend instrument opgevoerd dat mijns inziens onvoldoende is om de denivellerende werking van de overige maatregelen op te vangen. Bovendien staat in het scenario expliciet dat geen verdere nivellering een van de uitgangspunten is. Ik vraag me af hoe dat bijvoorbeeld aan de vakbeweging valt te verkopen. Daar zul je uiteindelijk een bondgenoot moeten vinden tegen de kernenergie-scenario's.

De sociaal-economische uitgangspunten en gevolgen van het CE-scenario laten weinig maatschappij-veranderingsgezindheid zien. En we zullen ook voor het bereiken van een milieuvriendelijke economie de steun van vakbeweging, vrouwenbeweging en derde wereld/vredesbeweging hard nodig hebben. De politiek-economische randvoorwaarden die in het scenario worden gesteld lijken het rechts, en de Stuurgroep van De Brauw, wat al te gemakkelijk te maken om die groepen tegen het 'milieu-scenario' uit te spelen onder het motto: 'Je hebt de keus, kerncentrales, of loon inleveren . . .' En dat mag niet gebeuren. Want op milieu- en energiegebied heeft het CE-scenario veel aantrekkelijks te bieden.

HERBERT GOEDINGS

Het CE-scenario is te bestellen bij het Centrum voor Energiebesparing, Oude Delft 180, 2611 HH Delft, tel. 015-131260. Een verkorte en prettig leesbare versie van het scenario is verschenen onder de titel 'Groene Economie' onder redactie van Wouter van Dieren.

Op 1 maart wordt in de Jaarbeurs-Kongreszaal in Utrecht een thema-dag over het scenario gehouden. Informatie over het precieze tijdstip en programma is te verkrijgen bij het CE.

WERK HOUDEN, WERK MAKEN

Op 20 november vorig jaar organiseerde het Wetenschappelijk Buro van de PSP een themadag over *werkgelegenheidsplannen*. De term 'werkgelegenheidsplannen' staat voor plannen van werknemers om de werkgelegenheid in bestaande bedrijven te handhaven en op plannen van onder andere milieugroepen en buurtcomités om nieuwe (soorten) werkgelegenheid te creëren.

Het Wetenschappelijk Buro heeft zich, bij de organisatie van de themadag, laten stimuleren door het *Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen* en door de brochure 'Met socialistisch élan' van de PSP. John Hontelez was één van de zestig aanwezigen tijdens de discussiedag in Utrecht en doet voor BEVRIJDING verslag.

Bonne Wisman (lid bestuur Wetenschappelijk Buro) hield een inleiding over de plaats die werkgelegenheidsplannen in moeten nemen in de economie zoals de PSP die zich voorstelt. Hij begon met een schets van de huidige economische crisis. Zeshonderdduizend werklozen, de produktiekapaciteit voor maar zeventig procent benut en nog talloze nietvervulde behoeften in deze maatschappij. Het kapitalisme is niet in staat deze problemen op te lossen, omdat elke *echte* oplossing aantasting van de kapitalistische orde is.

Wisman haalde behalve marxistische economen vooral Jan Tinbergen aan, die al in 1933 schreef dat 'de factoren welke leiden tot het conjunctuurverloop ten nauwste zijn verbonden met de grondslagen van de kapitalistische maatschappij'.

Het kapitalisme is technisch en economisch ondoelmatig. *Technisch* omdat het niet in staat is de economie te coördineren, de produktie op de behoeften af te stemmen, *economisch* omdat het niet in staat is kapitaal (grondstoffen, hulpbronnen, milieu, machines) en arbeid optimaal te gebruiken. En in tijden van crisis komen andere kwalijke kanten als vervreemding, indeling in klassen, onderdrukking, weer nadrukkelijker op ons af. Redenen genoeg voor de PSP om voor een democratisch-socialistische economie te strijden.

Geplande economie

Naast een herverdeling van alle soorten arbeid, strenge milieuwetten, reële ondersteuning van de derde wereld, staan in zo'n economie een *nationaal economisch plan* en een *werknemersplan* centraal.

De staat bezit de produktiemiddelen, de werknemers beheren de bedrijven. De staat (het parlement) stelt een globaal nationaal economisch plan op en de werknemers leveren daar de bouwstenen voor in de vorm van werknemersplannen. Die werknemersplannen zijn

belangrijk, maar niet altijd doorslaggevend. Ten eerste zijn er wetten die geëerbiedigd moeten worden, bijvoorbeeld over milieu-efekten en arbeidsverdeling, ten tweede moet de overheid de macht hebben over capaciteit of juist schaarste te voorkomen.

Dit is ongeveer het omgekeerde van het Russische systeem, waar centraal een plan gemaakt wordt en de bedrijven opdracht krijgen een deel van de uitvoering op zich te nemen. Wisman wees erop dat in Hongarije een ontwikkeling gaande is die iets gaat lijken op de door hem gewenste. Daar is sprake van *counterplanning*, een voortdurende tweerichtingen stroom van informatie tussen werknemers en staat, van plannen en tegenplannen.

Wisman schreef in Bevrijding nr. 20/1 '82 al over zijn ideeën en wees daarin ook op de Nijmeegse werknemersplannen. In de kapitalistische economie waar we nu inzitten hebben ze vooral een mobiliserende functie. Hoe meer van die initiatieven tot stand komen,

hoe meer druk er op de overheid komt om structuurplannen op te stellen, en dus in bepaalde sectoren van de economie te gaan plannen, ook tegen de zin in van de huidige eigenaren van de produktiemiddelen. In de discussie die volgde werd vooral benadrukt dat er veel conflicten zullen zijn tussen werknemersplannen en de globale socialistische economische politiek. Zullen werknemers solidaire, milieuvriendelijke, feministische plannen maken of plannen die in de eerste plaats de positie van hun bedrijf verstevigen?

De Nijmeegse praktijk

Hans Droppert van de Industriebond FNV in Nijmegen vertelde hoe de zaken er in Nijmegen bijstaan. Daar bestaat sinds 1980 het *Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen*. Hoe dat actieplan werkt is in Bevrijding 19/'82 in grote lijnen uit de doeken gedaan. Bovendien is onlangs een brochure uitgekomen met een balans van 2 1/2 jaar *Aktieplan*. (1) In het *Aktieplan* wordt duidelijker wat *maatschappelijk zinvol produceren* is. Het is tevens een soort *kleinschalig structuurbeleid*, met haar beperkingen. Tenslotte is het een *voorbeeld* geworden voor werknemers en werklozen in andere steden en dorpen. *Zelf aanpakken*, niet wachten op wat de overheid of de bedrijven voor je zullen doen. Die strijd is moeilijk en kende veel nederlagen. Toch is er in Nijmegen werkgelegenheid behouden (ongeveer vijfhonderdvijftig plaatsen bij Smit Ovens, Controls, Smit Trafo) en nieuw werk geschapen (wijkdienstverleningsproject

Nijmegen-West, een stadshobbywerkplaats, schilleboeren).

Droppert benadrukte dat het alleen lukt als de mensen waar het om gaat zelf aan het woord komen, zelf aan de slag gaan, en niet de bond of de partij in plaats van hen. In de werkgroep *werkgelegenheidsplannen, het lokale niveau, buurten en gemeenten*, kwam hij daar op terug. In Arnhem is ook geprobeerd een *Aktieplan* op te zetten. Daar mislukte het. Er waren allereerst nauwelijke bedrijfsledengroepen in de bedrijven, in Nijmegen waren die er veel meer. Daardoor werd een noodzakelijk steunpunt gemist. Belangrijk was verder dat de Arnhemse initiatiefnemers teveel met *elkaar* bleven praten, bijvoorbeeld niet met de mensen in de bedrijven en met milieugroepen.

Gemeente nivo

Chris Peeters (PSPgemeenteraadslid Nijmegen) ging in die werkgroep door op de Nijmeegse situatie. Hij is als voorpost in de gemeenteraad vooral bij werkgelegenheidsplannen betrokken. Vaak stuit hij op onwil van andere partijen, vaak ook op onmacht van een gemeente tegenover bedrijven of de nationale overheid. Als echter in een bedrijf mensen plannen maken kun je door hun plannen naar voren te brengen en door ze uit te nodigen voor commissievergaderingen de strijd in de gemeenteraad beter aan. PvdA, PPR, CPN en PSP in Nijmegen hebben nu een gezamenlijke werkgelegenheidsnota geschreven, sterk geïnspireerd door het *Aktieplan* (2).

Een nadeel is dat de PSP geen duidelijke visie heeft op het gebied van de *structuurpolitiek*. Welke industriële sectoren moeten worden gestimuleerd, voor welke moet er een strategisch minimum blijven, in welke mate, waar en onder welke voorwaarden moet de industrie vooruit gaan. Je bent als gemeenteraadslid dan afhankelijk van de gegevens en opinies van de werknemers over bijvoorbeeld de perspectieven voor bepaalde producten.

Meestal zijn de financiële lasten van een werknemersplan te groot voor de gemeente. Soms toch niet, zoals in het geval van een textielabriekje. Dit mislukte na verloop van tijd toch door een gebrek aan afzetmogelijkheden.

Buiten de industrie is in Nijmegen al het een en ander gelukt. Gemeenteraadsliden kunnen via de commissie Werkgelegenheid onder andere invloed uitoefenen op de *Experimentele Arbeidsplaatsenregeling voor Jongeren* (EAJ). Een belangrijk punt wat Peeters

Werkgelegenheid op de tocht: in kleine ...

aansneed was, dat veel zinvolle projecten niet of niet snel *loonvormend* zijn. Werklozen kunnen in bepaalde projecten een half jaar werken zonder verlies van uitkering. Daarna moeten ze een loon verdienen. Dat lukt vaak niet, het project verdwijnt dan weer. Beter is geleidelijke loonvorming, zonodig gedeeltelijke loonvorming, en in ieder geval weer opstarttijd (1 jaar i.p.v. 1/2).

Uitkeringen als smeerolie

Er ontstond daarna een discussie over *MeMobedrijfjes*. (3) Dat zijn bedrijfjes die de nadruk leggen op mens- en milieuvriendelijk ondernemen. Er was verschil van mening over de arbeidsomstandigheden daar en over de lage lonen. Bovendien werd gezegd dat MeMobedrijfjes vaak slechts kunnen functioneren dankzij veel vrijwilligerswerk van mensen die een uitkering ontvangen. Uitkeringen zijn de *'smeerolie'* van MeMobedrijfjes. Dat wordt minder bezwaarlijk als je deze bedrijfjes niet ziet als een alternatief voor de commerciële, grootschalige industrie, maar slechts als een kritiek daarop, met de bedoeling dat bepaalde elementen worden overgenomen. Peeters beaamde dat. Hij had eens grofweg uitgerekend hoeveel kleinschalige bedrijfjes theoretisch in Nijmegen zouden kunnen functioneren. Hij kwam op 250, met 750 arbeidsplaatsen. Er zijn echter 10.000 werklozen . . . Zowel Peeters als Droppert benadrukten nog dat werkgelegenheidsplannen de werkloosheid niet kunnen oplossen. De strijd voor arbeidstijdverkorting is veel belangrijker.

Vakbond en planning

De andere werkgroep hield zich 's middags bezig met *de vakbond en werknemersplannen*. De eerste inleider, Aart Verschuur, is distriktsbestuurder van de Industriebond FNV in Gelderland. Hij meende dat er een misverstand bestaat over de rol van *informatie* voor het opstellen van werknemersplannen. Meer informatie krijgen van de directie kan averechts werken. Het kan de werknemers overspoelen en juist demotiveren. *De kadergroep moet haar blik daarom afwenden van de directie-informatie en naar de werkvloer gaan*. Met de mensen daar moet worden gepraat over drie onderwerpen: de structuur van het bedrijf, de organisatie van de productie en de werkomstandigheden.

Hans Droppert heeft voor zo'n gesprek een zogenaamde *'portfolio-methode'* (4) ontwikkeld. Daarmee kan zonder één letter informatie van de directie

. . . en in grote bedrijven

Foto: Michel Pellanders

haar strategie worden afgeleid. Het ontwikkelen van een tegenstrategie is dan goed mogelijk. In Nijmegen hebben al zo'n honderd kaderleden die methode geleerd.

Verder is het belangrijk *keihard* te onderhandelen. De directie zal de krenten uit het werknemersplan te pikken, het initiatief over te nemen. Dan is je onderhandelingspositie verzwakt voor je niet zo direktievriendelijke eisen.

Martin van Rossum sprak daarna over de rol van de vakbonden. Hij was tot voor kort beleidsmedewerker van de FNV en is lid van het bestuur van het Wetenschappelijk Buro. Volgens hem zijn de vakbonden nog steeds teveel georganiseerd om suksessen bij loononderhandelingen en andere centrale strijdpunten te halen. Het opzetten van bedrijfsledengroepen kan de strijd voor *verdeling* en de *kwaliteit* van het werk versterken, maar de bonden zijn nog te weinig gericht op deze 'nieuwe' taken. De betrokkenheid van de individuele werknemer wordt niet genoeg bevorderd.

De praktijk is eerder dat vakbondsbestuurders huiverig zijn voor initiatieven van onderop. De vakbonden zullen nog een diepgaande structurele verandering moeten doormaken. Aanzetten zijn er wel (5). Beide sprekers benadrukten dat wanneer werknemersplannen meer en meer werkelijkheid gaan worden, de bond er een belangrijke taak bij krijgt: *het koördineren*. Want er moet zoveel mogelijk worden voorkomen dat werknemers tegenover elkaar komen te staan als concurrenten.

De discussie ging vooral over de opstelling van Industriebondsbestuurders te-

genover werknemersplannen. Enthousiaste kaderleden lopen vaak op deze mensen vast. Dit blijkt meestal een kwestie van persoonlijke instelling te zijn. Ook in Nijmegen was aanvankelijk vrees voor radikaliseren en bemoeienis van buitenaf. Dat is slechts moeizaam overwonnen.

Nieuw initiatief

Werkgelegenheidsplannen kunnen een bijdrage zijn aan een nieuw, socialistisch élan. Maar niet zonder meer. Een structurele ondersteuning en een doelgericht stimuleren van deze is dan nodig. Door vakbonden, milieuorganisaties, buurtgroepen, gemeentes, landelijke overheid, en door politieke partijen. De PSP niet in de laatste plaats. Van de Sociaal Economische Kommissie en het Wetenschappelijk Buro mogen daarom nieuwe initiatieven verwacht worden.

JOHN HONTELEZ

noten:

- (1) *Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen* is verschenen in de serie *Katernen 2000* (nummer 82-7/8) en is te bestellen door overmaking van f 9,65 op postgiro 291025 van De Horstink/Amersfoort
- (2) Te bestellen bij de PSP-gemeenteraadsfractie Nijmegen, Korte Nieuwstraat 6 kamer 25, Nijmegen
- (3) *Plaats en toekomst van de MeMo-beweging* is een verslag van het eerste landelijke onderzoek naar idealisme en haalbaarheid van het mens- en milieuvriendelijke ondernemen. Aan te vragen: Burg. Hofmanplein 10, Rotterdam, tel.: 010 - 13 11 70
- (4) Zie hiervoor *Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen* en de gemeenschappelijke werkgelegenheidsnota PvdA/PSP/CPN/PPR uit Nijmegen (noot 2)
- (5) Een uitgebreid verslag van de themadag *Werkgelegenheidsplannen* van 20 november 1982 is te bestellen door overmaking van f 2,25 op postgiro 2782482 van het Wetenschappelijk Buro PSP/Amsterdam met vermelding 'verslag 20 november 1982'. Bij overmaking van f 5,50 wordt behalve het verslag ook de themamap, die als voorbereiding van deze themadag werd gemaakt, toegezonden.

Het vorige nummer van *Bevrijding* heeft het nodige stof doen opwaaien. Het ging daarbij om de inhoud van brieven van lezers over het PSP kongres *Feminisme en Socialisme* en om het artikel van Gerard van Oord over de *Partito Radicale*. De redactie geeft op deze pagina leden van het Partijbestuur van de PSP de gelegenheid hun standpunt te verduidelijken. *Bram van der Lek* en *John Hontelez* schrijven over het PSP kongres en *Pierre Puts* geeft de visie van het bestuur op de situatie in Italië.

reakties van het partijbestuur

FEMINISME EN SOCIALISME

In BEVRIJDING 83/2 stonden drie brieven afgedrukt over de voorbereiding van het PSP kongres feminisme en socialisme. Twee brieven stellen de rol van het partijbestuur aan de kaak, in niet al te zachtzinnige bewoordingen. Als partijbestuurders willen wij hier kort op reageren.

De brieven van Josefien Steenhuis en Mary Fahrenfort wijzen op een groot ongenoegen over de wijze waarop het partijbestuur is omgegaan met de teksten die door de speciale voorbereidingskommissie voor dit kongres waren vorgelegd. Samen met Gerard van Oord vallen zij er met name over dat het partijbestuur gekozen had voor het begrip "systeem van seksegebonden rolverdeling" als verklaring voor de verhoudingen tussen mannen en vrouwen. Inmiddels heeft het partijbestuur besloten de afdeling Haarlem te steunen in haar voorstel over "systeem van seksegebonden machtsverhoudingen" te praten. Dat geeft naar onze mening beter aan wat wij bedoelen. We hopen dat daarmee aan een deel van de kritiek tegemoet gekomen is.

Josefien verwijt het partijbestuur jarenlang niets gedaan te hebben aan het mens-vriendelijker maken van de PSP. Afgezien van de vraag of dit inderdaad het geval zou zijn, is het belangrijk te constateren dat een partijbestuur erg beperkt is in zijn mogelijkheden daartoe. Het kan niet per dekreet de partij mensvriendelijk maken. Daar heeft het de medewerking van de leden voor nodig. Daarom ook steunde het partijbestuur indertijd het voorstel van de PSP vrouwen hierover een kongres te organiseren.

Het voorstel over de organisatie van de PSP van de kongreskommissie vond een meerderheid in het partijbestuur echter onaanvaardbaar. Waarom hebben we al in de eerste kongreskrant uitgelegd. We vonden, kort gezegd, dat de kongreskommissie juist teveel in procedures dacht en de problemen van de organisatie eenzijdig vanuit de man-vrouw tegenstelling verklaarde. Josefien praat terecht over "mensvriendelijker" maken van de organisatie. Ook mannen zullen zich er niet altijd prettig in voelen.

Een ander, praktisch, punt is nog dat de kongreskommissie, na anderhalf jaar werk, slechts één of twee dagen voor de betreffende partijbestuursvergadering haar stukken afleverde. Dat bewijst op zich al dat het een ingewikkelde kwestie is. Daarom ook kon het partijbestuur niet plotsklaps andere voorstellen uit de hoed toveren.

Mary laat zich nogal grievend uit over het partijbestuur: "met elke

zin die vanuit het partijbestuur over de kwestie is geschreven (wordt) op de meest flagrante manier duidelijk dat ze zelf vertegenwoordigers zijn van deze onderdrukking." Verderop wordt ons verweten: "het probleem terugbrengen tot dimensies als "rolverdeling" maakt het onschadelijk, en dat is precies wat het partijbestuur wil". Het op deze manier uitvechten van een verschil van mening vinden wij niet thuis horen in een partij die juist wat mens-vriendelijker wil worden. Mary valt waarschijnlijk over de manier waarop het partijbestuur het patriërchaat analyseert. Daar zitten meer open einden aan dan aan de analyse van de kongreskommissie, toegegeven. Maar de theorie van die commissie is erg omstrede. En Mary zegt zelf toch ook "het gaat er voor de PSP niet om, de wereld te verklaren, maar om deze te veranderen waar onrecht in het oog springt". Daar zijn we het van harte mee eens.

We hopen dat het kongres dan ook vooral gaat over hoe het onrecht te bestrijden, in plaats van elkaar de koppen in te slaan over de juiste theorie.

BRAM VAN DER LEK
JOHN HONTELEZ

EEN RADIKALE MISSER?

In het vorige nummer van *Bevrijding* verscheen een bijdrage van Gerard van Oord over de *Partito Radicale* (Radikale Partij, van Italië). Onderstaand artikel is een kritiek en aanvulling op dit artikel.

Partito Radicale - een konstruktieve radikale partij of een radikale misser?

Partito Radicale (PR) is een wonderlijk verschijnsel. PR is indertijd opgericht in 1957 als een afsplitsing van de PLI, de liberale partij van Italië. In al die tijd heeft de partij nooit meer dan een paar duizend leden gehad (weinig in een land met 60 miljoen inwoners).

De bekendheid van de PR is groter geweest dan zijn betekenis in termen van leden of kiezers.

Niet-socialistisch

Voor de goede orde, de politiek van de PR heeft niets met *socialisme* te maken. De partij ontleent zijn politieke standpunten niet aan een politieke analyse, maar aan morele verontwaardiging over misstanden in de Italiaanse maatschappij - of het nu om abortuswetten of de jacht op zangvogels gaat. Daarover worden sterk moralistisch getinte verhalen gehouden, die deels ook uit de koker van rechts kunnen komen (en soms ook komen). In dit opzicht is de PR een radikalistische partij, dat hij een gebrek

aan visie paart aan een grote aktiebereidheid.

PR-akties

Enerzijds wordt gewerkt met een aantal mantelorganisaties, voorzien van klinkende namen als "De liberaal-democratische Beweging", "De Beweging voor de Bevrijding van de Vrouw" of "De Italiaanse Liga voor Afschaffing van het Concordaat".

Anderzijds werkt de PR met spectaculaire akties, zoals "per i dieci referendum" of "appello dei Nobel contra la fame".

Het eerste is een poging om over een groot aantal onderwerpen een referendum te laten houden. Italië kent het referendum: met een bepaald aantal handtekeningen kun je om een volksuitspraak verzoeken. Het ging hier om moreel lekker in de markt liggende onderwerpen, zoals de abortuswetten, de gevangeniswetten, of de jacht op zangvogels. Inmiddels heeft de PR deze taktiek laten vallen. Deels omdat niet genoeg handtekeningen verkregen werden, deels omdat het referendum aan effectiviteit verloor. Of omdat de PR er rechts mee in de kaart speelde. Dit laatste was het geval bij de abortuswetgeving, waarbij de gematigd conservatieve abortus-wetgeving werd aangevalen door de PR en de kerk - met geheel verschillende doelstellingen.

Honger

Het "appello dei Nobel contra la fame" is een appel tegen de honger, ondertekend door een groot aantal Nobel-prijswinnaars. Hierin heeft de PR en zijn leider Marco Pannella zich volledig vastgebeten.

Uiteraard is de Derde Wereld gebaat bij structurele veranderingen en politieke bewustwording. De PR steekt zijn energie eerder in dramatische oproepen tot verhoging van de ontwikkelingshulp. Voor een land als Italië niet overbodig, maar politiek gezien van een monumentale oppervlakkigheid, veroorzaakt door het ontbreken van een economische visie.

Met die oppervlakkigheid sluit de PR aan bij het Europese Parlement, waar men sinds de zeehondjes-kwestie wel weer een publiekstrekker kan gebruiken om het maffe imago wat op te vijzelen: de strijd tegen de honger, die in niet geringe mate wordt veroorzaakt door maatregelen bekrachtigd door datzelfde Europese Parlement.

Parlement

Die aktiemethoden van de PR zijn ook doorgedrongen tot het Europese Parlement, omdat de PR daar in 1979 drie zetels won. Sindsdien heeft Pannella zich bijzonder onpopulair gemaakt door de parlementaire voortgang te saboteren. Akties, die voorspelbaar contra-productief waren. Ook in het nationale parlement gaat de PR op die toer. Tot voor enige tijd kende het Italiaanse Parlement geen spreektijdbepaling. Toen ging de PR gebruik maken van trucs als *filibustering*, waarbij je eerst een paar duizend (!) amendementen indient en daar vervolgens tientallen uren het woord over voert. Nadat opnieuw een radikale afgevaardigde na meer dan tien uren

onafgebroken het woord gevoerd te hebben, zonder een kik te geven in eenzeeg (letterlijk!), is er ingegrepen. Het parlement kent sindsdien een wezenlijk minder democratische spreek-tijdregeling.

Bruin luchtje

Op het jongste kongres werd Marco Pannella tot landelijk secretaris herkozen. In Italië is de post van landelijk secretaris er een van uitzonderlijke macht, in Nederland vergelijkbaar met die van partijvoorzitter en fractievoorzitter gecombineerd. Pannella is een radikaal van het eerste uur, de "grand old man" van de PR (van sterke mannen zijn ze daar nooit vies geweest).

Diezelfde Pannella liet zich uitnodigen door Giorgio Almirante van de MSI, de Italiaanse neo-fascistische partij. Een partij met duistere politieke standpunten en onopgehelderde kontakten met rechtse terreurorganisaties. Op het kongres van de MSI was Pannella een gewaardeerd spreker, die glom van plezier, ook bij het donderende applaus, en zelfs toen vele kongresgangers de fascistengroet brachten. Mogelijk ging Pannella naar het kongres om de MSI even te "beker" - dat zou typisch zijn voor de gedachtengang van de man. Sindsdien werd de PR en Pannella door links Italië uitgekotst. De bekende feministische schrijfster Maria Macciocchi zegde geëmotioneerd haar PR-lidmaatschap op, en verliet de PR-groep in het Europese Parlement. Zij komt uit een PCI-gezin (de Italiaanse Communistische Partij), en had in de oorlog ervaren, wat het fascisme betekent. De PR of Pannella hebben deze "move" nooit betreurd, en door Pannella tot secretaris te kiezen heeft de PR zich in de ogen van links Italië gediskwalificeerd. Duizenden leden, ook parlementariërs, verlieten de partij.

Misser

Dat is dus een ander beeld, dan de "eerste indruk" van Gerard van Oord. De lezers van *Bevrijding* hebben er recht op, beter geïnformeerd te worden dan middels een eerste indruk. En dan blijkt dat de PR niet socialistisch, niet opbouwend en eigenlijk politiek niet betrouwbaar is.

O ja, Gerard doet nog de suggestie als PSP nauwere banden met de PR aan te gaan. Het partijbestuur van de PSP geeft zich veel moeite om ook op Europees vlak bondgenoten te vinden. Dat gaat dan wel zorgvuldiger dan middels een redevoering geschreven door de PSP-fractievoorzitter, uitgesproken door een ex-fractie-medewerker, die toevallig toch in Italië was. Ook in Italië zal de PSP bondgenoten kunnen vinden. Maar dan liever wel onder *socialistische* partijen.

PIERRE PUTS

keihard tegen sensuur

JONGERENCOURANT

27

PARTIJBESTUUR : POLITBURO

DE JONGERENKRANT MAG NIET MEER IN DE BEVRIJDING VERSCHIJNEN. HET IS DE PARTIJBONZEN DUIDELIJK IN HUN BOL GESLAGEN. HET PARTIJBESTUUR DULDT GEEN KRITIEK IN HAAR BLAD. AAN DE HAND VAN EEN AANTAL VOORBEELDEN WILLEN WE DUIDELIJK MAKEN DAT DIT NIET EEN OP ZICH ZELF STAAND FEIT IS, MAAR HOE HET PARTIJBESTUUR IN ZIJN ALGEMEENHEID MET ANDERE MENINGEN DAN DE HARE OMGAAT.

jongerenkrant

In het regelmatig overleg, dat we met het partijbestuur hebben, deelden ze mee dat de jongerenkrant niet meer in Bevrijding mocht verschijnen. We stonden perpleks. In voorafgaande overleggen hadden we wel gediskussieerd over de verantwoordelijkheid voor de inhoud en dat soort dingen. Nadat echter Koos Kortland en Bouwe Kalma in hun bemiddelingsvoorstel hadden voorgesteld de jongerenkrant in Bevrijding te laten, was het eruit gooien niet meer ter sprake geweest. Ook hadden we afgesproken dat alle punten waarover Partijbestuur en jongeren het niet eens konden worden (zoals bv het recht van amendement voor de jongeren) aan het PSP-kongres voorgelegd zouden worden. Het partijbestuur besluit echter zonder raadpleging van kongres of partijraad dat de jongerenkrant Bevrijding uitgegoid wordt. De jongerenkrant verschijnt al 5 jaar regelmatig in eerst Radikaal en later Bevrijding. Je kan dan niet zomaar even besluiten dat daar een eind aan komt. We hebben er met het partijbestuur niet eens over kunnen discussiëren. Wij vinden de jongerenkrant in Bevrijding

namelijk heel belangrijk. We beschouwen onszelf heel nadrukkelijk als een onderdeel van de PSP. We vinden het dan ook erg belangrijk om aan de andere leden van de PSP te laten zien waar we mee bezig zijn. Veel vernieuwingen in deze maatschappij komen van linkse jongeren. Het lijkt ons dan ook een levensvoorwaarde voor de PSP om met deze jongeren contact te houden. Hetzelfde geldt trouwens ook voor de homo- en vrouwengroepen.

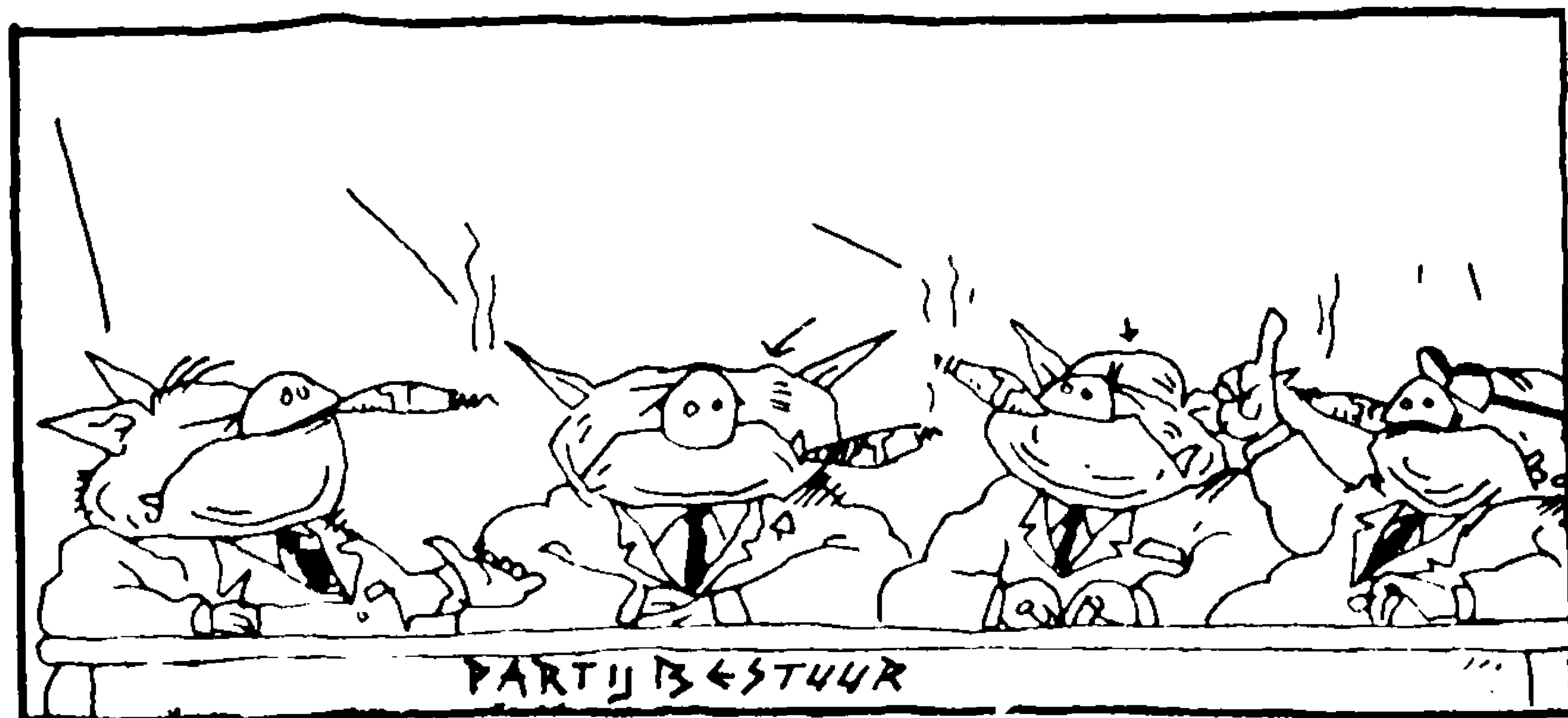
Het partijbestuur noemt een formele reden voor het weren van de Jongerenkrant uit Bevrijding. Ze willen er namelijk geen katernen meer in hebben. De werkelijke reden is echter dat ze de Jongerenkrant te kritisch vinden. Er worden dingen ter discussie gesteld en er staan af en toe meningen in, die afwijken van de officiële PSP-mening. Nu kunnen de PSP-topmannetjes sowieso slecht tegen kritiek, maar als je het met ze eens bent, dat het partijblad een partijbestuursblad moet zijn, dan past een kritische Jongerenkrant daar niet in. Wij vinden echter dat Bevrijding het blad moet zijn van de gehele partij.

embargo

Een ander voorbeeld. Op Bevrijding nr. 2 rust een embargo. Dat wil zeggen dat alle werkzaamheden zijn gestaakt totdat het embargo wordt opgeheven. Dit besluit is gevallen op een vergadering van het Dagelijks Bestuur van de partij, omdat zij viel over twee artikelen. Het ene artikel handelde over de Partito Radicale uit Italië, waarin de schrijver aandrang op het leggen van contacten tussen de PSP en deze Italiaanse partij.

meedoen aan de Europese verkiezingen. 35% van de partij was voor een boycot. Reden genoeg dus om daar nu weer over te discussiëren. Niemand weet namelijk hoe die verhouding n- ligt. In het verleden is dan ook op een aantal kongressen op die discussie vooraf aangedrongen.

Het Partijbestuur heeft echter al besloten, dat de PSP aan de Europese verkiezingen meedoet en als het aan haar ligt dan zal de discussie over het al dan niet meedoen zéér summier

Het tweede artikel betrof ingezonden brieven n.a.v. het Kongres over Feminisme en Socialisme met kritiek op het partijbestuur. Dit alles werd ons meegegeed in een brief gericht aan de redactieleden van "Bevrijding". Kritiek en andere meningen zijn dus redenen genoeg voor het Dagelijks Bestuur om de verzending in ieder geval een paar dagen tegen te houden. Het embargo is inmiddels opgeheven.

e e g

Vijf jaar geleden was de PSP nogal verdeeld over al dan niet

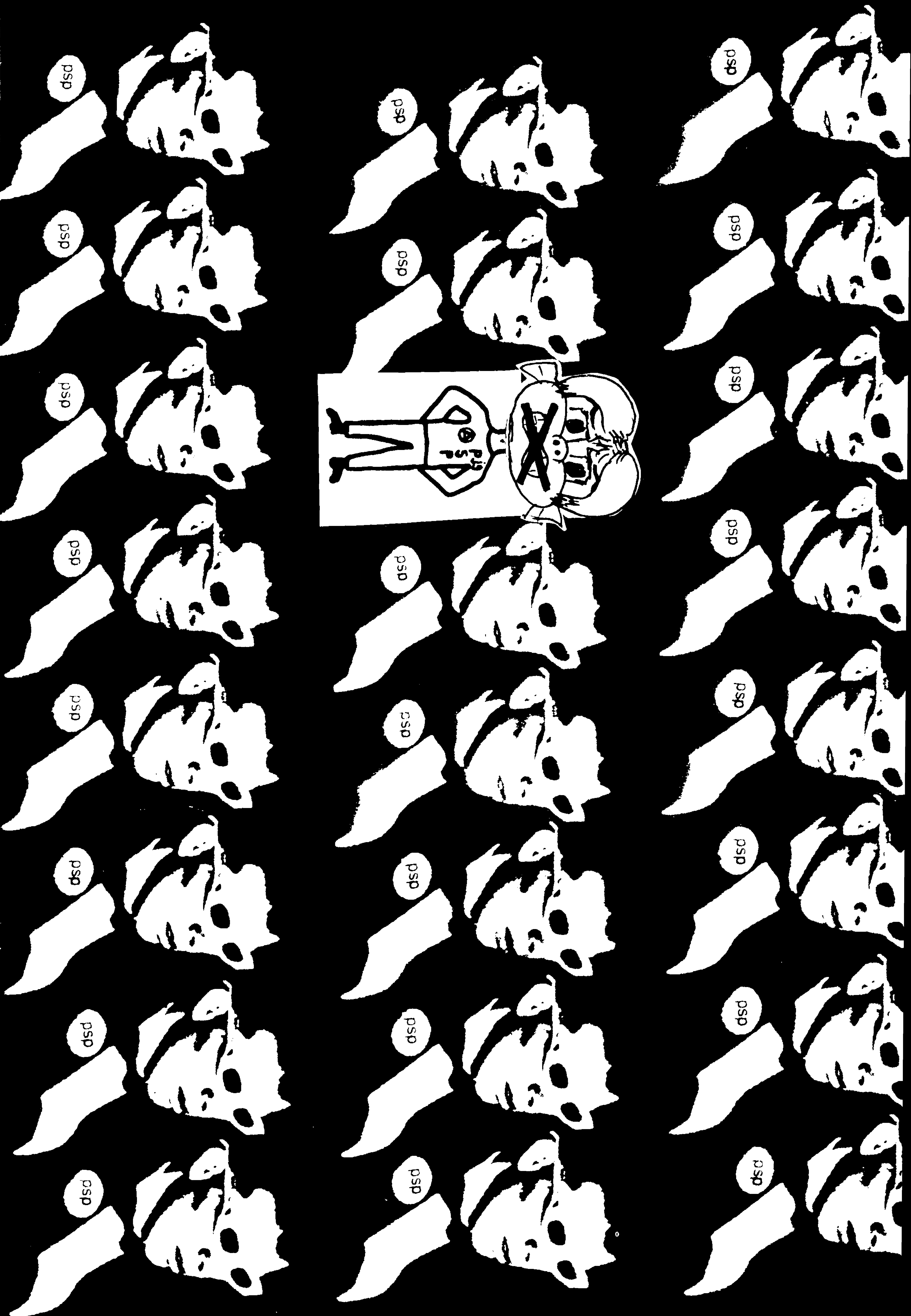
gevoerd worden. Deelname staat voor het partijbestuur vast. Ze stelt op het kongres de deelname niet ter discussie.

eenheidsworst

Het Partijbestuur duldt geen afwijkende meningen. Op het moment dat een partijbestuur groeperingen binnen haar eigen gelederen de mogelijkheid ontnemt om haar meningen te uiten, vervalt één van de peilers van het socialisme; nl. het openlijk kritiek uiten op elkaars standpunten.

Denken mogen we nog wel, zeg-

lees verder op pag.4.

EEN ANTI-SENSUUR-UITGAVE VAN DE BIJNA MONDDODE PSP-JONGEREN

ERZIJN! MOET WENFELD EEN

wat nu ?

gen niet meer!

De ontwikkelingen binnen de CPN hebben ons geleerd wat voor een rampzalige gevolgen dat heeft. Binnen de PSP is het eenheidsdenken in opmars. Enige vorm van creativiteit wordt daardoor de kop ingedrukt. En creativiteit is voor de PSP een voorwaarde om open te staan voor nieuwe meningen en bewegingen. Verschillende meningen zijn juist een voorwaarde tot verandering van standpunten. Het Partijbestuur blokkeert nu deze vernieuwing. Dan verandert een partij met verschillende meningen in een dogmatische eenheidsworst.

WAT NU?

Wij hebben heel sterk het gevoel dat het uit Bevrijding gooien van de Jongerenkrant de eerste stap is. De eerste stap van het uit de PSP gooien van de jongerengroepen. Ook merk je aan een reeks kleine dingen dat een aantal mensen ons probeert weg te pesten.

Eén voorbeeld: Op verzoek van de organisatiegroep binnen de PSP schrijven we een stuk over de PSP-jongeren voor het kaderboek van de PSP. Na verloop van tijd krijgen we een brief terug. Ons stuk is niet geplaatst, omdat het niet in het g-heel paste. Verder geen redenen.

Wij stappen nu in ieder geval naar de partijraad en eventueel het kongres van de PSP om het besluit van het partijbestuur aan te vechten. We zouden het erg leuk vinden als afdelingen en groepen en mensen van de PSP, die het met ons eens zijn, protestbrieven naar het partijbestuur zouden sturen.

NIET ALLEEN HET PARTIJBESTUUR BEDREIGT HET BESTAAN VAN DE PSP JONGEREN. OOK WVC (CRM) GAAT ONS JONGERE-HOOFDJE D'R AF HAKKEN ALS WE EIND DIT JAAR GEEN 1000 LEDEN HEBBEN.

WORDT DAAROM LID.

Als je lid bent van de PSP en je bent onder de 26, vul dan onderstaande bon in en stuur deze op. Je bent dan steunlid. Wil je gewoon PSP jongerenlid worden vul dezelfde bon dan in maar vermeldt erbij dat je direkt (dus betaald) lid bent. Adres: PSP jongeren, Postbus 700, 1000 AS AMSTERDAM

Ik geef me op als lid van de PSP-jongeren, betaal daarvoor geen kontributie en zal verder ook geen PSPjg informatie ontvangen.

naam: Ik wil wel/niet een abonnement op
adres: Rampspoed á f 10,-- per jaar.
postkode/woonplaats: handtekening/datum
geboortedatum:

In een brief aan het kongres van de PSP-jongeren schrijft het partijbestuur: De doelen en strategien van de PSP-jg. binnen de buitenparlementaire bewegingen moeten naar de PSP toe duidelijk(er) herkenbaar/zichtbaar worden.
Vervolgens pikken ze ons de Jongerenkrant af. Wie snapt het?

Uitgavenlijst PSPjongeren

Jongerenkranten	bestelprijs
nr 14 seksualiteit	0,75
nr 15 scholieren	0,75
nr 16 geweld	0,75
nr 17 werken/niet werken	0,80
nr 18 de strijd(uittreksel jongerenprogram, interviews Fred vdSpek, Andree v Es)	1,20
nr 19 militarisme(VVDM, Onkruid, BAN)	0,80
nr 20 kraken	0,80
nr 22 Kernenergie/sabotage (poster DOE MEER)	0,80
nr 23 drugs	0,80
nr 24 arbeid en inkomen	0,80
nr 25 buitenlandse jongeren	0,80
nr 26 meiden	1,-
Jongerenprogramma	2,35
Informatiefolder	0,60
Linksomkeert: alles over dienstweigeringen	4,60
WeigerWerk: arbeidsmoraal en werkloosheid	4,60
Jongerenhuisvestingsbrochure: opzetten van	7,80
akties huurstelsel, geweld, kraken, woongroepen, propaganda en adreslijsten.	
Knipselkrant lucky luik	prijs nog onbekend
Button "ik ben tuig"	2,20
Button "weiger werk"	2,20
Muurkrant PSP jongeren	1,10
Affiche "Te gek, die politiek voor meiden"	1,10
Rampspoed: PSP jongerenblad nulnummer	2,60
nummer 1	1.85
abonnement per jaar	10,--
Lidmaatschap PSPjongeren minimaal	10,--

Afdelingen van de PSP jongeren kunnen per brief of per telefoon bestellen en krijgen dan de spullen thuisgestuurd met een rekening. Zij moeten ook verzendkosten betalen. Individuen moeten via een giro-kaart bestellen en bij de afdelingen zetten wat ze willen hebben. Ook zij moeten verzendkosten betalen maar dat zit al bij de prijs inbegrepen. In geval van grote bestellingen kan korting gegeven worden, neem daarvoor even contact op.
Overmaken van geld op postgiro 3 6 2 7 8 1 7 t.n.v. Stichting jongerenwerk PSP, Amsterdam.

Dit is het bijkantoor van de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland doet u via uw girorekening. Dat is de meest makkelijke manier. U vult thuis uw girobiljet in als u geld wilt inleggen of als u geld wilt opnemen. U doet uw girobiljet in de gratis giro-enveloppe en u loopt even naar de brievenbus. Dat is alles. Een paar dagen later is uw overschrijving rond. Zo hebt u inderdaad gemak van uw girorekening.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland is niet alleen makkelijk. Het is ook zinvol. En principieel. Waarom? Omdat u bij de ASN de zekerheid hebt dat uw spaargeld goed belegd wordt. En met 'goed' bedoelen we niet alleen dat u een beste rente krijgt (de hoogst mogelijke), u krijgt ook de garantie dat wij uw geld sociaal verantwoord beleggen. Niet in spe-

culatieve onroerend-goed zaken, niet in landen als Zuid-Afrika en Chili. Wel in goede woningbouw-projecten, wel in peuterspeelzalen, in sociaal-culturele projecten.

Uw spaargeld is in goede han-

uw geld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

den bij de ASN. Als u nu de bon in deze advertentie invult en uitknijpt, kunt u 'm meteen al naar het dichtstbijzijnde 'bijkantoor' van de ASN brengen: de brievenbus op de hoek. En dan is het makkelijke sparen begonnen. Het sparen in de wetenschap dat

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s):

Adres:

Postcode en woonplaats:

Postgirorekening:

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

Zitten wij braaf schilderijtjes te maken...

Vrouwen komen steeds meer in verzet tegen militarisme en bewapening. Het is een veelvormige beweging geworden, met strijdmiddelen als vrouwenredeskampen tot aparte vrouwen groepen in de anti-kernenergiebeweging. Sinds een half jaar bestaat er nu ook een groep van kunstenaressen voor de vrede. Vorig jaar oktober was er een tentoonstelling van deze groep te zien. BEVRIJDING had een interview met drie van de exposerende vrouwen: Toos Koedam, Elyh Holzhaus en Leidy Visser: "We maken nu wel leuke schilderijtjes, maar soms denken we: is het niet beter om ook op de rails te gaan liggen?"

Al voordat we de eerste vraag kunnen stellen is er een heftig debat over de rol van vrouwen in de vredesbeweging. Alle drie vrouwen zijn moeders en baarden zonen. Een groot gedeelte van de betrokkenheid is daarop gebaseerd: "Moeders moeten kinderen opvoeden en zijn daarom medeverantwoordelijk voor oorlog en bewapening. Daarom hebben ze hun eigen verantwoordelijkheid."

Waarom is de tentoonstelling van kunstenaressen tegen kernwapens gehouden, wat waren de achtergronden?

"Er was al eerder een tentoonstelling geweest van vrouwelijke kunstenaressen onder de titel 'kunst werk(t) voor vrede!' Die was georganiseerd door 'Vrouwen voor vrede' en één kunstenaar van de BBK (Beroepsvereniging Beeldende Kunstenaars). De kunstenaressen van toen wilden doorgaan en één van hen had connecties met een groep politiekologie studentes van de Universiteit van Amsterdam. Zodoende kregen we een ruimte in het Binnengasthuis-komplex. Bovendien was er een oproep in de BBK-krant, de Groene en in Vrij Nederland, met de vraag aan beeldende kunstenaressen om te reageren. De expositie is nu niet meer te zien, maar als groep willen we verder blijven samenwerken. We hebben plannen iets te maken, misschien een groepswerk, voor 8 maart, de internationale vrouwendag, die in het teken van vrede zal staan."

Betrokkenheid bij de vredesstrijd

Leidy Visser: "Ik ben in 1939 geboren en die hele oorlogservaring heeft de eerste vijf jaar van mijn leven bepaald. Dit voel ik nog steeds als erg essentieel. Mijn hele leven ben ik met oorlog en vrede bezig geweest. Eigenlijk is het een rode draad in mijn leven. Op het mo-

ment dat ik die oproep voor de tentoonstelling zag staan, zat ik met mijn beeldende kunst wat op een dood spoor. Ik had mijn full-time baan opgezegd en kreeg weer tijd om te schilderen maar de richting was wat weg. Ik moest mij opnieuw oriënteren. In mijn hoofd was ik bijna konstant bezig met oorlogs- en vredeszaken. Tot dan toe had mijn werk die invloed

niet gehad. Daar in was ik heel poëtisch, maar wel met een venijnige ondertint. Er zat altijd iets gekks in. Ik schilderde bijvoorbeeld mensen in een leeg landschap. Die mensen stonden daar als paard op handen en voeten met een soort voerzak aan de mond. Altijd zat er iets cynisch in. Nu ik contacten heb met deze groep kan ik duidelijker zijn. In mijn werk zit nu minder persoonlijke pijn. Ik kan het persoonlijke overstijgen en er dingen bijdoen als milieu en de Zuid-Amerikaanse problematiek. Toch leg ik mij er niet op vast. Daar ben ik bang voor. Ik bekritiseer mijzelf konstant. Hele sterke uitspraken wil ik niet doen. Ik ben zo bang dat zo iets een modetrend wordt."

Elyh Holzhaus: "Ik ben in 1945 geboren, vlak vóór de bevrijding. Mijn vader was bezig met het wereldfederalisme en daar werd aan tafel dus veel over ge-

praat. Hij zag de oplossing in één wereldregering. Alsof dat zo'n gemakkelijke klus was. Ik heb jaren voor de *Beeldende Kunstenaars Regeling* (BKR) gewerkt, ook omdat ik gescheiden ben en een zoon heb. Werken als kunstenaar en een kind hebben is nauwelijks te combineren, omdat je erg aan huis gebonden bent. In het begin zat ik daarom wat leuk te tekenen op de punt van de tafel. Omdat mijn kind nu groter is, kom ik meer naar buiten en maak bijvoorbeeld cartoons en strips voor *Viva*, maar ook in mijn kleine Dapperbuurtje, mijn directe omgeving, ben ik actief en maak onder andere cartoons voor het jaarlijkse Dapperfestival.

Toen ik in de BBKkrant de oproep zag staan vond ik het in eerste instantie een goed idee, omdat ik op die manier met collega's kon kennismaken. De vredesbeweging leek vaak zover weg en vaak dacht ik wat kun je er in godsnaam mee bereiken? Ik heb dus voor de tentoonstelling cartoons moeten bedenken, omdat ik daar in mijn gewone grafische werk geen aandacht aan had besteed. Heet van de naald heb ik onder andere iets over de strijd van de vrouwen in het vredeskamp bij Soesterberg gemaakt. De groep stimuleert enorm. Pas nu lees ik alles wat mij over de vredesbeweging onder ogen komt."

Toos Koedam: "Ik ben van 1924, loop dus al een hele tijd mee en heb de oorlog heel bewust meegemaakt. Al heel jong ben ik met de vredesbeweging in aanraking gekomen, omdat mijn moeder al meeliep in de 'Vrouwenredesgangen', dat waren stille tochten van alleen vrouwen, heel indrukwekkend. De laatste tocht is niet doorgegaan omdat die was gepland op 11 of 12 mei 1940. Direkt na de oorlog ben ik beziggeweest in de jeugdgroep van de Algemene Nederlandse Vredes Actie. Toen ben ik getrouwd, kreeg vier kinderen in zes jaar, maar al die tijd ben ik wel blijven tekenen. Ik kon echter niet meer naar bijeenkomsten. Toen de kinderen wat groter waren ben ik weer gaan schilderen. Buiten het vrije werk ben ik altijd vanuit een sterke politieke betrokkenheid beziggeweest en heb ik gewerkt voor Amnesty, Komitee Zuidelijk Afrika, Vrouwen voor Vrede en ook voor de PSP heb ik regelmatig gewerkt."

Afkatten

De vraag wat Toos Koedam heeft gedaan voor de PSP maakt veel los. **Toos Koedam:** "We hebben hele negatieve ervaringen hiermee. Kunst wordt teveel als franje gezien en volslagen niet als een beroep. Die indruk krijgen wij als kunstenaressen tenminste, zo van

Elyh Holzhaus: "Ik kreeg laatst een reactie dat het alleen tegen kernwapens was gericht. Het is logisch dat je, als je tegen kernwapens bent, tevens tegen alle andere wapens bent. Het hoeft toch ook allemaal niet zo bloedserieus te zijn?"

'Goh, wat een leuke hobby heb je'. Het artikel in de laatste BEVRIJDING van vorig jaar, waarin kritiek wordt uitgeoefend op de intermenselijke verhoudingen die in de klub niet zo leuk zijn, sluit hierbij aan. Er staat 'Kortom, het gaat erom dat de organisatie in de partij wat mensvriendelijker wordt...' en 'Sommige konflikten hebben te maken met politieke tegenstellingen, maar voor een groot deel gaat het om persoonlijke tegenstellingen...'

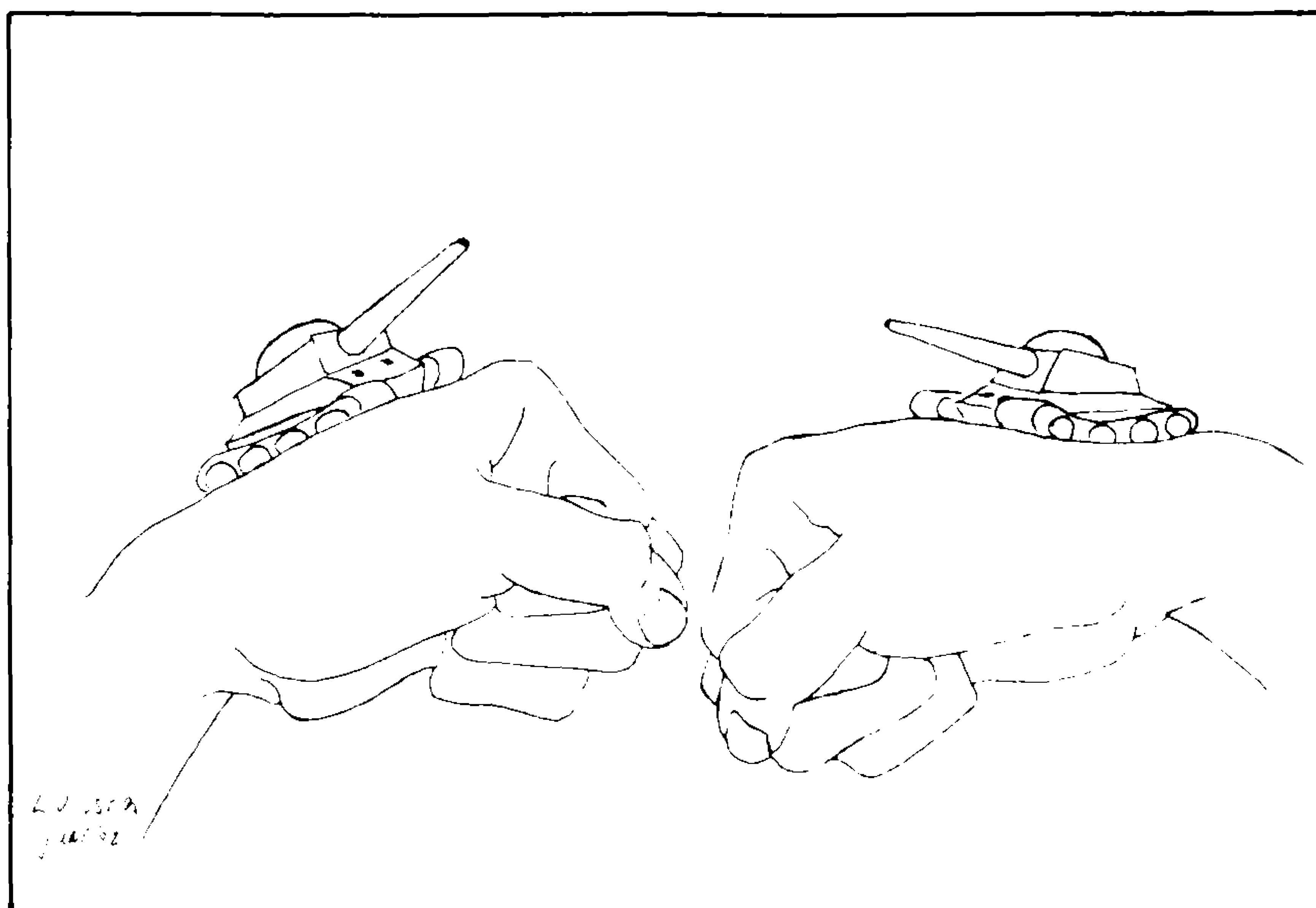
Als je soms dat afkatten ziet. In de tijd dat ik nog afdelingsvergaderingen bezocht, heb ik dat ook meegemaakt en ben daar volledig op afgeknapt. Ik kon er beslist niet tegenop, dat elkaar vliegen afvangen en zo. Ik wilde ook niet een papieren lid zijn, dus stel ik nu mijn vak in dienst van de partij, en maak bruggeborden en affiches.

De vervelende ervaringen hebben vooral te maken met hoe er met je werk wordt omgesprongen, alsof het in een namiddagje even in elkaar is gezet. Zonder je in kennis te stellen wordt er vaak iets aan veranderd en soms hoor je er gewoon niets meer van. Niets over dat schilderij waar je drie weken aan geploeterd hebt. Onder het mom van je doet het voor het goede doel, wordt er vaak heel slordig met je werk omgegaan.

Over de auteursrechten zijn geen goede afspraken. Dit heeft echter niet alleen iets met de PSP te maken, maar ook bij andere politieke organisaties hebben we deze problemen meegemaakt. We dóen het ook voor het goede doel en we willen er graag mee doorgaan, maar het gaat echter wel om de manier waarop we zouden willen dat er goede afspraken komen over de auteursrechten, vergoedingen en zo''.

Kongresstelling

"Vrouwen zijn van nature noch vredesengelen, noch hoedsters van de aarde. Voorzover vrouwen meer een pacifistische aanleg hebben dan mannen, is dat een gevolg van socialisatie en van hun maatschappelijke positie. De PSP kiest er daarom voor vrouwen op algemene dan wel feministische gronden bij de vredesstrijd te betrekken.", aldus de stelling in de kongreskrant over feminis-

mé en socialisme, die gaat over vrouwen in de vredesstrijd. Zijn jullie het daar mee eens?

"Vrouwen zijn geen vredesstrijdsters vanuit hun 'zachte eigenschappen'. De vrouwenbeweging is voor ons een invalshoek om aan de vredesstrijd deel te nemen. Wij zijn niet als feministe, maar vooral als mens tegen oorlog. Daarnaast zijn we moeder en zijn van daaruit verantwoordelijk voor de opvoeding van onze kinderen. In de discussies verweeten vooral jonge vrouwen zonder kinderen ons vaak dat we hierover schilderden.

Deze stelling in de kongreskrant vinden we te vaag. Het gevaar zit er in dat mensen gaan denken dat ze niet hoeven te luisteren naar het feminisme. Sexisme heeft alles te maken met oorlog. Verkrachtingen in oorlogstijd is niet iets dat erbij komt, maar is zeer essentieel. Verkrachtingen hebben niets met seksualiteit te maken maar alles met macht. Ons werk willen we in dienst stellen van de vredesbeweging. Het is ons vak, ons instrument, onze aktievorm. Iets anders kunnen we niet. Onrecht is onze inspiratie. We zijn soms bang dat we al werkend bezig zijn met lijkenpikkerij. De

Leidy Visser: "Het gaat om de mens achter de technische dingen. Militair geweld gebeurt niet alleen ver weg, het is dicht bij je bed. Wij zijn medeverantwoordelijk. Daarom deze tekening: het gaat niet alleen om de tanks, maar ook om die handen."

emoties zijn vaak zo heftig dat iets eerst lang moet broeien voordat het eruit komt. Net alsof het door een verstandelijke 'zeef' moet gaan. Belangrijk is dat je integer blijft. Zoiets mag nooit een modeverschijnsel worden. Je wilt overbrengen wat het teweeg heeft gebracht. Maar er zijn momenten dat we denken 'Moeten we toch niet op de rails gaan liggen? Zitten we hier braaf die schilderijtjes te maken...'

MARLIES STOUTHARD
ALICE LOETERS

Toos Koedam: "Moeders stuurden hun kinderen, waardoor ze meewerkten aan de oorlog. Moeders zijn vaak ook heel trots op hun zonen in uniform. Ik ben moeder en als zodanig is dat een facet van mijn leven. Als moeder hebben wij een verantwoordelijkheid. Dat wil ik met dit schilderij aangeven."

PSP BIJENKOMSTEN

Lokale vredespolitiek

De werkgroep Vredesvraagstukken van de PSP organiseert op 12 maart een landelijke studiedag. Deze dag wordt voorbereid in samenwerking met de stichting Vorming en Scholing en de landelijke werkgroep Parlementair Werk van de partij.

Vrede en veiligheid is niet alleen een zaak die de overheid aangaat. Plaatselijke en regionale overheden kunnen een actieve vredespolitiek voeren en bovendien moeten juist op lokaal nivo mensen gemobiliseerd worden voor de vredesbeweging. De landelijke vredesbewegingen hebben half januari hun *actieplan 1983* gepresenteerd met centraal daarin de strijd tegen de kruisraketten. In dit actieplan nemen de plaatselijke en regionale initiatieven een belangrijke plaats in. De PSP heeft een grote rol gespeeld bij de voorbereidingen van de 21 november demonstratie in 1981. Binnenkort zullen opnieuw plaatselijke platforms worden opgericht of wordt de bestaande platforms nieuw leven ingeblazen. Op welke manier kan de PSP hierin functioneren, welke initiatieven kan de PSP op afdelingsniveau nemen en welke mogelijkheden bestaan er voor plaatselijke en regionale acties?

Dat zijn de vragen die tijdens de studiedag van 12 maart aan de orde zullen komen. Op deze studiedag zal een inleiding worden verzorgd door *Willem van de Ven* (PSP-er en stafmedewerker van het IKV).

Een tweede centraal punt vormt de specifieke bijdrage die de gemeenteraadsfrakties kunnen leveren op het terrein van de lokale vredespolitiek. Gemeentes kunnen op een aantal terreinen zelfstandig maatregelen nemen gericht op (kern-)ontwapening en de bevordering van een vredesmentaliteit onder haar in-

(advertentie)

sociaal-kulturele
VAKANTIEREIZEN
naar socialistisch
ALBANIE

vanaf f 1195,-
Nergens goedkoper!

RONDREIZEN en
STANDPLAATSREIZEN

Vraag GRATIS prospectus!
Inlichtingen en boekingen bij

REISBUREAU
VAN DER SCHOOR
(30 jaar ervaring!)

Koewei 7
6843 ZL Arnhem
Telefoon 085 - 81.56.03

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

woners. Een aantal PSP-frakties hebben in gemeenten en provincies daartoe nota's ingediend het afgelopen jaar. *Marius Oostenbrink* (PSP-raadslid in Bussum) zal hierover op de studiedag iets vertellen. Na de algemene inleidingen is er gelegenheid tijdens deze studiedag om in werkgroepen verder te praten. Ter voorbereiding van de dag wordt er een themamap uitgegeven. Deze map is te bestellen door overmaking van f 3,50 naar postgiro 3481995 van SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'lokale vredespolitiek'. De studiedag wordt gehouden in *De Kargadoor* in Utrecht. Nadere informatie: Gerard Ruys, tel.: 020 - 93 90 83. Bij behoefte daaraan zal er een kresj aanwezig zijn, daarover graag vóór 5 maart contact met Gerard Ruys opnemen.

Macht op school

Sinds kort bestaat de PSP-werkgroep *Macht op school*, als onderdeel van de landelijke themagroep Onderwijs van de partij. Op zaterdag 19 maart organiseert de werkgroep een bijeenkomst over het functioneren van de voorlopige medezeggenschapsraad die vanaf 1 augustus '82 op alle Nederlandse scholen zou moeten bestaan. De werkgroep betwijfelt of iedereen die bij het onderwijs in ons land betrokken is wel op dit medezeggenschapsraad heeft zitten wachten. Wat hebben we er aan dat scholieren, docenten en ouders nu, via deze raad, mogen adviseren, meepraten over de school en het onderwijs. De PSP-werkgroep Macht op school wil tijdens de themadag op 19 maart bekijken hoe de strijd voor werkelijke zeggenschap op school gevoerd kan worden. Opgave voor deelname graag vóór 25 februari aan: Werkgroep Macht op school/PSP, Saskia Oenen, Elandstraat 13, Amsterdam, tel.: 020 - 25 69 43.

PSP UITGAVEN

Onderwijsbulletin nummer 15

De landelijke themagroep *Onderwijs* van de PSP publiceerde onlangs nummer 15 van het *Onderwijsbulletin*. In dit nummer een artikel over openbaar en bijzonder onderwijs van het PSP-Kamerlid Wilbert Willems, een artikel over de onderwijsstaken en het vredesonderwijs en de NAVO. Verder een artikel over de sluiting van scholen en nog veel meer. De nummers 15 tot en met 20 van het *Onderwijsbulletin* worden toegezonden na overmaking van f 15,- op postgiro 3731901 t.n.v. Herman van Noordenburg, Amsterdam met vermelding van 'onderwijsbulletin nrs. 15/20'. Nadere inlichtingen: Myra Keizer, Nic. Beetsstraat 88-4, Amsterdam, tel.: 020-79 70 52 of Rop Scharrenborg, tel.: 053 - 30 47 59.

UITGAVEN

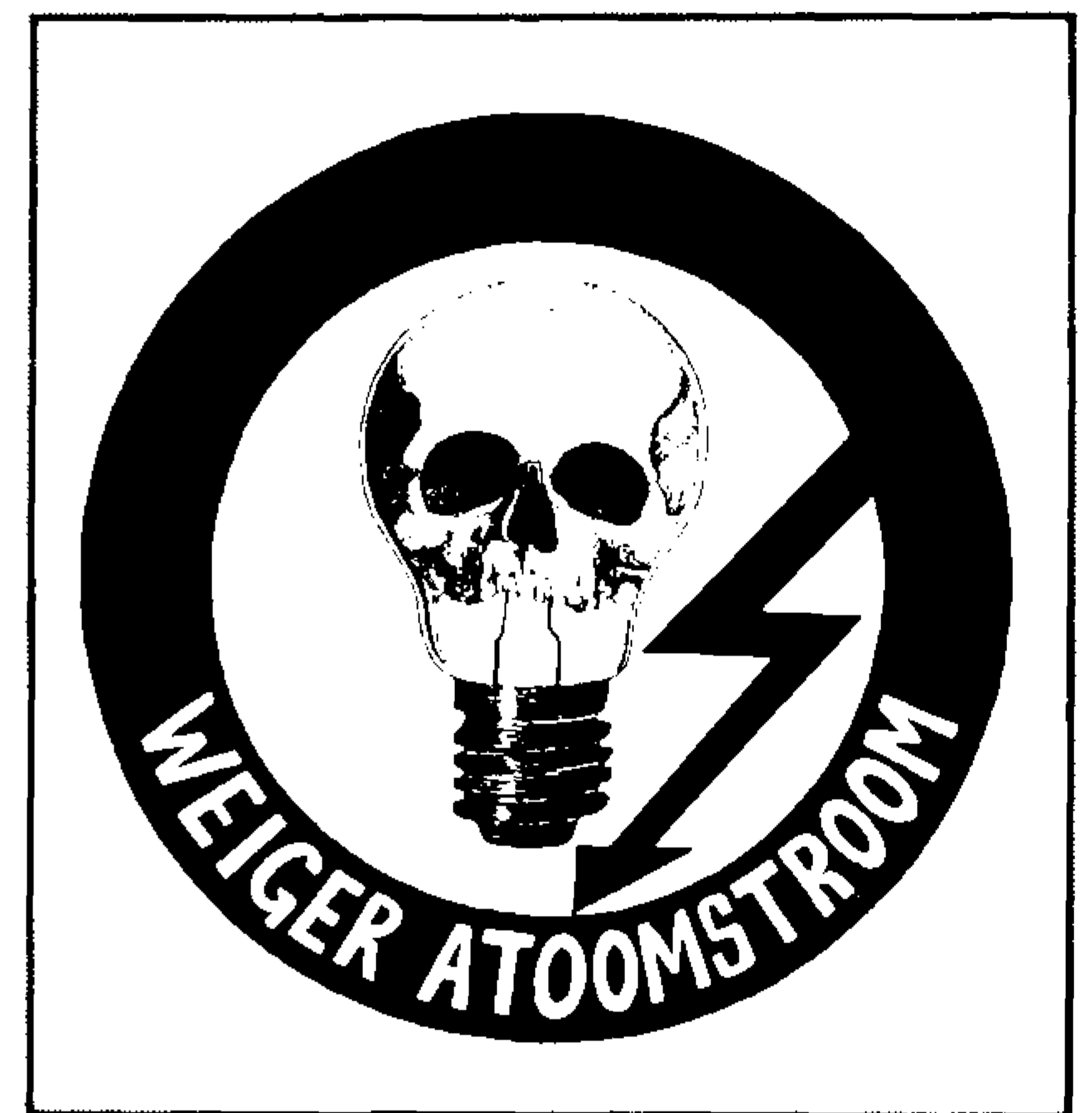
Stop die handel

Het *Anti-militaristisch Buro* (Nijmegen), het *Indonesië Comité* en het *Moluks Platform* zijn gestart met de uitgave van een blad over de wapenhandel en de *militaire produktie*, onder de titel: *Stop die handel*.

Verspreid over het land zijn tal van groepen en organisaties actief op het gebied van het verzamelen van informatie over de wapenhandel. Verschillende groepen hebben ook ervaring met het voeren van acties tegen de wapenproduktie en de wapenexport. Omdat al deze activiteiten zonder onderling overleg plaatsvinden is met het blad *Stop die handel* gestart. Het bulletin beoogt een inventarisatie te geven van alle berichten over de wapenhandel (vooral van Nederlandse bedrijven), wil de achtergronden uitdiepen en wil een stimulans bieden voor verder onderzoek. Daarnaast wil het blad publiciteit geven aan acties en activiteiten tegen de wapenhandel en de wapenproduktie en wil

het gelegenheid bieden voor het uitwisselen van ervaringen van groepen, organisaties en personen op dit terrein. Het bulletin zal vier maal per jaar verschijnen. Het bulletin wordt op dit moment gemaakt door een aantal medewerkers van de drie organisaties die het initiatief hebben genomen, maar de redactie streeft naar een verbreding van het draagvlak. Voor de informatie-vergaring zoekt de redactie contact met mensen uit de beweging van dienstweigeraars, de vredesbeweging en contactpersonen uit of rond de wapenproducenten.

Een abonnement op *Stop die handel* kost f 12,50 voor de eerste vijf nummers. Nadere informatie, opgave voor een abonnement of de toezending van het eerste nummer of voor opgave als redaktielid/kontaktpersoon: Redactie *Stop die handel*, De Ruyterstraat 17, Nijmegen. In het eerste nummer (het nul-nummer) uitgebreide artikelen over Libanon, de militaire produktie van Israël, bedrijfsschetsen van FOKKER, Holland Signaal en BEEK en de relaties tussen Eurometaal en Zuid-Afrika.

Weiger atoomstroom

De *Koördinatiegroep Weiger Atoomstroom* in Friesland heeft een button uitgegeven met het vignet van de Weiger Atoomstroom-actie. Deze button is te bestellen door overmaking van f 2,- op postgiro 5230463 van KWA, Furmerusstraat 470, Sneek, met vermelding van 'button'. Als je meerdere exemplaren wilt bestellen, neem dan even contact op met de koördinatiegroep.

Militia Christi en Wereldwinkelbulletin

Met ingang van de jaargang 1983 zijn de bladen van *Kerk en Vrede* en de *Landelijke Vereniging van Wereldwinkels* in een nieuw jasje gestoken.

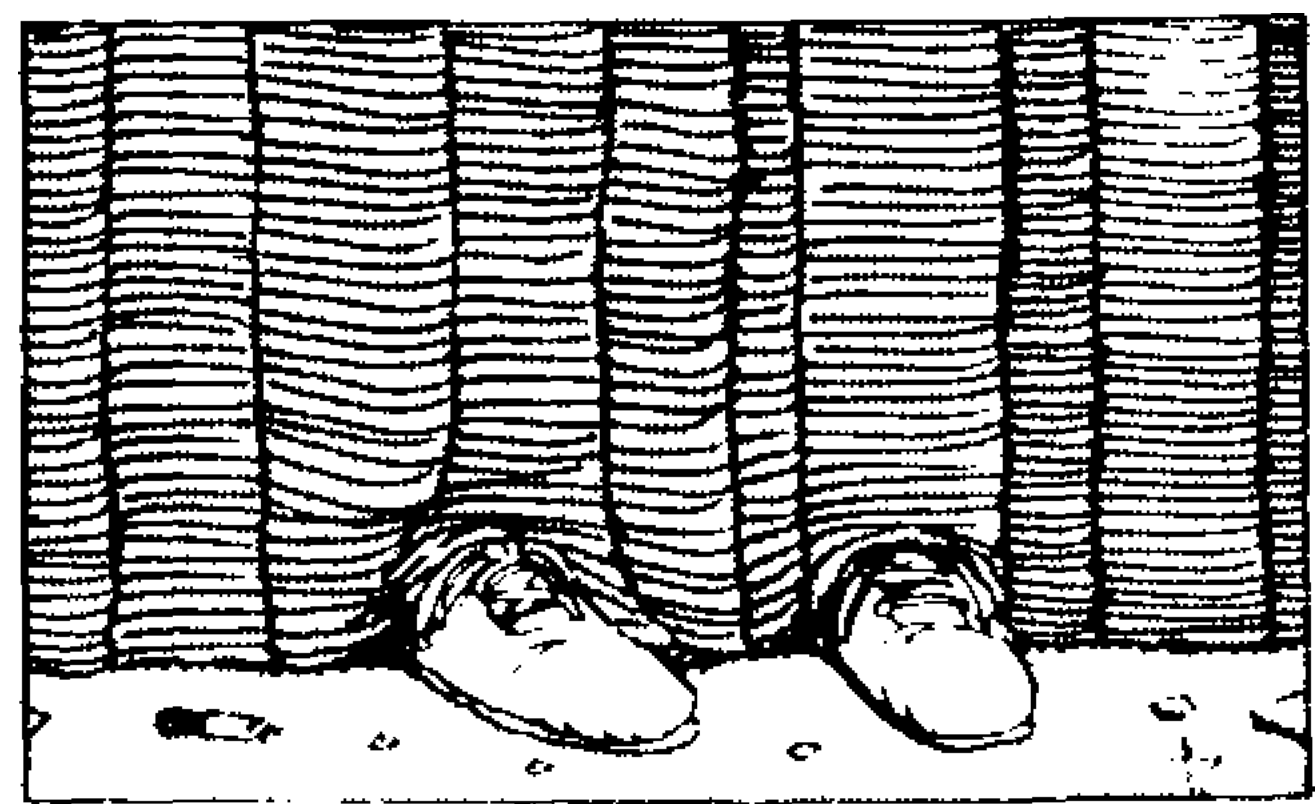
Militia Christi was tot nu toe de naam van het blad van *Kerk en Vrede*. Met ingang van de 38-ste (!) jaargang is hier verandering in gekomen. Het blad verschijnt nu onder de titel *Kerk en Vrede, maandblad voor ontwapening en geweldloosheid*. *Kerk en Vrede* (en het nu gelijknamige blad) werd opgericht in 1924 om te wijzen op 'de onverzoenlijke tegenstelling tussen christendom en oorlog'. Aan deze beweging zijn onlosmakelijk de namen van mensen als Hugenholtz, Buskes, Krijn Strijd en Hannes de Graaf verbonden. 'Kerk en Vrede' pleit voor de keuze van geweldloze

middelen voor het oplossen van konflikten en is ook altijd betrokken geweest bij bevrijdingsbewegingen waaraan mensen als Ghandi, Martin Luther King, Beijers Naudé en Helder Camara verbonden waren (en zijn). Op dit moment werkt 'Kerk en Vrede' samen met organisaties als IKV, Pax Christi, Stop de N-bom e.a. in het *Aktieplan '83*. In het eerste nummer van *Kerk en Vrede* staat o.a. een artikel van *Hannes de Graaf* over de verhouding tussen ethiek, pacifisme en politiek en een artikel van de predikante *Shelley Douglas* (betrokken bij de vredesbeweging in de Verenigde Staten) over de samenhang tussen 'militarisme' en 'mannelijkheid'. Een abonnement op *Kerk en Vrede* kost f 30,- per jaar (11 nummers), leden ontvangen het blad gratis. Een proefnummer kan worden aangevraagd bij: *Kerk en Vrede*, Utrechtseweg 159, 3818 ED Amersfoort.

Het *Wereldwinkelbulletin* bestaat al dertien jaar en heeft de naam met ingang van de veertiende jaargang veranderd in *Ontzet*. Behalve de naamswijziging verandert er meer: het blad gaat nu tien maal per jaar verschijnen, het blad gaat sneller geproduceerd worden, zodat het aktueller kan worden, en er is een andere drukker gevonden, *Multipleks*, een kollektief in Apeldoorn. De nieuwe naam heeft, volgens de redactie, een aantal betekenissen: 'ontzet' kan gekoppeld worden aan 'ontsteld' (over wat er in de wereld gebeurt) en heeft de betekenis van 'uit het verband gerukt': de verhoudingen tussen arm en rijk, noord en zuid, oost en west en ten derde heeft 'ontzet' iets te maken van 'bevrijding' (maar dat blad bestaat al). Het een en ander heeft wel tot gevolg gehad dat de abonnementsprijs omhoog gegaan is: van f 17,50 naar f 20,-, maar daarvoor wordt je dan ook op de hoogte gehouden van het reilen en zeilen van de *Wereldwinkels* en ontwikkelingen rond allerlei Derde Wereld-landen, internationale handel en allerlei zaken daar omheen. Een abonnement kan worden aangevraagd door overmaking van f 20,- (of meer) op postgiro 43169 t.n.v. Landelijke Vereniging van Wereldwinkels, Westerkade 18, Utrecht met vermelding van 'nieuw abonnement *Ontzet*'.

Stop de wapenhandel

Begin november startte *Pax Christi* met de campagne *Stop de wapenhandel*, be-

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Een vriend van me werkt met jongeren, die partieel leerplichtig zijn. Het is de bedoeling, dat zij op het centrum allerlei zaken leren, zoals een taal of inzicht in sexualiteit. Ze maken hem zeer duidelijk, hoe weinig perspectief hun leven heeft: geen baan, te weinig geld, afhankelijk van hun ouders, die zelf weinig verdienen. Laatst, toen ze wederom lamlendig op het centrum rondhingen, vroeg hij hen: 'Zullen we wat gaan doen?' 'Wel nee', zeiden ze, 'waarom zouden we? Bovendien is dat voor jou toch ook gemakkelijker? Dan hoef je niks te organiseren.' Voor dat onderwijs, dat de jongeren hem geven, betaalt hij geen leergeld. Hij verdient er in tegendeel zijn boterham mee. Niet echt een dikke boterham, want ook in dat werk gaat men er zienderogen op achteruit. Deze jongeren hebben nog graag een goed betaalde baan, zodat ze financieel onafhankelijk kunnen zijn. Betaald werk willen hebben heeft alles met arbeidsethos te maken. Dat zeggen andere jongeren, zoals van de PSP-jg. Hun parool is: 'niet werken is ook leuk'. Probleem voor hen is, dat je zonder te werken bijna helemaal geen geld hebt. 'Het beste zou eigenlijk zijn', zo wordt

*gin met konversie. In het kader van deze campagne verscheen onlangs het eerste nummer van het Kampagne-blad. In dat nummer onder andere aandacht voor de problematiek van gewetensbezwaren van mensen die werkzaam zijn in de militaire industrie. Verder komen aan de orde: veranderingen bij *Eurometaal*, repressie en nationale veiligheid en uitgaven op het gebied van de wapenhandel. Het campagne-blad is te bestellen bij: Pax Christi, Postbus 85627, Den Haag, tel.: 070 - 63 19 31.*

geschreven in Rampspeed, het nieuwe blad van de PSP-jg, 'niet hoeven werken en toch geld hebben!' Ze pleiten o.a. voor afschaffing van de sollicitatieplicht. En, om toch aan hun gerief te komen, voor 'proletarisch winkelen', hoewel niet iedereen het met dat aktiemiddel eens is. Fenna, die in het blad geïnterviewd wordt, vertelt, waarom ze wel voor proletarisch winkelen is: 'Ik kan natuurlijk ook in lompen gaan lopen en in een krot gaan wonen, maar dat gaat me te ver. Dan heb ik het gevoel: waarom zou ik me dat zelf aandoen? Ik ben niet van plan om het lijden van deze hele wereld op mijn tere schoudertjes te nemen.'

Hoe men ook over deze aktiemethode denkt, het is een uiting van jongeren om een zekere financiële zelfstandigheid te willen behouden of op te bouwen. De talloze regeringsmaatregelen, sinds het klussenplan van André van der Louw van een jaar geleden, dragen zeker niet tot die financiële zelfstandigheid bij. Die stimuleren een terug-naar-het-gezin-beweging: niet alleen van jongeren, maar ook van volwassen vrouwen, die buitenshuis geen werk vinden en fiscaal onzelfstandig worden behandeld. De regeringspolitiek maakt met al deze maatregelen het gezin misschien niet opnieuw tot hoeksteen van de samenleving, maar wel tot strafkolonie. Over niet al te lange tijd zullen we dan ook zeker theorieën voorgeschoteld krijgen, die de positieve waarden van het gezin herontdekt hebben, ook al is de man annex vader helaas werkloos.

CHRIS HUIJDER

BELANGRIJK

Manifestatie Strijdmuziek

Op zondag 13 maart organiseert het Alkmaars Straatorkest, in verband met haar vijfjarige bestaan, een festival van de *Nederlandse Strijdmuziek*. Het festival staat in het teken van de uitwisseling van ervaringen van groepen, koren en orkesten die optreden ten behoeve van akties en demonstraties van progressieve bewegingen. In ons land functioneren zo'n honderd groepen en groepjes die met dat soort werk bezig zijn. Deze groepen verschillen van elkaar in stijl, vormgeving en de keuze van het repertoire. Tijdens de manifestatie van 13 maart zullen ongeveer dertig groepen optreden en de dag zal worden afgesloten met een optreden van de groep *Vloep-super* (de transformatie van *De Veulpoepers*). Op het programma staan onder andere: *De Sirenes*, de koren *Morgenrood* uit Amsterdam en Rotterdam, *Ontstemd* (uit Groningen), het *ANJV-koor* (uit Groningen) en uit diezelfde stad *Voorwaarts*, *Jan en Alleman* (uit Den Haag), *Linksom* (uit Utrecht, de *Fanfare van Eeuwigdurende Bijstand* (Tilburg), de *Rumbonen* (Schoorlham), het *Vrolijke*

Verzetskoor (uit Nijmegen), *Kanalje Rood* (Hengelo), het *Arnhems Straatorkest*, *Straatarm* (uit Bergen), het *Bredaas Socialisties Koor*, *Onaangepast* (uit Utrecht) en het *1 Mei-koor* uit Wageningen.

Het programma loopt van 11.00 uur tot 20.00 uur (het tijdstip waarop *Vloep-super* optreedt. Het festival vindt plaats in *Schouwburg De Vest* in Alkmaar en wordt georganiseerd in samenwerking met het *Kultureel Front*.

Nadere informatie: Joep Zander, Egmonderstraat 2, Alkmaar of *Kultureel Front*, Chris Burki, tel.: 030 - 31 72 63.

BIJeenKOMSTEN

Vrouwen tegen fascisme

Het komitee 'Vrouwen tegen fascisme' organiseert op 19 februari een landelijke themadag om een aanzet te geven voor een discussie over een feministische anti-fascistische strategie. De themadag vindt plaats in het *Vrouwenhuis Amsterdam* (Nieuwe Herengracht 95, te bereiken met de metro vanaf het Centraal Station, halte Waterlooplein) en begint om 12.00 uur. Meer informatie bij het komitee, Postbus 263, Amsterdam. Tijdens de themadag is er een kresj.

Dodewaard gaat dicht

Dodewaard gaat dicht organiseert in het weekend van 4, 5 en 6 maart discussiedagen om de ervaringen in de akties rond Kalkar, Petten en Amelisseweerd te bundelen en om te komen tot een nieuwe strategie voor 'Dodewaard gaat dicht'.

De discussie-dagen vinden plaats in *RA-SA*, de Raadskelder en de Kargadoor in Utrecht. Er is een brochure uitgegeven om de discussie-dagen voor te bereiden. De brochure is te bestellen bij Fred (020 - 722932), Peter (080 - 772682) en Frits (030 - 311578).

3e WERELD

Eritrea's lange mars

In boekhandel *De Rooie Rat* is tot 28 februari de fototentoonstelling *Eritrea's lange mars* van Frits Eisenloeffel te zien. *De Rooie Rat* is tijdens de winkluren geopend en is te vinden aan de Oudegracht 65 in Utrecht.

(advertentie)

PSP OVER ENERGIE

De visie van de PSP op energie
uitgave PSP 1981
40 pagina's, prijs f 3,-

Energiebeleid
verslag gesprek tussen PvdA, PPR en PSP
uitgave PvdA/PSP/PPR, 1981

Energie
uitgave PSP, 1982
4 pagina's, prijs f 0,15

Affiche
met tekening Jaap Vegter
formaat 30 x 40 cm, prijs f 0,75

Deze uitgaven zijn als pakket te bestellen door overmaking van f 7,50 op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'PSP over energie'. De uitgaven zijn los alleen te bestellen schriftelijk (via: Postbus 700, 1000 AS Amsterdam) of telefonisch (020 - 267374). De verzendkosten worden dan extra in rekening gebracht.

VROUWENREIS
NAAR
ALBANIE
28 maart tot 11 april
prijs: f 1750.
VRAAG DE FOLDER
KONTAKT REIZEN
Prins Hendrikkade 104
Amsterdam tel.: 020 - 23 47 71

De balans van geld, afval en discussie

Drie gebeurtenissen op het gebied van de energiestrijd markeren het begin van 1983. De commissie Beek heeft voor ons berekend dat de sluiting van Borssele en Dodewaard minstens vijf miljard gulden gaat kosten. De Stuurgroep Maatschappelijke Diskussie Energiebeleid van jonkheer De Brauw startte haar discussiefase met het uitbrengen van het Tussenrapport. En dan is er nog het gezeul van minister Winsemius met het radioactief afval (zie het commentaar voorin). Werk aan de winkel voor de energiebeweging. John Hontelez maakt voor BEVRIJDING de balans van de gebeurtenissen op.

Dodewaard nu dicht kost 250 miljoen, Borssele zelfs 5,4 tot 6,2 miljard! Daar schrikt de argeloze burger toch wel van. De regering en de regeringspartijen zijn er gelukkig mee. Voor hen is de kous hiermee af. De kerncentrales blijven open.

Toch komen ze er niet zo makkelijk vanaf. Bestudering van het rapport Beek leert dat er nogal naar het hoge bedrag is toegerekend. Zo wordt rekening gehouden met de bouw van een vervangende kolencentrale van 600 MW en stijgende kolen- en olieprijsen. Maar ook volgens het nieuwste Elektriciteitsplan van de elektriciteitsbedrijven zijn er tot 1995 nog genoeg centrales om het wegvallen van de kerncentrales te vervangen. Die kolencentrale hoeft dus niet. Bovendien dalen de kolen- en olieprijsen.

Beek gaat ervan uit dat Borssele wel dertig jaar meekan en al die tijd een hoog aantal uren in bedrijf zal bijven. Beide veronderstellingen worden ernstig betwijfeld. Het zou een tweevoudige wereldprimeur betekenen als het wel zo uitkomt. Tenslotte worden de kosten van afvalopslag en opwerking laag gehouden. De opwerkingscontracten waar twee jaar geleden zoveel om te doen was, hebben een klausule dat de opwerkingsbedrijven hun prijzen mogen verhogen als de werkzaamheden tegenvallen. Dat doen ze nu al. Over de kosten van opslag van radioactief afval is al een jarenlange discussie gaande. Alles bij elkaar genomen blijkt het rapport Beek op drijfzand te rusten. (1)

Eindelijk discussie

"De echte discussie begint nu" lazende we in alle kranten op 24 en 25 januari.

Jhr. Mr. M.L. de Brauw, de nationale energiediskussie-leider

De Brauw heeft het startschot gegeven. Officiële basis voor de Brede Maatschappelijke Diskussie (BMD) moet het Tussenrapport worden. (Voor de oppervlakkig geïnteresseerde de krant die in alle postkantoren ligt).

De Werkgroep Energie Diskussie, het Landelijk Energie Komitee, de Vereniging Milieudefensie en de PSP hadden meteen al felle kritiek op het Tussenrapport. Het LEK noemde dit "unieke" rapport "slaapverwekkend". Dat sloeg op de brij aan informatie, waar de lezer uiteindelijk zelf toch weer de belangrijkste maatschappelijke tegenstellingen moet zoeken. Over kernenergie is de Stuurgroep verre van objectief, en bij het magere hoofdstuk over besluitvorming zul je niets vinden op de stevige kritiek op de BMD zelf. Kortom, een mooi boek, maar zeker niet het boek dat de Stuurgroep beweert dat het is.

Met krant en Tussenrapport onder de arm proberen een honderdtal BMD-agenten het volk voor hun energiediskussie te interesseren. In heel het land zullen binnenkort avonden in het kader van de BMD worden gehouden. Na een avond informatie verstrekken, wordt de tweede avond gericht op het invullen van een vragenformulier door de aanwezigen. Met de vragenformulieren en verslagen van de eigen mensen, wil de Stuurgroep BMD eind dit jaar een Eindrapport afleveren.

Erheen, of toch maar niet? Om de Stuurgroep een plezier te doen hoeft je het niet te doen. Wel komen op dergelijke avonden natuurlijk mensen die geïnteresseerd zijn in energieproblematiek, en waarschijnlijk niet alleen in de

visie van De Brauw. Daarom is het toch zinvol erheen te gaan.

Zo'n vragenformulier invullen of niet? Zeker niet klakkeloos. Er zijn slechts enkele vragen die niet voor meerdere vormen van uitleg vatbaar zijn. En er is gelegenheid tot kritiek op de vragenlijst. Maar hoe dan ook, besteed er niet teveel tijd aan. Er is belangrijker werk in de energiestrijd. (2)

Het Landelijk Energie Komitee (LEK) heeft onlangs een energiekrant uitgebracht die uitstekend kan dienen om op die BMDavonden wat leven in de brouwerij te brengen. Het LEK stipt de essentie van de energieproblematiek aan: de ongelijke machtsverhoudingen en de tegengestelde machtsverhoudingen in de maatschappij. De energiekrant besteedt ook veel aandacht aan het Potma-scenario, een van de vier scenario's die in de BMD een rol zouden moeten gaan spelen. Het Potma-scenario (of CE-scenario), is afkomstig uit de milieubeweging (zie ook elders in dit nummer). Het is op belangrijke punten tegen de zin van de ondernemers en elektriciteitsbedrijven. Praten over zo'n scenario alleen helpt dan niet. Er moet actie komen! Deze krant is ook goed te gebruiken bij de komende energiediskussieavonden in de FNV en bij de activiteiten van de Werkgroep Energie Diskussie.

Werkgroep Energie Diskussie

Vrijwel gelijktijdig met het circus van De Brauw start het informatie- en discussieproject van de Werkgroep Energie Diskussie. De WED bestaat uit vijfen-

vijftig organisaties, variërend van de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen en het Katholiek Landelijk Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling tot de Aktie Strohalp en de PSP. Geen anti-kernenergieclub, wel een club die de BMD vanaf het begin niet erg vertrouwdde. Op basis van het uitgangspunt dat de energieproblematiek datgene is wat de mensen in de achterban als probleem zien, is een soort alternatieve BMD opgezet. Met geld (2,2 miljoen) van de BMD weliswaar. De WED heeft eigen materiaal gemaakt, gericht op, en tegelijkertijd afkomstig van, speciale doelgroepen. Ook algemeen materiaal is gemaakt, zoals het krantje *Praten en Doen* wat ingevouwen is in de krant van De Brauw (op het postkantoor dus).

Centraal in het WED-project is de opleiding van achthonderd "voorlichters". Deze mensen worden in een vijftigtal groepen, verspreid over het hele land, geholpen informatie-activiteiten naar eigen keus op te zetten. Tegelijkertijd krijgen deze mensen de kans onderling te discussiëren, en misschien gaan ze wel samen actie voeren.

Ook PSP-ers hebben zich opgegeven als voorlichters. Een deel daarvan wil vooral in PSP-afdelingen werken. Maar de PSP heeft toch al een standpunt over energiepolicies? Waarom dan nog discussiëren? Nou, omdat je met een standpunt er nog niet bent. Energiepolitiek leent zich bij uitstek voor plaatselijke actie, voor het uitwerken van alternatieve energiesystemen, voor aantasting van vastgeroeste verhoudingen en bureaucratische complexen. Bovendien is de energiebeweging niet meer op haar sterkst. Waarom dat zo is, en wat PSPers daaraan zouden kunnen doen zijn geen overbodige gespreksonderwerpen. (3)

JOHN HONTELEZ

noten:

- (1) Een goed artikel hierover staat in *Herformd Nederland* van 29-1-'83. De PvdA heeft op 5 februari een tegen-rapport uitgebracht.
- (2) Het LEK heeft een speciaal LEK-bulletin uitgebracht over de discussiefase van de BMD. Te bestellen door overmaken van f 4,- op giro nr. 2567199, t.n.v. LEK, Amsterdam, o.v.v. "lekbuletin 83-1". Een exemplaar van dit bulletin ligt ook bij de sekretaris van elke PSP-afdeling.
- (3) Deze energiekrant is te bestellen in enkelvoud door overmaken van f 1,20 op bovenstaand giro nr. o.v.v. "energiekrant". Grotere afnames even over bellen: 020 - 22 13 66 ('s ochtends). In Ongenoegen van 22-1-'83 staan adressen van enkele PSPvoorlichters, verspreid over het hele land.

BEVERLEDING

8 MAART

INTERN

ATIONA

LEVROU

WENDAG

KOMMENTAAR

Vruchtbaarheid

Onlangs bereikte ons via het NOS-journaal een nieuwe boodschap van het nonsense kabinet. Er werd deze keer niet alleen over bezuinigen en werknemers ontslaan gesproken. Minister Deetman, deelde ons mee, dat het volk weer meer kinderen moest gaan produceren, 'ten einde te komen tot een kwa omvang en leeftijdsopbouw stationaire bevolking'. Dit zou moeten betekenen dat in de loop van de tachtiger jaren de vruchtbaarheid zou moeten stijgen. Voor het geval een dergelijke ontwikkeling zich niet spontaan zal voordoen, acht de Regering het wenselijk nu reeds onderzoek te starten naar mogelijke beleidsmaatregelen ter beïnvloeding van de vruchtbaarheid, die voor brede lagen van de bevolking ethisch aanvaardbaar is, zo stond in de Staatscourant.

Waarom nog onderzoek? Het kabinet, en vele voorgangers van haar met het CDA als konstante faktor daarin vertegenwoordigd, is allang bezig met de voorbereidingen om vrouwen er toe te pressen (want daar gaat het uiteindelijk om) meer kinderen te krijgen. De economische crisis heeft het kabinet een handje geholpen. Werk is er niet meer en zoals bekend, vliegen de vrouwen er in het algemeen het eerste uit. Kijk maar naar de gezondheidszorg, het welzijnswerk, de textiel. Om die vrouwen nu ook daadwerkelijk thuis te houden – dus niet nog ergens een betaald baantje of onbetaald vrijwilligerswerk – wordt de zorg voor de kinderen weer op de schouders van moeders geladen. Krèches, toch al schaars, zijn overbodig, slecht voor de opvoeding of er is eenvoudig geen geld meer. Staatssecretaris De Boer stelde het onlangs nog eens helder naar aanleiding van schriftelijke vragen van de PSP-fractie over de sluiting van totaal-krèches: die krèches hoeven er niet te zijn; kinderen horen thuis en daar verzorgd en opgevoed te worden. Het gevolg is wel, dat veel vrouwen met nachtwerk of onregelmatige diensten nu hun baan moeten opzeggen. Maar in tijden van werkloosheid betekent dat weer een plaats voor een mannelijke kostwinner.

Vrouwen weer naar huis, thuis voor de kinderen zorgen. Deze ontwikkeling wordt al bevestigd door het feit dat steeds meer vrouwen er toch maar een derde kind bij nemen, want het is zo stil in huis, in de slaapsteden... En mocht een vrouw per ongeluk van een vierde kind zwanger worden, dan krijgt ze binnenkort vijf dagen bedenktijd of ze dit kind er al dan niet bij zal nemen. Als ze bij haar besluit blijft dat drie kinderen op een drie-kamerwoning drie-hoog achter voldoende is, is het maar te hopen dat ze niet in een streng christelijke streek woont, waar geen arts haar wil helpen en de enige abortuskliniek gesloten is, omdat geen ziekenhuis er in de buurt mee wil samenwerken. Men had het toch over de beïnvloeding van de vruchtbaarheid,

die ethisch aanvaardbaar is. Onlangs werd in de krant melding gemaakt van de plannen van premier Thatcher van Engeland, wier plannen overigens verdacht veel lijken op die van de Nederlandse premier. Thatcher wil streven naar hernieuwd 'zelfrespekt' en 'eigen verantwoordelijkheid' voor het gezin. De jeugd moet nieuwe maatschappelijke waarden worden bijgebracht: zelfopoffering, zuinigheid en hard werken. Maar daar waren we hier toch allang achter. Zelfopoffering, zuinigheid en hard werken: verplicht klussen tegen een verlaagd minimum-jeugdloon, zonder recht op WWV of zelfs bijstand. Meer kinderen in de tachtiger jaren. Laten we maar hopen dat waar jeugd is, er toekomst is om alle nonsense van deze kabinetten te vervangen door nieuwe maatschappelijke waarden: zelfbeschikkingsrecht voor vrouwen en jongeren over eigen lijf en leven.

HELEEN BUIJS

Eigen bijdrage

In het debat over de begroting van Volksgezondheid heeft de staatssecretaris, Van der Reijden, toegezegd een inventarisatie te zullen maken van alle problemen die zich voordien door de verhoging van de zogenaamde "eigen bijdrage AWBZ". Hij deed die toezegging mede onder druk van een PSP-motie, waarin zo'n inventarisatie gevraagd werd.

De eigen bijdrage AWBZ is een bijdrage die mensen, die in een door de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) gefinancierde instelling, zoals gezinsvervangenden tehuizen en verpleeghuizen verblijven, moeten betalen. Die eigen bijdrage is nu zéér hoog. Konkreet betekent het voor mensen die in zo'n instelling verblijven dat ze hun hele loon (wanneer je in de WSW werkt) of uitkering (AAW) moeten inleveren; overhouden mag je een zakgeld van f 303,- per maand. In Bevrijding, no. 20, 15-11-'82, is al uitgebreid van het debat over de verhoging verslag gedaan. Sinds de invoering, per 1 januari '83, maar ook al daarvoor, is fel geprotesteerd tegen de uitwerking van de maatregel. Niet alleen brieven van getroffen en, die in grote financiële problemen komen, maar ook van instellingen die met verminderde toeloop, leegloop of opstart-moeilijkheden gekonfronteerd worden, dwarrelen dagelijks op het bureau van de Kamerleden neer.

Een motie om de maatregel in te trekken zou bij voorbaat kansloos zijn. Een motie waarin op korte termijn (één maand) om een inventarisatie van de problemen werd gevraagd, maakte wel kans. Terecht vermeldde De Volkskrant, Andrée van Es citerend, op 10 februari de politieke bedoeling van

de motie: "zodanig moet er een nieuw debat komen om de maatregel terug te draaien". Dat handvat om een nieuw debat aan te spannen is nu gekreëerd. Dat kan aan de hand van de klachten-inventarisatie.

Merkwaardig is het gedrag van de PvdA in dit opzicht: aanvankelijk was zij niet van plan vóór te stemmen. Toen echter de VVD tijdens het debat kenbaar maakte dat wél te zullen doen, zag plots de PvdA in tweede termijn de ernst van de situatie ook in, en begon heftig voor zo'n inventarisatie te pleiten. (De Volkskrant meldde dan ook dat de PvdA en VVD de toezegging van de staatssecretaris kregen). De PvdA is op dit moment nog lang niet zover dat ze deze bezuinigingsmaatregel zou willen terugdraaien. Zij heeft zich vastgebeten in haar destijds aangenomen motie, waarin om 'differentiatie' van de eigen bijdrage gevraagd wordt: dat betekent dat degenen die nog goed 'maatschappelijk kunnen functioneren' voor vermindering van de eigen bijdrage in aanmerking zouden moeten komen. Met de uitvoering van die motie zullen echter grote problemen ontstaan. Want wie durft het oordeel te vellen of een gehandicapte nog goed maatschappelijk kan functioneren? En welke criteria leg je daarvoor aan?

Met de toezegging van de inventarisatie is de maatregel op zich dus nog lang niet van de baan. Wel hebben we nu minstens een maand de tijd om aan betrokkenen te vragen de Kamer en het Ministerie te overstelpen met klachten. De PSP-fractie heeft al een groot aantal brieven verzonden aan hen, die destijds protesteerden tegen de dreigende invoering van de verhoogde eigen bijdrage. Het lijkt geen twijfel dat zij graag de door hen nu aan den lijve ondervonden, en destijds al voorspelde, consequenties, aan de Staatssecretaris en Kamerleden duidelijk zullen willen en kunnen maken.

Wordt vervolgd, dus...

MARTIEN BOUWMANS

MEDEDELING VAN DE REDAKTIE

De redactie van dit blad heeft een maatregel genomen om beter bereikbaar te zijn voor onze lezers en lezeressen. Eén uur voorafgaande aan de redaktievergaderingen zal een redaktielid aanwezig zijn om telefonisch vragen te beantwoorden, suggesties te noteren of de mogelijkheid voor een bijdrage te bespreken. Uw bijdragen kunnen dan in de daarop aansluitende redaktievergadering worden meegenomen. De dag en het uur waarop de redactie telefonisch bereikbaar is zullen we in het vervolg onder de inhoudsopgave van het nummer afdrucken.

FOTO: TINA MODOTTI

De foto van Tina Modotti op pagina 7 is afkomstig uit 'Tina Modotti, photographe und revolutionärin' verschenen bij Löcker Verlag/Wenen-München 1981, verspreiding in Nederland: Idea Books Distribution/Amsterdam, prijs f 39,95

INHOUD

8 MAART	pag. 3
politiek is geen mannenzaak	
GRONINGEN	pag. 4
strafkortingen	
MEIDENTRIBUNAAL	pag. 5
sukcesvol	
TINA MODOTTI (1896-1942)	pag. 6
want de vlam sterft niet	
GENEVE	pag. 8
toch maar een gat in de grond?	
VREDESBEWEGING 1983	pag. 9
een beslissend jaar?	
WIND ENERGIE	pag. 10
op de wieken van de macht	
ECOLOGY PARTY	pag. 11
lang niet saai	
DUMPING	pag. 11
een gemiste kans	
EIGEN HUIS OPETEN?	pag. 12
JUSTITIE-BEGROTING	pag. 13
't Is vreemd...	
GANDHI: FILM-BESPREKING	pag. 15
KAMERFRAKTIE BEZOCHT ENSCHEDE	pag. 20
bijstand, drugs, textiel en gif	

De redactie is telefonisch bereikbaar op dinsdag 15 maart van 19.00 tot 20.00 uur op nummer (020) 26 73 74.
Het volgende nummer verschijnt 16 maart

BEVRIJDING

Verschijnt twee maal per maand
Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en vereniging 'Het Gesproken
Weekblad'/Grave ook op cassette uitgege-
ven

Redactie: Peter Dros, Chris Huinder,
Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel
Sandvoort, Peter Zwart, Geert Dekker

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74 toestel 11 of 12

Abonnement: f 30,- per jaar
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.

Druk, zetwerk: Bevrijding, Amsterdam

POLITIEK IS GEEN MANNENZAAK

Nog steeds is er sprake van een droevig beeld als je kijkt naar het aantal vrouwen dat in partijorganen actief is. Met name in de belangrijkste organen van de politieke partijen is al helemaal geen vrouw te vinden. Zolang we daar als partij nog middenin zitten is er reden genoeg aandacht te blijven besteden aan het hoe en waarom hiervan. 'Uiteindelijk is het een kwestie van verdeling van macht. Zowel bij mannen als bij vrouwen zitten weerstanden om dit werkelijk te veranderen, maar als partij heb je wel middelen om de starre beeldvorming rondom het idee dat "politiek een

mannenzaak" is te beïnvloeden', aldus Monique Leijenaar. Ze is wetenschappelijk medewerkster bij de vakgroep methoden en technieken bij de subfakulteit politikologie van de Universiteit van Amsterdam. Sinds 1978 is ze bezig met het onderwerp 'Vrouwen in de politiek'. Ze deed onder meer onderzoek onder vrouwelijke raadsleden, vrouwelijke parlementsleden en momenteel naar vrouwelijke bestuurders in zowel partijen als in andere vertegenwoordigende organen.

"Ik vind het van belang dat de resultaten van de onderzoeken niet in de burelades van de mannelijke politici verdwijnen. Het moet vrouwen, ons vrouwen, verder helpen in de politieke strijd, waarbinnen we te maken krijgen met veel soorten belemmeringen.

"Nadat we eerst met behulp van schriftelijke enquêtes een groot aantal structurele knelpunten boven tafel hadden gekregen, zijn we daarna vooral met diepte-interviews aan het werk gegaan. Hiermee kun je beter de wat meer verborgen belemmeringen achterhalen zoals de weerstand van mannen in een politiek orgaan om vrouwen te benoemen in hogere functies. Bij voorbeeld de kleine smerige grapjes die we allemaal in ons eigen functioneren meemaken krijg je met een schriftelijke enquête niet boven water. We werkten met hele open vragen. Daardoor kwamen vrouwen zelf aan het woord en konden vertellen hoe ze in de politiek terecht zijn gekomen, door wie ze werden gesteund en hoe ze erop kwamen een politieke carrière na te streven. Allemaal vragen die van belang zijn om belemmeringen boven tafel te krijgen.

"De belemmeringen die er zijn, zijn terug te voeren naar twee algemene invalshoeken waaruit de maatschappelijke positie van vrouwen valt te verklaren. Het is in de eerste plaats de arbeidsdeling naar sekse en anderzijds de organisatie van de seksualiteit. Als je dat vertaalt in termen van belemmeringen kom je bijvoorbeeld op een gemis aan beroepservaring bij vrouwen, gemis aan opleiding en dat vrouwen denken: "We kunnen het niet". Anderzijds kom je op een door mannen gedefinieerde vorm en inhoud van de politiek.

"Je hebt een persoonlijke kant van de zaak, namelijk dat vrouwen door hun vrouw-woorden eigenschappen ontwikkelen die niet stroken met de huidige politieke cultuur. Jezelf kandidaat stellen kost moeite en betekent dat je jezelf naar voren moet schuiven, terwijl de concurrentie groot is. Om die stap te nemen heb je een groot gevoel van eigenwaarde nodig en daar ontbreekt het vrouwen vaak aan. Daarnaast heb je discriminatie van mannen. In hoeverre is er sprake van tegenwerking als er bijvoorbeeld in de PSP-Kongreskrant wordt gesuggereerd dat "gezien de tegenkrachten waar we mee te maken hebben de partij er niets mee opschiet

foto: Hannes Wallrafen

dat de nu erg actieve mannen een stap terugdoen".

"Dan wordt er een beroep gedaan op het partijbelang, de solidariteit, maar in wezen wordt er gesuggereerd dat de vrouwen minder goed zijn dan de actieve mannen. En dat is een vorm van diskriminatie, oftewel weerstand. Vaak gebeurt dat niet bewust. In de onderzoeken hadden we hierover ook een vraag en hierop kregen we antwoorden als: "Vrouwen leuk en aardig, maar ze moeten vooral niet moeilijk en serieus gaan doen". En ideeën als "Een man is zakelijker en straalt meer gezag uit". Al die dingen zijn in mensen gevormd en zullen effecten hebben bij een kandidaatstelling."

Strategie

"Een discussie die al langer in de vrou-

wenbeweging speelt is die van de vraag of vrouwen zich moeten opofferen om van binnenuit veranderingen van de grond te krijgen, of moeten ze zelf ruimte creëren om politieke acties te voeren? Ik ben ervoor om het van binnenuit te doen, maar dan wel onder bepaalde voorwaarden.

Dankzij de inspanning van veel vrouwen in de politiek is er al heel wat op gang gekomen. Kijk bijvoorbeeld naar de discussie over de vrouwelijke wethouders, de duobanen in de gemeenteraden. Dat was nooit gebeurd als vrouwen er niet in waren gaan zitten, die dat probleem duidelijk naar voren brachten.

"Het gevaar van duobanen is echter dat je niet meer bij het informele circuit komt en dat betekent dat je maar half funktioneert. Het beste zou daarom zijn dat iedereen in duobanen gaat werken. Die informele circuits zullen dan

automatisch verdwijnen. Een strategisch punt hierbij is de vraag of je hier als vrouwen mee moet beginnen. Het betekent dat je een aantal jaren niet meedoet. Daar ben ik nog niet uit. In ieder geval kun je pas voor vrouwenbelangen in je partij opkomen als je op die plek komt.

Dat is een probleem, want het betekent dat je mee moet lobbyen, concurreren en dan delven vrouwen door hun vrouw-zijn vaak het onderspit. Ik ben ervan overtuigd dat vrouwen anders reageren, anders met macht omgaan, andere punten belangrijk vinden, maar hoe maak je dat hard?

"Alles overlaten aan de mannen vind ik niet zo goed. Mannen komen minder vaak op voor vrouwenbelangen. In de enquêtes zat een vraag hierover en dan blijkt dat zeer weinig mannen zich hier-

GEEN MANNENZAAK

vervolg van pagina 3

mee bezighouden. Wie garandeert dan, zeker in gemeentes waar geen vrouwen in de raad zitten, dat al die gelden voor emancipatie toch niet bij sportzaken terecht komen?"

Suggesties

"Wat kun je als partij hieraan doen? Er zijn in een partij twee niveau's te onderscheiden: het basisniveau, dat zijn alle vrouwen die niet actief lid zijn, en het niveau van vrouwen die al actief zijn, maar in een functie terecht willen komen. Dat vrouwen de stap niet nemen om zich kandidaat te stellen, betekent voor de vrouwenorganisatie dat ze hiermee aan de slag moet gaan. Tenslotte zul je de partij moeten dwingen net zo actief te gaan zoeken naar vrouwen met een bepaalde deskundigheid dan dat ze dat doet naar mannen. Hier is weerstand tegen, vooral als er al een paar vrouwen zitten die voldoen aan het beeld *"We hebben een vrouw"*.

"Veel hangt samen met processen waar je als politieke partij nauwelijks invloed op hebt, zoals socialisatieprocessen, de rol van de media en ook de rol van de wetenschap. De wetenschap kan best een belangrijke rol vervullen, mits ze anders gaat definiëren en niet blijven bevestigen dat *"politiek een mannenzaak is"*. Bij onderzoeken blijkt bijvoorbeeld dat vrouwen veel hoger scoren wat betreft betrokkenheid bij abortus. En wat definieer je als politiek? Alleen of ze wel of niet lid zijn van een politieke partij? Vrouwen zijn niet inactief. Dat is waanzin. Als je kijkt naar al die activiteiten in schoolbesturen, buurtacties, maar dat wordt niet gemeten. Als vrouwengroep zouden we meer greep moeten krijgen op de politieke cultuur. Wat is nu vrouwvriendelijk vergaderen? *Het is meer dan alleen niet vergaderen tussen vijf en zeven uur.*

Uiteindelijk heeft alles met macht te maken, omdat het toch een kwestie is van *echt willen*. In de programma's van alle politieke partijen wordt zo langzamerhand wel het belang van deelname van vrouwen aan de politiek onderstreept. Als er dan nog steeds wordt geroepen dat ze niet weten wat ze er aan kunnen doen is er sprake van *niet* echt willen.

"Voorlopig kunnen we ons aanpassen en de politiek mannelijke vorm overnemen om tot iets te komen. Als strategie is dat oke, mits we dan wel duidelijk maken waarom we dat doen. Zowel aan de vorm als aan de politiek-inhoudelijke kant kan dan veel veranderen. *Tot nu toe kent Nederland helaas nog geen politieke partij die zich gelijkwaardig baseert op klassen- en seksenstrijd!*"

ALICE LOETERS

Het rapport "Vrouwen in de lokale politiek" kost f 10,- en kan besteld worden bij: M.H. Leijenaar, Grimburgwal 10, BG, Gebouw 5, 1012 GA Amsterdam.

Eind februari zal het onderzoek afgerond zijn van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP naar het functioneren van PSPvrouwen in de partij. Bevrijding zal hieraan t.z.t. aandacht aan besteden.

GRONINGEN

Onder de armoedegrens

'Werken moet, werken doet je goed.' Met deze kalvinistische en kapitalistische norm zitten we maar mooi opgescheept. Naarmate de werkloosheid toeneemt, gaat deze norm op de 'werkloze' drukken. Het is erg als je werkloos bent, het is je eigen schuld, je bent een profiteur van de sociale voorzieningen. In 1981 waren er ruim 425.000 geregistreerde werklozen en stonden er zo'n kleine 17.000 banen open in Nederland. Voor 96% van de werklozen was er geen werk. En dat percentage wordt met het jaar hoger. In 1982 hebben we de half miljoen overschreden en wat 1983 ons zal brengen, is met het huidige zakenkabinet niet veel goeds.

De huidige sociale wetgeving dateert uit de jaren zestig. Toen was er voor iedereen die dat wilde, wel betaald werk te vinden. De plicht om te solliciteren vormde toen geen enkel probleem.

Nu wordt deze plicht als een onderdrukkingsmiddel tegen de 'werkloze' gebruikt. In de kern komt het hierop neer, dat de overheid erop uit is om de mensen in hun doen en laten, in hun gedachten en gevoelens te beheersen, in de greep te houden, te onderdrukken. Ze worden gedwongen om de argumenten van de politici voor zoete koek te slikken.

Strafkortingen in Groningen

Groningen staat landelijk bekend als een rooie gemeente. Maar, o wee, als we kijken naar de 'daden' van die zogenaamde rooie gemeente. Ben je in Groningen werkloos en wil je zinnig werk verrichten, dat niet in het kader van betaalde arbeid of werkvoorziening via de vrijwilligersvakaturebank past, dan wordt je op je uitkering dertig tot veertig procent gekort.

Twee mensen hebben gezegd niet meer te gaan solliciteren: Fenna Besijn en Martin Duisterwinkel. Vanaf 1 september 1981 weigeren zij om nepsollicitaties te schrijven. Beiden zijn ze erg actief: Fenna in het vrouwenkafé De Del en Martin in de Groenwinkel. Zinnig werk, maar onbetaald. Voor de sociale dienst was dit een reden om per 1 maart 1982 Martin veertig en Fenna dertig procent te korten. De maandelijkse uitkeringen werden f 700 voor Fenna en f 600 voor Martin. Vanaf september 1982 heeft Fenna ook een strafkorting van veertig procent gekregen en krijgt zij dus ook maar f 600 in de maand uitgekeerd.

Fenna en Martin lieten het er niet bij zitten. Ze belandden bij de *procedures*. Wil je in beroep gaan tegen de beslissing van de sociale dienst dan moet je in beroep gaan tegen de beslissing van de *RWW-kommissie*. Deze kommissie bespreekt alle zaken, aanvragen of heronderzoeken met betrekking tot de uitkering en adviseert (= beslist) dan voor de sociale dienst. Om hiertegen in beroep te gaan, moet je een bezwaarschrift indienen bij het *College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente* waarin

je woont. Je bezwaar wordt behandeld door de kommissie bezwaarschriften Algemene Bijstandswet. Deze kommissie geeft een advies aan het College en het College beslist tenslotte.

Fenna en Martin's bezwaarschriften werden verworpen. De volgende stap is een bezwaarschrift in te dienen bij het *College van Gedeputeerde Staten van de provincie*. Na verloop van tijd moet je dan voor een Kamer van Gedeputeerde Staten je bezwaarschrift toe lichten en eventueel aanvullen.

Voor Fenna betekende dit, dat het College besloot dat de gemeente de strafkorting van dertig procent moet terugbrengen tot tien procent (met terugwerkende kracht vanaf 1 maart 1982). Tot nu toe heeft zij hiervan nog niets gemerkt. Integendeel zelfs, want de gemeente heeft haar strafkorting per 1 september 1982 verhoogd.

Martin had alleen bezwaar aangetekend tegen de sollicitatieplicht. Zijn bezwaar-

De hand meer dan ooit op de portemonnee

foto: Hannes Wallrafen

schrift werd niet gegrond verklaard, wat wil zeggen, dat Martin verplicht blijft te solliciteren.

Ellende

Je kunt je afvragen, waarom iemand zich de ellende van het betaald werk weigeren op de hals haalt. Fenna zegt hierover: 'Hoewel ik de ellende heb onderschat, het is toch veel slopender dan je je in het begin kan voorstellen, zou ik het toch weer net zo doen. Ik wil zelf bepalen waar ik me wel en niet mee bezig hou, en met name in de werksituatie want tenslotte ben je daar pakweg acht uur per dag, het grootste deel van je leven, mee bezig. Wat ik doe is niet wereldveranderend, het is wél een hele persoonlijke keuze hoe ik mijn leven wil leven. Het gaat mij om de zeggenschap die je hebt over waar je mee bezig bent. Dat je zélf uitmaakt wat belangrijk en zinvol is.

Ik hoor heel vaak mensen zeggen dat ze dit of dat óók anders willen maar dat dat nou eenmaal niet kan. Er op staan dat het toch gebeurt is gevaarlijk want dan krijg je ruzie en vlieg je er mischien wel uit.

Bijna dagelijks werd ik uitgemaakt voor vieze pot en het kost me heel wat energie om daar op een goeie manier mee om te gaan. Dit soort bezigheden verdraagt zich niet met het werken in loondienst.

Omdat ik niet schizofreen wil worden heb ik gekozen voor een leven dat past bij mijn overtuiging, dat klopt met hoe ik over de dingen, deze maatschappij denk. Dat ik geen werk heb is nog tot daar aan toe, de werkloosheid is immers ook erg groot, maar dat ik daar ook voor kies vindt men schandalig en afkeurenswaardig.

Als ik vertel dat ik in het vrouwenkafé werk en daar samen met anderen culturele programma's verzorg, dan is dat prima. Maar als ik erbij vertel dat ik dit onbetaald doe is dit werk onmiddellijk gedegradeerd tot leuke hobby.

Ik ga, met de steun van anderen, nog wel even door, zeker tot en met het eind van de procedures. De voldoening van mijn persoonlijke keuze is gelukkig nog groter dan de ellende die ik ervan ondervind.'

Beurs

Fenna en Martin worden ondersteund door een aantal mensen die achter hun eisen (geen sollicitatieplicht, geen strafkortingen) staan. In het najaar van 1981, nadat ze hun bezwaarschriften bij de gemeente hadden ingediend, hebben ze samen met een aantal andere mensen vrijwillig(st)ersinstellingen aangeschreven om ondersteuning te krijgen. In november 1981 ontstond er een vaste groep, genaamd Beurs; beweging

tegen de sollicitatieplicht en strafuitkeringen.

In maart 1982 werd de eerste krant uitgegeven. Vanaf die tijd stond Beurs bij de sociale dienst, wanneer de werkbriefjes ingeleverd moesten worden door de uitkeringstrekkenden, en stempelden de werkbriefjes met de leuze: "Ik ben tegen sollicitatieplicht".

In december 1982 verscheen Beurskrant 2. Verder worden er maandelijks Beursberichten met het laatste nieuws over werkloosheid, hun akties en de stand van zaken betreffende de bezwaarschriften uitgebracht.

Kort samengevat wil Beurs de afschaffing van sollicitatieplicht en strafuitkeringen, een basisinkomen voor iedereen, een dienstverlenende functie voor de sociale dienst en het arbeidsburo en geen kontrolerende. Verder wil Beurs dat de gemeente Groningen alles doet om de positie van werklozen te verbeteren.

In september 1982 is er een steunfonds opgericht voor mensen die zijn gekort wegens het niet solliciteren. Bijdragen, ook van mensen buiten Groningen, zijn van harte welkom op gironummer 80 23 95 van de Bondsspaarbank te Groningen, met vermelding van rekeningnummer 90.43.85.000 ten name van Beurs "HELP COR DE WINTER DOOR".

Bij de begrotingsbehandeling van de gemeenteraad in Groningen op 23 november 1981 diende het PSP-gemeenteraadslid een motie in waarin hij vroeg om een afschaffing van de sollicitatieplicht en een ruimere toepassing van het individualiseringsbegrip. Er bleek echter grote onwil bij de PvdA te zijn om de motie te ondersteunen. Een opiniepeiling leverde op, dat de CPN, PPR en de PSP voor de motie zouden stemmen, de PvdA, CDA, VVD en GPV tegen. D'66 zou bij stemming tegen zijn vanwege de positie van de wethouder. De motie is daarom ingetrokken. Wie nu nog beweert, dat Groningen een rooie gemeente is, heeft het bij het verkeerde eind.

JOSEPHIEN STEENHUIS

bron: Beurskrant 1 en 2, uitgave van BEURS, p/a Van Julsinghastraat 7, Groningen, tel. 050 - 13 77 50 b.g.g. 14 01 40.

MEIDENTRIBUNAAL

Sukcesvol

In het weekend van 22 en 23 januari vond het Meidentribunaal plaats, georganiseerd door de meidengroep van de PSP-jongeren. Na een jaar praten, nadenken en organiseren werden tijdens dit tribunaal vragen aan de orde gesteld als waarom meiden zo weinig actief zijn in politieke partijen en actiegroepen en wat moet er aan die organisaties veranderen om ze aantrekkelijk te maken voor meiden. In BEVRIJDING doet de meidengroep verslag van een succesvol weekend.

Zelf hadden wij al wat antwoorden op de centrale vragen van dit tribunaal, maar we wilden ook anderen, bijvoorbeeld meiden die niet in actiegroepen zitten, aan het woord laten. Nu eens niet met spreeksters en moeilijke discussies, omdat juist daarmee veel meiden moeite hebben. Het moest een weekend worden waar de meiden zelf iets aan het doen waren, om zelf te ervaren of ze wel of niet met politiek te maken hebben (of willen hebben) en om te ontdekken dat politiek niet alleen geklets van heren uit Den Haag is. Ontdekken dat politiek van alles met jezelf te maken heeft.

De organisatie van het meiden-weekend had besloten dat te doen door middel van een aantal *workshops*: met haarverven, toneel, kabaret, het maken van een lied, poppenkast over thuis, video, kletsen met vrouwelijke Kamerleden, ganzenborden met meiden van de KWJ (jongerenvakbond) en nog véél meer. De dag voor het weekend hebben we de hele dag gesjouwd, spullen opgehaald en de zaal ingericht. Zaterdagmorgen zag het er in de jeugdherberg 'Ockenburg' in Den Haag al heel gezellig uit. Natuurlijk waren wij allemaal heel zenuwachtig, want het was de eerste keer dat we zoiets organiseerden. Maar daar kwamen ze in groepjes van soms wel vijftien tegelijk binnenstappen, beladen met tassen en rugzakken. Uiteindelijk waren we, onszelf en de workshop-begeleidsters meegerekend, met zo'n tweehonderd meiden.

Het was meteen een gezellige boel zaterdagmiddag: overal gesminkte meiden met felgroene haren, aan het praten, aan het tekenen, bezig met knippen en plakken of toneelspelen. Er hing echt een prima sfeer, soms wel een beetje te rommelig, met al die door elkaar lopende meiden, maar niets ging echt helemaal fout.

Na de workshops werd er een nabespreking gehouden in groepjes van tien. Er werd gepraat over wat de meiden ge-

daan hadden, of dat nou wel of niet met politiek te maken had. Tijdens dit gesprek werden de belangrijkste dingen op grote stukken papier geschreven. 's Avonds, na het eten, werd de film 'De stilte rond Christine M.' bekeken, die prima in de smaak viel en daarna was het swingen geblazen. Vermoed dook iedereen, aan het eind van de eerste dag in bed.

Zondag, de tweede dag, moetsen we weer vroeg uit de veren want rond tien uur traden de meiden van de werkgroep 'Spel en kabaret' met hun werkstuk op: ontzettend leuk en goed. Daarna werd in kleine groepjes het hele tribunaal besproken. De algemene konklusie was dat iedereen zich uitstekend vermaakt had. Een gedeelte van de meiden vond dat het geheel niet zo veel met politiek te maken had gehad en over het punt 'Wat is politiek' liepen de meningen nogal uiteen.

Het weekend werd afgesloten met een optreden van een kabaretgroep en een borrel.

De meidengroep gaat over de resultaten (en al het andere) van het weekend een brochure maken. In de tussentijd zijn er allerlei andere en nieuwe ideeën ontstaan, onder andere het organiseren van een meiden-tentenkamp tijdens de komende zomer. Meiden die zin hebben om mee te werken of andere ideeën hebben: laat wat van je horen.

Meidengroep PSP-jongeren

De brochure met het verslag van het meiden-weekend wordt toegezonden als je het schriftelijk besteld bij: PSP-jongeren meidengroep, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Op dat adres kun je je ook opgeven als je aan de activiteiten van de meidengroep wilt meedoen.

WANT DE VLAM STERFT NIET

Tina Modotti is een fascinerende vrouw, haar levensgeschiedenis bewogen. Geboren in 1896 in een Italiaans arbeidersgezin als één van de zes kinderen, werkt als kind in een textiel fabriek. Wordt, inmiddels 24 jaar oud, filmaktrice in Hollywood, later fotografe in Mexico. Belandt, na een uitzetting uit Mexico, via Berlijn in Moskou. Werkt voor de Internationale Rode Hulp in de Sowjet-Unie en tijdens de burgeroorlog in Spanje. Sterft, 46 jaar jong, aan een hartaanval in Mexico. We schrijven dan 1942. Alhoewel tijdens haar leven bekend, raakt zij na haar dood in de vergetelheid; tot zij een paar jaar terug, in haar geboorteland, werd herontdekt.

Roel Sandvoort schetst het leven van deze vrouw, de feministe, kommuniste, anti-fasciste en fotografe Tina Modotti.

Tina Modotti werd op 16 augustus 1896 als tweede kind van Giuseppe en Assunta Modotti geboren. Haar geboorteplaats was Udine, een stad ten noordwesten van Venetië aan de voet van de Alpen, in het grensgebied van Italië, Oostenrijk en het huidige Joegoslavië. Gebrek aan werk dwong het gezin, bestaande uit de twee ouders en uiteindelijk zes kinderen een paar jaar later tot vertrek naar Oostenrijk. Daar vond haar vader werk als metselaar. In 1905 keerden zij terug naar Udine. Twee jaar later vertrok haar vader weer, ditmaal alleen en nu naar de Verenigde Staten, naar San Fransisco. In deze stad woonden rond die tijd al zo'n 17.000 Italianen in een hechte gemeenschap, met eigen bakkerijen en andere winkels, kafés en restaurants. Met eigen kranten en eigen theatergroepen. Giuseppe Modotti spaart om zijn gezin ook te laten emigreren. Tina komt in 1913. Onmiddellijk na aankomst vindt zij werk, op een textiel fabriek, voor twaalf uur per dag . . . .

Haar vader, zelf amateur-muzikant, bracht zijn kinderen interesse voor muziek en andere kunstvormen bij. In 1915 bezoekt Tina een tentoonstelling in San Fransisco en ontmoet daar *Roubaix de l'Abrie Richéy*, een van oorsprong Frans-Canadese dichter en schilder. Ze raken met elkaar bevriend en trouwen twee jaar later. Tina verhuist met Roubaix (voor vrienden 'Robo') naar Los Angeles. Hun huis wordt een verzamelplaats voor schrijvers en artiesten met vernieuwingsideeën. Onder hen bevindt zich *Edward Weston*, een fotograaf. Via haar kennis komt Tina in contact met de Amerikaanse filmindustrie, met *Hollywood*. Ze treedt op, rond 1920, in een aantal films. De regisseurs gebruiken haar als 'zuidelijk' type: een zigeunerin, een haremmeisje. Begin '22 sterft Robo, op reis in Mexico. Tina vertrekt, met Edward Weston, naar dat Middenamerikaanse land.

Tussen 1910 en 1920 was Mexico het strijdtoneel van een revolutionaire

strijd, met als één van de aanvoerders *Zapata*, tegen het grootgrondbezit, de kerk, de regering en de buitenlanders. In 1920 komt de laatst overgebleven revolutionaire aanvoerder Obregon aan de macht. Tijdens zijn regering blijven de twee grondwetsartikelen over het staats eigendom van de grond en de arbeidsvoorwaarden slechts op papier bestaan.

In deze periode maakt de volkskunst in Mexico een bloei door. De muurschilders verven marktpleinen, regeringsgebouwen en kerken vol met beelden van de revolutie. De Mexicaanse volksmuziek en de regionale muziekinstrumenten komen in de mode. Daarnaast gebeurt er meer: er ontstaat een vrouwenbeweging. Vrouwen eisen een gelijkwaardige plaats in de samenleving, eisen stemrecht en een aandeel in de regering en de economie, eisen recht op onderwijs.

Dat is de situatie die Tina Modotti in Mexico aantreft als zij begin '22 in Mexico aankomt.

Van Edward leert Tina Modotti fotograferen, zij werkt in zijn donkere kamer, helpt hem met afdrucken. Samen met Weston trekt zij het land door, ze fotografeert in het cirkus, ze fotografeert kerken en, voor een boek, muurschilderingen van Diego Rivera. In 1924 heeft zij, tezamen met andere fotografen - waaronder Weston - haar eerste tentoonstelling. In 1925 heeft zij haar tweede tentoonstelling, dit keer alleen met Weston. De organisatoren hebben aan deze expositie de titel *'De keizer van de fotografie en de mooie Tina Modotti - een onweerstaanbaar paar'* gegeven. Modotti is daar, terecht, woedend over. Het werk van Weston wordt, in deze titel, op waarde geschat, terwijl Modotti wordt beoordeeld op haar uiterlijk. Dat was niet de eerste keer (Hollywood!), maar zou ook niet de laatste keer zijn . . . .

Eind 1926 verlaat Edward Weston Mexico. Tina en hij zullen elkaar nooit meer zien, maar blijven elkaar nog jarenlang heel intensief schrijven. Voor-

namelijk over hun persoonlijke leven en over hun werk, de fotografie. Ondanks Tina's latere activiteiten, schrijven ze elkaar nooit over politiek: Weston was een felle anti-kommunist.

In deze tijd kwam Tina weer in contact met *Xavier Guerrero*, een kunstschilder die zij al eens eerder in Los Angeles had ontmoet. Guerrero was een politieke activist en lid van de kommunistische partij, waar Tina in 1927 ook lid van wordt. In datzelfde jaar leert zij *Vittorio Vidali* kennen, een Italiaan uit Triëst, dus een streekgenoot van Modotti. Vidali was wegens politieke activiteiten uitgewezen uit de Verenigde Staten. Samen met Vidali wordt Tina steeds aktiever in de politieke beweging: onder andere in de Anti-Imperialistische Beweging van Amerika en zij helpt bij het oprichten van het Italiaanse Anti-fascisme Komitee. Ook nam zij deel aan de 'Handen-af van Nicaragua'-kampagne, tegen de inmenging van de VS in dat land.

Internationaal succes

Sinds 1927 publiceert Modotti haar werk in het Spaans/Engelse blad *Mexican Folkways*, een blad over de Mexicaanse (volks)kunst. Niet alleen in Mexico raakt zij bekend: foto's van haar worden gepubliceerd in het *British Journal of Photography*, de *Revue Mensuelle Illustré* (uit België) en het Newyorkse kunstblad *Creative Arts*. Ze wordt door buitenlandse galeries uitgenodigd werk voor tentoonstellingen te sturen (tot uit Praag toe) en de firma Agfa vroeg haar hun nieuwe fotografische papier te testen. De Amerikaanse kunstkritikus Carleton Beals maakte voor 'Creative Arts' een vergelijking tussen het werk van Weston en Modotti: ". . . voor mij is zij abstrakter, intellektueler en lichter dan Weston. De invloed van Italië is zichtbaar in haar onmiddellijke reactie op het fascisme. Het is te betreuren dat

haar houding ten opzichte van de fotografie veranderd is. Zij stelt zich niet langer tevreden met een perfecte afdruk voor rijke verzamelaars, maar is geïnteresseerd in een groter publiek. Haar thema's kunnen nu, bijvoorbeeld, een paar donkere handen met witte nagels zijn, die een hamer vasthouden. En zij houdt van mensen, mensenmenigten".

Andere fotografie

Wat Beals in zijn kritiek beschrijft klopt: Tina Modotti verlaat de fotografische paden die Edward Weston haar gewezen had en gaat anders fotograferen. Zij legt bewust het 'moderne' leven vast, telegraafpalen en -draden tegen een achtergrond van donkere wolken, arbeiders aan het werk. Ze maakt foto's van krantenlezende arbeiders, van de achterbuurten van Mexico.

Zelf schreef zij, in een artikel dat gepubliceerd werd in 'Mexican Folkways' eind '29: "De vraag of de fotografie kunst is of niet, is van weinig betekenis. Belangrijk is een onderscheid te maken tussen goede en slechte fotografie. Goede fotografie aksepteert aan de ene kant de haar opgelegde technische grenzen en maakt aan de andere kant gebruik van alle mogelijkheden en eigenschappen die het medium biedt. Slechte fotografie (. . .) grijpt daarentegen terug naar alle mogelijke manieren van imitatie".

Naast haar fotografisch werk vertaalt zij voor *El Machete* (de krant van de Kommunistische Partij) artikelen vanuit het Italiaans in het Spaans. Op de redactie van deze krant ontmoet zij, in juni '28, *Julio Antonio Mella*. Mella is afkomstig van Cuba. Daar was hij, in 1923, de oprichter van de studentenbond die tot in de tijd van Castro betrokken zou zijn bij elke revolutionaire opstand. Mella is, met zijn Studenten Federatie, actief in het verzet tegen de diktatoriale regering van generaal Machado. Hij moest uiteindelijk, in 1927, uit zijn land vluchten en komt in Mexico terecht.

Mella en Modotti raken met elkaar bevriend en gaan in september '28 samenwonen. Als zij op 10 januari '29 samen thuis komen wordt Julio Mella opgevoerd door een huurmoordenaar van het Machado-regiem. Julio wordt door twee kogels in de buik en schouder getroffen, wordt naar een ziekenhuis vervoerd, geopereerd, maar overlijdt een paar uur later.

De rechtse boulevardpers maakt van deze gelegenheid gebruik om Tina Modotti verdacht te maken: zij zou over het gebeuren niet de waarheid hebben verteld en zelf bij de moordaanslag op haar vriend betrokken zijn geweest. Naar aanleiding van dit soort krantenberichten doet de politie een inval in

Tina Modotti

haar woning, neemt persoonlijke brieven en foto's in beslag en Tina wordt onder huisarrest geplaatst. Eens te meer ruikt de pers zijn kans om de kommunisten onder vuur te nemen. Het dagblad Excelsior was in het bezit gekomen van foto's die door de politie waren meegenomen en publiceert: "Eén van Mella en een andere van Modotti, zijn geliefde. Beide foto's laten deze twee personen geheel naakt zien in een houding die aanvaardbaar zou zijn voor schaamteloze criminelen, maar niet voor de apostelen van het kommunisme. Dit moet voor nette mensen genoeg zijn om zijn minnares in te delen bij de categorie van de vrouwen die hun liefde verkopen".

Tijdens het proces, dat uiteindelijk tegen Tina Modotti wordt gevoerd, komt aan het licht dat de Cubaanse regering en de Mexicaanse politie bij de aanslag op Mella betrokken zijn geweest. De kommissaris van Mexico Stad wordt ontslagen en de Mexicaanse ambassadeur in Havana wordt teruggeroepen.

Uitwijzing

Kort na de moord op Mella krijgt Tina een baan aangeboden als vaste fotografe van het Nationale Museum. Zij weigert: "Het was, als lid van de partij en als kameraad van Mella, onmogelijk deze baan te accepteren". Wel stemt zij toe in een tentoonstelling van haar werk in de Nationale Bibliotheek in november 1929. Ze merkt dat de ontwikkelingen in het land haar binnenkort zullen dwingen Mexico te verlaten. Ze schrijft aan Weston: "... ik vind dat ik, als ik het land moet verlaten, bijna verplicht ben een tentoonstelling te houden. Niet om te laten zien wat ik gemaakt heb, maar speciaal om te laten zien wat fotografisch mogelijk is zonder in koloniale kerken en het schilderachtige platteland te vervallen".

Begin '30 wordt Pascual Rubio president van Mexico. Tijdens zijn installatie wordt hij beschoten. Onder andere Tina Modotti wordt aangeklaagd als lid van de samenzwering. Zij wordt gearresteerd. Na tien dagen in de gevangenis gaat zij in hongerstaking, haar uitwijzing volgt na drie dagen. Twee dagen krijgt zij de tijd om orde op zaken te stellen en te vertrekken. Maar waar moet zij heen. Uiteindelijk kan zij mee met een Hollandse boot, de 'Edam'. Dit schip is op weg naar Europa, maar via een omweg. Het schip legt aan in New Orleans, daar wordt nieuwe vracht geladen, met als gevolg dat Tina acht dagen door de Amerikaanse immigratiedienst wordt vastgehouden. In een brief aan Weston schrijft zij daarover: "De krantenmensen renden als vraatzuchtige wolven achter me aan. Een verslaggever, die ik een interview weigerde, probeerde mij te overreden met het argument dat hij alleen zou schrijven hoe mooi ik ben. Waarop ik zei dat ik niet inzag wat 'schoonheid' met de revolutionaire beweging of de uitwijzing van kommunisten te maken heeft. De vrouwen wor-

den hier zeker met 'Hollywood'-maatstaven gemeten . . . ."

Nederland

In maart 1930 komt zij aan in Rotterdam. De Nederlandse autoriteiten willen haar niet toelaten: de Italiaanse ambassade had verzocht haar onmiddellijk naar Italië uit te wijzen. De Hollandse vakbonden schakelen advocaten voor haar in met als resultaat dat zij het schip mag verlaten als zij ons land diezelfde dag verlaat. CPN-leden zorgen ervoor dat zij wordt toegelaten tot Duitsland. Half april komt zij aan in Berlijn. Al snel sluit zij zich aan bij een vereniging van professionele fotografen, komt in het bezit van een perskaart en krijgt reportagewerk voor kranten aangeboden. Maar zij voelt zich daartoe niet in staat: "Ik ben niet agressief genoeg. Het type propaganda-fotografie waarmee ik in Mexico bezig was wordt hier al gedaan. Er is hier een vereniging van Arbeidersfotografen en de arbeiders maken hier zelf die foto's en hebben natuurlijk betere mogelijkheden dan ik, omdat het hun eigen leven en problemen zijn die zij fotograferen".

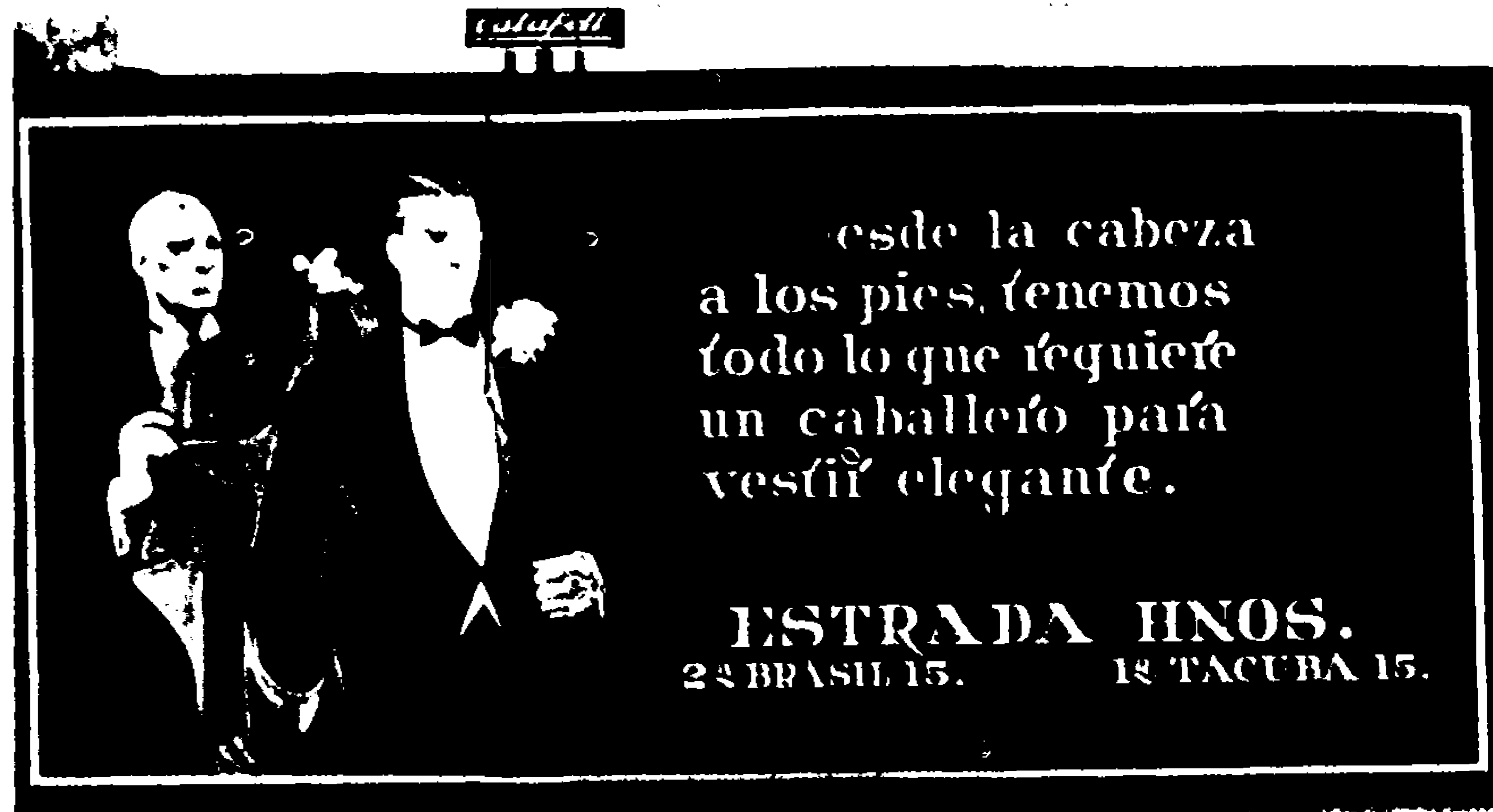
Het fotograferen in Berlijn gaat haar bovendien in het begin niet makkelijk af, het licht is er anders dan in Mexico en haar eerste foto's zijn dan ook allemaal onderbelicht.

Haar verblijf in deze stad is maar van korte duur. In september boeken de nationaal-socialisten een forse verkiezingswinst, ze gaan naar 107 zetels met zes miljoen stemmen. Deze ontwikkeling doet Modotti besluiten naar Rusland te vertrekken. Vittorio Vidali, die met een vals paspoort samen met Tina op de 'Edam' Mexico verlaten had, zorgt dat zij in Moskou terecht kan.

Voor haar is Moskou een verademing, ze komt onmiddellijk in contact met daar levende buitenlanders, voornamelijk Amerikanen, en met mensen uit de Russische filmwereld. In Moskou stopt zij met fotograferen. Waarom zij dat doet, is niet duidelijk. Maar het is waarschijnlijk dat de konfrontatie met het werk van de Russische fotografen haar onzeker maakte over haar eigen werk. Via Vidali komt zij in contact met het werk van de *Internationale Rode Hulp*, waarbij zij ook in Mexico al betrokken was geweest. De Kommunistische Partij biedt haar een baan aan als fotografe, maar ze weigert omdat ze "... de camera niet gebruiken kan, als er zoveel te doen is".

Spaanse burgeroorlog

In opdracht van de Internationale Rode Hulp reist ze door de Sowjet-Unie en, in 1934, naar Spanje. Door de Guardia Civil wordt zij het land uitgezet. Ze wordt wel tot Frankrijk toegelaten, komt in Parijs terecht waar zij haar werk voor de Rode Hulp voortzet. Ze organiseert onder andere solidariteitsmanifestaties voor bekende slachtoffers van het fascisme: Thälmann, Dimitrov en Gramsci. Eind '35 kan zij naar

desde la cabeza
a los pies, tenemos
todo lo que requiere
un caballero para
vestirse elegante.

ESTRADA HNOS.
24 BRASIL 15. 18 TACUBA 15.

Tegenstelling

foto: Tina Modotti/Mexico-Stad

Spanje terugkeren. Ze zet zich op talloze plaatsen voor de republiek in. Als op 17 juli 1936 de burgeroorlog uitbreekt werkt ze als kokkin, verpleegster en personeelschef. Voor de Internationale Brigade werft ze vrijwilligers, is actief aan het front, in de steden en dorpen die moeten worden geëvacueerd en is actief bij het afvoeren van gewonde soldaten en vluchtelingen. Ook werkt zij als verslaggeefster voor het weekblad *Ayuda* (Hulp) van de Internationale Rode Hulp. Eind '39 komt er voor Tina Modotti een eind aan de Spaanse burgeroorlog als zij op een vals paspoort, als vluchteling, Frankrijk binnenkomt. Ze belandt in Parijs en krijgt daar een visum voor Mexico, dat achter de Republikeinen had gestaan en vluchtelingen van alle nationaliteiten toelaat.

Half april '39 komt ze in Vera Cruz aan en reist door naar Mexico-Stad.

Tina Modotti wordt actief in de Antifascistische Alliantie Garibaldi en begint ook weer met fotograferen. Ze werkt onder andere aan een boek, dat helaas nooit is verschenen. De negatieven van de foto's, die ze daarvoor maakte, zijn verdwenen. Ze raakt bevriend met *Pablo Neruda*, die ze ook in Spanje ontmoette. Neruda, de beroemde dichter/schrijver, was op dat moment konsul-generaal voor Chili in

Mexico. Ook komt zij in contact met *Hannes Meyer*, de laatste directeur van het Bauhaus (het Duitse kunstinstituut in de twintiger jaren dat een enorm belangrijke rol speelde bij de vernieuwing van de architectuur, de vormgeving en verschillende kunstvormen).

Op 5 januari 1942 is Tina aanwezig op een feestje in het huis van Hannes Meyer. Aan het eind van de avond verlaat zij de bijeenkomst met een taxi. In deze auto krijgt zij een hartaanval en overlijdt ter plaatse. Na haar onverwachte dood gaat in Mexico het gerucht dat zij het slachtoffer van een vergiftiging zou zijn geworden, maar vrienden wisten dat zij ook in Europa al moeilijkheden met haar hart had.

Duizenden mensen volgden haar kist op weg naar het Pantheon Dolores, de begraafplaats waar ook Robo begraven ligt.

Pablo Neruda schreef na haar dood een gedicht dat begint met de regels *'Tina Modotti, zuster, je slaapt niet, nee, je slaapt niet: misschien hoort je hart de rozen van gisteren groeien, de laatste rozen van gisteren, de nieuwe rozen. Rust zacht, zuster'* en eindigt met *'... met jouw naam verzwijgen en noemen we andere namen. Want de vlam sterft niet'*.

Toch maar een gat in de grond

De Sowjet-Unie en de Verenigde Staten onderhandelen nog steeds in Genève over de kernwapens.

In december en januari kwamen de Russen met twee voorstellen. Het resultaat is dat de onderhandelingen (even?) uit het slop zijn gehaald.

Maar wat is de waarde van de Russische voorstellen? En is de zogenaamde 'nul-optie' aan het wankelen? Maar bovenal: worden die nieuwe kernwapens nou geplaatst of niet?

Gerard Ruijs groef voor BEVRIJDING een anti-nukleaire valkuil in zijn koffiedik: wie valt erin?

Ontegengesteld heeft de Sowjet-Unie het initiatief in handen bij de onderhandelingen in Genève over de vermindering van de middellange afstands-raketten in Europa. Tegenover de reeks van voorstellen steekt de twee jaar nul-optie mager af.

Maakte de Nucleair Planning Group van de NAVO zich in november nog zorgen over de impasse in Genève, het heeft er nu alle schijn van dat de voorstellen die Andropov in december lanceerde, de onderhandelingen voorlopig weer uit het slop hebben gehaald. In NAVO-kringen wordt het voorstel dan ook geïnterpreteerd als een succes van het dubbelbesluit. De vastbeslotenheid van de NAVO om de nieuwe kernwapens te plaatsen in Europa, zou de Russen hebben gedwongen nu serieus te onderhandelen.

Kortweg komt het voorstel van december hierop neer: de Sowjet-Unie neemt genoegen met evenveel raketten in Europa als daar door Frankrijk en Groot-Brittannië zijn opgesteld in ruil voor het niet plaatsen van kruisraketten en Pershings door de NAVO. Er zouden dan zo'n 162 SS-20's in Europees Rusland overblijven, de 81 andere zouden kunnen worden vernietigd, of verder naar Azië worden opgeschoven. Daarnaast moet er - eventueel apart - onderhandeld worden over de vliegtuigen met nukleaire taken, opdat beide partijen evenveel middellange afstands-systemen overhouden.

Eendracht

Begin januari lanceerde het Warschau-pakt nog het plan voor een niet-aanvals-verdrag, terwijl de Sowjet-Unie gedurende de onderhandelingen in '82 met een zekere regelmaat de Amerikaanse onderhandelaars nieuwe initiatieven en plannen voorschotelde: het stopzetten van de produktie van de SS-20, het plan voor een gefaseerde evenredige vermindering van alle middellange afstands-raketten in Europa, en het voorstel voor een kernwapenvrije zone in Midden-Europa.

Rekenarij over het eerste Russische voorstel levert op dat West-Europa (kwantitatief) aan de laagste Russische bedreiging bloot zou staan sinds het begin van de jaren '60. Maar dat gegeven

zal wel niet veel opleveren gezien het feit dat de nieuwe Westerse kernwapens nauwelijks een militaire betekenis hebben, maar vooral zijn bedoeld de eendracht van het Westerse bondgenootschap nog eens te tonen: aan de vijand, maar niet minder aan elkaar.

Wat is nu de waarde van de Russische voorstellen? Voorzover mijn Ruslandkunde reikt mogen we er uit opmaken dat de Sowjet-Unie serieuzer tot een vergelijk probeert te komen dan de Verenigde Staten. Rusland heeft daar ook belang bij. Het in het vijfjarenplan van Weinberger onthulde streven om door middel van de bewapeningswedloop het Warschaupakt economisch uit te putten mist zijn werking niet: de last van de bewapeningsuitgaven drukt in het Oostblok nog zwaarder op de economische ontwikkeling dan bij ons. De politieke stabiliteit van het Pakt komt dat zeker niet ten goede.

Teruggefloten

Anderzijds moet het ontwapeningsstreven van de Sowjet-Unie niet worden overschat. De uitvoerigheid waarmee bij de presentatie van het plan voor een niet-aanvalsverdrag wordt afgegeven op het imperialisme, kolonialisme, het misbruik van bewustzijns en opinievormende instrumenten als pers, radio en TV in het Westen, is evenredig aan de zwijzaamheid over de eigen rol in het recente verleden. Kritiek daarop wordt afgedaan als inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Verder floot óók de Sowjet-Unie deze zomer haar onderhandelaar terug toen deze met de Amerikaanse vertegenwoordiger een informeel akkoord dreigde te sluiten.

In hetzelfde licht mogen de beschuldigingen worden beschouwd die de voorzitter van de officiële Russische vredesbeweging richtte aan het adres van de organisaties van de tweede Konventie over Nukleaire ontwapening in Berlijn in mei '83. Het voorstaan van eenzijdige ontwapeningsstappen wordt dan wel door de Russen toegejuicht; elke zweem van kritiek op het Oostblok en haar officiële vredesbeweging is niet meer dan *zoveelste* (. . .) *poging een wig te drijven in de ware vredeskrachten!*

Wat Genève betreft: een ding is zeker,

de nul-optie is aan het wankelen gebracht, als probeert Amerika met ferme taal het tegendeel te bewijzen. Verschillende Europese leiders beginnen nu te benadrukken dat gezocht moet worden naar een kompromis. Uitvoering van het plaatsingsbesluit begint dan ook steeds minder aantrekkelijk te worden, gezien het verzet dat dat op zal roepen, en vanuit elektorale overwegingen die her en der op de achtergrond meespelen.

Eventueel zouden de onderhandelingen kunnen uitlopen op een kompromis waarbij een verminderd aantal nieuwe kernwapens worden geplaatst, bijvoorbeeld alleen op Sicilië en in Engeland. We zijn dan weer een bewapeningsronde verder, terwijl het verzet tegen zo'n besluit zeer moeilijk te organiseren zal zijn.

Niet afwachten

Al met al geen reden om ontwapeningsstappen te verwachten uit Genève. Zeker niet van de kant van de Verenigde Staten, die naast de nul-optie niet verder komt dan het ontslaan van haar onderhandelings-top om hen door nog konservatievere lieden te vervangen. Zij blijft volharden in haar immense bewapeningsprogramma om overal in de wereld te kunnen ingrijpen, (liefst?) op meer plaatsen tegelijk.

Tekenend voor de sfeer in de huidige regeringskringen van de Verenigde Staten zijn de ideeën die daar rondwaren over de mogelijkheid van een langdurige kernoorlog. Plaatsvervangend onderminister van defensie *T.K. Jones*, die speciaal is belast met onderzoek en uitvoering op het gebied van nukleaire middellange afstands-raketten verklaarde: "Om een nucleaire aanval te overleven wordt de Sovjet burgers, die geëvacueerd zijn naar de rand van hun stad, aangeraden een gat te graven, dat eerst te bedekken met jonge boomstammetjes en daar over heen een meter aarde te scheppen. (. . .)

Amerikanen zou geleerd moeten worden hetzelfde te doen. Als er genoeg schoppen zijn kan iedereen overleven". (*Intermediair*, 14-1-83)

Nederland mag kiezen: of iedereen zijn eigen kuil in de Volgermeerpolder of een begin maken met eenzijdige ontwapening. Op Genève hoeven we niet te rekenen.

GERARD RUIJS

(advertentie)

Pas verschenen:

Anti Imperialisme Cahier nr. 11:
Socialisme in de Derde Wereld

6 case studies: Angola, Mozambique, Kaap Verdische Eilanden, Cuba, Nicaragua en Vietnam.

f 12,50; 204 pagina's, gebonden.

Te bestellen door overmaking van f 12,50 plus f 4,50 verzendkosten op gironummer 3998936 t.n.v.

AI redactie, Guyotstraat 6, 6524 AV Nijmegen.

(advertentie)

De Radio en Televisie Commissie (kortweg RTC) van de PSP verzorgt voor de partij twintig radio- en vier TV-uitzendingen per jaar. Deze programma's hebben een lengte van tien minuten per keer. In de maanden juli en augustus worden geen uitzendingen verzorgd.

De doelstellingen van de programma's zijn:

- de PSP profileren als actieve pacifistisch-socialistische partij
- het winnen van strijdbaar linkse mensen voor het lidmaatschap van de partij

Voor het maken van TV-programma's zoeken wij

PROGRAMMA-MAKERS (V/M) PRODUCENTEN (V/M)

Gevraagd wordt

- lidmaatschap van de PSP en het op de hoogte zijn van de standpunten en de activiteiten van de partij
- het zelfstandig kunnen maken en/of produceren van een TV-programma (op 16mm. film)
- goed samen kunnen werken en voldoende tijd beschikbaar hebben

Geboden wordt

- een plezierige werksfeer
- kontakten met vertegenwoordig(st)ers uit alle geledingen van de partij
- vergoeding van onkosten

Ben je geïnteresseerd, neem dan contact op met: Theo Engelen, tel.: (040) 43 89 40.

Een beslissend jaar ?

1983 wordt een belangrijk jaar voor de vredesbeweging. Aan het einde van dit jaar zal er worden beslist of er al dan niet kruisraketten in Nederland komen. De uiteindelijke beslissing van de Nederlandse regering zal hoe dan ook zijn invloed hebben op de situatie in de ons omringende landen. Het zal ook invloed hebben binnen de Nederlandse politiek: de kernbewapening is één van de heetste hangijzers geworden. De vredesbeweging zal er van harte aan meewerken dat dat vuur nog iets hoger wordt opgestookt. Er worden verschillende akties voorbereid, welke op 29 oktober middels een landelijke demonstratie in Den Haag tot een hoogtepunt dienen te komen. De mogelijke akties werden op een aktiekonferentie op 5 februari in Utrecht doorgenomen.

50+ tegen kerngeweld: dit jaar moet de beslissing vallen

foto: Piet den Blanken

Anderhalf jaar na de massale demonstratie van 21 november in Amsterdam is het nog steeds niet zeker dat de kruisraketten niet zullen worden geplaatst. Het kabinet-Lubbers begint zich zo langzamerhand ernstige zorgen te maken: aan de ene kant zetten de NAVO-partners Nederland steeds forser onder druk om er toch voor te zorgen dat de raketten in Nederland kunnen komen, terwijl aan de andere kant het verzet alsmaar sterker wordt.

De vredesbeweging wil in 1983 een zo groot mogelijke druk op de ketel zetten om er voor te zorgen dat de plaatsing niet door zal gaan. Het verzet zal het hele jaar door zichtbaar moeten zijn: zo is het de bedoeling van de Tweede Paasdag een aktiedag te maken. Op die dag moet duidelijk worden hoe wijd verbreid de strijd tegen de kernwapens is. Plaatselijke groepen zullen juist in plaatsen waar tot nu toe weinig tot niets gebeurde zich gaan manifesteren en zo toewerken naar het landelijke massale hoogtepunt op 29 oktober.

Vakbonden

Naast de plaatselijke akties zal er op landelijk niveau aktie worden gevoerd. Naar het Engelse voorbeeld wordt overwogen om de vakbeweging sterker dan nu het geval is bij de vredesbeweging te betrekken. In Engeland leidde dit er toe dat het merendeel van de vakbonden zich aansloot bij de Campaign for

Nuclear Disarmament (CND). De Engelse vakbonden willen in de zomer van 1983 een stakingsdag, een *day of action*, organiseren tegen de plaatsing van nieuwe raketten.

In Nederland zijn die plannen nog niet in een zo ver gevorderd stadium. Enkele bonden, zoals de voedingsbond FNV, zijn al overstap en verklaarden zich solidair met de eisen van de vredesbeweging, maar over de hele linie kwam het FNV niet verder dan een principe-uitspraak dat men tegen de aanschaf van nieuwe kernwapens is. Dit jaar moet blijken hoever de vakbeweging mee durft te gaan. De rol van die vakbeweging kan van beslissende invloed zijn. Er valt te denken aan een staking onder de bouwvakkers die de voorbereidingswerkzaamheden voor de plaatsing dienen te verrichten. Een massale staking zal daar nog eens een forse schep bij op doen. De regering en het parlement zullen zich dan eerst nog een aantal malen bedenken alvorens zij zullen besluiten het NAVO-akkoord van 1979 te volgen.

Optimisme

Er is alle reden optimistisch te zijn over de gevolgen van de akties van de vredesbeweging. Als zij maar duidelijk genoeg weet te maken dat het draagvlak voor

plaatsing absoluut niet aanwezig is, en dat plaatsing op een fors verzet onder de bevolking zal leiden, dan zullen de kruisraketten er waarschijnlijk niet komen. Op 29 oktober moet duidelijk worden hoe groot het draagvlak van het protest is. Voor die datum zullen er tijdens de vredesweek verschillende mobiliserende activiteiten alom in den lande zijn, om zoveel mogelijk mensen op te wekken naar Den Haag te komen.

Er is deze keer voor Den Haag gekozen, een keuze die niet 'per ongeluk' tot stand kwam. De uiteindelijke beslissing zal in Den Haag worden genomen, dus dáár moet duidelijk worden wat het Nederlandse volk vindt van de NAVO-plannen. Eén week voor de Nederlandse massale afsluiter, zullen in verschillende andere Europese landen honderdduizenden de straat op gaan om er zorg voor te dragen dat er niet alleen in Nederland, maar in geen enkel ander land nieuwe raketten zullen worden geplaatst. Eens zal men niet meer om die massa's heen kunnen, dat is waar iedereen op moet vertrouwen.

Niet klaar

De vredesbeweging is niet klaar met haar werk als blijkt dat de raketten er inderdaad niet komen. Naast het feit

dat ze in andere landen waarschijnlijk wél zullen komen, hetgeen dan moet worden bestreden, staan er nog een aantal andere wapens te wachten. Atoomwapens, maar ook konventioneel wapentuig. Het verzet kan en mag niet stoppen bij de 48 nieuwe raketten. Het is zaak dat de vredesbeweging en daarmee de PSP, daar op blijft hameren. Het is daarom ook belangrijk dat we ons niet blind staren op dat korte termijnsucces. Het is leuk meegenomen, maar we mogen er niet bij stil blijven staan. Dat gevaar zit er dik in: de Amerikaanse regering produceert niet voor niets telkens nieuwe 'ontwapeningsvoorstellen'. Deze zijn er voor het grootste deel op gericht om de vredesbeweging monddood te maken en aldus 'gevaarlijke' pacifistische tendensen uit te schakelen.

Heden is de dag van morgen en daarom moet er nu al worden gedacht hoe het verder moet. Hoe kunnen we er voor zorgen dat de grote aantallen mensen die zich verzetten tegen de kruisraketten, zich in blijven zetten voor de vrede. Dat is de allesoverheersende kwestie. Op 29 oktober demonstreren tegen de kruisraketten, prima, maar daarmee is de regering niet van de vredesbeweging af.

GEERT DEKKER

Op de wieken van de macht

Op zaterdag 12 maart organiseert de landelijke themagroep Milieu en Technologie een themadag over windenergie.

In een algemeen gedeelte zal het rijksbeleid aan de orde komen. Het gaat dan onder meer om subsidieregelingen, ruimtelijke ordening en grote projecten zoals het plan Lievens en windmolensparken. De nadruk zal die dag echter liggen op het gemeentelijke niveau. Naast allerlei wettelijke en technische aspecten gaat het dan over de zeggenschap en het beheer over windenergie en over democratiseringsmogelijkheden van de (lokale) energievoorziening.

Titia van Leeuwen moedigt de lezers en lezeressen van BEVRIJDING aan naar deze themadag te gaan.

In het in 1980 verschenen windwerkboek (1), waarin onder meer alle informatie over het zelf bouwen van windmolens is aan te treffen, worden de argumenten opgesomd die pleiten voor het gebruik van windenergie:

"Windenergie maakt kernenergie overbodig; door de stijgende brandstofprijzen wordt windenergie binnenkort nog aantrekkelijker; windmolens zijn nu al economisch haalbaar; windenergie vormt in tegenstelling tot atoomenergie geen bedreiging voor de volksgezondheid en veiligheid; windenergie maakt ons minder afhankelijk van olie en andere brandstoffen; windenergie schept veel werkgelegenheid; windturbines hebben een gunstige netto-energie-opbrengst; de gebruikers raken sterker betrokken bij de elektriciteitsproductie waardoor een bewuster gebruik van energie ontstaat; door de combinatie van veel, grote en kleine windmolens en andere gedecentraliseerde duurzame energiesystemen is de energievoorziening minder kwetsbaar; windenergie vervuult het milieu nauwelijks; koppeling met het elektriciteitsnet is mogelijk; windenergie kan voor een groot gedeelte in onze elektriciteitsbehoefte voorzien."(2)

Tegenstanders

Veel van de hier genoemde argumenten passen binnen het dominante economisch denken. Er zijn dan ook nauwelijks tegenstanders van windenergie te vinden. In technisch en opzicht is windenergie geen specifiek links item. Bedrijfsleven en overheid zijn er dan ook op in gesprongen. In haar nota Energiebeleid (deel drie) gaat de regering er van uit dat binnen zo'n twintig jaar windenergie voor vijftien tot twintig procent zal bijdragen aan de elektriciteitsvoorziening. Dat 'links' zich toch zo druk maakt en moet maken voor windenergie ligt in de noodzaak argumenten te ontcrachten als zou de mensheid niet zonder kernenergie kunnen en in het streven naar beslissingsmacht over de energievoorziening. Daarom is het bezigzijn met windenergie niet alleen zoiets als een hobby van technetjes die soms ook een beetje

maatschappijkritisch zijn, maar een wezenlijk onderdeel van een praktijk waarin mensen bezig zijn hun beslissingsmacht over de wijze waarop zij willen leven te vergroten.

Hoewel in Nederland de ervaring met windmolens legendarisch schijnt te zijn, kwam het gebruik van windmolens voor de elektriciteitsvoorziening pas goed op gang in de periode rond de tweede wereldoorlog. De woningen op het platteland kwamen veelvuldig zonder elektriciteit te zitten en het waren met name particulieren die zelf windmolengeneratoren gingen bouwen. Na de oorlog kreeg de toenemende aandacht voor elektriciteitsopwekking door middel van windkracht meer organisatorische kaders. Zo werd er onder andere een Stichting Elektriciteitsopwekking door Windmolens opgericht die eigen windmolens exploiteerde.

Het is met name de oliekrisis geweest die de overheid stimuleerde om het energie-onderzoek landelijk te gaan coördineren. De coördinatie van het windenergie-onderzoek werd daarbij in handen gegeven van het Bureau Energie

Onderzoek Projecten (BEOP) van het Energie Onderzoek Centrum in Petten (ECN). In dit nationaal onderzoeksprogramma doen ook een aantal bedrijven mee (zoals Fokker en de RSV). Daarnaast zijn veel bedrijven op hun eigen houtje bezig met de ontwikkeling en productie van windmolens.

Momenteel zijn er zo in Nederland een aantal groepen te onderscheiden die zich met windenergie bezighouden. Naast het bedrijfsleven zijn dat de overheid en semi-overheidsinstellingen zoals TNO, Technische Hogescholen en Universiteiten, milieugroepen en particulieren. De milieugroepen richten zich vooral op de ontwikkeling van kleine windmolens voor particulier gebruik. Vooral op woonboten en vrijstaande woningen verschijnen steeds meer windmolens. De overheid en daarmee de onderzoeksinstellingen richten zich meer op grootschalige toepassing.

Ontwikkelingsprogramma

Inmiddels is het genoemde nationaal onderzoeksprogramma windenergie afgerond en omgezet in een nationaal ontwikkelingsprogramma windenergie. In het kader van een 'demonstratieproject windenergiecentrale'. Dit in de vorm van een windmolenpark van ongeveer veertig windmolens op ongeveer één vierkante kilometer. Het gaat dan om molens met een wiekdiameter van zo'n 25 tot 50 meter op een onderlinge afstand van minstens 150 meter. Bij dit demonstratieproject wordt nog niet gedacht aan een opslagsysteem als het spaarbekkenplan van Lievens, maar wordt uitgegaan van een directe inpassing op het elektriciteitsnet.

Op de themadag zal de vraag kunnen worden gesteld naar de '(on)wenselijkheid van dergelijke projecten.

Enkele problemen

Tegenover de hiervoor aangehaalde argumenten die pleiten vóór het toepassen van windenergie (die overigens onderling nogal verschillen naar het belang dat je eraan kunt toekennen) zijn er natuurlijk ook negatieve aspecten. Het gaat dan om minder gunstige milieu-effecten zoals *storingen* op radio en tv-ontvangst en op straalverbindingen van de PTT, *onveiligheid* (breken van een wiek, zuiging), *geluidshinder*, *effecten op vogels* en *visuele nadelen*. Een aantal van deze bezwaren zijn te ondervangen door een zorgvuldige constructie en ook lokatiekeuze van de molens.

Met dit laatste, de lokatiekeuze, komt de ruimtelijke ordening om de hoek kijken. In het ruimtelijk ordeningsbeleid is de windmolen een vreemde eend in de bijt. Zo wordt in het structuurschema Elektriciteitsvoorziening van mei 1980 ruimte gereserveerd voor grote elektriciteitscentrales, maar wordt totaal geen aandacht besteed aan de ruimtelijke gevolgen van windenergie. Op provinciaal niveau gebeurt al wat meer onderzoek naar plaatsingsmogelijkheden, maar op gemeentelijk niveau zijn er nogal wat bestuurlijk-juridische problemen die de plaatsing van windmolens bemoeilijken.

Zo kunnen in een bestemmingsplan maximale hoogten voor bebouwingen zijn opgenomen, op grond waarvan een gemeente een windmolen-bouwvergunning kan weigeren. Ook kan de plaatselijke welstandcommissie bezwaar maken tegen het verlenen van een bouwvergunning omdat ze zo'n molen niet mooi vindt.

Bij de plaatsing van molens nabij bebouwing treedt bovendien de beperking op dat er vanwege geluidshinder en noodzaak van vrije aanstroming van wind de molens òf nog verder de hoogte inmoeten òf verder van de bebouwing af moeten staan. Ook mogen de molens niet te dicht op elkaar staan omdat ze dan in elkaars zuigingsveld kunnen zitten, wat weer aanleiding kan geven tot burenruzies als iedereen een eigen molentje wil.

Kortom, er zijn nog genoeg problemen op te lossen. Veel is daarbij afhankelijk van de opstelling van de gemeenten zelf en dus van initiatieven vanuit de bevolking. En daarover moet het op 12 maart onder andere gaan.

TITIA VAN LEEUWEN

Themadag Windenergie

'Gemeente en windmolens'

12 maart in de Amershof (Snoukaertlaan 11, Amersfoort), aanvang 11.00 uur.

Op het programma staan inleidingen van *Jos Beurkens* (ECN/BEOP; over landelijk wind-energiebeleid), *Bert den Ouden* (Centr. v. Energiebesparing; over wind-energie op lokaal niveau) en *Kees Barn-*

hoorn (PSP; over democratisering lokaal energiebeleid).

's Middags worden twee discussies gehouden: over windenergie op landelijk en gemeentelijk nivo.

Voor deze themadag is een informatiemap samengesteld. Dit is te bestellen door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'windenergie

(1) Westra, Chris en Herman Tossijn, Windwerkboek, Ekologische uitgeverij 1980

(2) idem pag. 122.

ECOLOGY PARTY

Lang niet saai

Op uitnodiging woonde Huup Dassen namens het partijbestuur van de PSP het kongres van de Engelse Ecology Party bij. Het kongres werd eind oktober vorig jaar in het oersaai Bridlington gehouden. Huup Dassen vond het kongres zelf echter lang niet saai. Een verslag.

De Ecology Party heeft momenteel zo'n 4000 leden. Dat is het resultaat van een gestage teruggang in het ledental, die na de algemene verkiezingen van 1979 intrad. Overigens stabiliseert het ledenaantal zich. De Ecology Party is niet in het Lagerhuis vertegenwoordigd. Wel zijn er zetels in lagere bestuursorganen.

Het kongres was voornamelijk gewijd aan twee zaken: de deelname aan de algemene verkiezingen die misschien in de loop van volgend jaar worden gehouden, en de lijn van de partij in het algemeen. Met het eerste punt stuiten we meteen op de omstandigheid die als een schaduw boven alle activiteiten van de EP zweeft: het bestaan van een distriktenstelsel. Ik wist natuurlijk wel uit de boekjes dat dat een zeer ondemokratisch stelsel is, maar ik heb nu eens van nabij meegemaakt hoe erg het echt is. Het leidt ertoe dat *Mrs. Thatcher* met 28% van de stemmen een absolute meerderheid in het Lagerhuis heeft. Maar wat voor de Ecology Party veel erger is, is dat zij als kleine partij op parlementair niveau gewoon niet aan de bak komt. In vrijwel elke discussie op het kongres was te merken hoe diep dat doorwerkt, hoe belemmerend het werkt op de ontwikkeling van nieuwe partijen met nieuwe, onorthodoxe ideeën. Tekennend was dan ook dat in de kraampjes een button met de beeltenis van *Guy Fawkes* te koop was.

Richting

De strategie-diskussie voor de verkiezingen ging dan ook over vragen als: in hoeveel distrikten doen we mee? Kunnen we ons dat wel veroorloven (i.v.m. te storten waarborgsommen), wat doen we in distrikten waar we geen kandidaat stellen? Overigens zijn op het kongres hierover geen besluiten genomen, maar is er alleen een discussie over gevoerd die de richting moet aangeven waarin het partijbestuur in de toekomst de besluiten moet nemen. Het komt erop neer, dat de Ecology Party in minstens 100 van de ca. 600 distrikten meedoet en zal proberen om in de andere distrikten alternatieve campagnes te voeren, zonder direkt kandidaten van andere partijen te steunen. De koers en identiteit van de partij is

wel een probleem. Dit wordt al duidelijk uit het feit dat de leden afkomstig zijn uit alle politieke stromingen die het Verenigd Koninkrijk kent. Konservatieven, liberalen, sociaal democraten en socialisten, ze zijn er allemaal. Zelfs sprak ik een PB-lid uit Wales, dat mij verzekerde dat de komst van de *May-treya* echt nabij is.

Hoeveel groen?

Toch overheerst links wel. De belangrijkste discussie ging over de vraag in hoeverre de ekologische doelstellingen van de partij ook socialistisch zijn, of zouden moeten zijn. Hoewel ik het eind van de discussie hierover niet heb meegemaakt (om, letterlijk, de boot niet te missen), heb ik de indruk dat een groot aantal partijleden er wel socialistische ideeën op na houdt, maar bij niet vindt dat dat in de naam van een partij tot uiting zou moeten komen. Dat zou teveel negatieve associaties met de Labour-party bij het kiezerspubliek oproepen. Maar de groep, die vindt dat de partij 'pure green' moet zijn en dus geen stroming vertegenwoordigt van een heel andere dimensie dan die van de bestaande partijen, is sterk. Een dergelijke opvatting werd ook verwoord door Rudolf Bahro, die als gastspreker uitgenodigd was. In het kort komt deze opvatting erop neer dat de crisis vooral ook een ekologische crisis is en dat het oplossen daarvan 'noodremprocedures', het woord dat Bahro ervoor gebruikt, rechtvaardigt. Eventuele nadelige effecten als toename van de werkloosheid moeten maar voor lief genomen worden. Een stelling waar ik het volstrekt niet mee eens ben, althans wat de werkloosheid betreft, en waar ik, gesteund door 'Socialistisch Elan', in de discussie tegenin gegaan ben. Overigens was dit veruit het aardigste onderdeel van het kongres, omdat de discussie zich op een heel fundamenteel niveau bewoog, zonder één moment vaag te worden. Ik vind dat soort dingen heel verfrissend.

Open discussie

Overigens ben ik de hele tijd getroffen geweest door de sfeer die op het kongres heerste; rustig, vriendelijk, open en alle ruimte om welk standpunt dan ook te verkondigen. Aardig vond ik, dat het kongres af en toe stilgelegd werd om in informele 'workshops' van gedachten te wisselen over allerlei onderwerpen, veelal met buitenstaanders. De gelegenheid om een workshop over het werk van de PSP te geven heb ik met beide handen aangegrepen en ik moet zeggen, de belangstelling was opvallend groot. En de discussie lekker fel. . .

Konkluderend geloof ik, dat je kunt zeggen dat in de Ecology Party een

groot aantal mensen rondloopt met wier ideeën wij als PSP-ers ons heel verwant kunnen voelen. In het algemeen zitten ze ergens in de buurt van de PPR. Zij nemen ook deel aan het Europese overleg van Groenen en Radikalen, waar het kongres overigens mee instemde, en staan zelfs positief tegenover nauwere samenwerking van de partijen uit dat overleg met de partijen uit 'ons' overleg van links-socialistische partijen.

Toch blijft het wel worstelen met de eigen identiteit tegenover andere partijen. Zelfs het naakte bestaan is onzeker door de onhebbelijkheden van het distriktenstelsel. De Ecology Party ziet zich uiteindelijk wel als een politieke partij die haar bestaansrecht goeddeels ontleent aan de deelname aan verkiezingen.

HUUP DASSEN

Guy Fawkes deed op 5 november 1605 een poging het Engelse parlement op te blazen

Dumping

EEN GEMISTE KANS

De dumping van radio-actief afval is een zaak die de bevolking, de media en de politiek de laatste jaren achtervolgt. Ieder jaar neemt het verzet toe, zeker dankzij de voortreffelijke acties van Greenpeace, maar ook doordat de schadelijkheid en schandelijkheid van deze aantasting van het natuurlijk milieu in steeds bredere kring bekend wordt. Wilbert Willems (PSP-Kamerlid) konstateert een deuk in de Nederlandse geloofwaardigheid.

In de week van 14 februari werd in Londen de 7e vergadering gehouden van de London Dumping Convention. Dit in 1972 gesloten verdrag, waarbij tachtig landen aangesloten zijn, stelt regels over de dumping van troep in de oceanen. Stoffen die op een zwarte lijst staan mogen helemaal niet geloosd worden, en stoffen op een grijze lijst mogen slechts met een vergunning, en onder internationaal toezicht op overeengekomen plaatsen gedumpt worden. Daartoe behoort ook laag- en middel-radio-actief afval. Steeds meer landen hebben inmiddels de zeedumping gestopt: VS, Frankrijk, Italië, West-Duitsland, Japan. Selchts een handjevol landen, waaronder Nederland, zet deze operatie

vervolg op pagina 12

DUMPING

vervolg van pagina 11

voort, ondanks de wereldwijde protesten onder meer van de 22 Pacific-eilanden, de OECD, het Europese Parlement en UN-organen.

Stopzetten

De Nederlandse regering heeft uitgesproken, onlangs nog bevestigd in het regeerakkoord, dat haar beleid erop gericht is om de oceaandumping stop te zetten. Maar ze wenst de dreiging met dumping achter de hand te houden om onwillige gemeentebesturen en bevolking, te dwingen opslag van kerncentrale-afval te aanvaarden in hun eigen omgeving. 't Lijkt wel chantage. VVD-minister *Winsemius* weigert te praten over het enige echte alternatief: het stoppen van de centrales. Dan maar liever weer de zee in, vindt hij!

PSP-initiatief

Om deze weg terug in ieder geval af te sluiten heeft de PSP-fractie in de Tweede Kamer het initiatief genomen voor een debat over het Nederlandse stemgedrag op de Konferentie in Londen. Een intensief, dagelijks contact tussen Greenpeace in Londen en de PSP-fractie, zowel voor als tijdens de konferentie maakte het ons mogelijk in de Kamer direkt te reageren op de laatste stand van zaken en met name op de standpunten van de Nederlandse delegatie over de ingediende resoluties.

Op 10 februari diende de PSP Tweede Kamerfractie een motie waarin de regering werd opgeroepen om de resolutie van *Kiribati* en *Nauru* te steunen waarin een absoluut verbod van verdere dumping werd gevraagd. Deze motie werd in de Kamer verworpen door een meerderheid van CDA, VVD en D'66. Een alternatieve motie van de PvdA haalde het met CDA- en D'66-steun wel. Hierin werd opgeroepen om uiterlijk in 1990 de dumping te beëindigen.

Nadat deze beide resoluties waren ingetrokken ten gunste van een resolutie van Spanje, die zich voor een voorlopig dumpingsverbod uitsprak, werd deze uiteindelijk in Londen aangenomen, met 19 landen vóór en 6 tegen. Hiertoe behoorden Nederland, VS, Japan en Zuid-Afrika. Een forse tegenslag voor de nukleaire landen, die hun onfrisse lobby om de stemmingen tegen te houden niet geslaagd zagen.

Ook zijn nu de plannen van de Verenigde Staten om verouderde atoomonderzeeërs op de oceaانبodem af te zinken, en van Japan om hoog radio-actief kernafval te dumpen door deze konferentie geblokkeerd.

De geloofwaardigheid van Nederland heeft een forse deuk opgelopen voor het oog van de hele wereld. De akties tegen kernenergie en kernafval hebben een nieuwe impuls gekregen.

WILBERT WILLEMS

EIGEN HUIS

OPETEN ?

De groeiende werkloosheid heeft weer een nieuwe actiegroep opgeleverd: de Belangenorganisatie Behoud Eigen Huis. Ze wil afschaffing van de regeling dat langdurig werklozen gedwongen worden om een krediethypotheek op hun eigen huis te nemen als ze na twee en een half jaar werkloosheid in de bijstand (de RWW) terechtkomen. Wat moet de PSP met zo'n actiegroep? Hun eisen steunen? De Tweede Kamerfractie meende van wel. Wilbert Willems zette voor BEVRIJDING de argumenten op een rijtje.

De protesten tegen de zogenaamde krediethypotheek voor mensen in de bijstand namen vorig jaar fors toe. Met name bouwvakkers die werkloos waren geworden en in goedkope doe-het-zelf-huisjes woonden, bonden de kat de belaan. Met ingezonden brieven in de vakbondsbladen, protesten bij de sociale diensten en uiteindelijk de oprichting van een eigen belangenorganisatie kwam het probleem bij de politiek terecht. Verontwaardiging alom: iemand die flink had gespaard, zuinig geleefd, zijn huis afbetaald en veel zelf geknutseld, kreeg geen RWW maar moest op zijn eigen huis gaan interen. Alles wat je huis meer waard was — in lege staat nota bene — dan f 15.200,— moest je als hypotheek opnemen om later met rente weer af te moeten lossen.

De huurder die er een auto, video, caravan of zo op na hield, ontving wel RWW en waar nodig nog individuele huursubsidie. Was het niet schandelijk, zo betoogden belanghebbenden, dat eigen woningbezit nu ineens gestraft werd? Is het niet in strijd met het regeringsbeleid om mensen juist te stimuleren weer te gaan huren, uit angst voor werkloosheid? Voor die argumenten zwichtten CDA en VVD en in het regeerakkoord van Van Agt/Lubbers werd dan ook opgenomen dat er iets zou gebeuren.

Versoepeling

Inmiddels heeft staatssecretaris De Graaf een versoepeling van de betreffende bijstandsregel aangekondigd. Vermogen in de vorm van een eigen huis zal tot de eerste f 30.000,— vrij zijn, daarboven moet de helft als hypotheek worden opgenomen en vanaf zestig mille moet je alles weer zelf betalen. Een niet al te royaal gebaar naar deze toch al gepakte groep. De kosten ervan

— de regering rekende maar meteen ruim — zouden worden verhaald door op de WWV-uitkering hogere premies te gaan heffen. Een brutale afwenteling van de lasten op een andere groep werklozen. Toen het beleid van De Graaf in de Tweede Kamer ter discussie stond, heeft de PSP-fractie niet alleen deze dekking fel bekritiseerd maar ook de voorgestelde regeling zelf.

Tijdens het mondeling overleg van de Vaste Kamercommissie voor Sociale Zaken met De Graaf op 3 februari heb ik het nog maar eens voor alle duidelijkheid herhaald. Maar het is tamelijk willekeurig om dan te beginnen bij de mensen die door de kapitalistische crisis werkloos zijn en door de huidige regeringspolitiek toch al driedubbel gepakt worden.

Geen werk meer, de uitkeringen gaan achteruit en de voorzieningen waar ze op zijn aangewezen verdwijnen of worden onbetaalbaar. Om juist van die mensen hun huis tenminste gedeeltelijk aan de overheid te laten toevallen is wel een erg zuur middel om het socialisme dichterbij te brengen. Over toewijzing, verdeling, beheer is geen controle mogelijk door de gemeentelijke kredietbank of sociale dienst. En bij faillissement of verkoop profiteert de onroerend goed-speculant er als eerste van. In feite wordt de staat een beetje meer financier voor privé-schulden en bouwt een imposante schuldvordering op.

Geen nadelen

Met als uitgangspunt dat het bewonen van een eigen woning voor iemand in de bijstand geen bijzondere nadelen mag opleveren ten opzichte van loontrekken in een eigen woning (we hebben het niet over ander vermogen of verhuurde woningen!) heeft de PSP-fractie de regering gevraagd om de vrijlatingsgrens voor een eigen woning te leggen op het niveau van de stichtingskosten voor een woningwetwoning. Dat bedrag varieert per provincie en bedraagt gemiddeld voor het hele land f 118.000,—. Daarboven blijft de krediethypotheek voor de volle honderd procent gehandhaafd, evenals voor ander vermogen buiten de gespaarde oudedagsvoorziening.

De kosten voor deze regeling, die naar onze berekeningen minimaal zijn omdat het vooral gaat om het wegvallen van niet in de meerjarenramingen opgenomen meevallers, dienen te worden bestreden uit de algemene middelen. Bij voorkeur door de vermogensbelasting te verhogen! De fracties van D'66 en PvdA dachten in dezelfde richting, al kwamen zij op een lagere vrijlatingsgrens uit.

De VVD maakte het helemaal bont door te eisen dat een vrijlatingsregeling

alleen zou moeten gelden voor onvrijwillig werklozen. Waardoor bijstandsmoeders en mensen die op staande voet zijn ontslagen en bijvoorbeeld ex-dienstplichtigen er geheel buiten zouden vallen. Dat zou een onaanvaardbare ongelijkheid betekenen. De regering bestudeert inmiddels de aangedragen suggesties en zal dan opnieuw haar standpunt bekend maken. Ik betwijfel of dat zal afwijken van het huidige wijzigingsvoorstel.

Tenslotte nog één kanttekening. Ofschool wij hun rechten en belangen ondersteunen, ligt er nog een hele grote kloof tussen de opvattingen van de PSP en die van de aktievoerders. Voor hen was het niet zo'n probleem dat bijstandsmoeders buiten de regeling zouden vallen. En van onze opvattingen om het eigen-woning-bezit te democratiseren en te socialiseren moeten ze ook niets hebben. Grootgebracht met de in onze samenleving dominante waarden: werk, bezit en mannelijke superioriteit, voelen ze zich danig in het nauw gebracht, ook door linkse politieke voor-nemens.

Het lijkt me zeker een taak voor de PSP om helder de oorzaken daarvan te laten zien en concrete alternatieven met hen en voor hen te ontwikkelen. De machtsverhoudingen worden niet aangetast door werklozen hun huis te laten opeten, tegelijk kan wel het stimuleren van eigen woningbezit worden ontmaskerd als een handig middel om de bestaande eigendomsverhoudingen te bestendigen en het woningbezit verder te privatiseren.

WILBERT WILLEMS

Justitiebegroting

'T IS VREEMD

Onlangs behandelde de Tweede Kamer de begroting voor Justitie. Het PSP-kamerlid **Andrée van Es** voelde de minister aan de tand over het beleid tegen racisme, anti-semitisme en andere diskriminatie. Daarbij kwamen de niet-jood verklaringen aan de orde. Ook het toelatingsbeleid van vreemdelingen en vluchtelingen stond op haar programma.

Heleen Buijs bericht over witte mensen en duistere informatiebronnen. Een verslag van een donkerbruin vermoeden.

Het enige wat we van de geschiedenis leren is dat we er niets van leren. Ik geloof dat *Sartre* dit ooit eens gezegd heeft, maar het kan ook een ander zijn geweest. Hoewel de economische crisis van de jaren dertig en de maatschappelijke reactie daarop niet identiek zijn aan de huidige, beginnen het afgelopen jaar steeds meer overeenkomsten op te vallen. Dat constateerde *Andrée van Es* in de Tweede Kamer bij de behandeling van de begroting van Justitie. Het restrictieve (beperkte toelatingsbeleid van vreemdelingen, dat al jaren door de diverse regeringen gepropageerd wordt, begint steeds meer om te buigen naar een beleid, waarin botte afwijzingen van verzoeken om toelating aan de orde van de dag zijn. Het idee, dat de aanwezigheid van vreemdelingen de racistische gevoelens bij blanke Nederlanders heeft veroorzaakt, wordt door dit beleid bevestigd. Het gaat nu alleen om het terugdringen van het aantal vreemdelingen in Nederland, maar, hield *Andrée* de aanwezigen voor, racisme is een probleem van *witte* mensen en zeker ook van *witte* politici. Van het feit dat men zich dit laatste aantrekt, is echter nog weinig te merken. In antwoord op feitelijke vragen is door de Minister een overzicht gegeven van het resultaat van het actieve opsporings- en vervolgingsbeleid tegen racistisch, anti-semitisch en ander diskriminerend optreden. Het afgelopen jaar zijn er vier veroordelingen geweest op grond van het artikel over diskriminatie op grond van ras, godsdienst of levensovertuiging. En vier veroordelingen op grond van het artikel over het verbod voor het afgeven van niet-jood-verklaringen.*

Een mager resultaat, vond *Andrée van Es* en zij spoorde de Minister aan sneller te komen tot een verbeterde instructie aan de politie met betrekking tot aangiften. Bovendien moet de Minister sneller komen met concrete maatregelen om de relatie te verbeteren tussen politie en ethnische minderheden. Tevens pleitte zij voor het ontwikkelen van niet-juridische vormen om diskriminatie te bestrijden. Vaak is vervolging niet goed mogelijk in verband met de moeilijke bewijslast. Dit bleek onlangs uit de vrijspraak van *Ballast-Nedam*, die niet-jood-verklaringen had afgegeven. Daarbij constateerde de rechter dat de verklaringen (waaruit eigenlijk gekonkludeerd kan worden, dat ze als niet-jood-verklaringen bedoeld wa-

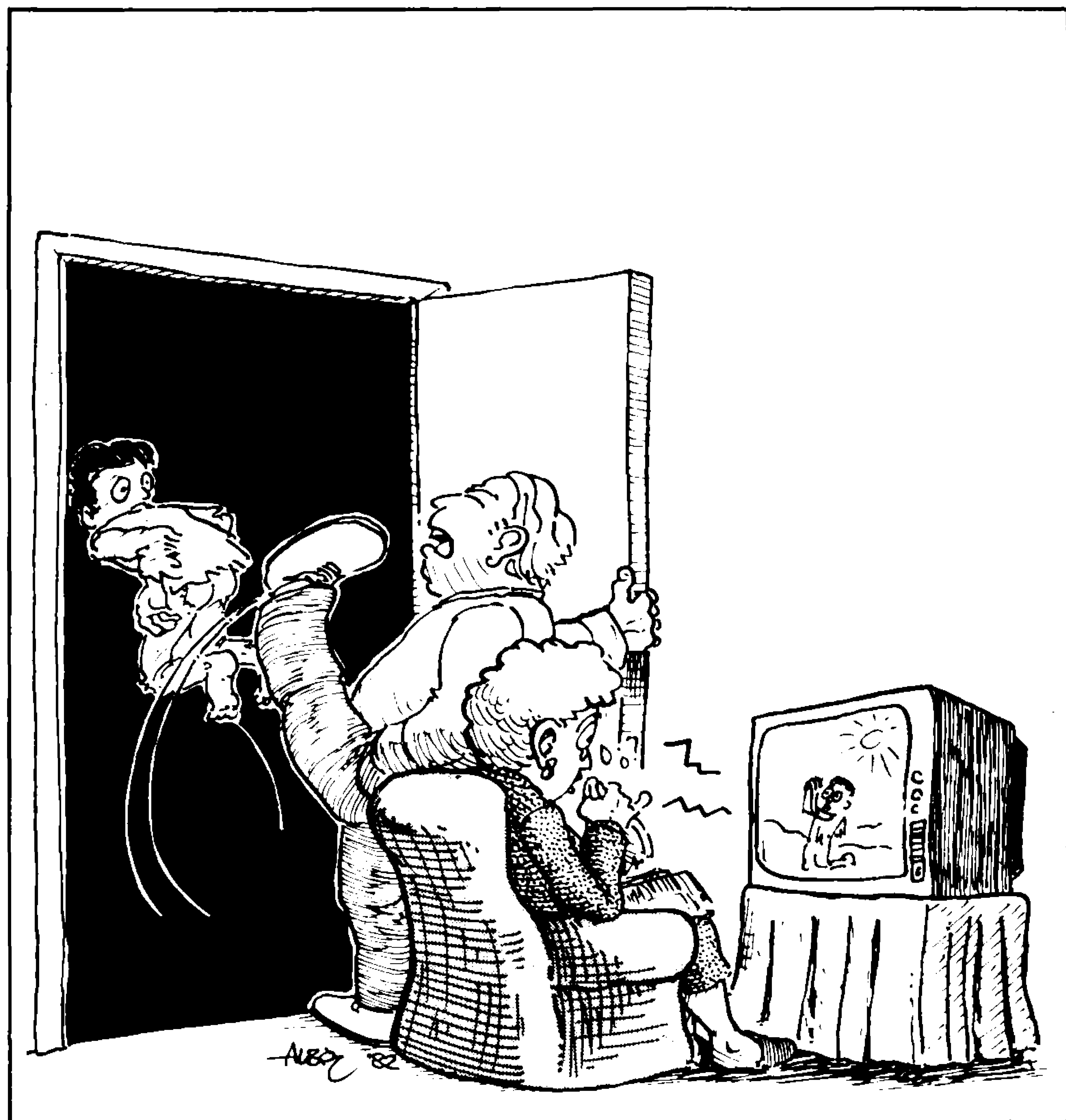
ren) niet onder de werking van het betreffende wetsartikel gebracht konden worden.

Schraperig

Het beperkte toelatingsbeleid neemt soms beschamende vormen aan. Bijna dagelijks kan men hierover in de krant lezen; een Palestijnse vrouw, die hier niet mocht blijven, omdat haar werkloze man volgens het Ministerie van Justitie niet voldoende solliciteerde; de tweede generatie-jongeren, die na één of twee jaar verblijf in Nederland meerderjarig worden, geen werk hebben en weer terug moeten, terwijl de rest van de familie hier zit; een Marokkaanse vrouw, die f 100,- minder verdient dan het vereiste bedrag van f 1455,- netto per maand en daarom haar man niet naar Nederland mag laten overkomen. Zo zijn er nog tientallen andere voorbeelden te geven.

Nog veel beschamender is het Nederlandse beleid ten aanzien van vluchtelingen. *Andrée van Es* wees in dit verband op de geschiedenis van vijftig jaar terug. Schrijnend was toen de relatie tussen anti-semitisme en het weren van joodse vluchtelingen, en schrijnend de effecten van de angsthazige neutraliteitspolitiek van de Nederlandse regering.

Op een onlangs gehouden kongres van *Amnesty International* werd geconstateerd, dat Nederland in vergelijking met andere Westeuropese landen bijzonder

ongunstig afstak wat betreft toelating van vluchtelingen. Ex-staatsraad *Van Rijkevorsel* betoogde op dat kongres, dat de praktijk van het schorsingsbeleid (schorsing wil zeggen, dat men de uitspraak in hoger beroep op toelating in Nederland mag afwachten) in strijd was met de aanbevelingen van de Hoge Commissaris voor de vluchtelingen van de Verenigde Naties, die Nederland ook onderschrijft. Aan ongeveer de helft van de asielzoekers wordt geen schorsende werking verleend, terwijl een aantal daarvan later door de Raad van State als vluchteling werd erkend.

Onzinnige informatie

In andere landen, zoals België of West-Duitsland, worden mensen wel als vluchteling toegelaten, die in Nederland zijn geweigerd. Onlangs heeft de PSP-Tweede Kamerfractie vragen aan de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie gesteld over toelating van Turkse vluchtelingen. In een beschikking van de Staatssecretaris

waarin de toelating tot Nederland geweigerd werd, wordt verwezen naar de regeringsinformatie waaruit zou blijken dat Turken, die naar Turkije worden teruggestuurd, geen gevaar voor vervolging hoeven te vrezen. Van wie die gevaarlijke onzin kwam, werd hier duidelijk uit de antwoorden. Wel gaven de Ministers toe, dat het bericht niet klopte en dat ze de zaken van gedupeerde Turken opnieuw zouden bekijken.

Zo worden er allerlei argumenten bedacht om vluchtelingen buiten de deur te houden. Het gaat in feite alleen nog maar om aantallen, om cijfertjes en niet meer om mensen, die alles en iedereen hebben achtergelaten om het vege lijf te redden. Terecht stelde *Andrée van Es* dan ook: "Als het gaat om vluchtelingen, past neutraliteit noch schraperigheid".

HELEEN BUIJS

* Voor geïnteresseerden: hier worden bedoeld de artikelen 137 c-d en 429 quater uit het Wetboek van Strafrecht.*

KINDERBESCHERMING

Hoezeer de politieke belangstelling van de Tweede Kamer bepaald wordt door de aktualiteit van het moment, bleek wel uit de geringe aandacht die de Kinderbescherming kreeg bij de behandeling van de Justitie-begroting. Alleen *Andrée van Es* kreeg applaus vanaf de publieke tribune voor haar pleidooi om dit jaar wel prijskompensatie te geven over de verzorgingskosten van de inrichtingen. Dat zijn de kosten voor voeding, kleding en zakgeld. Deze prijskompensatie wordt al zo'n drie jaar niet meer uitgekeerd,

wat een relatieve achteruitgang in de vergoeding betekent van 21,4 procent sinds 1980, zo heeft de *Belangenvereniging Minderjarigen* berekend. Voor de tehuizen is de nood zo hoog gestegen, dat ze nu voor de keus staan de jongeren of behoorlijk te eten te geven of behoorlijke kleding, maar allebei tegelijk gaat niet meer! Het *WIJN*, het overkoepelende orgaan voor alle partikuliere kinderbeschermingstehuizen, vindt de situatie zo ernstig, dat zij bereid is subsidie in te leveren om de prijskompensatie moge-

lijk te maken. Na uiterst onbevredigende antwoorden van Staatssecretaris *Korte van Hemel* op het dringende verzoek de prijskompensatie op de eerste levenskosten alsnog uit te betalen, heeft *Andrée van Es* (PSP) met Peter Lankhorst (PPR) een motie hierover ingediend. De motie wordt aangehouden (nog niet in stemming gebracht) tot de behandeling van de voorjaarsnota om meer kans te maken, dat hij door de Kamer aangenomen wordt.

HELEEN BUIJS

Dit is het bijkantoor van de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland doet u via uw girorekening. Dat is de meest makkelijke manier. U vult thuis uw girobiljet in als u geld wilt inleggen of als u geld wilt opnemen. U doet uw girobiljet in de gratis giro-enveloppe en u loopt

even naar de brievenbus. Dat is alles. Een paar dagen later is uw overschrijving rond. Zo hebt u inderdaad gemak van uw girorekening.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland is niet alleen makkelijk. Het is ook zinvol. En principieel. Waarom? Omdat u bij de ASN de zekerheid hebt dat uw spaargeld goed belegd wordt. En met 'goed' bedoelen we niet alleen dat u een beste rente krijgt (de hoogst mogelijke), u krijgt ook de garantie dat wij uw geld sociaal verantwoord beleggen. Niet in spe-

culatieve onroerend-goed zaken, niet in landen als Zuid-Afrika en Chili. Wel in goede woningbouw-projecten, wel in peuterspeelzalen, in sociaal-culturele projecten.

Uw spaargeld is in goede han-

uw geld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

den bij de ASN. Als u nu de bon in deze advertentie invult en uitknijpt, kunt u 'm meteen al naar het dichtstbijzijnde 'bijkantoor' van de ASN brengen: de brievenbus op de hoek. En dan is het makkelijke sparen begonnen. Het sparen in de wetenschap dat

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s):

Adres:

Postcode en woonplaats:

Postgirorekening:

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

GANDHI

Spektakulair, dat wel

Het leven van Gandhi, dat is een interessant onderwerp om een lekkere, pakkende film van te maken. In die trant moet regisseur Richard Attenborough hebben gedacht toen hij het plan ontwikkelde om een rolprent over de handel en wandel van de Indische Mahatma te maken. Het werd één van de duurste produkties aller tijden (kosten cirka tweeëntwintig miljoen dollar). De pers is uiterst lovend en de film is voorgedragen voor verscheidene Oscars. Een geweldige film dus, zou je dan denken. Het blijkt tegen te vallen. Geert Dekker ging voor BEVRIJDING naar 'Gandhi', de spektakulairste klapper van 1983.

Attenborough heeft van 'Gandhi' geen half werk gemaakt. Het kostte hem, zo zegt hij, twintig jaar om het plan er bij de filmmaatschappij door te krijgen, maar eindelijk ging men een aantal jaren geleden overstag. De vredesbeweging is steeds groter geworden, dus het wordt financieel gezien interessant om juist nu daar munt uit te slaan middels een film over het leven van één van de wegbereiders.

De film start met beelden van Gandhi's eerste geweldloze verzetsdaden. In

Zuid-Afrika, waar hij als jonge advocaat in het begin van deze eeuw vertoefde, verzet hij zich tegen de diskriminerende apartheidswetten. Zijn acties slaan aan onder de Zuidafrikaanse Indiërs en niet alleen daar. Hij wordt bekend in de wereldpers en verkrijgt alom bewondering.

Kracht

Vervolgens vertrekt Gandhi naar zijn geboorteland India. Daar organiseert hij het verzet tegen de Engelse overheersers. Hij weet de bevolking warm te krijgen voor zijn manier van aktievoeren; het overtuigen van de tegenstander op een geweldloze manier. Door de enorme kracht die de beweging in de loop der tijd opbouwt, besluiten de Britten in 1948 zich terug te trekken. De Ahimsa, de kracht van de geweldloosheid, had gewonnen.

Alhoewel, gewonnen, de winst was niet totaal. India werd niet één land, zoals Gandhi graag had gezien. Het land werd verdeeld in een Hindoestaans (India) en een Islamitisch gedeelte (Pakistan). De broederliefde kwam niet tot stand. Gandhi is hier uiterst teleurgesteld over en trekt zich terug uit de politiek en gaat op het platteland leven. Een aantal maanden na India's onafhankelijkheid wordt hij vermoord door een godsdienstfanaat.

Tot zover de beschrijving van Gandhi's leven en daarmee van de film. Toch is dat laatste niet helemaal waar. De film geeft geen goed beeld van wie Gandhi nu exakt was. Hij wordt afgeschilderd als een *heilige*, verafgood door iedereen.

Misschien was dat de situatie ten tijde van Gandhi's leven. Maar dan nog blijft het belangrijk Gandhi als mens te tonen, niet als *held*. Daarmee wordt afbreuk gedaan aan de gedachten en filosofieën van de Mahatma.

Gebrek

Dat is gelijk het grootste gebrek van de film. Geweldloze weerbaarheid wordt afgedaan als een spektakulaire manier om zich van een sterke machthebber te ontdoen. Het gevolg daarvan is dat je niet meer wordt gedwongen om na te denken over de toepasbaarheid van geweldloze weerbaarheid in *onze* maatschappij. Het is als het zien van een western: daarin komen de vechttechnieken als ouderwets en onbruikbaar voor deze maatschappij over. Je zou niet op het idee komen dat ze nog bruikbaar zijn. Geweldloze weerbaarheid kan op deze manier in de stoffige kast van strategieën worden bijgezet.

De film munt uit in massale, aangrijpende scènes. De begrafenis van Gandhi is herfilmd met driehonderduizend figuren, inderdaad een groots gezicht. Verder wordt bijvoorbeeld de moordpartij die in 1919 onder bevel van de Engelse generaal Dyer plaatsvond op een indrukwekkende en schokkende manier getoond: huilende kinderen, kronkelende gewonden, van die beelden.

Gandhi staat bij alle gebeurtenissen als wereldvreemde idealist 'toe te kijken'. Politiek wordt hij afgedaan als een onbenul, hetgeen hij geenszins was. Zijn

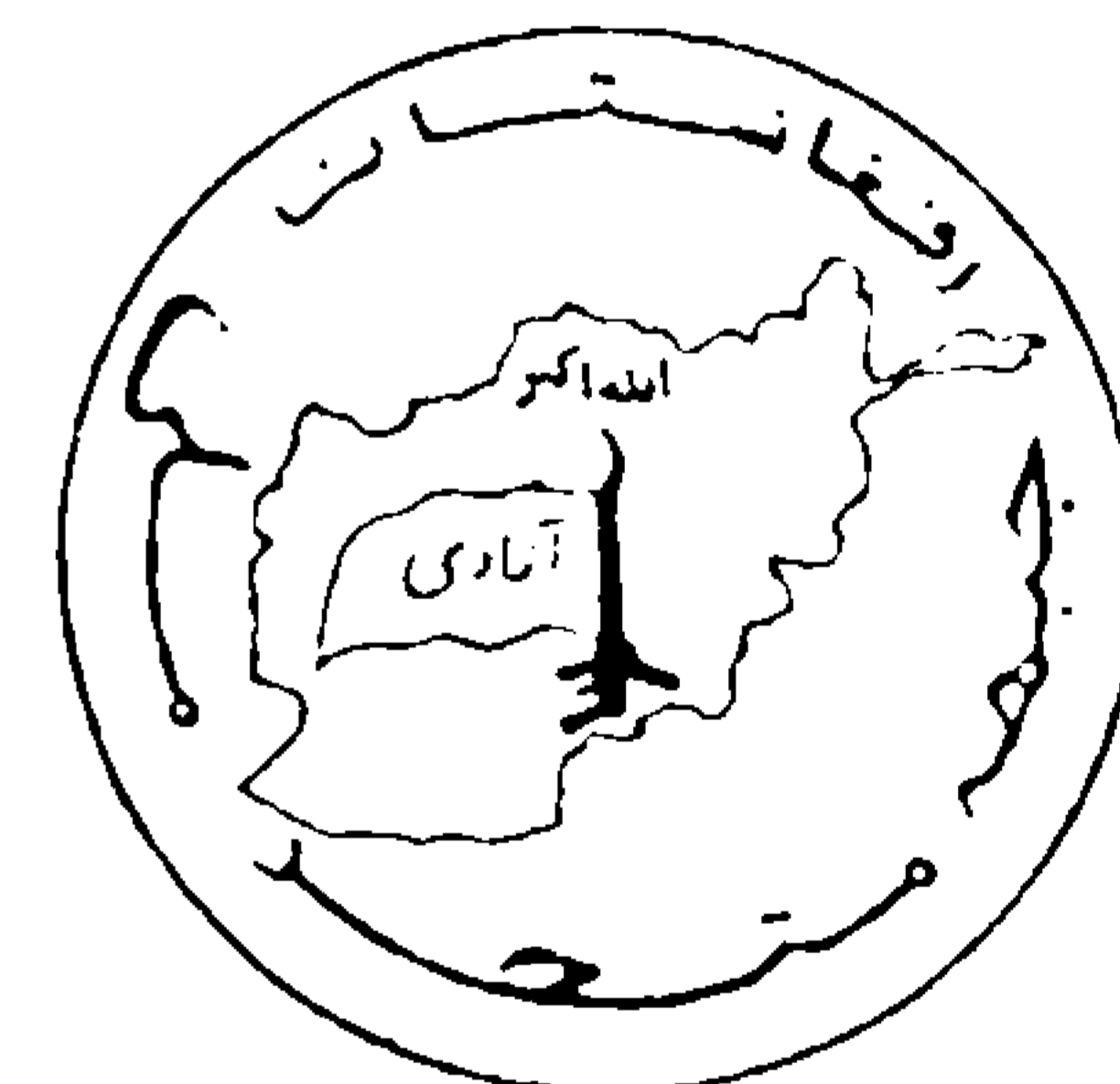
kleding was bijvoorbeeld onderdeel van *bewuste politieke keuzes* die hij maakte. Ook dat komt er niet goed uit naar voren. Gandhi blijft de zonderlinge fanaat met de wereldvreemde ideeën.

Het feit dat van Gandhi's werkelijke leven geen beeld wordt gegeven, kun je de regisseur Attenborough overigens niet aanrekenen. Hij is gespecialiseerd in massale aktiefilms, zo maakte hij een aantal jaren geleden de oorlogskraker 'Een brug te ver'. Als je je daarmee bezighoudt, wil je de achtergronden wel eens uit het oog verliezen.

Een Gandhi die *leeft* onder de mensen kan een geweldige stimulans betekenen voor de vredesbeweging. Een Gandhi die wordt afgeschilderd als een kleurrijke figuur uit de geschiedenis is vrijwel zinloos. Daarmee lijken de woorden van Ds. Buskes in 1970 bij een Gandhiherdenking waarheid te worden: "Wij vereren een dode Gandhi, om van een levende Gandhi af te zijn."

GEERT DEKKER

(advertentie)

STEUN HET LINKSE VERZET IN AFGHANISTAN

De N.E.F. is een samenwerkingsverband van 10 linkse groepen. Zij is opgericht in 1978 toen de communisten hun terreur begonnen tegen de andere linkse partijen. In gebieden die militair onder controle staan van de N.E.F. is het land verdeeld onder de arme boeren. Het N.E.F. streeft ook naar gelijkwaardigheid van man en vrouw, zij vraagt financiële steun voor vier van hun projecten:

- het landbouwproject in Souffia
- het medisch project in Jagori
- hulp aan familieleden van gesneuvelden
- een centrum voor wetenschappelijk onderzoek

GIRO: 19 53 697 o.v.v. een van de projecten inlichtingen (080 - 56 58 89) - Afghanistan Comitee -

De Indisch/Engelse acteur Ben Kingsley in de rol van Gandhi

BOEKEN kun je toch overal kopen?

Natuurlijk.

Zeker als u een boekhandel in de buurt hebt. In onze goed gesorteerde en gespecialiseerde boekwinkel helpen we u óók graag.

Maar... is het soms niet gemakkelijk om thuis rustig wat informatie op te doen die in uw interesses past, daarvan wellicht eenvoudig te bestellen en het een paar dagen later in huis te hebben?

Nee, we komen u **geen nieuwe boekenclub** opdringen. Wij werken vanuit een andere gedachte:

Wij willen (gratis en u nergens toe verplichtende) informatie verstrekken over nieuw verschenen boeken. Met name uitgaven die voor **links denkende mensen** interessant zijn, daarnaast ook keuzes uit recente goede literatuur en andere belangwekkende of aardige publikaties.

Ongeveer 6 maal per jaar geven we daartoe een informatieblad uit onder de titel '**Pegasus-boekenkring**', waarin gemiddeld zo'n 60 (meest Nederlandse) titels zijn opgenomen, waarvan sommige met uitvoeriger beschrijving.

Erbij zit een bestelkaart die het u mogelijk maakt om als u dat wenst direct titels bij ons te bestellen. Dat kunnen overigens ook andere dan de in het blad opgenomen titels zijn, als u dan maar nauwkeurig de gewenste titel en schrijver

opgeeft. U kunt dus altijd bestellen áls u wilt en wát u wilt. Voorradige titels zenden wij u dan omgaand toe, andere zo snel mogelijk. U betaalt de boeken achteraf met de bijgesloten acceptgiro. De verzendkosten zijn minimaal én altijd gelijk: f 2,25 per pakket.

En er is een extra: iedere keer kiezen we één speciaal boek uit dat extra aandacht krijgt, het zogeheten **aanbiedingsboek**. Speciaal voor dat boek krijgt u met het informatieblad een acceptgiro toegezonden. Als u dat boek wilt hebben, zendt u de acceptgiro in en u bespaart u daarmee op dat boek de verzendkosten.

Wij mogen u hierbij bovendien datzelfde aanbod eenmalig doen: op de antwoordkaart in dit nummer van Bevrijding kunt u gelijk een aantal boeken kopen, waarvan enkele in de afgelopen periode 'aanbiedingsboek' geweest zijn. U betaalt dan voor de zending uitsluitend de boekprijs.

Inmiddels ontvangen al **enkele duizenden mensen** regelmatig onze (nu twee jaar bestaande) Boekenkring-informatie en zij zijn daar merkbaar tevreden over.

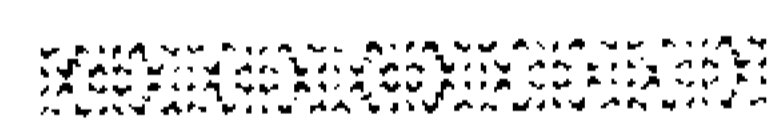
Probeer het ook eens, we zijn er zeker van dat u er slechts plezier van zult hebben.

Enkele (verkleinde) pagina's uit onze Boekenkring-informatie

Jan & Annie Romein: Erflaters van onze beschaving Nederlandse gestalten uit zes eeuwen

Voor snelle bestellers nog enkele exemplaren voor f 60,— in plaats van f 82,25.

Jan & Annie Romein Erflaters van onze beschaving Nederlandse gestalten uit zes eeuwen

Geïllustreerd Querido

Een aantal recente politieke uitgaven nemen we in deze folder op. Brengt u voor een zeer ruime internationale keuze eens een bezoek aan onze winkel in de Leidsestraat in Amsterdam.

Henk van den Boogaard: Cuba, homoseksualiteit, ideologie en politiek

In dit boek wordt ingegaan op de huidige sociale organisatie van seksualiteit, die haar oorsprong vindt in het verleden. De auteur deed onderzoek op Cuba, sprak er met de autoriteiten en met homo's en plaatst de homo-aversie daar in het verband van die socialistische samenleving.

SUA, 120 pag., paperback, f 19,50

Meindert Fennema, Ries van der Wouden (red.) Het politicologendebat — Wat is politiek?

In deze bundel wordt een overzicht gegeven van wat de politicologie heeft opgeleverd sinds ze aan de universiteiten werd beoefend.

Van Gennep, 162 pag., paperback, f 22,50

Frans Dekkers: Eindhoven 1933-1945

Kroniek van Nederlands Lichtstad in de schaduw van het Derde Rijk. Een onthullend boek.

Onze Tijd In de Knipscheer, 271 pag., paperback, f 29,50

Frans Koster: Bisschoppen, militairen en bureaucraten

Macht en onmacht in Latijns Amerika. Nagelaten werk van de dit voorjaar in El Salvador vermoorde journalist.

NOVIB, 97 pag., paperback, f 15,—

Hein Roethof: De abortuskwestie en meer dan dat

Ex-Tweede Kamerlid Roethof (PvdA) over de abortusstrijd en de sociale, politieke, juridische en morele implicaties. Persoonlijk verslag van een betrokkene.

STIMEZO, 335 pag., paperback, f 22,50

Socialisties-feministische teksten 7

Met o.m. artikelen over racisme en feminisme, feministische literatuurwetenschap en een bespreking van het boek van Donzelot.

Sara, 215 pag., geïll., paperback, f 24,75

Tijdschrift voor Politieke Economie Jaargang 5 Jaargang 5 nr. 4

Met o. m. artikelen over Marx en Keynes (crisis theorie en alternatieve economische politiek) en het economisch strafrecht.

SUA, 158 pag., paperback, f 12,—

Half november verschijnt bij Uitgeverij Meulenhoff de herdruk van de tentoonstellingscatalogus over De Stijl. Vanwege de grote vraag wordt u dringend verzocht zo snel mogelijk in te tekenen.

Groot formaat, met vele illustraties in kleur. Tijdelijk in prijs verlaagd!!! f 59,50

Marian van de Ruit: De onschuld

Een meisje naar Duitsland. Een roman over oorlog, vrouwenliefde en (zeer particulier) verzet.

De Bezige Bij, 168 pag., paperback, f 20,—

Marian van de Ruit: Het onrecht

Het vervolg op 'De onschuld'. Terug in Nederland.

De Bezige Bij, 103 pag., paperback, f 19,50

Anna Seghers: Transit

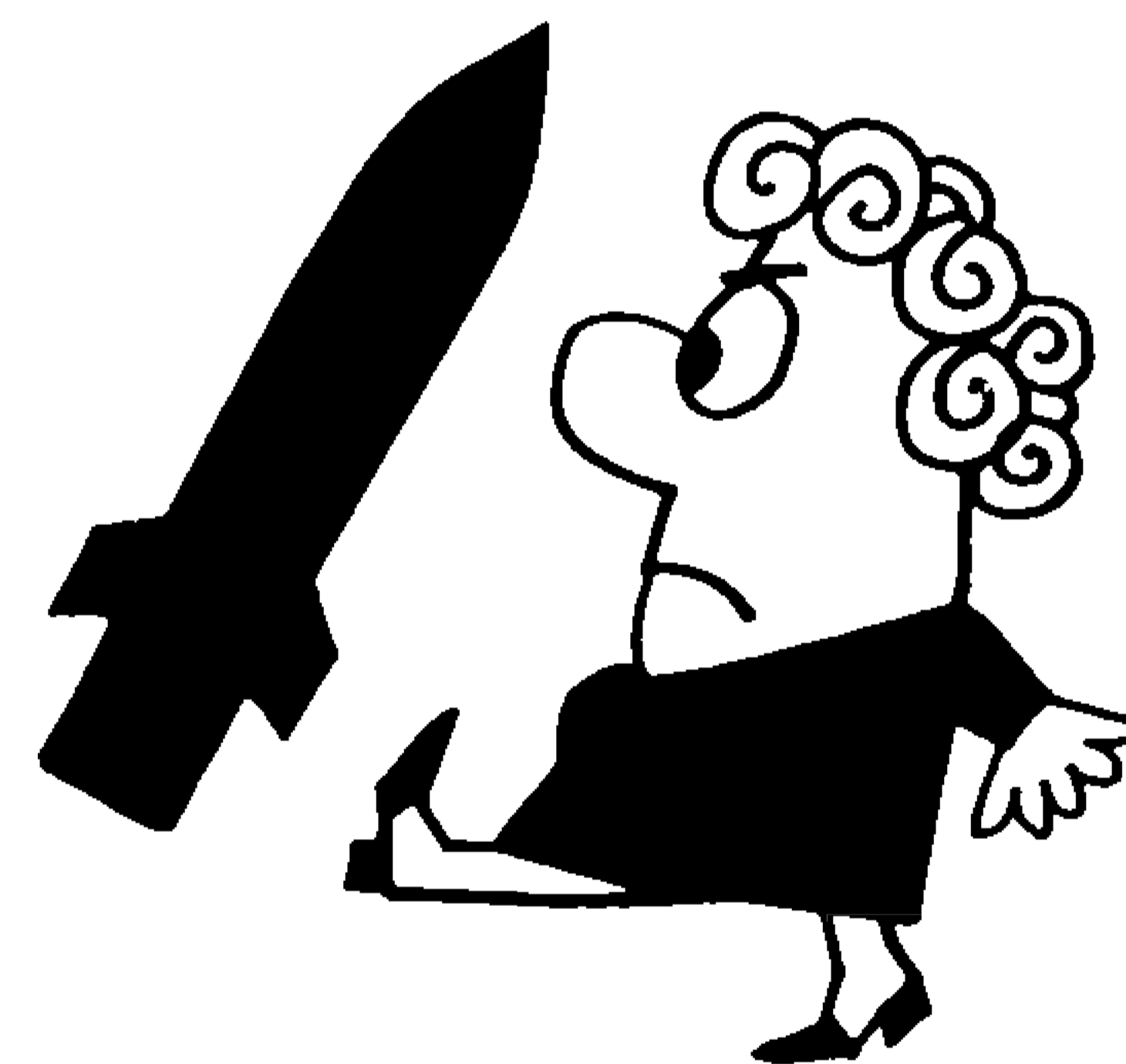
Roman over Duitsers in 'Exil' en hun pogingen om in 1940 vanaf Marseille de grote oversteek te maken.

Allert de Lange, 208 pag., paperback, f 35,50

Varlam Sjalamov: Kolyma

Verhalen uit de Goelag Archipel

Arbeiderspers, 253 pag., paperback, f 39,50

Hans Fun, Ton Bertrand, Ben Schennink:

De 21 november demonstranten wie zijn ze en wat willen ze?

Medewerkers van het Studiecentrum voor vredesvraagstukken aan de Nijmeegse Universiteit deden een representatief onderzoek naar de samenstelling en de opvattingen van hen die op 21 november 1981 tegen de nieuwe raketten demonstreerden. Dit verslag verschijnt een jaar na de demonstratie en onderstreept het politieke bewustzijn en de inzet van de demonstranten.

Het geeft een beeld van de sociale samenstelling, de samenstelling naar leeftijd, sekse, levensbeschouwelijke achtergrond en politieke gezindheid, alsmede van de opvattingen over vredesbewegingen en de strategie.

Dit verslag verschijnt als Cahier 25 van het Studiecentrum voor vredesvraagstukken bij Uitgeverij Jan Mets.

Ca. 130 pag., f 12,50

Ontwapenend

Geschiedenis van 25 jaar PSP.

Stichting Wetenschappelijk Bureau van de PSP, 280 pag., paperback, 25,—

Dit najaar hebben de uitgevers wederom voor een enorme produktie van Nederlandse en vertaalde literatuur gezorgd. Een keuze vindt u hieronder:

Maarten Biesheuvel: De bruid

13 verhalen, Meulenhoff, 199 pag., paperback f 22,50

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

FEMINISME EN SOCIALISME (1)

De wijze, waarop de volgorde van de kandidaten voor de laatste Tweede Kamerverkiezingen tot stand is gekomen, leert dat de PSP-kongressen met een zekere welwillendheid voorstellen uit de PSP-vrouwengroepen overnemen. Ik heb de stellige overtuiging, dat de kandidaten die op de vierde tot en met de x-de plaats zijn gekozen, daar zijn gekozen, niet in de eerste plaats wegens gebleken kwaliteiten en ook niet op grond van hun standpunten inzake de functie van parlementair werk, maar uitsluitend omdat zij feitelijk door de PSP-vrouwengroepen kandidaat zijn gesteld. Het lijkt me dan ook niet onwaarschijnlijk, dat ons partijbestuur grotendeels uit vrouwen zou hebben bestaan, als zich daarvoor voldoende vrouwen kandidaat zouden hebben gesteld.

Ik ben bevreesd, dat deze apriori-welwillendheid waar het voorstellen vanuit de hoek van de PSP-vrouwen betreft zich zal voortzetten op het komende kongres over socialisme en feminisme.

Een belangrijk punt speelt in een aantal stellingen op de achtergrond een rol. Het gaat om een primitieve opvatting, die blijkbaar bij de opstellers bestaat over het "begrip" organisatie. Deze opvatting is waarschijnlijk ook de reden, dat de vrouwengroepen zich als zg. 'autonome groepen' binnen de PSP hebben georganiseerd. Ik heb het idee (zonder dat ik dat op dit moment met letterlijke citaten kan illustreren) dat dit is gebeurd, omdat deze vrouwengroepen vonden, dat ze zich niet kunnen onderwerpen aan het centrale partijbestuur en andere partijorganen wellicht zien als instanties, die op een autoritaire wijze hun wil kunnen opleggen aan 'lagere' organen en individuele leden.

Aan allerlei instanties in de PSP wordt blijkbaar macht toegeschreven. Dit is een illusie. Het partijbestuur, de redactie van Bevrijding, afdelingsbesturen enz. hebben helemaal geen macht. Dankzij het feit, dat dergelijke organen in volledige openbaarheid werken zijn allerlei formele en informele controle-mechanismen ook werkelijk effectief. Het lukt niemand in de partij zijn (uiteraard zijn!) zin door te drijven zonder eerst genoeg anderen van zijn gelijk te hebben overtuigd. Men herinnere zich bijvoorbeeld de snelheid waarmee het partijbestuur op de vingers werd getikt over de foute verklaring met betrekking tot de havenstaking van een paar jaar geleden.

Uit het Kongres Feminisme en Socialisme zullen winnaars en verliezers naar voren komen en dat zal onvoldoende op basis van een zakelijke discussie, waarin men elkaars argumenten serieus neemt, gebeuren. De kloof tussen de feministen uit de vrouwengroepen en de meer traditionele socialistinnen binnen de PSP wordt daardoor groter. Dat is jammer, want een werkelijke integratie van femi-

nistische ideeën in een socialistische visie (en strategie) wordt daarmee voor onbepaalde tijd uitgesteld. Maar hopelijk vergis ik me en komen we toch nog tot een heel goed eind, als het kongres zich beperkt tot een bespreking van het 'onderdeel beleid' (stelling 9 tot en met 15).

ADRI VAN DER MEER

FEMINISME EN SOCIALISME (2)

Paul van Ettekovén (Bev. nr. 22/23 1982) heeft moeite met de naamsverandering van het aanstaande kongres. Feminisme en socialisme sluit niet aan bij mijn intentie van het kongres, zegt hij. Wat zijn intentie wel is geeft hij niet aan, zegt hij. Jammer!

Zelf denk ik dat vrouwenstrijd en homostrijd niet op een lijn te stellen en ook niet op een kongres te stellen zijn. Ook homo-mannen hebben andere belangen dan lesbische vrouwen.

Verder is mijns inziens de verwarring die rondom de naam van het kongres is ontstaan of gaat ontstaan veroorzaakt door een onverwerkte discussie. Eveneens onverwerkte begrippen als systeem van heteroseksualiteit en systeem van seksgebonden rolverdeling dreigen teveel een eigen leven te gaan leiden.

De termen suggereren een uitgewerkte analyse van de samenhang tussen kapitalisme en patriërchaat. Dat er een relatie wordt gelegd lijkt me terecht. Ik heb echter geen behoefte aan een duidelijker uitwerking van die analyse alvorens ik de relatie tussen feminisme en socialisme kan gaan invullen. Een omschrijving van de begrippen feminisme en socialisme is naar mijn gevoel slechts met enkele aanduidingen te vinden in de kongreskrant. Verwarring op het kongres over de invulling van begrippen als patriërchaat, socialisme en feminisme lijkt mij dan ook te verwachten. De bedoeling van het kongres is toch om te komen tot afspraken hoe de PSP te feminiseren, met andere woorden aantrekkelijker te doen maken voor vrouwen. Dat doel onderschrijf ik.

In de haast om de achterstand in te halen moeten nu tijdens het kongres twee zaken gelijktijdig gebeuren. Er moet enerzijds een analyse komen van de samenhang kapitalisme en patriërchaat, anderzijds dienen er besluiten genomen te worden over het aantrekkelijker maken van de PSP voor vrouwen. Mogelijk kunnen deze zaken samengaan. Als daarnaast een deel van het kongres aan de homobevrijding zal worden besteed (voornamelijk een mannenzaak denk ik) dan denk ik dat ik mij als vrouw inderdaad tekort gedaan zal voelen.

Ik raad de flikkers dan ook aan een eigen kongres aan te vragen. De strijd delen op enkele punten, ja! De aandacht delen op het kongres, nee!

THEA TIMMERS

VREDE LANGS EEN KETTING

Ook al zo'n brief ontvangen?

Nou, wij wel.

Ze begon zo:

"Lieve" (en dan volgt je naam, dus dat begint al goed) "Dit is een kettingbrief voor vrede, die oorspronkelijk gestart werd door 'vrouwen voor vrede'. Zou je dit verder willen sturen naar 6 vrouwen/vriendinnen - binnen vier dagen?"

In deze fase van de brief komen al direkt een aantal vragen op:

Waarom sturen ze dan ook niet direkt een aantal kopietjes mee?

Waarom alleen aan vrouwen en nog wel vriendinnen sturen en niets juist naar mannen? Maar dan maakt een dreigement gelijk een einde aan die vragen. "Anders wordt de ketting verbroken die op 1 juni 1973 in Bremen werd gestart."

Help, op al je vrouwelijke schuldgevoelens wordt maar weer even een beroep gedaan. Als jij niet meedoet heb je een breuk van de ketting op je geweten. En nog wel eentje die sinds 1 juni 1973 bestaat. Weet u nog hoe dat was op school vroeger met wiskunde met die sommetjes met 'iets tot de zoveelste macht'. Hoeveel vrouwen/vriendinnen zijn hier al niet bij betrokken geweest?

Stel dat sinds 1 juni 1973 de ketting om de week verzesvoudigt (dat is dus om de gestelde vier dagen met een marge van drie). Dan moeten er rond februari 1983 zo'n 6 tot de macht 462 vrouwen zijn die op dit moment ieder weer aan zes vrouwen/vriendinnen een brief sturen. Als je bedenkt dat 6 tot de macht 10 al meer dan 69 miljoen vrouwen betreft en 6 tot de macht 12 al meer dan 2 miljard, hoe zit het dan met die macht 462? En dan gaat het alleen nog maar om de mensen, pardon vrouwen/vriendinnen die op dit moment al die brieven zitten te schrijven en nog niet eens om al die vrouwen die er in de afgelopen tien jaar bij betrokken moeten zijn geweest. Kortom, we geloven er geen klap van. En als we niet meedoen, dan verbreken we geen hele ketting maar een heel klein miezertje ervan, er blijven theoretisch nog altijd 6 tot een hele hoge macht vrouwen over die het wel doen.

Maar dan komt de aap uit de mouw. We lezen verder in de brief.

"De ketting is onafgebroken voortgezet en zal worden opgenomen in het Guinness Book of Rekords."

Daar heb je ze! Rekordbejag - kompetitiedenken.

Vervolgens lezen we:

"Stuur een briefkaart aan de eerste op de lijst" (er staan dus vijf namen van vrouwen in de brief) "Neem de brief over een schrap de bovenste naam (zij krijgt de briefkaart) en

ik heb niets tegen mannen, maar...

zet je eigen naam onderaan. Tekst op de briefkaart 'WIJ WENSEN VREDE OP DE WERELD'." Nee maar, dat zet even zoden aan de dijk. Volgens onze berekeningen moeten inmiddels alle vrouwen op de wereld al vele van deze brieven hebben gehad en steeds maar weer krijgen. Overigens schreef de vriendin die deze brief doorstuurde dat zij er in eenzelfde week al drie tegelijk kreeg. Dat moet dan ook wel. En al die vrouwen ontvangen dan na zes weken weer $6 \times 6 \times 6 \times 6 \times 6 \times 6 = 46.656$ briefkaarten met daarop de tekst 'Wij wensen vrede in de wereld' en ondertekend door een volledig onbekende naam van een vrouw/vriendin.

Daar zit vast Neeli Smit Kroes achter vanwege al die postzegeltjes, die wil ook vast wel vrede, want ze is ook een vrouw. Leuk hoor, zo'n actie. Heel goed bedoeld ook. Waarom zou je dan niet meedoen, vraag je je dan af? Het druist toch niet tegen principes in? Het gaat toch om een heel mooie gedachte? Het appelleert toch aan overeenstemming en solidariteit tussen vrouwen? Wat zeur je dan? En toch weten we heel zeker dat we niet meedoen. Niet omdat we het initiatief op zich verwerpelijk zouden vinden. Maar om de grootste vrijblijvendheid ervan en de gesuggereerde overeenstemming. Zeggen, en zelfs opschrijven dat je vrede wenst is geen kunst. Maar op welke manier denk je dat te bereiken of er op haar minst aan bij te dragen, via welke strategie, gericht op wat voor een wereldbeeld? Het is zoiets als met een abonnement op Opzij je feministische activiteiten denken te kunnen afkopen en daarbij ook nog het gevoel hebben dat je het eens bent met al die andere abonnees. Wij hebben het idee dat je met je energie en postzegeltjes beter wat anders kunt doen, maar goed, als je briefkaarten verzamelt is het wel leuk. En ook later, voor je kinderen.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

VROUWEN

8 MAART,
INTERNATIONALE VROUWENDAG

In Amstelveen vinden op 8 maart leuke, spannende dingen plaats in het kader van 'Amstelveen solidair met bijstandsvrouwen'. Van 9.00 tot 12.00 uur en van 20.00 tot 24.00 uur in De Parapluie (van Heuven Goedhartlaan 22). Koffie gratis, nadere informatie: Maria van Loenen/Opbouwwerk Amstelveen, tel.: 020 - 451614) of Lia Kok/PSP, tel.: 020 - 455011.

De PSP-vrouwen in Bussum organiseren, in samenwerking met de Openbare Bibliotheek, een bijeenkomst over *boeken, vrouwen en lezen* in het Vrouwenhuis Bussum, Landstraat 24 vanaf 20.00 uur.

Het vrouwenhuis Brood en Rozen in Dordrecht heeft een programma in het teken van Vrouwen en crisis vanaf 13.30 uur. 's Middags verschillende activiteiten met om 16.00 uur een video-programma en een discussie over de vijf-urige werkdag. Verder informatie-stands van Vrouwen in de bijstand, Blijf van mijn lijf, vakbondsvrouwen, buitenlandse vrouwen. 's Avonds om 20.45 uur een optreden van Yvonne Petit met het stuk 'De Tafel'. Daarna: feest. Het vrouwenhuis Brood en Rozen staat de hele maand maart in het teken van Vrouwen en crisis. Nadere informatie: Gravenstraat 22, Dordrecht, tel.: 078 - 148354.

In Den Haag vindt overdag een demonstratie plaats (vertrekpunt nog onbekend). 's Avonds een feest met een band in het Vrouwenhuis. Nadere informatie: 070 - 653844.

In Groningen organiseert het Platform voor Economische Zelfstandigheid voor Vrouwen (waarin o.a. vrouwen zitten uit vakbonden, politieke partijen, bureau voor rechtshulp, Blijf van mijn lijf en Vrouwen in de bijstand) een aantal activiteiten.

Van 12.00 tot 15.00 uur staan er informatiestandjes bij de HEMA (Herestraat) met muziek en straattoneel. Vanaf 16.00 uur is er straattoneel bij de Martinoren (Grote Markt) vanwaar om 17.00 uur een demonstratie vertrekt. Vanaf 20.00 uur een feest in Centrum Noord (Moesstraat) of het Oude Politie Buro (Martinikerhof) met kabaret, zang en (swing)muziek. In verschillende buurthuizen vinden 's ochtends ook activiteiten plaats. Meer informatie: Gronings Platform, Schuitendiep 88-I, ingang Grote Gang, tel.: 050 - 121410 (woensdag van 15.00 tot 18.00 uur). Ter gelegenheid van 8 maart wordt een speciale krant uitgegeven.

In Utrecht organiseert RASA (Pauwstraat 13 A) vanaf 20.30 uur een avond met theatergroep Kilde, akrobates, bewegingstheater Agonie en de vrouwenband Claire Obscure. Verder films en een informatiemarkt. Toegang alleen voor vrouwen.

8 maart, internationale vrouwendag

Op 4 november '82 kwamen wij, vrouwen van het Brede Platform voor Economische Zelfstandigheid in Groningen, bij elkaar, die allemaal in werk en/of politieke of vakbondsactiviteiten te maken hebben met de positie van vrou-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

wen. We wilden bekijken of het mogelijk is krachten te bundelen in de strijd om economische zelfstandigheid voor vrouwen. Een eerste stap zou het oprichten van een plaatselijk platform kunnen zijn. Deze informele vergadering was bijeengeroepen door de werkgroep Vrouw en Werk, die van een aantal vrouwen had gehoord dat ze voor een vorm van samenwerking voelen, en die hiertoe ook een oproep had gedaan op het Groningse Vrouwenfestival in oktober '82.

Op 21 december is het Groningse Platform voor Economische Zelfstandigheid voor Vrouwen daadwerkelijk opgericht. In dit Platform zitten vrouwen uit veel verschillende werkgroepen en daarnaast ook individuele vrouwen. Wij vinden vrouwenstrijd in deze tijd van economische crisis belangrijk omdat veel van de neutrale oplossingen juist voor vrouwen erg nadelig uitwerken. Zoals weggedrukt worden uit betaalde arbeid en relatief hogere uitkeringen en uitbreiding van kostwinnersbepalingen. Het Platform zet zich in voor het *recht* van vrouwen op een *zelfstandig bestaan*. Als taken ziet zij actie en discussie voeren en voorlichting geven rond twee hoofdpunten: economische zelfstandigheid en herverdeling van alle betaalde en onbetaalde arbeid.

Eens per maand komt het Platform bijeen. Tussendoor zijn er subgroepen bezig met verschillende activiteiten, zoals het kritisch bekijken van ontslagregelingen bij V&D, onderzoeken wat het arbeidsburo voor vrouwen doet, theorievorming over arbeid en inkomen, documentatie verzamelen, het opzetten van een telefoonketen voor snelle acties.

Daarnaast is er een coördinatiegroep gevormd die dit alles soepel moet laten verlopen. Op woensdag van 15.00-18.00 uur is het Platform bereikbaar voor informatie en klachten (tel. 050 - 12 14 10).

Naar buiten toe waren onze eerste activiteiten een perskonferentie en het ondersteunen van de acties van de Bijstandsvrouwen in de januari-maand. Op dit moment zijn we vooral bezig met voorbereidingen voor de internationale vrouwendag op 8 maart. We hebben nog geen concrete plannen, maar we denken aan krantjes maken en die op

scholen verspreiden, een zeepkistendiskussie, standjes op de markt, een optreden van het Bijstandskabaret en een feest.

PSP-Vrouwengroep Groningen

BIJSTANDSVROUWEN

De gemeentelijke sociale dienst kan zelf bepalen welke extra uitkeringen en/of straffkortingen zij geeft aan bijstandsvrouwen. Ik ben op zoek naar vrouwen die daar ervaring mee hebben. Kunnen jullie die ervaringen met extra uitkeringen en/of straffkorting opsturen naar mij? Ik wil deze gegevens dan bundelen. Een verslag daarvan zal in Bevrijding en de rode draad verschijnen.

Truut Knapstein, Hugo de Grootstraat 46, Nijmegen, telefoon (080) 22 84 88.

PSP BIJENKOMSTEN

WERKGELEGENHEID TIEL

De PSP in Tiel organiseert op 8 maart vanaf 20.00 uur een openbare avond over werkgelegenheid in gebouw Gustaaf Adolf (Konijnenwal 38, Tiel).

Wilbert Willems (Tweede Kamerlid PSP) zal een inleiding verzorgen en de werkgroep Tiel van de PSP zal haar notitie 'Baanloosheid: geen werken aan?' presenteren waarin de mogelijkheid voor het scheppen van nieuwe banen op gemeentenivo wordt aangegeven.

Nadere inlichtingen: John Donkers (tel.: 03440 - 19266) of Han Swoboda (03440 - 15742).

Nederland uit de EG

Op zaterdag 19 maart organiseert de commissie voor de Europese Gemeenschap van de PSP een discussiedag over 'Europa'. De dag zal uit twee delen bestaan. Om te beginnen over hoe we de gevolgen van een eventueel uittreden uit de EG opvangen en wat voor internationale contacten we dan wel willen. Het tweede deel van de discussiedag gaat over de (niet) deelname aan de Europese verkiezingen van '84: boycotten, zelfstandig deelnemen of een gezamenlijke lijst PSP/CPN/PPR. De twee thema's zullen door sprekers worden ingeleid. Er is een voorbereidingsmap verschenen die te bestellen is door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'EG-map'. Je ontvangt dan ook een reductiekaart voor een NS-kaartje naar Utrecht waar de discussiedag plaats vindt (hotel Smits, Vredenburg, aanvang 10.30 uur).

MET SOCIALISTISCH ELAN

De PSP afdeling Epe organiseert op 12 maart een scholingsdag in de Eper Gemeentewoning, Stationsstraat 25 in Epe van 10.00 tot 16.00 uur over het antwoord van de PSP op de crisis. Inleiding van Wilbert Willems (Tweede Kamerlid PSP), er wordt tussen de middag een (vegetarische) maaltijd verzorgd en de dag eindigt met een forumdiskussie met vertegenwoordigers van PSP, PvdA, CDA, FNV en werkgevers.

Deelnemers worden verzocht zich/haar vooraf aan te melden: André Kuypers, tel.: 03417 - 58866.

BIJENKOMSTEN

SURINAME EN LINKS

Op vrijdag 11 maart vindt in het Tehuis (Luttike Nieuwstraat 13) in Groningen een forumdiskussie over *Suriname en links* plaats. Twee sprekers zullen inleidingen houden en discussiëren met de zaal: Siep van der Werf (namens Solidariteits Beweging Suriname/SBS) en een nog onbekende vertegenwoordiger van Surinaams Links. De bijeenkomst begint om 20.00 uur.

Suriname: rijk en arm

De Solidariteits Beweging Suriname organiseert onder het motto 'Rijk Suriname, arm Suriname' een serie avonden over de sociaal-economische omstandigheden van Suriname. Suriname is een rijk land: vruchtbare bodem, bauxiet in de grond en waterkracht in voldoende mate aanwezig. Maar veel Surinamers zijn arm: veel werklozen, veel krotten, veel analfabeten. Wat gebeurt er met de

(advertentie)

De gemeenteraadsfractie van de PSP-Utrecht, die bestaat uit twee mannen en een vrouw, zoekt

een FRAKTIE-ASSISTENTE
(20 uur p.w.)

De fractie wordt inhoudelijk ondersteund door de gemeenteraadswerkgroep, een kollektief van circa 12 mensen.

Algemene taakomschrijving: het stimuleren en ondersteunen van de feministische inbreng in het raads-werk.

Praktisch denken we daarbij aan:
-- contacten leggen en onderhouden met PSP-vrouwen in de stad
-- het uitvoeren van praktische klussen (archieff, post e.d.)
-- en eventueel het vervangen van een raadslid in commissievergaderingen.

Wij **verwachten** van een fractieassistentente dat ze:

-- reeds enig inzicht heeft in politieke verhoudingen, met name op het gebied van de vrouwenstrijd
-- zich verbonden voelt met de visie van de PSP
in Utrecht woont en er de weg een beetje weet.

Het is mogelijk deze fraktiewerkzaamheden in het kader van een stage te verrichten. Ervaring in begeleiding is aanwezig. In een (onkosten) vergoeding kan worden voorzien.

Voor inlichtingen en reacties:
Loes de Jonge
Strosteeg 82
3511 VR Utrecht
tel.: 030 - 321086

rijkdom van dat land, gebeurde er met de ontwikkelingsgelden, waar moeten de Surinamers van rond komen? Tijdens de serie die de Werkgroep Economie van de SBS organiseert wordt op deze vragen ingegaan.

8 maart gaat het over de afhankelijkheid van bauxiet; 22 maart staat de vraag centraal hoe de Nederlandse ontwikkelingshulp inspeelde op de Surinaamse economie; 5 april komen de sociale omstandigheden van de inwoners aan de orde; 19 april de Surinaamse vakbeweging en 3 mei de Surinaamse cultuur (de Indianen, de Kreolen, de Marrons, de Hindoestanen, de Javanen). Op elke avond wordt een inleiding verzorgd en is informatie op papier beschikbaar. De avonden vinden plaats in het gebouw van de SBS, Oude Gracht 237, Utrecht (vlak bij de Dom). De bijeenkomsten beginnen om 20.00 uur. Opgave voor deelname: SBS, via het bovenstaande adres, tel.: 030-328667.

PSP UITGAVEN

DRENTHE BELEGERD

Het PSP-gewest in Drenthe heeft een brochure uitgegeven waarin geprobeerd wordt een zo volledig mogelijk beeld te geven van de oorzaken en de gevolgen van de militarisering van Nederland in het algemeen en de provincie Drenthe in het bijzonder.

Het boekje is geschreven om op een leesbare manier informatie te verschaffen die niet direkt geheim is maar die wel moeilijk bij (militaire) instanties te verkrijgen is. De brochure besteedt aandacht aan de gevolgen van de militarisering voor het milieu en de invloed op de werkgelegenheid. Daarnaast wordt aandacht gegeven aan de activiteiten die er in Drenthe worden ontplooid om een halt toe te roepen aan deze ontwikkelingen.

De brochure kost f 5,- en is te bestellen door overmaking van f 7,30 (inkl. verzendkosten) op postgiro 1177727 t.n.v. penningmeester gewest Drenthe PSP met vermelding van 'brochure Drenthe belegerd'.

REKTIKATIE

In BEVRIJDING nummer 3 op pagina 16 onderaan het artikel 'De balans van geld, afval en discussie' werd het gironummer van het Landelijk Energie Komitee vermeld. Dat gironummer is fout, het goede nummer is 3567199.

AKTIES

Ik heb niets tegen een halte, maar . . .

In Amsterdam is tramlijn twaalf op ingenieuze wijze 'versneld': door een soort van groene golf hoeft de tram niet meer voor alle stoplichten te wachten. Op een hele rit scheelt dat soms wel vier minuten. De dienst kan nu worden uitgevoerd met één tramstel minder, dat stel wordt nu ingezet op een andere lijn. Het experiment met lijn twaalf is zo goed afgelopen, dat ook de stoplich-

ten op andere tramlijnen anders worden afgesteld.

In Utrecht maken ze het openbaar vervoer op een andere wijze efficiënter. Enige jaren terug werd bij alle Nederlandse busmaatschappijen met strippenkaart ook de stempelautomaat ingevoerd: zelf stempelen versnelde de 'instaptijd', sneller instappen betekende kortere halte-tijden, kortere halte-tijden zorgden voor snellere ritten, nietwaar? Bij wijze van experiment schafte het Gemeentevervoerbedrijf Utrecht op één lijn de stempelautomaten weer af. Gevolg: het zwartrijden nam meetbaar af, er werden plotseling tien procent meer strippenkaarten dan anders verkocht, door de chauffeur. Dat wil zeggen dat de buschauffeur nog vaker biljetten van 25 moet wisselen voor strippenkaarten van f 7,40. Groot voordeel is dat er in Utrecht geen controleurs meer nodig zijn: die taak krijgt de chauffeur er gratis en voor niets bij. Het experiment in Utrecht is zó goed bevallen dat het vervoerbedrijf nu alle stempelautomaten gaat slopen.

In Den Haag bevindt zich een dame, die van mening is dat men één halte beter kan gaan lopen. In Utrecht zal dat inderdaad de voetganger een forse tijdswinst opleveren.

MARCEL VAN DE KOPPEL

PSP LOKAAL

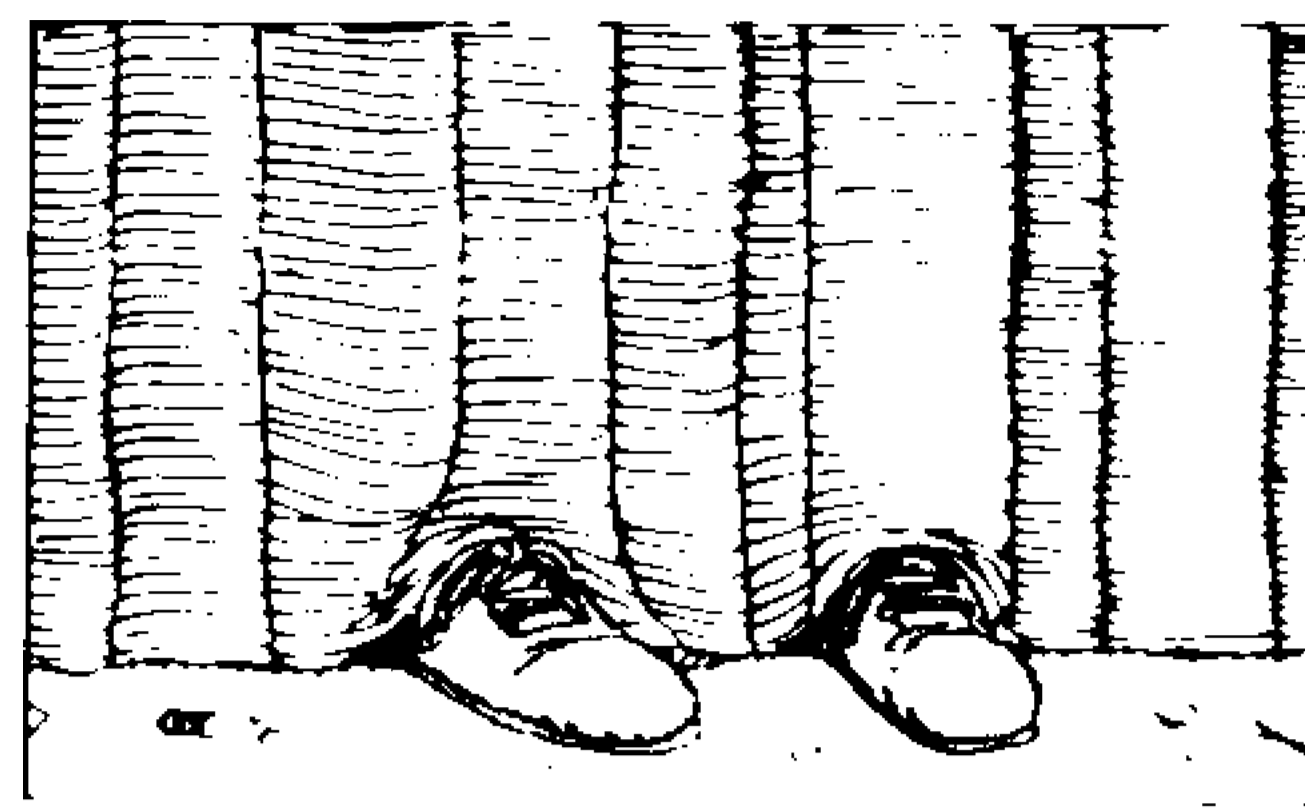
HUIS-AAN-HUIS KRANT NIJMEGEN

De PSP afdeling Nijmegen publiceerde in de week voor het landelijke kongres van de partij (dat in die stad op 26 en 27 februari plaatsvond) een huis-aan-huis krant met een oplage van twaalfduizend exemplaren, onder de titel PS PODIUM. Op de voorpagina van dit eerste nummer, waarmee ongeveer een kwart van de inwoners bereikt werd, wordt uitgelegd wat de bedoeling van de titel is. Een podium is een plaats vanwaar het publiek kan worden toesproken, maar ook een plaats waar datzelfde publiek kan reageren: weglopen, blijven, uitfluiten of applaus. Ook op het podium klimmen en meedoen is mogelijk. Met deze krant wil de PSP in Nijmegen bewijzen niet laf te zijn. De PSP wil de politiek brengen waar het thuishoort: bij de mensen, zichtbaar, verstaanbaar, begrijpelijk, op een podium zonder koulissen.

De letters PS vóór podium staat, naast Pacifistisch Socialisme, voor het PS van naschrift: de PSP in Nijmegen wil met deze krant iets toevoegen aan wat andere kranten schrijven over politiek, of wat ze vergeten te schrijven.

De krant opent met een artikel over de onbetaalbare woonlasten (onder andere over een noodzakelijke vervanging van de huursubsidie door een woonlastensubsidie). Verder: een artikel over arbeidstijdverkorting (een 25-urige werkweek); het succes van de schillenboer in het Nijmeegse komt aan bod; ruim aandacht wordt besteed aan het kongres Feminisme en Socialisme (het 39e kongres vond ondertussen plaats) en een strip ("wegens bezuinigingen geen sneeuw dit jaar").

De huis-aan-huis krant telt vier pagina's en de krant verscheen op een formaat van de Groene Amsterdammer. Het ligt

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Minister Schoo werd voor haar bijdrage in het debat over ontwikkelingssamenwerking in de Kamer alom lof toegezwaaid. Zelfs het cynische kamerlid Van der Spek, zo wist NRC/Handelsblad te melden, had voor haar een pluim over.

Schoo is de 7de minister van ontwikkelingssamenwerking. Sinds 1965 kennen we zo'n bewindspersoon. Is zij ook de laatste?

De laatste jaren klinken herhaaldelijk stemmen op om de hele problematiek van buitenlandse economische betrekkingen in één ministerie te stoppen, zodat de ministers van economische zaken, buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking een gekoördineerd beleid kunnen gaan voeren. Bij de debatten, vorige maand, in de Kamer over justitie, binnenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking zag ik echter een geheel nieuwe visie tamelijk vaste voet krijgen: het stimuleren van buitenlandse arbeiders in Nederland naar hun oorspronkelijke landen terug te gaan, gekoppeld aan het opzetten van immigratie-projecten in die landen. De partijgenoot van Schoo, de VVD'er Hermans, zei in het debat over ontwikkelings-samenwerking: "Tevens moet

worden gezien, welke mogelijkheden er zijn voor vestigingen van Nederlandse ondernemingen in de landen, die remigranten kunnen opvangen. Deze zijn meer gewend aan de westerse gewoonten." Ik sta niet even stil bij het begrip 'gewend aan westerse gewoonten', hoewel ik daarbij het ergste vrees, zoals 'gewoonten van uitbuiting, onderdrukking en diskriminatie', en geef nog een citaat: "Bovendien moeten Nederlandse ambassades meer baanbrekend werk verrichten voor het scheppen van mogelijkheden voor het bedrijfsleven met immigratieprojecten". Hermans was niet de enige, die in die richting dacht.

Zie je het al voor je? Nederlands elektronika-ondernemer in Turkije tegen solliciterende werknemer: "Nee, het spijt me, u kunt bij mij geen baan krijgen, want u hebt niet in ons hard zwoegende landje gewerkt". Of de Nederlandse directeur van een textiel-bedrijf in Marokko tegen een werkloze vrouw: "Nee, sorry, mevrouw, maar dan had u eerst wel een paar jaartjes praktijk-ervaring in ons mooie Nederland moeten opdoen." Eerst worden ze gekeurd om hier te mogen werken, dan worden ze gekeurd om daar te mogen werken. In De Volkskrant van 19 februari stond een foto van met koffers en tassen bepakte Turken in Istanboel, die uit de München-express stapten. Vorig jaar verlieten 60.000 Turken West-Duitsland. Dit jaar zal het aantal vertrekkende Turken nog groter zijn. Bij die foto moest ik even aan de Ghanezen, die Nigeria uitgegooid zijn, denken.

CHRIS HUINDER

in de bedoeling het niet bij dit eertse nummer te laten. In mei verschijnt het voor de tweede maal.

UITGAVEN

De Zondagskrant

Eind maart, begin april moet de eerste, echte Zondagskrant gaan verschijnen. Het wordt een blad van linkse signatuur, met aktualiteiten uit binnen- en buitenland, informatieve en meningsvormende achtergrondartikelen en aandacht voor zaken die in de gewone dagbladers weinig of geen ruimte vinden. Een volwaardige krant op zondag. Bijna alles is rond, alleen het geld . . .

Om het een en ander te organiseren is er een Stichting Zondagskrant opgericht. Deze stichting moet het geld gaan beheren, dat bij elkaar gebracht wordt door instellingen en particulieren die bereid zijn geld te schenken of te lenen. Het plan is dat de Stichting het geld doorleent aan de uitgeverij Zondagskrant. De uitgeverij heeft de vorm van een coöperatieve vereniging waardoor de inspraak van de medewerk(st)ers ge-

waarborgd is. De opzet is anti-winst gericht.

Als startkapitaal is een bedrag van f 90.000,- nodig. De stichting en de uitgeverij zijn op zoek naar mensen die geld willen schenken of lenen. De leningsvoorwaarden zijn: een looptijd van maximaal tien jaar; de aflossing vindt plaats door middel van loting; de rente bedraagt 3% per jaar; mocht het blad niet gaan verschijnen dan wordt het geleende geld teruggestort.

Bijdragen kunnen worden gestort op postgiro 5436907 t.n.v. penningmeester Stichting Zondagskrant, Sternstraat 20, Utrecht met vermelding van 'gift' of 'lening' (het is natuurlijk ook mogelijk een gedeelte van het totale bedrag te schenken en het andere deel te lenen). Voor nadere informatie (en abonnementen) kunt U terecht bij: Stichting Zondagskrant, Antwoordnummer 9829, 3500 ZJ Utrecht (aan dat adres kunt U een brief zonder postzegel zenden).

BIJSTAND, DRUGS, TEXTIEL EN GIF

De Tweede Kamer-fractie van de PSP bracht op 10 en 11 januari een werkbezoek aan Enschede op uitnodiging van de plaatselijke partijafdeling. Voor Fred van der Spek en Andrée van Es waren twee aparte programma's samengesteld. Andrée van Es sprak met bijstandsvrouwen, buitenlandse vluchtelingen en hun hulpverle-

Op het programma van *Andrée van Es* stond als eerste een gesprek met het comité Bijstandsvrouwen in het pandje dat de afdeling van de PSP in Enschede sinds kort bezit. Tijdens dit gesprek werden de enorme problemen van alleenstaande vrouwen in de bijstand nog eens benadrukt. Het ontbreken van een reële afweging van de werkelijke kosten en de te ontvangen bijstand en de afwezigheid van een duidelijk beleid kwamen aan de orde.

Na een gesprek over het vluchtelingenprobleem werd Andrée van Es ontvangen door de staf van het jongeren centrum 'De Kokerjuffer'. Dit centrum kwam enige tijd geleden in het nieuws in verband met de verkoop van softdrugs door een zogenaamde huisdealer. Protesten uit Zweden en Duitsland en van de kant van de Enschedese middenstand leidde uiteindelijk tot het stopzetten van het experiment. Tijdens het overleg van het PSP Kamerlid Van Es met de staf van het centrum kwam naar voren dat de hoofdofficier van justitie in Almelo, Gonsalves, de grootste dwarsligger was geweest. De uiteindelijke rol van het 'buitenland' is onbekend, maar het vermoeden bestaat dat via 'Den Haag' druk is uitgeoefend.

Smokkel

Het protest van de Enschede middenstand tegen de verkoop van drugs blijkt te maken gehad te hebben met het feit dat een strengere grenskontrolle tussen de Bondsrepubliek en ons land er voor verantwoordelijk was dat andere Westduitse konsumenten wegbleven. Vooral de sigarettenhandel in Enschede ging met twintig procent achteruit omdat smokkel onmogelijk werd...

Burgemeester Ko Wieringa van Enschede vulde de gegevens van 'De Kokerjuffer' nog aan. Hij sprak de vrees uit dat de problemen de komende jaren nog groter zullen worden, vooral ten aanzien van hard drugs. De drugshandel is weer in de illegale sfeer getrokken. Tijdens het experiment was bekend wat en waar er verkocht werd. Nu is alleen bekend dat het verkocht wordt: ergens op straat.

Deze middag bleek dat het op alle fronten ontbreekt aan een beleid, terwijl de omstandigheden daar dringend om vragen.

De textiel

Fred van der Spek bezocht 's middags eerst de Enschede vestiging van de 'Spinnerij Nederland'. Dit bedrijf kwam

in '78 tot stand als gevolg van de samenvoeging van een aantal spinnerijen, 20 als die van Nijverdal ten Cate, van Heek Schuttersveld, Textielgroep Twente en de Bamshoeve-bedrijven. Aanvankelijk waren er vestigingen in Enschede, Hengelo, Almelo, Nijverdal, Losser, Oldenzaal en in het Groningse Leek. Van de levensvatbaarheid van een dergelijke konsentratie werd hoog opgegeven, maar achteraf lijkt het vermoeden gerechtvaardigd dat de textielgiganten, die bij deze fusie betrokken waren, alleen hun eigen belangen hebben willen veilig stellen; dat kon in deze konstruktie beter dan bij afzonderlijke sluiting.

Omdat sommige grote afnemers (zoals onlangs nog Schuttersveld) ook de huidige crisis niet overleven, komt het jonge bedrijf in nog grotere problemen dan waarmee het al begonnen is. In de huidige plannen met o.a. een fors loonoffer van de werknemers blijven

alleen Enschede en Nijverdal open met in totaal ruim 500 werknemers.

Onze eigen behoeften

Na een rondleiding door het bedrijf, waarbij overigens opviel hoe weinig het beeld van de textielindustrie als een bij uitstek arbeidsintensieve tak van industrie met de werkelijkheid overeenstemt, sprak de PSP-delegatie met *Joop ter Mors* en *Ben Scholten* van de Centrale Ondernemingsraad. Tijdens deze gedachtenwisseling werd door de PSP-delegatie, waarvan behalve Fred van der Spek ook Statenlid *Herman Reuvekamp* en het Twentse Gewestraadslid *Karel Mulder* deel uit maakten, benadrukt dat ook naar de mening van de PSP de textielindustrie, evenals de produktie van andere eerste levensbehoeften, in ieder geval op zo'n peil in Nederland aanwezig moet blijven, dat we in onze eigen behoefte kunnen voorzien.

Daarvoor is het noodzakelijk om alle bewerkingen in eigen land te houden. De overheid zou, als grootste aandeelhouder in verscheidene textielkonsentraties, veel meer samenwerking kunnen bevorderen, bijvoorbeeld tussen spinnerij (Spinnerij Nederland) en konfektie (Macintosh, via DSM ook voor het grootste deel in overheidshanden). Zoals het nu gaat is voor Spinnerij Nederland waarschijnlijk alleen een langzaam afstervingsproces weggelegd: geen investeringen, interen op eigen vermogen, steeds minder veelzijdig produkt.

Tijdens de rondleiding viel de enorme stof- en lawaaioverlast op: investeren om de arbeidsomstandigheden te verbeteren komt onder het huidige beleid niet aan de orde.

Zowel de ondernemingsraadsleden als de PSP-delegatie stonden zeer kritisch tegenover het beleid om de textielindustrie maar naar de Derde Wereld te verplaatsen. De Twentse textielbaronnen hebben nu hun bedrijven, meestal met Nederlands ontwikkelingsgeld, naar Indonesië, Griekenland, Afrikaanse landen, maar ook naar Zuid-Afrika verplaatst.

De plaatselijke bevolking daar schiet met de hooggeautomatiseerde bedrijven niets op, en in Twente stijgt de werkloosheid tot ongekende hoogte (in Enschede al bijna 20%).

Gifvondst

Het bezoek aan de Hengelose wijk 'Old Ruitenborgh', waar de bewoners niet meer in hun tuin mogen spitten en de zandbakken van de speelplaats afgedekt zijn vanwege een vermoedelijk grote gifvondst, gaf een duidelijk beeld, hoe de gewinning aan gifvondsten, die na Lekkert en Dordrecht begint op te treden, plaatselijke overheden het idee geeft, dat ze de getroffenen wel met een kluitje in het riet kunnen sturen. Het Hengelose gemeenteraadslid *Henk Nijhof* (PSP), die bij het gesprek met de bewoners aanwezig was, zit B&W van Hengelo flink op de huid en eist een grondig onderzoek. Fred van der Spek zegde toe, na te gaan of er zoiets als een soort prioriteitenlijst was voor de sanering van dit soort gevallen. In elk geval bond hij de bewoners op het hart, moesten ze met zoveel mogelijk kracht bij het Ministerie aan de bel blijven trekken. Het werkbezoek werd afgesloten met een drukbezochte openbare avond in Enschede.

Arbeidsomstandigheden in de Twentse textiel-industrie

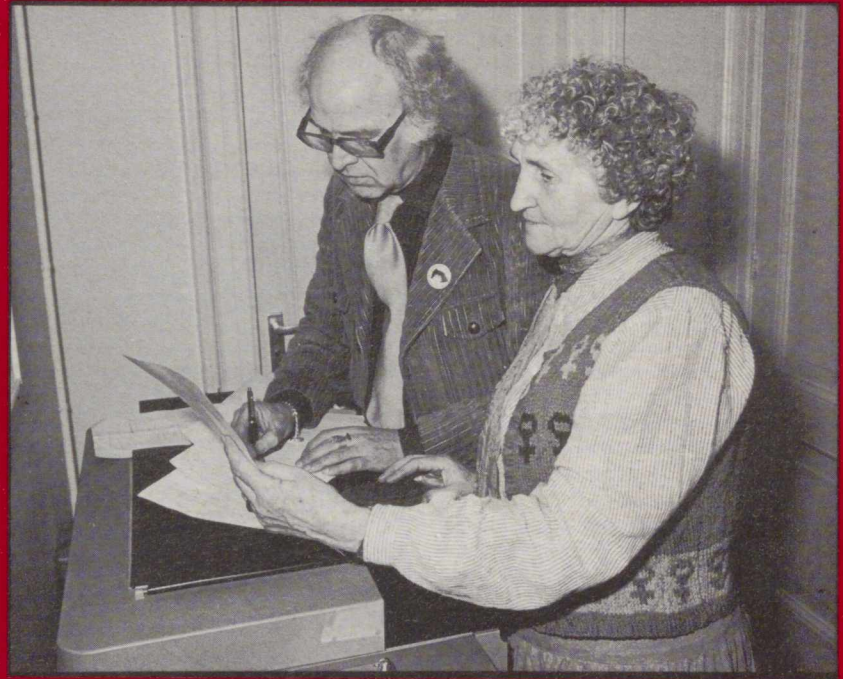
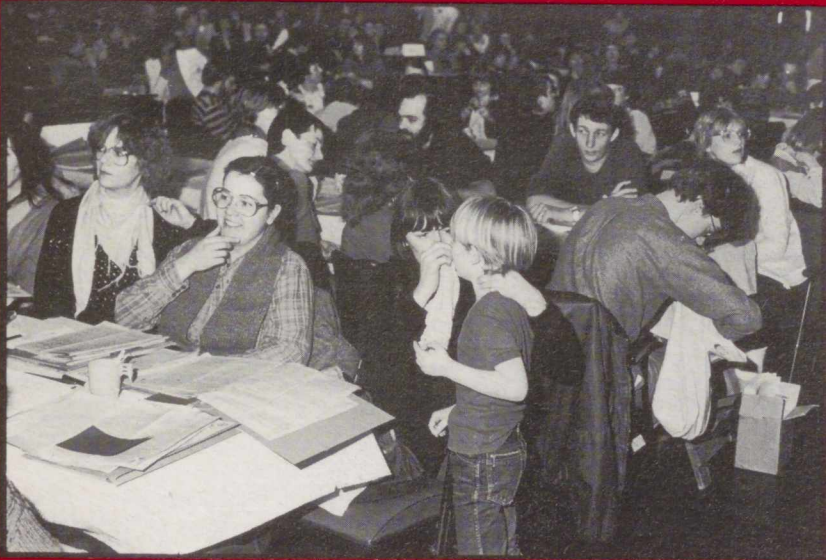
foto: Julius Visser

RIK LANDKROON
ROB SCHARRENBORG

BEVRIJJDING

JAARGANG 27 NUMMER 5 16/3/1983 PRIJS f1.50

PSP-KONGRES

KOMMENTAAR

Vredesdemonstratie

Het CDA: een stap vooruit, twee stappen terug?

Het staat er zo mooi in het actie-programma van de Nederlandse vredesbewegingen:

Doel: De Nederlandse regering besluit ten spoedigste: in Nederland worden geen kruisraketten geplaatst, dus ook geen verdere medewerking verleend aan de voorbereiding daarvan. Zulks als noodzakelijke bijdrage aan het tot stand komen van een kernwapenvrij Europa. (Vanzelfsprekend is daarbij dat de verhoging van de defensiebegroting — al dan niet ter versterking van de konventionele bewapening — evenzeer onaanvaardbaar is als het geven van atoomtaken aan Orion en F 16).

Op 1 maart spraken in het Overleg tegen de Kernbewapening de Nederlandse vredesbewegingen, het FNV en de PvdA, PSP, PPR, EVP, D'66 en het CDA over de mogelijkheid gezamenlijk te demonstreren teneinde dit doel dichterbij te brengen. Voor de PSP was tijdens deze vergadering het uitgangspunt dat in de leuzen van de demonstratie het door de vredesbewegingen gestelde doel terug te vinden moest zijn, kortom: in Nederland worden geen kruisraketten geplaatst.

In het CDA was al enige onrust ontstaan over de plaatsing van de nieuwe kernwapens en het zou het CDA elektoraal gezien, niet slecht uitkomen wanneer ze deel zou kunnen nemen aan de demonstratie in oktober '83. Alleen bestaat er ook nog een regeerakkoord en een partijprogramma. Het CDA had daarom zelf wat leuzen bedacht, zoals: 'Genève moet slagen' en 'mensenrechten ja, bewapeningswedloop nee'.

In het overlegorgaan lagen aanvankelijk vier leuzen op tafel:

- 1) geen nieuwe kernwapens in Europa
- 2) Geen kruisraketten in Nederland
- 3) Europa kernwapenvrij, en
- 4) Kernwapens de wereld uit.

Met name met de tweede leus had het CDA grote moeite; de leus waar het in het doel van de vredesbewegingen om draait.

Toen de meerderheid van de leden van het overlegorgaan het CDA wel wat tegemoet wilden komen en de leuze van 1981 voorstelde, n.l. 'Geen nieuwe kernwapens in Europa, niet in Nederland, noch in enig ander land', was er voor de PSP nog geen probleem. In 1981 stonden we tenslotte ook achter deze leus. Maar de CDA-onderhandelaars waren niet tevreden en vonden dat hun eigen voorstellen nog te weinig in de leuze naar voren kwamen. In de toelichting kwam daarom te staan: '... tegen produktie en plaatsing van nieuwe kernwapens en voor ontmanteling van bestaande', en 'de organisatoren pleiten voor een onderhandelingsresultaat dat de eerste leus realiseert en de andere naderbij brengt, waarbij de andere waren 'Europa kernwapenvrij' en 'kernwapens

de wereld uit'. Alleen de PSP en de EVP keerden zich tegen dit kompromis. Het CDA leek dan wel opgeschoven in de richting van de vredesbeweging, nu zij de leuze van 1981 onderschreef, maar de geloofwaardigheid van de vredesbeweging kwam wel erg in de knel. Immers, ondanks dat het nergens zo staat, zou het CDA de leuzen toch zo uit gaan leggen als voorwaardelijk: geen plaatsing, mits er in Genève...

En inderdaad, CDA-voorzitter Bukman haastte zich deze week te verklaren dat het CDA was opgeschoven, maar dat er bij de vredesbewegingen meer begrip was ontstaan voor 'het feit dat ontwapening een tweezijdige zaak is' en hij voegde daar nog nieuwe eisen aan toe. De VVD stond ook op haar achterste benen omdat zij deelname van het CDA onder deze leuzen, in strijd vindt met het regeerakkoord. Naast het gekijf tussen de coalitiepartners, nam ook de onrust toe in de vredesbeweging. Het Platform van radikale vredesgroepen, b.v. dat 1 maart niet aanwezig was, kon met het kompromis niet overweg.

Op 7 maart overlegden daarom PSP, EVP, PPR, het Platform en het IKV over de ontstane situatie. Voorkomen moest worden dat de pogingen om het CDA op te laten schuiven in de richting van de vredesbeweging de eenheid in de vredesbeweging in gevaar zou brengen. Op dit moment (9 maart) is het nog niet duidelijk of het CDA zal besluiten met het voorgestelde kompromis akkoord te gaan. De uitlatingen van Bukman maken dat niet erg waarschijnlijk.

Ook tussen vredesbewegingen en de klein linkse partijen zal druk onderhandeld worden om m.n. de toelichtingen bij de leuzen voldoende aan te scherpen. Voor de PSP zal het daarbij noodzakelijk zijn dat er in de leuzen en de toelichtingen onverkort wordt vastgehouden aan de eis van geen voorbereiding en geen plaatsing van nieuwe kernwapens in Nederland. Als het CDA in die richting op zou schuiven, dan zou er sprake zijn van een 'politiek feit'.

BEN KOELEMAN
GERARD RUIJS

Bondsdag

De Duitse verkiezingsuitslag is geprezen om zijn duidelijkheid. Kohl en Genscher kunnen doorregeren, de ommezwaai van de liberalen naar de CDU/CSU is door de kiezers niet afgestraft. Toch mogen we niet konkluderen dat 'de' Duitser nu voor rechts gekozen heeft: 55% is een meerderheid die rechts regeren mogelijk maakte, maar meer dan 4 van de 10 willen anders. Kohl oogde als lijst-aanvoerder van de CDU/CSU minder afschrikwekkend dan Strauss in 1980, vandaar ook het succes van de middelmatigheid. Een massale anti-

Strauss campagne werd deze keer niet tegen de CDU/CSU gevoerd.

Op zich zijn de krachtsverhoudingen niet spektakulair gewijzigd. Het verschil wordt uitgemaakt door de nieuwe positie van de liberale FDP, die in 1980 aan de zijde van Helmut Schmidts SPD stond, en nu bij voorbaat de kant van Kohl had gekozen. Een partij als D'66 in Nederland is voor zo'n zwenking (van het progressieve kamp naar het interim-kabinet met het CDA) met een vernietigende uitslag beloond, maar in West-Duitsland had de FDP vanouds al een konservatiever achterban, met een sterke vertegenwoordiging van ondernemers en managers uit het bedrijfsleven. De 'linkse intellectuelen' die na de breuk met de SDP zijn vertrokken, hebben niet veel kiezers naar links meegekregen.

Het verlies van de SPD is geen verrassing, al koesterde men daar — na het 'verraad' van de FDP en enkele goede uitslagen bij de deelstaatverkiezingen — nog hoop op een beter resultaat. De SPD probeerde twee gezichten tegelijk te tonen — Schmidt en Brandt — welke dubbelzinnigheid naar beide kanten eerder afstootte dan werfkracht had. De opvolging van Schmidt door Hans-Jochem Vogel, die zich ook moest bevrijden van een verleden als harde-lijner, is te laat gekomen om de SPD een meer eenduidig gezicht te geven. Vogels omtrekkende bewegingen rond de door Schmidt ooit gewenste kruisraketten waren voor de tegenstanders moeilijk te volgen en weinig principieel, voor de voorstanders te riskant.

Die Grünen hebben de Bondsdag op het kantje gehaald. Pas in de loop van de verkiezingsavond kwam de zekerheid, dat ze boven de 5% kiesdrempel zouden eindigen. Een stemmental van 2,2 miljoen en 5,6% brengt een fractie van 27 leden in de Bondsdag. Bij de jongeren, die voor het eerst konden stemmen, werd meer dan 20% gehaald. Nu Die Grünen in de Bondsdag zitten, is het voor hen zaak niet uit elkaar te vallen op kwesties van parlementaire taktiek. De partij heeft aangekondigd spreekbuis van de buitenparlementaire bewegingen te zullen blijven, en zonodig de regels en gebruiken in de Bondsdag te zullen negeren. Of ze als parlementariërs veel kans zullen krijgen, met een vaste rechtse meerderheid die hen, als 'ongrondwettig' naar het politieke leven staat, is nog de vraag. Terwijl de SPD hen vooral zal willen beoordelen naar hun parlementaire prestaties. Een toekomstig alternatief van Die Grünen en de SPD zal door de sociaal-demokraten daaraan worden afgemeten. Maar Die Grünen zullen weinig concessies aan de SPD-stijl kunnen en willen doen. De doorbreking van de oude bestuursstijl en partijverhoudingen is immers één van hun bestaansgronden. De verbindingen met de buitenparlementaire bewegingen zal gehandhaafd moeten worden, om uiteindelijk ook de SPD ervan te doordringen dat er méér is dan het biefstuk-socialisme en de NAVO-trouw, die de Westduitse sociaal-demokratie tot nu toe gekenmerkt hebben.

PETER ZWART

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

inhoud

EEN PAARSE TORNADO	pag. 3
kongres feminisme en socialisme	
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN, MAAR...	pag. 5
KONGRES MILIEU-DEFENSIE	pag. 6
dag toekomst	
VAN BAKFIETS TOT VUURWERK	pag. 8
jongerenkongres en partijbestuur	
GOUDEN DAKPANNEN	pag. 10
tegen hoge woonlasten	
BASIS INKOMEN	pag. 13
of recht op arbeid?	
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
OORLOG IN FRANKRIJK	pag. 16
een kerncentrale in Chooz	

Foto's voorpagina: NFK

BEVRIJDING

Verschijnt twee maal per maand
Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en vereniging 'Het Gesproken
Weekblad'//Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Peter Dros, Chris Huinder,
Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel
Sandvoort, Peter Zwart, Geert Dekker

Vormgeving: Dick Breebaart

Redactiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74 toestel 11 of 12

Abonnement: f 30,- per jaar
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.

Druk, zetwerk: Bevrijding, Amsterdam

EEN PAARSE TORNADO

Bram van der Lek, voorzitter van de PSP, noemde het "nuanceverschillen". Karin Spaink, lid van de kongreskommissie, sprak van "meer dan nuanceverschillen" op een persbriefing tijdens het kongres Feminisme en Socialisme, dat eind februari te Nijmegen gehouden werd.

Zelfs over de grootte van de verschillen in visie tussen de kongreskommissie en het partijbestuur lijkt er onenigheid te heersen. Laat staan over de visie betreffende de relatie tussen feminisme en socialisme zelf.

Op het kongres kon men de indruk krijgen, dat onverwacht een paarse tornado huis hield. Oude coalities tussen afdelingen vielen

weg. Veel meer vrouwen dan vroeger zaten in de afvaardigingen en voerden het woord. Bijna allemaal en bijna ongeschonden werden de stellingen van de kongreskommissie door het kongres aangenomen. Het kongres werd zelfs enige tijd geschorst vanwege vertrouwelijk beraad van het partijbestuur. Vele leden ervan waren somber gestemd, sommigen voelden zich persoonlijk gegriefd.

Voor Bevrijding schreven Peter Zwart, Roel Sandvoort, Geert Dekker en Chris Huinder de indrukken op, die ze bij de kongreskommissie, het partijbestuur, op de publieke tribune en in de wandelgangen hadden opgedaan.

EEN SFEERVERSLAG

Zaterdagochtend 26 februari. De straten van Nijmegen zijn vochtig van de regen. De temperatuur ongewoon hoog, voor de tijd van het jaar. Zwoel bebouwd.

Het koncertgebouw 'De Vereniging' aan de Oranjesingel en het Keizer Karelplein valt eigenlijk alleen op door de enorme lichtreklame van Heineken Bier. De twee rode vlaggen bij de ingang — met wit PSP-symbool — zijn nauwelijks te herkennen; ze hangen, nat, om hun stokken geplakt. Op het parkeerterreintje staan opvallend veel wagens met 'Atoomenergie, nee bedankt'-stickers en andere moderne uitingen van protest en verzet. Als ik de vergaderzaal betreed klinkt de stem van de voorzitter. Hij deelt het kongres mee dat ze hun jassen weer kunnen aantrekken. De bijeenkomst lijkt een voortijdig einde te nemen. In de zaal heerst een lacherige, bijna uitgelaten, stemming. Voorin de zaal is wat beweging. Leden van het partijbestuur en anderen verlaten de zaal. Wat is hier de oorzaak van? De gehandikaptengroep van de PSP heeft, in braille, een motie ingediend, die met een enorme meerderheid is aangenomen. In die motie werd vastgelegd dat dit kongres van de PSP niet doorgaat als het bestuur geen toezegging doet in het vervolg alle vergaderstukken in braille, op cassettes en in groot-schrift ter beschikking te stellen aan de slechtziende partijgenoten.

In de wandelgangen wordt koortsachtig overlegd. Niet ter zake doende argumenten, over en weer, is mijn indruk. Maar er wordt een kompromis bereikt. Het bestuur zal, met de gehandikaptengroep het een en ander onderzoeken. De eerste kongreskrant voor het strategiekongres van de komende zomer zal op cassette beschikbaar komen. De jassen van de afgevaardigden kunnen weer uit (niet dat zij ze al aan hadden, want de stemmingen over diverse andere voorstellen waren ondertussen gewoon doorgegaan).

Dit PSP-kongres over 'feminisme en socialisme' is druk bezocht. Er zijn zo'n 350 afgevaardigden gekomen. Aan de voor de pers gereserveerde tafel vind ik geen plaatsje meer. Van de genodigden

tafel word ik herhaaldelijk door bestuursleden weggejaagd. Uiteindelijk zoek ik regelmatig m'n heil op de publieke tribune, op de galerij van deze wat neo-barokachtige zaal.

Gedurende de eerste kongresdag wordt langzaam maar zeker duidelijk dat de

vergadering massaal de kant van de kongreskommissie kiest. Het partijbestuur verliest op alle punten. 's Avonds viert het kongres feest in café Terminus aan de Lange Hezelstraat. Elders wordt in werkgroepjes nog door vergaderd; terwijl een gedeelte van het bedreigde par-

tijbestuur van een uitgebreid diner geniet in een restaurant aan de Houtstraat, de kongreskommissie zich heeft teruggetrokken bij een Chinees, verblijft het partijraadsbestuur in een Pizzeria.

De tweede dag wordt de lijn van de eerste dag duidelijk voortgezet. Eén afgevaardigde trekt op het spreekgestoelte de konklusie dat de partij tijdens het najaar-kongres een bestuur zal moeten kiezen overeenkomstig deze nieuwe lijn. Ook nu maakt het kongrespresidium weer driftig gebruik van de gele en rode vlaggetjes om de sprekers, zonder hinderlijke interrupties, er op attent te maken dat hun spreektijd dreigt op te raken.

Terwijl de vreugde bij de kongreskommissie verder stijgt, klinken aan de bestuurstafel steeds cynischer opmerkingen. Het partijbestuur trekt zich in de middag-uren ook enige tijd, voor vertrouwelijk beraad over haar positie, terug. Het kongres kan naar de uitslag slechts gissen, maar in de wandelgangen is er snel wat op te vangen: het bestuur zal niet zonder meer om vertrouwen vragen, maar dat via een omweg (in een afsluitende rede van de voorzitter Van der Lek) toch proberen te krijgen.

Een verblijf van een paar honderd mensen gedurende twee dagen in een ruime, maar toch beperkte ruimte laat zijn sporen na. Koffie en pils vinden gretig aftrek; de kopjes en bekertjes worden overal en nergens achtergelaten om te dienen als asbak (buiten de vergaderzaal: in die zaal mag niet gerookt worden). De worstebroodjes zijn geregeld uitverkocht, en de afdeling gevondenvoorwerpen telt minstens één opmerkelijk attribuut: een breiwerkje.

En dan de papieren: kilo's gaan er om. Aan de drie kongreskranten worden nog stapels voorstellen, moties en resoluties toegevoegd, allemaal voorzien van het symbool van dit kongres: het beeldje van Marike van Nimwegen met een opgeheven vuist. En tussen die stapels papier verloor de hoofdredakteur van dit blad zijn kontaktlenzen. De redactie zal, alleen al voor hem, een paragraaf over 'emotionele ondersteuning' in het redactie-statuut moeten opnemen . . .

Foto: NFK/Gerlo Beernink

EEN PAARSE TORNADO

“Zo af en toe leek het wel, alsof er een kruistocht tegen het partijbestuur werd gehouden. Menigeen heeft er moeite mee dat wij als een stelletje verstokte sexisten worden afgeschilderd, terwijl wij toch ook het feminisme hoog in het vaandel hebben staan”, sprak partijvoorzitter Bram van der Lek aan het einde van het kongres.

De afgevaardigden hadden op alle punten, waar de standpunten van de voorbereidende kongreskommissie en van het partijbestuur tegenover elkaar stonden, voor de versie van de kongreskommissie gekozen.

Oudere heren

Krisis is er niet van gekomen. Dat zou ook niet geloofwaardig geweest zijn na de matigende woorden van partijbestuur en kongreskommissie bij het begin van het kongres. De kongreskommissie is tenslotte door het partijbestuur zelf benoemd en heeft ruim een jaar aan de

voorbereiding van de discussies kunnen werken. “De verschillen tussen partijbestuur en kongreskommissie zijn niet zo groot, dat we als kemphanen(-hennenen) tegenover elkaar staan”, zei Van der Lek. “Maar de wat oudere heren van het partijbestuur lopen misschien wat minder hard van stapel”, voegde hij daar niet zonder ironie aan toe.

Het partijbestuur, een zuivere ‘mannen-aangelegenheid’, had inderdaad de schijn tegen. Sinds het vertrek van André van Es als politiek sekretaris voor justitie en politie in 1981, vanwege haar verkiezing tot Tweede Kamerlid, zit er geen enkele vrouw meer in het partijbestuur. Vóór die tijd was het aantal vrouwen in het partijbestuur ook altijd al gering, zij het meer dan het huidige nul.

De eerste ‘nederlaag’ leed het partijbestuur, toen de acht stellingen over ‘visie’ ook tot beslissingspunten op het kongres gemaakt werden. Het partijbe-

stuur had zelf een aantal alternatieven aan het kongres voorgelegd, maar in tweede instantie had zij zich min of meer gedistancieerd van haar eigen stellingen, door een amendement van de afdeling Amsterdam-Jordaan een positief advies mee te geven. Deze afdeling wilde de stellingen over ‘visie’ de status van ‘diskussiестuk’ geven, in plaats van nu al besluiten daarover te nemen.

Etiketten-speurtocht

De besluiten over de stellingen gingen alle in de richting van de versie van de kongreskommissie. Het partijbestuur had haar eigen voorkeur voor de term ‘sexe-gebonden rolverdeling’ om de huidige stand van zaken met het patriarchaat aan te duiden al verwisseld voor ‘sexe-gebonden machtsverhoudingen’, een vondst van de afdeling Haarlem. Op het kongres kwam het partijbestuur met weer een ander standpunt: er was eigenlijk niet zo’n behoefte aan een

nieuwe term. De etiketten-speurtocht, zoals Bram van der Lek het noemde, had geen bevredigende nieuwe naam opgeleverd, zodat de meerderheid van het partijbestuur het nu maar bij het goede oude patriarchaat wilde houden. Toen was het al te laat: in weerwil van de slalom van het partijbestuur koos het kongres voor de definitie van de kongreskommissie, zodat de PSP nu het ‘systeem van heteroseksualiteit’ bestrijdt.

Bij een meerderheid van het partijbestuur stuitte de ruime uitleg voor positieve diskriminatie van vrouwen eveneens op weerstand. Ondanks een fel betoog van Pierre Puts ging het kongres met die ruime voorwaarden akkoord. Veel van de problematiek van de relatie tussen socialisme en feminisme is met de relatie persoonlijk-politiek verbonden of met zaken, die vaak als privé gezien worden. Diskussies over homoseksuele gevoelens, emotionele onder-

Kongres uitspraken

De uitspraken van het kongres over feminisme en socialisme vallen uiteen in drie delen: over analyse, over beleid en over de PSP zelf. In het programma uit 1981 werd het patriarchaat als een zelfstandige invalshoek – naast het kapitalisme – gezien. Als nadere invulling van het patriarchaat zoals we dat hier en kennen, koos het kongres voor het begrip ‘systeem van heteroseksualiteit’. Heteroseksualiteit als systeem wil zeggen dat de maatschappij zó is georganiseerd dat de heteroseksuele relatie verondersteld wordt, en dat mensen die als ‘normaal’ hebben leren zien. Binnen dit systeem worden *mensen* tot *mannen* en *vrouwen* gemaakt, en krijgen beide seksen een apart gedrag en een aparte maatschappelijke rol en positie toebedeeld. Zo wordt onze manier van leven, voelen, bewegen, de taal van het lichaam en het verlangen gericht op de andere sekse en liefst in een monogame relatie, waardoor het ook nodig is homoseksualiteit te onderdrukken.”

Herverdeling van de arbeid

Over herverdeling van de arbeid en over basisinkomen werd vastgelegd: “De PSP streeft naar een herverdeling van alle arbeid tussen de seksen. Een belangrijke voorwaarde is de invoering van vijfjarige betaalde arbeidsdag of 25-urige betaalde werkweek voor iedereen. Om daarbij zoveel mogelijk garanties te geven dat arbeidstijdverkorting werkelijk leidt tot een herverdeling van arbeid binnenshuis en buitenshuis, is een *drastische* arbeidstijdverkorting voorwaarde, maar nog geen garantie. Fasering (in stappen van telkens één uur) leidt waarschijnlijk tot intensivering van betaalde arbeid en een geleidelijke gewenning

door mannen aan een kortere werkdag, zonder dat daar een verantwoordelijkheid van hun kant ten aanzien van huishoudelijke taken tegenover staat. Een dergelijke *geleidelijke* verandering biedt dus geen soelaas vanuit een feministisch perspectief.”

“De PSP streeft de verzelfstandiging van lonen en uitkeringen na. Invoering van een basisinkomen is daartoe wellicht een hulpmiddel. Daar de PSP evenzeer een herverdeling van arbeid (en een drastische inkomensnivellering voorstaat, is ze tegen deze regelingen die feitelijk op een huishoudloon neerkomen. Daarom kan een volwaardig basisinkomen niet worden ingevoerd dan na een drastische arbeidstijdverkorting en na invoering van een uitgebreid stelsel van kollektieve voorzieningen. Mensen die betaald werk verrichten ontvangen dan vanuit dien hoofde hun loon; mensen die om welke reden dan ook geen betaalde baan hebben en die geen recht hebben op een andere uitkering, ontvangen een volwaardig basisinkomen.”

Seksualiteit

“Heteroseksualiteit als systeem veronderstelt (seksuele) relaties tussen uitsluitend mannen en vrouwen: dergelijke relaties worden individueel en maatschappelijk verondersteld, aangemoedigd en ontwikkeld. Homoseksuele gevoelens die alle mensen potentieel hebben, worden over het algemeen genegeerd en zo nodig onderdrukt. (...) Ieder mens moet haar of zijn seksualiteit zonder maatschappelijke dwang kunnen ontwikkelen en kontakten van verschillend karakter kunnen aangaan.”

En verder:

“Zolang homo-onderdrukking bestaat, is het benadrukken van een eigen homo-identiteit een noodzakelijke voorwaarde om een samenleving te creëren, waarin een ieder haar of zijn seksuele voorkeur kan uiten. Eerst dan zullen termen als systeem van heteroseksualiteit, hetero- en homoseksueel, flikker en pot overbodig geworden zijn.”

“De norm dat seksualiteit alleen binnen een vaste relatie mag plaatsvinden is een belemmering voor een vrije beleving van seksualiteit. Deze norm is dan ook een belemmering voor de volledige ontplooiing van ieder individu.”

Het kongres heeft de verschillende organen in de PSP opgedragen komende tijd prioriteit te geven aan zaken rond ‘vrouwen en crisis’, zoals verzet tegen het kostwinnersbeginsel, vóór arbeidstijdverkorting, vóór economische zelfstandigheid, verbetering van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt, pleiten voor meer kollektieve voorzieningen.

Het kongres sprak zich uit tegen militaire dienstplicht voor vrouwen. “Immers, de opvatting dat een leger dat voor een groot deel uit vrouwen bestaat, minder autoritair en onderdrukkend zou zijn als een leger dat (bijna) geheel uit mannen bestaat, gaat voorbij aan aard, doelstellingen en structuur van het militaire apparaat. De PSP dient de ontwikkeling van feministische analyses van bewapening en militarisme te bevorderen en daar actief aan mee te werken.”

Het kongres wil pornografie uit de zedelijkheidswetgeving hebben. “Seksisme, in de pornografie en daarbuiten, moet bestreden worden op grond van een te maken anti-seksismewet en door het stimuleren van anti-seksistisch onderwijs, wel-

zijnswerk, enz. Tegen gewelddadige pornografie, wat een vorm van seksueel geweld is, moet op grond van de strafwet opgetreden worden. Economische wetgeving over bijvoorbeeld arbeidsrechten, controle en openbaarheid moet ook voor de porno-industrie toegepast worden.” Het laatste deel van het kongres handelde over de feminisering van de organisatie van de PSP. Ook binnen de PSP is sprake van een achterstelling van vrouwen, die het duidelijkst tot uiting komt in de mindere vertegenwoordiging van vrouwen in de PSP en in functies die namens de PSP worden vervuld.

Een aantal oorzaken van de achterstelling van vrouwen in de PSP worden vervolgens onder de loep genomen. Verder werd uitgesproken:

Feminisering van de PSP in alle gedingen is niet alleen een zaak van PSP-vrouwen, maar moet alle PSP-leden ter harte gaan. Nu zitten veel PSP-mannen nog te wachten tot PSP-vrouwen hen komen vertellen wat feminisme voor het beleid en de werkwijzen moet betekenen. Het wordt veelal aan PSP-vrouwen overgelaten om werk te maken van feministische eisen uit het PSP-programma.

Het kongres draagt het partijbestuur op om voorstellen te ontwikkelen over de wijze waarop de deelname van vrouwen binnen de PSP structureel versterkt kan worden. Net als in de rest van de maatschappij sprak het kongres zich uit voor positieve diskriminatie van vrouwen binnen de PSP: bij voldoende geschiktheid hebben vrouwen bij sollicitaties de voorkeur.

FRANS JANSSEN

steuning en rolgedrag kan al gauw tot een discussie over persoonlijke gedragingen van mensen en de mogelijkheid die gedragingen te beïnvloeden leiden. Bram van der Lek zei daarover op de persbriefing: "Het is heel vanzelfsprekend, dat een politieke partij zich met mensbeelden, met veranderingen van opvattingen bezighoudt. Maatschappelijke verandering is gebonden aan veranderbaarheid van mensen. Op het kongres is er een mening uitgesproken over wat mensen meer zijn dan ze in de vooroordelen van de huidige maatschappij geacht worden te zijn."

Zondagmiddag trok het partijbestuur zich, gezien de massale steun van het kongres voor de kongreskommissie, voor intern beraad terug. Het kongres werd er even voor geschorst. In zijn slot-toespraak tot het kongres liet Bram van der Lek weten, dat het partijbestuur ondanks alles van plan was de aangenomen stellingen uit te voeren. Het geklap van het kongres tijdens zijn toespraak vatte hij als voldoende emotionele ondersteuning voor het partijbestuur op.

Sympathie

De kongreskommissie was blij. Ruim een jaar kongresvoorbereiding zag zij beloond met een haast integrale overname van haar standpunten. Zij gaf daarvoor enkele redenen aan: de kongreskommissie was beter in het onderwerp thuis, de positie van het partijbestuur was verzwakt, o.a. vanwege het konflikt rond Bevrijding, de presentatie van het partijbestuur was slecht en de primaire sympathie van het kongres lag bij de kongreskommissie.

Gerda Bosdriesz, lid van de kommissie, riep het kongres aan het begin op geen stellingen-oorlog te voeren: "De discussies rond het kongres zijn de laatste tijd hoog opgelaaid, zodat het leek, of er kampen tegenover elkaar zouden staan. De PSP en de PSP-vrouwen zijn er echter het meest bij gebaat, dat de discussie goed en inhoudelijk wordt gevoerd en niet zal verzanden in een gevecht vanuit stellingen."

In de opvatting van de kongreskommissie werd de discussie ook goed gevoerd. Juist het feit, dat er vaak twee stellingen tegenover elkaar in discussie en in stemming werden gebracht, had de mogelijkheid daartoe geboden. Dat was nieuw voor een PSP-kongres. Tot dan toe werden alleen de pre-adviezen en standpunten van het partijbestuur in de kongreskrant opgenomen.

Met de 'politisering van de privé-omstandigheden', zoals een ander lid van de kongreskommissie, Pieter Rol, het noemde, had de kongreskommissie zelf geen moeite. Er wordt niet uitgegaan van een ideaal-type van de mens, maar er wordt wel door elke politieke partij met een bepaald mensbeeld gewerkt. De PSP is een partij, die, juist, omdat zij veranderingen wil, niet uitgaat van de gedachte: "de mens is nu eenmaal zo, hij/zij kan niet veranderen".

De kongreskommissie vond dat de resultaten van het kongres een grote uitdaging voor de PSP-vrouwen vormden. Allerlei verantwoordelijkheden kunnen

en moeten ook door vrouwen in de PSP op zich genomen worden. Gerda Bosdriesz had in haar openingstoespraak daarop al gewezen. Het zou "fantastisch zijn, als er voor het juni-kongres (het strategiekongres) evenveel vrouwen in de afvaardigingen worden gekozen, als dat nu het geval is. Wanneer een nieuw partijbestuur in november gekozen moet worden, komen daar hopelijk veel vrouwen in".

De kongreskommissie was ook heel positief gestemd over de aantrekkingskracht van de PSP nu, na dit februari-kongres, op nieuwe groepen vrouwen. De resultaten van het kongres moeten dan wel zo snel mogelijk in beleid en organisatie omgezet worden.

Naast de kongreskommissie was de PSP-homogroep een tweede groep, die duidelijk tevreden was. Hoewel de homostrijd officieel geen onderdeel van het kongres vormde, bood de discussie over het 'systeem van heteroseksualiteit' voldoende aanknopingspunten voor de PSP-homogroep om zijn visie over relaties, seksualiteit en politiek naar voren te brengen. Dit was ook voor de homogroep mogelijk, omdat zij op dit kongres over eigen spreek- en amendementrecht beschikte.

Scheidslijn

Het zou verkeerd zijn, de indruk te hebben, dat het partijbestuur op het kongres moederziel alleen stond tegenover de kongreskommissie, de homogroep, de afdelingen en de PSP-vrouwengroep. Een deel van de kongreskommissie, van de PSP-vrouwen en van de afdelingen deelde de opvattingen van het partijbestuur of hadden heel eigen, afwijkende opvattingen. De scheidslijn ligt niet tussen het kongres en het partijbestuur, noch tussen de PSP-vrouwen en de PSP-mannen, maar liep veel eerder dwars door de partij, door afdelingen, besturen en groepen heen. Hoe dik die scheidslijn is, maar vooral hoe dik die ervaren wordt, dat heeft te maken met de opvatting, of er sprake is van 'nuanceverschillen' of van 'meer dan nuanceverschillen'. Maar vooral ook heeft het veel te maken met het uitgangspunt van veel menselijk en politiek handelen: mensen zijn veranderbaar. Ook binnen de PSP.

CHRIS HUINDER
PETER ZWART

Emotionele ondersteuning

Twee dagen discussiëren over het vrouwen- en mannenvraagstuk en dus over de hele maatschappij. En over de manier waarop we met elkaar omgaan in de PSP. Als vrouwen en mannen zijnde dan. Vanuit de mannelijke, resp. vrouwelijke opvoeding zijn wij tot geheel tegenstrijdige wezens gevormd en soms misvormd. Dit hebben wij begrepen uit het gedeelte van de kongresstukken waarin geprobeerd is een visie op de huidige maatschappij te geven. Mannen onderdrukken vrouwen, volgens die visie. Dat is inherent aan hun groot groeien als man. Vrouwen worden onderdrukt omdat ze als vrouw zijn groot gebracht. Er zijn niet alleen verschillen in seks, ook in emoties, waarden, ervaringen en arbeidsdeling. Dat laatste staat ook ergens, maar de discussie leek soms nogal verward als het ging over de sekse-bepaaldheid van emoties en gedrag. Politisering van het persoonlijke, klonk het af en toe van het spreekgestoelte.

Het kan op zich goed zijn om de verhoudingen tussen mensen, vrouwen en mannen, politiek (wat dat ook zijn mag) te vertalen. Zeker binnen links waar de nadruk op de produktieverhoudingen soms wat al te eenzijdig is gelegd. Toch hadden we af en toe een benauwd gevoel. Het systeem-denken dat in de geformuleerde visie zit, laat nl. geen ruimte voor mensen die zich minder herkennen in de geschetste tweedeling: zwakke, emotioneel-warme, onderdrukte vrouwen in de verzorgende sektor, tegenover sterke, emotioneel zwakbegaafde, botte mannen, met de ellebogen werkend in de boze buitenwereld. Om de tweedeling maar even te overdrijven.

De PSP heeft nu beslist dat we van die tweedeling af willen en gedifferentieerde mensen willen worden met onderling gelijkwaardige verhoudingen. Een overstijging van de op sekseverschillen gebaseerde machtsverhoudingen. Als we dat goed begrepen hebben. Dat zien we wel zitten.

Maar het probleem van de visie op de bestaande tweedeling blijft. Want we voelen ons niet altijd zwak, emotioneel warm en een afwas-slaaf. Al moet die afwas wel gebeuren natuurlijk. We vinden de tweedeling te star.

De tweedeling van de marxistische theorie in bezitters en proletariërs, werd al vrij snel aangevuld met de konstatering dat er ook middengroepen bestaan, o.a. de kleine zelfstandigen.

Zo ook willen we deze visie zodanig aanpassen dat er plaats is voor minder gemakkelijk definieerbare "middengroepen", de kleine zelfstandigen, zogezegd. Mensen die kennelijk tegen de verdrukking in, nu al niet zijn in te delen in de tweedeling van 'mannelijkheid' en

'vrouwelijkheid'. Met andere woorden, o.a. voor homo-mannen en lesbische vrouwen is er weinig plaats in deze theorie. Of zijn we resp. die tot 'afwijkend', 'niet-normaal' bestempeld op het PSP-kongres?

Zoals vrouwen onzichtbaar bleven in de marxistische theorie, zijn vooral potten (homo's hebben tenslotte nog hun eigen stellingen) onzichtbaar in de PSP-visie. En onzichtbaarheid van een groep in een theorie zegt niet veel goeds over de erkenning en het bestaansrecht van die groep als het gaat om een gewenste maatschappijvorm. Het zijn slechts vage gevoelens van onbehagen, die we op het kongres niet durfden in te brengen. Uit angst dat we een goed bedoeld stuk van een goed bedoelende kommissie hebben misverstaan. En uit angst dat iedereen zou denken dat we het 'dus' met het partijbestuur eens zouden zijn. Want het kongres ademde soms de geest van: wie niet vóór de kongreskommissie is, is er tegen en zit dus op de lijn van het partijbestuur. En aangezien het partijbestuur bepaald geen al te doordachte standpunten innam en met een theorie van Man-Vrouw-Maatschappij uit '68 was aangekomen in haar amendementen en bovendien haar onwelgevallige ingezonden brieven in Bevrijding had proberen tegen te houden, had het partijbestuur zich gediskwalificeerd. Hoewel er toch zeer verstandige mensen zitten in dat partijbestuur.

Maar er zijn echt heel aardige voorstellen aangenomen op het kongres. Eén ervan is het recht op emotionele ondersteuning dat vertegenwoordigsters van de partij hebben. Dat lijkt ons zeer aantrekkelijk, afgezien nog van de positieve kant ervan, dat er oog bestaat voor het persoonlijk lijden. We willen graag dat de partij een emotionele ondersteuning regelt, waarin wij eens per week op een eenvoudige doch voedzame maaltijd worden uitgenodigd. Tijdens dit maal stellen wij ons voor, wordt welwillend, begrijpend en vooral geduldig naar ons geluisterd, waarna wij bij de pap inspirerend worden toegesproken. Het zal wel een vrouw moeten wezen, want de echte mannen zijn, volgens de definities die we hebben aangenomen, daartoe volstrekt onbekwaam geworden, door hun opvoeding.

Nu hebben we bepaald niets op vrouwen tegen, maar het moeten natuurlijk wel één of meer vrouwen zijn die niet op het volgende kongres komen vertellen wat voor zeurpieten we zijn. Een vertrouwensrelatie dus, die de partij moet organiseren. We zien met belangstelling uit naar de wijze waarop de partij in al haar geledingen aan deze emotionele ondersteuning vorm geeft.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

DAG TOEKOMST

Onder de toch positieve titel 'dag van de toekomst' organiseerde de Vereniging Milieudefensie op 19 februari j.l. een diskussiedag ter viering van haar tienjarig bestaan. De vele deelnemers aan de dag waren van te voren door Milieudefensie gewapend met een uitgebreide syllabus vol achtergrondartikelen. De dag stond in het teken van een (her)oriëntatie op de toekomstvisies van de milieubeweging. Het ochtendprogramma werd gevuld door een aantal sprekers die elk eigen benaderingen binnen de milieubeweging vertegenwoordigden: 'beleidsbeïnvloeders', 'alternatieven', 'nieuwe sociale bewegingen' en nog eens apart 'vrouwen' (tegen kernenergie). In de middag verdeelden de bezoekers zich over werkgroepen. Men kon kiezen uit een dertiental onderwerpen, variërend van 'produktie en consumptie', 'voedsel', 'demokratie', 'Afval', 'derde wereld' tot 'groene politiek'. 's Avonds was een zaaldiskussie over de vraag wat de milieubeweging met technologie aanmoet. Hieronder een kommentaar op de discussies die zich op en rond deze milieubewegingsdag afspeelden.

De voorpret begon op 5 februari. In een artikel in Open Forum in de Volkskrant gaf Pieter Lammers, van Milieudefensie, een overzicht van de stand van zaken in de milieubeweging. Hij gaf daarin een aantal voorzetten voor de discussie op het kongres. Pieter Lammers rangschikte de vele groepen die onder de milieubeweging te vatten zijn naar hun strategie in een drietal hoofdstromen. De 'beleidsbeïnvloeders', de 'alternatieven' en de 'autonomen'. Bij elke stroming beschreef hij ook de tekortkomingen en als algemene konklusie gaf hij aan dat de milieubeweging geen duidelijk antwoord heeft op de crisis. Hij wees daarbij op de noodzaak dat antwoord wel te gaan vinden. Zijn verhaal was niet vrolijk en dat maakte wat reakties los.

Als eerste toonde Theo Potma van het Centrum voor Energiebesparing zich als 'beleidsbeïnvloeder' gepasseerd. (Open Forum 8 febr.) Pieter Lammers was volgens hem zomaar aan zijn splinter-nieuwe CE-scenario (zie Bevrijding 16-2-83) vol toekomstperspektief voorbij gegaan. Potma hield een pleidooi voor het meedoen aan de Maatschappelijke Energie Discussie, waaraan Milieudefensie zich op een aantal punten juist onttrekt. Tenslotte maakte hij bezwaar tegen de indeling in hoofdstromen die Lammers aanbracht, of eigenlijk tegen het benoemen van de zogenaamde 'autonomen'. In Potma's ogen vormen die alleen maar een obstakel voor de groei van de milieubeweging. Een dag later (9 febr.) uitte een volgende 'beleidsbeïnvloeder', Vic Langenhoff van de Stichting Natuur en Milieu, zijn verbazing over het verhaal van Lammers. Ook hij wees naar het CE-scenario als het offensief van de milieubeweging. Door het CE-scenario zo naar voren te schuiven bevestigden de 'beleidsbeïnvloeders' de omschrijving die Lammers van hen gaf als 'opererend in de smalle marges van het beleid'. Het CE-scenario is namelijk heel milieu- en energievriendelijk, maar juist grotendeels binnen de bestaande economische machtsverhoudingen in te passen.

Vervolgens kwam er een 'autonoom' aan het woord. Sible Schöne, actief in de Gelderse milieubeweging, wees o.a. op het veranderende denken over kernenergie als een positief gebeuren tegenover het negatieve beeld dat Lammers schetste. En tenslotte was er nog een vertegenwoordiger van de 'alternatieven' in de figuur van Roel van Duijn. Deze schetste het 'MEMO-wezen' in haar voorbeeldwerking voor een nieuwe maatschappij. Verder verwarde hij de noodzakelijke discussies over de uitgangspunten van de economie met een volgens hem nodige 'levensbeschouwelijke bezinning' waartoe de milieubeweging zou moeten overgaan. Tot dan toe (17 febr.) leek er nog weinig aan de

hand. Tegenover het door Lammers geschetste beeld werden vanuit diverse hoeken meer optimistische interpretaties gesteld. Maar die verschillen in benadering waren wel bekend.

Tweespalt?

Dan de dag zelf: 19 februari. De Volkskrant brengt op haar voorpagina de spannende kop 'Tweespalt in de milieubeweging'. Wat was er gebeurd? Een dag eerder had een van de inleiders van het kongres, Potma, zich definitief teruggetrokken. Hij had bezwaar tegen deelname aan het kongres door mensen die zich in zijn ogen anti-democratisch opstellen. In de rubriek Open Forum in de Volkskrant werd, op de kongresdag zelf, het door Potma opgeworpen spookbeeld van bommengooiers verder verwoord door Hueting. De door Lammers omschreven autonome groepen die op eigen kracht de zeggenschap over de eigen woonomgeving willen bevechten zoals bijvoorbeeld de basisgroepen binnen de anti-kernenergiebeweging, werden door Hueting opgevat als anti-democratische groepen, die milieubehoud ondergeschikt maken aan politieke ideologieën, die hoogstwaarschijnlijk geen notie hebben van de ernst van het milieuprobleem en die bommen gooien in de metro en het Franse konsulaat. Hueting riep de leden van milieudefensie op het bestuur van hun vereniging, dat de 'autonomen' niet wenst buiten te sluiten, af te zetten, of het lidmaatschap op te zeggen. De tekst van Hueting werd op dezelfde pagina begeleid door een kort weerwoord vanuit Milieudefensie zelf. Er werd daarin nog eens gewezen naar wat de vereniging met 'autonome groepen' bedoelde en de wat opgeblazen toestand werd teruggebracht tot een meer reële omvang: een misverstand door het iets héél anders verstaan onder het begrip 'autonomen'. Jammer dat mensen als Hueting en Potma daarom niet naar het kongres wilden komen. Ook na het kongres ging de discussie verder. John Hontelez en Bram van der Lek wezen, opnieuw in Open Forum, op het belang van het bestaan van de zogenaamde 'autonomen', de basisgroepen met hun akties in de energiebeweging, in buurten, tegen dumping van radio-actief afval, voor Amelisweerd. Met hun opvattingen over basisdemokratie, vertrouwen op eigen kracht en verandering van onderop, vergroten zij juist de smalle marges waarbinnen 'beleidsbeïnvloeders' als Potma en Hueting opereren. Sterker nog, zonder deze groepen zouden onze beleidsbeïnvloeders veel minder poot hebben om op te staan en het CE-scenario niet eens hebben kunnen maken.

Tenslotte kiest Potma de NRC uit om zijn standpunt in wat verzwakte vorm

nog eens te herhalen. Waarbij het nu aan alle autonomen is om na te gaan hoe hoog zij skoren op de 'schaal van Potma'. 1) vriendelijke autonoom, doet democratisch; 2) autonoom zonder vertrouwen in het parlementair stelsel; 3) autonoom zonder vertrouwen in democratische besluitvorming; 4) autonoom die bommen gooit.

Op het kongres

Op het kongres zelf ging het anders toe dan in de publikaties eromheen. De sprekers in de ochtend benadrukten herhaaldelijk dat de verschillende stromingen elkaar aanvullen, elkaar nodig hebben. De verschillen in strategie tussen de aangegeven hoofdstromingen kwamen althans in de meer officiële programmagedeelten van de dag nauwelijks aan bod. De hele dag heerste er meer een sfeer van gezamenlijkheid. Bij de avonddiskussie vond onder de vraagstelling wat de milieubeweging met technologie aanmoet een konfrontatie met 'gevestigde machten' plaats. Deze dan in de vorm van vertegenwoordigers van werkgevers en overheid.

Een aantal zaken werden vanuit de zaal scherp aan de orde gesteld zoals:

- de machteloosheid van individuen, speciaal werkloze personen, waarop de ontwikkelingen in de technologie en automatisering alleen maar versterkend werken,
- de vraag in hoeverre de milieubeweging mede de ontwikkeling in de technologie kan sturen, uitgaande van de demokratisering van de besluitvorming en beslissingsbevoegdheid over de produktie,
- de vraag in hoeverre een samenleving met chip een heel andere samenleving met heel anders denkende mensen is, dan een samenleving zonder chip.

Vooral later op de avond werd de konfrontatie tussen de zich in het nauw gedreven voelende CDA-vertegenwoordiger Lansink en de zaal nogal hevig. Hij ventileerde, soms bijgestaan door een werkgeversvertegenwoordiger de ene 'kraker' na de andere zoals: 'Technologie is altijd beheersbaar' en 'Wat er geproduceerd wordt, bepalen de kopers zelf doordat ze kopen'.

Maar hoe gemeenschappelijk de zaal op dit wat bot geweld reageerde en hoe gemeenschappelijk de noodzaak van milieustrijd werd ervaren, de heel verschillende visies over waar we nu eigenlijk naar toe willen en langs welke weg werden ook weer duidelijk. Waarbij het in deze discussie dan nog voornamelijk ging om 'beleidsbeïnvloeders' en 'alternatieven' en veel minder om 'autonomen'.

Strategieën

De konstatering dat de milieubeweging drijft op heel verschillende stromingen met hun eigen strategieën, die elkaar onderling aanvullen, is op zich heel mooi en kan op concrete punten uitstekend werken. Het wordt evenwel moeilijker als toekomstbeelden en daarbij behorende strategieën worden verwoord, of althans een poging daartoe wordt gedaan. En dat is een van de achtergronden van de polemiek rond het kongres, die hiervoor is weergegeven.

Op het Centrum voor Energiebesparing is hard gestudeerd aan een milieuscenario als alternatief voor het toekomstbeeld dat het ministerie van Economische Zaken schetst om te dienen als discussiemateriaal in de Maatschappelijke Energiediskussie. De opstellers van dit CE-scenario, Potma en de zijnen, presenteren het als het scenario van de milieubeweging. Zij ervaren daarbij zichzelf als de milieubeweging en ontzeggen potentiële lastposten, die weinig van in de huidige verhoudingen passende scenario's moeten hebben, het recht om deel van de milieubeweging te zijn. Aan diezelfde lastposten hebben zij te danken dat de overheid zich genoodzaakt zag een Maatschappelijke Energie Diskussie op te zetten en het Centrum voor Energiebesparing geld te geven om een milieuscenario uit te rekenen. Het CE-scenario biedt goede perspectieven voor milieu en energie, maar tast de bestaande machtsverhoudingen niet aan. Het wil aantonen dat het binnen het huidige economische stelsel heel goed mogelijk kan zijn om wat milieu- en energievriendelijker te wezen. En op dat punt haken andere delen van de milieubeweging af, die een milieu- en energievriendelijke maatschappij willen koppelen aan een maatschappij met meer sociale rechtvaardigheid en met andere economische doelstellingen. Het is een oude vraagstelling of een inpassing van milieudoelen in de bestaande maatschappelijke verhoudingen die verhoudingen ook sterker bevestigt en daarmee gewenste maatschappelijke veranderingen brengt. Het gaat daarbij om de vraag in hoeverre men zijn of haar milieudoelen kan of wil loskoppelen van een visie op de maatschappij. Potma en de zijnen hebben een scenario gemaakt dat gericht is op haalbaarheid op de korte termijn. Zij hebben enigszins lak aan groepen die zich in eerste instantie richten op maatschappelijke veranderingen, waarbinnen dan milieu- en energiezaken ook beter aan te pakken zouden zijn. Dat is volgens hen 'vaag idealisme' dat geen zoden aan de dijk zet.

Groene politiek

Dezelfde vraag naar de relatie tussen

Foto's: Michiel Wijnbergh

milieudoelen en maatschappijvisie komt naar voren in de huidige discussie over 'groene politiek' en 'ekologische benaderingswijzen'.

Momenteel wordt er van verschillende kanten geroepen dat we de wereld om ons heen ekologischer moeten gaan bekijken. Ook op het kongres van Milieudefensie was er een werkgroep aan groene politiek gewijd. Bas de Gaay Fortman was er om zijn 'groene partij' te verdedigen, welke hij alvast heeft laten registreren met het oog op de komende Europese verkiezingen. Hij ziet alles in een samengaan met groene partijen in het buitenland en door de recente winst van de Grünen in Duitsland lijkt hij zich alleen maar in zijn opvatting bevestigd te voelen. Een andere stroming uit PPR-kringen stuurt aan op een 'groene alliantie', welke als een soort platform zou moeten dienen voor organisaties (politieke partijen en milieubeweging) die dan gezamenlijk voor het 'milieubelang' opkomen (analoog aan werkgevers en werknemersorganisaties). Weer een andere, ook PPR-stroming, zoekt het in eerste instantie in een groen beraad waarin verschillende politieke partijen elkaar op milieu c.q. groene punten moeten vinden (analoog aan het vrouwenberaad).

Filosofie achter al deze initiatieven is dat we momenteel leven in een ekologische crisis, waarvan de sociaal-economische crisis als een onderdeel wordt gezien en dat het hoog tijd wordt wat aan die crisis te doen, willen we overleven. Daarbij wordt de wereld bekeken vanuit een 'ekologisch samenhangende alles-overkoepelende visie', ervan uit-

gaande dat het milieu de randvoorwaarde vormt voor het menselijk bestaan. De ekologische gedachte wordt centraal gesteld, van waaruit alle politieke besluitvorming, ook over sociaal-economische zaken, van af is te leiden.

Het is een visie waarvan degenen die er achter staan zeggen dat het een goede visie is, waar een brede massa van links tot rechts zich in kan vinden. En het gaat er volgens hen ook om zoveel mogelijk mensen achter die visie te verenigen, want iedereen wil toch overleven nietwaar?

Hoe eng en a-politiek deze visie is wordt onder andere aangetoond door het feit dat met name ook uiterst rechts zich prima in een ekologische visie blijkt te kunnen vinden.

De vraag of je je milieudoelen kan loskoppelen van je visie op de maatschappij moet dan ook met een krachtig nee worden beantwoord. De voorstanders van de ekologische visie stellen dat zij die loskoppeling niet maken. Hun maatschappelijke visie is identiek aan hun 'groene' visie. Zij vinden het juist karakteristiek voor hun opvatting dat vanuit de ecologie de samenhang tussen een groot aantal maatschappelijke problemen wordt erkend en men stelt dat die problemen ook alleen in hun samenhang kunnen worden opgelost. Deze integrale benadering zal 'nieuwe politieke verhoudingen wars van achterhaalde links-rechts-tegenstellingen' teweeg brengen.

Het klinkt allemaal weer prachtig en in theorie klopt het ook dat het milieu

de randvoorwaarde van ons bestaan vormt. Maar een visie op maatschappelijke verhoudingen, op rechtvaardigheid, op recht op bestaan, op eerlijk delen van kennis en macht is daarvan niet eenduidig af te leiden. Sterker nog, je kunt vanuit dezelfde ekologische principes tot een volledige totalitaire staatsvorm komen.

Mierenkolonie

Daarom is het ook onzin om naar een groene partij te streven, waarbij heel verschillende stromingen zich op het ene aspect, de milieudoelen, vinden, maar al de rest voor lief moeten nemen. De andere mogelijkheid, een 'groene alliantie' lijkt een onnodige formalisering van de milieubeweging en politieke partijen. Bundeling leidt niet automatisch tot meer kracht en macht. Bovendien kan het te veel leiden naar een 'sturen van bovenaf', terwijl een grote kracht van de milieubeweging in de direct betrokken 'basis' ligt.

Een groen beraad tussen politieke partijen kan zinvol zijn wanneer men zich beperkt tot gezamenlijke acties ten opzichte van concrete zaken en zich niet laat verleiden tot de formulering van prachtig allesomvattende visies, waarin iedereen zich dan ook zou moeten kunnen vinden en die dan neerkomen op vage terminologieën, die op zich weer weinig zeggen.

Kortom, de manier waarop de milieubeweging momenteel heel pluriform bezig is, is zo gek nog niet. De botheid waarmee milieu-zaken nu door de overheid worden onregelmatig vraagt om een krachtig antwoord. Dat krachtige antwoord zit niet in een grootse bundeling van personen en groepen onder vage, op vele manieren uitlegbare leuzen. Maar op een opereren op alle fronten als een lastige mierenkolonie die in alle hoeken en gaten doordringt en die op concrete zaken in een gezamenlijke aanval kan gaan (bij gifstortingen, kerncentrales, e.d.).

Hierbinnen is het bepleiten van het CE-scenario even legitiem als het met je lijf tegenhouden van dumpingtransporten van radio-actief afval.

Maar de heel wisselende strategieën moeten daarbij ook onderling duidelijk gemaakt worden en bespreekbaar zijn, alsmede de doelen die men al of niet wenst te bereiken. Het is een discussie die nodig gehouden c.q. voortgezet moet worden. Niet in de vorm van een 'de activiteiten stilleggende bezinning' maar náást en dóór acties, in welk samenwerkingsverband dan ook, gericht op die antwoorden op de crisis, waar Lammers in zijn artikel om vroeg en waarvan het CE-scenario een van de aspecten zou kunnen zijn.

Van bakfiets tot vuurwerk

Geruime tijd rommelt het al in de verhouding tussen de PSP-Jongeren Groepen (PSP-JG) en de PSP. Meningsverschillen over verkiezingsmateriaal, over doelgroepen van de PSP-JG, over standpunten inzake geweld en werkloosheid, een bezetting van het partijgebouw, een heuse bemiddelingskommissie en het naderend einde van de Jongerencourant in Bevrijding. Daarnaast nog de dreiging van de kant van het ministerie, dat die de subsidie aan de PSP-JG zal intrekken, als er vóór het eind van het jaar geen duizend ingeschreven leden zijn. De PSP-JG hield haar jaarlijks kongres — in de met sluiting bedreigde Kargadoer in Utrecht — en maakte óók tijd vrij voor rollenspel, het meidenwerk, en “moordenaartje in het donker”.

Na een rollenspel ‘Het Konflikt met het Partijbestuur’ kwam het onderwerp ook serieus in bespreking. Er was een brief van het partijbestuur binnengekomen, met hun konklusies over de voorstellen van de bemiddelingskommissie. Deze kommissie bestond uit *Bouwe Kalma* en *Koos Kortland*, en is ruim een jaar aan de slag geweest om standpunten van partijbestuur en PSP-JG op een rij te zetten en een uitweg uit de problemen te zoeken. In september 1982 formuleerden Kalma en Kortland een bemiddelingsvoorstel.

Een korte schets van de conflicten is hier wel op zijn plaats. De reacties op de verharding van zowel overheidsop treden als een deel van de buitenparlementaire akties zijn in en rond de PSP uiteenlopend geweest. Een markeringspunt daarbij is 30 april 1980: *geen woning, geen kroning*. Officieel had de PSP-JG, samen met de PvdA-jongeren, in Amsterdam de *Nacht van Oranje naar Rood* georganiseerd. De troonwisseling zou, ook wat de PSP-JG betreft, niet onopgemerkt voorbij gaan. De leden van de PSP-JG werden opgeroepen om naar Amsterdam te komen. “Plan overdag met twee bakfietsen en wat akoestische bands door de stad trekken om aandacht te vestigen op het nachtgebeuren in Paradiso en de grote wimpelwedstrijd en om allerlei anti-monarchistische troep te verkopen. Samen met de JS. Gezocht een aantal leden overall uit het land om mee te doen. Dit daggebeuren organiseren we omdat we ons niet willen verwickelen in de grote rellen die ongetwijfeld op de Dam plaats zullen vinden. Als pacifistische organisatie kunnen we ons daar toch niet zo best in vinden. Wel willen we laten zien dat we het ook niet met de kroning eens zijn” (uit notulen PSP-JG bestuur). De gebeurtenissen van die dag zouden anders verlopen. Een door onbekende Autonomes georganiseerde demonstratie (op affiches met bommen en projectielen aangekondigd) verkeerde in twijfel waarheen ze zou optrekken, maar koerste tenslotte onder aanvoering van o.a. PSP-JG vlaggen recht op de Mobiele Eenheid af. Geen akoestische bakfiets die om de traangaswolken heen rondjes kon rijden.

“Anarchisties”

Berichten in de pers, dat de Autonomes helemaal niet bestonden maar in feite de jongeren van de PSP waren, zorgden voor grote opschudding binnen de PSP-JG gelederen. Jongerenvoorzitter Wam Kat, die de bron van deze berichten geweest was, werd op een extra kongres van de PSP-JG tot aftreden gedwongen. Maar de discussie over aktievormen — die al eerder binnen het bestuur als zgn. pacifisme-diskussie gevoerd was — bleef uiteraard verder gaan. Een nieuwe gezichtshoek kwam daarbij, nl. het afnemend vertrouwen van aktievoerende jongeren in de overheid en in de parlementaire democratie. De positie van de PSP-JG kwam in discussie, als enerzijds een jongerenorganisatie die bij een politieke partij hoort, anderzijds aansluiting wil behouden of

vinden bij jongeren die zich hebben afgekeerd van overheid en politieke partijen, inclusief de PSP die veel programmapunten toch ook *via de overheid* wil realiseren. Dit leidde ertoe, dat de PSP-JG zich ook meer met de politieke koers van de PSP wilde bemoeien. Een eerste officieel geschilpunt met de PSP werd het standpunt over het mogelijk “gedogen” door de PSP van een progressief kabinet, als links bij de Kamerverkiezingen van 1981 een meerderheid mocht behalen. Het PSP-kongres wilde zo’n gedoogsteun onder bepaalde voorwaarden mogelijk maken; de PSP-JG sprak zich daar uitdrukkelijk tégen uit. Het argument was dat het toch al minimale vertrouwen van jongeren in politiek nog verder ondermijnd zou worden, als de PSP zich ook al zou inlaten met regeren in deze maatschappij. Niet over die uitspraak, maar wel over het *verkiezingsmateriaal* van de PSP gericht op jongeren, ontstond het eerste grote konflikt. De PSP-JG was door de landelijke verkiezingskommissie gevraagd teksten te leveren, maar enkele ingeleverde woorden en zinnen vielen niet in goede aarde, en werden geschrapt. “De PSP-JG is gelukkig nog niet zo gestructureerd, er wordt meer gebruik gemaakt van het anarchistische principe van direkte democratie” was o.a. een zin die niet door de beugel zou kunnen. Het partijbestuur stelde de verkiezingskommissie in het gelijk; de jongeren gingen over tot *bezetting* van het partijgebouw. In de ochtend van 16 maart

1981 vonden de medewerkers van het partijburo en de PSP-stichtingen (zoals Scholing en Vorming) de deur naar hun werkvertrekken gebarricadeerd. “Niet werken kan ook leuk zijn” hing buiten op een spandoek geschreven. De PSP-JG stelde drie eisen: uitgave van het materiaal zoals door de jongeren geschreven op kosten van de verkiezingskommissie; geen jongerenkatern buiten de jongeren om; onmiddellijke stopzetting van dreigementen als het stoppen van subsidies of het opzeggen van de huur. Lang duurde de bezetting niet: de personeelsleden verschaften zich met behulp van de *koevoet* toegang tot hun kamers, ondanks de inhoud van de brandblussers die op hun hoofden neerdaalde. De jongeren ruimden het veld; bij de verkiezingen zijn er twee jongerenkranten: één van het partijbestuur (zonder ‘anarchisme’) en één van de PSP-JG. De PSP weigerde deze laatste te betalen.

Eisen

Binnen de PSP-JG ontstonden conflicten over de bezetting en de afhandeling van het konflikt met het partijbestuur. Eén van de PSP-JG bestuursleden, die ook lid was van de landelijke verkiezingskommissie, kreeg een *motie van wantrouwen* aan zijn broek. Daarop stapten nog drie andere bestuursleden op. Het zo gehalveerde bestuur riep in juni '81 een jongerenkongres bijeen. Met 37 tegen 14 stemmen werd de

Foto: Paul Babeliowsky

reactie van het partijbestuur

In de Jongerencourant opgenomen in Bevrijding nr. 3 wordt scherpe kritiek geuit op het besluit van het partijbestuur om, na een overgangsperiode van enkele maanden, de Jongerencourant niet meer in Bevrijding op te nemen. Het partijbestuur begrijpt dat de jongeren niet gelukkig zijn met dat besluit. We zijn echter nogal verontwaardigd over de manier waarop zij de zaken voorstellen en wat ze er allemaal bij menen te moeten slepen.

1. Er is geen sprake van dat wij het besluit genomen zouden hebben omdat het partijbestuur geen kritiek zou aksepteren. Wat wij onjuist vinden is dat de jongeren een eigen krant mee kunnen sturen met Bevrijding, zonder enige voorkennis van de redactie, waarover niemand in de partij iets te zeggen heeft, maar die wél bij leden en buitenstaanders de indruk wekt dat de er in vervatte meningen door de partij worden gedeeld, resp. dat de partij er verantwoordelijkheid voor neemt. Een dergelijke afspraak is ook nooit gemaakt. In het verleden heeft altijd de eindverantwoordelijkheid voor de jongerencourant gelegen bij de hoofdredakteur van Bevrijding, zoals dat ook het geval is met alle andere specials of katernen die in Bevrijding worden opgenomen. Onze voorstellen om deze oorspronkelijke toestand weer te herstellen waren echter voor de jongeren onaanvaardbaar.

2. Het is onjuist dat de PSP-JG nu geen meningen of kritiek meer zou kunnen uiten. Iedereen, dus ook de PSP-JG kan artikelen aanbieden aan Bevrijding of Socialistisch Perspectief. Voor alle partijgenoten of groepen is ruimte in de discussie van On(s)genoegen. En ten-

slotte heeft de PSP-JG ook een eigen blad.

3. Het is zelfs niet zo dat de PSP-JG nooit meer een katern in Bevrijding zou kunnen krijgen. Dat moet dan alleen op dezelfde manier als dat voor andere groepen in de partij geregeld is, nl. in overleg met de redactie.

4. Het is onjuist dat het besluit zo onverwacht zou zijn. Het is al genomen in februari 1982, na het katern 'Doe meer, saboteer'. Omdat wij echter midden in onderhandelingen zaten met de PSP-JG over een aantal eisen die zij aan het partijbestuur hadden gesteld en de grenzen die zij naar onze mening bij hun optreden in acht moeten nemen, is het besluit toen niet geëffektueerd. Nu echter, na bijna twee jaar onderhandelen de PSP-JG nog steeds niet bereid is tot enige konstruktieve afspraak, meent het partijbestuur, dat het niet verantwoord is nog langer met de uitvoering te wachten.

5. In het besluit is duidelijk vastgelegd dat het partijbestuur met de PSP-JG wil onderzoeken hoe de Jongerencourant of een andere uitgave, maar dan buiten het partijblad, mogelijk gemaakt kan worden. Mede daarom is gerekend op een overgangsperiode van enige maanden, waarin reeds gemaakte afspraken door de redactie van Bevrijding zouden worden nagekomen (3 katernen).

6. Op de andere opmerkingen in de Jongerencourant hoeven wij o.i. niet uitvoerig in te gaan. Bevrijding nr. 2 is drie dagen opgehouden door het dagelijks bestuur om enkele bezwaren te kunnen voorleggen aan het voltallige partijbestuur. Het partijbestuur heeft deze beslissing betreurd, en Bevrijding is daarna nor-

maal uitgegaan. Wanneer een kongres daarover spreken wil, is daar alle gelegenheid toe bij de bespreking van het partijbestuursbeleid. Over de EG-verkiezingen wordt een voorstel voorgelegd aan het juni-kongres. Dat kan aanvaard, gewijzigd of afgestemd worden. Wat daar fout aan is, ontgaat ons.

Tenslotte de verhouding tussen de PSP-JG en de PSP in het algemeen. Het partijbestuur voelt zich verantwoordelijk voor het beeld van de PSP dat naar buiten toe gevormd wordt, en dat mede bepaald wordt door het optreden van de PSP-JG. Wij aanvaarden dat een politieke jongerenorganisatie niet altijd dezelfde denkbeelden en dezelfde stijl van optreden heeft als de 'moederpartij'. Er zijn daaraan echter grenzen. Gedurende de afgelopen anderhalf jaar hebben wij geprobeerd over die grenzen bruikbare afspraken te maken. Daartoe lag er een bemiddelingsvoorstel van een commissie die op verzoek van de jongeren bij de besprekingen betrokken was (Bouwe Kalma, Koos Kortland). Het partijbestuur kan zich daar redelijk in vinden. Nu de jongeren echter nog steeds geen enkele duidelijkheid wensen te verschaffen over de mate waarin ze bereid zijn zich bij hun optreden aan die grenzen te houden, menen wij er goed aan te doen de vraag over de verhouding tussen partij en PSP-JG aan het kongres voor te leggen. Ook daarover hebben de afdelingen inmiddels voorstellen bereikt.

Namens het partijbestuur,
Bram van der Lek

'nieuwe, radikale' koers aangenomen. Aan de PSP werden een aantal eisen gesteld:

- De PSP-JG moet spreekrecht en recht van amendement krijgen op het PSP-kongres;
- De PSP-JG krijgt het recht op artikelen in Bevrijding;
- De PSP-JG krijgt in verkiezingstijd geld van de PSP om zelf over te beschikken;
- Het partijbestuur moet een stuk schrijven over de autonomie van de PSP-JG;
- De PSP-JG wordt betrokken bij de bepaling van PSP-standpunten ten aanzien van jongeren en heeft in dat overleg een stem;
- Als PSP en PSP-JG het niet eens kunnen worden over standpunten t.a.v. jongeren dienen beide standpunten door de PSP naar buiten te worden gebracht.

De contacten met de PSP, die na de beëindiging van de bezetting verbroken waren, zouden voor een half jaar weer hersteld worden, in afwachting van de reactie van het partijbestuur op deze eisen. De verkiezing van een nieuw bestuur voor de PSP-JG verliep overigens niet zonder strubbelingen: vier kandidaten trokken zich terug omdat zij het niet met de nieuwe koers (gerichtheid op gekriminaliseerde en gemarginaliseerde aktievoerders) eens zijn, maar van de 9 anderen haalden er maar twee de vereiste meerderheid. Na een tweede stemming kwamen er nog twee bij; het bestuur benoemde zelf de 5 niet-gekozen kandidaten tot medebestuurder omdat de plannen toch uitgevoerd moeten worden.

Bemiddeling

De PSP willigde de eisen van de jongeren niet in, maar ging wel akkoord met een *bemiddelingscommissie*, bestaande uit Bouwe Kalma en Koos Kortland. Het eerste gesprek met deze commissie vond juist plaats, toen de jongerenkrant van december '81 was verschenen: het affiche 'Doe meer, Saboteer' met de omvallende elektriciteitsmasten, en artikelen over nieuwe verzetsvormen en de sabotageakties van Willie Wortel en de Lampjes (kortsluitingen in elektriciteitsleidingen veroorzaken). De redactie van Bevrijding, waar de jongerenkrant een soort inlegvel bij is, zag de bui al hangen en vermeldde uitdrukkelijk dat dit niet onder haar verantwoordelijkheid viel. In een verklaring distancieerde het partijbestuur zich van de oproep van de PSP-JG, en ging zich ook beraden over de status van de zelfstandige jongerenkrant in Bevrijding. Tegelijkertijd zond de plaatselijke jongerengroep in Arnhem een oproep de wereld in om 'met vuurwerk' te demonstreren ter gelegenheid van de processen tegen de aktievoerders bij de blokkade van de kerncentrale in Dodewaard. Het sabotage-affiche zorgde voor flink wat reak-

ties van afdelingen en leden van de PSP, voor een deel afgedrukt in Bevrijding (zie nrs. 1, 3 en 4 van 1982).

Na een tweede gesprek maakte de bemiddelingscommissie een vragenlijst voor partijbestuur en PSP-JG, en aan de hand van de antwoorden stelden zij een voorstel op. Uiteraard gaat een groot deel daarvan over geweld en buitenparlementaire akties. Kalma en Kortland schrijven: "De PSP kan zich voor het overgrote deel herkennen in de doelstellingen van de buitenparlementaire beweging en de gehanteerde aktievormen om die doelen te bereiken. Grenzen trekken wij bij akties waar geweld een *wezenlijk onderdeel* vormt. En daarbij gaat het niet alleen om direkt geweld tegen mensen, maar ook om geweld tegen materiële objekten (waarbij overigens ook mensen persoonlijke risico's lopen). Vernielingen, bomaanslagen of bedreigingen daarmee, sabotageakties enz. zijn geen aanvaardbare middelen voor een linkse beweging met maatschappijvernieuwende doeleinden binnen de huidige maatschappelijke verhoudingen in Nederland. Dat soort akties werkt paniektoestanden in de hand en leidt tot gevoelens van angst onder

de bevolking. Het zoeken naar macht en invloed op zo'n *autoritaire basis* staat lijnrecht tegenover wat progressieve bewegingen nastreven: het moeizame werk van stimuleren en bewustmaken van mensen om voor zichzelf en anderen op te komen en samen te werken aan een socialistische maatschappij."

"Als de PSP-JG de naam PSP wil blijven dragen, zullen ze op *essentiële punten* niet moeten afwijken van de opvattingen van de PSP over doelen en middelen in de politieke strijd. De grens daarbij ligt, zoals al eerder gezegd, bij die aktievormen waarbij geweld een *wezenlijk onderdeel* vormt. Echter, het is evenzogoed in het belang van links (waaronder de PSP) dat er een discussie mogelijk blijft met die delen van de buitenparlementaire beweging die gewelddadige 'oplossingen' voorstaan."

Kalma en Kortland zien voor de PSP-JG dan een rol weggelegd in het voortdurend ter discussie stellen van extreme vormen van aktievormen in relatie tot de langere termijn doelstellingen (het streven naar *minimalisering* van geweld). Dan moet de PSP-JG wel kunnen discussiëren, en als de PSP zich alleen maar voortdurend distancieert van ak-

ties, valt ook voor de PSP-JG de gespreksbasis weg met die aktievoerders, aldus de bemiddelaars. Wat de eisen van de PSP-JG betreft, stellen zij het volgende voor:

- het zelfstandige katern van de jongeren in Bevrijding kan blijven bestaan, als de PSP-JG zich houdt aan de aangegeven grenzen (oproepen tot sabotage valt daarbuiten, volgens het bemiddelingsvoorstel);
- tegen spreek- en amenderingsrecht van de PSP-JG zijn geen overwegende bezwaren;
- de PSP-JG moet worden uitgenodigd voor programmakommissies e.d. om standpunten van de PSP ten aanzien van jongeren mee op te stellen; beslissend blijft echter het kongres van de PSP;
- er moet een regelmatig overleg komen tussen PSP-JG en partijbestuur;

Relatie partijbestuur en jongeren

Onder aanhaling van veel citaten uit het bemiddelingsvoorstel (vooral de *plichten* van de PSP-JG benadrukkend) ver-

WOONLASTEN

GOUDEN DAKPANNEN

vervolg van pagina 9

klaart het partijbestuur zich akkoord met de omschrijvingen van Kalma en Kortland t.a.v. aktiemethoden. Maar er zijn nog meer grenzen, waar de PSP-JG niet buiten zou mogen treden. Anti-parlementaire activiteiten zijn in strijd met de keuze van de PSP om zowel buiten als binnen het parlement op te treden, zegt het partijbestuur. Maar ook de standpunten over de *arbeidsmoraal* van de PSP-JG vallen buiten de kaders van wat het partijbestuur aanvaardbaar vindt.

De andere voorstellen (spreek- en amendementsrecht) zouden aan het kongres van de PSP voorgelegd moeten worden; het partijbestuur zelf voelt er weinig voor.

De PSP-JG vindt niet voldoende gemotiveerd, waarom de leuzen 'Doe meer, saboteer' en 'Niet werken kan ook leuk zijn' buiten de PSP-principes zouden vallen. Principieel wil de PSP-JG zich geen grenzen laten voorschrijven, waarbij zij gedwongen zouden kunnen worden om zich van akties te distancieren als ze dat niet willen. "Wanneer maakt geweld een wezenlijk onderdeel uit van aktievormen, en wat versta je precies onder geweld?" schrijft de PSP-JG terug aan het partijbestuur. "Gebruiken buitenparlementaire groepen zoals Onkruit, Vrouwen tegen porno, het Dierenbevrijdingsfront en de bijstandsvrouwen geweld? Als de PSP-standpunten hierover zo duidelijk en strak zijn, mag je je dan verdedigen als je kraakpand wordt belegerd door een knokploeg, en hoe denkt het partijbestuur dan over zelfverdedigingskursussen voor potten en flikkers?" De ontwerp-brief van het bestuurskollektief van de jongeren werd met grote meerderheid door het PSP-JG kongres ondersteund, zodat het partijbestuur nu uitgenodigd is haar standpunt over de grenzen van de PSP-principes nader te omschrijven. Op het na-jaarskongres van de PSP-JG zou het antwoord dan besproken kunnen worden. Dan zal ook een beslissing genomen worden over het voortzetten of verbreken van de kontakten met de PSP naar aanleiding van de zes eisen die al weer dateren uit juni 1981.

Nieuwe konfliktstof is toegevoegd door het besluit van het partijbestuur om de Jongerencourant, die eens per twee maanden in Bevrijding zit, en waarvoor de eindverantwoordelijkheid bij de PSP-JG berust, stop te zetten. De PSP-JG zal daarover in beroep gaan bij de partijraad. In de laatstverschenen Jongerencourant (in Bevrijding no. 3) heeft de PSP-JG haar verontwaardiging naar buiten gebracht. Hiernaast reageert daar het partijbestuur weer op.

PETER ZWART

Het Landelijk Aktie Beraad (een overkoepelende club van woonlasten- en stookkosten-komitees) heeft een paar aardige resultaten geboekt in de strijd tegen de verhoging van de gasprijs.

De door de regering voorgenomen gasprijsverhoging van 4 ct/m³ per 1 juli 1982 is niet doorgegaan.

De VEGIN (vereniging van gasexploitanten in Nederland) heeft zich op haar vergadering van 4 november j.l. in

Apeldoorn achter de eis van het L.A.B. gesteld, dat de BTW op gas teruggebracht moet worden van 18 naar 4% (dat scheelt een gemiddeld huishouden ca. f 300,- per jaar). En wat vóór de akties vrijwel niet gebeurde: over gasprijsverhogingen wordt nu urenleng gepraat. Waren er in juni 1982 nog maar 4 bedrijven vóór gasprijsbevrozing, nu waren het er 20. Desondanks is de gasprijs per 1 januari 1983 toch weer omhoog gegaan, terwijl bovendien het vastrecht verhoogd is.

Organisaties als de Industriebond-FNV, de Consumentenbond en Konsumenten Kontakt, hameren voortdurend op het geweldige koopkrachtverlies van de mensen; niet alleen veroorzaakt door de stilstand in hun inkomen of nog erger door werkloosheid, maar zeker ook door de huurverhogingen (in 1982 gemiddeld 8%), de verhogingen van de gemeentelijke tarieven, zoals onroerend goed belasting en vooral door de enorme gasprijsverhogingen: 400% sinds 1974!

In "Den Haag" hebben ze (in de veilige wetenschap, dat stenen gooien en vechten met ME-ers niet geaksepteed wordt door de bevolking als strijdmiddel tegen deze politiek) maar één merk pleister hiervoor: bezuinigen. Uitzieken dus. Net als in de dertiger jaren. Maar toen stond er een oorlog voor de deur, waarin eerst alles vernietigd werd en daarna weer opgebouwd werd en de mensen na de oorlog een tijdlang de illusie hadden, dat er in de toekomst altijd werk en betaalbare huizen zouden zijn. Kortom even een adempauze voor het kapitalistische systeem, van een kleine veertig jaar . . . Hoe anders is de werkelijkheid van de tachtiger jaren!

In hun strijd voor betaalbare huren in nieuwbouw en stadsvernieuwingsgebieden en na woningverbetering (grote of kleine opknappbeurt) krijgen bewonersorganisaties keer op keer de kous op de kop. Na vier of vijf jaar onderhandelen met de gemeente wordt het voor de bewoners aanvaardbare plan van tafel geveegd: het rijk vindt, het te duur. Van "bouwen voor de buurt" is niets meer overgebleven. Als met behulp van individuele huursubsidie (mensen met een inkomen iets boven modaal zullen in 1983 waarschijnlijk f 25,- per maand minder subsidie krijgen) de bewoners nog net de huur kunnen opbrengen, zorgen de overige woonlasten, die soms de helft van de kale huur bedragen, er wel voor, dat de mensen in financiële problemen komen.

De VEGIN constateert, dat het betalingsgedrag van "de Nederlander" achteruit gaat. In Amsterdam alleen al heeft het GEB per 1-4-1982 nog 83 miljoen gulden tegoed, terwijl dat op 1-1-1980 nog 39 miljoen was. Liever dan de gasprijs weer betaalbaar te maken, gaan er in verschillende gemeenten (o.a. Den Helder, Amsterdam en Nijverdal) stemmen op om muntmeters aan te brengen bij die mensen, die betalingsmoeilijkheden hebben.

Woonlastenonderzoek

In verschillende gemeenten, waaronder Amstelveen, hebben woonlastenonderzoeken plaats gevonden. Amstelveen is een relatief welvarende gemeente met nog weinig werkloosheid, vrijwel geen krotten, maar wel met ruim 8.000 woningzoekenden op een bevolking van nog geen 70.000. Tijdens het ophalen van handtekeningen tegen de gasprijsverhoging van 1 januari 1982 was gebleken, dat veel mensen wilden praten over de geldzorgen, waarin ze o.a. door die stijgende gasprijs waren gekomen. In april/mei besloot het woonlastenkomitee (waarin vertegenwoordigd 5 linkse partijen, FNV, flatkommissies en WAP-groep) samen met het Opbouwwerk een woonlastenonderzoek in de nieuwbouwwijk Waardhuizen te houden en dat leverde de volgende resultaten op:

- 30% van de woningwethouders heeft subsidie nodig;
- huurders met een inkomen tussen minimum en modaal betalen 37%-40% daarvan aan woonlasten: 10-12% boven het landelijk gemiddelde uit het FNV/KK onderzoek.
- de inkomens van huurders in Waardhuizen zijn in twee jaar reëel ca. 12% achteruit gegaan
- de woonlasten stijgen gemiddeld 10% per jaar; de "overige woonlasten (zonder huur) zijn bijna 20% per jaar gestegen; die overige woonlasten maken nu al meer dan 30% van de totale lasten uit.

PSP-raadslid Wim Kok diende op de raadsvergadering een motie in: de reële inkomens van de meeste Amstelveners zullen in de komende tijd waarschijnlijk dalen en de woonlasten zullen een steeds groter deel van dat inkomen in beslag nemen. Hij drong er bij het kollege op aan bij die instanties waar direkte (VEGIN) of indirecte (zuiveringschap) invloed uitgeoefend kan worden, het standpunt te verdedigen, dat de woonlasten niet verder mogen stijgen. Het CDA was bereid deze motie te steunen als het woordje "eigenlijk" toegevoegd zou worden. Eerdere moties van deze strekking zijn steeds met grote meerderheid verworpen, maar dank zij de uitkomsten van het woonlastenonderzoek werd zij nu (met alleen de stemmen van de 14 VVD-raadsleden tegen) aangenomen.

Hoorzitting

Kamerleden van de commissie voor volkshuisvesting hoorden op 1 december '82 de verklaringen aan van B.V.H., L.O.B.H., LOS, huurweigeraar Jan Witte en een groot aantal vertegenwoordigers van bewonersorganisaties uit de vier grote steden. Er werd fel van leer getrokken. De overbekende problemen van de mensen in de stadsvernieuwingsgebieden en het feit, dat zeer veel mensen in die gebieden een laag inkomen hebben. De onbetaalbaarheid van de nieuwbouw (verwezen werd naar woonlastenonderzoeken in Alkmaar, Amstelveen en Lelystad) en de onbetaalbaarheid van de gehele bestaande voorraad huizen, die dreigt door de werking van de huurharmonisatie met stijgingen van 25 à 30% over enkele jaren.

De kamerleden kregen een eisenpakket op tafel, waarvan de belangrijkste eisen waren:

- Koppeling van de woonlasten aan het netto-inkomen (Met een uitwerking zowel door het OBASA (Amsterdam) als door de Werkgroep Woonlasten (Rotterdam)
- Geen verhoging van de woonlasten, zolang er nog geen inkomens-woonlastensysteem is.
- Afwijzing van de huurharmonisatie in zijn huidige vorm.
- Afwijzing van de huurharmonisatie ineens (art. 17).
- Aanzienlijke verbetering en wettelijke vastlegging van de individuele huursubsidie.

De reacties van De Beer (VVD), Wolters (CDA) en Van Dam (PvdA) waren voorspelbaar: er is voor het rijk een enorme stijging van de kosten van Volkshuisvesting, vooral veroorzaakt door het toenemend aantal mensen, dat een beroep moet doen op individuele huursubsidie. Het gevaar dreigt, dat binnen enkele jaren de subsidiekraan helemaal dicht moet, omdat de begroting van Volkshuisvesting dan alleen aan

Foto: Piet den Blanken

huursubsidie uitgegeven moet worden. Als een huurder van een woningwetwoning de "werkelijke" huur zou moeten opbrengen zou dit f 1100,- per maand zijn! Tegenover deze argumenten staat een ander verhaal uit de IGLO van november 1982:

"Alle uitgaven bestemd voor de Volkshuisvesting bedragen op het ogenblik rondom de 10 miljard gulden. Daar staan inkomsten tegenover, die men niet op de begroting van Volkshuisvesting maar op die van Financiën zal tegenkomen. Deze inkomsten bestaan uit:

De belastingen en premies die worden geheven over de individuele huursubsidie (375 miljoen).

De rente en aflossing van woningen, die door overheidsleningen worden gefinancierd (4,3 miljard).

De BTW over de grond- en bouwkosten van nieuwgebouwde woningen (2,5 miljard).

De BTW over de energie-kosten en overige bijkomende woonlasten (1,5 miljard).

De belastingen over de subsidies die aan koopwoningen worden verleend (250 miljoen).

Deze INKOMSTEN kunnen geschat worden op bijna 9 miljard gulden.

's Avonds in Amicitia, kreeg De Beer (VVD) de volle laag. Hij had volledig begrip voor de persoonlijke problemen, waar de mensen in de zaal hem na de pauze mee konfronteerden, maar hij week "terwille van de bestrijding van de werkloosheid" geen duimbreed van het regeringsstandpunt af. Toch zal ook hij best geschrokken zijn van de woede in de zaal. Er werden veel verwijzingen gemaakt naar de dertiger jaren, afgewisseld door emotionele uitbarstingen, vooral toen hij lakoniek beweerde, dat de huurverhoging van 1 juli 1982 "maar een tientje had bedragen".

Amsterdamse woonlastenmanifestatie

Ook deze manifestatie liep niet over van vertrouwen in de politiek. De sfeer was wel minder grimmig dan in Den Haag. Er was over 't algemeen een stemming van: van rechtse politici hebben we onze buik vol; we doen het zelf wel! En dat was zeer terecht, want zoals Bruseker van Konsumenten Kontakt zei: de akties tegen de hoge woonlasten zijn, door de steun van bewonersorganisaties, gemeentebesturen, woningbouwcorporaties, vakbonden, enz. een van de krachtigste maatschappelijke bewegingen van dit ogenblik tegen de politiek van deze regering.

Janny van Beeren (fractie PSP Amsterdam) gaf een solidariteitsverklaring en vroeg zich af of het geen tijd wordt om de Nederlandse Aardolie Mij. te nationaliseren, zodat winning en distributie van gas in handen van de gemeenschap

komen en of het geen tijd wordt, dat de BTW op aardgas van 18 naar 4% teruggebracht wordt en dat er een stelsel komt van huur naar inkomen.

Jasper Smit (Roelof Keller Stichting) zei, dat kerken en kerkleden zich meer en meer moeten bemoeien met het probleem van de woonlasten, die voor veel mensen niet meer te dragen zijn en met bitterheid vervult. Hij vroeg zich af of de tijden van de stille armoede weer terug keren en of de instellingen van liefdadigheid weer reden tot bestaan krijgen.

Een vertegenwoordiger van het Platform van Buitenlandse Arbeiders wil samen met bewonersorganisaties voorkomen, dat buitenlanders uitgespeeld worden tegen Nederlanders door racistische en fascistische groeperingen.

Uit een aantal buurten en wijken werd verslag gedaan van al lopende akties en akties werden aangekondigd! Nee, deze manifestatie liet er geen twijfel over bestaan: het zal hard tegen hard gaan . . .

BERT CALJOUW
TRUUS ROOZENDAAL

(advertentie)

DE WAARHEID is er VOET HEE FEL LINKS

U kunt kiezen:

- Meteen abonneren en dan **VIJF WEKEN VOOR NIKS!**
- Twee weken proberen, voor niks!

naam .....

adres .....

postcode woonplaats .....

gironummer .....

codenr. 20

Ik betaal:

- per maand **17,55** (studenten reductie **13,45**) alleen automatisch per giro
- per kwartaal **52,65** (studenten reductie **40,30**) per acceptgiro-
- kaart
- per kwitantie per maand
- vrijdag-zaterdagabonnement per maand **6,30**, per kwartaal **18,85**

Deze bon opsturen naar Dagblad De Waarheid, Antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam. Een postzegel plakken is niet nodig.

Of bel naar nummer **020 - 262565**

DE WAARHEID

U gaat uw witte spaargeld toch niet zwart maken?

U legt af en toe een bedragje opzij. Sparen. U hebt dus een rekening bij een spaarbank of bij een gewone bank. Daar zijn ze blij met uw geld en ze bieden u de hoogst mogelijke rente. Zodat uw spaargeld groeit. Vandaag de dag harder dan ooit, want de rente is hoog.

Maar wat gebeurt er met uw geld? Spaarbank of bank gaan het beleggen. Om daardoor voldoende rentewinst te kunnen maken om de aan u beloofde rente te kunnen uitbetalen.

Maar dan komt de hamvraag; wáár wordt uw spaargeld belegd? Weet u dat? Beleggen ze uw geld in zaken die regelrecht ingaan tegen uw principes? Beleggen ze uw geld in landen als Zuid-Afrika of Chili?

Als u daar toch een beetje nerveus van wordt, is er een goede oplossing: sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Een bank die

uw spaargeld selectief belegt - en toch een prima rente geeft. Zeker

niet minder dan elders. Alleen bij de ASN krijgt u er één zekerheid gratis bij: uw geld wordt grotendeels in sociaal verantwoorde projecten belegd. In woningbouw of peuterspeelzaal of vele andere sociaal-culturele projecten. Uw geld wordt dus goed belegd. Zodat uw rente schoon is en uw spaargeld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s): _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Postgirorekening: _____

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

# of recht op arbeid ?

Eén van de discussiepunten op het kongres Feminisme en Socialisme was de verhouding tussen het recht op arbeid, het kostwinnersbeginsel en een basisinkomen. In het verkiezingsprogramma 1981-1985 van de PSP staat, min of meer terloops, de eis: Invoering van een basisinkomen. Op dit kongres werden daar een aantal voorwaarden bij genoemd. Twee verschillende visies worden gegeven door Pieternel Rol (arbeidstijdverkorting staat voorop) en Herbert Goedings (basisinkomen als centraal begrip).

ARBEIDSTIJDVERKORTING VOOROP, DAN BASISINKOMEN

Het basisinkomen zal aan een aantal voorwaarden moeten voldoen, wil het niet bevestigend werken naar de bestaande verdeling van betaald en onbetaald werk. Een volwaardig, eigen inkomen is een belangrijke voorwaarde voor zelfstandigheid van vrouwen, maar zeker niet de enige. Vrouwen eisen recht op betaald werk om uit het isolement van het huishouden te breken, om een eigen inkomen te hebben, maar tevens om het terrein van de machtsverhoudingen rond betaald werk, kapitaal en arbeid tot de hare te maken. Drastische arbeidstijdverkorting is dan ook de beste eis, omdat het de mogelijkheid biedt tot voldoende betaald werk voor vrouwen en de druk op vrouwen om huishoudelijke en verzorgingstaken als haar exclusieve verantwoordelijkheid te beschouwen, vermindert. Let wel, het zijn natuurlijk geen garanties, maar wel wezenlijke voorwaarden.

Voorstellen om tot invoering van een basisinkomen te komen hebben veelal twee achtergronden. Allereerst het idee dat volledige werkgelegenheid geen haalbare eis meer is. In de tweede plaats zou de opvatting: "Wie niet werkt, zal niet eten" - een eis die nu nog voor iedereen geldt, behalve voor vrouwen gehuwd met de ruimverdienende kostwinners - op de helling moeten. Het arbeidsethos maakt dat grote groepen mensen zich maatschappelijk overbodig voelen.

Terecht wijst de PSP de eerste overweging - opgeven van de eis van volledige werkgelegenheid - van de hand en houdt zij vast aan het recht op betaald werk voor elke vrouw en man. Het streven naar volledige werkgelegenheid is uitermate belangrijk wil het recht op werk, dat een volwaardig inkomen meebrengt, voor vrouwen realiseerbaar zijn. Naast andere maatregelen zal arbeidstijdverkorting (ATV) zoveel arbeidsplaatsen moeten opleveren, dat het recht op betaald werk ook verwezenlijkt kan worden. Ook de bestaande organisatie van het onbetaalde werk zal al aan vergaande veranderingen onderhevig moeten zijn (onder meer door kollektieve voorzieningen). Als niet eerst aan deze voorwaarden is voldaan, zal een basisinkomen weinig bijdragen aan een herverdeling van het betaalde (en onbetaalde) werk. Immers: iedereen een basisinkomen en een tekort aan ar-

beidsplaatsen: wie zal die gaan bezetten? Gezien de drang naar macht, inkomen en kennis is het nog maar de vraag of vrouwen daarin een gelijk deel van de arbeidsplaatsen zullen veroveren. Pas wanneer ATV voldoende arbeidsplaatsen zal opleveren, zodat recht op arbeid voor iedereen kan gelden, is invoering van een basisinkomen geen belemmering meer voor recht op betaald werk voor (gehuwde) vrouwen. In de voorstellen van "Met Socialistisch Elan", waarin de meest vergaande voorplannen voor ATV tot nu toe gedaan zijn, worden te weinig arbeidsplaatsen gekreëerd om alle vrouwen en mannen die betaald werk wensen, dat ook te "geven". (Zie ook het commentaar van Titia Bos in Bevrijding nr. 1, jan. '83.) Een ander argument is het strategische: wie zal er nog voor drastische ATV strijden, voor een vijf-urige werkdag of vijfentwintig-urige werkweek, als tegelijkertijd een basisinkomen geëist wordt? De houding van de Voedingsbond zou wat dat betreft tot nadenken moeten stemmen.

Bovendien: invoering van een basisinkomen is een op de overheid gerichte eis; ATV een eis in eerste instantie gericht op werkgevers. Het doorgaans prima werkende afweermechanisme tussen werkgevers en overheid maakt invoering van beide eisen tegelijkertijd een uiterst ingewikkelde, zo niet riskante zaak.

Bestrijding van arbeidsethos, een goede zaak. Invoering van de vijf-urige werkdag of vijfentwintig-urige werkweek lijkt me daarvoor een uiterst geschikt middel!

Pas ná herverdeling van het betaalde werk invoering van een basisinkomen. Anders krijgen vrouwen wel een eigen inkomen, maar drijft het recht op betaald werk nog verder van haar weg. En voor een zelfstandig bestaan is dat recht evenzeer een voorwaarde.

PIETERNEL ROL

BASISINKOMEN EN KOSTWINNERS- BEGINSEL

Ieder mens heeft recht op een eigen inkomen, waarvan redelijk valt te leven. Je moet voor je levensonderhoud niet afhankelijk hoeven te zijn van het inkomen van een ander. "Omdat ieder

mens er één is, en niet de helft van een stel", zoals een nieuw PSP-affiche het zegt. Het PSP-kongres heeft zich in Nijmegen nog eens nadrukkelijk uitgesproken vóór de verzelfstandiging van de inkomens, en tegen het gebruik van het kostwinnersbeginsel in de sociale zekerheid en de belastingheffing.

Tegelijk toonde het Kongres zich huiverig voor het zonder meer invoeren van een basisinkomen voor iedereen, die niet op andere wijze (betaald werk of een uitkering) een eigen inkomen heeft. Zo'n volwaardig basisinkomen mag pas ná een drastische arbeidstijdverkorting tot 5 uur per dag, of 25 uur per week en ná uitbreiding van het stelsel van kollektieve voorzieningen, zoals kinderopvang en goedkope eetgelegenheden, ingevoerd worden, besliste het Kongres. Anders, zo was de vrees, gaat dat basisinkomen functioneren als een soort huishoudloon, en blijft de traditionele arbeidsdeling, vrouwen het huishoudelijke werk en mannen het betaalde werk buitenshuis, in stand.

De vrees dat het zonder meer invoeren van een basisinkomen voor iedereen gaat functioneren als een huishoudloon, is reëel, maar moet ook weer niet overdreven worden. De belemmeringen voor vrouwen op een betaalde baan moeten geslecht worden door een drastische arbeidstijdverkorting (meer banen, betere werktijden), voorzieningen voor kinderopvang e.d., en door het overwinnen van tal van emotionele en ideologische barrières. Als dat redelijk zou lukken, is ook de ideologische barrière van een basisinkomen ("je hebt toch een eigen inkomen, waarom wil je dan ook nog een baan") wel te overwinnen. Invoering van een volwaardig basisinkomen heeft ook een groot aantal voordelen. Zo vergroot je er bv. de vrijheid van mensen mee om te kiezen voor in hun ogen zinvol, maar onbetaald werk, bóven in hun ogen onzinnig, maar betaald werk. In een kapitalistische economie geen overbodige luxe. Afhankelijk zijn van het inkomen van je partner is voor veel mensen niet leuk, maar afhankelijk zijn van je baas is dat ook lang niet altijd.

Wat in dit verband echter nog belangrijker is, is de vraag of je eigenlijk wel het kostwinnersbeginsel af kunt schaffen zonder het feitelijk invoeren van een basisinkomen. Het kostwinnersbeginsel is nauw verbonden met het beginsel van het gezinsinkomen. In een gezin wordt de man geacht te werken en van zijn inkomen moet het hele gezin kunnen leven. Bv. de RWW en andere bijstandsregelingen zijn hier op afgestemd. De man krijgt een uitkering van 100% als hij een gezin moet onderhouden (en de vrouw geen inkomen heeft). Alleenwonenden krijgen 70% van die uitkering, éénoudergezinnen 90%. Getrouwde vrouwen hebben geen recht op een bijstandsuitkering, ook niet als ze zich als werkzoekende hebben ingeschreven bij het arbeidsburo. Eén en al kostwin-

nersbeginsel dus, die bijstandsregelingen.

Hoe verwijder je het kostwinnersbeginsel uit die regelingen? Het antwoord is eigenlijk vrij eenvoudig: door ook getrouwde vrouwen recht te geven op zo'n uitkering, en het beginsel van een gezinsinkomen af te schaffen. Iedereen, man of vrouw, getrouwd of niet, heeft dan recht op een bijstandsuitkering, als hij of zij niet op een andere manier inkomen heeft. Maar daarmee heb je in feite het basisinkomen voor iedereen ingevoerd. Want het al dan niet ingeschreven staan op een arbeidsburo als werkzoekend heeft weinig praktische betekenis, als de sollicitatieplicht is afgeschaft (een andere Kongres-uitspraak), en de werkloosheid zo hoog blijft.

Op het Ministerie van Sociale Zaken is men inmiddels al toe aan de tiende versie van een nieuw stelsel van sociale zekerheid. Dat dreigt een gigantische bezuinigingsoperatie te worden. Maar men zit er ook in de maag met de derde EG-richtlijn, die voorschrijft dat vanaf 1985 het recht op een uitkering geïndividualiseerd moet zijn. Het gaat er sterk op lijken dat daar niet aan zal worden voldaan, en dat met name voor de belangrijkste uitkering, de RWW en andere bijstandsregelingen, het kostwinnersbeginsel onverkort gehandhaafd blijft. Ik denk dat vechten voor een RWW- en bijstandsregeling zonder kostwinnersbeginsel alleszins de moeite waard is. Oók als de 5-urige werkdag in 1985 nog niet is ingevoerd.

HERBERT GOEDINGS

PSP UITGAVEN

GEZONDHEIDSZORG

Vorig jaar heeft de themagroep gezondheidszorg een dag georganiseerd waarop gepraat is over drie onderwerpen: nationalisatie, gezondheidsvoorlichting en -opvoeding en alternatieve geneeswijzen. Van deze dag is een verslag gemaakt van zeven pagina's. Dit is te bestellen bij Anca Ansink, Willemsstraat 65 III, 1015 HX AMSTERDAM, middels het sturen van een schriftelijk verzoek hiertoe. Het verslag wordt dan gratis toegestuurd.

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

Het eerste nummer van de vijfde jaargang van *Socialistisch Perspectief* is voor een deel gewijd aan het onderwerp waar ook het februarikongres twee dagen over heeft gesproken: *feminisme en socialisme*. Karin Spaink geeft in het artikel 'voor het slapen gaan' een overzicht van de diverse stromingen in de huidige vrouwenbeweging. N1.

Die stroming die zich bezighoudt met het recht op werk van vrouwen in deze crisis en die stroming die zich vooral bezighoudt met lijfpolitiek: moederschap, seksualiteit en porno. Karin bepleit in haar artikel een synthese tussen beide stromingen.

Herman Krommedijk gaat in *organisatie en beleid in de energiesector* in op de structuur van de Nederlandse energiesector. Hij laat zien hoe deze democratische structuur beleidsveranderingen blokkeert en het bestaande beleid van grootschalige kernenergie en kolenopties bevestigt. Het artikel is een eerste vrucht van een onderzoek van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP naar de mogelijkheden tot democratisering van de elektriciteitssector.

Het nummer opent met een korte politieke kanttekening n.a.v. het CPN-kongres. Gevolgd door een beschouwing van PvdA-zijde (*Stan Poppe*) en PPR-zijde (*Bram van Ojik*) over *Socialistisch Elan*. Beiden zijn positief over dit PSP-plan ter bestrijding van de crisis al hebben ze ook kritiek. Beiden wijzen op het gebrek aan analyse in *Elan* van de oorzaken van de wereld-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

krisis. Poppe wijst ook op zijns inziens enige irreële bestanddelen van het plan terwijl Ojik Elan te optimistisch vindt en te veel vindt varen op het kompas van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

In een kort artikel beschrijft *Wouter Kaal* de opkomst van de Ierse Workersparty. Het historisch overzicht van 'klein links' in Ierland eindigt met een interview met de voorzitter van de Workersparty, Tomas MacGiolla.

Socialistisch Perspectief nr. 17 is verkrijgbaar door storting van f 5,80 op giro 3481995 t.n.v. SVS/PSP te Amsterdam o.v.v. 'Soc. Persp. nr. 17'. Uiteraard is een abonnement ook mogelijk. Door storting van f 15,- op genoemd gironummer is men verzekerd van de ontvangst van de 4 nummers van deze jaargang.

De Rode Draad

Het maandblad van de PSP-Landelijke Werkgroep Parlementair Werk (LWPW), *De Rode Draad*, heeft een goede eigenenschap: het verschijnt met de regelmaat van de klok.

In het februari-nummer (nr. 4) schrijven Truut Knappstein en Loes de Jonge over hun ervaringen als vrouwelijk raadslid in resp. Nijmegen en Utrecht. Een ander lang artikel handelt over de formele aspecten van 'artikel 12': het schrikbeeld van vele gemeenten, nl. het onder kuratele gesteld worden van de landelijke overheid. Verder o.a. artikelen over bezuinigingen op het gemeentefonds, een initiatief van de PSP-fractie uit Bussum om beunhazerij in de bouw te bestrijden en aandacht voor links in België.

Het maart-nummer (nr. 5 dus) van *De Rode Draad* opent met een verslag van de behandeling van de Financiën Binnenlands Bestuur in de tweede kamer. Hierbij afgedrukt een overzicht van de stemmingen over de moties, waarbij met name het stemgedrag van de PvdA opvalt. Hoewel PvdA gemeentebestuurders vaak flinke taal uitslaan, blijkt de PvdA-kamerfractie in de praktijk anders te stemmen. Terecht besluit het artikel met de tip om PvdA-gemeente-

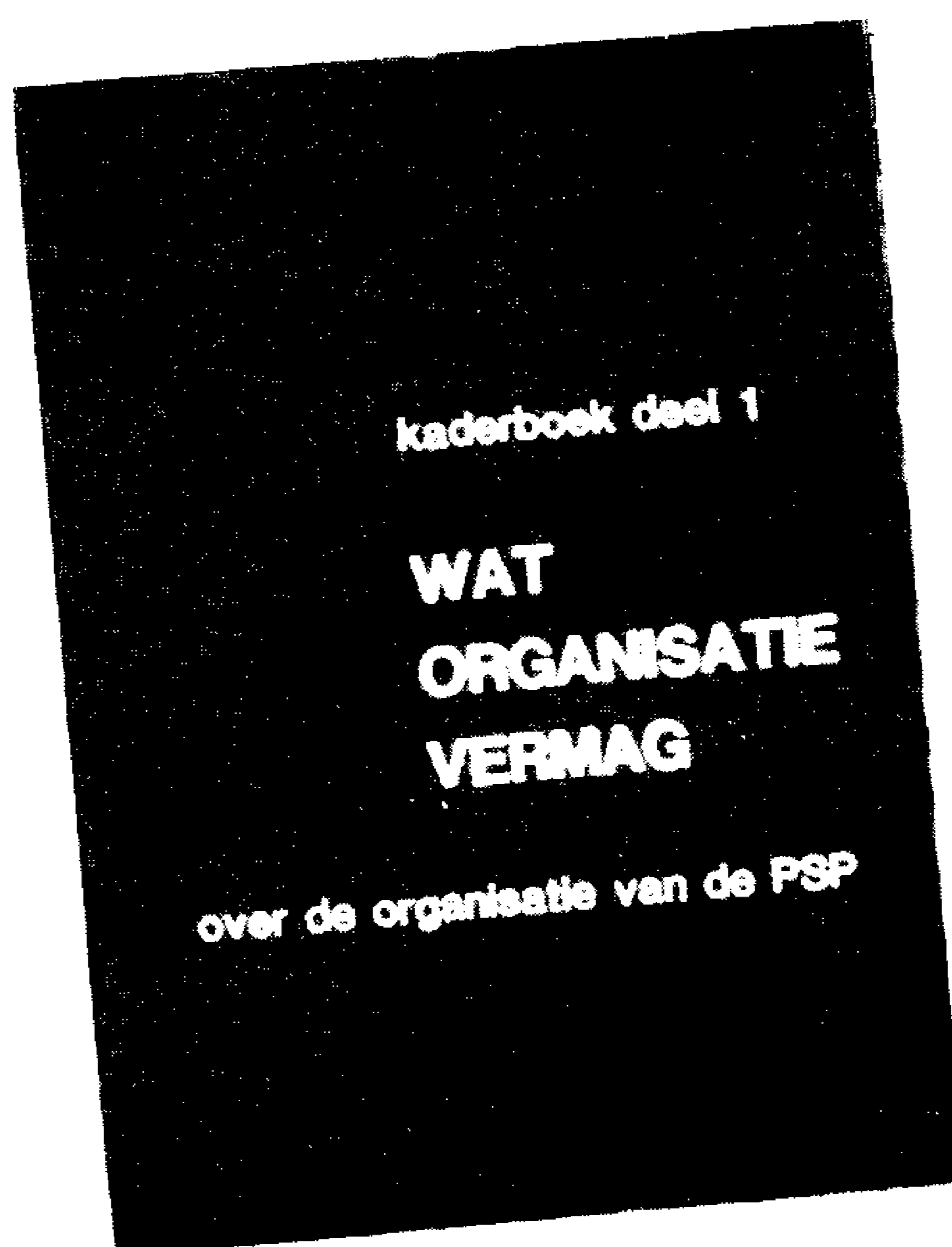
raadsleden te konfronteren met dit stemgedrag.

Wilbert Willems licht nog eens de aktie van de kamerfractie toe om het wetsontwerp tot intrekking van de RWW aan 16- en 17-jarigen te boycotten.

De Provinciale politiek komt ook aan bod. CPN gedeputeerde Haks (Noord-Holland) zit nu een half jaar en heeft zijn belevenissen verhaald op een LWPW-dag in september. Daar staat nu alsnog een verslag van afgedrukt. Verder aandacht voor standpunten van de Zuid-Hollandse Statenfractie over werkgelegenheidsfondsen en de afbeelding van het staatshoofd.

Zoals dat hoort staat *De Rode Draad* verder vol met allerhande kleine berichten over brochures, nota's en andere wetenswaardigheden voor eenieder die geïnteresseerd is in de gemeente- of provinciale politiek.

De Rode Draad verdient veel abonnees. Kosten: f 20,- per jaar, 10 nummers. Een briefje naar de LWPW, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam is voldoende.

KADERBOEK

Voor de organisatie van de PSP is het van groot belang dat ervaringen vastgelegd worden. Er is immers nog steeds een behoorlijke doorstroming van actieve mensen in de partij. En om niet steeds opnieuw het wiel te hoeven uitvinden is het goed ervaringen, tips en richtlijnen vast te leggen. Dat is gebeurd in het kaderboek 'Wat Organisatie Vermag' dat in 1978 is verschenen. Dit kaderboek is geruime tijd uitverkocht geweest. Er is gewerkt door de Organisatiekommissie aan een nieuwe versie. Deze is nu verschenen onder dezelfde titel met als onderschrift 'kaderboek deel 1'. Het is namelijk de bedoeling dat er nog twee delen verschijnen. Een deel over propaganda en een deel over socialistische gemeentepolitiek.² Het nu verschenen eerste deel geeft in 72 pagina's veel informatie over hoe met name op afdelingsniveau de PSP-zaken aangepakt kunnen worden. Aan de orde komen: de plaats van de afdeling in het PSP-geheel, organisatorische voorwaarden voor het goed functioneren van een afdeling, prioriteiten in het afdelingswerk, handleidingen voor afdelingsbestuurders en vrouwengroepen, scholing, afdelingsblad, drukwerk, lay-

out. Kortom, het hele scala van afdelingsactiviteiten komt aan bod. (Uitgezonderd gemeentepolitiek en propaganda).

Dit eerste kaderboek is niet alleen voor afdelingsbestuursleden van belang, maar voor ieder PSP-lid dat actief in de afdeling is, c.q. wil worden.

Het kaderboek is verkrijgbaar door storting van f 8,30 op giro 3481995 t.n.v. SVS/PSP te Amsterdam, o.v.v. 'kaderboek deel 1'.

PSP LOKAAL

IN MEMORIAM GERRIT KONING

Op 30 januari overleed 78 jaar oud Gerrit Koning, niet onverwacht, maar toch om er een moment bij stil te staan. De PSP nam in zijn leven een voorname plaats in tijdens de twintig jaar waarin hij lid was. Hij was onder andere lid van het afdelingsbestuur van de afdeling Zutphen. Oudere leden omschrijven hem als een trouw deelnemer, een toegewijd socialist; hij was akkuraat en betrouwbaar. De jongere generatie kende hem als degene die steeds nuanceringen aanbracht tijdens een ledenvergadering, de scholingsbijeenkomsten van groot belang achtte en zich daarvoor inzette. Hij stelde discussies met jongeren op prijs en vroeg steeds aandacht voor de akties van de vredesbeweging: hij deed mee aan de organisatie van de jaarlijkse vredesweek in Zutphen. Zijn ernstige ziekte dwong hem tot een minder frequent bezoek aan de vergaderingen. Gerrit Koning was vijftien jaar penningmeester van de afdeling waarbij de soms wat al te makkelijk over financiële vragen heenwandelende afdeling door hem akkuraat werd gekorrigeerd. Gerrit was kapper: veel klanten moesten het ontgelden als in de kappersstoel de sociaal-democratische gemeentepolitiek aan de orde kwam.

Gerrit Koning trad nooit op de voorgrond, maar was één van die leden waarop een afdeling draait. Wij zijn blij een lid als Gerrit in ons midden gehad te hebben.

CONSTANS POS
PSP afd. Zutphen

VOORSTELLEN PSP GELEEN

De gemeenteraadsfractie van de PSP in Geleen heeft een tweetal initiatiefvoorstellen bij de gemeenteraad op tafel gelegd.

Het eerste voorstel gaat over een rechtvaardiger woonruimteverdeling onder democratische controle. In een twaalf pagina's tellende nota worden de zaken op een rijtje gezet met betrekking tot de geheimzinnige, niet openbare toewijzingsregels waarop de gemeente Geleen geen enkele greep heeft. De PSP pleit in deze nota voor een puntensysteem dat jaarlijks door de gemeenteraad kan worden vastgesteld. Het voorstel is verkrijgbaar door overmaking van f 2,10 naar postgiro 4205997 t.n.v. penningmeester PSP Geleen/Geleen met vermelding van 'woningtoewijzing'. Het tweede voorstel betreft Geleen en de internationale solidariteit, waarmee de PSP in Geleen de gemeenteraad aanspoort tot een actief beleid op het gebied van de ontwikkelingssamenwer-

(advertentie)

king. Het stuk is een bewerking van het plan dat door de PSP in Bussum werd ingediend. Te bestellen door overmaking van f 2,10 op het bovenstaande gironummer met vermelding van 'ontwikkelingssamenwerking'.

EIGEN BIJDRAGE

De PSP Zaanstad heeft een initiatief genomen tot het starten van een actie tegen de eigen bijdrage voor medicijnen die de ziekenfondsen nu moeten vragen van hun verzekerden. De PSP-afdeling heeft een sticker ontworpen die precies past in een vakje van de kaart waarop de betaling van de f 2,50 eigen bijdrage wordt bijgehouden. De bedoeling is dat de apotheker een stempel zet op een vakje waarop zo'n sticker is geplakt, misschien dat de apothekers dan aan het denken worden gezet en klachten over deze klanten-akties zullen doorgeven aan de ziekenfondsen, die dan op hun beurt gaan nadenken over de oneerlijke maatregel van de eigen bijdrage. De stickers zijn te bestellen bij Ruud Pauw, tel.: 075 - 214159. De actie is inmiddels al overgenomen door de PSP in Alkmaar.

BELANGRIJK

PSP TEKSTEN VOOR BLINDEN EN SLECHTZIENDEN

Blinden lezen geen gedrukte teksten in zwartschrift. Sommige lezen braille-teksten, anderen zijn afhankelijk van een gesproken tekst (op cassette). Slechtzienden kunnen soms nog wel gedrukte tekst lezen, als de letters maar groot genoeg en duidelijk genoeg zijn. Sommige slechtzienden zullen ook gesproken tekst gebruiken.

Als je in de PSP mee wilt doen aan discussies en besluitvorming, krijg je vaak veel papier met letters om je doorheen te werken. Als je de teksten niet kent, kun je niet meedoen. Niet met het PSP kongres, maar ook niet met de ledenvergadering daarover in je afdeling. Als blinde of slechtziende val je in een levengrote informatiekloof. Het PSP kongres heeft dit probleem nu erkend en uitgesproken dat ze het wil aanpakken. Bij deze roepen we daarom nu mensen op zich te melden als ze hieraan mee willen werken.

Wij zoeken:

- gebruikers respectievelijk mensen die enige kennis en ervaring hebben met het gebruik, van gesproken teksten, braille of grootletterschrift.
- producenten respectievelijk mensen die enige kennis en ervaring hebben met het produceren van gesproken teksten, braille-teksten of grootletterschrift teksten.
- informatie over het vermenigvuldigen van braille-teksten en het vermenigvuldigen van gesproken teksten. Welke apparaten zijn daarvoor nodig, zijn die bij andere instellingen te gebruiken? Zijn ze te koop, te huur? Zelf te maken?

Verder zoeken we mensen die teksten in braille willen typen of teksten voor de band willen voorlezen.

Ieder die zijn/haar kennis of ervaring ter beschikking wil stellen wordt verzocht dit te laten weten aan partijbestuur en gehandicaptenbeleid-werkgroep.

Ook mensen die geen kennis of ervaring hebben maar wel tijd en enthousiasme beschikbaar willen stellen worden bij deze opgeroepen zich te melden.

Kontaktpersonen: Roel Sandvoort, partijburo, 020 - 267374, postbus 700 in Amsterdam en Bep van der Lee, Eikenrodelaan 69 hs, Amstelveen, 020 - 433520 - op maandag overdag en verder 's avonds na 19.00 uur.

Laten we de kongresuitspraak waar maken en de informatiekloof dichten!

AKTIES

GEEN VREDE MET KERNENERGIE

Het komitee 'Geen vrede met kernenergie' is bezig met de voorbereidingen van een grote landelijke actie bij het Ultra Centrifuge projekt in Almelo.

De actie wordt gehouden op eerste paasdag, *zondag 3 april*, onder het motto: 'GEEN VREDE MET KERNENERGIE'. De organisatoren willen hiermee aangeven dat er een relatie bestaat tussen kernenergie en kernbewapening.

Het UC-projekt is het middelpunt van de actie, omdat daar de relatie tussen kernenergie en kernbewapening het duidelijkst wordt. De eisen van de actie zijn:

Sluiting van de fabrieken van de UCN en Urenco en stopzetting van alle activiteiten op het gebied van kernenergie.

Het geheel begint op de eerste paasdag om twaalf uur 's middags met een grote manifestatie in het centrum van Almelo, met muziek-, theater- en kabarettgroepen, afgewisseld door gesproken woord.

Verder is er een informatiemarkt. Om half negen 's avonds vertrekt vanaf het manifestatieterrein een fakkeloptocht naar de UCN-fabriek.

De actie wordt georganiseerd door het komitee 'Geen vrede met kernenergie', bestaande uit de werkgroep stop kernenergie, vredesgroepen en progressieve partijen, samen met Aktie Strohalm, de Vereniging Milieudefensie en het LEK.

Voor de actie is veel geld nodig. Giften zijn zeer welkom op giro 5253153 t.n.v. GVMK te Almelo.

Voor de bestelling van affiches en buttons: tel. 05499 - 3497.

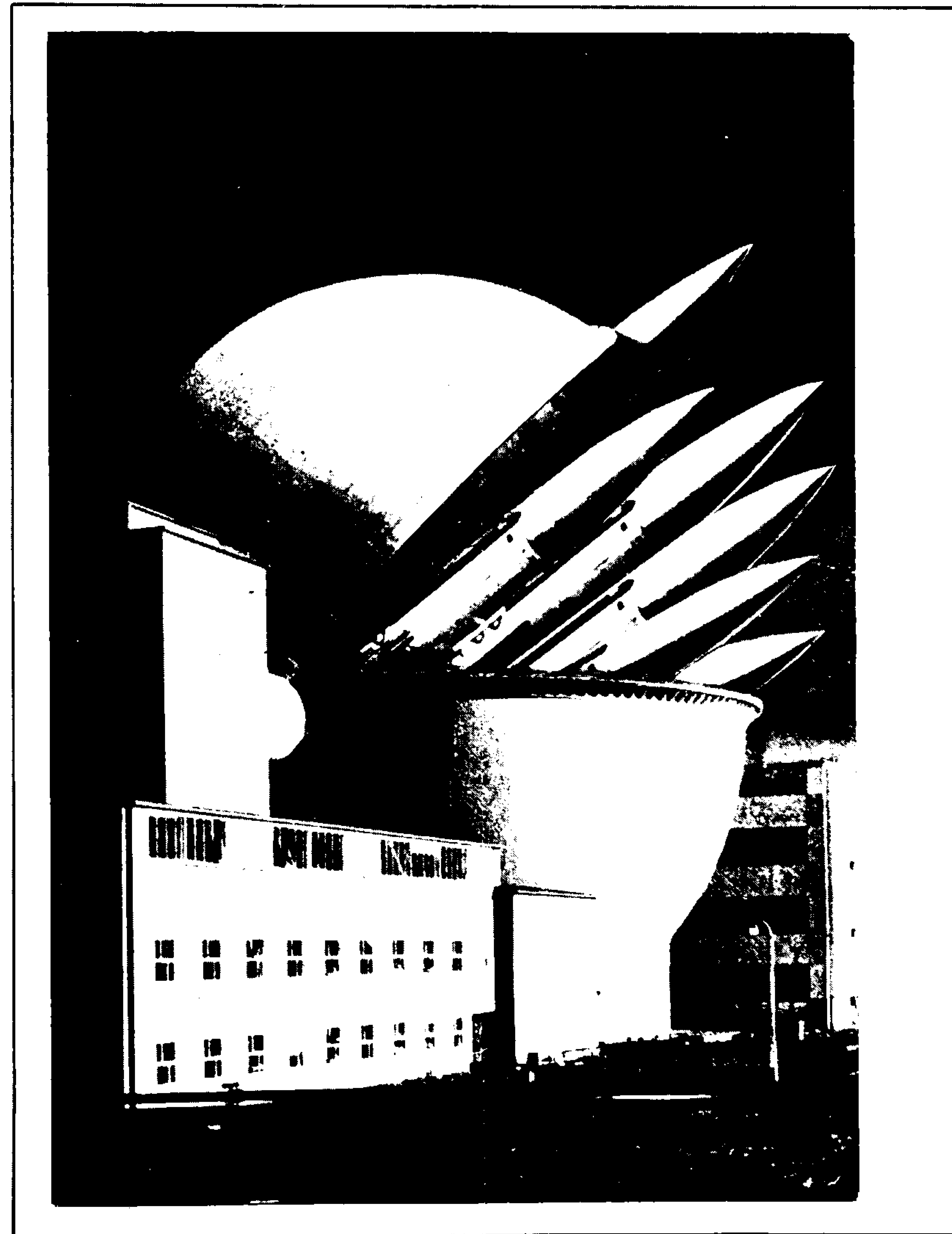
Voor informatie over bussen: Cora Houtman, tel. 05490 - 25590.

PSP BIJEENKOMSTEN

MACHT OP SCHOOL

Op zaterdag 19 maart a.s. organiseert de landelijke PSP-werkgroep "Macht op School" een aktiedag over zeggenschap in het onderwijs.

De dag is bedoeld voor scholieren, docenten en ouders die vinden dat ze te

De *Radio en Televisie Commissie* (kortweg RTC) van de PSP verzorgt voor de partij twintig radio- en vier TV-uitzendingen per jaar. Deze programma's hebben een lengte van tien minuten per keer. In de maanden juli en augustus worden geen uitzendingen verzorgd.

De *doelstellingen van de programma's zijn:*

- de PSP profileren als actieve pacifistisch-socialistische partij
- het winnen van strijdbaar linkse mensen voor het lidmaatschap van de partij

Voor het maken van TV-programma's zoeken wij

PROGRAMMA-MAKERS (V/M) PRODUCENTEN (V/M)

Gevraagd wordt

- lidmaatschap van de PSP en het op de hoogte zijn van de standpunten en de activiteiten van de partij
- het zelfstandig kunnen maken en/of produceren van een TV-programma (op 16mm. film)
- goed samen kunnen werken en voldoende tijd beschikbaar hebben

Geboden wordt

- een plezierige werksfeer
- kontakten met vertegenwoordig(st)ers uit alle geledingen van de partij
- vergoeding van onkosten

Ben je geïnteresseerd, neem dan contact op met: Theo Engelen, tel.: (040) 43 89 40.

weinig invloed hebben op de gang van zaken op school. Tijdens de aktiedag worden de ervaringen en ideeën van de aanwezigen op een rij gezet. Vandaaruit gaan we gezamenlijk bekijken op welke manieren we meer invloed kunnen krijgen. Ook de rol van medezeggenschapsraden en schoolparlementen komt daarbij aan de orde.

De aktiedag wordt gehouden van 10.30 tot 15.30 in: "DE POORT VAN KLEEF", Mariaplaats UTRECHT (5 minuten lopen van CS).

Inlichtingen, telefonisch: Saskia van Oenen: 020 - 256943 en Herman van Noordenburg: 020 - 738211, na 19.00; schriftelijk: PSP-werkgroep Macht op School, p/a Elandsstraat 13, 1016 RW AMSTERDAM.

PSP-HOMO'S

"Op zaterdag 2 april a.s. treffen PSP-homo's uit het hele land elkaar voor overleg:

- Na het kongres: stilte na de storm, of moet de storm nog komen?
- Activiteiten nu en in de toekomst.
- Viering 5 jaar PSP-homo's organiseren.

Aanvang 11.00 uur; welkom vanaf 10.30 uur.

Plaats: PSP-pandje, Oude Gracht 243, Utrecht.

Informatie/mededelingen t.a.v. Paul van Ettekoven, Czaar Peterstraat 197 III, 1018 PL Amsterdam (020 - 262676)."

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 6 30/3/1983 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

GEZONDHEIDSZORG

KOMMENTAAR

Rechtvaardigheid ?

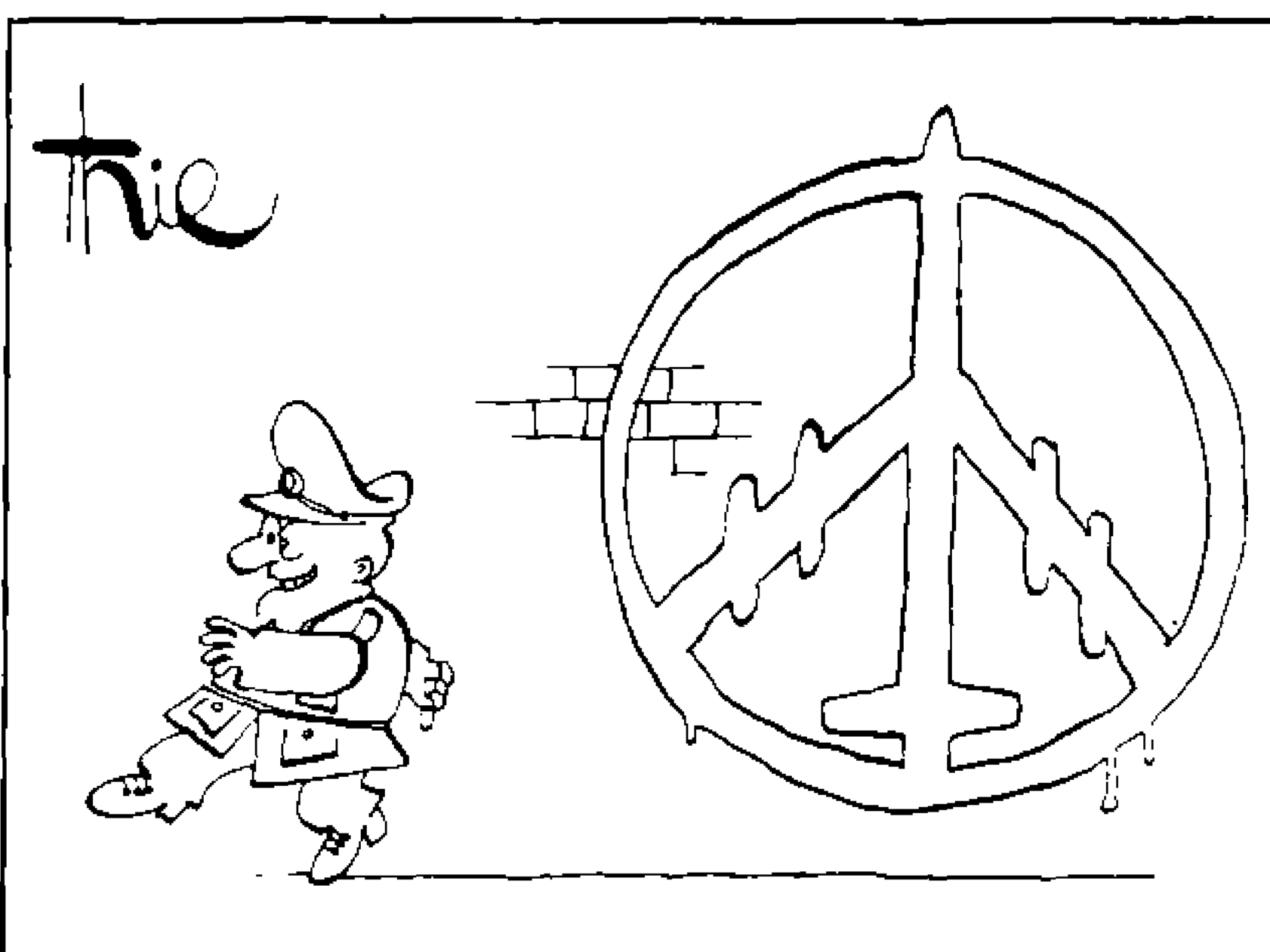
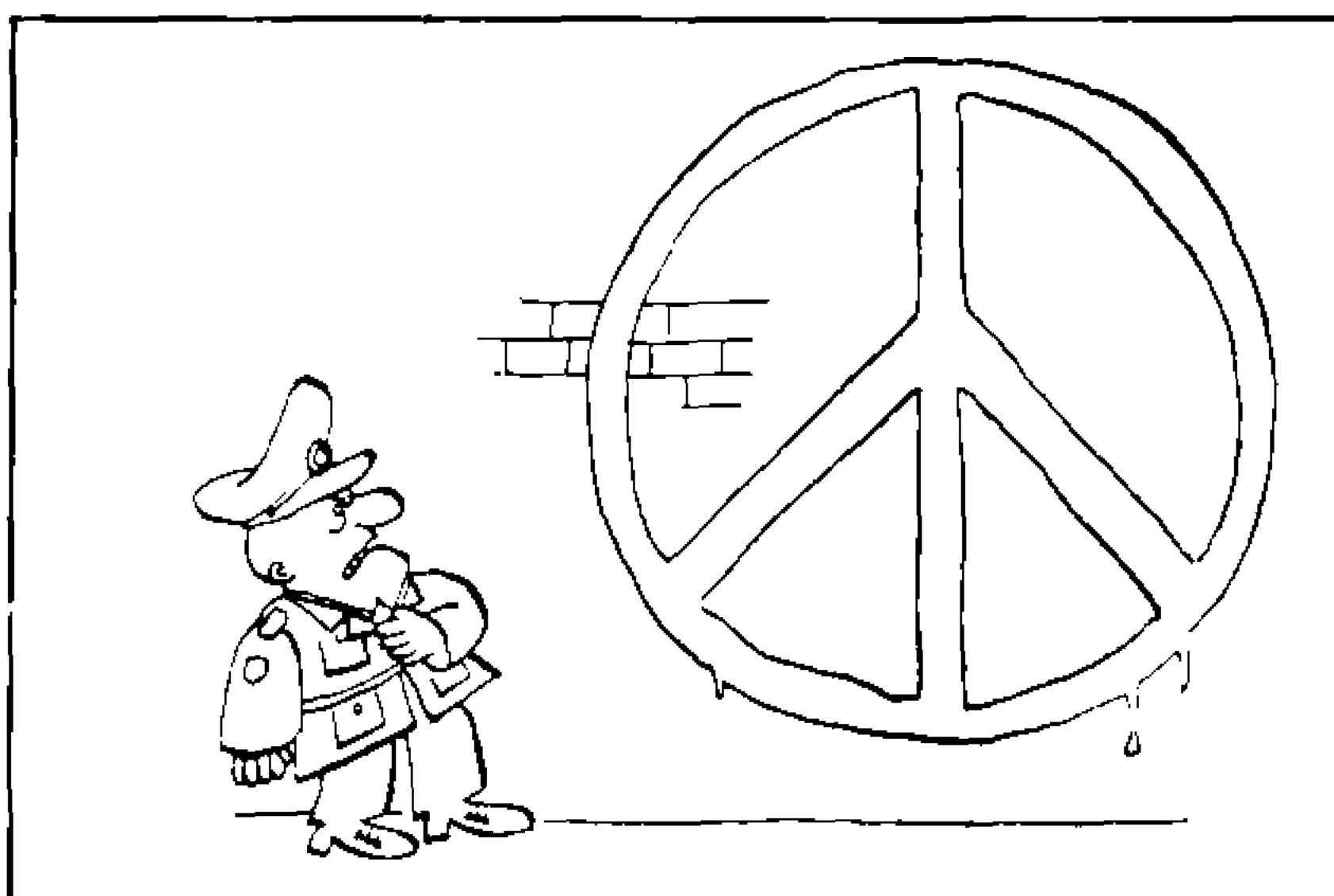
Bij de herverdeling van werk, bij wijziging in het stelsel van sociale zekerheden bij de herziening van de belastingwetgeving worden door het kabinet Lubbers, onder de vlag van verdelende rechtvaardigheid telkens nieuwe slachtoffers gemaakt. Bij grote groepen van de bevolking heeft het CDA/VVD kabinet al een onaanvaardbaar gat in de portemonnee achtergelaten. Tegelijk moeten we ervoor waken dat de dingen die we bereikt hebben, niet nu onder het mom van *het gaat slechter nog verder worden afgebroken of ontnomen*. Immers, de nieuwe spanningen die zijn ontstaan als gevolg van de economische recessie mogen niet worden afgereageerd op bijv. de buitenlanders, vrouwen, werklozen en schoolverlaters. Bovendien wordt er te pas en te onpas gebruik gemaakt van valse dilemma's, zoals de vrouw die haar baan moet opgeven om een werkloze man een kans te geven.

Het eind van alle ellende is nog lang niet in zicht. Als gevolg van de bezuinigingsdrift van de overheid ontstaan er voor diezelfde overheid minder inkomsten, terwijl door de bezuinigingen nieuwe uitgaven, vooral in de sfeer van de sociale zekerheid, worden opgeroepen. De overheid loopt daar al echter op vooruit door het hele sociale verzekeringsstelsel af te breken. Staatssecretaris De Graaf wil binnenkort met een adviesaanvraag aan de SER komen over herziening van het sociaal stelsel. Vooruitlopend hierop lieten de werkgevers (VNO en NCW) al weten, dat de overheid nog per 1 juli a.s. alle sociale uitkeringen moet verlagen met 10% voor alle nieuwe gevallen, terwijl de reeds bestaande uitkeringen moeten worden bevroren op het huidige niveau.

Als klap op de vuurpijl is aan de Stichting van de Arbeid en de Raad voor het Jeugdbeleid advies gevraagd over de verlaging per 1 juli a.s. van de minimum jeugdloon met gemiddeld 10%. Ook de hieraan gekoppelde RWW-uitkeringen aan jeugdige werklozen en wedden van dienstplichtigen gaan hierdoor omlaag. Het is uiteraard volstrekt onjuist om bij wijze van groepsbenadering deze categorie extra te konfronterten met de gevolgen van de economische crisis. Een dergelijke benadering wijkt verre af van het streven naar een redelijke verdeling van inkomen en lasten, want het gaat hier om een categorie werknemers wier inkomen tot de laagste behoort van alle inkomensstrekkers. Los daarvan zal van een verlaging van het minimum-jeugdloon geen enkel positief effect op de arbeidsmarktpositie van de betrokkenen uitgaan.

Er gaat geen economische krabbel-notitie of rapport voorbij, of wij worden met de neus gedrukt op een steeds hogere en sneller stijgende werkloosheid, terwijl er nauwelijks geld wordt vrijgemaakt om daar wat tegen te doen. Steeds meer deskundigen

konstateren, dat het in Nederland door de overheid gevoerde economische beleid de kwaal nog aanzienlijk heeft verergerd. Een puur op vermindering van het overheidstekort gerichte matigings- en bezuinigingspolitiek heeft geleid tot een scherpe terugval van de vraag naar goederen en diensten. Door Lubbers c.s. wordt teveel nadruk gelegd op het terugdringen van het financieringstekort. De daarmee gepaard gaande bezuinigingen leveren direkt en indirekt op de korte termijn meer werkloosheid op, zonder dat de zekerheid bestaat dat er op lange termijn positieve effecten van uit gaan. Het gaat niet aan, om over de hoogte van het financieringstekort en het al dan niet aanvaardbaar zijn van die hoogte onwrikbare opvattingen naar buiten te brengen, die zelfs niet veranderen bij zich wijzigende economische omstandigheden. Een herberekening van het Nederlandse financieringstekort volgens internationaal meer gangbare methoden leert overigens, dat de zaken er minder dramatisch voorstaan dan het kabinet wil doen geloven. De teruglopende rente en de enorme overschotten op de betalingsbalans zouden op zich zelf al aanleiding moeten zijn tot een minder eenzijdige gerichtheid van het beleid op het terugdringen van het financieringstekort. In plaats daarvan wordt nu het bedrijfsleven een algemene lastenverlichting van miljarden in het vooruitzicht gesteld, waarvan de stimulerende werking op de investeringen vooralsnog zeer te betwijfelen is. Intussen gaat de afbraak van produktie en werkgelegenheid in de marktsektor genadeloos door en bezuinigingen in het onderwijs en andere delen van de kollektieve en kwartaire sektor leiden tot een verlies van vele duizenden arbeidsplaatsen. Een politiek klimaat derhalve, waarin de ondernemer volgens dit kabinet beter kan gedijen, maar dat door de gewone mens als een ramp voor de

natie wordt gezien. Eén categorie mensen ondervindt trouwens profijt van de "investeringsstimulerende effecten": de effectenbezitters. De koersen van de aandelen stegen tot ongekende hoogte . . . Wat leven we eigenlijk in een raar land. Maar dat wist u al.

PETER DROS

Vredespeel

Het woord 'bare base' als aanduiding voor de slapende vliegbasis De Peel was nog niet gevallen, of half Nederland stond op zijn kop. Het kabinet putte zich in een tekst-analyse van dat begrip 'bare base' uit om te kunnen konkluderen, dat het om een 'imaginair stuk grond zonder voorzieningen' gaat. De vredesbeweging, met het IKV voorop, klaagde onmiddellijk aan en stelde zich direkt teweer. De demonstratie van 29 oktober lijkt al begonnen.

Kruisraketten zijn geen imaginaire zaken. Hun verstigingsplaats ook niet, ook al leven we sinds de tijd van Van Mierlo in het belachelijke onderscheid tussen passieve en actieve voorbereidingsfase. Alsof daarmee de betrokkenheid van Nederland bij het NAVO-dubbelbesluit van december 1979 minder groot en minder materieel zou zijn. Nederland heeft ondertussen ook al zo'n 32 miljoen aan het NAVO-infrastructuurfonds voor plaatsing hier en elders in Europa afgedragen.

De bevolking van de Peel en omgeving liet zich door de tekst-analyse van de regering niet om de tuin leiden. Zij kwam onmiddellijk de straat op en verlangt, dat de Peel een Vredespeel blijft. Haar onmiddellijke en felle reactie geeft aan, dat er om elke plaats in Nederland, waar de kruisraketten ook geplaatst worden, gevochten zal moeten worden. Geen enkele plaats wil De Zwarte Plak worden, waar het militaire spook van de kruisraketten rustig, zonder angst en maatschappelijke afkeer te verwekken, rond kan dwalen. Een hoopvol teken. Eveneens is het een hoopvol teken, dat de vakbeweging nu bereid lijkt actief aan de demonstratie van het najaar mee te doen. Een eerste, zij het nog aarzelende stap op weg van een eigen vredesbeleid van de vakbeweging. Alleen in het Haagse Catshuis schijnt de frase van de "eventuele plaatsing" nog opgeld te doen. Teveel zijn daar de ogen gericht op Genève, waar de Amerikanen eerder met elkaar onderling aan het onderhandelen schijnen dan met de Russen. Te weinig zijn de regeringsogen gericht op het "neen" van de eigen bevolking.

CHRIS HUINDER

INHOUD

KUNSTBEZUINIGINGEN en ze hebben al een scharrelloon	pag. 3
DE GRIEVEN van J. des Bouvrie	pag. 4
VERPLEGING bundeling is noodzaak	pag. 5
GEZONDHEIDSZORG voorzet voor een alternatief	pag. 7
SURINAME een ontsporing	pag. 8
OPWINDEND	pag. 10
VRIJWILLIGERSWERK tweederangs arbeidskracht	pag. 11
LOKALE VREDESPOLITIEK kruisraketten in Vredespeel	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
OORLOG EN VREDE de kleuter aan de macht	pag. 16

De redactie is bereikbaar op dinsdag 12 april van 19.00 tot 20.00 uur (020 - 267374)

BEVRIJDING

Verschijnt twee maal per maand
Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en vereniging 'Het Gesproken
Weekblad'/Grave ook op cassette uitgege-
ven

Redactie: Heleen Buijs, Peter Dros, Chris
Huinder, Titia van Leeuwen, Alice
Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74 toestel 11 of 12

Abonnement: f 30,- per jaar
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.

Druk, netwerk: Bevrijding, Amsterdam

En ze hebben al een scharrelloon

De huidige regering bezuinigt op alles en dus zeker op kunst. De beeldende kunstenaars kunnen worden gepakt door bezuiniging op de Beeldende Kunstenaars Regeling (kortweg: BKR). Ze mogen daarbij zelf meepraten en keuzes maken, zolang het gestelde doel maar bereikt wordt: minder zal het worden.

In bijgaand artikel wordt ingegaan op een bezuinigingsgolf die zoden aan de dijk zet: het gaat om niet minder dan 0,07 procent van de rijksbegroting . . .

Om het 'no-nonsense'-kabinet van Lubbers, bij monde van de staatssecretaris van Sociale Zaken De Graaf, de eer te geven de doodsklap aan de beeldende kunsten toe te brengen, is een al te grote pluim op de hoed. Al jaren geleden was het noodzakelijk voor aktievoerende kunstenaars om aan de cultuurplanners de noodzaak van een cultuurbeleid uit te leggen.

De cijfers wijzen uit dat de beeldende kunsten de afgelopen tien jaar in de verste verte niet zijn meegegroeid met de verhoging van de uitgaven van alle andere begrotingsposten. De kunst heeft dus al een achterstand, terwijl er nu ook nog bezuinigd moet worden. Veel kunstenaars leven onder of rond de grens van het *scharrelloon*.

In 1979 begonnen al heel veel kleinere gemeenten over te gaan tot een boycot van de uitvoering van de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR). Dat gebeurde naar aanleiding van een 'geheim stuk' dat cirkuleerde onder de naam 'experiment van De Graaf'. In het jaar daarvoor werd in samenwerking met de ministeries van Sociale Zaken en van Cultuur, Rekreatie en Maatschappelijk Werk gezocht naar deskundigen uit de kunstwereld, kamerleden, ambtenaren en kunstenaars, om een nader onderzoek te doen naar de BKR. Dit zou moeten gebeuren op basis van het onderzoeksmodel 'De beeldende kunstenaar in de verzorgingsstaat', samengesteld door een instituut van Katholieke Hogeschool van Tilburg en in 1979 aangeboden aan staatssecretaris De Graaf. Het betreffende instituut uit Tilburg was betrokken bij het onder-

zoek naar de BKR, dat gehouden werd in het kader van Bestek '81: de kunstenaars konden toen aannemen dat het niet in de bedoeling lag de BKR uit te breiden. Het resultaat van het onderzoek naar de BKR staat bekend als het *IVA-rapport*.

In december 1980 bezetten leden van de BBK (Beroepsvereniging voor Beeldende Kunstenaars) het ministerie van Sociale Zaken, dat belast is met de uitvoering van de BKR. Deze bezetting was een antwoord op het feit dat veel gemeenten, vooruitlopend op de uitslag van het BKR-onderzoek, de BKR niet meer toepasten.

In de loop van de tijd bleef het niet bij die kleinere gemeenten. Ook bijv. de toelatingskommissie BKR van Amsterdam vindt dat "... daar waar 's lands economie in moeilijkheden verkeert, zij een voorbeeld wil stellen tot bezuiniging". De commissie bezuinigt niet op zichzelf, maar op de kunstenaars die in de regeling zitten of erin proberen te komen.

Eén van de redenen van het IVA-onderzoek is dat De Graaf wel eens wilde weten hoeveel kunstenaars in Nederland nodig zijn om aan de vraag te voldoen.

Dat heet dan cultuurbeleid! Ondertussen heeft Rotterdam al bekend gemaakt dat deze stad aan een zeventigtal kunstenaars genoeg heeft . . .

Volgens de gangbare opvatting in de Westerse cultuur is een kunstenaar iemand die niet alleen *van* zijn werk leeft, maar ook *voor* zijn werk. Kunst is een produkt dat autonoom is en daarom vrij van economische waarden (dat zou je niet zeggen als je de bedragen ziet die spekulanten, investeerders en 'deskundigen' betalen voor sommige kunstwerken). In de praktijk blijkt dat de samenleving die filosofie weliswaar hoog houdt, maar dat de maatschappelijke positie van de kunstenaar daar lang niet altijd mee in overeenstemming is. Met name de zelfstandige kunstenaar blijkt heel vaak tussen de wal en het schip te vallen als het om sociale zekerheid gaat. De BKR, die weliswaar door Sociale Zaken wordt gefinancierd, gaat wel degelijk uit van kwaliteitsnormen, via de criteria die worden aangelegd door de diverse plaatselijke BKR-kommissies. Met andere woorden: de overheid betaalt de kunst, en niet de kunstenaar. Toch neemt de overheid met dit werk een sociale verantwoordelijkheid op zich: de kunstenaar is afhankelijk van deze opdrachtgever. De overheid heeft echter, in haar visie, als subsidie-gever niet de rol van 'klant', omdat (en dat is de reden van de subsidiëring van kunst) de 'producent' vrij van economische belangen en van economisch risico dient te zijn. *Konklusie: de niet in loondienst zijnde kunstenaar is zelfstandige, zonder daarmee ook vrij ondernemer te zijn.* Hij verkeert in de positie onafhankelijk te zijn in de uitoefening van zijn beroep, maar afhankelijk in zijn sociaal-economische belangen. En de overheid komt in botsing met zichzelf, want zij wil de kunst bevorderen (tenminste daar lijkt het op), maar dat onttaardt in een institutie die gaat voorschrijven wat kunst is. Het bureaucratische apparaat dat hieruit te voorschijn is geschoten, is nauwelijks meer te overzien: de regels, de voorschriften, de bepalingen, de verwijzingen in honderden kunstraden, commissies, toezichtsraden, percentagekommissies, BKR-kommissies, die allemaal weer gaan over fondsen, stipendia, toelages, experimenteer-potjes, enzovoort, enzovoort.

Kwaliteit

Ook over de kwaliteit van de kunst buigen zich velen: overheidsfiguren, deskundigen, verzamelaars, verkopers, critici, liefhebbers, conservatoren, handelaren, historici. Dezen nemen, afhankelijk van maatschappelijke omstandighe-

vervolg van pagina 3

den, uitspraken over de kwaliteit in de mond. Dat kan verschillen van tijd tot tijd, van stroming tot stroming, van land tot land en van BKR-kommissielid tot zijn kollega.

In tijden van economische bloei worden er miljarden geïnvesteerd in kunst-aankoop door de kunstverzamelaars, de musea. Door deskundigen werden deze aankopen verdedigd, waarmee zij in het 'komplot' kwamen en in het vervolg veroordeeld zijn tot onvoorwaardelijke steun om te voorkomen dat hun oordeel zou worden ontmaskerd als berustende op een illusie (zo niet: bedrog). Bij dit 'beleid' hanteerden de deskundigen allerlei argumenten om hun kwaliteitskeus te rechtvaardigen en te verdedigen. De kunstenaars zelf kwamen daaraan niet te pas. K. Schippers konstateert (in de NRC van 22-10-1982) dat kunst '... besproken kan worden met termen die ontleend zijn aan de psychologie, sociologie, filosofie, zelfs aan de exacte wetenschappen. Het is alsof zij een diep wantrouwen tegen de beeldende kunst koesteren. Als de beeldende kunst niet minstens deze wetenschappen evenaart, dan heeft zij volgens deze kenners geen reden van bestaan meer...'

De afgelopen jaren heeft het ministerie laten bezuinigen door de BKR-kommissies op de aankoop met als argument 'gebrek aan kwaliteit'. De toeloop van kunstenaars naar de BKR moest worden ingedamd, want — zo redeneerde men — kwantiteit en kwaliteit zijn strijdig met elkaar. Deze politiek funktioneerde gedeeltelijk. De Centrale Commissie Complementaire Arbeidsvoorziening Beeldende Kunstenaars (het overkoepelende lichaam van alle plaatselijke BKR-kommissies) kreeg een overstelpende toeloop van revisieverzoeken te verwerken, die na beoordeling weer terugverwezen werden naar de plaatselijke BKR-kommissies. Er is de afgelopen twee jaar wat afgesjouwd door kunstenaars met hun werk. De Centrale Commissie begon echter wat tegengas te geven tegen het verwoede bezuinigingsgedrag van de overheid. De regering beloofde dat er geen veranderingen in het beleid zouden komen voordat het IVA-rapport het licht zou zien (het rapport wordt deze of volgende maand verwacht). Maar ondanks deze beloften ontving de Centrale Commissie een brief van De Graaf, met daarin een aantal punten waaruit de commissie zelf een keus mocht doen om tot bezuinigingen over te gaan. Die punten waren zo verdeeld dat het zeker tot een breuk zou komen binnen de Centrale Commissie, waarin verschillende belangen door elkaar heenspielen. De commissie had de keus, als de bezuiniging van 7,6 miljoen over 1983 maar gehaald werd. De komende zomer mogen zij dat dan nog eens overdoen, maar dan voor dertig tot veertig miljoen bezuiniging over 1984.

De Centrale Commissie heeft een advies uitgebracht, dat neerkomt op een financiële verlaging van de werknorm voor kunstenaars. De grootste vakorganisatie, de BBK, ging hier niet mee akkoord en nam in de commissie een minderheidsstandpunt in: geen aantasting

van het karakter van de BKR. Eventueel was de BBK bereid twee weken in te leveren.

Jarenlang funktioneerden vele afgevaardigden uit de kunstenaarswereld in allerlei beleids-, beoordelings- en selectie-kommissies. Jarenlang is hen voorgehouden dat alleen door overleg een verbetering van de BKR mogelijk zou zijn en dat dit overleg dan beloond zou worden met de toevoeging van een wettelijk statuut aan de BKR. Na zoveel jaren blijkt dat deze afgevaardigden alleen maar hebben meegewerkt aan de nu op stapel staande bezuinigingen. De kunstenaars zijn door zo goed als iedereen in het nauw gedreven. Meer acties, als de bezetting van het Van Gogh-museum onlangs, zijn te verwachten.

Als bij de sociaal-demokraten men zich bezint op burgerlijke ongehoorzaamheid, dan kan het in de kunstenaarskringen wel eens komen tot *onburgerlijke ongehoorzaamheid*.

BART DRENTH

De grieven van de heer Des Bouvries

Op 12 januari zond de PSP in de zendtijd voor politieke partijen een filmpje uit, onder het motto *De PSP is voor eerlijker delen*. In dat filmpje werd signaleerd dat als gevolg van de regeringspolitiek de lagere inkomens 3,5 procent en de hoge inkomens maar 1,5 procent moeten inleveren.

Om dat te illustreren heb je filmmateriaal nodig. De radio- en televisie-commissie (RTC) van de PSP had gekozen voor twee vraaggesprekken. Eén met een gezin met een modaal inkomen en één met een rijk gezin. Het modale gezin was geen probleem. Maar om aan een vraaggesprek met een gezin uit de

hoge inkomensgroep te komen bleek niet zo eenvoudig te zijn. De filmers hadden al verschillende mensen benaderd, maar als ze hoorden dat het voor een PSP-uitzending was voelden ze niets meer voor medewerking.

Toen hebben de filmers een niet zo fatsoenlijk slimmigheidje toegepast. Ze meldden zich als NOS-medewerkers. Dat waren ze. Maar natuurlijk niet voor deze uitzending. Op die manier kwamen ze terecht bij het gezin van een binnenhuis-architect en meubelontwerper, Jan des Bouvrie.

Ze hebben van die twee vraaggesprekken een, in mijn ogen eerlijk en niet overdreven, filmpje gemaakt. Maar Des Bouvrie zag het ook, en was woedend. Hij eiste in eerste instantie van het Partijbestuur en van de filmers een schadevergoeding en een rektifikatie in een aantal dagbladen en een hele TV-uitzending (van tien minuten) om de zaak recht te zetten.

Wij vonden het nogal overdreven en zijn daar niet op ingegaan. Wel hebben we erkend dat het onbehoorlijk is met iemand een vraaggesprek op te nemen zonder hem precies te vertellen voor welke partij je werkt. Maar aan de andere kant, Des Bouvrie wist heel goed voor wat voor soort uitzending het vraaggesprek bedoeld was, dus waarom hij nu zo 'geschaad' was nu bleek dat niet de NOS maar de PSP die uitzending maakte, zagen we niet zo in.

Omdat Ivo Niehe van de TROS er wel wat in zag om de PSP op het matje te roepen, kregen we de gelegenheid om voor 5,3 miljoen TROS-kijkers dat uiteen te zetten. Ik heb daar namens de PSP onze verontschuldiging aangeboden. Maar verder liep de uitzending blijkbaar niet zoals de heren hadden gedacht.

In ieder geval was de heer Des Bouvrie niet tevreden. Hij vond dat hij "op een harde en agressieve manier" was neergezet als een "onsympatieke rijkwaard" met verwerpelijke opvattingen, en hij ging met zijn eisen naar de rechter.

Het werd een interessante rechtszaak, waar beide partijen TV-filmpjes lieten zien en uitgebreide pleidooien werden gehouden. Het resultaat heeft U op woensdag 30 maart kunnen zien en horen. De PSP werd verplicht gedurende dertig seconden een oordeel te laten zien en uitspreken, dat het filmmateriaal voor de film 'Eerlijk delen' op onrechtmatige wijze was verkregen en in de inhoud van de film was verwerkt.

We zijn het daar niet helemaal mee eens, maar we hopen nu maar dat de zaak hiermee echt afgelopen is. De heer Des Bouvrie kan tevreden zijn, dachten we. Over gebrek aan publiciteit heeft hij in ieder geval niet te klagen.

Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR)

GEEN WET

De eerste aanzet tot de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR) werd in de dertiger jaren gegeven. Toen kwamen er enige spaarzame regelingen voor kunstenaars. In 1935 ontstond het Voorzieningsfonds voor beeldende kunstenaars waarbij men een financiële ondersteuning kon aanvragen. Tegelijkertijd ontstond de term 'Kontra-prestatie'. Na de oorlog maakte de minister voor Sociale Zaken een regeling voor sociale bijstand aan beeldende kunstenaars. Op basis daarvan ontstaat in enkele gemeenten de 'Kontra-prestatie-regeling' waarbij de kunstenaars hun geld wekelijks bij Sociale Zaken in hun gemeente moeten ophalen. Sinds 1969 geldt deze regeling voor het gehele jaar en niet slechts voor 32 of 39 weken, zoals tot dan toe. In die jaren verandert ook de naam in Beeldende Kunstenaars Regeling, onder invloed van het idee dat in een gemeenschap op weg naar een algehele welvaartsstaat begrippen als 'kontra-prestatie' en de kunstenaar als 'steuntrekker' niet meer passen.

De BKR is geen wet, maar een beschikking van de minister (Sociale Zaken). De BKR bevat een complex van voorwaarden waaraan de gemeenten moeten voldoen, willen zij in aanmerking komen voor vergoeding van de kosten die zij maken voor de aankoop van werk van kunstenaars en de daarmee gepaard gaande kosten. De vergoeding van het Rijk bedraagt vijftien procent van de totale kosten, de gemeenten betalen dus vijf procent van de BKR. Als de BKR zou worden afgebouwd zouden de kunstenaars in de bijstand terecht komen, met alle gevolgen voor de gemeentelijke financiën.

De gemeentebesturen zijn niet verplicht de BKR uit te voeren. Het gaat alleen om regels waaraan de minister ten aanzien van de gemeenten gebonden is. De BKR is een *arbeidsregeling* en geen uitkering: het werk wordt van de kunstenaar gekocht en het bedrag wordt zodanig over een aantal weken of maanden uitgestreken dat het inkomen van die kunstenaar overeenkomt met dat van iemand die in sociale werkvoorziening (WSW) werkt. Dat inkomen wordt dan nog aangevuld met een tegemoetkoming in de kosten van een atelier, materialen en gereedschap. Op deze tegemoetkomingen wordt voor het jaar 1983 zwaar bezuinigd. De vergoeding voor het lidmaatschap van een vakbond wordt zelfs geheel ingetrokken.

In de BKR staat dan ook dat "... hij in staat wordt gesteld door middel van arbeid in zijn bestaan te voorzien. Deze voorzieningen dienen zijn artistiek scheppend vermogen en technische bekwaamheid zoveel mogelijk in stand te houden en te ontwikkelen en daardoor zo mogelijk de zelfstandige inkomstverwerving door het verrichten van artistieke arbeid te bevorderen". (artikel 2 van de BKR).

Op het ogenblik maken zo'n 3200 kunstenaars van de BKR gebruik.

Bundeling is noodzaak

De werkers in de gezondheidszorg voeren al tien jaar acties voor meer personeel rond het bed. In plaats van meer, is het alleen maar minder geworden. En nu staan er zelfs in de gezondheidszorg al duizenden zonder werk op straat.

Gerben Welling en Hein Raat geven een beeld van een werkdag van een verpleegkundige en wijzen op de noodzaak van de bundeling van het verzet tegen de medische macht. Een verhaal over hoogspanning, onmacht en frustraties.

Het is een bekend gegeven dat verpleegkundigen en ziekenverzorgenden al jaren roepen (en soms schreeuwen) dat er te weinig personeel is om een optimale en volledige patiëntenzorg te kunnen realiseren. Er blijven steeds veel werkzaamheden liggen, die op het eerste gezicht misschien niet strikt noodzakelijk zijn, maar toch zeker niet onbelangrijk. In de loop van de jaren zijn een aantal acties gevoerd om deze problemen duidelijk te maken: 'Stop de personeels-stop' in 1974, 'Meer personeel rond het bed' in '79 en in 1982 'Geen ontslagen in de gezondheidszorg'. Zonder dat de overheid in al die jaren iets aan dat personeelstekort heeft gedaan, komt diezelfde overheid, in het kader van de huidige bezuinigingswoede, met voorgaande voorstellen: het verminderen van het aantal ziekenhuisbedden.

Het verminderen van het aantal zieken-

huisbedden vanuit de visie dat patiënten zelfstandiger gemaakt moeten worden, door verder thuis te genezen, is niet slecht. Maar het gevolg van de maatregel die de regering nu wil nemen zal zijn dat in de overblijvende bedden hetzelfde aantal patiënten als nu verpleegd moeten worden, alleen in een aanmerkelijk kortere tijd. Voor de verpleging betekent dit een enorme taakverzwaring.

Nu is het zo dat er altijd een aantal pa-

tiënten zijn die niet zo veel aandacht vragen. Juist deze categorie zal bij de voorgestelde beddenvermindering komen te vervallen. Alleen de bewerkelijke patiënten blijven dan over.

De al jaren bestaande problemen worden door de bezuinigingsvoorstellen alleen maar verergerd: de patiënt wordt de dupe en het personeel raakt meer en meer gefrustreerd.

Een werkdag

Hoe ziet een doorsnee werkdag van een verpleegkundige of ziekenverzorgende er uit?

's Ochtends, na de werkoverdracht van de nachtploeg op de dagploeg, wordt begonnen met de verzorging van de patiënten. Wie zichzelf niet kan wassen wordt gewassen. Er wordt naar gestreefd iedereen te stimuleren zichzelf te verzorgen, eventueel onder begeleiding. Iemand die, met hulp, zichzelf best zou kunnen verzorgen, wordt echter vaak gewassen omdat er geen tijd is te wachten tot dat de patiënt klaar is. Patiënten raken daardoor achter met het herstel en dus wordt de verpleegduur onnodig langer. Een onderbreking van de wasbeurt (om een andere patiënt weg te brengen voor onderzoek, voor het aannemen van de telefoon) komt zeer regelmatig voor. Je vraagt dan de patiënt even geduld te hebben, je trekt het laken over hem/haar heen en de patiënt blijft achter de gesloten gordij-

nen wachten tot je weer tijd hebt. Bij terugkomst is het waswater koud geworden, je neemt nieuw, warm water en gaat verder waar je gebleven was. Elke onderbreking, in wat voor handeling dan ook, wordt door de patiënt als zeer onprettig ervaren. De patiënten krijgen het gevoel dat zij een geval zijn, ze voelen zich nog afhankelijker, durven op de duur weinig tot niets meer te vragen uit angst voor een zeurpiet versleten te worden.

Na het wassen worden de zalen opgeruimd, de bedden verschoond. Ondertussen probeer je aan de infusen, controles en pillen te denken. Vaak combineer je de medicijnen van verschillende tijdstippen om tijd uit te sparen. Inmiddels is het etenstijd geworden. De mensen die bij het eten geholpen moeten worden krijgen koud eten of krijgen het naar binnen gepropt. Patiënten die met een beetje aandacht bij het eten en drinken zichzelf prima kunnen redden glippen er vaak tussendoor. Om uitdroging tegen te gaan wordt naar het infuus als noodmiddel gegrepen.

In de loop van de middag ga je de bedlegerige patiënten een beetje opruimen, de wonden verzorgen, patiënten voorbereiden op een operatie. De patiënten die die dag geopereerd zijn komen weer op de afdeling en eisen extra aandacht. Zelden schiet er tijd over om haren te

foto's: Paul Babeliowsky

vervolg op pagina 6

vervolg van pagina 5

wassen of nagels te knippen. Bedlegerige patiënten die hun behoeften niet kunnen ophouden liggen onnodig lang in hun eigen urine of ontlasting, met alle kans op 'doorliggen'. Vóór vier uur moet nog rapport worden geschreven en moet de dienst worden overgedragen aan de avondploeg (die vaak uit één of hooguit twee mensen op twintig patiënten bestaat).

Zo'n avonddienst kan heel verschillend zijn. Soms heb je lekker de tijd om mensen voor de nacht te verzorgen en om de medicijnen en de controles te doen. Vaker komt het voor dat de koffie-rondes gehaast gelopen worden. Als op zo'n avond nog spoedopnames plaatsvinden kom je al helemaal niet meer klaar met het werk.

Datzelfde geldt voor de nachtdienst. Als alles goed gaat maak je de vochtbalansen op, controleer je de mensen en verzorg je het ontbijt. Maar er hoeft maar weinig mis te gaan, of je zit vast. De afdeling even verlaten is er al helemaal niet bij.

Hoogspanning

Door de hoogspanning waaronder gewerkt wordt raken veel verpleegkundigen en ziekenverzorgenden erg gefrustreerd, zelden ga je naar huis met een lekker gevoel dat alles af is. Dat alles heeft een hoog percentage ziekteverzuim tot gevolg. En veel leerlingen stoppen voortijdig met de opleiding. Men durft — of kan — de verantwoording voor het werk niet meer aan.

Op korte termijn is de enige oplossing dat de normen worden bijgesteld door het COTG (Centraal Orgaan Tarieven Gezondheidszorg). Dat zou moeten betekenen dat de bezuinigingen als gevolg van de vermindering van het aantal bedden teniet gedaan worden.

Alhoewel de aantasting van de werkgelegenheid en de arbeidsvoorwaarden hand over hand toenemen is er nog maar weinig reactie onder de werkers te bespeuren. Een jaar of wat geleden konden afgestudeerde verpleegkundigen en ziekenverzorgenden nog bijna aan elke vinger een baan krijgen. Nu blijven zij allemaal werkloos. Sommige groepen die binnenkort op straat komen te staan ondernemen wel wat kleine acties, maar van een bundeling van de activiteiten is nog nauwelijks sprake. Wel neemt de laatste tijd de belangstelling van de vakbonden voor de gezondheidszorg toe.

Verzet

Sinds ruim een half jaar is de PSP ook actief op dit terrein. De landelijke themagroep Gezondheidszorg van deze partij besloot vorig jaar een themadag te organiseren over de positie van verpleegkundigen en ziekenverzorgenden. Deze dag vond begin oktober plaats en werd bezocht door ruim dertig enthousiaste mensen uit en rond de verpleging. In drie groepen werden de ervaringen

foto's: Paul Babeliowsky

besproken, waarbij bleek dat die veel met elkaar overeen komen: de onmacht tegenover de specialisten; het niet toekomen aan het eigen werk door allerlei technische handelingen die je voor de artsen moet doen; je ziet wat er misgaat met de patiëntenzorg, maar je moet je mond houden.

Uit de discussies kwam naar voren dat er steeds maar weer door de werkers in de gezondheidszorg gewezen moet worden op de nagenietieve zaken in die gezondheidszorg. Eigenlijk moet je niet meewerken aan rare praktijken, maar protesteren. Maar daarvoor is wel doorzettingsvermogen nodig.

Er is ook gepraat over wat er mis is binnen het verpleegkundig beroep. Het werd belangrijk gevonden om ook binnen de PSP te zoeken naar actiepunten als basis om veranderingen binnen het beroep op gang te brengen.

Medische macht

Als patiënten en werkers in verzet komen, lopen zij telkens weer tegen de medische macht op. De artsen zitten overal: in het bestuur van het ziekenhuis, in de ziekenfondsraad, bij de opleidingen voor ziekenverzorgenden en verpleegkundigen, enzovoort, enzo-

voort. Het is een taak voor partijen als de PSP om mee te werken aan het afbreken van die macht. Daarvoor is het nodig dat er controle komt over het medisch handelen, bijvoorbeeld door veranderingen in de richtlijnen voor wat een arts mag doen (de zogenaamde protokollaire geneeskunde). En de specialisten moeten in loondienst-verband komen.

De verpleegkundigen en ziekenverzorgenden moeten zich in ieder geval organiseren. Alleen kun je weinig beginnen en loop je alleen maar frustraties op. Individuele acties hebben ook zin, maar die zou je met elkaar moeten doorpraten. De themadag van begin oktober '82 werd dan ook besloten met het voornemen om een landelijk platform voor PSP-verpleegkundigen/ziekenverzorgenden op te richten. Via dat platform kan regionale steun worden gegeven en kan informatie worden doorgegeven over problemen in de verpleging.

GERBEN WELLING
HEIN RAAT

Nadere informatie over het Platform: Gerard Goudriaan, Orteliusstraat 261-I, Amsterdam, tel: (020) 16 52 72. De PSP/SVS heeft een verslag van de themadag van 9 oktober '82 uitgegeven. Te bestellen door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 van SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'verslag verpleegkundigen-dag'.

Voorzet voor een alternatief

Op initiatief van de zogenaamde *Voorzet-groep* kwamen op 12 februari leden van de progressieve partijen (PvdA, CPN, PSP, D'66, PPR), van de vakbeweging en de beroepsorganisaties uit de gezondheidszorg in Utrecht bijeen. Doel was het formuleren van een antwoord op de botte-bijl-bezuinigingen in de gezondheidszorg. Het resultaat van deze dag is een uitgebreid plan als alternatief voor het 'ziekenhuisje sluiten'. Dit plan zal worden aangeboden aan verschillende (progressieve) organisaties, aan de vaste Kamer-kommissie voor gezondheidszorg en aan de leden van Provinciale Staten en gemeenteraden. Daarnaast zullen aan de achterbannen van de aanwezige organisaties om commentaar worden gevraagd. *Hans Grundmeijer* was op 12 februari in Utrecht aanwezig en doet voor **BEVRIJDING** verslag.

Toen vorig jaar zomer minister Gardenijs met een plan tot sluiting van een aantal ziekenhuizen kwam, was de verwarring in linkse kring groot. Vanuit socialistische hoek waren zowel argumenten vóór als tégen aan te voeren (zie: *BEVRIJDING* nr. 11 van 16 juni 1982). Tegenstanders wezen op het enorme verlies aan arbeidsplaatsen, met name voor vrouwen. Voorzichtige schattingen spreken van een verlies van 50.000 banen.

Voorstanders vonden het hoog tijd dat het forse bedrag dat met name de laagstbetaalden aan ziekenfonds- en AWBZ-premie moeten afdragen (bijna 14% van het bruto-loon) eens flink verminderd wordt.

Een andere groep voorstanders van de beddenvermindering wijzen op het feit dat ziekenhuizen alleen maar zieker en onmondiger maken. En sommigen zagen de sluiting als het middel om de macht van de specialisten in te tomen, terwijl anderen nu juist bevreesd waren dat de verpleegkundigen en ziekenverzorgeren op straat kwamen te staan.

Passief

Kortom, in deze verwarring kwam er geen duidelijk antwoord van 'links'. Niet alleen de oppositiepartijen, maar ook de werkers en de patiëntengroeperingen lieten de beddenverminderingmaatregel van de regering vrij passief passeren. Daarna loodste de regering de 'medicijnen-knaak' zonder al te veel verzet door de Kamer en staat een nog veel grotere bedreiging op stapel: de ziekenkostenverzekering wordt terug gebracht tot een basispakket en voor de rest moeten we maar naar particuliere verzekeringsmaatschappijen. De gedachte van solidariteit van het ziekenfondsstelsel wordt ingeruild voor het recht van de sterkste en de gezondste. Hoog tijd dus voor een antwoord van 'links'.

De 'voorzet-groep' (zo genoemd naar een tijdschrift over progressieve gezondheidszorg) heeft de discussie hierover op gang willen brengen door aan mensen uit partijen, vakbonden, werkers in de gezondheidszorg en patiëntenverenigingen een aantal alternatieven aan te bieden. Die alternatieven zijn niet eenduidig in één slagzin te vangen. Ze zijn aangedragen met in het achterhoofd het

ideaal van een optimale (socialistische) gezondheidszorg: een voor patiënten en werkers gedemocratiseerde gezondheidszorg met hoge kwaliteit, tegen zo laag mogelijke kosten, aansluitend op de behoefte van de bevolking. Dit lijkt op een open deur, maar de huidige praktijk voldoet aan geen van deze voorwaarden.

Onpersoonlijk

Op de bijeenkomst van 12 februari in Utrecht is er gewerkt in drie groepen en de plannen die daar uit kwamen zijn dan ook opgedeeld in drie groepen van aanbevelingen en eisen.

De eerste groep hield zich bezig met het formuleren van de voorwaarden voor patiënt-vriendelijke ziekenhuizen en poliklinieken (de zogenaamde tweede-lijns gezondheidszorg). De ziekenhuizen zijn op dit moment georganiseerd rond de behandeling van een aantal 'interessante' ziekten van een beperkt aantal patiënten. Het ziekenhuis verkoopt dan ook 'nee' aan niet-interessante zieken (met name bejaarden) en zuigt de interessante gevallen het ziekenhuis in. Zo worden bijvoorbeeld patiënten zonder ziekte geopereerd (baarmoeder-operaties!) en behandeld (gezonde zwangeren en zuigelingen, bijvoorbeeld), terwijl anderen, die dringend hulp nodig hebben, geweerd worden.

Je ziet de apparaten groter en duurder worden, het aantal hooggeplaatste personeelsleden neemt toe, de ziekenhuizen worden onpersoonlijker en burokratischer. En de kosten stijgen naventant.

Maar rond de patiënt wordt het merkwaardig stil. Een handjevol verpleegkundigen werkt zich over de kop om nog voor de patiënten te *zorgen*.

Ziekenhuizen moeten dan ook georganiseerd worden rond de patiënten en niet rond de doktoren, zoals nu het geval is. Dit zou best wel eens, naast een betere zorg, een besparing kunnen opleveren. Ziekenhuizen moeten kleiner worden, met meer zorg rond het bed en met een financieringssysteem dat super-specialistische zorg remt in plaats van bevordert.

De eerste lijn

De tweede groep tijdens de bijeenkomst van 12 februari werkte aan ideeën voor verbetering van de eerste-lijns gezondheidszorg (wijkverpleging, huisarts, vroedvrouw, fysiotherapeut, enzovoort). Juist in de eerste lijn is democratische controle mogelijk, omdat de wijk of de buurt er zicht op heeft. In de eerste lijn kan het gros van de mensen in de thuissituatie geholpen worden zonder in de medische mallempolen terecht te komen.

Dat betekent dat er meer 'eerste-lijnen' zullen moeten komen in de wijken die veel zorg vragen: de oude stadswijken,

met een hoog percentage bejaarden en minderheden. En dat betekent weer dat het maatschappelijk werk, de bejaarden- en gezinszorg niet ingekrompen moet worden (zoals deze regering wil), maar juist uitgebreid. Daarnaast moet de betaling 'per geval' (de stukgoedbetaling) van de fysiotherapeuten en de vroedvrouwen vervangen moet worden door een loondienstverband.

De derde groep hield zich bezig met nieuwe voorzieningen tussen de eerste en de tweede lijn. Voor groepsverzorging, dagbehandeling, allerlei tussenvormen van psychiatrische verzorging werden concrete voorstellen gedaan. Er moet uit de bezuinigingen geld vrijgemaakt worden om experimenten te starten met nieuwe, andere vormen van hulpverlening. Het onderwijs moet gericht worden op een patiënt- en niet op een ziektegerichte vorm van hulpverlening.

Het werd tijdens deze dag in Utrecht duidelijk dat er binnen de progressieve stromingen kansen liggen voor doorbraken. Dit vraagt van de progressieve partijen (en dus ook van de PSP) een actief gezondheidsbeleid, dat zich niet blind staart op de bestaande verhoudingen.

HANS GRUNDMEIJER

De slotresolutie van de 12de februari en de begeleidende informatiemap is te bestellen bij: De Raadskeider, Pauwstraat 7, 3512 TG Utrecht.

Het alternatieve plan zal binnen de verschillende werkgroepen over de gezondheidszorg binnen de PSP worden besproken en van commentaar voorzien.

Nadere informatie: Themagroep Gezondheidszorg PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Foto: Paul Babeliowsky

SURINAME

Bijna alom was er afschuw over de moord op 8 december j.l. in Paramaribo. De Nederlandse regering zette de ontwikkelingshulp stop. Van verschillende kanten werd er om een internationaal onderzoek gevraagd.

Nu, enkele maanden later, is er een Raad voor de Bevrijding van Suriname onder leiding van ex-premier Chin a Sen uit de bus gekomen. Gematigde en rechtse krachten lijken zich daarin op een anti-Bouterse koers te hebben kunnen verenigen. Een parlementaire democratie, herstel van de band met Nederland, een westers ontwikkelingsmodel en het zich keren tegen de "Cubaande invloed" in Suriname lijken de opties van deze Raad. Daarnaast is er een onduidelijke stroming, die met gewelddadige middelen

Bouterse en de zijnen van het politieke toneel wil vagen. Gezien zijn financiers, kan deze stroming alleen maar in de conservatieve hoek zitten.

Links in Suriname en Surinaams links in Nederland zijn verdeeld. Een deel wil zonder Bouterse de positieve veranderingen, die zich sinds de militaire staatsgreep van februari 1980 in Suriname hebben voorgedaan, tegen de druk van rechts en van het buitenland in voortzetten. Een ander deel wil samen met Bouterse verder. Zij beschouwt de moorden als een verkeersongeval op de weg van de revolutie. Voor *Chris Huinder* en *Siep van de Werf* zijn de moorden geen verkeersongeval, maar een ontsporing van het regiem, waar links afstand van behoort te nemen.

GEEN VERKEERSONGEVAL, MAAR ONTSPORING

In 1980 werd er door militairen een staatsgreep gepleegd. De militairen hadden geen duidelijke politieke visie. Ze vormden een bonte verzameling van linkse mensen, opportunisten, kameraden, die elkaar niet in de steek wilden laten. Van alle kanten werd er aan hen getrokken om het regiem in een bepaalde richting te krijgen. Resultaat was, dat er in de loop van drie jaar dan weer naar links, dan weer naar rechts gemaneuvreerd werd. In die ontwikkeling komen een aantal linkse mensen op hoge posten terecht, zoals bij het Planburo en bij het ministerie van sociale zaken. Maar ook hadden de militairen rechtse adviseurs, die eveneens hun invloed op het beleid deden gelden.

Na de coupoging van Rambocus/Hawker van februari vorig jaar bleek de bevolking noch achter de putschisten, noch achter Bouterse te staan. Er was grote ontevredenheid over het gebrek aan democratie en over gebrek aan economische verbeteringen. Er kwam een eskalatie van conflicten op gang, met veel stakingen in de zomer en daarna. De grootste staking was die van de Moederbond, eind oktober vorig jaar. Een politiek gerichte staking, waarbij geëist werd: "Bouterse terug naar de kazerne". Die staking leed schipbreuk, omdat andere, progressieve bonden zich niet voor het karretje van de "oude politiek" wilden laten spannen. Tussen Bouterse en die bonden kwamen er onderhandelingen op gang over een democratische structuur van de maatschappij. De onderhandelingen mislukten. De studenten gingen de straat op. In december werd een grote politieke confrontatie verwacht. Begin december vermoordden Bouterse en de zijnen 15 Surinamers. De opportunistische, politiek onduidelijke koers heeft zich daarmee – voorlopig – de overhand verschaft.

De invloed van links varieerde. Links

had zeker geen vaste greep op het beleid. Op enkele gebieden kwam er wel wat van de grond. Er werd een speciaal buro voor de emancipatie van vrouwen ingesteld. Het ministerie van sociale zaken ging een beleid voeren, dat meer en duidelijker op de armen gericht was. Via het Planburo werden alternatieve plannen voor kleinschalige ontwikkelingsprojecten opgezet. Hoewel deze en andere positieve maatregelen op de sympathie en steun van links Nederland konden rekenen, vonden ze toch plaats bij de gratie van de uzi. De woorden "revolutie" en "revolutionair proces", die de groep-Bouterse bezigde, dekten lang niet de hele lading van de feitelijk genomen politieke, sociale en economische maatregelen.

Door de februari-coup van 1980 was er een politiek gat geschapen, waar ook links in dook. Maar de progressieven in Suriname werden gehandikapt door hun beperkte achterban, hun verdeeldheid en hun meestal geringe bestuurservaring. En dat alles in de kleine Surinaamse samenleving, waar familiebanden en groepsbanden het geheel nog eens ingewikkelder maken. De godsdienstige, raciale en familiale banden hebben de Surinaamse politiek jarenlang in de wurggreep gehouden, waardoor de "oude politieke" partijen hun kiezersgunsten konden kopen en linkse partijen maar heel moeilijk een poot aan de grond konden krijgen. Na de militaire wachtswisseling was dan ook het klimaat niet zomaar gunstig voor een ander ontwikkelingsbeleid, een politiek van importvervaging, terugginging van de buitenlandse invloed in de economie of het verbeteren van de positie van de vrouw en een ander grondbeleid.

De verdeeldheid van links verhinderde daarnaast de mogelijkheid een "volksfront" op te bouwen. De Volkspartij spleet in mei '80, waarbij het grootste

deel, de Revolutionaire Volkspartij (RVP), de "revolutie" steunde en de Volkspartij zelf voorzichtig afwachtte. Ook de PALU (Progressieve Arme Landarbeiders Unie) nam eerst een afwachtende houding aan, maar verbond later wel steeds meer haar lot aan de "revolutie". Zij had de meest uitgewerkte ideeën en zag nu haar kans schoon om daar iets van waar te maken. De Communistische Partij, met haar Albanië-koers, heeft zich nooit laten binden. (Zie ook Bevrijding nr. 20, vorige jaargang).

Omarming

Het beleid van Bouterse was op de eerste plaats een negatief beleid, een afzetten tegen wat er daarvoor was, tegen de "oude politiek". Hoe men dat oude beleid kon ombuigen, daarover waren de meningen verdeeld. Bouterse was het centrum van verschillende soorten politieke adviseurs. Uit zucht tot behoud van zijn machtspositie zwenkte hij verschillende kanten uit, dan weer naar links, dan weer meer naar rechts. Rechts was er natuurlijk ook op uit zijn oude machtspositie terug te krijgen. Niettemin was de richting van het beleid met al zijn zwenkingen zodanig, dat je van hieruit moest zeggen: steun die zaak en kraak het niet helemaal af, begeleid de zaak kritisch.

Nu achteraf kan men zich zeker afvragen, of links in Suriname niet al te enthousiast de militairen en het beleid van Bouterse omarmd heeft. Links werkte met het regiem samen zonder een eigen duidelijk program van eisen te hebben. Ook nu ziet men, dat de PALU en de RVP naar buiten toe volledig kritiekloos achter Bouterse en de 8 decembermoorden staan.

In november vorig jaar gingen 25 linkse vakbonden, waaronder ook de progres-

sieve, met een duidelijk eigen program van eisen inzake het ontwikkelen van nieuwe democratische verhoudingen in Suriname met het regiem onderhandelen. Precieze termijnen voor de grondwetgevende vergadering, een grondwet en verkiezingen werden daarbij ingebracht. Deze onderhandelingen, ook al zijn ze mislukt, geven aan, dat links veel eerder met eigen programmatische eisen een functionele relatie met het regiem had kunnen opbouwen. Nu ziet men, hoe partijen als de PALU en de RVP zich volledig kritiekloos achter Bouterse en de 8-decembermoorden geschaard hebben, terwijl de rest van links, die van Bouterse en de moorden afstand genomen heeft, haast volledig door de rechtse en gematigde krachten overvleugeld wordt.

Wellicht is het nodig bij deze opmerkingen een kritische kanttekening te maken. Kritiek vanuit de luie stoel en een analyse zijn gemakkelijk. In Suriname is het in de dagelijkse praktijk heel moeilijk een tussenpositie in te nemen. Je bent daar ergens voor of ergens tegen. Je neemt niet zo gemakkelijk een genuanceerde tussenhouding in. Bruma is de enige geweest, die in 1969 een tamelijk onafhankelijke positie in het parlement heeft ingenomen. Het stellig kiezen tussen voor of tegen heeft veel te maken met de etnische scheidslijnen, de raciale bindingen, de patronage-verhoudingen, de familiebanden. Als je in Suriname vraagt: hadden jullie niet wat meer afstand van Bouterse en de zijnen moeten nemen, dan is dat voor links Suriname een onmogelijke vraag. Je moet kiezen. Je kan niet aan de kant blijven staan. Dan ben je een onmogelijk iemand. Dan ben je niet Surinaams.

Sick joke

De 15 doden zijn een breekpunt in Suriname, dat ondanks een aantal kwalij-

partijbestuur

BESTUURSLEDEN TREDEN AF

Per brief aan de voorzitter van de PSP heeft *Pier van Gorkum*, politiek secretaris voor sociaal-ekonomische vraagstukken in het partijbestuur laten weten, dat hij als lid van het partijbestuur aftreedt. Op de vergadering van het partijbestuur van begin maart had hij zijn ontslag reeds aangekondigd. Pier van Gorkum vindt het voor zich 'onaanvaardbaar', dat hij 'loyaal uitvoering' geeft aan de besluiten van het congres Feminisme en Socialisme, zoals door het partijbestuur werd besloten. Het opnemen van het diskriminatiebeginsel staat haaks op zijn politieke opvattingen. Hij kan niet meewerken aan het ontslag van mannen ten behoeve van vrouwen, uitsluitend omdat het mannen zijn", zo schreef Pier van Gorkum in zijn brief aan Bram van der Lek. Voor lopende zaken zal Pier van Gorkum zorg dragen, totdat er een nieuw politiek sekretaris is gekozen.

Ook *Theo Engelen*, als voorzitter van de Radio- en Televisie-Commissie lid van het partijbestuur, heeft zich uit het partijbestuur teruggetrokken. Op 20 maart deelde hij dat aan de pers mee, nadat hij reeds eerder zijn nog te nemen besluit aan het dagelijks bestuur van de PSP had laten doorschemeren. Theo Engelen treedt ook af als lid van de Agglomeratieraad van Eindhoven "naar aanleiding van politieke ontwikkelingen in mijn partij", zo liet hij het dagelijks bestuur van de Raad weten. Op moment van dit schrijven was er nog geen schriftelijke mededeling aan het partijbestuur van de PSP gedaan. Theo Engelen zelf was wegens vakantie niet te bereiken. Eind april zal de afdeling Eindhoven beslissen, wie Theo Engelen in de Agglomeratieraad opvolgt.

CHRIS HUINDER

CHRIS HUINDER
SIEP VAN DE WERF

dood, zijn de nu nog overgebleven 13 commando's op de sleutelposities gekomen en is hun lot mede door het doden nauw aan het lot van Bouterse verbonden.

Aan de progressieven in Suriname moeten we nu de vraag stellen, wat hun opstelling tegenover de moorden is. Maar het antwoord op deze vraag wordt gedeeltelijk uit de weg gegaan. "De revolutie gaat verder", stelt autoritair links van PALU en RVP. Zij stelt geen eis tot het houden van onderzoek en vervolging van de verantwoordelijken. Met de installatie van de nieuwe regering-Allibux, met in tegenstelling tot de vorige regering een sterke PALU-vertegenwoordiging van 4 man, blijkt, dat PALU en RVP verder gaan en verwachten, dat hun ideeën verwezenlijkt kunnen worden. Als het moet, ten koste van (nog meer) doden? De steun vanuit de bevolking daarvoor ontbreekt met het gevaar van nog meer repressie.

Programma van eisen

Een belangrijke taak voor 'demokratisch links', en ook voor Surinaams en Nederlands links in Nederland, is het doordenken en het opzetten van een programma van eisen. Twee negatieve eisen zijn direkt al te formuleren: geen steun aan Bouterse en geen steun aan de "oude politiek", aan de "oude politici". Een derde eis betreft de democratie: het verlangen, dat de inspraak van de bevolking zo optimaal en zo snel mogelijk verwezenlijkt wordt. Een vierde eis betreft de ontwikkelingshulp. Men kan eisen, dat Bouterse en de nieuwe regering niet financieel gesteund worden, tenzij zij een internationaal onderzoek naar de moorden toestaan. De Nederlandse regering lijkt trouwens al van plan om de opgeschorte hulp weer te hervatten, als Suriname maar een "gebaar van goede wil" maakt. Ook kan links Nederland verlangen, dat de regering elk half jaar met een rapport over de situatie van de mensenrechten in Suriname komt om over de voortzetting van de hervatte ontwikkelingshulp met het parlement te praten. Zeker kan men ook eisen, dat de hulpvragen voor Suriname gereserveerd blijven en niet voor andere doeleinden uitgegeven worden. Tenslotte kan men verlangen, dat via partikuliere organisaties projekthulp aan Surinaamse organisaties gegeven kan worden en dat humanitaire hulp altijd voortgezet wordt.

Voor meer informatie: zie Suriname Informatie, 1983, nr. 1 (uitgave Solidariteitsbeweging Suriname, Oude Gracht 237, 3511 NK Utrecht, tel. (030) 32 86 67.

zijn, aangezien ze achterwaarts vluchten.

De Raad voor de Bevrijding van Suriname van Chin a Sen stelt in een boodschap aan het Surinaamse volk: "Bouterse is allang niet meer de machthebber, maar de beul en de gevangene van extreem-linkse figuren (. . .) Kolonel Bouterse en zijn RVP, PALU en andere kameraden willen een communistische diktatuur volgens het Cuba-model (. . .). Landgenoten, onze strijd gaat niet primair tegen individuele moordenaars, het gaat om veel meer." De Raad strijdt eerder tegen het 'communistische gevaar' dan tegen moordenaars.

Wij menen, dat de moorden de verantwoordelijkheid van de militairen zijn en wel van de groep commando's, die in 1980 daadwerkelijk de coup pleegden. Met de jongste grote wijzigingen in de militaire top-12 van de 20 officieren weggezuiverd, de eerste en de tweede man van de militaire politie weg, Horb

ke incidenten — het doodschieten van Hawker, het "zweepen" van gearresteerden, persintimidatie, het doden van Ormskerk, de pleger van een onduidelijke coup poging — toch een redelijk humaan beeld gaf, zeker vergeleken met de Latijns-Amerikaanse omgeving. Maar na de moorden is het anders. Daar moet je wel, links of rechts, afstand van nemen. Er wordt geen rechtvaardiging gegeven, geen verklaring. De doden lijken slachtoffer van iets als een natuurramp, waarover Bouterse en Surinaams ambassadeur Herrenberg alleen maar zeggen, dat "zoiets niet meer moet voorkomen". Het is geen natuurramp. Het zijn mensen, die martelden; mensen, die de trekker overhaalden. Er is geen goed onderzoek ingesteld, naar wie de verantwoordelijken zijn, er is alleen een verhaal van 'op de vlucht neergeschoten'. In Suriname circuleert nu de sick joke, dat Surinamers wel de stomste mensen

foto: Siep van de Werf

Hoe feministisch was het kongres?

Bevrijding heeft de laatste maanden herhaaldelijk aandacht besteed aan het kongres Feminisme en Socialisme. Een interview met leden van de kongreskommissie, alternatieven van het partijbestuur, een verslag van een aantal voorbereidende afdelingsvergaderingen en ingezonden brieven, die overigens als artikel werden gepresenteerd.

Op zich is het een goede zaak dat Bevrijding voor het eerst sinds jaren vooraf aandacht schenkt aan een politiek kongres, maar in onze ogen heeft Bevrijding ertoe bijgedragen dat er een stemming ontstond waarin individuele leden en afdelingen werden verdeeld in twee kampen: vóór de kongreskommissie en dus tegen het partijbestuur, of vóór het partijbestuur en dus tegen de kongreskommissie. Behalve op het punt van de naamsverandering van het kongres (het schrappen van het woord homostrijd) werd de kongreskommissie als een eensgezinde groep gepresenteerd, die door het partijbestuur werd gehinderd in het feminiseren van de PSP. Het kongres bleek dan ook over te lopen van sympathie voor deze onderdrukte groep.

Bijna alle stellingen van de kongreskommissie, evenals de door de kongreskommissie positief gepreadviseerde amendementen, werden moeiteloos door het kongres aangenomen. Een enkele keer ontstond echter verwarring, namelijk op die momenten waarop de kongreskommissie haar preadvies tijdens het kongres wijzigde. Dan bleek de stemming onduidelijk en moest er geteld worden.

Het omgekeerde gebeurde ook: een amendement dat tijdens het kongres werd geformuleerd (130a) en dat aanvankelijk voor veel afdelingen acceptabel leek, werd uiteindelijk toch afgewezen toen het partijbestuur zich er voor verklaarde. Als het partijbestuur het ziet zitten, kan het nooit goed zijn! Beoordeling van standpunten hing volledig af van wie de standpunten verkondigde. Argumenten waren zinloos.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

De sfeer op het kongres was agressiever dan ooit. Wij hebben in de loop der jaren vele PSP-kongressen meegemaakt, maar de hoeveelheid demagogie op dit laatste kongres wordt door geen enkel ander PSP-kongres geëvenaard. Persoonlijke aanvallen op enkele partijbestuursleden (in het kader 'het persoonlijke is politiek?') en leugenachtige verhalen van mensen die beslist beter kunnen weten, zijn dingen die juist op een kongres dat over feminisme gaat niet mogen voorkomen. Mensen en afdelingen met een andere mening dan de kongreskommissie werden verdacht gemaakt en vervolgens uitgekotst. De CPN heeft afstand gedaan van haar stalinistische praktijken, de PSP lijkt ze nu in te gaan voeren.

Naar argumenten werd niet geluisterd, behalve bij de behandeling van 'herverdeling van arbeid' en 'basisinkomen'.

Een groot deel van de kongreskrant ging over de organisatie van de PSP. Daar moet veel aan veranderen willen vrouwen zich er in thuis voelen. Wij denken dat veel mensen (vrouwen én mannen) die meningen willen vormen op grond van argumenten en inhoudelijk over belangrijke zaken willen discussiëren, juist nu op de PSP dreigen af te knappen.

Een dergelijke intolerante houding als op dit kongres ten toon werd gespreid doet niet onder voor de

meest onvriendelijke 'mannenvergadering'.

Er is veel mis gegaan bij de voorbereiding van dit kongres. Niet alleen heeft de kongreskommissie zich slechts tot een deel van haar taak beperkt, ook in verschillende afdelingen is slecht gewerkt. Een groot aantal anders actieve leden heeft zich onvoldoende met de discussie in de afdelingsvergaderingen bemoeid. De delegaties bestonden dan ook voor een deel uit onervaren leden, die door dit onderwerp agetrokken de afdelingsvergaderingen hebben bezocht maar verder niet zoveel bij PSP-politiek betrokken zijn. Het was opvallend dat het kongres in verhouding erg jong was (De Haagse Post had het over de PSP als jongerenpartij). Een aantal actieve leden heeft het onderwerp van dit kongres onderschat. Daarbij laten we in het midden of zij in het geheel niet in feminisme geïnteresseerd zijn of dat zij door de inhoud van de kongreskranten zo ontmoedigd raakten dat zij besloten zich van dit kongres afzijdig te houden. Uiteindelijk zijn zij de verliezers: zij hebben ongelijk gekregen. Er zijn voorstellen aangenomen, waarvan de gevolgen voor de PSP ernstig kunnen zijn. Bijvoorbeeld het voorstel om alle autonome groepen in de PSP op elk kongres spreek- en amendeerrecht te geven. Dat brengt het gevaar met zich mee dat er tal van autonome groepen zullen komen, en dat men de afdelingsvergaderingen links zal laten liggen. In plaats van een positief effect heeft dit besluit slechts uitholling van de basisdemokratie tot gevolg.

Wij zijn zeer teleurgesteld over het nivo van het laatste kongres. Hopelijk wordt het volgende kongres weer door iedereen serieus genomen.

Cisca Ansem
Riekje de Haan
Huib Verhoeff

Klein links

Een verslag van een rondetafelgesprek is altijd een selectie uit de gemaakte opmerkingen. Ondanks onze waardering voor de weergave van de discussie over (klein) linkse samenwerking in nr. 2 van Bevrijding,

zijn naar onze mening een tweetal (belangrijke) punten helaas niet terug te vinden:

1. Ondergetekenden hebben in de discussie de nadruk gelegd op het belang om niet alleen te praten over de mogelijkheid om tot een gezamenlijk klein-links program te komen (op hoofdpunten) voor de korte termijn, maar ook en vooral over het gewenste gezamenlijke einddoel. Het voorbeeld was: met de CPN en de PPR valt best te praten over afschaffing van kernbewapening nu; ingeval we echter door grotere (elektorale) aanhang verderliggende doeleinden zouden kunnen realiseren, willen de CPN en de PPR dan ook met ons de nationale bewapening en de BVD afschaffen; over deze verderliggende doeleinden zullen we het eens moeten zijn als we een klein-linkse samenwerking ingaan die meer "belovend" is dan een incidenteel samenwerkingsverband op hoofdpunten.

2. De vraag die we met name aan Pieter de Jong voorlegden en waarop we geen antwoord kregen, was: waarop baseer jij de verwachting dat verdergaande en meer-omvattende klein-linkse samenwerkingsverbanden (zoals bepleit in het artikel in De Volkskrant van 4 november 1982) een groter elektoraal succes zullen hebben dan ongeveer de optelsom van de drie partijen nu afzonderlijk; de overwegingen die tot deze inschatting hebben geleid, intrigeren ons nog steeds.

In het verslag van het gesprek is tenslotte wel een opmerking over de noodzaak tot samenwerking met de PvdA (op punten van overeenstemming) ingeval van regeermogelijkheid en wenselijkheid, maar dat behoort bij de redactionele vrijheid, die we bijzonder op prijs stellen.

Titia Bos
Andree van Es

foto: Gerlo Beernink

TWEEDERANGS ARBEIDSKRACHT

Als je werkloos bent, nog geen 23 jaar en wat wilt doen, dan ben je in de gemeente Zeist goed af. Daar zorgen ze ervoor dat je, aansluitend op jouw ervaringen en opleidingsnivo, iets te doen hebt dat zinvol en nuttig is. De gemeente Zeist denkt zo haar steentje bij te dragen aan de bestrijding van de werkloosheid met name onder jongeren.

Want, wat is het geval? De gemeente Zeist heeft, in samenwerking met het arbeidsburo en de sociale dienst, een inventarisatie gemaakt van werkzaamheden bij gemeentelijke diensten en particuliere instellingen. Deze — voor het merendeel administratieve — werkzaamheden worden aangeboden in een vrijwilligers-vakature-krant. Werkloze jongeren worden in de gelegenheid gesteld ervaring op te doen in aansluiting op hun (beroeps-)opleiding. Deelname aan dit 'banenplan' geschiedt op basis van vrijwilligheid. Er staat geen financiële vergoeding tegenover en het al of niet deelnemen, brengt de uitkering niet in gevaar (!). Tijdens de werkzaamheden wordt een kontrakt afgesloten en aan het eind wordt een getuigschrift meegegeven.

Zo is de gemeente Zeist en zijn de werklozen geholpen want . . . het mes snijdt aan twee kanten. Lastige werklozen worden van de straat gehouden en het vele werk dat, mede door bezuinigingen, niet meer gedaan kan worden, wordt nu verricht door vrijwillig(st)ers. Het probleem lijkt opgelost maar . . . er schuilen vele addertjes onder het groene gras van de gemeente Zeist. Helaas niet alleen daar.

Een grootscheepse bezuinigingsoperatie

Momenteel kun je dagelijks in kranten lezen dat plaatselijke en regionale overheden zich inzetten voor 'werkprojecten met behoud van uitkering'. Zo zijn er ontwikkelingen gaande in het Gewest Kennemerland, de provincie Gelderland, Haarlem, Eindhoven, Delft, Kerkrade; en vele andere plaatsen zullen volgen.

Overall worden werkzaamheden aangeboden onder de naam vrijwilligerswerk, werkervaringsactiviteiten of zelfs onder de verhullende naam 'banenplan'. Hoe zit het nu werkelijk in elkaar?

Allereerst valt het op dat de meeste 'banen' die aangeboden worden, vanwege bezuinigingsmaatregelen niet opgevuld kunnen worden of weggevallen zijn. Zo worden er kleuterleidsters gevraagd voor kleuterscholen, administratieve medewerk(st)ers voor de sekretarie van de gemeente, een conciërge op een lagere school, bibliothekarissen op bibliotheken e.d. Voor deze functies worden opleidingseisen gesteld, tijdens de werk-

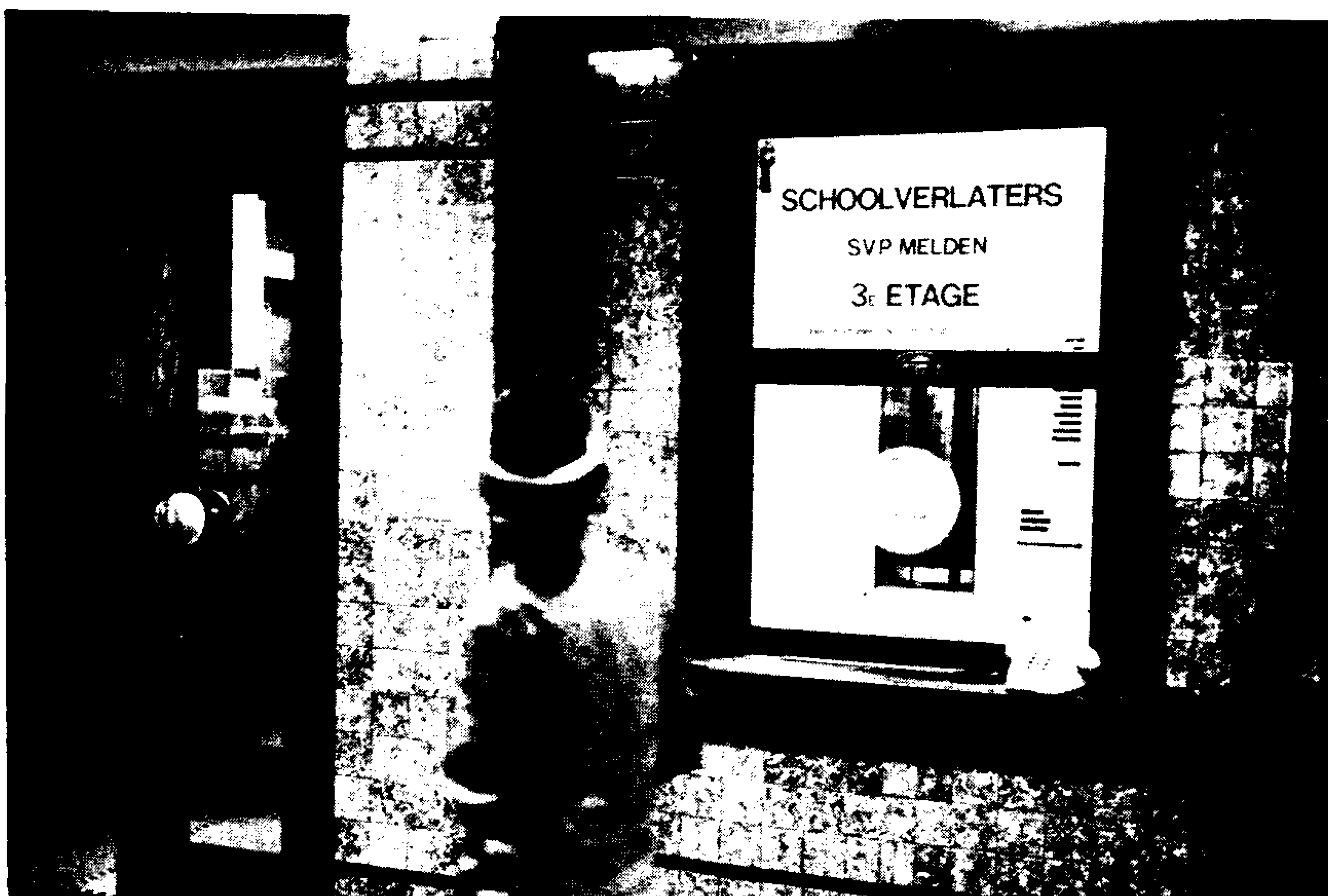

foto: Michel Pellanders

zaamheden wordt een kontrakt afgesloten, alleen . . . er staat geen financiële vergoeding tegenover. Of toch wel? Ja, de deelne(e)m(st)ers mogen hun uitkering behouden. Laten we eens een rekensommetje maken en kijken wat dat betekent in de praktijk.

Op bibliotheken wordt fiks bezuinigd. Bibliothekarissen die ongeveer f 1.900,— per maand verdienen, worden ontslagen en ingeruild voor werkloze bibliothekarissen die hetzelfde werk verrichten maar dan tegen een vergoeding van ongeveer f 1.000,— per maand (hun uitkering). Goedkoper kan het niet!

Geen sprake dus van een 'banenplan' maar van een grootscheepse bezuinigingsoperatie. En om de zaak nog meer op zijn kop te zetten, wordt tegelijkertijd geëist dat ze blijven solliciteren naar een betaalde passende baan . . . (!)

Hoe vrijwillig?

Er wordt gesteld dat deelname aan dit plan geschiedt op basis van vrijwilligheid. Kun je spreken van vrijwilligheid als jongeren zich verplichten tot deelname voor een afgesloten periode; voor minimaal een aantal uren per week? Wanneer je als werkloze jongere afhankelijk bent van de sociale dienst en het arbeidsburo, hoe vrijwillig is het dan om deze 'banen' te weigeren als deze door diezelfde diensten worden aangeboden? En hoe vrijwillig is dit 'vrijwilligerswerk' of 'banenplan' als er tevens opleidingseisen gesteld en werkcontracten afgesloten worden?

We moeten oppassen dat er niet een 'tweederangs arbeidsmarkt' ontstaat van goed opgeleide werkloze vrijwillig(st)ers, die tegen een lagere vergoeding (uitkering) hetzelfde werk verrichten als voorheen. Een ontwikkeling (had Van der Louw daar al niet een begin mee gemaakt met zijn zo beruchte gemeenschapstakenplan?) die we niet alleen landelijk maar ook op plaatselijk en regionaal nivo nauwlettend in de ga-

ten moeten houden. Deze banenplannen moeten echter niet verward worden met het aanbod van vrijwilligerswerk van de zelfstandig draaiende vrijwilligerscentrales en vrijwilligers-vakaturebanken.

Het daar aangeboden vrijwilligerswerk geschiedt op basis van vrijwilligheid (hoewel je je in tijden van werkloosheid af kunt vragen hoe vrijwillig deze keuze nog is). Het werk dat daar aangeboden wordt, wordt in ieder geval getoetst of het wel of geen vrijwilligerswerk of onbetaalde arbeid is, hoewel de criteria daarvoor steeds onduidelijker en moeilijker hanteerbaar worden.

Al het werk betaald?

Ten onrechte wordt in de PSP nog vaak gezegd dat al het werk betaald moet worden. Naast het streven naar een eer-

lijker verdeling van al het werk (zowel binnens- als buitenshuis) zullen we ons óók bezig moeten houden met de situatie van dit moment. Je kunt ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk niet afdoen met de wens 'al het werk moet betaald worden' en je daarom als linkse partij niet bezig houden met de problematiek rondom vrijwilligerswerk. Allereerst ontken je dan vele vormen van vrijwilligerswerk die juist bestaan zonder subsidie: vakbonden, politieke partijen, wijkraden, actie-, belangen- en zelfhulpgroepen. Of vindt links (en ook de PSP) dat al dit werk (ook in haar eigen partij) betaald moet worden?

Daarnaast biedt vrijwilligerswerk voor veel mensen met een uitkering een mogelijkheid om toch actief bezig te zijn, mensen te ontmoeten, (werk)ervaring op te doen. Voor hen moet de mogelijkheid bestaan om actief te kunnen zijn in b.v. een WAO-groep, een sportvereniging, een alternatieve werkplaats, zonder dat hun uitkering in gevaar dreigt te komen. Daarom ook moeten de regelingen t.a.v. vrijwilligerswerk met behoud van een uitkering versoepeld worden. Je kan werklozen die zich nu actief inzetten voor afschaffing van de sollicitatieplicht en het strafkortingenbeleid niet in de kou laten staan, door alleen maar vast te blijven houden aan de eis dat al het werk betaald moet worden.

Zolang vrijwillig(st)ers in vele organisaties nog gebruikt worden als tweederangs arbeidskrachten (geen rechtspositie zoals verzekering en onkostenvergoeding, geen ondersteuning en inspraak) ligt er voor de PSP ook daar een taak, zonder bang te zijn daarbij haar strijd voor een eerlijke verdeling van al het werk uit het oog te hoeven verliezen.

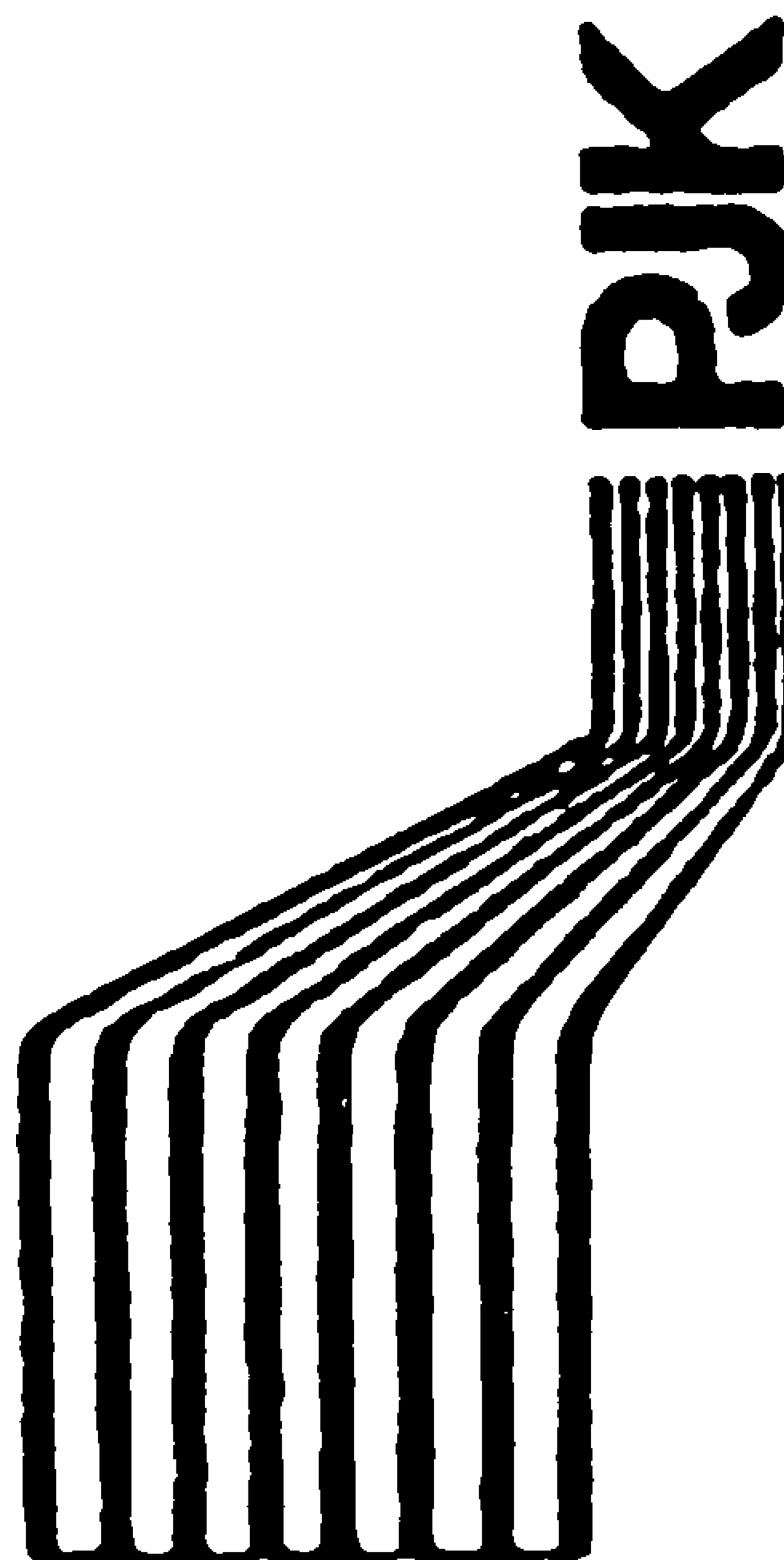
LENNEKE OVERMAAT

(advertentie)

Een nieuw onderwijspakket voor 3 en 4 mavoklassen over het onderwerp kernwapens, is door het Politiek Jongeren Kontakt uitgebracht, onder de titel vredesvragen.

**vredesvragen
vredesvragen**

Het bestaat uit een leerlingenboek, dat in zes lessen is onderverdeeld en de lerarenhandleiding met een bijbehorende cassetteband. Het onderwijspakket is samengesteld door een werkgroep van PJK staf en docenten maatschappijleer. Het is uitgetest op mavo'scholen. Een compleet pakket kunt U bestellen door betaling van f 28,25 (inclusief verzendkosten) op giro 75.84.86 Stichting PJK te Amsterdam. Of vraag telefonisch een folder aan op 020-22 45 92

U gaat uw witte spaargeld toch niet zwart maken?

U legt af en toe een bedragje opzij. Sparen. U hebt dus een rekening bij een spaarbank of bij een gewone bank. Daar zijn ze blij met uw geld en ze bieden u de hoogst mogelijke rente. Zodat uw spaargeld groeit. Vandaag de dag harder dan ooit, want de rente is hoog.

Maar wat gebeurt er met uw geld? Spaarbank of bank gaan het beleggen. Om daardoor voldoende rentewinst te kunnen maken om de aan u beloofde rente te kunnen uitbetalen.

Maar dan komt de hamvraag: wáár wordt uw spaargeld belegd? Weet u dat? Beleggen ze uw geld in zaken die regelrecht ingaan tegen uw principes? Beleggen ze uw geld in landen als Zuid-Afrika of Chili?

Als u daar toch een beetje nerveus van wordt, is er een goede oplossing: sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Een bank die

uw spaargeld selectief belegt - en toch een prima rente geeft. Zeker

niet minder dan elders. Alleen bij de ASN krijgt u er één zekerheid gratis bij: uw geld wordt grotendeels in sociaal verantwoorde projecten belegd. In woningbouw of peuterspeelzaal of vele andere sociaal-culturele projecten. Uw geld wordt dus goed belegd. Zodat uw rente schoon is en uw spaargeld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s): .....

Adres: .....

Postcode en woonplaats: .....

Postgirorekening: .....

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

KRUISRAKETTEN IN VREDEPEEL

Militaire zaken zijn in hoofdzaak kwesties in de landspolitiek. Sinds het einde van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1795) zorgen de gewesten niet meer zelfstandig voor de verdediging van het grondgebied. Toch heeft dat de PSP er nooit van weerhouden om bijvoorbeeld in gemeenteraden de uitgaven voor de Bescherming Bevolking aan de orde te stellen en daar tegen te stemmen. Verschillende raadsfrakties van de PSP hebben in hun gemeente nota's of voorstellen ingediend voor een gemeentelijk vredesbeleid. Op een aantal punten is dat zeker mogelijk. Daarbij gaat het niet alleen om het 'kernwapen-vrij' verklaren van de gemeente, zoals dat in tal van gemeenten, sinds eind 1981 Hellevoetsluis daarmee begon, is gebeurd. *Marinus Oostenbrink*, raadslid in Bussum, behandelde in zijn verhaal op de themadag een aantal onderwerpen, die zeker in zo'n nota over gemeentelijk vredesbeleid zouden kunnen worden opgenomen.

Gemeentelijke taken

Het gemeentelijk voorlichtingsbeleid is één kanaal, dat gebruikt kan worden om de aandacht te vestigen op de vredesbeweging. Waar de gemeente folders of krantjes uitgeeft of advertentieruimte huurt, kan daarvan ook gebruik worden gemaakt ten gunste van de vredesbeweging. Maar al te vaak liggen bij de burgerlijke stand alleen de wervingsfolders van het leger, terwijl informatie over dienstweigeren alleen op verzoek verstrekt wordt. Op tal van gemeentelijke scholen verschijnen de leger-voorlichters nog zonder tegenwicht van dienstweigerers.

Er bestaan tegenwoordig veel lespakketten Vredesonderwijs. De Stichting Vredesopbouw, het IKV en de ABOP (Algemene Bond van Onderwijzend Personeel) hebben dergelijke modellen ontwikkeld. De gemeente, als 'bevoegd gezag' van scholen, kan bevorderen dat vredesonderwijs in het schoolwerkplan wordt opgenomen. Uiteraard moet dit niet alleen van bovenaf geregeld worden; ook ouders, leerlingen en leerkrachten moeten dit stimuleren. Wanneer vredesgroepen om subsidie voor activiteiten bij de gemeente komen, zal dit positief benaderd moeten worden. Ook het gebruik kunnen maken van zalen of apparatuur van de gemeente valt daar onder.

De zinloosheid van de B.B. is dezelfde als die van de atoomschuikelders. Ze zorgen voor een vals gevoel van veiligheid, en geven ruimte aan een strategie van een 'te winnen kernoorlog'. Maar het aantal schuikelderplaatsen zal altijd te weinig zijn. Kritische vragen, hoe men gedacht had de plaatsen te verdelen, kunnen illustreren dat de gemeente zich de uitgaven voor schuikelders wel kan besparen en er wat beters voor kan doen, in de sfeer van voorlichting en onderwijs.

Andere onderwerpen die in een nota aan het gemeentebestuur aan de orde

De kruisraketten naderen Nederland. Er wordt gedacht over concrete plaatsen, waar de actieve of passieve voorbereiding ter hand genomen zal worden. Vredepeel heet de buurtschap, waar het oog op gevallen is. Daar, waar vroeger het turf gestoken werd, ligt op de grens van de Limburgse gemeente Venray en de Noordbrabantse gemeente Bakel en Milheeze, de 'bare base', het slapende vliegveld De Peel. Zal zij worden wakker gekust door Reagan's kruisraket? De plaatselijke vredesgroepen hebben op 19 maart al een eerste demonstratie naar vliegveld De Peel gehouden. Een week tevoren was de PSP bijeengekomen voor een themadag over vredespolitiek op plaatselijk niveau. Een verslag door *Peter Zwart*.

De bewaking van De Peel

foto: Eduard de Kam

gesteld kunnen worden zijn: een band aangaan met een gemeente in Oost-Europa; het opnemen van anti-kernwapenbepalingen in bestemmingsplannen; het weren van oorlogsindustrie van bedrijventerreinen bijv. door een sociaal vestigingsstatuut; de 1% regeling voor kunst bij grote bouwwerken gebruiken in het kader van de vrede; het niet-verlenen van medewerking aan taptoes, vliegshows of open dagen van leger, luchtmacht of marine.

Aktieplan

Over de plaatselijke akties, vooral in het kader van de najaarsdemonstratie tegen de kruisraketten, sprak *Willem van der Ven*, sekretariaatsmedewerker bij het IKV. De gezamenlijke Nederlandse vredesorganisaties hebben een Aktieplan voor 1983 opgesteld. Centraal daarin staat het verwerven van brede steun van maatschappelijke organisaties, zodat aan degenen die over de kruisraketten de beslissing zullen nemen (regering en parlement) duidelijk gemaakt wordt, dat er geen *maatschappelijk draagvlak* is om die raketten hier te plaatsen. Het gaat daarbij om daadwerkelijke ondersteuning, niet alleen om papieren adhesie. Ook de gemeenten zullen in 1983 te maken krijgen met de mogelijke komst van de kruisraketten. Zeven burgemeesters, uit CDA, PvdA en D'66, willen een 'konferentie' organiseren

over hun houding bij eventuele plaatsing in hun gemeente. De CDA-burgemeester van Smalingerland, Mr. Smalenderbroek, heeft al verklaard dat hij zo'n plaatsingsbesluit niet meer voor zijn verantwoording kan en zal nemen. De gemeenten die het meest voor de hand liggen voor vestiging van een rakettenbasis, staan extra in de schijnwerper. Allereerst natuurlijk Venray, in combinatie met Rakel en Milheeze, waar het vliegveld De Peel gevestigd is. De bevolking en de gemeentebesturen moeten opeens gaan nadenken over vestiging van een Amerikaanse basis, over huisvesting van Amerikaanse soldaten en hun gezinnen, over kwesties van aan- en afvoer, ruimtelijke ordening en openbare orde. Maar ook de Noordbrabantse gemeenten Uden (basis Volkel), Eindhoven (vliegveld Welschap) en Gilze-Rijen zijn mogelijke vestigingsplaatsen.

Vredesplatforms

Na de grote demonstratie van 21 november 1981 zijn in veel plaatsen de organiserende vredesplatforms blijven bestaan. De samenstelling van die platformen varieert van plaats tot plaats: dat hangt af van welke vredesgroepen in een bepaalde gemeente actief zijn, IKV, Stop de Neutronenbom, Vereniging Dienstweigerers. Of politieke partijen aan het platform deelnemen, wisselt ook per plaats, en als ze het al doen (of

mogen), doen bijv. PvdA en D'66 soms wel, soms niet mee. In het afgelopen jaar bleek één verschijnsel zich vrijwel overal voor te doen: het streven naar verbreding, waarbij het dikwijls gelukte om afdelingen van de vakbeweging bij het vredesplatform te betrekken. In enkele plaatsen moest men, om de breedheid te bevorderen, overschakelen van een platform van organisaties naar een personenkomité. De uitdrukkelijke deelname van bijv. CPN en PSP was daar te 'afschrikwekkend' om buiten het bekende kringetje aanhang te verwerven.

In een dergelijk vredesplatform werken organisaties (of personen, en eventueel politieke partijen) samen in het kader van de akties tegen de kruisraketten. Dat hoeft afzonderlijke activiteiten van die groepen, over andere onderwerpen, niet in de weg te staan. Het zou een slechte zaak zijn, als de pluriformiteit van de vredesbeweging gedwongen zou verdwijnen. De VD (Vereniging van Dienstweigerers) bijv. zal zich toch met dienstweigeren moeten blijven bezig houden, de PSP met het gemeentelijk vredesbeleid. Wat je zou kunnen overwegen is, de gezamenlijke akties niet in de wielen te rijden door eigen ondoordachte akties, of door mogelijk gezamenlijke akties van te voren voor jezelf te claimen. Zo zou het onverstandig zijn, als een PSP-raadsfractie plompverloren een nota in de raad zou indienen, zonder contact met de vredesgroeperingen. Aan de andere kant heeft de PSP ook een eigen visie op het militarisme, die bepaald verder gaat dan wat een samenwerkingsverband als een platform verbindt. De PSP hoeft zich in haar stellingname geen beperkingen op te leggen, als ze maar goede contacten blijft onderhouden, en geen akties gaat doorkruisen.

PETER ZWART

PSP UITGAVEN

BEVRIJDING 1982 VOOR
TIEN GULDEN

Enige tijd geleden boden wij de abonnees van BEVRIJDING de complete, ongevouwen jaargang 1982 aan voor slechts f 10,-. Tot nu tot hebben enige tientallen lezers en lezeressen daar gebruik van gemaakt.

Omdat we nog voldoende exemplaren over hebben doen wij nog eenmaal dit aanbod. Als U deze complete jaargang '82 wilt ontvangen maak dan f 10,- over op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Bevrijding jaargang 1982'.

PSP EN ENERGIESCENARIO

Het Centrum voor Energiebesparing heeft in het kader van de BMD een scenario gemaakt vanuit de milieubeweging, "een verkenning van de mogelijkheden om een milieuvriendelijke, energiezuinige en sociaal-ekonomisch aanvaardbare toekomst te realiseren". Het CE-scenario fungeert als tegenwicht voor de opvattingen van overheid en bedrijfsleven (kommissie Wagner). Organisaties als de Werkgroep Energie Discussie en, in mindere mate, de FNV, hebben zich er positief over uitgelaten. Ook de PSP heeft reeds veel aandacht besteed aan het CE-scenario. Er is nogal wat kritiek te leveren. In een SVS-bulletin wordt dit gedaan door *John Hontelez* (invalshoek milieu en energie), *Herman Krommedijk* (demokratisering energievoorziening) en *Herbert Goedings* (sociaal-ekonomische voorstellen van het CE).

Deze kritiek wordt op 9 april besproken door PSP-ers die in het WED-projekt actief zijn en op 30 april in de Milieu en Technologie Kommissie (MI-TEK). Mensen die deze vergaderingen bezoeken krijgen het bulletin gratis toegestuurd. Anderen kunnen het bestellen. De schrijvers zouden graag vóór 25 april reacties uit de partij ontvangen op hun stukken, zodat over enkele maanden een definitief standpunt van de PSP over dit belangrijke scenario vastgesteld kan worden.

Het SVS-mapje is te bestellen door overmaken van f 3,50 op gironummer 3481995, t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam, onder vermelding van "SVS-bulletin nr. 61".

Inlichtingen en reacties bij/naar John Hontelez, PSP, postbus 700, 1000 AS Amsterdam, (020) 26 73 74 of (080) 23 65 12.

PSP LOKAAL

VAN DER SPEK EN VONHOFF

De afdeling van de PSP in de Eemmond heeft *Fred van der Spek* (PSP) en *Henk Vonhoff* (commissaris van de koning in Groningen) uitgenodigd voor een debat over de *munitietransporten en andere militaire activiteiten in Groningen*. De aanleiding tot het organiseren van dit debat zijn uitspraken van

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

beide politici over elkaar, over de transporten en over de akties van de bevolking. Vonhoff deed zijn uitspraken in het weekblad 'De Tijd' (vorig jaar) en Van der Spek reageerde daarop tijdens een bijeenkomst in Delfzijl. Het ligt in de bedoeling het debat eind april te laten plaatsvinden. Het Tweede Kamerlid van de PSP, Van der Spek, heeft al toegezegd daaraan deel te nemen. Nadere informatie: Eiko de Vries, tel.: (05960) 2 23 20.

THEMADAGEN

THEMAGROEP VREDESVRAAGSTUKKEN

In het kader van de serie studiedagen over vredesvraagstukken vindt op 7 mei een studiedag plaats over de ontwikkelingen binnen de NAVO en de criteria voor een socialistische vredespolitiek. De dag wordt gehouden in Amsterdam, de preciese plaats wordt nog bekend gemaakt. In het volgende nummer van Bevrijding verschijnt uitgebreidere informatie over het programma voor deze dag. Belangstellenden kunnen nu reeds de studiemap bestellen door overmaking van f 5,- op gironr. 3481995 t.n.v. SVS/PSP Amsterdam onder vermelding van 'map vredespolitiek 2'.

PSP BIJeenKOMSTEN

DRUGS

De werkgroep Drugs van de PSP (een samenwerkingsverband van de landelijke themagroepen Gezondheidszorg en Justitie/politie van de partij) organiseert op *zaterdag 14 mei* een themadag over *alkohol, drugs, medicijnverslaving*. De dag vindt plaats in De Raadskelder (Pauwstraat 7, Utrecht). Aanvang 10.30 uur (tot 15.30 uur).

De PSP heeft nauwelijks een beleidsvisie op het gebied van de verslavingspro-

blematiek. In de grote steden is de problematiek enorm: gemeenteraadsleden staan steeds vaker voor het dilemma van verstrekken of niet en met welke motivatie. Terwijl de aandacht voor de drugsverslaving steeds verder toeneemt, maakt niemand zich druk over de alcohol- en medicijnverslaving. De alcoholverslaving is enorm verbreid, maar valt in onze samenleving nauwelijks op. De ontvreemding van door de 'krisis' naar de huisvrouwenrol teruggeworpen vrouwen wordt onderdrukt door kalmeringsmiddelen en drank. Het ligt in de bedoeling tijdens de themadag van 14 mei de basis te leggen voor een verantwoord verslavingsbeleid. Voor deze dag is een themamap samengesteld die wordt toegezonden na overmaking van f 8,30 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'themamap verslaving'.

VREDESGROEPEN

BEWAKING VAN DE PEEL

In het maart/april nummer van de *Soldatenkrant* (een uitgave van de Bond voor Dienstplichtigen - BVD) wordt onthuld dat zogenaamde LB-squadrons (luchtmachtbeveiliging) zeer regelmatig getrains worden in het neerslaan van mogelijke akties van burgers. Dat is na de onthulling van het IKV over de mogelijke plaatsing van kruisraketten in De Peel een opmerkelijke zaak.

Bij het artikel in de *Soldatenkrant* is de instructie gevoegd die de (dienstplichtige) luchtmachtmilitairen krijgen uitgeleend op de LIMOS, de luchtmacht opleidingsschool in Nijmegen. In deze instructie staat het volgende te lezen: "In geval van moeilijke of kritieke poli-

tieke situaties kan het voorkomen dat groepen akties (willen) ondernemen tegen luchtmachtobjecten. Berichten hieromtrent (.) dienen zo spoedig mogelijk ter kennis worden gebracht aan de Basis Commandant, die (.) de vereiste maatregelen laat nemen". In de instructie worden die maatregelen opgesomd, ze variëren van de inzet van extra bewakingspersoneel en brandweereenheden tot het optreden met al dan niet geladen wapens. Het geweld waarmee men een groep of menigte kan verdrijven kent verschillende vormen. Deze lopen ook uiteen: spuiten met water, het gebruik van de wapenstok en de bajonet tot het openen van vuur. Volgens de instructie moet de kommandant het besluit nemen tot schieten, waarbij hij *zo mogelijk* vooraf de menigte moet waarschuwen, *zo mogelijk*, met een luidspreker of scheepsroeper en *indien enigszins mogelijk* tweemaal. Zijn bevel moet dan luiden "Gehoorzaamheid aan de wet; verlaat de basis of er wordt geschoten".

Ieder lid van de luchtmachtbeveiligings-eenheid moet een verklaring van geheimhouding tekenen. Konklusie: ons land wordt in het geheim verdedigd, niet alleen tegen de Russen, maar ook tegen de binnenlandse vijand: de vredesbeweging.

SOCIALE VERDEDIGING

Een aantal organisaties uit de vredesbeweging organiseert op zaterdag 16 april te Utrecht een werkdag over sociale verdediging, een verdediging zonder wapens. Met de hulp van een aantal wetenschappers en politici (onder wie prof. Niezing en burgemeester De Ronde), wordt die dag gewerkt aan de 'omwepening' van militaire defensie naar een systeem van sociale verdediging.

Geen vrijblijvende discussies, maar doelgericht samenwerken.

Opgave door storting van f 15,- op gironr. 2553419 van de Werkdag Sociale Verdediging te Utrecht. Inlichtingen: Treek 40, Utrecht, tel. (030) 89 56 45. Op dit adres zijn ook folders over de dag verkrijgbaar.

2E END-KONVENTIE BERLIJN 1983

Van 9 tot 14 mei wordt in Berlijn de 2e Konventie voor Europese Nucleaire Ontwapening gehouden.

Sinds de herfst van 1980 werken een groot aantal Europese Vredesbewegingen, politieke partijen (waaronder de PSP), en vakbonden samen bij het organiseren van een jaarlijkse nucleaire ontwapeningskonventie. In 1982 vond de konventie voor het eerst plaats in Brussel.

De konventie beoogt bij te dragen aan de discussie over hoe een kernwapenvrij Europa dichterbij gebracht kan worden. Er zal met name in het tweede deel van de week ruimte zijn voor een ruime uitwisseling van aktie-ervaringen en ideeën van de activisten aan de basis. Ook zullen wetenschappers en politici aan de discussies deelnemen.

In Nederland bestaat een werkgroep voor de END-Konventie in Berlijn 1983 waarin IKV, Stop de N-bom, PSP en PvdA zitting hebben.

foto: Ronald Rozen

Het TV-programma van de PSP op woensdag 30 maart ging over de situatie van het openbaar vervoer. Binnenkort verschijnt er een brochure van de PSP over dat openbaar vervoer. De brochure gaat f 3,- kosten en is te bestellen door overmaking van f 4,60 (inkl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'brochure openbaar vervoer'. Deze uitgave zal natuurlijk ook bij de plaatselijke afdelingen verkrijgbaar zijn.

gewerkt aan dit projekt. Het pakket bestaat uit een lerarenhandleiding en het leerlingenmateriaal, daarnaast is er ook materiaal op een cassette. Een complete set materiaal kost f 28,15 en is te bestellen door overmaking van het bedrag op postgiro 758486 t.n.v. Stichting PJK/Amsterdam met vermelding van 'onderwijspakket vredesvragen'. Ook telefonische bestellingen zijn mogelijk: 020 - 224592 of afhalen bij het kantoor van de PJK (Driekoningenstraat 15, Amsterdam). Ook nadere informatie in de vorm van een folder is op overstaande adres te bestellen.

ARBEID

Boekhandel Van Gennep (Nes 128, Amsterdam) heeft een uitgavenlijst van boeken over arbeid uitgegeven. In deze lijst komt de arbeid aan de orde verdeeld over een aantal rubrieken: algemeen, organisatie, arbeidsomstandigheden, technologie, alternatieven, werkloosheid, jongeren en werk, vrije tijd/familie/reproductie, crisis en verzorgingsstaat en diversen. Deze lijst is telefonisch te bestellen: (020) 24 70 35.

BLADEN

't KAN ANDERS GRATIS

't Kan anders, het blad van de gelijknamige radicale vredesgroep, biedt nu een gratis proefabonnement van vier nummers. In het aprilnummer: Is er sprake van nieuwe vooruitgang? Meer en minder optimistische visies op de maatschappelijke ontwikkelingen. In het meinumnummer gesprekken met onder meer Anton Constandse en Annemarie Grewel. Schrijf voor een gratis proefabonnement naar 't Kan Anders, Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft.

MILIEU EN ONTWIKKELING

Half maart verscheen het eerste nummer van de *nieuwsbrief Milieu en Ontwikkeling*. Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Stuurgroep World Conservation Strategy (WCS), die werkt op ba-

sis van de strategie die in 1980 werd opgesteld in samenwerking onder andere met het Environment Program van de Verenigde Naties. De Nederlandse Stuurgroep stelt zich ten doel deze strategie voor het behoud van de biosfeer in ons land in de praktijk te brengen. In het eerste nummer van de Nieuwsbrief wordt het doel en de opzet van de WCS uiteengezet.

Verder in dit nummer artikelen en korte berichten over het bevolkingsvraagstuk, de ontbossing van Ivoorkust, de vervuiling van de papierindustrie in Midden-Amerika en berichten uit eigen land.

De Nieuwsbrief is te bestellen bij: WCS, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, tel: (030) 33 13 28.

PLAATWERK, voor sociale fotografie

Op 25 maart verschijnt het eerste nummer van een tijdschrift voor sociale fotografie, 'Plaatwerk'. In deze 'krisistijd' hebben de uitgeverij Fragment en de stichting Plaatwerk (waarin een veertigtal fotografen, journalisten en vormgevers zich verenigd hebben) het gewaagd met een nieuw tijdschrift te komen. En wat voor blad: een fors formaat - 30 bij 42 cm - met twintig pagina's.

Sociale fotografie, wat moeten we daarvoor verstaan. In het redactioneel legt de redactie uit dat 'Plaatwerk' geen tijdschrift wil zijn voor beelden van de zoveelste demonstratie of van plaatjes van zielige mensen in dito omstandigheden. Het blad wil wel een tijdschrift zijn voor dié sociale fotografie die niet vervalt in eenvoudige zwart/wit tegenstellingen maar voor foto's die een genuanceerd beeld geven van onze maatschappij in verandering. Het gaat Plaatwerk om een maatschappelijke analyse, eerder dan om een politieke, gericht op het in beeld brengen van een mentaliteit. In het eerste nummer is dat geprobeerd met drie foto-series. Een enkel beeld kan verkeerd geïnterpreteerd worden, een serie dwingt eerder tot nadenken over de foto's en hun betekenis. Onder de titel 'Ouders op bezoek' laat Hans Aarsman ons deelgenoot worden van een ervaring die herkenbaar is: je ouders komen (voor het eerst?) op bezoek in je eigen kamer, je eerste eigen huis. In een paar zinnen geven de bewo-

PSP OVER VROUWEN

Heksentoer
uitgave Stichting Vorming en Scholing 1981, 31 pagina's, prijs f 2,50

Nieuwsbrief PSP-vrouwen
uitgave van de PSP-vrouwen
verschijnt 10x per jaar

Vrouwenbevrijding
uitgave PSP, 1982
4 pagina's, prijs f 0,15

Vrouwenstrijd
overdruk uit BEVRIJDING 1980,
8 pagina's, prijs f 1,-

Affiche
uitgave PSP-vrouwen
twee kleuren, formaat 40 x 60
prijs f 1,-

Button
PSP-vrouwen
prijs f 1,50

Deze uitgaven zijn als pakket te bestellen door overmaking van f 5,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'PSP over vrouwen'. De uitgaven zijn los alleen schriftelijk (via: Postbus 700, 1000 AS Amsterdam) of telefonisch (020 - 267374) te bestellen. De verzendkosten worden dan extra in rekening gebracht.

ners een kort commentaar, dat iets aan de beelden toevoegt. De tweede serie is van Luuk Kramer en toont beelden van *psychiatrische inrichtingen*. De foto's zijn in paren van twee aan elkaar gekoppeld. Luuk Kramer legt in de begeleidende tekst uit dat de plaats en de tijd voor deze foto's onbelangrijk zijn. Door het *niet* geven van nadere informatie wil deze fotograaf de kijkers aan het denken zetten over de psychiatrie. In de derde serie voert Harry Meijer ons mee naar de schoolvloeddagen bij de Koninklijke Marine in Den Helder onder de titel *De Nieuwe Adelborsten*. In deze tekst voegt hij de ervaringen van zo'n dag daar aan toe. Op de laatste twee pagina's een artikel over de fotografe *Tina Modotti* van de hand van Roel Sandvoort (die eerder voor BEVRIJDING een artikel over haar schreef), dat ingaat op de fotografische ideeën van deze vrouw.

Na de teloorgang van de Nederlandse arbeidersfotografen, kent ons land nu weer een tijdschrift waarin de sociale fotografie aan bod komt. PLAATWERK kost in de losse verkoop f 7,50, dat lijkt veel maar is het voor zo'n verzorgd blad eigenlijk toch niet. PLAATWERK verschijnt om de twee maanden. De eerste jaargang krijgt u toegezonden na overmaking van f 45,- op postgiro 538039 t.n.v. Fragment Uitgeverij, Conradstraat 23, 1018 NE Amsterdam (tel.: 020 - 267133). De redactie is bereikbaar via: Postbus 1620, 1000 BP Amsterdam.

foto: Harrie Meijer

Mensen die interesse hebben om aan de konventie deel te nemen kunnen zich (lieft z.s.m.) in verbinding stellen met Ben Koeleman tel. 020 - 726595 of schriftelijk via het partijburo (Postbus 700 Asd).

De deelnamekosten voor de konventie bedragen DM 50,-. Er wordt gewerkt aan goedkoop vervoer naar Berlijn.

UITGAVEN

AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International is op 23 maart een wereldwijde campagne gestart tegen politieke moorden door overheden. Volgens de organisatie zijn er in de afgelopen tien jaar honderdduizenden mensen in opdracht of met medeweten van hun regeringen omgebracht. Het ligt in de bedoeling tijdens deze campagne opheldering te krijgen over de moorden op vijf politici: het dorpsvoofd Francisco Binan en het gemeenteraadslid Negrido van de Filippijnen, de burgemeesters Gruz en Garcia de Lopez uit El Salvador en Oscar Salazar Jahnsen, lid van de Communistische Liga in Chili.

Voor deze campagne is een uitgebreide informatiekrant en een boekje onder de titel 'Om niet te zwijgen' verschenen. Beide uitgaven zijn te bestellen bij: Amnesty International, 3de Hugo de Grootstraat 7, 1052 LJ Amsterdam, tel.: (020) 86 59 91 (tussen 14.00 en 18.00 uur).

LESMATERIAAL KERNWAPENS

Het PJK (Politiek Jongeren Kontakt) heeft een lespakket over de kernwapens uitgegeven omdat de kernwapens een onderwerp is dat volop in de belangstelling staat van de leerlingen. *Informatiemateriaal* is op scholen ruim voorhanden, maar met het *lesmateriaal* is het droevig gesteld, aldus het PJK. Vier mensen die direkt betrokken zijn bij het onderwijs in het kader van de maatschappijleer hebben een jaar lang hard

(advertentie)

Feministische man zoekt drie mensen om een halvedags baby-opvang op te zetten en te runnen. Schrijf: Henk Vier, Rechtboomssloot 46, 1011 TC Amsterdam.

De kleuter aan de macht

De collegezaal van het Pedagogisch Instituut stroomt vol met allerlei mensen: studenten, onderwijzers, ouders, schrijvers; en ook een aantal kinderen neemt vandaag plaats in de collegebanken. In het kader van de universitaire vredesdag geeft prof. Lea Dasberg een bijzonder college, met als titel "Oorlog en vrede, is dat een zaak van kinderen?"

Een groot gedeelte van de lezing spitst zich toe op de verwerpelijke kanten van miniatuurstarfighters, plastic mini-legertjes, kritiek

In een van zijn laatste voorstellingen stelt Freek de Jonge het recht van het kind om kind te mogen zijn aan de kaak. "Spéééelen" gilt hij uit nadat hij de zoveelste VPRO-Achterwerk, waarin kinderen hun hart luchten over de meest afgrijselijke onderwerpen, heeft voorgelezen. Moet je kinderen onwetend houden? Verdwijnt de levensvreugde bij kinderen? Oorlog en vrede, is dat een zaak van kinderen? Kun je kinderen een vredesmentaliteit bijbrengen? Zijn kinderruzies micro-oorlogen? Maakt oorlogsspeelgoed de agressie van kinderen onschadelijk zodat ze de agressie daarop ontladen en oorlog hierdoor voorkomen wordt? "Met mentaliteit alleen, doorbreek je geen maatschappelijke systemen" is het uitgangspunt van Lea Dasberg. "Opvoedkunde kan nooit een opvoedkunde voorschrijven die vrede garandeert. Wel kan opvoedkunde inzichten verschaffen aan opvoeders, waarmee ze in de opvoeding voorwaarden kunnen scheppen waaronder oorlog belemmerd en vrede geleerd wordt."

In een helder betoog legt ze uit welke rol kinderspeelgoed hierin heeft. Vanuit het kind heeft speelgoed de functie van verwerking van belevingen van angst, jaloezie, vreugde en agressie en het uiten van een verbeeldingswereld. Een kind van drie drukt bijvoorbeeld de ogen van van de pop in, om hiermee uiting te geven aan de jaloezie op een nieuw broertje of zusje. Vanuit de volwassene heeft speelgoed een andere functie, die van kennisoverdracht en het stimuleren van vaardigheden bij het kind. Bewust of onbewust laat de volwassene hiermee het kind aan de maatschappij wennen. In het spel van het kind speelt imitatie van de volwassenen een belangrijke rol. Het pief-paf-poef gebaar is echter in tegenstelling tot het indrukken van de poppenogen niet gebaseerd op de beleving van het kind, maar is een uiterlijke vorm van de agressie uit de volwassenenwereld. In het wereldbeeld van het kind gaat oorlog hiermee dezelfde plaats innemen als de pop. Zo ook wordt bijvoorbeeld de timmermans gemiteerd via het hamertje-tik-spel. Stimuleert oorlogsspeelgoed daarmee het militarisme? "Nee" zegt Lea Dasberg, "Het maakt kinderen niet agressiever, maar het geeft ze de ervaring mee van het accepteren van oorlog als iets normmaals."

Jeugdjournaal

In het gedeelte van haar betoog dat handelt over kinderliteratuur, doet ze felle uitspraken over de effecten van oorlogsliteratuur op kinderen. Omdat spanning en emoties nu eenmaal belangrijke elementen zijn voor een goed boek, vindt vaak romantisering van oorlogsgebeurtenissen plaats en worden heldendaden positief gewaardeerd. Aspecten uit de oorlogstijd als niet op straat kunnen spelen, niet kunnen zwemmen of niet op vakantie kunnen gaan worden zelden beschreven. Ook ervaringen van wachten, geduld, geheimhouding, die ook spannend kunnen zijn, komen nauwelijks aan bod. Als uitzondering hierop noemt ze het boek van J. Terlouw, waarin een jongetje centraal staat dat in oorlogstijd voortdurend zijn moeder moet helpen. Maar hij vindt op een dag ook een gewonde piloot. Tenslotte stelt ze, dat

op kinderoorlogsboeken en het nieuws van het jeugdjournaal. Maar ook de gezelligheidsspelen van volwassenen als monopoly en stratego worden onder vuur genomen. Monopoly wordt getypeerd als een machtswellustig spel. Handelwijzen van volwassenen, waarvoor je eigenlijk achter slot en grendel zou moeten, worden als normaal beschouwd. Het geroezemoes in de zaal breekt los. Moet dat nu ook al in de vuilnisbak?

langs emotionele weg, door bijvoorbeeld eindeloos over de tweede wereldoorlog uit te wijden, zelden een historisch besef ontstaat.

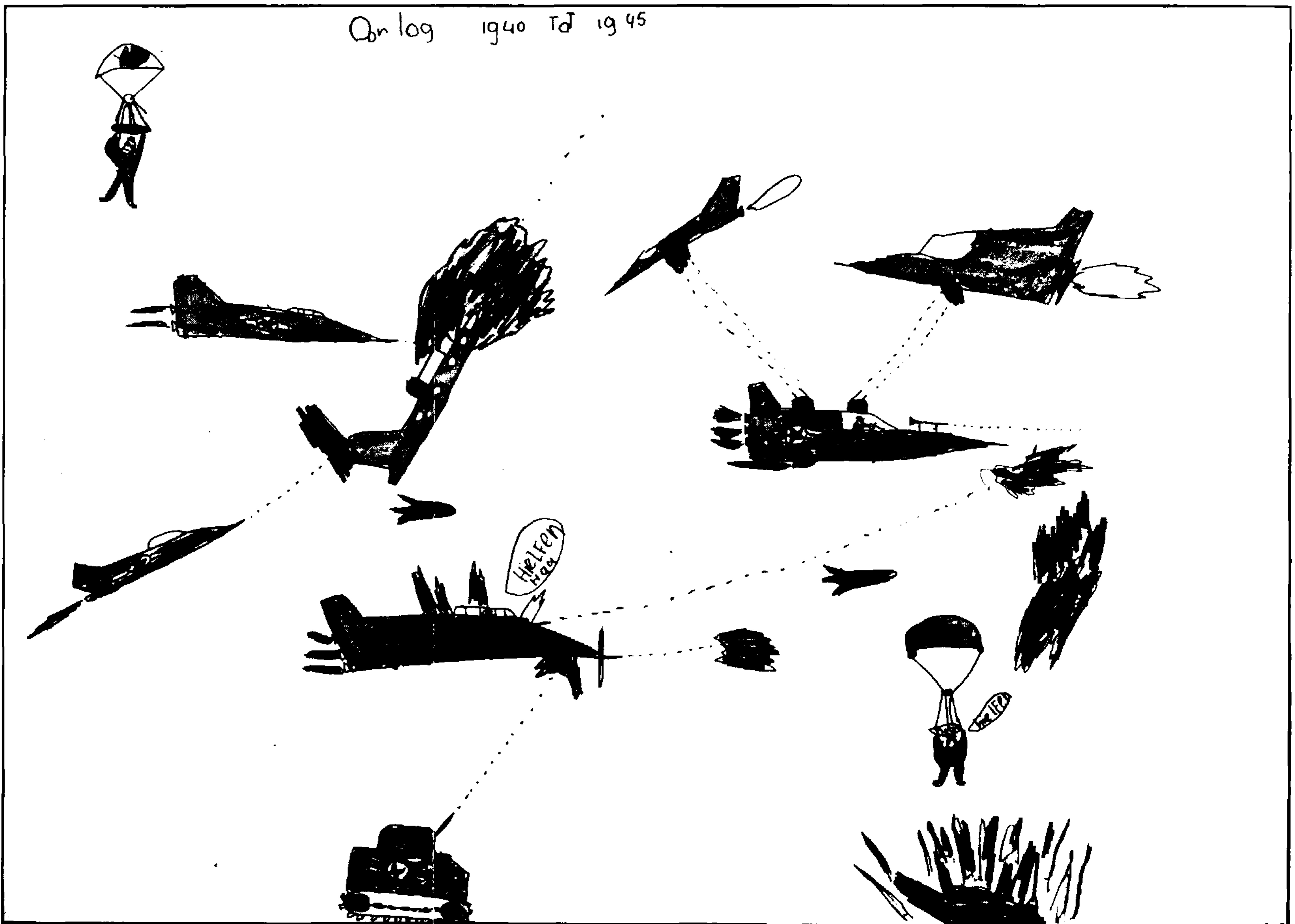
Tenslotte doet ze uitspraken over het jeugdjournaal. Het jeugdjournaal kan een voorbereiding geven aan het politiek bewustzijn van de toekomstige volwassene, mits er een evenwicht wordt geboden tussen verontrustend nieuws en bemoedigend nieuws. Naast de opmars van de kernraketten moet je ook laten zien dat er zeven burgemeesters zijn die ze niet op het grondgebied van hun gemeente willen toelaten.

Kennis

Een boeiend en aannemelijk verhaal tot dan toe. Anders wordt het, als Lea Dasberg een betoog houdt over hoe je kinderen oordeelvaardig maakt, en ze hierbij de functie van de kennis als zaligmakend presenteert. Door een te sterke

nadruk op de democratisering en het aanleren van sociale vaardigheden zou de kennis in het onderwijs teveel op de achtergrond zijn geraakt. Zo zou een kind dat geen natuurkunde heeft gehad, niet in staat zijn tot een oordeel over kernenergie. Maar is dat de voorwaarde om de discussie over kernenergie te kunnen voeren? Had iedereen die in de vredesdemonstratie meeliep natuurkunde in het vakkenpakket gehad? Is kennis over de consequenties van de atoombom niet voldoende om je een mening te kunnen vormen over kernenergie? Zolang een meerderheid van de volwassenen blijft spelen met oorlogsspeelgoed, zal de discussie nodig blijven, en niet alleen in Sinterklaastijd. Dat ouders van nu hierin een rol kunnen spelen heeft dit college wel duidelijk gemaakt.

JAN SCHRÖER
ALICE LOETERS

REVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 7/8 27/4/1983 PRIJS f 1,50

1 MEI
FEEST VIEREN IS OOK LEUK

KOMMENTAAR

Totaalweigeraars

Sinds enkele jaren zijn totaalweigeraars in staat het militaire apparaat op gevoelige wijze ter discussie te stellen. De overheid kan niets anders dan een hard beleid tegen hen voeren.

Zij verdwijnen voor 18 maanden de bak in. In feite wordt met de akties van totaalweigeraars de beslissingsmacht van de overheid, die het (atoom)zwaard draagt, over mensen, die tegen elke onderschikking aan deze macht zijn, aan de kaak gesteld. Voor totaalweigeraars is het voegen naar de wet hetzelfde als het zich voegen naar het systeem. Dat willen ze niet. Dat weigeren ze. Hun absolute neen brengt het systeem in de positie hen op te sluiten, als golden het criminelen.

Achttien maanden gevangenisstraf voor het weigeren van een dienstbevel geven aan, hoe smal de grenzen van dit militair-kapitalistische systeem zijn. Prof. van Maarseveen schreef enkele maanden geleden in een juridisch blad: "Lijkt de wijze waarop in Nederland principieel-politieke dissidenten worden behandeld niet veel op de dissidenten-processen elders?"

Als men bijvoorbeeld het proces van twee jaar geleden in Almelo bekijkt, kan men deze vraag met een volmondig 'ja' beantwoorden. In januari '81 bezetten 21 anti-militaristen, onder wie totaalweigeraars, de defensie-winkel in Hengelo. De officier van justitie sprak een week later, toen de 21 nog steeds in "voorlopige hechtenis" zaten van "opzettelijk dreigend genoemde winkel genaderd en/of binnengedrongen", "opzettelijk gewelddadig vanuit die winkel" brochures, folders en

sollicitatieformulieren naar buiten gebracht. Je ziet het bloed al aan de paal zitten, als je de officier van justitie hoort. Maar ondertussen zette de informatrice van de defensie-winkel een kopje thee voor de bezetters en serveerde koekjes. In een "snelrechtprocedure" kregen de bezetters een maand straf opgelegd. Al twee jaar beloven de regeringen met een notitie over de totaalweigeraars te komen. Peter Lankhorst en Wilbert Willems herinnerden de huidige regering in februari met mondelinge vragen daar nog aan. De Ruyter van defensie riep 'dit jaar nog'.

Terwijl de regeringen al jaren aan het schrijven zijn, lijkt er bij de militair-rechterlijke macht macht iets ten goede te veranderen. Er werd wel eens de laatste tijd door de rechtbank tot een lagere straf dan 18 maanden gevonnist. De totaalweigeraar Joost Duinhof mocht vorig jaar achttien maanden werk verrichten bij een instelling, die hij zelf uitgezocht had. Dat was zijn 'straf' voor het weigeren. Een tweede totaalweigeraar, die hetzelfde wilde, kreeg weliswaar nul op zijn rekest en werd direkt vanuit de rechtszaal naar het gevang gebracht. Maar toch besloot de militaire rechtbank in Arnhem onlangs voorlopig geen gevangenisstraffen meer

aan totaalweigeraars uit te delen, zolang de notitie van de regering boven de politieke markt hangt. Een welkome beslissing, want pacifisten en anti-militaristen horen niet in de nor. Het begint er op te lijken dat de gestaag vallende aktie-druppels van de totaalweigeraars de harde steen van de rechterlijke macht aan het uithollen zijn.

Erkenning van de totaalweigeraars en de niet-strafbaarstelling van zijn weigeringsdaad vormt voor links een lastig probleem. Het spook van het vrijwilligersleger doemt altijd meteen op, als links over totaalweigeraars praat. Dat is verkeerd en een onterecht verband leggen. Ook totaalweigeraars zijn tegen een leger, of het nu uit vrijwilligers of uit dienstplichtigen bestaat. Links legt - en terecht - ook niet de oorzaak van rassendiskriminatie bij het aanwezig zijn van buitenlanders in Nederland.

Bovendien zit in het leggen van dat verband een denkfout: totaalweigeraars brengen een vrijwilligersleger dichterbij, luidt de stelling. O ja? Als er nu zoveel weigeraars zijn, dat er niemand meer overblijft om vrijwillig in het leger te dienen? We hoeven ons toch niet bij voorbaat neer te leggen bij het veronderstelde feit, dat er altijd genoeg vrijwilligers en altijd te weinig weigeraars zullen zijn?

CHRIS HUINDER

ROZ mot blieve

In de loop der jaren is er menig rapport en advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) verschenen met aanbevelingen over de landelijke etheromroep, de regionale en lokale omroep, nieuwe diensten via de kabel en de pers. Het echte beleid moet echter nog steeds worden geformuleerd in een allesomvattende media-nota van minister Brinkman van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, die de gewoonte heeft te pas en te onpas wat proefballonnetjes op te laten van wat wel eens een nieuwe politieke omroepstrijd kan gaan worden.

Onder deze minister Brinkman zal eindelijk de media-nota worden afgemaakt. Erg lang kan hij daar trouwens niet mee wachten, anders is het nieuwe beleid al achterhaald door de technische ontwikkelingen. Evenals bij de vorige grote omroepstrijd in 1964, toen Nederland het unieke geval van een kabinetskrisis over radio en TV beleefde, zit de politieke lobby ook nu allerminst stil. Nog niet zo lang geleden bleek de lobby van de Limburgse Gedeputeerde Staten zijn werk in Den Haag goed gedaan te hebben. Minister Brinkman heeft namelijk het voornemen kenbaar gemaakt zendmachtiging te willen verlenen aan de SROL, voluit de *Stichting Regionale Omroep Limburg*,

en daarmee kenbaar gemaakt Limburg als een ideaal testgebied voor nieuwe mediavormen te zien. Brinkman, met aan zijn zijde de Limburgse zakenlieden en andere notabelen, willen de SROL niet naast de Radio Omroep Zuid (ROZ) laten funktionieren maar in plaats van de ROZ. En dat, terwijl de regionale radio in Limburg al 38 jaar door de ROZ wordt verzorgd. Sinds de jaren zeventig is de ROZ zich gaan ontwikkelen tot een regionale omroep welke nogal eens kritisch het politieke en maatschappelijke gebeuren in Limburg aan de orde stelde. Minderheden in de Limburgse samenleving komen aan bod, terwijl activiteiten van aktiegroepen, vakbeweging e.d. in de ROZ-nieuwsberichten aan de orde komen naast berichten van de bestuurlijke organen. Kortom, de ROZ is een onafhankelijke omroep die, waar nodig, ook kritisch durft te zijn. En dat is lastig voor de Limburgse CDA-politiek, de zakenlieden en de notabelen, want kritiek kan niet in Limburg. Het is daarom niet zo verwonderlijk, dat het kollege van GS de SROL direkt van harte heeft gesteund onder het mom van "meer representatief voor Limburg". En wat representatief is, bepaalt het kollege van GS en ene heer Brinkman die daarmee wel eens in aanvaring zouden kunnen komen met de aanbevelingen van de WRR. Ik heb rapport nr. 24 van de WRR (Samenhangend mediabeleid), dat op verzoek van de regering is geschreven nog maar eens uit mijn bureaulade te voorschijn gehaald en wat lees ik daar? Instelling van nieuwe regionale omroepen is slechts gerechtvaardigd indien *de bewoners* van een bepaalde regio er behoefte aan hebben en er aan mee willen betalen; er is geen reden om regionale omroep *van bovenaf* op te leggen. Waarvan akte! Vanuit Limburg is er inmiddels een breed verzet op gang gekomen tegen de plannen om de ROZ monddood te maken. Naast de PSP hebben andere partijen (CPN, D'66, PPR en PvdA), de FNV en tal van andere organisaties scherp protest aangetekend tegen de voornemens van minister Brinkman, en zij hebben de vereniging "Vrienden en vriendinnen van de ROZ" opgericht. De bedoeling daarvan is om aan te tonen, dat de ROZ steunt op een brede laag van de Limburgse bevolking. Deze aanslag op het omroepbestel is immers niet alleen een Limburgse aangelegenheid, want wat in Limburg gebeurt kan ook met andere regionale omroepen gebeuren.

PETER DROS

EXTRA

De PSP-jongerenkrant (op de pagina's 21 t/m 24) verschijnt onder verantwoordelijkheid van het PSP-jongerenkollektief.

Een volledig overzicht van de uitgaven van de PSP treft U in het midden van dit blad aan.

Redactie Bevrijding

POSITIEVE DISKRIMINATIE	pag. 3
WOONWAGEN-BEWONERS	pag. 4
BONDSREPUBLIEK	
De Konkret-affaire	pag. 5
de Groenen:	
een Duits alternatief	pag. 6
PSP-DISKUSSIEDAG	
genot op recept	pag. 8
BERLIJN MEI 1983	
ontwapeningskonferentie	pag. 9
ANET BLEICH	
een interview	pag. 10
VROUWEN IN DE PSP	
de geschiedenis	pag. 12
DISKUSSIE	
klein linkse samenwerking	pag. 15
PSP-STRATEGIEKONGRES	
met blaren onderweg	pag. 16
DE WAARHEID	
voor héél links?	pag. 19
1 MEI 1983	
waarheen?	pag. 26
NICARAGUA	
foto-impressie	pag. 28

De redactie is bereikbaar op dinsdag 10 mei van 19.00 tot 20.00 uur (voorafgaande aan de redaktievergadering) op telefoonnummer 020 - 267374

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Peter Dros, Chris
Huinder, Titia van Leeuwen, Alice
Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij konktrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

POSITIEVE DISKRIMINATIE

Op het PSP-kongres *Feminisme en Socialisme* werden stellingen over de positieve diskriminatie van vrouwen bij betaalde banen aangenomen. Deze stellingen riepen nogal heftige tegenreacties op.

In de Tweede Kamer werd een week na het kongres de motie-Groenman (D'66) aangenomen, waarin praktisch hetzelfde als in de kongresstellingen betoogd werd. Heeft een Kamermeerderheid een PSP-minderheid links gepasseerd? *Chris Huinder* belicht de zaak.

Elders op deze pagina staat de tekst van de aangenomen PSP-stellingen. Vooral de positieve diskriminatie van vrouwen bij ontslag stuitte op heftige bezwaren. Enerzijds waren er principiële bezwaren: de PSP behoort geen enkel ontslagbeleid goed te keuren, want dat zou betekenen, dat men ontslagen als zodanig zou aanvaarden, wat onwenselijk is. Anderzijds waren er niet minder zwaarwegende praktisch-politieke bezwaren: de PSP kan zich niet zonder aanvullende voorwaarden voor positieve diskriminatie bij ontslag uitspreken. Zou een man, die 25 jaar bij een bedrijf gewerkt heeft, eerder de laan uitmoeten dan een vrouw die een half jaar werkt? Moeten de leeftijd en de persoonlijke verplichtingen van mensen, die voor ontslag in aanmerking komen, ook niet meetellen? Moet je niet rekening houden, vooral bij kleine bedrijven, met de samenstelling van het personeelsbestand, dat overblijft, nadat er ontslagen is?

Eigen personeelsbeleid

De aanname van de stellingen heeft in eerste instantie en op directe wijze konsekwenties voor het interne personeelsbeleid van de PSP. Dat beleid moet met de kongresuitspraak in overeenstemming gebracht worden. Partijbestuursleden, die in ontslagkommissies zitten, kunnen door de uitspraak van het kongres in Nijmegen in gewetensnood komen. Dat was de teneur op de partijbestuursvergadering van 5 maart. De kongresuitspraak vormde voor de politiek sekretaris sociaal-ekonomische vraagstukken *Pier van Gorkum*, een reden om op te stappen (zie ook *Bevrijding* 6, pagina 9). In de partijbestuursvergadering van 5 maart is daarom afgesproken een werkgroep te vormen, die over de technische en politieke uitvoerbaarheid van de twee aangenomen stellingen een voorstel maken. In juli moet deze werkgroep een advies uitbrengen aan het partijbestuur. De werkgroep

wordt samengesteld uit leden van de Landelijke Koördinatiegroep van de PSP-vrouwengroep (LKG), van de sociaal-ekonomische commissie (SEK), van de Tweede Kamerfractie en de kongreskommissie.

Overheidsbeleid

Aan de andere kant van het land nam de Tweede Kamer een week na het Nijmeegse PSP-kongres de *motie-Groenman* (D'66) aan. Die motie was meeondertekend door *Hanske Evenhuis-Van Essen* (CDA), *Len Rempt-Halmmans de Jongh* (VVD), *Andrée van Es* (PSP) en *Evelien Eshuis* (CPN). De kleine rechtse partijen, SGP, GPV, RPF en de Centruumpartij waren de enige partijen, die tegen de motie stemden. Minister Rietkerk van binnenlandse zaken zegde toe de motie te zullen uitvoeren.

De motie was eind januari ingediend tijdens de commissievergadering over het emancipatiebeleid van de overheid. De motie stelde, dat sinds enkele jaren vrouwen een voorkeursbehandeling krijgen in het overheidsperoneelsbeleid bij sollicitaties; dat vrouwen nog steeds ondervertegenwoordigd zijn in middelbare en hogere overheidsfuncties, en dat het aanstellingsbeleid in overeenstemming moet zijn met het ontslagbeleid, als het gaat om het versterken van het relatieve aandeel van vrouwen in het overheidsperoneel. In de motie werd daarom de regering verzocht haar eventuele ontslagbeleid af te stellen op haar aanstellingsbeleid.

De regering-Lubbers wil het aantal formatieplaatsen bij de overheid met één procent verminderen. Dat leidt ongetwijfeld tot ontslagen. Wie moeten er dan bij de overheid het eerst de straat op? Als vrouwen over het algemeen later bij de overheid gaan werken dan mannen en als bij de overheid ontslagen wordt volgens het anciënniteitsbeginsel (wie het laatste komt, het eerste eruit) - wat alletwee het geval is - dan leidt die situatie ertoe, dat vrouwen 'bij voorrang' ontslagen worden. De motie-Groenman wil dat voorkomen. Voorop staat, dat er een evenwichtige man-vrouwverhouding in de overheidssector behoort te ontstaan. De diskriminerende werking ten nadele van mannen wordt daarbij als noodzakelijk gevolg

aanvaard. In grondtrekken spreekt deze motie dus hetzelfde uit als de aangenomen PSP-kongresstellingen. De Kamermeerderheid lijkt daarmee stukken minder moeite met diskriminerend ontslagbeleid te hebben dan een minderheid in de PSP . . . . .

Identiteit

Vele generaties lang zijn vrouwen niet aan de (betaalde) bak gekomen. Het is maar de vraag, of in deze lang.aanhoudende ekonomische recessie en bij de versterkte neiging tot automatisering zij in de nabije toekomst überhaupt nog wel de kans krijgen op een betaalde baan. Slechts een drastische arbeidstijd-

verkorting lijkt daarop uitzicht te bieden. Het uitbreken van vrouwen uit het huishouden en de bezetting door haar van allerlei maatschappelijke functies is een emancipatoir gebeuren, dat ook sociaal-psychologisch van grote invloed is op de identiteitsontwikkeling van vrouwen, luidt een veelvuldig door vrouwen gebruikt argument. De grotere en meer gespreide deelname van vrouwen aan het maatschappelijk leven, zichtbaar en buitenshuis, kan ook gunstig inwerken op de vaak hiërarchische, formele en onpersoonlijke arbeidsrelaties, die voor mannen gebruikelijk zijn. Daarnaast lijkt het me goed, dat werk minder identiteitsbepalend voor mannen wordt. Sollicitatieplicht voor mannen, lange arbeidsdagen en arbeidsdiscipline hinderen maar al te vaak een meer persoonsgerichte ontwikkeling, aandacht voor kinderen en zorg voor de huiselijke omgeving.

Tot slot lijkt het me weinig met een geïntegreerde visie op socialisme en feminisme te maken hebben, als men stelt: wacht maar, vrouwen, op werk. In het socialisme zal er werk genoeg zijn, ook voor jullie. Maar stoor ons niet bij onze arbeid!

CHRIS HUINDER

DE STELLINGEN

Tijdens het PSP-kongres *Feminisme en Socialisme* op 26 en 27 februari in Nijmegen werden twee stellingen aangenomen over *positieve diskriminatie*.

Deze stellingen zijn:

1. De PSP is bij benoemingen in vakatures en nieuwe arbeidsplaatsen bij overheid, instellingen en bedrijven voor een positieve diskriminatie van vrouwen. Onder positieve diskriminatie verstaan we dat uit een groep sollicitanten vrouwen voorgaan als ze over voldoende geschiktheid beschikken. Deze regeling geldt tot een meer evenwichtige positie op alle niveaus voor vrouwen is bereikt. Ook bij ontslagen zullen vrouwen positief gediskrimineerd moeten worden, dwz. dat voorrang wordt gegeven aan het niet-ontslaan van vrouwen, totdat een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op alle niveaus zijn bereikt. Zolang de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt slecht is, pleit de PSP niet voor positieve diskriminatie van mannen in sectoren waar voor het overgrote deel vrouwen werken. Ervaringen van mensen in vrijwilligerswerk of huishouden moeten worden meegeteld bij de beoordeling of iemand wel of niet geschikt is voor een functie. De PSP vindt dat er bij sollicitaties geen vragen gesteld mogen worden naar huiselijke omstandigheden, samenlevingsvormen en/of seksuele voorkeur van de sollicitant.
2. In het personeelsbeleid van de PSP en aanverwante stichtingen krijgen vrouwen bij de vervulling van vakatures de voorkeur bij "voldoende geschiktheid". Waar vrouwen deel uitmaken van betreffende organen nemen deze zitting in de sollicitatiekommissie. Indien vrouwen geen deel van deze organen uitmaken, worden vrouwen uit aanverwante organen uitgenodigd in de sollicitatiekommissie plaats te nemen. We geven de voorkeur aan beoordeling bij "voldoende kwaliteiten" boven "gelijke kwaliteiten" omdat bij gelijke kwaliteiten mannen vaker in banen terecht zullen komen, wegens hun maatschappelijke voorsprong (betere opleiding, meer werkervaring, betere baantjes e.d.).

Wie het weet mag het zeggen

Begin 1982 zijn de laatste van 146 wagens van het regionale woonwagencentrum IJmond vertrokken naar één van de tien kleine kampjes in vier gemeenten van IJmond-Noord. Daarmee was het proces van dekoncentratie van de woonwagenbewoners in dat gebied voltooid. Het bestuur van de 'Gemeenschappelijke regeling Woonwagencentrum IJmond' werd opgeheven en kreeg als afscheidskado een boek aangeboden. Dit boek, 'Wie het beter

weet mag het zeggen', bevat de ervaringen van de bewoners van het woonwagencentrum IJmond, dat nu dus niet meer bestaat. Stef van de Wakker, PSP-raadslid in Beverwijk, gaat aan de hand van dit boek in op de geschiedenis van de woonwagenbewoners. Een verslag van een lange weg, waarbij het eindpunt nog niet bereikt is.

Pas sinds het midden van de vorige eeuw kunnen we van 'echte' wagenbewoners spreken. Voor die tijd waren er al mensen die van het ene overnachtingsadres naar het andere trokken, maar vanaf die tijd gingen ze meer en meer in wagens wonen.

Was er in het begin nog sprake van een maatschappelijke functie (seizoenarbeid, communicatie tussen geïsoleerde plattelandsgemeenten) later werd deze functie minder, wat weer een belangrijke oorzaak was voor het wonen in wagens.

De persoonlijke kontakten met de 'gewone' samenleving namen af en de leefwijze en woonvorm werden meer en meer als 'afwijkend' ervaren en als een bedreiging van orde, zedelijkheid en gezondheid.

Vóór 1918 bestond er geen landelijke wetgeving met betrekking tot de trekende bevolking. De gemeenten waren vrij in hun optreden tegen wagenbewoners. In 1918 werd de wet op woonwagens en woonschepen van kracht. Een wet met een duidelijk politieel karakter; de gedachte stond centraal van een maatschappelijke orde die door het afwijkende gedragspatroon van een bevolkingsgroep bedreigd werd.

Bescherming tegen deze 'bedreiging' werd gezocht in afzondering, vrijheidsbeperking en dwangmaatregelen. De orde moest gehandhaafd blijven, waar de gemeenten een grote rol in moesten spelen. Zij moesten de plaats aanwijzen waar de wagens mochten staan, met als gevolg dat wagenbewoners onder ongehoord slechte leefomstandigheden moesten leven.

Latere ontwikkelingen aangespoord door doorgaans charitatieve instellingen, leidden in de veertiger en vijftiger jaren tot overheidsinitiatieven om het woonwagenvraagstuk meer systematisch aan te pakken.

Zorg voor de wagenbevolking moest aan de gemeenten weer onttrokken worden en tot voorwerp gemaakt van overheidsbeleid.

Opvoedingswet

In 1968 werd de nieuwe woonwagenwet door de Tweede Kamer vastgesteld. Een wet welke het best is te karakteriseren als een opvoedingswet. De wagenbewoners werden gezien als 'aparte' bevolkingscategorie, hun leefpatroon werd gezien als onmaatschappelijk, de woonvorm als inferieur.

De wagenbewoners hadden een achterstand ten opzichte van de normen en waarden van de overige bevolking. De bewoners moesten sociaal verheven worden, met als uiteindelijk doel de wagenbewoners weer in huizen te krijgen. Feitelijk werd er een trekverbod ingesteld, terwijl een centraal beleidsdoel werd het bijeen brengen van verspreid wonende wagenbewoners. Dan pas kon er effectief aan de integratie van deze groep gewerkt worden. Elementen en achterliggende gedachten van deze wet werden in 1943 al door de Duitse bezetter ingevoerd. *Lau Mazirel*, een advokate die zich gedurende haar hele leven heeft ingezet voor minderheidsgroepen, noemde deze woonwagenwet een voorbeeld van apartheidswetgeving, omdat daarin een bepaalde categorie van de bevolking op grond van afstamming apart gesteld werd.

Met de invoering van de wet werden kleine kampjes, vaak met politiedwang ontruimd en de bewoners op de grote regionale centra geplaatst.

Voor een deel van de mensen betekende dit in eerste instantie een materiële verbetering, anderen werden tegen hun zin in uit gemeenten waar zij vaak vele jaren woonden, weggesleept. De nadelen bleken al spoedig: ook de grote centra lagen kilometers van de woonbebouwing, mensen die elkaar niet lagen en die elkaar normaal gesproken zouden mijden stonden nu vaak zeer dicht opeen gepakt op een centrum, en er bleek een zeer aanzienlijk standplaatsentekort.

Moordende concurrentie

Doordat zoveel verschillende mensen met vaak dezelfde beroepen op de grote regionale centra bijeen waren gebracht, zoveel mensen ook tussen wie het onderling niet boterde, ontstonden er conflicten. In het geïsoleerde kamp was een oplossing niet mogelijk. Naar buiten toe werd het negatieve beeld van 'de' woonwagenbewoner in grote mate versterkt. Werk dat woonwagenbewo-

ners vóór 1970 hadden, moest opgegeven worden, omdat niemand zich meer naar het regionale centrum durfde te begeven. Daarbij kwam dat velen hetzelfde werk deden of noodgedwongen gingen doen. De concurrentie werd moordend en vele bewoners raakten hun werk kwijt.

De konklusie dat het een uitermate slechte zaak was de wagenbewoners zo te herbergen werd in de *IJmond* al enige jaren na de inrichting van het regionale centrum getrokken. Het bestuur van het woonwagenschap in de *IJmond* en de welzijnswerk(st)ers ontwikkelden in nauw overleg met de wagenbewoners al vóór de rijksoverheid deze koers insloeg een beleid waarin de opheffing van het grote regionale kamp en van de speciale voorzieningen voor de wagenbewoners voorop stonden. Gelijkzeitig met dit *dekoncentratiebeleid* werd door het woonwagenschap een weg uitgestippeld naar de opheffing van de speciale voorzieningen. Als de kleine kampjes eenmaal gerealiseerd

Een wagen op het woonwagencentrum IJmond

BONDSREPUBLIC DUITSLAND

DE VUILE WAS VAN SPIONNEN

zouden zijn, dan zouden ook alle andere voorzieningen overgenomen moeten zijn door instellingen die ook werkten voor huisbewoners: geen speciale kamp-school, geen eigen ontmoetingsruimte, geen eigen schapsbestuur, geen eigen welzijnswerk, kortom geen speciale behandeling meer. Gemeentelijke afdelingen en diensten en de algemene instellingen moeten geen onderscheid meer maken, maar wel rekening houden met achtergronden en nog bestaande achterstanden (onderwijs, werkgelegenheid enzovoort). Het is een lange weg geweest, een weg vol onzekerheden, waarbij het eindpunt nog niet bereikt is.

'Beperkte dijkbewaking'

Belangrijke stappen zijn gezet: het regionale centrum is leeg, alle bewoners wonen nu op kleine kampjes, de kinderen gaan naar het gewone onderwijs, het welzijnswerk kent geen speciale woonwagenerkers meer, en net als alle andere inwoners van een gemeente moeten wagenbewoners gebruik maken van de diensten van de gemeente, verantwoordelijkheden die ook per gemeente zijn vastgelegd. Dit zijn fundamentele voorwaarden om verder te werken aan verbetering van de positie van de woonwagenerkers. Bij de opheffing van de speciale voorzieningen was de organisatie van een gekoördineerd minderhedenbeleid in de diverse gemeenten een noodzaak vooraf. De verzekering van extra aandacht voor achterstanden, de 'beperkte dijkbewaking' zoals het werkplan 1981 van het woonwagenschap het noemde. Een fase waarin de dienstverlening voor wagenbewoners zo georganiseerd kan worden dat de wagenbewoners niet vergeten worden en dat structureel overleg met de betrokkenen gegarandeerd is. "De gemeentebesturen zijn namelijk niet meer gewend aandacht te besteden aan wagenbewoners", zoals aan het slot in 'Wie het weet mag het zeggen' wordt gekonstateerd.

Deze fase waarin het woonwagenschap, 'het' bestuur voor de bewoners, is opgeheven, luidt voor de wagenbewoners een fase in van onzekerheid. Men heeft wel vertrouwen in de nieuwe ontwikkelingen, maar toch zijn velen bevreesd.

Bepalend voor het geslaagde kleine centra-beleid in de IJmond is geweest de grote betrokkenheid van de wagenbewoners gedurende het hele proces. Juist aan deze betrokkenheid van de wagenbewoners gedurende het hele proces - het belangrijkste aspect bij de bouw van nieuwe kampjes - wordt in vele gevallen te weinig aandacht besteed. Plannen voor kleine centra worden vaak los van de wagenbewoners gedetailleerd uitgewerkt zonder met de wagenbewoners te overleggen over hun wensen, behoeften en vragen. Bij deze wijze van uitvoering dreigt dan ook het

De verkiezingen in de Bondsrepubliek zijn achter de rug. De kiezers hebben gesproken. De meerderheid van zestig procent (volgens opiniepeilingen) tegen de rakettenplaatsing heeft een parlement gekozen dat voor vijftien procent voor de plaatsing is. De kleine ommekeer van oktober '82 werd de grote ommekeer van maart '83.

In januari beleefde de Bondsrepubliek een voorproefje van de repressie die de Westduitsers te wachten kan staan: de 'Konkret'-affaire, die herinneringen oproept aan de 'Spiegel'-affaire van 1962.

Deze zaak kreeg in de Nederlandse pers merkwaardig weinig aandacht. Vandaar dat Roel Sandvoort voor BEVRIJDING een verslag doet van dit staaltje van machtspolitiek onder leiding van de Westduitse inlichtingendienst.

Het Westduitse (linkse) maandblad 'Konkret' publiceerde in het maartnummer van vorig jaar, in een bijlage van zestien pagina's, over de buitenlandse activiteiten van de inlichtingendienst (kortweg BND - Bundes Nachrichten Dienst). Dit artikel, geschreven door de Konkret-medewerker Jürgen Saupe, was gebaseerd op verklaringen en documenten van Hans Langemann. Langemann was op dat moment de hoogste ambtenaar belast met de staatsveiligheid in de deelstaat Beieren en stond in die functie onder de directe verantwoordelijkheid van de minister van binnenlandse zaken uit de deelstaatsregering-Strauss, Gerold Tandler (CSU). Langemann was van 1957 tot 1970 werkzaam voor de BND, met als laatste functie ambtenaar van de inlichtingendienst bij de ambassade van de Bondsrepubliek in Rome. Tijdens de Olympische Spelen van '72 in München was hij hoofd van de veiligheidsdienst.

Kiesinger

Het Konkret-artikel onthulde diverse buitenlandse activiteiten van de Westduitse inlichtingendienst waarbij Langemann, direkt of indirekt, betrokken was: in Italië, in het Vaticaan, in Vietnam, in de Verenigde Staten. In dat

laatste land opereerde de BND onder andere ter verdediging van Kurt Georg Kiesinger. Kiesinger was in '66 bondskanselier en leider van de 'grote coalitie' van CDU en SPD geworden. In 1968 kwam zijn rol in Hitler-Duitsland aan het licht via geopenbaarde documenten afkomstig uit de afdeling van het nationale archief in Washington waar papieren van het nationaal-socialistische rijk worden bewaard. Uit die documenten bleek dat Kiesinger werkzaam was geweest bij propaganda-acties tussen de jaren '42 en '44 onder de verantwoordelijkheid van de minister van buitenlandse zaken Ribbentrop en in verbinding stond met Adolf Eichman.

De Staatsveiligheid tast toe: het archief van Manfred Bissinger wordt ingepakt (links) en het buro van Jürgen Saupe wordt uitgevlooid (rechts)

foto's: KONKRET

Langemann reisde voor de inlichtingendienst naar Washington en weet, via de toenmalige CIA-direkteur Helms, de inhoudsopgave van het Duitse archief achterover te drukken - waardoor het zoeken in dat archief uiteraard ernstig bemoeilijkt werd - nadat eerst fotokopieën van alle documenten waarin de naam van Kiesinger voorkwam waren gemaakt.

Een vierkante cirkel

Vrij snel na de publicatie in 'Konkret' worden stappen ondernomen. Hans Langemann wordt opgepakt. De hoofdredakteur van 'Konkret', Manfred Bissinger, wordt verhoord, op grond van artikel 95 van het wetboek van strafrecht: het openbaar maken van staatsgeheimen met het vooropgezette plan schade te berokkenen (aan de Staat). Een paar maanden later ontvangt de redactie van 'Konkret' een brief van het ministerie van buitenlandse zaken waarin wordt verklaard dat de publicatie geen gevolgen heeft gehad voor de verhoudingen met de betreffende regeringen en/of de Heilige Stoel. Op dat moment zit de SPD/FDP-regering van Schmidt/Genscher nog in het zadel, maar niet voor lang meer. Nauwelijks is de regeringswissel, van Schmidt/Genscher naar Kohl/Genscher,

vervolg op pagina 6

huidige beleid weer als van bovenaf opgelegde maatregelen ervaren te worden.

Belangrijke invloed

Aan het realiseren van voorwaarden en vormen voor optimale betrokkenheid van de wagenbewoners (bijvoorbeeld door installatie van bouwteams) kan ook door PSP-afdelingen en raadsfracties in de gemeente belangrijke invloed uitgeoefend worden. Daar komt bij dat het realiseren van kleine centra alleen geen doel op zich dient te zijn. Betere woonomstandigheid is een essentieel onderdeel van de positieverbetering van de wagenbewoners maar ook vragen

rond werkgelegenheid, onderwijs, de rol van de welzijnsinstellingen en gemeentelijke diensten en bedrijven dienen tijdens het proces voldoende aandacht te krijgen. Het zijn voorwaarden die het succes van een proces naar volledige akseptatie van de wagenbewoners bepalen.

Het inzicht in de noodzakelijke coördinatie en totaal aanpak van de verschillende aspecten ontbreekt echter op vele plaatsen op schrijnende wijze. Met name het feit dat de dienstverlening ten aanzien van de wagenbewoners op de nieuwe kampjes op genormaliseerde wijze binnen het gemeentelijk apparaat en de instellingen geregeld dient te zijn, krijgt nauwelijks aandacht.

Angst, te weinig kennis van zaken over wagenbewoners en vooroordelen bij gemeenten en instellingen spelen hierbij een belangrijke rol en belemmeren een consequente doortrekking en uitvoering van het normaliseringsbeleid.

De PSP kan in de raad, in de ondersteuning van de bewoners op deze factoren wijzen en zich sterk maken om de voorwaarden te realiseren.

STEF VAN DE WAKKER

"Wie het beter weet mag het zeggen" is een uitgave van het woonwagencentrum IJmond en is te bestellen door een briefje te schrijven naar: Woonwagencentrum IJmond, postbus 65, Heemskerk. Kosten inclusief verzendkosten zijn f 19,50.

VUILE WAS VAN SPIONNEN

tot stand gekomen of er gebeurt wat. Kohl en zijn kornuiten blijken de onthullingen van 'Konkret' niet vergeten. Misschien uit naijver, vanwege de verdrievoudiging van de losse verkoop van 'Konkret' na het geruchtmakende artikel van maart '82, misschien - wat achteraf waarschijnlijker is - om andere redenen: op 11 januari van dit jaar wordt de redactie van het blad overvallen door minstens 23 nette dames en heren.

Op de ochtend van die elfde januari '83 waren Manfred Bissinger en Jürgen Saupe, om klokslag negen uur, ontboden op de dertiende verdieping van het hoofdbureau van politie in Hamburg om te worden verhoord. Aanleiding is de beschuldiging van Langemann als zouden zij betrokken zijn geweest bij verhandelingen over de verkoop van informatie en documenten over de operaties van de inlichtingendienst.

Die beschuldiging blijkt een slimmigheidje, want op dat zelfde tijdstip worden en de redaktielokalen van 'Konkret' en de woningen van Bissinger en Saupe doorzocht. Drie openbare aanklagers uit Karlsruhe en twintig rechercheurs uit Bonn doorsnuffelen de archieven, de ordners, de bureaux en de kasten van de redactie en de financiële papieren, de familiealbums, de persoonlijke post, de postzegelverzameling, de slaapkamers en de vuile was in de privé-woningen van Bissinger en Saupe. Ze zijn op zoek naar, zoals 'Konkret' later ironisch publiceert, een vierkante cirkel: ze willen de bewijsmiddelen zekerstellen die al in het blad zelf gepubliceerd zijn!

Wat ze vinden zijn een aantal cassettes met verklaringen van Langemann, papieren en documenten over een heroïne-affaire (die zich uitstrekt tot in de vriendenkring van Strauss) en een stapel onderzoeksmateriaal dat een heel ander licht werpt op de omstandigheden waaronder Baader, Ensslin en Raspe (van de Rote Armee Fraktion) in de gevangenis om het leven kwamen. Over deze laatste zaak had 'Konkret' nog willen publiceren, wat door de inbeslagname van het materiaal (voorlopig?) onmogelijk is geworden.

Maar de dames en heren speurdeuzen vonden nog meer, maar dat werd later bekend en *niet* door 'Konkret' zelf . . .

NAVO-geheimen

Veertien dagen na de overval op 'Konkret' publiceert de rechtse Springer-pers ('Bild', 'Die Welt') wat er nog meer is buitgemaakt: documenten van de NAVO met de hoogste geheimhoudingsgraad, 'Cosmic'.

Volgens 'Die Welt' bevatten die documenten plannen van de NAVO voor het geval dat het Westen moet reageren op een atoomaanval van de Sovjet-Unie. In deze NAVO-papieren staat onder andere welke doelen moeten worden aangevallen als de Russen met een eerste aanval komen.

Er is maar één mogelijkheid waarop de Springer-pers aan deze gegevens heeft kunnen komen. Toen de NAVO-documenten bij 'Konkret' in beslag werden genomen zijn zij onmiddellijk door de beambten verzegeld. 'Konkret' zelf publiceerde aanvankelijk niets over deze

vondst. Conclusie: het lek moet zitten bij het personeel van de hoofdofficier van justitie, Kurt Rebmann. Diezelfde Rebmann had de redactie van 'Konkret' per telex laten weten: "Ik wijs U er op dat U in geval van publicatie van de NAVO-documenten zich schuldig zou maken aan een zeer zware overtreding tegen de binnenlandse veiligheid van de Bondsrepubliek".

Terecht vraagt Bissinger zich af na de publicatie van het nieuws in 'Bild' en 'Die Welt', wie er nu eigenlijk landverraad pleegt: 'Konkret' of de staatsbeveiligers onder leiding van Rebmann.

"Als ambtenaren van de Bondsrepubliek 'Cosmic'-geheimen verraden, dan is dat geen zware strafdaad maar strenge beveiliging van de Staat. De atoomplannen van de NAVO worden tot staatsgeheim verklaard om ze voor de burgers geheim te houden. We leven op een atoomwapenplatform en zullen het niet weten", aldus Manfred Bissinger in zijn commentaar in 'Konkret' van maart '83.

De Spiegel-affaire

De hele gebeurtenis herinnert aan de 'Spiegel-affaire' van eind 1962. De politieke krachtsverhoudingen waren toen bijna gelijk aan de situatie van 6 maart 1983. Bij de verkiezingen van '61 haalden CDU/CSU 45,3 procent en de FDP 12,8 procent van de stemmen, de SPD kreeg 36,2 procent. Na deze uitslag bleef Adenauer (CDU) bondskanselier en werd Strauss minister van defensie. Op 3 oktober '62 publiceerde het weekblad Spiegel het tweede deel van een artikel van de hand van Rudolf Augstein over de handel en wandel van *onkel Aloys*, een kennis van de echtgenote van Strauss. Deze Aloys Brandenstein was, aldus het Spiegel-artikel in korte tijd meerdere malen miljonair geworden in de wapenhandel. In het artikel werd het succes van Brandenstein in verband gebracht met het ministerschap van Strauss. Op 26 oktober '62 werd de redactie van Spiegel overvallen door de Veiligheidsgroep Bonn onder leiding van de openbare aanklager Buback. De officiële reden daarvoor was een artikel in een volgend nummer van Spiegel over het Duitse leger. Spiegel werd beticht van landverraad, alhoewel alles wat er in dat artikel stond al eens eerder elders was gepubliceerd. Al snel kwam de waarheid aan het licht: het ging om een persoonlijke wraak van Franz Josef Strauss in verband met eerdere publicaties in Spiegel.

Naar aanleiding van deze affaire verloor Strauss uiteindelijk zijn ministersbaantje.

Nauwelijks is de combinatie CDU/CSU, na afwezigheid van veertien jaar, terug in de politieke kring of ze proberen opnieuw, met landverraad als argument, de persvrijheid in de Bondsrepubliek buiten westen te slaan.

Het feit dat de huidige 'Konkret-affaire' lang niet zoveel opschudding heeft veroorzaakt als indertijd de 'Spiegel-affaire' geeft te denken . . .

ROEL SANDVOORT

DE GROENEN

EEN DUIITS A

Op 6 maart is het ze gelukt: De Groenen zitten in de Westduitse Bondsdag. Wat de afgelopen jaren in een groot aantal deelstaatsdepartementen en gemeenteraden lukte, is nu ook landelijk een feit: de kiesdrempel van vijf procent is gehaald en vanaf 29 maart zitten zeventwintig Groenen in de bankjes.

De eerste 'rel' hadden ze meteen al te pakken: de 75-jarige Werner Vogel bleek in de dertiger jaren lid te zijn geweest van de SA. Wat voor Heuss, Lübke, Scheel en Carstens geen beletsel was (om het tot Bondsresident te brengen), was het voor deze

Nu de Groenen in de Bondsrepubliek ook hun intrede gedaan hebben in de Bondsdag is er een goede gelegenheid eens in te gaan op de standpunten die deze partij in het verkiezingsprogramma voor de verkiezingen van 6 maart heeft vastgelegd. In het artikel van de hand van het Groenen-lid *Helmut Schoebel* uit Hamburg in BEVRIJDING nummer 22/23 (15 december 1982) wordt al ingegaan op de schoksgewijze geschiedenis van deze partij.

In eerste instantie was het een klub van mensen die zich verenigden op punten van de bescherming van het milieu. Dat had tot gevolg dat allerlei standpunten over andere terreinen (sociaal-ekonomische politiek, de abortuskwestie, om een paar voorbeelden te noemen) steeds weer problemen en onenigheid meebrachten. Met het opstappen van een aantal mensen uit De Groenen is de mist duidelijk opgetrokken. In de inleiding tot het verkiezingsprogramma van deze partij kunnen we lezen "Wij voelen ons verbonden met allen die in de nieuwe democratische bewegingen meewerken: de milieubeweging, de aktiekomitees, de arbeidersbeweging, de kerkelijke initiatieven, de vredes- en mensenrechtenbeweging, de vrouwen- en de Derde Wereldbeweging. Wij vinden het noodzakelijk de activiteiten buiten het parlement door het werk in gemeenteraden, deelstaatsparlementen en ook in de Bondsdag te ondersteunen. Wij willen daardoor de activiteiten aan de basis een betere mogelijkheid geven voor het verwezenlijken van de doelen en ideeën."

Ekologie

De politiek van De Groenen steunt op vier pijlers: ekologie, een nieuwe sociaal-ekonomische politiek, de basisdemokratie en de geweldloosheid.

Ekologie betekent voor De Groenen dat onbegrenste groei in een begrenst systeem onmogelijk is, dat we onszelf en ons milieu als een deel van de natuur moeten zien. En dat we moeten afzien van een ekonomie van uitbuiting en roofbouw op de natuur en de natuurlijke grondstoffen. Op *sociaal-ekonomisch gebied* zien De Groenen dat de huidige politiek van prijsstijgingen, belastingen en subsidies de ongelijkheden in inkomens en de vermogensverhoudingen tussen arm en rijk alleen maar versterken. De steeds stijgende werke-

loosheid en de onmenselijke arbeidsverhoudingen tonen aan dat maar heel weinig mensen niet alleen beslissen over de arbeidsproduktiviteit, maar ook praktisch het alleenrecht hebben over het bestaan van velen. *Zelfbeheer* is het antwoord van De Groenen op de ekologsche, ekonomische en sociale krisis van de tachtiger jaren. Daarbij betrekken zij ook de mensenrechten en de demokratische rechten en wijzen De Groenen op de situatie van minderheden en de onderdrukte positie van vrouwen. Onder de term *basisdemokratie* verstaat deze partij een stelsel van versterkte, decentrale, direkte demokratie met vergaande autonomie en zelfbeschikkingsrecht voor basiseenheden op wijk- en regionaal niveau. Daarnaast is er, aldus De Groenen, een omvattende organisatie en koördinatie nodig, vooral als een ekologsche politiek tegen een sterke weerstand doorgezet moet worden. De, ten dele nog te ontwikkelen, eigen partijstruktuur kan daarbij als voorbeeld dienen. Zo moeten vertegenwoordigers voortdurend gecontroleerd kunnen worden en moeten zij terugroepbaar zijn (de huidige 27 vertegenwoordigers van De Groenen in de Bondsdag zullen na twee jaar hun zetels ter beschikking stellen en worden vervangen.)

Kernpunt bij de geweldloosheid is dat menselijke doeleinden niet met onmenselijke middelen bereikt kunnen worden. Voor De Groenen geldt geweldloosheid onverminderd en zonder uitzondering tussen alle mensen: binnen een sociale groep zowel als in de maatschappij als totaal, tussen volkgroepen alsook tussen volkeren. Daarnaast bestaat het recht op noodweer en de vele varianten van verzet. Een aktieve vredespolitiek is onlosmakelijk verbonden met de onafhankelijkheid van staten en de zelfbeschikking van minderheden in die staten en met de aanwezigheid van demokratische rechten.

Ontwapening

De Groenen zijn voor eenzijdige ontwapening met als doel de vredesbeweging te versterken om een doorbraak te veroorzaken, vooral tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie. Daarnaast zijn zij voor een verbod van produktie en van opslag van atomaire, biologische en chemische wapens in de hele wereld en, op de korte termijn, voor het stoppen van de produktie en stationering

ALTERNATIEF

Groene Vogel wel: nog voor zijn beëdiging trok hij zich terug. Dat pakken De Groenen in ieder geval anders aan dan de 'gevestigde partijen'. Rest de vraag wat er verder van deze partij te verwachten is. Zijn de Groenen zo wereldvreemd als hun politieke tegenstanders hen afschilderen, willen ze terug naar een hutje op de hei of bieden ze echt een alternatief voor de bewapening, de werkeloosheid, de milieuverontreiniging, de atoomenergie en al die andere problemen. Roel Sandvoort ploos hun programma uit en doet voor BEVRIJDING verslag.

van de Pershing 2 en de kruisraketten en de ontmanteling van de Russische middellange afstands raketten, als de SS-20.

Ze zijn bovendien voor het instellen van een wapenvrije zone in Oost- en West-Europa en voor de afbouw van het leger in de Bondsrepubliek.

Uittreden uit de NAVO zoek je tevergeefs in hun verkiezingsprogramma, maar wel zijn zij voor een onmiddellijk opheffen van alle militaire blokken, met name de NAVO en het Warschau pakt, juist om de verdeling van Europa (in het bijzonder de Duits/Duitse splitsing) ongedaan te maken.

Solidair leven

De sociale-ekonomische paragraaf van het verkiezingsprogramma werd nader uitgewerkt tijdens een extra kongres van De Groenen op 15 en 16 januari van dit jaar in Stuttgart. De teksten van dit kongres zijn verschenen in een aparte brochure met als titel *Zinvol werken, solidair leven*. De partij vat haar ideeën op ekonomisch terrein samen met de slagzin 'het ekologisch noodzakelijke is ook het ekonomisch betere'. De werkgelegenheidspolitiek van de gevestigde partijen (SPD, CDU/CSU, FDP) is mislukt volgens De Groenen. Het is duidelijk dat de huidige sociaal-ekonomische crisis geen tijdelijke is maar daarentegen een structurele, wereldwijde crisis. De met enorme sommen belastinggeld gefinancierde grote projekten (als de snelle kweekreaktor bij Kalkar, de startbaan-West bij Frankfurt en het Rijn-Main-Donaukanaal) hebben niet alleen desastreuze gevolgen voor het milieu, maar zijn ook on-ekonomisch.

Een sociaal-ekonomische politiek die rust op de atoomindustrie wijzen De Groenen af. Hun alternatief is drieledig: ekologisch, sociaal en basisdemokratisch. Een milieu-vriendelijk ekonomisch beleid keert zich af van de industriële groei, omdat het huidige systeem de eigen grond onder de voeten opeet. Ekologische produktie staat in het teken van een wisselwerking tussen de mens en natuur. Konkreet zijn De Groenen voor de afbouw van de atoom- en bewapeningsindustrie. Daarnaast zijn zij, voorzover mogelijk, voor de afbouw van de grootindustrie. Daarvoor in de plaats moet de ontwikkeling van milieu-vriendelijke produktiemethoden ko-

men: grondstof- en energiebesparend, arm aan gevaarlijke afvalstoffen en inzetbaar in decentrale en kleinere produktie-eenheden.

De levensstandaard is nu, aldus De Groenen, afhankelijk van de hoeveelheid van waren en diensten en wordt gezien als een vergoeding voor mensen die in hun arbeid en in hun vrije tijd kapot gemaakt worden. In een vrije sociale gemeenschap zal die hoge levensstandaard met dat doel overbodig zijn.

De kwaliteit van het menselijk leven zal dan voor een groot deel komen uit de vrije tijdsbesteding en de zelfgekozen bezigheden. Centraal daarbij staat de opheffing van het vervreemdende karakter van de arbeid en arbeidsdeling. In het kader daarvan zijn zij voor de opheffing van de *geslachtsspecifieke arbeidsdeling* (de verdeling van de arbeid op basis van het geslacht) in het huishoudelijk werk en de kinderopvoeding. Ook de invoering van een basisinkomen voor alle Westduitsers en de opheffing van de arbeidsdeling tussen het Westen en de Derde Wereld staat op hun programma.

Alternatieven

Ter bestrijding van de massale werkloosheid dragen De Groenen een keur van alternatieven aan. Zij zijn voor het overwinnen van de vervreemdende scheiding van de theorie en de praktijk,

van de hoofd- en de handarbeid, van wonen en werken, van de werk- en de vrije tijd. Hun alternatief is in de eerste plaats het totstandbrengen van grote gemeenschappen met alle elementen van alternatieve levensvormen en met de produktie op basis van een ekologische kringloop, met zelfbeschikking en een decentrale organisatie. Deze gemeenschappen moeten veelzijdig en groot genoeg zijn voor een verregaande zelfstandige verzorging op het gebied van het handwerk, de 'kleine' technologie, de tuin- en landbouw, de belangrijkste medische verzorging, het onderwijs voor kinderen, jongeren en volwassenen. Daarnaast een volledige integratie van mensen uit alle generaties, rassen, milieus en met verschillende temperamenten, handicaps of begaafdheden. De politieke struikelblokken daarvoor willen De Groenen bestrijden: de benadeling van allerlei alternatieve projekten ten opzichte van gebruikelijke ondernemers moet worden opgeheven. En de Staat moet met subsidies (bijvoorbeeld op energiebesparende technieken), belastingverlichtingen en allerlei vormen van onderzoek helpen.

De weg

Het doel is mooi, maar de weg is lang. Dat zien De Groenen ook wel in. De vakbonden en de arbeiders zijn de kameraden in de strijd, maar de vakbonden zijn in hun apparaten en organisatievormen verstart, vinden De Groenen. Tezamen met de sociaal-demokratische SPD buiten zij hun mogelijkheden niet uit, bovendien hebben deze organisaties in hun eigen bedrijven niet eens het zelfbeheer en menselijke arbeidsvoorwaarden tot stand gebracht. Voor De Groenen zijn er daarom redenen genoeg om eerder te vertrouwen op de kracht van de buiten-parlementaire activiteiten van allerlei aktiekomitees en op het organiseren van een intensief informatienet over de gevolgen van allerlei ontwikkelingen. Ze denken ook aan een *front van ongehoorzaamheid* tegen produkten en produktiemethoden die een gevaar betekenen voor de gezondheid en het milieu, de vernietiging van kostbare grondstoffen en de bedreiging van de democratie en de grondrechten. Hoog in hun vaandel staan de zelforganisatie, de bedrijven- en de vakbondsstrijd naar het parlementaire werk van de partij zelf.

Het is opvallend dat De Groenen bij het verwoorden van hun ideeën niet (of nauwelijks) gebruik maken van termen en begrippen als uit de 'oude' arbeidersbeweging. Terwijl zij wel op een aantal terreinen teruggrijpen naar oude ideeën en idealen, is het duidelijk waar hun bron ligt: in de nieuwe sociale bewegingen.

ROEL SANDVOORT

cannabis sativa (hennep)

PSP-diskussiedag

GENOT OP RECEPT ?

Koffie, thee, tabak, hash, opium, heroïne, slaapmiddelen, alcohol, trips, valium: er zijn nogal wat genotmiddelen vandaag de dag. Elke dag hebben we hier mee te maken. Bijna iedereen gebruikt, enkelen worden verslaafd. Maar de PSP heeft geen afgeronde visie over het verslavingsprobleem. Moet heroïne vrij worden verstrekt, maar de tranquilizers worden verboden? Moeten de sociale omstandigheden van de gebruikers worden verbeterd of moet er gewoon een goede hulpverlening worden georganiseerd? Moeten jeugdige prostituées gedwongen worden behandeld? *Hein Raat* en *Paul Speet* geven in dit artikel een overzicht, voorafgaande aan de diskussiedag die de landelijke themagroepen Gezondheidszorg en Politie/Justitie van de PSP organiseren op zaterdag 14 mei.

papaver somniferum (opiumplant)

Er bestaan een groot aantal middelen die de geest beïnvloeden. Het precieze effect dat bereikt wordt is afhankelijk van het type 'drug'. Zo bestaan er bijvoorbeeld *kickmiddelen* zoals nicotine, koffie en hash. Populair zijn *roesmiddelen* zoals alcohol en slaaptabletten. Een echt *trijpmiddel* is LSD. Heroïne en opium zijn bekende *verdoovende middelen*. Het enige gemeenschappelijke dat al deze stoffen hebben is, dat je je ermee aan de werkelijkheid kunt onttrekken. Ze kunnen gebruikt worden als *genotmiddel*. Een ander (positief) aspect is dat ze soms als geneesmiddel gebruikt kunnen worden. Maar er zijn ook nadelen. Het grootste is dat je eraan verslaafd kunt raken. Je kunt dan niet meer zonder zo'n stof en dat kan verkeerd uitpakken. We zullen drie soorten verslaving bespreken.

Alkoholisme is de meest voorkomende verslaving in Nederland. Het is in ons land ook de verslaving met de langste geschiedenis. Alcohol geeft een prettige roes, het vergemakkelijkt sociale contacten. Maar alcohol geeft ook grote problemen; lichamelijk, persoonlijk,

maar ook in het verkeer bijvoorbeeld. Alcoholproblematiek is zo wijdverspreid dat iedereen er wel voorbeelden van kent.

'*Drugs*'-gebruik kennen we in Nederland pas goed sinds de zeventiger jaren. Dat is anders dan in Zuid-Amerika en Azië, waar drugs een eeuwen oude traditie kennen. Bij ons worden ze echter (nog) niet geaksepteerd. Het illegale karakter bepaalt voor een groot deel de sfeer waarin deze *hard-drugs* worden gebruikt. Aanvankelijk was het gebruik beperkt tot ludieke en alternatieve kringen. Gebruik van deze drugs gold als een soort protest tegen de burgerlijke maatschappij. Maar drugsgebruik zien we nu meer bij subgroepen die niets meer te verwachten hebben van deze samenleving.

Medicijnverslaving houdt voornamelijk de verslaving aan kalmerende middelen in. In de jaren zestig werden de tranquilizers, slaaptabletten en anti-depressieve middelen populair. Wanneer je je niet lekker voelt ga je naar de dokter en krijg je een receptje. Het effect op de psyche is bij verslaving vergelijkbaar met dat van alcohol en drugs. Maar het gebruik mist het gezellige kollektieve karakter van alcoholgebruik. Bovendien is medicijnverslaving op recept wel het tegenovergestelde van het illegale heroïnegebruik. Vrouwen zijn vooral slachtoffer van medicijnverslaving. Een combinatie met overmatig alcoholgebruik komt veel voor. De omgeving merkt dit vaak niet op.

Politiek?

Wat is er nu politiek aan deze verslavingen? Je zou een verslaafde kunnen zien als een ziek iemand. Verder zou je over het gebruik kunnen zeggen dat iedereen zelf moet weten wat hij/zij doet. Niets is minder waar. Verslavingen zijn van alle kanten gezien een maatschappelijk en dus politiek verschijnsel. Het is niet toevallig dat vooral huisvrouwen aan medicijnen verslaafd raken; en dat jongeren zonder werk of toekomst in heroïne

een alternatief zoeken. Aan het begin van deze eeuw was het de arbeidersbeweging die door had dat alcoholisme een gevolg was van ellendige sociale omstandigheden.

De verslaving op zich is dus een maatschappelijk verschijnsel. Maar ook de reacties op verslavingen zijn politiek. Bij heroïneverslaving zien we dit het duidelijkst. De meeste gevolgen van heroïne komen door het illegale karakter ervan. Door de hoge prijzen op de zwarte markt is een junk de hele dag bezig met het bij elkaar schrapen (stelen) van geld voor zijn/haar dagelijkse onderhoudsdosering. Daardoor komt een junk regelmatig in contact met de politie. Methadon wordt wel gegeven als vervangingsmiddel, maar met allerlei beperkingen. Terwijl de alcoholist de drank aan alle kanten krijgt voorgeschoteld, de medicijnverslaafde de valium op recept krijgt, wordt de verslaving van de junk niet geaksepteerd. De politici behandelen het heroïneprobleem als een 'openbare orde probleem', Junks overtreden de wet door te stelen en te gebruiken. Hun ellende staat op

de tweede plaats. Vrije verstrekking wordt vaak niet overwogen omdat junks daar recht op hebben, maar omdat ze dan geen last meer geven. De overlast die junks geven en de angst van 'gewone mensen' voor junks zijn de belangrijkste redenen voor de ruime politieke belangstelling voor de heroïneproblematiek.

Met alcohol is het eerder omgekeerd. Alcoholgebruik is zo diep geworteld in onze cultuur dat politici niet goed weten wat ze ermee aan moeten. Alcoholgebruik beperkende maatregelen zijn natuurlijk niet erg populair. Toch staat ondertussen wel vast dat hoe meer alcohol er gebruikt wordt, hoe meer alcoholproblemen er komen.

Medicijnverslaving speelt zich helemaal in de huiskamersfeer af. Niemand die er last van heeft, behalve de verslaafden zelf. Daarom zie je daar goed wat voor politieke achtergronden verslavingen hebben. Wordt er daarom nauwelijks gepraat over medicijnverslaving? De PSP-Tweede Kamerfractie moest er twee jaar geleden nog aan te pas komen om een subsidie voor de 'Stichting Vrouwen en Medicijngebruik' los te krijgen.

PSP-visie

Wie kent de PSP-visie op de verslavingsproblematiek? Moet de heroïne vrij verstrekt worden en tranquilizers verboden? Moet iedereen zelf weten wat hij/zij gebruikt, of moeten de maatschappelijke oorzaken van verslavingen worden weggenomen. Bewustzijnsbeïnvloedende middelen zijn niet weg te denken uit onze samenleving. Dat zouden we ook niet willen. Wel moeten de negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden weggenomen. En ga daar maar eens aan staan. Voor socialisten hebben verslavingen een signaalfunctie. Ze komen vooral voor waar mensen de werkelijkheid moeten ontvluchten. Op het moment hebben we onze handen vol aan het opvangen van de problemen; laat staan dat we aan preventie toekomen.

coffea arabica (koffie)*belladonna*

De drie verschillende verslavingen hebben ieder een specifieke aanpak nodig. De *illegale drugs* moeten gelegaliseerd worden. Verbieden leidt niet tot oplossingen, in tegendeel zelfs, het veroorzaakt veel van de problemen. Legalisering kan betekenen dat drugs uiteindelijk een zelfde status krijgen als bij voorbeeld alcohol dat nu heeft. Een andere mogelijkheid is verstrekking onder sociaal-medische begeleiding in de *eerste lijn*. Internationale drugsverdragen moeten dus worden opgezegd. De opiumwet moet ook worden veranderd. Voor het zover is, moet er in veel gemeenten (niet alleen de grote) nu al iets gebeuren. De PSP moet met alternatieven komen bij de planning voor gezondheidszorgvoorzieningen die de gemeenten binnenkort gaan maken.

De situatie die we voor heroïne willen, bestaat nu al voor alcohol. Alcohol is lichamelijk gezien alleen een gevaarlijker stof dan heroïne. Bovendien zal de verslaving aan drugs wel nooit zo omvangrijk worden als de alcoholverslaving. Maar wat voor *preventief* beleid wil de PSP voeren ten aanzien van *alcoholproblematiek*? Alleen voorlichting geven, terwijl bekend is dat dat nauwelijks effect heeft. Of een ontmoedigingsbeleid? Zeg het maar . . .

De verslaving aan *medicijnen* is iets dat eerst eens herkend moet worden. Artsen schrijven nog steeds royaal voor, en patiënten slikken dat. De rol van de farmaceutische industrie moet voortdurend aan de kaak gesteld worden.

Gebruikers, patiënten, cliënten

Ons betoog komt erop neer, dat de PSP een algemene visie moet ontwikkelen op verslavingsproblematiek. Daaruit vloeit voort hoe wij ons nu moeten opstellen bij allerlei specifieke verslavingen. We moeten daarbij verder gaan dan alleen de heroïneproblemen. De 'huis-kamerverslavingen' geven wel geen overlast, maar zijn minstens even belangrijk. Organisaties van gebruikers, patiënten en cliënten moeten zelf een grote invloed hebben bij de beleidsbepaling. Zij weten vaak het beste wat er aan schort, hoe de hulpverlening verbeterd moet worden enz.

De vraag die overblijft is hoe ver een politieke partij moet gaan op het gladde ijs van menselijke gewoontes. Aan allerlei randvoorwaarden kunnen we iets doen. We moeten bijvoorbeeld niet aksepteren dat het drugsprobleem alleen als openbare-orde-probleem wordt gezien. Maar het is de vraag in hoeverre een politieke partij iets kan doen tegen riskant gedrag zoals het gebruik van genotmiddelen. Op de discussiedag verwachten we vrouwen, jongeren, probleemdrinkers, junks, gemeenteraadsleden en andere geïnteresseerden om hierover mee te praten.

**HEIN RAAT
PAUL SPEET**

De PSP-diskussiedag over verslavingsproblematiek wordt gehouden op *zaterdag 14 mei 1983* van 10.30 tot 15.30 uur in de Raadskelder, Pauwstraat 7, Utrecht, tel. (030) 31 62 29. De themamap wordt toegestuurd wanneer je f 6,- gireert naar postgiro 3481995 van SVS-PSP, A'dam, met vermelding van themamap 'drugsbeleid'.

BERLIJN mei 1983

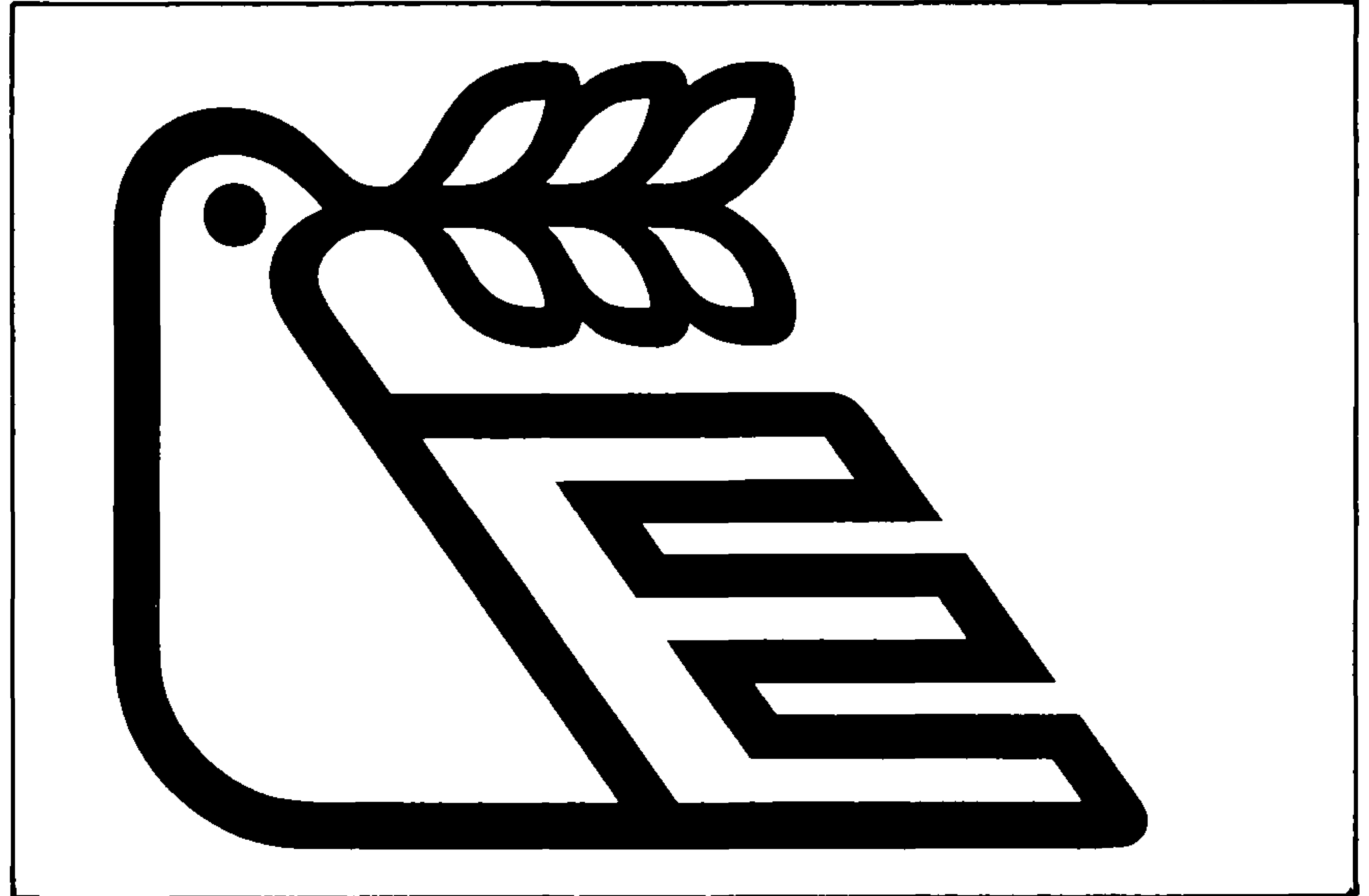
ontwapeningskonferentie

Na de eerste conferentie van zomer '82 in Brussel vindt van 9 tot 14 mei in Berlijn de Tweede Konferentie voor Europese Nucleaire Ontwapening plaats. Deze conferentie wordt georganiseerd door het Duitse sekretariaat, waarin vertegenwoordigers van de voornaamste stromingen binnen de vredesbeweging in de Bondsrepubliek zitten. De verantwoordelijkheid voor deze conferentie ligt bij het Internationaal Liaison Komitee, het komitee waarin alle vredesbewegingen vertegenwoordigd zijn die in 1980 de oproep van de Bertrand Russell-stichting ('Stop de plaatsing van de middellange afstandraketten in Europa') ondertekenden.

Nucleaire ontwapening is een zaak die niet op zich zelf staat. Alhoewel niemand de noodzaak zal ontkennen om acties te voeren tegen bepaalde raketten of wapensystemen, zal een beweging voor ontwapening, die zich beperkt tot oppositie tegen de een of andere barbaarse technologie, konstant buiten spel worden gezet. De mate van investering in barbarisme is zo hoog, dat zodra we de neutronenbom hebben tegengehouden zich de Pershing II-raket aandient. Nu de Russen hierop hebben geantwoord met het voornemen van een politiek van "Launch on Warning" (het lanceren van hun wapens bij een eerste signaal dat de tegenstander dat zal doen), kunnen we er zeker van zijn dat het Westerse antwoord de introductie van één of ander nieuw duivels mechanisme zal zijn. Chemische wapens, biologische arsenalen, zenuwgas, wapensystemen en kontra-wapensystemen in een baan om de aarde: al deze ontwikkelingen zijn in gang. Ze zullen met nieuw verzet moeten worden tegemoet getreden. Nadat de dreiging van middellange afstandwapens, waartegen de huidige massale beweging tot stand is gekomen, zal zijn overwonnen, zal het slechts een kwestie van dagen zijn voordat nieuwe monsters uit laboratoria en fabrieken zullen komen en zullen worden gereedgemaakt voor plaatsing.

De eerste conferentie

Het belang van de eerste END-konferentie (in Brussel, 1982) was dat er

mensen samen werden gebracht op twee verschillende, maar samenhangende niveaus. De Brusselse conferentie stelde het actieve verzet tegen de eskalatie in de wapenwedloop centraal. Er werden mensen samengebracht die zich onvermoeibaar hadden gewijd aan het verzet tegen de plaatsing van de nieuwe NAVO-wapens, mensen uit vredeskampen, vrouwen van de beweging bij Greenham Common en Comisio. Maar ook deden aan de discussies politici van de Socialistische Internationale, inclusief enkele van de architecten van het plan voor een kernwapenvrije zone in Europa en nobelprijswinnares *Alva Myrdal*. Prominente Euro-communisten, vakbondsmensen, leiders van verschillende middenpartijen, als ook links-radikalen, zorgden ervoor dat in Brussel zich een discussie begon te ontwikkelen tussen Noord- en Zuid-Europa. Een dialoog op dit niveau is zonder enige twijfel absoluut noodzakelijk.

De verhoudingen tussen Oost- en West-Europa zijn een mijnenveld en het is niet verrassend dat de vredesbeweging er over discussieert hoe ze moeten verbeteren. Deze discussie zal doorgaan. Maar de ontwikkeling van een duidelijke overeenstemming over wat er moet gebeuren, tussen de vredesbewegingen in die Europese landen van IJsland tot Italië, waar een pluralistisch politiek systeem bestaat, is te urgent om mee te wachten.

Vaste wil

De discussie over deze vraag zal de Berlijnse conferentie van 9 tot 14 mei bezig houden. In Berlijn zullen, evenmin als in Brussel, formele besluiten worden genomen en er zullen geen debatten over resoluties worden gehouden. Maar daardoor moet niemand zich laten misleiden. Wat in de discussies gebeurt is

fundamenteler, en serieuzer. De uitwisseling van gedachten over kwesties als deze kost tijd, opdat de deelnemers aan de conferentie in Berlijn de kans krijgen elkaars gedachten te doorgronden. De soort politiek die de niet-gebondenheid van landen, waar de conferentie van uitgaat, zouden moeten voeren, behoeft een vaste wil om het met elkaar eens te worden, in plaats van te proberen die overeenstemming af te dwingen. Daarom wordt het belangrijkste werk van de conferentie in werkgroepen verricht, die in globaal twee categorieën zijn opgesplitst: werkgroepen die een bepaald belangrijk onderwerp behandelen en werkgroepen waarin mensen deelnemen die dezelfde ervaringen delen (bijvoorbeeld vredesactivisten, soldaten, medici, vakbondsmensen, wetenschappers).

De conferenties voor Europese Ontwapening hebben erkenning gekregen van hun vijanden. De aanvallen van politici, uit zowel de Verenigde Staten als de Sowjet-Unie, laten duidelijk zien dat deze zich ontwikkelende discussie niet welkom is voor de architecten van de scheiding die Europa in tweeën snijdt. Het is symbolisch dat de tweede conferentie in Berlijn samenkomt, de zichtbare belichaming van die scheiding.

Evenals in Brussel zal de PSP ook in Berlijn vertegenwoordigd zijn, om met haar visie bij te dragen aan het dichterbij brengen van een (kern)wapenvrij ongebonden Europa.

Mensen die belangstelling hebben om aan de conferentie deel te nemen kunnen zich (lieft zo spoedig mogelijk) opgeven bij Ben Koeleman tel. 020 - 726595 of schriftelijk bij de PSP, Postbus 700, Amsterdam. De deelnamekosten bedragen f 60,- (exclusief reiskosten en eten). Aan goedkope reismogelijkheden wordt gewerkt.

Klein links ziet maar één tegenstelling

Moet klein links samengaan of moet ze gescheiden blijven opereren? Deze vraag stond centraal in de ronde tafeldiskussie in BEVRIJDING nummer 2. Deze keer een interview met Anet Bleich, redactrice van het weekblad De Groene Amsterdammer, over dit thema en over een veel voorkomende kwaal bij 'Klein Links': de monomanie. Zij schreef daar een essay over in het kerstnummer van De Groene, dat over problemen van het links-zijn ging. Reden genoeg voor Peter Zwart en Geert Dekker om daar voor BEVRIJDING dieper op in te gaan.

- Je had het in het kerstnummer van De Groene over monomaan links. Kun je uitleggen wat je daar toen mee bedoelde?

Anet: "De term is een beetje een eigen uitvinding. Ik kwam er op via de Engelse term 'one-track-minded', dat geeft het volgens mij ook aan: ééndimensionaal denken, het zien van bepaalde misstanden, het warmlopen voor de strijd daartegen, maar dan vervolgens de hele wereld en maatschappij alleen nog maar zien in termen van die ene tegenstelling, het ene hoofdeuvel dat je wilt bestrijden. Deze zuivere vorm van monomanie leidt er toe dat mensen geen nuances meer zien, en standpunten van anderen die net even afwijken als storend van de hand wijzen.

Het gaat er om dat mensen zich op één thema blind staren. Dat kan El Salvador zijn, maar net zo goed Polen. Als men op verschillende terreinen actief is, dan blijft het beeld toch hetzelfde. Men heeft een haast religieuze opstelling: men is links, en dat betekent dat men strijdt vóór het Goede en tegen het Kwade. Dat kwade kan zich concentreren in één punt, maar het kan ook zijn dat een aantal geloofswaarden van links bij elkaar worden opgeteld: vóór de vrede, tegen speculatie, vóór Nicaragua, tegen het Amerikaanse imperialisme. Deze zaken zijn de moeite waard om voor op te komen. Maar de absolute zin waarin het gebeurt en het automatisch veronderstellen dat actief zijn in de kraakbeweging en actief zijn voor El Salvador voortkomt uit precies hetzelfde grondeuvel: het systeem, het kapitalisme, het imperialisme, vind ik een vorm van monomaan denken. Deze manier van denken komt vooral bij klein links tamelijk vaak voor".

- Maar naast, bijvoorbeeld, de tegenstelling kapitaal-arbeid, zijn nu ook zaken als milieu, feminisme binnen links gehaald en verwerkt in theorieën. Is dat nu dogmatisch?

Anet: "Het heeft op z'n minst iets scholastisch en dogmatisch om al die tegenstellingen op één lijn te zetten, zeker als het zo ver gaat om van al die tegenstellingen ook nog de belangrijkste te willen bepalen. De klassenstrijd is dan toch nog het belangrijkste, daarnaast hebben we tegenwoordig de de-

mokratische strijd, de vrouwenstrijd, de milieustrijd, enzovoort, die net even iets minder zijn. Waarom wordt nooit duidelijk.

Ik vind het goed en nuttig dat links zich bezig houdt met thema's die niet tot het klassieke linkse denken behoren. Het probleem is alleen dat ze dan vaak voor honderd procent worden geclaimd. Bij de vredesbeweging denk ik dat het afweren van een kernoorlog niet iets is dat alleen uit een linkse maatschappijanalyse behoeft voort te vloeien. Dat blijkt ook in de praktijk: mensen die zich vanuit bijvoorbeeld een christelijke inspiratie daarmee bezig houden. Dan zou links de houding moeten hebben dat zij het thema erg belangrijk vindt, maar dat het niet iets is waar de rest van af moet blijven.

- Juist door meerdere interesses wil links zich ontworstelen aan die monomanie...

Anet: "Het erkennen dat er meer tegenstellingen zijn dan die ene hoofdtegenstelling, vind ik op zich heel goed. Het is ook bijna onvermijdelijk naarmate die andere tegenstellingen zich sterk opdringen. Maar het zou het beste zijn, wanneer mensen dat niet zouden zien als even zo vele stenen die toch allemaal binnen één spel, waarvan de regels door links worden gekend, thuishoren."

Zuiver links

- En wat nu als die drie kleine linkse partijen samen gaan werken, zal dat dan minder worden? Je had het onlangs over de vorming van de ZLPN, de Zuiver Linkse Partij Nederland...

Anet: "Dat risico zie ik een beetje. Je hebt nu drie kleine linkse partijen, alle drie met een eigen traditie, met eigen zwaartepunten, die alle met een handicap te maken hebben, namelijk dat ze afzonderlijk minder invloed uit kunnen oefenen dan wanneer ze tot een structurele vorm van samenwerking zouden komen. Dat zou heel goed zijn, maar er bestaat een risico dat de nuances die nog binnen de verschillende partijen bestaan, in zo'n groter geheel verloren zouden gaan. Daarmee krijgt zo'n partij het karakter van een partij die weliswaar niet vervalt in alle inkonsequenties waarin de sociaal-demokratie wel vervalt, maar die zich ook tot taak zou

stellen om zich heel scherp af te zetten tegen de PvdA en dat daarin een ideologie zou groeien van degenen die het "zuivere standpunt" verdedigen. Daarmee loop je het gevaar een nieuw sektarisme te creëren: het zich afzetten tegen het reformisme wordt zo het hoofdpunt; het idee van het hoeden van de zuiver socialistische leer lijkt me wat steriel. In het denken in monomaan links zit dat er in.

Ik denk dat de optelsom van die drie kleine linkse partijen voor een groot gedeelte gevoed is door het idee dat je dan meer kan. Zo'n samenwerking is prima, ook in relatie met de PvdA. In de PvdA zitten, zeker nu ze in de oppositie is, belangrijke groepen die zo'n samenwerking zien zitten. Wat volgens mij weer iets anders is dan het inbreken in de PvdA. Dan krijg je weer een konfliktsituatie: proberen om de linker-vleugel van de PvdA af te trekken. Daar moet je voorzichtig mee zijn. Voor individuen kan ik me die overstap voorstellen, maar als doelstelling van samenwerkend klein-links lijkt het me niet zo handig. Het eventuele nut van zo'n samenwerking zie ik in het bundelen van een aantal goede ideeën opdat die meer invloed hebben, ook om links in de PvdA te versterken en naar zo'n progressieve samenwerking toe te trekken. Het gaat er om de totale invloed van links te versterken."

Anet Bleich

Recepten

- Wat moet links dan doen om van het monomane denken af te komen?

Anet: "Je kunt heel moeilijk recepten geven voor wat links zou moeten doen om het monomane denken te doorbreken. Het zou goed zijn als er een intellectuele en misschien ook wel gevoelsmatige breuk zou komen met het denken in absoluten en totalen. Op zichzelf ben ik daar helemaal niet optimistisch over, omdat ik denk dat in deze harde tijden juist de neiging om je te verschansen in je eigen hoek en in je eigen gelijk veel sterker is. Mensen krijgen op het moment dat het slecht gaat de neiging om te zeggen: zie je wel, het gaat gewoon om de tegenstelling kapitaal versus arbeid, of: het systeem deugt niet, je ziet het maar weer, en men probeert het nog eens extra hard met de oude recepten. Wat goed zou zijn is, als mensen systematisch na gaan denken over die nieuwe tegenstellingen, over wat het betekent dat we voor een soort wereldwijde kernoorlog staan, dat bijna iedereen daar geen belang bij heeft, wat dat voor politieke consequenties heeft. Dat is één voorbeeld. Het tweede is, dat ik denk dat in een periode waarin zich een breed ongeloof in de politiek manifesteert, heel begrijpelijk, maar toch niet gunstig, een herbezinning op de betekenis van de democratie en democratische waarden en omgangsvormen, pluriformiteit, tolerantie en dergelijke door linkse groepen tot thema gemaakt zou moeten worden. En dat ze dat, meer dan tot nu toe, in hun eigen politieke handelen en denken verwerken."

- Wat houdt voor jou dat links zijn dan precies in?

Anet: "Voor mij is heel essentieel aan het links-zijn het verder afbreken van machtsposities, het verder democratiseren van de maatschappij zoals die nu is. Daar hoort ook bij: het signaleren van alle tekortkomingen in de democratie. De kritiek op die tekortkomingen van de democratie heeft zich echter zo verscherpt dat blijkbaar veel mensen niet meer zien dat die democratie toch een bepaalde ruimte voor politiek handelen biedt. Dat is ook de moeite van het behouden en verdedigen waard. Je moet je, bij alle kritiek, blijven realiseren dat het er wél is, en dat het heel onverstandig is dat te willen inruilen tegen iets dat zich aandient als socialistisch, maar dat volgens mij een terugval betekent. Op de hele gang van zaken in het bedrijfsleven bestaat nauwelijks kontrôle. Dat is een misstand. Persconcentratie, natuurlijk dat speelt allemaal en je zou daar verandering in aan moeten brengen. Maar mijn punt is toch dat links niet een zelfvoldane houding moet aannemen van: we hebben democratie, waar praat je nog over, maar dat mensen beseffen dat democratische verhoudingen en grondrechten heel elementair zijn en heel belangrijk om te verdedigen. Het is ook belangrijk om solidair te zijn met mensen die daar elders, zoals in Polen, voor vechten, en die toevallig niet vechten voor het ideaal dat je op grond van de situatie hier voor ogen hebt. Maar of dat aan aktievoerders hier duidelijk te maken valt..."

PETER ZWART
GEERT DEKKER

(advertentie)

HOERA

Bevrijding verschijnt nu ook op kringlooppapier! MD, het maandblad van de Vereniging Milieudefensie, was tien jaar geleden het eerste blad dat in Nederland op kringlooppapier verscheen. Nog steeds wordt in MD veel aandacht besteed aan alle kanten van het milieuprobleem. Vraag een proefnummer aan of neem een abonnement voor f 20,- per half jaar. VMD, postbus 102000, 1000 HB Amsterdam, tel. 020 - 221366.

Voor wie alles over kringlooppapier wil weten, is er het boek "Alles over kringlooppapier". Het is te bestellen door f 7,75 over te maken op giro 1995200 van Stichting Milieuwinkel, Amsterdam, o.v.v. Alles over KP.

MD

VERENIGING MILIEUDEFENSIE

LENTE 1983

Eén van ons komt net ziek van een sportieve wandelvakantie terug. Er stond een koude wind, terwijl zij dacht dat het voorjaar was en een muts dus overbodig. De andere ondergetekende wil maar steeds niet op vakantie gaan, geplaagd door een geestelijke schoonmaakwoede: alle klusjes moeten af, zelfs deze kolom.

Lente 1983.

De PSP-aanval op de heteroseksualiteit houdt de gemoederen, ook in de media, bezig. Daarbij lijkt het soms alsof geprobeerd wordt de discussies terug te brengen tot een minder bedreigend niveau, tot iets liefs-geitewollers, zoals de PSP maar al te graag en vaak wordt afgeschilderd. Waarmee niets ten kwade wordt gezegd van goede wollen sokken en muts.

Koot en Bie bijvoorbeeld leken onze discussies over feminisme en heteroseksualiteit af te doen als een "vorm"-kwestie. Ze zeiden: als Snip en Snap (in hun travestie-rollen) veertig jaar geleden begrepen waren, zaten we nu niet met zoveel ellende over vrouwelijkheid en mannelijkheid. Daarmee schenen ze te bedpelen dat mensen mannelijke en vrouwelijke eigenschappen in zich dragen (zoals ook in de PSP-stukken stond), maar dat het van de omgeving en de kleding afhangt, wat van deze eigenschappen veruiterlijkt wordt. Als je als man speelt dat je vrouw bent, dan komen vanzelf je vrouwelijke eigenschappen boven; het vrouwelijke deel van je innerlijk veruiterlijkt zich dan. Je gebaren worden dan zachter en ronder. Tenminste als je een man bent en vrouwenkleren aantrekt, waardoor het vrouwelijk deel van jezelf naar "buiten" komt. Volgens Koot en Bie hangt het dus slechts van je kleren af, of je je "als man" of "als vrouw" gedraagt en overkomt. Het uiterlijk van mensen staat centraal in hun gedachtengang en de uiterlijke vormgeving zou het gedrag bepalen. Dit heeft ons nogal beziggehouden deze week. We hebben in deze kolom zo'n jaar geleden eens over vorm en inhoud geschreven. Boze reactie gehad. We waren voorbijgegaan aan het feit dat vorm en inhoud samenhangen; de hele PSP verdiept zich trouwens te veel in de inhoud en naar verhouding te weinig in de vormaspecten, aldus deze brievenfrees. We gaan nu dus dat verzuim goedmaken. We vroegen ons af welk gedrag wij tot uitdrukking brengen met onze "vorm", d.w.z. met onze kleren. Wij plegen niet op hoge hakken te lopen, maar zouden we ons misschien door het aantrekken van dat schoeisel en het aanleren van de bijbehorende loop, "meer vrouw" gaan voelen en met een bronstige voorjaarsblik in de ogen gericht op het verleiden van "echte mannen"?

ik heb niets tegen mannen, maar...

Helaas, we geloven er niet echt in voor onszelf. De ervaring die een van ons onlangs had om in een kabaret-optreden te worden getooid met pruik, jurk, hoge hakken en netkousen, bracht vooral een gevoel van "travestie" teweeg: het "spelen" van iets of iemand anders. Een boeiende ervaring overigens. We merken echter dat dit uiterlijk van (nieuwe?) vrouwelijkheid andere reacties teweeg brengt, vooral bij mannen, dan onze gebruikelijke spijkerbroek. Verbazingwekkend, hoe een simpele "vorm"verandering zo'n eroties gekleurde opwindung veroorzaakt. Verandering van vorm is dan ook niet in de eerste plaats bepalend voor je eigen gedrag, al moet je je wel aanpassen aan de beperktere stap-afstand, maar vooral voor het gedrag van anderen. En die verbaasde en waarderende reacties van anderen kunnen ons natuurlijk doen besluiten ons vaker met deze vrouwelijke veren te tooien. Om zo bijvoorbeeld gemakkelijker de gewenste resultaten te boeken in discussies over zwaarwegende problemen; een machtsmiddel wordt het dan. Gezien de eerste reacties, moet het lukken. Het zou ons overigens niet verbazen als dit zeer eenvoudig lijkend, maar uiterst geraffineerd middel, al veelvuldig wordt gepraktiseerd. Wij hebben het helaas wat laat ontdekt. De discussies in de PSP over middelen om de door ons gewenste maatschappij te realiseren, gingen over pacifisme en nooit over de machts-elementen in dit soort seksegebonden (nee, niet rolpatronen) middelen. Dat komt waarschijnlijk aan de orde op het eerstvolgend pacifismekongres waar het toch ook over geweldloze feministiese strategieën zal moeten gaan.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

Daar zat ik dan voor al die mannen

De positie van vrouwen binnen de PSP krijgt de laatste tijd in de partij veel aandacht. Het 'Feminisme en socialisme'-kongres van eind februari was een duidelijk voorbeeld en bij het Wetenschappelijk Buro van de partij loopt een onderzoek naar de positie van vrouwen in de PSP.

Hoe zat dat vroeger in de partij? In het boek 'Ontwapenend, geschiedenis van 25 jaar PSP' wordt de positie van vrouwen weinig uitgewerkt. Voor Inge Strubbe (betrokken bij het onderzoek van het Wetenschappelijk Buro) en Paul Denekamp (één van de schrijvers van 'Ontwapenend') reden om het beeld te verduidelijken door middel van een gesprek met vier vrouwen die in het, al dan niet recente, verleden actief zijn geweest in de PSP. De deelneemsters aan het gesprek waren Mia Lezer, Ineke Hoogsteder, Ellen Santen en Dorian de Haan. Het was een geanimeerde discussie. Over de verhouding van mannen ten opzichte van vrouwen in die tijd, over de verhouding van de PSP tot de vrouwenbeweging en waarom zo weinig vrouwen actief waren in de partij. Maar de eerste vraag was hoe hun ervaringen als vrouw in de PSP was.

Mia: "Wat me opvalt is dat je je niet zo verschrikkelijk bewust was van die vrouwengeschiedenis. Je was een soort 'Doornroosje' in het politieke woud. Je had er geen idee van dat je nog gewekt moest worden. Ik ben vanaf '58 lid, maar ik had geen enkele ambitie om een baantje of functie binnen de PSP te krijgen. Maar wat me het meest opviel, toen ik eindelijk op congressen mijn mond open durfde te doen, was dat er als je wat gezegd had, achter je een man opstond die nog even ging verklaren wat je bedoelde. Je werd heel erg als onmondig beschouwd, maar ze waren wel aardig tegen je. Ik kwam in '63 in de partijraad en werd al snel vice-voorzitter. Ik dacht dat je je daar toch geen buil aan kon vallen. Toen werd natuur-

Ineke Hoogsteder (links) en Dorian de Haan

foto: Eduard de Kam

lijk net de voorzitter ziek en moest ik het van hem overnemen. Daar zat ik dan voor die menigte van bijna honderd mensen, voornamelijk mannen. Ze zaten voortdurend grappen te maken over de manier waarop ze me aan moesten spreken: voorzitster, mevrouw de voorzitter, voorzitteres.

"Door de 'Women strike for peace', een internationale vredesaktie van vrouwen, kwam ik in '64 voor het eerst in aanraking met de min of meer politieke vrouwenbeweging. 'Women strike for peace' hadden hele nieuwe aktiemethodes. Ze gingen agenten bloemen aanbieden. Die wisten dan niet hoe ze het hadden. Toen ik met hen in contact raakte dacht ik: 'Verrek die vrouwen hebben originele ideeën. Dat moesten we in de PSP ook maar eens bundelen.'

Veel pret

Ineke: "In '67 zijn mijn activiteiten in de PSP begonnen. Ik had mijn tweede kind gekregen en mijn man had net zijn doktoraal gehaald, waarna hij full-time ging werken. Toen dacht ik ineens: "En ik dan . . .?" Ik ben een opleiding gaan doen en actief in de PSP geworden. Ik werd lid en ben meteen begonnen met het opzetten van een afdeling in Castricum. Een paar maanden later vroegen ze me al of ik in het gewestbestuur van Noord-Holland wilde komen. Toen ik daar eens kwam kijken op een vergadering werd ik geïntroduceerd als een heel actieve vrouw. Toen ik tegensputterde dat ik pas een paar maanden lid was, werd me de mond gesnoerd.

"Ik kreeg in die tijd steeds meer kon-

takten met meiden die later *Dolle Mina* zouden gaan vormen. Het waren vrouwen die, net als ik, politiek actief waren, zowel binnen de PSP als in de CPN, en die het gevoel hadden dat hun belangen niet aan bod kwamen. We hadden enorme publiciteit en veel pret. Het leek wel alsof we met z'n honderden waren, terwijl het in het begin maar een klein groepje was. Het ging mis toen we gingen proberen de boel te koördineren, dat leek precies op de mannenwereld. Er moest orde in de chaos komen, maar we hadden allemaal zulke andere ideeën dat dat niet lukte. Ik herinner

me, dat in het Werkprogramma '71-'75 van de PSP een onderdeel *Man-Vrouw* moest worden opgenomen. Dat werd een samenvatting van de aktiepunten van Dolle Mina. Op het kongres leek niemand te snappen wat een vergaande konsekwenties het verwerpen van man-vrouwrollen voor het beleid van de PSP zou moeten hebben.

"Met Dolle Mina hadden we een zwartboek over abortus in elkaar gezet dat heel wat losmaakte. Via *Stimezo* kwam de eerste abortuskliniek in Arnhem tot stand. Vlak daarna kwam de onze in Beverwijk, wat later *Bloemenhove* zou worden. Daar ben ik gaan werken. Ik was nog niet lang bezig of de volgende verkiezingen stonden voor de deur. Toen kwam ik op de derde plaats. Ik vond dat er zoveel mogelijk vrouwen in vertegenwoordigende lichamen moesten gaan zitten. Maar ik kwam niet in de Kamer. Daar was ik heel opgelucht over, want de politiek ingaan bleek het betreden van een mannenwereld. Er wordt van je verwacht dat je snel en adequaat normen leert verinnerlijken die de jouwe niet zijn: Je laat je emoties niet zien, verbale agressie beantwoord je met tegenagressie en als je doodmoe bent laat je dat niet merken. Daarna ben ik alleen nog actief gebleven in Castricum."

Vrouwen anders zien

Ellen: "In '66 werd ik lid van de PSP. Vanwege allerlei kommit ees (Algerije, Vietnam) waarin ik actief was geweest, werd ik ook in de PSP bekend. Ik werd

Mia Lezer, 56 jaar, uit Weesp, heeft Nederlands en Algemene Taalwetenschappen gestudeerd en is nu wetenschappelijk hoofdmedewerkster bij Algemene Onderwijskunde. Ze was lid van de PSP van 1958 tot 1974; ze was vice-voorzitster van de Partijraad, schreef een aantal malen in 'Bevrijding' over konsumenten-zaken.

Ineke Hoogsteder-Van Stroe, 40 jaar, uit Castricum, werkt part-time als docente. Ze is lid van de PSP vanaf 1967, heeft in het gewestbestuur van Noord-Holland gezeten, stond in 1971 vijfde en in 1972 derde op de PSP-kandidatenlijst voor de Tweede Kamer en zit nu nog in het bestuur van de afdeling Castricum. Ze was verder actief in Dolle Mina.

Ellen Santen, 42 jaar, uit Amsterdam, onderwijzeres en nu werkzaam in het volwassenenonderwijs. Van 1966 tot 1975 lid van de PSP. Ze heeft in afdelingsbesturen gezeten en in de schaduwfractie bij de Provinciale Staten in Noord-Holland. Zij was één van de initiatiefneemsters tot de oprichting van de eerste PSP-vrouwengroep.

Dorian de Haan, 33 jaar, uit Amsterdam, heeft Nederlands en Algemene Taalwetenschappen gestudeerd, en is nu wetenschappelijk medewerkster ontwikkelingspsychologie. Ze is sinds 1972 lid van de PSP, heeft geen functies bekleed, zat wel enkele jaren namens de PSP in de landelijke werkgroep van 'Wij Vrouwen Eisen'.

foto: Eduard de Kam

Ineke Hoogsteder (op de voorgrond) met achter haar van links naar rechts Dorian de Haan, Ellen Santen en Mia Lezer

na een tijdje vice-voorzitter in Amsterdam en ook ik moest vaak op het laatste moment de voorzitter vervangen. Ik herken wat Mia zegt over de vergaderingen: Er waren inderdaad altijd mannen met moties van orde. En altijd die vergadertruuks. Dolle Mina was in die tijd al actief. Dat ging eigenlijk langs me heen: Ik was onderwijzeres en politiek actief en vond mezelf daarom al gemanicpeerd genoeg."

"Toen gebeurde er het één en ander in mijn relatie, waardoor ik persoonlijk in de knoop raakte. Ik ben toen in een vrouwenpraatgroep gegaan. We vonden veel herkenning bij elkaar in onze positie als vrouw. Mijn solidariteit met vrouwen werd steeds groter.

Toen is een *Werkgroep Vrouwen* opgericht, waar ook vrouwen van buiten de PSP bij kwamen. Dat was binnen de partij een moeizame weg. We kregen aanvankelijk veel tegenwerking. Zelfs een kleine subsidie voor postzegels kon er eerst niet af, maar later lukte dat wel. Dit alles maakt duidelijk dat je als vrouwen ontzettend goed moet zijn om iets voor elkaar te krijgen."

"In die PSP-vrouwengroep richtten we ons eerst op het samen lezen en doorspreken van de schaarse socialistische en feministische teksten die er toen waren.

Tegelijkertijd zijn we aan de gang gegaan om een marxistische theorie over huishoudelijke arbeid te ontwikkelen. Naar aanleiding van die discussie over huishoudelijke arbeid heeft *Barbara Meeter*, die ook in onze vrouwengroep zat, een huisvrouwenfilm gemaakt die in het hele land heeft gedraaid. Verder hebben we in Nederland actie gevoerd tegen *Nestlé babyvoeding* voor de Derde Wereld. Hierover hebben we ook een brochure uitgegeven. We hebben een scholingsmap gemaakt met de titel *'Wie geen feminist is, is geen revolutionair'*. Maar een themanummer van *'Radikaal'* over feminisme ging niet door, omdat de redactie er niet voor voelde."

"Toen we twee jaar draaiden hebben we een weekend georganiseerd voor PSP-vrouwen in het hele land. Daar is de basis gelegd om ook in een aantal andere steden PSP-vrouwengroepen op te zetten. De vrouwen uit onze groep zijn vooral in de autonome vrouwenbeweging actief geworden, niet in de partij."

Uitgetest

Dorian: "Ik ben pas in '73 actief geworden. Een jaar ben ik trouw op vergaderingen van mijn afdeling geweest, maar ik kon er niet erg betrokken bij

raken. In mijn herinnering wordt er voortdurend gestemd over kandidaten voor bestuursfuncties. Ik heb voornamelijk geluisterd en geplakt. Ik wilde al langer iets met feminisme, het stencil met de oproep voor een bijeenkomst van PSP-vrouwen kwam op het juiste moment. Vanaf het begin vond ik de dingen die we in die groep deden spannend. We waren met eigen vragen bezig zonder voortdurend het gevoel te hebben dat je het allemaal nog niet wist."

"Vanuit de PSP-vrouwengroep-Amsterdam ben ik in '74 betrokken geraakt bij *Wij Vrouwen Eisen*. Later zijn meer PSP-vrouwen actief geworden in de plaatselijke committees. Een tijd zijn we als PSP-vrouwen binnen 'Wij Vrouwen Eisen' regelmatig bij elkaar geweest. Rond '75 zijn we voor het eerst als PSP-vrouwen naar een afdelingsvergadering gegaan om de vragen die er leefden te beantwoorden. We werden daar uitgetest, of we wel genoeg over allerlei zaken hadden nagedacht. Zo werd ons gevraagd wat ons standpunt was ten aanzien van het recht van vrouwen op werk bij de stijgende werkloosheid. Toen we antwoordden dat ze dat soort vragen toch ook niet aan bijvoorbeeld Surinames zouden stellen, werd er goedkeurend geknikt. Na die tijd werd er vanuit de PSP steeds meer aan ons getrokken. Er was zelfs sprake van een sekretariaat voor ons binnen het partijbestuur. Dat wilden we niet. Voornamelijk omdat je dan erg veel op je dak krijgt en zelf niet meer uit kunt maken waar je je energie aan besteedt. De meesten uit onze groep zijn in de vrouwenbeweging actief geworden: 'Wij Vrouwen Eisen' dus, het Vrouwenhuis, ABVA-vrouwen, Vrouwen bellen vrouwen, Fem-Soc platform en dat soort."

Niet emotioneel

Ellen: "Doordat je op een andere ma-

nier met elkaar was gaan praten in de praatgroepen en ook bij de PSP-vrouwengroep, ging ik steeds meer doorzien hoe het werkelijk ging. Er was geen echte belangstelling voor elkaar. Er werd helemaal niet naar elkaar geluisterd, het was alleen maar het eigen stokpaardje wat er naar voren werd gebracht. Ik zag er het nut niet meer van, vond het zonde van mijn energie."

Ineke: "Ik heb dat als een hele slag ervaren, die ontdekking. De PSP was in je beleving iets van ergens naar toe werken en allemaal mensen die gemotiveerd waren, met inzet. En ook aardige mensen, waar je je thuis voelde, zo leek het. Op het moment dat je dat gaat doorprikken, is dat een schok; als mensen op zo'n klein nivo niet eens tot besluitvorming kunnen komen en alleen maar rationeel en niet emotioneel bezig kunnen zijn, hoe moet dat dan op groter nivo?"

Mia: "Vond je ze ook zo agressief?"

Ineke: "Het was een voortdurend ja en nee gesprek, daar kun je uren mee doorgaan. En wie de langste adem heeft die wint. Bijvoorbeeld in de gewestelijke vergaderingen ging het steeds zo. Maar lang doordenken over iets tot we er allemaal over tevreden zijn, volgens consensus, dat was er niet bij."

Ellen: "Dat ligt ook aan het partijmodel dat niet ter discussie werd gesteld. Wel zijn ze rond 1974 ook in de PSP gaan denken over een andere manier van politiek bezig zijn. Toen kreeg je die themaweekenden, rond onderwijs, rond huisvesting, rond vrouwen nog niet. Maar dat was ontzettend leuk en ging over concrete problemen en je kon als partij er uiteindelijk bepaalde standpunten uithalen."

Ineke: "Maar op de een of andere manier haalde de PSP als organisatie daar te weinig uit."

Hoe liep de samenwerking tussen mannen en vrouwen toen?

Mia: "In mijn actieve PSP-tijd had je als vrouw geen speciale contacten met vrouwen. Ik zelf ging bij diverse PSP-echtparen die ik kende even veel met de man als de vrouw om."

Voortdurend gevecht

Ineke: "Doordat ik met een aantal vrouwen part-time werkte en voor de kinderen zorgde betekende dat dat je juist vanwege de organisatie van het huishouden met andere vrouwen ging samenwerken en steeds meer met die vrouwen optrok. We kregen met z'n allen iets ironisch: 'onze mannetjes hebben het zo druk, die hebben daar geen tijd voor, zo belangrijk zijn ze ook.' Na een paar jaar tevergeefs er met ze over gepraat te hebben, waren we wel gedwongen onze eigen gang te gaan. Achteraf heb ik daar wel spijt van dat we niet langer hebben volgehouden om ze er met de haren bij te slepen."

Dorian: "Het alternatief, dat voel ik zo al heb ik zelf geen kinderen, is dat het voortdurend een gevecht is. Je kunt wel van alles afspreken maar als er onverwachte dingen gebeuren, bijvoorbeeld kinderen worden ziek, dan zie je zo vaak dat dat dan toch weer de verantwoordelijkheid van vrouwen is. En dan kun je beter zorgen dat je die dingen met andere vrouwen regelt."

Ineke: "Je werd steeds hechter met een bepaalde groep vrouwen en een andere groep ging je eigenlijk gebrek aan solidariteit verwijten."

Ellen: "Door mijn eigen ontwikkeling begon het mij steeds meer op te vallen wat het verhullende in de PSP was, namelijk dat het juist van die goed bedoelende mannen waren, die dus zo'n Werkprogramma 1971-'75 met vrouwenpunten uitstekend vonden en daar ook echt achterstonden. Maar zodra het persoonlijke konsekwenties had, dan

Vrouwen in de PSP

vervolg van pagina 13

was het anders. Dat zag je in de manier van omgaan met elkaar ook in de partij. Ik denk dat het belangrijk is dat mannen zelf met hun positie aan de gang gaan."

Ineke: "Mannen zagen het ook helemaal niet, van die huishouding. Ik herinner me de tijd dat ik op de derde plaats stond, dat ik ontzettend veel het land in moest, voor forums en zo, en dat het bestuur zich op geen enkele manier in kon leven in mijn positie met drie kleine kinderen en ook nog een part-time baan. Ze berichtten je dinsdags pas dat je vrijdag ergens moest zijn. De dag daarop kon dan worden gebeld over een interview bij de radio, of je de volgende dag om twee uur in Hilversum wilde zijn. Niemand die zei, zal ik even komen, zal ik het even van je overnemen."

Ellen: "Het wordt tot je eigen privéprobleem gemaakt terwijl je voor de partij werkt. Er wordt niet samen een oplossing voor gezocht."

Ineke: "Mannen hebben het makkelijker, die hebben de vanzelfsprekendheid van iemand thuis."

Ellen: "En al die vergaderingen rond etenstijd en uitgerekend op woensdagmiddag, dat gebeurde elke keer weer opnieuw."

Paradepaardjes

Ineke: "Als er TV-opnames werden gemaakt werd er, heel openlijk gezegd: ga jij daar maar zitten, voor het decoratieve effect, dat staat leuk. Wij noemden dat het paradepaardjeseffect."

Mia: "Ik moet zeggen dat als je er gebruik van kan maken, je dat moet doen. Je moet het met je argumenten winnen, maar daar won de PSP het toen niet mee. Als je weinig wapens hebt, dan moet je met alle wapens die je hebt werken, ook al moet je je 'vrouwelijke charmes' gebruiken."

Ineke: "Heb jij dat altijd gedurfd? Ik heb me er heel lang tegen verzet. Ik doe het nu wel maar je moet er voor kunnen kiezen, het moet niet vanzelfsprekend zijn."

Dorian: "Ik heb gehoord dat bij Dolle Mina naar bepaalde bijeenkomsten met name de goedogende vrouwen werden gestuurd om alle stereotypen over feministen en Dolle Mina de kop in te drukken."

Ineke: "Het was helemaal de tactiek van de overdrijving. Prachtig was dat, bij bepaalde acties, die meiden met koolzwarte ogen en rooie lippen allemaal naar de kapper geweest, echte femmes fatales. Dat was ook een beetje de manier waarop ik gebruikt werd voor de Tweede Kamerlijst: met een vrouw erbij halen we een zetel extra."
Dorian: "Toch vraag ik me af of als de CPN-vrouwen niet zo'n opvallend succes hadden gehad in hun partij, de PSP zoveel vrouwen uiteindelijk hoog op de lijst had gekozen."

Kinderopvang

Hoe reageerde de partij op jullie concrete politieke eisen?

Ellen: "De abortusstrijd is duidelijk een punt waarbij de rol van de PSP positief was."

Dorian: "Maar dat is een politiek issue en de PSP was daarom ook gedwongen daar een standpunt over in te nemen. Kinderopvang heeft een veel minder centrale plaats, terwijl het even belangrijk is naar mijn idee. De discussie daarover speelt zeker al vanaf Dolle Mina en ik zou wel eens willen weten wat de PSP daar op allerlei plekken, ook in de Tweede Kamer, aan concrete plannen voor heeft gemaakt."

Ellen: "In wezen waren we konstant bezig met concrete eisen maar je werd niet serieus genomen. Wat dat betreft vind ik het goed dat de vrouwen in de PSP nu bezig zijn met een discussie over seksueel geweld en pornografie en dat de PSP die ook in de Tweede Kamer aanzwengelt. In onze tijd was de PSP de partij waar het nog het beste was, het was niet voor niets dat wij in de PSP zaten of zitten."

Ineke: "Rond seksueel geweld en pornografie zijn grote discussies binnen de vrouwenbeweging met grote meningsverschillen en zo hoort het ook. Het moet een denkproces zijn van lange termijn. Je kan dit soort dingen niet automatisch omzetten in actiepunten, dat moet groeien."

Ellen: "Ik geloof ook dat Andrée van Es zo hoog is gekomen mede door de druk van de vrouwenbeweging en omdat wij er steeds op gehamerd hebben dat er meer vrouwen in functies moesten komen."

Mia: "Maar bij een discussie op de TV

zei ze, dat ze misschien over een paar jaar wel een kind wilde en er dan mee op zou houden."

Ellen: "Het goeie is dat ze het wel naar voren brengt en ter discussie stelt, hoe dat nou moet met zo'n baan en kinderen."

Ineke: "Ik denk tegenwoordig anders over de noodzaak van vrouwen in vertegenwoordigende lichamen. Er heersen daar nog steeds mannennormen en je moet je snel aanpassen om het er op z'n minst uit te houden. Zo lang het full-time werk is houd je geen tijd en energie over voor contacten met de vrouwenbeweging. Doordat je maar bepaalde delen van je persoonlijkheid kan laten zien, stomp je af. Je gaat het al gauw gewoon vinden om een vergadering uit te laten lopen ook al zitten je kinderen thuis te wachten. Je in een situatie begeven waarin je gedwongen wordt om uitsluitend op rationele gronden besluiten te nemen is net zo eenzijdig als de ons toegewezen plek aan het aanrecht."

Nu wordt er eindelijk gepraat over het splitsen van banen in vertegenwoordigende lichamen en de PSP heeft daarin geen voortrekkersfunctie. Ik vind dat het binnen de PSP-organisatie zo langzamerhand een normale zaak zou moeten zijn dat iemand als Paul geen veertig uur per week werkte aan zijn boek over

de PSP-geschiedenis. Er zou een oproep in 'Bevrijding' gestaan kunnen hebben: gezocht een vrouw met kind, die twintig uur per week aan het boek wil werken, aangeboden een man die twintig uur per week de functie van huisman wil leren".

PAUL DENEKAMP
INGE STRUBBE

(advertentie)

Kijk eens in BEVRIJDING van 2 maart, blz. 16

En? Stuurde u die kaart al in, zoals vele anderen?

U leest toch net zo graag als zij!

Wat weerhield u dan nog? Stuur op (zonder postzegel) en ontvang gratis en vrijblijvend het informatieblad over interessante nieuwe boeken.

Voor de goede orde:

- uw adres wordt nooit voor iets anders dan deze Boekenkring gebruikt en verdwijnt eruit zodra u dat wenst;
  - onze Boekenkringuitgaven bevatten wel boekeninformatie voor linksdenkende mensen, maar worden niet partijpolitiek bepaald.
- Heeft u de antwoordkaart niet meer? Een briefje is ook goed: zonder postzegel aan: Pegasus Boekenkring, antwoordnummer 2688, 1000 RA Amsterdam.

(advertentie)

HET MEDISCH COMITÉ NEDERLAND- VIET NAM BLIJFT HELPEN

Dat kan alleen met uw hulp

schreven wij vorig najaar bij het begin van de actie *Geef Viet Nam een toekomst*, *Geef de kinderen een kans*.

Die hulp is er gekomen

Tot nu is 1,1 miljoen gulden binnen gekomen voor de 28 miljoen kinderen van Viet Nam. Melkpoeder, anti-biotica en medicijnen zijn onderweg naar Viet Nam, naar kinderziekenhuizen, crèches, en medische posten om die kinderen een kans te geven.

Hartelijk dank

aan al die 25.000 gulde gevers, die de 1,1 miljoen gulden bijeen brachten. Viet Nam heeft daar wat aan. Hartelijk dank namens de kinderen van Viet Nam.

DOE MEE
GIRO 1090400
MEDISCHE HULP NOODZAAK

Medisch Comité Nederland-Viet Nam, Postgiro 10 90 400
Postbus 5701, 1007 AS Amsterdam

UITGAVEN VAN DE PSP

In deze folder treft U een overzicht van de publikaties van de PSP: het programma, brochures over diverse onderwerpen, scholingsboekjes, affiches en dergelijke. Dit materiaal is te verkrijgen bij de afdelingen van de PSP. U kunt het ook bestellen bij het landelijk bureau van de PSP. Gebruikt U dan a.u.b. de bon op de achterkant.

april 1983

VERKIEZINGS-PROGRAMMA '81 - '85

f 2,50, 48 blz., geïllustreerd, formaat 21 x 29 cm, uitgave: PSP, 1981.

In dit verkiezingsprogramma van de PSP voor de periode '81 - '85 zijn de standpunten van de PSP op de verschillende terreinen te vinden. In de inleiding wordt ingegaan op de kijk van de PSP op het parlement en de regeringsvorming. Per deelterrein worden in afzonderlijke hoofdstukken de problemen aangegeven en het beleid dat de PSP voorstaat weergegeven. Elk hoofdstuk eindigt met een lijst van punten die volgens de PSP deze periode gerealiseerd moeten worden.

BEVRIJDING

abonn. f 30,- per jaar, (voor leden bij kontributie inbegrepen) tweewekelijks blad, 16 blz., uitgave: PSP.

Bevrijding is het naar buiten gerichte blad van de PSP. Het wordt tevens naar alle leden gestuurd. Dit fleurige magazine informeert vanuit PSP-visie over actuele gebeurtenissen en PSP-activiteiten.

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

scholingstijdschrift van de PSP, verschijnt 4x per jaar, jaarabonnement f 15,-, formaat 17 x 24 cm.

'Socialistisch Perspektief' bevat achtergrondinformatie en

diskussiepunten waar de PSP en de hele socialistische beweging mee te maken heeft. Zoals: actuele ontwikkelingen in de socialistische theorievorming, vrouwenbeweging, euro-kommunisme, vakbeweging, directe democratie. De redactie streeft ernaar om leesbare teksten te brengen.

ONS GENOEGEN

abonn. f 15,- per jaar, tweewekelijks blad, 4 of 8 blz., uitgave: PSP.

Ons Genoegen is het interne mededelingenorgaan van de

PSP. Het bevat aankondigingen van de meest uiteenlopende activiteiten van de landelijke PSP. Verder heeft Ons Genoegen een discussierubriek, waarin leden discussiëren over standpunten en acties in het heden en in de toekomst. Ons Genoegen is onmisbaar voor mensen die op de hoogte willen blijven van partij-activiteiten.

DE RODE DRAAD

Abonnement f 20,- per jaar. Maandelijks, 16 pag. Uitgave: PSP-werkgroep parlementair werk.

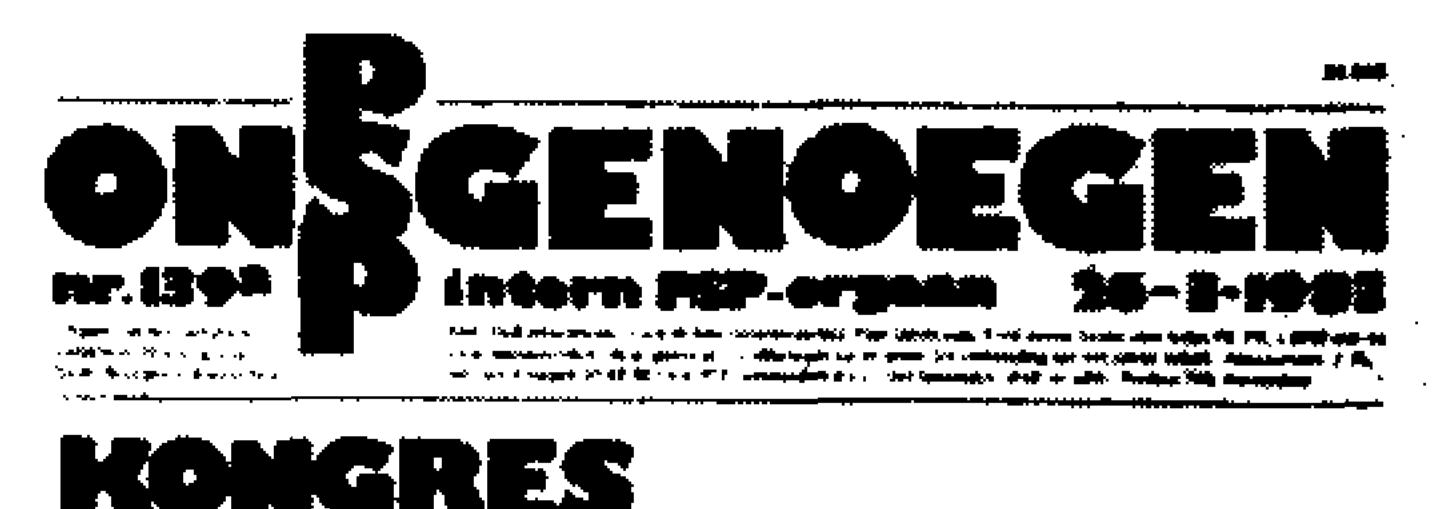
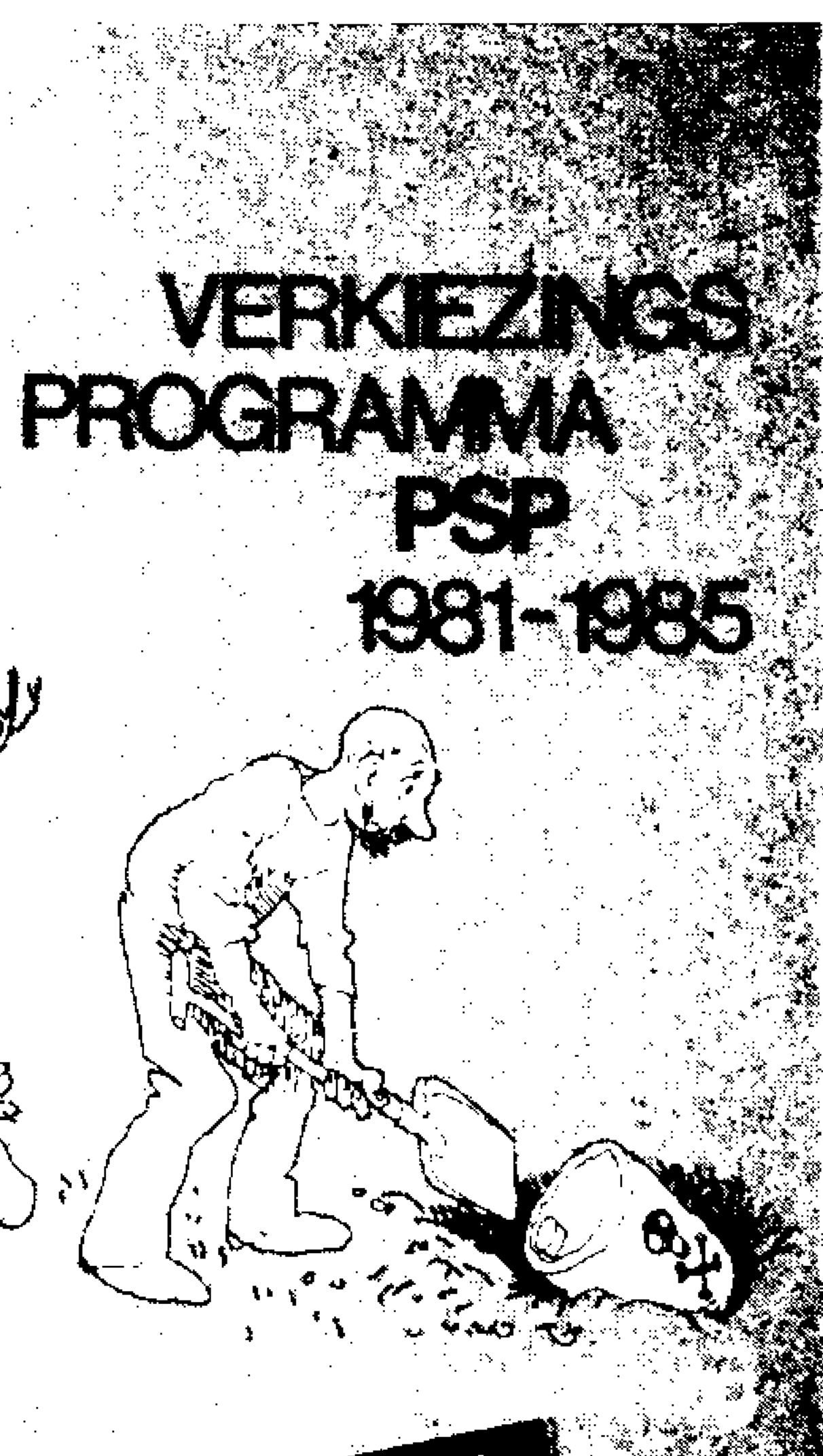
De Rode Draad is op de eerste plaats een informatieblad voor mensen in de PSP die zich met parlementair werk bezig houden, op landelijk, provinciaal of gemeentelijk nivo. Daarnaast is het voor belangstellenden beschikbaar. Het bevat informatie over activiteiten van PSP-frakties en geeft verder achtergrondartikelen over de meest uiteenlopende onderwerpen.

ONTWAPENEND

f 25,-, 280 pag., geïllustreerd, formaat 16 x 22 cm. Uitgave: Wetenschappelijk Bureau PSP, 1982.

Het boek 'Ontwapenend' is geschreven bij het 25-jarig bestaan van de PSP. Het geeft een beeld van de rol van de PSP tijdens de Koude Oorlog, bij anti-imperialistische strijd, bij buitenparlementaire acties, bij het jongerenprotest. De interne meningsvorming, de interne meningsverschillen en de verhouding tot andere partijen worden helder weergegeven. 'Ontwapenend' is een leesbaar boek, uiterst nuttig voor wie de PSP beter wil leren kennen.

de rode draad

SOCIALISME, THEORIE EN BEWEGING, DEEL 1, DEEL 2

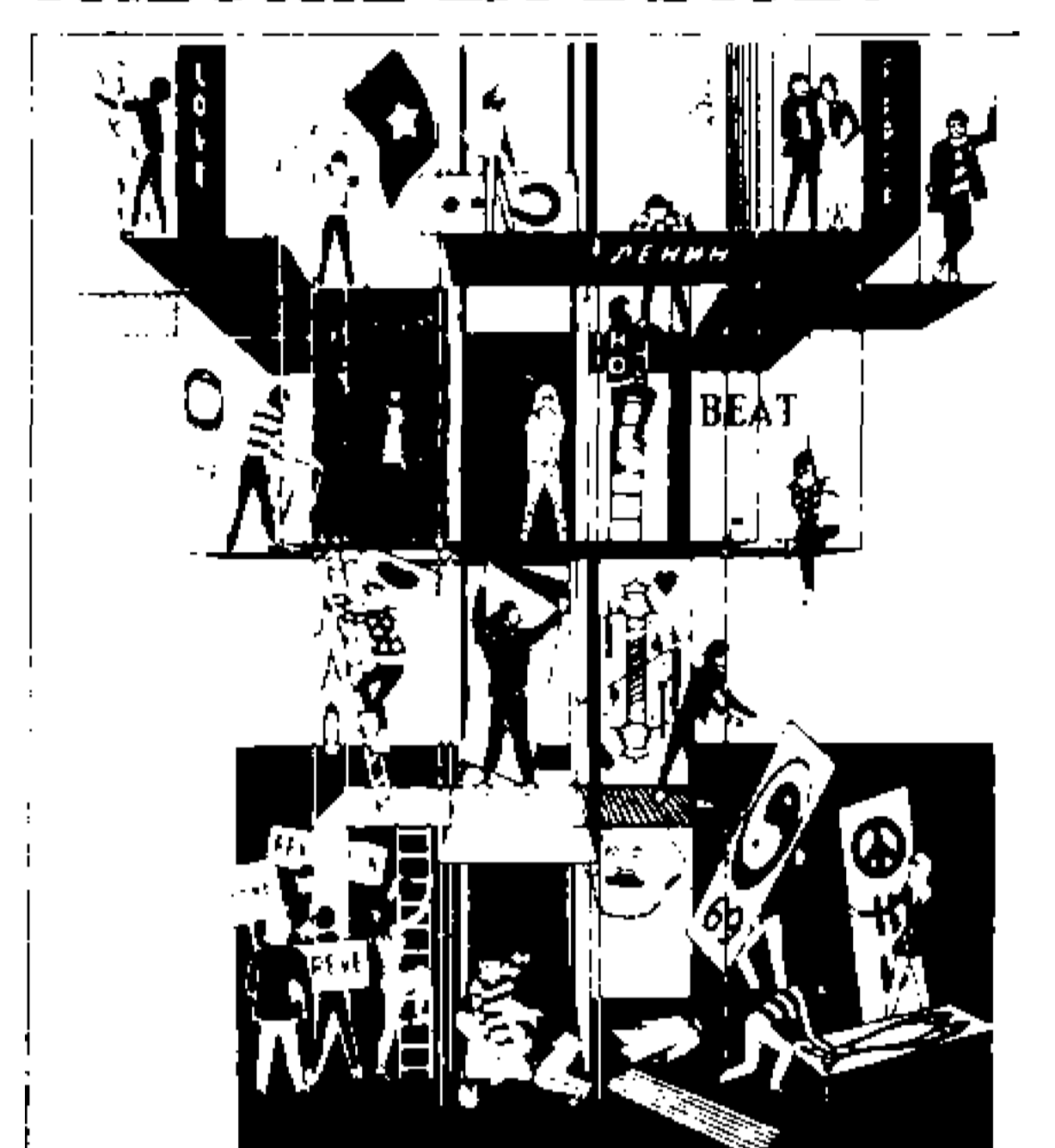
f 6,- per deel, samen 250 pag., rijk geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave PSP-SVS, 1977. In deze 2 deeltjes wordt de geschiedenis van de socialistische beweging in Nederland en Europa behandeld. Ook wordt in ruime mate aandacht besteed aan socialistische theorieën. Aan de orde komen o.a. de volgende onderwerpen: marxistische ekonomie, historisch materialisme, ontstaan socialistische beweging, Russische revolutie, imperialisme, de kommunistische beweging, na-oorlogse ontwikkelingen, de rol van het geweld, de geschiedenis van de PSP.

SOCIALISME THEORIE EN BEWEGING

DEEL 1

SOCIALISME THEORIE EN BEWEGING

DEEL 2

HOE ZIET DE PSP ERUIT?

f 1,50, 20 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: SVS-PSP, 1979.

In deze brochure wordt kort en bondig ingegaan op de PSP zelf: de doelstellingen, de weg naar het socialisme, de geschiedenis van de PSP en de organisatie van de partij. Prima geschikt als eerste oriëntatie op de PSP voor nieuwe leden en belangstellenden.

WAT WILLEN SOCIALISTEN

f 1,50, 20 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: SVS-PSP, 1980.

In dit boekje komt op eenvoudige wijze een aantal onderwerpen aan de orde waar socialistische zich mee bezig moeten houden. Zoals de kenmerken van de huidige maatschappij, de perspectieven van het socialisme en de lange moeilijke weg daar naar toe. Zonder geweld.

Vanuit een PSP-visie wordt duidelijk gemaakt wat socialistische willen.

HET SOCIALISTISCH ALTERNATIEF

f 2,-, 28 blz., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: SVS-PSP, 1981.

In dit boekje staat in het kort de geschiedenis van de PSP. Na een algemene inleiding over 24 jaar PSP wordt de geschiedenis van de PSP rond een aantal thema's gebracht: pacifisme, socialisme, vakbeweging, vrouwenstrijd, milieu en kernenergie, verkiezingen. In de eerste plaats is deze brochure bedoeld voor nieuwe PSP-leden, maar verder voor ieder die in de PSP geïnteresseerd is geschikt om meer te weten te komen over de PSP.

HEKSENTOER

PSP-VROUWEN

HET SOCIALISTISCH ALTERNATIEF

socialisme ZONDER atoombom

belangrijke geschiedenis van de PSP

SOCIALISME VOOR BEGINNERS, DEEL 1

f 3,-, 48 pag., formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP-SVS, 1982.

Deze brochure is het eerste deel van een eenvoudige schoolingskursus over socialisme. In dit deel komen aan de orde: macht, kapitalisme en socialisme; de kapitalistische ekonomie; socialistische ekonomische politiek.

TUSSEN LOKALISME EN SOCIALISME

f 9,-, 110 pag., formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP-SVS, 1982.

'Tussen lokalisme en socialisme' geeft de visie van de PSP op gemeentepolitiek. De gemeenteraad is voor de PSP naast een plaats om de socialistische politiek resultaten af te dwingen. Ingegaan wordt op de bedreigde autonomie van de gemeenten, op inspraak en zeggenschap. De belangrijkste beleidsterreinen passeren verder de revue: volkshuisvesting, ekonomie, vrouwenbevrijding, verkeer, ruimtelijke ordening, energie, onderwijs, sociale voorzieningen en politie.

HEKSENTOER

f 2,50, 32 blz., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: PSP-vrouwen, 1981.

In deze brochure geven de PSP-vrouwen hun kijk op zaken als: opvoeding van meisjes en jongens tot vrouw en man; seksualiteit, vrouwenarbeid in huishouden, betaald en als vrijwilligster. Vervolgens wat er moet veranderen volgens de PSP-vrouwen en dan de Heksenstoer: hoe is dat te bereiken.

OVER EUROKOMMUNISME

f 6,-, 128 pag., formaat 15 x 22 cm. Uitgave: PSP-SVS, 1979.

Dit boek geeft veel informatie over de ontwikkeling van een aantal Westeuropese kommunistische partijen. Met name de in Spanje, Italië, Frankrijk en Nederland worden besproken. Daarnaast wordt in enkele discussiebijdragen een beoordeling van die ontwikkelingen gegeven.

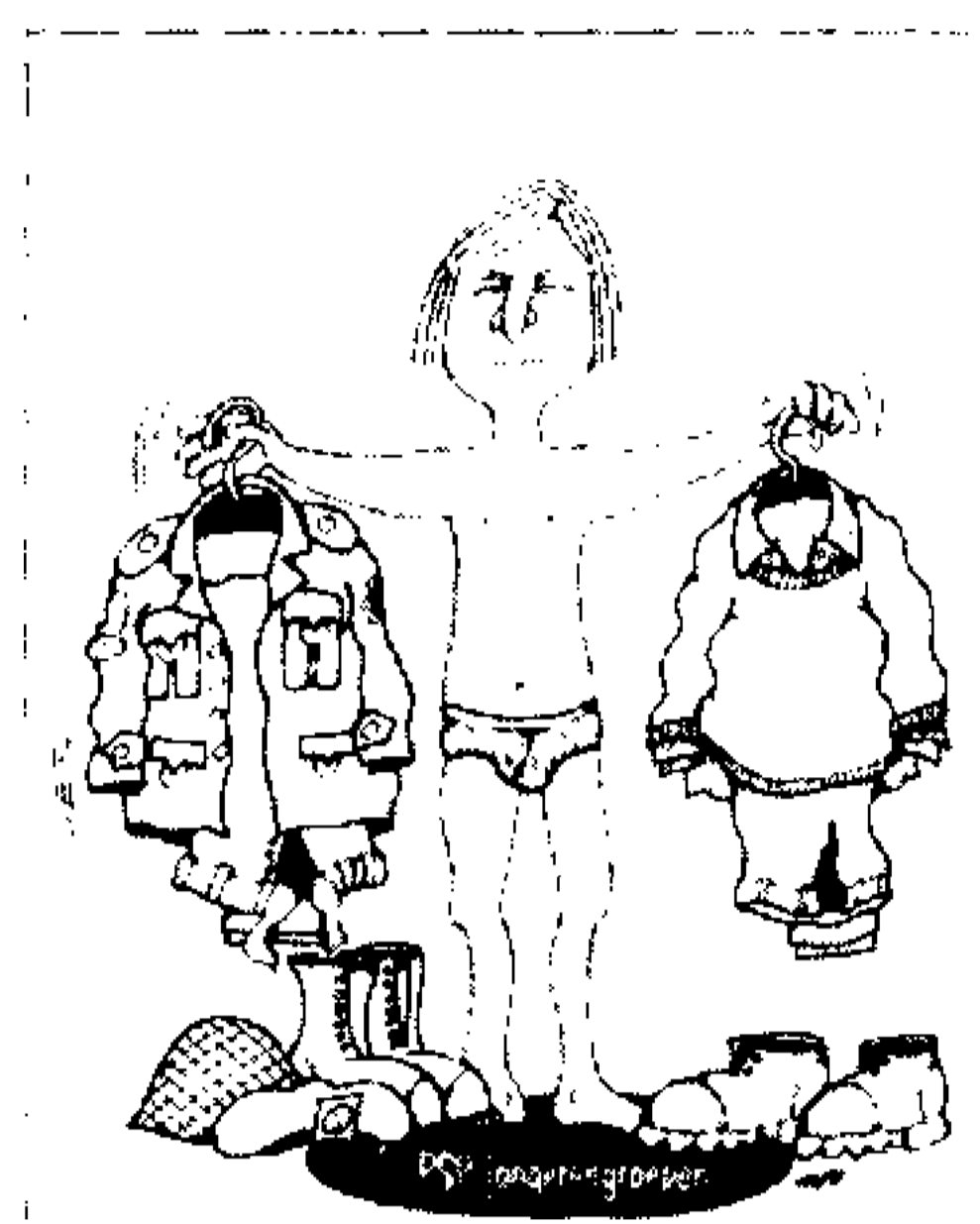
over eurokommunisme

LINKSOMKEERT! ALLES OVER DIENSTPLICHT EN DIENSTWEIGEREN.

f 3,-, 56 blz., rijk geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: PSP-jongeren, 1979.

Deze brochure is met name bedoeld voor jongeren die nog met de dienstplicht te maken krijgen. De brochure behandelt: waar het leger voor dient, over de keuring, uitstel en afstel; hoe het in dienst is en wat je daarbinnen zou kunnen bereiken: hoe je kunt dienstweigeren en wat je positie als dienstweigeraar is.

LINKSOMKEERT!

DE ONDERNEMINGSRAAD. DE PSP OVER HET WERKEN IN ONDERNEMINGSRADEN.

f 5,-, 52 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: SVS, 1982.

De vraag 'Wat doe ik eigenlijk in de ondernemingsraad?' wordt in dit boekje uitgebreid beantwoord. Aan de hand van de herziene wet op de ondernemingsraden worden de taken en mogelijkheden van OR-leden beschreven. Vooraf een beschouwing, over de OR in socialistisch perspectief: een stap op weg naar direkte democratie in de bedrijven.

NOODWET BEDRIJVEN IN MOEILIKHEDEN

f 9,50, 104 blz., formaat 17 x 24 cm, uitgave: Wetenschappelijk Buro PSP, 1981.

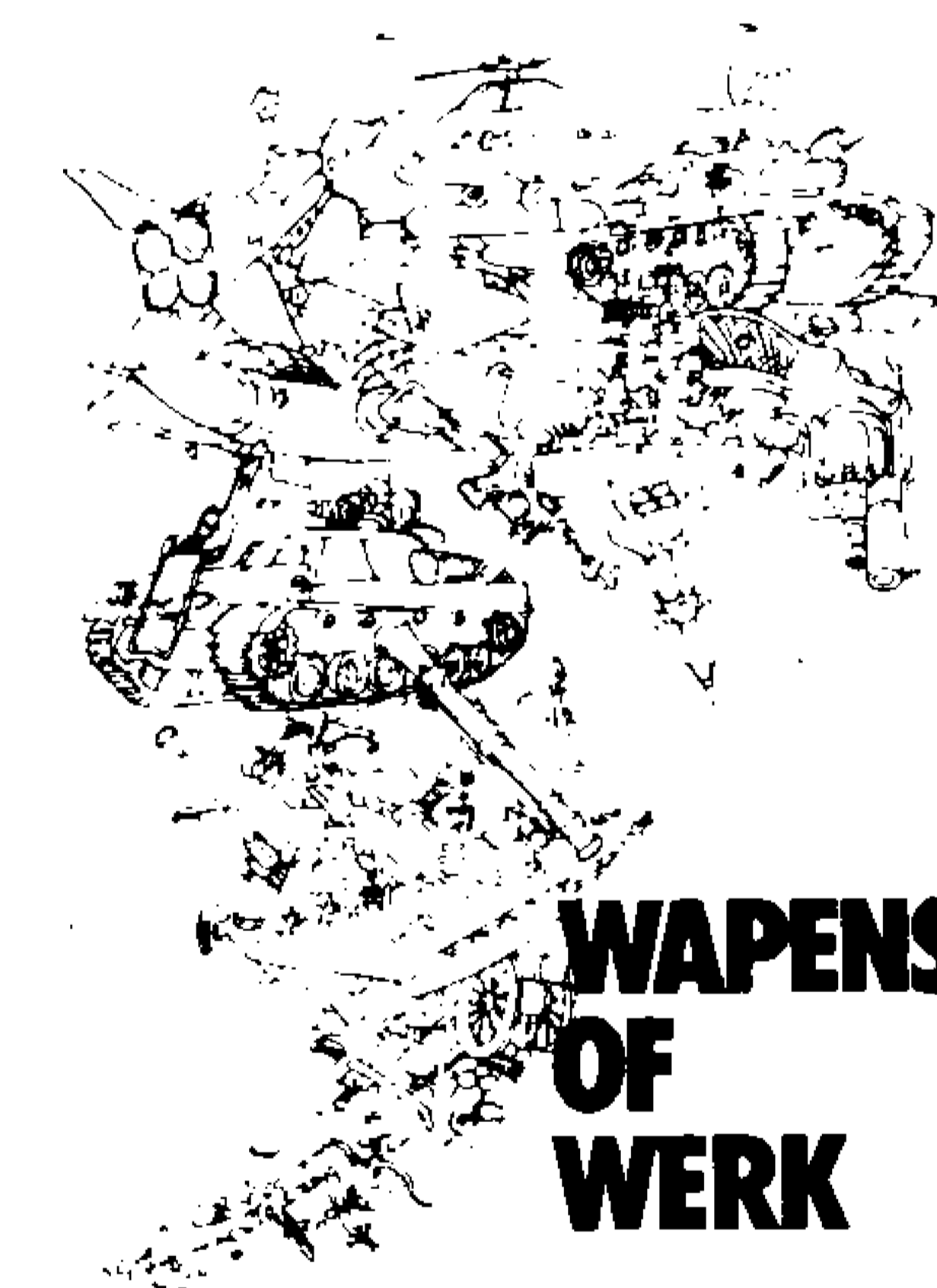
Bedrijven in moeilijkheden, dat zijn er de laatste tijd nogal wat. Over dit urgent probleem handelt dit boek van het Wetenschappelijk Buro van de PSP. Besproken worden het steunbeleid van de overheid aan deze bedrijven en de bestaande wettelijke regelingen,

zoals de surséance van betaling en het enquêterecht. In dit boek wordt een nieuwe noodwet bedrijven in moeilijkheden voorgesteld, die op korte termijn tot stand moet komen om het huidige proces van bedrijfssluitingen en grootscheepse reorganisaties een halt toe te roepen. Het behoud van de werkgelegenheid zou de centrale doelstelling van deze noodwet moeten worden.

SELEKTIEVE NATIONALISATIES EN INDUSTRIËLE DEMOKRATIE

f 6,-, 64 pag., formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP-SVS, 1980.

In deze brochure wordt ingegaan op de ekonomie-debatten onder socialistische in Frankrijk en Brittannië, over zaken als nationalisaties, planningsovereenkomsten en bedrijfsdemokratisering. Verder een bespreking van het boek 'De socialistische uitdaging' van Stuart Holland; vertaalde artikelen over de ekonomische politiek van Labour in de laatste regeringsperiode, de huidige arbeidersplannen in Brittannië en een beschouwing over de juridische mogelijkheden van regering en parlement om overheidsondernemingen te beïnvloeden.

WAPENS OF WERK

WAPENS OF WERK

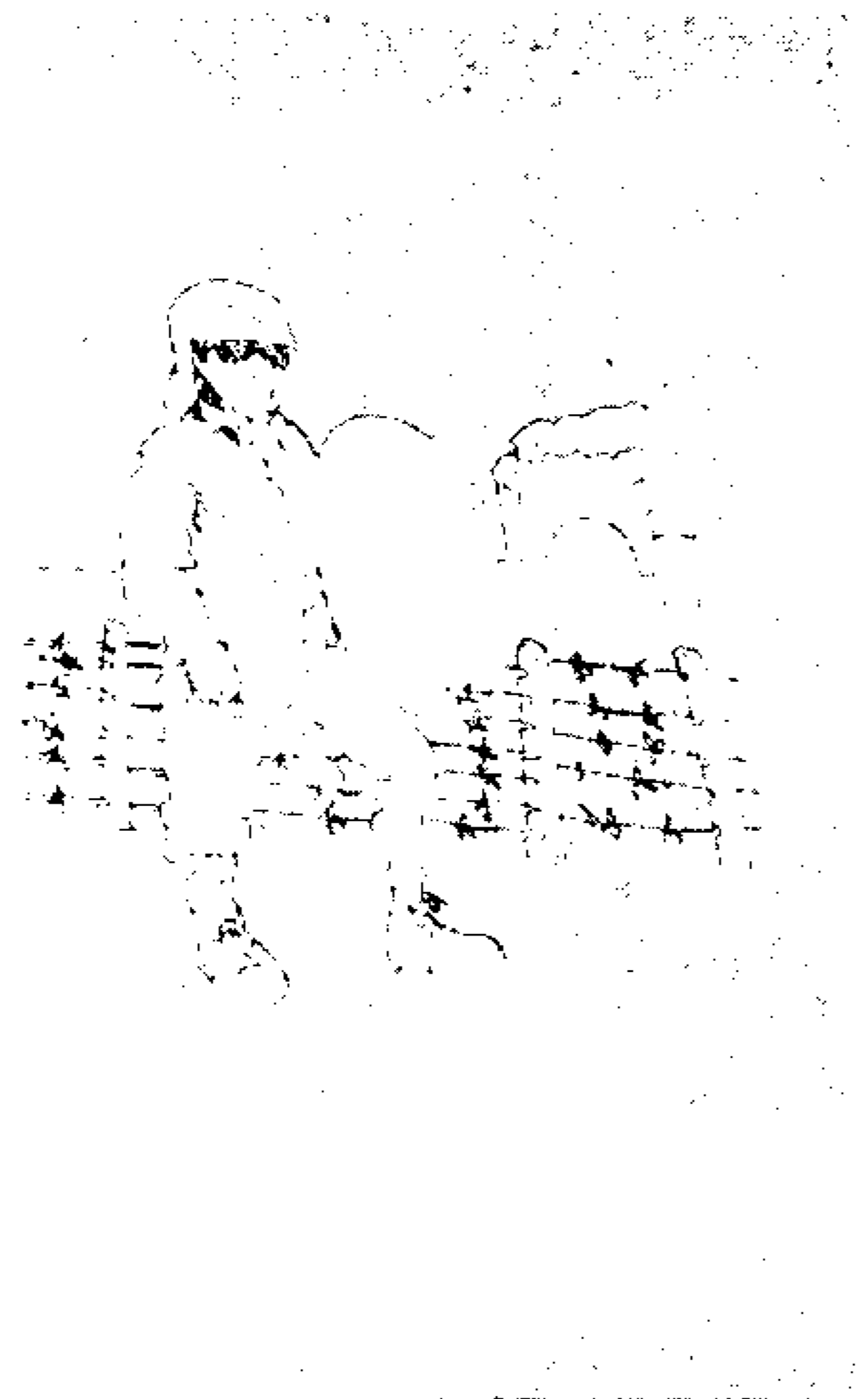
f 3,-, 48 blz., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: PSP, 1981.

In deze brochure staat de discussie over bewapening en werkgelegenheid centraal. De brochure bevat bijdragen en een verslag van de discussie van de studiedag van december '80 over dit onderwerp. Die inleidingen zijn: ekonomie en bewapening door Ben Dankbaar, De Nederlandse wapenindustrie door Jan Wijkstra, konversie en vakbeweging door Jan Prins en ontwapening, werkgelegenheid en westerse vakbeweging door Reijdo Lindroos.

DE VISIE VAN DE PSP OP ENERGIE

f 3,-, 48 blz., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: PSP, 1981.

In deze brochure wordt de visie van de PSP op energie verder uitgewerkt. Behandeld worden: energie als motor in de industrie, energie als machtsfactor, het Nederlandse energiebeleid, steenkolen, een socialistische energiepolitiek, de PSP en de anti-kernenergiebeweging.

DE VISIE VAN DE PSP OP VOLKSHUISVESTING

f 3,-, 48 blz., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: PSP, 1981.

In deze brochure een uitwerking van het programma van de PSP op het gebied van volkshuisvesting. Deze brochure begint met een overzicht van het beleid van de regering van na de oorlog. Vervolgens komen uitvoeriger aan de orde: stadsvernieuwing, huurbeleid, jongerenhuisvesting, speculatie en leegstand.

de visie van de psp op

DE VISIE VAN DE PSP OP OORLOG EN VREDE

f 3,-, 48 bla., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm, uitgave: PSP, 1981.

De problematiek van oorlog en vrede komt steeds meer in discussie. In deze brochure een uitwerking van het programma van de PSP op dit onderdeel. Aan de orde komen: de militaire machtsblokken, ontwapeningsbesprekingen, bewapening en economie, het militaire apparaat in Nederland, de bewapeningswedloop, recente wapenontwikkelingen en sociale verdediging.

OORLOG EN VREDE

SELEKTIEVE NATIONALISATIES
& INDUSTRIËLE DEMOKRATIE

DE VISIE VAN DE PSP OP OPENBAAR VERVOER

f 3,-, 32 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP, 1983.

De brochure geeft kort de ontwikkelingen in het verkeer in de afgelopen twintig jaar: hoe de auto de slag met het openbaar vervoer en fiets won. Maar ook de groei van het openbaar vervoer sinds eind jaren zeventig. De voordelen van het openbaar vervoer boven de auto worden besproken. Uitvoerig wordt ingegaan op de funeste uitwerking van de tariefsverhogingen die de regering Lubbers wil. Verder: welke verbeteringen wil de PSP bij de spoorwegen, stads- en streekvervoer.

POLITIE
DIENDER OF
COMMANDO

MET SOCIALISTISCH ELAN

f 3,-, 48 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP, augustus 1982.

In de nota 'Met socialistisch elan, antwoord aan Wagner' worden een aantal denkbeelden van de PSP over sociaal-economische politiek uitgewerkt. Er wordt aangegeven waarom het bezuinigingsbeleid niet tot economisch herstel leidt. Vervolgens wordt het beleid geschetst dat de PSP wel voorstaat: een gericht stimuleringsbeleid, een offensief sturingsbeleid per sektor en drastische arbeidstijdverkorting. Dit beleid wordt tot slot aan de hand van een economisch model cijfermatig onderbouwd.

WAT VINDT DE PSP VAN HET MILIEUPROBLEEM

f 2,-, 20 blz., geïllustreerd, formaat 21 x 29 cm, uitgave: PSP, 1981.

In deze brochure zijn een aantal artikelen over milieu uit het PSP-blad Bevrijding bijeen gebracht. Artikelen over afvalverwerking, LNG, milieubelasting, geluidshinder, mergelafgraving, Waddenzee, industrialisatie Noordzeekanaal, Lekkerkerk.

DE PSP OVER DE EUROPESE GEMEENSCHAP

f 3,-, 50 blz., geïllustreerd, formaat 14 x 21 cm, uitgave: PSP, 1979.

De EG speelt een steeds belangrijker rol in de wereld. In deze brochure wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis van de EG en het Europees parlement. Speciaal aan bod komen de beleidsterreinen: economie, ontwikkelingssamenwerking, de bewapening, repressie, energie en landbouw. Wat doet de EG en welk beleid wil de PSP.

POLITIE, DIENDER OF COMMANDO

f 5,-, 62 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP, 1981.

De politie is vaak in discussie. In deze brochure geeft de werkgroep justitie en politie van de PSP haar kijk op de politie, de bewapening, de bijzondere eenheden zoals observatie- en arrestatieteams, de Mobiele Eenheid, de Centrale Recherche Informatiedienst, de klachtenprocedures. Naast informatie, soms ook 'gevoelige', bevat de brochure standpunten van de PSP en enige aanzetten tot verandering.

NAVO STEUNPILAAR VAN HET KAPITALISME

f 3,-, 48 blz., geïllustreerd, formaat 14 x 21 cm, uitgave: PSP, 1979.

In deze brochure wordt de visie van de PSP op de NAVO uiteengezet. Ingegaan wordt op vragen als 'leidt de NAVO-bewapening tot vrede?', 'Waar toe dient de NAVO-bewapening?' en 'Moet Nederland uit de NAVO treden?'. De Koude Oorlog, de bewapeningswedloop, de strategie van de NAVO, de bemoeienissen van de NAVO in Zuidelijk Afrika en de NAVO als intern onderdrukkingsapparaat komen eveneens aan de orde.

SPANJE NIET IN DE NAVO

f 1,50, 20 pag., geïllustreerd, formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP, 1982.

In de loop van '81 en '82 werd Spanje in snel tempo de NAVO ingeloodst. De linkse regering, die in oktober '82 in Spanje aan de macht kwam, heeft beloofd alsnog een referendum te houden. In deze brochure zet de PSP uiteen waarom zij tegen een Spaans lidmaatschap van de NAVO is.

DE NADAGEN VAN DE MONARCHIE

f 2,50, 40 blz., formaat 17 x 25 cm, uitgave: PSP, 1980.

Deze brochure bevat toespraken van het symposium, dat de PSP op 19 april 1980 organiseerde onder de titel '30 jaar Beatrix? - de nadagen van de monarchie'. In de brochure staan bijdragen van Rob van Gennep, Henc van Maarseveen, Manuel Kneepkens, Fred van der Spek, Jan Rogier en Anton Constandse. De brochure bevat verder een uitgebreide opgave van literatuur over de monarchie.

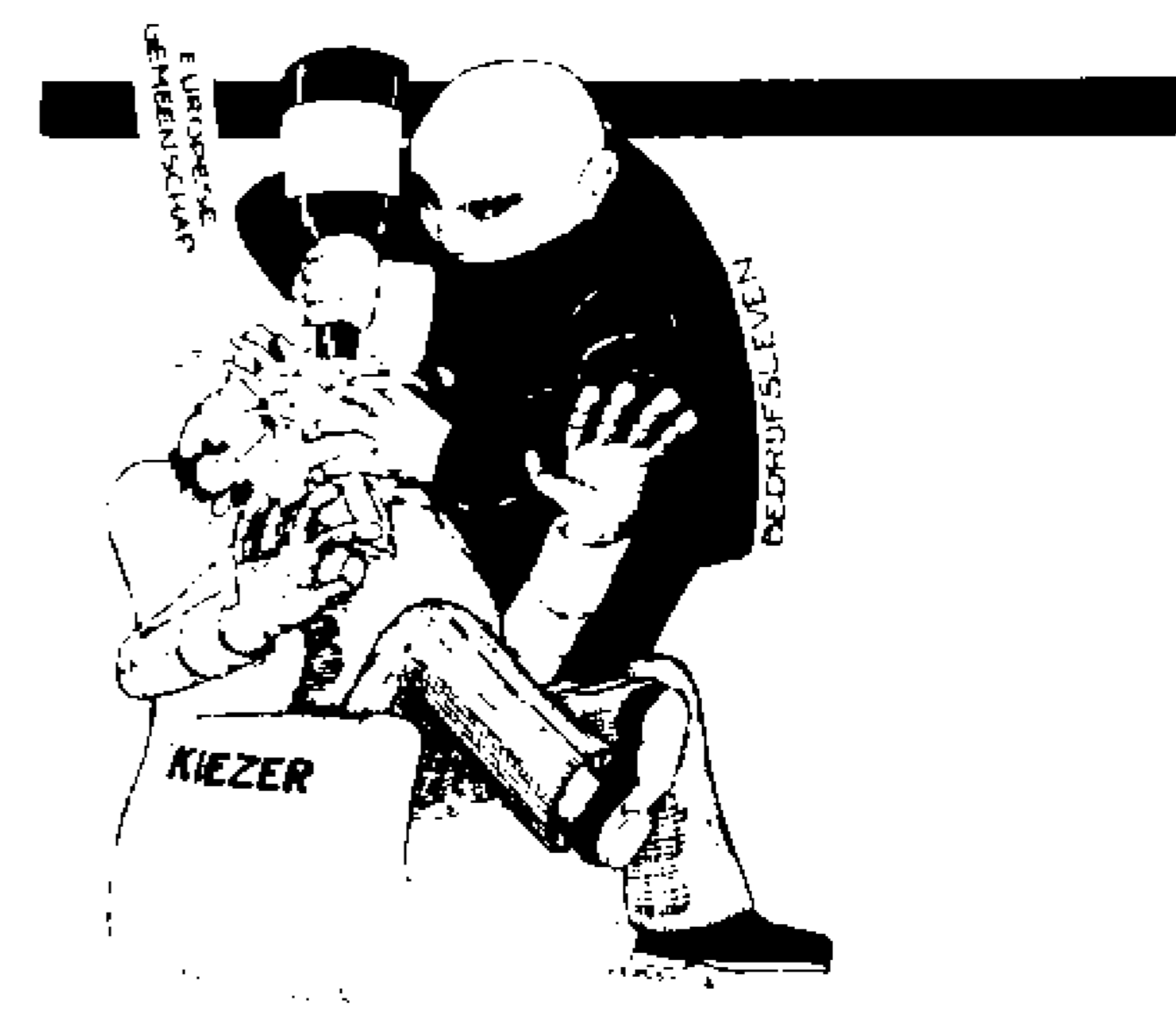
BAJESBRIEVEN AAN DE TWEDE KAMERFRAKTIE VAN DE PSP

f 3,-, 44 blz., 14 x 21 cm, uitgave: PSP, 1980.

In 1979 is de censuur op correspondentie tussen parlementariërs en gedetineerden afgeschaft. Sindsdien heeft de Tweede Kamerfractie van de PSP bijna wekelijks brieven ontvangen van gevangenen, brieven die voor zich spreken. In deze brochure zijn die brieven gebundeld. Daar waar dat nuttig was, is begeleidende informatie toegevoegd.

30 jaar steunpilaar
van het kapitalisme

de PSP over de
europese
gemeenschap

de nadagen
van de
monarchie

met bijdragen van

rob van gennep
henc van maarseveen
manuel kneepkens
fred van der spek
jan rogier
anton constandse

bajesbrieven

aan de Tweede Kamer fractie
van de PSP

BESTELBON

☐ Verkiezingsprogramma PSP '81 - '85	f 2,50
☐ Abonnement Bevrijding, per jaar	f 30,00
☐ Proefabonnement Bevrijding, een half jaar	f 12,50
☐ Abonnement Socialistisch Perspektief, per jaar	f 15,00
☐ Abonnement De Rode Draad, per jaar	f 20,00
☐ Abonnement Ons Genoegen, per jaar	f 15,00
☐ Ontwapenend, geschiedenis van 25 jaar PSP	f 25,00
☐ De visie van de PSP op ENERGIE	f 3,00
☐ De visie van de PSP op VOLKSHUISVESTING	f 3,00
☐ De visie van de PSP op OORLOG EN VREDE	f 3,00
☐ De visie van de PSP op OPENBAAR VERVOER	f 3,00
☐ Met socialistisch elan	f 3,00
☐ Wat vindt de PSP van het milieuprobleem	f 2,00
☐ De PSP en de Europese Gemeenschap	f 3,00
☐ Politie, diender of kommando	f 5,00
☐ De NAVO, steunpilaar van het kapitalisme	f 3,00
☐ Wapens of werk	f 3,00
☐ Spanje niet in de Navo	f 1,50
☐ De nadagen van de monarchie	f 2,50
☐ Bajesbrieven aan de PSP-Kamerfractie	f 3,00
☐ De PSP en de Molukse strijd	f 3,00
☐ Socialisme, theorie en beweging, deel I	f 6,00
☐ Socialisme, theorie en beweging, deel II	f 6,00
☐ Hoe ziet de PSP eruit?	f 1,50
☐ Wat willen socialisten	f 1,50
☐ Het socialistisch alternatief, geschiedenisbrochure	f 2,00
☐ Socialisme voor beginners, deel I	f 3,00
☐ Tussen lokalisme en socialisme	f 9,00
☐ Heksentoer	f 2,50
☐ Over eurokommunisme	f 6,00
☐ Linksomkeert, over dienstplicht en -weigeren	f 3,00
☐ De Ondernemingsraad	f 5,00
☐ Noodwet bedrijven in moeilijkheden	f 9,50
☐ Selektieve nationalisaties en industriële democratie	f 6,00
☐ Socialisme en parlementaire democratie	f 3,50
☐ Baas in eigen buurt en bedrijf	f 1,50
☐ Ban de bom	f 8,50
☐ Kritiek op het Brandt-rapport	f 3,50
☐ Jongerenhuisvesting	f 5,50
☐ Arbeidstijdverkorting	f 2,00
☐ Verjaarkalender, met 12 oude PSP-affiches	f 10,00
☐ Affiche 'word lid van de PSP' (40 x 60 cm)	f 1,00
☐ Affiche 'PSP' (rood met wit PSP-vignet, 60 x 80 cm)	f 2,00
☐ Affiche 'geen aanschaf nieuwe atoomraketten' (in koker)	f 4,00
☐ Affiche 'gone with the wind' (in koker)	f 4,00
☐ Affiche 'rood is gezond' (in koker)	f 4,00
☐ Affiche 'omdat ieder mens er één is' (in koker)	f 4,00
☐ Affiche PSP-vrouwen	f 1,00
☐ Vier affiches Jaap Vegter (in koker)	f 5,00
☐ 100 stickers socialisme en ontwapening, 10 x 7 cm	f 3,00
☐ 80 ronde stickers PSP (formaat rijksdaalder)	f 1,25
☐ Ronde sticker PSP, doorsnee 9 cm	f 0,25
☐ Button PSP, doorsnee 3,7 cm	f 1,00
☐ Button PSP, doorsnee 2,5 cm	f 1,50
☐ Button tegen Navo, doorsnee 3,7 cm	f 1,50
☐ Button oranje franje beu, doorsnee 3,7 cm	f 1,50
☐ Button 21 nov. 1981, doorsnee 3,7 cm	f 1,50
☐ Gebroken geweertje (broche)	f 2,00
☐ Speeldoos met Internationale plus tekst	f 12,50
☐ Juten tas met PSP-vignet	f 5,00
☐ Katoenen tas, rood met wit PSP-vignet, korte hengsels	f 5,00
☐ Katoenen tas, rood met wit PSP-vignet, lang hengel	f 5,00
☐ PSP T-shirt, maat small	f 12,50
☐ maat medium	f 12,50
☐ kindermaat	f 9,00
☐ Balpen, opschrift: PSP, postbus 700, Amsterdam	f 1,00
☐ Informatiepakket	gratis

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Woonplaats: .....

Uitknippen en opsturen naar: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam

DE PSP EN DE MOLUKSE STRIJD

f 3,-, 28 pag., geïllustreerd, formaat 21 x 29 cm. Uitgave: PSP, 1982.

De PSP-werkgroep Molukkers geeft in deze map een kijk op de situatie van de Molukkers in Nederland. Verschillende aspecten van het leven hier komen aan de orde, met name waar dat met overheidsbeleid te maken heeft: inspraak, voorlichting, werkgelegenheid, justitie en politie, huisvesting, onderwijs en welzijnsbeleid.

BAAS IN EIGEN BUURT EN BEDRIJF

f 1,50, 40 blz., formaat 14 x 21 cm, uitgave: PSP, 1978.

Deze brochure bevat de toespraken van de PSP-manifestatie Baas in eigen buurt en bedrijf van 15 april 1978: Lambert Meertens over 'de PSP over democratische machtsverhoudingen in buurt en bedrijf', Kees Walle over 'stadsvernieuwing', Erik Meijer over 'wijkraden en andere vormen van decentralisatie van bevoegdheden', Pier van Gorkum over 'baas in eigen bedrijf; het functioneren van ondernemingsraden', Frank Köhler over 'democratische akties binnen leger en politie', Cora Mulder en Frida Hengeveld over de 'positie van vrouwen in buurten en bedrijven', Bouwe Kalma over 'aantasting van democratische rechten in Nederland' en Rudi Dutschke over 'repressie in de Bondsrepubliek'.

EEN KRITIEK OP HET 'BRANDT-RAPPORT'

f 3,50, 54 pag., formaat 17 x 24 cm. Uitgave: Henk Lankhorst Stichting, 1981.

Deze brochure bevat een samenvatting van het Brandt-rapport over de internationale economische orde. Hij geeft verder kritiek op drie belangrijke onderdelen, te weten de

internationale arbeidsverdeling, de multinationale ondernemingen en het internationaal monetair stelsel.

JONGERENHUISVESTING

f 5,50, 80 pag., geïllustreerd, formaat 21 x 29 cm. Uitgave: PSP-jongeren.

Deze map geeft vooral informatie en achtergronden ten behoeve van plaatselijke akties rond huisvesting. Naast nuttige tips over het opzetten van akties en aktiegroepen, informatie over huurrechten, kraken, leegstandswet, politieverordeningen en bijdragen over de mogelijkheden van akties en over akties en geweld.

ARBEIDSTIJDVERKORTING

f 2,-, 20 pag., formaat 17 x 24 cm. Uitgave: PSP-SVS, 1982.

De brochure 'arbeidstijdverkorting' bevat drie inleidingen over dit onderwerp die Titia Bos, Wim Combrink en Bonne Wisman op een studieweekend hielden. Een veelheid aan overwegingen en argumenten die in de discussie over arbeidstijdverkorting en de vorm daarvan een rol spelen, komen aan bod, zonder tot afgeronde konklusies voor een beleid te komen.

BAN DE BOM

f 8,50, 98 pag., geïllustreerd, formaat 14 x 22 cm. Uitgave: WB-PSP en SVAG.

De studie 'BAN DE BOM' door Kerst Huisman geeft een goede en leesbare beschrijving van de akties van de jaren zestig tegen de atoomwapens en de rol van de verschillende organisaties daarbij. Tevens wordt ingegaan op de oorzaken van de opkomst van de ban-de-bom-beweging en het afnemen ervan aan het eind van de jaren zestig.

kerst huisman

ban de bom

de beweging tegen kernwapens, 1960 - 1969

Klein linkse samenwerking

In afdelingen, het Partijbestuur en op andere plaatsen binnen de partij wordt de laatste tijd intensief gediscussieerd over samenwerking met de CPN en de PPR. En terecht, want het gaat hier om een belangrijk en omstreden onderwerp. Konkrete aanleidingen zijn momenteel de voorstellen van het Partijbestuur voor het Strategie Kongres (dat de PSP in juni '83 organiseert), het Kongres waar ook een besluit zal moeten worden genomen over deelname aan de verkiezingen voor het Europees Parlement samen met deze twee partijen.

Daarnaast wordt door de redactie van het dagblad De Waarheid de PSP nauwer bij haar krant betrokken en blijken de PPR en de

DE BIJDAGEN

Bijdragen aan de discussie over de samenwerking van 'klein links' mogen niet meer zijn dan 800 woorden. Teksten kunnen, liefst in getypte vorm, worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Nadere informatie: Roel Sandvoort, tele. (020) 26 73 74.

CPN van hun kant steeds meer bereid tot nauwere samenwerking over te gaan. Het Partijbestuur vindt het belangrijk dat deze discussie niet alleen in het interne orgaan On(s)Genoegen en in een aantal afdelingsbladen wordt gevoerd. Het is een discussie die alle leden en sympathisanten van de PSP aangaat.

Op initiatief van het Partijbestuur organiseert de redactie van Bevrijding daarom een discussie voor de komende tijd tot het juni-kongres (of kort daarna) over de *samenwerking van 'klein links'*. Deze discussie wordt geopend door *Bob van Schijndel*, gemeenteraadslid voor de PSP in Amsterdam.

DE PSP IS NOG NIET VERGETEN...

Links van de sociaal-democratie (PvdA) bevinden zich vier partijen die in ledenaantal en stemmenaantal relatief klein zijn: PSP, CPN, PPR en SP. Zij doen alleen hun best zich parlementair en buiten-parlementair te versterken. Zij houden ten koste van veel geld en menskracht elk hun eigen organisatie en partijblad in stand. Aktieve leden werken zich in en buiten parlementaire organen uit de naad om iets van de partij-idealen te verwezenlijken.

De vraag ligt voor de hand of dit naast elkaar bestaan en werken van deze kleine radikaal linkse partijen uit oogpunt van doelmatigheid te verdedigen is en of hier geen sprake is van verspilling van geld en menselijke energie. Deze vraag dient zich weer in volle hevigheid aan nu PSP, CPN en PPR de laatste jaren in aanhang, politieke inhoud en mentaliteit steeds meer op elkaar gaan lijken. (Met de SP blijven grote verschillen door o.m. hun gebrekkige partijdemocratie en hun ontkenning van vrouwen- en homo-strijd). In hoeverre PSP, CPN en PPR inhoudelijk en strategisch naar elkaar zijn toegegroeid zou een boeiend onderzoek waard zijn. Zelf merk ik dat het mij van landelijke verkiezing tot landelijke verkiezing moeilijker wordt op forums uit te leggen wat vandaag de inhoudelijke verschillen tussen deze drie partijen zijn. Ik kom de laatste jaren niet veel verder dan te wijzen op de verschillende ontstaansgeschiedenissen en dat de PSP vrijwel altijd de eerste is die progressieve maatschappelijke ontwikkelingen politiek vertaalt: voor ontwapening en uittreding uit de NAVO, tegen uitbuiting van de Derde Wereld, voor milieubehoud, tegen kernenergie, voor emancipatie van vrouwen, homo's en etnische minderheden, etc. De PPR volgde de PSP al spoedig in deze standpunten, de CPN later.

'Klein Links'

Strategisch zijn er verschillen gebleven. Zo doet de PSP onder geen voorwaarde mee aan regering- of kollegevorming met rechtse en middenpartijen, wat er mede de oorzaak van is dat in Amsterdam de PSP in de oppositie is, tegen de CPN. Echter: de discussie staat op dat punt ook niet stil in PPR en CPN, ook daar zijn minderheden voor ons standpunt te vinden. Trouwens alle drie partijen zijn bezig met ongeveer dezelfde, telkens terugkerende, strategievragen, zodat je hun strategieproblemen beter als gezamenlijke problemen van heel radikaal links kunt beschouwen. Alle drie de partijen zien zichzelf ook als verbinding tussen de buitenparlementaire actie en de parlementaire organen. Ik vraag me af of de kiezer nog wijs kan uit de onderlinge verschillen die haar of zijn keuze moeten bepalen, zeker wanneer zij op verkiezingsbijeenkomsten drie enigszins identieke verhalen horen. De pers noemt de partijen al vaak niet meer apart, maar spreekt van *Klein Links* of de kleine linkse partijen.

De ogen open

Natuurlijk blijft voor de meeste PSP-kiezers en leden terecht het sterke ontwapeningsstandpunt van de PSP doorslaggevend. Maar ook hier staan PSP, CPN en PPR in de politieke praktijk op één lijn. Zij stemmen immers in de Kamer tegen de hele, dus ook de konventionele, defensiebegroting, in tegenstelling tot de PvdA die een halfslachtig atoompacifisme lijkt te verkiezen. Zoals al eerder door anderen is opgemerkt gaat de kiezersaanhang van de drie partijen globaal gelijkenis vertonen. Schoof de CPN vroeger als haar sterke punt haar (hand)arbeidersaanhang naar voren en verleidde zij daarmee menig student, nu zien we hoe deze categorie in haar aktieve kader afneemt. De nieuwe progressieve CPN-aanhang lijkt op die van de PSP. De verrotte oude CPN-mentaliteit van dogmatisch doordrammen en vooral niet luisteren, anti-emancipatorische infiltratie gericht op over-

name van aktiegroepen en vakbonden, gesimplificeerde verkiezingskretologie, opportunistisch stemgedrag, ontaarde partijdiscipline, gebrek aan openheid en eerlijkheid (en zo kan ik nog wel even doorgaan) lijken af te nemen. Hoewel ik nog een behoorlijk trauma, door ervaringen met de CPN uit het verleden, over heb gehouden, heb ik mijn ogen open voor veranderingen, die meer vertrouwen tussen CPN en PSP mogelijk maken. Dit onderling vertrouwen is groeiende, wat mag blijken uit de vele samenwerkingsvormen aan de basis van de drie partijen: afdelingssamenwerking, gemeenschappelijke provinciale, gemeentelijke en deelraadfrakties (en zeker niet alleen uit opportunistische motieven!). Al eerder was sprake van samenwerking op aktieniveau, waar vooral PSP en CPN elkaar tegenkwamen. Er groeit duidelijk samenwerking van onderop, een samenwerking die m.i. niet meer te stoppen is en zich uiteindelijk ook aan de toppen van de partijen zal gaan manifesteren.

Toekomstige fusie

Om alle misverstanden weg te nemen, vergaande samenwerking tussen PSP, CPN en PPR is heel wat anders dan de vroegere PAK-vorming. Daar waren immers ook PvdA en D'66 bij betrokken en dat was een louter parlementaire samenwerkingsvorm die niet bepaald in de aktieve basis van de partijen leefde. De kans op *sociaal-demokratisering* van inhoud en strategie van een samenwerkingsverband van PSP-CPN-PPR acht ik dan ook klein, omdat er een duidelijke afgrenzing naar de PvdA zal blijven. De geschiedenis herhaalt zich dus niet wanneer nu mensen in de radikaal linkse partijen voor nauwe onderlinge samenwerking kiezen en zelfs hardop over toekomstige fusie durven praten. Het is toch te gek, dat in drie partijen mensen met globaal dezelfde programmatische en strategische standpunten rondlopen, waarvan verwacht wordt dat zij elkaar in verkiezingstijd, maar ook in parlementaire organen, bestrijden of zich ten minste krampachtig van elkaar moeten

onderscheiden om zich te blijven profileren.

Misschien zijn er velen binnen de PSP te vinden die denken aan herschikking binnen de radikaal linkse partijen met als één van de uitkomsten een sterke feministisch radikaal socialistische vredespartij. Over het tempo waarin dit zou kunnen gebeuren zullen ongetwijfeld verschillen van mening zijn. Wachten tot een van de drie de andere elektoraal leeg eet lijkt me illusoir. Hetzelfde geldt voor het idee dat twee partijen zich vrijwillig ten gunste van een derde zouden opheffen. Daarom zal er m.i. gestructureerd afgetast moeten worden in hoeverre de drie radikaal linkse partijen inhoudelijk en strategisch gezamenlijk kunnen optrekken. Dat zal wel een langdurige zaak worden, wat er voor pleit om hier zo spoedig mogelijk mee te beginnen. Het woord is aan het komende PSP-kongres. We kunnen de ontwikkelingen in de andere radikaal linkse partijen niet negeren. We mogen de discussie over radikaal linkse samenwerking niet missen, al was het alleen maar om onze waardevolle standpunten betreffende ontwapening en gesocialiseerde produktie mee te brengen en te voegen bij de eigen inbreng van de anderen. Ook de progressieve buitenparlementaire aktiegroepen, die zich nog op parlementaire organen richten, hebben volgens mij baat bij verregaande samenwerking van radikaal links. Immers om hun eisen ingewilligd te krijgen is nu eenmaal de parlementaire steun nodig van de PvdA. Behalve dat het een aantal extra gesprekken en brieven bespaart, zou een sterk radikaal links blok meer invloed op de PvdA kunnen hebben, omdat nu eenmaal het machtsselement meer indruk op de PvdA maakt, dan een beleefd verzoek gebaseerd op argumenten.

Geen doel maar middel

Een ander voordeel van samenwerking is dat de kennis en ervaring, die in de themagroepen van de radikaal linkse

MET BLAREN ONDERWEG

Nog maar net bekomen van het Kongres over 'Feminisme en socialisme' organiseert de PSP alweer een discussie: ditmaal staat de strategie ter discussie. Begin februari werden onder de titel 'De weg naar het socialisme' vijf visies gepresenteerd. En eind maart verscheen de eerste kongres-krant, met daarin teksten van het Partijbestuur en toelichtingen van het duo Hans Boer en Herbert Goedings. Voor niet-ingewijden is het een wat warrige krant.

Karin Spaink worstelde zich door de teksten en schreef voor BEVRIJDING een verantwoord commentaar. BEVRIJDING komt er nog op terug.

De teksten voor dat strategiekongres vond ik telerustellend. Ze lijken me een herhaling van de discussie van een aantal jaren geleden en bieden weinig nieuws: nauwelijks nieuwe argumenten of andere invalshoeken, geen spannende vragen of nieuwe thema's. In het stuk van het Partijbestuur is alleen de vraag naar de wenselijkheid van een intensievere samenwerking tussen de linkse partijen centraler komen te staan en is een zogenaamd "revolutionair fasenmodel" opgenomen. Het alternatieve voorstel geschreven door Goedings en De Boer wijkt kwa visie wel af maar voert het debat in dezelfde termen en rond dezelfde onderwerpen. Jammer, want het gaat om zoveel meer en de inzet van de discussie is een uitgebreidere behandeling waardig. In het onderstaande wil ik proberen te schetsen wat ik gemist heb; kant en klare oplossingen kan ik niet geven, stof voor de discussie hopelijk wel.

Voor de goede orde eerst iets over beide voorstellen. Het Partijbestuursstuk lijkt weinig te hebben meegenomen van het femsoc-kongres. Feministische eisen en thema's komen er niet in voor. Het PB wijst er voor de zekerheid op dat overal waar korthedshalve "socialisme" staat eigenlijk "ekologies verantwoord, pacifistisch feministisch socialisme" gelezen dient te worden, maar als dat de winst is van het vorige kongres... Want het zit 'm natuurlijk niet in de woorden maar in de achterliggende visie en in de uitwerking daarvan. Ter illustratie een aantal punten waar de tekst tekort schiet:

- het patriarchale karakter van de staat (denk aan het kostwinnersbeginsel, de gezins- en arbeidspolitiek, het terughoudende optreden ten aanzien van seksueel geweld) wordt niet benoemd en niet in de strategie betrokken.
- fascistiese, racistiese en gewelddadige organisaties worden uitgesloten, maar met seksistische clubs willen we blijkbaar wel samenwerken.
- het onderscheid tussen privé en openbaar wordt niet in de discussie betrokken.
- bij de opsomming van de stappen die in de diverse fasen van "de revolutie" moeten worden genomen, ontbreken feministiese eisen en zelfs in de derde en laatste fase hoeft kennelijk niet met het heteroseksuele systeem gebroken te worden. Wat ik hier toch minimaal had verwacht was een selectie uit enkele cruciale punten: vrije abortus, herverdeling van arbeid tussen vrouwen en mannen, economiese zelfstandigheid, kollektivering van huishoudelijke arbeid.

Het alternatieve voorstel is wat dat laatste betreft een verbetering, maar ook dat houdt niet over. Positief is dat het alternatief meer oog heeft voor het spanningsveld dat tussen parlementaire en basisdemokratie bestaat. En waar het Partijbestuur de PSP vrij probleemloos opvat als de optelsom van de meest uiteenlopende sociale bewegingen, erkennen de opstellers van het alternatieve voorstel gelukkig dat er meningsverschillen of zelfs conflicten tussen de sociale bewegingen onderling kunnen bestaan.

KLEIN LINKSE SAMENWERKING

vervolg van pagina 15

partijen aanwezig is, effectiever gebundeld kan worden in uitgewerkte alternatieven, die naast sociaal-demokratische oplossingen gesteld kunnen worden. Ik heb mij altijd proberen voor te houden dat een partij geen doel op zich mag worden, maar een middel is om de samenleving in humane zin te veranderen. Zo een, na rijpe overweging uit de PSP, CPN en PPR gevormde, nieuwe radikaal socialistische nieuwe formatie doelen als feminisering, uitbanning van

geweld, uitbuiting en onderdrukking sneller naar verwezenlijking zou kunnen helpen, dan is het onverantwoord hieraan niet met kracht te werken. Vooralsnog is het middel PSP zeker niet versleten, maar als er kansen zijn om te komen tot een sterkere, doelmatiger partijformatie, dan dient de PSP daarop in te spelen en haar bijdrage te leveren voor een ontwapende en gesocialiseerde wereld.

BOB VAN SCHIJNDEL

Een mooi doel

Wat me in beide stukken opvalt is dat ze feitelijk *routebeschrijvingen* zijn: langs die weg of misschien juist langs deze bereiken we het ekologies pacifistisch feministisch socialisme. Een mooi doel. Maar de belangrijkste vragen worden door beiden niet (of slechts heel summier) behandeld: hoe vind je mensen die bereid zijn die weg te gaan? Hoe en waarom veranderen mensen hun visie en politiek (van rechtse ideeën naar linkse, om het eenvoudig te stellen) en raken ze overtuigd van het belang van die weg? Hoe maken we die weg en het doel aantrekkelijk, zodat mensen daar warm voor kunnen lopen en desnoods bereid zijn onderweg een paar blaren te aksepteren?

In een strategiestruk hoort denk ik de vraag naar *verandering* centraal te staan. Van een kapitalistische, patriarchale, militaristische enzovoort maatschappij willen we immers naar een andere (socialistische, feministiese, pacifistische) maatschappij toe. Met wie we dat proces van verandering willen beginnen en welke samenwerkingsvormen en organisatievormen we daarvoor kiezen is, zoals de kongresstukken aangeven, uiteraard een belangrijke zaak. Maar niet het enige discussiepunt. Er gaat een vraag aan vooraf: hoe veranderen mensen, bewegingen, omstandigheden en in de laatste instantie maatschappijen.

"In fase twee heeft links de meerderheid in het parlement" schrijft het Partijbestuur. Maar *hoe* zijn we nu van die ontmoedigende eerste fase in deze luxueuze positie beland? Het PB doet daar wel heel simplistisch over door er van uit te gaan dat de optelsom van linkse partijen automatisch een politieke meerwaarde met zich meebrengt, oftewel een grotere activiteiten een grotere tegenmacht betekent. Zo zou als het ware een kettingreactie in beweging worden gezet. Dat is nog maar de vraag, zelfs in die tweede fase: voor hetzelfde geld gaan de sociale bewegingen bij een parlementaire meerderheid van links op hun lauweren rusten in de verwachting dat ze hun zaakjes nu in vol vertrouwen aan "de politiek" kunnen overlaten.

"Door te werken aan de verbreding en radicalisering van linkse sociale bewegingen en bewustwording onder de meerderheid van de bevolking van de noodzaak van socialisme, pacifisme en feminisme ontstaat een draagvlak dat breed genoeg is (. .)" staat in het alternatief. Weer geldt: hoe worden mensen "bewust", in welke omstandigheden en door wat voor soort acties, beleid en publiciteit radicaliseert of verbreedt een beweging zich? Kort noemen Goedings en De Boer een mogelijke motor voor verandering, namelijk het ontwikkelen van alternatieven, maar ook dat blijft verder onuitgewerkt.

De kerk

Ik denk dat we om antwoorden te kunnen formuleren op deze vragen ons meer zouden moeten verdiepen in de ontstaansgeschiedenis van sociale bewegingen. Het IKV vormt een prachtig voorbeeld van onvermoede mogelijkheden en een succesvolle campagne. Binnen een doorgaans behoudend instituut als de kerk blijkt opeens aanhang gevonden te kunnen worden voor ontwapeningseisen, en wordt burgerlijke ongehoorzaamheid benut. Hoe komt dat? Is de IKV-aanhang juist gewonnen door vanuit die onverdachte (dat wil zeggen: niet als socialistisch bekend staande) plek te werken? Door een heldere, eenvoudig begrijpelijke leus te voeren in plaats van met ingewikkelde berekeningen en redeneringen te komen? Doordat de regering gewoon een stap te ver was gegaan en het gedraai rond het dubbelbesluit zo leugenachtig leek dat de beslissing kruisraketten te plaatsen onverkoopt werd? Omdat Mient-Jan Faber zo'n vriendelijk gezicht heeft? Omdat gelovigen een nieuw thema nodig hadden om hun overtuiging vorm te geven, nu de binding met de kerk zelf verslapt was? Stuk voor stuk zijn dat mogelijke factoren. We weten het niet, en de antwoorden zijn belangrijk genoeg omdat het IKV is gelukt wat de PSP al jaren lang probeert: massaal verzet tegen (kern)bewapening organiseren en het denken over de zin en onzin van defensie stimuleren.

Het persoonlijke

Een ander voorbeeld van veranderingsprocessen waar we nauwelijks zicht op hebben — en dus moeilijk rekening mee kunnen houden — zit meer in de persoonlijke sfeer. Op het femsoc-kongres hebben we gekonstateerd dat onze maatschappij is ingesteld op twee sterk gescheiden mensbeelden, het mannelijke en het vrouwelijke. Toch zijn er mensen die zich (gedeeltelijk) aan die tweedeling hebben weten te onttrekken: ambitieuze vrouwen en moederende heren bijvoorbeeld, of niet-hanerige mannen en onafhankelijke dames. Hoe komt het dat deze mensen zich wat dit aspect betreft niet traditioneel ontwikkeld hebben? Is hun feministiese houding wellicht een gevolg van relatieproblemen waardoor ze met hun neus op de feiten worden gedrukt? (Bekend verschijnsel in mijn omgeving: een man die vertelt dat-ie wel moest veranderen, omdat zijn vriendin hem een soort ultimatum stelde, en hij haar niet kwijt wilde raken.) Of misschien begon het heel voorzichtigjes, omdat ze het volstrekt normaal vonden dat een getrouwde vrouw haar eigen achternaam kon blijven dragen, maar daarbij tegenstand ondervonden, en zo van het ene "bewustmakende" konflikt in het andere rolden. Welke omstandigheden stimuleren ver-

andering, welke angsten verhinderen het (de onzekerheid van het nieuwe, het loslaten van oude zekerheden), welke beweegredenen motiveren mensen (stap je in een actiegroep uit rankune, idealisme, of rationele overwegingen), hoe belangrijk is een directe bedreiging (van je relatie, je baan, je zelfstandigheid) bij de beslissing om zo'n stap te nemen? Op dergelijke vragen bouw je strategieën, niet in het luchtledige. Pas dan kun je afwegen waar je allemaal rekening mee moet houden bij het opzetten van acties en het nadenken bevorderen.

Mannelijke activisten

Een tweede belangrijk thema wat ik mis is dat van de *onderlinge verschillen*. De behandelde partijen en bewegingen worden als blokken opgevat, als eenheden waarbinnen geen (menings)verschillen bestaan. Je kunt moeilijk spreken van "de" vrouwenbeweging in een strategiestuk: daar zitten zowel liberale als anarchistische dames in. Evenmin van "de" anti-kernenergie beweging: niet alleen zitten daar een parlementair-gerichte en een buitenparlementaire poot in, maar ook vallen er vrouwengroepen onder die weer boos zijn geworden over het seksisme van de mannelijke activisten. Voor partijen geldt iets dergelijks, ook daar moeten we interne verschillen niet onder tafel schuiven. Natuurlijk is er sprake van een min of meer algemeen aanvaarde serie uitgangspunten (anders zaten ze niet in dezelfde partij), maar aksenten en prioriteiten lopen uiteen. In bondgenotenpolitiek is het zinvol om daar rekening mee te houden. Het kan bijvoorbeeld betekenen dat voor sommige groepen binnen de diverse partijen de samenwerkingskwestie een gepasseerd station is. Vrouwen uit linkse partijen, de FNV, de ombudsprojecten, actiegroepen enzovoorts werken bijvoorbeeld al een jaar gezusterlijk samen in het *Platform voor Economische Zelfstandigheid*, en ook de banden tussen de homogroepen uit de linkse partijen zijn innig te noemen. Of ik als PSP-ster en feministe wil samenwerken met een CPN-horizontaal die aan het gezinsinkomen vasthoudt, vind ik echter een vraag van een totaal andere orde. En om het nog ingewikkelder te maken: met sommige CPN-st/ers of vredesvrouwen kan ik misschien wel beter samenwerken dan met sommige PSP-st/ers. Karakters kunnen botsen waar politieke opvattingen overeenstemmen.

Vaag

Hiermee wil ik uiteraard niet beweren dat uitspraken over sociale bewegingen en linkse partijen en hun onderlinge verhoudingen onmogelijk zijn. Wat ik wil benadrukken is dat te algemene opmerkingen ("nauwe samenwerking") met al hun vaagheid de zaak eerder vertroebelen dan verhelderen. Het is zaak

dat duidelijker wordt omschreven waaruit die samenwerking zou kunnen bestaan — alle plaatselijke acties "als een hecht en breed blok" samen voeren, gezamenlijk fractie-overleg van de kleine linkse partijen, horizontalen naast feministen en flikkers bij meneer Kok van de FNV op schoot? Of op punten bekijken wat we met wie willen doen, en de samenwerking vanuit de praktijk laten groeien?

Ook dan zullen meningsverschillen blijven bestaan. Tussen sociale bewegingen onderling, tussen partijen, tussen partijen en bewegingen. En niet te vergeten intern: zo toonde het laatste kongres (weer) aan dat ook de PSP-leden het niet allemaal eens zijn. Er zijn desondanks besluiten genomen en één bepaalde visie kreeg de voorkeur; een hele gewone zaak. Maar daarmee zijn die meningsverschillen de wereld nog niet uit. Bovendien is onze opvatting van democratie niet zodanig dat de meerderheid de minderheid de mond kan snoeren. Er moet dus iets met die verschillen gebeuren: door discussiëren, beleid maken en kijken hoe die verschillen dan uitpakken, aksepteren dat je het niet altijd helemaal eens hoeft te zijn, elkaar pogen te begrijpen — hoe dan ook, iets. Want de manier waarop we intern met (menings)verschillen omgaan zegt iets over hoe we verschillen tussen ons en sociale bewegingen of andere linkse partijen (en, in de verre toekomst, met verschillen in de maatschappij als geheel) zullen behandelen. Daarom is die vraag ook van belang voor de strategiediskussie. Samenwerking met andere partijen bepleiten zonder enig idee te hebben hoe je verschillen in die samenwerking betreft en eventuele conflicten uitvecht, is naïef. Ook voor onze interne discussies is het nuttig om ons daar eens over te beraden: partijblaadjes, waarin afwijkende meningen worden verkondigd, niet willen laten uitkomen (Dagelijks Bestuur), elkaar verketteren (PB/PSP-jg), of niet doordenken wat mij met meerderheids- en minderheidsstandpunten wilt (PSP-vrouwen), strekt niet bepaald tot voorbeeld.

Inspiratie en leut

Het laatste punt tenslotte is de aantrekkelijkheid van de strijd, oftewel de rozen langs de weg. In acties en parlementaire organen werken, stukken schrijven en affiesjes plakken, het seksisme in sociale bewegingen kritiseren, de vakbond aan het denken proberen te zetten over de wapenindustrie, het racisme in de vrouwenbeweging ondermijnen, geweldloosheid proberen vol te houden en de fixatie in de vredesbeweging op kernwapens aan de orde stellen: ik geef het je te doen. Een flinke dosis inspiratie en leut is, naast strijdbaarheid en véél tijd, onontbeerlijk. Als partij en beweging moeten we zelf de moed er in kunnen blijven houden, en ook op anderen die

vonk kunnen overbrengen. Dat betekent dat er ruimte zou horen te zijn om bij te tanken, een goede werksfeer en een plek waar je op adem kunt komen. De PSP als krachtbron.

Misschien moeten we iets doen aan het beeld van de PSP of linkse politieke partijen in het algemeen. Het beeld van eindeloze vergaderingen, demonstratie na demonstratie, stapels pamfletten en nota's of brochures, dat aan linkse politiek vastzit is niet echt aantrekkelijk voor buitenstaanders (ook wel eens iemand zo'n vermoeid gezicht zien trekken als je vertelde dat je actief was in de PSP?). Dingen dóen, vooral vrolijke dingen doen en iets van spanning, speelsigheid of enthousiasme door de ernst mengen kan heel verfrissend werken. Bovendien is dat een nieuwe manier om mensen aan te spreken, die misschien tot verrassende resultaten kan leiden. Want niet iedereen voelt zich thuis bij redeneren en debatteren; een visueel appèl, of een tot de verbeelding sprekende leus, kan recht doen aan andere dan verstandelijke vermogens. We hoeven ons niet te beperken tot woorden of cijfers als we onze ideeën over het voetlicht willen brengen, het kan ook met beelden, voorbeelden en gevoel. Het zien en beleven zou een plekje naast het denken en praten moeten kunnen vinden, en niet-traditionele ideeën hebben wellicht baat bij een niet-traditionele vorm. Moeilijk, maar zeker de moeite waard. Hopelijk wordt dan ook iets meer van het uiteindelijke doel zichtbaar in de strategie. Met alleen een routebeschrijving kan ik zo slecht uit de voeten. Ik wil het doel voor ogen houden, maar ook graag van de weg zelf genieten tussen het strijdgewoel door. En af en toe eens een zijpaadje mogen bewandelen — want zijpaadjes lopen niet per definitie dood.

KARIN SPAINK

De teksten voor het Strategie-kongres dat de PSP in juni 1983 organiseert zijn door lezers en lezeressen van BEVRIJDING te bestellen door overmaking van f 2,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'OG-136/139A'.

De eerste kongreskrant werd aan alle leden van de PSP toegezonden, maar de vijf visies werden (onder de titel 'De weg naar het socialisme') alleen onder een beperkt aantal leden verspreid. Alleen 'De weg naar ...' ontvangt U door overmaking van f 1,25 op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'OG-136'.

DE PSP OVER DE PSP

Uitgebreid informatiepakket voor slechts f 10,-

Hoe is zij ontstaan, wat wil de PSP en hoe werkt de partij?

Socialisme en ontwapening het verkiezingsprogramma 1981-1985

uitgave PSP, 1981, 48 pagina's, prijs f 2,50

Hoe ziet de PSP eruit?

uitgave Stichting Vorming/Scholing 1980, 20 pagina's, prijs f 1,50

Informatiefolder

over: Oorlog/vrede; Werk; Wonen; Energie; Vrouwen; Homo's
uitgave PSP, 1982

Voor socialisme en ontwapening

affiche, formaat 40x60 cm, kleur: rood/wit
uitgave PSP, 1981, prijs f 1,-

Sprekende minderheid

PSP in de Tweede Kamer 1977-1981
uitgave PSP, 1981, 44 pagina's, prijs f 3,-

Gebroken gewertje

met veiligheidsspel, prijs f 2,-

Dit volledige pakket met als extra toevoeging van de PSP-button, een aantal stickers, een uitgavenfolder, de hoofdpunten van het Verkiezingsprogramma en een recent nummer van BEVRIJDING kan worden besteld door overmaking van f 10,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'PSP over PSP'. Al deze uitgaven zijn ook los verkrijgbaar, maar dan alleen na bestelling via postbus 700, 1000 AS Amsterdam (schriftelijk) of telefonisch: 020 - 267374.

(advertentie)

nieuw bij SOMSO/Macula

In de reeks energievoorziening:
Schrijverskollektief, 'Achter de Coullissen van de Praatshow'. f 11,-
De Brede Maatschappelijke Discussie doorgelicht. 96 p.
Bezinningsgroep Energiebeleid, 'Splijstof, Controverses rond Kernenergie'. f 15,-
Nieuwe feiten tegen kernenergie op een rijtje. 168 p.
Helga Nowotny, 'Kernenergie, Gevaar of Noodzaak'. f 25,-
De rol van o.a. wetenschap tijdens besluitvormingsprocessen. 192 p.

In de reeks stadsproblematiek:
Wolfgang Beck, René Mendel, 'Bewonersparticipatie in stadsvernieuwinggebieden'. f 15,-
Over de strategie van samenwerking bij stadsvernieuwing. 140 p.

Verkrijgbaar in de boekwinkel of rechtstreeks bij de uitgeverij.
Uitgeverij Macula 01727-4381
Nieuwstraat 26 2771 XC BOSKOOP
Informatie over SOMSO:
O.Z. Achterburgwal 128, 1012 DT Amsterdam

OPROEP

De Waarheid is een krant met een bewogen, rebels, revolutionair en ruchtbaar verleden. Zij wil ook in de toekomst van zich laten spreken.

Wij willen een krant die van betekenis is voor links. Een krant waarin het debat tussen progressieve mensen gestalte krijgt. Waarin overeenkomsten tot uitdrukking komen en waarin meningsverschillen ter discussie staan. Een krant die voor die discussie informatie aan draagt en die het debat verder brengt. Een krant waarin denken en doen van progressieve mensen verwoord wordt.

Wij willen een krant die laat zien welke beslissingen in de maatschappij genomen worden en welke gevolgen die voor mensen hebben. Maar ook een krant die verder gaat: die streeft naar gemeenschappelijke analyses van de harde werkelijkheid van crisis, werkloosheid, machtsverhoudingen, kernwapenwedloop en patriarchaat. Die uitdrukking geeft aan verzet tegen onderdrukking, onleefbare situaties en aantasting van het milieu. Die dat verzet — zoals tegen de stationering van nieuwe raketten — ondersteunt. Een krant met een actieve stellingname.

Wij willen een sterk landelijk dagblad, dat van betekenis is voor mensen in progressieve partijen, belangengroepen en maatschappelijke bewegingen. Van betekenis voor al diegenen die zich op velerlei terreinen inzetten voor progressieve machtsvorming. Van groot belang daarbij is, dat zo'n krant zich laat leiden door doelstellingen die vernieuwing en democratisering van de maatschappij tot inzet hebben, zonder winst oogmerk. Zo'n krant neemt binnen het geheel van de media in Nederland een unieke plaats in en is ook in het kader van de pluriformiteit van de Nederlandse pers onmisbaar.

MAAR WIJ WILLEN NOG MEER.

Wij willen óók een krant die aandacht besteedt aan kulturele ontwikkelingen. Die achtergrondinformatie geeft over muziek, film, theater, literatuur, beeldende kunst. Een krant ook die informatie geeft over ontwikkelingen op het gebied van de filosofie, levensbeschouwing, wetenschap en technologie.

Wij willen, kortom, een brede progressieve krant, die recht doet aan de veelheid van ontwikkelingen die zich in de maatschappij voordoen.

WAT VRAGEN WIJ DAAROM VAN U?

Van u vragen wij, dat u de verbreding van De Waarheid mede gestalte geeft. Dat u zich abonneert op De Waarheid door op te bellen of onderstaande bon in te vullen en op te sturen. Verder vragen wij van u, dat u anderen uw ideeën over De Waarheid voor ogen houdt en hen deze oproep laat lezen. Ieder abonnement is broodnodig wil deze krant als krant voor links toekomst hebben

Sommigen van ons lezen De Waarheid al vanaf de oprichting in de illegaliteit van 1940. Anderen korter: vanuit het optimisme na de oorlog, de verkoeling in de jaren '50, sinds de opleving in de zestiger jaren, de perioden van teleurstelling in de zeventiger jaren of pas zeer recent. Ieder van ons leest De Waarheid vanuit een eigen verleden en vanuit eigen motieven. Dit echter vanuit het besef, dat we in elk geval op één belangrijk punt overeenstemmen: ons verlangen naar een betere maatschappij, vrij van onderdrukking en de wil ons hiervoor sterk te maken. Wij roepen ook u op om vanuit die inspiratie te investeren in de toekomst van De Waarheid.

Kiki Amsberg, publiciste; Hedy d'Ancona, lid Eerste Kamer PvdA; Annette Apon, cineaste; Jenny Arean, actrice; Anneke van Baalen, docent; Peter de Baan, toneelregisseur; Paul Babelowsky, fotograaf; Kors van Bennekom, fotograaf; Jeannette v. Beuzekom, redactrice Milieudefensie; Wim Boerboom, politiek econoom; Pieter Boersma, fotograaf; Henk v. d. Boogaard, flikkergroep Venceremos; Jan v. d. Bosch, vakbondsbestuurder ABOP; Hans Boswinkel, Kunstbond FNV; Mies Bouhuys, schrijfster; Conny Braam, voorz. Anti-Apartheids Beweging Ned.; Jan v. d. Broek, lid partijbestuur PPR; Ina Brouwer, voorzitter Tweede Kamer-fractie CPN; Willem de Bruin, hoofdredacteur Milieudefensie; Corry Burgers, lid comité Vrouwen in de bijstand Amsterdam; Diane de Coninck, journaliste; Igor Cornelissen, journalist Vrij Nederland; Melle Daamen, oud-voorz. ledenraad VPRO; Hans Dagelet, acteur; Erika Dedinszky, dichtster; Joost Divendal, medew. Populier; Maarten van Dulleman, journalist; Han Dijk, land. secr. Christenen voor het Socialisme; Marijke Ekelschot, docent; Evelien Eshuis, lid Tweede Kamer CPN; Han van Essen, medewerker VARA-tv; Nelly Frijda, actrice; John Geelen, secretaris partijbestuur CPN; Hedda van Gennep, televisieregisseur VARA; Jaap van Ginneken, wetensch. medew.; ds. Gerrit de Groot, predikant; Cox Habbema, regisseur/actrice; L. A. Halvax, lid OR AKZO-Ketjen; Nettie van Ham, lid land. coördinatiegroep Vrouwen in de bijstand; Ger Harmsen, historicus; Dilia v. d. Heem, voorzitter PPR Rotterdam; Bertus Hendriks, wet. med. UvA, actief in Palestina comité; Jan Heusdens, oud-verzetstrijder, medewerker Hannie Schaft; Dick v. d. Horst, PPR-raadslid A'dam; John Huige, lid PvdA/actief in Dialoog Driebergen; Ab v. Ieperen, filmrecencent; Elli Izeboud, voorzitter CPN; Leo Jacobs, hoofdredacteur Radio-STAD; Peter Jansen, lid partijbestuur PPR, hoofdbestuur COC; Jurrie Jansma, Stop de N-bom A'dam; Joke van Kampen, lid partijbest. CPN; Joop Keesmaat, actief in Roze Driehoek/toneelspeler; Willem Klamer, theoloog; Jolanta Klein, studente filosofie; Tineke v. d. Klinkenberg, CPN-wethouder Amsterdam; Lidie Koeneman, lid PPR-bestuur Groningen; Frank Köhler, fractievoorz. PSP A'dam; S. Korper, voorz. Verenigd Verzet 1940-'45; Peter Korzelius, lid Prov. Staten PSP; Jeroen Krabbé, acteur; Peter Kramer, Statenlid Noord-Holland PvdA; Jack Kroes, soc. econ. medew. VARA-radio; K. H. Kroon, theoloog; Carel Kuitenbrouwer, grafisch ontwerper; Chris Kwant, vrijgesteld medew. bewonersorg. Transvaal; Carry van Lakerveld, adj. directrice Amsterdams Historisch Museum; Peter Lankhorst, lid Tweede Kamer PPR; Piet Laros, oud-Spanjestrider; Hans Last, lid vredesoverleg 21 novembercomité Amsterdam; Selma Leydesdorff, historica; Herman de Liagre Böhl, historicus; Hans Vladimir v. d. Linden, Vervoersbond FNV; James van Lith de Jeude, PvdA-wethouder Utrecht; Hans Lourens, stafmedewerker Hervormde Jeugd Raad; Willem v. Manen, advocaat/tekenaar; Joop Mantel, woordvoerder Landelijk WAO-beraad; Lidy v. Marissing, schrijfster; Erik Meijer, ambt./statenlid PSP-CPN-PPR; Ischa Meijer, verslaggever; Elly Mellema, CPN-wethouder stadsdeelraad Amsterdam Osdorp; Mevr. dr. M. B. Minnaert-Coelingh; Jan Moelee, ambtenaar; Frans Moor, lid Tweede Kamer PvdA; Zjef Naaijken, muzikant bij Vloepsuper; Lolle Nauta, filosoof; Kees Nieuwenhuijzen, grafisch ontwerper; Hans v. Oel, gem.raadslid „Links Den Haag” PSP-CPN-PPR; Betty Paërl, wetensch. medew. UvA; Ben Polak, oud-wethouder, hoogleraar UvA; P. K. v. d. Put, inzetbare brugmachinist EMO; Piet Reckman, bestuurslid PvdA; Martha Reining, lid land. coörd.groep Vrouwen in de Bijstand; Jaap Roell, medew. Tweede Kamerfractie PPR; Annemarie La Rooy, studente; Karel Roskam, journalist; Felix Rottenberg, lid partijbest. PvdA; Tineke de Rijk, docente IVABO/medew. Serpentine; Rosa Sala, medew. v. h. Platform van dem. buitenl. arbeiders/sters; Peter Schat, komponist; Phillippe Scheltema, radioverslaggever VPRO; Ageeth Scherphuis, journaliste; Joleta Schoone, lid PPR-bestuur Groningen; Nico Schouten, secretaris Stop de N-bom-Stop de Kernwapenwedloop; Gijs Schreuders, lid Tweede Kamer CPN; Bob van Schijndel, PSP-gem. raadslid A'dam; Gerard Sierksma, lid PPR-bestuur Groningen; Harry Slinger, zanger Drukwerk; Joost Smiers, docent kunstbeleid/publicist; Karin Spaink, scholingsmedew. PSP/publiciste; Carl Splinter, kaderlid Ind. b. FNV; Joop Stout, OR ADM/kaderlid Industr. bond FNV; Sienie Strikwerda, Vrouwen Tegen Kernwapens; Siep Stuurman, politicoloog; Johan Terpstra, vakbondsbestuurder ABOP; Pauline Terreehorst, journaliste; Boe Thio, econoom; Lammer Tiesinga, lid PPR-bestuur Groningen; Jacqueline v. d. Veer, directeur van een RIAGG; Rudy v. d. Velde, oud-wethouder CPN; Harry Verheij, oud-wethouder CPN; Bram Vermeulen, zanger; Joop Veroen, OR ECT Rotterdam; Willem Vleeschouwer, illustrator; Margo Vliegthart, voorzitter Jonge Socialisten; Eila Vogelaar, bestuurder ABOP; J. F. Vogelaar, schrijver; Bram Volkers, galeriehouder; dr. Theun de Vries, auteur; Chris Westra; Wilbert Willems, lid Tweede Kamer PSP; Else de Wit, vormingswerkster; Thewis Wits, voorz. St. Noordelijk Theater de Voorziening, ex-weth. CPN; Hans Wolters, afdelingsvoorzitter PvdA; Paul Wouters, voorzitter CPN Amsterdam; Luuk Wijmans, socioloog, lid PSP; Willem v. d. Zandschulp.

DE WAARHEID HEEFT LINKS

- U kunt kiezen:
- Meteen abonneren en dan **VIER WEKEN VOOR NIKS!**
- Twee weken proberen, voor niks!

naam .....

adres .....

postcode / woonplaats .....

gironummer .....

Ik betaal: Bevr.

per maand 17,55 (studenten/reductie 13,45) alleen automatisch per giro per kwartaal 52,65 (studenten/reductie 40,30) per acceptgirokaart per kwitantie per maand vrijdag-zaterdagabonnement per maand 6,30 per kwartaal 18,85.

Deze bon opsturen naar Dagblad De Waarheid, Antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam. Een postzegel plakken is niet nodig.

Of bel naar nummer 020 - 262565

DE WAARHEID

Voor heel links?

De samenwerking van 'klein links' staat ter discussie, de laatste tijd intensiever dan ooit. De poging van de redactie van 'De Waarheid' om dit dagblad van een partijkrant van de CPN te verheffen tot een krant voor 'héééél links' speelt daarbij een belangrijke rol. BEVRIJDING schuwt de discussie daarover niet. Daarom publiceren we een kritisch artikel van Jan Visser uit Groningen en de reactie daarop van Bart Schmidt, de hoofdredakteur van 'De Waarheid'. Wordt 'De Waarheid' de krant voor en van heel links?

De laatste tijd komt het weer wat vaker voor dat allerlei organisaties en afdelingen van linkse partijen worden benaderd door het CPN-blad *De Waarheid* om mee te helpen aan de verspreiding, voor het nemen van een abonnement, voor financiële akties. Dit alles met op de achtergrond de gedachte dat *De Waarheid* een krant 'voor héééél links' moet worden. Hieronder een paar opmerkingen over de wijze waarop *De Waarheid* zowel organisatorisch als wat betreft de uitgangspunten, gebonden is aan de CPN.

Daarmee wil ik niet beweren dat het verkeerd zou zijn te streven naar een dagblad links van *De Volkskrant*. Immers, een dergelijk blad zou een belangrijke ondersteuning kunnen betekenen voor allerlei sociale bewegingen en groepen links in het politieke spectrum.

De Waarheid wordt uitgegeven door de *Stichting Bepenak*. Het bestuur van deze stichting bestaat (oud-) Dagelijks Bestuursleden van de CPN (Henk Hoekstra, Rinus Haks, Gerard Pothoven en anderen). Een telefoontje met Gerard Pothoven (tevens directeur) leerde mij dat wisselingen in de samenstelling van het stichtingsbestuur worden voorbereid in het Dagelijks Bestuur van de CPN. De uitkomst daarvan wordt bekrachtigd door het bestuur van de Stichting. Dat bestuur is formeel onafhankelijk en vult zich zelf aan; in de praktijk worden de opvattingen van de uitgeefster *Bepenak* bepaald door de CPN.

De Stichting *Bepenak* heeft tot doel "... het bevorderen van de pers van de Nederlandse arbeidersklasse in de ruimste zin van het woord". Dat is een mooi doel; vooral de laatste zes woorden maakt ruimte voor een wat bredere kijk op maatschappelijke veranderingen dan alleen vanuit het perspectief van 'de Nederlandse arbeidersklasse'.

Het redaktiestatuut van 'De Waarheid' legt "... de identiteit van het blad vast en regelt de medezeggenschap van de redactie". De direktie is belast met de bedrijfsvoering. De hoofdredakteur (of redaktrice) "... draagt de politiek-redactionele verantwoordelijkheid voor het dagblad en zorgt voor de handhaving van de in (...) identiteit". De redactievergadering "... funktioneert als orgaan

voor meningsuitwisseling en meningsvorming binnen de redactie en geeft inhoud aan de medezeggenschap van de redactie

Interessant is de positie van de hoofdredakteur: de bewaking van de identiteit en de politiek redactionele verantwoordelijkheid. De identiteit wordt omschreven in het redaktiestatuut. De *Waarheid* is een "... vooruitstrevend, landelijk dagblad" en stelt zich ten doel "... de maatschappelijke bewustwording van de arbeidersklasse en alle daarmee verbonden groepen in Nederland", het dagblad wil bijdragen aan "... de omvorming van de maatschappij tot een socialistische samenleving" en neemt "... stelling tegen alle vormen van uitbuiting, repressie en diskriminatie" en is tegen "... oorlogsvoorbereiding en oorlogsophitsing en vóór behoud van de vrede".

Waarom wordt niet gekozen voor ontwapening? En waarom wordt er in een dagblad voor héééél links alleen herinnerd aan het verleden van de CPN? En dan gaat het niet alleen om een identiteitsomschrijving, maar ook om de praktijk van de berichtgeving. In maart '83, bijvoorbeeld, was het niet alleen honderd jaar geleden dat Marx overleed en vijftig jaar geleden dat Hitler aan de macht kwam, maar ook dertig jaar geleden dat Stalin overleed. Een gebeurtenis die een einde van een tijdperk van terreur uit naam van het socialisme met miljoenen slachtoffers betekende, en die *niet* werd herdacht in de kolommen van 'De Waarheid'.

Tegen een identiteitsomschrijving in een redaktiestatuut bestaat natuurlijk geen enkel bezwaar: de hoofdredakteur heeft een ideologisch kader waarbinnen hij/zij beleid mag voeren. Nu staat in dat zelfde redaktiestatuut dat besluiten tot wijziging van die identiteit slechts kunnen worden genomen *in* (niet *na*, dus) overleg van het Dagelijks Bestuur van de CPN. Iets verderop staat dat aanstelling, schorsing en ontslag van de hoofdredakteur gebeurt op voordracht van het Dagelijks Bestuur van de CPN en nadat de redactievergadering is gehoord. De hoofdredakteur heeft een beslissende stem in het redactionele personeelsbeleid en het statuut maakt verderop de positie van hem/haar nog duidelijker: 'Gelet op de verantwoordelijkheid van de hoofdredakteur/trice respectievelijk hoofdredactie, zullen deze slechts gevolg geven aan uitspraken van de redactievergadering voorzover en nadat zij zich met de uitvoering ervan hebben verenigd'.

Samenvattend: de redactie heeft inspraak, de hoofdredactie is de baas.

Niet ongebruikelijk voor een dagblad, ook al is het wat autoritair. Interessant is natuurlijk wel, dat die baas/bazin benoemd wordt door de CPN en dat die baas/bazin de identiteit moet bewaken, welke ook wordt bepaald door (het Dagelijks Bestuur van) de CPN.

Misschien moet er nog eens aan herinnerd worden, dat de roep om verbreding van 'De Waarheid' gelijktijdig optreedt met de ernstige exploitatie-tekorten waarmee dit dagblad te kampen heeft. Of om het met een variant op een oud Nederlands gezegde aan te geven: de kost gaat voor de ideologie uit. Als 'De Waarheid' een krant voor heel links wil worden zullen die krant en de CPN met voorstellen moeten komen die een radicale breuk betekenen met het verleden en de huidige werkwijze: herformulering van de identiteit, losmaking van de binding tussen hoofdredactie/identiteit en CPN, een andere (en anders samengestelde) uitgeverij, interne democratisering en een ander naam. Niet alleen een krant voor heel links, maar vooral een krant van heel links (nog los van de vraag wat *heel links* is).

JAN VISSER

De Waarheid antwoordt

Ik moet natuurlijk erg blij zijn dat Jan Visser het "niet verkeerd" vindt te streven naar een linkse krant, maar ik had toch liever wat meer enthousiasme daarvoor gekonstateerd. Overigens vind ik het een goed idee van de redactie om ook in Bevrijding te discussiëren over de functie van *De Waarheid* als dagblad voor heel links, waarbij de term "heel links" letterlijk genomen zowel vaag als pretentius is. Een pretentie die blijkbaar niet wordt verzacht door het opblazen van die tekst tot "héééél links".

Waarom willen wij *De Waarheid* ontwikkelen tot een dagblad voor linkse mensen? Het is onze vaste overtuiging dat maatschappelijke veranderingen in Nederland alleen tot stand kunnen komen als de voorstanders daarvan hun krachten bundelen. Progressieve machtsvorming is meer dan een lijstverbinding bij verkiezingen. Het veronderstelt debat binnen links over doelstellingen en middelen, het vereist samenbalg van het verzet tegen rechtse en vredebedreigende politiek. De politieke pretentie van de redactie van *De Waarheid* is de krant in dienst te stellen van die machtsvorming. Dat kan naar onze mening alleen als de krant inhoudelijk anders wordt; van CPN-partijkrant een dagblad wordt waar ook andere linkse mensen zich in kunnen herkennen en wat mee kunnen doen.

Zonder de CPN

De vraag is, of de zeggenschap van de CPN in het beheer van de krant (Jan Visser geeft daar een beeld van dat grotendeels juist is) en de in het redactie-

statuut vastgelegde identiteit van de krant een blokkade vormen voor zo'n ontwikkeling.

Dat nu is naar mijn mening — en die van vele linkse mensen buiten de CPN — niet het geval. Zonder de CPN kan *De Waarheid* zich niet tot een krant voor heel links ontwikkelen. En wat de identiteit van de krant betreft is juist voor een formule gekozen waarin alle socialistische zouden kunnen vinden. Ook pacifisten, die menen dat de strijd voor totale ontwapening het beste middel is om je teweer te stellen tegen "oorlogsvoorbereiding en oorlogsophitsing" en op te treden "voor het behoud van de vrede".

Over de praktijk van de berichtgeving de volgende reactie: Jan Visser wekt de suggestie dat wij met een grote boog om het Stalinisme heengaan en over de slachtoffers daarvan zwijgen. Die suggestie wordt door het noemen van een jaartal volstrekt niet onderbouwd. Mensen die onze krant al wat langer lezen weten dat.

De inbreng

"Het wezenlijk kenmerk van de krant — welke ideologie draagt zij uit, welke ondersteuning geeft zij aan de dagelijkse linkse strijd — moet ook gedemocratiseerd worden", schrijft Jan Visser. Ik wil daar graag over discussiëren, maar als ik dan verder lees in Jan Vissers bijdrage, begrijp ik dat die democratisering moet leiden tot opheffing van *De Waarheid*. Daar zijn op de redactie en onder de andere medewerkers van de krant geen voorstanders van te vinden.

Niet de band met de CPN is een probleem voor *De Waarheid*, maar de nog te zwakke band met andere progressieve sociale bewegingen en partijen. En dan niet omdat wij met ernstige exploitatiekortingen kampen, want dat is zelden anders geweest, maar omdat wij de inbreng van die bewegingen en partijen nodig hebben om tot de door ons gewenste verbreding van de krant te komen. Die keuze voor verbreding is een politieke, waar in de CPN veel strijd over is en wordt gevoerd en die geen commercieel belang dient, gezien het grote aantal lezers dat afhaakt omdat ze het met die keuze niet eens is.

Eigen verantwoordelijkheid

Het is jammer dat het Jan Visser niet is opgevallen dat de CPN het, teneinde tot die verbreding te kunnen komen, noodzakelijk acht dat de redactie een eigen politieke en journalistieke verantwoordelijkheid voor de inhoud van de krant draagt. Deze kongresspraak is een wezenlijke breuk met de gedachte dat *De Waarheid* partijkrant moet zijn. Hoe wij met die verantwoordelijkheid omgaan, wil de redactie ook graag met de PSP en anderen bespreken.

En wat het beheer van de krant betreft moet het mijns inziens ook mogelijk zijn, dat er een discussie komt over de vraag welke bijdragen anderen dan de CPN in de exploitatie van de krant en alles wat daar mee samenhangt kunnen geven.

BART SCHMIDT
(hoofdredakteur *De Waarheid*)

U gaat uw witte spaargeld toch niet zwart maken?

U legt af en toe een bedragje opzij. Sparen. U hebt dus een rekening bij een spaarbank of bij een gewone bank. Daar zijn ze blij met uw geld en ze bieden u de hoogst mogelijke rente. Zodat uw spaargeld groeit. Vandaag de dag harder dan ooit, want de rente is hoog.

Maar wat gebeurt er met uw geld? Spaarbank of bank gaan het beleggen. Om daardoor voldoende rentewinst te kunnen maken om de aan u beloofde rente te kunnen uitbetalen.

Maar dan komt de hamvraag: wáár wordt uw spaargeld belegd? Weet u dat? Beleggen ze uw geld in zaken die regelrecht ingaan tegen uw principes? Beleggen ze uw geld in landen als Zuid-Afrika of Chili?

Als u daar toch een beetje nerveus van wordt, is er een goede oplossing: sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Een bank die uw spaargeld selectief belegt - en toch een prima rente geeft. Zeker niet minder dan elders. Alleen bij de ASN krijgt u er één zekerheid gratis bij: uw geld wordt grotendeels in sociaal verantwoorde projecten belegd. In woningbouw of peuterspeelzaal of vele andere sociaal-culturele projecten. Uw geld wordt dus goed belegd. Zodat uw rente schoon is en uw spaargeld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK
VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

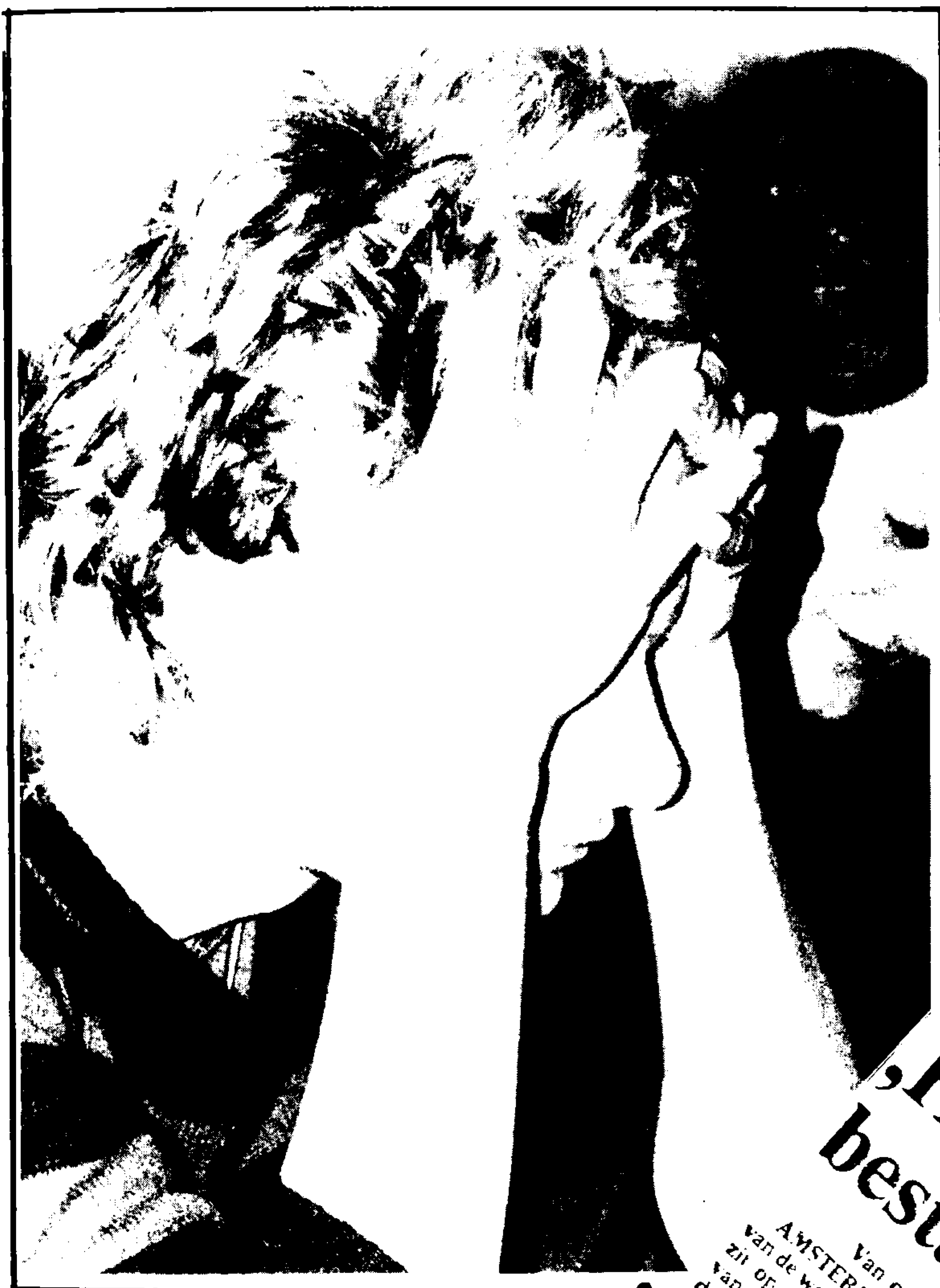
JONGERENCOURANT

nummer 28 alweer.

Hoi! We mogen van het politburo nog twee jongerencouranten maken. Dit is dan de eerste van die twee. De laatste zou dan in juni moeten uitkomen. Als het echter aan ons ligt, dan komen er nog veel meer jongerencouranten. We rekenen er op dat het PSP kongres in juni de beslissing van het partijbestuur zal terugdraaien.

Verder in deze jongerencourant niks meer over het konflikt met het partijbestuur. We houden ons namelijk met nog veel meer dingen bezig. Zoals bijvoorbeeld de bezuinigingen en de arbeidsmoraal. De regering probeert alle plezier die je aan je werkruimte hebt kan hebben door de bezuinigingen op uitkeringen te vergallen. Ook als je werkt wordt je trouwens flink gepakt.

Door met je handen in het haar te gaan zitten, schiet je echter niets op. Met in verzet komen wel.

Werklozen aller landen amuseert u!
Mevrouw en meneer profiteer en recreer werk is uit den boze leef en geniet als een werkloze.

Diana Oron

MEDEWERKER RAAD VOOR JEUGDBELEID: 'Helpt jongeren onder bestaansminimum'

Van onze verslaggever
AMSTERDAM - Meer dan de helft van de werkende en werkloze jongeren zit op of onder het bestaansminimum van een volwassene. Dit concludeert dr. K. Boonen, beleidsmedewerker van de Raad voor het Jeugdbeleid, in het Jaarverslag van het Jeugdbeleid 1977-78.

Voor personen van 23 jaar en ouder wordt in het algemeen een minimum van zeventig procent van het bestaansminimum van een volwassene vastgesteld. Meer dan de helft van de werkende en werkzoekende jongeren zit onder dit bedrag.

"Ruim de helft van de jeugdige beroepsbevolking zou slechts met een procent van de jongeren zelfstandig kunnen overleven. We zien dan ook dat slechts dertig procent van de jongeren met een zelfstandig inkomen ook zelfstandig woont (gehuwd dan wel ongehuwd). De resterende zeventig procent woont nog bij de ouders thuis", aldus de beleidsmedewerker van de Raad voor het Jeugdbeleid.

In zijn artikel schetst Boonen de inkomenspositie van jongeren. Ongeveer 1,2 miljoen jongeren tussen 16 en 25 jaar

ontvangen een inkomen uit arbeid of krijgen een uitkering. Volgens de auteur ontvangt 20 tot 25 procent van de jongeren die werken het minimum (Jeugd)loon. Bij ouderen is dat circa vijf procent.

Het is onbekend hoeveel werkende jongeren minder krijgen dan het minimum (Jeugd)loon. Hij meent dat "een niet gering aantal" minder krijgt dan het wettelijk vastgesteld minimum. Dit omdat deze jongeren tijdelijk werk verrichten, wisselend werkloos zijn of een minimum (Jeugd)loon niet betaald krijgen. De meeste jongeren die werkloos zijn ontvangen minder dan het minimum (Jeugd)loon.

Jij loonslaaf al te braaf in de pas overvolle kantoortas sombere regenjas saaie streepjesdas figurant in spitsverkeer 's morgens 8 uur, 6 uur weer onberispelijke heer voor 't stoplicht in de rij tussen tientallen zoals jij zijn dit je wilde jongensdromen stakker, zover ben je nu gekomen administrerende robot je draait jezelf kapot.

NIET WERKLOOS MAAR WERKVRIJ

Het is het jaar 1600 en we zijn in Parijs. De overheid heeft besloten het aantal feestdagen per jaar te verlagen van 103 naar 80. Hierop breken hevige onlusten uit, met als resultaat dat de arbeiders er acht vrije dagen bij krijgen. Er werd gestaakt om méér vrije tijd af te dwingen!

In 1983 is dit een ondenkbare situatie. Hooguit gaat men akkoord met een kortere werkweek of werkdag. En wat is hiervoor de reden? Daarmee wordt geprobeerd om weer *anderen* aan werk te helpen. Langzamerhand begint door te dringen dat de hoeveelheid beschikbare arbeid voorgoed aan het afnemen is. De voortgang van de technische uitvindingen, met als drijvende kracht de elektronika (denk aan de chips), is niet meer te stuiten. Het is een proces dat niet meer omkeerbaar is. Nog steeds kun je echter op de nieuwsberichten horen: "bij bedrijf-zus-en-zo *dreigen* enkele honderden arbeidsplaatsen verloren te gaan". Wat voor werk er ook door automatisering verdwijnt, men klaagt steen en been. Belangrijke vragen worden niet gesteld, zoals: welke produkten werden er eigenlijk gemaakt (misschien moeten we wel blij zijn als er een autofabriek over de kop gaat)? hoe ziet de gezondheid van de arbeid(st)ers eruit? welke mogelijkheden hebben de ontslagenen om hun vrije tijd te gaan besteden? waarom wordt de strijd voor loon naar werken niet veranderd in een voor loon naar behoefte (basisloon)?

Het blijven voor onderne(e)m(st)ers en arbeid(st)ers, voor rechtse en linkse politieke partijen, punten die ondergeschikt blijven aan één centrale vraag: hoe kunnen we zoveel mogelijk arbeid behouden en scheppen?

Het *arbeidsetos* zit blijkbaar zo diep geworteld dat je ook door veel linkse mensen wordt uitgelachen wanneer je het ter discussie stelt.

Hoe kan het dat we naar een dergelijke stompzinnigheid zijn afgezakt? We gaan daarvoor een heel eind terug.

blauwe maandag

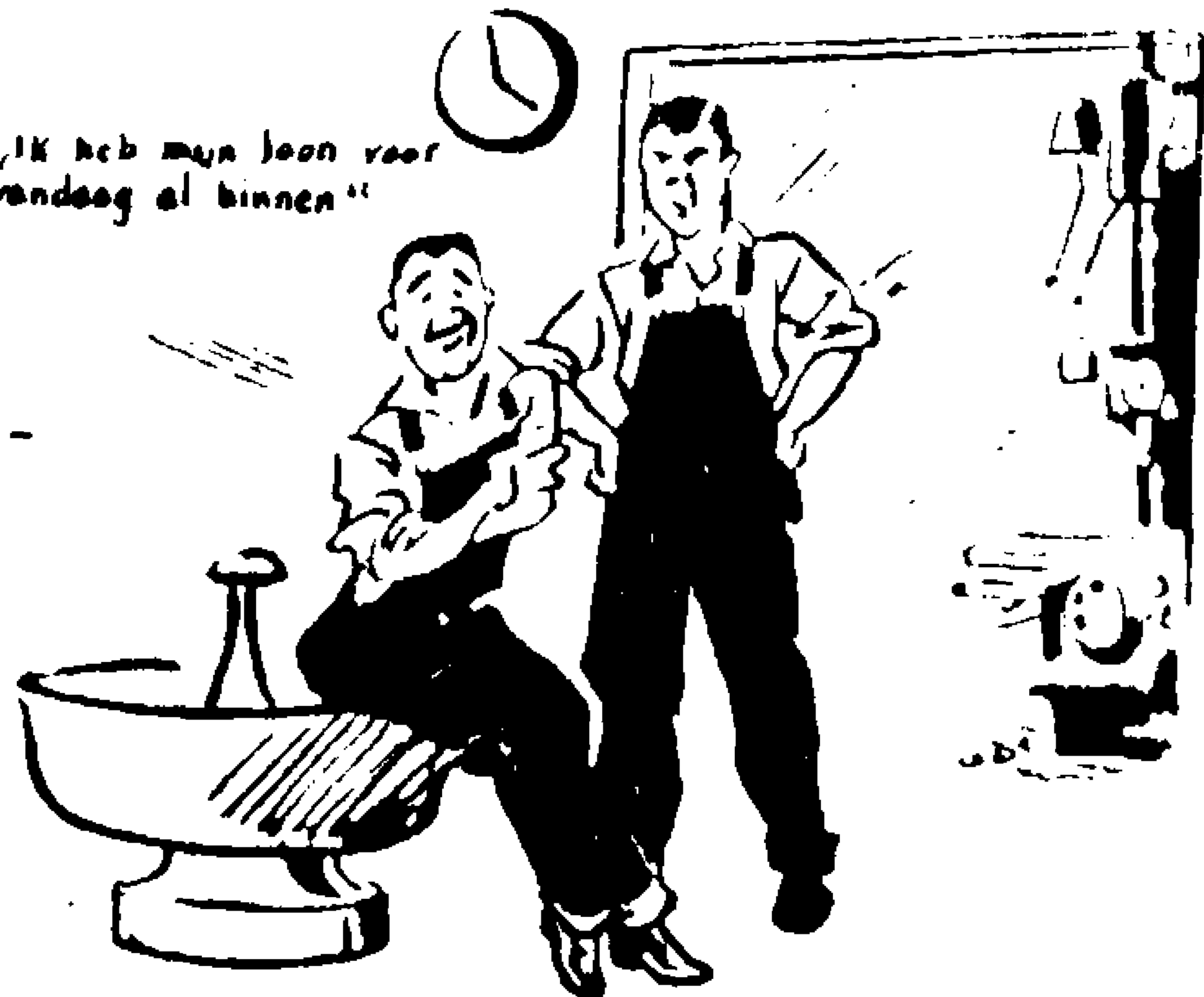
In de *middeleeuwen* werkten de mensen in een klein verband, dat een *gilde* werd genoemd. In zo'n gilde werd door elke ambachtsman of -vrouw één bepaald produkt gemaakt. Er was geen sprake van dat iedereen één deeltje van het produkt maakte, zoals we dat tegenwoordig in de fabrieken hebben. Er werd ook niet in loondienst gewerkt, men ging gewoon door tot de opdracht van de baas of bazin (gildemeester(es)) af was en dan andere dingen doen, b.v. naar het café gaan. Uit deze tijd stamt de spreekwoordelijke *blauwe maandag* waar, als het zo uitkwam, nog

een of twee dagen aangeplakt werden.

De ambachtslieden konden zelf voor een groot deel het ritme van hun arbeid bepalen en de hoeveelheid vrije tijd.

Mensen waren toen nog niet vreemd van hun arbeid, in tegenstelling tot wat we nu gewend zijn. *Werken was toen nog heel leuk*. In de eeuwen erna is er erg veel veranderd, voor een deel op een positieve manier: natuurlijk had men behoefte aan vooruitgang, aan toename van welvaart. Maar de keerzijden daarvan zijn intussen ook wel erg duidelijk geworden. Milieuverwoesting, kernwapens, uitbuiting van de armste bevolkingsgroepen en van de "derde wereld"; het zijn ook allemaal gevolgen van deze vooruitgang. Ook een gevolg daarvan is het feit dat het overgrote deel van de arbeid onmenselijk is geworden en geen enkele creativiteit meer vereist. Om te zien hoe dat is gekomen, duiken we weer een keer de geschiedenis in.

In de 15e-16e eeuw kwam op gang wat wel de *oorspronkelijke akkumulatie* wordt genoemd: een enorme opeenstapeling van geld, door roof van goud en zilver uit midden en zuidamerika en door slavenhandel. Kooplieden-ondernemers die zich daar meester van hadden gemaakt bestemden dit eerst voor de handel, later voor de opbouw van een industrie. Maar dat ging niet zomaar. Het productieproces tot dan toe bestond voornamelijk uit het boerenbedrijf en het ambachtswerk.

De bezittende klasse ging massaal over tot onteigening van boeren. Rijke landheren zetten akkerland om in weidegrond, zodat ze daar schapen konden laten grazen die wol leverden voor de opkomende wolindustrie. Het boerenbedrijf waar geproduceerd werd naar behoefte met wat extra produktie voor de ruilhandel, werd er totaál door ontwricht.

einde van de luiheid

Ook de gilden werd hun bestaan steeds meer onmogelijk gemaakt. De kooplieden-ondernemers met hun vette koloniale buit konkurereerden hen weg. Er kwam een systeem van *manufaktuur* voor in de plaats, de voorloper van het tegenwoordige fabriekssysteem. De ondernemers hadden de macht om arbeidskrachten te kopen en die als loonarbeid(st)ers in dienst te nemen. Het werk werd er steeds verder gespecialiseerd. Mensen moesten werken aan één deel van een produkt, waardoor hen het plezier in het werk ontgenomen werd. Het arbeidstempo werd steeds verder opgejaagd. Er moest voorzien worden in de sterk toegenomen vraag naar produkten; het produceren om in eigen behoeften te voorzien, verschoof steeds meer naar de achtergrond. Opvoering van de produktie om een zo hoog mogelijke winst te maken kwam centraal te staan.

Het is de opkomst van het kapitalisme waar we het nu over hebben. Mensen die niet meer beschikken over eigen produktie- en bestaansmiddelen -boeren, handwerkslieden zijn gedwongen hun arbeidskracht te verkopen. Ze werden gedwongen tot loonarbeid en zich te onderwerpen aan een steeds strakkere arbeidsdiscipline. Had men daarvoor de instelling om na een dag of drie werken te gaan luiere omdat er genoeg te eten was, nu werd men gedwongen die vrije dagen te besteden om de nieuwe kapitalistische klasse winst te bezorgen. *Het werd in het belang van deze laatste groep dat de arbeidende bevolking de overtuiging kreeg dat men op de wereld was om te werken i.p.v. te luiere. De opkomst van het kapitalisme is m.a.w. onverbrekelijk verbonden met het ontstaan van de arbeidsetiek.*

Het probleem voor de bezittende klasse was echter dat de mentaliteit van de van zijn grond verdreven boer(in) of de weggekonkurreerde handwerksman of

-vrouw niet van de ene op de andere dag veranderd was. Het verzet tegen de door de loonarbeid vereiste discipline was taai.

Een groot deel weigerde zich aan te passen en ging zwerven. Als afschrikkingsmiddel kwamen er wetten tegen landloperij, die met marteling en doodstraf vervolgd werd. Verder werden er werkhuzen gesticht, ook wel *huizen der verschrikking* genoemd. De landlo(o)p(st)ers moest hier hard en gedisciplineerd werken worden bijgebracht. Ook kwamen er vormen van "onderwijs" om aan al deze "kultuurbarbaren" beschaving bij te brengen. Een belangrijke faktor in het aankweken van de arbeidsetiek is ook het *protestantisme* geweest. God had immers maar één rustdag uitgevonden en dat vonden de heren kapitalisten wel genoeg. Werken was in deze kalvinistische leer geen noodzaak meer, waar je helaas niet onder uit kon, het werd een deugd. Er moest zes dagen lang hard gewerkt worden. Wie dat deed, kon verzekerd zijn van een plaatsje in de hemel. Deed je dat niet, dan wachtte je verdoemenis! Door dezelfde leer werden ook de ondernemers zelf geprikkeld om hard te werken. Zo moest het ook lijken alsof arbeid en kapitaal dezelfde belangen hadden (iets wat tegenwoordig nog steeds door het grootste deel van de christenen wordt beweerd). Het protestantisme was een welkome religie voor de ondernemers!

In de loop der tijd hebben machines steeds meer het werk van mensen overgenomen. Het vele en lang aanhoudende verzet van de arbeid(st)ers tegen de kapitalistische arbeidsmoraal werd daarmee onderdrukt: de controle over het arbeidstempo lag in het vervolg bij de machine en dus bij de ondernemers.

slavernij zit in jezelf

Ook al heeft het lang geduurd, in de loop der eeuwen is men steeds meer in de ban gekomen van de arbeidsdiscipline. Arbeid is geen noodzakelijk kwaad meer noch iets waar men plezier aan kan beleven. Het is een instrument van de ondernemers geworden om de mensen aan hen te binden. Het vragen om banen in dit produktiesysteem is vragen om het recht om uitgebuit te worden. Je hier-

voor laten lenen is meewerken aan de machtshonger van een kleine groep mensen. Slechts bij uitzondering is het nodig om mensen te *dwingen* tot werk. Ook nu zijn er bijvoorbeeld jongeren waarvan gevreesd wordt dat ze wel eens lastig kunnen gaan doen. Het vorige kabinet verklaarde letterlijk dat jongeren aan werk geholpen moeten worden omdat ze anders wel eens opstandig zouden kunnen worden. De plannen van ex-minister v.d.Louw voor jongerendwangarbeid werden gemotiveerd door onder andere de vrees voor baldadigheid. Hiervoor werd dan een *bezigheidsterapie* voorgeschreven. Arbeidswang is het middel om mensen er onder te houden. Gelukkig voor dit kapitalistische systeem leggen de meeste mensen die dwang aan zichzelf op. De arbeidsetiek zit de mensen in hun kop. Behalve een arbeidsetiek is er ook sprake van een *bezitsetiek*.

Direkt gekoppeld aan de drang tot werken, is de drang om zoveel mogelijk te produceren en het vervolgens weer op te consumeren. Steeds meer inkomen hebben, steeds meer goederen verkrijgen wordt het doel van het leven. En ook dit is in het belang van ondernemend nederland. Wat er ook geproduceerd wordt, ook al is het nergens goed voor, er moet een afzetmarkt voor zijn. De reclame zorgt er voor dat wij allerlei behoeftes aangepraat krijgen en dat we blijven door-kopen. Verslaving aan arbeid en konsumptie houdt deze maatschappij in stand. Pas als we het werkloos zijn weer gaan beschouwen als *verloren* zijn, kan daar verandering in komen. Als we er in slagen voor iedereen een basisloon te realiseren, kunnen er dan gouden tijden aanbreeken. In elk geval moeten we *nu* breken met de loonarbeid. Het is de enige manier om echt *vrij* te zijn.

MEIDENWEGLOOPHUIS

Sinds februari 1982 bestaat in Amsterdam een opvanghuis voor van huis of tehuis weggelopen meiden en jonge vrouwen, het meidenhuis.

Dit opvanghuis biedt een veilig onderdak aan wegloupmeyden die een onhoudbare situatie zijn ontvlucht. In het meidenhuis krijgen de meiden gelegenheid om tot rust te komen en te bedenken wat zij verder willen. Hierbij ondervinden zij steun van de andere meiden en de medewerksters. Het meidenhuis is een noodvoorziening, het geboden onderdak is van tijdelijke aard totdat een blijvende oplossing gevonden is.

In het jaar dat het meidenhuis geopend is, zijn circa 60 meiden opgevangen. Redenen waarom zij onderdak zochten waren onder meer:

- mishandeld en vernederd worden door (pleeg)ouders.
- Seksueel misbruik door familieleden.
- verstikt worden door tehuisregels
- op straat zijn gezet door ouders of andere opvangcentra.

GELD

Het meidenhuis krijgt geen subsidie. Het streven is dat meiden zelf een uitkering krijgen krachtens de Algemene Bijstand Wet, waarmee zij hun verblijf in het meidenhuis kunnen financieren en later hun eigen leven kunnen bekostigen. Mede door de bezuinigingen ondervindt het meidenhuis hiermee geen enkele medewerking. Hoe gaat het meestal? Wanneer een meid uit het meidenhuis naar de Sociale Dienst gaat om een uitkering aan te vragen, verkeert zij volgens de

Sociale Dienst in een crisis. Op grond hiervan ontvangt zij een noodbetaling van f600,- waarmee zij vier weken in haar onderhoud moet kunnen voorzien. In die vier weken onderzoekt een ambtenaar van de Sociale Dienst haar situatie. Na enige tijd ontvangt de meid drie brieven. Eén met de mededeling dat de aanvraag om bijstand is afgewezen, één met de mededeling dat de zaak is doorverwezen naar de Raad voor de Kinderbescherming en één van de Raad met het verzoekje om eens op het spreekuur te komen praten. Verdere (nood)betalingen vinden niet meer plaats. De Sociale Dienst probeert zich van wegloupmeyden af te maken door hen door te sturen naar de Raad voor de Kinderbescherming. Dit is echter onzinnig: niet alleen is de kans groot dat gedwongen hulpverlening problemen verergert in plaats van oplost, maar ook ziet de raad zelf in de meeste gevallen geen aanleiding voor een maatregel.

WAT NU ?

Meiden die na hun verblijf in het Meidenhuis op eigen benen willen staan, kunnen, zolang zij nog geen 18 jaar zijn, geen kant op. Een aantal wegloupmeysters keren no-dgedwongen weer naar huis terug. Geen wonder, want het leven van een wegloupmeyster is een harde struggle for life. Maar wanneer meiden

zó onderdrukt werden in hun situatie, dat zij het onzekere harde bestaan van een wegloupmeyster daarboven verkiezen, dan is er echt wel méér aan de hand dan een "relatieprobleempje in een gezin". Aan het gegeven dat veel meiden én als vrouw én als jongere zonder rechten worden klein gehouden en onderdrukt heeft men geen boodschap. Voor het meidenhuis betekent dit, dat het werk onmogelijk wordt gemaakt. Wanneer meiden geen uitkering hebben, kunnen zij ook geen huur aan het meidenhuis betalen. Door deze uitzichtloze financiële situatie heeft een aantal meiden nu geen enkel perspectief meer op een plekje in de samenleving en wordt het meidenhuis met sluiting bedreigd. Daarom eisen de meiden van het meidenhuis:

- Dat de Sociale Dienst haar verantwoordelijkheid neemt en wegloupmeyden niet afschuift naar de raad voor de Kinderbescherming.
- Dat de Sociale Dienst erkent dat voor een bepaalde groep meiden nodig is om zelfstandig te wonen en dit dan ook financiert.
- Dat zowel de wethouder Sociale Zaken, de voorzitter Ge-deputeerde Staten en de directeur van de Sociale Dienst Amsterdam, wanneer zij geen acht slaan op deze eisen, uit eigen zak een bijdrage betalen aan het levensonderhoud van wegloupmeyden. Om de eisen kracht bij te zetten hebben de meiden een aantal akties gevoerd. Zo hebben ze onlangs de fraktiekamer van de PvdA in Amsterdam bezet. Meer akties zullen volgen!

ALTERNATIEF BEZUINIGEN

Het ziet er somber uit met de financiële zelfstandigheid van jongeren. Als de regering gaat bezuinigen dan zullen wij dat ook moeten doen. Hieronder een paar tips waar het leven wat goedkoper van wordt.

1, Ondanks het feit dat je vaak veel geld in de verbouwing van je pand moet stoppen, is kraken vaak toch nog wel goedkoper dan het huren van een huis. In sommige gemeenten krijg je een korting op je uitkering als je in een kraakpand woont. Een oplossing hiervoor is dat je officieel op een legaal adres inschrijft. Hier moet dan wel een bekende van je wonen. Studentenflats zijn voor dit soort doeleinden vaak heel geschikt. Je moet in ieder geval nooit op je aanvraagformulier van je uitkering invullen dat je geen huur betaalt.

DE METER

2, Met gas en elektriciteitsmeters kan je een hoop dingen doen. Allereerst kun je de elektriciteit buiten de meter om laten lopen. Je moet dit dan wel laten doen door ie/man/vrouw/d die er verstand van heeft. Als een leek dit doet dan is het levensgevaarlijk. Met de gasmeter is het wat gemakkelijker. Je kan twee dingen doen; je kan de gasmeter omdraaien (de aansluitingen dus verwisselen) en je kan de gasmeter loskoppelen en met een stofzuiger die op blazen staat lucht in de tegengestelde richting laten stromen. In beide gevallen zal de meter terug gaan lopen. Je moet wel opletten dat je de meter niet voorbij de oude stand terug laat lopen. Ook moet je natuurlijk ook nooit een controleur binnenlaten als je net bezig bent de meter terug te laten lopen. Met al dit soort dingen geldt echter dat je het niet te gek kan maken, anders krijgen ze argwaan.

3, Door in een groep te gaan wonen ben je vaak met eten goedkoper uit. Ook als je alleen of met twee woont dan kun je met mensen in je buurt een eetkollektief vormen.

ZWART

4, Het openbaar vervoer is hartstikke duur. Zwartrijden is dus de oplossing. Ondanks de toegenomen controles is het veel goedkoper. Als je je boetes betaalt, betaal dan pasop het aller laatste moment. Dus nadat je voorgekomen bent. De boete is dan bijna altijd nog even hoog en het heeft het voordeel dat zij gek worden van alle papierrompslomp. Als je van plan bent om er voor te gaan zitten (voor

elke bekeuring maximaal 1 dag) dan is het slim om dan van te voren daarvoor een afspraak te maken. Jij bepaalt dan wanneer je gaat zitten en je kan dan ook boeken, sigaretten, snoepjes..etc meenemen.

5, De meest bekende manier van bezuinigen is natuurlijk jatten. Als je dit doet, jat dan van grote bedrijven zoals Albert Heijn, VVD, Hema en alle andere grote rijken.

Heb je nog andere suggesties? Stuur ze dan op naar: PSPjg Postbus 700 1000AS Amsterdam.

BEZUINIGINGS- WOEDE

Het is bijna niet meer te volgen, maar de inkomenspositie van jongeren holt achteruit. Afschaffing RWW 16 en 17 jarigen, korting jeugdlonen en uitkeringen met 10%, verlaging van alle uitkeringen met 2%, de regel dat 18, 19 en 20 jarigen met 707 gulden bijstand moeten rondkomen.

De gevolgen van al deze dingen zijn rampzalig. Hoe moet je in vredesnaam als zelfstandig wonende jongere van 707 gulden rondkomen? Een huur van 400 gulden (als je in een huurhuis kan wonen) is normaal. Je houdt dan dus nog 307 gulden over voor eten, kleding, reiskosten etc. Het wordt dus voor jongeren onmogelijk om zelfstandig te wonen. Zo word de klok weer twintig jaar teruggedraaid, je wordt gedwongen thuis te blijven wonen. Een CDA-droom wordt weer werkelijkheid: het gezin de hoeksteen van de samenleving.

Ook al is de situatie bij je ouders niet meer om uit te houden, je moet er blijven. Dit geldt natuurlijk helemaal voor 16- en 17 jarigen want die krijgen helemaal geen cent.

Het laatste bezuinigingsnieuws is helemaal om van te schrikken. De Graaf van sociale zaken wil per 1 juli de minimumjeugdlonen met 10% verlagen. Een tijdje niks en dan komt de aankondi-

Uitgavenlijst PSPjongeren

Jongerenkranten	bestelprijs
nr 14 seksualiteit	0,75
nr 15 scholieren	0,75
nr 16 geweld	0,75
nr 17 werken/niet werken	0,80
nr 18 de strijd (uittreksel jongerenprogram, interviews Fred vdSpek, Andree v Es)	1,20
nr 19 militarisme (VVDM, Onkruid, BAN)	0,80
nr 20 kraken	0,80
nr 22 Kernenergie/sabotage (poster DOE MEER)	0,80
nr 23 drugs	0,80
nr 24 arbeid en inkomen	0,80
nr 25 buitenlandse jongeren	0,80
nr 26 meiden	1,-
Jongerenprogramma	2,35
Informatiefolder	0,60
Linksomkeert: alles over dienstweigeren	4,60
WeigerWerk: arbeidsmoraal en werkloosheid	4,60
Jongerenhuisvestingsbrochure: opzetten van	7,80
akties huurstelsel, geweld, kraken, woongroepen, propaganda en adreslijsten.	
Knipselkrant lucky luik	prijs nog onbekend
Button "ik ben tuig"	2,20
Button "weiger werk"	2,20
Muurkrant PSP jongeren	1,10
Affiche "Te gek, die politiek voor meiden"	1,10
Rampspoed: PSP jongerenblad nulnummer	2,60
nummer 1 t/m 4 elk	1,85
abonnement per jaar	10,--
Lidmaatschap PSPjongeren minimaal	10,--

Afdelingen van de PSP jongeren kunnen per brief of per telefoon bestellen en krijgen dan de spullen thuisgestuurd met een rekening. Zij moeten ook verzendkosten betalen. Individuen moeten via een giro-kaart bestellen en bij demededelingen zetten wat ze willen hebben. Ook zij moeten verzendkosten betalen maar dat zit al bij de prijs inbegrepen. In geval van grote bestellingen kan korting gegeven worden, neem daarvoor even contact op. Overmaken van geld op postgiro 3 6 2 7 8 1 7 t.n.v. Stichting jongerenwerk PSP, Amsterdam.

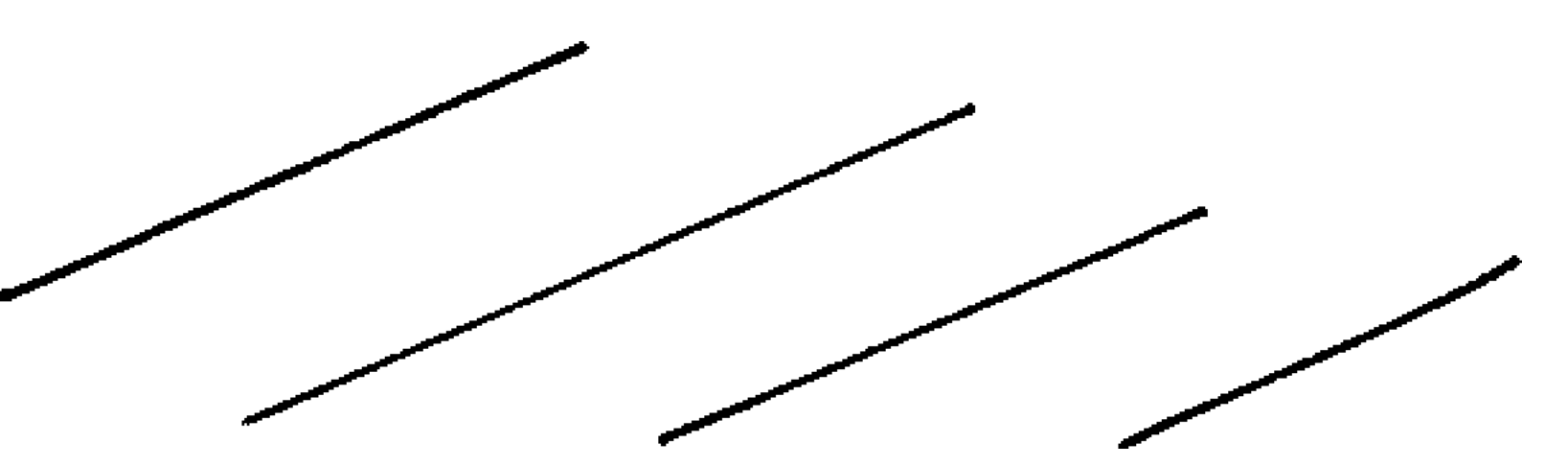
NIET ALLEEN HET PARTIJBESTUUR BEDREIGT HET BESTAAN VAN DE PSP JONGEREN. OOK WVC (CRM) GAAT ONS JONGERE-HOOFDJE D'R AF HAKKEN ALS WE EIND DIT JAAR GEEN 1000 LEDEN HEBBEN. WORDT DAAROM LID.

Als je lid bent van de PSP en je bent onder de 26, vul dan onderstaande bon in en stuur deze op. Je bent dan steunlid. Wil je gewoon PSP jongerenlid worden vul dezelfde bon dan in maar vermeldt erbij dat je direkt (dus betaald) lid bent. Adres: PSP jongeren, Postbus 700, 1000 AS AMSTERDAM

Ik geef me op als lid van de PSP-jongeren, betaal daarvoor geen contributie en zal verder ook geen PSPjg informatie ontvangen.

naam: Ik wil wel/niet een abonnement op
 adres: Rampspoed á f 10,-- per jaar.
 postcode/woonplaats: handtekening/datum
 geboortedatum:

ging dat de uikeringen van jongeren ook omlaag zullen moeten. "Anders ontstaan er ongewenste toestanden", omdat de kans er dan in zit dat een werklose jongere meer zou krijgen dan eentje die wel werkt. Wat een kul-redenering om de zoveelste aanval op jongeren te verdedi-

PSP UITGAVEN

DE MOLUKSE STRIJD

In 1951 werden door de Nederlandse regering ruim 3500 Molukse gezinnen naar ons land verscheept. Aanvankelijk dacht iedereen dat het om een verblijf van korte duur zou gaan. Dat bleek niet het geval. Er zijn nu zo'n 40.000 Molukkers in Nederland. De meeste zijn hier geboren en opgegroeid. Hoe gaat het nu met hen? Het arbeidsverbod voor Molukkers, dat aanvankelijk bestond, is nu opgeheven. Toch is de werkloosheid onder hen beduidend groter dan onder andere bewoners van dit land. Hoe behandelt de justitie de Molukkers? Komen Nederlandse straffen bij Molukkers harder aan? Hoe zat het ook al weer met de KNIL, en wat heeft de PSP ermee te maken?

de PSP-werkgroep 'Molukken' heeft een brochure geschreven die antwoord geeft op deze en tal van andere vragen.

Deze brochure is te bestellen door overmaking van f 5,30 (inkl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Molukse strijd'.

De PSP-werkgroep 'Molukken' is bereikbaar via: PSP-partijburo, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

PSP BIJEENKOMSTEN

STUDIEDAG VREDESVRAAGSTUKKEN

Zoals al eerder in deze rubriek aangekondigd organiseert de landelijke themagroep Vredesvraagstukken van de PSP op 7 mei een studiedag over de NAVO-strategie en de alternatieve defensiestrategieën. Deze studiedag vindt plaats in het kader van een serie van die dagen over vredesvraagstukken.

Binnen de NAVO staat de strategie van 'flexible response' (het aangepaste antwoord) opnieuw ter discussie. De Amerikaanse senator Sam Nunn lanceerde begin '82 de idee van de *Airland Battle*, een idee dat door de NAVO-opperbevelhebber Rogers gretig werd opgepakt. Wat behelzen deze ideeën en — nog belangrijker — waarom worden ze juist nu door de NAVO naar voren gebracht? De politiek-ekonomische ontwikkelingen binnen het bondgenootschap vormen de achtergrond waartegen je de wijzigingen in strategische concepten moet bekijken.

Ook binnen de vredesbeweging, met name in West-Duitsland, worden nieuwe militair-technische strategieën ontwikkeld. In Nederland waren het vooral Barnaby en Boeker die vorig jaar de aandacht trokken met hun idee van *defensie zonder provokatie*.

Over de hierboven genoemde onderwerpen zullen op de studiedag van 7 mei enkele inleidingen worden verzorgd. 's Middags wordt er dan in kleinere groepen verder gepraat aan de hand van stellingen. Daarbij staat de vraag centraal of en in hoeverre alternatieve defensiestrategieën een bijdrage leveren aan een andere vredespolitiek. Ten behoeve van die discussie verschijnt een studiemap met een aantal artikelen en de discussiestellingen. Deze map is te

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

tekent dat een aanval met kernwapens. Schuilen voor een atoomaanval is natuurlijk onmogelijk. Als je jezelf wilt beschermen kun je beter een oorlog voorkomen. En dat is wat de mensen van de Sirene-actie willen duidelijk maken. Op elke eerste maandag van de maand: ze stonden er voor de tweede keer op 7 maart en 4 april en zullen er op 2 mei wéér staan en op 6 juni en op...

Stop de wapenwedloop, stop deze waanzin, plaats geen nieuwe raketten in ons land. Daarvoor roept de Sirene-actie op. In de hoop dat hun aktievorm ook in andere steden wordt overgenomen.

Nadere informatie: Vrouwen voor vrede-Amsterdam, Postbus 53097, Amsterdam. Of telefonisch via werkgroepen Stop de N-bom, 020 - 822685 of de IKV-kernen Amsterdam, 020 - 736869.

BIJEENKOMSTEN

5 MEI, AMSTERDAM

De Vijfde Mei, Bevrijdingsdag, wordt dit jaar in Amsterdam groots gevierd. Het Gemeentelijk 5 mei-comité, de Amsterdamse Vredesbeweging, de werkgroep 'Kunstenaars in Verzet' en Jongeren tegen Fascisme organiseren tezamen met De Populier een aantal manifestaties rond de thema's 'voor de vrede' en 'tegen het toenemende fascisme en racisme'.

De Jongeren tegen fascisme organiseren van 12.00 tot 18.00 uur een festival in Paradiso (bij het Leidseplein) met optredens van o.a. Los Mismos en Paolo Passionato & The Pennies from Heaven. In het Vondelpark vindt een *Vredespark-manifestatie* plaats van 12.00 tot 19.00 uur met o.a. optredens van Freek de Jonge, Dubbel en Dwars, Vloepsuper (voorheen de Veulpoepers) en Grupo Calí uit Colombia.

Op het Leidsplein wordt vooral aandacht besteed aan de manier waarop de buitenlandse stadgenoten de Nederlandse cultuur gebben verrijkt. Op vele podia op en rond het Leidseplein (ook in de zalen van De Balie, De Bajes, De Melkweg en Iboya) treden talloze binnen- en buitenlandse groepen op.

De samenwerkende groepen organiseren een grote *informatiemarkt* op het Leid-

seplein, het Leidsebosje tot diep in het Vondelpark. Naast de informatiestandjes van talloze organisaties zullen straatmuzikanten optreden. Langs de route van de 'markt' zullen 'Kunstenaars in Verzet' een honderden meters lang kunstwerk over de gevolgen van de kernoorlog tentoonstellen. Dit kunstwerk wordt vanaf 27 april in de Mozes en Aäronkerk gemaakt.

Vanaf 19.00 uur zal op het openluchtpodium en in de theaters rond het plein een gezamenlijke manifestatie plaatsvinden met optredens van o.a. De Volharding, de Turkse groep Yabanel, Proloog en Martini on the Rocks.

GELIJKE RECHTEN

Het Haags Initiatief tegen Fascisme en Diskriminatie organiseert op donderdag 5 mei een grote manifestatie onder het motto *Alle mensen gelijke rechten*. De manifestatie vindt plaats in De Houtzagerij, Hobbemastraat 95 in Den Haag. Aanvang 19.00 uur. Toegang gratis.

Het Haags Initiatief, een bundeling van zestig organisaties, groepen en partijen, wil op deze manifestatie mensen bijebrengen van verschillende kulturen en van verschillende seksuele geaardheid. De bedoeling is de afstand tussen hen te verkleinen. Daarom heeft het Haags Initiatief gekozen voor een drietal thema's tijdens deze manifestatie: Vrijheid, Gelijkwaardigheid en Vriendschap.

Vrijheid is vastgelegd in een groot aantal (inter)nationale handvesten, verdragen en wetten, *Gelijkwaardigheid* is een uitdrukking van respect en begrip voor wederzijdse kulturen en geaardheden en *Vriendschap* is een uitdrukking van verbondenheid om samen te werken aan een maatschappij zonder haat en geweld.

De manifestatie begint om 19.00 uur, de zaal zal vanaf 18.00 uur open zijn. Tijdens de manifestatie zal het woord worden gevoerd door vertegenwoordig(st)ers van een aantal organisaties als het Roze Front, de vrouwenbeweging, de buitenlanders en het Haags Initiatief. Daar tussendoor optredens van een vrouwenband, de theater/zanggroep 'Beroerd', muziek en poëzie uit Suriname, de groep 'Romeo Grot, de Antilliaanse Steelband Sound of Steel.

REKTIFIKATIE

In het artikel *Een kerncentrale in Chooz* van Marcel Bullinga (BEVRIJDING nummer 5, pagina 16) is een foutje gelsopen. In het artikel is sprake van een besluit in 1978 tot de bouw van een kerncentrale. De huidige centrale van Chooz staat daar al sinds 1968. Op dit moment zijn er vier nieuwe kerncentrales in voorbereiding. De regering Mitterrand heeft de bouw van twee centrales goedgekeurd en twee andere zijn in de laatste fase van de planning. En dat ondanks de belofte van Mitterrand voor zijn verkiezing om geen nieuwe kerncentrales te bouwen. In de herfst van '81 maakte zijn regering bekend dat de kerncentrales in Chooz toch gebouwd gaan worden. Dat verklaart wat meer de woede van de mensen die tot uiting kwam in de akties en demonstraties waarvan in het artikel in BEVRIJDING nummer 5 van Marcel Bullinga sprake is.

REDAKTIE BEVRIJDING

Foto: Eduard de Kam

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Komt Klaas de Vries (PvdA) naar Fred van der Spek toe. "Ga je een motie over het stopzetten van de financiering van de plaatsing van de nieuwe kernwapens door Nederland indienen?", vraagt hij.

"In tweede termijn wellicht", antwoord Fred van der Spek. "Maar als jij er ook een indient, wil ik die wel mee-ondertekenen."

"Dat is goed", zegt Klaas de Vries.

De tweede termijn van het NAVO-debat breekt aan.

Ondertussen nog niks gehoord van Klaas de Vries. Hij gaat naar het spreekgestoelte. De PSP-motie is al opgesteld om eventueel ingediend te worden. Fred krabbelt nog vlug wat op een papiertje en legt dat bij Klaas de Vries op het spreekgestoelte. Hij had geschreven,

dat hij een PvdA-motie wel mee zou ondertekenen. De motie van Klaas de Vries wordt door voorzitter

Dolman voorgelezen. Geen mee-ondertekenaars staan eronder.

"Ja", zegt Klaas de Vries later, "bij ons in de fractie gaat dat niet zo.

De fractie-kommissie moet eerst vooraf goedkeuren, of een motie van ons door een lid van een andere partij mee-ondertekend kan worden".

Dat had ie toch mooi niet gezegd, toen hij de eerste keer aan Fred van der Spek vroeg, of hij een motie zou gaan indienen. De kans daarop was natuurlijk groot, daar Fred al eind augustus aan de toenmalige minister van defensie, Hafmo van Mierlo, gevraagd had, hoe het nu zat met de financiering van die plaatsing van de kruisraketten.

Toen reeds bleek dat Nederland zo'n slordige 32 miljoen gulden aan de plaatsing zou bijdragen. Het debat over de NAVO-begroting bood een prima gelegenheid daarop terug te komen.

Klaas de Vries wou natuurlijk gewoon zelf zo'n motie indienen. Hij polst eens wat, de PSP-fractie is zo netjes eens een keer mee te ondertekenen - niet eigenwijs een eigen, dezelfde motie in te dienen; hoewel, dat doet de fractie heel vaak, ook al hoor je wel eens andere geluiden - en, hup, Klaas de Vries komt met zijn motie op de

voorpagina's van de kranten. De PSP-fractie is dan niet zo lullig, dat we met een eigen motie met dezelfde inhoud komen. Het gaat haar om de zaak zelf.

Klaas de Vries heeft vast niet naar zijn partijgenoot Ed van Tijn geluisterd, die in december in een lezing zei: "de ochtendbladen bepalen de politieke agenda van de week. De politicus is onthand, als op een bepaalde dag de ochtendkrant niet wordt bezorgd. Politici lijken op konijnen op een militair oefenterrein.

Nog een klein geluk, dat het parlementaire konijnenhok om de vier jaar verschoond wordt.

CHRIS HUIJNDER

1 MEI BIJEEENKOMSTEN

Amsterdam (I)

In Amsterdam is het dit keer gelukt de Dag van de Arbeid breed te organiseren: o.a. PvdA, PSP, PPR, CPN, FNV, VARA en diverse buitenlandse arbeidersorganisaties tekenen voor een demonstratie om 19.00 uur vanaf het Frederiksplein en voor manifestaties in de Jaap Eden-hal vanaf 20.00 uur. In deze hal een uitgebreid programma en een informatiemarkt (daarvoor zijn stands te huur voor organisaties voor f 35,-). Nadere informatie: 020 - 906597 of 836488.

Amsterdam (II)

De PSP-jongeren organiseren een landelijke Dag tegen de Arbeid op het Leidseplein (vanaf 14.00 uur o.a. flipperkampioenschap), Paradiso (vanaf 14.00 uur en 's avonds vanaf 20.00 uur), De Balie (vanaf 12.00 uur met een radio-programma van STAD) en De Melkweg (vanaf 15.00 uur een vrouwenprogramma, markt en theater en vanaf 20.00 uur muziek en theater).

Arnhem

Hier organiseren PvdA, PPR, PSP, CPN, SP, FNV, VARA, NIVON en de Turkse organisatie AKDD een voorzittersforum met Elli Izeboud (CPN), Herman Hugenholtz (FNV), Ton Langebeek (NIVON), Wim de Boer (PPR), Bram van der Lek (PSP), Jos van Kemenade (PvdA), Hans van Hooft (SP), Albert van de Heuvel (VARA) over Links en de Krisis. Verder: harmonie-orkest Ons Ideaal, De Stem des Volks, Proloog en een toespraak van Hedy d'Ancona. Plaats: Schouwburg, Velperbinnensingel, aanvang 12.00 uur tot 18.00 uur. Het forum staat natuurlijk onder leiding van Annemarie Grewel. Toegang f 3,- (kinderen f 1,50), in de voorverkoop bij de organisatie.

Boskoop

Hier staat 1 mei in het teken van de werkloosheid. Nadere gegevens ontbreken nog, nadere informatie: Ron Blom, Babsloot 70, Boskoop.

Boxmeer

De PSP-afdeling Land van Cuijck organiseert in samenwerking met andere linkse partijen en vakorganisaties een feest in 't Centrum (Steenstraat 56). Het thema is solidariteit met de onderdrukten in ons land. Diverse sprekers en muziekgroepen en een tentoonstelling van de Anne Frankstichting. Aanvang 19.00 uur. Toegang gratis. Om 16.00 uur start een demonstratie op het Weijerplein tegen de militarisering van de regio (o.a. naar aanleiding van de Peel).

Bussum

De PSP-afdeling Bussum organiseert in theater Palet (Havenstraat 12 A) vanaf 20.00 uur een programma met kabaret De Vries en De Groot met 'Het beloofde land', spreker Wilbert Willems (Tweede Kamerlid PSP) en de film 'Kolega's' van Urs Graf. Toegang gratis.

Delfzijl

In Delfzijl bestaat het 1 mei-komitee uit FNV, PSP, PvdA en VARA. Het programma begint om 14.00 uur in De Molenberg, toegang gratis. Een politiek kafee met mensen uit de regio, Karel Roskam (VARA), Rooie Rinus en Pé Daalemmer. Verder een apart kinderprogramma.

Dordrecht

PSP, CPN en PPR organiseren vanaf 19.30 uur een programma in Bibelot (Wijnstraat 117) met optredens van toneelgroep Diskus, de Mabel Gonzales-band, Mick Russel-band, Korage en Peter Blanker. Spreker: Coby Frank (Anne Frank-stichting), presentatie: Rien Kroon en Peter Blanker. Tevens informatiemarkt. De thema's zijn behoud van werk en koopkracht, tegen discriminatie en racisme; geen atoomraketten in Nederland.

Enkhuizen

PSP, CPN, PvdA, FNV, IKV, Stop de N-bom en BBK vieren de Eerste Mei met een ochtend-, middag- en avondprogramma. Vanaf 10.00 uur een koffieochtend met 1 mei-koor en het zangduo Wil en Sjaak. Vanaf 14.30 een kinderspektakel met clowns, cirkus en poppenkast (voor kinderen van vier tot twaalf jaar). Om 15.00 uur de film *The harder they come*, met gelegenheid tot vragen stellen en informatie na afloop. Vanaf 19.30 uur spreker: Gijs van der Fuhr (Stop de N-bom), Westfries Volkstoneel en 1 mei-koor. Om 20.00 uur: *Drukwerk*. Toegang f 3,- (leden) en f 5,- (niet-leden). Plaats: Nieuwe Doelen (Spoorstraat, 2 minuten van station).

Enschede

PvdA, PPR, PSP, CPN, NIVON, VARA, Uruguay Komitee, FNV en de Turkse arbeiders TTIB organiseren een socialistisch antwoord op de crisis. Sprekers, het koor Kanalje Rood en de Kerry Band. Plaats: zaal Avion (Deurningerstraat 27). Aanvang 13.30 uur tot 17.30 uur. 's Avonds (onder voorbehoud) discussiebijeenkomst PSP, CPN en PPR over *linske samenwerking* in het PSP-pand (Kuipersdijk 98) vanaf 20.00 uur.

Epe

PSP, PvdA en FNV organiseren in de Gemeentewoning (De Brink en De Trap) een programma met het socialistische koor 'Voorlopig Vals', het kabaret Tijdverdrijf en een jazz-band. Sprekers: Karin Spaink (PSP) en Jan Nagel (PvdA). Daarna politiek kafee. Aanvang 20.00 uur. Toegang gratis.

Den Haag

Op initiatief van de VARA organiseren PvdA, PSP, CPN, PPR, FNV, een groot aantal andere organisaties een manifestatie rond het thema *werk en inkomen*. In de Houtzagerij (Hobbemastraat 95) begint om 15.00 uur een programma dat duurt tot 21.00 uur. In de verschillende zalen een informatief en cultureel programma met een aktiemarkt en eetkramen. Sprekers: Selma Leydesdorf (vrouwenbeweging), Johan Stekelenburg (FNV) en een vertegenwoordiger van de buitenlanders. Verder een forum over 'vrouw en arbeid', de presentatie van het *Haags werkgelegenheidsplan*, de activiteiten van de Derde Wereld-groepen en de vredesbeweging. Daarnaast een kinderprogramma, films, optreden van Jan en Alleman en *Het Klein Orkest*. Toegang f 3,50 (kinderen f 2,-).

Groningen

De PSP federatie Groningen organiseert een programma met het koor De Rode Stem en kabaret. Sprekers: Fred van der Spek. (PSP-Tweede Kamerlid) en een spreekster namens de *Bijstandsvrouwen*. Plaats nog onbekend, nadere informatie: tel (050) 12 84 50.

Haarlem

PvdA, CPN, PSP, VARA organiseren een programma rond het thema *werk, werkloosheid en de gevolgen*. Muziek van de groepen Boom en Beroerd, een informatiemarkt en film. Plaats: Toneelschuur (Smedestraat 23). Toegang f 3,- (kaarten bij de organiserende partijen). Aanvang 19.45 uur.

Haarlemmermeer

PSP, PPR, CPN, HAP, FNV en VARA organiseren rond het thema *werk, geen werk* in 't Kattegat (Skagerrak 328, Hoofddorp) een programma met diverse sprekers (o.a. namens de Uitkeringsgerechtigden Rotterdam). Aanvang 20.00 uur (zaal open: 19.30 uur). Toegang f 2,50. Verder: zanggroep *Toontje lager*, kabaret *Panter* en een informatiemarkt.

Hellevoetsluis

PSP, CPN, PPR en PvdA houden een 1 mei-feest met vanaf 14.00 uur allerlei

aktiviteiten in het Sportcentrum 'De Eendracht' (Sportlaan). Optredens van Jan en Alleman, vrouwenkoor De Hellevegen, dichter Bob Hofland en sprekers namens FNV, PSP/CPN/PPR en uit Uruguay. Toegang gratis.

Hilversum

PSP, CPN en PPR vieren samen de Eerste Mei vanaf 13.00 uur in Triangel. Een kinderprogramma met clowns, tekenfilms enzovoorts. Een informatiemarkt en twee sprekers namens het El Salvador-komitee en het GEK. Ter afsluiting van de middag kabaret *Dubbel en Dwers*. Toegang f 3,50 (kinderen f 1,50).

Hoorn

FNV, ABVA/KABO, Industriebond, Hout- en Bouwbond, Dienstenbond, Vrouwenbond, ABOP, CPN, PPR, Proho, PSP, PvdA, Chili-komitee, VARA, Rooie Vrouwen, NVB, Mensen zonder werk en de Peregrinusstrichting organiseren in samenwerking met *Platform Plaatselijke Werkgelegenheid* een programma waarin aandacht wordt besteed aan de diverse *werkgelegenheidsprojecten* in Hoorn. De activiteiten starten in de week voorafgaande aan de Eerste Mei en eindigen op de dag zelf. Onder andere discussies over de zin van dergelijke projecten en zaken als de arbeidstijdverkorting en de *arbeidsmoraal*. Op 1 mei een manifestatie met een uitgebreid cultureel programma met onder andere het koor *De Stem des Volks*, Westfries Popkollektief, Lia Root, theatergroep Flint en *J.C. Tans*. Aanvang 13.00 uur met een demonstratie vanaf De Rode Steen (Hoorn-centrum) naar het Cultureel Centrum 'De Huesmolen: (De route loopt langs de verschillende werkgelegenheidsprojecten). De manifestatie vindt in 'De Huesmolen' plaats.

Huizen

PSP en CPN organiseren in 't Vuronger (Schoolstraat 11) een 1 mei-bijeenkomst op (let op!) *zaterdag 30 april* vanaf 20.00 uur. Sprekers: *Leendert Vreeswijk* (PSP) en *Jan van Gastel* (CPN). Verder: het *Nationaal Hekel Kabaret*. Toegang f 2,-.

Leeuwarden

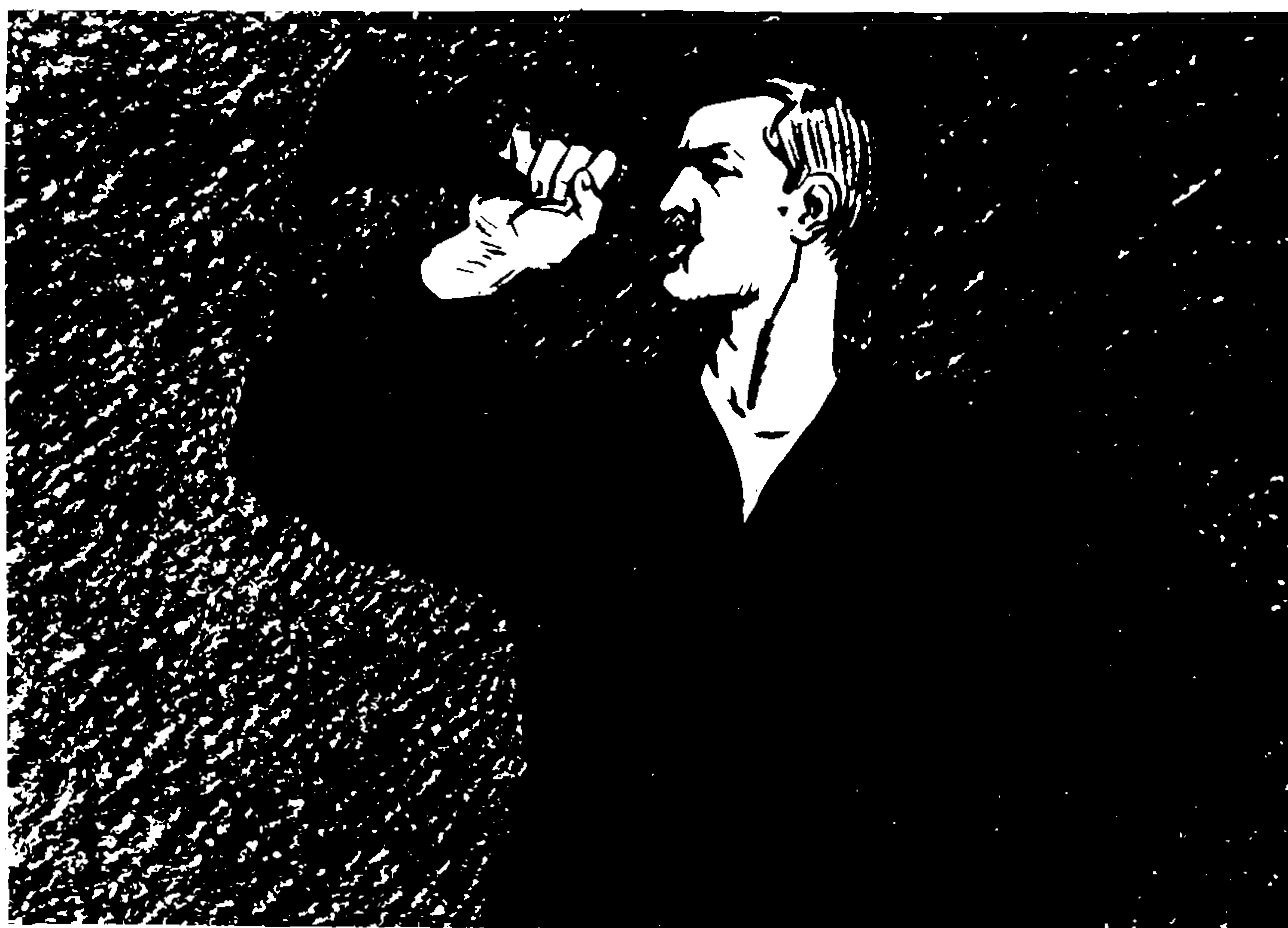
PvdA, PPR, CPN, PSP, FNV, VARA organiseren een manifestatie in zalen De Schaaf (Breedstraat) met de Chileense groep Millantu, het Socialistische Koor en Cinema's Salon Orkest. Sprekers: *Nico Broers* (FNV) en *Jopie v.d. Werf* (PSP). Aanvang 13.00 uur. Toegang gratis.

Leiderdorp

PSP, PPR en PvdA vieren in De Sjelter (Heemraadlaan) vanaf 20.00 uur een 1 mei-feest met Kringloopkabaret, de groep *Bekijk 't* en de schrijver *Kees Ho-lierhoek*.

Nijmegen

PSP organiseert samen met diverse andere partijen en organisaties een manifestatie rond het thema *bezuinigingen*. Sprekers namens de vrouwenbeweging, de buitenlanders, de jongeren, de werk-

TOETERETOET, werken doe je alleen maar als het moet

lozen en het *Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen*. Verder een aktie- en informatiemarkt en optredens van een groot aantal straatmuziek- en theatergroepen. Voor de kinderen een poppenkast. Plaats: cultureel centrum *De Lindenberg*. Aanvang: nog onbekend, waarschijnlijk de hele dag. Nadere informatie: John Smits, tel. (080) 23 83 53.

Oostzaan

PvdA, CPN en PSP organiseren in dorps huis De Greep (Nanne Zwiepsingel 1) vanaf 20.00 uur een programma met sprekers *Aad Kosto* (PvdA), *Marcus Bakker* (CPN) en *Erik Meijer* (PSP). Verder een cultureel programma.

Roermond

In Roermond zal in de week van 1 tot en met 7 mei het een en ander worden georganiseerd rond het thema *anti-fascisme* (o.a. op *donderdag 5 mei* het Nationaal Hekel Kabaret in 'De Klinker', Roersingel 18). Op 1 mei zelf een middag- en een avondprogramma. Vanaf 14.00 uur in zaal S'61 (Swalmerstraat 61) een programma voor de kinderen met poppenkast, spelletjes en disco en een tentoonstelling van de Anne Frankstichting onder de titel *Nederland tolerant?*. Verder een film over fascisme. 's Avonds een optreden van *Houdoe*. Toegang van het programma: gratis. (Op zaterdag 7 mei vindt een manifestatie op het Munsterplein plaats met stands, straattoneel, enzovoorts).

Rotterdam

CPN, PPR, PSP, PvdA, FNV, IKB, GML en de vredesbeweging organiseren vanaf 13.00 uur tot na middernacht een programma in het Zuidplein-theater (Zuidplein).

's Middags muziek, folkloristische dans en twee forums: met *Stan Poppe* (PvdA), *Ton v.d. Hoek* (CPN), *Jaap de Jong* (PPR), *Alexander de Roo* (PSP), *Wim Vijg* (FNV) over *linkse samenwerking en economische crisis*. En met *Joke Vermeulen* (IKV), iemand namens *Vrouwen voor Vrede*, *Dick de Graaf* (FNV), *Oscar van Rijswijk* (VVDM) en *Ger Pouw* (Onkruid) over het thema *vrede en ontwapening*. Verder in de middag Diskus en Simpla Rosa.

's Avonds: het koor *De Stem des Volks* en het koor *Morgenrood*, kabaret *Natascha Emanuels*, Kabaal, theatergroep *Piccolo*, Peul Middellijn en *Waste of Time*. Toegang f 7,50 (de hele dag) of f 5,- (alleen middag of avond), te koop aan de zaal of bij Herman Groenewegen tel. (010) 18 74 47 of Benzjie de Levie tel. (010) 65 40 69.

Schoonhoven

PSP organiseert een avond in De Bastille in Schoonhoven over *werkloosheid en jongeren*. Plaats en tijd nog onbekend: (01823) 60 19.

Sliedrecht

De PSP en de CPN organiseren in samenwerking met het jongerencentrum Elektra (Stationsweg). Aanvang 14.00 uur (en loopt door tot in de kleine uurtjes). De dag staat in het kader van *de werkloosheid* met een *fototentoonstelling*, een informatiemarkt, optredens van Klinker en medeklinker en een dichter ('Bronbag'), de video-films 'Tuig' en 'Tilt-I' en een speciale stand met 'krisisvoedsel'. De dag wordt afgesloten met PAK (Nederlands-talige pop). Toegang gratis.

Terneuzen

PSP, PPR, CPN, PvdA, FNV, ABVA/KABO, VARA, Wereldwinkel, werkgroep Kernenergie, IKV, JAC, Jongerenbeweging, Vrouwenbond, Komitee Eritrea en diverse bedrijfsledengroepen organiseren een programma dat 's middags begint met kindertheater, een poppenkast en disco (voor de jeugd), met daarnaast een optreden van *Lautaro* (Chili), de opening van de *fototentoonstelling Eritrea* van *Frits Eissenloefel* en een videoprogramma.

's Avonds sprekers, nog een optreden *Lautaro*, muziektheater *Teleact* en *Roots '66*. Plaats: Zuidlandtheater. Aanvang 14.00 uur ('s middags) en 19.30 uur (het avondprogramma).

Tilburg

Maranatha, PvdA, VARA, PSP, PPR, Stop de N-bom, ANJV, CPN, de Veulpoepers en nog diverse andere organisaties vieren de Eerste Mei rond de the-

ma's *werk/werkloosheid; Derde Wereld; fascisme*. 's Middags een forum met o.a. *Wilbert Willems* (PSP). Ook 's middags een optreden van *Vloepsuper* (voorheen De Veulpoepers). 's Avonds een optreden van de Fanfare van Eeuwigdurende Bijstand. Plaats: De Harmonie of KWJ-gebouw. Toegang f 2,50. Nadere informatie: (013) 43 50 39.

Utrecht

PSP, CPN, PvdA, PPR en diverse organisaties houden een manifestatie in de Henderik v.d. Vlistschool (Americalaan 109, Kanaleneiland, bereikbaar met bus 2, 4, 7 en ringlijn 10/20). Aanvang 15.00 uur. Optreden van *Linksom* en 'Prima dat jij er ook bent'. Filmprogramma van 'De Rode Lantaarn', de muurschilderbrigade *Karkas*. Van 15.30 tot 17.30 uur een kinderprogramma. 's Avonds (vanaf 18.30 uur) sprekers, een cultureel programma met *Pegasus* (Griekse dans), *Rapalje*, toneelgroep *Pijlsweer/STUT*, een dansgroep uit Turkije, *Anual* (Marokko) en *Winna Wan* (Suriname). Toegang f 4,- (in de voorverkoop bij De Rode Rat, Oudegracht 65), aan de zaal f 5,50. Het avondprogramma eindigt om 24.00 uur.

Venray

PSP, CPN en PvdA organiseren om 10.45 uur een stille demonstratie tegen de plaatsing van *kruisraketten in De Peel*. Vertrek en aankomst: Schouwborgplein. Om 12.00 uur optreden van Proloog met een stuk over kernwapens (plaats: de Schouwborg of het plein er voor). Vanaf 20.00 uur de viering in café De Volle Maan (Merseloseweg) rond het thema *krisis, arbeidstijdverkorting*. Optreden van theatergroep *Tamtam*. Toegang f 3,50.

Vlaardingen

Stichting Rood Vlaardingen organiseert i.s.m. PSP en CPN een forum rond de afbraak van het onderwijs met de ABOP, Open School enzovoorts. Muziek, een hapje, een drankje. Plaats en tijd nog onbekend. Nadere informatie: tel. (010) 34 82 35.

Westerveld

Het Herdenkingscomité '13 april/16 oktober 1942' organiseert op 1 mei een *bloemlegging* op Westerveld na aankomst van de trein van 11.11 uur op Driehuis-Westerveld. Daarna zal een *reunie* worden gehouden in De Wintertuin (Stationsplein 100, Haarlem), zaal open 13.00 uur, aanvang 14.00 uur. Het herdenkingscomité herdenkt met hun activiteiten de betekenis van Henk Sneevliet en zijn groep die in 1942 door de Duitsers werden vermoord. Nadere informatie: 1e Kiefhoekstraat 30, Rotterdam.

Zwolle

PvdA, PPR, CPN, PSP, VARA, FNV en NIVON organiseren een programma met vanaf 16.15 uur poppenkast en vanaf 20.00 uur (zaal open 19.30 uur) een spreker: *John Huige*, het orkest *Ontwaakt*, muziekgroep *'dOndersteboven*, theatergroep *Infrarood*, popgroep *Opstoot* in de bovenzaal van de IJsselhal.

No Pasaran: ze zullen er niet doorkomen

NICARAGUA

Nicaragua wordt, na de overwinning van de guerilla op het Somoza-regime, van verschillende kanten bedreigd. In december '82 trokken drie kontra-revolutionaire groepen het land binnen. De Sandinisten hebben de zaak militair in handen, niet in het minst dankzij de vrijwillige volksmilities. Maar er hangt een gewapend konflikt met Honduras, de noorderburen, in de lucht. Volgens de laatste berichten zou een noordelijke grensplaats vanuit Honduras bezet zijn.

Daarnaast is er dan nog de dreiging van de Verenigde Staten, die daarmee een zeer oude traditie voortzet.

Maya Pejić reisde eind vorig jaar door Midden-Amerika en bezocht onder andere Nicaragua. Een foto-impressie van haar hand!

Vrouwelijke leden van de volksmilitie tijdens een oefening (foto linksmidden)

foto's: Maya Pejić

Miskito-indianen (foto links en boven) zijn uit het bedreigde noorden van Nicaragua naar veiliger streken overgebracht

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 9 11/5/1983 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Kerncentrale in Doel (zie achterpagina)

in dit
nummer

BIJSTANDSMOEDERS

EG-VERKIEZINGEN

LINKS EN HET EUROPARLEMENT

KOMMENTAAR

Duisenberg

Uit de hoek van de monetair georiënteerde economen — bank-president Duisenberg voorop — is ons steeds voorgehouden, dat de diskonto-verlagingen van de afgelopen tijd het zoveelste stapje op de weg is van een rentedaling die tesamen met de teruggang van de inflatie de olieprijsverlaging en de gematigde loonontwikkeling zou kunnen bijdragen tot het doen ontluiken van een herstel van onze economie. Een voorbode van een economische lente.

Maar is de rentestand werkelijk een onontkoombaar uitvloeisel van een diffuus maatschappelijk proces waarin de vraag naar geld de overheersende faktor is? Of hebben de leiders van de belangrijke financiële instellingen toch op zijn minst een dikke vinger in de pap bij het Catshuis? Het lijkt er tenminste veel op, want de belangen van de grote financiële instellingen en de grote bedrijven hangen nauw samen met het zgn. no-nonsense beleid van Lubbers c.s. Een gewillig oor vindt dit kabinet ook bij bankpresident Duisenberg, eens PvdA-minister van Financiën, die op zijn jaarlijkse perskonferentie ondubbelzinnig liet weten voor winstherstel te kiezen boven inleveren voor korter werken, dat hij als een heilloze zaak bestempelt. Het stimuleren van de economie door het tijdelijk vergroten van het financieringstekort en het laten draaien van de bankbiljettenpers blijft hij zonder meer afwijzen. Het staat nogal in schril contrast tot zijn politieke geestverwanten Den Uyl, Kok en Tinbergen die er een andere optiek op na houden. Immers, het terugdringen van het financieringstekort, door steeds maar meer te bezuinigen, maakt dat tekort niet kleiner maar groter.

Niet alleen van Duisenberg hoor je deze geluiden, ook op de perskonferenties van de grote banken hoor ik de hoge heren (dames zijn er niet in de Nederlandse banktop) klagen over de uit hun kracht gegroeide overheidsfinanciën en het rendementsherstel van het zwaar ondermijnde bedrijfsleven. Bankdirecteuren en uit de bankwereld afkomstige ministers redeneren nu eenmaal per definitie in financiële en monetaire termen en vervallen met die instelling echter gemakkelijk in een eenzijdigheid, die hun het zicht op de sociale konsekventies van het door hen verdedigde beleid dreigt te ontnemen. Wat de banken, maar ook andere financiers en de overheid onder sociale konsekventies verstaan komt duidelijk naar voren in de rol die zij hebben gespeeld bij de desastreuze ontwikkelingen rondom het RSV-concern en soortgelijke drama's een aantal jaren eerder bij Nederhorst, OGEM, KSH, Van Gelder enz. Als een koekje van eigen deeg zou ik het recente débâcle bij Slavenburgs Bank nog kunnen toevoegen, waar spraakmakende fraudezaken, zwart geld en gigantische mislagen aan het licht kwamen. Al deze drama's hebben een

ding gemeen: de kwaliteit of beter gezegd de onbekwaamheid van de bestuurders. Hun snelheid van handelen is omgekeerd evenredig aan de toestanden waarmee zij gekonfronteerd worden. In andere gevallen ontbreekt het hun aan de gezonde fantasie die nodig is om hun ondernemingen in slechte tijden naar veilige havens te loodsen.

De enige slachtoffers van een dergelijk beleid zijn de werknemers waarvan er duizenden op straat komen te staan zonder enige redelijke kans op goed vervangend werk. De bestuurders vinden altijd wel weer een onderdak, ontvangen een gouden handdruk of worden kommissariaten aangeboden; ook een vorm van herverdeling van arbeid. Ik hoor het Duisenberg nog glashelder uitleggen: herverdeling van arbeid komt neer op dweilen met de kraan open. Het is maar dat u het weet.

PETER DROS

Reklassering

Er is de laatste tijd één en ander te doen om en rond de reklassering. Vrij Nederland publiceerde een kleuren-bijlage over het Leger des Heils, waaruit bleek dat het overheidsgeld meer gebruikt werd om mensen tot het geloof te bekeren, dan om ze daadwerkelijk te helpen. Bovendien bleek het 'Leger' er nogal reaktionaire ideeën over homoseksualiteit op na te houden; een aantal maatschappelijk werk(st)ers weigerden homoseksuelen te helpen, omdat dat tegen hun geloof in ging.

Overigens maakt niet alleen het Leger des Heils zich schuldig aan vooroordelen, zoals onlangs een aantal Molukkers in Assen hebben ervaren. Zij waren allen werkzaam bij de *Stichting Masiun*, die zich vooral inzet voor de relatief grote groep drugsverslaafden binnen de Molukse gemeenschap. Vorig jaar zijn ze door de politie opgepakt op verdenking van het schieten op een politie-auto. Begin dit jaar zijn ze door het Hof te Leeuwarden vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. De vrijgelaten Molukkers gingen weer aan het werk bij de Stichting Masiun, maar ontdekten al snel dat hen het werk onmogelijk werd gemaakt. Met de Asser politie was destijds de afspraak gemaakt, dat wanneer een Molukker met haar in aanraking kwam, mensen van de Stichting Masiun als hulpverleners de gelegenheid kregen betrokkene op te zoeken. Echter op één voorwaarde: je moest daarvoor wel op een lijst staan, die in samenwerking met de reklasseringsraad werd opgesteld. Toen de Molukkers in hechtenis waren genomen, zijn ze van de lijst geschrapt. De reklasseringsraad weigert ze nu weer na de vrijspraak op de lijst te zetten. De rechter heeft volgens haar niet expliciet gezegd, dat

ze onschuldig waren (en dus gaat ze er blijkbaar van uit dat ze schuldig zijn). De positie van de reklassering, die bijna geheel uit partikuliere organisaties bestaat, maar vooral de positie van de individuele ambtenaar is altijd een dualistische geweest. Enerzijds moet men bijvoorbeeld een voorlichtingsrapport voor de rechter maken, wanneer iemand een voorwaardelijke straf heeft gehad. In die zin fungeert de reklassering als handlangers van justitie. Anderzijds is de reklassering er ook om de verdachte te helpen, hem adviezen te geven, dingen voor zijn familie te regelen of tijdens of na de detentie hem te helpen met werk zoeken of een uitkering aan te vragen. Dit vereist een zekere vertrouwensrelatie tussen reklassering en verdachte/ (ex-)gedetineerde. Een aantal reklasseringsambtenaren lukt het om tussen deze twee tegenstrijdige eisen een soort evenwicht te vinden: vertrouwenwekkend naar de rechter en naar de cliënt toe. Aan deze — overigens beslist geen ideale — situatie gaat de Staatssekretaris van Justitie definitief een einde maken. Onlangs verscheen de nota 'Reklassering 1986' van haar hand, waarin, ingegeven door de bezuinigingswoede, ingrijpende reorganisatievoorstellen worden gedaan. De belangrijkste voorstellen zijn 1) dat het reklasseringswerk, ook binnen de gevangenissen, alleen nog wordt uitgevoerd door partikuliere instellingen, 2) dat het beleid door de Minister van Justitie wordt bepaald in overleg met de instellingen, 3) dat de reklassering regionaal wordt georganiseerd, hetgeen in ieder geval een verlies van 300 arbeidsplaatsen betekent. In de besturen van die regionaal georganiseerde reklasseringsinstellingen zullen leden van de rechterlijke macht, het Openbaar Ministerie, politie enzovoorts zitting hebben. Tijdens de overgang naar deze reklassering in 1986 komen de instellingen geheel onder kuratele van Justitie te staan. Een koördinator in rijksdienst krijgt nagenoeg alles te zeggen over het reklasseringswerk.

De voorstellen in de nota worden door meer bedoelingen ingegeven dan alleen door de bezuinigingen. Daarvoor zijn ze te verstrekkend. Beheersing van de kosten kan dan misschien nodig zijn, het rechtvaardigt geenszins zo'n verregaande zeggenschap van Justitie over het reklasseringswerk. Zeker niet als men bekendt dat de discussie over een nieuwe vorm en opzet van de reklassering binnen die organisaties nog in volle gang is. In haar nota verhuult de Staatssekretaris haar werkelijke bedoelingen als zij stelt: "Aan de terminologie 'partikulier initiatief' dient een nieuwe inhoud te worden gegeven. Het reklasseringswerk dient meer gedragen te worden door de samenleving." De verdergaande privatisering van de reklassering geldt alleen voor het uitvoerende werk; het beleid maakt Justitie.

De bedoelingen erachter zijn niet moeilijk te raden. Naarmate de druk op de strafrechtspleging toeneemt (meer en zwaardere straffen, minder voorlopige invrijheidsstellingen, onder andere door gebrek aan werk, minder mogelijkheden voor opvang na de detentie, onder andere door

bezuinigingen op subsidies en de grote werkloosheid) wordt de positie van de reklassering belangrijker. Nog meer dan nu, zal zij als buffer moeten dienen voor de onvrede, angst en onzekerheid van de mensen die vast zitten of hebben gezeten, naarmate het leven binnen, maar ook buiten de bajes door de crisis en de bezuinigingen onleefbaarder voor hen wordt. Het reklasseringswerk komt zodoende steeds meer klem te zitten. En voordat de reklassering gedwongen wordt positie te kiezen en de balans naar de verkeerde kant gaat overhellen, neemt de overheid alvast haar voorzorgsmaatregelen. De reklassering in 1986 wordt een reklassering in justitiehanden door partikulieren uitgevoerd.

HELEEN BUIJS

BIJSTANDSMOEDERS	pag. 3
KLEIN LINKSE SAMENWERKING	pag. 4
EUROPESE VERKIEZINGEN	pag. 6
LIEFDE EN MACHT	pag. 7
EUROPARLEMENTSLEDEN	
Het Europa van de arbeiders	pag. 8
PSYCHIATRIE	pag. 10

De redactie is voorafgaande aan de redaktievergadering van dinsdag 24 mei van 19.00 tot 20.00 uur bereikbaar op nummer 020 - 267374.

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Peter Dros, Chris
Huinder, Titia van Leeuwen, Alice
Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontract mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

BIJSTANDSMOEDERS

400 gulden erbij

Al enige maanden wordt door een groot aantal bijstandsvrouwen actie gevoerd om hun bijstands-uitkering verhoogd te krijgen. "400 gulden erbij" luidt de eis. Een niet gering bedrag. De nood moet hoog gestegen zijn.

Op het PSP-kongres over 'Feminisme en Socialisme' van eind februari werd de eis van de bijstandsvrouwen door de PSP onder-

schreven. Een beslissing die nogal wat beroering verwekte, en zelfs mede het vertrek van een politiek-secretaris uit het partijbestuur van de PSP tot gevolg had. In dit artikel doet *Martien Bouwmans*, medewerker van de PSP Tweede Kamer-fractie, verslag van de pogingen van de PSP-fractie om aan de 400 gulden-eis tegemoet te komen. Een kwestie van politieke wil.

"Absurd" en "volstrekt onhaalbaar". Dat zijn de woorden van de VVD, als het gaat om een beoordeling van de eis die door bijstandsvrouwen (en vooral bijstandsmoeders) gesteld wordt om hun uitkering met 400 gulden per maand te verhogen. Het CDA laat zich in gelijklopende bewoordingen uit. 400 gulden per maand bovenop de uitkering die alleenstaande ouders nú krijgen (f 1302,- per maand) zou betekenen dat de bijstandsuitkering ver boven het minimumloon zou uitstijgen! Dat gaat het bevattingsvermogen van CDA, VVD, maar óók D'66 en PvdA ver te boven. Daarmee is wat hen betreft de discussie gesloten. Dat is makkelijk, want dan hoeft ook niet meer ingegaan te worden op de vraag of de eis gerechtvaardigd is of niet. De moeilijke financiële positie van bijstandsvrouwen wordt luidkeels erkend, een enkeling doet beperkte voorstellen om die positie te verbeteren, maar een discussie beginnen of de minimum-uitkering (en het minimumloon) op zich niet laag zijn, daaraan brandt niemand zijn vingers.

Koopkrachtverlies

De bijstandsvrouwen hanteren om hun eis te verdedigen eenvoudige en moeilijk te weerspreken berekeningen. Zij baseren zich enerzijds op een rapport van het *Sociaal Cultureel Planbureau* uit 1979, waarin via voorbeelden aangetoond wordt dat alleenstaande vrouwen met kinderen er toen al 200 gulden aan tekort kwamen en zich onder het algemeen erkende bestaansminimum bevinden. Hun situatie is er sinds die tijd bepaald niet beter op geworden, integendeel. Voortdurende kortingen en 'bevriezingen', onvoldoende prijscompensatie voor de gestegen prijzen en andere specifieke maatregelen op het gebied van de uitkeringen, laten het koopkrachtverlies snel oplopen. Nog eens 200 gulden achterstand vanaf 1979 is gemakkelijk te berekenen. "Daar valt geen speld tussen te krijgen", zei *Wilbert Willems* (PSP) op een uitgebreide commissievergadering van de Kamercommissie van Sociale Zaken. Op 14 maart vergaderde de Kommissie over de sociale zekerheid en bijstandszaken. Op die vergadering ontvouwde de PSP-fractie ook haar voorstellen om aan de 400-gulden-eis tegemoet te komen. Waar komen die voorstellen op neer?

Kinderbijslag

"Een belangrijk knelpunt bij de bij-

Bijstandsvrouwen bezetten het Nijmeegse kantoor van de Sociale Dienst in februari '83

standsvrouwen — in de meeste gevallen zijn dat alleenstaanden met kinderen — is het feit dat de kinderbijslag niet de werkelijke kosten van het onderhoud van de kinderen dekt", betoogde *Wilbert*. "Een gedeelte van de oplossing zal dan ook in de sfeer van de kinderbijslag gevonden moeten worden". Uit een nota van het ministerie van Sociale Zaken, waarin allerlei varianten van inkomensafhankelijke kinderbijslag berekend worden, haalde de PSP-fractie haar voorstel om de kinderbijslag voor het eerste en tweede kind met 100 gulden per maand te verhogen. Deze operatie zou over de hele linie 4,4 miljard gulden kosten. Door de kinderbijslag "inkomensafhankelijk" te maken — dat wil zeggen iemand met meer dan tweemaal modaal krijgt géén kinderbijslag meer, en tussen het modale loon en tweemaal modaal wordt de kinderbijslag langzaam afgebouwd — brengt deze verhoging zichzelf weer op en kost deze wijziging de staat dus niets."

"Als de politieke wil aanwezig is, kan zo de helft van de eis, en daarmee het belangrijkste knelpunt weggenomen worden", aldus *Wilbert Willems*.

Minimum-loon

"Ondanks éénmalige uitkeringen is de koopkracht van mensen met minimale uitkeringen naar schatting met 10% gedaald", stelde *Wilbert Willems*, uitvoerig verwijzend naar de maatschappelijke gevolgen die dat teweeg heeft gebracht. "Nederland blijkt in vergelijking met het buitenland een veel forsere en snellere koopkrachtdaling gekend te hebben, met alle nadelige gevolgen vandien. Het herstel van de economie is er eerder door belemmerd dan bevorderd. De consumptie is aanzienlijk gedaald, de

werkloosheid ondermeer door het stagneren van de binnenlandse afzet met sprongen gestegen. Er is dus alle reden voor een forse koopkrachtinjectie." Daarmee stelde de PSP voor de tien procent inkomensachteruitgang ongedaan te maken door verhoging van het minimum-loon (en de daaraan gekoppelde uitkeringen). "Dat zou in dat geval nog slechts het inhalen van een achterstand betekenen". Deze 10%-verhoging (kosten in eerste instantie 4,5 miljard) kan betaald worden uit de lastenverlichting die dit kabinet voor het bedrijfsleven heeft uitgetrokken. Bovenop de al bestaande miljarden-steun wil het kabinet de lasten voor het bedrijfsleven verder verlichten met een bedrag dat in 1986 opgelopen is tot 6 miljard per jaar. "Daarvan is in ieder geval duidelijk dat het niet werkt", stelde *Willems*. Van de minimum-loon-verhoging verwachtte hij een belangrijke bijdrage aan de bestrijding van de economische malaise. En daar heeft hij nog gelijk in ook.

Specifieke maatregelen

Verhoging van het minimumloon betekent in de praktijk ongeveer 150 gulden per maand erbij. Er resteert dus nog zo'n vijftig gulden. Deze laatste schakel kan opgevuld worden door bijvoorbeeld de oude bijverdiensten-regeling te herstellen. In die regeling mogen bijstandstrekkers een iets groter bedrag van eventueel bijverdiend geld houden, voordat het bijverdiende geld van hun uitkering wordt afgetrokken, dan in de nieuwe regeling.

Weinig steun

De commissie-vergadering duurde van

's morgens elf tot 's avonds elf uur. *Wilbert* trok twintig minuten uit om de PSP-ideeën uit de doeken te doen en te verdedigen. Staatssecretaris De Graaf was korter van stof. Hij had slechts 20 seconden nodig. Letterlijk zei hij: "De heer *Willems* heeft een suggestie gedaan om de 400 gulden gefinancierd te krijgen. Ik vind dat onhaalbaar en onwenselijk. Politiek lijkt het mij niet juist." Hij vindt het politiek dus niet wenselijk. Het is toch godgeklaagd! Van andere fracties ook slechts lauwe reacties. De *PvdA* (de 400-gulden-eis is onderschreven door de *Rooie Vrouwen*) bleef 'realistisch' en deed het voorstel de kinderbijslag met 50 gulden te verhogen per maand. Niet meer. De *PPR* stelde voor de bijstandsnorm voor één-oudergezinnen te verhogen naar die van volledige gezinnen. Hun motie werd later ook afgewezen. Het *CDA* pleitte slechts voor onderzoek naar de inkomenspositie van de bijstandsvrouwen. De bijstandsvrouwen ondervinden politiek gezien dus nog weinig steun. Wel is de discussie over de slechte financiële positie, waarin steeds meer mensen komen te verkeren weer in alle hevigheid opgeblaaid. Dat is iets waar bij toekomstige verslechteringsvoorstellen op kan worden teruggegrepen.

Voor de bijstandsvrouwen slechts één concreet winstpuntje: de studieregeling (studeren op hoger nivo, met behoud van de bijstandsuitkering wordt versoepeld, want dat kost immers bijna niets..

MARTIEN BOUWMANS

DE BIJDRAGEN

Bijdragen aan de discussie over de samenwerking van 'klein links' mogen niet meer zijn dan 800 woorden. Teksten kunnen, liefst in getypte vorm, worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Nadere informatie: Roel Sandvoort, tele. (020) 26 73 74.

Klein linkse samenwerking

In het vorige nummer van BEVRIJDING ging een discussie over de samenwerking van 'Klein Links' van start met een artikel van Bob van Schijndel, gemeenteraadslid voor de PSP in Amsterdam. Hij ziet een politieke partij niet als doel, maar als middel om het doel te verwezenlijken.

In dit nummer twee reacties. Henk Zandvliet, PSP-gemeenteraadslid in Utrecht, is een warm voorstander van samenwerking (als het doel hem maar aanstaat) en Sietske van Putten (assistente van de PSP/CPN/PPR-fractie in Den Haag) constateert dat veel mensen het PSP-programma wél mooi, maar niet te realiseren vinden: weg met de hemelfietserij, òp naar het elektorale succes van de samenwerking.

HEMELFIETSERIJ ?

PSP, CPN en PPR staan in de politieke praktijk vaak op één lijn, zo constateert ook Bob van Schijndel in BEVRIJDING nummer 7/8 van eind april.

Tegenstanders van samenwerking komen dan vaak met het argument dat de einddoelen van de drie partijen toch zeer verschillend zijn en dat nauwere samenwerking daarom zal betekenen dat de einddoelen van de PSP (socialisme en ontwapening) gekompromiteerd zullen worden.

Als je echter als criterium voor samenwerking neemt, dat de einddoelen van de drie partijen gelijk moeten zijn, ga je ervan uit dat er wezenlijke en belangrijke verschillen zullen zijn tussen doelen en einddoelen. Juist de termen — "socialisme", "kommunisme", "de klasseloze maatschappij" en "vrede" — zijn zo abstrakt en vaag, dat iedereen er een andere invulling aan kan geven, maar ondertussen kan denken hetzelfde te willen als vele anderen die dezelfde termen gebruiken. (Uiteindelijk zeggen VVD en CDA óók vrede en ontwapening te willen). Anderzijds kunnen door zulke abstracte einddoelen groepen uit elkaar gedreven worden die dezelfde belangen nastreven en dezelfde dingen bevechten, doordat ze een verschillende historische of kulturele achtergrond hebben. (De PPR noemt wat zij wil geen socialisme, de CPN noemt het kommunisme, de vrouwenbeweging noemt het feminisme). Einddoelen zijn per definitie vaag en abstrakt, nog afgezien van de vraag wanneer dat eind(e) dan bereikt is.

Verschillen overbrugbaar

In de concrete politieke opstelling — en

daar gaat het om — zijn de verschillen tussen PSP, CPN en PPR klein en in ieder geval overbrugbaar. In Den Haag verschilt het gemeenteraadsprogramma van PSP-CPN-PPR (*Links Den Haag*), bijvoorbeeld, nauwelijks van het gemeenteraadsprogramma van de PSP van vier jaar daarvoor. Ook in de steunfractie en in het politiek vrouwenoverleg PSP-CPN-PPR blijkt dat als er verschillen zijn, deze meestal dwars door de partijen heenlopen. Ditzelfde geldt voor het potten- en flikkers-overleg.

Tegenstanders van samenwerking komen, als dit naar voren wordt gebracht, vaak met het argument dat het hier slechts om plaatselijke samenwerking gaat; landelijk zouden de verschillen tussen de drie partijen veel groter zijn. Over totale ontwapening en totale socialisatie van de produktiemiddelen denken CPN en PPR immers anders. Bovendien willen zij wél regeringsverantwoordelijkheid dragen nog voor het socialisme gevestigd is, wat tegenstanders van samenwerking over het algemeen niet willen. Als je echter niet echt nauw wilt samenwerken, dan zijn er altijd genoeg verschillen te ontdekken: is het niet op korte termijn punten, dan zijn er in ieder geval wel verschillen in de einddoelen; is het niet op lokaal niveau, dan is het wel op nationaal niveau, is het niet in het parlementaire werk, dan zijn er wel verschillen ten aanzien van de sociale beweging. Het geschuif met verschillen lijkt een krampachtige poging om de identiteit en het gelijk van de eigen partij te benadrukken. Ruzie maken over hoe "het" socialisme (het hierna maals?) er uit zou moeten zien kan al snel tot een exkuus worden om ook op concrete zaken niet te willen samenwerken en het überhaupt maar te laten afweten als het gaat om een strategie uit te stippelen die aangeeft hoe een overgang naar dat socialisme dan ook werkelijk bereikt kan worden. De indruk die het *Waarheid*-artikel "Een kijkje in de keuken van de kleine linkse fracties" (2 april 1983) achterlaat, is dat ook landelijk, wat betreft stand-

punten en strategie de verschillen dwars door de fracties heenlopen. Sommigen zoeken krampachtig naar 'wat scheidt' om de eigen fractie te profileren, anderen zouden meer willen samenwerken. Gijs Schreuders (CPN) zegt bijvoorbeeld: "Voor de buitenwacht zijn de verschillen tussen CPN, PSP en PPR met een loep te zoeken. En gaat het ook niet veel meer om het verslaan van de regeringspolitiek, dan om het profiel en de verkiezingen?"

Ideologische zuiverheid

Voorstanders van de einddoelen-identiteit van de PSP lijken meer geïnteresseerd in de eigen ideologische zuiverheid en het uitdragen daarvan, dan in het vinden van oplossingen voor de politieke realiteit van dit moment; werkloosheid, afbraak van sociale voorzieningen, woningnood, milieuvervuiling, stationering van de kruisraketten, bezuinigingen, toenemend racisme en fascisme. Al deze akelige zaken worden immers veroorzaakt door het kapitalisme en kunnen alleen werkelijk opgelost worden in een socialistische samenleving. Om binnen het kapitalisme naar alternatieven en oplossingen te zoeken door gebruik te maken van de (smalle) marges die er zijn, — niet alleen buiten maar ook binnen het parlement — leidt in deze visie al snel tot vuile handen maken, tegenstellingen verdoezelen, compromissen sluiten en einddoelen uit het oog verliezen. Met deze opstelling laden de tegenstanders van nauwere samenwerking de verdenking op zich dat ze hun doelstellingen niet werkelijk willen verwezenlijken. Want om ooit de verderliggende doelen die de PSP wil bereiken (socialisme en ontwapening) te kunnen realiseren zal er op z'n minst een linkse meerderheid in Nederland moeten zijn. Die linkse meerderheid komt er in ieder geval niet zolang de kleine linkse partijen prioriteit leggen bij hun eigen ideologische zuiverheid boven samenwerking op basis van een concreet uitgewerkt programma.

Konkreet programma

Zo'n concreet programma zou moeten aangeven hoe er ook binnen het kapitalisme, tijdens crisis en bezuinigingen, op korte termijn een rechtvaardiger verdeling van werk en inkomen kan worden gerealiseerd (denk aan de PSP-uitgave *'socialistisch elan'*), een begin met eenzijdige ontwapening kan worden gemaakt, de sociale woningbouw gestimuleerd kan worden, een begin gemaakt kan worden met nationalisaties, het milieu niet verder uitgebuit hoeft te worden en een andere energie-politiek gevoerd kan worden. Zo'n programma gaat er niet van uit dat eerst het socialisme er moet zijn voordat het uitgevoerd kan worden. Maar door het uit te voeren, worden de grenzen van het kapitalisme doorbroken en door de stimulans die hiervan uit gaat op de sociale beweging, wordt een aanzet gegeven voor een overgang naar het socialisme. Zo'n programma heeft een grotere kans op electoraal succes, dan de afzonderlijke programma's van de drie partijen. Veel mensen zien onze huidige programma's immers als idealistische hemelfietserij, wel mooi maar niet te verwezenlijken. En voor erg veel mensen geldt op dit moment, dat ze belang hebben bij de maatschappelijke veranderingen die wij zouden voorstaan in zo'n gezamenlijk programma. Niet over 100 jaar, maar zo snel mogelijk.

SIETSKE VAN PUTTEN

SAMEN DE EG BOYCOTTEN

In het vorige nummer van BEVRIJDING gaf Bob van Schijndel zijn visie op de samenwerking van 'Klein Links'. Hij sprak zich daarin uit voor een zeer nauwe samenwerking, eventueel leidend tot een fusie. Aan die keuze liggen voor Bob twee dingen ten grondslag: doelmatigheid en machtsvorming ten opzichte van de Partij van de Arbeid.

Ik vind dat niet zo'n goeie invalshoek. Als je uitgaat van doelmatigheid, is het bestaan van iedere ander partij naast de onze *ondoelmatig*. Maar we zullen, tenzij het om racisten gaat, niemand het recht ontzeggen een partij op te richten of in stand te houden.

Ook dat punt van machtsvorming ten opzichte van de sociaal-demokratie spreekt me niet zo aan. Het valt me trouwens op, dat het in alle drie partijen vooral mensen met een vakbondsachtergrond zijn, die een nauwe samenwerking of zelfs een fusie bepleiten. Ik kan dat alleen maar verklaren uit frustraties. Frustraties over het feit dat hun kollega's, het grootste deel van de vakbondstop, zich alleen willen oriënteren op de PvdA. Zelfs als men inhoudelijk meer voelt voor de standpunten van 'klein links', schuift men onze partijen als te klein en te weinig invloedrijk terzijde.

Ik zou het vraagstuk van de 'Klein-Linkse'-samenwerking anders willen benaderen. Ik wil namelijk uitgaan van de vraag of die samenwerking het doel dichterbij brengt waar ik naar streef: het socialisme, de bevrijding van de mens van alle vormen van uitbuiting en onderdrukking. Ik ben lid geworden van de PSP, omdat ik daarin een goeie manier zag om aan de verwezenlijking van dat doel te werken. Nu is de PSP maar klein en om iets te bereiken moet je met erg veel zijn. Dus zoek je anderen op om je eisen gerealiseerd te krijgen.

Als het daarbij om korte termijn-eisen gaat, is het niet zo moeilijk om die te vinden. Kijk maar naar de brede beweging tegen de kruisraketten. Als je vervolgens de NAVO ter discussie stelt, haakt er al heel wat af. En als je ook nog streeft naar ontwapening, houd je niet zo heel veel meer dan de PSP over. Ik ben van mening, dat je moet proberen om samen te werken met wie dat mogelijk is. Met de meerderheid van de Nederlandse bevolking (waaronder de PvdA) tegen de kruisraketten, als 't even kan met 'Klein Links' tegen de NAVO, met onszelf tegen de bewapening.

Nu is mijn ervaring zeker wel, dat de mogelijkheden voor samenwerking met CPN en PPR de afgelopen jaren sterk zijn toegenomen. Die ontwikkeling zal

zich nog wel verder doorzetten en dat moeten we als PSP ook stimuleren. Die mogelijkheden moeten we ook zoveel mogelijk benutten. Maar ik zou daar geen zwaarwegende konklusies aan willen verbinden, zoals Bob van Schijndel in zijn artikel. Nog te vaak maak ik grote meningsverschillen mee, met name met de CPN. Meningsverschillen over strategische kwesties, meningsverschillen ook over inhoudelijke kwesties. Meningsverschillen, die denk ik terug te voeren zijn op verschillen over het doel en over de weg om daar te komen. Zo probeert de CPN voortdurend een akseptabele partner voor de PvdA te zijn. Bij kollege-onderhandelingen is men bereid vergaande concessies te doen. In sommige plaatsen zit men zelfs met CDA en/of VVD in gemeente- en provinciebesturen. Dat geeft tevens aan, dat de CPN veel meer illusies heeft over de mogelijkheden van het parlementaire werk dan de PSP.

Ik vind, dat we over dit soort zaken moeten blijven praten, proberen het eens te worden. Maar nu al praten over een eventuele fusie betekent een miskenning van de nog steeds bestaande tegenstellingen. Nogmaals, deze springen het meest in 't oog wanneer het gaat om de relatie tot sociale bewegingen en om de vraag onder welke voorwaarden je meedoet in bijvoorbeeld kolleges van B en W. Het is duidelijk dat deze punten alles te maken hebben met de vraag hoe veranderingen tot stand moeten komen. Als PSP leggen we daarbij altijd de nadruk op het feit, dat deze van onderop moeten komen. Door machtsvorming van mensen in actie, zullen parlementaire organen gedwongen moeten worden tot een andere koers. Niet alleen als het gaat om korte termijn-besluiten, maar ook en vooral als het gaat om besluiten, die de grondslagen betreffen van deze maatschappij.

De tijd van leuzen als "*Van Agt eruit, de CPN erin*" is weliswaar voorbij. Het eerste is gebeurd, het tweede niet. Maar daarmee zijn de achterliggende opvattingen bij de CPN over machtsvorming en maatschappijverandering nog niet fundamenteel veranderd. Natuurlijk wordt er over dit soort vraagstukken ook in onze partij verschillend gedacht. Het aanstaande kongres zal straks een momentopname laten zien van hoe wat dat betreft de verhoudingen binnen de PSP liggen. Sommigen willen aan die momentopname verregaande konklusies verbinden voor de verhouding tot PPR en CPN. Voor mij geldt dat niet.

Ik ben wel blij met de verbeterde samenwerking van de laatste jaren. En ik pleit voor uitbouw van die samenwerking, zo mogelijk óók met anderen — op punten waar we het met die anderen over eens zijn. Om het konkreet te maken: als ook andere partijen en de Europese verkiezingen van 1984 willen boycotten, dan ben ik er warm voorstander van om dat samen te doen.

HENK ZANDVLIET

VERKLARING PVDA, PPR, CPN en PSP

DAG VAN DE ARBEID

Op 1 mei hebben de Partijbesturen van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP, voor het eerst in de geschiedenis, een gemeenschappelijke verklaring uitgegeven ter gelegenheid van de Dag van de Arbeid. De progressieve partijen roepen daarin onder andere op tot deelname aan een grote vakbondsmanifestatie, op zaterdag 11 juni in Utrecht, gericht op een economisch stimuleringsbeleid, herverdeling van arbeid en bescherming van de sociale zekerheid.

De Partijbesturen van de vier partijen spreken in hun gemeenschappelijke verklaring de hoop uit dat de Dag van de Arbeid het begin zal zijn van een brede beweging tegen het kabinet Lubbers/Van Aardenne. Het begin van een ander beleid. De toekomst zal leren of die hoop ijdel zal zijn geweest of niet, maar één ding is in elk geval duidelijk gebleken: nog nooit werden de verschillende 1 mei-manifestaties zó breed georganiseerd als dit jaar.

Dit jaar was het de 93ste keer dat de Eerste Mei als Dag van de Arbeid werd gevierd. De Partijbesturen van PvdA, PPR, CPN en PSP konstateren in hun verklaring dat deze traditie blijft inspireren, ondanks de moeilijke situatie anno 1983. "Die inspiratie is nodig", aldus de verklaring, "want juist nu walst de crisis over ons heen en treft vooral degenen die economisch het minst sterk staan: jongeren, vrouwen, buitenlandse arbeiders, minder validen en ouderen die uit het arbeidsproces worden gestoten. De economische crisis wordt dan een maatschappelijke en kulturele crisis, aangegepen door degenen die onzekerheid willen exploiteren voor herstel van vroegere machtsverhoudingen. Werkenden worden uitgespeeld tegen niet werkenden, vrouwen tegen mannen, ouderen tegen jongeren, buitenlandse arbeiders tegen Nederlandse arbeiders. Steeds harder en steeds vaker wordt geroepen om ruim baan voor ondernemers, om ongebreidelde macht: weg met ontslagbescherming, weg met milieuvoorschriften. En ontwikkelingshulp moet ten dienste staan van exportbevordering. En juist in de Derde Wereld lijden mensen toch al het hardst onder de gevolgen van de economische crisis".

Het huidige kabinet legt de lasten van de huidige crisis vooral bij de mensen met de laagste inkomens, bezuinigt zonder perspectief en verdiept daardoor de

krisis. De economie wordt 'kapot bezuinigd'. De Partijbesturen van de vier progressieve partijen konstateren een tegenbeweging: "Waar mensen ontwaakt zijn en zelf vorm willen geven aan hun leven en aan de inrichting van de maatschappij, zijn vroegere machtsverhoudingen niet zo maar te herstellen. Want er is een tegenbeweging. De vredesbeweging ontplooit zich sterk en is gericht op doorbreking van de bewapeningswedloop tussen Oost en West. (. . .) Vakbeweging, vrouwenbeweging en organisaties van uitkeringsgerechtigden vechten voor het scheppen van werk, het herverdelen van werk. Kleine groepen mensen maken, los van bestaande structuren, hun eigen werkgelegenheid, afgestemd op menselijke en ekologische verhoudingen".

In hun verklaring stellen de vier partijen zichzelf de vraag of het geen spotternij is een Dag van de Arbeid te vieren in een land met 760.000 werklozen. Maar, aldus de verklaring, ". . . ze zijn niet overbodig, maar worden dat in deze maatschappelijke orde. En dat is absurd. Want tegenover 140.000 werklozen in de bouw staan nog zoveel woningzoekenden. In monumentenzorg, natuurbehoud, milieusanering, openbaar vervoer en onderwijs is nog zoveel te doen. De progressieve partijen erkennen de ernst van de economische crisis. Ze willen niet terug naar het soort economische groei dat heeft geleid tot schreefgroei en elementen van verspilling en dat vaak ten koste is gegaan van gezondheid en milieu". Volgens de vier partijen is een andere maatschappij mogelijk, met selectieve groei en een planmatig geleide economie. Met aandacht voor de menselijke verhoudingen en ekologisch evenwicht. "Maar dat betekent het geven van gerichte stimulering van de economie, met meer zeggenschap, democratisering, aanmerkelijke arbeidstijdverkorting, herverdeling van arbeid (buiten en binnen het huis), een rechtvaardiger inkomensontwikkeling waardoor iedereen tot een zelfstandig bestaan kan komen. Voor de progressieve partijen geldt nu vooral de bescherming van de sociale zekerheid en het in stand houden van de koppeling (tussen lonen en uitkeringen)". De verklaring eindigt met de konstatering dat het verheugend is dat over deze koppeling er een verklaring is gekomen van de kerken, het Humanistisch Verbond en de vakbeweging. "De progressieve partijen roepen hun leden op om voor deze doeleinden overal de samenwerking te versterken en daarvoor initiatieven te nemen". De grote vakbondsmanifestatie van zaterdag 11 juni is een goede gelegenheid om hieraan gehoor te geven.

ROEL SANDVOORT

Wordt het ja, wordt het nee ?

In mei of juni 1984 zullen de tweede verkiezingen voor het Europees Parlement gehouden worden. In elk geval aanleiding voor discussie over de EG (Europese Gemeenschappen) en zijn parlement in bredere kring. Op 19 maart organiseerde de EG-werkgroep van de PSP een discussiedag. Waarom wil de PSP Nederland uit de EG hebben? Welke internationale samenwerking willen we dan wel? Gaat de PSP weer meedoen aan de euroverkiezingen en zo ja, hoe? Op deze laatste vraag gaat het komend Kongres van de PSP (in juni) antwoord geven. *Frans Janssen* doet verslag van de discussies op 19 maart.

De PSP ziet het niet zo zitten met de Europese Gemeenschap. In het verkiezingsprogramma van '77 en het huidige van '81 staat dat Nederland uit de EG moet treden. Een cynikus heeft al eens geopperd *Nederland uit de wereld* toe te voegen aan de eisen om uit EG, NAVO en IMF (Internationaal Monetair Fonds) te treden. Het waarom van uit-NAVO is in de loop der tijd uitvoerig en overtuigend duidelijk gemaakt, maar hoe zit dat bij de EG? En wat zullen de gevolgen zijn voor het handelsland bij uitstap dat Nederland toch is. Welke internationale samenwerking tussen landen wil de PSP dan wel? Om hierop meer zicht te krijgen had de EG-werkgroep een inleiding gevraagd aan *Fred van der Spek*, buitenlandspecialist in opeenvolgende PSP-Kamerfrakties. Deze noemde vier belangrijke redenen waarom Nederland uit de EG moet. De EG vormt een administratief en juridische infra-structuur ten behoeve van het internationale bedrijfsleven, op kapitalistische leest geschoeid. Vooral de economische poot van de EG is door zijn structuur en verdragsbepalingen gericht tegen sociale veranderingen in de afzonderlijke lidstaten. Als derde reden, de EG-landen zetten in de EG gezamenlijk het oude koloniale beleid ten opzichte van Derde Wereldlanden in een nieuw jasje voort. En de EG kent een ondemokratische structuur, wezenlijk ondemokratischer dan bijvoorbeeld de Nederlandse staat.

In de discussie bleek deze kenschets van de EG niet zo omstreden. De opmerking dat veel van de kritiek op de EG ook op de Nederlandse staat van toepassing is, gaf Fred van der Spek aanleiding tot de uitspraak dat er ook naar een heel ander, en minder strak, staatskoncept toegewerkt moet worden. Wel wees hij het kwa democratisch functioneren op één lijn zetten van EG en de nationale overheid van de hand.

Uittreden

Volgens Van der Spek moet de wens om uit de EG te stappen gezien worden als een onderdeel van een geheel aan radikale veranderingen die in de maat-

schappij doorgevoerd moeten worden. De maatregel daarvan losmaken, vond hij niet zinvol. Ook verwachtte hij dat een politieke ontwikkeling die in Nederland tot deze stap leidt, zich tegelijk ook in andere landen zal voordoen, gezien de internationale verwevenheid van de maatschappij. De afzonderlijke beleidsterreinen langslowend, kwam Fred tot de konklusie dat de EG-samenwerking slechts op enkele onderdelen 'sukksesvol' is (landbouw en douane-unie wèl, géén monetaire of politieke unie, weinig gemeenschappelijk sociaal beleid). Nederland verdient netto aan de landbouwpolitiek van de EG, een voordeel dat zou wegvallen. De nadelige gevolgen voor de handel bij uittreding relativeerde hij, onder verwijzing naar enkele niet-EG-landen in West-Europa die veel handelsvoordelen ook hebben. Een belangrijk voordeel van uittreden is dat Nederland niet meer meebetaalt aan het enorm dure EG-apparaat.

Vanuit de zaal bleken veel mensen de gevolgen ernstig in te schatten. Met name was men beducht voor politieke sancties van andere landen, het vertrekken uit Nederland van vestigingen van multinationals en dergelijke. Anderen

stelden dat bij elke drastische politieke koerswijziging deze maatregelen komen, waarbij als voorbeeld Portugal 1974 aangehaald werd.

Uittreden uit de EG betekent volgens Van der Spek niet dat Nederland zich volledig op zichzelf terugtrekt of geheel zelfvoorzienend moet worden. Voorbeelden als Zwitserland, Oostenrijk en Zweden laten zien dat je best kunt functioneren zonder in een klub als de EG te zitten. Hechte samenwerking zou Nederland alleen moeten aangaan met landen die eenzelfde politieke kant opgaan. Meer samenwerking zou onder de vlag van de VN moeten. Delen van de Verenigde Naties worden nu juist door het bestaan van onder andere de EG belemmerd. Voor afzonderlijke problemen die een internationale aanpak vergen, moeten per afzonderlijk verdrag geregeld worden. In sommige gevallen kan dat tot een internationaal orgaan leiden ter uitvoering van zo'n verdrag.

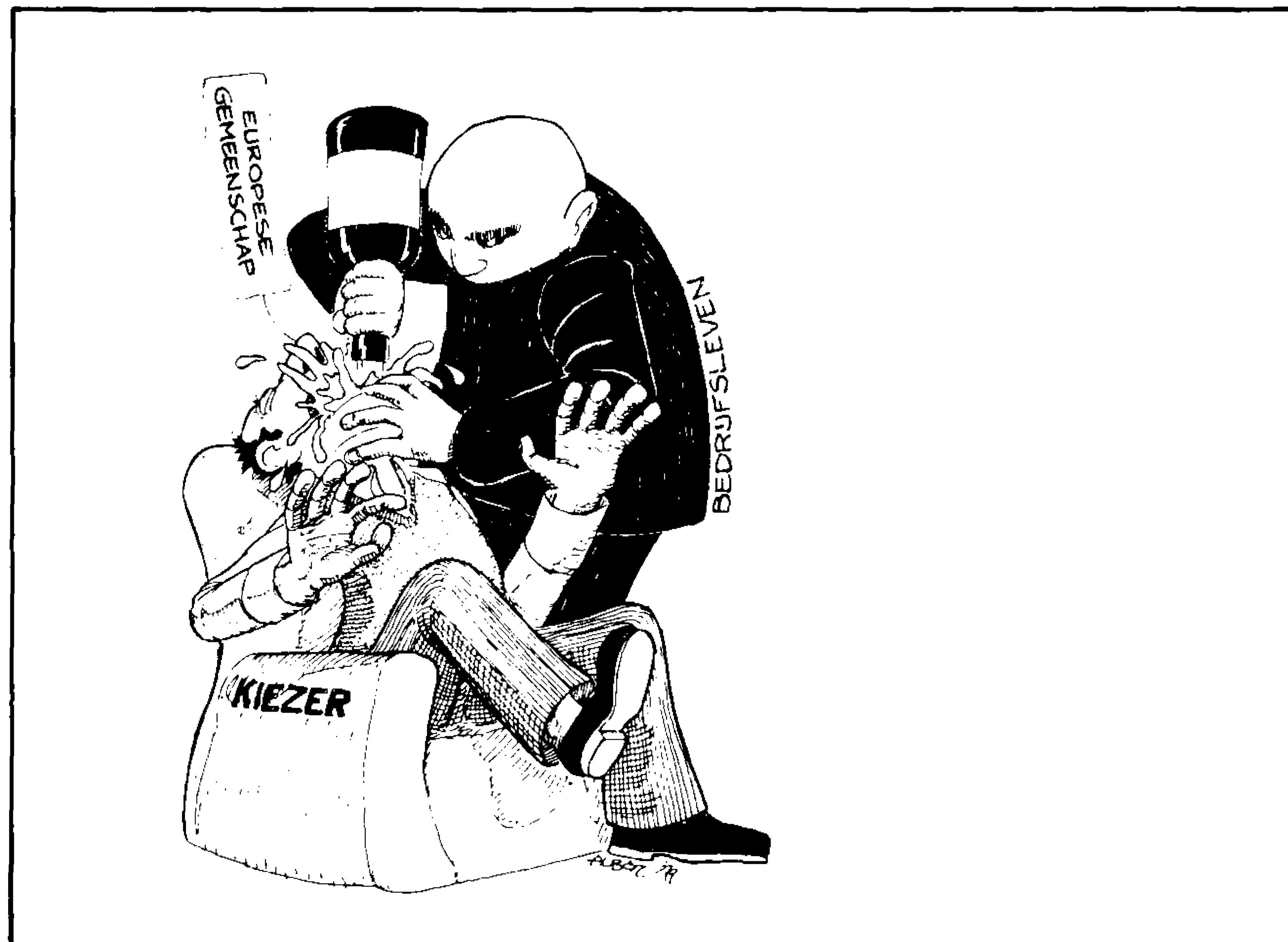
Boycot of deelname

In juni aanstaande beslist het Kongres van de PSP of de PSP al dan niet deelneemt aan de Europese verkiezingen van volgend jaar en zo ja, hoe dan wel. Voor menig PSP-lid leidt de anti-EG-houding ook tot de keuze voor een boycot van de verkiezingen voor het Europees Parlement. Anderen kiezen met diezelfde houding ervoor om te proberen ook in dat parlement het anti-EG-geluid te laten horen, dus deelnemen aan de verkiezingen. In 1977 koos het Kongres van de PSP voor deze laatste opstelling. De PSP was daarbij bereid samen te werken met CPN en PPR. De PPR was echter alleen in samenwerking met de PvdA geïnteresseerd. Met

de CPN liepen de besprekingen al snel vast, daar zij in feite niet wou uitgaan van een gelijkwaardige positie van beide partijen. Dus deed de PSP in 1979 zelfstandig mee aan de eerste Europese verkiezingen. De kiesdrempel van vier procent werd niet gehaald, maar wel werd de groei, ingezet bij de Statenverkiezingen van 1978, voortgezet.

De discussie van vijf jaar geleden wordt nu herhaald. *Henk Zandvliet*, gemeenteraadslid in Utrecht, pleit voor een boycot. De belofte van toen, namelijk dat het Europees parlement na de verkiezingen wel serieuze bevoegdheden zou weten te krijgen, is niet nagekomen. Dat pleit volgens hem nog meer als vroeger voor boycotten. Deelnemen aan de verkiezingen zou ertoe bijdragen dat de EG een democratische schijn krijgt. Een actieve boycot, liefst in samenwerking met andere linkse partijen, kan het karakter van de EG veel duidelijker aan de orde stellen. Bij een creatieve aanpak zou een boycot ook voor veel publiciteit kunnen zorgen. *Pierre Puts*, lid van het partijbestuur, is voor deelname en om daarbij te streven naar samenwerking met PPR en CPN. Deze partijen zijn nu veel meer voor die samenwerking te vinden dan in 1979. Een 'klein-linkse' combinatie zou één of twee van de 25 Nederlandse zetels kunnen behalen. Samen met de Westduitse Groenen en andere partijen uit links-socialistische of onorthodoxe hoek moet een nieuwe fractie in het Europees Parlement gevormd worden. Die fractie moet de mogelijkheden vooral benutten ter ondersteuning van internationale progressieve bewegingen. Volgens Pierre Puts is de positie van het Europees Parlement afgelopen jaren wel iets sterker geworden, maar nog altijd zwak. Maar dat kan geen reden zijn om het parlement aan rechtse krachten over te laten.

Eén deelnemer aan de discussiedag zag een linkse meerderheid in de EG al een beetje gloren met de linkse meerderheden in Griekenland, Spanje en Frankrijk. Voorstanders van een boycot wazen erop dat de internationale aktiebewegingen over de grenzen van de EG heengaan. De vredesbeweging is internationaal zonder steun vanuit linkse fracties in het Europees Parlement sterk geworden. Als voorbeeld van een nuttige functie in dat parlement wees Pierre Puts op de Deense Volksbeweging tegen de EG. Deze is absoluut tegen de EG, maar zit wèl in het Europees Parlement. Door haar optreden is de publieke opinie in Denemarken erg attent op verdere overdracht van bevoegdheden aan de EG.

JE EIGEN VERHAAL

Het gaat slecht met de vrouwenbeweging hoor je van verschillende kanten roepen. Van andere zijden wordt er daarentegen juist op gewezen dat het goed gaat. Dames, die het in de beleidsbeïnvloeding zoeken, wijzen daarbij op nieuwe initiatieven en op de dooerwerking daarvan, ondanks alle bezuinigingen. Vrouwen die zich meer rangschikken onder buitenparlementaire stromingen, geven aan hoe zij hard bezig zijn voet aan de grond te krijgen in de nieuwe 'sociale bewegingen'. En daartussendoor zweven grote groepen en vele individuen die zich òf vastgrijpen aan een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld in de 'anti-porno-hausse') òf het in de nieuwe 'beziningsstroom' zoeken, die bij de huidige krisistijd schijnt te horen, òf die nieuwe strategieën zoeken, òf gewoon maar weer 'vrouw' willen zijn.

Een paar jaar geleden constateerden *Aafke Steenhuis* en *Kiki Amsberg* een impasse in de ontwikkelingen binnen de vrouwenbeweging. Zij trokken toen de wijde wereld in op zoek naar de vrouwen, schrijfsters die hen ooit als inspiratiebron dienden. Het resultaat bundelden zij in het boek *'Denken over liefde en macht'*. Een bespreking van *Titia van Leeuwen*.

'Denken over liefde en macht' omvat een verzameling gesprekken met veertien vrouwen, rijkelijk voorzien van commentaar en beschrijvingen door Aafke en Kiki zelf en ingekaderd door een prima overzichtelijk inleidend verhaal. Bij elk weergegeven interview wordt eerst wat meer verteld over de achtergronden van de geïnterviewde en ook aandacht besteed aan sfeer en gebeurtenissen rond het gesprek. De interviews verschillen nogal, deels door wat de geïnterviewde te vertellen heeft, maar ook (natuurlijk) door de invloed van de interviewsters, de vragen die zij stelden (of juist niet stelden), hun interpretaties van de gang van zaken tijdens en rond zo'n gesprek. Het zijn veertien dames, bekeken door de ogen van twee 'journalistes'. En dat maakt het als geheel erg boeiend.

Je kunt met allerlei voorbeelden uit de verschillende gesprekken illustreren dat er een hemelsbreed verschil zit tussen de feministische theorie en haar praktijk. Je kunt je erover verbazen als je leest dat *Nancy Chodorow*, de grote bepleitster van het méér 'moederen' door mannen, het interview afbreekt en zich naar huis haast, omdat haar man niet weet wat hij met hun zieke kind aanmoet. Ook de beschermende en begrijpende houding van een aantal andere dames tegenover hun zich door het interview buitengesloten voelende brommende mannen, stemt tot vraagtekens in de ogen. Zoals in privésituaties heldere en doorzichtige analyses van vrouwelijk en mannelijk gedrag en de herleiding daarvan tot opvoeding en maatschappelijke structuur, nogal kunnen verschillen van het in de praktijk brengen van de lessen die daaruit te trekken zijn, zo kan dat ook op het niveau van de maatschappelijke

praktijk. In alle interviews komen die op één of andere manier naar voren. Maar het gaat erom, wat je met het constateren van die verschillen doet. Zowel in je eigen persoon, in relatie met de mensen om je heen, als in groter maatschappelijk verband. Het gaat erom hoe je blijft strijden en niet hoe je dan maar bij de pakken neer gaat zitten. Aafke en Kiki noemen in hun inleiding een kompleks van vragen, waarop zij hun interviews baseerden, zoals: 'Hoe wordt je psychologisch tot vrouw? Hoe wordt de mannelijke identiteit gevormd? Waarom zijn er zoveel misverstanden tussen hen, zoveel projecties, illusies? Hoe komt heteroseksualiteit tot stand? Wat is verliefdheid? Hoe werken seks en agressie door in het gedrag van mannen en vrouwen?

Wat is het verband tussen onderdrukte seksualiteit en een dogmatisch angstig wereldbeeld?' enzovoorts. De antwoorden van de 'goeroes' komen steeds weer vanuit een andere invalshoek.

Amerika

De tocht begon in Amerika. New York. *Kate Millett* legt de nadruk op het patriarchale systeem en het mechanisme waarbinnen vrouwen de onderworpen konditie aan volgende generaties vrouwen doorgeven. Zij stelt daarbij de individuele machtsrelaties centraal. Zij wil in het interview nog wel één en ander kwijt over haar ongelukkige lesbische relatie, en laat na korte tijd de beide interviewsters door binnenkomende jonge bewonderaars de deur uit kijken.

Nancy Friday centreert haar analyses rond schuldgevoelens, de verdringing van seksualiteit en rond de seksuele fantasieën. Haar verhaal is wat gammel. En zij ontspoort in het interview behoorlijk als ze mannelijk, spontaan gedrag van kleine jongetjes beschrijft tegenover aan kuisheidsnormen onderhevig gedrag van kleine meisjes. "Geen wonder dat mannen vrouwen niet begrijpen, dat brengen die vrouwen zelf teweeg," lijkt *Nancy Friday* te willen zeggen.

Phyllis Chesler richt, evenals *Millett*, haar benadering op de patriarchale structuur. Haar beschrijvingen gaan ook enigszins in de richting van die van *Chodorow* wanneer ze stelt dat mannen — onbewust sterk verlangend naar de ontbrekende liefde en aandacht die zij in hun opvoeding missen — alles doen om in de rij van mannelijke geledingen opgenomen te worden. In het mechanisme van het mannelijk streven de vaderfiguur het naar de zin te maken, ziet

Chesler een fundament voor de hiërarchische westerse cultuur. Het interview met *Chesler* gaat over haar analyses en ook over haar 'niet kunnen begrijpen' dat haar man wegliep omdat hij vond dat de zorg voor hun kind hem 'ontmande'.

In San Francisco zochten de interviewsters *Lilian Rubin* en *Nancy Chodorow* op. De theorieën van *Rubin* en *Chodorow* vloeien, als je dat tenminste zo wilt zien, in de interviews in elkaar over.

Volgens *Rubin* moet de vrouwenbeweging zich meer bezig gaan houden met de institutionele machten in de samenleving: "Ze moeten ophouden met naar hun navels te staren". "Je kunt niet over de herstructurering van het gezin praten voor je het over de herstructurering van de maatschappij hebt". Van de theorie van *Chodorow*, die stelt dat doordat vrouwen 'moederen' en mannen niet, vrouwelijke persoonlijkheidskenmerken (invoelend, afhankelijk, betrokken bij anderen) in de eerste levensjaren op meisjes worden overgedragen, zegt *Rubin* dat ze die theorie goed vindt, maar dat deze niets zegt over de genetische aanleg. *Chodorow* stelt daartegenover dat genetische aanleg belangrijk is, maar niet systematisch mannen en vrouwen doet verschillen. Daarvoor zijn juist die ervaringen in de eerste levensjaren van belang. Ze geeft aan dat ze met generalisaties en tendensen werkt, want elk mens reageert verschillend op dezelfde situaties. Daarom vindt zij psychoanalyse van belang voor feministische bevrijdingstheorieën.

Europa

Voor de andere 'wijze' vrouwen reisden *Kiki* en *Aafke* Europa door. Ook daar Psychoanalytische benaderingen van *Margaret Mitscherlich*, *Maria Antonietta Macciocchi* en *Luce Irigaray*.

Mitscherlich, die geheel opgaat in haar vertrouwen in de psychoanalyse, wordt aan het eind van het interview tot de uitspraak gedwongen dat met het 'invoelen' het economisch systeem waarin wij leven niet veranderd kan worden. Ze relateert dan de werking van de psychoanalyse tot een middel om het individuele leven wat menselijker en dragelijker te maken.

Macciocchi, bekend van haar analyses van de populariteit van het fascisme onder vrouwen, zit nu in het Europees parlement. In haar analyses van het fascisme gaat ze uit van psychoanalyse. Maar in het interview neemt ze afstand van de psychoanalyse als therapie. "Je moet jezelf onderzoeken, je eigen geschiedenis. Maar je moet een vrij mens blijven".

In haar werk voor het Europees parlement racet ze rond en heeft nergens tijd, behalve voor haar werk. De vrouw moet volgens haar een dubbele inspanning leveren. Ze moet eerst een wereld leren kennen die niet van haar is, maar van de man, en vervolgens zich daarin nog eens bevestigd zien. Van *Macciocchi* naar *Luce Irigaray* is weer een hele stap. Het gaat dan over kritiek op Freud en de symboliek van schaamlippen. Uit de daarop volgende interviews met *Suzanne Brøgger* en *Andreas Burnier* blijkt dat deze beide wijze vrouwen eigenlijk niet zoveel te vertellen hebben. Maar de laatste serie interviews

Aafke Steenhuis (links) en Kiki Amsberg

foto: Bertien van Manen/Van Gennep

vervolg van pagina 7

met Doris Lessing, Elisabeth Wilson, Eva Forest en Joyce Lussu is weer aan alle kanten boeiend.

Persoonlijk en politiek

Doris Lessing, van alle geïnterviewde vrouwen het meest een 'schrijfster' van romans en verhalen, stelt dat zij wat uitgekeken is op wat ze noemt 'vrouwenproblemen'. Centraal stelt ze het begrip afhankelijkheid. Mensen laten zich volgens haar konstant manipuleren, worden gehersenspoeld, zijn gevangenen van hun groep en maken geen gebruik van beschikbare kennis van hoe ze zelf in elkaar zitten, hoe alles 'werkt'.

Elisabeth Wilson beschrijft het feminisme als een kollektief bewustzijn en tegelijk een individualistische cultuur die vrouwen stimuleert over hun eigen leven en persoonlijkheid na te denken. Zij keert zich tegen het slachtofferdenken, dat volgens haar veel in de vrouwenbeweging voorkomt.

Psychoanalytische theorieën die bij andere geïnterviewden onder meer gewijd werden aan het sadisme en masochisme in mensen, krijgen een heel andere dimensie in het verhaal van *Eva Forest*. Zij vertelt over de martelingen die zij zelf meemaakte in Baskenland. Haar beschrijving van martelaars en van gemartelden zijn doortrokken van alle theorieën die links en rechts in de andere interviews naar voren kwamen, maar dan in een realiteit en directheid die je niet voor mogelijk zou houden.

Als oudste, en laatste, komt *Joyce Lussu* aan bod. De Italiaanse ex-partisane stelt dat de vrouw moet ophouden 'moeder' te zijn en de man om 'soldaat' te zijn. Ook bij haar het Chodorow-idee, dat moeders en vaders gezamenlijk moeten koesteren. Leggen veel van de eerder geïnterviewden bij de machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen, de nadruk op de seksuele macht, volgens Lussu is dat pas *het begin* van een discussie over macht. Volgens haar hebben vrouwen zich altijd afzijdig van de macht gehouden. "Maar als je een wereld waarin deze krachten bestaan, het militarisme, het techno-fascisme, akseptteert en er niets tegen doet, ben je er medeplichtig aan. Vrouwen moeten zich van de macht meester maken", aldus Lussu.

Het boek 'Denken over liefde en macht' heeft een boeiende titel en een boeiende inhoud. Kiki Amsberg en Aafke Steenhuis hebben prima werk verricht. Zij hebben van al die verschillende gesprekken hun eigen verhaal gemaakt, maar de verscheidenheid zo groot gelaten dat een ieder haar of zijn eigen verhaal eruit kan halen. De weergave van de verschillende uitspraken in het boek, zoals die in deze bespreking naar voren komt, is een volkomen subjectieve. Met andere woorden, laat je door niets weerhouden om het boek zelf te gaan lezen.

TITIA VAN LEEUWEN

Kiki Amsberg en Aafke Steenhuis, 'Denken over liefde en macht', uitgave Van Gennep - Amsterdam/1982, f 29,50.

'Het Europa van de

In de afdelingen van de PSP wordt nu gediskussieerd over de PSP en de aanstaande Europese verkiezingen (deelname, en hoe). Niet alleen het kongres van de PSP van juni '83 spreekt zich over de Europese verkiezingen uit. Overal in de EG wordt er positie gekozen ten opzichte van die verkiezingen.

Bevrijding zocht contact met een aantal verwante partijen in Europa, om te horen hoe de vlag er daar bij hangt. Pierre Puts doet verslag van een reisje langs Griekenland, Italië, Denemarken, Noorwegen en Nederland . . .

In Brussel treffen we *Joanna Tachmintzis*. Zij is lid van de buitenlandkommissie van de *KKEes* (de Griekse kommunisten van het binnenland). Sinds het regime van Papadopoulos zijn er in Griekenland twee kommunistische partijen: de *KKE* en de *KKEes*. De *KKE* is een starre Moskou-gebonden partij, wiens leiders tijdens de diktatuur hun toevlucht zochten in Moskou. De *KKEes* organiseerde in die periode mede het binnenlands verzet, en neemt een uiterst kritische houding in tegenover de Sowjet-Unie. Daarmee zit die partij op een lijn, die vergelijkbaar is met die van de *PSP* of de vernieuwers in de *CNP*.

- *Wat vindt de KKEes van de EG?*

Tachmintzis: "Wij hebben nooit voorop gelopen met het verzet tegen de toetreding tot de EG. Weliswaar hebben wij steeds de problematische kanten en de vele beperkingen van het lidmaatschap van de EG gezien. Maar, je moet ook niet de gevaren onderschatten van het gedomineerd worden door de twee supermachten, buiten de EG. Speciaal in de Griekse situatie is dat een groot probleem. Het verzet tegen de toetreding werd vooral geleid door de linkse regeringspartij *PASOK* en *KKE*. In ons idee moet een Europese samenwerking niet centralistisch zijn, maar berusten op de volledige autonomie van de samenstellende delen. Wij willen uiteindelijk toe naar een los samenwerkingsverband van socialistische staten (het Europa van de arbeiders)."

- *Heb je daar nou wat aan, zo'n Europees Parlementslid?*

"Wij zeker wel. Je moet bedenken, dat vanwege het districtenstelsel de *KKEes* géén zetels in het nationale parlement heeft. Op dezelfde dag, dat *PASOK* de absolute meerderheid in het nationale parlement veroverde, werden er ook verkiezingen voor het Europese Parlement gehouden in Griekenland. En die verliepen wel volgens een evenredig stelsel. Onze partij haalde ongeveer 5% (vier maal zo veel als bij de landelijke verkiezingen op dezelfde dag!!), en sindsdien zit *Leonidas Kyrkos* in het Europese Parlement. Die ene zetel is voor ons van groot nut geweest. We hebben daar veel betere buitenlandse contacten aan overgehouden, hebben nu een veel die-

pere kennis van de politieke situatie in de rest van Europa, en die kunnen we goed gebruiken ook bij ons werk in Griekenland zelf. Bijvoorbeeld in de vredesbeweging, die sterk in opkomst is. Daarnaast proberen we natuurlijk te voorkomen, dat de grote industrie- en landbouwlanden van de EG Griekenland onder de voet lopen. Want dat gevaar is reëel aanwezig."

Italië

In Italië spreken we *Luciana Castellina*; zij is lid van het Europese Parlement (EP) voor de Italiaanse links-socialistische partij *PdUP*. Daarnaast speelt ze een zeer actieve rol in zowel de Italiaanse als de Europese vredesbeweging. Zo is zij redactrice van het tijdschrift *Pace e Guerra* (Oorlog en Vrede), en is zij medeorganisator van veel Europese vredesontmoetingen, zoals de conferentie in Berlijn deze maand. De *PdUP* is een klein partij, in percentage kiezers niet groter dan de *PSP*. Maar de *PdUP* speelt een heel aktiverende rol in het Italiaanse politieke spektrum. Dat wordt ter linkerzijde gedomineerd door de logge, soms zwalkende en verdeelde *PCI* (kommunisten) en de opportunistische *PSI* (socialisten, althans vroeger). De *PdUP* probeert in die verhoudingen beweging te krijgen in de richting van een linkse meerderheid.

- *Wat vindt de PdUP van de EG?*

"Wij nemen een genuanceerd, maar positief standpunt in ten opzichte van verdere Europese samenwerking. Maar de huidige EG vinden wij slecht. Anderzijds moeten we ons realiseren, dat zelfs de EG een tegenwicht zou kunnen vormen tegen de verdergaande dominerend van Europa door de twee supermachten. Dat is het centrale politieke probleem in Europa: hoe los te komen van de blokkenpolitiek, en te werken aan een zelfstandige en vredeslievende opstelling van de Europese landen. Als wij zeggen, dat wij voor Europese samenwerking zijn, dan bedoelen wij niet de EG. Neem nou bijvoorbeeld de Europese vredesbeweging. Dat is een vorm van Europese samenwerking die ons veel meer aanspreekt dan de instellingen van de EG. Want de vredesbeweging is een basisbeweging, werkt aan die hoognodige zelfstandige opstelling van de landen

in Europa, en heeft een progressieve opstelling."

- *Jij bent lid van het EP. Helpt dat je partij, of de buitenparlementaire beweging, of niet?*

"Het is erg goed dat er ook vredesaktivisten in het EP zitten. Dat parlement biedt een enorme gelegenheid van buitenlandse contacten, en de faciliteiten zijn goed. Zoals bekend is de meerderheid in het EP uitgesproken rechts, maar nu is er ook een groep van parlementsleden tegen de kernbepanning gevormd, ongeveer 25 mensen uit drie fracties, die tezamen een uitstekende lobby voor de vredesbeweging vormen."

- *Wat vind je van de economische politiek van de EG?*

"Die is er niet. De EG kijkt voornamelijk toe, hoe ieder van de landen apart een economische politiek voert. Het is bepaald niet erg, dat er geen economische politiek van de EG is. Als je ziet hoe beroerd de economische politiek van de lidstaten ieder apart is, dan kun je je wel voorstellen hoe zo'n EG-politiek er zou uitzien. Daar valt niets van te verwachten."

- *Hoe verloopt het dagelijkse werk in het parlement?*

"Het dagelijkse werk is saai en onbelangrijk. Het gaat meestal over minder belangrijke beslissingen, en zelfs daarover heeft het EP niet zoveel te vertellen. Het gaat om de buitenparlementaire beweging, en wat je daar kunt doen. En dan is het EP een uitstekende gelegenheid voor het opdoen van buitenlandse contacten, en kennis van buitenlandse politiek. Ik heb de indruk dat onze partij zich nu veel bewuster is van de problemen in andere landen."

- *Wat zijn je verwachtingen voor de volgende verkiezingen? Doet de PdUP weer mee?*

"Naar alle waarschijnlijkheid doen we weer mee, maar dat zullen we even moeten afwachten (tot de landelijke verkiezingen in juni; *PP*). Wij hopen dat er meer linkse partijen, verwant aan ons zelf, in het EP komen. Daarbij denken we aan Die Grünen, de *PSP* en de Franse *PSU*. Dan komt er meer ruimte voor een actieve politiek van links, samen met bijvoorbeeld de linkervleugel van *Labour*, die een actieve vredespolitiek (en strijd tegen de EG; *PP*) voorstaat."

Denemarken

In Vanløse, in Kopenhagen, treffen we *Bodil Boserup*; zij is Europees parlements lid voor de Deense links-socialistische partij *SF*. De *SF* is in Denemarken in grootte de derde partij, met twaalf procent van de stemmen. De *SF* is ooit

arbeiders'

ontstaan uit de Deens kommunistische partij, maar is nu een derde-weg-partij, onafhankelijk van Washington of Moskou. De SF heeft veel actieve leden in de vakbond, de vrouwenbeweging en de vredesbeweging.

- *Wat vindt de SF van de EG?*

"De EG is een hinderpaal op weg naar het socialisme. Het is een instrument van het kapitalisme, gericht op het instandhouden van een liberale markteconomie. Wij zijn tegen de toetreding van Denemarken tot de EG geweest, en nu zijn we dus vóór uitreden."

- *Waarom zou er een SF-er in het EP moeten zitten?*

"Nou, het is een manier om grondige kennis over de EG op te doen. Als we nu tegen de EG of zijn aanhangers aantreden, dan komen wij véél beter beslagen ten ijs dan vroeger. Verder is een uitgebreide kennis van de EG-plannen ook nuttig voor het nationale parlementaire werk. Ook doe je goede buitenlandse contacten op."

- *Heeft de buitenparlementaire beweging er nog wat aan?*

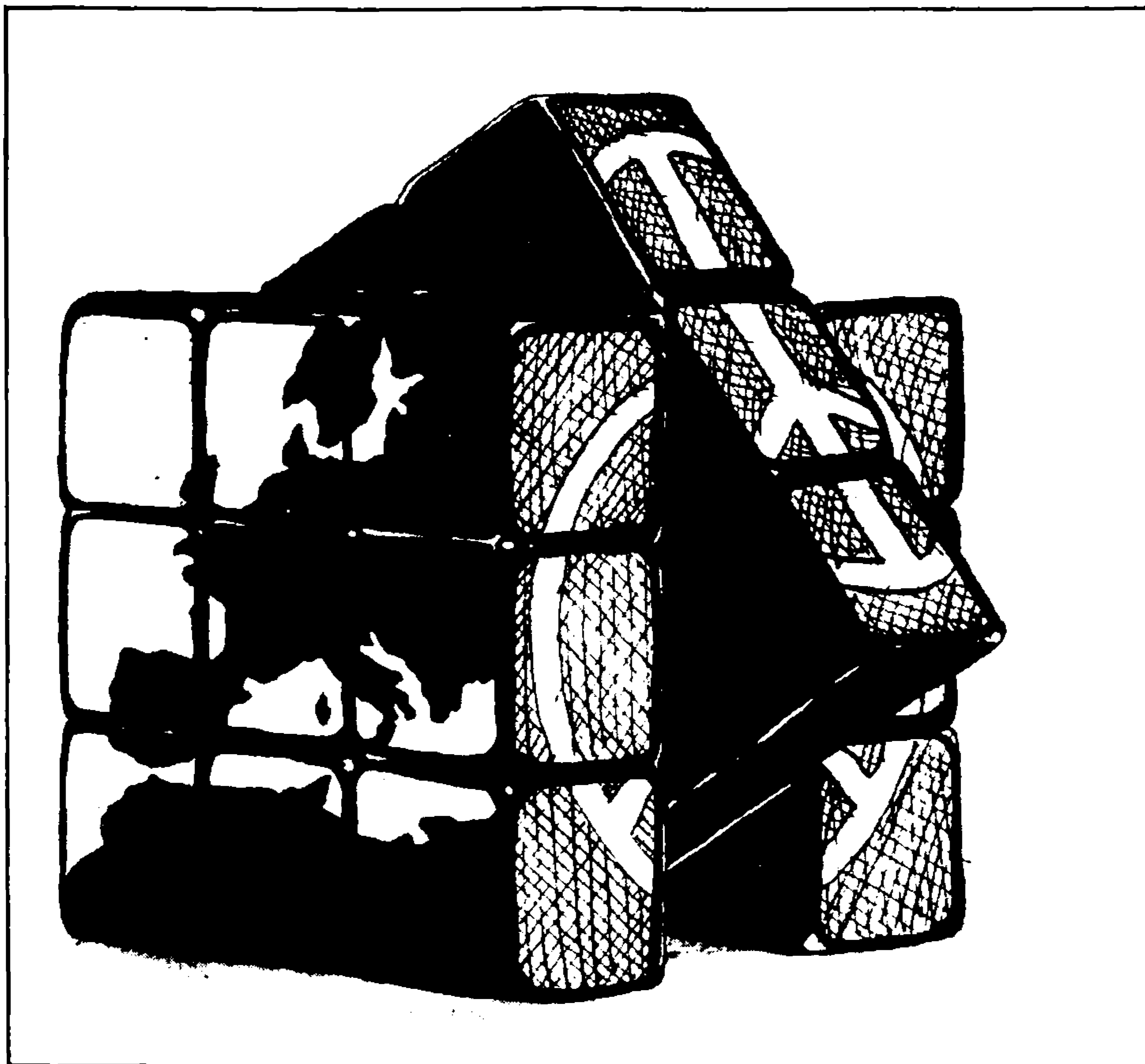
"Niet aan het EP als geheel, natuurlijk. Maar er wordt via het EP wel een enorme hoeveelheid kennis uitgewisseld tussen de diverse takken van de bewegingen, vooral de vredesbeweging. Daarnaast is er nu een soort werkgroep, van 25 leden, actief tegen de kernbewapening."

- *Hoe is het werk in het EP?*

"Oh, nou dáár ben ik niet mee van geworden. Het stelt gewoon niet zoveel voor. Je doet er een aantal goede vrienden en contacten op. Ikzelf zit in de begrotings- en kascontrolecommissies. Want ik zal precies weten waarvoor ze dat geld verkwisten, en ik zal het mijn kiezers vertellen ook. Daar hebben ze recht op."

- *Wat vind je van de redenering dat als je als partij tegen de EG bent, je die niet moet legitimeren door aan de EP-verkiezingen deel te nemen. Dat je die dan juist moet boycotten?*

"De EG en het EP is er, wij legitimeren het niet; wij hebben er altijd tegen gestemd en zullen dat ook blijven doen. Die verkiezingen, die zijn er nu eenmaal. Je moet de gelegenheid te baat nemen, om je als partij tegenover de kiezers te verklaren: waarom ben je tegen de EG. Wij hebben ook nooit verwijten van links gekregen, omdat we aan de verkiezingen mee deden; niemand twijfelt ook aan onze anti-EG-gedachte. We gebruiken de EP-zetel in de strijd tegen de EG, zowel in Brussel als in Kopenhagen en de plaatselijke pers."

Denemarken is wel het land bij uitstek van het anti-EG-activisme. Het meest duidelijk komt dit nog wel naar voren in de *Volksbeweging tegen de EG*, een soort actiegroep die vier (van de veertien) Deense EP-zetels heeft. Deze beweging stelt zich uiterst radikaal tegen de EG op, maar niet vanuit een links perspectief. De Volksbeweging haalt zijn stemmen dan ook zowel bij links (anti-EG-ers), het midden (ontevreden sociaal-democraten) als rechts (nationalisten). Al met al gaat zo'n veertig procent van de Deense EP-zetels naar EG-tegenstanders (SF, Volksbeweging, Siumut). Daarmee een onderdeel vormend van een verschijnsel dat ook door EP-voorzitter *Piet Dankert* meermalen in de pers is gesignaleerd: de vijfde colonne in het EG-parlement. Het gaat dan om een grote groep parlementariërs, die zich afwijzend of uiterst kritisch opstelt tegen de EG. Het gaat dan om onder andere de PCF, grote delen van Labour, de PASOK, SF, de Volksbeweging, PdUP, DP, Siumut. Alleen al daarom zal een eventueel PSP-EP-lid niet geïsoleerd hoeven te staan: er zijn er meer, die er zo over denken in het Europees parlement.

Non-fractie

In Brussel komen we *John Lambert* tegen, de sekretaris van de koördinatiefractie, één van de zeven (internationale) fracties in het EP. Aan hem vragen we hoe dat nu zit met de opstelling van links in het parlement.

"Er zijn drie linkse fracties in het Europees parlement. Je hebt de kommunisten, de socialisten (de sociaal-democraten dus eigenlijk) en de koördinatiefractie. De kommunisten proberen niet eens tot een gezamenlijke opstelling te komen, vanwege de ideologische breuk tussen de Fransen en Italianen. Zij kennen dan ook geen fractie-discipline. De socialisten zijn hevig verdeeld, uiteenlopend van socialistisch tot rechts. Er is wel een sterke fractiediscipline, die veel dingen doodslaat. De koördinatiefractie is opgericht als een soort non-fractie of anti-fractie, bedoeld om kleine progressieve partijen de mogelijkheid te bieden op gelijke voet als de grote fracties de faciliteiten van het parlement te gebruiken. Er is dan ook geen fractiediscipline of -lijn."

SF en KKEes zitten in de kommunistische fractie, PdUP en de Volksbeweging in de koördinatiefractie.

- *Doen de linkse EP-leden nog wat voor de buitenparlementaire beweging?*

"Dat wisselt nogal. Speciaal in de koördinatiefractie en de kommunistische groep zijn een aantal leden, die veel steun verlenen aan vooral de vredesbeweging. Zij zijn niet alleen zelf actief, maar stellen ook de EP-faciliteiten beschikbaar. Daarnaast is er dus de nieuw gevormde werkgroep (waar *John zelf ook bij betrokken is; PP*). Meerdere leden vervullen een spreekbuis-functie voor de vredesbeweging in het EP, zeer tegen de zin van rechts."

Ook aan hem de vraag waarom een anti-EG-partij de Europese verkiezingen niet zou boycotten, in plaats van door deelname het EP en de EG te legitimeren?

"Dat zou een verkeerde keuze zijn. Rechts heeft het EP in het leven geroepen als een façade voor een wezenlijk ondemokratische EG. Als we het EP aan rechts overlaten, zal het EP die façade-functie uitstekend vervullen. Juist door die directe verkiesbaarheid is op langere termijn de tijger uit de kooi los gelaten. Het EP, en daarmee de EG, is zo een slagveld voor de democratie geworden, waarop zeker links een taak te vervullen heeft."

Overwinning

De Noorse zusterpartij van de PSP, de SV, is de enige Europese links-socialistische partij die een doorslaggevend succes tegen de EG heeft weten te boeken: in 1972 zei de Noorse bevolking met een minieme meerderheid *nee* tegen de EG. Aan dat succes lag een langdurige campagne ten grondslag, waarin vooral SV-leden zeer actief waren (de SV is pas later gevormd). Nog steeds stelt de SV zich op tegen de EG. Misschien des te begrijpelijker, omdat in Noorwegen een veel aantrekkelijker optie beschikbaar is: de zogenaamde Noordse samenwerking van Scandinavische landen. Het is niet toevallig, dat juist ook in Denemarken de tegenstand tegen de Europese Gemeenschap zo sterk is.

En Nederland . . .

Ook voor Nederland geldt, dat de Europese verkiezingen er zijn, en naderbij komen. Het PSP-kongres zal zich uitspreken over hoe of wat. Die uitspraak zal vooral met grote belangstelling worden gevolgd door PPR en CPN. Binnen die partijen is een soort vleugelstrijd aan de gang. Voor beide partijen geldt, dat de linkervleugel zeer gebaat zou zijn met een mogelijke samenwerking van PSP, CPN en PPR bij de Europese verkiezingen. En voor horizontalen (CPN) respectievelijk Godebalders (PPR) of rechtervleugel-PPR-ers zou zo'n samenwerking als een duidelijke terugslag gevoeld gaan worden. Ook voor links als geheel geldt, dat samenwerking van PSP, CPN en PPR, op een programma dat zich duidelijk richt tegen de politiek van de EG, een nieuw perspectief biedt. Zeker nu de PvdA ongetwijfeld *Piet Dankert*, EP-voorzitter en Euro-freak, tot lijsttrekker zal kiezen. De mogelijkheden voor een echte linkse lijst moeten dan heel goed zijn. En niet alleen in Nederland wacht men die beslissing gespannen af.

Al doe je het vriendelijk, het blijft een isoleercel

Op donderdag 13 januari werd in Utrecht een kongres gehouden over de dwangmiddelenregistratie in de psychiatrie. Het kongres was georganiseerd door de *Cliëntenbond* en de *Stichting Pandora*, die zich bezig houdt met de bestrijding van vooroordelen tegen (ex-)patiënten. Het publiek was van gemengde samenstelling: patiënten en ex-patiënten, vrijwilligers van Wegloophuizen, professionele hulpverleners, direktieleden van inrichtingen en vertegenwoordigers van de Nationale Ziekenhuisraad.

Het centrale thema van het kongres van begin januari was de eind 1978 weer bekrachtigde verplichting tot registratie van het toepassen van dwangmiddelen. Daarbij was de vraag aan de orde of deze registratie leidt tot de verwachte effecten: is er gelegenheid tot controle van buitenaf, is er zicht te krijgen op de motieven die leiden tot het gebruik van dwang, wordt er een bewustwordingsproces op gang gebracht bij degenen die de dwang toepassen, zodat een meer kritische houding en een voorkomen van dwang mogelijk wordt?

De dwangmiddelen die inrichtingen kunnen toepassen staan omschreven als "beperking van bewegingsvrijheid in de vorm van separatie (afzonderen, red.) en/of fixatie (vastbinden door middel van bijvoorbeeld een spanlaken, red.) en het verbieden van bewegingsvrijheid op het terrein van de instelling of daarbuiten voor langer dan een week. Voorts worden hier beperkingen onder verstaan die worden opgelegd in het ontvangen van bezoek, in het telefoneren en het korresponderen". De patiëntenbeweging dringt er op aan dat ook psychofarmaca (geneesmiddelen die in de psychiatrie worden gebruikt, red.) als dwangmiddelen worden aangemerkt. Daarnaast is het zo dat opname in een psychiatrische inrichting garant staat voor (niet te registreren) vormen van immateriële dwang, zoals de huisregels van de inrichting, het gebrek aan privacy, de groepsdruk, de controle, het geobserveerd worden, het dikwijls niet weten wat er in je dossier staat en niet te vergeten het sociale isolement tijdens - maar ook lange tijd ná - de opname.

Een taakverzwaring

De geneesheer-direkteur van de Psychiatrische Inrichting 'Sancta Maria' in Noordwijkerhout, de heer Verhaegen, stelde tijdens het kongres dat de controle van buitenaf op het gebruik van dwangmiddelen niet bestaat omdat *niet* geregistreerd wordt welke situatie heeft geleid tot gebruik van die dwang. Ook, aldus Verhaegen, is er van een bewustwordingsproces en een kritische houding bij verpleegkundigen en artsen geen sprake omdat de verplichting tot registratie wordt gevoeld als een taak-

verzwaring. Het gebruik van dwang is volgens Verhaegen de uitkomst van een konflikt tussen een aantal factoren: de mate van agressie of verwardheid van de patiënt, de personeelsbezetting en de relatie tussen de patiënt en het personeel. In zijn visie is de huidige vorm van dwangmiddelenregistratie zinloos. De bestrijding van dwang moet langs andere wegen bereikt worden. Volgens Verhaegen moet de geestelijke gezondheidszorg anders worden georganiseerd. Voorkoming en vroegtijdige opsporing van problemen, het doorbreken van het taboe op opname in een inrichting en het ontwikkelen van betere behandelmethoden (bijvoorbeeld gedragstherapie, bio-chemie) draagt hij als oplossingen aan.

Van Borssum-Waalkes (sinds begin dit jaar hoofdinspekteur Geestelijke Gezondheidszorg) deelde tijdens het kongres de mening van Verhaegen voor wat betreft het gebrek aan inzicht in de factoren die leiden tot het gebruik van dwang. Sinds januari loopt er een experiment in enkele inrichtingen waarbij

Op het podium een geneesheer-direkteur, een hoofdinspekteur, een advocaat.

Naast aandacht voor de *Zweedse band, dwang-jaks, spanzeilen en isoleercellen* kwam het wetsontwerp *Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen (BOPZ)* aan de orde.

Een artikel van *Cecile aan de Stegge*, een ex-verpleegkundige in de psychiatrie, over de onmogelijkheid van een dwangbehandeling in het algemeen en het wetsontwerp in het bijzonder.

meer factoren op de registratie-formulieren moeten worden vermeld. De direktie van de inrichting moet sneller worden geïnformeerd, de inspekteur Geestelijke Gezondheidszorg moet actief in de gaten houden of een dwangbehandeling niet een bepaalde termijn overschrijdt. De inspectie staat op het standpunt dat in de inrichtingen gestreefd moet worden naar een leefklimaat dat dwang voorkomt. Een gedwongen registratie van dwangmiddelen moet, volgens de inspectie, alleen geschieden als er ook echt gedwongen is opgenomen (zie voor de gedwongen opname elders op deze pagina's, red.). In andere gevallen moet alleen registratie volgen als er ook echt dwang is gebruikt bij de toepassing van de dwangmiddelen. In de visie van de inspectie verschuift het aksent dan dus van het *middel* naar de *houding* waarmee het middel wordt gebruikt.

Dat is een hoogst merkwaardige visie wanneer men bedenkt dat bij de huidige registratieplicht het personeel al te kennen heeft gegeven dat het zich gewantrouwd voelt. Als men zijn eigen

houding als criterium moet nemen voor registratie, dan wordt er misschien wel *niets* meer opgeschreven. Begrippen als 'houding' en 'klimaat' zijn veel te vaag, worden door ieder heel verschillend aanvoeld en zijn bovendien bepaald door de positie die je inneemt. Bovendien: ook als iemand vriendelijk een isoleercel wordt binnengeleid: het *blijft* een isoleercel!

Wantrouwen

B. Sluyters, advocaat en bestuurslid van de Stichting Patiënt Vertrouwenswerk, ging tijdens het kongres 13 januari vooral in op het verschil dat in het wetsvoorstel BOPZ wordt gemaakt tussen *dwangbehandeling* en *dwangmaatregel*. Een dwangbehandeling betekent dwang ter verbetering van de situatie van de patiënt en een dwangmaatregel heeft te maken met gebruik van dwang door het afwenden van acuut gevaar (ter bescherming van de patiënt). Volgens Sluyters is het wetsvoorstel op het punt van de dwangmaatregel bijzonder onduidelijk, omdat van dit begrip geen omschrijving wordt gegeven, dat zal pas te zijner tijd bij Algemene Maatregel van Bestuur gebeuren. Sluyters merkte bovendien op dat de positie van de toediening van medicijnen in de nieuwe wet niet duidelijk is.

Tijdens de afsluiting van het kongres verzetten de Patiëntenraden zich krachtig tegen het gemak waarmee de sprekers een verband hadden gelegd tussen dwang en behandeling. Volgens de Patiëntenraden is dwang gebaseerd op en verzoorzaker van wantrouwen, terwijl een behandeling juist vertrouwen nodig heeft.

Het wetsvoorstel

Het wetsvoorstel *Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen* (kortweg BOPZ) is bedoeld voor het regelen van de procedures voor het gedwongen opnemen van patiënten en de rechten van die patiënten tijdens een gedwongen verblijf in een inrichting. De eerste versie van deze wet werd in april 1971 ingediend. Ondertussen zijn we toe aan de vierde versie, deze versie ligt sinds voorjaar 1981 gereed voor behandeling in de Tweede Kamer. Tussen 1971 en

Gedwongen opname

Een gedwongen opname in een psychiatrische inrichting kan langs twee procedures tot stand komen.

In Bewaring Stelling (kortweg IBS), deze wordt afgegeven indien men ten gevolge van een psychische stoornis onmiddellijk dreigend gevaar oplevert, voor zichzelf, anderen of de openbare orde. Afgifte van een IBS geschiedt door de burgemeester op grond van een recente medische verklaring. Drie dagen na afgifte doet de president van een rechtbank uitspraak over de voortzetting van de IBS. Na deze uitspraak is de *In Bewaring Stelling* voor drie weken geldig en kan nog eens drie weken verlengd worden indien de Officier van Justitie een *Rechterlijke Machtiging* aanvraagt. *Rechterlijke Machtiging* (afgekort tot RM) kan op aanvraag van fa-

milie, echtgenoot of echtgenote, voogd, een Officier van Justitie of de betrokkene zelf worden verleend door een rechter op grond van een medische verklaring van een arts die niet de behandelaar van de betrokkene mag zijn. De beslissing valt bij de President van een rechtbank als de Officier van Justitie de aanvrager is en bij een kantonrechter in de andere gevallen. Een Rechterlijke Machtiging duurt eerst maximaal zes maanden en kan daarna steeds met een jaar worden verlengd door een rechtbank.

Als gevolg van deze maatregelen kan men de inrichting niet zonder toestemming verlaten. In de praktijk betekent dit dat men meestal op een gesloten afdeling van een inrichting moet verblijven.

1983 is het wetsvoorstel nooit ingetrokken, maar wel is de tekst onder invloed van de patiëntenbeweging, veranderingen in de standpunten van de Bijzondere Kamerkommissie en anderen ingrijpend gewijzigd. Ondanks het feit dat veel wensen van de patiëntenbewegingen in

de loop van de afgelopen twaalf jaar zijn gehonoreerd, is er juist de laatste maanden veel verzet uit diezelfde patiëntenbeweging tegen dit wetsvoorstel. Dat verzet richt zich tegen precies dat wat de patiëntenraden aan het eind van het kongres van januari naar voren brachten: het wetsvoorstel gaat er beslist niet van uit dat dwang en behandeling elkaar uitsluiten. Volgens de Patiëntenraden geeft de nieuwe wet een een vrijbrief aan het gebruik van dwang in inrichtingen, in plaats van een betere rechtspositie van de patiënten te bevorderen.

De *Cliëntenbond* heeft als officieel stanpunt dat het wetsontwerp BOPZ moet worden ingetrokken (en vindt daarnaast dat de Krankzinnigenwet moet worden ingetrokken en dat er nu eindelijk serieus werk moet worden gemaakt van een verandering van de geestelijke gezondheidszorg). De Stichting Patiënt Vertrouwenswerk deelt het bezwaar van de patiëntenbeweging met betrekking tot de relatie tussen dwang en behandeling. *Paul van Ginneken*, directeur van de Stichting, vindt dat dwang alleen mag worden toegepast bij werkelijk gevaar voor anderen, als bescherming dus. Bij gevaar voor de patiënt, aldus Van Ginneken, ligt dat veel moeilijker, het gevaar moet dan wel zéér ernstig zijn. Hij ziet ook wel voordelen in dit wetsontwerp. Zo wordt de rechter bij de procedures voor gedwongen opname verplicht de patiënt zelf te horen, wordt het verplicht dat die patiënt zelf een raadsman heeft (tenzij hij/zij dat niet wil), moet er *zonder meer* sprake zijn van een gevaar en is er, aldus Van Ginneken, een duidelijke verbetering te constateren in de regels rond de vrijheidsbeperkende maatregelen, hoewel nog niet optimaal.

Standpunt

Het is de vraag wat de Tweede Kamer (en met name de PSP-fractie) aanmoet met dit wetsontwerp. Het principiële standpunt van de Cliëntenbond vind ik zeer juist. Het is geen oplossing om één individu op te nemen in een inrichting. De problemen zitten in het sociale systeem en zouden daar aangepakt moeten worden. Bovendien zijn inrichtingen zó groot dat het een slechte vorm van hulpverlening is. Een groot deel van de tijd gaat op aan het instandhouden van de organisatie. Ik vind dat het door de

patiëntenbeweging voorgestelde *moratorium* (de bevestiging van de huidige situatie, red.) moet worden gesteund, dat de voorgestelde nieuwbouw van inrichtingen moet worden geblokkeerd. Als er weer drieëntwintig van die instituten worden neergezet kunnen we de veranderingen in de psychiatrie voor de komende tientallen jaren wel weer vergeten.

Er moet daarnaast geld gestoken worden in goed onderzoek naar alternatieven en de versterking van de eerste en de tweede lijn (zonder opname in inrichtingen, red.). Verandering van de psychiatrie vereist verandering van de maatschappij. Om mij heen kijkend kan ik niet bepaald constateren dat de samenleving ernstig verwarde, depressieve of in de problemen zittende mensen liefdevol zal opnemen. Niet alleen ontbreekt het de meeste mensen aan tijd, bovendien is er een houding dat die problemen meer iets zijn voor 'deskundigen'.

Met het stoppen van de nieuwbouw van psychiatrische inrichtingen zijn de oude instituten echter nog niet verdwenen. In die oude instituten worden de rechten van de patiënten maar al te vaak geschonden, niet uit kwade bedoelingen, maar vaak uit onwetendheid over wat die rechten eigenlijk zijn en vooral omdat veel gedrag van patiënten wordt verklaard vanuit de theorie en wordt beoordeeld binnen het kader van begrippen over afwijkend gedrag. Het is een succes voor de patiëntenbeweging geweest dat er nu is begonnen met het aanstellen van onafhankelijke

vertrouwenspersonen voor patiënten in inrichtingen. Juist die mensen moeten niet met lege handen staan.

Mijn konklusie luidt dat de wet BOPZ moet worden aangenomen, maar alleen als via een amendement de daarin voorkomende dwangbehandeling wordt afgekeurd. Van de gelegenheid die de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer biedt, zou gebruik moeten worden gemaakt voor het naar buiten brengen van het principiële standpunt dat de Cliëntenbond inneemt met betrekking tot de verwerping van de nieuwbouw.

CECILE AAN DE STEGGE

Mensen die op dit artikel willen reageren kunnen terecht bij de landelijke themagroep Gezondheidszorg van de PSP (Postbus 700, 1000 AS Amsterdam).

(advertentie)

Filmhuis Rood Vlaardingen draait al jaren met een gehuurde projektor en wil er liever zelf een hebben. Wie heeft een billijk geprijsde 16 mm projektor - met optisch en magnetisch geluid - te koop?

Reakties: Jos Noordhuizen, tel.: 010 - 748266 (thuis) of 030 - 631222 (werk).

foto: Luuk Kramer

(advertentie)

MODERN ANTIKWARIAAT

VAN GENNEP

SPECIALE AANBIEDING

De brieven van
KARL MARX
aan familie, vrienden
en tijdgenoten
2 paperbacks, 539 blz.
VAN f68,- VOOR f29,50

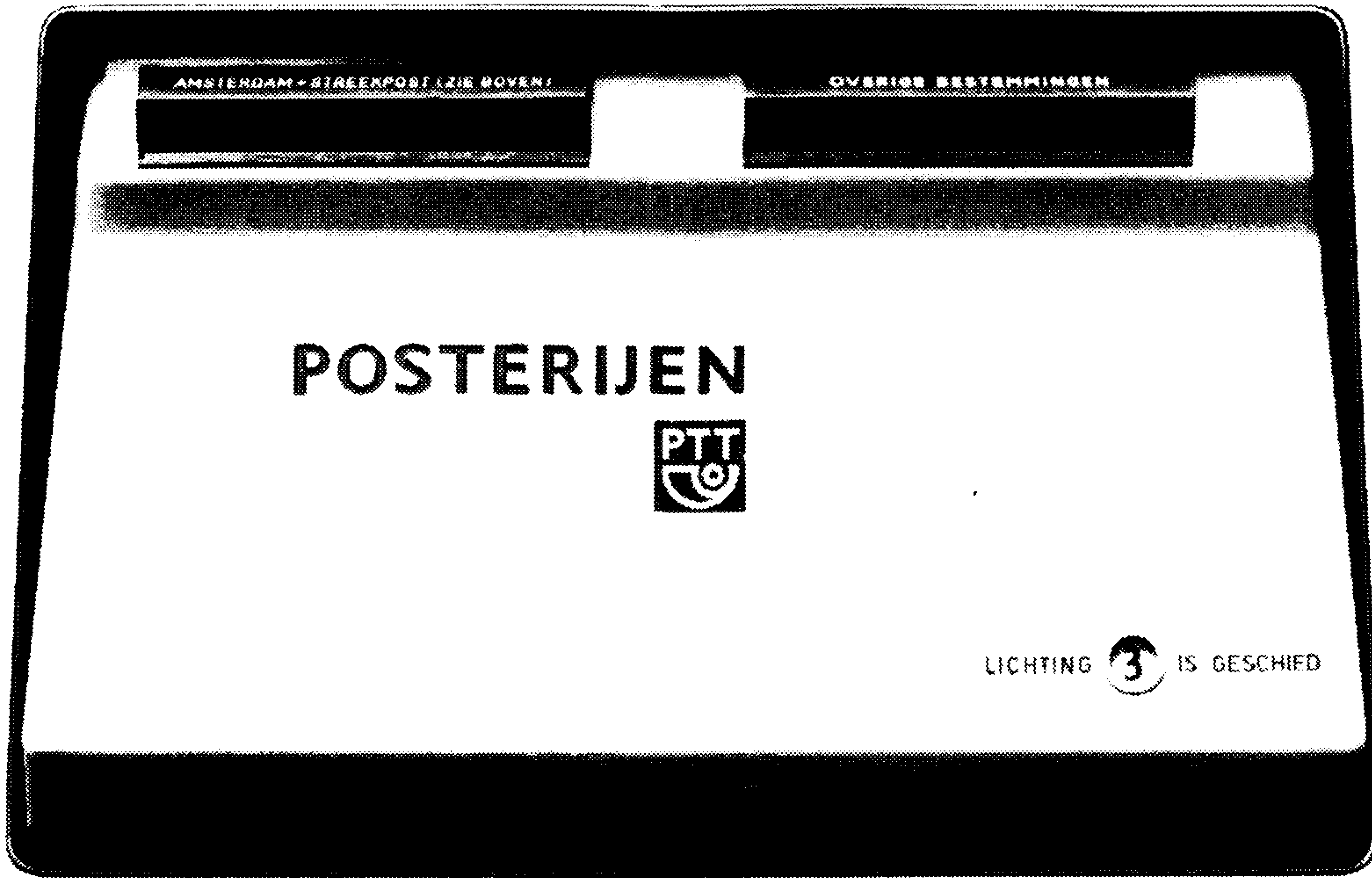
Ernest Mandel
De economische theorie
van het marxisme
2 paperbacks, 869 blz.
VAN f99,50 VOOR f29,50

Toezening per post na
overmaking van f34,50
(incl.porto) met ver-
melding titel(s) op
postgiro 2395504 tnv
Van Gennep-Nieuwezijds,
Amsterdam

**N.Z.VOORBURGWAL 330,
AMSTERDAM
OUDE BINNENWEG 131B,
ROTTERDAM**

Dit is het bijkantoor van de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland doet u via uw girorekening. Dat is de meest makkelijke manier. U vult thuis uw girobiljet in als u geld wilt inleggen of als u geld wilt opnemen. U doet uw girobiljet in de gratis giro-enveloppe en u loopt

den bij de ASN. Als u nu de bon in deze advertentie invult en uitknijpt, kunt u 'm meteen al naar het dichtstbijzijnde 'bijkantoor' van de ASN brengen: de brievenbus op de hoek. En dan is het makkelijke sparen begonnen. Het sparen in de wetenschap dat

even naar de brievenbus. Dat is alles. Een paar dagen later is uw overschrijving rond. Zo hebt u inderdaad gemak van uw girorekening.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland is niet alleen makkelijk. Het is ook zinvol. En principieel. Waarom? Omdat u bij de ASN de zekerheid hebt dat uw spaargeld goed belegd wordt. En met 'goed' bedoelen we niet alleen dat u een beste rente krijgt (de hoogst mogelijke), u krijgt ook de garantie dat wij uw geld sociaal verantwoord beleggen. Niet in spe-

culatieve onroerend-goed zaken, niet in landen als Zuid-Afrika en Chili. Wel in goede woningbouw-projecten, wel in peuterspeelzalen, in sociaal-culturele projecten.

Uw spaargeld is in goede han-

uw geld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s): _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Postgirorekening: _____

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

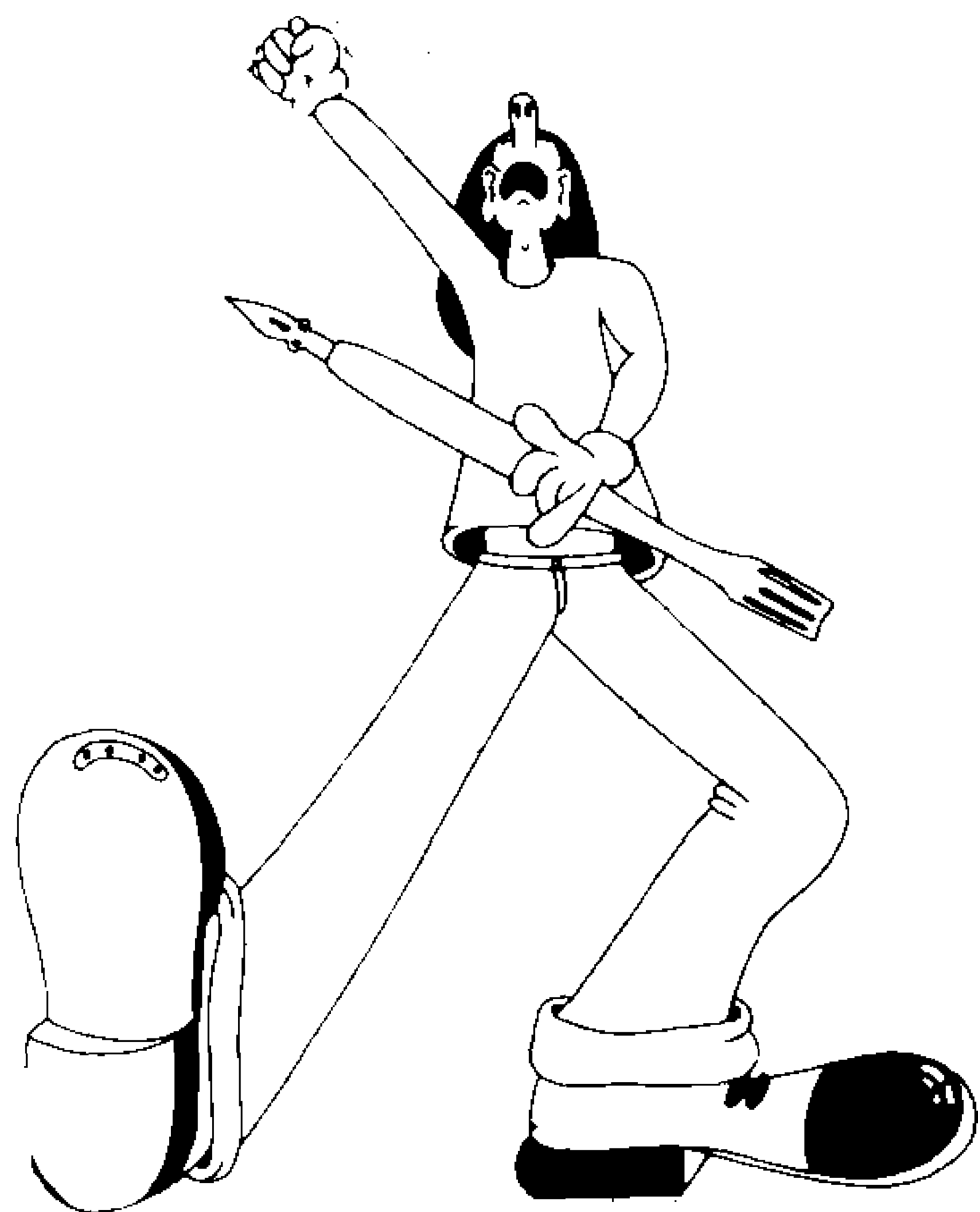
* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

FEMINISME-KONGRES

In de rubriek "Opwindend" van Bevrijding nr. 6 (30 maart 1983) staat een ingezonden stuk van Cisca Ansem, Riekje de Haan en Huib Verhoef over het februari kongres. Dit stuk vraagt om een reactie. In de eerste plaats omdat ik met genoeg heb gekonstateerd dat de PSP eindelijk weer eens principiële uitspraken durft te doen; in de afgelopen periode werd alles teveel op 'haalbaarheid' uitgezeefd — en daar heb je geen PSP voor nodig. En tenslotte omdat de drie auteurs het kongres in feite verminderd toerekeningsvatbaar verklaren, ofwel: we

moeten die kongresuitspraken niet serieus nemen. Nu gaat het bij kongresuitspraken niet om het produceren van standpunten, maar om de politieke activiteiten die daar het gevolg van (moeten) zijn. En dat laatste frustreer je door het kongres onmondig te verklaren.

ROB STEINBUCH

GEZONDHEIDSZORG

In *Bevrijding* nr. 6 (30 maart 1983) staan enkele artikelen over de gezondheidszorg. Met de strekking van beide artikelen ben ik het eens: Er zijn schrikbarende personeelstekorten. Ook in de gezondheidszorg

krijgen de zwakkeren door de bezuinigingen de grootste klappen. In de meeste instellingen bestaat er geen democratie en de organisatiegraad bij de werknemers is schrikbarend laag. Om maar niet te praten over de aktiebereidheid... De zorg voor de patiënten loopt inderdaad gevaar, maar ondanks al deze problemen wordt er in de meeste instellingen nog steeds een uitstekende zorg gegeven.

Er wordt een werkdag in het artikel beschreven die op mij erg overdreven overkomt, zo niet ongeloofwaardig. Ik werk al 12 jaar in de gezondheidszorg en ben werknemer geweest in 6 instellingen, maar zulke toestanden als in het artikel heb ik nooit meegemaakt. Er wordt m.i. een erg eenzijdig beeld voorgehouden van een wel zeer slecht georganiseerde afdeling! In een algemeen ziekenhuis met een goede leiding en afdelingen waar het team goed georganiseerd is kunnen zulke dingen als in dit artikel gewoonweg niet voorkomen. Op b.v. chirurgische -, cardiologische - of neurologische afdelingen met een hoge graad van specialisatie is de werkindeling zodanig dat iedereen zijn takenpakket heeft en deze uitvoert (noodsituaties daargelaten). Het voorbeeld van medicijnen toedienen van verschillende tijden in één keer komt bij mij erg ongeloofwaardig over en diegene die zo iets doet is op zijn zachtst uitgedrukt totaal onverantwoord be-

zig; hij of zij kan beter een andere werkkring uitzoeken...

Een infuus wordt ingebracht op medische indicatie, door een arts voorgeschreven en dit kan om complicaties te voorkomen. In het artikel wordt de indruk gewerkt dat dit gebeurt omdat de verpleging geen tijd heeft, zonder dat dit noodzakelijk is.

Er wordt de lezer een zeer korte blik gegund in een algemeen ziekenhuis waar een werkdag geheel anders is als b.v. in een psychiatrisch ziekenhuis, S.P.D., bij de wijkverpleging of zwakzinnigen instellingen. Waar tenslotte ook verpleegkundigen en ziekenverzorgenden werken. De gezondheidszorg zit te gecompliceerd in elkaar om een leek op deze manier een erg negatief en zwart beeld van een werkdag te bezorgen.

Als laatste wil ik opmerken dat er nog steeds in veel ziekenhuizen ook de niet interessante zieken worden opgenomen!

De rubriek "Opwindend" is niet de juiste plaats om uitgebreid te reageren, ik moet me aan 400 woorden houden. Ik vind het jammer dat door de beschrijving van een werkdag op deze manier de verpleging zo'n twintig jaar terug gezet wordt en dat is in de meeste gezondheidsinstellingen — gelukkig — nog niet het geval (uitzonderingen bevestigen ook hier de regel).

PETER VAN DEN OUDEN

(advertentie)

over mensenrechten gesproken... in portugal

In het zuiden van Portugal worden de rechten van 70.000 landarbeiders vertrapt. Zij worden met geweld van hun grond verdreven. Grootgrondbezitters, geholpen door gardisten en knokploegen, stellen hun vee, machines en produkten. Dit is de laatste zes jaar gebeurd met instemming van opeenvolgende rechtse regeringen. Tegen deze illegale praktijken spannen de landarbeiders processen aan. De 234 gerechtelijke uitspraken tot op heden zijn allemaal in het voordeel van de landarbeiders uitgevallen. Het ministerie van landbouw leeft deze uitspraken echter niet na en zet het offensief tegen de landarbeiders voort. Enkele resultaten hiervan: 156 landbouwcoöperaties vernietigd, meer dan 40.000 arbeidsplaatsen verloren gegaan (hoofdzakelijk van vrouwen) en duizenden landarbeiders gemolesteerd.

Ter ondersteuning van de eis van de portugese landarbeiders, dat hun onder de nieuwe regering eindelijk recht wordt gedaan, voert Tulipa Vermelha een actie: met briefkaarten en handtekeningen. Hiertoe is een actie-envelop samengesteld. Deze bevat een handtekeningenlijst, tien portugese stickers en twaalf briefkaarten, vergezeld van adressen en teksten. Een actie-envelop kost f. 7,50 en is te bestellen door storting op giro 50.10.300 ten name van

tulipa vermelha, postbus 12039, amsterdam z.o.

steun de portugese landarbeiders

*een bewind dat
zijn eigen wet-
ten en recht-
banken niet
respecteert,
is geen
democratisch
bewind*

BELANGRIJK

AAN DE LEZERS/LEZERESSEN

De redactie wil hierbij aan iedereen excuses aanbieden voor het te late verschijnen van het vorige (1 mei) nummer. Allerlei komplikaties, die we niet in de hand hebben kunnen houden, waren de oorzaak van de noodlottige vertraging.

Redactie Bevrijding

VREDESGROEPEN

STEUN HET PEEL-VERZET

De militaire basis De Peel (bij Venray) lijkt uitgekozen te zijn als plaats voor de nieuwe kernwapens die de NAVO in Nederland wil plaatsen.

In korte tijd is er verzet tegen deze plannen in die regio gerezen, uiteraard ook bij de afdelingen van de PSP in Limburg en Oost-Brabant. Deze afdelingen hebben voor de komende tijd een aantal activiteiten in voorbereiding: een vredesmanifestatie in Venray, de verspreiding van folders, affiches en talloze activiteiten in breed samengestelde komitees. Omdat voor al deze activiteiten veel geld nodig is, heeft het Partijbestuur van de PSP besloten de plaatselijke afdelingen in die regio te ondersteunen met een gift van f 4.000,-. Omdat ook de PSP in deze tijd te kampen heeft met gebrek wordt U opgeroepen deze gift mogelijk te maken door ook financieel aan dit soort activiteiten deel te nemen. Help de akties tegen de plaatsing van kernwapens op de basis De Peel mogelijk te maken door het storten van een bedrag(je) op *postgiro 3535250 t.n.v. Aktiefonds PSP/Amsterdam met vermelding 'gift De Peel'*.

VREDESKARAVAN SEPTEMBER '83

Tijdens de *vredesweek '83* zal door het Limburgse en Duitse land een vredeskaravaan rollen, althans als de plannen die nu bestaan doorgaan.

In het gebied van Belgisch en Nederlands Limburg en het daaraan grenzende Duitse gebied ligt een keur van NAVO-komplexen, onder andere het vliegveld Kleine-Brogel, atoomwapendepot Kaulille, Euro-control Beek, AF-CENT-Brunssum, AWACS Geilenkirchen, de Pershing 1A-lanceerbasis Arsbeck enzovoorts. De plaatselijke Belgische, Nederlandse en Duitse vredesgroepen hebben nu het plan om een Vredesroute uit te zetten langs deze NAVO-versiering in de streek. Deze route zal tijdens de Vredesweek '83 moeten worden geopend door de eerder genoemde Vredeskaravaan. Voor nadere informatie: Kollektief Rampenplan, Postbus 780, 6131 AT Sittard, tel. (04490) 2 48 03.

SOWJET-UNIE

Op 1 maart hebben het Platform van Radikale Vredesgroepen, Pax Christi Nederland en het IKV een brief ge-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

stuurd naar de Ambassadeur van de Sowjet-Unie in ons land. Aanleiding was de behandeling van de 24-jarige Russische leraar *Oleg Radzinsky*, die zich heeft aangesloten bij de onafhankelijke vredesgroepering 'Beweging voor wederzijds vertrouwen tussen Sowjet-Unie en Verenigde Staten'. De brief van de drie organisaties werd in verschillende bladen gepubliceerd met een oproep aan de leden om vergelijkbare protestbrieven te schrijven. De PSP heeft zich bij deze aktie aangesloten. Mede gezien de moeilijkheden rond de Konventie van Berlijn voor Nucleaire Ontwapening om een dialoog tot stand te brengen tussen Westerse vredesbewegingen en de onafhankelijke Oost-Europese vredesgroepen, publiceert BEVRIJDING de brief die het Partijbestuur eind april aan de Russische ambassadeur zond. Lezers van BEVRIJDING die zich bij deze aktie willen aansluiten kunnen een dergelijke brief zenden aan: de heer Beletzky, Andreas Bickerweg 2, 2517 JP Den Haag. Solidariteits- en steunbetuigingen kunnen worden gestuurd naar: *Oleg Radzinsky, Serbsky Institute of Forensic Psychiatry, Kropotkowsky Per, d.9., Moskou* of naar een lid van de groep: *Sergei Batovrin, Psychoneurological Hospital 14, U.L. Bekhterova, D 15 OTDEL 9, Moskou.*

GEEN

NIEUWE KERNWAPENS
IN EUROPA, DUS OOK
NIET IN NEDERLAND

De tekst van de brief die het Partijbestuur aan de Russische ambassadeur zond luidde: "Enige tijd geleden ontvingen vredesbewegingen in Nederland en in andere West-Europese landen informatie over *Oleg Radzinsky*, vredesaktivist in Moskou, die zich heeft aangesloten bij de onafhankelijke vredesgroepering 'Beweging voor wederzijds vertrouwen tussen Sowjet-Unie en Verenigde Staten'. *Radzinsky* werd gearresteerd, in de gevangenis gezet en later overgebracht naar het Serbsky Instituut voor forensische psychiatrie. Vredesbewegingen in West-Europa hebben uit protest hiertegen, de 1ste maart tot *Oleg Radzinsky-dag* uitgeroepen. Reden daarvoor was dat zij er van overtuigd zijn dat hun eigen activiteiten voor ontwapening en vrede in de Westelijke wereld vruchteloos zullen blijven zolang spontane activiteiten van onder op, in uw land en in andere Oost-Europese landen, alleen maar worden onderdrukt. De PSP onderschrijft dit standpunt en heeft respect voor het werk van bovengenoemde vredesgroepering, en betreurt het dat leden van deze groepering het middel van hongerstaking hebben moeten aangrijpen om voor hun rechten op te komen.

De PSP is er van overtuigd dat een proces van werkelijke ontspanning alleen maar op gang kan komen, wanneer in beide machtsblokken een vrije discussie over bewapeningspolitiek en buitenlandse politiek mogelijk is. Wij vragen U daarom onze zorg over de positie van onafhankelijke vredesgroepen in Oost-Europa aan uw regering over te brengen en zouden door U geïnformeerd willen worden over de verdere ontwikkelingen rond *Radzinsky*, en de onafhankelijke vredesgroepen".

GERARD RUIJS
(sekr. vredesvraagstukken PSP)

PSP BIJENKOMSTEN

BUITENLAND

De landelijke themagroep Buitenland van de PSP organiseert op *zaterdag 21 mei* een bijeenkomst van alle mensen in de partij die bezig zijn met activiteiten op het gebied van de buitenlandse politiek. Het hoofddoel van deze bijeenkomst is vast te stellen waar iedereen precies mee bezig is. De vergadering stelt zelf de definitieve agenda vast. Alle geïnteresseerden zijn van harte welkom vanaf 11.00 uur (de vergadering duurt tot 16.00 uur) in het PSP-pandje Utrecht, Oude Gracht 243. Reiskosten worden vergoed. Nadere informatie: Sekretariaat Buitenland PSP, Wilbert Dekker, tel. (050) 13 64 83.

STRATEGIEKONGRES PSP

Op *zaterdag 21 mei* organiseert het Partijbestuur van de PSP een discussiedag ter voorbereiding van het Kongres over de Strategie van juni a.s. Na de publikatie van de eerste teksten voor dat kongres hebben de afdelingen inmiddels hun wijzigingsvoorstellen ingediend. Daaruit blijkt dat de meeste discussie zal gaan over de relatie van de PSP met de sociale bewegingen en over de sa-

menwerking van 'Klein Links'. De bijeenkomst wordt gehouden in Hotel Smits, Vredenburg 14, Utrecht. Aanvang 10.30 uur. Opgave voor deze dag kan *schriftelijk* (Partijbestuur PSP, Frans Janssen, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam) of *telefonisch*: tel. (020) 26 73 74. Bij opgave zal een reductiebon voor vervoer met de NS en een mapje met het programma van de dag en de belangrijkste discussiepunten worden toegezonden.

FEMINISME EN ANTI-MILITARISME

Op 28 mei organiseert de stichting Vorming en Scholing (SVS) van de PSP een themadag over *Feminisme en anti-militarisme*.

Deze themadag is een uitwerking van het besluit tijdens het PSP-kongres van

(advertentie)

NIEUW VAN GENNEP

IN DE BOEKHANDEL

LISETTE LEWIN HET CLANDESTIENE BOEK

1940-1945

Een op gesprekken met vele schrijvers, uitgevers en drukkers en op archiefmateriaal gebaseerd boek over ondergronds en clandestien uitgeven in oorlogstijd.

Paperback, 375 blz., f 29,50

JOAN BOEKE,
DOUWE DE VRIES e.a.

ANGST VOOR DE ATOOMBEWAPENING

Hoe reageren mensen op de bedreiging van een kernoorlog? Onder welke omstandigheden komen ze in verzet en wanneer leidt angst tot apathie?

Paperback, 126 blz., f 19,50

BERT HOGENKAMP EN HENRI STORCK DE BORINAGE

Over de mijnwerkersstaking van 1932 in de Belgische mijnstreek en het ontstaan van de film hierover van Joris Ivens en Henri Storck.

Met zeer veel foto's.

Paperback, groot formaat,
144 blz., f 34,50

HOMOJAARBOEK 2

Artikelen over o.a. homogeschiedenis, homo-emancipatie, vrouwenvriendschappen in de Nederlandse literatuur, hulpverlening, flikkeridentiteit.

Paperback, geïll.,
320 blz., f 32,50

UITGEVERIJ EN BOEKHANDEL
VAN GENNEP
NES 128 AMSTERDAM
OUDE BINNENWEG 131B
ROTTERDAM

eind februari over Feminisme en Socialisme om pogingen te ondernemen om een feministische analyse van de vredesstrijd te ontwikkelen. Tijdens de themadag zal worden besproken welke samenhang er bestaat tussen het patriarchaat en het militarisme en zal worden bekeken welke invalshoeken er zijn: seksueel geweld en oorlogsvoering, de opvoeding tot 'man' in het leger, het seksisme in het militair apparaat, de moeder als handlangster van de soldaat enzovoorts.

De themadag begint met een inleiding, waarna er in kleinere groepen zal worden doorgepraat. Om misverstanden te voorkomen: deze dag is *niet alleen voor vrouwen* bedoeld.

De themadag vindt plaats in: Hotel Smits, Vredenburg 14, Utrecht (vlakbij het station) en begint om 10.30 uur en loopt tot uiterlijk 16.00 uur. Voor deze dag is een map uitgegeven die is te bestellen door overmaking van f 3,50 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'anti-militarisme-map'. Naast de map ontvang je dan een NS-kortingsbiljet waarmee je goedkoper naar Utrecht kunt reizen.

PSP UITGAVEN

OUDE JAARGANGEN 'BEVRIJDING'

Met een zekere regelmaat krijgt het Partijbureau van de PSP en de redactie van 'Bevrijding' oude jaargangen van 'Radikaal' en 'Bevrijding' aangeboden. Omdat het eigen archief van de partij van 1957 tot heden compleet is proberen we dan die oude nummers aan anderen te slijten.

Als u van plan bent oude exemplaren van dit blad weg te gooien of als u een bepaald nummer of jaargang zoekt laat ons dat dan weten. De redactie zal dat in deze rubriek vermelden en daarna proberen vraag en aanbod met elkaar in contact te brengen. Op dit moment hebben we in de aanbieding: jaargang 10 en 11 (1976/1977) van 'Radikaal' en de jaargangen 22, 24 en 25 (1978, 1980 en '81) van 'Bevrijding'.

Wie het eerst komt, enzovoort: Redactie Bevrijding, Roel Sandvoort, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam (deze jaargangen zijn op een adres in de buurt van Utrecht op te halen).

VROUWEN

PSP-VROUWEN

Op zaterdag 4 juni organiseert de Landelijke Koördinatiegroep van de PSP-vrouwen een landelijke bijeenkomst in gebouw Cunera in Utrecht (Nieuwe Gracht 32). Aanvang: 10.45 uur (zaal open om 10.30 uur). In verband met de krappe tijdsplanning wordt iedereen verzocht op tijd aanwezig te zijn.

Deze bijeenkomst staat in het teken van het Strategiekongres van de PSP dat in juni in Steenwijk wordt georganiseerd. Het vorige PSP-kongres besloot dat de PSP-vrouwen het recht van amendement hebben (het indienen van wijzigingsvoorstellen) en spreekrecht hebben tijdens PSP-kongressen. De PSP-vrouwen hebben, door tijdgebrek, geen gebruik kunnen maken van het amendement-recht voor het juni-kongres. Tijdens de landelijke bijeenkomst van zaterdag 4 juni zal worden bekeken of er wel gebruik zal worden gemaakt van het spreekrecht. De bijeenkomst begint met een korte uitleg van wat de bedoeling zal zijn, daarna volgen stemmingen en de behandeling van de amendementen op stelling 1. 's Middags zal in groepjes worden gediscussieerd. De Landelijke Koördinatiegroep van de PSP-vrouwen heeft besloten dat bij een tweederde meerderheid van de vrouwen zal worden gesproken namens de PSP-vrouwen. Bij een meerderheid plus één zal worden gesproken op het PSP-kongres namens de meerderheid en bij een minderheid van éénderde (of meer) zal worden gesproken namens die minderheid.

De reiskosten naar Utrecht op 4 juni zullen hoofdelijk worden omgeslagen. Nadere informatie: Ursula Kouwenberg, tel. (080) 78 10 68.

BLADEN

EEN AMERIKAANSE VISIE

In september 1981 vond in Stockholm een conferentie plaats tussen vredesactivisten uit Oost en West. Edward Snyder, een Amerikaanse Quaker, hield daar een rede met als titel "Hoe men in de Verenigde Staten denkt over ontwapening en ontspanning". Deze rede heeft de basis gelegd voor een brochure die 't Kan Anders onlangs uitbracht. De tekst van de rede van Snyder is voor deze uitgave bewerkt door Henk Brandhorst en van commentaar voorzien door Hannes de Graaf.

Edward Snyder is een vertegenwoordiger van het 'andere' Amerika, het Amerika dat zijn leiders dwong een einde te maken aan de afschuwelijke oorlog in Vietnam, het Amerika dat Martin Luther King voorbracht. Snyder is lid van de Quakers, een religieuze groepering met een lange traditie op het gebied van vrede en verzoening. Met de Amerikaanse visie van Edward Snyder wil 't Kan Anders een bijdrage leveren aan de gedachtevorming binnen de Nederlandse vredesbeweging.

De brochure is verschenen onder de titel *Ontwapening met hindernissen*, telt 32 pagina's en kost f 3,50. Te bestellen door overmaking van f 4,60 op postgiro 3772349 t.n.v. 't Kan Anders/Delft met vermelding van de titel.

't Kan Anders is te bereiken via: Vlaamingsstraat 82, 2611 LA Delft, tel. (015) 12 16 94.

UITGAVEN

BODEMVERONTREINIGING IN TWENTE

Eind februari verscheen het reeds lang aangekondigde *Zwartboek HCH* van de Werkgroep HCH in Hengelo. De werk-

groep geeft met deze uitgave als eerste een samenhangend beeld van de ernstige verontreiniging van de bodem in Twente. Vooral het laatste halfjaar is die verontreiniging aan het licht gekomen.

De Werkgroep ontstond op initiatief van het PPR/PSP raadslid in Hengelo, Henk Nijhof. De werkgroep bestaat uit leden van de PSP, de PPR en de plaatselijke afdeling van Milieudefensie. Daarnaast is de werkgroep verzekerd van deskundige hulp op toxicologisch en chemisch gebied.

De meeste vondsten van het zeer giftige HCH kunnen in verband gebracht worden met de HCH-fabriek van Srook Chemie NV die het spul vanaf 1948 heeft geproduceerd. Het niet verkoopbare deel van de productie heeft jarenlang op het huidige fabrieksterrein van AKZO gelegen langs het Twentekanaal, vlak tegen de bebouwde kom van Hengelo. Deze enorme berg vergif heeft daar tientallen jaren gelegen, zonder dat deskundigen van het bedrijf het nodig vonden iets te doen. De overheid, waaronder de gemeente Hengelo, heeft dat evenlang geaccepteerd.

Pas in de zeventiger jaren is de afgraving van die berg begonnen. Een deel van het gif is daardoor gecontroleerd verwerkt, maar een ander deel is op onverantwoorde wijze in de bodem van Twente terecht gekomen.

De Werkgroep HCH heeft met dit Zwartboek materiaal aangeboden om de overheid onder druk te zetten om haast te maken met de sanering van de verontreinigde plaatsen. Ook kan het Zwartboek een aanknopingspunt bieden om tot vervolging en aansprakelijkheidsstelling te komen van hen die voor deze verontreiniging verantwoordelijk zijn.

Door de HCH-verontreinigingen in Twente worden in totaal drie waterwingebieden (Oldenzaal, Hasselo en Enschede) bedreigd. In zeker twee gevallen is er sprake van massale vissterfte. Eén boer is totaal geruïneerd. Onder tenminste één woonwijk ligt het giftige HCH.

Het Zwartboek (98 pagina's) kan worden besteld door overmaking van f 10,- op postgiro 1694599 t.n.v. Werkgroep HCH/Hengelo met vermelding van 'zwartboek HCH'. De Werkgroep is bereikbaar via: Henk Nijhoff, Anninksweg 95, 7557 AE Hengelo (Ov.), tel.: 074 - 430420.

GROEN-NOTA

Progressief Winterswijk heeft op 4 april een groen-nota aangeboden aan de wethouder van Openbare Werken van die gemeente. De nota was vergezeld van twee noten-bomen. De hoofdlijn van de nota is de wijziging van 'siergroen' in 'gebruiksgroen' voor wat betreft de openbare groenvoorziening.

De nota is te bestellen door overmaking van f 3,50 (inkl. verzendkosten) op postgiro 1656523 t.n.v. N. van Lith/Winterswijk met vermelding van 'groen-nota'.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

De regering bofte. De vóór-vorige regering of eentje daarvoor, dat weet ik zo langzamerhand niet meer. Afijn, in ieder geval de regering, waarin staatssecretaris Van Eekelen in augustus 1980 een kontrakt met Turkije tekende. In dat kontrakt legde Nederland vast een stel oude Starfighters aan Turkije te verkopen, wat onderdelen, wat munitie en wat opleidingen om in die oude dingen te vliegen. Toen heette Turkije nog democratisch te zijn.

Pal daarop, in september 1980, pleegden een stel generaals een staatsgreep. De democratie verdween in de ijskast, goed vergrendeld; politieke leiders in de gevangenis, nog beter vergrendeld. De linkse tegenstanders van het regiem in de folterkamers, van wie velen er mordsdood uit kwamen. Een oorzakelijk verband tussen dat kontrakt en die staatsgreep bestaat er niet, maar een direkt verband wel. In antwoord op kamervragen van Fred van der Spek weigerden de ministers van de vorige regering en van de huidige regering ook maar iets te doen tegen uitvoering van dat kontrakt. Met Starfighters onderdruk je niet je eigen bevolking, kontrakt is kontrakt, dus is er geen vuiltje aan de lucht, luidt de regerings-redenering. Dus zoeken die gevangenen maar op een andere manier uit, hoe ze van die generaals af komen, is daarop mijn konklusie van het regeringsoptreden.

Zo vervelend wou de regering zich echter niet voordoen. En door de regering, waarin Van der Stoep minister van buitenlandse zaken was, werd gezegd: We zijn niet van plan meer te leveren.

Toch aardig, denk je even, van die gasten en die ene gastin. Zouden ze dan toch bezorgd zijn om...? Nu heb je in Hengelo de fabriek Hollandse Signaal Apparaten (HSA) met zo'n 3.000 werknemers en hoogwaardig militair-technologisch spul in huis. Die levert gewoon door en trekt zich nergens wat van aan. Geleverd wordt er, aan Turkije, aan Argentinië en aan Chili. Noem me één diktatuur, waaraan HSA niet levert. Wel, die fabriek vraagt gewoon een exportvergunning aan en de rest zal aan haar reet roesten. Onlangs ging een mooi pakketje militair spul naar Turkije. Van der Spek weer aan de bel trekken. De regering weer antwoorden: we vertellen lekker niet, of er militair spul geleverd wordt. Dat brengt het bondgenootschap maar in gevaar. Met zo'n antwoord is het niet moeilijk raden, waarom de regering aan Turkije geen militair spul leverde: niet omdat ze van plan was om te leveren, maar omdat net alle oude AMX-tanks en houwitzers aan de diktator Suharto van Indonesië geleverd waren. De regeringsmagazijnen waren leeg.

CHRIS HUINDER

Het verdriet uit België

Onder de leus "Nog meer kerncentrales? Da's geen werk!" organiseert een platform van linkse politieke partijen, vakbonden, actiegroepen en vredesorganisaties in België een grote demonstratie op 14 mei te Antwerpen. De akties in België richten zich vooral tegen uitbreiding van het bestaande atoomprogramma. Laten we daarom nou eens ophouden met die Belgenmoppen en onze zuiderburen serieus nemen. De plannen van de Belgische regering om van België een ware atoomstaat te maken geven daar alle aanleiding toe. Atoomstroom en afval trekken zich nu eenmaal niets aan van de grenspaal bij Wuustwezel.

Samen met Frankrijk bezit België de twijfelachtige reputatie het meest ambitieuze atoomprogramma ter wereld te ontwikkelen. In 1986 zal 60 à 70% van de elektriciteit door kerncentrales opgewekt worden! Momenteel zijn er vijf grote kerncentrales in bedrijf, drie in Doel bij Antwerpen en twee in Tihange aan de Maas. Over drie jaar zullen er nog twee van elk 1000 Megawatt gereed komen. Voor de huidige regering is dat aantal echter nog niet voldoende. Er bestaan plannen om in Doel nog twee kerncentrales van elk 1300 Megawatt bij te bouwen. Daar zal dan een heus 'atoompark' van zes reactoren verrijzen. Het ziet er naar uit dat deze plannen buiten enige parlementaire controle om zullen worden doorgezet. Etienne Knoops, de staatssecretaris van Energie, bereidt een stralende overeenkomst voor met Frankrijk. De Franse elektriciteitsmaatschappij EDF wil namelijk vlak bij de grens in de Ardennen, in Chooz, vier kerncentrales toevoegen aan de bestaande SENA-centrale. In ruil voor stroomafname en voor deelname en de bouw door Belgische ondernemingen in Chooz zal de Franse reaktorbouwer FRAMATOME dan de twee centrales in Doel mogen neerzetten. Het gebrek aan parlementaire invloed op de hele gang van zaken wordt sterk bepaald door het feit dat de elektriciteitsproductie in België bijna geheel in handen is van drie particuliere bedrijven: EBES, Intercom en UNERG. In hun planning opereren deze drie als één blok, zodat ze in feite over een monopolie beschikken. Zij verzorgen nu al 95% van de totale elektriciteitsproductie. Via houdstermaatschappijen staan deze drie op hun beurt weer onder financiële controle van twee grote banken, de Société Générale en de Société Bruxelles-Lambert. Deze konsentrasie van kapitaal en grootschalige productie leidt echter nog niet tot een veilige stroomvoorziening. Integendeel, er deden zich in de afgelopen jaren talrijke kleine en grote ongelukken voor. In augustus van vorig jaar kwam zelfs geheel Vlaanderen zonder stroom te zitten, toen een storing optrad bij het opstarten van de kerncentrale Doel-3. En bij Tihange-2 lekte onlangs nog 50.000 liter radio-actief koelwater weg. Wij in Nederland dreigen nauw betrokken te

raken bij al dit Belgische verdriet. Dezelfde Knoops onderhandelt momenteel met Van Aardenne over een toekomstige ruilvereenkomst: *Belgische atoomstroom tegen Nederlands aardgas*. Het aardgaskontract met België loopt af in 1988 en daarna willen de Belgen wel opnieuw ons aardgas gaan afnemen, als wij een deel van hun overvloedige 'goedkope' atoomstroom invoeren!

Drinkwater

Door de steeds toegenomen vervuiling van de Rijn zijn we in Nederland voor onze drinkwatervoorziening meer afhankelijk geworden van het water uit de Maas. Maar ook de Maas dreigt een ongewenste bron te gaan worden. Er strömen niet alleen tonnen zout uit de Franse kalimijnen Nederland binnen, maar ook radio-actieve stoffen als kobalt, tritium, cesium en jodium. Deze lozingen zijn afkomstig van het West-Duitse atoomcentrum te Jülich (aan de Roer) en van de centrales in Tihange en Chooz. Volgens de planning komen daar in de toekomst nog een vijf kerncentrales bij. Een lage waterstand van

de Maas kan dan tot desastreuze gevolgen leiden, wanneer die centrales onvoldoende koelwater krijgen, zodat de temperatuur van het Maaswater onaanvaardbaar hoog wordt. De waterleidingbedrijven in België en in Nederland zien deze ontwikkelingen met verontrusting tegemoet. In augustus van vorig jaar gaven zij een gemeenschappelijke verklaring uit, waarin onder meer stond: "Het leidt geen twijfel, dat de vestiging van bijkomende kerncentrales zonder speciale maatregelen een algemene verslechtering van de kwaliteit van het Maaswater tot gevolg zal hebben".

Atoomafval

Bij het stadje Mol, 35 kilometer ten zuiden van Tilburg, staan een vijftal bedrijven en instituten van de Belgische atoomindustrie bijeengepakt. We vinden daar achtereenvolgens de installaties van de Belgische zuster van onze ECN, het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK); het bedrijf Belgonucléaire (BN), dat deelneemt in de bouw van de kweekreactor in Kalkar; een fabriek voor splijtstofstaven (FBFC); en tenslotte de slapende opwerkingsfabriek van Eurochemic.

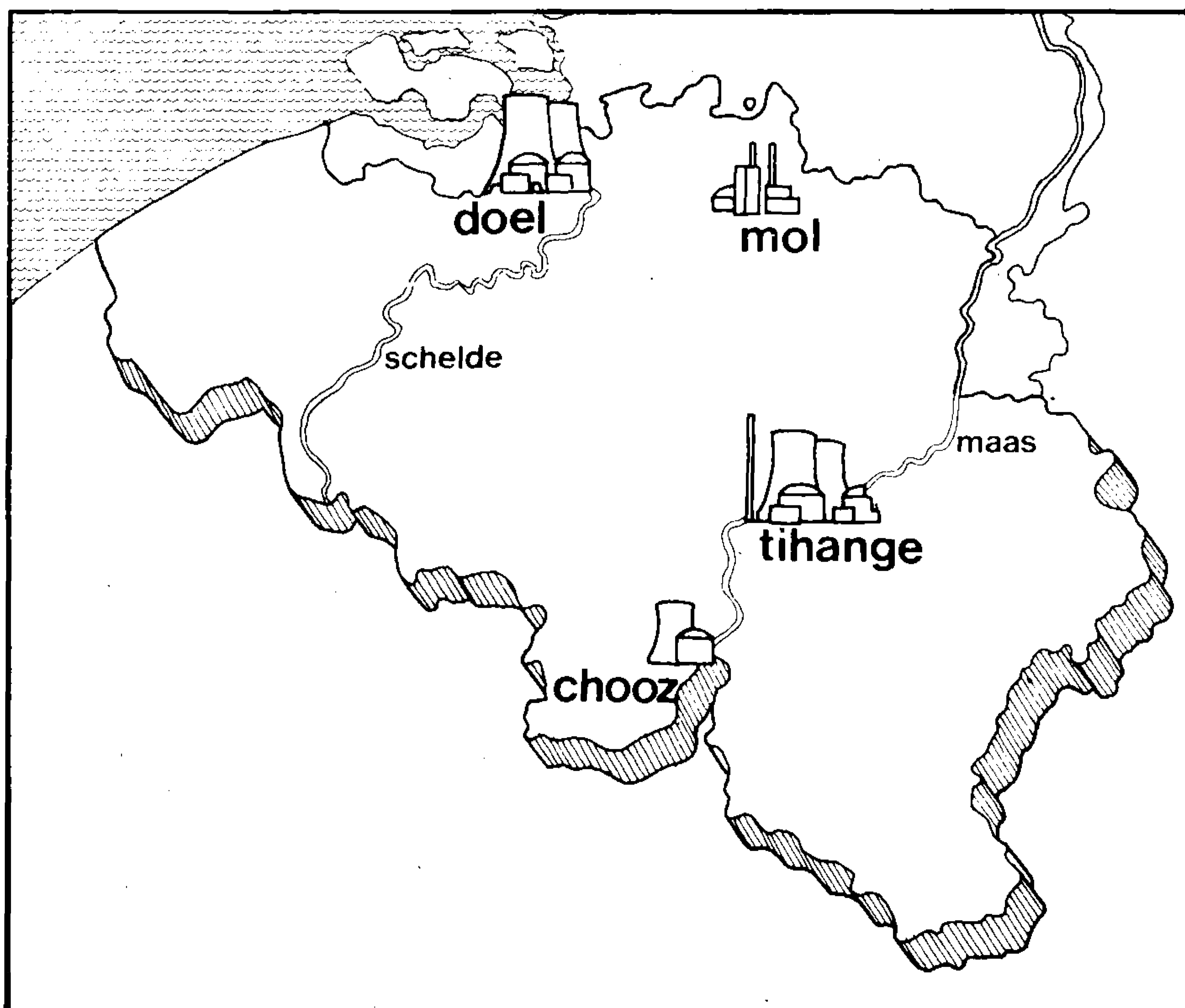
Eurochemic was oorspronkelijk een gezamenlijke onderneming van 13 OECD-landen en de opwerking was hier van 1968 tot 1974 in bedrijf. De fabriek werd gesloten wegens een te geringe capaciteit en vanwege allerlei technische problemen. Er ligt nog een grote voorraad radio-actief afval in gekoelde vorm opgeslagen, waaronder 650 kg. onzuiver plutonium! In een opwerkingsfabriek wordt langs chemische weg het nog

bruikbare uranium en plutonium uit 'opgebrande' splijtstofstaven verwijderd, de rest is afval. De technologie van de opwerking is het meest riskante onderdeel van de gehele atoomketen en is technisch gezien het minst ontwikkeld. In de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Japan zijn de commerciële opwerkingsfabrieken gesloten wegens onoplosbare technische problemen. Alleen in Frankrijk op het uiterste puntje van Normandië, La Hague, draait een grote fabriek van COGEMA, waar materiaal uit Europese en Japanse kerncentrales wordt opgewerkt. Bijna elke dag gebeuren daar ongelukken. Om in de toekomst de grote hoeveelheden gebruikte brandstofstaven zelf te kunnen verwerken wil de Belgische regering de fabriek bij Mol heropenen en uitbreiden. Ook de staven uit Borssele en Dodewaard zouden daar in de toekomst terecht kunnen. Het overgebleven atoomafval wil men eerst enkele tientallen jaren bovengronds gaan opslaan. Daarna moet het afval zijn definitieve rustplaats vinden in de Kempische kleilagen op zo'n 200 meter diepte. Evenals bij dumping in onze zoutkoepels is de veiligheid van deze vorm van opslag zeer omstreten. Als deze plannen doorgaan, zullen we in Nederland ook hierbij niet gespaard blijven. De diepe kleilagen lopen namelijk onder de grens tot in Noord-Brabant door.

Naar Antwerpen!

In haar akties richt de Belgische anti-kernenergiebeweging zich vooral op het voorkomen van de uitbreiding met de zes centrales bij Chooz en Doel. Om steun te verwerven bij de vakbonden en de Socialistische Partij (SP) laat men de eis om de bestaande centrales te sluiten, vallen. Daarom staan bij de Belgische eisen de werkgelegenheid en de steenkoolwinning centraal. Vanuit Nederland hebben de Gezamenlijke Energie Komitees Zuid-Nederland verdergaande eisen gesteld voor deze demonstratie. Zo eisen zij geen nieuwe centrales en sluiting van de bestaande, Eurochemic moet dicht blijven, geen opslag in de Kempen, geen bedreiging van de Nederlandse drinkwatervoorziening en de stimulering van de werkgelegenheid in energiebesparingstechnieken en milieuvriendelijke energiebronnen.

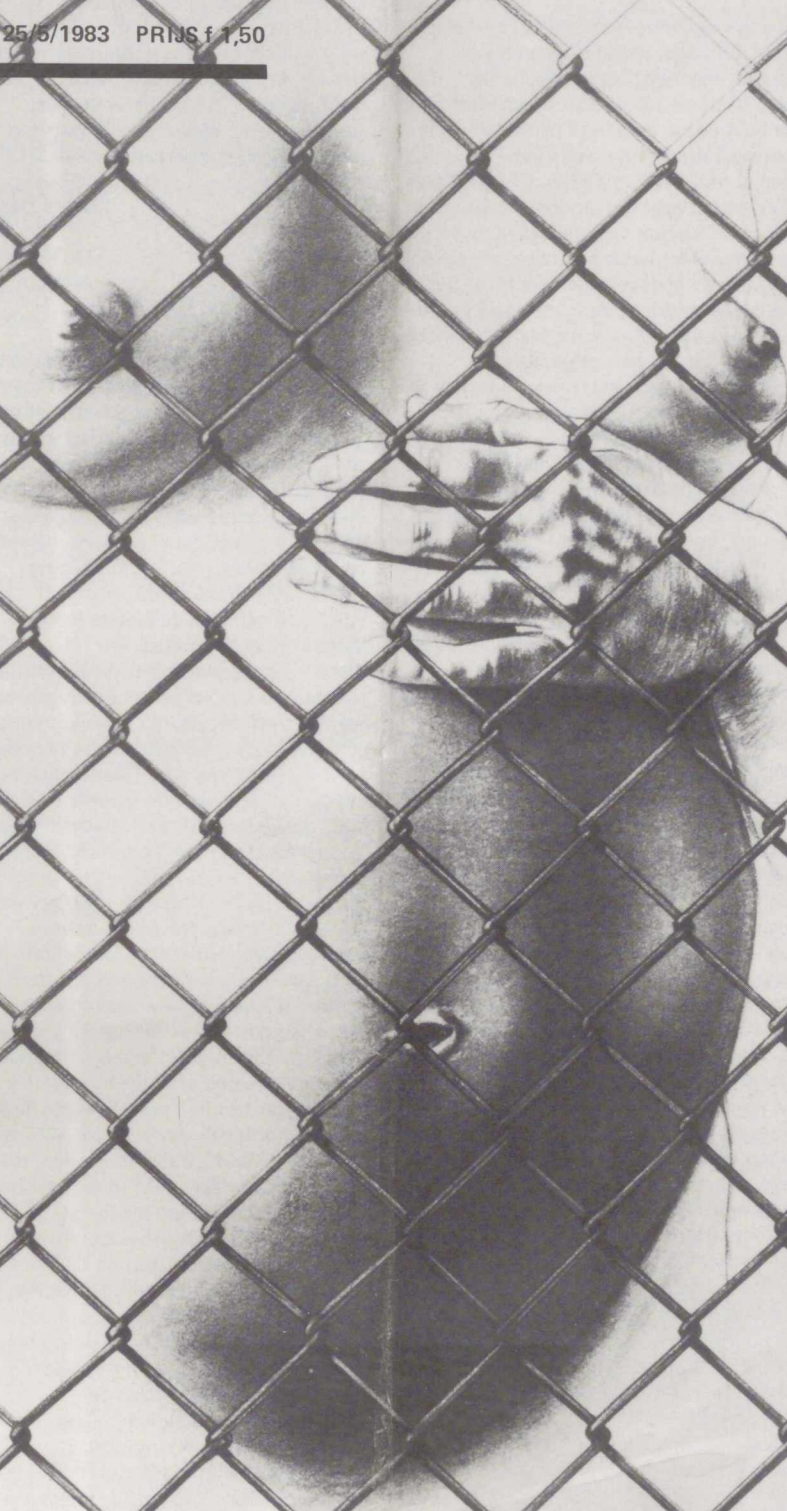
JAAP RODENBURG

De organisatoren in Nederland van de demonstratie van 14 mei zijn te bereiken via: *Limburgs Energie Overleg*, Mariastraat 13, Maastricht, tel.: (043) 5 01 30; *Energie Komitee Zeeland*, Postbus 208, Middelburg, tel.: (01184) 7 83 99; *LEK*, Tweede Weteringplantsoen 9, Amsterdam, tel.: (020) 22 13 66.

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 10 25/5/1983 PRIJS f 1,50

ARTISTS OF THE WORLD / ARTISTES DU MONDE
AGAINST / CONTRE
APARTHEID

En samenwerking met de Council of Artists of the World / In co-operation with the United Nations Special Committee against Apartheid

KOMMENTAAR

Groen beraad

Ongekend heftig heeft PvdA-leider Den Uyl zich afgezet tegen de mogelijke vorming van een Groene Lijst bij de Europese verkiezingen. Hij vindt dat een lijst met maar één aktiepunt — het milieu — de partijverhoudingen vervalst. Is het zorg voor het huidige partijstelsel, waarin eenzijdige belangenpartijen niet goed passen, of vrees voor een nieuwe konkurrent van de sociaal-demokratie?

Twaalf procent van de stemmen werd voorspeld voor een partij die nog niet eens is opgericht, vooral vanuit de linkse hoek getrokken. Een dergelijk getal moet met vele kilo's zout genomen worden. Een antwoord op een vraag, temidden van vele andere vragen, in een éénmaal gehouden enquête, mag niet geldig geacht worden voor een langere periode. Pas als bij herhaling een konstante aanhang voor een groene lijst zou blijken, kan men daar enig gevolg aan verbinden.

Intussen heeft dit cijfer toch de verschillende initiatiefnemers voor groene lijsten een zekere bemoediging gegeven. Bas de Gaay Fortman, Eerste Kamerlid voor de PPR en samen met milieupublicist Wouter van Dieren de 'bezitter' van de naam Groene Partij bij de Kiesraad, klonk alsof hij de Eurozetels al in de zak had. In maart heeft dit 'Groen Platform' een brief gestuurd naar diverse politieke partijen, met een manifest dat tot uitgangspunt zou moeten dienen voor een federatief verband van partijen en groeperingen bij de Europese verkiezingen. In de PPR heet deze stroming de 'groene optie': zij streeft naar een nieuwe groene partij in Nederland, waar de PPR uiteindelijk in zou moeten opgaan.

Het manifest van dit Groene Platform klinkt ekologisch verantwoord, maar reclame-technisch is er weinig nieuws onder de zon. NIEUW, NIEUW, iets GEHEEL ANDERS, wordt de groene politiek aangeprezen. Rechts én links hebben gefaald, het zijn verouderde begrippen geworden, maar nu is er de groene beweging die de aarde en de mensheid redden zal. Die richt zich tot zorgzame christenen, niet-kollektieve socialisten en sociaal-voelende liberalen; hoe meer stemmers hoe meer vreugd.

Het beste uit elk der traditionele stromingen verenigd tot iets nieuws; een groen manifest. Vandaar dat dit manifest inhoudelijk een midden-karakter heeft: vooral op het gebied van de vredespolitiek en de macht van de staat. Bij dit laatste punt moeten wij 'verlost worden van topzware bureaucratieën' zodat het openbaar bestuur 'zich weer kan voltrekken volgens heldere regels, die doorgaans niet verder hoeven te reiken dan het regionale niveau'. Een grenzeloze naïviteit. De vredespolitiek moet gericht zijn op een kernwapenvrij veiligheidsbeleid, afremming van de wapenwedloop, vermindering van de defensie-uitgaven en het scheppen van voorwaarden voor militaire ontspanning in Europa. Verder: groene technologie, kringloop-

produktie, milieuscenario's zonder kerncentrales, vernieuwing van de industrie gericht op kleinschalige productie en consumptie per hoofd van de bevolking, en eerste prioriteit voor ontwikkelingsamenwerking.

Een aantal leden uit PPR, CPN, PSP en EVP heeft voor een andere benadering gekozen. In hun visie geen breed en vaag manifest, waarop zoveel mogelijk partijen en groeperingen (ook uit het politieke midden) zich zouden kunnen vinden, maar een veel duidelijker linkse inslag. Die zou dan gegarandeerd moeten zijn door een inbreng vanuit die partijen van het begin af aan, gekombineerd met een oriëntatie op het programma van de Westduitse Grünen. Zo ziet men één van de dilemma's: wie in Nederland mag zich 'groen' noemen? Moeten programma's van buitenlandse groene partijen worden overgenomen, of mogen bestaande politieke partijen zich de titel 'groen' aanmeten? De Nederlandse partijverhoudingen zijn niet vergelijkbaar met die in West-Duitsland, waar o.a. door het kiesstelsel partijen links van de SPD nooit een parlementaire kans gekregen hebben. Een bundeling van buitenparlementaire bewegingen, burger-initiatieven en ontevreden linkse socialistische leidde daar, eerst op plaatselijk niveau, tot een aantal groene, bonte en alternatieve lijsten, tenslotte tot gezamenlijke deelname met één groene lijst aan de Bondsdagverkiezingen. Een dergelijk tot stand komen van een groene lijst, die toch het karakter daarvan bepaalt, kan in Nederland niet nagevolgd worden. Veel van de kenmerken van de Westduitse Grünen zijn vertegenwoordigd bij PSP, PPR en tegenwoordig ook wel CPN. Niet alleen programmatisch, maar ook wat werkwijze betreft. De binding met buitenparlementaire bewegingen, hun manier van aktievoeren, is essentieel. En dat is wat anders dan 'verlossing uit topzware bureaucratieën'.

Voor het eerst is er uitzicht op een 'groene fraktie' in het Europese parlement. Het PSP-partijbestuur heeft al voorgesteld daar aansluiting bij te zoeken, mocht de PSP of een samenwerkingsverband waaraan zij deelneemt, bij de Europese verkiezingen een zetel behalen. Met zo'n fraktie hebben wij meer verwantschap dan met de sociaal-democraten of de communisten. Of je — als uitdrukking daarvan — je eigen lijst in Nederland ook groen moet noemen, is een kwestie van smaak. Groene politiek als reclame-stunt voor een midden-koers is a-historisch en weinig vruchtbaar. Groene politiek als het zich rekenschap geven van de beperkingen die het milieu aan de mensen stelt, is een noodzakelijk besef dat traditioneel-links, óók de sociaal-demokratie van Den Uyl, onvoldoende heeft. Zijn verwijten, dat groene politiek eenzijdig is, getuigen van onkunde of het zich niet willen informeren. Alle groene

initiatieven laten zich ook uit over de werkgelegenheid, inkomensverdeling, ontwikkelingsamenwerking en vredespolitiek. Intussen heeft nu ook Engwirda (D'66) de groene gedacht geklaamd: D'66 is de groene partij sinds 1966. In West-Duitsland zaten de Grünen in de bomen om de aanleg van een startbaan bij het vliegveld van Frankfurt te verhinderen. In Nederland werden boomhutten gebouwd om het bos bij Amelisseweerd te behouden, en dramde een D'66-minister er een snelweg door. Welke van de partijen mag zich groen noemen?

PETER ZWART

Vluchtelingen

Begin mei liet het Ministerie van Justitie weten, dat het geen Koerd meer naar Irak zal uitwijzen. Deze maatregel werd genomen, nadat vijf, in Nederland niet toegelaten, Koerden, in Irak werden geëxecuteerd.

Met de executie van de vijf Koerden hebben we een nieuw dieptepunt in het toelatingsbeleid van buitenlanders bereikt. De procedures voor vluchtelingen zijn de laatste jaren langdurig, bureaucratisch en mens-vijandig geworden. Vluchtelingen moeten de sporen van martelingen nog vertonen of foto's, die bewijzen, dat ze gemarteld zijn, bij zich hebben voordat ze toegelaten worden. Daar begint het op te lijken. Staat niet onomstotelijk vast, dat je leven direkt in gevaar is, dan kun je toelating tot Nederland wel vergeten.

De maatregel van justitie werd genomen nadat het te laat was. Een eerdere maatregel van Buitenlandse Zaken moest ook al teruggedraaid worden. weet met hoeveel leed voor hoeveel betrokkenen. Buitenlandse Zaken had bepaald, dat als je lid was van bepaalde Turkse politieke organisaties, je niet wegens dat feit in Turkije gevaar liep. In de praktijk bleek dat wel het geval te zijn. Toen dat boven tafel kwam, trok buitenlandse zaken zijn maatregel in. Nog is het niet zo erg als in West-Duitsland. Daar bestaat er een subtiel samenspel tussen de Duitse en Turkse geheime diensten. De Duitsers geven aan Ankara door wie om politiek asiel gevraagd heeft. De Turken vragen vervolgens om uitlevering van de betrokkene op grond van een gekonstrueerde aanklacht. Deze informatie-verstrekking door West-Duitsland druist tegen de internationale vluchtelingenregelingen in. Nog is het niet zo erg als in West-Duitsland. Daar oordeelde een rechter onlangs, dat martelingen in Turkije tot de normale politieke cultuur behoren en dus geen reden voor asielverlening vormen.

Soms lijkt het er erg griezelig veel op. Op vragen van een twintigtal vrouwelijke Kamerleden betreffende de veroordeling van een zwangere ongehuwde vrouw in Pakistan tot 100 zweepslagen en twee jaar gevangenisstraf antwoordde Buitenlandse Zaken, dat deze veroordeling onderdeel vormt van de islamisering van de strafwetgeving in Pakistan. Tot grote spijt van de minister zijn lijfstraffen niet onderworpen aan een algemeen verbod op

grond van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Hij is natuurlijk bereid op humanitaire gronden tussenbeide te komen. De woordkeus alleen al! 'Zeer tot mijn spijt' en 'op humanitaire gronden'. Het mensenrechtenbeleid is een Kafkaans doolhof aan het worden, waarin mensen rondlopen, die de pech hebben, dat ze als mens geboren zijn.

CHRIS HUINDER

INHOUD

BERLIJN tussen Polen en Portugal	pag. 3
MEDIABELEID	pag. 4
KLEIN LINKSE SAMENWERKING	pag. 6
SP WEER IN DE FOUT	pag. 8
ZUID-AFRIKA KATERN	pag. 9
KINDEROPVANG	pag. 13
IN HET LEGER wordt je een man	pag. 14
DE ROZE RAT	pag. 15
PALESTIJNEN IN BERLIJN	pag. 20

voorpagina: Pignon Ernest

De redactie is bereikbaar op dinsdag 7 juni van 19.00 tot 20.00 uur voorafgaande aan de redaktievergadering op nummer (020) 267374.

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Peter Dros, Chris
Huinder, Titia van Leeuwen, Alice
Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij konktrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

BERLIJN mei 1983

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

TUSSEN POLEN EN PORTUGAL

Van 9 tot en met 13 mei vond in West-Berlijn de Tweede Konferentie voor Nukleaire Ontwapening plaats. De Eerste Konferentie werd, in juli 1982, in Brussel gehouden. De Europese konferenties zijn internationale discussie-bijeenkomsten van leden van vredesbewegingen en vredesaktiegroepen, die de zogenaamde Russell-oproep van april 1980 onderschrijven. Deze oproep verlangt een niet-nukleair Europa, waarbij een absoluut "neen" tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens in Europa wordt uitgesproken.

Op de konferentie in West-Berlijn waren zo'n 3000 mensen bijeen, die met elkaar in het Italiaans, Spaans, Frans, Duits, Engels en Japans over ontwapening, vredesakties en een ander Europa pratten. Eén van hen was *Chris Huinder*, die namens de Tweede Kamer-fractie van de PSP aanwezig was. Voor BEVRIJDING geeft hij zijn indrukken weer.

Op het einde van de eerste discussiedag, die na de hoorzittingen met de 'deskundigen' begon, had ik de neiging onmiddellijk van de konferentie weg te gaan. De hele dag had ik een reeks van mensen verklaringen horen afleggen zonder dat ik ook maar de idee had, dat iemand op de argumenten van een ander inging. In deze *dialog van doven* was ik niet geïnteresseerd. Gelukkig, achteraf, heb ik aan die neiging niet toegegeven. Na drie dagen kwam ik tot de konklusie, dat het weliswaar zeer moeilijk is om met 3000 mensen te discussiëren, maar dat dat alleszins de moeite waard is. Elke deelnemer/ster heeft zo zijn/haar eigen specifieke achtergrond - door land van afkomst, ervaring, geschiedenis van de aktiegroep, economische en politieke en culturele situatie in het land - dat een Babelonische spraakverwarring in het begin onvermijdelijk lijkt. Gaandeweg zie je de mensen beter met elkaar praten, naar elkaar luisteren. Komen er concrete aktievoorstellen te voorschijn.

Zoals het onderzoeken van de schendingen van het Non-Proliferatie Verdrag (Verdrag tegen de verspreiding van Kernwapentechnologie) door enkele landen. Zoals het opnieuw proberen te betrekken van onafhankelijke en officiële vredesgroepen in Oost-Europa bij de discussie over de toekomst van Europa. Drie dagen discussiëren lijkt dan toch een schat aan informatie op te leveren, aan persoonlijke kontakten, aan inspiratie en aan nieuwe ideeën om verder te gaan. Zo'n vredeskonferentie blijkt dan zin te hebben; alleen al daarom, dat mensen er zich bewust zijn, dat zij het zijn, die Europa vorm moeten gaan geven. Dat regeringen en politieke partijen nooit als bazen van hun akties en ideeën kunnen optreden. Zo'n konferentie draagt dan bij tot het demokratiseren van de vredesbewegingen zelf. Of tot het bewustzijn van "de wereld is te klein om aan anderen over te laten", zoals een deelnemer zei.

Uit de talloze discussies in de forums, de werkgroepen, de themabijeenkomsten en de wandelgangen kreeg ik de indruk dat de vredesbeweging in West-Europa door twee soorten ideeën en aktievormen gedragen wordt. Enerzijds zijn er de mensen, die de nadruk leggen op het formuleren van vredes-tegenstrategieën tegen Andropov, Reagan, Lubbers en die vele andere bewapenaars in de wereld. Deze "tegenstrategen" praten over niet-nukleaire verdediging, de kansen op een resultaat in Genève, het belang van kontakten met Oost-Europese groepen, de deling van Duitsland, de West-West-tegenstelling. Op het analytisch vlak van de internationale politiek proberen zij alternatieve ideeën en konstrukties voor de huidige chaos in de wereld aan te dragen. Naast, zeker niet altijd tegenover hen,

heb je de mensen, die al hun emotionaaliteit en persoonlijkheid in de strijd gooien. Zij praten veel over niet-geweldadige aktievormen, vredeskampen en vredesmarsen, hongerstakingen, het boycotten van bedrijven en banken die bij de plaatsing van nieuwe kernwapens betrokken zijn. Onder hen relatief veel vrouwen, die af en toe boos worden, omdat ze te weinig in de leiding van de konferentie, de forums en de werkgroepen betrokken worden.

De "tegenstrategen" zouden met lege formules werken, als ze niet uitgingen en samenwerkten met de mensen, die hun energie steken in het bedenken en uitvoeren van nieuwe aktievormen. Deze laatsten zouden wellicht zonder een wat langere termijn-strategie tot onsamenhangende initiatieven komen. De konferentie in West-Berlijn gaf me het idee, dat deze twee stromingen in de vredesbeweging elkaar wederzijds beïnvloeden en versterken.

IKV niet gelukkig

Mij kwam het voor, dat een grote radikaliteit de Westeuropese vredesbeweging kenmerkt. Zo werd als resultaat van de discussies over de 'NAVO-overbepanning en verzetsstrategieën' door de persgroep van de konferentie meegedeeld: "De Europese vredesbeweging bereidt zich voor in de herfst van 1983 een nieuwe dimensie en een nieuwe verzetskwaliteit tegen de geplande plaatsing te ontvouwen. Na "de fase van het verzoek" en na "de fase van de demonstratie" is de vredesbeweging in alle landen bereid tot "de fase van de

geweldloze akties van burgerlijke ongehoorzaamheid" over te gaan. In deze fase zal van bijzondere betekenis zijn de blokkade van plaatsen, waar de nieuwe raketten komen, en van materiaal- en munitietransporten."

Ik kan me niet voorstellen dat het IKV met dit resultaat zo gelukkig is. Zij bevindt zich in een "fase van verbreding" van het verzet tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland. Maar ook hiervoor geldt, dat elke nationale vredesbeweging verantwoordelijk is voor een eigen adequaat antwoord op de maatregelen van de landsregering; en dat zij het niet aan een internationale konferentie kan overlaten, wat haar te doen staat. De wereld is immers te klein om aan anderen over te laten.

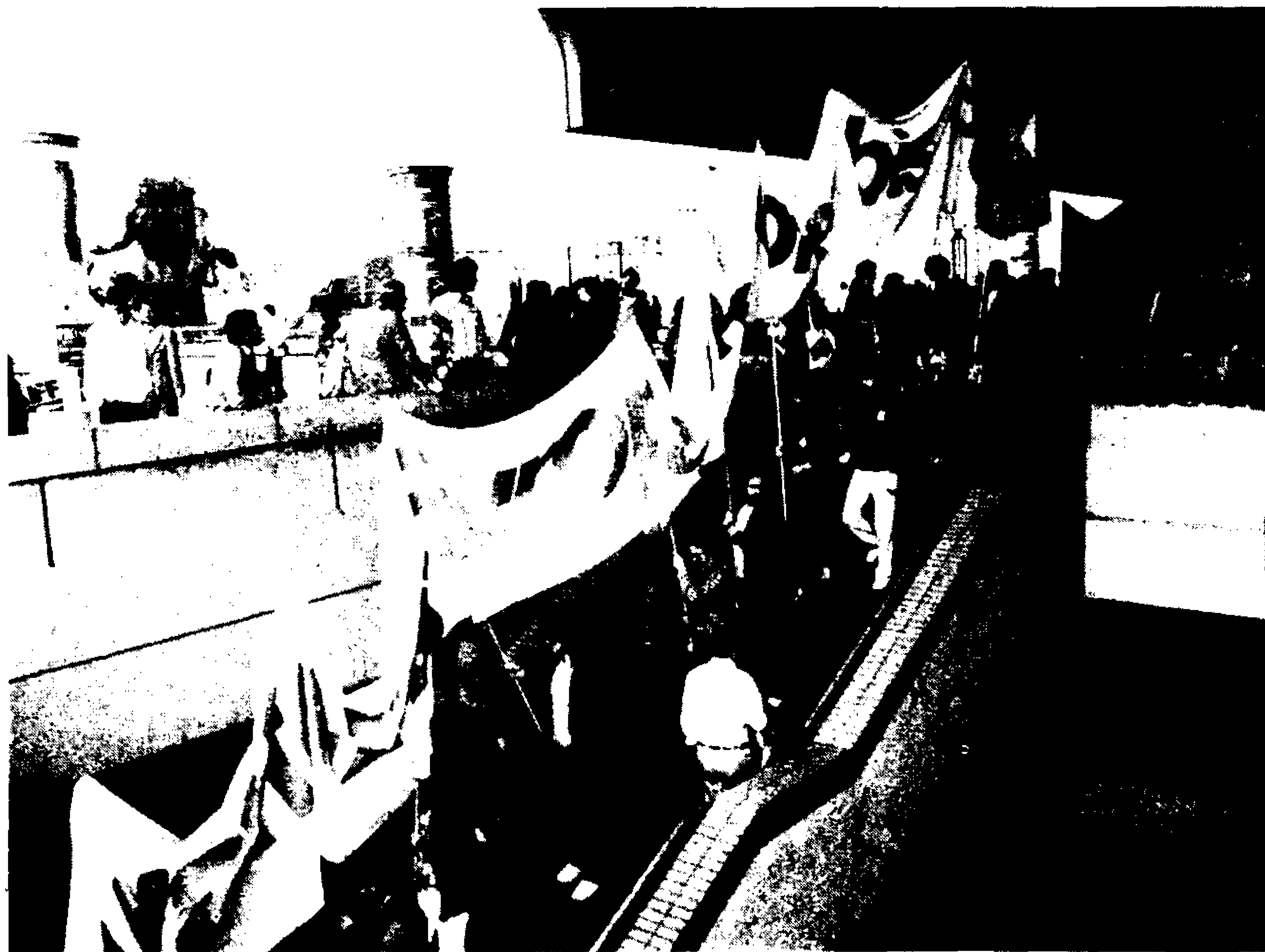
De derde wereld?

De konferentie vond plaats onder de leus "Van Polen tot Portugal een blokvrij Europa". Na de konferentie werd zelfs een mensenketting gevormd tussen de Poolse Militaire Missie en het Portugese Konsulaat in West-Berlijn. Op de konferentie was er echter geen Pool te bekennen. Het is mogelijk, dat er Portugezen aanwezig waren, maar ik heb ze niet gehoord. Als er over Portugal gesproken werd, voerden Spanjaarden het woord. Het tekent enigszins, dat de vredesbeweging nog maar heel moeilijk in discussie kan komen met Oost-Europese vredesgroepen, voor zover die er zijn. En ook, dat de Westeuropese vredesbeweging zelf nog zwakke plekken kent.

'Een blokvrij Europa' als leus stuitte ook op bezwaren van mensen uit Derde Wereldlanden. Ze vonden het nogal Euro-centrisch. Zij pleitten juist voor intensieve kontakten van de beweging met groepen in de Derde Wereld en met de Beweging van Ongebonden Landen. Die kontakten moeten er wel komen wil de vredesbeweging niet een antibombeweging worden, die alleen maar bezorgd is om de bom in haar eigen achtertuin. In Managua, de hoofdstad van Nicaragua, wordt er een 'vredesambassade' geopend, waar Amerikaanse, Europese en Derde Wereld vredesgroepen permanent met elkaar in verbinding zullen staan.

In 1981 groeide de vredesbeweging in West-Europa. In 1982 in de Verenigde Staten. Zal zij dit jaar en volgend jaar sterk groeien in de Derde Wereld en Oost-Europa?

De wereld is klein. De Oost-West-relaties zijn van grote invloed op de Noord-Zuid-relaties. De gedachte 'Stel, er is oorlog en niemand gaat erheen' is heel mooi. Maar de werkelijkheid laat zich eerder zo vatten: 'Stel, er is oorlog en niemand komt er weg'.

Het begin van de mensenketting van 'Portugal' naar 'Polen'

CHRIS HUINDER

MEDIABELEID

De politieke strijd rond de Gooise winkel

Waar wetgeving ontbreekt, waagt het spel der maatschappelijke krachten zijn kans. Dat is heel kort samengevat de konklusie die je kunt trekken uit de rapporten van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) over het mediabeleid, de (koncept)medianota en last but not least uit de uitlatingen van minister Brinkman himself. In de praktijk zal het er wel op neerkomen, dat men stap voor stap politiek goed liggende elementen uit alle voorstellen tracht te realiseren.

Peter Dros worstelde zich door alle rapporten en voorstellen en belicht een aantal algemene ontwikkelingen in medialand. In de komende nummers van *Bevrijding* gaat hij in op de specifieke onderdelen van de nieuwe medianota.

Er zijn weinig of geen landen in de wereld waar mediabeleid een voornamelijk partijpolitieke zaak is. Het *samenhangende mediabeleid*, dat minister Brinkman van Welzijn, Volkgezondheid en Cultuur (WVC) voor ogen staat, bevestigt dat dat in Nederland onveranderd wel het geval is, want de komende maanden zal de strijd pas echt losbranden van wat wel eens een nieuwe politieke omroepstrijd kan gaan worden. Immers, het omroepbeleid is tenslotte politiek dynamiet, dat in 1965 al tot de ondergang van het kabinet Marijnen heeft geleid. Begrijpelijk omdat het kan worden beschouwd als de voortzetting van de schoolstrijd in de twintigste eeuw.

Het is langzamerhand duidelijk, dat onder deze minister Brinkman spijkers met koppen geslagen moeten worden op het gebied van informatisering en nieuwe media. In het program van het kabinet Lubbers werd daarvoor het kader geformuleerd en sinds september 1982 ligt er al een alleszins konkreet advies van de WRR op tafel. Het WRR-rapport is in analyse een indrukwekkend werkstuk, in konklusies en adviezen echter een politieke tijdbom. Een

advies van de WRR weegt echter zwaar en daarom mag worden aangenomen, dat veel van wat gepubliceerd is, uiteindelijk terug te vinden is in de nieuwe medianota. De cruciale vraag is hoe straks politiek wordt behandeld en wat wettelijk haalbaar is.

De politieke intenties van de PSP ten aanzien van de landelijke etheromroep, de regionale en lokale omroep, de kabel en de pers zijn tamelijk vaag te noemen, temeer omdat er binnen de partij niet of nauwelijks over gediskussieerd is en er in het verkiezingsprogramma evenmin veel over terug te vinden is of al achterhaald is door de technische ontwikkelingen. Het zijn met name de technische ontwikkelingen, die op den duur toch niet meer kunnen worden tegengehouden en daarmee zullen zij een enorme invloed hebben op het functioneren van het omroepbestel en de pers. Naast het cultuurbeleid wordt de positie van de Nederlandse industrie met betrekking tot de nieuwe media steeds belangrijker. Immers, het gevecht om de nieuwe media zal niet in de laatste plaats gaan tussen economisch machtigen. Zeker met betrekking tot de satelliet zullen de sterken een mul-

tionaalaal karakter hebben en dreigt er naast een landelijk omroepbestel een tweede landelijk bestel te ontstaan. En wel een *kommercieel* bestel. Het begrip kommercie is overigens in de Gooise winkel allermintst een scheldwoord. Het spreekt voor zich dat de PSP op dit onderdeel de kommerciële exploitatie door kapitaalcrachtige uitgeverksombinaties zonder meer afwijst en kiest voor een exploitatie in gemeenschapshanden.

Media aanbod

Bij het samenstellen van het rapport is de WRR ervan uitgegaan, dat de overheid de omroep zoals die nu functioneert als beleidsuitgangspunt dient te nemen. Volgens de Raad moet bij een verwachte sterke uitbreiding van het mediaaanbod in de toekomst zeker gestreefd worden naar behoud van reële verworvenheden uit het verleden, maar ook naar een zo rijk mogelijk dienstenpakket aan de konsument. Op grond van deze overtuiging roept de WRR de overheid op "het zeer restriktieve beleid t.a.v. de mogelijkheden die kabeltransmissie biedt te vervangen door een open beleid". Met andere woorden: een actief beleid waarbij de overheid die voorwaarden schept, waar in de huidige omroep wat zijn wezenlijke kenmerken betreft de konkurrentie met het nieuwe aanbod aankan en waarbij de pers kans krijgt nieuwe terreinen zoals lokale TV, abonnee TV en kabeltekst te ontsluiten.

Het is dan ook een goede zaak, dat de WRR de omroepen ertoe prikkelt het aksent te leggen op eigen programma's, vooral de niet-verstrooiende. Dat kost allemaal meer dan het kopen van lichte kost zoals Dallas, Dynasty en De Versierders en andere buitenlandse onzin.

Wanneer de gemeenschap het behoud van eigen kultuur belangrijk vindt - hetgeen niet hoeft te betekenen dat de huidige omroepen onaantastbare verworvenheden zijn - zal zij daarvoor een offer moeten brengen, waarschijnlijk in de vorm van meer kontributie en enige verhoging van het kijkgeld. Gezien de druk waaraan de inkomsten al bloot staan mag dat laatste zeker geen automatisme zijn. Het hoeft ook niet persé de enige manier te zijn.

De knelpunten in het huidige bestel zijn voor een groot deel terug te voeren op de diepgaande veranderingen in de Nederlandse samenleving van de afgelopen tientallen jaren. Hoewel het bestel lijkt te zijn gered door de groei of toetreding van de zogenaamde publieksgerichte omroeporganisaties, rijst aan de andere kant de vraag of zulke omroepen (AVRO, TROS en Veronica) wel voldoen aan de representatie-eis. De stemmingmakerij van AVRO, TROS en Veronica in de afgelopen maanden is in feite pure demagogie en wordt nog steeds aangewakkerd door de VVD die met haar eigen media-nota een nieuwe bijdrage in de omroepstrijd levert. Het gevolg van de hiervoor aangestipte ontwikkelingen is in elk geval een strijd op leven en dood om de gunst van kijker (een potentieel abonnee op het programmablad), waarbij de strijd zich uiteraard afspeelt op het vlak van de populairste programmering. Om nog maar te zwijgen over de moordende konkurrentieslag om de zogenaamde tien gulden leden.

Geleidelijk aan is het Nederlandse omroepbestel een omroepbladen bestel geworden en bekonkurreren de omroeporganisaties elkaar met de kwaliteit en populariteit van hun programma's. Niet de identiteit, maar de populariteit weegt zwaar. Het Nederlandse omroep-

Eenheidsworst? Van links naar rechts André van Duin, Mies Bouwman en de nieuwbakken Brabantse knoeris Van Agt die de weg wijst . . .

of liever bij Pamela 'Dynastie' Sue Martin op de bank, met links Steven Carrington en rechts zijn vader John Forsythe?

DEMONSTRATIE 11 JUNI

WAT BEZUINIGEN...

Het huidige CDA/VVD-kabinet beperkt zijn beleid tot het kijken naar het oplopende begrotingstekort. De maatregelen die ze uiteindelijk wél nemen treffen de uitkeringstrekkers en andere minimalen het hardst. De grootste vakbond komt in protest en organiseert op zaterdag 11 juni een massale demonstratie in Utrecht.

bestel dat ontworpen was als een alternatief voor het commerciële omroepstelsel, dat immers omwille van de ingevoegde reclame om de kijkers/luisteraarsgunst moest concurreren ten koste van de kwaliteit, is uiteindelijk terecht gekomen in een situatie waarin net zo hard op de kijkcijfers wordt gemikt. De vraag is of het openstellen van de nieuwe mogelijkheden voor commerciële exploitatie - door de VVD vaak verdedigd met de vrijheid van meningsuiting - niet ten koste van de pluriformiteit zal gaan. Men mag bovendien niet uit het oog verliezen, dat media-beleid óók cultuurbeleid is. Media en samenleving staan in een wisselwerking die zich niet in één woord of één formule laat uitdrukken. Ook datgene wat via de media wordt aangeboden heeft zijn invloed: programma's met als commerciële toetssteen de kijkdichtheid. Die trekken adverteerders.

Pulp

Dat leidt tot een tamelijk eenzijdige informatiestroom en een eenzijdige culturele beïnvloeding; of men die wil is in ieder geval niet vanzelfsprekend. Dat verbieden voor Nederland niet zo'n geëigende ingreep lijkt te zijn, betekent niet dat het overheidsbeleid er onverschillig tegenover mag staan. Dat geldt ook voor het bekonnkurren van het Nederlandse omroepaanbod door buitenlandse satellieten, wat overigens economisch niet aantrekkelijk is, omdat de inkomsten naar elders gaan.

De vermoedelijke pulpprogramma's die de satelliet straks de kabel doorstuurt, helpen de meningsvorming niet, maar bevorderen een massaal geestelijk anal-fabetisme. Die pulp zal gretig gekonsumeerd worden en het sociale leven zal nog meer dan nu al het geval is onderworpen zijn aan de kijktijden-terreur. Gevoelens zullen geëxploiteerd worden door de rekalmte en de frustratie industrie. De maatschappelijke werkelijkheid zal oeverloos worden misvormd.

Hoewel de contouren van de toekomst voor de Nederlandse media nog maar vaag zichtbaar zijn of slechts geschetst kunnen worden, is die toekomst voor een deel al begonnen. Met of zonder medianota zijn de stellingen al betrokken en is de herverkaveling van het medialandschap al in volle gang.

PETER DROS

De uitkeringstrekkers worden drie dubbel gepakt: zij volgen de 'normale' loonontwikkelingen, betalen mee aan de offers die gebracht worden voor de arbeidstijdverkorting en ze worden door dit kabinet per 1 oktober op een verdere minlijen gezet. En de grote groep van ambtenaren wordt gehanteerd door de regering Lubbers/Van Aardenne: via een koppeling tussen de overheidssalarissen en de uitkeringen (de ambtenaren twee procent minder, de uitkeringstrekkers twee procent minder...). Logisch dat het FNV het kabinet heeft laten weten niet meer te willen onderhandelen. Het gaat deze regering ook alleen maar om bezuinigingen, bezuinigingen en nog eens bezuinigingen. En: pakken van de zwakken. Daar tegen zegt het FNV nu: neén.

De vakbonden staan niet alleen. De par-

tijbesturen van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP hebben in hun 1 mei-verklaring (zie BEVRIJDING nummer 9, pagina 5) opgeroepen tot deelname aan de demonstratie van 11 juni in Utrecht. Plaatselijk zijn een groot aantal afdelingen van deze partijen actief betrokken bij de voorbereiding van deze actie voor een economisch stimuleringsbeleid, voor herverdeling van de arbeid en voor bescherming van de sociale zekerheid.

In de verklaring van de vier linkse partijen werd al gekonstateerd dat de demonstratie van 11 juni een eerste goede gelegenheid is om de samenwerking van links op dit soort concrete punten inhoud te geven.

De manifestatie start op zaterdag 11 juni om 10.30 uur in de Jaarbeurshallen in Utrecht.

foto: Eduard de Kam

Staatsgeheimen en de VVDM

Onlangs verscheen "Staatsgeheimen tegen de VVDM" als BVD-bulletin nummer 40/41. Deze dubbeldikke BVD-brochure van 150 pagina's gaat grotendeels over de affaire rond de 3 VVDM-ers, die in juni vorig jaar wegens het stelen van geheime legertekeningen werden opgepakt. Die tekeningen zouden betrekking hebben op een NAVO-bunker bij Maastricht. De jongens werden een paar dagen in volstrekte isolatie opgesloten en bleven daarna een paar weken in het gevang. Ondertussen liepen hoge militairen, regeringsambtenaren en zelfs minister van defensie HAFMO van Mierlo zich de haren uit het hoofd te krabben om de zaak op te lossen. Het bleek n.l., dat ze geen poot hadden om op te staan, elkaar voortdurend in de weg liepen en overrompeld waren door een paar braneschoppers van de militaire inlichtingendienst, die de VVDM en de anti-kernwapenbeweging een hak wilden zetten. Gevolg: half oktober

werd de aanklacht 'wegens gebrek aan bewijs' ingetrokken.

Het knullige, maar vooral eigengerechtigde optreden van hoge militairen vormde voor de BVD geen reden alleen maar te schaterlachten. In de eerste twee hoofdstukken van de brochure, die ze aan de zaak wijdde, doet ze verslag van het oppakken van de betrokken dienstplichtigen en de weinig fijnzinnige methodes, die daarbij gebruikt werden. Dat verslag lijkt op een avonturenverhaal. Het is goed geschreven. In hoofdstuk drie worden een stel kritische vragen gesteld, voer voor parlementariërs, die bezorgd zijn over het democratische gehalte van het maatschappelijke systeem.

De slappe, weifelende rol van de VVDM in de hele affaire komt daarna aan bod, evenals een analyse van de persartikelen over het gebeuren. Deze twee hoofdstukken zijn wat mager. Goed en nuttig zijn de volgende drie hoofdstukken

plus bijlagen. Naast een gedetailleerd overzicht van de vredesbeweging binnen het leger staat een betoog, inhoudende, dat de arrestatie waarschijnlijk verband houdt met een bewuste poging van een deel van de legerleiding om de anti-militaristische vredesbeweging in een kwaad daglicht te stellen en te kriminaliseren. Dat is gelukkig mislukt, maar de BVD slaat terug door keurig de gehele structuur van de geheime diensten in het leger, voor zover die bekend is, bloot te leggen, met telefoonnummers en adressen erbij, onder de slogan: staatsgeheimen horen in de straat. Wie verlegen zit om een demonstratie-objekt, kan hier zeker iets van haar/zijn gading vinden.

CHRIS HUINDER

BVD-bulletin nr. 40/41; uitgave van de Bond van Dienstplichtigen (BVD), Postbus 10126, 1001 EC Amsterdam, maart 1983.

DE BIJDAGEN

Bijdragen aan de discussie over de samenwerking van 'klein links' mogen niet meer zijn dan 800 woorden. Teksten kunnen, liefst in getypte vorm, worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Nadere informatie: Roel Sandvoort, tele. (020) 26 73 74.

Klein Linkse samenwerking

In BEVRIJDING nummer 7/8 startte Bob van Schijndel (gemeenteraadslid in Amsterdam) een discussie over de samenwerking van Klein Links. In BEVRIJDING nummer 9 reageerden Sietske van Putten (assistente gemeenteraadsfractie PSP/CPN/PPR in Den Haag) en Henk Zandvliet (gemeenteraadslid in Utrecht). Na de gemeenteraadsleden nu het woord aan de landelijke politiek: Peter Lankhorst (Tweede Kamerlid voor de PPR) vindt dat samenwerking, hoe dan ook, moet, maar een fusie ziet hij er niet van komen. Andrée van Es (Tweede Kamerlid voor de PSP) en Herbert Goedings (medewerker van de Kamerfractie van die partij) sommen in een gezamenlijk artikel de verschillen tussen de PSP, de PPR en de CPN op. Hun konklusie: een fusie, of één Kamer-lijst, leidt tot verrechtsing.

Fusie leidt tot verrechtsing

In Bevrijding nr. 7/8 schrijft Bob van Schijndel dat hij op forums de verschillen met PPR en CPN nauwelijks meer kan uitleggen. We moeten maar toewerken naar een fusie, vindt hij. In Bevrijding nr. 9 schrijft Sietske van Putten iets dergelijks: in de politieke praktijk zijn er nauwelijks verschillen, en we moeten werken aan één gezamenlijk programma.

Om Bob een steuntje in de rug te geven op forums, en Sietske alvast enige onderhandelingspunten aan de hand te doen, hierbij een lijstje met een aantal, belangrijke en minder belangrijke, punten waarop de PSP in de politieke praktijk verschilt van PPR en/of CPN:

algehele ontwapening: PPR en CPN zijn bijvoorbeeld niet tegen het leger; uitreden uit de NAVO: vinden PPR en CPN "niet aktueel" of "niet aan de orde";

steun aan de bouw van oorlogsschepen bij RSV, óók voor de export: de PSP stemde als enige tegen deze steun van 1,3 miljard gulden;

afzakken van de eisen voor de oktober-demonstratie tegen de nieuwe kernwapens: CPN, en aanvankelijk ook PPR, waren daar vóór;

aksepteren van een CDA-spreker op 21 november 1981: was CPN vóór;

blokkeren van munitietrein in Groningen: PPR is tegen en doet ook niet mee aan mogelijke nieuwe akties;

socialisatie van de produktiemiddelen, nationalisatie van de banken: PPR is tegen, CPN vindt dit "niet opportuun";

steun aan de havenstaking in 1979: CPN voor, PPR tegen, PSP deed er nog al moeilijk over, het partijbe-

stuur tegen, de partij voor;

drastische arbeidstijdverkorting: PSP wil snel naar 25 uur, PPR en CPN zitten nog op een 7-urige werkdag, PPR benadrukt vooral deeltijdarbeid;

invoering van een basisinkomen: PPR voor, PSP alleen voor ná drastische arbeidstijdverkorting, CPN tegen; handhaving van de koopkracht: PPR alleen voor minima, PSP tot modaal, CPN tot 1½ keer modaal;

extra verhoging minimumloon: PPR stemde tegen een PSP-motie hierover, CPN voor;

400 gulden erbij voor bijstandsvrouwen: steunt alleen PSP openlijk;

verplaatsing van de PTT-direktie van Den Haag naar Groningen: PPR voor, PSP en CPN tegen;

verlaging van de gasprij voor kleinverbruikers: PSP en CPN voor, PPR tegen;

verbod op afsluiten van gas en licht als je de rekening niet kunt betalen: PPR stemde tegen een PSP-motie hierover, CPN vóór;

op grote schaal weer toepassen van kolen in bv. grote kolen-centrales: CPN voor, PSP en PPR tegen;

oproepen voor de eerste Dodewaardblokkade in 1980: deed alleen PSP; erkenning van de PLO: CPN tegen, PSP en PPR vóór;

Nederland uit de EG: PSP voor, PPR tegen, CPN onduidelijk;

veroordelen rol kommunistische partij van de Sovjet Unie: heeft CPN nog steeds niet gedaan;

deelname aan Unifiltoepen in Libanon: is alleen PSP tegen;

aanvaarden van Van Dijk als Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ondanks racistische schrijfsels: was alleen PSP tegen;

monarchie: PSP blijft als enige weg bij Prinsjesdag en bij de kroning van Beatrix;

burgemeestersposten: PPR en CPN willen graag burgemeesters; afschaffen van inlichtingendiensten

als de BVD: PSP als enige vóór;

verbieden van fascistische klups: CPN voor, PSP tegen, PPR?;

ontruimen van de Lucky Luik: PSP en PPR tegen, CPN in woord ook, maar in daad niet;

basis-demokratie: PSP voor, PPR ook, CPN heeft er grote moeite mee; meer kontrôle en hogere boetes op "zwart rijden" in bus en tram: PPR voor, PSP en CPN tegen.

Kiezen vóór een fusie of voor één programma betekent kiezen voor compromissen op deze en nog een heleboel andere punten. Het betekent ook kiezen voor een meer parlementair gerichte opstelling: PPR en CPN zijn veel sneller bereid deel te nemen aan besturen, en willen daarbij ook samenwerking met rechts, CDA en/of VVD. Het betekent ook dichter tegen de PvdA aan gaan zitten. PPR en CPN boden bij de kabinetsformatie in 1982 niet zo maar hun ze-

tels aan de PvdA aan; PPR en CPN zijn bijvoorbeeld ook beide bereid om samen met de PvdA één lijst te vormen voor de EG-verkiezingen (hoewel ze het een weinig realistische mogelijkheid achten omdat de PvdA toch niet wil).

Samenwerking op konkrete punten? Prima! Er bestaat op heel wat punten natuurlijk ook wél overeenstemming, en de praktische samenwerking loopt met name met de CPN heel wat beter dan vroeger. Maar samenwerken met het oog op een fusie, of één lijst voor de Kamer? Dat leidt tot verrechtsing. We denken niet dat daarmee het socialisme sneller wordt bereikt. De verschillen met PPR en CPN hoeven van ons niet opgeklopt te worden. Maar het is onzin om ze maar te "vergeten", en om niet de konsekwenties na te gaan van het pleiten voor "nauwe en hechte" samenwerking.

ANDRÉE VAN ES
HERBERT GOEDINGS

Samenwerking moet

Op de Dag van de Arbeid nam ik in Zaanstad deel aan een forumdiskussie met als onderwerp progressieve samenwerking. Dat was een onderdeel van de 1 mei-manifestatie, die daar georganiseerd werd door de vakbonden, jongeren- en vrouwenorganisaties, aktiegroepen, de vredesbeweging, de PvdA, CPN, PSP en PPR. Ook in zeer veel andere plaatsen werd er dit jaar op 1 mei

gezamenlijk opgetrokken. Dat is een prima ontwikkeling.

Aad Kosto, die er namens de PvdA het woord voerde, legde de nadruk op de bestuurlijke verantwoordelijkheid. Daarbij stelde hij de vraag of de PvdA straks niet net zo goed met de VVD als met het CDA kan regeren. Fred van der Spek begon zijn verhaal met de mededeling, dat de PSP-fractie onlangs in de Tweede Kamer als enige tegen steunmaatregelen voor de marinebouw van De Schelde had gestemd. Verder sprak hij zich uit tegen een mogelijke federatie of fusie van PSP, CPN en PPR. Henk Hoekstra, de oud-voorzitter van de

vervolg van pagina 6

CPN, was verheugd over de brede samenwerking op 1 mei en hij achtte die samenwerking strikt noodzakelijk om het afbraakbeleid van het Kabinet Lubbers te kunnen keren. Daar was ik het namens de PPR vanzelfsprekend mee eens. Ik pleitte voor brede progressieve samenwerking en noemde als voorbeeld het gezamenlijk voorbereiden van de discussie in de Kamer over de afwijzing van de kruisraketten. Maar erg optimistisch was ik na afloop niet over de mogelijkheid van verregaande progressieve samenwerking op korte termijn. Iemand als Kosto vreest duidelijk dat brede progressieve samenwerking de PvdA van besturen af zal houden. En iemand als Van der Spek wil hem daar ook zeker van afhouden; die ziet in een smalle progressieve samenwerking al een bedreiging van zijn idealen. Daarom ben ik op 1 mei bevestigd in mijn mening, dat noch een brede, noch een smalle samenwerking op deze manier snel van de grond zal komen. Het eerste betreurt ik meer dan het tweede. Natuurlijk constateer ik ook, dat velen binnen de PPR, PSP en CPN steeds vaker samenwerken en elkaar binnen en buiten de parlementaire organen gemakkelijker

vinden. Dat is op zich een gelukkige ontwikkeling, zeker voor zover dat te maken heeft met de veranderingen binnen de CPN. En ik kan het ongeduld van *Bob van Schijndel* (Bevrijding, nummer 7/8) naar meer samenwerking best begrijpen. Maar ik vind dat hij één belangrijke kwestie in zijn bijdrage te gemakkelijk afdoet. En dat is de vraag van het willen dragen van bestuurlijke verantwoordelijkheid. In Amsterdam, waar de PSP een goede wethouder had kunnen leveren, is dat niet gebeurt. Daarmee is een mogelijkheid voor daadwerkelijke progressieve samenwerking onbenut gelaten. Dat verdraagt zich toch moeilijk met het genoemde ongeduld van Bob van Schijndel, die daar zelf raadslid is. Tenzij de gepropageerde, smalle progressieve samenwerking bedoeld is om brede progressieve samenwerking tegen te gaan. Daar ben ik in elk geval geen voorstander van.

Maar wat dan wel? Ik zie twee mogelijkheden. Daarbij staat voor mij voorop, dat de klein-en-groot-links discussie niet te lang mag duren. Want dat kost veel te veel kostbare tijd en energie, die we hard nodig hebben voor inhoudelij-

ke zaken en politieke strijd. Onze idealen moeten in politieke daden omgezet worden, niet in (interne) partijpolitieke discussies. Daar houden we alleen onszelf mee bezig en daar zitten diegenen, die iets van ons verwachten niet op te wachten. De eerste mogelijkheid is de bestaande partijen voorlopig behouden met op alle niveaus verschillende vormen van samenwerking. De toekomst zal dan leren of de scheidslijn komt te liggen tussen bij voorbeeld PvdA enerzijds en PSP, CPN en PPR anderzijds, of tussen PvdA, CPN en PPR aan de ene kant en de PSP aan de andere kant. Er is ook een andere mogelijkheid, die uitgaat van verregaande samenwerking, maar rekening houdt met de verschillende voorkeuren voor het dragen van bestuurlijke verantwoordelijkheid. Een samensmelting in twee in plaats van één partij naast de PvdA lijkt mij namelijk, gezien de historie van de radikaal/socialistische/pacifistische partijvorming in dit land, meer voor de hand liggend. (En over de kommunistische zwijg ik dan nog maar even.) Eén partij, die om haar idealen te verwezenlijken bestuurlijk wil samenwerken met o.a. de PvdA en een andere, die om hetzelfde doel te

bereiken daar consequent van afziet. Enige samenwerking tussen deze beide partijen is natuurlijk best mogelijk en zeker gewenst.

Het is niet zozeer dat de tijd nu nog niet rijp is voor een fusie of federatie van PSP, CPN en PPR, ze zal het nooit worden. Daar zijn naast inhoudelijke verschillen, vooral de verschillen in de wil om concessies te doen gewoon te groot voor. Het nu snel tot stand komen van één partij zal ongetwijfeld binnen de kortste keren tot afsplitsingen leiden en tot nieuwe partijvorming. Mocht ik te pessimistisch zijn dan zal dat al kunnen blijken bij de discussie over de gewenste samenwerkingsvorm bij de komende Europese verkiezingen. Maar voorlopig lijkt het daar niet op, als ik lees dat *Henk Zandvliet* (Bevrijding, nummer 9) die verkiezing maar vast wil boycotten. Dat lijkt mij geen sterke politieke zet. Ik zie voor die verkiezingen meer in een groen platform als een proeve van progressieve samenwerking. Want samenwerking moet, hoe dan ook. En niet alleen op 1 mei.

PETER LANKHORST

ik heb niets tegen mannen, maar...

HONDEN- EN KINDERBELASTING

Is kinderen krijgen een zaak van nationaal belang? Of zelfs van Europees belang? Sommigen vinden van wel.

Toen Louise Weiss een keer het Europees Parlement mocht voorzitten als oudste lid, ging ze uitvoerig in op het probleem van de "ontvolking". Ze zei onder meer: "de westerse vrouwen willen geen kinderen meer, omdat zij ze overbodig vinden, om niet te zeggen lastig voor hun werk en comfort... Ik roep een oeroud instinct te hulp... Waarom waren vruchtbare vrouwen vroeger gezegend?". Hoewel deze verontsusting over dreigende ontvolking niet wordt bevestigd door onze waarneming van het aantal zwangere vriendinnen om ons heen, schijnt het gemiddelde aantal geboorten per 1000 vrouwen inderdaad wat terug te lopen.

Een onderzoek naar de verwachte omvang van de bevolking leidde tot

de conclusie dat het aantal Nederlanders niet boven de 14 miljoen zal stijgen en misschien zelfs zal afnemen.

Het argument dat sommigen aanvoeren voor hun ongerustheid over de afnemende bevolkingsomvang is "het draagvlak". Als er minder kindertjes komen, kunnen de AOW en de andere sociale voorzieningen en overige kollektieve uitgaven over zo'n twintig jaar niet meer opgebracht worden door de dan "werkende bevolking". De draagvlak-theorie. Veel gehoord, maar té simpel om waar te zijn. Sommigen willen ons heel graag doen vergeten dat de omvang van de produktie en het bedrag dat ermee "verdiend" wordt, steeds minder afhankelijk is van het aantal mensen dat ergens aan werkt. De ontwikkelingen dat steeds meer mensen vervangen worden door machines, kunnen de komende jaren erg hard gaan.

Waar je bij alle mogelijke ontwikkelingen wel even op moet letten, is dat van het "door de machines" verdiende geld ook een behoorlijk deel terecht komt bij de AOW-ers. En natuurlijk in de staatskas om er de gezondheidszorg, het onderwijs en het gratis openbaar vervoer voor PSP-ers van te kunnen betalen. In plaats van de individuele werkneemsters ieder erg veel premies e.d. te laten betalen om ons straks in het bejaardenhuis van een onbezorgde oude dag te laten genieten, zouden de bedrijven zoiets als een "automatiseringsheffing" moeten

betalen. We begrijpen wel dat werkgevers daar niet voor voelen en liever de premieheffing bij de individuele werkneemsters laten, die kwa aantal teruglopen. We begrijpen ook wel dat werkgevers het heel vervelend zullen vinden als de reserve aan beschikbare arbeidskrachten in de toekomst zou afnemen. Dan lopen ze het risico dat die laatste krachten nog brutaal worden ook en om loonsverhoging of misschien wel zeggenschap gaan vragen.

Fabeltjes dus, dat er kinderen nodig zouden zijn om het land van de ondergang te redden.

Het is evenwel toch nog heel "vanzelfsprekend" dat er wel kinderen geboren worden, ingeval van een duurzame hetero-relatie. Al was het alleen maar dat nieuwsgierige tantes informeren naar de stand van zaken op dat punt. De "sociale druk" om in het gangbare patroon te treden, is ook op dit vlak van kinderen krijgen, ontzaglijk groot. De katholieke kerk, bij monde van bisschop Simonis uit Rotterdam voor de NCRV-televisie vorig weekeinde, vindt kinderen een vanzelfsprekendheid in een huwelijk, het doel van de "gemeenschap"; een kind hoort erbij voor de bisschop. Het maatschappelijk belang van kinderen krijgen kan niet overtuigend worden aangetoond. Het krijgen van kinderen valt dan ook te beschouwen als een zeer respectabele beslissing van mensen zelf over de manier waarop ze hun leven willen inrichten. En dan rijst de vraag of de maatschappij

een premie op deze keuze moet blijven geven. Als de kinderen er eenmaal zijn, zul je natuurlijk wel de voorzieningen zoals kresjes daarop moeten afstemmen. Maar een inkomensafhankelijke premie op kinderen is echter zeer diskutabel. Ook binnen een uiterst kind-vriendelijke klub als de PSP. Er kunnen overigens niet gauw teveel PSP-kindertjes komen. Als die kinderen dan wat ouder zijn geworden, willen we er wel eens moeite mee hebben en dreigen we te gaan vaststellen op welke wijze zij netjes met twee woorden sprekend met de grote mensen aan één partij mogen deelnemen. Hun opstelling en gedrag zou stuitend zijn, op z'n minst irritant. Maar is dat een reden om te dreigen ze in de kelder op te sluiten, ze uit huis te zetten of mee te delen dat papa zeer verdrietig is? Maar dit terzijde, we hadden het over de kinderbijslag. We vragen ons dus af waarom het krijgen van kinderen financieel meer gehonoreerd moet worden dan het kiezen voor géén kinderen, of kiezen voor een cavia of een hond. Even doordenkend, kun je je afvragen waarom er geen maatschappij is ontstaan waarin een kinderbijslag gangbaar zou zijn. Waarom is de wereld ingericht zoals het is: kinderbijslag en hondenbelasting. De bisschop heeft zijn zekerheden, maar een geloof in oerinstincten of in de vanzelfsprekende konsekwenties van een (huwelijks-) relatie is niet iedereen "gegeven".

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

WEER IN DE FOUT

Buitenlandse gastarbeiders vormen al enige tijd een politiek interessant onderwerp. Zeker vanaf het moment dat de werkloosheid goed ging stijgen. Kreten als 'ze pikken onze arbeidsplaatsen in', 'ze vreten onze uitkeringen op' en 'laat ze maar oprotten' zijn we 'gewend' van racistische organisaties.

Van een partij die zich socialistisch noemt verwacht je een heel andere benadering. De Socialistische Partij (kortweg: SP) heeft nu ook het probleem van buitenlandse werknemers ontdekt. *Bonne Wisman*, lid van het partijbestuur van de PSP, las het SP-rapport *Gastarbeid en kapitaal*. Hij kon niet anders konstaten dan dat dit de zoveelste misstap is van de SP.

Tegen welke achtergrond de SP de buitenlandse werknemers beoordeelt blijkt uit de laatste regels van het voorwoord in hun rapport: "Als hen dat (aanpassen aan de Nederlandse zeden en gewoonten, B.W.) lukt kunnen zij in de toekomst een waardevolle bijdrage leveren in de strijd die de arbeiders zullen moeten voeren tegen het kapitalistische systeem."

Na het voorwoord volgen hoofdstukken over de geschiedenis van de gastarbeid, over de progressieve rol van de gastarbeiders in de 19e eeuw en over gastarbeid in Nederland na de Tweede Wereldoorlog. De brochure wordt afgesloten met een officieel standpunt (?) van de Socialistische Partij over gastarbeid.

Opvallend bij het hoofdstukje over de geschiedenis van de gastarbeid is dat de gastarbeiders er de schuld van krijgen "... dat hun Nederlandse kollega's het veel moeilijker kregen bij het stellen van hun looneisen". Immers, de buitenlanders waren en zijn bereid vuil werk tegen laag loon te verrichten, zo redeneert de SP. Dat in die jaren - in het boekje wordt het jaartal 1968 genoemd - de lonen juist fors zijn gestegen is blijkbaar minder relevant voor deze partij. Maar afgezien daarvan, is het toch wel allerbedroevendst als een zich socialistisch noemend klubje de Nederlandse arbeiders voorhoudt dat ze hogere lonen konden hebben gehad, als de buitenlandse werknemers er maar niet waren geweest.

In het hoofdstuk over de progressieve rol van de gastarbeiders in de negentiende eeuw wordt beweerd, dat de buitenlanders aan de wieg stonden van de socialistische arbeidersbeweging in ons land. Natuurlijk hebben buitenlanders een rol gespeeld bij het ontstaan van de socialistische arbeidersbeweging, maar de feiten die door de SP worden aangevoerd zijn, mijns inziens, niet voldoende voor de konstatering dat buitenlanders aan de wieg stonden.

Het meest interessante (walgelijke) hoofdstuk in dit boekje gaat over de gastarbeid in Nederland na de Tweede

Wereldoorlog. Nadat wordt vastgesteld dat gastarbeiders meestal ongeschoold zijn, wordt ingegaan op de reden waarom ze hier zijn. Terloops wordt nog even meegedeeld dat zij zich nederig onderwerpen aan hun chef en dat de Nederlandse arbeiders, onder andere, daarom maar moeilijk met hen samen kunnen werken. Heel kort wordt vervolgens ingegaan op de problemen die zouden optreden bij omscholing om vervolgens te konstateren, dat de toekomst-verwachtingen voor buitenlandse werknemers zeer somber zijn.

Echt te bont wordt het bij de behandeling van de onderwerpen gezinshereniging, geloof en cultuur. Om te voorkomen dat ik beschuldigd wordt selectief te citeren geef ik hier een wat langer citaat (van bladzijde 16 van *Gastarbeid en Kapitaal*): "... de vrouwen blijven dan ook meestal, aangespoord door hun man, thuis. Maar ook dat thuis is heel anders dan zij gewend waren. Er is elektriciteit en gas, hetgeen betekent: er komen - meestal tweedehands - gaskachels, geisers, wasmachines, douches en elektrische strijkijzers. Allemaal apparaten waar zij niet goed

mee overweg kunnen. Zelfs de WC's zijn voor hen dikwijls 'heel vreemde dingen'. Wat er in sommige gevallen neer komt dat de toiletput wordt gesloopt en ze de WC gaan gebruiken zoals er, in bijvoorbeeld Frankrijk, hurk-WC's bestaan. Maar het gebeurt ook dat een tweedehands-verkoper aan een Turk of Marokkaan wel een wasmachine verkoopt, maar de wasmachine op een dusdanige manier wordt aangesloten dat het spoelwater, zonder afvoer, werd geloosd op de vloer. Men kan zich voorstellen dat dat moeilijkheden gaf met de mensen die daar onder woonden."

En zo gaat dat nog twee bladzijden door. Turken en Marokkanen worden op een indirecte wijze afgeschilderd als onderontwikkelde analfabeten met een Middeleeuwse cultuur en een achterlijk geloof. De manier van betogen is steeds dezelfde: wordt een citaat (dat onkontroleerbaar is) gegeven, waaruit we wel moeten konkluderen dat het toch wel heel erg is. Nergens worden uitspraken gedaan die op een systematisch wetenschappelijke manier onderbouwd zijn met argumenten. Natuurlijk leveren de verschillen in geloof en cultuur spanningen en problemen op tussen Nederlandse en buitenlandse werknemers. Dat kun je in elke multi-kulturele samenleving zien. Maar inventarisatie van spanningen en problemen maak je niet door een aantal uitspraken van mensen op een rijtje te zetten. Bovendien geeft het volstrekt geen afspiegeling van de werkelijke problemen.

Tot slot konkludeert de SP nog dat de "... betaalde zogenaamde hulpverleners" de "buitenlanders in ieder geval het woord diskriminatie hebben ge-

Foto: Hannes Wallrafen

Een keuze tussen aanpassen of oprotten voor deze na het eten biddende Pakistani?

VERKLARING

SAMENWERKING ONMOGELIJK

Het partijbestuur van de PSP heeft kennis genomen van de inhoud van de brochure "*Gastarbeid en kapitaal*" van de Socialistische Partij.

Het partijbestuur van de PSP is verontwaardigd over en geschokt door de inhoud van deze brochure. Het constateert dat in talrijke delen van de brochure een beeld wordt geschetst van buitenlanders dat volstrekt bezijden de waarheid is. Daarmede schaart de SP zich onder die groeperingen die de buitenlandse gastarbeiders afschilderen als vreemde indringers.

De konklusie van de SP dat buitenlandse gastarbeiders na twee jaar verblijf in Nederland of zich moeten laten naturaliseren of moeten laten oprotten met een premie van f 75.000,- verwerpen wij. Het partijbestuur van de PSP verklaart zich solidair met de afkeurende reacties van organisaties van buitenlanders naar aanleiding van de brochure.

Het standpunt van de SP is niet te verenigen met het kenmerk 'socialistisch', waarmee zij zich blijft tooien.

Het partijbestuur van de PSP is van mening dat door dit standpunt - en door vroegere standpunten zoals over feminisme - het voor linkse organisaties en partijen onmogelijk is geworden met de SP samen te werken.

PARTIJBESTUUR PSP

leerd. Zodat ze het, te pas en te onpas, gebruiken" ...

Op de allerlaatste bladzijde draagt de Socialistische Partij tenslotte de oplossing voor alle problemen aan. Een oplossing die bekend in de oren klinkt: of na twee jaar de Nederlandse nationaliteit aannemen of oprotten met f 75.000 op zak, en die buitenlanders die in Nederland willen wonen, moeten de taal leren en een cursus in de Nederlandse zeden en gewoontes krijgen.

De SP beweert zelf dat deze oplossing het resultaat is van veel studie en onderzoek. Maar volgens mij hebben ze eerder per ongeluk een stukje uit een pamflet van die andere tweeletterige partij (waarvan ik de naam liever niet uitspreek) overgeschreven.

Wat hier aan de hand is, is erg verontwaardigend. Het populisme van de SP (achter iedere beweging aanhollen zonder te toetsen of de doelstellingen wel stroken met de eigen socialistische uitgangspunten) leidt er nu toe dat de SP vrijwel hetzelfde standpunt over buitenlanders inneemt als die andere tweeletterige partij. Het is een waarschuwing voor de PSP: het eventuele aanhollen achter de SP kunnen we beter vervangen door een afwenden van deze klub.

BONNE WISMAN

ZUID-AFRIKA

SANKTIES ZIJN VOORDEELIG

In de Nederlandse politiek is de kwestie van eventuele sancties tegen Zuid-Afrika weer een strijdpunt. Begin juni organiseert de Tweede Kamer een hoorzitting over deze zaak. Op zondag 5 juni vindt in de grote zaal van Vredenburg in Utrecht een manifestatie plaats met als motto 'Boycot Apartheid, verbreek de kulturele kontakten met Zuid-Afrika'. De huidige regering wil via een nota aan de Tweede Kamer de realisering van Nederlandse sanctie-maatregelen op de tocht zetten. *Sietse Bosgra* gaat er nader op in.

Of het nu gaat om de lonen en sociale voorzieningen of de boycot van Zuid-Afrika, de politiek van de huidige regering schijnt te zijn dat het maar uit moet zijn met alle gezeur en dat krachtige standpunten moeten worden doorgedrukt. De nota die de regering schreef over sancties tegen Zuid-Afrika schijnt tot doel te hebben gehad in één klap een eind te maken aan dat eeuwige gezeur om een olie-boycot. CDA-minister van buitenlandse zaken Van den Broek heeft, ook tijdens zijn kamerlidmaatschap, altijd krachtig stelling genomen tegen zelfstandige Nederlandse maatregelen tegen Zuid-Afrika.

We kunnen niet . . .

Maar de *krachtige* nota van minister Van den Broek riep ook *krachtige* weerstanden op. Zelfs in het kabinet gingen tijdens de eerste behandeling heel wat stekels overeind staan. Besloten werd te komen met een nieuwe versie, waarvan deze hele toonzetting, maar niet de konklusies bijgesteld zou worden. Dit in de hoop om het verzet tegen de nota van mensen die toch sancties willen wat af te zwakken. Het nieuwe verhaal werd: we zouden misschien wel willen, maar we kunnen niet.

Voor dat niet kunnen worden allerlei juridische belemmeringen aangevoerd, zoals het Nederlandse lidmaatschap van GATT, van EEG en van Benelux. Hoe gezocht deze argumenten zijn, blijkt

bijvoorbeeld uit het argument van de GATT-regels. Toen de Europese Gemeenschap Engeland bijviel, in de strijd met Argentinië door sancties tegen dat laatste land in te stellen, kon het ineens wel, hoewel diezelfde GATT-regels werden overtreden. Een groot aantal andere landen die lid van de GATT zijn hebben al een olieboycot tegen Zuid-Afrika ingesteld zonder dat er ooit een aanklacht werd ingediend wegens overtre-

ding van GATT-regels. Maar toch zou Nederland volgens de regering niet eenzelfde stap kunnen nemen.

Nee, het is in de eerste plaats een kwestie van politieke onwil en niet van juridische belemmeringen, die Nederlandse sanctie-maatregelen in de weg staan. Het CDA-VVD-kabinet wil eenvoudig niet. Zoals zo vaak wordt de politieke speelruimte bepaald door het CDA. De kamerfractie van deze partij werd gekozen op een programma, dat ook een *Beleidsplan Zuidelijk Afrika* omvat. In dat programma wordt duidelijk gekozen voor een Nederlandse olieboycot, een investeringsstop en beperking van de importen uit Zuid-Afrika. De grote vraag is wederom, hoe beginselvast de CDA-ers zijn.

De kosten

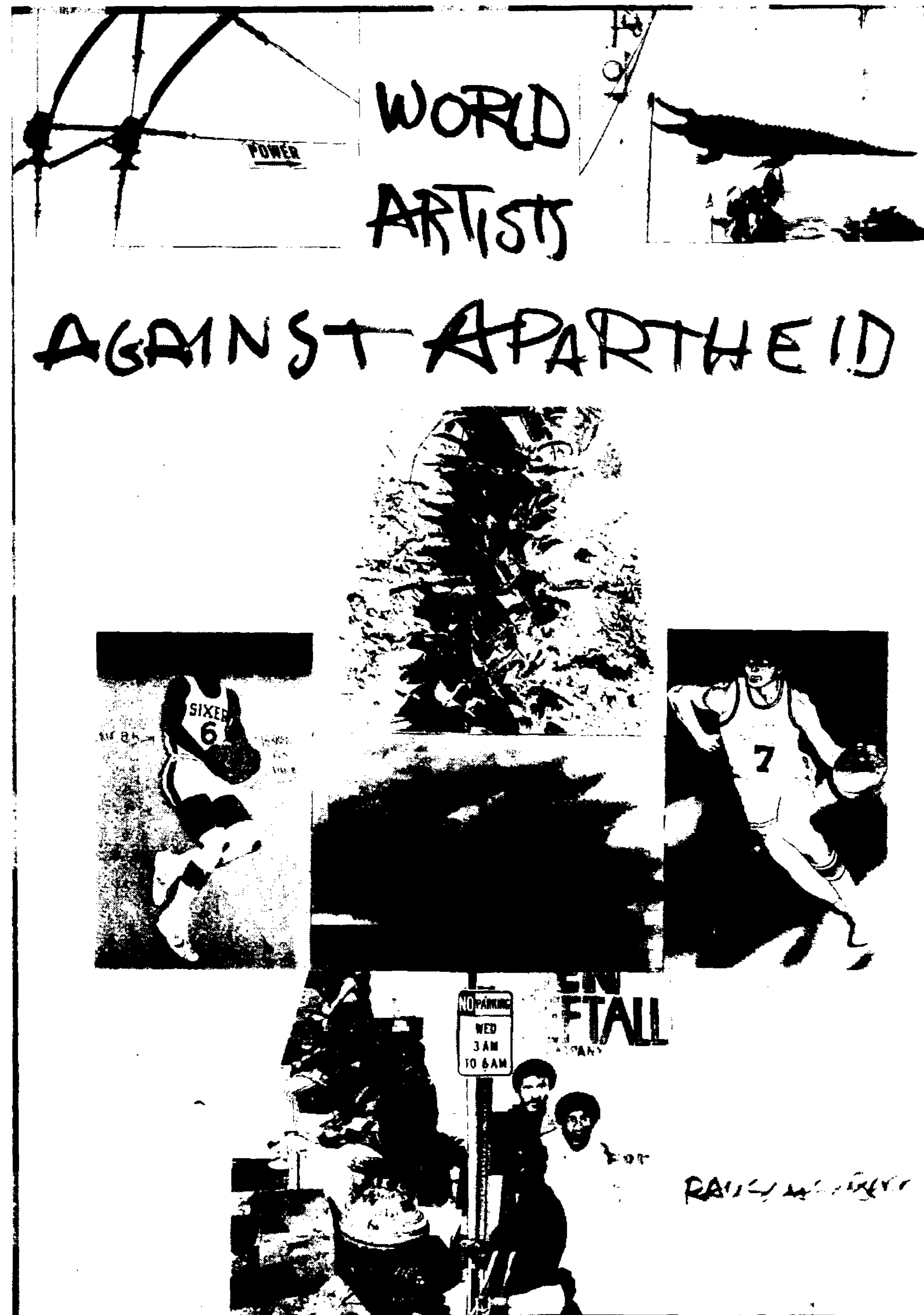
Door het kabinet-Lubbers is voor het

eerst formeel als argument in de boycot-diskussie gebracht, dat het ons allemaal niet teveel mag kosten. Gelukkig hebben zowel CDA-partijraad, als de jongerenorganisatie CDJA, geprotesteerd tegen dit punt in het regeringsprogramma. Zou een boycot van Zuid-Afrika ons niets mogen kosten, terwijl Nederland jaarlijks miljarden uitgeeft in het kader van zijn buitenlandse politiek, voornamelijk aan bewapening? De bedragen die Nederland eventueel op zou moeten brengen, vallen ook in het niet bij bijvoorbeeld de honderden miljoenen, die arme landen als Zambia, en later ook Mozambique, oprachten voor de boycot van het illegale bewind in Rhodesië.

Hoewel we de discussie op principiële punten van de hand moeten wijzen, worden we gedwongen ook met feitelijke informatie deze argumenten van rechts tegen de boycot te bestrijden. Door het *Komitee Zuidelijk Afrika* is zo nauwkeurig mogelijk onderzocht, hoe belangrijk de handel met Zuid-Afrika is voor de verschillende bedrijven en sectoren van onze economie. Ook is nagegaan welke maatregelen er genomen kunnen worden om de nadelige gevolgen op te vangen van stopzetting van de handel met Zuid-Afrika, en het aantal arbeidsplaatsen dat betrokken is bij de handel met Zuid-Afrika. Bij de meeste bedrijven die handel met Zuid-Afrika bedrijven betreft het een zeer gering deel van de produktie, hooguit een of twee procent. Schommelingen van deze omvang in de verkoop door welke oorzaak dan ook zijn volstrekt normaal, en iedere onderneming is erop ingesteld deze op te vangen. Slechts in enkele zeer uitzonderlijke gevallen zou de regering moeten bijspringen.

Voordeel

Tegelijk is er echter een geheel ander effect, dat het Nederlandse "offer" aanzienlijk zal verminderen, of zelfs in een voordeel doet verkeren. Zweden heeft dat aan den lijve ervaren, toen het land een verbod instelde op nieuwe investeringen in Zuid-Afrika. Door Zuid-Afrika te boycotten kreeg het land een goede naam in de rest van de wereld, met name in de onafhankelijke landen van Afrika. Door die goede naam bloeide de handel met deze landen op. Ook Nederlandse ondernemingen hebben in landen als Angola, Mozambique en Zimbabwe al geprofiteerd van de relatief goede naam die Nederland daar heeft, omdat ons land zich kritischer tegen de apartheid uit dan andere westerse landen. Onze verkopers van vliegtuigen, vrachtwagens enzovoorts spelen, zoals van ondernemers verwacht kan worden, daar zelfs actief op in. Daarbij moeten

AFFICHES

Tot 6 juni vindt in het Haags Gemeentemuseum de affiche-tentoonstelling *15 KUNSTENAARS TEGEN APARTHEID* plaats. Er is onder andere werk te zien van Rauschenberg, Roy Lichtenstein, Lucebert en Antonio Saura. Tijdens de tentoonstelling worden actuele Zuid-Afrikaanse films vertoond.

De serie affiches bestaat uit vijftien verschillende ontwerpen, waarvan de originele op dit moment in Den Haag tentoongesteld zijn. De affiches zijn in kleur en op groot formaat (85x60 cm) gedrukt. De prijs bedraagt f 25,- per stuk, de hele serie kost f 325,-. Ze zijn uitgegeven door de stichting 'VN-jaar voor Sancties tegen Zuid-Afrika' en worden verspreid via Stichting De Wekker, Postbus 607, Utrecht, tel.: 030 - 318286. Bij toezending worden de verzendkosten apart in rekening gebracht.

zondag 5 juni
19.00 uur
Vredenburg Utrecht
manifestatie

Regering, er is geen weg terug!
Wij eisen sankties nu!
Boycot Zuid-Afrika
Steun het verzet

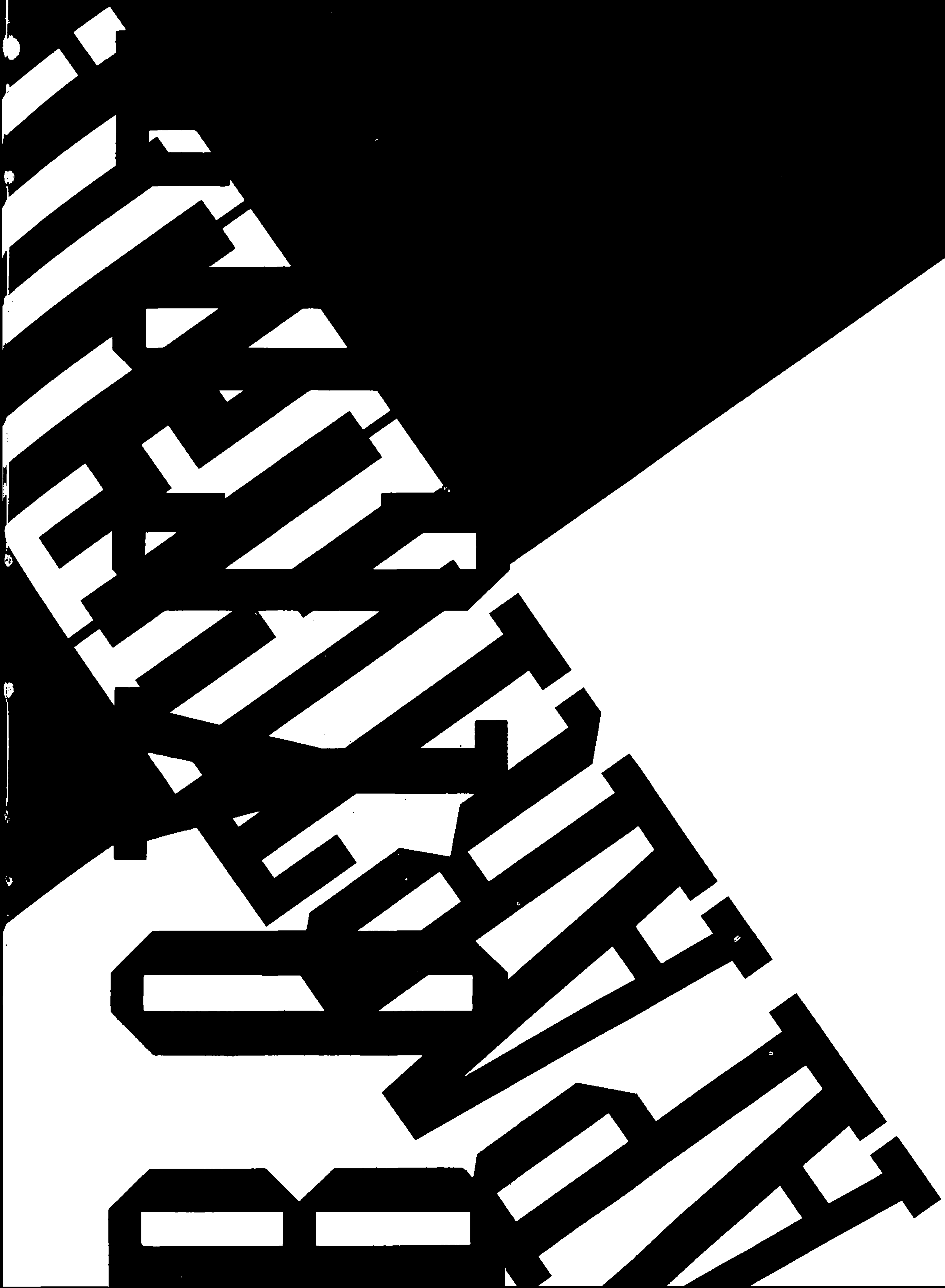
sprekers: ANC en SWAPO, Cedric Mayson, Joop den Uyl e.a.
verzetskultuur:

optredens van Zuidafrikaanse jazzmusici, zangers, dichters
o.a. Dudu Pukwana, James Madhlope Phillips (ANC), Cosmo Pieterse,
de Angolese groep Bonga
en het Nederlandse kabaret Dubbel en Dwars
Zaal open 18.00 uur.
Toegang f 7,50

4 en 5 juni overdag

Diverse programma's in en rond Vredenburg
w.o. het Zuidafrikaanse toneelstuk van Selaelo Maredi
'For Better not for Worse'
(zo. ± 16.30 uur kleine zaal)

Stichting 'VN Jaar voor de Sankties tegen Zuid-Afrika' — Komitee Zuidelijk Afrika-Kairos
Aktie-adres: O.Z. Achterburwal 173 Amsterdam tel. 020-270801
ontwerp Gielijn Escher

ZUID-AFRIKA

vervolg van pagina 9

we bedenken dat onze handel met onafhankelijk Afrika zo'n vijftien maal zo groot is als de handel met Zuid-Afrika. En terwijl de handel met Zuid-Afrika stagneert, zit er een snelle groei in onze afzet in onafhankelijk Afrika.

Vals argument

Het argument dat een boycot van Zuid-Afrika ons zoveel werkgelegenheid zal kosten is duidelijk een *vals* argument. De handel met Zuid-Afrika is evenzeer een bedreiging voor onze werkgelegenheid. *Fruittelers* moeten hun boomgaarden kappen, mede omdat we appels en peren uit Zuid-Afrika invoeren die dankzij de uitbuiting van de zwarte arbeiders hier concurrerend kunnen worden aangeboden. En de *staalinvoer* uit Zuid-Afrika is even bedreigend voor bijvoorbeeld de arbeiders van de Hoogovens.

Nee, als de regering onwillig is om sancties tegen Zuid-Afrika in te stellen, is dat voornamelijk omdat onze grote broer Amerika, en onze grote buur West-Duitsland, op de koers van steun aan het apartheidsregime zitten. De Nederlandse regering wil niet uit de pas lopen, ook niet op het beleid van de mensenrechten. Maar een boycot van Zuid-Afrika is meer dan ooit noodzakelijk. Het gaat om een zeer duidelijk verzoek van de bevrijdingsbewegingen van Zuid-Afrika en Namibië. De boycot moet een ondersteuning zijn van hun vrijheidsstrijd. Het apartheidsregime breidt zijn terreur steeds meer uit tot de omringende onafhankelijke Afrikaanse landen. Regelmatig terugkerende moorddadige strafexpedities, steun aan groepen *ontevreden* in de buurlanden, de permanente bezetting van het zuiden van Angola door Zuid-Afrika. De wereld reageert nog nauwelijks op de nieuwe agressiviteit van het apartheidsregime. Het is duidelijk dat de ontwikkeling van deze 'frontlijnstaten', die ook grote bedragen aan Nederlandse ontwikkelingshulp ontvangen, pas op gang kan komen als er met het apartheidsregime in Zuid-Afrika is afgerekend.

Een stap vooruit

Net als de vrijheidsstrijd in Zuid-Afrika en Namibië maakt ook de internationale campagne voor isolering van Zuid-Afrika langzaam voortgang. In Nederland ligt de voortgang de laatste jaren vooral op het gebied van de sportboycot en de kulturele isolering van het regime. Na de opzegging van het cultureel akkoord werd een visumplicht ingesteld voor bezoekende Zuidafrikanen, waarbij over het algemeen de toegang tot Nederland ontzegd zal worden voor Zuidafrikaanse militairen en overheidsfunctionarissen. Daarnaast zullen mensen die hierheen willen voor sport, voor kulturele of wetenschappelijke activiteiten ons land over het algemeen niet inkomen. We moeten nu duidelijk weer een stap vooruit zetten op het gebied van de economische sancties. Zij bijten het meest in het apartheidssysteem.

SIETSE BOSGRA

Dennis Brutus en de verzetskultuur

Het is niet toevallig dat onder een totalitair regiem de dragers van de cultuur altijd bij de eersten zijn die vervolgd worden. En, daarmee samenhangend, tot de eersten behoren die in opstand komen. Of, omgekeerd, natuurlijk: het eerst in verzet en als gevolg daarvan als eerste vervolgd. Schrijvers, theater-mensen, beeldende kunstenaars: over de hele wereld zitten er honderden gevangenen, zijn op de vlucht of worden monddood gemaakt. In veel verzetsbewegingen speelt de cultuur dan ook een belangrijke rol op het strijdterrein. Ook bij de Zuidafrikaanse verzetsbeweging ANC.

Maria van Diepen, actief in de AABN, gaat voor BEVRIJDING in op dat kulturele verzet tegen Apartheid in het algemeen en de kwestie rond de dichter Dennis Brutus in het bijzonder.

In maatschappelijke overgangsfases laait de strijd over het feitelijke bestaan van sociale tendensen in de literatuur, op. Dat is een konklusie die afkomstig is van Annie Romein-Verschoor. Het zijn dan ook, in haar termen, de verschillende vormen van die sociale tendensen die elkaar tegenkomen als bijvoorbeeld Nederlandse schrijvers hun kunstzinnige en politieke ideeën uitwisselen met kunstenaars uit het verzet tegen Apartheid, met name met *Zuidafrikaanse* kunstenaars uit het verzet. Een goed voorbeeld daarvan is de conferentie *De kulturele stem van het verzet* die in december '82 in Amsterdam plaats vond en die begin juni in Utrecht zal plaatsvinden.

De *uitgangspositie* van Annie Romein-Verschoor is daarom zo interessant omdat daarmee ontwikkelingen in de literatuur begrepen kunnen worden in hun verhouding tot de maatschappelijke ontwikkeling. Mijns inziens is het kategorisch streven naar een kulturele boycot van het Apartheidsregiem (door kunstenaars en politici) een mogelijke scheidslijn tussen twee verschillende vormen van sociale betrokkenheid, in het Westen zowel als in Zuid-Afrika zelf. Die scheidslijn drukt zich zowel

in de sociale en politieke strijd, als in discussies over de literaire en kunstzinnige normen (die samenhangen met veel gebruikte begrippen als 'Kunst', 'Zondagsschoolwerk' of politiek pamphlettisme, maar daar wil ik het verder niet over hebben).

Wat het streven naar een kulturele boycot, in tegenstelling tot die van sport of een economische boycot, tot zo'n inspirerende zaak maakt is het gegeven dat alternatieve kulturele betrekkingen met het verzet dáár mogelijk zijn. Juist omdat het ANC (Afrikaans Nationaal Kongres) als verzetsbeweging ook de cultuur als een strijdterrein erkent. Veel en rijkgeschakeerde talenten 'in diaspora' (in ballingschap) kunnen zo de strijd tegen Apartheid, racisme en fascisme versterken. Juist de konfrontatie met Zuidafrikaanse kunstenaars (en kunst) geeft deze nieuwe dimensie aan internationale solidariteit. In de internationale politieke sfeer lijken de aanhangers van de beruchte 'dialogue met het Apartheidsregiem' hun taktiek te hervormen. Een duidelijk voorbeeld daarvan is de kwestie rond de verblijfsvergunning van *Dennis Brutus* in de Verenigde Staten.

Monddood

Dennis Brutus was al een toonaangevende dichter in Zuid-Afrika toen hij daar nog woonde. In 1961 werd hij als docent Engels en Afrikaans ontslagen en monddood gemaakt; publikaties werden hem verboden en hij mocht geen politieke en sociale vergaderingen bezoeken. In 1963 werd hij gearresteerd vanwege zijn protesten tegen de Apartheid in de sport. De lange arm van de Zuidafrikaanse politie bracht hem op zijn vlucht naar de frontlijnstaten terug naar Zuid-Afrika en in de gevangenis. In 1966 kon hij zijn land verlaten en werd zijn Zuidafrikaans paspoort ingetrokken. Hij verbleef vier jaar in Engeland en kon op een tijdelijk Engels visum naar de VS reizen. Sinds 1970 werkt hij daar. De problemen over zijn verblijf begonnen in 1980, toen zijn Britse paspoort werd ingetrokken en hij een Zimbabweaans boekje moest aanvragen (Zijn ouders verbleven in Rhodesië tijdens zijn geboorte). Maar in de VS was er nog geen Zimbabweaans konsulaat. Vervolgens moest hij akkuut de VS verlaten en toen begon de ellende pas goed. Brutus weigerde om van buitenaf een nieuw Amerikaans visum aan te vragen, omdat hij daarmee het gevaar loopt permanent te worden uitgesloten onder artikel 28 van de Amerikaanse *Immigratiewet*. Tot nu toe is hernieuwd verblijf geweigerd, omdat hij al te lang

in de VS zou zijn en omdat de wettelijke termijn voor verder verblijf onder artikel 28 verstreken zou zijn. Op zijn vragen waarom hij onder deze categorie van 'subversieven' is geplaatst, heeft Brutus nooit antwoord gekregen. De reden zou evenwel kunnen zijn dat deze categorie dezelfde titel heeft als de Zuidafrikaanse wet, die iedere anti-apartheidsaktivist kan beetnemen en op basis waarvan ook Brutus gebanned werd: de wet voor de onderdrukking van het kommuniste. Het wachten is momenteel op een advies van het State Department voor de immigratie-rechter in Chicago die een uitspraak over zijn verzoek om politiek asiel moet doen. Zijn voortgaand politiek aktivisme in Amerika zal ertoe hebben bijgedragen dat de VS, met hun sterke economische en nucleaire banden met Zuid-Afrika, zich verlegen voelen met een balling als Brutus.

Een verplichting

Zelf wijst Brutus in een interview met *Index on Censorship* (3/1983) naast het gevaar dat zijn leven loopt in Engeland en Afrika, op het streven van het Apartheidsregiem om tijd te winnen. Teneinde het land op te delen in satelieten, waarvan er één blank is en negen voor de zwarten zijn.

"... En het zijn de VS die hen deze tijd geven. Daarom is de 'konstruktieve engagement' van de Reagan-regering zo gevaarlijk, want het dwingt de wereld om met Apartheid te praten, terwijl het Apartheidsregiem het onderdrukingsproces versnelt". Ook merkt hij op dat de wereld binnen deze 'dialogoogtermen' onkundig blijft van de feitelijke eskalatie van spanningen en conflicten in Zuid-Afrika.

Voortgaande promotie van de Zuidafrikaanse verzetskultuur kan hier tegenover een tegenbeweging stimuleren. Als later blijkt dat er nu inderdaad sprake was van een overgangsfase, dan zou deze toch, wat Zuid-Afrika betreft, moeten leiden tot een stap dichterbij de bevrijding van dat afschuwelijke apartheidssysteem.

Dus dat *genieten* van verzetskultuur ergens toe verplicht, begrijp je.

MARIA VAN DIEPEN

Half december vorig jaar organiseerde de Anti-Apartheidsbeweging Nederland (AABN) in samenwerking met De Populier en het NOVIB de conferentie 'De kulturele stem van het verzet'. Aan deze conferentie namen honderden kunstenaars, zowel uit Nederland als uit Zuid-Afrika, deel. Van deze conferentie is een verslag verschenen, dat te bestellen is bij het secretariaat van de AABN, Postbus 10500, Amsterdam, tel.: 020 - 237335.

Terug naar huis en haard

In de kinderopvang is het allemaal niet zo best geregeld. Een warboel van voorzieningen, geen gericht beleid, geen uniforme regelingen en geen plannen voor uitbreiding, terwijl de wachtlijsten overal uitpuiten. Kinderen tot vier jaar tellen niet mee.

Met *Liesbeth Pot* had BEVRIJDING over bovenstaande zaken een gesprek. Ze is wetenschappelijk medewerkster bij de WKN, de landelijke vereniging voor kindercentra *), waar 3000 kindercentra bij zijn aangesloten en die opkomt voor de belangen van de centra door middel van informatie, studie, onderzoek en bij-

"In totaal zijn er in Nederland bijna een half miljoen mensen bij de kinderopvang betrokken. Dit zijn 150.000 kinderen, 250.000 ouders en in het uitvoerende werk ruim 10.000 vrijwillig(st)ers, 9.000 beroepskrachten en nog eens 18.000 bestuurders. Er zijn vele soorten voorzieningen. Van de ongeveer 3.500 kindercentra, zijn er rond 3.200 peuterzaal- en plusminus 250 hele- en halvedagsvoorzieningen, waaronder veertig bedrijfskresjes, vijftig tijdelijke projecten buitenschoolse en internationale opvang en twintig tijdelijke EAJ-projecten.*) In totaal is er plaats voor 150.000 kinderen, maar de behoefte is groter, vooral voor de hele en halvedagsopvang, waar in totaal twintigduizend kinderen op de wachtlijst staan."

"De peuterspeelzalen zijn de grootste hap. Peuters van twee tot vier jaar bezoeken de peuterspeelzaal gemiddeld drie uur per dag en dat voor enkele dagen per week. Deze vorm van opvang is puur kindgericht, want als je bijvoorbeeld als vrouw een VOS-kursus volgt, sluit het qua tijden niet aan. Je kunt er bijna geen vaste bezigheden naast hebben, een baan of iets dergelijks. In het algemeen wordt in de peuterspeelzaal met vaste leiding gewerkt en dat is een belangrijk principe, zowel naar de ouders, als naar de kinderen. Op die manier is er continuïteit in de opvang en kan er een hechte groep ontstaan. Als kind put je er op die manier veel plezier uit. Als ouder is het belangrijk om te weten dat er iemand werkt die er veel verstand van heeft."

"Vooral op die peuterspeelzalen wordt momenteel fiks bezuinigd. De financiering is nu geheel ondergebracht bij de gemeentes. Omdat die niet zoveel subsidie kunnen geven gaan ze eisen stellen in de trant van: 'vergroot de groepen maar' of 'vraag een hogere ouderbijdrage om de tekorten te dekken' of 'die leidster die nu betaald wordt, sorry, dat kan niet meer'. Dat zijn hele kwalijke ontwikkelingen want hele grote groepen kinderen is opvoedkundig niet verantwoord en is voor de leiding niet te trekken. Bij het onderwijs heerst eenzelfde tendens. Een paar kinderen meer in de klas, dat kan toch best... Maar dat is een financieel argument, waar je kinderen de dupe van maakt."

- De opvatting van de WKN is dat kinderopvang een basisvoorziening moet

zijn. Wat versta je daar precies onder?

"Onder een basisvoorziening verstaat de WKN, in tegenstelling tot hoe de politiek het formuleert, dat er voldoende gespreide kinderopvang is, toegankelijk voor iedereen, zonder financiële drempels. Dus in iedere buurt voldoende gevarieerde vormen van kinderopvang voor ouders die dat willen voor hun kind. Het moet geen verplichting zijn, maar het moet wel aanwezig zijn als keuzemogelijkheid. De openingstijden moeten flexibel zijn, aangepast aan de behoefte van ouders met jonge kinderen. Als er bijvoorbeeld veel buitenlandse kinderen in een buurt wonen, kan dat betekenen dat je al om zeven uur opent."

"Als WKN hebben we een *Proeve van Ontwerpwet voor de Kinderopvang* gemaakt waarin we deze ideeën hebben uitgewerkt. De Proeve heeft vooral een politiek doel, namelijk om de aandacht te richten op de belabberde situatie zoals die nu is en tevens om aan te geven hoe de situatie zou kunnen worden. We willen ermee een visie aangeven, een stukje kennis en inzicht van hoe je opvoeden, arbeid en zo kunt combineren. Hoe je het hebben van kinderen in deze maatschappij beleidsmatig tegemoet kunt treden. Wij zijn een vereniging van kindercentra en hebben van daaruit de nodige kennis. De motie Van Es/Ter Veld (PSP/PvdA) is vorig jaar bijna 'Kamerbreed' aanvaard. Deze motie pleit voor een centrale regeling met betrekking tot kinderopvang. Een wettelijke regeling voor zoveel mogelijk vormen en mogelijkheden van kinderopvang.

scholing. Naar de overheid toe is de WKN de belangrijkste gesprekspartners. Liesbeth Pot is bovendien één van de initiatiefneemsters van een baby-dagverblijf in de Amsterdamse Kinkerbuurt. En zij is moeder van een zoon, die vroeger ook een kinderdagverblijf heeft bezocht. "En hierover heb ik mij nooit schuldig gevoeld", zegt ze, "omdat ik het zo vanzelfsprekend vond dat er voor hem een tweede opvoedingsmilieu was. Als kind heb je recht op een eigen leefwereld."

Een interdepartementale werkgroep is momenteel bezig hieraan vorm te geven. De Proeve die wij als WKN hebben gemaakt is een raamwerk die kwaliteit, kwantiteit en financieringsgaranties aangeeft. De politieke bereidheid moet echter nog blijken. Of de combinatie arbeid en opvoeding een plaats krijgt in het hele maatschappelijke bestel heeft alles met mentaliteit te maken."

De vrouwenbeweging

Enerzijds is het verbazingwekkend dat de strijd voor goede kinderopvang nooit dezelfde omvang heeft gekregen als de abortusstrijd, anderzijds is het histories gezien ook wel weer te verklaren. We wilden af van de moederschapsideologie. Kinderen zijn niet alleen een vrouwenzaak. Daar zit een grote spanning in. *Liesbeth Pot*: "Als je naar de praktijk kijkt, ook al hebben ouders het in hun privébestaan nog zo goed geregeld, als ze de opvoeding gelijkelijk delen, berust de eindverantwoordelijkheid toch nog steeds bij de vrouw. Zo gek is dat ook weer niet. Als vrouw krijg je het kind, het komt uit jouw lijf, met voeding ben je er heel nauw bij betrokken. Er ontstaat dan ook heel gemakkelijk een hechte band. Maar de reden dat je er haast niet onderuit komt, wordt vooral bepaald door de houding van de omgeving die je voortdurend terugwerpt op die twee-éénheid moeder/kind. Dat zit ontzettend in ons denken verankerd."

"Het wordt tijd dat mannen nu ook eens hun nek uitsteken. De Nederlandse

man moet maar eens geëmancipeerder raken. Bij een enkele man dringt dit wel door, maar dit soort processen gaan ontzettend langzaam.

Nu steeds meer vrouwen in de vrouwenbeweging zelf kinderen hebben, is er ook meer notie van de situatie. Maar in actie komen als je gekonfronteerd wordt met het grote tekort is veel te laat. Dat is het grote probleem van de kinderopvang. Ik ben blij dat de vrouwenbeweging nu daadwerkelijk ondersteunt, maar dat zou nog veel meer kunnen. We zitten op dit moment op een heel moeilijk punt. We moeten strategieën bedenken die ook haalbaar zijn. We zullen moeten schipperen en concessies moeten doen, maar we moeten ook duidelijk maken dat het zo niet meer kan."

"Maar welke strategie? We kunnen wel roepen dat vrouwen moeten ophouden die eindverantwoordelijkheid te dragen en dat ze hun kinderen moeten meegeven aan pa, naar zijn werk, maar ik weet dat zoiets nooit massaal zal gebeuren. Ik vind het ook niet goed om je kind als aktiemiddel, als 'onderhandelingswaar' te gebruiken. Moeders zullen dat hun kinderen ook nooit willen aandoen."

"Ook kies ik er niet voor dat het de kant van het vrijwilligerswerk opgaat. Dan verdwijnt het weer in de privéhuizen. Opvoeding en jonge kinderen is een zaak die de hele maatschappij aangaat, en dan moet je de kinderen tot vier jaar niet bij moeder in huis verstoppen. Juist dat verborgen zijn van moeders met kleine kinderen, daar moeten we vanaf. Kinderopvang moet geen soort staatsopvoeding worden. De betrokkenheid van ouders moet groot blijven, maar evenzo de variaties in de opvang. Dat moeten mensen elkaar gewoon gunnen. De ene ouder die ervoor kiest de kinderen alleen groot te brengen moet het de andere ouder die het op een andere manier doet ook gunnen. Tenslotte moet je zelf kunnen kiezen hoe je je leven wilt indelen."

ALICE LOETERS

Foto: Paul Babeliowsky

noten:

WKN: Werkgemeenschap Kindercentra Nederland.

EJA-projecten zijn experimentele arbeidsprojecten voor jeugdige werklozen in de kinderopvang.

IN HET LEGER WORD JE EEN MAN

Foto: Hans van den Bogaard

Onlangs moest de totaalweigeraar Jeroen voor de politierechter komen. Zijn keuze om te totaalweigeren bracht hem ertoe niet op de keuring te verschijnen. Voor de rechter gaf hij zijn bezwaren tegen het leger, die vooral inhielden dat hij weigert om zich door het militaire apparaat tot 'man' te laten (ver)vormen. Zijn verdedigster, Karin Spaink, hield er een betoog over de relatie tussen militarisme en seksisme, een andere invalshoek om het leger te bekritisieren dan we tot nu toe gewend waren. Albert Kuipers en Ton Geurtsen over de relaties tussen militarisme en seksisme.

Het leger maakt een man van je. Dit is een bekende spreuk die veel wordt gebruikt bij reclamecampagnes voor het leger. Maar ook daarbuiten is het 'man zijn' voor de helft van de mensheid een overheersende norm. Wat is nu precies mannelijkheid? Je kunt dit begrip koppelen aan drie eigenschappen.

De eerste is het zich niet verantwoordelijk voelen voor de eigen seksualiteit. Als een man opgewonden raakt door de uiterlijke kenmerken van een vrouw, bijvoorbeeld doordat zij een minirok draagt, dan is die opgewondenheid de schuld van de vrouw. Zij is degene die dat gevoel bij de man teweegbrengt en hij reageert daar alleen maar op. De man treft geen schuld. Als een vrouw na intimiteiten, een aanranding of zelfs verkrachting, aangifte doet op het politiebureau, is de reactie nog vaak: 'dat zul je zelf wel uitgelokt hebben' of 'dan had je je maar niet zo moeten kleden'. Deze voorbeelden illustreren waar de schuld voor de opgewondenheid van de man, ook als die uiteindelijk leidt tot verkrachting, gelegd wordt: bij de vrouw. De eigen verantwoordelijkheid van de man wordt niet erkend, terwijl hij degene zou moeten zijn die zijn seksualiteit en gevoelens ter discussie stelt.

Een tweede kenmerk van mannelijkheid is de vanzelfsprekendheid dat seksualiteit slechts kan en mag bestaan binnen man-vrouw verhoudingen. Seksualiteit tussen mannen wijkt af van wat als normaal gedrag wordt gezien. Dit leidt tot

stigmatisering van één bepaalde groep als *flikkers*, die als minderheid in de marge van de maatschappij wordt gedrukt. Deze groep kan aan vervolging bloot staan of hooguit getolereerd worden. In beide gevallen blijft homoseksualiteit iets afwijkends en staat de heteroseksualiteit van de meerderheid niet ter discussie.

Een derde kenmerk van mannelijkheid is de rol van *beschermer*. Om deze rol te kunnen vervullen is er een *beschermeling* nodig: de vrouw. Zodra deze sterker wordt, op kan komen voor zichzelf en de bescherming niet wenst, komen mannen in een onzekere positie. Het zelfstandiger worden van vrouwen, d.w.z. het niet meer nodig hebben van een beschermer, betekent een reële bedreiging voor de mannen. Ze hebben dan het gevoel gefaald te hebben in hun rol als beschermer. Om dat te voorkomen moet de vrouw onderdrukt worden en in de rol van beschermeling worden gehouden.

Als we de eerste en de derde eigenschap combineren, zien we een merkwaardige tegenstelling: de man moet degene beschermen die hij onderdrukt. Hij is aanvaller en verdediger. Vaak uit dit zich zo, dat hij vrouwen in het algemeen als minder ziet dan mannen, zelfs als object van zijn seksuele lusten, maar tegelijk één bepaalde vrouw 'waardert'. Van haar bestaat immers een emotionele afhankelijkheid.

Hoe uiten zich deze kenmerken van

'mannelijkheid' nu in het leger?

De regering en de legertop vinden dat het leger een directe afspiegeling moet zijn van de samenleving en stelden daarom experimenten voor die de integratie van de vrouw in de krijgsmacht moesten bevorderen. Sinds 1979 staan *alle* functies in het leger - ook de gevechtsfuncties - open voor vrouwen.

Deze experimenten lijken te mislukken: vrouwen kunnen er niet goed functioneren, gedwongen als ze zijn zich aan te passen aan de mannennormen in het leger. Het seksisme naar vrouwen toe is er groot. Het loopt uiteen van 'ongewenste intimiteiten' tot verkrachting. Dit wordt binnen het leger wel als probleem ervaren maar de 'oplossing' is, dat er maatregelen worden getroffen die die intimiteiten moeten verhinderen. Zo werd op een bevoorradingschip van de koninklijke marine, waar vrouwen in gevechtsfunctie meedraaien, extra verlichting aangebracht in donkere hoekjes en werden feestjes, waar gedanst mocht worden, verboden. Hier zien we terug, wat we als eerste kenmerk noemden van mannelijkheid in deze maatschappij: de gevoelens en seksualiteit van mannen worden niet ter discussie gesteld. In plaats daarvan wordt er alleen voor gezorgd dat de eenheid en discipline in de groep gewaarborgd blijft: die zouden wel eens erg kunnen verslappen als de mannelijke militairen opgeëist werden door een concurrentieslag om vrouwen!

Zonder vrouwen erbij blijkt seksisme een bindmiddel tussen mannen te zijn. Stoerheid, durf en brutaliteit worden er hoog aangeprezen en er bestaat binnen het leger een grote behoefte dit te tonen. Zo ontstaat een bepaalde rangorde waarin mensen die niet zoveel lef hebben al gauw worden uitgemaakt voor mietje, flikker, meid of wijf. In dit opzicht wordt wel eens een vergelijking gemaakt met de rangorde die ontstaat binnen de gevangenis muren. Nieuwkomers worden vaak verkracht door diegenen die hoger in de rangorde staan,

omdat neuken mannelijk is en geneukt worden vrouwelijk en minderwaardig.

De *'matenmentaliteit'*, het tegenover elkaar bewijzen dat je een man bent, uit zich door af te geven op degenen die niet aan die norm kunnen, of willen, voldoen. Een soldaat, hierover geïnterviewd in het COC-blad SEK (maart 1982), vertelt: "Toen ik opkwam heb ik vrij negatieve reacties gekregen en werden er opmerkingen geplaatst in de trant van: die vuile flikkers. Een heleboel jongens komen in dienst en moeten op de een of andere manier bewijzen dat ze man zijn en met vrouwen naar bed gaan. Dat laat je het duidelijkst merken door te zeggen: ik moet niets van flikkers hebben."

Ondertussen komt er natuurlijk wel homoseksualiteit voor, maar het wordt doodgezwegen. Het leger is volledig in de ban van de heteroseksuele norm. Typerend is bijvoorbeeld dat wanneer er wel vrouwen in het leger zitten, toiletten en wasgelegenheden gescheiden zijn voor mannen en vrouwen. Er wordt niet bij stilgestaan dat er ook sekscontacten tussen mannen plaatsvinden.

Dubbel gepakt

Komen we bij het derde kenmerk, de rol van beschermer van de vrouw. Hier spelen een aantal merkwaardige zaken. Als een leger een vijandig land is benengetrokken, worden daar veel vrouwen verkracht. Het wordt door soldaten beschouwd als een middel om zich af te reageren en frustraties kwijt te raken. Voor het vijandige leger van het bezette land betekent dit 'dubbel gepakt' worden. Het heeft gefaald in het verdedigen van de landsgrenzen en in het beschermen van de beschermelingen. In een 'etikette'-boekje voor de in Duitsland gelegerde Amerikaanse soldaten stond letterlijk: "Het verkrachten van vrouwen is verboden, want je bent in een bevriende natie." Deze zin suggereert dat het in een vijandige natie

DE ROZE RAT

De lange tenen van de democratie

niet zo nauw wordt genomen met seksueel geweld tegen vrouwen. De vraag lijkt slechts te zijn of verkrachting 'strategisch nuttig' is of niet! Het beschermen van vrouw en kinderen is een taak waar soldaten makkelijk door te motiveren zijn: het is een taak die hen in de burgermaatschappij met de paplepel is ingegoten.

Als het leger de rol van verdediger en beschermer van vrouwen in het eigen land wil blijven vervullen, zullen de vrouwen in de *zwakkere* posities moeten blijven. Het doordringen van vrouwen tot gevechtscategorieën vrent de mannen in paniek: ze raken hun taak als beschermer kwijt als vrouwen zelf kunnen vechten, zichzelf kunnen beschermen. Ze raken in verwarring als ze vrouwen op het slagveld zien sterven. Typerend is wat er in het Israëlijsche leger in de oorlog van 1948 gebeurde. Als vrouwen, die daar aan het front meevochten, gewond raakten, werden ze door de mannen geholpen. 'Normaal' in een oorlog is dat je gewoon doorvecht! Het Nederlandse leger heeft daar konklusies uit getrokken en plaatst daarom vrouwen bij voorkeur in *individuele* gevechtscategorieën (bijvoorbeeld straaljagerpilote). De ervaringen van het Israëlijsche leger zullen ook voor een Nederlands leger in oorlog gelden. Als we het eerste en derde kenmerk van 'mannelijkheid' in het leger combineren, zien we in extreme vorm terug, wat we ook al zagen voor de maatschappij als geheel: **vrouwen zijn het bezit van mannen en moeten ófwel beschermd ófwel verkracht worden.**

Een kerel of een hoer

Vrouwen in het leger betekenen een aantasting van strak vastgelegd mannen-gedrag. Ze vervullen aan de ene kant een 'mannelijke' rol en zijn dan 'net een kerel'. Dat deugt niet omdat een vrouw immers vrouw moet blijven. Gedragen ze zich 'vrouwelijk', flirterig, dan worden ze al gauw als een hoer beschouwd. Het maakt het voor vrouwen bijna onmogelijk om er te functioneren. Of je daar rouwig om moet zijn, is een heel andere vraag. Voor anti-militaristen, voor mannen en vrouwen, ligt er geen perspectief om mee te draaien in een geweldsapparaat als het leger. Het is een voorrecht van vrouwen dat ze niet verplicht zijn daar aan mee te doen. En het is voor mannen een belangrijk argument om dienst (of totaal) te weigeren. Meedraaien in het leger vereist immers een aanpassing aan mannelijkheidswaan, seksisme, heteronormen en geweldsdenken.

Jeroen, die zoals te verwachten was door de politierechter werd veroordeeld, heeft er voor gekozen zich *niet* aan te passen. Want net zoals *oorlogvoeren* geen normaal menselijk gedrag is, moeten we ook maar eens ophouden om *mannelijkheid* te beschouwen als normaal menselijk gedrag.

ALBERT KUIPERS
TON GEURTSSEN

Op het PSP-kongres 'Feminisme en socialisme' in Nijmegen werd een resolutie aangenomen ter ondersteuning van het politiek flikkerkollektief 'de Roze Rat' in Groningen. Het flikkerkollektief was blij met die solidariteit. Voor Bevrijding de achtergronden van de recente gebeurtenissen.

De 'Roze Rat' is een flikkerkollektief ontstaan na een demonstratie in Helmond rond het ontslag van Toos van der Hurk, een lesbische lerares. Flikkers uit de Groninger kraakbeweging en de VERA-flikkergroep hebben de koppen bij elkaar gestoken om, geïnspireerd door de Roze Driehoek in Eindhoven, ook in Groningen een strijdbare groep te organiseren. Met een eigen ruimte omdat in het jongerencentrum VERA de sfeer ten opzichte van flikkers steeds agressiever werd.

De Roze Rat is een ontmoetingsruimte voor radicale flikkers en potten. Door middel van konfronterende acties wordt strijd gevoerd voor de homobevrijding. De term 'Roze Rat' wordt duidelijk door een citaat uit een evenzeer konfronterende verklaring: "Snakkend naar de rozige geur van een utopisch karnaval, worden we bedwelmd door de verstikkende stank van aards slijk. We zijn roze ratten, knagend aan de wortels van een gewetenloze diktatuur die de mannelijkheid in de vrouw, de vrouwelijkheid in de man, ja de menselijkheid in de mens verdringt, onderdrukt of zelfs negeert."

Kraak-actie

In augustus '82 werd een pand in de Kleine Pelsterstraat gekraakt en na een opknopbeurt in gebruik genomen. Maar al in november is in een kort geding de ontruiming gelast door de beruchte 'kraakrechter' Overdiep. Verschijnen voor Overdiep betekent per definitie ontruiming. De uitspraak van Overdiep liet tot ieders verbazing, voor het eerst in de Groninger kraakhistorie, de ruimte voor hoger beroep. Door de Roze Rat was in het kort geding gehamerd op het vooroordeel wat Overdiep zelf zegt te hebben tegen kraken. Hij vond overigens dat de Roze Rat best 'een plaatsje onder de zon gegund mocht worden'. Woensdag 23 maart vond het hoger beroep plaats voor het gerechtshof in Leeuwarden. Die dag werd door de Roze Ratten uitgeroepen tot flikker-actiedag onder het motto 'Flikkers en potten tegen hetero-terreur'. Omdat de Roze Rat strijdt tegen de hetero-norm

werd besloten de trouwzaal, symbool van de heteromaatschappij, van het Groninger stadhuis te bezetten. Geschminkt en velen gekleed in rokjes en jurken vertrok de bonte stoet naar de Grote Markt. Onderweg sloot de ge-waarschuwde pers zich aan.

Via de personeelsingang van het stadhuis werd, met een flitsende aktie, de trouwzaal bezet. Al gauw verscheen daar de boze bode die verzocht werd de wethouder voor welzijnszaken te waarschuwen, omdat de Ratten een gesprek met hem wilden. Maar omdat het lunchpauze was, was dat volgens de bode niet mogelijk. Ook de burgemeester kon geen tijd missen, maar de aktievoerders konden altijd via zijn sekretarisse een afspraak maken. Omdat de Ratten niet van plan schenen het er zo bij te laten zitten werd al spoedig de politie erbij gehaald, die sommeerde de zaal te verlaten. Er werd door de bezetters een verklaring voorgelezen, die tegelijkertijd buiten werd uitgedeeld, maar de wel aanwezige gemeente-sekretaris weigerde die aan te nemen. Omdat ze de trein naar Leeuwarden moesten halen verlieten de Ratten na een uurtje de trouwzaal weer.

De sleutelkaart

Door de PSP-federatie Groningen was niet alleen een verklaring afgegeven, maar onder de aktievoerders bevonden zich ook twee mensen van de PSP-gemeenteraadswerkgroep in Groningen.

Zij werden bij het verlaten van het stadhuis verzocht 'even na te blijven'. Omdat de fraktieassistente een sleutelkaart van de personeelsingang bezit, werden de PSP-leden er van verdacht de deur voor de bezetters te hebben geopend. De roze stoet ging, met de trein, naar Leeuwarden, waar een tocht door het centrum werd gemaakt en verklaringen werden uitgedeeld. Daarin werd ondermeer herinnerd aan het geweld tijdens de homo-dag in Leeuwarden, twee jaar geleden.

Bij het gerechtshof in die stad werd de groep opgewacht door een grote schare parketwachters en doorgesluist naar een aparte wachtkamer. Tijdens de rechtzaak werd nog eens de nadruk gelegd op het maatschappelijk belang van de homobevrijding (wat uitstijgt boven eigendomsrecht en kommersie) en op de vooroordelen van rechter Overdiep. Tevens werd de president er aan herinnerd dat bij een eerdere kraak het pand weer was teruggegeven aan de eigenaresse. Toen er na zeven maanden nog niets mee was gebeurd, hebben de Ratten het pand herkraakt.

Begin deze maand werd de beslissing

van het gerechtshof in Leeuwarden bekend. Die beslissing is in overeenstemming met de eerdere uitspraak van rechter Overdiep. De Roze Rat overweegt in cassatie te gaan, omdat de president heeft geweigerd een uitspraak te doen over de principiële kant van de zaak: het maatschappelijk belang van de homo-bevrijding, de vooroordelen van Overdiep en het na de eerste vrijwillige ontruiming zeven maanden leegstaan van het betreffende pand.

De Groningse burgemeester Buiten was overigens naar aanleiding van de aktie eind maart bij het gemeentehuis woevend op de PSP-ers: zodra je je buiten de eng-parlementaire paden begeeft — en ook meedoet aan buitenparlementaire akties, zoals de PSP gewoon is — kun je er op rekenen dat je in je parlementaire functioneren wordt gehinderd.

FLIP VAN DER HARST
RUUD WIJNSMA

De Roze Rat is bereikbaar via: Visserstraat 70, Groningen, tel.: (050) 12 94 58.

(advertentie)

nieuw bij SOMSO/Macula

In de reeks energievoorziening:
Schrijverskollektief, 'Achter de Coullissen van de Praatshow'. f 11,—
De Brede Maatschappelijke Discussie doorgelicht. 96 p.
Bezinningsgroep Energiebeleid, 'Splijtstof, Controverses rond Kernenergie'. f 15,—
Nieuwe feiten tegen kernenergie op een rijtje. 168 p.
Helga Nowotny, 'Kernenergie, Gevaar of Noodzaak'. f 25,—
De rol van o.a. wetenschap tijdens besluitvormingsprocessen. 192 p.

In de reeks stadsproblematiek:
Wolfgang Beck, René Mendel, 'Bewonersparticipatie in stadsvernieuwingsgebieden'. f 15,—
Over de strategie van samenwerking bij stadsvernieuwing. 140 p.

Verkrijgbaar in de boekwinkel of rechtstreeks bij de uitgeverij.
Uitgeverij Macula 01727-4381
Nieuwstraat 26 2771 XC BOSKOOP
Informatie over SOMSO:
O.Z. Achterburgwal 128, 1012 DT Amsterdam

U gaat uw witte spaargeld toch niet zwart maken?

U legt af en toe een bedragje opzij. Sparen. U hebt dus een rekening bij een spaarbank of bij een gewone bank. Daar zijn ze blij met uw geld en ze bieden u de hoogst mogelijke rente. Zodat uw spaargeld groeit. Vandaag de dag harder dan ooit, want de rente is hoog.

Maar wat gebeurt er met uw geld? Spaarbank of bank gaan het beleggen. Om daardoor voldoende rentewinst te kunnen maken om de aan u beloofde rente te kunnen uitbetalen.

Maar dan komt de hamvraag: wáár wordt uw spaargeld belegd? Weet u dat? Beleggen ze uw geld in zaken die regelrecht ingaan tegen uw principes? Beleggen ze uw geld in landen als Zuid-Afrika of Chili?

Als u daar toch een beetje nerveus van wordt, is er een goede oplossing: sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Een bank die

uw spaargeld selectief belegt - en toch een prima rente geeft. Zeker

niet minder dan elders. Alleen bij de ASN krijgt u er één zekerheid gratis bij: uw geld wordt grotendeels in sociaal verantwoorde projecten belegd. In woningbouw of peuterspeelzaal of vele andere sociaal-culturele projecten. Uw geld wordt dus goed belegd. Zodat uw rente schoon is en uw spaargeld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s): _____

_____

Adres: _____

_____

Postcode en woonplaats: _____

_____

Postgirorekening: _____

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag**. U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

DE PSP EN DE EUROPESE VERKIEZINGEN

Wel of niet meedoen?

Het partijbestuur heeft de leden gevraagd zich uit te spreken over een eventuele deelname aan de Europese verkiezingen, die in 1984 worden gehouden.

Wij willen een pleidooi houden om deze verkiezingen te boycotten, en wel om de volgende redenen.

— Het streven van de Europese beweging staat haaks op de doelstellingen van de PSP. De EG werkt als een magneet en trekt steeds meer macht aan. (zie argument van PB voorstel kongreskrant OG 139a, pg 062.) De PSP wil juist een verdeling van de macht.

— De nu al afscherming van nationale belangen (protektionisme), zal er nog een Europese schil bijkrijgen. Dat zal inhouden, dat wil een land (stel Nederland) economische banden willen met landen, buiten de EG, dit door de andere EG-landen op zijn minst afgewezen wordt.

— Nog meer bezwaar hebben we tegen de EG op het "veiligheidsgebied". Een Europese kernmacht, ligt in het verlengde van het streven naar onafhankelijkheid van de Verenigde Staten, door Engeland, Frankrijk en West-Duitsland en de andere EG-landen.

— De roep van "rechts" Europa om het "terrorisme" te bestijden, is een ander punt dat zorgen baart. Wat hier in Nederland nog burgerlijke ongehoorzaamheid genoemd wordt, heet in andere delen van Europa al snel terrorisme. Een centrale Europese registratie (Wiesbaden), is in handen van havikken als Thatcher, Kohl en Luns een prima instrument, om alle verzet in de kiem te smoren.

— De EG zal als economisch blok samen met de andere "Rijke" blokken de derde wereld nog meer nodig hebben. Met de Ver. Staten, Japan en het Oostblok, zal een strijd, om de goedkope arbeid en grondstoffen, van de Derde Wereld gevoerd worden, ten koste van de bevolking in die arme landen.

Dit waren de inhoudelijke redenen waarom de PSP zich verzet tegen de EG. Aan te voeren is dat ondanks deze bezwaren, deelname aan de Europese verkiezingen nuttig kan zijn, tenslotte doet de PSP ook aan de parlementaire verkiezingen in Nederland mee.

Hier ligt nou precies de breuklijn, die ook in de strategiediskussie in de PSP van wezenlijk belang is:

— machtsvorming binnen de parlementaire democratie, of

— knabbelen aan de bestaande machtsstructuren.

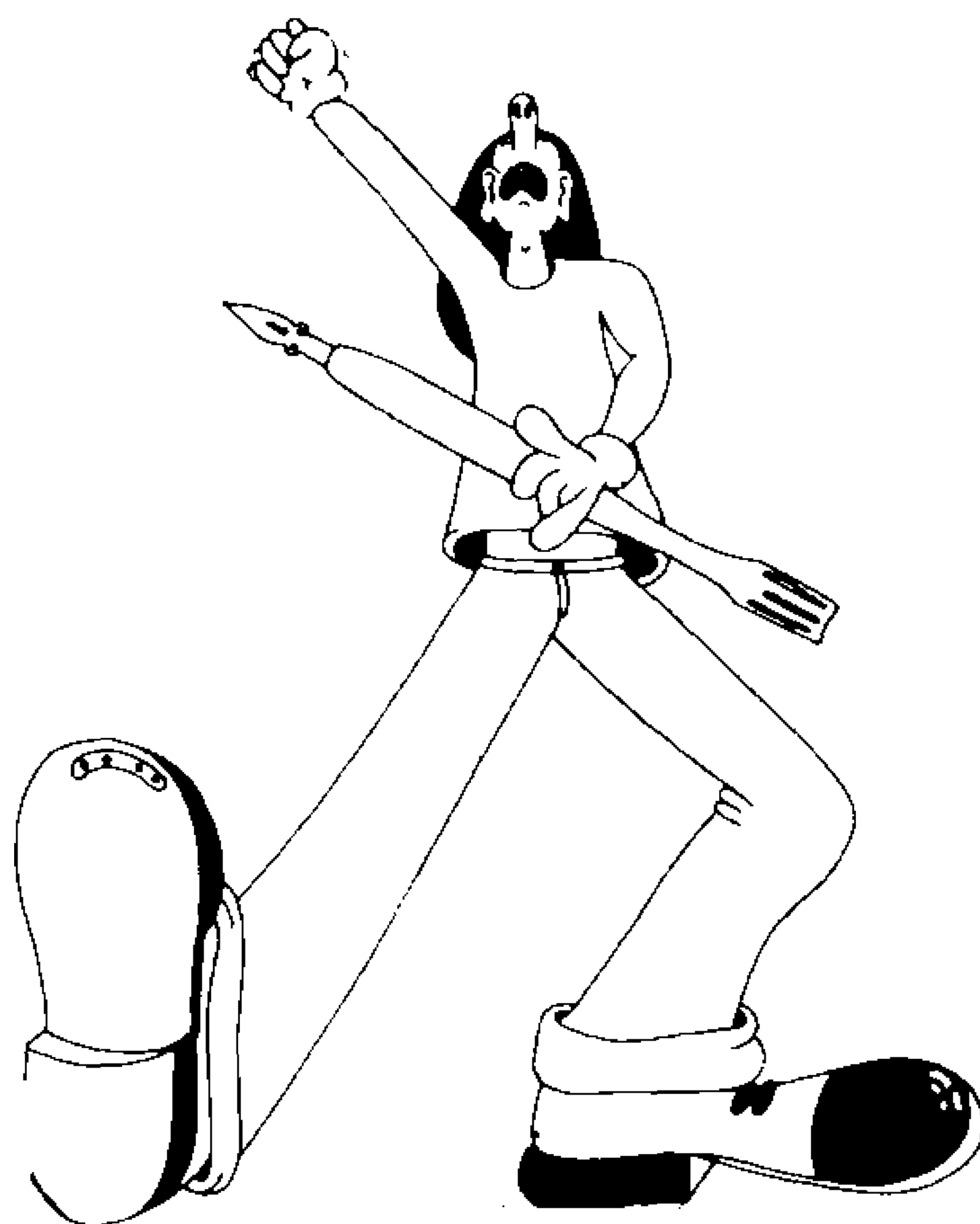
Als voorstander van basis-democratie, dus het beslissen van mensen over hun eigen leefsituatie, verwierpt de PSP een machtsvorming die zover van de mensen afstaat zoals het Europees Parlement.

Terecht spreekt de PSP in haar verkiezingsprogramma 1981-1985 de volgende woorden: "Uittreden uit

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

de EG. Zolang dit niet het geval is, geen verdere overdracht van nationale bevoegdheden aan de EG. Geen politieke of monetaire unie".

Eruit, dus erin?

Heel kort zal ik ingaan op het artikel van Pierre Puts in Bevrijding nummer 9. In dat artikel proef ik bij de partijen, die in het EP zitting hebben, dat zij het EP als platform gebruiken om hun ideeën over het voetlicht te krijgen.

Voor de een SF uit Denemarken is de EG "een hinderpaal op weg naar het socialisme". De SF gebruikt de EP zetel hoofdzakelijk als platform, in Brussel, maar meer nog naar Denemarken.

De KKEes uit Griekenland streeft naar een Europa van de arbeiders. (een los samenwerkingsverband van socialistische staten.) Aangezien de KKEes niet in het Griekse parlement zitting hebben is de zetel in het EP voor hen heel noodzakelijk als platform.

Opvallender echter was onder het kopje 'overwinning' het succes dat de Noorse SV heeft behaald. Als gevolg van een langdurige campagne is het Noorwegen gelukt om uit de EG te blijven, daarbij was de inbreng van de latere ontstane SV bijzonder groot. Een taak voor de Nederlandse PSP.

De redenering dat je van binnenuit de EG moet bestrijden is met deze voorbeelden niet aangetoond.

Het is daarom ook een drogreden, met dezelfde argumenten kun je pleiten voor Nederlands lidmaatschap van de NAVO. En dan van binnenuit proberen de ontwapening naderbij te brengen.

Als je deze strategie doorvoert kun je beter massaal lid worden van de PvdA of liever CDA en VVD, en van binnenuit deze partijen om te vormen tot pacifistisch socialistische partijen.

Want ik heb de indruk dat je bij Den Uyl, Lubbers en Nijpels meer in de melk te brokkelen hebt, dan bij Thatcher, Kohl en Luns.

Maar dat is zo'n kromme strategie dat we daar maar weer een nieuwe Strategiediskussie en Kongres aan moeten wijden.

Al met al wil ik de PSP oproepen om de Europese verkiezingen te boycotten.

Kees van der Putten

POSITIEVE DISKRIMINATIE

Ik heb me nogal opgewonden over het artikel "positieve diskriminatie" van Chris Huinder in Bevrijding 7/8. Er zit een ronduit misselijke opmerking in en minstens één aanvechtbare suggestie.

Om met het ergste te beginnen. Chris karakteriseert de mening van een minderheid in de PSP, en hij doelt met name op een deel van het partijbestuur, als: "wacht maar vrouwen, op werk. In het socialisme zal er werk genoeg zijn, ook voor jullie. Maar stoort ons niet bij onze arbeid!" Zijn artikel, wat zo helder en informatief begon, slaat daarmee om in een schotschrift. Wat een onzin daarmee te suggereren dat mensen die tegen de aangenomen stellingen hebben gestemd (en vóór de uitleg van positieve diskriminatie als voorrang voor vrouwen bij "ongeveer gelijke geschiktheid", waren) de strijd voor werk voor vrouwen niet ondersteunen. De discussie ging over hoe ver je daarin kunt gaan, zonder in de knoop te komen met andere strijdpunten, doelstellingen en principes. Zo'n discussie is juist noodzakelijk om naar een 'geïntegreerde visie op socialisme en feminisme' te werken. Naar mijn mening heeft het daar op het kongres in Nijmegen juist aan ontbroken, zeker op dit punt. Toen Pierre Puts probeerde duidelijk te maken dat praktiseren van deze stellingen voor mannelijke jongeren gedurende lange tijd radikaal de deur dicht zou gooien, dat daaruit wel eens heel vervelende effecten zouden kunnen ontstaan (fascistoïde tendensen), was boe-geroep en gescheld zijn deel. Daaruit viel op te maken dat veel mensen het verhaal van Pierre Puts zo interpreteerden dat hij hen ervan stond te beschuldigen dat ze dat moedwillig op zouden roepen. Terwijl hij slechts op mogelijke (onbedoelde) gevolgen wilde wijzen. Maar zijn argument werd van tafel gehoord. Een van de dieptepunten van een slecht kongres.

Chris vraagt zich af of de Tweede Kamer in meerderheid (inkl. VVD en CDA) een PSPminderheid "links heeft gepasseerd" door de motie Groenman aan te nemen (positieve diskriminatie bij ontslagen bij de overheid).

Ik vraag me overigens af of die

motie en het PSPkongres "in grondtrekken" hetzelfde willen. Volgens mij worden volgens het officiële overheidsbeleid hiermee vrouwen zowel bij aanstelling als bij ontslag (met name bij middelbare en hogere functies) bevoorrecht, maar *niet* zodanig dat mannen kansloos worden. En dat is essentieel.

Maar zelfs afgezien daarvan. Hoe links is de PSPvisie op positieve diskriminatie? Is het links om "jongemannen" en oudere mannelijke arbeiders te vertellen dat ze helaas voor onbepaalde tijd geen kans meer hebben tegenover vrouwen omdat ze tot het mannelijke geslacht horen? Dat ze het misschien wel persoonlijk niet zo op hun geweten hebben, die achterstelling van vrouwen, maar als categorie wel en ze dit er dus maar voor over moeten hebben? Zal dat de vrouwenstrijd versterken, het begrip en de bereidheid bij mannen aan rolverandering te werken, bevorderen? Ik geloof er niets van. Rolverandering laat zich niet op deze manier afdwingen.

Praktisch gewoon, het zal een hele hijs zijn voor vakbondsvrouwen de bonden in deze tijd van grote werkloosheid en inleveren tegelijkertijd voor echte arbeidstijdverkorting en voor positieve diskriminatie in de (buiten de PSP) gebruikelijke zin van het woord, actief te krijgen.

Het is zelfs zeer de vraag of het ze lukt en de PSP (e.a.) zou daarin bij moeten springen. De huidige PSPvisie op dit punt lijkt mij echter een onoverkomelijke barrière voor succes.

Vrouwen worden vaak makkelijker ontslagen en komen vaak moeilijker aan de bak. We moeten zowel op het vlak van wetgeving als sociale strijd en mentaliteitsbeïnvloeding die achterstelling proberen op te heffen. Niet door een nieuwe achterstelling te scheppen. Want voor grote groepen mannen zal het verschil met hun eigen situatie niet erg duidelijk meer zijn. Oudere fabrieksarbeiders, ongeschoolde jongens, "gedeeltelijk arbeidsongeschikte mannen", buitenlandse mannen. Laten we die dan ook niet, zonder aanzien des persoons, behandelen als bevoorrechte mensen die hun privileges maar eens op moeten geven. Want daar klopt *geen bal* meer van!

John Hontelez

PSP LOKAAL

BOMAANSLAG IN TILBURG

In de nacht van 11 op 12 mei is, omstreeks vier uur 's ochtends, bij de winkel van de PSP in Tilburg een zwaar explosief voorwerp naar binnen gegooid. Op het moment van de aanslag waren er geen mensen in het pand aanwezig. Als dat wel het geval zou zijn geweest, zouden er, gezien de aangerichte schade, mogelijk zwaargewonden of zelfs doden te betreuren zijn geweest. Het pand waarin de PSP gevestigd is, wordt overigens wel bewoond door vijf mensen, die geen binding met de partij hebben.

Tien dagen eerder, op de avond van 29 april, was al tot twee keer toe geprobeerd een voorwerp de winkel naar binnen te gooien. Dat voorwerp kwam niet tot ontploffing. Daarna werd in een schriftelijke mening bedreigd met het feit dat er 'een hardere klap' nog zou volgen. Die hardere klap heeft, ondanks verscherpte controle van de plaatselijke politie, helaas niet lang op zich laten wachten.

De PSP afdeling Tilburg stelt in een verklaring dat ze "... door deze gebeurtenis hevig verontwaardigd" zijn. En verder "... Het gebeurde is naar onze mening een nieuw bewijs voor het feit dat de democratie voortdurend bedreigd wordt. Strijd tegen dergelijke ondemokratische ontwikkelingen blijft dan ook hoogst noodzakelijk".

Op de dag na de aanslag hebben elf politieke partijen in Tilburg (linkse, zowel als rechtse) in een gemeenschappelijke verklaring laten weten dat zij hun afschuw uitspreken over het gebeuren. "Deze weerzinwekkende daad, waarvoor tot nu toe niemand de verantwoordelijkheid heeft opgeëist, kan alleen gezien worden als een poging tot ondermijnen van de democratie", aldus de verklaring en verder: "Ons inziens staat deze aanslag niet los van steeds openlijker optredens van neo-fascistische en rechts-autoritair groeperingen, met name in Tilburg. Ook bij deze voorvallen wordt gepoogd politieke partijen en maatschappelijke organisaties verdacht te maken. We zullen dan ook waakzaam zijn en wanneer nodig, gezamenlijk, vreedzaam én binnen de legale mogelijkheden, optreden tegen dit soort gevaarlijke tendensen", aldus de elf Tilburgse partijen.

De aanslag is inmiddels, in een uiteraad anoniem telefoontje aan een regionale krant, opgeëist door de 'jongerenorganisatie' van een ultra-rechtse klup.

VONHOFF WEIGERT DEBAT

De Kommissaris van de Koningin in de provincie Groningen, Henk Vonhoff, heeft geweigerd gehoor te geven aan de uitnodiging van de PSP-afdelingen Eemsmond en Het Hogeland om in debat te gaan met Fred van der Spek over de munitietransporten (zie ook BEVRIJDING nummer 6 van 30 maart).

Als reden voor de weigering gaf Vonhoff dat hij niet verantwoordelijk is voor die munitietransporten. De beide PSP-afdelingen hadden Van der Spek en Vonhoff in maart van dit jaar uitgenodigd voor het debat met als aanleiding

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

de krasse uitspraken van Vonhoff in een interview met 'De Tijd' over de transporten en de akties daartegen. Het PSP-Tweede Kamerlid Van der Spek reageerde op een bijeenkomst in Delfzijl zeer fel op de uitspraken van de VVD-er Vonhoff.

De PSP-afdelingen hebben in een verklaring te kennen gegeven dat zij de reaktie van Vonhoff uiterst zwak vinden, te meer daar hij liet voorkomen geen tijd te hebben, terwijl hij later gewoon niet bereid bleek tot een dergelijk debat. De reden van zijn weigering vinden de PSP-afdelingen nog zwakker: inderdaad was Vonhoff niet verantwoordelijk voor de munitietransporten zelf, maar wel was hij degene die het politie-optreden tegen de anti-militaristen koördineerde. Daarnaast heeft hij zich herhaaldelijk uitgelaten over de transporten en de akties en protesten daartegen. Om die reden, en niet omdat hij verantwoordelijk zou zijn, nodigde de PSP hem uit voor een debat.

Het is duidelijk dat het de heer Vonhoff aan moed ontbreekt om zich voor zijn uitlatingen in de pers in een openbaar debat te verantwoorden.

VREDESPOLITIEK

De afdeling van de PSP in de Eemsmond heeft onlangs een nota uitgebracht over de strijd voor vrede en ontwapening op gemeentelijk nivo. In de nota 'Gemeentepolitiek is ook vredespolitiek' doet de PSP-Eemsmond een groot aantal voorstellen voor een aktieve vredespolitiek, toegespitst op de situatie in de gemeente Delfzijl. De nota is te bestellen door overmaking van f 3,10 naar postgiro 815949 t.n.v. Rabo-bank te Stedum met vermelding van rek. nr. 30.63.58.425 en 'nota vredespolitiek'.

PSP UITGAVEN

DE RODE DRAAD

Nummer 6 en 7 van het PSP-maandblad DE RODE DRAAD hebben weer een keur van artikelen over provinciale- en gemeentepolitiek. Nummer 6 opent

met een artikel van het Zuidhollandse Statenlid Erik Köhler over de deregulering. Zijn konklusie is dat niet iedere deregulering bestreden moet worden, maar dat de PSP daar op een eigen, offensieve manier invulling aan moet geven. Verder in dit nummer artikelen over een links verkeersbeleid, het provinciale toezicht op gemeenten en een uitgebreid verslag van de studiedag over lokale vredespolitiek. In nummer 6 start een serie waarin ervaringen van klein-linkse fracties worden beschreven. De eerste aflevering van deze feuilleton verhaalt over de statenfractie in Zuid-Holland, belicht door Erik Meijer.

de rode raad

PROSTITUTIE NIET AAN RECHTS OVERLATEN

EN
VERDER

In nummer 7 deel 2 van deze serie. Deze keer is Beverwijk aan de beurt. Raadslid Stef van de Wakker legt de PSP/CPN/PPR-fractie onder het mes. Zijn konklusie: een parlementaire versterking, geen reden tot teleurstelling, verschillen van mening zijn terug te voeren tot verschillen in persoonlijke visie. In dit nummer veel aandacht voor sex, drugs en helaas niet voor Rock & Roll. De nota van de Amsterdamse fractie over een samenhangend prostitutiebeleid komt aan de orde. Evenals de noodzaak van een Homovriendelijk gemeentelijk beleid, waarvoor geleend is uit een COC-nota uit Nijmegen. Voorts een artikel over gemeentelijk drugsbeleid. Veel aandacht wordt er in dit nummer besteed aan milieu- en energiepolitiek. Het themanummer over gemeentepolitiek van het tijdschrift *Arbeid en milieu* wordt uitgebreid besproken. Daarnaast aandacht voor een initiatiefvoorstel uit Groningen waarin de PSP-fractie pleit voor zelfopwekking in gemeentelijk beheer. Opmerkelijke uitspraken doet het Oostzaanse PSP-raadslid Ed van Dalsum in het eerste deel van een (lang) interview. Ed pleit voor PSP-burgemeesters: "Wij zouden ervoor moeten vechten om partijenoten in dorpen met een linkse raadsmeerderheid benoemd te krijgen. Dat is door de PSP tot nu toe verwaarloosd, terwijl we naar landelijke verhoudingen toch recht hebben op zo'n 15 zetels."

Losse nummers van De Rode Draad zijn te bestellen door overmaking van f 2,- op postgiro 2775244 t.n.v. Wetenschappelijk Buro PSP/Amsterdam met vermelding van het gewenste nummer. Een

abonnement kost f 20,- per jaargang en is te bestellen door overmaking van het bedrag op het bovenstaande giro-nummer met vermelding van 'abonnement De Rode Draad'.

CHEMISCH AFVAL

Op 30 oktober 1982 zijn een 25-tal mensen bijeen geweest op een themadag over chemisch afval: oorzaken van het probleem, aktiemogelijkheden, gifbelten, rol van de overheid. Er waren inleidingen van Jan Henselmans (Natuur en Milieu), Wilbert Willems (PSP-fractie Tweede Kamer), René Buisman (Nederland Gifvrij), Hans van Gelderen (Milieudefensie) en Leo Platvoet (PSP-raadslid in Bussum).

's Middags waren er twee werkgroepen, één over de (on)oplosbaarheid van het probleem, de andere over akties tegen gifbelten, opsporen ervan e.d.

Een uitgebreid verslag is verkrijgbaar door overmaking van f 3,50 op postgiro 34 81 995 van de SVS-PSP, Amsterdam, met vermelding van "SVS-bulletin nr. 66". De themap voorafgaande aan de dag is nog voorradig. Verslag en themap zijn samen te bestellen door f 5,50 over te maken op hetzelfde giro-nummer, vermelden: "SVS-bulletins nr. 54 en 66". (Deelnemers aan deze dag krijgen het verslag automatisch toegestuurd).

EUROPESE VERKIEZINGEN

De Werkgroep Europese Gemeenschap van de PSP organiseerde op 19 maart een discussiedag over de Europese verkiezingen van 1984 en over de PSP-eis 'Nederland uit de EG'. De inleidingen die op deze dag werden gehouden en een samenvatting van de discussie en enkele aanvullende artikelen zijn nu gebundeld in het SVS-bulletin nummer 61. Deze map is te bestellen door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP in Amsterdam met vermelding van 'bulletin 61-EG'.

BELANGRIJK

VROUWEN GEZOCHT

Momenteel heeft SVS de beschikking over twee diaseries, een over de PSP zelf en een over de vredesbeweging. Dat aanbod willen we uitbreiden. Er zijn nu onder andere plannen om een *diaserie over de vrouwenbeweging* te gaan maken. De geschiedenis van de vrouwenbeweging, de onderwerpen waarmee zij zich bezig houdt, de verhouding tussen de vrouwenbeweging en de PSP, feminisme in de politiek zijn mogelijke invalshoeken voor zo'n diaserie.

Voor het bedenken van een opzet en voor het uitvoeren daarvan (draaiboek maken, materiaal verzamelen, fotograferen, teksten maken en inspreken) zoek ik een aantal vrouwen om mee samen te werken. Meedenksters en meemaaksters kunnen zich opgeven bij SVS, postbus 700, 1000 AS Amsterdam of via tel. (020) 26 73 74, vragen naar Karin Spaink (ik ben er op woensdag, donderdag en vrijdag). Aanmelden liefst voor 1 juli.

VROUWEN

PSP-VROUWEN

Zoals in het vorige nummer van BE-VRIJDING al uitgebreid aangekondigd organiseert de landelijke coördinatiegroep van de PSP-vrouwen op zaterdag 4 juni een landelijke bijeenkomst als voorbereiding van het Strategie-kongres van de PSP op 11 en 12 juni in Steenwijk.

De bijeenkomst van 4 juni vindt plaats in gebouw Cunera, Nieuwe Gracht 32, Utrecht. Aanvang 10.45 uur. Iedereen wordt dringend verzocht op tijd aanwezig te zijn. De zaal is open vanaf 10.30 uur. Nadere informatie: Ursula Kouwenberg, tel.: (080) 78 10 68.

PSP BIJENKOMSTEN

STRATEGIEKONGRES

De PSP-Homogroepen komen op zaterdag 4 juni weer bij elkaar om te spreken over het a.s. strategiekongres van de PSP.

Op het afgelopen kongres (Feminisme en socialisme) is besloten dat de PSP-Homogroepen voortaan spreekrecht op PSP-kongressen hebben. Om te bepalen of er, wat er, en door wie er wat gezegd zal worden, wordt dit landelijk overleg georganiseerd. Tijd: 11.00 uur; plaats: PSP-pandje, Oudegracht 243, Utrecht.

BOEKEN

HOMOJAARBOEK 2

Ruim 1½ jaar na het verschijnen van het eerste Homojaarboek ligt deel 2 nu in de winkel. Hopelijk wordt het eveneens een succes, want het betekent een belangrijke stimulans voor de discussie in de homobeweging over inhoud, betekenis en vooruitzichten van emancipatie en homoseksualiteit.

Zodra het emancipatiestreven verder ging dan het verzoek om zonder al te veel onderdrukking te mogen bestaan, veranderde de discussie over emancipatie en homoseksualiteit fundamenteel. Vragen naar identiteit, de relatie tussen potten en flikkers onderling, de kenmerken van een eigen homokultuur, het verzet tegen de sociaal dominerende 'heteromoraal'; het zijn aspecten van een rijk geschakeerd geheel van beweging en subcultuur waar homoseksuele belevingen vorm krijgen of een rol spelen. De discussie bloeit sinds een aantal jaren welig in tal van homogroepen, bladen en periodieken. Het homojaarboek fungeert als forum waarop de verschillende visies en vragen samenkomen. In dit tweede Homojaarboek wordt in de eerste vier artikelen door de homopersonaliteiten die homoland rijk is nagegaan wat functie en resultaat zijn (of kunnen zijn) van het historisch onderzoek dat de afgelopen paar jaar zoveel aandacht kreeg. De vier volgende artikelen sluiten aan op het thema van veranderde identifikaties, een centraal punt in de homobeweging.

Voor de gevolgen ervan voor richting en karakter van homo-emancipatie worden onderzocht en met vertalingen van de Amerikaanse Christine Riddiough en de Engelse Richard Dyer hoopt de redactie enerzijds Nederlandse studies op dit terrein te stimuleren en anderzijds iets te laten zien van buitenlandse ontwikkelingen in het kulturele zelfbewustzijn. Strukturele en organisatie-aspekten komen aan de orde in de laatste drie artikelen in dit boek. Het jaarboek besluit met een uitgebreide opgave van gebeurtenissen in de homobeweging in Nederland en Vlaanderen, van de behandeling van homovraagstukken in het parlement, van literatuur en adressen.

PETER DROS

Homojaarboek 2 is uitgegeven door Van Genep, telt 320 blz. en kost f 32,50.

UITGAVEN

OVV 35 JAAR

Dit jaar bestaat het OVB (het Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties) 35 jaar. Na de Tweede Wereldoorlog verzetten een aantal leden van de EVC (de Eenheids Vakcentrale) zich tegen het gewroet van CPN-leiders, die de EVC trachtten te misbruiken voor hun politieke doeleinden. Op 15 maart 1948 ontvingen een aantal Rotterdamse bestuurders van de EVC een brief van de landelijke leiding van die vakbond waarin hen werd meegedeeld dat zij geschorst waren. Tien dagen later kwamen de EVC-leden in Rotterdam massaal bijeen en besloten, met maar twee stemmen tegen, zich achter de af-

delingsbestuurders op te stellen en zich van de EVC af te scheiden: op 1 april 1948 was de oprichting van het OVB een feit.

Ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van het OVB heeft deze bond een brochure uitgegeven waarin de oprichting in '48 wordt herdacht. In deze brochure een keuze uit de artikelen die in de loop van de afgelopen jaren verschenen in het tijdschrift van het OVB, 'Nieuwe Strijd'.

De brochure kost f 1,50 en is te bestellen bij het landelijk sekretariaat OVB, Mathenesserlaan 385, 3023 GD Rotterdam, tel.: (010) 77 56 09.

ANTI-FASCISTISCH TIJDSCHRIFT

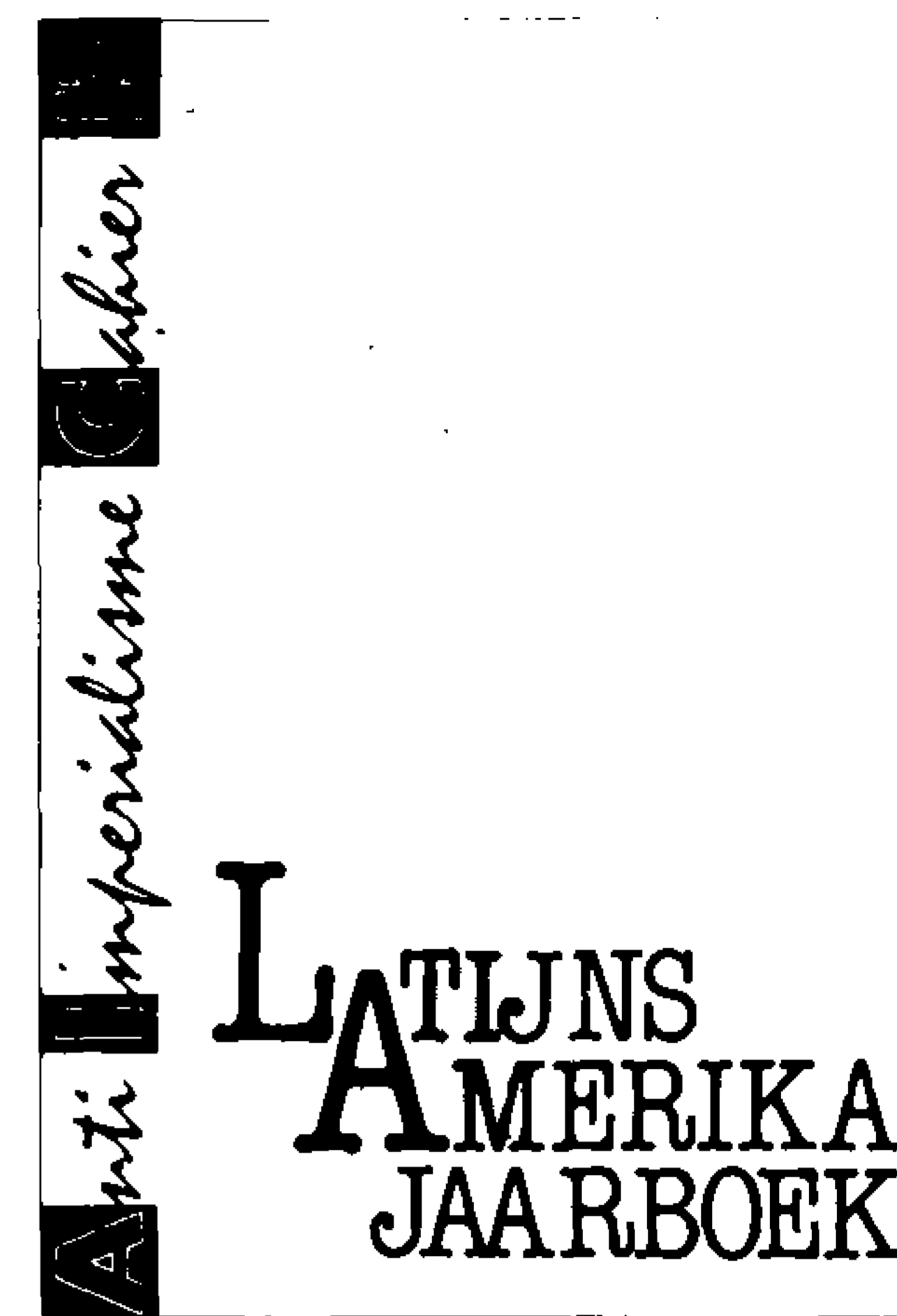
Precies op 4 mei j.l. werd AFdruk, nieuwsbrief van anti-fascismegroepen gelanceerd. Naar aanleiding van de reacties die indertijd kwamen op een proefnummer van deze nieuwsbrief is nu besloten met dit tijdschrift te starten.

In de redactionele inleiding bij het eerste nummer wordt gesteld dat al datgene wat de verschillende komitees ervaren met en ondernemen tegen onderdrukking, diskriminatie, intimidatie, fascisme, racisme, anti-semitisme, seksisme, homohaar en dergelijke aan de orde moet komen in 'AFdruk', om het op die manier bekend te maken bij de mensen die actief zijn in de diverse anti-fascistische komitees (zo'n 92 op dit moment).

In het eerste nummer o.a. een interview met Hans Wolters (sekretaris van de PvdA-kommissie 'racisme'); een bespreking van de tijdschriften van de OSL-stichtingen, de Centruumpartij en de NVU; en een artikel over vrouwen in anti-fascistische strijd. Losse nummers van AFdruk kosten f 2,50 per stuk (te

Pas verschenen

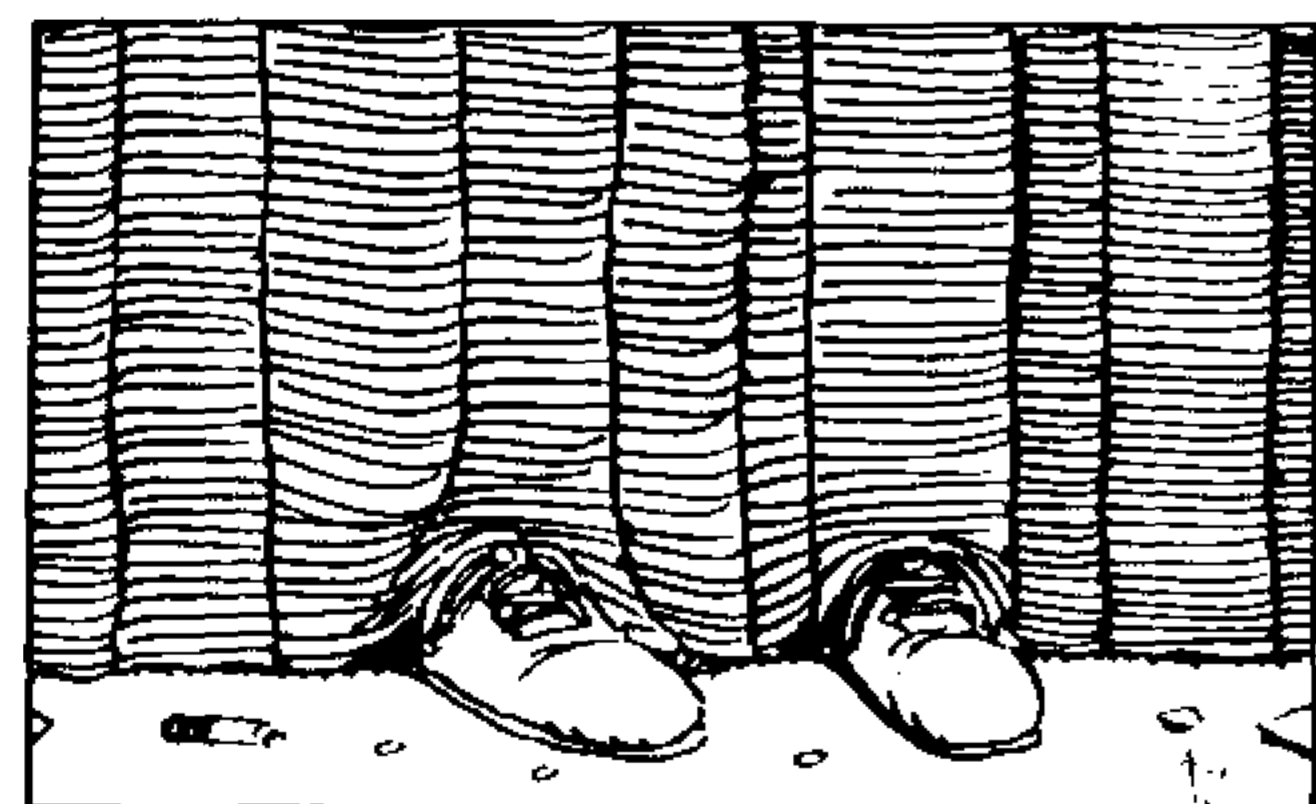
Anti-Imperialisme Cahier nr. 13

Samengesteld i.s.m. de redactie van Alerta. Het bevat 3 overzichtsartikelen (schuldenproblematiek, interventiepolitiek van de VS, links in Latijns Amerika); de thema's Nederland en Latijns Amerika, en Israel, Midden Oosten en Latijns Amerika; en korte landenstudies. f 15,-; 232 blz., gebonden, kaartjes, illustraties. Te bestellen door overmaking van f 15,- + f 4,50 verzendkosten op giro 3998936 tnv Redactie A.I.-Cahiers te Nijmegen.

koop in de betere boekhandel), een abonnement voor vijf nummers kost minimaal f 12,50.

Het eerste nummer of een abonnement is te bestellen bij: AFdruk, p/a Anti-fascisme Comité, Grimburgwal 10 gebouw 5, 1012 GA Amsterdam. Financiële ondersteuning kan gestort worden op postgiro 3196021 t.n.v. D. de Hoog/Amsterdam.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Van den Broek, minister van buitenlandse zaken, wil toch naar El Salvador. Met de zegen van de regeringsfrakties CDA en VVD. Een spoeddebat in de Kamer, door de oppositie verlangd, kon hem er niet vanaf brengen. Ook aan een moorddadig regiem zijn kritische vragen te stellen. Hij wil dus gaan. De minister van buitenlandse zaken van El Salvador is er niet. Die zit in een ander land over vrede en beëindiging van de burgeroorlog te onderhandelen. Dag en nacht. Per slot is hij daarvoor door de Amerikanen ingehuurd. Geen ramp, want er lopen wel andere ministers in El Salvador rond, die best met Broek een lekker bakje Salvadoriaanse koffie willen

drinken en een babbel willen maken.

Dat gaat zo. "We zijn er om informatie te geven. U merkt het verschil met vroeger; onder "het vorige schema" zou zo iets niet mogelijk geweest zijn".

"Over welk schema hebt u het?" vraagt Broek.

"Het vroegere schema was verantwoordelijk voor onderdrukking en een klimaat van vrees. Het tegenwoordige schema zoekt niet naar militaire, maar naar politieke oplossingen."

"Waar zijn de honderden verdwenen personen in uw land?" vraagt Broek verder.

"Daarvoor moet u wezen bij de speciale kommissie, die de opdracht heeft die zaak tot op de bodem uit te zoeken", antwoordt de Salvadoriaanse minister openhartig. "Worden familieleden van gefolterde en vermiste personen schadeloos gesteld?"

"Het ligt niet binnen mijn competentie daarover uitsluitel te geven. U weet: de kommissie gaat daarover..."

"Wat denkt u van uw tegenstanders?" vraagt Broek dapper verder.

"We moeten allemaal op een redelijke en verstandige wijze met

elkaar samenwerken aan de opbouw van ons land. Destrukatie, geweld en intimidatie helpen ons niet verder. Het gaat om een gezonde, positieve instelling tegenover de problemen." Zo ging het gesprek nog een goed uur verder. Kritische vragen. Vriendelijke antwoorden. De Salvadoriaanse minister was werkelijk echt vriendelijk. Je kon je heel goed voorstellen, hoe hij glimlachend boeren had gefolterd en arbeiders had laten doodschieten. Zijn gezicht bleef één grote glimlach (zo'n Amerikaanse), die zich over de breedte van zijn gelaat uitbreidde, zoals de zon de horizon vult.

Ik, Chris Huinder, heb dit gesprek niet verzonnen. Het is de letterlijke weergave van het gesprek en het commentaar erop, dat Koos Koster twee jaar voor hij en de drie andere journalisten vermoord werden, in El Salvador met de minister van defensie optekende. Koos Koster is dood. Vóór hem en ná hem tienduizenden Salvadorianen.

"Het waren toch maar hoerjongens, hoor, Broek. Wil je trouwens nog koffie?"

CHRIS HUINDER

Berlijn (West) lijkt de ideale toegangspoort tot West-Europa voor politieke asielzoekers uit alle windhoeken. Bij de duizenden, die op de uitslag van hun procedure zitten te wachten, hebben zich het afgelopen jaar 16.000 Palestijnen en Linkse Libanezen gevoegd, gevlucht voor de Israëliërs. Naast de officiële 16.000 zijn er nog de 'illegalen': de schattingen lopen uiteen van een paar honderd tot tienduizend. Van de 16.000 zijn er 6.000 statenloze Palestijnen. De rest is in het bezit van een Libanees paspoort. Ze kwamen (en komen) Berlijn binnen via het Oostberlijnse vliegveld Schönefeld. PLO-strijders mogen in het Oosten blijven, maar de rest wordt naar het Westen geloosd: aan de grensovergang Checkpoint Charly vindt geen kontrôle plaats op weg naar het 'Vrije Westen'. Van de Westberlijnse Sociale Dienst krijgen ze 1.65 DM zakgeld per dag en 270 DM voedselbonnen per maand: alleen in te wisselen bij de goedkope warenhuizen. Onderdak krijgen ze in oude gebouwen, waarvan de meesten door particulieren worden geëxploiteerd. Ze mogen West-Berlijn niet verlaten, mogen er niet werken en niet studeren. Het PLO-kantoor in Bonn heeft hen links laten liggen. Van de politieke partijen hebben alleen De Groenen zich hun lot aangetrokken. Voor de kleine alternatieve hulporganisatie is het vechten tegen de bierkaai. De meeste asielzoekers worden uitgewezen, alleen de statenloze Palestijnen kunnen nergens heen, geen land wil hen hebben. Velen werden weggelokt met mooie verhalen, maar later volgde de spijt: "Je kunt nog beter in Beiroet doodgaan, dan hier te leven."

PALESTIJNEN IN BERLIJN

Een navrant beeld: Palestijnse vluchtelingen bij 'de Muur', waartegen een aantal gedenkkruizen staan voor vluchtelingen uit de DDR die het niet haalden (foto boven). De voedselbonnen van 10 en 20 D-mark kunnen alleen bij de goedkope warenhuizen, als Woolworth, Aldi en Wertheim, worden ingeleverd: "Je krijgt haast nooit geld terug als je onder het bedrag op de bon hebt gekocht. Koop je boven de waarde van de bonnen, dan moet je je spullen terugbrengen naar de rekken. De mensen achter je in de rij bij de kassa, hoor je dan schelden. Door de bonnen ben je getekend als armlastig". (foto links).

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 11 8/6/1983 PRIJS f 1,50

KOMMENTAAR

Sociale zekerheid

Eind mei vroeg het kabinet advies aan de Sociaal-Economische Raad (SER) en de Emancipatie-Raad over een omvangrijk bezuinigingsprogramma op het terrein van de sociale zekerheid. De onderkant van de maatschappij moet in de komende jaren 6 miljard inleveren om de welvaartsstaat in afgeslankte vorm in stand te kunnen houden. Dat is althans de bedoeling.

Het kabinet wil de sociale uitkeringen met 2 procent per oktober verlagen. Het kabinet wil premie gaan heffen over de ziekten-gelden, daarmee het oude plan-Den Uyl uit voorjaar 1982 overnemend, waarbij tevens flink de premiedruk op de lonen verhoogd wordt. En ten derde, wil het kabinet de uitkeringen bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid flink verlagen en de uitkeringsduur ervan sterk bekorten. De laatste maatregel werd gepresenteerd als de langverwachte herziening van het sociale zekerheidsstelsel. Dat heeft nu de cirkusnaam van 'vangnet-systeem' gekregen: wie in deze maatschappij niet goed in het trapezewerk is, mag rondspartelen in het sociale vangnet. We kunnen ons natuurlijk afvragen: waar blijft de drastische verkorting van de arbeidstijd? Het heeft geen zin, want de uitkeringsgerechtigden worden gewoon gedupeerd wegens de her en der plaatsvindende verkorting van de arbeidstijd. Van het kabinet mag in geen geval een niet-werkende meer krijgen dan een werkende. Waar blijft de individualisering van de uitkeringen, kunnen we ons afvragen. Weliswaar komt er een individueel recht op een uitkering voor een werkloos geraakte gehuwde vrouw, die geen kostwinster is, in afgeslankte vorm uit te betalen natuurlijk, maar in het nieuwe systeem wordt structureel het element van gezinstoeslagen ingebouwd. Voor het kabinet blijft het gezin ook bij uitkeringsgerechtigden de hoeksteen van het geluk.

Zo heeft het ook geen zin ons af te vragen, of de koppeling tussen lonen en uitkeringen gehandhaafd blijft. Ofwel, of de maatschappij op basis van solidariteit tussen werkenden en niet-werkenden, arbeidsgeschikten en arbeidsongeschikten, tussen hogere inkomens-genieters en lage inkomens-ploeters ingericht wordt. Het kabinet zal steeds 'ja' zeggen en tegelijkertijd de vloer onder het sociale minimum weghalen. Je kunt gaan praten over koppeling op afstand, zoals het kabinet dat doet, maar dat is gebruik maken van een begrip, waarvan het wezenkenmerk de elasticiteit is: hoe ver is 'afstand'? Dat begrip is dus politieke nonsense. We kunnen ons veel meer afvragen bij dit kabinet, maar dat alles blijkt geen zin te hebben. Dat zit in de onneembaar geachte Haagse burcht niet de kapitalistische welvaartsstaat geleidelijk te dereguleren, maar fors te ontregelen. Omdat Lubbers in Latijns-Amerika was, mocht Van Aardenne als

minister-president ad interim 27 mei 's avonds voor de tv verklaren, dat we niet moeten zeuren. Het ging maar om 6 miljard op een totaal van 90 miljard van het hele sociale verzekeringsgebouw. Nu is bijna 7 procent daarop bezuinigen relatief veel, maar zeker rampzalig is het, als je eerst de hoekstenen weghaalt. Je bent dan welbewust bezig bij velen een arm uit te draaien. Naast het 'proletarisch winkelen' zijn we daarmee gekonfronteerd met een nieuw politiek verschijnsel: het grootburgerlijk stelen. Gaat het bij het eerste om dubbeltjes en kwartjes, bij het laatste gaat het om ettelijke miljarden.

CHRIS HUIJNDER

Medianota

Na een lang embryonaal stadium heeft minister Brinkman eindelijk het kind "gebaard" waar pers, politici, omroep en overheid vol ongeduld naar hebben uitgekeken: de medianota. Enkele maanden eerder heeft de VVD al een nieuwe bijdrage in de omroepstrijd geleverd met een eigen medianota als politiek schot voor de boeg van het CDA.

De VVD beschouwt de omroep als een technische instrument met goede kansen voor de ondernemers die de wensen van het publiek moet bevredigen. Het is ook met name deze partij die er wat al te gemakkelijk van uitgaat, dat door het vrije spel van vraag en aanbod in de media vanzelf een bevredigende situatie zal ontstaan. Met een 'air' alsof de liberalen bij uitstek begiftigd zijn met het gezond verstand en of zij de sleutelbewaarders zijn van zulke vage en ongrijpbare begrippen als "algemeenheid" en "neutraliteit" probeert de jonge heer Nijpels zich een positie op te bouwen die buiten de werkelijkheid ligt. Maar er speelt nog iets heel anders. In het regeerakkoord tussen CDA en VVD werd – onder enthousiast applaus van alle omroepen – aangekondigd dat de rol van de NOS moet worden teruggedrongen. Als echter vervolgens minister Brinkman logischerwijs eist, dat alle omroepen hun door de wet voorgeschreven taak dan ook naar behoren en dus met een breed programmapakket gaan uitvoeren dan zijn de jammerklachten van AVRO, TROS en Veronica niet van de lucht. Als deze zogenaamde publieksgerichte omroepen zouden weigeren voor zichzelf een bepaalde kulturele of geestelijke stroming te klaimen, dan krijgen ze er voor de vorm eentje opgeplakt waar ze het nog van harte mee eens zullen zijn. De duidelijkheid zou er mee gediend zijn als zij hun liberale identiteit niet steeds zouden proberen te verstoppen achter het predikaat onafhankelijk. Maar minister

Brinkman schept ongekennde mogelijkheden, want naast de psalmzangers van de EO, de socialisten van de VARA, de roomsen van de KRO en de protestanten van de NCRV worden de jongeren van Veronica als nieuwe maatschappelijke stroming gezien. Als leeftijd al een criterium voor een maatschappelijke stroming kan zijn dan moeten we er voor waken, dat deze "stromingen" niet worden weggedrukt door economische grootmachten. Sleutelwoord in alle discussies, nota's en adviezen is immers de kommercie. In de medianota wordt al aan de verlangens van het bedrijfsleven tegemoet gekomen, want de minister staat op het standpunt, dat de omroep zich niet mag bezig houden met individuele abonnee-televisie, wel met de kollektieve vorm maar zij krijgt hierbij niet het alleenrecht. De vier bedrijfs-sektoren (de pers, edukatieve instellingen, de audio-visuele sektor en het film- en bioskoopbedrijf) zijn het omroepbestel dus binnen geglijpt. Voorgesteld wordt een aantal experimenten toe te staan met abonnee-televisie, ook wat betreft het toepassen van de satelliet als aanvoerweg zodat een programma dus landelijk kan worden aangeboden. Wanneer de regering politieke konsekwenties verbindt aan Brinkmans medianota en ze omzet in beleidsdaden levert dat een ernstige bedreiging op voor het huidige bestel en de pers. Deze media zijn immers in belangrijke mate afhankelijk van reclame-inkomsten. Wegvloeiing van reclamegelden naar satellieten en lokale televisie en eventueel abonnee-televisie zal de financiering van omroep en pers stevig onder druk zetten.

Het komt er dus op neer, dat de kijker meer geld gaat betalen om de pluriformiteit van het bestel in stand te houden, terwijl de adverteerders en partikuliere omroepbedrijven (grote uitgeverijen, videobedrijven, kapitaalkrachtige combinaties en producenten van elektronische apparatuur) nog meer geld uit hun zakken gaan kloppen om vette winsten te kunnen maken. De voorbeelden hiervan heb ik in de Verenigde Staten kunnen waarnemen waar een tweetal bedrijven (Home Box Office en Showtime/Tho Movie) de dienst uitmaken. De winsten van honderden miljoenen gulden (!) verdwijnen naar de eigenaars/moedermaatschappijen: Time, Gulf & Western, American Expres, Warner Inc. en MCA. Het spreekt voor zich, dat Nederlandse bedrijven als VNU, Vroom & Dreesman, Elsevier/NDU en Deltakabel de tot nu toe gedane investeringen in deze richting uiteraard alleen maar gedaan hebben om er forse winsten mee te maken. Zo werkt de marktsektor en niet anders. Ook in omroepeland.

PETER DROS

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

INHOUD

OOST-TIMOR akties op komst	pag. 3
FEMINISME EN SOCIALISME terugblik van binnenuit	pag. 4
GEHANDIKAPTEN weg met de standaardmens	pag. 6
VROUWENVAKBOND recht op arbeid	pag. 7
KLEIN LINKSE SAMENWERKING	pag. 8
ENERGIEBELEID een praatshow	pag. 10
POLITIE SPIJKENISSE	pag. 11
GEEN RAKETTEN in De Peel	pag. 13
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN maar ...	pag. 15
BRIEVEN UIT NICARAGUA	pag. 16

Op 14 juni is de redactie van 19.00 tot 20.00 uur (voorafgaande aan de redactievergadering) bereikbaar op tel.: (020) 267374.

foto voorpagina: Bram den Hollander

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Peter Dros, Chris
Huijnder, Titia van Leeuwen, Alice
Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontract mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

AKTIES OP KOMST

Na twee jaar zijn de kontakten met de bevrijdingsbeweging van Oost-Timor, FRETILIN, hersteld. Volgens de laatste informatie lijkt het FRETILIN nog sterker dan vroeger te zijn. In New York bij de Verenigde Naties en in Lissabon is er sprake van spoedige kontakten tussen Portugal en Indonesië over de toekomst van Oost-Timor. Australië heeft zijn opvattingen over Oost-Timor drastisch gewijzigd. Europese solidariteitsgroepen waren begin april in Lissabon bijeen om voor het komende jaar hun akties inzake Oost-Timor te plannen. *Chris Huinder* was er namens de Tweede Kamerfractie van de PSP bij. Hij bericht voor *Bevrijding* over de nieuwste ontwikkelingen rond Oost-Timor.

Ruim zeven jaar nu wordt Oost-Timor door Indonesië bezet. Vlak na de uitroeping van de onafhankelijkheid door het FRETILIN vielen de Indonesische militairen het eiland aan. Daarvoor had Portugal als koloniale machthebber overhaast het eiland verlaten. De April-revolutie thuis eiste alle aandacht op voor de binnenlandse politieke situatie en de positie van de grote Afrikaanse koloniën, zoals Angola en Moçambique. Het FRETILIN bond in zijn eentje de strijd aan tegen de Indonesische militaire overmacht. De eerste jaren met redelijk succes. In 1978 en in 1979 kreeg het door grote Indonesische uitroeiingskampagnes zware klappen te verduren. De onderlinge kontakten tussen de guerilla-groepen vielen weg. Ook kon men niet meer met de FRETILIN-vertegenwoordigers in het buitenland contact opnemen. Niettemin slaagde het FRETILIN na enkele jaren overleven in de bergen erin zijn groepen te herordenen en uit te breiden. Eind 1981 werd zelfs het contact met het buitenland hersteld. Zestig pagina's documenten, waarvan vele gekodeerd, kwamen naar buiten. Enkele ervan zijn gericht aan de Verenigde Naties. Men vraagt erin om een bemiddelende rol. Uit de militaire documenten blijkt, dat er overal op het eiland weer wordt gevochten, onder leiding van Sha Na Na, de strijdnaam van José Alexandro Gusmão. Het FRETILIN bevindt zich nu volgens eigen opvattingen in de fase van de 'strategische tegenaanval'. Dat betekent, dat men van kleine guerilla-akties is overgegaan op grotere aanvallen, waarbij bevrijd gebied permanent in eigen handen gehouden wordt. Het FRETILIN zal spoedig in eigen officieel bulletin de naar buiten gesmokkelde documenten publiceren. Dat zijn verheugende feiten. Nog steeds wordt de bevolking van Oost-Timor, van wie er al meer dan 200.000 na de Indonesische invasie omgekomen zijn, door de Indonesiërs gekoeieneerd. Een deel van de bevolking woont in bewaakte kampongs, en er heerst hongersnood. De bezettingspolitiek is bruut en meedogenloos. Meer dan 10.000 Timorezen hebben te kennen gegeven, dat ze wegwillen. Naar Portugal of naar Australië, waar al meer dan 7000 Timorezen, vaak familieleden, wonen.

Het verzet van het FRETILIN geeft aan, dat Indonesië niet in staat is de

guerilla definitief de nek om te draaien. Ook geeft de voortzetting van de guerilla aan, dat men op steun en sympathie van de plaatselijke bevolking kan rekenen, die niet voor de Indonesische knoet lijkt te willen buigen. Zo vernam ik, dat boeren van het eiland Bali, die door de Indonesische overheid naar Oost-Timor gestuurd worden om de plaatselijke bevolking het 'cash crop system' te leren, vrouwen en kinderen maar thuislaten, daar de plaatselijke bevolking hen als Indonesiërs zeer vijandig gezind is.

Sparring-partner

Binnen de Indonesische militaire leiding schijnt verdeeldheid te bestaan over de manier, waarop met de Oost-Timorese bevolking omgesprongen moet worden. Een groep militairen is voor het opzetten van pro-Indonesische marionetten-groeperingen, met wie over de toe-

komst van het eiland *binnen* het Indonesische staatsbestel onderhandeld kan worden. Een andere groep militairen in Djakarta beschouwt het Oost-Timorese slagveld als een aardig militair oefenterrein, waarbij een enigszins actieve guerilla een uitdagende sparring-partner vormt. Deze laatste groep wil niets van onderhandelingen weten.

Noch de strijd van het FRETILIN, noch de steun van de plaatselijke bevolking, noch de verdeeldheid binnen het Indonesische regiem vormen voldoende elementen voor een spoedige onafhankelijkheid van Oost-Timor. Daarvoor is het eiland te klein en te makkelijk af te sluiten, en is zijn politiek-strategische ligging langs een belangrijke militaire waterweg te belangrijk. Op internationaal nivo zal er het een en ander moeten gebeuren om de onafhankelijkheid van Oost-Timor mee te helpen verwerkelijken.

Portugal en Australië

Portugal, de vroegere koloniale machthebber van Oost-Timor, is al ruim een jaar actief met diplomatieke lobby's ten gunste van onafhankelijkheid van Oost-Timor (zie *Bevrijding* nr. 19, 30 okt. '82). Door dat diplomatieke weerwerk tegen de Indonesische aanspraken op het eiland staat Oost-Timor nog steeds op de agenda van de dekolonisatiecommissie van de Verenigde Naties. Het betekent, dat in oktober/november Oost-Timor weer in de VN aan de orde

zal komen, iets wat Indonesië steeds een gruwel is.

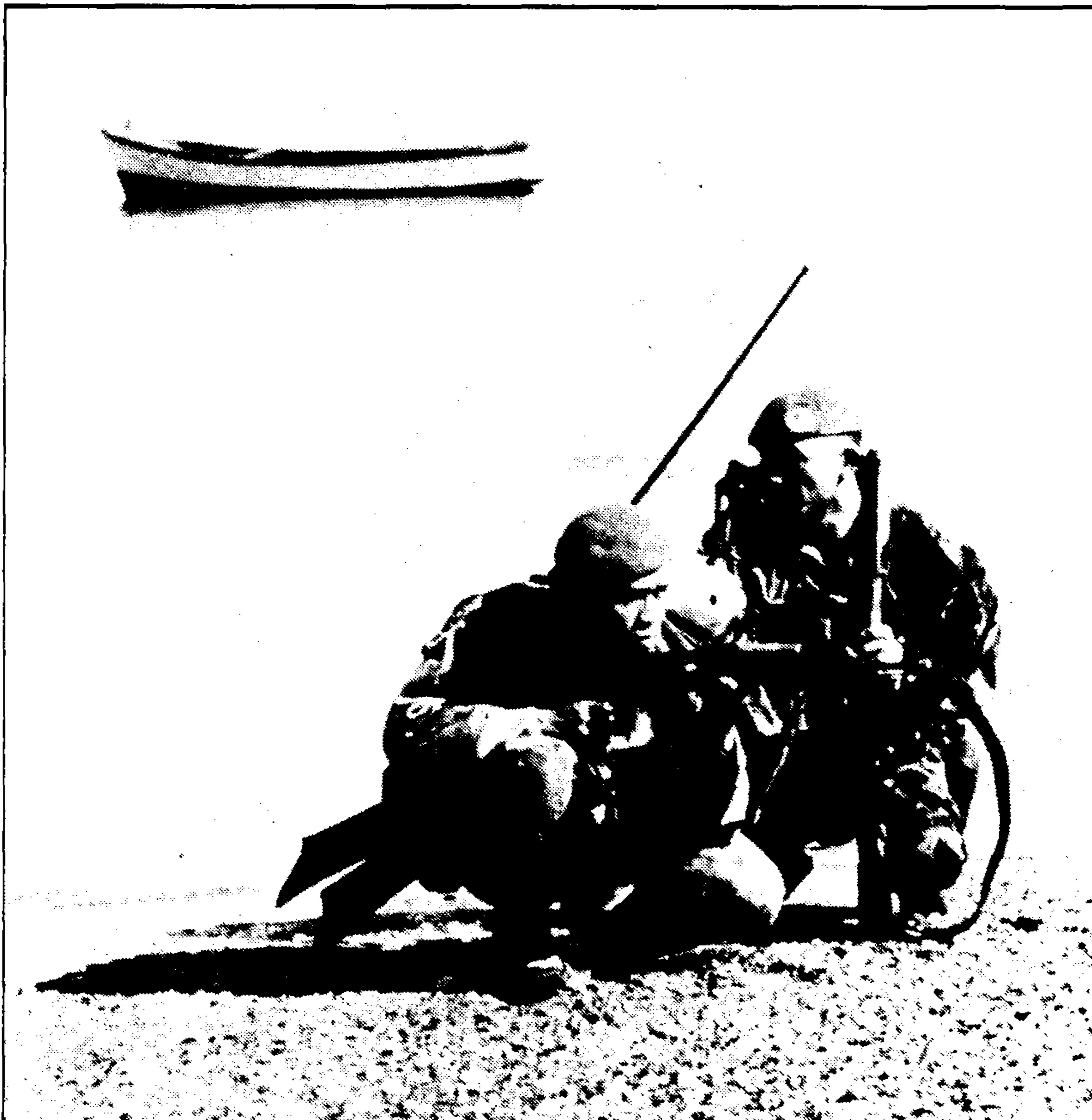
Portugal heeft onlangs steun gekregen van Australië. Sinds drie maanden zetelt daar een sociaal-democratische regering, die inzake Oost-Timor een sterke anti-Indonesische houding inneemt. De Australische minister van buitenlandse zaken, begin april in Djakarta, nam tegenover de Indonesische generaals geen blad voor de mond, toen hij zei, dat hij de opvatting van Indonesië over Oost-Timor niet deelde. Hij verlangde, dat Australische journalisten weer spoedig het eiland mochten bezoeken. Indonesië, zeer gekant tegen negatieve berichten over Oost-Timor in de wereldpers, zal dat niet gemakkelijk toestaan.

De veranderde opvatting van de Australische sociaal-demokratie, die enkele jaren geleden de Indonesische annexatiepolitiek zowat openlijk toejuichte en steunde, is onder konstante druk van Oost-Timor-groepen tot stand gekomen. Die druk leidde ertoe, dat half april vorig jaar het kongres van de Australian Labour Party (ALP) een resolutie aannam, waarbij die annexatiepolitiek veroordeeld werd en alle economische en militaire steun aan Indonesië ontzegd werd, zolang de bezetting van het eiland voortduurt. Nu heeft Australië nogal nauwe economische banden met Indonesië en nu hebben sociaal-demokraten in de regering vaak anders gehandeld dan sociaal-demokraten in de oppositie, dus de kans is niet groot, dat dit anti-Indonesië-beleid van de ALP-regering lang zal aanhouden. Maar niettemin kan deze huidige Australische opvatting in het komende VN-debat over Oost-Timor een belangrijke stimulans voor andere landen in de regio zijn om hun pro-Indonesië politiek te matigen of zelfs op te geven.

Praten voor de vaak

De secretaris-generaal van de Verenigde Naties heeft in november vorig jaar bij het laatste Oost-Timor-debat de opdracht gekregen zich actief als bemiddelaar tussen Portugal en Indonesië op te stellen. Begin april was Perez de Cuellar in Lissabon, waarbij hij uitgebreide gesprekken voerde met Portugese regerings-leiders. Hij verklaarde toen, dat Indonesië bereid was te praten. Manuel Tilman, de voorzitter van de parlementaire commissie inzake Oost-Timor, zei later, dat kontakten met Indonesië binnen twee maanden te verwachten zouden zijn.

In dit diplomatieke spel lijkt het me belangrijk in de gaten te houden, dat Indonesië altijd wel gezegd heeft bereid te zijn om te praten. Die bereidwilligheid bleek dan stevast enkele maanden voor de VN-debatten over Oost-Timor. Na zo'n debat deden de Indonesiërs weer voor een jaar het zwijgen ertoe. Voor

Indonesische militairen op Oost-Timor in augustus '75

OOST TIMOR

vervolg van pagina 3

de Nederlandse regeringen, Van der Stoel inclusief, vormde deze tactische Indonesische bereidwilligheid steeds een reden zich niet actief voor een diplomatieke oplossing van het Oost-Timor-drama in te zetten.

Breek me de bek niet open

Zo gauw ik, in verband met Oost-Timor, het over Nederland heb, heb ik de neiging om te zeggen: "breek me de bek niet open". De Nederlandse houding wordt sinds de Indonesische bezetting van Oost-Timor gekenmerkt door een systematische politiek van afwachten en niet doen. Een paar miljoen voor humanitaire hulp kan er nog net af, maar dat is dan ook alles.

Nederland verkeert vanwege zijn oude historische, koloniale banden met Indonesië in een uitstekende positie om tussen Portugal en Indonesië te bemiddelen. Het heeft dat tot nu toe niet willen doen. Zelfs de behartiging van de belangen van Portugal in Djakarta, lijkt weinig om het lijf te hebben. Portugal heeft in 1975 na de Indonesische bezetting om die behartiging gevraagd, omdat het zelf de diplomatieke banden met Indonesië verbroken had. Zo vroeg vorig jaar Portugal aan Nederland om de afgifte van 3000 Portugese paspoorten door de Nederlandse ambassade te Djakarta. Nog maar enkele tientallen zijn er afgegeven. Portugees spreken ze op de Nederlandse ambassade niet, zodat de Oost-Timorese vluchtelingen zich in het bahassa moeten uiten, de taal van hun onderdrukkers. Een Oost-Timorese vluchteling klaagde zelfs, dat de Nederlandse ambassade de Indonesische autoriteiten van de paspoort-aanvragen door vluchtelingen op de hoogte stelt. Dat zou ongehoord schandelijk zijn, indien het waar is, want dat zet de deur voor represaillemaatregelen tegen die vluchtelingen of hun familieleden wagenwijd open. Fred van der Spek heeft daar ondertussen kamervragen over gesteld. Het is geen wonder, dat men in kringen van de Portugese regering en het Portugese parlement erover praat een Portugese of een Portugees-sprekende ambtenaar op de Nederlandse ambassade te Djakarta te plaatsen of een ander land de behartiging van de Portugese belangen te laten verzorgen.

Kritiek op dat vluchtelingen- en paspoortenbeleid wordt door de Nederlandse regering met een schouderophalen afgedaan. "Waar bemoeit die Van der Spek zich mee," schijnt men daar te denken, als die weer met een nietszeggend antwoord afgescheept wordt. "Het is een zaak tussen Portugal en Nederland en daar moet het parlement zijn hoofd over houden."

Concert voor Oost-Timor

Op de solidariteitsbijeenkomst in Lissabon van solidariteitsgroepen uit Nederland, Frankrijk, Spanje, Engeland en Portugal zelf werden een stel praktische afspraken gemaakt. Zo werd besloten een handtekeningslijst op wereldschaal voor Oost-Timor te organiseren en twee bulletins over Oost-Timor en Indonesië uit te geven. Ook werd besloten 7 december, de dag van de Indonesische invasie, uit te roepen tot solidariteitsdag met het volk van Oost-Timor. In Lissabon zal er dan een 'concert voor Oost-Timor' plaatsvinden met artiesten en muziekgroepen uit verschillende landen. Vanuit Nederland zal waarschijnlijk een Molukse koorgroep aan het concert deelnemen.

De belangrijkste uitspraak op de bijeenkomst, waar twee leiders van het FRETILIN aanwezig waren, was wellicht, dat het FRETILIN bij de eventuele onderhandelingen tussen Indonesië en Portugal over Oost-Timor ten volle betrokken moest zijn. Het FRETILIN zelf heeft die positie ook opgeëist. Volgens het FRETILIN vertegenwoordigen noch Portugal, noch Indonesië het Oost-Timorese volk. Ook aanvaardt het FRETILIN 'geen koning Hoessein in de persoon van de Portugese president'. Het FRETILIN verwees daarbij naar de positie van de PLO in het Midden-Oosten en de rol van koning Hoessein als plaatsvervangende vertegenwoordiger van de PLO bij de onderhandelingen met Israël.

Bij het partijbestuur van de PSP is door ondergetekende een voorstel tot steun aan de geplande activiteiten van de solidariteitsgroepen ingediend.

CHRIS HUINDER

Op 13 en 14 juni vindt er in Den Haag weer een bijeenkomst van de IGGI plaats. Dat is een organisatie van een aantal westerse landen en bankinstellingen onder voorzitterschap van Nederland, die is opgericht om financiële steun aan Indonesië te verlenen. Op zo'n bijeenkomst van de IGGI staat de vraag of Indonesië op grond van de schending van de mensenrechten en haar Oost-Timor politiek wel in aanmerking komt voor die financiële steun niet ter discussie. De gezamenlijke Indonesië-groepen organiseren daarom op zaterdag 11 juni in Den Haag een informatiemiddag in De Witte Brug, Badhuisweg 251. Aanvang 13.30 uur. Sprekers: Ric van Vught (Brede Indonesië Beweging), Marta Meyer (Amnesty), Martinus Matulesy (FNV) en Carmel Budjardjo (Tapol).

KONGRES FEMINISME EN SOCIALISME

TERUGBLIK

Anderhalf jaar lang hebben een aantal mensen samen gewerkt aan de voorbereiding van het PSP-kongres over "Feminisme en Socialisme". In de publiciteit naar aanleiding van het kongres is deze groep mensen (al snel kreeg zij de naam "kongreskommissie") naar voren gekomen als was het een politieke eenheid. Niets is minder waar, maar dat is onvoldoende duidelijk geworden. Het is wellicht goed er hier (nog eens) op te wijzen dat de spreeksters en spreker, die op het kongres namens de kongreskommissie het woord voerden, dat deden namens een meerderheid van de commissie. Nu de kongreskommissie onlangs haar laatste bijeenkomst heeft gehad, kunnen haar leden weer meer naar voren komen met hun persoonlijke opvattingen. *Bert van Veldhuizen geeft een persoonlijke terugblik op de voorbereiding en het verloop van het kongres en op de reacties die rond het kongres zijn losgekomen.*

Het werken aan de voorbereiding van het kongres was soms leuk, soms ook heel vervelend. Met dat laatste beginnend: de continuïteit was soms ver te zoeken. Ook mijn betrokkenheid verschilde erg van periode tot periode. Vaak zag ik nogal op tegen de vergaderingen, die dan meevielen en waardoor ik gestimuleerd werd. De volgende vergadering (meestal een maand later) was dat gevoel weer zo goed als weggeëbd tussen de dagelijkse beslommeringen van werk, huishouden en vaderschap.

Als het waar is, dat je betrokkenheid óók bepaald wordt door de mate waarin je jezelf kunt herkennen in de werkwijze en denkrichting die gekozen wordt, dan had ik het waarschijnlijk nog gemakkelijk in vergelijking met enkele andere mannen uit de commissie. Leuk waren vooral de momenten waarop er met tweetallen gewerkt werd, bijvoorbeeld de vergadering dat we in tweetallen (mannen bij elkaar, vrouwen bij elkaar) hebben geprobeerd om uit te zoeken hoe wij zelf betrokken zijn bij vormen van mannelijke macht, of de keren dat er konsept teksten gemaakt moesten worden. Behalve leuk en stimulerend was de konfrontatie met de denkbeelden over het systeem van heteroseksualiteit ook verwarrend en een beetje bedreigend. Ik voel nog steeds een zekere gespletenheid als ik me realiseer hoe ver mijn manier van leven (waar ik me redelijk prettig bij voel) afligt van de opvattingen die ik daarover ontwikkel.

Meevaller

Na het kongres was ik opgelucht en blij. Blij omdat er in de partij meer waardering bleek te bestaan voor de resultaten van ons werk dan uit de reacties vooraf bleek. Niet de inhoudelijke meningsverschillen hadden me beducht gemaakt. Wèl het feit dat we door sommige mensen vooraf als domme meisjes en jongetjes in de hoek waren gezet. Ik voel me vernederd als ik te horen krijg dat mijn werk geen nivo, geen kwaliteit heeft en dat ik ideeën van an-

deren gebruik maar ze kennelijk niet heb begrepen. Dát was de teneur van de reacties van enkele Partijbestuursleden en bij sommige toelichtingen op amendementen. Deze reacties maakten me bang voor een onplezierige sfeer op het kongres. Blij en opgelucht was ik omdat ik het gevoel had dat er op het kongres redelijk inhoudelijk gepraat was. Verast was ik dan ook door de slotspeech van *Bram van der Lek*, die de gang van zaken op het kongres soms op een kruistocht tegen het Partijbestuur vond lijken. Geschokt was ik door latere brieven in het interne blad On(s) Genoegen en in dit blad, waarin zelfs gerept wordt van een sfeer die "agressiever (was) dan ooit". Het is logisch dat je gevoel over een kongres mede bepaald wordt door het aantal teleurstellingen dat je krijgt te verwerken. Toch vind ik het niet te verteren als mensen hun teleurstellingen uiten in een brief die kwa agressieve toonzetting zijn weerga niet kent: "demagogie, leugenachtige verhalen, stalinistische praktijken" zijn termen, die de inhoudelijke discussie niet veel verder helpen.

Het gevoel van teleurstelling op zichzelf kan ik wel meevoelen. Tijdens het kongres had ik ook nogal gemengde gevoelens over de ijzeren konsekventie waarmee de standpunten van de kongreskommissie werden gevolgd. Als Utrecht afgevaardigde heb ik me ook vaak machteloos gevoeld tegenover de preadviezen van het Partijbestuur. Afgevaardigden, waarmee ik over mijn gemengde gevoelens sprak, verzekerden mij steeds dat er geen sprake was van een automatisme "kongreskommissie vóór, wij óók", maar dat wat hun afdeling betreft amendementen wel degelijk heel serieus besproken waren. Toch wordt daarvan op een kongres weinig zichtbaar. Het is jammer dat we voor het kongres niet een vorm hebben kunnen vinden, die meer van de discussies in de afdelingen naar boven haalt en die het mogelijk maakt om op een kongres ook werkelijk verder te komen met de inhoudelijke discussie.

VAN BINNENUIT

Luiheid

Het kongres heeft in vergelijking met vorige kongressen betrekkelijk veel publiciteit gekregen.

In de *negatieve* reacties kan men een aantal punten herkennen. Zo wordt er nogal eens de indruk gewekt dat de commissie uit één persoon heeft bestaan. Een poging om de betekenis van het kongres te bagatelliseren? Een voorbeeld van journalistieke luiheid vind ik de pogingen om de inhoudelijke meningsverschillen terug te brengen tot tegenstellingen als jong tegenover oud, waarbij *jong* wordt gekoppeld aan ondoordacht, politiek naïef en *oud* aan wijs, politiek meer ervaren. Volgens mij (maar misschien heb ik niet goed opgelet) liepen de meningsverschillen bepaald niet langs die scheidslijnen. Maar (parlementaire) redacteuren worden blijkbaar door een thema als "Feminisme en Socialisme" niet gestimuleerd tot nadenken, studie, goed luisteren, onderzoek, maar slechts tot schertsschrijverij. Hoe anders zou het toch zijn als het thema "de sociaal economische politiek" of "de linkse strategie" was. Dat blijkt bijvoorbeeld als *Jan Donkers* in *HP* schrijft dat Bram van der Lek in zijn openingsrede had geprobeerd het kongres in het juiste kader te plaatsen door vrijwel uitsluitend over de economische crises en de kernraketten te spreken.

Het is altijd gemakkelijk om de tegenstelling jong-oud te gebruiken. Die tegenstelling is voldoende waarde-geladen om zonder zelf verder inhoudelijk uitspraken te doen toch een beeld te schetsen van het kongres als was het een speeltuin waar de jongeren van de PSP vrolijk mochten ronddartelen. Verder, dat is de boodschap, hoef je het niet serieus te nemen. Zelfs daar waar men poogt om wel op de inhoud in te gaan komt men (alweer) niet verder dan Jan Donkers, die vindt dat de aangenomen beleidsstellingen een toekomstbeeld oproepen dat er somber uitziet voor de monogame heterosexuele man. Zijn steen des aanstoots is vooral de positieve diskriminatie van vrouwen bij aanname en ontslag. Dat de toekomst voor vrouwen er nog nooit erg vrolijk en zeker niet erg gevarieerd heeft uitgezien, och... *De Groene* stuurde Angela Grooten, godsdienstpsychologe, naar ons kongres en zij bespeurde een hang naar religieuze moraal. Het is natuurlijk vooral je eigen blik die bepaalt wat je ziet! Toch is het triest dat een blad als *De Groene* niet toekomt aan de vraag wat de eeuwenoude onderdrukking van vrouwen zou moeten betekenen voor het handelen van een politieke partij, en wat in dat licht het kongres van de PSP waard is. *De Groene* levert wéér het bewijs niet serieus in de ontwikkelingen in de PSP geïnteresseerd te zijn.

Heilige huisjes

Toch is er ook kritiek die we serieus moeten nemen. Meermalen wordt de vraag opgeworpen "Waar bemoeit de PSP zich eigenlijk mee?". Jan Donkers stelt hem wel, maar alleen in retorische zin. Zijn antwoord is duidelijk: De PSP moet van de heilige huisjes afblijven. Gaby van de Mee gaat in *De Waarheid* ook op deze vraag in. Zij stelt dat de PSP terecht veel "van de analyses van de vrouwen- en homobeweging overnam, vanuit de overtuiging dat de wijze waarop mannen en vrouwen gekonditioneerd worden en van elkaar afhankelijk worden gemaakt, moet veranderen om tot een echte persoonlijke vrijheid te komen." Toch zijn we er onvoldoende in geslaagd om dat duidelijk te maken. Het ging ons erom te analyseren langs welke grote lijnen ons maatschappelijk stelsel georganiseerd is en welke mechanismen en machtsstructuren aan de verschillende posities van vrouwen en mannen ten grondslag liggen. Daarmee wilden we vanzelfsprekendheden ter discussie stellen en meer individuele keuzes mogelijk maken. Het gaat erom materieel en ideologisch de voorwaarden voor die individuele keuzes te bevechten.

Grootste gemene deler

Als je probeert de vrouwenonderdruk-

king op een zo breed mogelijk terrein te analyseren, is het haast onvermijdelijk dat je je allereerst richt op de grootste gemene delers. Maar als je bij je analyse het begrip "systeem van heteroseksualiteit" als instrument gebruikt, dan is het een grote nalatigheid als je niet nadrukkelijk in je analyses betreft wat het betekent dat er al eeuwenlang vrouwen en mannen zijn die dat systeem van heteroseksualiteit aan hun laars lappen: potten en flikkers. Dat is niet gebeurd en door de stellingen van de homogroepen slechts ten dele ondervangen. Met deze kritiek moet iets gedaan worden. Type-rend is dat ze niet van buiten, maar van binnen de PSP afkomstig is: van de beide Titia's in hun kolom in BEVRIJDING.

Positief was de berichtgeving van Gaby van de Mee in *De Waarheid*, positief ook de manier waarop de *Vara* het kongres oppakte. In 'Hoor Haar' had men een gesprek met twee afgevaardigden en twee leden van de kongrescommissie. Leuker nog was het idee om in het programma "de Stem des Volks" (vrijdags na het kongres) het publiek te laten reageren op de stelling over positieve diskriminatie. Zo gaat de discussie ook buiten de PSP door.

Tot slot is er nog één ding opvallend: in vrijwel geen enkele perspublicatie wordt aandacht besteed aan de stellin-

gen over de organisatie van de PSP. Waren de journalisten al naar huis toe, toen die besproken werden? Welnee, maar als je eerst beschreven hebt hoe dogmatisch en autoritair de PSP mensen tot een andere manier van leven wil dwingen, komt het niet zo goed uit ons ook nog te beschrijven dat de PSP wel degelijk bij zichzelf begint (hoe moeilijk dat ook gaat).

BERT VAN VELDHUIZEN
(met dank aan Pieterrol)

foto: Gerlo Beernink

Weg met de standaardmens

De overheid zegt de gelijkwaardigheid van de gehandicapten te erkennen, maar het beleid werkt de laatste tijd zelfs in omgekeerde richting. Ook veel maatschappelijke organisaties zeggen voor de belangen van de gehandicapten op te komen, maar in de praktijk blijkt daar weinig van. Tot nu toe is de PSP daar eveneens nauwelijks voor opgekomen. Daarom hebben een aantal mensen uit deze partij de Werkgroep Gehandicaptenbeleid opgericht. Het doel van deze Werkgroep is het gehandicaptenbeleid te integreren in zoveel mogelijk beleidsterreinen. Voorlopig heeft de PSP kennelijk nog een speciale werkgroep nodig om deze problematiek in de partij aan te zwengelen. In dit artikel legt de Werkgroep zelf uit wat zij wil en wat zij doet.

De werkgroep Gehandicaptenbeleid PSP bestaat sinds maart 1982. Het afgelopen jaar heeft voor de werkgroep in het teken gestaan van 'het vervoer'. Het openbaar vervoer blijkt namelijk ten onrechte *openbaar* te heten. Niet iedereen kan er gebruik van maken. Iemand in een rolstoel, bijvoorbeeld, komt geen tram of bus in. En aan het reizen per trein kleven ook bezwaren. Zo moet 24 uur van te voren de gehele reis worden geregeld met de NS. Ook voor blinden, slechthorenden, doven en slechthorenden levert het openbaar vervoer grote problemen op. Gebruik kunnen maken van openbaar vervoer is erg belangrijk voor het meedoen in een samenleving. Het is de verbinding tussen huis en werk, werk en ontspanning, enzovoorts. Je bent sociaal gehandikt, als je daar niet aan kunt deelnemen.

Veel aanpassingen zijn technisch mogelijk in het openbaar vervoer, en vaak ook heel betaalbaar. Maar er gebeurt verschrikkelijk weinig. De mogelijkheid om te gaan en te staan waar men wil zou voor iedereen gelijk moeten zijn, gehandikt of niet. Dat vindt bijna iedereen. Veel discussie leverde binnen de werkgroep de stelling op dat iedere aanpassing die technisch mogelijk is ook uitgevoerd en door de gemeenschap betaald moet worden. Dit zou een radicale herinrichting van de maatschappij inhouden, die ook erg veel zou gaan kosten. Belangrijke konklusie was, dat achteraf aanpassen vaak veel meer geld kost, dan gelijk bij nieuwbouw toegankelijk maken. Met heel weinig extra geld kan heel veel van het begin af aan aangepast gebouwd/ingericht/aangelegd worden. Dit vereist dat van het begin af aan ook rekening gehouden wordt met de verschillende handicaps die gebruikers kunnen hebben. Overleg met gehandikte gebruikers is daarbij essentieel.

Een apart systeem van openbaar vervoer speciaal voor gehandicapten werd door de werkgroep niet als ideaal gezien, omdat dit de gehandicapten in een uitzonderingspositie brengt. Uiteindelijk moeten we toe naar een aanpassing van het bestaande openbaar vervoer, waardoor een begin gemaakt kan worden met het doorbreken van de

scheiding gehandicapten en niet-gehandicapten.

Ook voor bejaarden, mensen met kinderwagens, mensen met een tijdelijke handicap, met bagage enzovoorts zou het openbaar vervoer beter bruikbaar worden. We moeten ophouden met de maatschappij in te richten voor een gemiddelde, niet bestaande, 'normale' mens. De werkgroep heeft, ter afronding van het thema vervoer, een landelijke discussiedag gehouden waarop de bovengenoemde problemen uitvoerig aan de orde kwamen.

Overige beleidsterreinen

Helaas liggen er nog veel meer probleemvelden. Want op vrijwel alle gebieden van de samenleving legt het huidige, kapitalistische systeem de gehandikte beperkingen op. Dit geldt zowel voor geestelijk, als lichamelijk gehandicapten.

Grote problemen liggen er ook op het terrein van de huisvesting, toegankelijkheid van gebouwen en voorzieningen, inkomenspositie, democratisering van 'zorg'-instellingen, werkgelegenheid, welzijnsvoorzieningen, onderwijs, gezondheidszorg, ruimtelijke ordening, justitie. De verzorgingsstaat heeft wel een deel van de verzorgingsbehoefte onttrokken aan de liefdadigheidssfeer

en deze gebracht in de rechtssteer. Maar dat geldt slechts voor een deel van de normale menselijke basisbehoeften. Voor een ander deel schijnen rechten — die wel gelden voor niet-gehandicapten — niet meer te gelden als je gehandikt bent: De openbaarheid van vergaderingen schijnt niet te gelden voor rolstoelers die een vergadering willen bijwonen. Het recht op informatie schijnt niet te gelden voor blinden en slechthorenden met betrekking tot gedrukte en geschreven informatie. Ook aan een ringleiding voor slechthorenden wordt meestal niet gedacht. Het recht op meeprenen geldt niet voor zwaar-spastische mensen, wanneer men niet de tijd neemt om naar hen te luisteren. Het recht op betaalde, zinvolle arbeid geldt niet voor hen die in deze prestatie maatschappij niet aan een bepaalde prestatie voldoen. Gehandicapten vormen een vergeten minderheidsgroep.

PSP-beleid

De PSP-werkgroep wil duidelijke eisen formuleren en die vertalen in standpunten die verder gaan dan incidentele oplossingen. De PSP gaat uit van gelijkwaardige mensen die gelijke kansen en mogelijkheden moeten hebben, en op een gelijkwaardige manier moeten kunnen meedoen in de samenleving. Het PSP-beleid op alle beleidsterreinen moet erop gericht zijn dit waar te maken, óók voor gehandicapten; in maatschappij en in de PSP.

Een maatschappijverandering is noodzakelijk. Het profijtbeginsel — het systeem dat wie iets gebruikt, dat ook zelf moet betalen — deugt niet. Wie meer voorzieningen nodig heeft om gelijkwaardig te kunnen functioneren, moet daarvoor niet extra hoeven betalen. Het profijtbeginsel moet worden vervangen door het solidariteitsbeginsel: het systeem dat ieder naar vermogen bijdraagt aan alles wat nuttig en nodig is. De

prestatiegerichtheid komt het duidelijkst tot uiting in de koppeling van loon aan prestatie. Maar ook in de sport, de cultuur en de politiek moet de prestatiegerichtheid worden doorbroken.

Standaardisatie gericht op de gemiddelde, zogenaamde 'standaardmens', en het streven te voldoen aan heersende ideaalbeelden zullen plaats moeten maken voor het streven naar variatie, en voor waardering voor het karakteristieke, het eigene, met akseptatie van de voor- en nadelen daarvan. De strijd van gehandicapten voor deze maatschappijveranderingen past in het streven van de PSP, en is daar een bijdrage aan.

Een gemiste kans

Maar het is ook meer dan dat. Daarin lijkt het op andere emancipatiebewegingen, zoals van vrouwen en homo's. Daarom is het niet onmogelijk dat de PSP-werkgroep Gehandicaptenbeleid zal toewerken naar het verkrijgen van een status, vergelijkbaar met die van de PSP-vrouwen en -homo's. Om de PSP te kunnen stimuleren en te sturen in de gewenste richting en tegelijk contacten naar gehandicapten en hun organisaties te kunnen leggen, is een zekere mate van autonomie gewenst. Daarnaast kunnen dan relaties met allerlei partijorganen en verschillende partijniveau's geregeld worden. Wellicht wordt het dan ook vanzelfsprekender dat konsept-PSP-programma's en -brochures getoetst worden aan de mate van ondersteuning van de gehandicaptenstrijd. De pas uitgekomen, herziene brochure over Openbaar Vervoer is in dat opzicht waarschijnlijk een gemiste kans. Dat er nu gewerkt gaat worden aan het verder toegankelijk maken van PSP-dokumentatie voor blinden en slechthorenden belooft beter nieuws voor de toekomst.

Aktie

Gehandicapten komen steeds meer in actie. Bijvoorbeeld op 19 februari jongstleden naar aanleiding van de verbouwing van het Centraal Station in Amsterdam. Deze actie werd gehouden omdat daar bij de verbouwing geen rekening wordt gehouden met noodzakelijke aanpassingen voor rolstoelers, blinden, slechthorenden, doven en slechthorenden en overleg daarover onmogelijk bleek. Deze actie was georganiseerd door de Nederlandse Vereniging van Blinden en Slechthorenden en de Stichting Gehandicapten Overleg A'dam. Akties van gehandicapten die passen in de PSP-visie verdienen ondersteuning op grote schaal. Bovengenoemde actie kreeg de enthousiaste steun van de PSP op alle niveau's. Zowel de werkgroep, als het partijbestuur, als de gemeenteraads- en Kamerfractie betuigden ter

Gehandicapten-manifestatie op 28 mei in Den Haag

foto: Bram de Hollander

vervolg op pagina 7

VROUWENVAKBOND

RECHT OP ARBEID

De zelfstandige Vrouwenvakbond is bedoeld voor (betaald en onbetaald) werkende vrouwen en meiden — dus eigenlijk voor *alle* vrouwen en meiden. De akties en activiteiten van de Vrouwenvakbond zijn in eerste instantie gericht op een herverdeling van alle betaalde en onbetaalde arbeid, wat een herverdeling van inkomen met zich mee zal brengen. In het eerste jaar van het bestaan van de Vrouwenvakbond zijn we heel wat keren de straat op gegaan: de 'Miss Minima-express', het *uitlogeren bij politici* tegen het kostwinnersbeginsel, het organiseren — samen met meiden — van een kledingruilbeurs bij de sociale dienst. In samenwerking met het aktiekomitee 'Vrouwen in de bijstand' in Amsterdam ondersteunde de Vrouwenvakbond en de vrijwilligersbond de landelijke akties van bijstandsmoeders tijdens de aktie-maand januari.

Autonoom

De Vrouwenvakbond is zó opgezet dat vrouwengroepen autonoom kunnen werken. Tegelijkertijd is de Vrouwenvakbond een mogelijkheid voor die groepen om met elkaar samen te werken en elkaars strijd te ondersteunen. In de praktijk bleek dit in de januari-aktie-maand, waardoor nu vrouwen vanuit de komités 'Vrouwen in de bijstand' in diverse plaatsen het initiatief hebben genomen tot het oprichten van een afdeling van de Vrouwenvakbond. De komende maanden wil de Vrouwen-

Op 21 februari 1982 werd de Vrouwenvakbond opgericht. De zelfstandige bond bestaat nu dus ruim een jaar. In de Vrouwenvakbond staat de discussie over de arbeidsplicht en de sollicitatieplicht volop in de belangstelling. Anne-Marie Bloemhoff, lid van de Vrouwenvakbond in Amsterdam, keert zich tegen de eis 'afschaffing van de sollicitatieplicht'. Ze legt in BEVRIJDING uit waarom.

vakbond zich onder andere gaan richten op *echte* arbeidstijdverkorting.

Onze bond is *tegen* de eis 'afschaffing van de sollicitatieplicht'. Niet omdat de Vrouwenvakbond vindt dat 'arbeid adelt' of omdat het nou zo geweldig is als je op je uitkering gekort wordt als je niet voldoende solliciteert naar banen die er toch niet zijn, maar omdat deze eis geen perspectief biedt op een verandering van de situatie van vrouwen. Bovendien zou de afschaffing van de sollicitatieplicht de overheid helpen bij haar beleid om betaald werk om te zetten in onbetaald werk.

Vrouwen doen verreweg het grootste gedeelte van het onbetaalde werk: het verzorgen van man, kinderen en de maatschappij in de vorm van allerlei 'vrijwilligsters-werk'. Bij dat onbetaalde werk wordt er vanuit gegaan dat het 'liefdewerk' zou zijn: geen geld, geen arbeidsvoorwaarden en arbeidsrechten en het eist de totale beschikbaarheid van de vrouwen. Geen vrouw kan om vier uur zeggen 'ik heb het wel gezien', want het werk is in principe nooit af en niet gebonden aan een aantal uren.

Gratis arbeid

Het onbetaalde werk is maatschappelijk noodzakelijk, maar wordt zoveel mogelijk onzichtbaar gemaakt en dus ook niet als noodzakelijk gewaardeerd.

Vrouwen doen zestig procent van het werk en krijgen daarvoor twintig procent van het inkomen. De druk op vrouwen om onbetaald werk te verrichten is groot, omdat mannen er belang bij hebben: er wordt gratis arbeid voor hen verricht en het houdt vrouwen van hen afhankelijk. Daarbij heeft het kapitalisme als systeem belang bij het onbetaalde werk dat vrouwen doen.

Een argument voor de afschaffing van de sollicitatieplicht is dat er gewoon geen werk is. Inderdaad is er een tekort aan betaald werk, maar dat tekort zou veel minder groot zijn als de onbetaalde arbeid zou worden omgezet in betaald werk. De overheid bezuinigt op een ongelooflijke manier op de kollektieve sektor: buurthuizen gaan terug van acht naar drie betaalde krachten, de plaatsen worden opgevuld met vrijwilligsters... En dat is één voorbeeld uit vele.

De overheid heeft zoveel belang bij al die onbetaalde vrouwenarbeid dat het vrijwilligsterswerk zelfs door het ministerie van welzijn wordt gekoördineerd. In *De Volkskrant*, van 19 april, was te lezen dat de aktieve sollicitatieplicht

voor diegene die vrijwilligerswerk doen afgeschaft zou moeten worden en dat de koördinatie ervan zou moeten worden overgeheveld naar het ministerie van sociale zaken. De minister van sociale zaken, De Koning, zegt dat werk, dat in de huidige financiële situatie niet betaald kan worden, gedaan mag worden door vrijwilligers. Tot nu toe was het zo dat je geen vrijwilligerswerk mocht doen met een uitkering. Met de afschaffing van de sollicitatieplicht wordt het laatste obstakel naar een efficiënte organisatie van het vrijwilligerswerk uit de weg geruimd.

De bezuinigingen van de overheid zijn een *politieke keus*. Je kunt geld stoppen in bewapening en bedrijven — zoals nu gebeurt — of je kunt er het onbetaalde werk mee betalen. Met de eis voor de afschaffing van de sollicitatieplicht wordt deze bezuinigingspolitiek van de overheid gelegitimeerd.

Vrije keus?

In het *Vrouwenweekblad* (nummer 23) zegt Ka van de sollicitatie: "... wanneer de sollicitatieplicht wordt afgeschaft, mag je wel solliciteren. Als je wilt moet je bemiddelbaar zijn". Het wordt voorgesteld alsof je een vrije keus zou hebben, terwijl daarbij de huidige maatschappelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen even buiten beschouwing gelaten.

Het merendeel van de vrouwen staat *niet* ingeschreven bij een arbeidsburo. Dat zijn de vrouwen die het onbetaalde huishoudelijke werk en het vrijwilligsterswerk verrichten of zogenaamd niet bemiddelbaar (niet aan een baan te helpen) zijn. In officiële termen heet dat *verborgen werkloosheid*: het ministerie van sociale zaken kwam in '77 met een aantal van tweehonderdduizend niet geregistreerde werkzoekende vrouwen en dat zal nog wel een lage schatting geweest zijn.

Uit een onderzoek van *Margriet* blijkt dat tachtig procent van de vrouwen uit deze groep wel graag betaald werk buitenshuis willen doen. Voor de duidelijkheid: slechts dertig procent van de totale beroepsbevolking bestaat uit vrouwen, voornamelijk parttime werkend in de laag betaalde banen.

De overheid moet nu eens eindelijk wat gaan doen om het voor vrouwen mogelijk te maken betaald werk te doen. Met een eis als 'afschaffing van de sollicitatieplicht' kunnen de dames en heren van de regering rustig achterover leunen op hun zetels. Het versterkt alleen maar

de bestaande situatie en het beleid van de huidige regering.

Hoe een eis als deze zich tegen vrouwen kan richten kun je zien aan wat er in *Leiden* is gebeurd. Daar werd de sollicitatieplicht gedeeltelijk afgeschaft: alleen voor vrouwen van boven de vijftig-dertig jaar...

De sollicitatieplicht werd indertijd van bovenaf opgelegd. Aan plichten zijn ook rechten verbonden. Als de overheid een dergelijke plicht oplegt geeft dat aan die overheid ook verantwoordelijkheden. Het zit de regering goed dwars dat er bijna een miljoen werklozen zijn. Afschaffing van de sollicitatieplicht legt de verantwoordelijkheid voor de werkloosheid niet meer bij die overheid, maar bij de individuele werklozen. Die moeten nu proberen hun eigen oplossing te vinden: eigen alternatieve bedrijfjes of vrijwilligerswerk. De aandacht wordt dan afgeleid van de oorzaak van de werkloosheid: het kapitalisme, dat gevangen zit in zijn eigen wetten van concurrentie en de crisis veroorzaakt.

Alternatieven

Om daadwerkelijke verbeteringen tot stand te brengen zullen we de oorzaak moeten bestrijden. De Vrouwenvakbond denkt dan ook aan alternatieven. De Vrouwenvakbond streeft naar een drastische herverdeling van al het betaalde en onbetaalde werk, met daar aan gekoppeld een drastische herverdeling van inkomen. Omdat het onbetaalde vrijwilligerswerk maatschappelijk noodzakelijk is, moet het betaald gaan worden. De 'vrijwilligsters' hebben recht op omscholing, de arbeidstijd moet worden terug gebracht tot 25 uur per week. De plaatsen die door de arbeidstijdverkorting vrij komen (in alle beroepen) moeten worden opgevuld door vrouwen tot dat vijftig procent van de arbeidsplaatsen door vrouwen worden ingenomen. De eventuele omscholing moet gefinancierd worden door de bedrijven en de overheid. Een groot aantal van de huishoudelijke taken moet kollektief worden geregeld en moet betaald gaan worden. De Vrouwenvakbond denkt aan het creëren van gratis dag-en-nacht kinderopvang, goedkope wasserijen, eetgelegenheden, schoonmaakdiensten enzovoorts. En natuurlijk is de Vrouwenvakbond tegen de korting op de uitkeringen, want die moeten immers vierhonderd gulden per maand omhoog.

ANNE-MARIE BLOEMHOFF

De Vrouwenvakbond komt elke maandagavond om 20.30 uur bijeen in het Vrouwenhuis, Nieuwe Herengracht 95, Amsterdam. Telefonische informatie: 020 - 25 20 66 (elke donderdagmiddag van 13.30 tot 17.00 uur). Ook informatie via: 03402 - 3 55 31 (Nieuwegein) of 050 - 25 93 62 / 18 01 30 (Groningen).

GEHANDIKAPTEN

vervolg van pagina 6

plekke hun steun aan de aktie. Dat dit op de organisatoren een enigszins ongekoördineerde indruk maakt, doet daar niets aan af. Ook in Gouda is de PSP al jarenlang actief betrokken bij akties om het station aangepast te doen worden. Akties zullen de komende tijd volop nodig zijn. Met name de nieuwe regeling Eigen Bijdrage Bijzondere Ziektekosten — voor gehandikaptten in revalidatiecentra, woonvormen en gezinsvervangende tehuizen — is zo schreeuwend onrechtvaardig en funest voor de betrokkenen, dat deze niet geaksepteed kan worden.

De werkgroep zal de tastbare en maatschappelijke structuren die letterlijk en figuurlijk drempels opwerpen of in stand houden aankaarten in de PSP en daarbuiten. De steun van plaatselijke afdelingen en gemeenteraadsfrakties, de gewestelijke, provinciale en landelijke PSP-organen zal daarbij hard nodig zijn. Gehandikapttenstrijd is een PSP-strijd!

Werkgroep Gehandikapttenbeleid

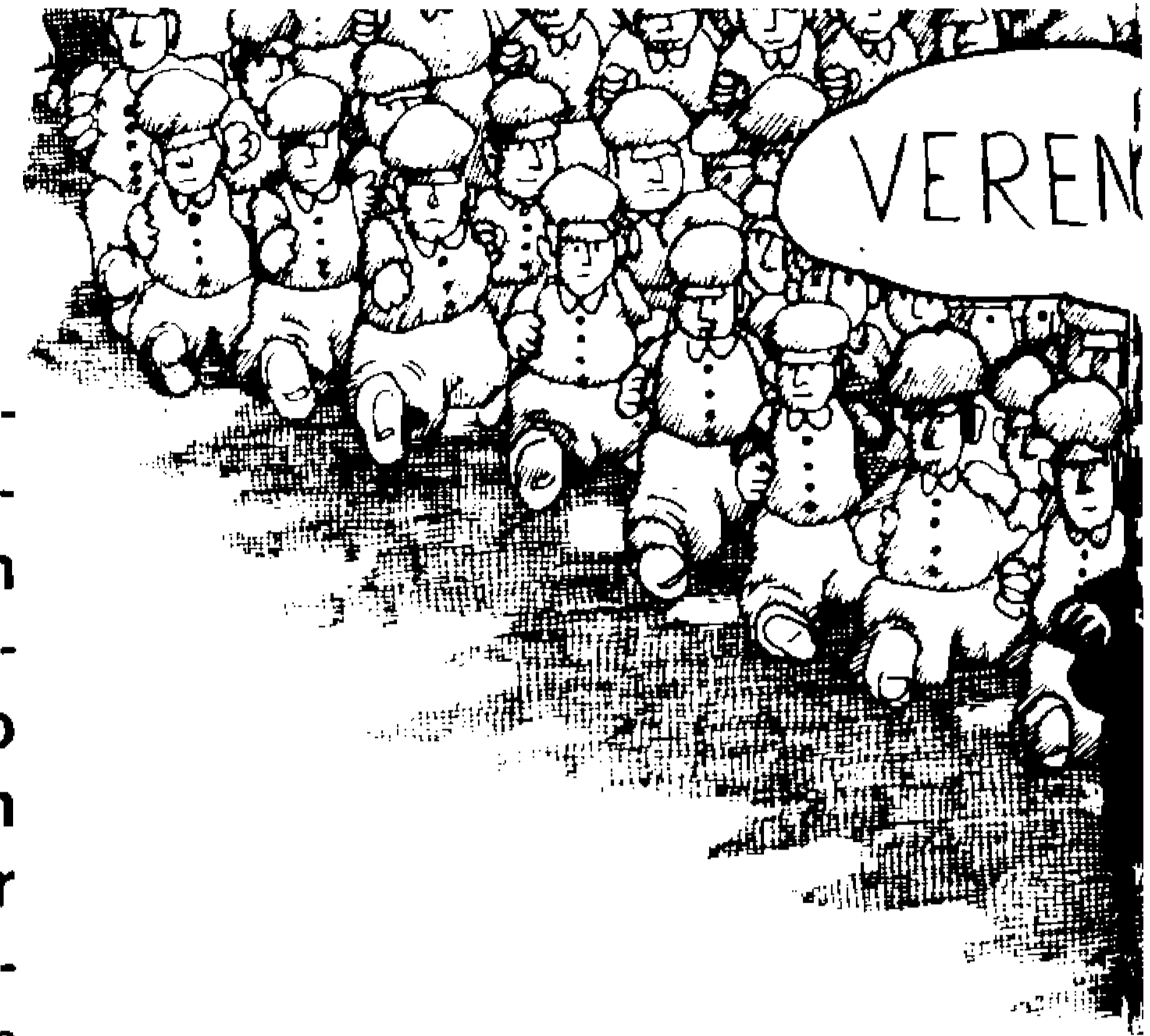
Koördinator van de werkgroep is Peter van Vught, Loppersumhof 3b, 6835 MA Arnhem, (085) 23 19 34.

DE BIJDAGEN

Bijdragen aan de discussie over de samenwerking van 'klein links' mogen niet meer zijn dan 800 woorden. Teksten kunnen, liefst in getypte vorm, worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Nadere informatie: Roel Sandvoort, tele. (020) 26 73 74.

Klein Linkse samenwerking

Bob van Schijndel startte in BEVRIJDING nummer 7/8 een discussie over Klein Linkse samenwerking. Hij vindt het onverantwoord om niet aan een nieuwe radikaal socialistische formatie, bestaande uit PSP, CPN en PPR, te werken. In BEVRIJDING nummer 8 reageerde Henk Zandvliet (een warm voorstander van samenwerking bij een boycot van de Europese verkiezingen van '84) en Sietske van Putten, die voorstandster is van een gezamenlijk programma: niet over honderd jaar, maar zo snel mogelijk. In het nummer van 25 mei konkluderen Andrée van Es en Herbert Goedings in een gezamenlijk artikel dat een fusie van PSP, CPN en PPR tot verrechtsing zal leiden en stelt Peter Lankhorst dat samenwerking van deze partijen, hoe dan ook, moet. Hieronder volgen nog twee bijdragen: Ron Leijser laat zijn licht schijnen en Chris Huinder zocht het CPN-Tweede Kamerlid Gijs Schreuders op, die in verband met ziekte niet zelf een artikel kon schrijven. Schreuders doet een verrassende uitspraak: hij wil alleen een volgende termijn als Kamerlid als er bij die verkiezingen een samenwerkingslijst komt. Bovendien is hij vóór fusie.

EEN SERIEUZE STROMING

Nauwe samenwerking van CPN, PSP en PPR is noodzaak. Niet om een belangrijke stroming te worden naast de PvdA, maar puur om als linkse stroming naast de PvdA te blijven bestaan. Nauwe samenwerking is gezien de ervaringen die daarmee de afgelopen jaren zijn opgedaan ook heel goed mogelijk. Dat is de kern van het betoog dat hieronder volgt.

Het komende strategiekongres van de PSP zal uitgebreid aandacht besteden aan de samenwerking van PSP, PPR en CPN. Het kongres krijgt de keus tussen het afwijzen van samenwerking, via het krampachtig afhouden van samenwerking behalve als het niet anders meer kan, tot en met het bevorderen van nauwe samenwerking. (Respektievelijk visie 4, de alternatieve visie en de visie van het partijbestuur.)

Men zal daarbij goed in de gaten moeten houden dat de nauwe samenwerking in raden en staten niet van bovenaf door het partijbestuur is opgelegd. Die samenwerking is in de praktijk aan de basis gegroeid. Het is het werk van de afdelingen van de PSP, PPR en CPN. We kunnen constateren dat die gezamenlijke lijsten zonder veel problemen functioneren. Sterker nog: op plaatsen waar vorig jaar geen gezamenlijke lijsten werden ingediend, wordt nu vaak toch intensief samengewerkt. In de buitenparlementaire strijd zie je hetzelfde. Waar partijen betrokken zijn bij acties trekken de kleine linkse partijen meestal gezamenlijk op. Zo er strategische en inhoudelijke verschillen bestaan, spelen die in de alledaagse politiek op plaatselijk nivo nauwelijks een rol.

De vraag waar we nu voor staan is of we die samenwerking naar het landelijk ni-

vo kunnen tillen. En waarom zouden we dat niet proberen? In landelijke acties werken we meestal al samen. En waarom kunnen we in de kamer zaken waar we het globaal over eens zijn niet gezamenlijk aanpakken? (Bijv.: het samen stellen van vragen, namens elkaar het woord voeren e.d.). Op plaatselijk nivo blijkt dat vaak uitstekend te functioneren.

Daarbij komt dat de verschillen toch niet meer zo groot zijn als pakweg 5 jaar geleden. Dat blijkt wel uit het feit dat pers, radio en TV de drie kleine linkse partijen voortdurend op één hoop gooien en spreken van 'klein links'. De pogingen van de drie kamerfrakties om zich van elkaar te onderscheiden vindt enerzijds plaats door het voor de neus van elkaar wegkapen van onderwerpen en anderzijds door het opblazen van kleine verschillen. In mijn ogen is dat bezigheidstherapie die tot niets kan leiden.

Mijn konklusie is dan ook dat je het proces dat leidt tot nauwe samenwerking op landelijk nivo met het strategiekongres wel wat kunt ophouden, maar beslist niet kunt stuiten.

Die ontwikkelingen zal nog versterkt worden door de situatie waarin klein links de afgelopen twee jaar verkeert. Zelfs voor de meest grote optimist moet nu wel duidelijk zijn dat de CPN, PPR en óók de PSP stagneren. Leden lopen weg en er komt weinig bij, o.a. als gevolg van de verrechtsing onder jongeren. (Eén voorbeeld: de PSP verloor het afgelopen half jaar bijna 10% van haar leden en daarbij waren veel gemotiveerde opzeggingen.)

Het uiteindelijke resultaat van zo'n stra-

tegie is moeilijk voorspelbaar, maar een terugval van klein links naar bijv. het nivo van 1977 is heel goed mogelijk. En waar blijf je dan met je afzonderlijke partijtjes?

Zoals zo vaak leidt de economische crisis niet tot massale radikaliserings. Het tegendeel lijkt het geval, het leidt tot verrechtsing (de opkomst van de VVD, Centruumpartij en Veronica) en berusting.

Ik denk dat stagnatie en terugval door de partijen niet goed te overwinnen zijn. Ik zie ook niet hoe PPR, PSP en

CPN afzonderlijk nog een stabiele organisatie kunnen opbouwen die ook echt wat voor de mensen kan betekenen.

Dat is — naast de goed lopende praktische samenwerking op vele terreinen — een belangrijke reden om voor nauwe samenwerking te pleiten. Niet omdat zo'n samenwerking op korte termijn een belangrijke politieke macht zal worden. Maar wel omdat ik vind dat naast de sociaal-democratie een serieuze politieke stroming moet blijven bestaan waaraan linkse mensen wat hebben.

RON LEIJSER

INTERVIEW MET GIJS SCHREUDERS

VOOR EEN FUSIE

CPN-kamerlid Gijs Schreuders is een vurig voorstander van samenwerking van de PSP, CPN en PPR. Op het kongres van de CPN vorig jaar november pleitte hij daar onomwonden voor. In onderstaand interview gaat Gijs Schreuders nog verder. Hij pleit voor een fusie van de drie partijen. En hij wil alleen nog maar opnieuw in de Kamer komen als woordvoerder van een samenwerkingsverband.

Chris Huinder sprak met hem in zijn werkkamer in de Tweede Kamer: "De geschiedenis zal hard over ons, zondagmiddagpolitici, oordelen, als we niet samenwerken."

"De belangrijkste reden om samenwerking te zoeken met andere linkse partijen is gelegen in de noodzaak voor de huidige situatie van crisis, van de konsekwenties van de regeringspolitiek, van de gevaren van de atoomwedloop tastbare en reële alternatieven te formuleren. Daartoe is links nu niet in staat.

uitdrukking aan die aspiraties van de sociale bewegingen er toch wel zal komen. Natuurlijk het liefst vorm gegeven door een fusie van de drie linkse partijen. Als dat niet gebeurt, dan zullen die linkse partijen ongetwijfeld voortbestaan als sektes, als musea met een pacifistisch reservaat, een communistisch reservaat en een radikaal-christelijk reservaat. Er blijven dan altijd wel een of twee procent mensen, die in zo'n kerkje geloven, maar dat is iets anders dan een politiek antwoord geven op de crisis van het kapitalisme en een perspectief geven op daadwerkelijke veranderingen aan die sociale bewegingen."

- *Je spreekt zelfs van fusie. Op tal van belangrijke punten: strategische vraagstukken, inhoudelijke eisen te stellen aan regeringssamenwerking, de houding tegenover de staat, het uittreden uit de NAVO, het opheffen van de inlichtingendiensten, de erkenning van de PLO, zijn er verschillen met de PSP, Dus die fusie van jou komt er voorlopig niet?*

"Ik realiseer me, dat er vrij aanzienlijke verschillen bestaan. Verschillen in programma, in stemgedrag en in politieke cultuur. De meningsverschillen, die je noemt, zijn niet alleen verschillen tussen, maar ook binnen de partijen. De grenzen lopen niet langs de lijn van de verschillende partijen. Zeker de aanhang van de drie linkse partijen is niet in hokken verdeeld volgens de verschillen, die je opnoemt. Die verschillen zijn dus geen argument tegen krachtenbundeling, die juist nieuwe inspiratie zou kunnen betekenen."

Offensief

- *Dus samenwerking als een offensieve stap?*

"Precies, dat is de kern van de zaak. Een krachtenbundeling, puur uit nood geboren, omdat je anders niet aan de bak komt en maar hutje bij mutje doet om een zekere invloed te behouden, dat zou jammer zijn. We moeten nu op een aantal hoofdpunten een tegenaanval lanceren. De PvdA als grootste politieke partij ziet al geen kans de crisis tegen te houden. Er moet iets anders gebeuren. Mijn mening is, dat juist een samenwerking van PSP, PPR en CPN het hele politieke beeld kan veranderen en met name hele grote invloed op de PvdA zal uitoefenen. De PvdA als establishment-partij heeft om te kunnen regeren nog altijd coalities naar rechts moeten sluiten. Samenwerking aan de linker kant kan de PvdA ertoe dwingen ook coalities naar links te sluiten en compromissen met een linkse formatie tot stand te brengen."

- *Zuiver door de macht van het getal?*

"Ja, en door de dynamiek van een nieuwe formatie. Een nieuwe formatie zou een enorme aantrekkingskracht hebben op tal van groepen in de samenleving, die in de knel raken en in sociale bewegingen, de vakbeweging onderdak vinden en daar proberen de lijn van aanpassing te doorbreken. Zij zoeken naar een politieke vertaling van hun aspiraties. Het is geen strategie, die zich sektarische tegen de PvdA richt, maar een,

die vooral de linkse stromingen in de PvdA de mogelijkheid geeft om op een socialistisch standpunt te staan en dat in de politieke praktijk tot uitdrukking te brengen. En ik kan net zo goed nu als straks zeggen, dat ik persoonlijk alleen nog maar een nieuwe termijn parlementaire politiek zal kunnen bedrijven, als het is namens een samenwerkingsverband, een gezamenlijke lijst bijvoorbeeld."

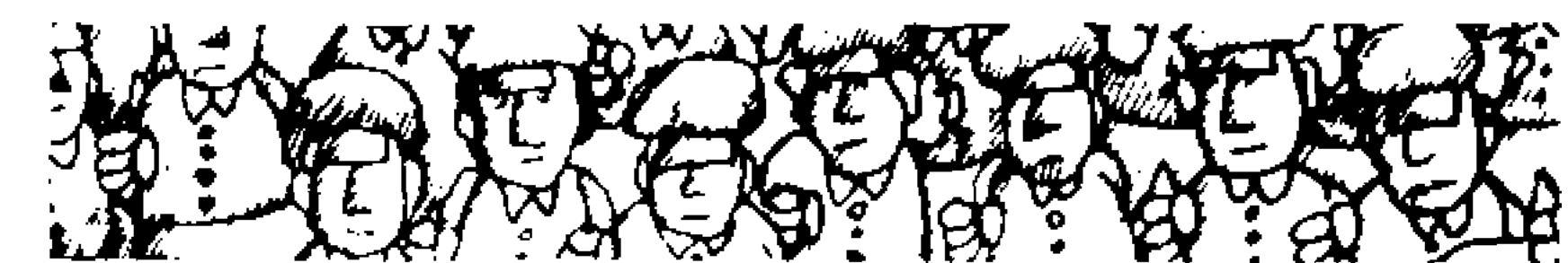
Waslijst

"De redenering van Andrée van Es en Herbert Goedings in Bevrijding over verrechtsing (zie vorige Bevrijding - CH) in geval van samenwerking komt neer op een weigering een radikaal-politieke machtsfactor te vormen. Hun benadering komt niet uit boven het nivo van het praktische politieke gemanoeuvreren van alledag. Een waslijst met puntjes opstellen - overigens voor een deel onjuist - waarover hier in Den Haag verdeeld gestemd wordt, is nogal gemakkelijk. De verschillen bestaan ook in de partijen zelf. Dat is dus helemaal geen doorslaggevend argument. De angst om de PSP met zijn tradities, die overigens heel belangrijk zijn, de angst om de bekende inbreng van de PSP in het parlement te zien verwateren door samenwerking met anderen, moet je afwegen tegenover de noodzaak om daadwerkelijk iets te doen. Want keer de vraag maar om: wat hebben de partijen nu, als ze zo doorgaan, te bieden aan die ra-

dikale groepen? Welke veranderingen kunnen ze tot stand brengen? Wat is er daadwerkelijk tegengehouden van de rechtse aanvallen op de sociale zekerheid, de lonen, de positie van jongeren? We kunnen pas resultaten bereiken, als we op een paar hoofdpunten een gezamenlijke strategie voeren, daarop doorbraken tot stand brengen en dan komt de rest van zelf wel. Over een aantal punten zullen we het oneens blijven, maar dat is niet doorslaggevend.

Ik ga er vrij ver in. Aanzienlijk verder dan mijn partij. Ik spreek ook heel nadrukkelijk op persoonlijke titel. Dit zijn standpunten waar de CPN als partij nog niet aan toe is. Misschien wel met dezelfde reden als Andrée van Es en haar kollega in Bevrijding. Het zijn natuurlijk reële problemen. Ik wuif ze niet weg, maar ik zeg: kijk om je heen, kijk naar de behoefte aan een radicale machtsfactor en stel jezelf dan de vraag: wie zal die politieke leiding geven, als de radicale partijen in machteloosheid en onderlinge verdeeldheid blijven steken? Wie zal het doen? Het zal gebeuren en wij als zondagmiddagpolitici zullen, als we niet samenwerken, als stofjes in de wind worden weggeblazen. Terecht."

CHRIS HUINDER

(advertentie)

De Tweede Kamerfractie van de PSP

vraagt met ingang van 15 augustus 1983
als fraktiemedewerk/st/er

een jurist(e)
voor 23 uur per week

voor de beleidsterreinen *justitie, politie en binnenlandse zaken*. De voorkeur gaat uit naar een vrouw.

Haar of zijn bezigheden zullen vooral bestaan uit de voorbereiding van het uit te voeren beleid, het verzamelen en natrekken van informatie en het leggen en onderhouden van contacten. De fractie werkt in nauw teamverband samen.

Vereisten:

- door opleiding en/of activiteiten verkregen deskundigheid op bovengenoemde gebieden
- algemeen politiek inzicht en affiniteiten verkregen deskundigheid op bovengenoemde gebieden
- algemeen politiek inzicht en affiniteit met het werk van de PSP
- goede schriftelijke en mondelinge uitdrukingsvaardigheid.

Ervaring met acties of andere politieke activiteiten vanuit de basis strekt tot aanbeveling.

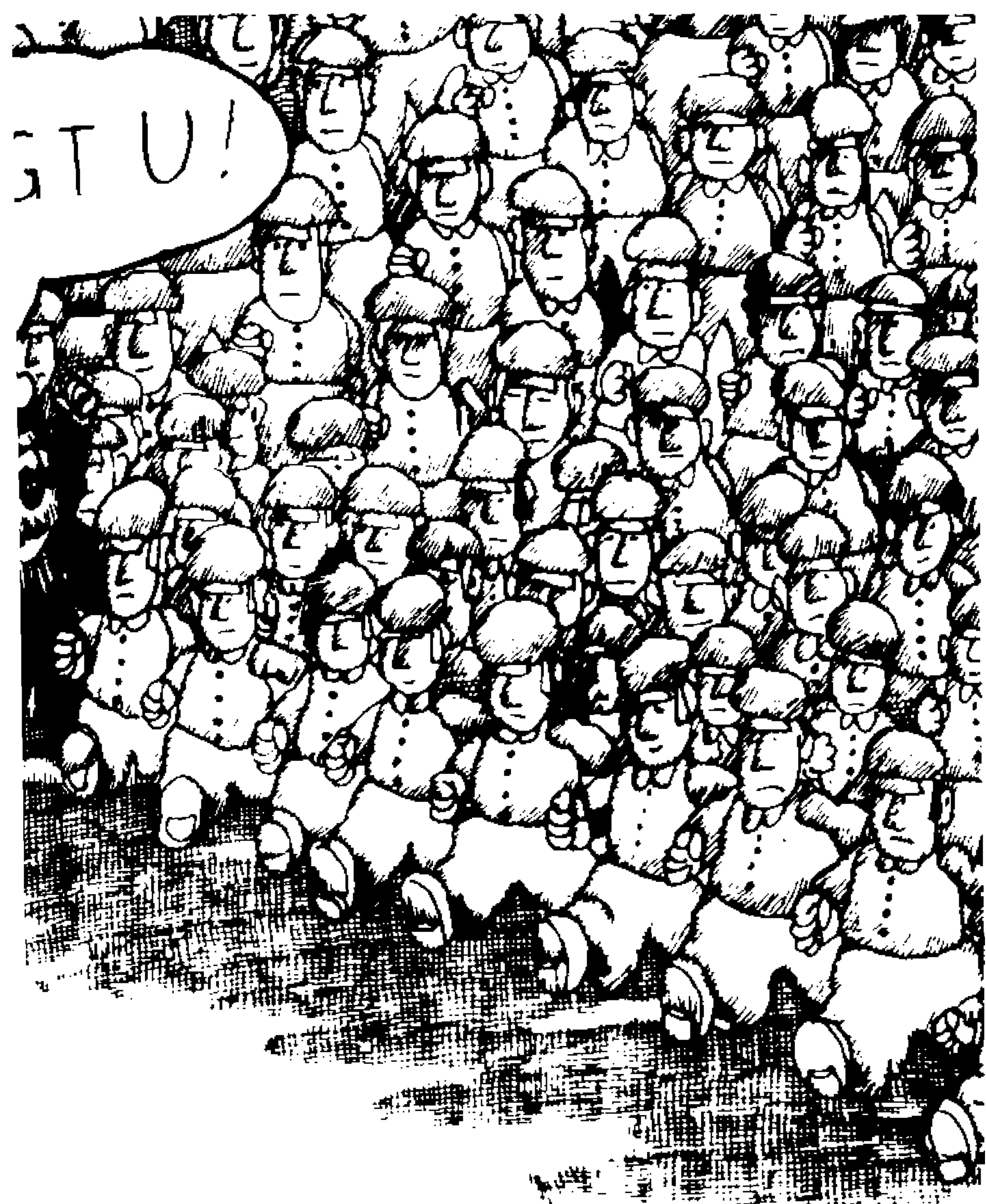
Geïnteresseerden voor deze functie wordt dringend verzocht alvorens te solliciteren een informatiepakket bij de fractie aan te vragen.

Schriftelijke reacties worden uiterlijk op 20 juni 1983 verwacht bij de Stichting Fractie-assistentie PSP, Binnenhof 1a, 2513 AA Den Haag. Telefoon 070 - 61 49 11.

Een eerste selectie zal worden gemaakt aan de hand van de sollicitatiebrieven. Het is daarom van belang dat de sollicitatiebrief voldoende informatie bevat over bovengenoemde vereisten, personalia, opleiding, ervaring en belangstelling.

De geselecteerde kandidaten zullen worden uitgenodigd voor een gesprek, dat in de eerste week van juli zal plaatsvinden.

Links is tot machteloosheid vervallen, terwijl er allerlei gistings- en radikaliseringsprocessen in de samenleving aan de orde zijn. Er moeten politieke initiatieven worden genomen, omdat anders de linkse partijen mee ten onder zullen gaan. Er is een enorme behoefte aan politieke inspiratie, aan leiding, aan pogingen om daadwerkelijk macht uit te oefenen, macht te verzamelen. Het zijn geen academische vragen. Grote aantallen mensen zijn onder het bestaansnivo terecht gekomen, het tegenhouden van raketten. Dat zijn geen spelletjes. We moeten ons nu werkelijk bezinnen op de vraag, hoe we voldoende macht verwerven en invloed uitoefenen om daadwerkelijke veranderingen tot stand te brengen. Allerlei mogelijke verschillen binnen links moet je, om daadwerkelijke doorbraken tot stand te brengen, daaraan ondergeschikt maken."

Nieuwe inspiratie

"Een van de grote problemen van de sociale bewegingen is, dat hun eisen en alternatieven onvoldoende vertaling op politiek nivo vinden. Zelfs op punten, waar duidelijk nieuwe meerderheden aan het ontstaan zijn, is er parlementair gesproken geen politieke vertaling. Voor de parlementaire democratie zelf wordt het gevaarlijk, dat zij niet in staat lijkt op vreedzame wijze aan die aspiraties gestalte te geven.

De geschiedenis zal heel hard over ons oordelen. Als we nu blijven steken in het praktische politieke gemanoeuvreren van alledag, als we nu alsmaar bezig zijn onze eigen identiteit vorm te geven, om de verschillen op te poetsen, terwijl we op strategische hoofdpunten gemeenschappelijke ideeën hebben, dan krijg je een heilloze verbodding. Mijn stellige overtuiging is, dat die politieke

De praatshow energiebeleid

De SOMSO (Stichting Onderzoek Maatschappelijke Strategie-ontwikkeling) heeft onder de titel *Achter de coulissen van de praatshow* een boekje uitgegeven over de geschiedenis en de doelen van de Brede Maatschappelijke Diskussie (BMD) over het Nederlandse energiebeleid. In het boekje komen een aantal mensen die betrokken zijn bij het (kern-)energie gebeuren aan het woord. De discussie, die georganiseerd wordt door de Stuurgroep van De Braauw, is vorige maand officieel van start gegaan: het woord is aan het volk. Moet deze discussie worden gezien als een experiment met 'direkte democratie' of is het slechts een nieuwe strategie van de overheid om het beleid dat al vast ligt een democratisch tintje te geven? Het boekje van de SOMSO gaat op deze vragen in. **Gert-Jan van Pelt las het voor BEVRIJDING.**

Onder deze titel heeft de Stichting Onderzoek Maatschappelijke Strategie Ontwikkeling (SOMSO) een boekje uitgebracht over de geschiedenis en de bedoelingen van de Brede Maatschappelijke Diskussie over het Nederlandse energiebeleid. Zij laat daarin een aantal mensen, die betrokken zijn bij het (kern-)energiegebeuren en bij inspraakprocedures aan het woord over de zogenaamde discussiefase van de BMD, die deze maand van start is gegaan. Het volk zal geraadpleegd worden over de energievoorziening. Een nieuw experiment met directe democratie? Of een nieuwe beheersstrategie ter legitimering van een beleid dat op andere plaatsen reeds lang is vastgelegd? Op dit soort vragen gaat dit boekje in, aldus het voorwoord.

In het eerste hoofdstuk gaan twee freelance journalistes, *Pauline de Bok* en *Suzanne Weusten* in op de geschiedenis en bedoelingen van de BMD. Zij geven een goede beschrijving van de politieke ontwikkeling rond kernenergie en de 'oliecrisis', tot aan de informatiefase van de BMD toe. Konkluderend wordt gezegd, dat 'na een jaar BMD elk perspectief op een werkelijke bmd in rook

foto: Hannes Wallrafen

is opgegaan'. De regering kan na de maatschappelijke discussie zeggen dat de mensen hun kans hebben gehad om hun mening kenbaar te maken en vervolgens hun eigen zin door kunnen drukken. Geen edele motieven dus.

Joep Engels, student natuurwetenschappen te Nijmegen, gaat vervolgens in op de rol van Nederlandse elektriciteitsproducenten bij de ontwikkeling van kernenergie. In dit tweede hoofdstuk beschrijft hij kort maar duidelijk de geschiedenis van 'het vergeten begin', de aankoop van uranium onder Colijn in 1939, de opzet van het Reactor Centrum Nederland (RCN, nu ECN), de atoomlobby en de nucleaire industrie, de Arnhemse instellingen, Dodewaard, de UCN te Almelo Kalkar wordt natuurlijk niet vergeten. Ook wordt ingegaan op de rol die de schier onuitputtelijke stroom van 'objektieve' informatie speelt, ook binnen de BMD. Zelfs energie deskundigen uit de milieubeweging kunnen maar moeilijk tegen de technische verhalen een weerwoord stellen, hoewel het LEK kongres 'Kernenergie Ontmanteld' hier een goede uitzondering op vormt. 'De beweging zou alleen een blunder begaan als ze de BMD tot zoiets zou laten verengen en helemaal als haar eigen maatschappelijke discussie daardoor zou verwaarlozen'.

In de volgende hoofdstukken gaan twee aktievoerders uit de Anti-kernenergie beweging (akb) in op de vraag of men de brede maatschappelijke discussie

moet boycotten, dan wel er bovenop duiken. *John Hontelez*, jaren lang vertegenwoordiger van de PSP in het Landelijk Energie Komitee (LEK), geeft een goed overzicht van de politieke ontwikkelingen na de eerste roep om een BMD, het subsidiebeleid van de stuurgroep en haar doelstellingen, de ideeën van de linkse partijen, inclusief de PvdA, en stelt, dat 'niet alleen de inhoud van de discussie moet worden bekritiseerd, maar ook de wijze waarop zij is gestructureerd. Bovenal moet het idee bestreden worden dat de BMD een instrument kan zijn, waarmee het energiekonflikt beëindigd zou kunnen worden'. Dat betekent naast veel eigen akties, het ontwikkelen van een goed onderbouwd begrip van democratisering en een kritiek leveren op het door het Centrum voor Energiebesparing ontwikkelde scenario-Van Potma.

Sible Schöne, lid van de SSK-Nijmegen, pleit in zijn bijdrage voor een boycot. Hoe meer mensen de BMD boycotten, hoe minder het draagvlak van de BMD wordt, wat toch al niet zo groot is. FNV en de Werkgroep Energie Discussie (WED) laten zich niet zo maar in het straatje van de stuurgroep passen, maar willen hun eigen discussie voeren, met hun eigen inhoud. De BMD gaat ook niet over de echte konflikten. Dit zou volgens Sible dan ook in toekomstige akties zodanig aan de orde gesteld moeten worden, dat het de mensen duidelijk gaat worden, dat de BMD uit een zeer bepaalde hoek komt.

Paul Kuypers, directeur van het Provinciaal Opbouw Orgaan in Noord-Brabant, besluit het boekje met een beschouwing over hetgeen men mag verwachten van de discussiefase van de BMD. Hij gaat m.n. in op de wijze waarop de plaatselijke discussiebijeenkomsten worden georganiseerd. Hij komt tot de slotsom, mede op basis van zijn eigen ervaringen bij het organiseren van inspraak bij de Zogenaamde Planologische Kernbeslissingsprocedures, dat de animo hiervoor gering zal zijn. Er zal in hooguit twee bijeenkomsten worden gepraat, waar de eerste informatief zal zijn. Het is de vraag of mensen met een vrij geringe kennis van het discussiemateriaal op één avond een mening kunnen vormen over het 'te voeren energiebeleid'. Want die mening moet er komen, de enquête-formulieren moeten immers ingevuld worden, zodat ze in de komputer kunnen! Daarnaast staat de rol van de scenario's wel erg centraal: twee pagina's in de BMD krant vol met technische informatie, waardoor weer de indruk gewekt kan worden dat de BMD een technische discussie zal (moeten?) worden. Een computer kan met de meer kwalitatieve kanten van opmerkingen van bezoekers van de bijeenkomsten weinig kanten uit. Paul stelt, dat ook bij de BMD 'het inspraakgebeuren zich in het hart van het beleid bevindt, hooguit aan de rand ervan'. Naarmate de discussie vordert is het welslagen van de BMD steeds meer voor de Stuurgroep een prestige zaak geworden, het immers elders ook gebruikt kunnen worden bij het 'oplossen van belangrijke maatschappelijke konflikten', zoals dat heet. De relativiteit van de BMD wordt steeds duidelijker wanneer we het handelen van de regering in oogenzschouw nemen: de gang van zaken rond de Cogéma kontrakten, de ketelbouw, de kolencentrale te Dordrecht en onlangs de uitspraken die Lubbers deed naar aanleiding van het rapport van de commissie-Beek zijn duidelijke aanwijzingen dat men in Den Haag haar eigen 'beleid' vol blijft houden: ad-hoc en reagerend. Dit wordt ook in deze bijdrage van de SOMSO belicht. Kort maar krachtig. Over het te voeren beleid van de akb worden geen eenduidige uitspraken gedaan, maar er staan voldoende aanzetten in om binnen de akb weer eens goed met elkaar te gaan praten. SOMSO is het jaar 1983 met deze uitgave goed begonnen.

GERT-JAN VAN PELT

Achter de coulissen van de praatshow, uitgave SOMSO/Macula, Nieuwstraat 26, Boskoop, tel.: 01727-4381, verschenen in de reeks Energievoorziening, prijs f 11,- (verkrijgbaar in de progressieve boekhandel)

BOS BLOEMEN VOOR DE SCHRIK

Onlangs werd in Spijkenisse een nieuw politieburo geopend. Reden voor de plaatselijke afdeling van de PSP om kritiek te oefenen door middel van een pamflet. Eén van de uitdelers waagde zich, met de pamfletten, even op de stoep van het nieuwe gebouw. Hij werd vrij ruw opgepakt en kreeg een procesverbaal aan zijn broek.

Naar aanleiding van de inhoud van het pamflet bereikte de PSP-

Het botert niet tussen de politie en de PSP in het Zuidhollandse Spijkenisse. Een eerste aanvaring vond plaats op 30 april 1982. Tijdens de feestelijkheden van deze Koninginnedag deelde een aantal leden van de PSP-jongeren een pamflet uit, waarin de monarchie wat van haar franje werd ontdaan. De Spijkenisser politie reageerde nogal panisch. Eén van de jongeren werd gearresteerd en verhoord: zijn kamer werd overhoop gehaald en de pamfletten werden in beslag genomen. Met een aanklacht wegens *majesteitsschennis* kwam de zaak bij de Officier van Justitie terecht.

Ook de aktie van een door de plaatselijke PSP-afdeling gesteunde aktiegroep viel bij de gemeentepolitie niet in goede aarde. Deze aktiegroep doorkruiste de aanleg van een slecht geplande bus-baan door wat tegels van een fietspad te lichten. De politie reageerde met intimidaties van verschillende leden van de aktiegroep op het buro.

Naakt

Vragen van *Cornelie van Overbeeke*, raadslid van de PSP in Spijkenisse, over het naakte opsluiten van een arrestant onder video-bewaking, waren aanleiding voor de politie om het raadslid indirekt van leugens te betichten. Toen de politie later moest toegeven dat de lezing van haar juist was kon er geen exkuus af.

De opening van het nieuwe politieburo (kosten 12 miljoen) was voor de PSP in Spijkenisse dan ook geen reden om feest te voeren, maar wel een goede gelegenheid om kritiek op het beleid van deze gemeentepolitie te uiten en de PSP-visie op deze materie naar buiten te brengen. Het uitdelen van een pamflet waar dat in stond leidde tot het oppakken van een van de uitdelers. De PSP Spijkenisse besloot op de uitnodiging van de politievoorlichter in te gaan om een besloten discussie te houden tussen de afdeling en vertegenwoordigers van de gemeentepolitie. De afdeling nam contact op met de landelijke werkgroep Justitie en Politie voor deskundige ondersteuning bij dit gesprek. *Bouwe Kalma* bood zijn diensten aan en was aanwezig bij het gesprek.

Diskussie

Op 22 februari werd deze discussie ge-

houden. De hoofdkommissaris en zijn plaatsvervanger voerden het gesprek (de voorlichter was ziek). De hoofdkommissaris begon, tot ieders verbazing, zijn verontschuldiging aan te bieden voor hetgeen was gebeurd bij de opening van het nieuwe politieburo. Volgens zijn lezing was het oppakken van een PSP-lid een initiatief, buiten zijn medeweten, van een adjudant geweest. Daarna hield hij een uitgebreid verhaal aan de hand van het pamflet, waarin hij een aantal punten trachtte te ontzenuwen. Het kwam er vooral op neer, dat het politiebeleid in Spijkenisse zo slecht nog niet zou zijn.

De hoofdkommissaris stelde het met ons eens te zijn, dat de agent in de eerste plaats diender moet zijn, om in dienst van de bevolking de leefbaarheid in de stad te bevorderen. Maar daarnaast heeft de politie ook repressieve taken, zoals handhaving van de openbare orde. Hij beseftte dat juist deze taak vaak ter discussie staat, maar het beleid in Spijkenisse zou vooral gericht zijn op het signaleren van problemen en het zoeken van konstruktieve oplossingen. Specialisatie van politieonderdelen (recherche, verkeersdienst, vreemdelingenpolitie e.d.) achtte de hoofdkommissaris onontkoombaar, maar die specialisatie wordt in Spijkenisse zoveel mogelijk teruggedrongen. De militarisering van de politie vond hij wel meevallen; ingrijpen van de Mobiele Eenheid was toch beter dan het leger inzetten. Op dit punt kwamen veel reacties van de zijde van de PSP. Op het noemen van voorbeelden van ME-optredens in Nijmegen, Dodewaard en de vrouwendemonstratie in Den Haag reageerde de hoofdkommissaris met de opmerking, dat de politie fouten maakt en dat de ME onder zware druk stond. Een politieman die weigert aan ME-akties mee te werken moet volgens hem de konsekwenties hiervan aanvaarden. In Spijkenisse zou dit niet zo'n probleem zijn.

Organisatie van de politie

Bouwe Kalma haalde enkele uitspraken aan van een politiefunktionaris uit Almere, die in een interview forse kritiek uitte op de hiërarchie van de politieorganisatie. Voor de hoofdkommissaris aanleiding om uitgebreid in te gaan op de organisatiestructuur in Spijkenisse. Dat was een volgens hem zeer goede kruising tussen een hiërarchie en een

afdeling een uitnodiging voor een gesprek met de plaatselijke politie. Niet in het openbaar, dat ging de politie in Spijkenisse wat te ver. Dus werd het een besloten discussie, waarbij op uitnodiging van de PSP ook *Bouwe Kalma*, lid van de landelijke themagroep Justitie en Politie aanwezig was. *Roelof Pit* en *Ate Flapper* brengen voor BEVRIJDING de besloten discussie in de openbaarheid.

horizontaal model. Hij zwoer bij de zogenaamde *matrix-organisatie*, waarbij alle politie-onderdelen gelijke zeggenschap zouden hebben. Toen enkele PSP-leden met behulp van datzelfde model aantoonde, dat dit model bepaald geen garantie is voor werkelijke verandering van de machtsverhoudingen binnen het politieapparaat, raakte hij in verwarring. Zijn plaatsvervanger nam het over en moest konkluderen, dat er toch nogal wat haken en ogen aan dat model zitten. De politiemensen moesten toegeven, dat de *ordehandhaving in groepsverband* een centraal geleide bevelorganisatie noodzakelijk maakt, die niet strookt met mooie matrix-modellen.

Uitgebreid is ook gediscussieerd over de prioriteit die je als politie moet geven aan de surveillance. De hoofdkommissaris benadrukte vooral ook dat je enkele centrale diensten nodig had en er daarom te weinig overbleef voor goede surveillance, zodat ze dat voornamelijk in auto's moeten doen. Wij stelden van onze kant, dat juist daarin je prioriteiten moet stellen en aandacht geven aan surveillance te voet of per fiets en meer wijkagenten (één per wijk zoals nu is onvoldoende). Het zal duidelijk zijn dat 'Den Haag' daarin heel bepalend is, maar daarom moet het nog niet mooier voorgesteld worden dan het is.

Opsporingsbeleid

Ook het pamflet van de jongeren over de monarchie kwam ter sprake. Een PSP-lid vertelde de toedracht van dat gebeuren en vroeg hoe dit te rijmen was met het voorgestelde politiebeleid. De hoofdkommissaris bleek nauwelijks op de hoogte en wist bijvoorbeeld niet dat de zaak bij de officier van justitie was geweest. Hij stelde, dat als hij op de hoogte was geweest de zaak niet zo hoog zou zijn gespeeld. Maar de politie maakt nu eenmaal fouten . . .

Aan de hand van een ander voorbeeld vertelde hij, dat fouten wel eens werden goedge maakt met een bos bloemen. Dat was aanleiding voor een PSP-lid om op te merken, dat dan verschillende leden nog een bos bloemen tegoed hadden.

Bij deze zaak en ook bij andere zaken bleek, dat veel gebeurde buiten medeweten van de korpsleiding. Vragen hierover leidden tot een uiteenzetting over de eigen vrijheid en verantwoordelijk-

heid van de opsporingsambtenaar, maar ook over het opsporingsbeleid. De verhouding tussen beide werd niet duidelijk. We begrepen wel, dat als een agent dat wil, hij iemand kan verbaliseren en de zaak zo nodig bij de officier van justitie brengen (mits je natuurlijk iets strafbaars hebt gedaan). Ook de zaak van de naakt opgesloten arrestant kwam nog aan de orde. De hoofdkommissaris schreef de eerste ontkenning toe aan een misverstand. Volgens hem echter was de opsluiting, naakt en onder video-bewaking, op dokters advies gebeurd om de arrestant tegen zichzelf te beschermen. Er was volgens hem beslist zorgvuldig gehandeld. In ieder geval was hij formeel gedekt: een arts had toestemming gegeven. Onze kritiek, dat dit toch wel een zeer mensonwaardige behandeling was, werd beantwoord met de stelling, dat iets anders onmogelijk was bij gebrek aan personeel.

Samenvattend: dat de politie in Spijkenisse op zeker drie punten toegeeft onjuist beleid te voeren en fouten te hebben gemaakt, mag opzienbarend worden genoemd. De discussie had af en toe een beetje te veel het karakter van een politie-voorlichtingsavond. Toch heeft de PSP-afdeling er behoorlijk wat bruikbare informatie aan overgehouden. Zeker een voorbeeld, dat navolging verdient. Ga eens praten met de politie, maar neem wel een bloemetje mee . . .

ATE FLAPPER
ROELOF PIT

De landelijke themagroep Justitie en Politie van de PSP is bereid medewerking te verlenen aan het soort gesprekken als in het artikel van Roelof Pit en Ate Flapper staat beschreven. Nadere informatie via de themagroep. Adres: Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Dit is het bijkantoor van de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland doet u via uw girorekening. Dat is de meest makkelijke manier. U vult thuis uw girobiljet in als u geld wilt inleggen of als u geld wilt opnemen. U doet uw girobiljet in de gratis giro-enveloppe en u loopt even naar de brievenbus. Dat is alles. Een paar dagen later is uw overschrijving rond. Zo hebt u inderdaad gemak van uw girorekening.

Sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland is niet alleen makkelijk. Het is ook zinvol. En principieel. Waarom? Omdat u bij de ASN de zekerheid hebt dat uw spaargeld goed belegd wordt. En met 'goed' bedoelen we niet alleen dat u een beste rente krijgt (de hoogst mogelijke), u krijgt ook de garantie dat wij uw geld sociaal verantwoord beleggen. Niet in spe-

culatieve onroerend-goed zaken, niet in landen als Zuid-Afrika en Chili. Wel in goede woningbouw-projecten, wel in peuterspeelzalen, in sociaal-culturele projecten.

Uw spaargeld is in goede han-

uw geld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

den bij de ASN. Als u nu de bon in deze advertentie invult en uitknipt, kunt u 'm meteen al naar het dichtstbijzijnde 'bijkantoor' van de ASN brengen: de brievenbus op de hoek. En dan is het makkelijke sparen begonnen. Het sparen in de wetenschap dat

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s): _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Postgirorekening: _____

wenst bij de Algemene Spaarbank voor Nederland een rente- plus- sterrekening te openen (gekoppeld aan mijn postgirorekening)*.

* aankruisen wat u wenst.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.** U kunt ook bellen: 070-47 0181. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

FEMINISME KONGRES

Een verlate reactie op de brief "Hoe feministies was het kongres?" in *Bevrijding* nr. 6. Maar beter laat dan nooit; ik heb me behoorlijk gestoord aan die brief.

Op de allereerste plaats worden er beweringen gedaan, die nergens gestaaft worden. Al in het begin wordt gesteld dat er twee kampen waren: vóór de Kongreskommissie (de KK) en tegen het partijbestuur (het PB). Of zo je wilt de omgekeerde versie. Even later wordt gezegd dat "het kongres overliep van sympathie voor deze onderdrukte groep (de KK). Snap je mijn probleem? Want als het kongres, dus iedereen overliep van sympathie, hoe zit het dan met die twee kampen?"

In onze vrouwengroep en op de ledenvergadering lagen de meningen over de stellingen nogal uiteen. Gevolg: de dames en heren van de afvaardiging moesten verdeeld stemmen. Is Nijmegen dan de enigste 'gespleten', 'verknijpte' of hoe-je-het-dan-ook-wilt-noemen afdeling, en zijn de anderen roerend eensgezind? Nee, toch zeker... Vervolgens wordt gesteld dat "bijna alle stellingen van de KK en de door haar positief gepreadviseerde amendementen *moeiteloos* door het kongres werden overgenomen. Ben ik nu echt zo'n sul of heb ik in de Vereeniging liggen pitten, ik meen me te herinneren dat er verschillende malen (schriftelijke) geteld moest worden. O, gelukkig, er ontstond verwarring als de KK haar preadvies wijzigde. Maar... dat lijkt me logisch. Je moet koortsachtig overleggen hoe je afdeling daar over denkt. Je staat op een kongres niet voor je

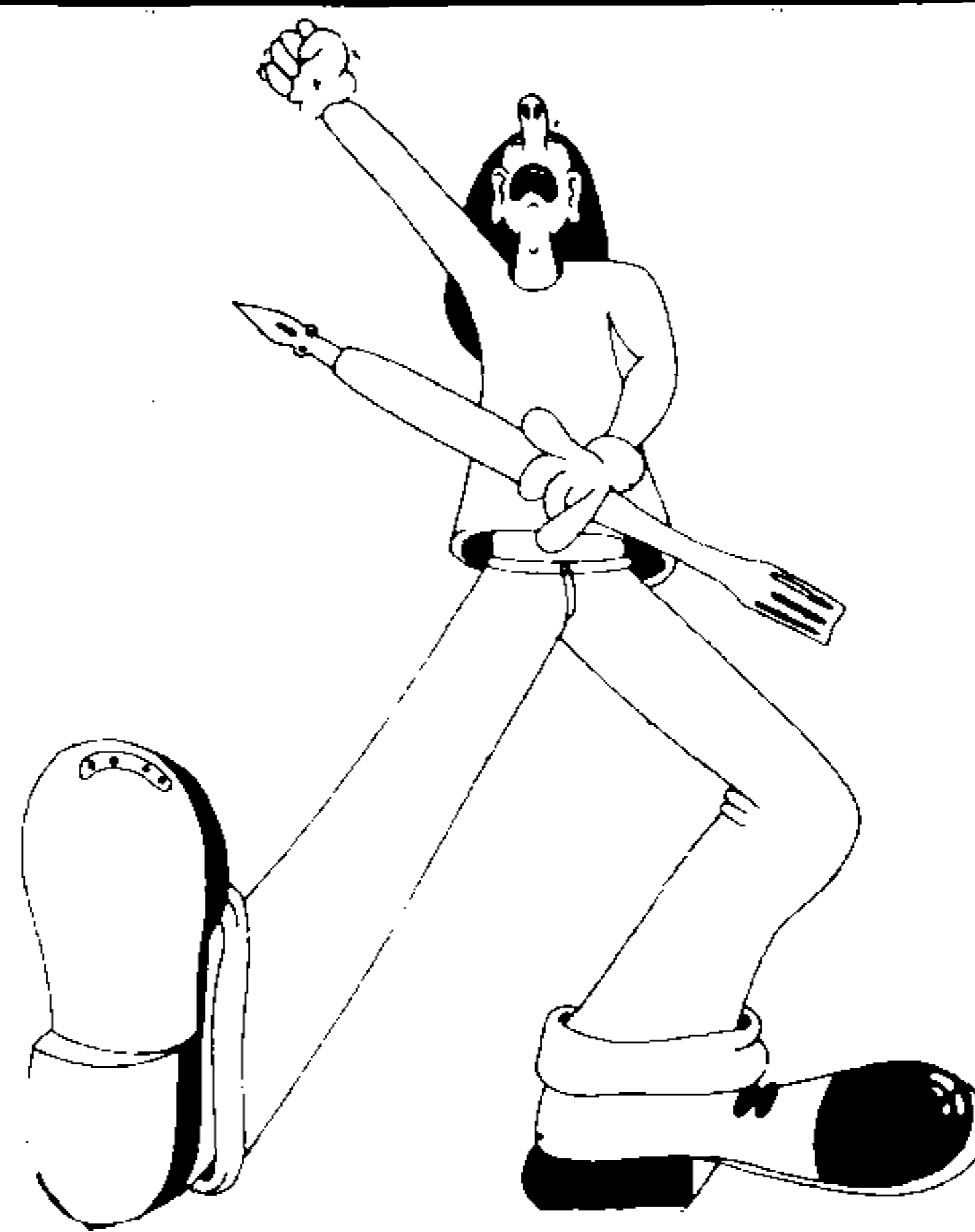
OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

zelf te praten maar namens je afdeling. Het ligt anders als je vrij mandaat krijgt bij bepaalde amendementen.

Argumenten waren zinloos, volgens Ansem, De Haan en Verhoeff. Dat is hun persoonlijke opvatting. Voor mij was dit kongres er nu eindelijk eentje waar tenminste goede discussiebijdragen werden geleverd. Maar ook hier geldt weer: je hebt een stemopdracht van je afdeling. Ook bleken enkele kongresgangers/sters hun angsten en zenuwen te verwoorden. Ene Jeroen uit Tegelen durfde tenminste te stellen dat hij "in zijn broek scheet van de zenuwen". Of is dat juist een teken van de agressieve sfeer op het kongres, zoals de damens en heer stellen? Wat mij bij dit kongres juist opviel: geen druk lobby-werk in de wandelingen en veel discussies over *wat* er op het kongres gezegd werd. Herhaaldelijk heb ik staan praten met bezoekers (tja, het waren mannen die me aanspraken) over de besluiten op het kongres. Voor de Nijmeegse wethouder van Edukatie,

die even zijn neus liet zien, heb ik helaas geen tijd gehad. Maar misschien heeft hij er zonder mijn 'hulp' ook wat aangehad. Het zou voor de goede man pleiten.

Voor mij hing er veel vanaf hoe dit kongres ging verlopen. Waarschijnlijk heb ik daarom ook enthousiast staan klappen als het de mij gewenste richting inging. Ik ben vóór een 5-urige werkdag/25-urige werkweek, vóór positieve diskriminatie bij ongeveer gelijkwaardige kwaliteiten en dan helemaal voor de visie "systeem van heteroseksualiteit". Hoor ik daar iemand roepen: "Hoe kan het ook anders, die denktank, die Spaik is haar vriendin". Ja, dat is Karin inderdaad, maar dat wil niet zeggen dat we het altijd roerend en zusterlijk met elkaar eens zijn. We hebben stevige discussies en niet alleen over de politiek, hè meidje!

Ansem, De Haan en Verhoeff signaleren vervolgens dat "zaken als persoonlijke aanvallen en leugenachtige verhalen van mensen die beslist beter kunnen weten, op dit kongres

niet mogen voorkomen. Bij het eerste kan ik me nog iets voorstellen: ik denk dat zij het boegeroep en fluiten bij het verhaal van Pierre Puts bedoelen. Op mijn vingers fluiten, is een techniek die ik niet beheers, anders zou ik er beslist gebruik van hebben gemaakt. Het verhaal liep ook de spuigaten uit: er is niet zoveel verbeeldingskracht nodig om die ene stap naar 'vrouwen terug naar het gezin' te maken. Ondertussen heb ik een keertje de mogelijkheid gehad om daar met Pierre over te praten en van een volgende gelegenheid zal ik dankbaar gebruik maken.

Bij de leugenachtige verhalen, weigeren mijn hersenen. Ik weet geen voorbeeld. Maar ja, misschien is dat onbewuste verdringing.

De konklusie dat de CPN afstand heeft gedaan van haar stalinistische praktijken en de PSP ze nu lijkt in te voeren, vind ik dan ook niet terecht. Dit ligt aan het feit dat ik me met de beste wil geen voorbeelden van stalinistische PSP-praktijken voor de geest kan halen.

De allerlaatste opmerking van het artikel: "Hopelijk wordt het volgende kongres weer door iedereen serieus genomen", is voor mij een ware belediging. Ik ben veel met dit kongres bezig geweest, net zo goed als voor welk kongres dan ook. Een kongres hoort altijd goed voorbereid te worden. Cisca Ansem en Huib Verhoeff ken ik niet, Riekje zie ik meestal op landelijke dagen van PSP-vrouwen en met haar zou ik, over hun en mijn brief, dan ook een stevige boom willen opzetten.

Truut Knapstein

GEEN RAKETTEN IN DE PEEL

Op zaterdag 25 juni organiseert de PSP de nodige activiteiten rond de vliegbasis De Peel tegen de voorgenomen plaatsing van kruisraketten aldaar. Het wordt steeds duidelijker dat de NAVO-plannenmakers hun oog hebben laten vallen op Limburg voor de plaatsen van hun nieuwe kernwapens als het in Nederland tot plaatsing daarvan komt. Enige tijd geleden werd via het IKV (Inter Kerkelijk Vredesberaad) bekend dat de 'slapende' basis De Peel de lokatie voor plaatsing dreigt te worden. Daarmee wordt de zoveelste stap gezet in de richting van de verdere militarisering van deze zuidelijke provincie. De vredesbewegingen in de omgeving van De Peel zijn al in actie gekomen: wekelijks zijn er, op zaterdagmorgen, demonstraties bij de vliegbasis, een *tentenkamp voor de vrede* zal deze maand bij de basis van start gaan.

De PSP steunt uiteraard deze acties. Ook wil de partij een inhoudelijke bijdrage leveren aan de op gang gekomen discussies. Het stoppen van de kruisraketten kan een eerste stap zijn voor ontwapening, maar de PSP verzet zich niet alleen tegen deze raketten. Geen plaatsing zou wel eens de opvoering van

de 'konventionele' bewapening kunnen betekenen...

Het gewest Limburg van de PSP heeft in overleg met de afdelingen van de partij in de regio Venray het initiatief genomen tot het organiseren van de manifestatie van 25 juni. Op zaterdag 25 juni zal een vredesdemonstratie om 11.00 uur starten bij het gemeentehuis Vredepeel. In deze demonstratie zullen in elk geval het PSP-Tweede Kamerlid *Fred van der Spek* en PSP-vertegenwoordigers in de plaatselijke gemeenteraden meelopen. Aan deze manifestatie is een werkbezoek van Van der Spek gekoppeld: hij zal onder andere het tentenkamp bezoeken en er zal een gesprek plaats vinden met B&W van Venray.

Om 14.00 uur start een *manifestatie* in het Gemeenschapshuis Vredepeel met muziek, een toespraak van Fred van der Spek en een forum met onder andere een vertegenwoordiger van de Bouw- en Houtbond FNV, een polemoloog en een totaalweigeraar. Na afloop van het forum is er gelegenheid tot het eten van een hapje waarna om 19.00 uur in het gemeenschapshuis een *vredesfeest* van start gaat. Bezoekers van deze manifestatie kunnen gebruik maken van de bus die de organisatie om 10.30 uur en om

13.30 uur van NS-station Venray naar Vredepeel zal laten rijden. Ook vanuit Zuid-Limburg zal een bus naar Venray worden georganiseerd. Nadere informatie: Jeroen of Esther Kouwenberg, tel.: 077 - 3 11 45.

De organisatie van deze manifestatie kost natuurlijk geld, daarom is het actiefonds van de PSP daarvoor opengesteld. Stort een kleine bijdrage op postgiro 3535250 t.n.v. Aktiefonds PSP/Amsterdam met vermelding van 'gift De Peel'.

De actie-wagen bij de Peel-basis na de brandstichting vorige maand

AKTIES

ZUIDELIJK AFRIKA

De volkeren van Zuidelijk Afrika zijn nog nooit zo zwaar op de proef gesteld als op dit moment. Sinds de inval van het geregelde Zuidafrikaanse leger in de Volksrepubliek Angola eind augustus '81 is Zuidelijk Afrika een kruisvat geworden, dat elk moment kan ontploffen en een dreiging vormt voor de wereldvrede. Aan de huidige explosieve ontwikkeling in Zuidelijk Afrika is een lange geschiedenis voorafgegaan. In oktober '75 werd Angola onder de voet gelopen door buitenlandse troepen. In het zuiden rukte het Zuid-Afrikaanse leger, met steun van de Portugese geheime politie PIDE, op naar de hoofdstad Luanda. In het noorden opereerde het FNLA, met steun van de Amerikanen en bijgestaan door een groot aantal buitenlandse kommando's. Na de onafhankelijkheid van 11 november 1975 tekende de nederlaag van het FNLA zich af en trok het Zuid-Afrikaanse leger zich terug. De etnische afscheidingsbeweging UNITA werd na de onafhankelijkheid van Angola in Bescherming genomen door Zuid-Afrika. Hun troepen werden getraind in speciale kampen in het noorden van Namibië en zijn meerdere keren door Zuid-Afrika ingezet tegen de bevrijdingsbeweging SWAPO van Namibië. Inmiddels is UNITA een goed getraind en uitgerust huurlingenleger dat haar orders ontvangt van dat zelfde Zuid-Afrika. Ook in Mozambique en Zimbabwe opereren kontra-revolutionaire organisaties die gefinancierd en bewapend worden door het racistische bewind.

Het Zuid-Afrikaanse leger heeft het tot haar gewoonte gemaakt vluchtelingen tot in naburige landen te achtervolgen. Massamoorden werden gepleegd in Caasinga (Angola) en Maseru (Lesotho) waar bij elkaar honderden vluchtelingen, veelal vrouwen en kinderen, in koelen bloede werden vermoord. UNITA is berucht geworden door sabotage-daden, de massamoord op 349 Angolese burgers in Chiname en de ontvoering van 64 Tsjechen (technische vrijwilligers), die met hun vrouwen en kinderen in Angola verblijven om deel te nemen aan de wederopbouw.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Het Medisch Komitee Angola heeft begin dit jaar besloten de steunverlening aan dit land op te voeren. Daartoe wordt op dit moment een landelijke kollekte voorbereid, die in de week van 17 tot 22 oktober zal moeten plaatsvinden in een groot aantal gemeenten in het land. Het doel is het geld bijeen te brengen voor chirurgische koffers, die speciaal zijn samengesteld voor chirurgie aan het front. Eén van de artsen van het Komitee is op dit moment bezig met de samenstelling van die koffers, waarvan de prijs tussen f 1.000,- en f 1.500,- zal liggen. Plaatselijke groepen in ons land die mee willen werken aan deze aktie (de kollekte of een algemene financiële campagne) kunnen contact opnemen met het komitee: Lauriergracht 116, Amsterdam, tel.: (020) 25 77 15.

VROUWEN

VROUWEN IN ONDERWIJS

Op 29 en 30 juni en 1 juli vindt in Amsterdam het kongres *Vrouwen in onderwijs* plaats. De bedoeling van dit kongres is om vrouwen te stimuleren zich te blijven te verdiepen in de positie van vrouwen en meiden in het onderwijs. De thema's van het kongres zijn: Vrouwenideaal, meisjespedagogiek en dubbelrol; Het dagelijkse leven op school; Feminisering van het onderwijs. Het kongres is bedoeld voor alle vrouwen in het onderwijs, van kleuterschool tot en met universiteit. Tijdens het kongres zullen een aantal buitenlandse feministen (uit Engeland en West-Duitsland) inleidingen verzorgen. Het kongres vindt plaats in de *Oudemanshuispoort* (Oudezijds Achterburgwal/Grimburgwal in Amsterdam) op de drie bovengenoemde dagen steeds van 9.00 uur tot in de loop van de avond. De bedoeling is dat er voor voldoende slaapplekken zal worden gezorgd. De kosten bedragen f 10,- (toegang) en f 12,50 voor de kongresbundel die op dit moment al in diverse (vrouwen-) boekhandels te koop ligt. Aanmelding kan geschieden door overmaking van f 10,- op postgiro 1927527 t.n.v.

A.J. Veneberg/Amsterdam met vermelding van *Vrouwen in onderwijs* (aanmelding voor half juni). Nadere informatie en een aanmeldingsformulier: Stichting Landelijk Overleg Vrouwenstudies Amsterdam, Ankie Veneberg, tel.: 020 - 22 48 41. Op de avond van 1 juli vindt een afsluitend forum plaats waaraan medewerking zal worden verleend door Annemarie Grewel, Jeltien Kraayeveld, Ella Vogelhaar (ABOP) en dat onder leiding zal staan van Karin Spaank.

PSP BIJEENKOMSTEN

PSP EN MILIEU

De landelijke themagroep Milieu en Technologie (kortweg: MITEK) organiseert op 18 juni van 11.00 tot 16.00 uur een bijeenkomst over de teksten van een *milieu-program-boekje* dat binnenkort in de serie *De visie op...* van de PSP zal gaan verschijnen als nadere toelichting op en uitwerking van de standpunten van de partij op dit gebied. Wie mee wil praten op 18 juni kan dat schriftelijk (Postbus 700, Amsterdam) of telefonisch (020 - 26 73 74, John Hontelez) doorgeven. Ontvangers van het MITEK-bulletin hoeven zich niet apart op te geven. Reiskosten naar de bijeenkomst, die in Amersfoort wordt gehouden, worden vergoed.

PSP UITGAVEN

BOEKENLIJST

Voor individuele scholing en voor afdelingsscholing heeft SVS een nieuwe boekenlijst samengesteld. De lijst bevat ongeveer twintig onderwerpen (onder andere economie, staat, seksualiteit, vredesvraagstukken) en omvat in totaal meer dan honderd titels van boeken, brochures en artikelen. Bestellen door f 2,50 over te maken op gironummer 3481995 t.n.v. SVS Amsterdam, met vermelding van 'boekenlijst'.

PSP LOKAAL

ARNHEM 750 JAAR

Dit jaar bestaat de gemeente Arnhem 750 jaar. Dat moet gevierd worden: op zaterdag 11 juni met een open dag op de militaire vliegbasis Deelen en op zaterdag 2 juli met een zogenaamde garnizoensdag: een open dag bij de Arnhemse kazernes, een gewapende militaire parade door de Arnhemse binnenstad en als klapstuk een militaire taptoe in het Vitesse-stadion.

Dat kan dus niet. Aldus de Arnhemse afdeling van de PSP. Daarom hebben zij het initiatief genomen voor een aantal tegenakties. Op zaterdag 11 juni vertrekt om 9.00 uur een demonstratieve fietstocht naar de vliegbasis Deelen. Het programma voor 2 juli staat nog niet vast. Nadere informatie: 085 - 45 71 11 tst. 2733 (overdag) of 085 - 45 51 30/43 14 81 ('s avonds) of via: L. de Vries, Treublaan 21, Arnhem.

FRIESLAND

Het gewest Friesland van de PSP is in april gestart met de uitgave van een blad dat vijf of zes maal per jaar zal gaan verschijnen. Het ligt in de bedoeling om met het blad (dat verschijnt onder de titel *BYT*) in een leesbare en aantrekkelijke vorm aandacht te besteden aan de politieke gebeurtenissen en ontwikkelingen in Friesland. Het blad mikt op een breder publiek dan alleen de leden van de PSP in deze provincie. Het eerste nummer werd toegezonden aan de leden van de PSP in Friesland, aan de abonnees van *BEVRIJDING* in die provincie en aan een aantal belangstellenden. *BYT* kost f 1,50 per stuk, een abonnement kost f 10,- per jaar. De redactie en de administratie is bereikbaar via Postbus 520, Leeuwarden.

ANDER NIEUWS

GEZONDHEIDSZORG LEEGGEZOND

Op 7, 9 en 10 mei heeft de Amsterdamse gezondheidszorg op grote schaal aktiegevoerd. Daar laten ze het niet bij, immers: de afbraak van de gezondheidszorg is nog maar net begonnen. Inmiddels is het *Amsterdams Platform Gezondheidszorg* opgericht. Het platform is bereikbaar op woensdagen van 14.00 tot 17.00 uur bij het KGCA, Vijzelstraat 77, Amsterdam, tel.: 020 - 25 76 16. Voor verdere akties is er nog aktiemateriaal aan te vragen dat gebruikt kan worden bij allerlei activiteiten. Er zijn buttons (f 1,- per stuk), kranten en een boekje met als titel *Verpleging in beweging* (f 2,50). Het materiaal is te bestellen bij de Jongerenbeweging FNV, Keizersgracht 262, Amsterdam, tel.: 020 - 26 62 11 (André Peer).

**GÉÉN
ONTSLAGEN IN DE
GEZONDHEIDSZORG**

GROEN ZOMERKAMP IN ZWEDEN

De Zweedse milieupartij (Miljöpartiet), organiseert een politiek zomerkamp. Daarvoor worden niet alleen leden van groene en milieupartijen uitgenodigd, maar ook van bijv. de PSP. Een goede gelegenheid tot kennismaking met de groene politiek: soms verward, vaak verwarrend maar nooit saai. Het kamp wordt gehouden in Lundsberg, Värmland, Zweden, in een schitterende omgeving. Het programma is een mengsel van politieke discussies en meer vakantie-achtige bezigheden. Voertaal is Engels, er wordt ook ge-

OMROEP VOOR RADIO FREEDOM

STEUN DE (ONDERGRONDSE) VERZETSRADIO VAN ZUID-AFRIKA

GIRO 580.900 T.N.V. AABN TE AMSTERDAM
C.V. OMROEP VOOR RADIO FREEDOM

OPROEP

In overleg tussen de PSP-homogroepen, de PSP-vrouwengroepen en het Partijbestuur van de PSP besloten, naar aanleiding van het PSP-kongres *Feminisme en Socialisme*, een aantal werkgroepen in te stellen. *Ten eerste* een *schrifgroep* om te komen tot een brochure *PSP over vrouwenbeweging en homobeweging* op basis van de aangenomen kongresstellingen. De gedachten gaan uit naar een viertal hoofdstukken: *Algemene Visie; Toepassing op verschillende terreinen (arbeid/ekonomie; seksualiteit/relaties); Standpunten; PSP-vrouwen/PSP-homo's* en wat er op organisatorisch gebied in de PSP verandert. Deze werkgroep zou in ongeveer een half jaar haar eindresultaat moeten opleveren. *Ten tweede* een werkgroep over *Seksueel Geweld*. Deze werkgroep zal hele praktische aanbevelingen gaan opstellen over de vraag wat de PSP daartegen kan ondernemen. Voor de twee werkgroepen zijn al een aantal mensen bereid gevonden, maar er is plaats voor meerdere PSP-leden. Nadere informatie en aanmelding: Alexander de Roo, tel.: 020-65 36 60 / 26 73 74.

het Belgische Mol.

Iedereen die zich aangesproken voelt tot deelname aan deze nieuwe Werkgroep, en bijvoorbeeld één maal per twee maanden een beetje tijd over heeft, wordt verzocht zo snel mogelijk (doch binnen tien dagen) even iets te laten horen: MITEK/PSP, John Hontelez, Postbus 700, 1000-AS Amsterdam. Nadere inlichtingen: John Hontelez, tel.: 020-26 73 74 (PSP) of 080-23 65 12 (privé) of Fred Gersteling, tel.: 020-72 29 32.

BIJEENKOMSTEN

EKOLOGISCHE KURSUS

De Stichting 'Leven van het land' organiseert in de maanden mei tot en met september vijf kursussen (ieder van één maand) op het ekologisch gemengd bedrijf *Glynhyndod* in Wales (Groot-Britannië), op twaalf kilometer van de Ierse Zee. Op het programma staan o.a. veehouderij, akkerbouw en ekologisch tuinieren, melken, kaas-maken en broodbakken. De kosten bedragen f 850,- per maand (inklusief inwoning en materiaal). Nadere informatie bij: Stichting Leven van het land, Lange Raarberg 36, 6231 RN Meerssen (Limburg), tel.: 043-643600.

moet gaan houden met de ontwikkeling van de anti-kernenergie strijd en de taken en functie die de PSP daarin heeft. Die strijd is nog lang niet gewonnen, en ná de Brede Maatschappelijke Diskussie zal er weer volop werk aan de winkel zijn. Maar de beweging is nogal verdeeld. De PSP steunt de strijd tegen de kernenergie, veel PSP-leden zijn actief in de AKB (Anti-Kernenergie Beweging) en de partij is landelijk lid van het LEK (Landelijk Energie Komitee). Daarom moet de PSP zich de problemen van de beweging aantrekken en op zoek gaan naar de oplossing er van.

De aparte werkgroep, waarvan nu sprake is, zou zich moeten gaan bezighouden met: het uitwisselen van informatie over activiteiten en plannen van de AKB; de opstelling van de PSP in de samenwerkingsverbanden (het LEK en de WED - Werkgroep Energie Diskussie); de eventuele initiatieven van de PSP op landelijk, provinciaal en plaatselijk nivo. De konkrete aanleidingen voor het starten van deze Werkgroep zijn: de geplande landelijke aktiedag van de basisgroepen tegen kernenergie in september '83; het plan van de regering om met Kalkar door te gaan; parlementaire activiteiten rond proefboringen ná de Brede Maatschappelijke Diskussie; een ruilkontraakt tussen gas en atoomstroom met België; het opnieuw starten van de strijd voor de sluiting van de bestaande kerncentrales en de strijd tegen de heropening van de opwerkingsfabriek in

tolkt. Er zijn verschillende voorzieningen getroffen, variërend van camping t/m pension, naar eigen keuze. Het kamp is 7-14 augustus. Prijs afhankelijk van accommodatie, van ca. f 60,- tot ca. f 240,-.

Inlichtingen en/of aanmeldingen bij Pierre Puts, Tedingerstraat 19, 2266 KC Leidschendam, tel. (070) 75 59 35 (werk), (070) 20 21 73 (thuis). Aanmelden gaarne uiterlijk eind mei.

ATELIER DE BALAGUIER
FRANKRIJK

Een vakantie met iets extra's: tekenen, aquarelleren, theater, druktechnieken, Franse conversatie, koken en land-art. Vanaf 20 juni is het mogelijk om in Zuid-Frankrijk (dep. Lot/Aveyron) samen met anderen aan deze activiteiten deel te nemen. Kinderopvang aanwezig. Inlichtingen en folder: Tineke de Wever, Brederodestraat 68', 1054 MX Amsterdam, tel. (020) 83 42 70.

THEMAGROEPEN

ANTI-KERNENERGIE BEWEGING

De landelijke themagroep Milieu en Technologie van de PSP wil een aparte groep gaan opzetten die zich bezig

ik heb niets
tegen
mannen,
maar...

BOERINNEN

U kent ze wel, die verhalen. Van in de oorlog 'vrouwen kent uw plicht' en hup het huis uit en de fabriek in, terwijl het 'huis' natuurlijk ook bleef. En na de oorlog was het van 'vrouwen kent uw plicht' en hup de fabriek weer uit en weer helemaal het huis in; Vrouwenemancipatie in de vorm van buitenshuis kunnen werken voor zover de ekonomie dat toestaat. Maar dat zijn verhalen van zo'n dertig tot veertig jaar terug. Nu hebben we het wel door, zo gemakkelijk gaat dat niet meer. 'Geen enkele regering krijgt de vrouw weer in de keuken' staat dapper boven een artikel in *Opzij* van deze maand. Da's toch weer een hele troost. Wij vrouwen laten ons niet meer zo gemakkelijk onder het mom van de emancipatie de arbeidsmarkt op en af, of beter 'deels' op en af schuiven. Of toch wel? Hoe zit het met die groep die

door boeren, burgers en buitenlui al vanouds als hoogst geëmancipeerd wordt omschreven; de boerinnen? Braks zei het een aantal jaren geleden nog. 'Boerinnen', zei hij, 'zijn zo geëmancipeerd omdat ze op het bedrijf van hun man meewerken'. En naast je huishouden ook nog werken, dat heet geëmancipeerd, nietwaar? Een uitspraak die in de mannelijke landbouwwereld veelvuldig wordt gehoord, maar door boerinnen zelf vaak even hard en terecht bestreden. Het meewerken van vrouwen op het bedrijf van hun man is meestal niet iets waar vrouwen zo heel zelfstandig voor kunnen kiezen, maar is een pure noodzaak. Om nog enig inkomen uit een bedrijf te kunnen halen moeten de produktiekosten en dus de arbeidskosten omlaag en vandaar het gratis meewerken van vrouwen en andere gezinsleden. De landbouw drijft grotendeels op de gezinsbedrijvenkultuur. Heeft natuurlijk iets moois. Zo samen verantwoordelijk voor het bedrijf. Een mythe waarop in het landbouwbeleid maar al te graag wordt ingespeeld. Om de peiler van de landbouw, het gezinsbedrijf in ere te houden zijn de landbouworganisaties tegenwoordig om het hardst met de emancipatie bezig. Boerinnen moeten mede-ondernemster op het bedrijf worden. De ene cursus na de andere wordt opgezet, van 'ken de koe', 'kalveropfok', 'trekkerrijden' tot 'tepelverzorging' en 'boekhouden'. Boeiend zijn ook de kursussen

'Uitkomen met inkomen' en 'Met minder meer'. Want daar gaat het om. De vrouw mag dan als mede-ondernemster erkend worden, daar zelfs via eventuele maatschappelijke kontrakten rechten aan ontfanen, maar het inkomen wordt er daarmee niet hoger op, om nog te zwijgen van de komende belasting op de zogeheten 'dubbelverdieners'. Het is het verdelen van de armoede, waarbij de boerin formeel medeverantwoordelijk wordt gemaakt, als het bedrijf financieel over de kop dreigt te gaan. Kortom de boerinnen krijgen met het mede-ondernemster zijn, een formele erkenning voor hun werk in het bedrijf. Een erkenning die tegelijk een verplichting inhoudt waarom ze in feite niet gevraagd hebben. En dat alles onder de dekmantel van o zo geëmancipeerd zijn. En hoe zit het met de boer? Oude vraag natuurlijk. Worden er voor hem kursussen opgezet om meer in het huishouden mee te kunnen werken? Onzin natuurlijk, je moet het niet te gek willen maken. 'Als de boer officieel minder zou gaan werken op het bedrijf, zou dat niet door de fiskus worden geaksepteed die dan minder zou vangen, niet doen dus' suggereert de landbouwvoorlichting. Overigens zou arbeidstijdverkorting de doodsteek betekenen voor het landbouwbeleid dat erop gebaseerd is dat boer en boerin samen minstens 80 uur werken op het bedrijf (boer: 50-60 uur, boering 20-30 uur plus huishouden). En wat moet die boerin dan, die naast het

huishouden moet meedenken en meewerken op het bedrijf plus nog eens allerlei kursussen moet volgen om een 'volwaardige partner' van de boer te worden?

Als je ervan uit gaat dat arbeidstijdverkorting gezond is, is met name de landbouw doodziek. Een zieke, beplakt met de pleisters van de emancipatie. Emancipatie van bovenaf als regelrechte ontkenning van de werkelijke emancipatie van de boerinnen zelf. Boerinnen die er veelal niet meer intrappen als bij organisatievergaderingen de mannen wel presentiegeld krijgen en de vrouwen als vanzelfsprekend niet, als ze voor de vorm wel in besturen worden opgenomen maar wanneer dat niet inhoudt dat er naar hen geluisterd wordt, als de stem van de boer juridisch wordt erkend maar de hare niet, als ze ziet dat kontraktueel vastgelegde verantwoordelijkheden tussen boer en boerin de boerin nog niet ekonomisch zelfstandig maken (verdeling van armoede) en ook als zij ziet dat haar sociale zekerheid nog van geen kanten geregeld is. Komen we weer eens terug op de Europese richtlijn voor gelijke beloning, behandeling en sociale zekerheid voor mannen en vrouwen in bedrijf en beroep. Na 1 januari 1985, als Nederland aan deze richtlijn zal moeten voldoen, willen we nog eens bekijken of we alsnog boerin gaan worden, in een maatschap dan wel.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

BRIEVEN UIT NICARAGUA

Managua, Nicaragua Libre,
27 aug. 1980

Compañeras y compañeros,

... Als klap op de vuurpijl hebben we vandaag samen met een delegatie van de AMNLAE een bijeenkomst meege maakt waarin alle mensen die gealfabeteerd waren een diploma kregen uitgereikt. Dit vond plaats in een boerendorpje in de bergen. Na de nodige officiële zang en toespraken, haalde de brigadista die had helpen alfabetiseren degene die het diploma kreeg uit de rij en stevig gearmd namen ze het vervolgens samen in ontvangst. Ontroerende en indrukwekkende gebeurtenissen. Oude boeren en boerinnen met verweerde gezichten, trots nu eindelijk eens te kunnen lezen! Tussen de brigadisten en de families, waar ze vijf maanden onophoudelijk hadden gewoond en gewerkt, was een zichtbare stevige band gegroeid. Na de gebeurtenissen werd de vlag gehesen en het gebied bevrijd verklaard van de onwetendheid. ... Heel Nicaragua één grote school, dat is de sfeer die er nu hangt. 180.000 brigadisten. 1980 is het jaar van de alfabetisatie, en dat is merkbaar! Overal grote borden met kleurige teksten, overal trotse mensen! En terecht. ... Viva Nicaragua Libre ...

Christine

Managua, 2 jan. 1981

Querida compañera,

... Het jaar 1981 is uitgeroepen tot het jaar van de verdediging en van de produktie. Het zal een moeilijk jaar worden.

... We hebben hele spannende tijden achter de rug. De ondernemersorganisatie, de Cosep, is uit de Staatsraad getreden en dat heeft internationaal gezien nogal wat kritiek op het FSLN en de regering opgeleverd. Het volk is massaal de straat op gegaan toen het Cosep eruit ging. Jongeren en leden van de partij van Robelo, vertegenwoordiger van het Cosep, raakten slaags. Ook was de contra-revolutie in november behoorlijk actief bij de grens met Honduras.

... Het feit dat Reagan de 22ste aan de macht komt, maakt de situatie er ook niet gemakkelijker op. Economisch gezien zal het vanwege gebrek aan deviezen voor import zowiezo heel lastig

gaan worden. ... De solidariteit met El Salvador groeit hard. Het proces is daar in een stroomversnelling geraakt en er wordt gesproken van het begin van het eindoffensief. ... Het Frente begint meer en meer het belang van goede internationale betrekkingen in te zien. Voor Nicaragua is de internationale solidariteit en al het werk dat jullie in Nederland doen van ontzettend groot belang ...

Marian

Managua, 4-5-1981

Lieve compaas,

... De situatie hier is ontzettend gespannen nadat de VS hun hulp heeft stopgezet en geen graan meer levert. Reagan doet alle mogelijke moeite om het Nicaragua onmogelijk te maken. Als reactie op het tekort aan graan wordt de mais terecht gepropageerd. Daar is genoeg van terwijl we hier geen graan kunnen verbouwen. ... Er worden veel milicianos gemobiliseerd in het noorden, want de aanhangers van Somoza doen regelmatig aanvallen, meestal gesteund door het Hondurese leger. ... De 1 mei-viering was erg indrukwekkend. In alle departementshoofdsteden waren grote bijeenkomsten en natuurlijk ook op het plein van de Revolutie. Jammer alleen dat het discurso van Luis Carrión wat tegenviel. Ook jammer dat er geen vrouw sprak. Nergens eigenlijk. Maar de vrouwen zijn heel strijdbaar. Vorige week maakten we een vergadering van de 'coordinadoras de los barrios' (=wijken) van Managua mee en wat er daar allemaal gebeurt! Op die vergadering werden door de vrouwen affiches gekeurd en beoordeeld op diskriminatie van vrouwen. Maar ook kwamen vrouwen in verweer tegen de officiële kerk die zich meer en meer tegen de revolutie keert en ook tegen vrouwen. Een vrouw vertelde hoe ze met de bijbel in de hand werd beschuldigd van activiteiten ...

... De solidariteit met Nicaragua blijft dus superbelangrijk. Het is van groot belang goede informatie te geven om zo te voorkomen dat regeringen en partijen zich laten overhalen om achter de VS te gaan staan ...

Marian

Managua, 18 jan. 1982
jaar van eenheid tegen de agressie

Compañeras,

... Op dit moment is voor Nicaragua morele steun van groot belang. De politiek van Reagan is er op gericht om Nicaragua te isoleren. Nicaragua wordt bijvoorbeeld uitgesloten van de democratische alliantie, die onlangs in M-Amerika is opgericht. En via voedingsproblemen proberen ze de sandinistische regering te boycotten.

... Na de vele nieuwe aanvallen vanuit Honduras gaan nu ook leden van de volksmilities naar de grensgebieden. Daarvoor kun je je als vrijwilliger opgeven. Ook worden sinds kort de wijken bewaakt door vrijwillige politie. Ook 's nachts. De bedoeling is dat je let op verdachte personen en toestanden. Het hele volk is bezig met de verdediging; momenteel de belangrijkste taak.

... En dan de berichtgeving over de mensonwaardige transporten van de Miskito-indianen naar de Atlantische kust om hen in konsentratiekampen bijeen te drijven. Uiteindelijk wilde de regering de indiaanse kommunes verplaatsen, zodat ze meer bescherming konden geven, omdat deze bewoners voortdurend door de contra-revolutionairen, gesteund door de VS, worden bestookt ... Vertel iedereen dat we geen oorlogszuchtig volkje zijn. Wij moeten onze vrede echter met wapens verdedigen ...

Yvonne

STEUN NICARAGUA

De minister van buitenlandse zaken, Van den Broek, was in Midden-Amerika en uitte onder andere zijn kritiek op Nicaragua. Volgens deze minister is het kwalijk dat in dat land nog steeds de noodtoestand van kracht is, is het schandalig dat dit land zich militair probeert te verdedigen en getuigt het van het ondemokratische karakter van dit land dat er nog geen vrije verkiezingen zijn gehouden.

Van den Broek heeft een bord voor zijn kop, dat is wel duidelijk geworden, als het dat al niet was nadat hij zijn reis naar El Salvador door had laten gaan ...

Maak daarom duidelijk dat er ook andere Nederlanders zijn en steun Nicaragua tegen de economische boycot van Reagan, tegen de invallen van Somoza-aanhangers en tegen onze eigen Van den Broek.

Het Nicaragua Komitee Nederland organiseert op dit moment een hulpgoederen-actie. Het Komitee verzamelt goederen als kantoorbenodigdheden, gereedschap, kleding, fotomaterialen, dekens en megafoons. Met die spullen kun je terecht bij Bart van der Meulen, tel.: 080 - 233508; Erik Beijer, tel.: 030 - 436029 of de Kargadoor, tel.: 030 - 310377. Financiële steun kan gestort worden op postgiro 5248972 t.n.v. Nicaragua Komitee/Rotterdam met vermelding van 'hulpgoederen-actie 1983'.

Op 9 juli a.s. vertrekt er een vliegtuig waarmee de goederen kunnen worden vervoerd.

Managua, 29 maart 1983

Compañeras y compañeros,

... De kontra-revolutionairen zijn nu het land binnengedrongen en de situatie is uiterst bedreigend. De regering roept het volk op om reservebatiljons te vormen om de gewapende kontra-revolutionairen tegen te houden. We verwachten een grootse militaire invasie. De voedselvoorziening moet worden gerantsoeneerd. Er is niet genoeg suiker, rijst en bonen ...

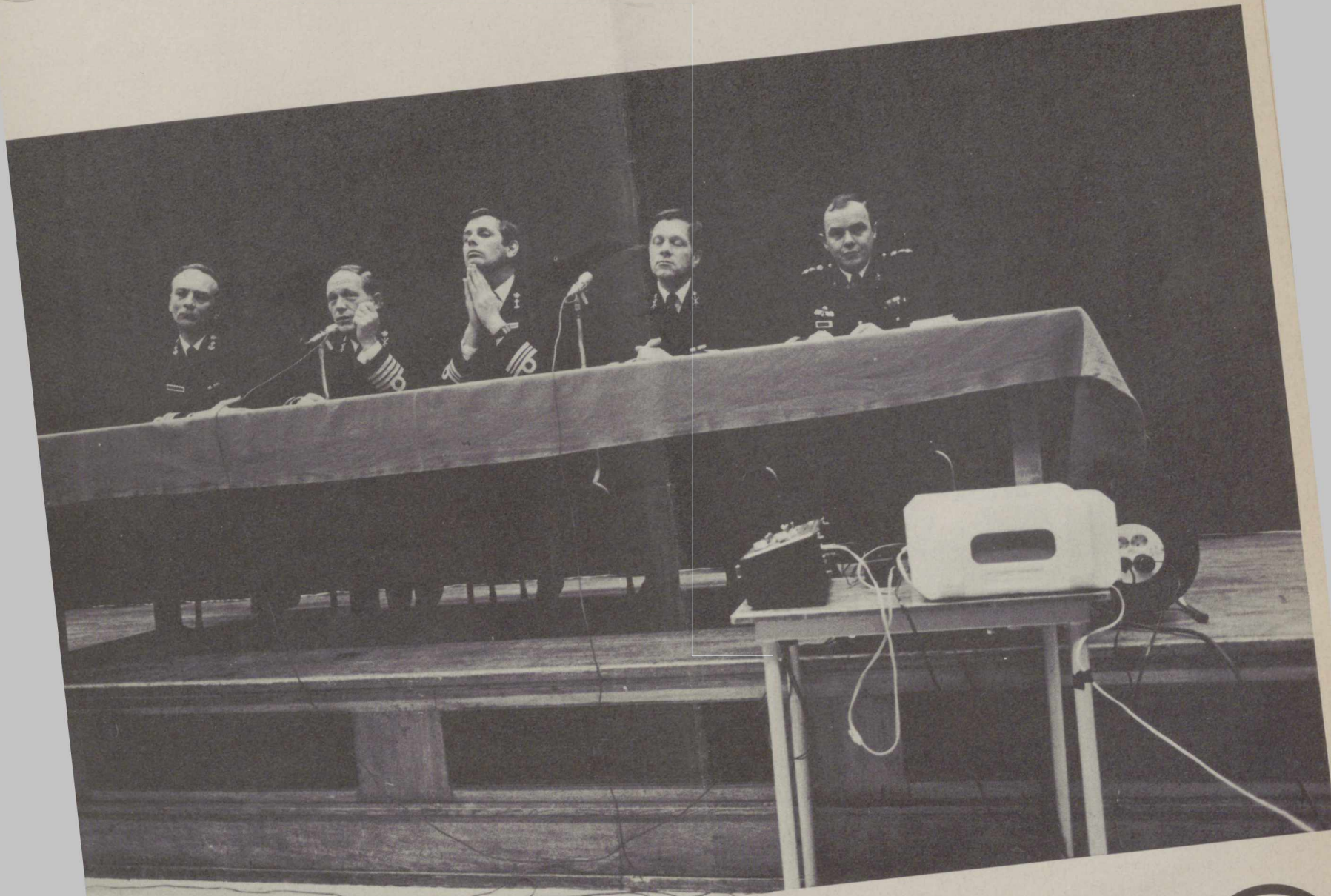
... Ook in Costa Rica bundelen de kontra-revolutionairen zich onder leiding van de vroegere Sandinisten-kommandant Eden Pastora en de ondernemersleider Robelo. Ze noemen zich "Nicaraguaanse democratische kracht". De Costaricaanse president weigert hierover besprekingen te voeren. Stel je voor, terwijl ze in de tijd van Somoza zo duidelijk aan de kant van de Sandinisten stonden.

... Waar we het vooral van moeten hebben is van Europa. Wat momenteel het meest ontbreekt is ... eigenlijk van alles. Maar de regenperiode breekt aan. Kunnen jullie ons plastic sturen en zaklampen. Dan is het in de bergen beter vol te houden. En stencils en stencilinkt. ... Maar de kontra's krijgen geen steun van de bevolking, ook al worden we nog zo grof geïntimideerd. De bevolking gaat door zich te verdedigen en we hebben de situatie onder kontrôle! Viva Nicaragua Libre.

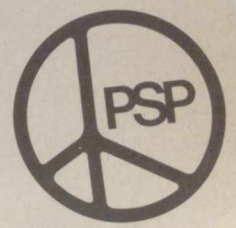
Anna-Maria

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 12 29/6/1983 PRIJS f 1,50

NATIONALE VLOOTDAGEN

KOMMENTAAR

Kongres

Vlak voor het Hilversumse kongres van de PSP in 1968 stapte het partijbestuurslid Henk Branderhorst uit de PSP. Hij kon zich niet verenigen met de visie van de 'revolutionaire marxisten', die zich van de PSP meester zouden maken. De PSP werd eind jaren '60 gekonfronteerd met twee stromingen: enerzijds waren er zij, die een socialistische concentratie van PSP en linkse groeperingen als SJ (Socialistische Jeugd), FJG (Federatie van Jongeregroepen in de PvdA), Nieuw Links en van maoïsten en trotskisten wilden. Anderzijds waren er zij, die een progressieve samenwerking van PvdA, PPR en D'66 in een Progressief Akkoord (PAK) wilden. Op het Hilversumse kongres kwam het niet tot een scheuring of een openlijke ruzie. De tegengestelde stromingen namen een verzoenende houding in door intensief overleg tijdens het kongres.

Ook op het kongres in Amersfoort in 1970 bleef de PSP bijeen, al bestonden toen nog steeds twee stromingen. Twee scherpe voorwaarden waren er verbonden — geen regeringsdeelname en inhoudelijke overeenstemming over principiële uitgangspunten — werden afgezwakt. De afdeling Amsterdam was met een resolutie gekomen, die vooral buitenparlementaire samenwerking aan de basis beoogde. De afdeling Amersfoort had een resolutie vóór samenwerking in het kader van een alternatief regeringsprogramma voorgesteld. Door onderling intensief beraad werd een gemeenschappelijke resolutie bijna algemeen aanvaard. Daarin stond dat het parlementaire werk gepaard moest gaan met buitenparlementaire acties aan de basis met spontane aktiegroepen, vakbonden, politieke partijen of individuele leden daarvan. Samenwerking met andere partijen was alleen mogelijk bij het gezamenlijk oppositie voeren op grondslag van gemeenschappelijke doeleinden. Er zou alleen aan een regering deelgenomen worden, als die

uit zou gaan van structurele hervormingen in anti-kapitalistische zin. Nu, 15 jaar later, is er politiek en economisch het een en ander veranderd. In plaats van kleine radikale groepen zijn nu grote sociale bewegingen op de politieke agenda gekomen. De PPR, maar vooral de CPN zijn sterk aan het veranderen, zij het niet altijd in de richting van de PSP. Economisch gezien zit het maatschappelijke systeem in een langdurige crisis, die tot verpaupering en afbraak van voorzieningen op het gebied van sociale zekerheid en van welzijn leiden.

Opnieuw doet zich de vraag naar samenwerking voor, zoals in de jaren '70 dat vraagstuk steeds op de agenda van de PSP heeft gestaan. Net zoals 5 jaar geleden is er een strategie-debat in de PSP gaande. Aan het onderlinge overleg nu lijkt nogal wat te schorten. Middelpunt-vliedende krachten doen opgang.

In 1968 riep het partijbestuurslid Wim Boerboom op het kongres: "Niet verketteren!" In Steenwijk was er niemand, die dat riep. Het gehele partijbestuur zag zich zelfs gedwongen door de aanname van een visie op strategie, die het niet wilde delen, tot aftreden, ook al waren er enkelen die zich wel in visie 3, die aangenomen werd, konden vinden. Verschansing in de eigen stroming leek troef.

Men kan voor de verschansing verschillende oorzaken aanwijzen. In het eindverslag van de strategie-kommissie, ter voorbereiding van het kongres ingesteld, wordt gesteld, dat de kommissie "er niet zo erg in geslaagd is de discussie in de partij te stimuleren." Ook merkt de kommissie op, dat "een strategie-diskussie voor veel leden toch een wat afstandelijk en theoretisch geheel" gebleven is. De procedure rond de "nulde ronde" en de wrevels, die zowel bij het partijbestuur als bij de leden van de visie 3-groep voor het kongres ontstonden over het al dan niet "tendens-groep" zijn, hebben het

hunne ertoe bijgedragen, dat de discussie voor en op het kongres het karakter van een discussie door kleine groepen, door bastions had. En dan nog wel door mannelijke bastions, waar politieke etikettering hoog in het vaandel stond.

Op het kongres feminisme en socialisme van februari j.l. werd als stelling aangenomen: "De politiek, zoals die in de PSP en daarbuiten in andere politieke partijen wordt bedreven is 'mannen-politiek' en vraagt bepaalde kwaliteiten, die juist mannen leren ontwikkelen, zoals goed kunnen praten, ad rem zijn in discussies en zeker van jezelf en je standpunten zijn. Deze standpunten zijn op zich niet negatief, maar ontaarden gemakkelijk in voortdurend het grootste woord hebben, elkaar aftroeven in discussies en je vastklampen aan het eigen gelijk." Behartenswaardige woorden, als men weet, dat de discussie op het Steenwijkse kongres bijna uitsluitend door mannen gevoerd werd en de bovengenoemde kenmerken droeg.

We kunnen ons met ons allen natuurlijk de vraag stellen, of het nog wel zin heeft de PSP als partij te laten voortbestaan. Geen van de stromingen en aanwezigen stelde dat op het kongres aan de orde. Blijkbaar wordt de PSP nog als een partij met een eigen (specifieke) politieke inhoud gezien, die bij andere partijen niet terug te vinden is. Dan is het natuurlijk zaak de PSP als een levend organisme ook werkelijk te doen functioneren, waarbij men bereid is met elkaar en met elkaars standpunten open en creatief om te gaan. Dat betekent praktisch, dat een toekomstig partijbestuur geen tendens-groep moet zijn, maar samengesteld uit mensen met verschillende visie, die met elkaar willen samenwerken. Dat betekent, dat de ene groep zich niet in de partijraad verschanst om vandaaruit de andere groep, die in het partijbestuur zit, te bestoken. Dat betekent, dat men vooral met elkaar samenwerkt. En in sterke mate betekent het ook, dat men aan iedere PSP'er het gevoel geeft, dat zij/hij in de PSP welkom is en daar persoonlijk en politiek werkelijk de ruimte kan vinden om aan het politieke debat en aan het politieke werk van de PSP mee te doen.

Zeker geldt dat daar, waar de discussie niet gaat tussen "samenwerkers" en "niet-samenwerkers", maar tussen hen, die allen, zij het onder verschillende voorwaarden, vóór samenwerking zijn. Het verschil tussen visie 2 en visie 3 zit veeleer hierin: visie twee zoekt vooral nauwe samenwerking met andere linkse partijen om tot een wezenlijk politiek alternatief in de huidige maatschappelijke verhoudingen te komen. Visie drie zoekt vooral nauwe aansluiting bij de sociale bewegingen om de maatschappelijke verhoudingen fundamenteel te veranderen. Het kongres van Steenwijk riep het beeld op van twee groepen, die ieder aan een kant van de berg naar de top proberen te klimmen, waarbij de ene groep de andere groep verwijt op een andere berg te zitten.

Bij de stemmingen over wel of niet deelnemen aan de verkiezingen voor het Europese parlement bleek wel degelijk, dat men op dezelfde berg zit. Noch boycot, noch het EG-parlement rechts

laten liggen haalden bij lange na een meerderheid. Is het zo dat het "afstandelijk en theoretisch" discussiëren samenwerking door het kongres zelf met een duidelijke keuze voor een samenwerkingspoging bij de EG-verkiezingen afgestraft werd? Dat in de praktijk men elkaar sneller weet te vinden dan in theorie? Als dat zo is, opent dat schitterende perspectieven, want politiek is geen kwestie van goede bedoelingen, maar van daadwerkelijk handelen. En op handelen wordt een politieke partij uiteindelijk beoordeeld.

CHRIS HUINDER

INHOUD

PSP-STRATEGIE KONGRES

de brokstukken lijmen pag. 3
hoe komt het over? pag. 5

AMERIKAANSE VREDESBEWEGING

interview met Fred Miller pag. 6

INITIATIEFWET PSP

vervangende dienst pag. 11
moet korter pag. 11

NATIONALE VLOOTDAGEN

de Russen zijn niet welkom pag. 16

De PSP-jongerenkrant (pagina's 7 t/m 10) verschijnt voor verantwoordelijkheid van het PSP-jongeren bestuurskollektief.

Het volgende nummer van BEVRIJDING verschijnt eind juli

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Peter Dros, Chris
Huinder, Titia van Leeuwen, Alice
Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort, Geert Dekker

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontract mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, netwerk: Bevrijding/Amsterdam

BEVRIJDING TOT 1984 VOOR SLECHTS F 12,50

Stuur BEVRIJDING een half jaar aan (tot 1-1-1984)

naam: .....
adres: .....
postcode: ..... woonplaats: .....

en stuur de acceptgirokaart voor f 12,50 aan

naam: .....
adres: .....
postcode: ..... woonplaats: .....

Een jaarabonnement kost f 30,- per jaar. Leden van de PSP ontvangen BEVRIJDING gratis, niet-leden kunnen een abonnement nemen. BEVRIJDING verschijnt voor slechtzienden op cassette.

Deze BON invullen en opsturen aan:
Administratie BEVRIJDING, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam

PSP-strategie kongres

Op 11 en 12 juni vond in Steenwijk het 40-ste PSP-kongres plaats, de voorlopige bekroning van bijna vijf jaar discussie over de strategie. In augustus 1979 publiceerde het toenmalige partijbestuur van de PSP een stuk onder de titel *Demokratische machtsvorming voor het socialisme*, dat ter discussie zou staan tijdens het Kongres van 1 en 2 december '79 in Maastricht. Op dit Kongres in de Maastrichtse Eurohal delfde het bestuur het onderspit: het strategie-stuk werd gedegradeerd tot discussie-stuk. Het Kongres vroeg van het bestuur om die discussie niet zelf te organiseren, maar daarvoor een commissie te benoemen die zou bestaan uit leden van de partij. Deze commissie ging in april '80 aan het werk. 'Demokratische machtsvorming' diende als nuttige voorstudie. De commissie, met als taak de leden en de afdelingen nauwer bij de discussie over de strategie te betrekken, produceerde eigen materiaal: over de rol van de Staat; over de machtsvorming van onderop; over seksenstrijd en klassenstrijd; over de verhouding van de PSP tot de sociale bewegingen en over de PSP en de andere linkse partijen. Het materiaal verscheen apart of werd gepubliceerd in BEVRIJDING, en de commissie organiseerde over alle onderwerpen discussiedagen, de laatste in februari '82. Dat alles resulteerde in een eindverslag van de commissie dat in februari '83 met als motto *De weg naar het*

socialisme werd uitgegeven. Dit eindverslag bevatte vijf visies en vormde met elkaar de basis voor het Kongres van juni '83, in organisatiejargon 'de nulde ronde'.

Het Partijbestuur en groepen geïnteresseerde leden gingen met deze vijf verschillende visies aan de gang, met als resultaat dat er uiteindelijk drie overbleven, die tijdens het Strategiekongres in Steenwijk tegenover elkaar stonden: 'visie 2', 'visie 3' en 'visie 4'. De laatste, 'visie 4', was de meest radicale: parlementaire organen moeten vooral worden gebruikt om buiten-parlementair verzet te versterken, de PSP moet met voorrang samenwerken met de sociale bewegingen, de eisen van die bewegingen toetsen aan haar uitgangspunten van totale socialisatie en totale ontwapening en de scheidslijn in de politiek loopt tussen de PSP en alle andere partijen. 'Visie 3', afkomstig van een groep van negen leden (voornamelijk afkomstig uit de afdelingen Groningen en Utrecht), stelt dat de relatieve zelfstandigheid van de Staat tegen de ongelijkheid van klassen en seksen maar heel beperkte ruimte biedt voor veranderingen in progressieve zin; dat parlementaire organen gebruikt moeten worden ter versterking van linkse sociale bewegingen te radicaliseren en de radicale bewegingen te verbreden door er actief aan mee te doen. Over linkse samenwerking stelt 'visie 3' dat dat op concrete punten met PPR en CPN gereali-

seerd kan worden en dat de PSP daarbij initiatieven moet nemen; aan de andere kant wordt structurele samenwerking afgewezen zolang er geen vergaande overeenstemming op inhoudelijke en strategische hoofdpunten met die partijen bestaat. 'Visie 3' werd door zestig procent van het Kongres in Steenwijk gesteund, terwijl er slechts weinig wijzigingsvoorstellen op werden aangenomen, die bovendien het wezen van de visie niet aantastten. Het Partijbestuur was gekomen met 'visie 2', die door veertig procent van de kongresafgevaardigden werd ondersteund. Deze visie stelde over de Staat dat die wel door de heersende klasse wordt gedomineerd, maar geen instrument in haar handen is en dat de PSP daarom binnen de parlementaire organen van die Staat een bijdrage moet leveren aan het uitvechten van de maatschappelijke tegenstellingen. Deze visie stelde dat de PSP respect heeft voor de progressieve sociale bewegingen en dat de partij kiest voor een positie van betrokkenheid. Over linkse samenwerking stelde 'visie 2' dat concrete samenwerking, vooral met CPN, PPR, PvdA en EVP, moet worden nagestreefd en dat er nauwere samenwerking met de CPN en de PPR moet komen, omdat er al overeenstemming is op een aantal hoofdpunten, en dat die samenwerking in het perspectief moet worden gesteld van het versterken van de radicale en socialistische krachten

binnen de linkse bewegingen voor het doorbreken van de traditionele overheersing van de sociaal-democratie.

Behalve de discussie over de strategie discussieerde het PSP-kongres ook over deelname aan de Europese verkiezingen van '84. In deze kwestie nam het Kongres wel het voorstel van het Partijbestuur over: een ruime meerderheid stemde voor het streven naar een links alternatief bij deze verkiezingen. Voor dit alternatief komen CPN, PPR en — eventueel — EVP in aanmerking.

Op basis van een aantal voorwaarden moet het Partijbestuur met deze partijen gaan onderhandelen. Het resultaat moet worden voorgelegd aan het 41ste Kongres van de partij, dat in november '83 plaatsvindt. BEVRIJDING besteedt ruim aandacht aan — zoals de Groene Amsterdammer het omschreef — 'de synode van Steenwijk', veel aandacht voor de gebeurtenissen en voor de gevolgen.

Het Partijbestuur trad af en op dit moment wordt er druk gesleuteld aan een nieuw bestuur dat de onderhandelingen over de Euroverkiezingen moet gaan voeren. Kongressen van de PSP doen al ruim vijftig jaar veel stof opwaaien; zó bekeken was het gewoon een bijeenkomst die past in de rij van de negenendertig voorgaande kongressen. En brokken zijn er om gelijmd te worden . . . .

Applaus en teleurstelling, dat waren de reacties toen zaterdagmiddag het PSP-kongres in Steenwijk, dat bijeen was om te beslissen over de strategie om te komen tot het socialisme, zich uitsprak voor de voorliggende visie 3. De visie 3, die door negen partijleden in de nulde ronde ter voorbereiding van dit kongres als alternatief was gepresenteerd van een eerdere visie 3 die zij onvoldoende uitgewerkt vonden.

Hoewel de verwachtingen waren dat het om een nek aan nek race zou gaan tussen de voor- en tegenstanders van beide voorliggende visies, besliste het kongres met een meerderheid van zo'n 1600 stemmen. Dit was des te opmerkelijker, daar een aantal leden van het partijbestuur vóór het weekend een telefonische peiling had gehouden, die een overwinning voor het partijbestuur te zien gaf.

DE BROKSTUKKEN LIJMEN

De zaal was nog niet vol toen de eerste spreekster namens de PSP-vrouwen meedeelde dat de vrouwen behalve bij het onderwerp over de financiën geen gebruik zouden maken van hun spreekrecht, omdat de aanwezige vrouwen zich niet representatief achtten. Op de voorbereidingsdag voor het kongres waren namelijk maar heel weinig vrouwen aanwezig. Tussen wat ordevoorstellen door kreeg een van de verdedigers van 'visie 4', van de afdeling Zwolle, het woord. Hij kondigde aan dat de indieners van de visie de hunne introkken, omdat zij niet wilden dat hun visie als karikatuur van de tafel zou verdwijnen. Intussen dwarrelden nieuwe ordevoorstellen op de tafeltjes van de afgevaardigden. Orde in de chaos kreeg het kongrespresidium pas toen het kongres besloot eerst over de twee nog resterende visies te stemmen en daarna pas de amendementen te behandelen. Het enige voorstel, zo konstateerde algemeen sekretaris *Huup Dassen* later, dat het kongres van het partijbestuur heeft overgenomen.

De stellingen betrokken

Aan de discussie over de verschillende

visies deden een groot aantal afdelingen mee, een teken dat veel leden zich bij dit onderwerp betrokken voelden. De argumenten die van beide kanten aangevoerd werden, waren grotendeels een neerslag van de reeds in de afdelingen gevoerde discussies, waarbij de meeste nadruk kwam te liggen op het wel of niet samenwerken met PPR en CPN. Voorstanders van 'visie 2' pleitten voor nauwere samenwerking, onder andere om links van de PvdA een alternatief te bieden. Zij verwezen naar de zwakte van links en de onderlinde verdeeldheid. De voorstanders van 'visie 3' wezen op de noodzaak om vast te houden aan de eigen uitgangspunten en om van daaruit te gaan onderhandelen met PPR en CPN. Zij vreesden voor een verwatering en een afzwakking van de PSP-idealen, wanneer de samenwerking op korte termijn zou worden versterkt. Maar er waren ook talloze leden, die over beide visies veel genuanceerder dachten en hoopten op een kompromis tussen beide partijen. Zo sprak kamerlid *Wilbert Willems* zijn voorkeur uit voor 'visie 2', maar liet meteen daarachteraan weten een aantal belangrijke punten in 'visie 3' te zien, met name ten aanzien van de regeringsdeelname. Ver-

volgens waarschuwde *Bram van der Lek* het kongres om van beide visies geen karikatuur te maken. Dit was mede een reactie op het demagogisch betoog van fractievoorzitter *Fred van der Spek*, die de samenwerkingsgedachte in het belachelijke trok door over legbatterijen te beginnen, een onderwerp waarover volgens hem met de PPR en de CPN viel te onderhandelen en door aanhangers van 'visie 2' naar de PvdA te verwijzen. Het begon er in de loop van de discussie wel naar uit te zien dat ieder zijn/haar stellingen had betrokken en de ander als onverzoonlijke tegenstander tegemoet trad. Kreten als revisionisten, sektaristen, rechtse en linkse PSPers vlogen over tafel. De tegenstellingen werden onnodig verscherpt naar mate het aantal nog bruikbare argumenten afnam.

De invloed van de discussie

De sfeer werd er niet beter op toen er tenslotte over de beide visies gestemd was en het kongres verder ging met de behandeling van de afzonderlijke stellingen en amendementen. Alle stelling-

gen van 'visie 2' die tegenover die van 'visie 3' in stemming werden gebracht, werden door het kongres verworpen.

Vanwaar deze totale afwijzing van de ideeën van het PB en enkele afdelingen? Rekalitrantie? We doen lekker niet wat jullie willen? Ik vond in ieder geval de houding ten opzichte van het PB en de sfeer op het kongres bijzonder veel overeenkomst vertonen met die op het feminisme-kongres. Polarisatie? Ik vermoed dat het besluit om eerst over de visies en daarna pas over de amendementen te gaan praten, die polarisatie wel in de hand heeft gewerkt. Mocht het PB met dit voorstel de voor hem geplande overwinning veilig hebben willen stellen, dan heeft het zich duidelijk tegen hem gekeerd. Het kongres moest voor de één of voor de ander stemmen, zonder tekstwijzigingen. Nuanceringen achteraf zijn dan vaak moeilijker aan te brengen. Ik vermoed ook, dat afgevaardigden moeite hebben gehad met de stemprocedures. Iedere afdeling had vooraf zo'n beetje voor zichzelf een strategie uitgestippeld. De een had besloten alleen positief te amenderen, dus geen amendementen toe te laten, die bedoeld waren om de ene visie om te buigen in de richting van de ander. Andere afdelingen deden dat juist wel. Opvallend vind ik in ieder geval dat een flink aantal afgevaardigden òf tegen hun mandaat in alsnog voor 'visie 3' hebben gestemd òf zonder mandaat naar het kongres zijn gestuurd om ter plekke te beslissen. De discussies op het kongres over de beide visies heeft, denk ik, wel degelijk invloed gehad op de uiteindelijke uitslag.

Partijbestuur afgetreden

Het kwam voor velen niet echt als een verrassing toen zaterdagavond bekend werd dat het partijbestuur de volgende ochtend zou aftreden. Tussen de borrels en de pils werd het nieuws bekend.

Op zondagochtend werd de vergadering geopend met de mededeling van het partijbestuur

Hoewel de meeste afdelingen het besluit van het partijbestuur respektten en erkenden, dat het bestuur terecht was opgestapt, was men er zich wel van bewust dat er inmiddels diepe verdeeldheid in de partij was opgetreden. Pogingen tot verzoening bleken onhaalbaar. Frank Köhler (PSP-gemeenteraadslid in Amsterdam) kondigde intussen aan eventueel buiten de partij om met de samenwerking door te zullen gaan en deelde met een groot aantal ondertekenaars hierover een brief rond aan het kongres. Ik citeer de aanhef: "Op het kongres heeft de PSP een visie gekozen die volgens ons inhoudt dat verdergaande samenwerking met CPN en PPR is geblokkeerd. En dan bedoelen we niet het verwerpen van de visie, die door het partijbestuur was verwoord. Nee, het gaat om de wijze waarop 'visie 3' is aangenomen. Het is goed om uit al het papier nog eens een amendement B262 van Driebergen te citeren: 'Om tot essentiële veranderingen in de maatschappij te komen is het noodzakelijk dat linkse partijen in toenemende mate samenwerken. Verder

wil de PSP door die samenwerking proberen om de traditionele overheersing van de sociaal-demokratie te doorbreken en de radicale socialistische krachten binnen links te versterken.' Een afwijzing van een dergelijk voorstel is glashelder. Niet voor tweeërlei uitleg vatbaar. Het betekent een pas op de plaats. (. . .) Het is echter juist onze bedoeling door onder andere een proces van klein-linkse samenwerking in relatie met de sociale bewegingen op gang te brengen, de versplintering en betrekkelijke machteloosheid een halt toe te roepen (. . .)''

Terwijl deze brief de ronde deed, praatte het kongres over de Europese verkiezingen, waarover drie belangrijke voorstellen lagen: een actieve boycot, meedoen met PPR en CPN en een motie om de beslissing tot november uit te stellen. Over dit onderwerp liepen de emoties minder hoog op en werd er zinnig en zindelijk gediscussieerd. Vanuit beider overtuiging dat het Europese parlement in de afgelopen jaren niet democratischer is gaan functioneren en de EG zou dienen te verdwijnen, kwamen de voor- en tegenstanders van het partijbestuursvoorstel tot geheel andere konklusies, namelijk een actieve boycot om geenszins de indruk te wekken dat je nog iets in de EG ziet en deelname om de positie van Europees links te versterken en de rechtse 'groenen', die anders de PPR zouden kunnen opslokken de wind uit de zeilen te nemen.

Missers

Ten aanzien van de Europese verkiezingen waren de verwachtingen dat het half-om-half zou liggen. Dat leek aanvankelijk zo, maar opnieuw verraste het kongres zichzelf en anderen door met

een ruime meerderheid vóór deelname met PPR en CPN te stemmen.

Ik vind het jammer, dat het kongresweekend verlopen is, zoals het verlopen is; dat de tegenstellingen, die er natuurlijk bestonden, zo op de spits zijn gedreven. Ze hebben het discussie-nivo aanzienlijk verlaagd. Ook vind ik het jammer, dat er een verklaring is rondgedeeld, waarin 'visie 3' zo is uitgelegd als zou 'visie 3' iedere samenwerking in de toekomst blokkeren. Bovendien vind ik het onjuist, dat die verklaring in de slotzin wordt aangekondigd, dat de ondertekenaars, ongeacht de stemming

over de Europese verkiezingen, op dat nivo de samenwerking zullen doorzetten, is uitgedeeld vóórdat het kongres dat besluit had genomen. Hiervoor waren de discussieronden bedoeld. Tenslotte vind ik het ook jammer, dat het kongres, inclusief de verdedigers van 'visie 3' en de leden van het partijbestuur geen poging hebben gedaan om de tijdens het kongres gegroeide polarisatie te verkleinen door elkaar een stap tegemoet te treden. Het lijmen van de brokstukken zal nu een stuk moeilijker worden.

HELEEN BUIJS

HOE GAAT DE PSP BESTUURLIJK VERDER

Op het kongres trad het hele partijbestuur af. De meeste leden ervan zijn niet meer beschikbaar voor een nieuw partijbestuur. Het oude partijbestuur blijft de lopende zaken waarnemen tot de partijraad op 2 juli bijeenkomst en een nieuw "interim-bestuur" benoemt. Dit interim-bestuur blijft tot het november-kongres, dat al dan niet vervroegd wordt, aan. Dit interim-bestuur krijgt vier taken: het afwikkelen van de lopende zaken, het voorbereiden van de euroverkiezingen, het voorbereiden van akties, samen met andere partijen, voor behoud van de minima en het voorbereiden van de verkiezingen voor een nieuw partijbestuur. De afdelingen kunnen voor dit interim-bestuur kandidaten stellen tot uiterlijk 29 juni.

Ongeveer 6 mensen van het oude partijbestuur zijn opnieuw beschikbaar. Daarnaast bleek op de vergadering van de Landelijke Koördinatie Groep (LKG) van PSP-vrouwen van 18 juni, dat 4 à 5 vrouwen in het nieuwe interim-bestuur willen. Ook zijn voormalige leden van de visie 3-groep bereid tot het interim-bestuur toe te treden.

HOE KOMT HET OVER?

Heeft U ze ook allemaal uitgeknipt, die stukjes over het PSP-kongres in de dagbladen van maandag 13 juni? Of heeft U het maar gelaten bij het NOS-journaal met het obligate beeld van een brei-werkje en de verhalen in uw eigen krant? Wat overal duidelijk stond was dat het Partijbestuur is afgetreden, met de toevoeging dat dat te maken had met de keuze van het kongres tegen de samenwerking met CPN en PPR. En dan stond er nog bij dat de PSP streeft naar samenwerking van CPN en PPR bij de Europese verkiezingen van '84. Raadsels dus.

Er zijn vele visies mogelijk op wat er nu precies gebeurd is op 11 en 12 juni in Steenwijk en zeker op hoe dat zo gekomen is. Hieronder een weergave van het PSP-kongres van iemand die wél uit de voeten kan met de Kongres-besluiten maar niet met wat er omheen gebeurde. Een interpretatie dus.

'Aan een zekere voorspelling over de afloop van Steenwijk waagt zich dan ook niemand'. Met deze zinsnede eindigde een commentaar op het PSP-strategie-kongres in de *Volkskrant* van zaterdag 11 juni, de eerste kongresdag. Een commentaar dat overigens begon met de opmerking: *'Als het een beetje wil - of tegenzit voor anderen - kiest het PSP-kongres dit weekeinde in Steenwijk voor zowel klein-linkse samenwerking als voor een boycot van de Europese verkiezingen van volgend jaar'.* Als met de klein-linkse samenwerking het aannemen van 'visie 2' werd bedoeld (en dat werd bedoeld), is dus op het kongres precies het omgekeerde gebeurd. Het commentaar in de *Volkskrant* van maandag loog er dan ook niet om.

'Het impage van de PSP als partij waarmee nauwelijks serieus zaken valt te doen, is kaarsrecht overleefd'. aldus het redaktionele commentaar onder de titel *'Purisme'* in deze krant (die in strijd met de waarheid wist te melden dat Bram van der Lek geen zitting meer zou willen nemen in de Eerste Kamer voor de PSP). De koppen in de landelijke dagbladen waren overigens vrij eenduidig in hun weergave. De meeste hadden wel iets over het Partijbestuur dat was opgestapt. Een zeer concreet en tastbaar gegeven.

Een voorman

De rest was minder concreet en tast-

baar, maar dat doet er niet toe, dat werd er wel van gemaakt. Tegen samenwerking en voor isolement, sektarisme en navelstaarderij, werd als kongreskredo via de media naar de buitenwacht overgebracht. En omdat diezelfde buitenwacht een voorman nodig schijnt te hebben, werd een en ander ook nog gekoppeld aan 'het scharen van het kongres achter Van der Spek'. Wat al niet klopt omdat Van der Spek een aanhanger van 'visie 4' is.

Een aantal zaken waren heel opmerkelijk in de krantencommentaren: Het kongresbesluit werd vrijwel unaniem geïnterpreteerd als een afwijzing van samenwerking met CPN en PPR. Eigenlijk alleen *Trouw* gaf een wat genuanceerder formulering. Er werd voornamelijk aandacht besteed aan de uitspraken over partijpolitieke samenwerking en nauwelijks of niet aan een ander daarmee samenhangend centraal punt in de discussie, de relatie met de sociale bewegingen. En de beslissing om met CPN en PPR te gaan onderhandelen om gemeenschappelijk de EG-verkiezingen in te gaan, kwam in de berichtgeving wat in de lucht te hangen.

Op het kongres werd aan het eind een als motie betiteld papier uitgedeeld waarin werd betreurd dat '... er in 'visie 2' en 'visie 3' minderheden zitten die niets ongebruikt laten om voor-noemde visies fel tegenover elkaar te zetten terwijl ze naast elkaar staan. Immers samenwerking is (in 'visie 3', TvL) niet voorhands uitgesloten'. De persmedia werden in deze 'motie' opgeroepen tot het geven van een juist beeld van de kongresbesluiten met betrekking tot samenwerking zodat indianenverhalen over sektarisme achterwege zullen blijven.

Die indianenverhalen kwamen er wel; en vanuit CPN en PPR kwamen teleurgestelde reacties. Nu kun je natuurlijk zeggen dat die kranten er maar wat op los kletsen en dat die andere partijen niet goed luisteren of lezen. Voor een deel gaat dat ook wel op. Maar die verhalen komen niet helemaal uit de lucht

vallen. Het zijn interpretaties van het gebeuren op het kongres. Een gebeuren dat op zich weer aaneenhing van de interpretaties over en weer. Hoe kon dat zo komen?

Polarisatie

Toen in februari van dit jaar het verslag van de strategiekommissie verscheen met de vijf mogelijke strategievisies, kon het partijbestuur zich het meest in 'visie 2' vinden. Zij ging deze verder bewerken, verbeteren en toelichten. De andere vier visies kwamen daarbij wat in de kou te staan. Toen er alsnog mensen opstonden om ook 'visie 3' verder uit te werken, te verbeteren en toe te lichten werden deze enigszins als opposanten van 'visie 2' bekeken en zelfs tijdelijk tot *tendensgroep* gebombardeerd. De eerste en de vijfde visie vielen als uitersten uit de boot en 'visie 4' bleef er vanaf het begin wat bijhangen (zie toelichting op de visies op pagina 3 van deze BEVRIJDING). De invulling van de twee overgebleven visies, die in wezen naast elkaar stonden en ook dicht op elkaar stonden polariseerde in de loop der maanden steeds meer tot twee visies die tegenover elkaar zouden staan. Het verschil ging niet meer om nauwere samenwerking met Klein Links of een voorzichtige samenwerking met Klein Links, (waar het in eerste instantie om draaide), maar tegenover de samenwerkingsvoorstellen in 'visie 2' werd gesteld dat 'visie 3' dan géén samenwerking zou behelzen. In een soort streven de verschillen tussen de visies duidelijk te maken, werden er verschillen gekreëerd en wel van beide kanten.

'Visie 3' won en het valt niet na te gaan of dat nu komt door de verschillende mandaten van de afdelingsdelegaties en/of door de gegroeide stemming op het kongres. In ieder geval bleek de meerderheid niet geneigd enige toenadering te betonen richting 'visie 2' opdat wat meer kongresgangers wat minder gefrustreerd huiswaarts konden trekken.

Verschillen opgeblazen

Dat het partijbestuur een en ander als een afwijzing van haar 'visie 2' opvatte en daarom opstapte, valt op zich te betreuren, maar is wél korrekt. Dat de afwijzing van 'visie 2' werd opgevat als een afwijzing van samenwerking, het dichtgooien van de deur voor ander Klein Links, valt ook te betreuren maar is *niet* korrekt.

Zonder de verschillen tussen beide visies te verbloemen - want verschillen zijn er natuurlijk wel - kun je stellen dat die verschillen op het kongres tot ongekende proporties zijn opgeblazen en zijn opgehangen aan en versimpeld tot de termen 'samenwerken ja' tegenover 'samenwerken nee'.

Maar in wezen stonden er geen samenwerkers tegenover niet-samenwerkers, maar kwam de 'twee-poten-strategie' van de PSP om de hoek kijken: het zowel parlementair als buitenparlementair bezig zijn. Volgens 'visie 3'-aanhangers lag de nadruk in 'visie 2' teveel op die parlementaire poot. Ze lazen in de voorstellen een te grote nadruk op energieverblindende parlementaire en partijpolitieke bezigheden, ten koste van zaken waar de PSP voor wil staan en ten koste van juist het buitenparlementair bezig zijn. *'Macht'*, werd volgens 'visie 3'-aanhangers in 'visie 2' teveel vertaald in parlementaire zetels; terwijl die volgens hen aan de basis, buitenparlementair gezocht moet worden. 'Visie 2'-aanhangers verwijten 'visie 3' een te sektarische opstelling, een teveel vasthouden aan de eigen ideeën, een te weinig rekening houden met de actuele politieke situatie en de daarin noodzakelijke gezamenlijke machtsvorming van Klein Links. De verklaring die uitgedeeld werd aan het eind van het kongres en waarin 'visie 2'-aanhangers hun frustraties te kennen gaven over de gang van zaken was tekenend voor de sfeer op het kongres en kwam ronduit neer op een verkettering van de 'visie 3'-aanhangers, beargumenteerd met de verketterende opmerkingen die een aantal 'visie 3'-aanhangers ten opzichte van 'visie 2' ten beste hadden gegeven.

Dat 'visie 3' *niet* de deur dichtgooit naar samenwerking werd ook aange-toond door het besluit om samen met CPN en PPR aan de Europese verkiezingen te gaan meedoen. In feite lag deze besluitvorming meer in de lijn van 'visie 2'. Het samenwerken op Europees niveau als opstapje naar het landelijk niveau. 'Visie 3' biedt die mogelijkheid kennelijk dus ook! De aangenomen tekst laat openingen voor inhoudelijke discussie en samenwerking op punten met andere klein-linkse partijen. Een verdergaande inhoudelijke discussie zonder de nadruk van een kongres, zal de komende tijd ook nodig zijn binnen de PSP.

TITIA VAN LEEUWEN

Sukkses te danken aan Reagan

De Freeze Movement in de Verenigde Staten wil een onmiddellijke bevrozing van de kernwapenwedloop. Deze moet via een wederzijds akkoord tussen de VS en de Sowjet-Unie tot stand komen. In enkele jaren is de Freeze een massabeweging geworden, waar noch de President noch het Congress omheen kunnen. Vele afgevaardigden hebben het doel van de Freeze-beweging onderschreven. Reagan en zijn regering zagen zich gedwongen de Freeze als een voor het Westerse bondgenootschap gevaarlijke beweging af te schilderen.

Fred Miller, advocaat van beroep en in zijn vrije tijd lid van het bestuur van de beweging in Detroit, was enkele dagen in Nederland. BEVRIJDING sprak met hem.

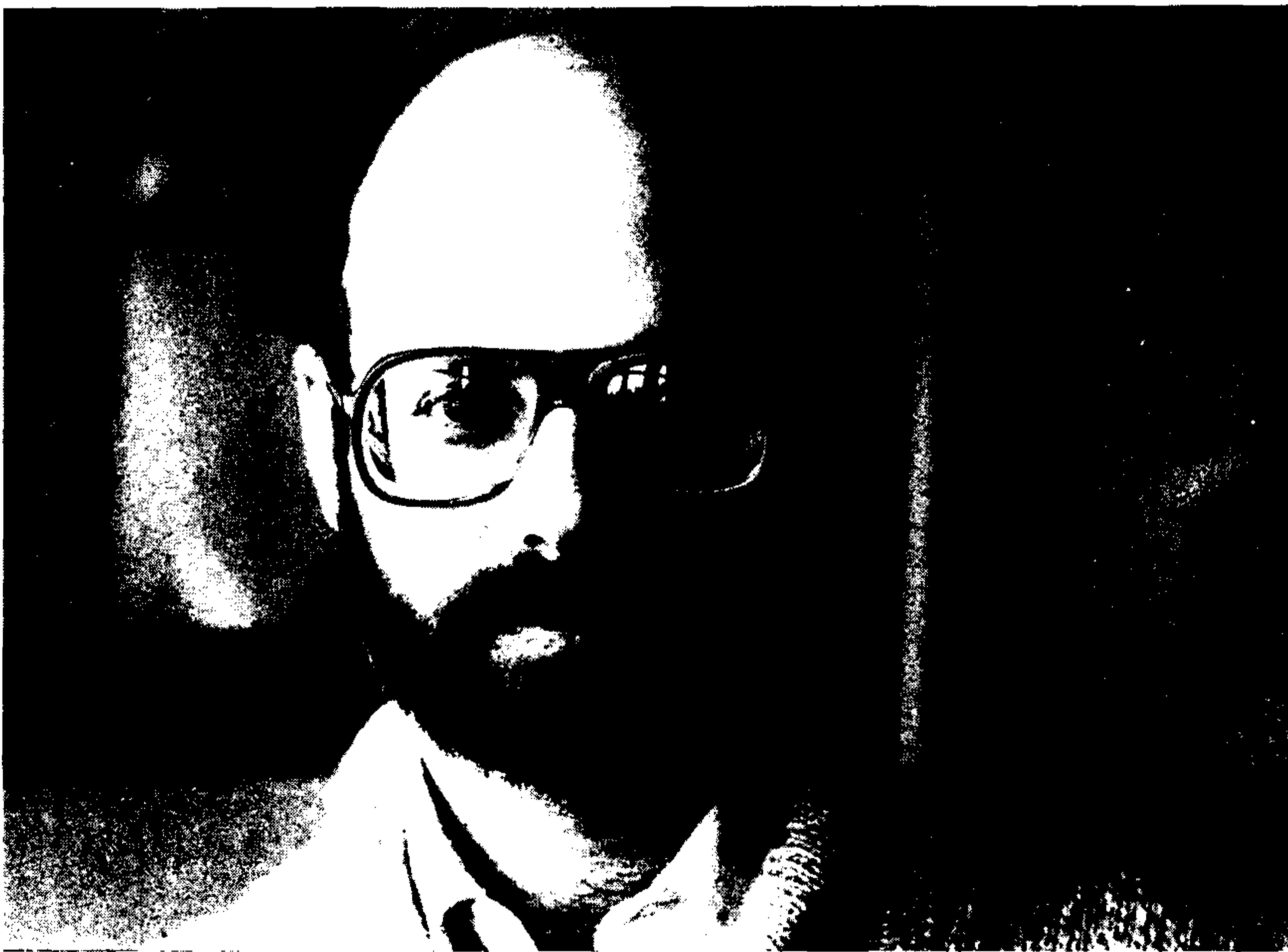
"Ik ben advocaat en sinds twee jaar actief in de Freeze beweging. Daarnaast ben ik actief in twee advocatenorganisaties. Als advocaat doe ik samen met anderen onderzoek naar de kwestie, of kernwapens en het gebruik daarvan niet illegaal zijn volgens de nationale wetten. De meeste tijd zit in het houden van toespraken voor juridische studenten, juristen en het publiek in het algemeen."

"Het doel van de Freeze is een einde aan de kernwapenwedloop te maken als een eerste stap op weg naar ontwapening. Het betekent dat er een wederzijds akkoord tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten moet komen over het afzien van nieuwe kernwapens en nieuwe lanceersystemen. De meeste mensen in de Freeze zien zo'n akkoord als een eerste noodzakelijke stap. Maar er zijn er ook veel, die niet verder willen gaan. Dat komt omdat de Freeze een breed spectrum bestrijkt. Er zitten veel conservatieve mensen in. De belangrijkste steun komt uit progressieve hoek, van mensen die lid zijn van de *Demokratische Partij*, maar er zitten ook *Republikeinen* onder. Zelfs mensen, die een hoge positie in de regering bekleedden. Ex-CIA-mensen, generaals zitten erbij."

"We streven een wederzijds akkoord na. Dat is anders dan in de Westeuropese vredesbeweging, die met eenzijdige stappen werkt.

Het verschil met de Westeuropese beweging komt door een verschil in situatie. In Europa is de kwestie van ontwapening verbonden met de kwestie van het bestaan van twee blokken. In Europa wil men ook van die blokken af, tot op zekere hoogte in ieder geval. Maar daarnaast hebben de Amerikaanse en Europese beweging, historisch gezien, elkaar beïnvloed en zijn ze met elkaar verbonden. De Amerikaanse beweging zou nooit zo snel gegroeid zijn, als er geen duidelijk zichtbare activiteit in Europa geweest was. We voelen ook de noodzaak ons nauwer bij de Europese beweging aan te sluiten en elkaar wederzijds te steunen, omdat wij vinden dat de 'bevrozing' nauw verbonden is met het al of niet plaatsen van Pershings en kruisraketten in West-Europa. Als ze geplaatst worden, maakt dat een

einde aan de kernwapenwedloop een stuk moeilijker. Als de Pershings, die voor de Sowjet-Unie heel gevaarlijk zijn, en als de kruisraketten, die moeilijk op te sporen zijn, eenmaal geplaatst zijn, zal een bevrozingsovereenkomst veel moeilijker, zo niet onmogelijk zijn".

Fred Miller

Foto: Paul Babeliowsky

"In Detroit zijn we na de presidentsverkiezingen van november '80 begonnen. Er zijn nu zo'n 100 activisten, die een in gebied van 2,5 miljoen mensen politiek werk doen. We maakten een programma over de kruisraket en de Pershing, maakten een dia-serie over de gevaren ervan en de relatie van die wapens met onze eis tot bevrozing. We zijn er in Detroit mee rondgetrokken. Nu, voor de zomer, zijn er een aantal demonstraties gepland met steun van verschillende vredesgroepen."

"Toevallig bevindt zich de fabriek die de motor voor de kruisraket bouwt, *Williams International*, vlakbij Detroit. Dus daar gaan we ook onze aandacht op richten. Een groep van katholieke priesters is daar al een tijdlang actief.

We hebben vijf regionale subgroepen, die autonoom zijn. Alle groepen in de USA zijn autonoom. Er is geen natio-

nale organisatie, waaraan je kontributie betaalt. Wel zijn er verschillende coördinerende instellingen. Er is een nationaal informatiebureau (*Clearing House*) in St. Louis en een lobbybureau in Washington en er zijn regelmatig bijeenkomsten waar lokale activisten elkaar ontmoeten."

"Van de kerken krijgen we veel steun. In de Freeze zijn veel plaatselijke actiegroepen actief. De steun van vakbonden is problematischer. De vakbeweging wordt nog steeds geleid door mensen die nog een koude oorlog aan het voeren zijn. De overkoepelende vakcentrale *AFL/CIO* zit vol met havikken. Die willen nog steeds met de Russen op de vuist. In Detroit is de grootste vakbond *United Auto Workers* (UAW, Verenigde Werknemers in de Auto-industrie). Die is wat progressiever in zaken betreffende de buitenlandse politiek. Maar zij is nu bezig om zich opnieuw aan te slui-

vorig jaar in Michigan een referendum over de Freeze plaatsvond, was 50 procent er voor, maar in Detroit, waar heel veel zwarten wonen, stemde 70 procent er voor. Er komt ook veel steun van kerkgroepen van negers, van zwarte leiders, zwarte parlementsleden uit Detroit, die op hun beurt bezig zijn in de zwarte gemeenschap steun te verwerven."

"Vrouwen vormen een groot deel van de leiding. Dat bleek duidelijk tijdens de nationale bijeenkomst in februari in St. Louis. Dat was anders dan in West-Berlijn (in mei werd daar de Tweede Europese Konferentie voor Ontwapening gehouden, zie 'Bevrijding' nr. 10), waar praktisch alleen maar mannen in de leiding van de konferentie zaten. Misschien heeft het te maken met de manier, waarop de twee konferenties georganiseerd waren. In West-Berlijn zaten jullie denkers, jullie professoren in de leiding. In St. Louis was het een konferentie van lokale activisten."

"De Freeze-beweging heeft zijn succes voor een groot deel te danken aan Reagan, aan de manier waarop hij en zijn mensen over kernoorlog praten. Maar al langere tijd vóór Reagan zat de hele kwestie van de bewapening al in het achterhoofd van de mensen. Met Reagan kwam het in ons voorhoofd terecht."

"Ook de economie is van belang geweest als een reden voor succes. Er is zoveel geld naar het militaire apparaat gegaan. Elke lokale overheid werd gekortwiek. De staat Michigan verkeert al een paar jaar in een financiële crisis.

"Ik ben in de anti-Vietnam beweging actief geweest. De Freeze beweging is veel sneller en breder gegroeid. Deze beweging splitst niet op zo'n dramatische wijze de maatschappij als de Vietnam beweging deed. Er komt veel emotie aan te pas, dat wel, maar deze beweging heeft niet die onmiddellijke kracht van een oorlog, die het bewustzijn van een hele komende generatie heeft gevormd. Toch heeft de Freeze beweging een zekere kracht en het lijkt erop dat ze in staat is een tamelijk dramatisch effect op de Amerikaanse politiek te hebben, wat betreft de manier waarop politieke leiding wordt uitgeoefend en waarop tegen nationaal-chauvinistische gevoelens aangekeken wordt. Zowel ten goede als ten kwade."

CHRIS HUINDER

ten bij de *AFL/CIO*. Zij zoekt steun bij de *AFL/CIO* en wil daarom nu niet de *AFL/CIO*-leiding tegen zich innemen. Persoonlijk staan leiders van de UAW wel achter de Freeze, maar de vakbond als geheel niet. We proberen nu de gewone vakbondsleden voor de Freeze te interesseren."

"Er is wel steun van de zijde van andere nationale vakbonden, zoals die van de welzijnswerkers, van de ambtenaren, van de leraren. Zij zien hun banen verdwijnen, omdat het geld naar het Pentagon (ministerie van defensie) gaat. Zij hebben er dus direkt belang bij. Maar ook de vakbond van monteurs geeft veel steun, ook al werken veel leden ervan in de defensie-industrie."

"Het zijn voornamelijk middle-class-mensen die actief zijn en dan weer voor een groot deel blanke mensen. Maar er is ook steun van negers. Toen

JONGERENCOURANT

KONGRES

Het was een spannend kongres in Steenwijk. In ons blad Rampspoed hadden we al geschreven dat het 'er op of eronder' zou worden. Misschien is het veel mensen die hun informatie uit de kranten en weekbladen moesten halen niet overvallen, maar de afloop ervan is heel dunstig geweest. Voor de toekomst van de PSP als geheel, maar zeker ook voor haar jongerenorganisatie.

We zullen ons scharen in de rijen van al diegenen die door de pers eensgezind worden aangeduid als 'puristen' en sektariërs'. Ook al leek het kongres misschien een abstrakt debat over samenwerking zonder dat het in de praktijk veel zou uitmaken, de verschillen zijn bepaald niet gering. De 62% die op het kongres tegen vergaande samenwerking van "klein links" koos, staat voor een radikale politiek. Het betekent o.a. dat een veel grotere solidariteit verwacht kan worden met radikale sociale bewegingen, iets waar de PSP jongeren altijd zo op gehamerd hebben.

We zullen het natuurlijk lang niet altijd eens zijn met iedereen die meer links in de PSP staan. Maar we verwachten wel dat er meer ruimte zal zijn voor ons om aan de weg te timmeren met onze ideeën.

Nog op het kongres zelf besloot het partijbestuur af te treden. Nadat ze op het februari-kongres over feminisme-socialisme al bakzei moest halen, zag ze in Steenwijk opnieuw al haar ideeën afgevoerd. Daar heeft ze haar conclusies uitgetrokken.

Volgens ons is hiermee bevestigd wat we steeds als jongeren hebben duidelijk gemaakt: onze ruzie met het partijbestuur was niet een konflikt met de hele PSP maar met een deel van de partij.

Er zal een nieuw partijbestuur komen waarin, zoals het er nu uitziet, veel radikale mensen zullen zitten, waarvoor voor het eerst sinds jaren vrouwen weer belangstelling hebben én, je raadt het nooit- waar zelfs de PSP jongeren iemand voor willen leveren. Verbazing alom: wie had er ooit gedacht dat die altijd dwarsliggende jongerenorganisatie nu ineens het bestuur in wil?

Het kongres was niet alleen maar reden tot juichen. Op de tweede dag werd besloten om toch met 'klein-links' de Europese verkiezingen in te gaan. Een besluit dat er waarschijnlijk alleen maar is gekomen doordat een deel van de kongresgang/st/ers 'om' is gegaan om een scheuring te voorkomen. Want als je 'strukturele' samenwerking afwijst, is het niet logies om toch bij verkiezingen een gezamenlijk programma te maken

Zoals bekend stonden ook de jongeren op de agenda. Een voor ons heel belangrijk punt, de financiën, kostten ons de nek.

Het partijbestuur wilde onze begroting voor volgend jaar verlagen. Met als die van de vrouwen en homogroepen. Wij hadden voorgesteld om het te houden zoals het is. Geen overbodige luxe, want we moeten op dit moment elk dubbeltje omkeren, om nog iets politieks te kunnen doen. Het kongres bood weinig weerstand tegen het betoog van de (nu ex-) penningmeester van de PSP dat het partijbestuur haar geld zo hard nodig had en dat daarom andere groepen maar wat minder moesten.

We hadden ons best gedaan de afdelingen te informeren over onze slechte financiële situatie, o.a. door een 'nepongenoegen' uit te brengen en een folder op het kongres te verspreiden. Hierin werd allerlei onzin van het partijbestuur doorgeprikt, zoals dat onze financiën niet op orde zouden zijn en dat we onze ruimte in het gebouw toch haast niet gebruiken.

Ook werd beweerd dat er in het partijbestuur zoveel mensen zaten met lage inkomen, terwijl nota ben de jongeren op dit moment dubbel en dwars gepakt worden. En van een kale kip kan je natuurlijk helemaal niet plukken. Het mocht niet baten, we werden toch extra gekort. Moeten we dan soms gaan proletarisch winkelen in de PSP supermarkt? Hopelijk heeft het nieuwe partijbestuur meer begrip voor onze situatie.

We hadden ons goed voorbereid op het agendapunt 'jongeren'. Maar wat gebeurde? Het partijbestuur was afgetreden en had toen geen zin meer om haar oproep aan ons te verdedigen. Hierin werd om een uitspraak van het kongres gevraagd dat we binnen de kaders van de PSP moeten werken. Geen verplichtingen, maar wel een uitspraak waar we steeds mee om de oren geslagen konden worden. Wij wilden helemaal geen uitspraak van het kongres daarover, we staan op onze zelfstandigheid. Het was dus van de baan en we hopen dat het gezeik nu definitief voorbij is.

Maar we wel een uitspraak over willen zijn de eisen die we sinds anderhalf jaar zonder succes aan de PSP stellen. Dat zijn:

- geld in verkiezingstijd uit de propagandapot van de PSP (wegens slechte ervaringen met verkiezingskommissies)
- behoud van de jongerenkrant in Bevrijding, zonder censuur
- het ook naar buiten brengen van onze standpunten als die van die van de PSP afwijken
- amendement en spreekrecht op kongressen van de PSP

We vertrouwen erop dat met het nieuwe partijbestuur hier wel wat over te regelen zal zijn.

In elk geval is de eerste barrière genomen. Door de kongresuitspraken en het opstappen van het partijbestuur, krijgen we veel meer vrijheid.

De energie die het konflikt de afgelopen tijd gevretten heeft, kunnen we in andere dingen stoppen. Als we in januari de 1000-leden grens van de WVC bereikt hebben, is ons bestaan als zelfstandige jongerenorganisatie pas echt veilig gesteld.

We gaan verder, er is veel werk aan de winkel. Ook al is die door het kongres (financieel) geplunderd.

KRAAKWACHTEN

De gezamenlijke Amsterdamse kraakgroepen hebben laatst actie gevoerd tegen commerciële kamerbemiddelingsbureaus. In de kranten stonden alleen korte sensationele berichtjes. In de jongerenkrant de achtergronden. Met dank aan Bluf! trouwens.

De Kraakwachtbureaus

De akties waren gericht tegen het verschijnsel kraakwachten. De vier bemiddelingsbureaus waar aktie gevoerd werd, bemiddelde namelijk vooral tussen woningzoekenden en spekulanten met lege huizen. Al deze klubs zetten tijdelijke bewonersters op lege woningen of kantoorruimtes. Zo wordt speculatie veel gemakkelijker. Ook horizontale verkoop wordt eenvoudiger. De bewonersters die op de lege panden worden gezet kunnen zich, zoals de kontrakten aantonen, niet beroepen op de normale huurbescherming. Wat een uitholling van de wet huurbescherming betekent. Verder worden ze via de kontrakten gedwongen de woning netjes te houden (geen vieze vuilniszakken in je kamer laten staan). Ook moeten ze ten alle tijden makelaars en andere belangstellenden binnen laten en in geval van een kraakaktie "onverwijld aangifte doen bij de politie". Na een opzegtermijn, variërend tussen één week en een maand, dienen de kraakwachten te vertrekken. Het bureau zal dan haar best doen om een ander te bewaken pand aan te bieden.

Grofgeld

De kontrakten die met de kraakwachten worden afgesloten zijn zgn gebruikscontrakten. Het gebruik hiervan houdt in dat je geen huurbescherming hebt en je voor de woonruimte geen huur betaalt. Wel mogen er voor het gebruik onkosten worden verrekend en moet je zelf gas en licht enz betalen. Het grote geld voor de bureaus moet dus van de eigenaars/makelaars komen. En die eigenaar betaalt grofgeld ook. Gemiddeld f200,- per week per kraakwacht. Vaak wordt dan geadviseerd om meerdere kraakwachten in één pand te zetten. Zo zitten bv in Rokin Plaza in Amsterdam 11 kraakwachten à f225,- pp/pw excl 18% BTW. Zo'n f11.500 per maand dus. Voor de kraakwachten zat een bewakingsdienst in het pand.

Illegaal

Het op commerciële basis bemiddelen van woonruimte is verboden door de gemeente en is alleen toegestaan voor hen met een vergunning. Geen één van de vier bureaus heeft een vergunning om te bemiddelen. Een flink deel van de bemiddelde woonruimte valt binnen de distributiesfeer en dus moet je er een woonvergunning voor hebben, die het bureau niet kan geven. De gemeente weet van het bestaan van de bureaus, maar onderneemt er niets tegen. Ook de politie is van het bestaan van de bureaus op de hoogte. Zo blijkt uit de aantekeningen uit het logboek van bureau "de zwerfkei" dat inspekteur van Schaik van bureau Lijnbaansgracht vóór de ontruiming van de Binnenspiegel en Prinsengracht 846 contact heeft opgenomen met de "zwerfkei" om er na de ontruiming meteen een tijdelijke bewoner op te kunnen zetten. In de Binnenspiegel (ontruimd okt '82) zitten nu nog steeds kraakwachten. Een bewijs dat de kraak terecht was en de ontruiming absoluut overbodig.

Woningnood

De Kraakbureaus verdienen op een grove en illegale manier aan de woningnood. De spekulanten zijn bereid om zoveel geld aan deze bureaus te betalen omdat ze toch wel genoeg kunnen verdienen. De (zorgvuldig geselecteerde) kraakwachten zijn vaak woningzoekenden die niet aan de bak kwamen, en om principiële en/of a-politieke redenen niet willen kraken. Gebruik makend van de woningnood (wie is er anders zo gek om steeds maar weer zijn koffer te pakken en ze'n boeltje te verhuizen) worden risicoloos van kraken uitgesloten en kan speculatie worden voortgezet.

' Geen circulaire die ons weastuurt, maar een wet die ons beschermt' was de centrale leus van de demonstratie tegen de uitzetting van buitenlandse jongeren op 28 mei. Duizenden buitenlandse jongeren, maar ook hun ouders en Nederlandse vrienden waren naar Utrecht gekomen om te protesteren tegen dit onmenselijke beleid van de Nederlandse overheid. Reeds vele jaren is gezinshereniging een van de weinige legale wegen om naar Nederland te komen. In 1979 werd dit recht nog eens uitdrukkelijk vastgelegd in de beleidsnota over het vreemdelingenbeleid. Omdat het niet humanitair is dat buitenlandse werknemers gescheiden van hun gezinnen leven hebben zij dit recht. Het verwezenlijken is vers twee, want de voorwaarden zijn niet mis. -Je moet een jaar gewerkt hebben en uitzicht op behoud van werk. -Je moet over passende woonruimte beschikken, waarbij de gemeente bepaalt wat passend is. - Je moet minstens een inkomen van f 1447,05 netto hebben. In dezelfde beleidsnota werd gekonstateerd wat er nog geen beleid was ten aanzien van de rechtspositie van al deze jongeren, wanneer zij niet langer bij hun ouders wonen of 21 jaar geworden zijn. Dan vervalt namelijk de afhankelijke verblijfstatus. Bekeken moet dan worden of men voor een zelfstandige verblijfstatus in aanmerking komt. De nota gaf aan dat de Tweede generatie permanent verblijf moest worden toegestaan, zonder enkele voorwaarde. De nota, geschreven onder verantwoordelijkheid van Mevrouw Haars (oudstaatssecretaris van Justitie) gebruikte echter een eigen definitie. Onder Tweede Generatie werd verstaan de buitenlandse jongeren die in Nederland geboren en getogen zijn of voldoende ingeworteld in de Nederlandse samenleving. Voor de buitenlandse jongeren die hieraan niet voldeden, zouden nog speciale regels gemaakt worden.

Eind 1981, begin 1982 ondervonden veel buitenlandse jongeren de gevolgen van het uitblijven van deze regels. Bij bosjes wisten de plaatselijke vreemdelingen polities geen raad met de vraag hoe te handelen. Zij gingen zelf bepalen wie nu wel tot de tweede generatie gerekend moet worden

VEEL BUITENLANDSE JONGEREN BEDREIGD MET UITZETTING

en wie niet. Velen kregen te horen dat zij geen recht meer hadden op verder verblijf en hun biezen konden gaan pakken om terug te keren. Door in beroep te gaan tegen deze beslissingen konden uitzettingen voorkomen worden.

Gealarmeerd door signalen die werden opgevangen over verschillend beleid dat de vreemdelingenpolitie voerde, werd in februari 1982 opdracht gegeven om bij twijfel advies van het ministerie zelf te vragen. Buitenlandse jongeren die hun verblijf gingen regelen, kregen te horen dat hun papieren naar Den Haag gestuurd moesten worden en dat zij te zijner tijd bericht zouden krijgen. Maanden gingen hierover heen.

NIEUWE REGELS VOOR BUITENLANDSE JONGEREN

In het najaar kwam er geen nota, maar wel een regen van beslissingen uit Den Haag. Uiteindelijk werden tussen kerst en nieuwjaar nieuwe regels bekend gemaakt. - Buitenlandse jongeren zijn naar Nederland gekomen om bij hun ouders te gaan wonen. Pas wanneer zij dit vijf jaar gedaan hebben, hebben zij recht op een eigen plek binnen de Nederlandse samenleving.

- Wonen zij korter dan 5 jaar bij hun ouders en dus ook in Nederland dan is hun verblijf niet langer verzekerd als zij een zelfstandige verblijfstatus willen. Deze is verplicht als je apart gaat wonen van je ouders en

Volgens de regels verandert namelijk het doel waarvoor men Nederland binnen mocht komen. Niet langer meer verblijf bij ouders, maar zelfstandige vestiging. Aangezien de grenzen voor zelfstandige vestiging gesloten zijn, wordt dit geweigerd.

NIETSVERMOEDEND

Sommige buitenlandse jongeren trouwden nietvermoedend voordat zij drie jaar in Nederland waren. Dit wordt gelijkgesteld met volwassen worden en verblijf bij ouders wordt niet langer erkend. Deze jongeren kregen te maken met omgekeerde gezinshereniging, terug naar het eigen land om bij man of vrouw te gaan wonen. Officieel wordt gezeid dat er in zo'n geval niet langer sprake is van gezinshereniging, maar van gezinsvorming en dat is niet de bedoeling.

Dit alles vond plaats zonder enkele vorm van voorlichting of waarschuwing vooraf. Dit werd de eerste daad van het comité verblijfsrecht buitenlandse jongeren Utrecht, die in januari het 'Informatieboekje voor buitenlandse jongeren' uitbracht. Ook in andere steden ontstonden committees. Uiteindelijk bundelden zij

KLACHTENBOEK

zich in het landelijk comité dat de maand mei tot aktiemaand uitriep. Het uitbrengen van een klachtenboek met als titel 'Recht om te blijven' was een start. Hierin vertellen buitenlandse jongeren en hun ouders hun story's en wordt aan de hand van talloze voorbeelden duidelijk gemaakt dat het verblijfsrecht één grote puinhoop is.

De demonstratie van 28 mei in Utrecht vormde de afsluiting. Het comité eist niet langer beleidsmatig, maar wettelijk:

1. Buitenlandse jongeren die door gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen, moeten het recht krijgen om zonder verdere voorwaarden te kunnen blijven.
2. Buitenlandse jongeren moeten wanneer zij dat willen, het

recht hebben om met behoud van hun verblijfsvergunning zelfstandig te gaan wonen en/of te trouwen. Als zij hun man of vrouw naar Nederland willen halen, moet dit mogelijk zijn zonder voorwaarden als voldoende inkomen, werk of huisvesting.

3. De Nederlandse regering moet voldoende en goede voorlichting geven over hun verblijfsrechten.
4. Buitenlandse jongeren moeten recht hebben op een goed individueel onderzoek naar de juistheid van hun geboortedatum, wanneer daar twijfel over bestaat, in plaats van uitzetting.
5. De tijd die buitenlandse jongeren in het eigen land verblijven in verband met het vervullen van de dienstplicht, moet meetellen bij het opbouwen van hun verblijfsrechten.

DE POLITIEKE PARTIJEN

De VVD was om haar visie op de problematiek te geven aan het eind van de demonstratie, verhinderd. OP het CDA na, vonden alle partijen dat minstens de eerste eis ingewilligd zou moeten worden.

Het CDA liet weten dat buitenlandse jongeren recht op permanent verblijf zouden moeten krijgen na één jaar verblijf bij hun ouders. Nog voor de zomer zou de regering met een nieuw beleid komen. Vandaag is het 21 juni en het is er nog niet. De actie gaat door!

comité verblijfsrecht buitenlandse jongeren Utrecht,

Perry Dimitopoulos

Foto: Rob van Eertwegh

Het klachtenboek 'Recht om te blijven', kost f 4,- en is door overmaking van dit bedrag plus de portokosten (f 2,30) te bestellen.

Postgiro 75651 van de CEBU-bank te Utrecht, rekening nr: 699.212.812 van LSOBA

De vergadering van de vaste kamerkommissie van Justitie in maart 1983, waarin gevraagd werd om uitzettingen niet te doen plaatsvinden totdat er duidelijkheid zou zijn over het beleid, leidde tot niets. Het reeds in 1979 aangekondigde beleid zou volgens staatssecretaris Scheltema verwerkt worden in de minderhedennota van de regering en in het najaar verschijnen. Opschorting van uitzettingen wilde hij niet en in de Tweede Kamer was geen meerderheid voor dit voorstel.

als je 21 wordt, kun je hem aanvragen.

- Als buitenlandse jongeren drie of vier jaar in Nederland bij hun ouders hebben gewoond, kunnen zij zo'n vergunning krijgen, als het maar niet aan hun ligt dat ze geen werk hebben. (onvoldoende solliciteren, ontslag door eigen schuld, enz.)

Als buitenlandse jongeren korter dan drie jaar in Nederland zijn, betekent het aanvragen van zo'n vergunning dat je regelrecht een enkele reis naar het land van herkomst aanvraagt.

DIENSTWEIGEREN

IN

ZWITSERLAND

Zwitserland is een mooi vakantie-land. Mooie natuur en een gezonde lucht. De positie van dienstweigeraars is er echter niet zo mooi. Een interview met Eve Lador, een dienstweigeraar die net drie weken uit de gevangenis was toen we hem interviewden.

Kun je ons wat vertellen over de positie van dienstweigeraars in Zwitserland?

Verleden jaar zijn er 593 dienstweigeraars door een rechter veroordeeld. Het is in Zwitserland namelijk niet mogelijk om vervangende dienstplicht te doen. Dat was trouwens een vermeerdering van 60%. Het was een record in de Zwitserse geschiedenis. Ik ben zelf tot zes maanden gevangenis veroordeeld. Dat viel nog mee bij wat we verwachtten, dat was acht tot tien maanden.

Hoe zit het Zwitserse dienstplichtsysteem in elkaar?

Elke jongen moet op z'n 18e vier maanden naar de rekruteringschool. Daarna moet je drie weken per jaar op herhalingskursus. Dat wordt later drie weken per jaar en daarna een week per jaar. Je blijft zo tot je 50ste in dienst. Er zijn nu mensen bezig te proberen een vervangende dienstplicht regeling d.m.v. een referendum mogelijk te maken. Deze regeling gaat er van uit dat als iemand 18 maanden vervangende dienst wil doen, dat genoeg 'bewijs' is voor zijn oprechte bedoelingen. Dit voorstel komt pas op zijn vroegst in de lente van 1984 in stemming.

Wat is de invloed van dit militaire systeem op de maatschappij?

Het leger heeft een grote invloed in het land. De meeste topondernemers zijn gelijk officier in het leger. Voor een aantal banen moet je in het leger zitten om in aanmerking te komen. Daarvoor moet je dus ook man zijn! Niet overal, maar wel in een heleboel gevallen, wordt, als je solliciteert, je rang in het leger gevraagd. Het staat gewoon op het formulier dat je moet invullen. Promotie in het leger helpt je dan ook om promotie in de maatschappij te maken. Het leger is ook de grootste lobby in het parlement. Bijna alle parlementsliden zijn officieren in het leger.

Het leger is ook het belangrijkste nationale orgaan in het land. Het land is heel erg verdeeld, maar door het leger krijgen mensen het gevoel wat de Zwitserse natie is. Door het leger voelen ze zich niet iemand uit een bepaald kanton, maar echt een Zwitser(se).

De militaire rechtspraak is er op gebaseerd om de dienstweigeraars te verdelen in categorieën. De eerste categorie zijn de religieuze weigeraars, die de laagste straf krijgen. De tweede categorie zijn de etiese weigeraars en de derde categorie zijn de politieke weigeraars. Natuurlijk krijgen de politieke dienstweigeraars de hoogste straffen, gemiddeld tien maanden. Kollektieve dienstweigeraars worden nog harder aangepakt, maar dat is de laatste jaren niet meer voorgekomen. Er wordt nu relatief zoveel geweigerd dat het bijna niet meer in het nieuws komt. Alleen als bijvoorbeeld een zanger wordt veroordeeld, dan is het nieuws. Of bij een heel hoge straf. De maximumstraf is trouwens drie jaar, maar dat komt bijna niet meer voor.

Uitgavenlijst PSPjongeren

bestelprijs

Jongerenkranten

nr 14 seksualiteit	0,75
nr 15 scholieren	0,75
nr 16 geweld	0,75
nr 17 werken/niet werken	0,80
nr 18 de strijd(uittreksel jongerenprogram, interviews Fred vdSpek, Andree v Es)	1,20
nr 19 militarisme(VVDM, Onkruit, BAN)	0,80
nr 20 kraken	0,80
nr 22 Kernenergie/sabotage(poster DOE MEER)	0,80
nr 23 drugs	0,80
nr 24 arbeid en inkomen	0,80
nr 25 buitenlandse jongeren	0,80
nr 26 meiden	1,-
nr 28 bezuinigingen en arbeidsethos	0,80
Jongerenprogramma	2,35
Informatiefolder	0,60
Linksomkeert:alles over dienstweigeren	4,60
WeigerWerk:arbeidsmoraal en werkloosheid	4,60
Jongerenhuisvestingsbrochure:opzetten van	7,80
akties huurstelsel,geweld,kraken,woongroepen, propaganda en adreslijsten.	

Button"ik ben tuig"	2,20
Button"weiger werk"	2,20
Muurkrant PSP jongeren	1,10
Affiche "Te gek, die politiek voor meiden"	1,10
Rampspoed: nummer 1 t/m 5	
per stuk	1.85
abonnement per jaar	10,--

Lidmaatschap PSPjongeren minimaal 10,--
Afdelingen van de PSP jongeren kunnen per brief of per telefoon bestellen en krijgen dan de spullen thuisgestuurd met een rekening. Zij moeten ook verzendkosten betalen. Individuen moeten via een giro-kaart bestellen en bij demedelingen zetten wat ze willen hebben. Ook zij moeten verzendkosten betalen maar dat zit al bij de prijs inbegrepen. In geval van grote bestellingen kan korting gegeven worden, neem daarvoor even contact op.
Overmaken van geld op postgiro 3 6 2 7 8 1 7 t.n.v. Stichting jongerenwerk PSP, Amsterdam.

BON VOOR LEDEN

Ik wil lid worden van de PSP-jg

naam

adres

postcode/woonplaats

geboortedatum

datum

handtekening

BON VOOR STEUNLEDEN

Ik geef me op als lid van de PSP-jongeren
Ik betaal daarvoor geen contributie en zal verder ook geen PSP-jg informatie ontvangen.
Ik ben niet ouder dan 26 jaar.

naam

adres

postcode/woonplaats

geboorte datum

datum

handtekening

Ik wil wel/niet
een abonnement
op Rampspoed
à f10,- p.jaar

Vervangende dienst moet korter

De laatste tijd staan dienstweigeraars weer een beetje in de publieke belangstelling, ook in die van het parlement. Desondanks is de slechte positie van tewerkgestelde dienstweigeraars sinds 1978 geen zier verbeterd. Een onlangs gehouden debat in de Tweede Kamer bevestigde dat nog eens. De regering en de drie grote politieke partijen verdommen het om een vinger uit te steken voor de dienstweigeraars. De Tweede Kamerfractie van de PSP vindt dat het eindeloze getreuzel nu wel lang genoeg geduurd heeft. Daarom heeft ze besloten met een initiatiefwet te komen voor het verkorten van de vervangende dienstplichtduur van ruim achttien maanden tot veertien maanden.

Kamerlid *Wilbert Willems* en dienstweigeraar-fraktiemedewerker *Rob Snel* gaan in op het hoe en waarom.

De afgelopen maanden is er in de Tweede Kamer weer eens gepraat over dienstweigeraars en over vervangende dienst. Dat was de eerste discussie hierover sinds enkele jaren, de laatste keer was nog in de lang vervlogen tijd dat er een geregeld overleg bestond tussen de *Vereniging Dienstweigeraars* (VD) en het ministerie van sociale zaken. Maar ach, wie kan zich die tijd nog herinneren? Eindelijk was het dan weer eens zover: er werd gepraat over het tewerkstellingsbeleid in een mondeling overleg met minister De Koning op 20 april en later nog eens op 31 mei, maar nu plenair in de Tweede Kamer. Veel hebben deze discussies niet opgeleverd voor de gemiddelde dienstweigeraar, want zowel de PSP-motie die de regering vroeg de duur te verkorten van de vervangende dienst tot dezelfde lengte als de militaire dienst, als ook een PSP-motie, die vroeg om uitbreiding van het aantal gratis tewerkstellingsplaatsen, werden verworpen. De laatste trouwens mede dankzij de PvdA! Verder was het opvallend hoe weinig de regering en de fractie van met name het CDA zich wensden in te spannen ten behoeve van dienstweigeraars. Ook de PvdA liet weten dat het onderwerp niet genoeg prioriteit heeft - ze sturen ook elke keer een invalster als het aan de orde is - om zelf actie te ondernemen. Dit alles ondanks het feit dat het meeste werk hen al uit handen werd genomen door *VD* en *Pax Christi*, die met allerlei voorstellen en rapporten zijn gekomen. Zelfs verscheen er een rapport over gewetensbezwaren van het wetenschappelijk bureau van het CDA. Kennelijk is de grote politiek er niet toe te bewegen de luie stoel te verlaten ten behoeve van dienstweigeraars; hooguit wordt men heel even wakker als er iets nieuws aan de hand is en men met wat simpele loze kreten even het eigen imago in de pers kan opvoetsen. Afwachten tot de grote politieke partijen iets ondernemen heeft geen enkele zin, want dat zullen ze gewoon vertikken. Het is dus zaak om zelf het heft in handen te nemen en met eigen initiatieven te komen. Langer passief wachten is volkomen zinloos.

Veel steun

Tijdens de discussie in de Tweede Kamer bleek overigens dat in brede kring wordt gevonden dat allerlei bestaande toestanden op het gebied van het dienstweigeren op de helling moeten. Nu is, naast de erkenningsgronden, de duur van de vervangende dienst (nu achttien maanden en eenentwintig dagen) altijd het heetste hangijzer geweest voor de dienstweigeraars, en ook voor de politiek trouwens. Het blijkt dat er voor verkorting van de duur van de vervangende dienst een brede steun is. Voorstellen in die richting zullen in ieder geval steun krijgen van PSP, CPN, PPR, EVP, PvdA en D'66. Het CDA is het grootste punt van twijfel, zoals te verwachten, want enerzijds zijn er geregeld positieve geluiden uit die hoek te beluisteren, maar anderzijds geeft men het geen enkele prioriteit en wacht men liever af en dat geldt trouwens ook voor de PvdA. Interessant voor een inschatting van het CDA-standpunt is natuurlijk wat er over de duur van de vervangende dienst in het rapport staat. Volgens de opstellers van dat rapport hoeft de duur van vervangende dienst niet veranderd te worden zolang die "vol-doet aan het vereiste van een bij benadering even zware verplichting" als voor een dienstplichtig militair. Dat betekent

dat er geen strikt afwijzend standpunt is bij het CDA over verkorting van de vervangende dienst. Een initiatiefwet heeft dus zelfs een kans om te worden aangenomen, als het CDA ervan kan worden overtuigd dat vervangende dienst helemaal geen makkie is en minstens even zwaar of zwaarder dan militaire dienst. De PSP-kamerfractie denkt dat er nu een goed moment is om met een initiatiefwet te komen en dat er zelfs een goede kans is om zo'n wetswijziging erdoor te krijgen. In elk geval zal het initiatief de politieke partijen dwingen om openlijk uit te komen voor hun standpunten in deze voor zeer velen zeer principiële kwestie. Langer wachten zou er weer toe leiden dat het hele punt verwatert en weer op de lange baan wordt geschoven. We vinden dat dat niet moet gebeuren en hebben daarom officieel aangekondigd dat we binnenkort een initiatiefwetsontwerp voor verkorting van de duur van de vervangende dienst tot evenlang als de militaire dienst zullen indienen.

Het initiatiefwetsontwerp

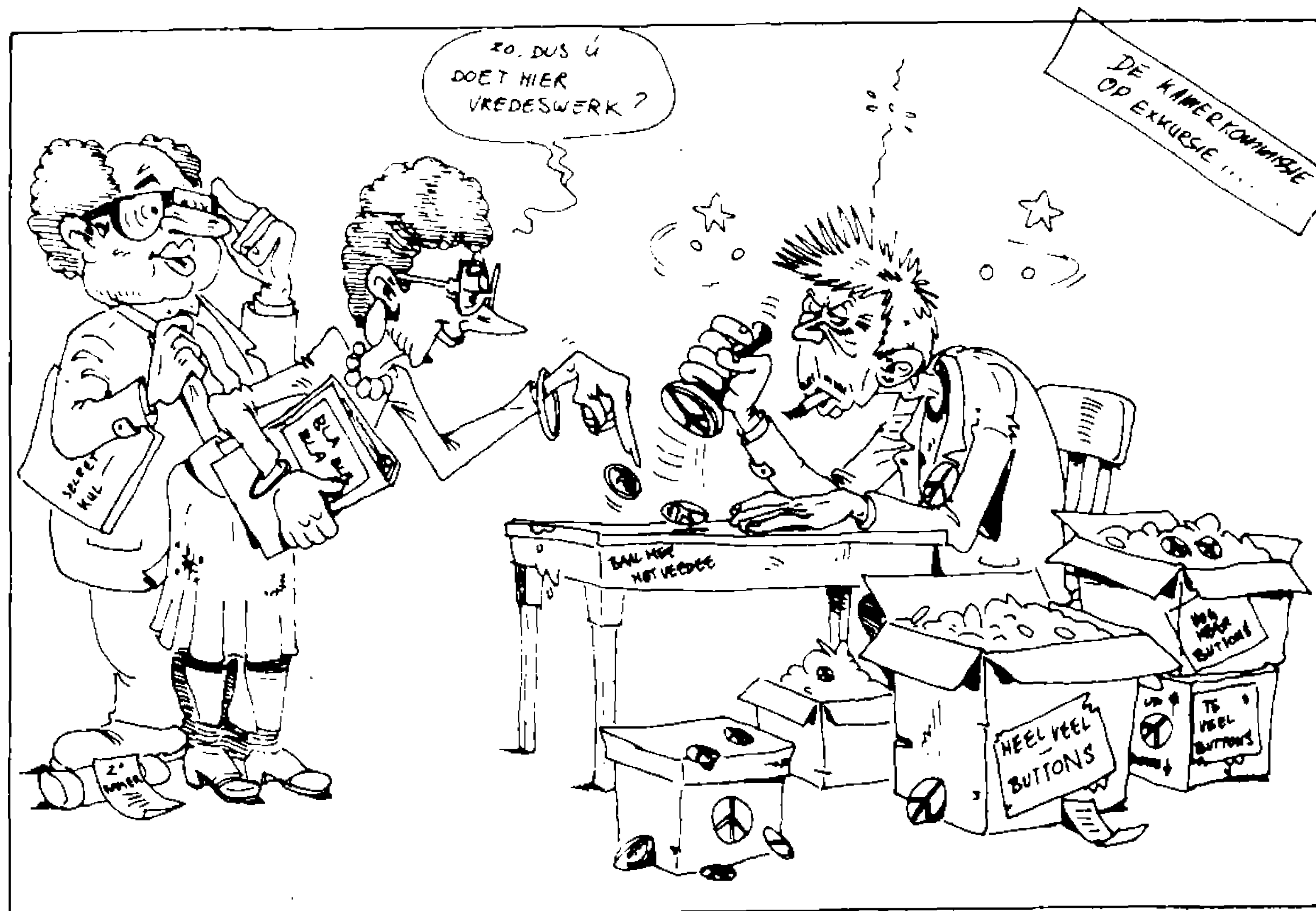
Alles draait om een wijziging van artikel 12 van de wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst (GMD), en wel zo, dat de duur van de gewone vervangende dienst even lang wordt als die van de duur van de gewone militaire dienst (inklusief herhalingsoefeningen) voor het merendeel der dienstplichtige militairen en verder om op eigen verzoek en met volledige instemming van de instelling waar hij is tewerkgesteld voor nog eens vier maanden extra vervangende dienstduur te kunnen bijtekenen.

Er zijn zeer veel argumenten ter ondersteuning van een kortere vervangende dienst. In de eerste plaats kunnen de meestal gehanteerde tegenargumenten volledig worden ontzenuwd. Zo zou de militaire dienst extra veel 'inconvenienten' hebben (oefenen in Duitsland, onregelmatig werk, ver van huis op de kasernen wonen). Maar de vervangende

dienst heeft minstens zoveel ongemakken: de nog steeds erg lange duur van de beroepsprocedure, van minimaal 4 maanden tot vaak langer dan een jaar; tewerkgestelden wonen ook vaak ver van huis in pensions of op kamers; de arbeidsomstandigheden zijn vaak belabberd; de rechtspositie stelt helemaal niets voor en vaak is de tewerkgestelde overgeleverd aan de willekeur van zijn afdelingshoofd. De extra lengte van de vervangende dienst wordt verdedigd met het argument dat er 'aanvullende toetsing' over de ernst van de gewetensbezwaren nodig zou zijn. Dat is natuurlijk waanzin, want waarom is er dan überhaupt nog een Commissie van Advies die de bezwaren moet toetsen? Op deze manier krijgt een langere vervangende dienst het karakter van straf. Het is van de gekke dat zo het verwerpen recht om dienst te kunnen weigeren door een beroep op de wet, met diezelfde wet negatief wordt gesanktionneerd, waardoor dienstweigeren tot een soort overtreding wordt gemaakt die beboet moet worden door vier maanden extra dienstduur. Ook wordt wel eens beweerd dat instellingen geen kortere dienstduur zouden willen in verband met inwerktijd enzo; dat is een schijnargument, want dan zouden dat soort instellingen ook geen gebruik willen maken van arbeidsplaatsen in het kader van werkverruimende maatregelen, stagiaires en dergelijke. Verder is dit probleem nog eens verder ondergaan door de mogelijkheid te bieden van vrijwillig bijtekenen voor nog eens vier maanden, als de instelling dat ook ziet zitten. Al met al zijn de tegenargumenten dus duidelijk onvoldoende om de extra lange vervangende dienstduur te rechtvaardigen. Verder zijn er nog een heel stel argumenten vóór het verkorten van de vervangende dienst, want zo zijn er meer tewerkstellingsplaatsen te creëren voor hetzelfde geld; de extreem lange wachttijden tussen erkenning en tewerkstelling worden kleiner, en door het ministerie hoeft er geen actief vrijstellingenbeleid te worden gevoerd, zoals nu wel gebeurt. Verder heeft onlangs het Europese parlement een resolutie aangenomen, waarin onder meer wordt gepleit voor verkorting van de duur van de vervangende dienst tot die van de militaire dienst. Daarbij is het wel aardig om te weten dat géén van de Nederlandse Europarlementariërs tegen deze resolutie hebben gestemd, ook die van het CDA niet.

Met andere woorden: er is nu een uitstekende gelegenheid om via parlementaire actie concreet uitvoering te geven aan de wensen van tewerkgestelde gewetensbezwaarden en om in de Tweede Kamer op dit punt een voortrekkersrol te vervullen!

ROB SNEL
WILBERT WILLEMS

U gaat uw witte spaargeld toch niet zwart maken?

U legt af en toe een bedragje opzij. Sparen. U hebt dus een rekening bij een spaarbank of bij een gewone bank. Daar zijn ze blij met uw geld en ze bieden u de hoogst mogelijke rente. Zodat uw spaargeld groeit. Vandaag de dag harder dan ooit, want de rente is hoog.

Maar wat gebeurt er met uw geld? Spaarbank of bank gaan het beleggen. Om daardoor voldoende rentewinst te kunnen maken om de aan-u beloofde rente te kunnen uitbetalen.

Maar dan komt de hamvraag: wáár wordt uw spaargeld belegd? Weet u dat? Beleggen ze uw geld in zaken die regelrecht ingaan tegen uw principes? Beleggen ze uw geld in landen als Zuid-Afrika of Chili?

Als u daar toch een beetje nerveus van wordt, is er een goede oplossing: sparen bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Een bank die

uw spaargeld selectief belegt - en toch een prima rente geeft. Zeker

niet minder dan elders. Alleen bij de ASN krijgt u er één zekerheid gratis bij: uw geld wordt grotendeels in sociaal verantwoorde projecten belegd. In woningbouw of peuterspeelzaal of vele andere sociaal-culturele projecten. Uw geld wordt dus goed belegd. Zodat uw rente schoon is en uw spaargeld goede dingen bewerkstelligt.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening.

Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijsmaak.

Bon

Naam en voorletter(s): _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Postgirorekening: _____

wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND een renterekening te openen.

Stuur deze bon in open enveloppe zonder postzegel aan **Algemene Spaarbank voor Nederland, Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag.**

U kunt ook bellen: 070-47 01 81. Of ons bezoeken: Rijnstraat 28, Den Haag (vlak bij het Centraal Station).

SP EN DE BUITENLANDERS

Velen tientallen jaren was de kracht van de socialistische arbeidersbeweging dat zij ingewikkelde maatschappelijke problemen wist te vereenvoudigen tot één hoofdtegenstelling: die tussen kapitaal en arbeid. Dat maakte linkse politiek voor de grote massa begrijpelijk en had een grote aantrekkingskracht. Links was zelfbewust, daadkrachtig en brutaal, had eenvoudige maar doeltreffende oplossingen en durfde openlijk partij te kiezen voor de machteloze meerderheid. Rechts straalde daarentegen verval en besluiteloosheid uit, wilde iedereen te vriend houden en bood geen perspectief voor de toekomst.

Tegenwoordig lijken die rollen omgedraaid. Misschien is dat wel de reden waarom rechts voor het eerst sinds lange tijd vooral onder de jongeren weer aanhang wint. Modern links lijkt vast te lopen in moeilijke afwegingen tussen milieu en werkgelegenheid, tussen staatsinvloed en spontane sociale bewegingen, tussen arbeidstijdverkorting en behoud van koopkracht, tussen vrouwen- en mannenwensen, tussen het opkomen voor minderheden en het solidair zijn met de basisdemocratie van de meerderheid, enz., enz. Dat werkt niet erg inspirerend.

Deze toestand scheidt niet alleen een groeiende ruimte voor het door VVD en Centrum Partij gepropageerde egoïsme, maar (gelukkig) ook voor een herleving van een eenvoudige ouderwets-linkse aanpak. Bij die aanpak worden nieuwe – verdeeldheid zaaiende – zaken naar de achtergrond gedrongen, terwijl

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

oude maar onopgeloste problemen op het gebied van werken, wonen en gezondheidszorg worden overbelicht. Daarmee hoopt men het eenheidsgevoel van de Nederlandse arbeidersklasse tegenover het kapitaal te bevorderen. De tijd zal leren wat meer succes heeft: de nieuw-linkse genuanceerde aanpak van PvdA, PSP, CPN en PPR of de oud-linkse ongenueerde aanpak van SP, HOC (horizontale communisten) en IKB. Dat lijkt me een boeiend experiment, waarbij we elkaar niet bij voorbaat moeten verketteren en bereid moeten zijn om van elkaars ervaringen te leren.

Van de oud-linkse groeperingen is de SP vooralsnog de sterkste. Al 10 jaar voordat een racist in de Tweede Kamer doordrong hanteerde zij de leuze: "Gastarbeid moet verboden worden!". Daarom kunnen we nu moeilijk verbaasd zijn over haar standpunten of deze toeschrijven aan het na-apen van Janmaat. We kenden de SP-opstelling en dat heeft ons er nooit van weerhouden om met deze partij samenwerking te zoeken en haar als socialistisch te beschouwen. Het belangrijkste bezwaar tegen de SP-aanpak is dat die (onbedoeld!) door buitenlandse arbeiders als bedreigend kan worden ervaren. Daarom kan ik mij goed voorstellen dat de door de SP ge-

hanteerde vereenvoudigingen eerst binnen de CPN en nu ook in de PSP weerstanden hebben opgeroepen. Toch vind ik de verklaring van het partijbestuur en het toelichtende artikel van *Bonne Wisman* in BEVRIJDING (1983, nr. 10) wel wat erg overdreven. De door de SP op een ongelukkige wijze aangesneden problemen en oplossingen verdienen het door heel links serieus genomen te worden.

In Bevrijding (1978, nr. 13 en 1981, nr. 12) heb ik al eerder aangegeven dat het langdurig laten voortbestaan van grote niet-aangepaste ethnische minderheden in elke samenleving een potentiële bron van racisme en fascisme is, en binnen de arbeidersbeweging verdeeldheid kan oproepen. Dat wordt nog erger als het onduidelijk is of die meerderheid zal blijven of vertrekken, zij geen gelijke rechtspositie heeft en de verschillende groepen mensen onvoldoende met elkaar kunnen praten. Al vele malen is gebleken dat minderheden alleen duurzaam kunnen overleven als zij zich zo veel mogelijk onherkenbaar maken. In Joodse kring in Europa leefde daarom al een eeuw geleden het besef dat je uit zelfbehoud noodzaak was om te kiezen tussen *assimilatie* (opgaan in de omringende bevolking) en *emigratie* (zionisme, terugkeer naar het land van herkomst om daar tot meerderheid te worden). Doordat dit proces te traag verliep, kreeg Hitler de kans om de Joodse minderheid tot zondebok uit te roepen. Links heeft de plicht om elke voedingsbodem voor herhaling van de daaruit voortgekomen massamoorden weg te nemen.

Daarom behoort een socialistische politiek assimilatie van de blijvers, met name die van de tweede generatie, aan te moedigen en hun naturalisatie tot Nederlanders te versnellen. Zo krijgt een onrecht de van het Nederlandse proletariaat kiesrecht, wordt het gevrijwaard tegen uitzetting en komt het ook voor overheidsbetrekkingen in aanmerking. Dat lijkt mij toch wel het volstrekte tegendeel van wat naturalisatie-bestrijder Janmaat wil. De kleine groep die snel terug wil naar het land van herkomst mag daarentegen geen enkele materiële belemmering in de weg worden gelegd. De door de SP voorgestelde bijdrage van f 75.000 kan daarvoor een goed middel zijn.

Wat we de SP mogen verwijten is dat ze onvoldoende rekening heeft gehouden met de gevoeligheden bij de zelf-organisatie van de buitenlanders en met de positie van politieke vluchtelingen die wel terug willen maar niet kunnen. De grens tussen gastarbeider en vluchteling is voor linkse Turken en Marokkanen moeilijk te trekken. De door de SP voorgestelde dwang komt voor hen onnodig bedreigen over. Daarom is het beter om op basis van vrijwilligheid de door discriminatie bedreigde groep zo klein mogelijk te maken. Wat de SP zegt sluit goed aan bij het denken van een zeer groot deel van de bevolking, met name het traditioneel linkse deel. Daarmee rekening houden is geen blind populisme. Het kan ook een methode zijn om de fascistische en hun gaskamers voor te blijven.

ERIK MEIJER

WELLUST EN PREUTSHEID

Alleenstaanden, zoals de vrijgezellen van vroeger tegenwoordig worden genoemd, hebben het ondanks een toenemend aantal echtscheidingen, samenwonenden, bewust ongehuwde moeders, woongroepen en 'livings apart together' (LAT) relaties zeker niet gemakkelijk. Alleenstaanden vormen evengoed nog het onderwerp van medelij, jaloezie, spot en vooral van vóóroordelen.

Medelij met de gemiste geneugten van de reguliere relatie, met of zonder boterbriefje; een gemis dat verondersteld wordt samen te hangen met een overmatige preutsheid, zoals dat in onze cultuur voornamelijk aan vrouwelijke alleenstaanden wordt toegeschreven. Jaloezie op een vrijheid en zelfstandigheid, die alleenstaanden in de gelegenheid zou stellen met een ongeremde wellust toe te geven aan alle bevliegingen, hartstochten en behoeften; een veronderstelde levenswijze van voornamelijk mannelijke alleenstaanden die slechts af en toe aan vrouwelijke alleenstaanden wordt toegeschreven en dan vooral in de sfeer van bedreigend of uitdagend voor

"reguliere" relaties.

Nee, veel begrip voor mensen die op een eigen wijze vorm geven aan relaties en de problemen van emotionele afstand en nabijheid proberen op te lossen, bestaat er zeker niet.

Onbegrip ten opzichte van andere relatievormen dan de meest voor de hand liggende, kwamen we ook tegen op een bijeenkomst onlangs in Steenwijk, op schootafstand van Staphorst.

Er zou daar gesproken worden over de vraag of een goede verstandhouding bezegeld zou worden met een huwelijk of dat een verlovings met een huwelijk als doel meer in overeenstemming was met de gevoelens van de potentiële bruid.

Er had een mooie en stijlvolle bruiloft kunnen worden voorbereid daar in Steenwijk. De dominee had de schriftlezing voor de huwelijksinzegening al opgestuurd. Uit Prediker 7: 16: "Wees niet te zeer rechtvaardig en gedraag u niet al te wijs; waarom zoudt ge uzelf tot verbijstering brengen". Een aanmoediging om water in de wijn te doen, wat niet misplaatst lijkt voor een relatie die bedoeld is duurzaam te zijn.

Er hadden, zoals gesteld, betekenisvolle afspraken gemaakt

ik heb niets tegen mannen, maar...

kunnen worden over de formalisering van bestaande relaties. Ingeval van een huwelijk, zou het waarschijnlijk zelfs een "gedwongen" huwelijk zijn geworden, zoals dat vroeger heette. De conceptie van een (Europees) kindje heeft tenslotte tijdens hetzelfde weekend van deze huwelijks-voorberekening plaats gevonden. De vader van de bruid had deze bespreking goed voorbereid en wilde vooral snel een principieel ja of nee horen en niet al te veel halfslachtigheden daartussen in. De bespreking leidde echter tot een grote deceptie voor de vader. De potentiële bruid besliste dat het voorlopig maar een LAT-relatie

moest worden of blijven en dat van samenwoning of een huwelijk voorlopig geen sprake kon zijn. Ze koos voor een zelfstandig bestaan van waaruit met een aantal, relatief vaste partners, een LAT-relatie wordt onderhouden; zelfs de gedachte aan een kind kon haar niet vermurwen tot de formalisering van de verhoudingen. Geen boterbriefje nu en zelfs niet in het vooruitzicht gesteld, hoewel het voor de toekomst niet wordt uitgesloten. De bijeenkomst had dan ook kunnen worden afgesloten met het toepasselijk gezang "Wat de toekomst brengen mogen..." Het bestaan van deze alleenstaande gaat niet over rozen. Publiekelijke schande is haar nu ten deel gevallen. De mestkar van Staphorst was net voldoende buiten bereik om het volksgericht mee ten uitvoer te brengen. Tegenwoordig zijn er de eigentijdse middelen als kranten. Hel en verdoemenis zijn over haar uitgesproken. Voortkomend uit intolerantie tegenover of onbegrip voor LAT-relaties, uit een afwijzing van de vermeende preutsheid of van de vermeende wellust waarmee deze alleenstaande haar eigen, soms al te rechtvaardig, bestaan wil voortzetten?

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

PSP LOKAAL

IN MEMORIAM
TINE VAN DER BORN

Donderdag 9 juni overleed, na een kortstondige ziekte, Tine van der Born-Perfors. Ze werd 65 jaar.

Tine van der Born was sinds 1960 lid van de PSP en vervulde vele functies in de afdeling Rijkswijk, zo was zij meer dan tien jaar penningmeester van die afdeling. In Rijkswijk heeft zij er toe bijgedragen dat er een zelfstandige afdeling werd opgericht. Haar huis was jarenlang een centrum van PSP-activiteiten, het afdelingsblad werd er gestencild, bijeenkomsten werden er gehouden, propagandamateriaal kon er worden afgehaald. De laatste jaren was Tine vooral actief in haar buurtraad.

Kenmerkend voor Tine van der Born was haar afkeer van langdurige vergaderingen waarin men elkaar hoofdzakelijk bestrijdt in plaats van dat men met elkaar samenwerkt. Ze was afkomstig uit christen-pacifistische kring, wat in haar standpuntbepaling steeds sterk naar voren kwam. Haar overtuiging, haar bezieling en haar persoonlijkheid zorgde er voor dat PSP-standpunten op anderen werden overgebracht.

We wensen haar man en haar familie veel sterkte. Met Tine hebben we een tot op het laatst strijdbare, lieve kameraad verloren.

FRANS WULFFERS
WIEBE VAN DER WAL
(PSP Rijkswijk)

BELANGRIJK

LEEST U LIEVER GROOT?

Stel je prijs op het ontvangen van alle PSP-stukken (op landelijk of plaatselijk nivo) in *grootschrift*, neem dan even contact op met Roel Sandvoort, Partijburo PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: 020 - 267374.

De PSP-werkgroep Andere leesvormen verzamelt op dit moment zoveel mogelijk gegevens om PSP-uitgaven in braille, grootschrift en op cassettes te realiseren.

Goedziende lezers (m/v) kunnen misschien hun slechtziende partijgenoten hier attent op maken.

VOORLEZERS GEVRAAGD

VOORLEZERS (M/V) GEVRAAGD

De PSP-werkgroep *Andere leesvormen* zoekt mensen die bereid zijn om PSP-publikaties op band of cassette voor te lezen ten behoeve van blinde of slechtziende partijgenoten en sympathisanten.

Deze oproep wordt om twee redenen geplaatst: ten eerste komt het werk nu neer op de schouders van een kleine groep mensen en ten tweede zouden we de lektuurvoorziening tot een zo volledig mogelijk nivo willen uitbreiden, zodat in principe alle PSP-uitgaven in gesproken vorm beschikbaar zijn. Hoe meer mensen zich melden, hoe minder tijd het gaat kosten. Als je interesse hebt neem dan even contact op met Bep van der Lee, Eikenrodelaan 69, 1181 DG Amstelveen.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

VROUWEN

SERPENTINE

Serpentine, het maandelijks verschijnende opinieblad voor vrouwen, zit in moeilijkheden en is daarom op zoek naar nieuwe abonnees. Veel lezeressen hebben de afgelopen tijd hun abonnement opgezegd uit geldgebrek, waarbij meestal werd meegedeeld dat ze het blad wel ergens anders zouden lezen: in een vrouwengroep, op een VOS-kursus, bij een vriendin of bij hun moeder. Het verlies van abonnees dreigt Serpentine nu noodlottig te worden. Dit ongesubsidieerde vrouwenbedrijf heeft geen geld voor advertenties, daarom op deze plaats een oproep: koop eens een los nummer in de kiosk (f 4,- per stuk) of neem een abonnement (f 43,- per jaar/f 25,- per halfjaar). Opgave bij: Serpentine, Postbus 15426, 1001 MK Amsterdam, tel.: 020 - 25 43 91 (dinsdag en vrijdag van 10.00 tot 16.00 uur).

PSP UITGAVEN

FEMINISME EN SOCIALISME

Op 26 en 27 februari j.l. organiseerde de PSP een landelijk kongres over *Feminisme en Socialisme*. De uitspra-

MEDISCH COMITÉ
NEDERLAND-VIET NAM

BLIJFT HELPEN

ken van dit Kongres veroorzaakten, met name in de pers, nog al wat opschudding. Die uitspraken zijn in druk verschenen als bijlage van het interne blad van de PSP. Deze tekst is apart te bestellen door overmaking van f 1,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'uitspraken feminisme/socialisme'. Meerdere exemplaren kunnen telefonisch (020 - 26 73 74) of schriftelijk worden besteld: Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

WINDENERGIE

Op 12 maart 1983 is een PSP-themadag over windenergie gehouden. Zowel het nationale windenergiebeleid als de lokale mogelijkheden kwamen daarbij aan de orde. Inleidingen van *Jos Beurkens* (BEOP-ECN), *Bert den Ouden* (Centrum voor Energiebesparing) en *Kees Barnhoorn* (MITEK). Deze laatste ging vooral in op de verhouding tussen particuliere initiatieven en democratisering van de energievoorziening. Vervolgens waren er twee werkgroepen.

Het verslag is (*gratis*) aan te vragen bij PSP/Mitek, Postbus 700, Amsterdam.

ANDER NIEUWS

IS HET HIER OORLOG?

Tijdens het Pinksterweekend hield de anti-militaristische wandelklup *Is het hier oorlog* een bijeenkomst om de plannen voor de komende *Nijmeegse Vierdaagse* te bespreken. Tijdens dit weekend is besloten dit jaar voor het *basisgroepmodel* te kiezen voor wat betreft de organisatie. De snelle toename van het aantal wandelaars in *Is-het-hier-oorlog* verband maakte een andere structuur noodzakelijk. In de basisgroepen zullen de wandel-training en de oefening in geweldloze weerbaarheid plaatsvinden. En het daadwerkelijke wandelen zal ook in het basisgroepenverband gebeuren: inhoudelijke discussies kunnen zo beter gevoerd worden en de besluitvorming wordt slagvaardiger en doorzichtelijker. De wandelaars kennen elkaar zo beter, ze kunnen elkaar beter steunen tijdens de Vierdaagse tegen eventuele agressie van militairen en burgers, die het optreden van deze wandelklup elk jaar weer oproept. De wandelklup *Is het hier oorlog* heeft ook nu weer uitgesproken dat ze niet tegen de Vierdaagse in het algemeen zijn, maar wel tegen de militaire elementen die er ingeslopen zijn: het meelopen van militairen en de organisatie van dit wandelfestijn. De wandelklup wil niet zelf ter discussie staan, maar wil dat de aanwezigheid van de militairen ter discussie wordt gesteld. Dit jaar zal 'Is het hier oorlog' bij hun actie het militarisme in de breedste zin aan de kaak stellen. Het leger gebruikt de Vierdaagse om het image op te poetsen en zich te presenteren als iets leuks en iets goeds, terwijl de ware gedaante natuurlijk anders is: mensen worden in een leger opgeleid tot moorden, vrouwen worden binnen deze organisatie gezien als een seksobject en een verzorgster van heldhaftig strijdende helden. Tijdens de Vierdaagse worden seksistische liederen gezongen en de agressie tegen vrouwen,

buitenlanders, homo's en lesbiennes viert hoogtij tijdens die vier dagen in Nijmegen: veel mensen ontvluchten die stad dan ook in die dagen om er van verschoond te blijven.

De wandelklup wil tegen dat soort uitwassen actie voeren en wil de Vierdaagse weer een echt wandelfestijn maken voor jong en oud, zonder de militairen. *Nadere informatie*: Postbus 569, Nijmegen, tel.: 080 - 23 82 57 (Gebert) of 080 - 56 10 52 (Arno). Giften zijn welkom op postgiro 5487474 t.n.v. Initiatiefgroep Vierdaagse in Nijmegen.

BIJENKOMSTEN

NICARAGUA LIBRE
1979-1983

17 JULI MANIFESTATIE
14-24 uur PARADISO A'DAM

NICARAGUA KOMITEE 030-718163 Giro 3580163

Op 19 juli is het vier jaar geleden dat de Somoza-diktatuur in Nicaragua werd verslagen. Daarom organiseert het Nicaragua Komitee op 17 juli een manifestatie onder het motto *No Passaran* met een uitgebreid cultureel gedeelte: Pigeon Drop, Beroerd, Ontwapend Volkstoneel, Collasuyo (uit Bolivia) en Cometa (bestaande uit leden uit verschillende Zuidamerikaanse landen). Verder: films, dia's, tentoonstellingen en een informatiemarkt over Nederlandse projecten in Nicaragua. *Nadere informatie*: 020 - 229953 of 030 - 718163.

De PSP-fractie Provinciale Staten Noord-Holland zoekt

EEN ARCHIVARESSE (M/V)
voor de zomervakantie

De werkzaamheden zullen bestaan uit het ordenen en schonen van het fractie-archief in Haarlem.

Een kleine financiële vergoeding is mogelijk.

In het bijzonder bijstandsmoeders worden opgeroepen te solliciteren. Het dienstverband wordt aangegaan voor circa 1 maand. Belangstellenden kunnen bellen met Peter Korzelius, tel.: 02152 - 55720 of schrijven naar: PWG/PSP Noord-Holland, Postbus 3938, 1001 AS Amsterdam

BLADEN

DERDE WERELD

Het tijdschrift Derde Wereld gaat door. Een half jaar lang heeft de redactie overhoop gelegen met de NCO (Nationale Commissie bewustwording Ontwikkelingssamenwerking). Na een jaar uitgekomen te zijn stopte de NCO de subsidie, omdat het aantal abonnees slechts 700 bedroeg in september vorig jaar. Dat is ook erg weinig, maar de redactie wijst erop dat nu juist het abonneebestand groeit de laatste tijd. Ook al zijn ze niet verschenen sinds december, heeft Derde Wereld inmiddels bijna duizend lezers. Veertienhonderdvijftig zouden voldoende zijn om het blad quite te laten draaien.

Derde Wereld is een belangrijk tijdschrift, vooral voor mensen in de zogenaamde Derde Wereld Beweging, maar ook voor ieder ander die achter de krantenartikelen wil kijken. Ieder nummer heeft drie hoofdartikelen: een politiek reisverhaal, een 'politiek-analytisch' verhaal en een theoretische verhandeling. In de eerste nummers waren vooral die laatste artikelen nogal abstrakt en doorwrocht, maar de laatste tijd worden ze leesbaarder en de redactie heeft het plan om ze te vervangen door landenstudies gekoppeld aan theorie. Een aantal redaktionelen geven commentaar op actuele gebeurtenissen. Elk nummer besluit met een serie boek- en tijdschriftbesprekingen. Erg handig. Er is een tijdlang geen beetje gedegen tijdschrift geweest over de Derde Wereld problematiek; Derde Wereld begint nu het discussie- en informatieforum over de Derde Wereld voor links aktievoerend Nederland te worden. We mogen dus blij zijn dat het blad voortbestaat, maar we kunnen het in het vervolg maar beter niet aan de goodwill van de NCO overlaten. Abonnementen kosten maar 25 gulden voor 5 nummers: giro 2022628 t.n.v. Derde Wereld, Guyotstraat 6, 6524 AV Nijmegen. Het eerste nummer dat je krijgt zal een dubbeldik zomernummer zijn, om de schade van het afgelopen half jaar in te halen.

ANTI MILITARISTISCH TIJDSCHRIFT

Onlangs verscheen het eerste nummer van het *Anti Militaristisch Tijdschrift*, een initiatief van de *Bond voor Dienstplichtigen* (de BVD), een organisatie die al meer dan tien jaar het anti-militaristische verzet binnen het Nederlandse leger gestalte geeft. De redactie van het nieuwe blad bestaat uit (ex-)leden van de BVD, een situatie waar zij zelf allerm minst gelukkig mee zijn: er wordt dan ook driftig naar uitbreiding gezocht, want het nieuwe blad wil een niet organisatie-gebonden kwartaalblad zijn. De eerste abonnees zijn al binnen, want het tijdschrift is in de plaats van de BVD-bulletins gekomen. In het eerste nummer o.a. een kleine encyclopedie van de Nederlandse vredesbeweging en een artikel over de marechaussee: dienaar van kapitaal, koningshuis en vaderland. Een jaarabonnement (vier nummers) kost f 25,-. Een gekombineerd abonne-

Foto: Paul Babeliowsky

ment met De Soldatenkrant kost f 35,- per jaar. Losse nummers kosten f 7,50. Bestellingen voor boekhandels lopen via Uitgeverij Macula, Nieuwstraat 26, Boskoop, privé-personen kunnen een abonnement bestellen door overmaking van het betreffende bedrag op postgiro 1372258 t.n.v. BVD/Amsterdam met vermelding van wat gewenst wordt.

PLAATWERK NUMMER 2

Deze maand verscheen het tweede nummer van *PLAATWERK*, tijdschrift voor sociale fotografie. In dit nummer een serie over de Amsterdamse *Beethovenstraat* van fotograaf *Harry Meijer* be-

geleid door een tekst over deze woonwijk voor de meer welgestelden van *Adriaan van Dis*.

De twee middenpagina's zijn voor de fotograaf/cineast *Johan van der Keuken*, die in zijn fotografie de laatste tijd experimenteert met tijd en plaats. Verder in dit tweemaandelijks blad foto's van *Han Singels*, *Paul Babeliowsky* (over jongeren op vakantie in het Limburgse Valkenburg) en een artikel over de Haagse fotograaf *Menno Huizinga*, die illegaal fotografeerde tijdens de Tweede Wereldoorlog.

PLAATWERK verschijnt op een fors formaat (voor ingewijden: A3), kost f 7,50 in de boekhandel (een abonnement kost f 45,- voor 6 nummers). Te

bestellen bij: uitgeverij Fragment, Conradstraat 23, Amsterdam, tel.: 020 - 267133.

VREDESGROEPEN

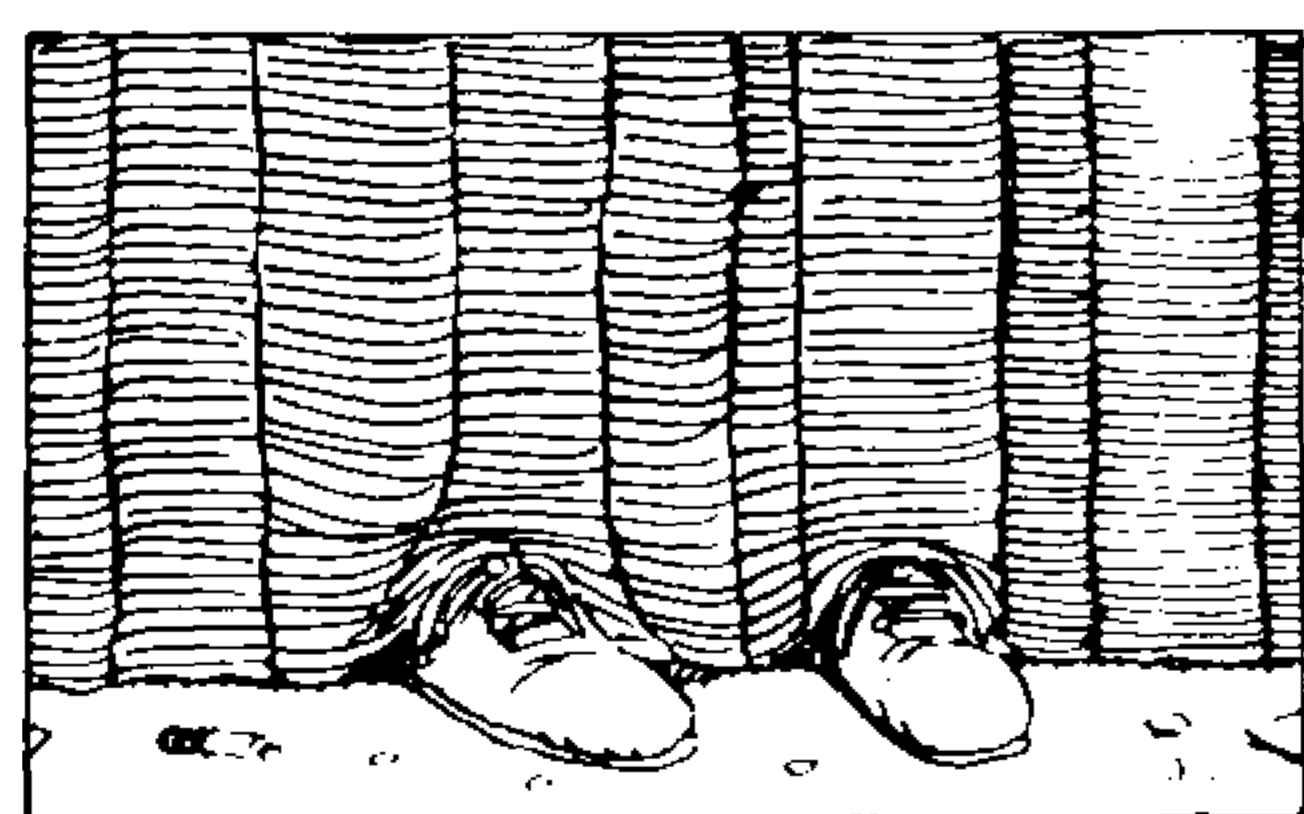
Van 4 tot en met 8 juli vindt er een internationale vrouwen-blokkade van Greenham Common plaats tegen de plaatsing van de kruisraketten op deze Engelse basis.

De eerste dag, zaterdag 4 juli, is door de organisatoren uitgeroepen tot internationale dag. De blokkade wordt georganiseerd door het Greenham Office in Londen in samenwerking met de Women's Action for Peace in Schotland en Brighton Women's Peace Place (Zuid-Oost Engeland). De basis Greenham Common is bereikbaar met bus 302 vanaf het Newbury busstation, met de auto via de M4, de A34 naar de A339.

Nadere informatie: London Greenham Office, 5 Leonard Street, London EC2, tel.: 01-251-3133.

REKTIKATIE

In de brief van Truut Knapstein in deze rubriek *Opwindend* in BEVRIJDING nummer 11 (pagina 13) is een storende fout geslopen. In de derde kolom staat "... vóór positieve diskriminatie bij ongeveer gelijkwaardige kwaliteiten ..." Truut Knapstein had willen schrijven (en heeft ook staan te juichen bij de aannahme tijdens het Feminisme-kongres) dat de PSP is "... voor positieve diskriminatie bij voldoende geschiktheid."

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Is Nederlander/se zijn een voorrecht?

"Ja", zei Mevr. Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn, lid van de Eerste Kamer voor het CDA "... merk ik nog op, dat ik noch het woord 'gunst' noch het woord 'recht' heb gebruikt". "... zal eenieder, die zich realiseert, hoeveel onvrijheid, onderdrukking en schending van de mensenrechten in de wereld voorkomt, het met mij eens zijn, dat het een voorrecht is in deze tijd in deze wereld een Nederlander te zijn."

Staatssecretaris van justitie, Korte-Van Hemel, vond in het justitiedebat in de Eerste Kamer, dat het wel een recht is om Nederlander te worden. Zelfs een recht voor hen, die illegaal in Nederland verbleven, maar op het moment van indiening van het wetsontwerp tot naturalisatie van de betrokkenen

legaal in Nederland zijn. De VVD-er Heyne Makkreel daarentegen vond het een gunst om Nederlands staatsburger te mogen worden.

Over de dubbele achternamen heb ik het maar niet. Per slot van rekening hebben ze daar niks voor hoeven te presteren, op zijn hoogst te trouwen.

Janmaat in de Tweede Kamer, de VVD en het CDA doen in de Eerste Kamer moeilijk over naturalisaties. Ook dat laat ik maar zitten. Per slot bestrijd je racisme niet door het gekuist in je eigen politieke termen op te nemen, hoewel die mening soms post schijnt te vatten.

Waar ik het over wil hebben is dat voorrecht. Ik voel het niet, maar dat zal wel komen, omdat het mij met de paplepel is ingegeven en niemand mij de status nog kwalijk genomen heeft. In het algemeen is dat praten over voorrecht gewoon onzin. Als je het over die boze buitenwereld van Mevr. Leyten-enz. hebt, geef je gewoon elke landgenoot dezelfde rechten, of hij nou blank, zwart, geel of een zij is.

Recht op een uitkering bij werkloosheid, recht op een behoorlijk huis, recht om te kiezen en gekozen te worden. Daarna kunnen we altijd nog praten over Nederlands leren, Nederlandse vooroordelen aannemen, Nederlands

varkensvlees eten, dat volgens de laatste wetenschappelijke gegevens voor 90% chemisch geproduceerd wordt.

Een probleem doemt op, als die landgenote-niet-Nederlandse in de boze buitenwereld op vakantie gaat. Steunt de Nederlandse ambassadeur haar wel, zoals hij elke Nederlandse diplomatiek behoort te steunen in geval van een verkeersongeval, verkrachting of gevangennamen?

Nee? Laten we dan een buitenlandse politiek veranderen en werkelijk opkomen voor mensenrechten, ongeacht of het nu om zwarte, gele, blanke, wel-of-niet-Nederlanders en wel-of-niet-landgenoten gaat.

Dat probleem is dan ook geklaard. Dat is allemaal niet haalbaar, hoor ik zeggen. Wat wel haalbaar is is de suggestie van Mevr. Leyten-enz. om een onderscheid te maken tussen hen, die als illegaal en hen die als legaal een verzoek tot naturalisatie indienen. De staatssecretaris nam die suggestie dankbaar over.

Is het dan haalbaar om een beetje, een heel klein beetje maar hoor, racist te zijn om het echte racisme te bestrijden? Die kwestie laat ik ook maar zitten. Ik wil er gewoon niet over praten.

CHRIS HUINDER

DE RUSSEN ZIJN NIET WELKOM

Begin juli vinden in Den Helder de traditionele 'Nationale Vlootdagen' plaats. Drie dagen wordt de marinehaven opengesteld voor belangstellenden. Vaar-'tuig' als onderzeeboten, fregatten en mijnenvegers zijn te bezichtigen door de nieuwsgierigen, of ze laten zich vervoeren door landingsvaartuigen en sleepboten, kijken naar de demonstraties van de marine-luchtvaartdienst en de halsbrekende toeren van de stoere mariniers. De Nationale Vlootdagen trekken doorgaans zo'n tweehonderduizend bezoekers.

Het Vredeskomitee 10 juli organiseert dit jaar een landelijke demonstratie/manifestatie om de festiviteiten van de marine in anti-militaristische zin luister bij te zetten.

Pieter Webeling, lid van het Vredeskomitee, geeft een overzicht van de militaristische activiteiten in deze Noordhollandse havenstad waar de Russen niet mogen komen.

Als er één stad in Nederland is waar het militarisme zijn stempel op heeft gedrukt, dan is het Den Helder wel. Voor na '47, toen deze stad in de kop van Noord-Holland de enige marinehaven van Nederland werd. De militarisering hield onder andere de uitbreiding van de haven met de 'Nieuwe Haven' in. Daar is niet alleen plaats voor de voltallige Nederlandse vloot, maar ook bezoekende buitenlandse schepen meren daar af. Op het 'Nieuwe Haven'-terrein is - naast een kazerne en opleidingsinstellingen - ook een NAVO-munitiedepôt gevestigd. Enkele jaren geleden stelde de gemeenteraadsfractie van de PSP daar vragen over, omdat het gerucht ging dat er atoom-dieptebommem opgeslagen zouden zijn. Maar de beantwoording van deze vragen lagen buiten de competentie van B&W en bleven dus onbeantwoord.

Rijkswerf

Het grootste marinebedrijf is de Rijkswerf met wapentechnische werkplaatsen waar ongeveer drieduizend mensen werkzaam zijn, zowel militair- als burgerpersoneel. De Rijkswerf dient voor onderhoudswerkzaamheden: de schepen worden van tijd tot tijd nagekeken en onderhouden. Ten zuiden van Den Helder ligt het marinevliegveld 'De Kooy' met het Marine Luchtvaart Technische Bedrijf (MLTB). Het vliegveld wordt voornamelijk gebruikt voor helikoptervluchten; burgers mogen er op vertoon van een speciaal pasje sport-, model- of zweefvliegen.

Maar niet alleen de marine is in Den Helder vertegenwoordigd. Het 'Deibelkamp' en het luchtdoel-artillerie-schietkamp 'Kolonel Maaskamp' behoren aan de luchtmacht. En verder worden er schietoefeningen gehouden vanaf fort 'Erfprins' en is in Den Helder de 'Vereniging van Beroepsschepelingen bij de Zeemacht' gevestigd.

Gevolgen

De nadelen van de aanwezigheid van, met name, de marine in Den Helder zijn

legio. Zo is de marine niet bereid haar kades te laten gebruiken voor niet-militaire activiteiten, als handel en visserij. Een nijpend tekort aan kade-ruimte remt de economische ontwikkeling van de stad. De aanwezigheid van het vliegveld 'De Kooy' remt de woningbouw in de 'Drooghe Weert', een nieuwbouwwijk, door de geluidsoverlast.

Maar alles wat er nu al is schijnt nog niet voldoende te zijn, want de expansiedrift is nauwelijks te remmen. Het schietterrein 'Botgat' (bij het dorp Petten) is al jaren een doorn in het oog van de gemeente Zijpe: niet uit pacifistisch gezichtspunt, maar in verband met de recreatie wil deze gemeente de schietoefeningen weg hebben. En dus is er een ruilhandel gepleegd: minder schietoefeningen in 'Botgat', in ruil voor de opslag van radio-actief afval op het ECN-terrein in Petten, maar er bestaan plannen om de schietoefeningen in zijn geheel in de richting van Den Helder te verplaatsen. Het marinehoofdkwartier op Walcheren zal naar Den Helder worden verplaatst. Met de bouw is al begonnen: het zenderpark komt in het poldergebied, het ontvangststation in Huisduinen. En Defen-

sie heeft een claim op 'De Razende Bol', een op natuurlijke wijze ontstane zandplaat voor de kust van Den Helder, die al gebruikt wordt voor de schietoefeningen vanaf fort 'Erfprins'. Onder de leus 'Handen af van de Razende Bol' is daar enkele jaren gelden al eens actie tegen gevoerd.

Ook heeft de marine een claim op een gedeelte van het natuurgebied 'Balgzand' voor de uitbreiding van de marinehaven: Balgzand zou daarvoor gedeeltelijk ingepolderd moeten worden.

Konservatief

Den Helder is een conservatieve stad. Dat hoeft geen verwondering te wekken voor een stad waar zestig procent van de beroepsbevolking werkzaam is bij Defensie: iedereen in Den Helder heeft wel een familielid, kennis of buurman die betrokken is bij het militaire apparaat.

Het PSP/PPR/CPN-gemeenteraadslid Gerard Hoekmeyer hield vorige maand een interpellatie naar aanleiding van een militaire oefening op gemeentegrond vlakbij een woonwijk. Hij vroeg B&W onder andere om de militarisering van de 'Noordkop' tegen te gaan. Maar de VVD is, met dertien zetels, de grootste partij en slechts vier zetels verwijderd van de absolute meerderheid . . .

Het afstoten van de verouderde Neptune-vliegtuigen, enkele jaren geleden, werd bij de marine als een gevaarlijke bezuiniging gezien: Den Helder werd toen volgepakt met stickers die suggereerden dat ons land in een groot gevaar verkeerde. En toen deze kwestie in de Tweede Kamer werd behandeld, werden vanaf de marinevliegbasis Valkenburg (Zuid-Holland) duikvluchten boven het Binnenhof uitgevoerd.

De Russen

Jaarlijks, ter gelegenheid van de herdenking en kranslegging bij het kerkhof

voor de Georgiërs - die tijdens de Tweede Wereldoorlog omkwamen na een opstand tegen de Duitsers - op Texel, wil de Sowjet-ambassadeur naar dat eiland. Maar het is hem verboden de normale weg te nemen. In plaats van de veerboot Den Helder-Texel, moet hij per boot van Den Oever naar het eiland. Mogelijke spionage-activiteiten in het marinebolwerk zijn de oorzaak van het verbod van Defensie. Of de kommunistische ambassadeur zich tijdens de jaarlijkse Nationale Vlootdagen onopvallend onder de honderdduizenden bezoekers mengt is niet bekend . . .

De afgelopen jaren zijn er kleine acties tegen de Vlootdagen gehouden, meestal bestaande uit het verspreiden van stencils om op die manier de mensen aan het denken te zetten.

In 1980 verzochten de Nationale Aktiegroep voor Ontwapening (afgekort: NAVO) en de plaatselijke afdeling van de PSP om een informatiestand te mogen plaatsen op het 'Nieuwe Haven'-terrein. Het PSP-Tweede Kamerlid Fred van der Spek stelde de minister vragen hierover en vroeg hem ook of hij bereid was in het Marinemuseum films te vertonen over de gevaren van nucleaire, biologische en chemische oorlogsvoering, in plaats van de gebruikelijke wervingsfilms. Beide verzoeken werden afgewezen door de toenmalige defensie-minister Scholten: er mochten alleen standjes worden ingericht voor 'bedrijfsgebonden' activiteiten, en geen kritische films omdat "de te vertonen films een passende rol dienen te vervullen bij het doel van de Vlootdagen: het verstevigen van de band tussen het Nederlandse volk en de Koninklijke Marine".

De Vlootdagen zijn synoniem met een geraffineerd stukje militaristische propaganda met een volstrekt eenzijdige voorlichting, daarom: geen Vlootdagen, maar Vredesdagen.

PIETER WEBELING
(met dank aan Gerard Hoekmeyer)

Foto: Harry Meijer

Het Vredeskomitee 10 juli organiseert op de derde dag van de Vlootdagen een manifestatie op het Bernardplein in het centrum van Den Helder (niet ver van het NS-station). Aanvang 13.00 uur en duurt tot 18.00 uur. Om 13.45 zal een demonstratie starten die door het centrum van Den Helder voert en langs de haven-terreinen. Om 20.15 uur wordt in filmhuis Zevenskoop (School 7, Weststraat 110) de film 'Tegenvuur' vertoond, met na afloop een optreden van het Helder strijdkoor 'Albastine'. Onder voorbehoud treedt tijdens de manifestatie 's middags Vloepsuper (voorheen De Veulpoepers) op.

Giften om de manifestatie financieel te ondersteunen kunnen worden overgemaakt op banknummer 84 66 12 887 (Nutsspaarbank Den Helder) t.n.v. Vredeskomitee 10 juli. Propagandamateriaal: Postbus 902, Den Helder. Informatie: 02230 - 38137 (Marta) of 05177 - 608 (Ed).

BEVRIJDDING

JAARGANG 27 NUMMER 12/14 27/7/1983 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

ZOMERNUMMER

KOMMENTAAR

Woensdrecht

Een maand geleden besloot de regering om de luchtmachtbasis te Woensdrecht aan te wijzen als lokatie voor de te plaatsen nieuwe kruisraketten. Officieel heet het dat er nog geen beslissing is genomen over die plaatsing, maar stukje bij beetje wordt het duidelijker dat dat eigenlijk een farce is. De machine rolt en zal moeilijk te stoppen zijn.

Dat de keuze uiteindelijk op Woensdrecht viel, kwam als een verrassing. Het scheen logischer dat men de basis bij De Peel zou kiezen, of eventueel Volkel. Een belangrijke bijkomstigheid bij deze bases, en overigens ook bij de andere gefluisterde mogelijkheden zoals de vliegbasis Twente, was dat deze allemaal met de F-16 straaljager te maken hebben. Juist dat gegeven zou voor Nederland een reden kunnen zijn om daar voor te kiezen. Dan zou er namelijk een soort ruilhandeltje plaats kunnen vinden: Nederland krijgt de kruisraketten, maar mag in plaats daarvan andere atoombases afstoten, bijvoorbeeld die van de F-16.

Nu er toch voor Woensdrecht is gekozen, een basis die niets met de atoombases van de F-16 te maken heeft, valt daaruit af te leiden dat aan een eventuele ruilhandel niet gedacht hoeft te worden. Binnen de NAVO is er geen enkele tendens zichtbaar die pleit voor een eenzijdige afstoting van welke kerntaken dan ook. Daarom moet de keuze voor Woensdrecht in dat licht worden gezien: ook bij plaatsing van de raketten raakt Nederland geen taken kwijt. Aldus wordt duidelijk dat van een zelfstandig Nederlands beleid geen sprake is, mocht daar nog iemand aan hebben geloofd.

De VVD'er Evenhuis gaf dat in zijn bijdrage aan het Kamerdebat naar aanleiding van de aanwijzing van Woensdrecht duidelijk aan: "Dit is een verduidelijking in de richting van het Atlantisch Bondgenootschap. Nederland wenst in de pas te blijven lopen van de ontwikkelde procedures en Nederland hecht aan het belang van het standpunt van de bondgenoten (...). Nederland zal niet eenzijdig overgaan tot het afstoten van kerntaken. Terugdringing van kerntaken kan alleen in goed bondgenootschappelijk overleg en wanneer adekwate konventionele vervanging voor handen is." Dat maakt de achtergronden van dit besluit nog eens extra zichtbaar. Van dit kabinet hoeft geen enkele stap in de richting van het terugdringen van de kernwapens te worden verwacht. De VVD is de beleidsbepalende partij, vooral door haar sterke positie in opiniepeilingen. Het VVD-standpunt moet dan ook als maatgevend worden beschouwd en dat is niet zo'n leuk vooruitzicht.

De keuze voor Woensdrecht wordt door minister De Ruiter afgedaan als een zuiver technische kwestie: de voorbereidingen zijn in zo'n vergevorderd stadium aangekomen dat

het kiezen voor een plaats noodzakelijk wordt om de bestektekeningen gereed te kunnen maken. De definitieve beslissing dient in juni 1984 te worden genomen. Deze datum is niet zo maar uit de lucht komen vallen. In die periode groeit de Amerikaanse verkiezingscampagne naar een hoogtepunt toe en juist op zo'n moment kan Reagan een steuntje in de rug in de vorm van iets dat op een kernwapenakkoord in Genève lijkt, prima gebruiken. Zoals het er nu naar uitziet zal 'Big Brother' Ronald Reagan 1984 gebruiken om ten eerste zijn

hervervkiezing en ten tweede de plaatsing van kruisraketten in Europa er door te drukken. Ook om die reden is het verhaal van de Nederlandse regering over haar zelfstandigheid een sprookje. Natuurlijk betekent de keuze voor Woensdrecht dat de plaatsing, ongeacht wat er in Genève gaat gebeuren, doorgaat. Dit is een volgende stap op weg naar de definitieve 'beslissing'. Zoals ik in het begin al aangaf, zal het moeilijk worden om de voortdurende trein te stoppen. Het begint allemaal iets onvermijdelijks te krijgen: het begint hiermee en zal onherroepelijk uitmonden in de plaatsing van achtenveertig kruisraketten in Nederland. De enige mogelijkheid op 'redding' is nu zoveel mogelijk blokken voor de wielen van de trein te leggen.

GEERT DEKKER

Foto: Eduard de Kam

Op de middenpagina vindt U het affiche van Opland voor de grote landelijke demonstratie van 29 oktober. Haal het eruit en hang het op een opvallende plaats.

Bij de voorpagina: Dit bos kunt U deze zomerein ieder geval niet meer bezoeken: *Amelisweerd* werd 24 september 1982 gesloopt.

DEMKA	pag. 3
PSP-PARTIJRAAD kiest een nieuw partijbestuur	pag. 4
PENSIOENFONDSEN	pag. 5
HOMO'S	pag. 6
10 JAAR POLISARIO	pag. 7
JOKE ROOS mijn linkerhelft is Fries	pag. 8
FEMINISME en anti-militarisme	pag. 10
DOE WAT HENGELO	pag. 11
HOLLANDSE SIGNAAL	pag. 11
DE DEENSE WEG naar het feminisme	pag. 12
LINKS IN ITALIE	pag. 13
MIENT JAN FABER (IKV) interview over Woensdrecht	pag. 15
VORMGEVING	pag. 18
PSYCHIATRIE	pag. 21
DRUGS	pag. 22
LEZEN IN DE ZOMER	pag. 24

Het volgende nummer verschijnt half september

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

DEMKA

EEN EENZAME STRIJD

DEMKA, een Utrechts dochterbedrijf van de Hoogovens, dreigt eenzaam ten onder te gaan. Er werken nu nog 275 mensen. De produktie bestaat uit staalraad. De direktie is van mening dat het bedrijf in de komende maanden gesloten zal worden.

Het vakbondskader bij DEMKA vecht al meer dan vier jaar tegen het beleid van Hoogovens, met name natuurlijk tegen de sluiting van het eigen bedrijf.

Maar niet alleen de direktie van Hoogovens is hun tegenstander, merkwaardig genoeg moeten ze ook vechten tegen de Industriebond FNV.

Martien Bouwmans en Bert van Hees doen verslag van een eenzame strijd.

In mei '81 schreef het bestuur van de bedrijfsledengroep van de Industriebond FNV bij DEMKA een brochure onder de titel *Wat hebben wij bij DEMKA gedaan*. Het bestuur van de bedrijfsledengroep reageerde hiermee op de schorsing die hen werd opgelegd door de Industriebond FNV. Zij mochten nog wel lid blijven, maar geen functies meer uitoefenen.

Aanleiding voor die schorsing is de uitgave van een bedrijfskrantje. In dat blad was een ingezonden brief opgenomen over het schadelijke matigingsbeleid van de bonden. Bovendien stond in die krant een artikel over een ander bedreigd dochterbedrijf van de Hoogovens (Rooswijk in IJmuiden). Zowel de ingezonden brief - overigens met een gepeperde inhoud - als dit artikel vond het Bondsbestuur onaanvaardbaar. Toen het bestuur van de bedrijfsledengroep het krantje onder eigen verantwoordelijkheid uitgaf volgde de schorsing. De redenering was dat het distrikthoofd verantwoordelijk is voor alle uitgaven van de bond. Zo luiden de democratische vakbondsregels. Het was niet het eerste incident, en zou evenmin het laatste zijn. Als rode draad door het konflikt liep de weigerachtige houding van de bonden om akties en solidariteit in het koncernverband te organiseren.

Staalmat

In 1979 sloot het Utrechtse bedrijf *Staalmat*, ook een dochter van de Hoogovens, op een steenworp afstand van DEMKA.

Hoewel deze sluiting al jaren te voorzien was geweest kwam het verzet niet van de grond. De distriktsbestuurder van de Industriebond handelt de sluiting af. Met zijn verzoek om de door de direktie verstrekte gegevens te mogen narekenen is principieel verzet tegen de sluiting al niet meer mogelijk.

Een poging vanuit DEMKA- en Staalmat-kaderleden om een gezamenlijk overleg te creëren met kaderleden uit IJmuiden wordt door de bezoldigde distriktsbestuurders van de Industriebond FNV in de kiem gesmoord. Zij willen het konflikt plaatselijk houden. Enkele maanden later is de sluiting een feit.

Het kader van DEMKA legt de sluiting van Staalmat, de rol van de Centrale en plaatselijke Ondernemingsraad, en de fouten van zichzelf neer in een rapport. Met dit rapport wil men in het landelijk vakbondsoverleg van de Industriebond bij Hoogovens een discussie starten over een voorgestane "solidariteitsstrategie". Het kader voorziet *dan al* de sluiting van DEMKA en vraagt de bond duidelijke eisen tot behoud van het bedrijf te stellen en daar akties voor te voeren in Hoogoven-verband.

Men vindt de strijd op twee sporen van belang: zowel in het eigen bedrijf als in koncernverband. Dreigend met een veto (een vakbondsbestuurder heeft die mogelijkheid) wordt bespreking van het

rapport van de agenda van de betreffende bondsvergadering afgehaald. Het kader bij DEMKA rest dan weinig anders dan het overleg tussen Hoogovenbedrijven dan maar zelf te regelen. De kontakten verlopen moeizaam, temeer daar het vergaderen 'buiten de bond om' door diezelfde bond tegen hen gebruikt wordt.

Sluiting van DEMKA

De sluiting van DEMKA, is zoals gezegd al een paar jaar op handen. Het machinepark verouderd snel, nieuwe investeringen blijven uit. De kadergroep, en het overige personeel, is echter uiterst gemotiveerd, en weet de sluiting jarenlang te voorkomen.

In april kondigt de direktie de definitieve sluiting aan. Talloze kleinere en grotere akties volgen. De bond steunt een stakingactie van één dag die volgt op de aankondiging van de sluiting, maar kiest vervolgens de weg van het overleg. Talloze prikakties die het vakbondskader organiseert om de druk op de ketel te houden worden niet gesteund en worden door het personeel zelf met behulp van het inmiddels in Utrecht opgerichte steunkomitee betaald.

Alle pogingen om het behoud van DEMKA in koncernverband binnen de

bond aan te kaarten stranden. Wel is er een bijeenkomst van verontruste Hoogoven-werknemers in september '82 in Beverwijk geweest. En akties die de werknemers zelf, zonder steun van de bond, ondernemen, proberen die koppeling wel te leggen. Zo werd in IJmuiden tijdens een werkonderbreking met werknemers daarover gediskussieerd.

Ook een poging om via de Tweede Kamer nog wat te doen liep op een mislukking uit. Op donderdagavond 30 juni werd een motie van Van der Spek (PSP) verworpen waarin gevraagd werd om in afwachting van nader marktonderzoek DEMKA open te houden tot 1 januari 1986. De motie was mede ingediend door PPR en CPN. Behalve de 'Klein Linkse' partijen stemden PvdA, D'66 en EVP voor de motie, maar dat was dus niet genoeg.

Waar de Industriebond FNV de DEMKA in een geïsoleerde positie wenst te zien en niet in het kader van de hele herstructurering van de Europese staalindustrie, daar doet minister *Van Aardenne* precies het omgekeerde. Voor hem staat sluiting in het kader van die herstructurering vast. En de bond kijkt passief toe. Hoewel niemand de grote overkapaciteit in de staalindustrie ont-

vervolg op pagina 4

Foto: Gerard van Wingerde

TEGENSTELLINGEN OVERBRUGGEN

Een grote opkomst kenmerkte de partijraadsvergadering van 2 juli. Er waren dan ook interessante politieke zaken te doen: het kiezen van het interim-partijbestuur, dat tot aan het kongres in november in functie blijft. In die periode vallen onder andere de onderhandelingen met CPN en PPR over de gezamenlijke lijst bij de Europese verkiezingen, de demonstratie tegen de komst van de kruisraketten en de noodzakelijke acties tegen de aantasting van de minimuminkomens.

Deze taakstelling voor het interim-partijbestuur was door het PSP-kongres in Steenwijk vastgesteld, nadat het oude partijbestuur daar was afgetreden. Verder zouden natuurlijk de lopende zaken moeten worden behandeld, en zou het huishoudelijk kongres in november - met daarbij de verkiezing van een nieuw partijbestuur - moeten worden georganiseerd. In de partijraad was geen overeenstemming over wat deze laatste twee zaken precies inhielden. Sommige partijraadsleden wilden aan het interim-bestuur nog extra taken meegeven, zoals het voortzetten van de strategiediskussie, het uitleggen van de besluiten van het kongres van Steenwijk en het werk in de themagroepen en stichtingen. Van de vier door gewesten ingediende moties werd door de partijraad alleen de motie van het gewest Noord-Holland-Zuid aangenomen; daarin werd het interim-bestuur gevraagd om aan het kongres in november een kandidaat-partijbestuur voor te stellen, dat qua politieke samenstelling representatief is voor de verschillende "stromingen"/nuances in de PSP. Over andere taakopdrachten aan het interim-bestuur nam de partijraad geen afzonderlijke beslissingen. Maar in het kader van het zoeken naar kandidaten/-tes voor een nieuw partijbestuur is het goed denkbaar, dat men zich toch zal moeten buigen over een mogelijke nieuwe werkwijze voor het partijbestuur. De huidige manier van werken schrikt nogal wat mensen af zich kandidaat te stellen, zo werd onder andere vanuit de vrouwengroepen naar voren gebracht. Verder valt niet aan te nemen, dat het

interim-bestuur zich onverkort achter het voorstel van het oude bestuur over de relatie met de PSP-jongeren zal scharen. Door tijdgebrek kon dit op het kongres van Steenwijk niet meer aan de orde komen. Mogelijk komt er een nieuw voorstel van het interim-bestuur, of wordt het punt helemaal van de agenda gevoerd.

Volwaardig maar niet voltallig

Voor het interim-bestuur hadden zich nogal wat kandidaten aangemeld, zelfs meer dan er tot nu toe bij gewone partijbestuursverkiezingen waren. Een aantal mensen had zich echter in algemene termen bereid verklaard, zonder specifiek een functie op te geven waarvoor zij zich verkiesbaar stelden. Dit gegeven leverde twee discussiepunten op: moest het interim-bestuur voltallig zijn (24 leden) of kon met een beperkt aantal volstaan worden, en: moesten alle kandidaten voor een bepaalde functie gekozen worden, of konden er ook "algemene" bestuursleden zijn, die eventueel de werkzaamheden onderling zouden verdelen? Degenen die voor een voltallig bestuur waren, wezen op de vele taken die toch door het interim-bestuur gedaan moesten worden. De aangenomen visie 3, aldus Hans Boer (gewest Groningen), legt prioriteit bij de sociale bewegingen en daarmee bij het goed functioneren van de PSP-themagroepen. Het vervullen van de diverse politieke sekretariaten is daarom van belang. Tegenstanders van een voltallig bestuur wezen op de beperkte taakopdracht voor het interim-bestuur, de

moeilijkheid om in de vakantieperiode veel mensen bij elkaar te brengen, en de noodzaak snel een hecht ingewerkt team te worden. Dit zou, volgens onder andere de vrouwengroepen en het gewest Midden-Holland - dat daarover een voorstel indiende - pleiten voor een interim-bestuur van beperkte omvang. Door onder andere het gewest Groningen en de vrouwen- en jongerengroepen werd een pleidooi gehouden voor een aantal "algemene" bestuursleden; dit om een begin te maken met "kollektivisering" van het partijbestuurswerk. Daardoor zou het werk aantrekkelijker en democratischer gemaakt worden; daartegenin werd gebracht dat zo het kongres en de partijraad geen inspraak meer zouden hebben wie ze voor welke functie wilden kiezen.

Met 32 tegen 20 stemmen koos de partijraad voor een interim-bestuur van beperkte omvang: 15 leden, waaronder 3 "algemene" bestuursleden.

Bovendien werd een motie van het gewest Noord-Holland-Zuid aangenomen, waarin voor het in november te kiezen partijbestuur werd uitgesproken, dat dubbelfuncties als fractieassistent bij de Tweede Kamer of medewerker van een partijstichting vermeden moeten worden.

Grijze muizen

De partijraad had de keuze uit 25 kandidaten voor 15 plaatsen, een ongeken- de luxe. Lang niet iedereen was met deze uitkomst tevreden, temeer daar er al vooronderhandelingen plaatsgevonden bleken te hebben. Enkele leden van het afgetreden oude partijbestuur waren bereid in het interim-bestuur zitting te nemen, maar dan op specifiek omschreven plaatsen. Daarnaast moest natuurlijk plaats gemaakt worden voor de leden van de Verdedigingsgroep Visie 3, die haar stellingen op het kongres in Steenwijk aangenomen zag. Voor de leden van deze groep was de keuze om genoeg te nemen met de plaatsen die de ex-partijbestuursleden

niet opeisten, of zich kandidaat tegen hen te stellen. Vooral voor de plaatsen in het dagelijks bestuur was veel belangstelling. De Verdedigingsgroep Visie 3 wilde met name een claim leggen op de post Politiek Vice-voorzitter, in de persoon van Sander Doeve (raadslid te Groningen), gezien de uitslag van het kongres. Van het afgetreden bestuur had Frans Janssen zich echter kandidaat gesteld voor die post. Ook de weg naar het partijvoorzitterschap was niet meer open; daarvoor was Marko Mazeland, voorzitter van de partijraad bereid gevonden. Vanuit de Verdedigingsgroep Visie 3 werd geklaagd, dat er maar weinig "expliciete" voorstanders van visie 3 in het bestuur zouden komen. Voorzitterskandidaat Marko Mazeland deed daarop een uitval: "Behalve de discussie of je als kandidaat voor visie 2 of visie 3 bent, is er nu blijkbaar ook een onderscheid of je wel ècht visie 3 bent, of alleen maar een aanhanger. Persoonlijk reken ik me dan maar tot visie 3 min." "Dat is nou net waar we bezwaar tegen hebben", becommentarieerde Sander Doeve, daarmee de woorden van Marko bevestigend.

Vrijwel alle kandidaten hadden in hun schriftelijke beleidsvoornemens de verzoening hoog in het vaandel staan. Het overbruggen van de tegenstellingen, het herkenbaar zijn als partijbestuur voor de hele partij, het herstellen van de eenheid.

De PSP-jongeren hadden daar kritiek op: "Het wordt nu een partijbestuur van de grijze massa, en met grijze muizen krijg je geen vernieuwing", gaven zij als hun mening over de twee-plussers en drie-minners.

Stemmingen

Bij de stemmingen boekten de grijze muizen toch een overwinning op de "explicieten". De vijf leden van het afgetreden partijbestuur die zich verkiesbaar hadden gesteld werden allen gekozen. Frans Janssen kreeg als politiek vice-voorzitter 39 stemmen, tegen Evert de Vos (PSP-jongeren) 8 stemmen; en Wilbert Dekker bleef sekretaris buitenland, na 36 stemmen behaald te hebben, tegen Hugo van de Steenhoven (de "expliciete" visie 3) 12 stemmen. Van de voormalige Verdedigingsgroep Visie 3 werden Martien Bouwmans (propagandist) en Karin Spaink (sekretariaat sèktie extern) gekozen. De PSP-vrouwengroepen zagen hun eis, dat er tenminste drie vrouwen gekozen zouden worden, ingewilligd. Sander Doeve, die zich in plaats van als politiek vice-voorzitter nu als sekretaris sociaal-economische zaken kandidaat gesteld had, verloor de race met krappe cijfers van Ed van Dalsem, een vroegere partijbestuurder, tot voor kort raadslid te Oostzaan (28 voor Van Dalsem en 21 voor Doeve); ook bij de "algemene" bestuursleden werd Doeve niet gekozen.

PETER ZWART

DEMKA

vervolg van pagina 3

kent, kan veel zorgvuldiger bekeken worden welke delen van die industrie - produktie van ruw staal; verwerking; fabrikage van het eindprodukt - wel of niet afgebouwd dient te worden. En vooral welke activiteiten daarvoor in de plaats kunnen komen. Daarbij kan getal worden op de Nederlandse mogelijkheden (bestaande produktiemogelijkheden, afzetmarkt in Nederland, benodigde import). Sluiting van DEMKA betekent bijvoorbeeld dat een deel van de produktie naar West-Duitsland zal verschuiven.

Een goed gekoördineerde vakbondspolitiek die de herstructurering van het

héle concern tot uitgangspunt had genomen in plaats van afzonderlijke bedrijven had daarop, in combinatie met voorstellen voor verdergaande arbeidstijdverkortung, adequaat in kunnen spelen.

Binnenkort valt het doek over DEMKA na een harde en eenzame strijd. De bonden onderhandelen op dit moment met de Hoogovendirektie over de uitstoot van duizenden arbeidsplaatsen in IJmuiden. Binnen afzienbare tijd kan men afreizen naar bijvoorbeeld Beek en Donk. Daar staat het staalverwerkingsbedrijf Thibo-draad, ook een Hoogovendochter en een van de belangrijkste afnemers

van DEMKA. Het sociaal plan kan alvast opgesteld worden.

MARTIEN BOUWMANS
BERT VAN HEES

Het gironummer van het Utrechtse Aktiekomitee dat de akties van de DEMKA-werknemers mee financiert is: giro 254134 RABO, reknr 1219.213.187 t.n.v. A. v.d. Berg, Den Bosch. Solidariteitsverklaringen voor DEMKA kunnen worden gestuurd naar: André Laarakker, Bilderdijkstraat 44 bis Utrecht.

Handel en wandel van de beleggers

In pensioenfondsen zit geld, veel geld. Moet er in die fondsen zo veel mogelijk gepot worden? Of moet met dat miljardengeld (tegen lagere rente) werkgelegenheid worden geschapen. Deze vraag speelt al jaren, maar is nu weer aktueel geworden in verband met het onderzoek naar het beleggingsgeld van het grootste Nederlandse pensioenfonds, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), en de rol die dit fonds met een belegd vermogen van circa f 85 miljard speelt bij het Amsterdams Wijers-komplex

De pensioenproblematiek en het beleid van de pensioenfondsen is een tamelijk ondoorzichtig geheel en dat terwijl het om miljarden guldens van honderdduizenden werknemers gaat. Veel vakbondsbestuurders zouden deze situatie wel veranderd willen zien, want pensioen is geen geld van de werkgevers, maar uitgesteld loon. Toch klinkt vanuit diezelfde vakbeweging nauwelijks kritiek en is men bang om economische macht uit te oefenen en gunt men de kapitalistische beheerders van (bedrijfs)pensioenfondsen de vrijheid. Geen doorsnee werknemer/vakbondslid weet wat zich binnen die fondsen afspeelt, terwijl toch vertegenwoordigers van vakbeweging in besturen van pensioenfondsen zitting hebben. Pensioenfondsen worden namelijk formeel vanaf 1952 paritair gelijkelijk beheerd door werkgevers en werknemers, maar in de praktijk is dat een wassen neus.

Buiten de orde

De woorden van Jan Dutman, namens de vakbond in de Raad van Toezicht van het ABP vertegenwoordigd, dat van "toezicht houden" nauwelijks sprake is, zegt al boekdelen. "Op het moment, dat wij als vakbond over beleggingen willen gaan praten kan de voorzitter van de raad zeggen: meneer, u bent helemaal buiten de orde", aldus Jan Dutman in een *Parool*-interview. Mede onder druk van de actiegroep "*Verontruste FNV-ers*" is er in de loop der jaren wel iets gebeurd. De FNV belegt haar eigen vermogen niet meer in Chili en Zuid-Afrika. Maar verder? Het blijft bij discussienota's met wenselijkheden en mogelijkheden om te komen tot afspraken over het beleggingsbeleid van de grote beleggers.

In de FNV-nota's "*Aan de Slag*" en "*Maak Werk*" is het werkgelegenheids- en produktieprogramma van de FNV voor de komende jaren weergegeven. Dit programma is gericht op het kreëren van een gericht werkgelegenheidsbevorderend beleid. In de nota's is tevens aangegeven hoe dit beleid gefinancierd dient te worden. Een van de financieringsbronnen is het komen tot beleggingsvoorschriften voor institutionele beleggers (beleggende instanties zoals pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen, banken, PD). In "*Aan de Slag*" wordt over het komen tot beleg-

gingsafspraken (en zo nodig voorschriften) gesteld: "Banken, pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen en dergelijke hebben samen een beleggingskapitaal van enkele honderden miljarden. Maar voor woningbouw en stadsvernieuwing is moeilijk betaalbaar kapitaal te vinden. Institutionele beleggers zouden voor deze bouwsector kapitaal beschikbaar moeten stellen beneden de marktrente. Bij de huidige inflatie en rentestand lijkt 2 tot 3 procent beneden de marktrente in het algemeen verantwoord te zijn, zonder dat aangevane (pensioen)verplichtingen hierdoor in gevaar komen. Via beleggingsvoorschriften zou toch zeker jaarlijks 2 miljard extra voor de sociale bouw beschikbaar moeten komen.

Mooie woorden

In de nota "*Maak Werk*" wordt deze lijn gehandhaafd. Daarbij wordt bovendien aangetekend dat bezien moet worden of er voor institutionele beleggers ruimere mogelijkheden kunnen worden geschapen voor risikodragende beleggingen in de marktsector. Kortom, allemaal mooie woorden, maar anno 1983 is er nog niet veel veranderd, want in de praktijk laat de vakbond geen enkele zeggenschap gelden over het miljardvermogen aan pensioengelden. Vakbondsbestuurders schijnen echter bepaald niet wakker te liggen van de aanwezigheid van de baas en zetbazen in een pensioenfonds. Pensioendeskundige J.W. Bod van de Industriebond FNV (die met de coördinatie van 25 fondsen te maken heeft) verwoordt de stemming in zijn kring: "Leuke kreten hoor, maar de eis waarmaken, dat de werkgever weg moet, nee, dat zie ik niet zitten". Hij zegt erbij, dat noch de vakcentrale FNV, noch de Industriebond FNV ooit de noodzaak heeft gevoeld een officieel standpunt over deze kwestie in te nemen.

Maar niet alleen in vakbondskringen, maar ook binnen ondernemingsorganisaties en in het parlement wordt vrij spel gegeven aan het machtspeel om de miljarden van de pensioenfondsen. Beducht dat de vakbeweging *misschien* economische macht zou verwerven, hebben de ondernemersverbonden zich volledig overgeleverd aan de lobby van verzekeringsmaatschappijen met hun onfrisse praktijken. En het parlement

en andere grootschalige projecten in de hoofdstad en enkele andere steden.

Peter Dros, vanaf de oprichting lid van de *Verontruste FNV-ers*, maar geen lid van een pensioenfonds, zet een aantal zaken voor BEVRIJDING op een rij, want de ongecontroleerde handel en wandel van de miljarden beherende institutionele beleggers vraagt duidelijk om meer openheid.

heeft zichzelf tot zwijgen veroordeeld. Niet zo verwonderlijk, want overwegend liberale en christen-democratische politici vervullen (en vervulden) nevenfuncties in de wereld van de verzekeringen. CDA, VVD en D'66 vinden het in beginsel geen goede zaak de grote beleggers voor te schrijven een deel van hun vermogen tegen een niet-kommercieel rentetarief te lenen voor bijvoorbeeld de sociale woningbouw. De PvdA is veel vager en praat over het kanaliseren van de geldstroom van de grote beleggers, waarbij een "redelijk" rendement wordt gegarandeerd. Binnen deze partij is met name de Amsterdamse wethouder voor stadsvernieuwing Jan Schaefer die de afgelopen jaren herhaaldelijk erop heeft gewezen, dat de grote beleggers sociaal moeten gaan beleggen in goedkope woningen.

Deze wethouder heeft vorig jaar inderdaad een akkoord gesloten met het eerder genoemde ABP en betitelt het zelf als een kompromis. Het ABP verstrekt geen leningen tegen een lagere rente, maar neemt genoegen met een lager rendement van 1 tot 1 1/4 procent. Het ABP blijft juridisch eigenaar van de woningen. In het vakjargon zijn het dan geen woningwetwoningen, maar planwoningen. Opvallend is, dat er een *niet toevallige samenhang* tussen de overeenkomst van Jan Schaefer over de bouw van deze 3.000 planwoningen in Amsterdam bestaat en de gemeentelijke steun aan andere ABP-projecten als *Holiday Inn* op het Wyerskomplex, de parkeergarage bij het Centraal Station en een projekt van premiehuurwoningen, kantoren en garages bij het hoofdstedelijk Havengebouw. Maar er is meer gaande bij dit grootste Nederlandse pensioenfonds, want allerlei "smeergeldaffaires" de afgelopen maanden hebben duidelijk gemaakt hoe ongelukkig de structuur is bij het ABP.

Onkontroleerbare macht

En niet alleen bij het ABP, want in de afgelopen jaren hebben de "managers" bij andere instellingen de plank ook wel eens flink misgeslagen. Het geldverslindende pretparkprojekt van de PGGM in de Ardeche, het financiële wanbeleid van een viertal pensioenfondsen in het Franse Valmoral en een frauderende directeur van het Pensioenfonds voor het Bakkersbedrijf zijn even zovele bewij-

zen van een onkontroleerbare macht over de investeringen van de institutionele beleggers. Onkontroleerbaar, want nog steeds wordt - afgezien van bijna onmerkbaar gesputter in de *Sichting van de Arbeid* - niet openlijk gesproken over wat er gebeurt met een miljardvermogen van honderdduizenden werknemers. Werknemers die pensioenpremies betalen en individuele burgers die verzekeringspremies afdragen en tezamen de optelsom vormen van een massa kleine bedragen, dat jaarlijks in ons land vrijkomt voor belegging.

Zolang er echter niet wettelijk wordt ingegrepen, gebeurt er helemaal niets en blijft alles bij het oude. Kantoren in New York, recreatieparken in zonnige oorden. Woningnood in eigen land en de industrie op z'n retour. Enige hoop werd er twee jaar geleden gekoesterd toen Joop Den Uyl liet weten duidelijke afspraken met institutionele beleggers te willen maken over investeringen in de Nederlandse economie. "Als er bij deze instellingen geld overblijft, is de overheid er verantwoordelijk voor, dat dit geld weer wordt geïnvesteerd. Daarop mogen wij hen aanspreken", aldus Den Uyl. Maar, hebben wij dat niet eerder gehoord?

PETER DROS

Door de rose bril bekeken

Nee, lieve lezers en lezeressen, de aanhef boven dit artikel duidt niet op het verschijnen van weer een nieuwe kolom in BEVRIJDING. Hoewel, als de redaktieburelen overstroomt mochten worden door adhesiebetuigingen en reacties dan bezinnen wij ons nog even. Met wij wordt het homoseksuele deel van de redactie bedoeld; het "klankbord" van de homo-achterban. Voor de goede verstaander niet te verwarren met de betekenis die de sociaal-demokratie aan dit woord heeft gegeven ten tijde van de benoemingsperikelen rond Amsterdams burgervader.

Na het feminisiekongres in Nijmegen en de daaraan voorafgaande discussies over de inhoudelijke punten, de naamswijzingen enzovoorts weten de PSP-hommoos maar al te goed dat er in eigen huis nog veel moet veranderen. Overigens verwachten wij ook niet dat morgen de hele PSP zó zal zijn. We moeten er niet aan denken; over tien jaar volgt de PvdA en dan de rest van het land. Als het toch gebeurt, kunnen we altijd nog heteroseksueel worden, een geruststellende gedachte.

Vooralsnog moeten wij ons met kracht in de politieke beweging storten en politieke beweging veroorzaken. Wij zijn immers geen welvaartsverschijnselen en laten ons niet wegbezuinigen. Wij belichamen een verlangen dat niet verhandelbaar is. Homoseksuelen hebben naast hun seksuele verlangens ook specifieke politieke verlangens, hoewel er nog veel moet gebeuren om de samenleving zodanig te veranderen dat 1000 roze rozen bloeien . . . . .

Samenwerking

Een eerste aanzet daartoe is gegeven door de homogroepen van CPN, PPR en PSP, die zich gezamenlijk presenteerden op de *Internationale Homosolidariteitsdag* op 25 juni te Leiden. Na een kort embryonaal stadium is het kind gebaard en gezien de nauwe samenwerking wordt de zuigeling binnen het homofront (maar ook daarbuiten) een goede toekomst gegeven. Waar een homotrio al niet toe kan leiden! De PvdA-homogroep is bewust buiten de deur gehouden. Die deur is overigens potdicht en staat ook niet op een kier. Minder prettige ervaringen in het verleden, het klaimen van akties/aktiviteiten, de dominerende rol binnen het landelijk COC-apparaat en niet te vergeten de "afwijkende" standpunten die deze partij in politiek Den Haag inneemt ten aanzien van een aantal (homo) emancipatorische zaken liggen hier ten grondslag aan.

Niet alleen in Leiden, maar ook daarna zult u ongetwijfeld nog vaker van dit trio horen. Wat de drie "grootmoeders" blijkbaar op een normale wijze niet voor elkaar boksen, lukt op mikroniveau op een voortreffelijke manier. Was het niet het Amsterdams gemeenteraadslid *Bob van Schijndel* die op het Steenwijkerkongres zei, dat homosek-

suelen door alle klassen en partijen heen vrijen?

Juist in deze tijd moeten potten en flikkers (broederlijk en zusterlijk) een linkse politiek zoeken en meeproduceren, die vrolijk is, aanstekelijk en bevrijdend is. Vooralsnog zal door ons drieën zoveel mogelijk gezocht moeten worden naar parallelwegen, waarbij zowel de economische onderdrukking van loonafhankelijken en de andere onderdrukkingsvormen worden bestreden. Ook in een land als Nederland gaat het niet alleen om structuren, maar evenzeer om de mentaliteit, want zo verdraagzaam is ons land niet. Weliswaar kan aan de ene kant worden gekonstateerd dat circa 80 procent van de Nederlandse bevolking van oordeel is dat homoseksuelen vrij moeten zijn om hun leven op eigen wijze in te richten en dat zij niet mogen worden gediskrimineerd. Aan de andere kant moet echter de feitelijke diskriminatie zowel naar aard als omvang ernstig worden genoemd.

Homo-agressie

Po(t)tenrammen lijkt een volksvermaak te worden, panden van het COC worden besmeurd, homoseksuele werknemers kunnen "zomaar" ontslagen worden. Als triest hoogtepunt zijn de rellen en de homo-agressie in Amersfoort op 26 juni 1982 het vermelden waard. Uit deze kleine opsomming blijkt wel dat homoseksuele mannen en vrouwen steeds vaker en openlijker doelwit worden van georganiseerde agressie.

Maar staren wij nu als konijntjes, doodstil, gebiologeerd naar de slang die ons zal verslinden? Moeten we bescheidener worden, niet meer demonstreren, omdat iedereen een stapje terug moet? Moeten we met een deel van ons loon ook maar gelijk een deel van ons verlangen inleveren, omdat de bomen niet meer tot de hemel reiken? Moeten we het hoofd, dat we juist hadden opgeheven weer laten hangen en de jurk die zo fleurig stond weer uittrekken? Moeten we de schuchtere zusjes die juist uit de "kast" kwamen weer daarin terugsturen? Nee, niets van dit alles! De homogroepen van CPN, PPR en PSP zullen zowel ieder voor zich als gezamenlijk een bijdrage leveren aan een bewustwording over onderdrukte groepen in het algemeen en homoseksuelen in het bijzonder door bij de analyse de maatschappelijke en historische fakto-

ren die tot onderdrukking leiden, te betrekken. Door een gezamenlijke aanpak kan het terugkerend gezinsdenken, het konfessioneel verzet tegen anti-diskriminatiewetgeving, het herlevend fascisme, het gekrakeel van organisaties als EO en Youth for Christ enzovoorts krachtiger bestreden worden. In deze tijden van economische teruggang zullen wij met kracht duidelijk moeten maken, dat het niet de minderheids-groepen zijn, die schuldig zijn aan de huidige "krisis" en hiervan de eerste klappen moeten opvangen, maar dat de werkelijke oorzaken in de kapitalistische produktiewijze liggen.

Flikkers en potten zijn bovendien groepen die in onze maatschappij nog steeds worden getroffen door de erfenis van de burgerlijke moraal. Van deze erfenis moet onze maatschappij zich bevrijden. Bevrijding van flikkers en potten betekent voor ons, dat de samenleving verstarde opvattingen van zich af moet werpen. Onderdrukking van homoseksuelen vindt plaats op allerlei nivo's. Tussen individuen, tussen groepen mensen en maatschappelijke instituties als gezin, onderwijs en wetgeving. De basis van deze onderdrukking is de heteronorm, welke stelt dat liefde en intimiteit binnen een heteroseksuele relatie beleefd moet worden. De heteronorm is gebaseerd op een sexistische mythe, waarin mannen en vrouwen een rolverdeling krijgen opgedrongen. Deze rolverdeling heeft als konsekwentie dat mannen en vrouwen als individu niets voorstellen; pas wanneer zij verenigd zijn in een relatie vullen zij elkaar aan tot een volwaardig mens. Binnen het gezin vindt de socialisatie van de kinde-

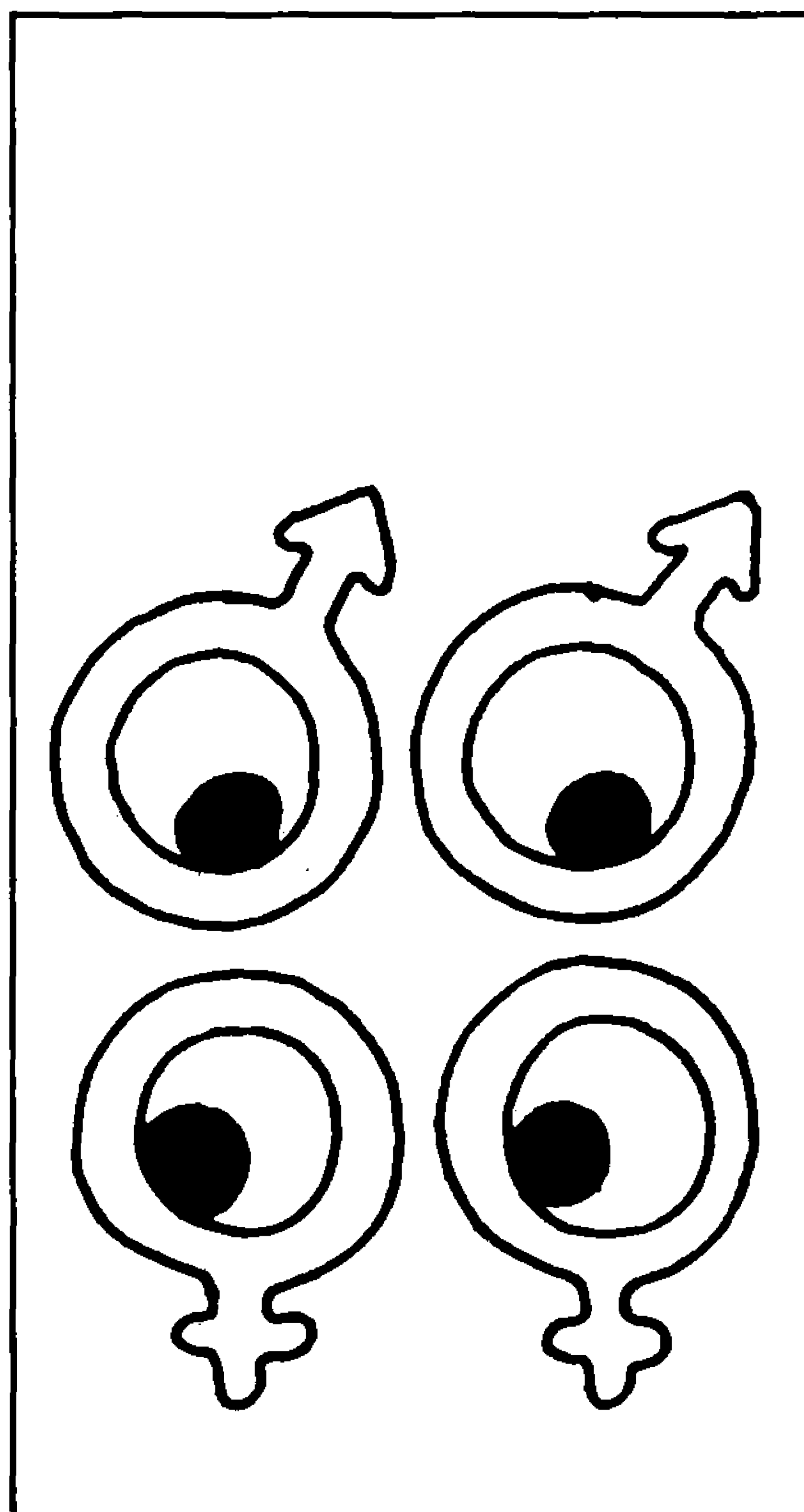
ren plaats welke erop gericht is dat kinderen de maatschappelijke waarden en normen overnemen.

Heteronormen

Wij zijn allemaal opgegroeid in deze heterocentrische omgeving en hebben geleerd om langs de heteronormen onze identiteit te ontwikkelen. Het proces van bewustwording als homoseksueel is altijd een sterk individueel proces geweest. Dit heeft te maken met de socialisatie in het gezin, die ons probeert af te houden van (homoseksuele) bewustwording. Het is niet voor niets dat allerlei praatgroepen en alternatieve therapiegroepen zo welig tieren binnen de emancipatiebewegingen. De hommoos van CPN, PPR en PSP gaan daarom de konfrontatie aan met deze heteronormaliteit. De enige basis van onze maatschappij mag het individu zijn, ook in wetgeving. Wij willen dit heterocentrisch denken niet vervangen door een relatiedenken, zoals het CDA na lang beraad recentelijk op een van zijn kongressen heeft aangenomen.

Als je niet beter wist, zou je haast denken, dat het allemaal maar vooruit ging. Een COC-bestuur dat op de knieën naar Lubbers gaat en de nota "*Homoseksualiteit in het Overheidsbeleid*" aanbiedt in de ijdele hoop dat deze katholieke leider van het huidige rechtse kabinet daar direkt voor op de barrikade zal gaan staan. Slechts twintig kilometer verwijderd van het Catshuis demonstreerden op 25 juni circa 7000 strijdbare potten en flikkers met als eis dat het homobeleid er nou toch snel moet komen. Alle mooie woorden en beloften ten spijt: de praktijk is vandaag de dag wel wat anders. De eerder genoemde voorbeelden spreken boekdelen. De homogroepen van CPN, PPR en PSP willen daarom een aktieve bijdrage geven tot een verandering in het politiek denken en handelen van partijen, vakbonden en andere maatschappelijke organisaties. En door het verzet tegen oude en verstarde normen en waarden is die progressief.

PETER DROS
PETER ZWART

Violen in een zandstorm

Dit jaar vierde het Front Polisario haar tiende verjaardag. Op 20 mei 1973 voerde het front haar eerste gewapende actie voor de bevrijding van de westelijke Sahara uit. Sindsdien geldt die dag als de oprichtingsdatum van het Polisario.

De viering vond plaats in de vluchtelingenkampen ten zuiden van Tindouf in Algerije. Naast de duizenden Saharanen waren er zo'n vijfhonderd buitenlandse gasten aanwezig, waaronder Frans Evers die namens de PSP deze herdenking bijwoonde.

De zaak rond de onafhankelijkheid van de westelijke Sahara lijkt de laatste tijd weer in beweging te komen. Zo nam de OAE (organisatie voor Afrikaanse Eenheid) op haar onlangs gehouden bijeenkomst een resolutie aan waarin wordt aangedrongen op onderhandelingen tussen Marokko en Polisario om een eind te maken aan de oorlogshandelingen en om te komen tot een referendum onder de bevolking van de Sahara over de toekomst van het land. Marokko onthield zich bij de stemming over deze resolutie. In een gemeenschappelijke verklaring hadden de PvdA, de PSP, de PPR, de CPN en het Polisario Komitee, nog tijdens de bijeenkomst van de OAE, op zo'n resolutie aangedrongen.

De gewapende strijd van het front Polisario begon in eerste instantie tegen Spanje, als toenmalige kolonisator. De Spaanse bezetter drukte de geweldloze activiteiten om een eind te maken aan hun bewind met geweld de kop in. In '75 vertrok Spanje na het land verdeeld te hebben tussen Marokko en Mauretanië. Die verdeling vond plaats op aandrang van Marokko. Koning Hassan dacht de grote fosfaatvoorraden in de westelijke Sahara wel goed te kunnen gebruiken.

Mauretanië sloot in '79 vrede met het Polisario en ontruimde haar deel van de Sahara dat prompt weer door Marokko bezet werd.

Toen ik twee jaar geleden het Polisario bezocht - in verband met het vijfjarig bestaan van de *Demokratische Arabische Republiek Sahara* - waren er veel plaatsen door het Polisario van de Marokkaanse overheersing bevrijd. Door de suksessen was het Polisario optimistisch, toen.

Nu, twee jaar later, heeft dat optimisme plaats gemaakt voor de voorbereiding op een lange strijd. Het Marokkaanse leger heeft rond de economisch belangrijke fosfaatgebieden een honderden kilometers lange 'muur' gebouwd. De zogenaamde *nuttige driehoek* (gevormd door drie steden in het gebied) wordt door deze muur beschermd tegen de aanvallen van het Polisario. De 'muur' bestaat uit aarden wallen met prikkeldraadversperringen, mijnenvelden en militaire verstevigingen.

Sinds het vertrek van president Carter steunen de Verenigde Staten in toenemende mate Marokko in de strijd tegen Polisario. Reagan heeft voor het ko-

mende jaar toestemming gevraagd om Marokko te mogen steunen met 180 miljoen dollar aan militair materieel. In vergelijking met dit jaar zou dat een verhoging met 130 miljoen betekenen. De Amerikaanse steun bestaat onder andere uit radarbeveiliging van de 'muur', uit satellietwaarnemingen om troepenverplaatsing van het Polisario te kunnen signaleren en de levering van fragmentatiebommen (die door internationale resoluties verboden zijn). Officieel erkennen de Verenigde Staten de gebiedsaanspraken van Marokko op de westelijke Sahara niet. Maar de Amerikaanse regering meent haar steun tegen het Polisario te kunnen rechtvaardigen door te wijzen op de ondersteuning die het Polisario van Libië ontvangt. Anderzijds is er een met de militaire steun aan Marokko strijdig Amerikaans handelsbelang: het economisch belang van de Verenigde Staten in Algerije is groter dan in Marokko. Dat laatste land is voor de Verenigde Staten met name van strategisch belang: de wapensteun van de Verenigde Staten werd geruild tegen de steun van Marokko aan de

snelle interventiemacht in het Midden-Oosten.

In Marokko worden juist de armste groepen het slachtoffer van de oorlog in de Sahara. Militaire uitgaven bedragen veertig procent van de nationale begroting van dat land. In 1981 werd een binnenlandse opstand bloedig de kop ingedrukt. Ook in het leger rommelt het. Dit voorjaar kwam de opperbevelhebber van het leger, generaal *Diimi*, bij een verkeersongeval om het leven. Een journalist die op zoek was naar bewijsmateriaal voor het vermoeden dat de generaal vermoord was werd het land uitgewezen. Vanwege een coup-poging werden veertien officieren opgepakt. Het is onduidelijk of deze militairen een hardere of juist een verzoevende politiek tegenover het Polisario voorstonden.

De diplomatieke wereld van Noord-Afrika zit ondertussen niet stil. In februari '83 vond er voor het eerst sinds tijden weer een bijeenkomst plaats tussen de leiders van Algerije en Marokko. Sindsdien zijn de grenzen tussen deze twee buurlanden weer geopend. Die grenzen waren indertijd gesloten omdat Marokko de oorlog om de westelijke Sahara beschouwde als een konflikt met Algerije. Algerije op haar beurt zag de oorlog als een konflikt tussen Marokko en het Polisario, waarbij het Polisario werd gesteund. In de positie van Algerije is geen verandering gekomen, waardoor de openstelling van de grenzen kan worden gezien als een verande-

ring in de opstelling van Marokko.

Zandstormen

De feesten van het Polisario vinden telkens plaats in verschillende kampen, waar sanitaire voorzieningen worden aangelegd en eetruimtes worden gebouwd die na afloop door de kampbevolking kunnen worden gebruikt.

In de vluchtelingenkampen wordt de Saharaanse maatschappij gedeeltelijk voorbereid en opgebouwd. Gezondheidsvoorzieningen, onderwijs: velen uit de kampen worden er bij betrokken. De sfeer in de kampen wordt er minder uitzichtloos door.

Ondanks de verbeteringen mag niet vergeten worden dat de omstandigheden hard zijn. De Sahara ten zuiden van Tindouf is veel moeilijker leefbaar dan de westelijke Sahara zelf. Tijdens de feesten waren de weersomstandigheden slecht: de ene dag heet, de andere dag zandstormen, die de dansgroepen en violisten echter niet verhinderden om er mee door te gaan.

Het programma bestond de eerste dag uit een defilé van de strijdkrachten: zo'n achtduizend mensen kwamen voorbij gemarkeerd, waarvan ongeveer de helft vrouwen. Twee jaar geleden bestonden de strijdkrachten nog maar voor vijftien procent uit vrouwen. De stijging van het percentage zal gedeeltelijk het gevolg zijn van de emancipatie in de Saharaanse gelederen, maar

vervolg op pagina 8

MIJN LINKERHELFT IS FRIES

Van de paar honderd mensen die betrokken waren bij de oprichting zijn er niet zo heel veel meer in leven. Eén van degenen die er in 1957 bij was — en nu nog met overtuiging lid is — is Joke Roos. Ze werd geboren in 1902 en vierde onlangs haar 81-ste verjaardag. Van '62 tot '67 zat ze voor de PSP in de gemeenteraad van Groningen, is nu actief in de IKV-kern van haar huidige woonplaats Utrecht en regelmatig op pad voor de Beweging Weigering Defensiebelasting, een initiatief van Kerk en Vrede. *Thea van de Molen* en *Corrie van der Velden* zochten haar op en praatten met deze vrouw, over pacifisme, socialisme, en feminisme, over de vredesbeweging, de saamhorigheid en over het geheim van haar 'jeugdige' ouderdom.

"Vanaf mijn jeugd al is het vredeswerk heel belangrijk voor mij; het vredeswerk in de kerk met name. Dat zat heel vroeger in geen enkele politieke partij, dus

had ik er ook geen aardigheid in om naar de stembus te gaan. Toen kwamen in de vijftiger jaren een aantal mensen op het idee een partij op te gaan richten op basis van het Pacifisme en het Socialisme. Nou, dat was een hele gebeurtenis, een politieke partij met een P. (van pacifisme) er in; die P. is voor mij altijd het belangrijkste geweest. Toen konden we (mijn man en ik) politiek actief worden. We woonden in Groningen en we hadden een gezin, wat gevolgen had voor de deelname aan activiteiten, die veelal in Amsterdam plaats vonden. Toch zijn we bij alle vergaderingen geweest, die gehouden werden om de partij op te richten. Mijn man en ik zaten gelukkig op dezelfde lijn en we werkten dan ook fijn samen; je hebt het wel eens, dat de man iets anders nastreeft dan de vrouw, maar dat was bij ons gelukkig niet het geval. Mijn man was sekretaris van de afdeling Groningen van de PSP. Er waren heel weinig vrouwen betrokken bij de oprichting van de PSP, maar dat was een normaal beeld in die tijd."

Het echte socialisme

"Ik ben voor de helft Fries, mijn moeder was een Friezin en mijn beste helft, de linkerhelft, is Fries zeg ik altijd. Uit Friesland komt het echte socialisme, van het type *Domela Nieuwenhuis*. Serieuze en integere mensen, die aan onderdrukking een eind willen maken, waarbij ik aan alle andere geestverwan-

ten in het land natuurlijk niet tekort wil doen!"

"In 1962 werd ik gevraagd voor de PSP-kandidatenlijst voor de gemeenteraadsverkiezingen in Groningen. Ik zag eerst wel erg op tegen dat werk, dat is iets wat veel vrouwen doen; ik vraag me nu wel af hoe ik zo geworden was, waarom dacht ik dat ik het niet zou kunnen, hoe kwam ik zo timide? Mijn man stimuleerde mij erg en zei: "natuurlijk kun je dat!"

Ik was toen al wel 60 jaar, maar ik vond het een boeiende en leerzame periode; moet je altijd doen als je de kans krijgt! Veel vrouwen blijven daarvoor stilstaan, ze willen wel kritiek uitoefenen en in verzet komen, maar ze zijn huiverig voor de politiek. Dat moeten vrouwen afleren hoor!

Vrouwen kunnen het net zo goed als mannen, alleen doen ze het op een iets andere manier en ze leggen de aksenten iets anders. Dat heb ik wel gemerkt tijdens mijn raadsperiode. Het was toen nog zo, dat je als vrouw echt gediskrimineerd werd in zo'n gemeenteraad. Vóór het begin van een raadsvergadering stonden de vrouwen dan nog wel eens even met elkaar te praten en dan kwam er zo'n wethouder langs, die zei: "zo, meisjes!" Die wethouder kon het ook niet zo goed uitstaan, dat ik alle stukken zo goed bestudeerde en als hij dan langs kwam terwijl ik zat te werken, dan zei hij: "zo, aan 't studeren?" Van de 39 raadsleden waren er maar vijf vrouwen; vrouwen waren niet erg

gezien in die tijd. Ik denk, dat er ook nu nog wel gediskrimineerd wordt, maar ik hoop en verwacht toch wel dat het minder wordt."

Het IKV

"Van 1962 tot 1967 ben ik gemeenteraadslid geweest in Groningen en in 1968 zijn we verhuisd naar Utrecht. Toen ben ik jarenlang niet actief geweest; van 1970 tot 1975 heb ik door verlies van familieleden een heel verdrietige tijd gehad. Het eerste wat ik daarna weer oppakte was, hoe kon het ook anders, het vredeswerk. Op dit gebied ben ik wel radikaal, maar dat heeft toch niet verhinderd, dat ik, naar ik meen, goed kan functioneren in de IKV-kernen, waarvan ik lid ben. We kunnen niet allemaal even hard lopen en ik heb gezegd: Als ik te vlug mocht lopen, waarschuw mij dan! Maar ze weten wel wie ik ben hoor."

"Toen de beweging *'Weigering Defensiebelasting'* opkwam, was ik een van de eersten die daaraan mee ging doen. Ik vind dat een goede manier om actie te voeren, we moeten de overheid heel kritisch volgen."

"In mijn tijd speelden de vrouwen nog niet zo'n rol in de politiek en ook niet in de PSP; er was hoegenaamd geen aandacht voor specifieke vrouwenzaken. Ik kan me niet herinneren dat er in de Groningse gemeenteraad ooit een punt van verschil tussen mannen en vrouwen

POLISARIO

vervolg van pagina 7

de vraag dringt zich op of het niet ook iets te maken heeft met de sterfte onder mannelijke bevolking. Ook de kinderen worden voorbereid op het voeren van de oorlog: het defilé van schoolkinderen droeg een paramilitair karakter. Het feestprogramma had zeker niet uitsluitend met oorlogsvoorbereiding te maken: de kinderen lieten voor de tribune vredesduiven los en in boodschappen aan kinderen in andere delen van de wereld werd de wens tot vrede uitgesproken.

Bij het noemen van de naam van de PSP proberen mensen van het Polisario steeds weer zorgvuldig uit te leggen dat ook zij pacifistisch zijn, maar dat er in hun situatie niets anders op zat dan gewapend in verzet te komen tegen de kolonisten en bezetters.

Na het bezoek van een Nederlandse par-

lementaire delegatie twee jaar geleden heerst er in ons land een zeer negatieve stemming met betrekking tot het Polisario. De delegatie reed toen mee in een konvooi waarvan een van de wagens op een mijn terecht kwam. De Nederlandse parlementariërs bleven ongedeerd en deden bij terugkeer in Nederland allerlei uitspraken over het Polisario die minder vleidend waren. Naderhand bleef van die uitspraken maar weinig overeind, maar de negatieve geluiden bleven toch hangen. De PSP en PPR Kamerfractie overleggen op dit moment met het Nederlandse Polisario Komitee over hoe die negatieve stemming kan worden omgebogen.

De uitspraak van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid tijdens de bijeenkomst begin juni in Addis Abeba laat nog een aantal vrgaen open. De OAE

dringt aan op het houden van een referendum, maar het is onduidelijk wie er tot de stemgerechtigde Saharanen gerekend moeten worden. En als het referendum gehouden wordt is het maar de vraag wat er met de uitslag zal gaan gebeuren. Het Polisario heeft als voorwaarde voor een referendum gesteld dat in de periode er aan voorafgaande een overgangsbestuur moet komen. Je kunt een bevolking die tot gisteren nog werd geterroriseerd niet vandaag laten stemmen over de toekomst, is de redenering van het Polisario.

Ondanks de voetangels en klemmen die er nog te verwachten zijn was de vertegenwoordiger van het Polisario in Europa, *Bouchari*, onlangs - in een gesprek met vertegenwoordigers van de PSP - vrij optimistisch: "Als Marokko nu nog gaat dwarsliggen zijn ze over een jaar al hun Afrikaanse bondgenoten

kwijt", luidde zijn voorspelling. *Bouchari* wees er echter wel op dat het van belang blijft dat er vanuit Nederland druk wordt uitgeoefend op Marokko om de onderhandelingen tot een goed einde te brengen. Bovendien is het noodzakelijk dat ons land, als die onderhandelingen slagen, besluit wederopbouw hulp aan de Demokratische Arabische Republiek Sahara gaat geven.

FRANS EVERS

De subsidieaanvraag van het Nederlandse Polisario Komitee bij het NCO is afgewezen. Hoewel het komitee beroep heeft aangetekend tegen deze beslissing, kan het financiële ondersteuning (en extra menskracht) natuurlijk goed gebruiken. Postgiro 3704961 t.n.v. Polisario Komitee/Rotterdam met vermelding van 'gift'. Nadere informatie: Postbus 63089, Rotterdam, tel.: 010 - 779157 (bij geen gehoor: 010 - 672775).

vervolg van pagina 11

Joke Roos

naar voren kwam. We lieten ons dat kennelijk toch aanleunen, ja, het hele vraagstuk van het feminisme is pas later echt opgekomen en een belangrijker rol gaan spelen. Met *Dolle Mina*, zo rond 1970 waar veel PSP-ers in zaten, begon de PSP het feminisme te ontdekken. Wij, als PSP-vrouwen, zijn eigenlijk op twee gebieden actief en waar moet je dan voorrang aan geven, aan het feminisme of aan de partijpolitiek. We zijn, stuk voor stuk, als vrouwen veel alerter op diskriminatie. Maar ik denk niet, dat het feminisme voorop moet staan; het belang van de partij moet toch altijd prevaleren, maar zeker niet zonder het feminisme."

"Ik denk wel eens: wie zijn we nu eigenlijk? We moeten onze eigen identiteit ontdekken, we zijn toch ook mensen. Vijftig procent van de bevolking zijn we, mogen we dan ook eindelijk eens onze plaats opeisen in deze mannenmaatschappij, met onze eigen aanpak?! Ik word eigenlijk hoe langer hoe feministischer, ook tegenover mijn leeftijdsgenoten, de oudere generatie. Die zeggen dan: "nou nou, wat kom jij uit de hoek zeg!" Als we niet oppassen, dan worden we helemaal overdonderd door de mannen met hun wapen-industrie. We worden gewoon geregeerd door mannen en het zal van ons vrouwen moeten komen om daar een bres in te slaan."

PSP-vrouwen

"Ik denk, dat het nog wel een goede zaak is, dat vrouwen zich apart organiseren, maar we moeten ons niet helemaal gescheiden opstellen. We leven toch in een maatschappij waar vrouwen en mannen tezamen moeten optrekken, dacht ik. Niet de mannen helemaal uitschakelen, hen ook niet imiteren, dat zou ik niet willen. Je moet ook kijken hoever je kunt gaan, je moet proberen je tegenstander over te halen om je medestander te worden. Op bepaalde punten worden we absoluut achtergesteld door de mannen en ik denk, dat het goed is dat vrouwen met elkaar daarover gaan praten. Verder moeten we alert zijn op het feit, dat mannen hun positie willen behouden. Mannen moeten gaan inzien, dat ze er met het leren afwassen en zo nog niet zijn. Het wordt een kwestie van hard werken aan de emancipatie van vrouwen en mannen tezamen. Je moet niet denken, dat fiksen we wel in een paar jaar; er kan wel eens een generatie overheen gaan voor het zover is, dat resultaten zichtbaar worden."

Wat is oud?

"Eigenlijk vind ik het wel jammer, dat ik door mijn leeftijd nu niet meer zo

actief kan zijn in de partij als vroeger. Ik richt me meer op activiteiten in de vredesbeweging, waar een wat flexibeler deelname mogelijk is dan in een politieke partij, waar je inzet veel zwaarder moet zijn om resultaten te bereiken."

"Ik heb altijd gesteld, dat het bezig zijn met vredeswerk verjongend en genezend werkt op lichaam en ziel. Ik verbeeld me, dat ik deze stelling al aardig in praktijk breng, want vier jaar geleden schafte ik mij een pacemaker aan en kort geleden werkte ik een hersenbloeding af; gelukkig ben ik nu weer 'bij de hand'. Dus: wat is oud? Sommige jonge mensen vind ik zo oud als ik met hen praat, dan voel ik mezelf jonger!"

"Ik vind het nogal belangrijk, dat ik lid ben van de PSP en niet van een andere partij. We horen bij elkaar en die saamhorigheid acht ik van veel belang. Als er eens, zomaar, een mij niet bekende PSP'er langs zou komen, dan zou mij dat goed doen. En als ik eens zou aanbellen bij een huis met een PSP-affiche, waar ik mij bekend zou maken als PSP-lid, dan vind ik dat je moet zeggen: kom binnen, we zijn net aan het eten of aan de thee of weet ik wat, maar kom er bij!"

"De PSP is door de jaren heen een klup mensen geweest waar van alles kan gebeuren, een partij met veel ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Ik las laatst in de krant, dat jongeren van 16 en 17 jaar, als ze nu zouden moeten stemmen,

voor een groot deel op de VVD zouden stemmen, maar dat het CDA, de PvdA, D'66 en de CPN allemaal achteruit zouden gaan, behalve de PSP, die zou vooruit gaan. Nou, dat is toch fantastisch! Ik vind de PSP een toffe klup hoor..."

THEA VAN DE MOLEN
CORRIE VAN DER VELDEN

klant. Een faktor van betekenis bij dit sukses op de Derde Wereldmarkt: de uitgebreide hulp die het bedrijf biedt. Belangrijkste onderdeel daarvan vormt de training van buitenlandse militairen door HSA.

Economische crisis of niet, het gaat Signaal voor de wind, met een jaarlijkse groei van rond 10 procent. Het aantal werknemers nadert de 5000. Het zwaartepunt van de produktie ligt bij uiterst moderne elektronika voor de marine: waarnemingssystemen (radar, sonar, infrarood-sensoren), informatieverwerking (komputers), communicatie- en vuurleidingssystemen. Signaal, voor 99 procent eigendom van *Philips* en voor 1 procent van de *Nederlandse Staat*, vormt de kern van de militaire tak van het Philipsconcern, de *Defence and Control Systems*-hoofdindustriegroep. Het internationale Philipsnetwerk biedt HSA de mogelijkheid ook op buitenlandse markten een sterke positie in te nemen. Zo lopen veel HSA-leveranties aan Derde Wereldlanden via werven in de Bondsrepubliek. In dat land is de Philips-Defence-groep dan ook sterk vertegenwoordigd, onder andere via de bedrijven Elektro-Spezial en *Radarleit*. Door deze 'omweg' kunnen moeilijkheden met de Nederlandse overheid over exportvergunningen enzo worden omzeild. De Nederlandse regering kan haar verantwoordelijkheid afschuiven naar de Westduitse overheid zonder zich te bekommeren om de eindbestemming van de Signaal-produkten. En Signaal kan rustig blijven leveren aan regimens die de mensenrechten aan hun laars lappen (Chili, Turkije) of die daarnaast zijn verwikkeld in openlijke oorlogen, zoals Argentinië (Malvinas), Indonesië (Oost-Timor) en Marokko (West-Sahara).

De Nederlandse regering voert ter verdediging van haar beleid vaak als argument aan dat de hoogwaardige elektronika van HSA op marineschepen niet is bedoeld om in te zetten tegen de eigen bevolking. Dat mag zo zijn, toch gebeurt het wel. Moderne wapens betekenen daarnaast een vergroting van de macht en het prestige van de militaire machthebbers in die landen. En vooral: een enorme belasting voor de toch al zwakke economieën in de Derde Wereld. Moderne wapens doden ook zonder dat er wordt geschoten. Ze betekenen verzekerde armoede.

Uit de petitie van de bezetters: "In weerwil van de brede verontwaardiging over deze leveranties wordt HSA geen strobreed in de weg gelegd. In het parlement hebben wapenleveranties tot nu toe nauwelijks ter discussie gestaan. De verantwoordelijke ministers geven geen informatie over wapenorders. Parlementaire controle op het wapenexportbeleid bestaat slechts voor de vorm en in feite helemaal niet. (...) Wij nemen er niet langer genoegen mee dat protesten niet gehoord worden in de parlamentsgebouwen en dat wapenbedrijven gesloten bastions blijven."

GERARD LEGEBEKE

Boze vredesengeltjes

Het Feminisme en Socialisme-kongres van de PSP van eind februari sprak onder andere uit dat de partij de ontwikkeling van feministische analyses van bewapening en militarisme moet bevorderen en daar ook actief aan dient mee te werken.

Het startschot daarvoor werd gegeven op een themadag over 'Feminisme en Anti-Militarisme' die de stichting Vorming en Scholing van de PSP organiseerde op 28 mei. Karin Spaink, medewerkster van de Stichting, was erbij en noteerde voor BEVRIJDING de vele vragen die er zijn rond geweld, mannelijkheid, de objectivering van vrouwen en 'de Russen' en de geweldloze aktie. Een aanzet: de vragen zijn geformuleerd, de antwoorden moeten nog gevonden worden.

Vrouwen als vredesengeltjes, vrouwen boos over (seksueel) geweld, vrouwen als toeschouwers van het konflikt tussen een generatie van vaders en van zonen, vrouwen die hun zelfbeschikkingsrecht opeisen en daarom wars zijn van alle onderdrukking, inclusief militaire. Allerlei soorten analyses vlogen over tafel in de inleiding die Leonie Sipkes die dag gaf. Ze constateerde dat in de loop van de geschiedenis het terrein van oorlog en verdediging een mannenterrein is geworden, als gevolg van de arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen. Daarmee kun je nog niet bewijzen dat vrouwen 'van nature' vredelievender zouden zijn dan mannen. Want wanneer vrouwen erin slagen door te dringen tot de politieke en militaire machtscentra, blijken sekseverschillen nauwelijks een rol te spelen op hun houding tegenover bijvoorbeeld het koude-oorlogsdenken. De cultuur waarin dergelijke vrouwen verkeren vereist een zodanige houding dat ze hun vroegere (vrouwelijke) socialisatie overboord hebben gezet.

Moet je nu als feministische vrouwen besluiten je afzijdig te houden van het leger, van het militarisme, omdat het zo'n mannenbolwerk is? Of juist, omdat het een bolwerk is trachten in te breken zoals ook andere monopolies door de vrouwenbeweging worden aangevochten? Hoe groot is dan het risico van aanpassing, en is de strijd om betaald werk en tegen het kostwinner-schap niet belangrijker dan die tegen het militarisme? Om die vragen te beantwoorden omschreef Leonie Sipkes kort waarop de vrouwenstrijd zich richt, om zo na te gaan in hoeverre het anti-militarisme onder die strijd valt (of zou moeten vallen). In de eerste plaats wordt het seksisme bestreden, en als er één ding kenmerkend is voor de ideeën buiten het militaire apparaat is dat wel de absolute minachting voor vrouwen. Wellicht kan dat veranderen als er meer vrouwen in militaire dienst treden; misschien ook niet, omdat de oorzaak voor dat seksisme wel eens in de aard van het leger zou kunnen liggen. Een tweede punt is seksueel geweld. Sommigen leggen verband tussen oorlog en

verkrachting (Susan Brownmiller bijvoorbeeld), en zien in de strijd tegen seksueel geweld een plaats ingeruimd voor de strijd tegen het leger. Het meeste zag Leonie Sipkes echter in een meer algemeen uitgangspunt, waaronder je volgens haar de hele vrouwenstrijd kunt scharen: de strijd voor zelfbeschikking. Zelf uitmaken hoe je je leven inricht, en dus ook hoe je je leven en je ideeën wilt verdedigen. Vanwege die eis tot zelfbeschikking houdt het feminisme automatisch een afwijzing van het militarisme in, vervolgde ze. Het militaire apparaat poogt immers dwingend, eventueel met behulp van geweld, een bepaald gedrag en een bepaalde levenswijze op te dringen.

In het ontwikkelen van een feministische theorie over het militarisme zag ze weinig heil. Vooral omdat de feministische kritiek dwars door de bestaande analyses heen marcheert: kapitalistische, liberale en socialistische analyses worden gedeeltelijk overhoop gehaald, gedeeltelijk overgenomen en gedeeltelijk genegeerd. Wat feministen wel kunnen doen is de gangbare theorieën bekritisieren en ze aanvullen. Een belangrijke bijdrage is bijvoorbeeld dat feministen erin geslaagd zijn de discussie over het militarisme breder te maken dan het leger alleen, en een link hebben weten te leggen naar de cultuur in het algemeen.

In de discussie die zich daarop ontstond stond het zoeken naar de vraag waar 'het patriarchale karakter' van het militarisme nu precies uit bestaat voorop. Definitieve antwoorden kwamen niet op tafel, wel een serie thema's die verder uitgezocht dienen te worden.

Geweld: Wat patriarchale onderdrukking en militaire overheersing natuurlijk gemeen hebben is het gebruiken van of dreigen met geweld. Seksueel geweld, oorlogsgeweld, overheids geweld. Verkrachting tijdens oorlogshandelingen, als onderdeel van een veroveringsstrategie, illustreert die verwevenheid. Dat is echter niet het enige, want militarisme is meer dan oorlog alleen, en bij een oorlog met kernwapens liggen

de zaken toch wat anders. Er is dan geen sprake van binnentrekkende man-schappen, en radio-aktieve besmetting lijkt niet bepaald bevorderlijk voor verkrachting. Geweld moet dus breder geïnterpreteerd worden voor een feministische kritiek op het militarisme. Welke rol heeft het 'speelse' geweld voor jongentjes, hun socialisatie, wat betekent dat voor hun opvattingen over geweldsgebruik en intimidatie? Is het omdat vrouwen zo goed weten hoe de angst voor geweld, de angst voor de dreiging daarvan werkt wegens hun ervaringen met seksueel geweld dat ze zich verzetten tegen het militarisme? En zien zij tot welke vergaande aanpassing een dergelijk systeem mensen dwingt? Immers, in het militarisme is het gebruik van geweld of het dreigen daarmee de meest in het oog springende functie. Het hele afschrikkingdenken is erop gebaseerd. Moet je het bij een feministische kritiek dus vooral hebben over de rol van het geweld?

Mannelijkheid: In het leger maken ze, zoals dat zo mooi heet, een man van je. Ook als je een vrouw bent. Alles wat buiten het traditionele manbeeld valt werd vroeger systematisch ontkend of belachelijk gemaakt. Flikkers en vrouwen hoorden er niet in thuis. Nu hebben die groepen wel toegang, maar de voorwaarden waarop zijn nauwelijks veranderd. Seksistisch zijn hoort als het ware bij het soldaat zijn, en vormt een van de weinige ontspanningsmogelijkheden naast alle inspanning die van soldaten gevergd wordt. Opscheppen met je 'maten' over hoeveel vrouwen je versierd hebt, naar pornofilms kijken, opmerkingen naar passerende dames maken als je in kolonne loopt of in een legervoertuig de weg onveilig maakt. Houdt het leger juist dat mannelijkheidsideaal wat de vrouwenbeweging poogt te ondermijnen in stand? Een mannelijkheidsbeeld dat binnen het leger tot zo'n karikatuur verworpen is, dat ook veel mannen er kotsmisselijk van worden?

Objectivering: In de vrouwenbeweging wordt al langer betoogd dat één van de problemen het objectiveren is: vrouwen terugbrengen tot slechts een kenmerk, hun uiterlijk. Daardoor zijn sommige heren niet meer in staat een vrouw als meps te zien en is zij voor hen alleen een gat, of een wandelend stel tietten. Maar geldt hetzelfde eigenlijk niet voor de rol die het spreken over 'de Russen' bij het militarisme heeft? Over en weer zijn de bewoners van de machtsblokken opgevoed met het beeld van de andere kant als agressor, als gevaar. Heeft het blokkendenken zo bekeken niet dezelfde consequenties als het heteroseksuele denken: mensen indelen in twee kampen, hun verschillen benadrukken

en gemeenschappelijkheid negeren, en in eigen gelederen iedere afwijking van de norm de kop in proberen te drukken?

Wat wordt er verdedigd en hoe? De waarden en normen van onze maatschappij worden opgevoerd als belangrijk om te verdedigen. Niet alleen waarden en normen die je als socialist en feminist wilt vasthouden (of bereiken), maar ook kapitalistische en patriarchale normen. En juist datgene wat we als socialisten voorop stellen valt snel als het op verdedigen aankomt: de democratie is doorgaans het eerste slachtoffer. Moet je als feminist de waarden die mannelijkheid in stand houden een beetje gaan zitten ondersteunen door ze zelf te aksepteren en ze met militaire middelen te verdedigen? Zijn er geen andere middelen om wat je de moeite waard vindt te beveiligen, zijn er geen andere mogelijkheden om conflicten op te lossen dan geweldsgebruik? Los je conflicten eigenlijk wel op als je geweld gebruikt? Is de beste manier om oorlog te voorkomen niet het ondermijnen van het patriachaat, zoals Virginia Woolf stelt?

Geweldloosheid: Als laatste punt werd kort de strategie van anti-militaristische vrouwen besproken. 'Vrouwen voor vrede' stellen zich consequent geweldloos op; Onkruit-vrouwen schuwen een overval op een transportwagen niet, maar zullen tegen mensen nooit geweld gebruiken. Een probleem met de consequente geweldloosheid is dat 't zo nauw aansluit op het traditionele vrouwelijkheidsbeeld van lieve meisjes die geen vlieg kwaad zullen doen; een probleem bij geweldsgebruik, ook al is 't een kwestie van zelfverdediging, is dat eskalatie volgt en je het risico loopt de logica van de tegenstanders over te nemen. In welk stadium, in welke situatie is geweldloosheid effectief? Moet je eerst meer kracht en invloed verwerven om dan, groot en machtig geworden, met een groots gebaar geweld als middel af te wijzen? Hoe bereik je een dergelijke machtige positie, kan dat alleen door zelf het geweld eventueel niet te schuwen? Is het afzien van geweld in de vrouwenbeweging niet teveel een onmachtspolitiek? Hoe kun je de kracht van geweldloosheid benadrukken en uitbuiten, zonder meteen vredesengeltje te spelen?

Vragen zat. Antwoorden hebben we vaak nog niet. Maar ook zonder exakt de verbanden tussen patriachaat en militarisme te kunnen formuleren weten we dat er ergens iets niet klopt. En in dit geval is intuïtie misschien geen slechte richtlijn. Daarnaast heeft de feministische kritiek op het gangbare anti-militarisme in ieder geval al geleid tot nieuwe akties: de strijd tegen porno in het leger, het vrouwenvredeskamp.

DOE WAT

MAAR WAT...

Doe Wat '83, een aktieweek in het Overijsselse Hengelo met als doel de verschillende sociale bewegingen dichtert tot elkaar te brengen, is twee maanden geleden letterlijk en figuurlijk in het water gevallen. De regen was er de eerste dagen al de oorzaak van dat de belangstelling zwaar tegen viel. Daar kwam bovenop dat de sfeer uiterst mat was: van de oorspronkelijke doelstelling kwam weinig tot niets terecht.

Doe Wat had een bruisende aktieweek moeten worden, maar het werd een week waarin de aanwezige bezoekers zich passief amuseerden met muzikale uitspattingen van enkele punkbands. De matheid ontladde zich vrijdags in een demonstratie naar de wapenfabrikant *Holland Signaal*. Er waren wat kleine opstootjes, na afloop dan ook prompt het enige dat de pers haalde. Bij die opstootjes waren groepjes uiterst rechtse Hengeloërs tevens actief: zij vonden het plezier om punks in elkaar te slaan.

De vraag is of het Doe Wat-festival in Hengelo een voorbeeld is voor de stand van zaken binnen de 'sociale beweging'. Als je afgaat op persberichten, dan zou je geloven dat de sociale bewegingen ongeveer op hun achterste liggen. De *kraakbeweging* weet niet meer goed welke strategie zij moet kiezen en is daardoor verward geraakt in eindeloze discussies. De anti-kernenergiebeweging heeft nog steeds geen passend antwoord op de *Brede Maatschappelijke Diskussie* gevonden. De *vrouwenbeweging* lijkt intern verscheurd te worden.

Zoals ik zojuist aangaf, dat is het eerste beeld dat in je opkomt, gesteld dat je alleen oppervlakkig de kranten en opiniebladen leest. Is dat nu ook zo? Gaat het slecht met de sociale akties? En zo ja, hoe komt dat dan?

Het is voor de PSP een belangrijke vraag. Immers, de hoogste prioriteit van de PSP-strategie is 'versterking van linkse en progressieve sociale bewegingen als machtsvorming van onderop tegenover de heersende klasse en als aanzetten tot vormen van direkte democratie', zoals het kongres zich op 11 en 12 juni in Steenwijk uitsprak. Het moet vanaf de basis komen, maar de PSP moet er toch een zekere rol in spelen. Hoe dat er in de praktijk uit ziet is vaag en onduidelijk. Betekent het dat individuele PSP-ers actief zijn in de beweging? Of betekent het toch dat de PSP invloed op die bewegingen wil uitoefenen?

'Er zijn krakers die zo langzamerhand

buiten de politieke realiteit staan, die geen idee hebben onder welke machtsverhoudingen we leven. Ze stellen enorm hoge eisen, aan de gemeente, aan de hele wereld en ook aan zichzelf. Als je hebt leren verliezen, heb je ook leren relativeren, compromissen sluiten en politiek bedrijven. Nu zie je dat sommige krakers te veel met de huid op 'de beweging' zitten, absoluut niet meer kunnen relativeren, uiteindelijk met hun kop tegen de muur lopen en dan alles laten vallen', zo zegt een ex-bewoner van de Lucky Luik het in een gesprek met Geert Mak in *de Groene*.

Misschien geldt dat wel voor meerdere bewegingen: de machthebbers laten zien wie de baas nog altijd is en het gevolg daarvan is dat men terugvalt op geweld of zich terugtrekt in de eigen geleiden, in plaats van op een andere manier de konfrontatie aan te gaan.

Zo'n andere manier zou bijvoorbeeld een partij als de PSP kunnen zijn, maar juist nu blijkt eens te meer dat men het vertrouwen in de politieke partijen heeft verloren, vaak nog niet eens ten onrechte. De PSP heeft daar tot op heden geen duidelijk antwoord op gevonden. Sympathie, okee, dat kon er nog van af. En de Kamerfractie heeft getoond werkelijk solidair te zijn. Maar verder viel er weinig van een daadwerkelijke inbreng van de PSP te merken.

In de nummers van BEVRIJDING na de zomer komen we nog uitgebreid op deze vragen terug. Voorlopig laten we U er even mee zitten.

GEERT DEKKER

Foto: Harry Timmermans (NFK)

HOLLANDSE SIGNAAL

MET GESLOTEN OREN

"Ik wil het niet horen, ik wil het niet horen. U moet eruit", schreeuwde een vertegenwoordiger van de directie van Hollandse Signaal Apparaten (HSA) en drukte zijn handen tegen zijn oren. Typierend voor de manier waarop Nederlands grootste wapenfabrikant haar oren sluit voor elke kritiek op haar internationale wapenhandel.

Aktievoerders bezetten op het terrein van het Hengelose bedrijf op 28 juni een deel van het 'Signaal International Training Centre', waar HSA buitenlandse militairen opleidt. Een van de bezetters was begonnen een petitie voor te lezen, bestemd voor de directie van HSA.

Een deel van de petitie: "Vandaag hebben wij een opening gemaakt in het doorgaans hermetisch afgesloten bedrijf HSA. Wij zijn het terrein opgegaan waarop niemand zonder pasje wordt geduld en houden een aktie bij een deel van het trainingscentrum van HSA.

Tot 1980 hebben ruim 3.000 militairen uit 30 verschillende landen hier een opleiding gehad in de elektronische oorlogsvoering en in de bediening van HSA-apparatuur. Op het centrum werkten in 1980 al 36 full-time instructeurs en een groot aantal part-time instructeurs. Met het groeien van de exporten zal dit aantal ongetwijfeld evenredig zijn toegenomen. Het opleidingscentrum kwam vorig jaar in het nieuws,

tijdens de *Malvinas*-oorlog, toen bleek dat 200 Argentijnse militairen, waaronder een aantal door vluchtelingen herkende beulen van de junta, in Hengelo opgeleid werden. HSA heeft nooit informatie verstrekt over de opleiding van Argentijnen. Evenmin is er ooit officieel iets meegedeeld over de opleiding van kursisten uit andere landen. Wij weten echter dat er op dit moment ook militairen uit Indonesië, Thailand, Turkije en de Filipijnen worden opgeleid. Allemaal landen waar militairen het voor het zeggen hebben en met niet zo'n beste staat van dienst. Ongetwijfeld zijn er ook nog kursisten uit een groot aantal andere landen, gezien de leveranties die op dit moment plaatsvinden. Het is vrijwel regel dat bij leveranties ook een stuk opleiding verzorgd wordt door HSA. Zo zijn er naar alle waarschijnlijkheid ook militairen uit Peru, India, Columbia en Marokko in Hengelo.

Chilenen worden opgeleid bij het Duitse zusterbedrijf van HSA, *Elektro Spezial* te Bremen."

Tegelijk met de bezetting vond er buiten de poorten van Signaal een demonstratie plaats. De akties waren een gezamenlijk initiatief van anti-militaristische groepen, Derde Wereld-komitees en organisaties van buitenlanders, in totaal een zestiental. Het grootste deel van de Signaal-productie is namelijk bestemd voor de export en een steeds groter deel gaat naar de Derde Wereld. Zo was bijvoorbeeld in 1980 de militaire junta van Argentinië Signaal's grootste

vervolg op pagina 9

DE DEENSE WEG NAAR HET FEMINISME

Tijdens het pinksterweekend hield de Deense Socialistische Volkspartij, de SF, haar jaarlijkse kongres. Het centrale thema van dit kongres was de behandeling van het vrouwenprogramma van de partij, opgesteld door de vrouwengroepen. Naast de Noorse SV en de Zweedse VPK, waren vrouwen van de CPN en PSP uitgenodigd dit gebeuren bij te wonen. Namens de PSP was *Alice Loeters* aanwezig. Zij bericht over een boeiend debat, vertrouwde types en een sympathieke leider.

In een grote gymnastiekzaal van een lagere schoolkompleks, iets buiten het stadje Arhus, werd drie dagen lang hard gewerkt. In een veelal rustige sfeer. Aan de muren hingen leuzen als "Vrouwen bezitten de halve wereld" en boven het spreekgestoelte hangt een wandkleed met de reeds beroemd geworden aangebeten appel, met in het Deens de tekst "Rood is gezond". Aan lange tafels zitten veel vertrouwd uitzijende types met schitterende gebreide truien aan, maar hierover zal ik niet teveel uitwijden. De vrouwen van de SF zijn onvermoeid bereid voor ons te vertalen en in de wandelgangen krijgen we uitvoerige antwoorden op onze vele vragen.

De geschiedenis van de vrouwen van de SF toont opvallend veel overeenkomst met die van de PSP-vrouwen. Evenals bij de PSP ontstonden in de beginjaren '70 de eerste autonome vrouwengroepen in de SF. De vrouwen wilden met name de discussies en gedachten van de autonome vrouwenbeweging in de partij invoeren en hiermee de partij feminiseren. Deze vrouwengroepen functioneren nog steeds, ook al vindt er veel wisseling plaats. Wat echter een groot verschil is met de PSP-vrouwen is de actieve betrokkenheid van de SF-vrouwen in alle politieke organen van de partij. Dat hebben de vrouwen te danken aan de door henzelf bevochte 40 procent kwotumregeling, die in 1978 tot stand kwam. Hierin wordt geregeld dat vrouwen een vertegenwoordiging van 40 procent kunnen eisen in partijbesturen en commissies. De PSP heeft in februari een dergelijk voorstel afgewezen met argumenten dat het probleem dan wordt teruggebracht tot een kwestie van getallen en dat het gevaar bestaat dat vrouwen alleen worden gekozen op grond van hun vrouw-zijn en niet op grond van kwaliteiten. De SF-vrouwen die hiermee inmiddels 7 jaar ervaring hebben, kunnen dit niet bevestigen. Integendeel. Na de invoering van de regeling meldden zich veel nieuwe vrouwelijke leden aan, omdat er nu eindelijk een partij was die de vrouwen serieus nam. Nu kregen vrouwen eindelijk een eerlijke kans om dezelfde ervaring op te doen als mannen al die jaren hadden gekund. Ook mannen zijn positief over deze regeling. Sinds de invoering is de partijcultuur ten voordele veranderd.

Er is meer bewustzijn over het belang van samenwerken en elkaar ondersteunen. De politiek is er menselijker en meer relaxed door geworden, vinden zij. De vrouwen die een functie bekleeden worden door de vrouwengroep ondersteund. "Dat is een belangrijke voorwaarde", vertelt Bente, één van de vier vrouwen in het Partijbestuur, "Je staat toch al onder dubbele druk; je moet zowel vrouweneisen ondersteunen, als net zo goed zijn als een man. Als ik dan niet kan samenwerken met een vrouwengroep, voel ik mij in het Partijbestuur onveilig en kan ik niet creatief denken".

Een boeiend debat

Op het kongres stonden twee strategieonderdelen van het vrouwenprogramma centraal. Namelijk de zesurige werkdag en het doorvoeren van de 40 procent kwotumregeling naar de algemene politiek buiten de partij. De andere in het programma voorkomende feministische eisen werden nauwelijks bediscussieerd en bijna allemaal aange-

nomen. Veel eisen zijn de eisen van de internationale fem/soc-beweging. Ik ontkom er niet aan op sommige punten te gaan vergelijken met onze kersverse uitspraken op dit gebied, maar dat blijkt een hele klus. Margarethe, een van de samenstelsters van het vrouwenprogramma, weet er niet zo goed raad mee. "We zijn tenslotte toch één arbeiderspartij en arbeid blijft daarom in onze analyse centraal staan". Het systeem van heteroseksualiteit komt niet voor als begrip in het vrouwenprogramma. Als ik vervolgens naar de opvattingen over pornografie vraag, blijkt dat de SF-vrouwen daar momenteel niet zo mee bezig zijn. "De pornografie is 15 jaar geleden geliberaliseerd, en als je dat opnieuw gaat verbieden zal het alleen maar in de illegaliteit blijven voortbestaan. De SF is daarop tegen". Ze zegt niets te weten van uitwassen in de porno. De SF heeft enkele jaren geleden in het parlement wel voor een verbod op kinderporno gestemd.

Als het gedeelte over de uit te breiden kwotumregeling aan bod komt, volgt hierover een boeiend debat. Met een kleine meerderheid wordt het voorstel echter verworpen. Het zou te betuttelend zijn naar andere partijen. De SF-vrouwen betreuren dit standpunt. "Het is goed voor ons, dus waarom kan het parlement dat niet overnemen?" Op het einde van het debat komt de 76-jarige dichteres Rigmor Thor naar voren: "In 1919 waren de mannen boos omdat er vrouwen in het parlement kwamen, nu zijn de mannen wéér boos omdat wij vrouwen er met een gelijk aantal willen komen." Ze krijgt een warm applaus.

De zesurige werkdag

Als de zesurige werkdag ter sprake komt, dienen veertig spreek(st)ers zich aan. Veel vrouwen, maar ook veel Castro-achtige typen, die door een theatrale wijze van spreken blijk geven van een historisch bewustzijn. In dit debat staat de vrouwengroep van de partij tegenover de arbeidersgroep. De discussie handelt met name over de manier waarop de zesurige werkdag moet worden ingevoerd. De vrouwen willen dit via het parlement, terwijl de arbeidersgroep voorstander is om dit eerst in de arbeidersbeweging te bediscussiëren. Maar in de arbeidersbeweging is een meerderheid tegen de invoering van een zesurige werkdag, dus daarin hebben de vrouwen geen vertrouwen. De angst van de arbeiders is echter dat de laagstbetaalden de dupe worden van de invoering. Is minder werken ook minder verdienen? Ze roepen op tot voorzichtigheid. Er zijn weinig garanties te verwachten van de huidige rechtse regering.

Als de gemoederen te verhit raken komt partijvoorzitter *Gert Petersen* naar voren en probeert als een milde vader de twee groepen te lijmen. Het lukt. Op het einde van het kongres wordt zijn compromisvoorstel aangenomen. De SF zal, in samenwerking met andere linkse partijen en vakbonden, initiatieven nemen, óók in het parlement, die in de richting gaan van een zesurige werkdag.

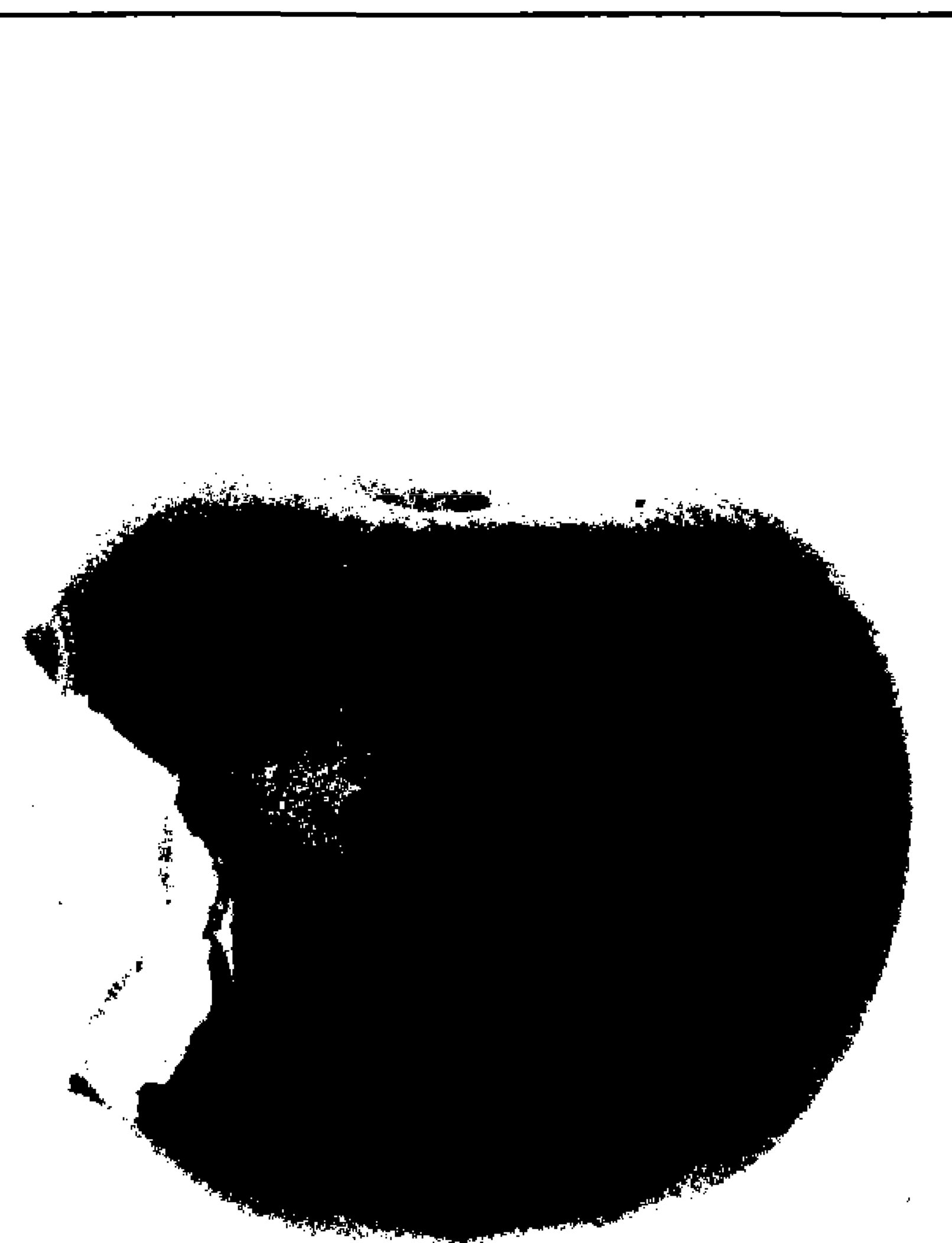
De vrouwen zijn blij en ervaren het als een belangrijke overwinning. Wij, als vrouwen van buitenlandse zusterpartijen, delen dit gevoel. Maar helaas niet voor lang. Als ik 's avonds op de TV een veertig minuten (!) durend interview met de sympathieke leider *Petersen* bekijk, koel ik weer aardig af. Alle economische argumenten van de zesurige werkdag vliegen de huiskamer binnen, maar geen woord over de vrouwenbevrijding. Hij heeft er dus niets van begrepen. Ik heb niets tegen sympathieke leiders, maar . . . .

Alice Loeters

In de PSP-vrouwen Nieuwsbrief komt een meer gedetailleerd stukje over het kongres. De Nieuwsbrief kan door iedereen ontvangen worden. Een abonnement kost f 15,- per jaar. Over te maken op giro 2474857, PSP-vrouwen Nieuwsbrief, Pastoor Kribsweg 9, Maastricht.

RØDT ER SUNDT

RØDT ER SUNDT

LINKS IN ITALIE

In het weekend van 26 juni vonden in Italië parlementsverkiezingen plaats, die niet veel veranderden aan de positie van links: de kommunistische PCI verloor iets en heeft nu 198 zetels (van de 650 die het parlement telt); de socialistische PSI klom van 62 naar 73; en klein links hield elkaar in evenwicht: de Partito Radicale zakte van 18 naar 11 zetels, terwijl Democrazia Proletaria vanuit het niets op 7 zetels kwam.

BEVRIJDING besteedde onlangs al aandacht aan de Partito Radicale (zie het nummer van 2 februari). Dat riep toen nogal wat emoties op (zie daarvoor het nummer van 16 februari). Vandaar dat er nu nog uitgebreid op teruggekomen wordt. Allereerst gaat *Ad van Ingen* uitvoerig in op bijna heel Italiaans links. *Gerard van Oord* krijgt alsnog de gelegenheid om de kritiek op zijn eerdere artikel over de Partito Radicale te weerleggen en *Pierre Puts* reageert daar weer op. De redactie zet hiermee een punt achter deze discussie en verduidelijkt op deze pagina's nog haar eigen positie.

De verkiezingen werden in Italië gehouden, omdat eind april de socialisten (PSI) de samenwerking met de christendemokraten (DC) en een aantal kleine rechtse partijen opzeiden. Zij brachten daarmee de regering-Fanfani ten val. Deze regering, een half jaar eerder gevormd, had zich als taak gesteld de economie à la Thatcher te saneren. In dat streven vond de regering de ondernemers aan haar zijde. Die weigerden al bijna een jaar lang nieuwe CAO's af te sluiten en hadden de prijskompensatie per februari j.l. opgezegd. Door een uitputtingsslag wilden zij de vakbeweging op de knieën krijgen. Tegen de politiek van de regering en van de ondernemers kwamen de arbeiders spontaan in opstand. Begin januari legde een stakingsbeweging, die herinnering aan de jaren '68 en '69 opriep, Italië plat. De vakbeweging sloot zich, na aanvankelijke aarzelingen, actief daar bij aan. Resultaat was een arbeidstijdverkorting van 40 uur per jaar in 1984 en 1985, een aanmerkelijke belasting- en premieverlichting voor de werkgevers en een beknotting van de prijskompensatie met zo'n 20 procent voor de werknemers. Niet bepaald een succes voor de laatsten.

De onderhandelingen na het centrale akkoord op bedrijfsniveau verliepen stroef. Vele protestacties tegen de pogingen om de arbeiders en vakbonden in het defensief te dringen vonden tijdens de verkiezingscampagne nog plaats.

De socialisten hadden zich nu wel van de politiek van de regering en van de christen-demokraten, die zich met de industriële werkgevers openlijk verbonden hadden, afgekeerd, maar zij deden dat niet om een linkse koers te gaan varen. Zij deden het om hun elektorale positie te verbeteren. In '79 behaalde de partij zo'n 10 procent van de stemmen en na de verkiezingen hoopte de elektoraal versterkte PSI in een nieuwe coalitie met de DC en andere rechtse

partijen het premierschap op te kunnen eisen.

Het democratisch alternatief

Tijdens de campagne keerde de PSI zich ook tegen het 'democratisch alternatief', dat de kommunisten voorstaan. De kommunisten (PCI) gokten bij de verkiezingen volledig op het paard van het "democratisch alternatief", dat op het kongres in maart als nieuwe politieke leidraad was aangenomen. Daarmee werd het vroegere "historische kompromis", een verbond met de christen-demokraten, definitief in de ijskast gezet. . . . Tussen 1976 en 1979 kreeg het historische kompromis vorm in de zogenaamde regeringen van nationale eenheid: kabinetten van christen-demokraten en kleine rechtse partijen, waarbij de PCI een gedoogrol vervulde. Dit beleid werd binnen de partij steeds meer op de korrel genomen. Na de verkiezingsteruggang in 1979 werd dan ook in feite de koerswijziging naar het democratische alternatief al ingezet. Dat alternatief houdt volgens Berlinguer (PCI) niet alleen het vormen van een parlementaire meerderheid van linkse en andere democratische partijen in, maar ook het creëren van een maatschappelijke beweging die zich richt op een aanzienlijke verandering van de staat, economie en maatschappij. Toch al is direkt de nadruk komen te liggen op de verhouding tussen de verschillende partijtoppen en deze tendens is door de verkiezingscampagne versterkt. Een goed verkiezingsresultaat voor links, dat wil zeggen meer dan 50 procent, zou volgens het kommunistische dagblad *l'Unita* de PSI kunnen dwingen te kiezen voor het alternatief. Maar een linkse meerderheid ligt niet in de lijn der verwachtingen en de PSI stelt dat de tijd niet rijp is voor een dergelijk alternatief.

Kruisraketten

De PCI bewandelt een gevaarlijke weg door haar nieuwe beleid direkt te koppelen aan de uitkomst van de verkiezingen. Ze zou zich beter kunnen richten op het versterken van de buitenparlementaire beweging, die een draagvlak zou kunnen vormen voor een linkse regering in de toekomst. Maar enige concrete, inhoudelijke opvulling en ook wijziging van het alternatief zouden in dit verband niet misstaan. Zo spreken de kommunisten zich uit tegen plaatsing van de kruisraketten op Sicilië op dit moment, en zijn dan ook voor de opschorting van de werkzaamheden aan de basis aldaar, maar een definitief besluit over de installatie moet volgens deze partij genomen worden op basis van het onderhandelingsresultaat in Genève. In tegenstelling tot de jaren zestig is de PCI niet meer voor het uittreden van Italië uit de NAVO. Ook het lidmaatschap van de EG blijft onbetwist: er moet een verdere economische en politieke integratie komen gepaard aan een hervorming van de instellingen. De voorstellen op staatkundig en economisch terrein zijn niet erg revolutionair te noemen. Wat de instellingen betreft richten deze zich vooral op een efficiëntere werking en minder bureaucratie. Voor de economie stelt de PCI een grondige sanering voor tezamen met een vermindering van het overheidstekort. De koopkracht, ook van de lager betaalden wordt daarbij niet ontzien. Hoewel de PCI er naar streeft de enorme werkloosheid te verminderen, moet dat wel gebeuren zonder dat het kapitalistisch marktmechanisme aangetast wordt. Toch probeert de PCI haar aantrekkingskracht op kiezers die normaal gesproken links van haar staan te vergroten. Ze heeft namelijk aan verschillende kleine linkse partijen een voorstel gedaan om kandidaten op de PCI-lijst te plaatsen, waarbij de andere partijen het recht op eigen propaganda behouden en na de verkiezingen een zelfstandige fractie kunnen vormen in het parlement.

Horzelfunctie

De *Partito d'Unità Proletaria* (PdUP) is ingegaan op dit aanbod en heeft een akkoord met de kommunisten afgesloten. De PCI kan zich middels een dergelijk pakt op indirecte wijze naar links toe profileren; de voordelen voor een kleine partij als de PdUP zijn minder duidelijk. De politiek leider *Magri* stelt dat op deze manier de behoefte aan eenheid van links tot uitdrukking wordt gebracht en, wat belangrijker is, een bijdrage kan worden geleverd aan de vernieuwing van links.

In het verleden heeft de PdUP haar eigen bestaan steeds ondergeschikt ge-

maakt aan de omvorming van links. Maar het wekt zeker bevreemding dat dit akkoord nu, onder dwang van de verkiezingen, tot stand komt. En dat terwijl in de afgelopen tijd door de PdUP veel kritiek is geleverd op de kommunisten wat betreft het economisch beleid, de rakettenkwesie en de uitwerking van een alternatief. Kwade tongen beweren dan ook dat vooral de angst het kworum voor de verkiezingen niet te halen de drijfveer is geweest voor het afsluiten van het akkoord. (voor de verkiezingen van eind juni had de partij met 1,4 procent van de stemmen, 6 zetels).

Zo is de PdUP ten dele weer op het oude nest teruggekeerd. Eind 1969 werd de groep *Il Manifesto*, naar aanleiding van de scherpe kritiek die zij leverde op het standpunt ten aanzien van de arbeiders- en studentenbeweging van die tijd, uit de PCI gezet. Uit *Il Manifesto* is, na een samengaan met een andere groepering, de PdUP voortgekomen. De verhouding tegenover de kommunisten is binnen de PdUP steeds een belangrijke rol blijven spelen. Tijdens fusiebesprekingen met een andere partij ontstond er in 1976 een breuk binnen de PdUP en de beoordeling van de PCI vormde één van de geschilpunten. De stroming die van mening was dat de kommunisten, ondanks alles, nog revolutionaire potentie bezaten ging verder dan de PdUP. De andere stroming, die stelde dat de PCI geïntegreerd was en dat er met die partij nog slechts tactische allianties konden worden aangegaan, richtte *Democrazia Proletaria* (DP) op.

Hoewel de PdUP zegt ook de massa's te willen organiseren, is het vooral een partij van intellectuelen en vervult als zodanig nog steeds een horzelfunctie ten opzichte van de kommunisten. De PdUP keert zich tegen aanvallen op de koopkracht en stelt een vergroting van de overheidsuitgaven voor ter bestrijding van de crisis. De vredesstrijd is ook een belangrijk geschilpunt met de kommunisten. Zij verzet zich zonder verdere slagen om de arm tegen de komst van de kruisraketten; is voor een eenzijdige nucleaire ontwapening, voor konversie van de oorlogsindustrie en tegen het NAVO-lidmaatschap. De PdUP is echter niet voor het uittreden uit de EG. Wel moet de economische samenwerking op een andere wijze worden ingevuld, waarbij vooral een rechtvaardiger verhouding met de Derde Wereld benadrukt wordt.

Geen vuile handen

Democrazia Proletaria (DP) is vanaf het begin doortrokken geweest van twee stromingen: aan de ene kant de "movi-

LINKS IN ITALIE

vervolg van pagina 13

mentisti" die de partij opvatten als een federatie van bewegingen; aan de andere kant degenen die de arbeidersklasse als bij uitstek revolutionair beschouwen. Vorig jaar heeft de partij - met, net als de PdUP, zo'n 5000 leden - zich geworpen op twee referenda; één over de faciliteiten van vakbonden bij kleine bedrijven en staatsinstellingen, en een ander over het bedrag dat werknemers krijgen bij ontslag. Beide referendumvoorstellen zijn uiteindelijk niet geaccepteerd door het constitutioneel gerechtshof. Door de campagne die rond deze referenda is gevoerd heeft DP zich wel verder geprofileerd als partij die de rol van de arbeidersklasse centraal stelt. Vooralsnog weigert DP vuile handen te maken en verwerpt dan ook, in tegenstelling tot de PdUP, deelname aan kolleges van burgemeester en wethouders of het zitting nemen in regionale en provinciale regeringen. Tot de verkiezingen van 26 juni had de DP geen zetels in het parlement. In 1979 nam ze namelijk deel aan de verkiezingen met een lijst die representatief moest zijn voor heel nieuw links. Door verschillende oorzaken bleef de DP als enige partij over die deze lijst steunde en een zetel in het parlement werd niet gehaald. Aan de Europese verkiezingen nam de DP weer onder eigen naam deel en net als de PdUP behaalde ze een zetel. DP is voor het uitreden uit de EG.

De verkiezingscampagne dit jaar werd gevoerd op een aantal hoofdpunten. De DP heeft dezelfde ideeën over vredespolitiek als de PdUP. Op economisch terrein spreekt de partij zich uit voor verdediging van de koopkracht en uitbreiding van de werkgelegenheid door onder andere een drastische arbeidstijdverkorting. Verdere hoofdpunten zijn het milieu - in tegenstelling tot de communisten zijn zowel PdUP als DP tegen het gebruik van kernenergie - en de verdediging van de democratische vrijheden, met name de hervorming van het rechts- en gevangenisstelsel.

Het zou de doodsteek voor de partij hebben betekend als ze geen zetel had weten te behalen nu de omstandigheden voor haar zo gunstig waren. Zoals we gezien hebben deed de PdUP niet op eigen naam mee en een andere mogelijke concurrent, de *Partito Radicale* (PR), presenteert zich op een wel zeer kurieuze wijze. Het bijzonder kongres van die partij had besloten helemaal niet mee te doen aan de verkiezingen en op die wijze de afkeer van het machtsstelsel van de politieke partijen en van de huidige democratische instellingen tot uitdrukking te brengen.

Omdat het kongres van de PR dit besluit slechts met een zeer kleine meerderheid had genomen kon de partijraad zich nog een keer over de kwestie buigen. Uit dat beraad vloeide het besluit voort om toch deel te nemen aan de verkiezingen, maar de kiezers op te roepen om een blanco of ongeldige proteststem uit te brengen.

AD VAN INGEN

Partito Radicale-Italië

Hevige beroering ontstond er bij enkele partijbestuursleden van de PSP, toen Gerard van Oord een kritisch-positief verslag schreef over het kongres van de Italiaanse Partito Radicale in Italië, dat hij namens Fred van der Spek bijwoonde (Zie Bevrijding no. 2 en no. 3). Dat artikel vormde de aanleiding voor het (toenmalige) dagelijkse bestuur de produktie van Bevrijding stop te zetten. Het partijbestuur draaide enkele dagen later die beslissing terug.

Hieronder gaan Gerard van Oord en Pierre Puts nogmaals op de PR in: zij strijden om de interpretatie van de feiten. De lezer vorme haar/zijn eigen mening. Met deze twee reacties wil de redactie de discussie over het bewuste artikel afsluiten. De redactie wil daarnaast graag het volgende kwijt. Bevrijding is een partij-orgaan. Bevrijding is zelfs een partijdig orgaan: de redactie wil vanuit een positie van solidariteit informatie geven over alles waar mensen in en rond de PSP zich mee bezig houden. Ongeacht de functie die die mensen bekleden, en ongeacht de meningen, die die mensen hebben.

De redactie van Bevrijding bestaat uit vrijwilligsters en vrijwilligers en niet uit beroepsjournalisten. De laatsten maken fouten. Wij zeker ook. Zomin als een partij 'de waarheid' bezit, zo even min heeft de redactie 'de waarheid' gepacht. Zij is niet de hoedster van de waarheid, maar slechts

houdster van een hulpmiddel om die te beschrijven en uit te diepen. Men kan betwisten, of het enkele feit dat Fred van der Spek een toespraak deed voorlezen voldoende reden vormt om een artikel te plaatsen. Men kan zelfs betwisten of Gerard van Oord wel goed uit zijn doppen heeft gekeken op het kongres van de PR. Men heeft de ruimte om dat in Bevrijding aan de kaak te stellen. Maar men kan niet verlangen dat artikelen geschrapt worden op grond van een bestuurspositie. Meninge laten zich niet besturen en behoren niet bestuurd te worden.

Zeker, met zo'n redenering heeft de redactie van Bevrijding een machtige positie. Aan wie is zij dan verantwoording schuldig? Momenteel is de redactie verantwoording schuldig aan het partijbestuur en het kongres van de PSP. Zo is de situatie en daarom kon ook Bevrijding no. 2 tot bestuursingrijpen leiden, zoals eerder in het verleden al enkele malen artikelen in Bevrijding tot bestuursingrepen hadden geleid. De redactie is daarmee niet akkoord gegaan. Zij wil dan ook een redaktiestatuut, waarin de verantwoordingsplicht, maar ook de redaktionele vrijheid duidelijk geregeld zijn. Een ontwerp-redaktiestatuut zal over enkele maanden klaar zijn ter bediskussiering in de PSP.

DE REDAKTIE

TER VERDEDIGING

Het antwoord van het partijbestuur op mijn artikel over de Partito Radicale (PR) is vals en beschamend suggestief. Het wemelt van de onjuistheden en insinueert een affektieve relatie tussen Marco Pannella en de Italiaanse neofascisten (MSI). Het werpt daarmee een donkere schaduw over de PR en haar leider, maar tevens over Fred van der Spek en mijzelf.

Vooral de paragraaf "Bruin luchtje" heeft mij geschokt. De konklusie van Puts dat de PR "eigenlijk (sic) politiek niet betrouwbaar is", rangschikt de PR tussen extreem rechts waarmee zij echter op generlei wijze kan worden geïdentificeerd of zelfs maar globaal vergeleken, noch historisch, noch politiek-kultureel.

Het artikel van Puts noodzaakt mij verder in zekere zin de verdediging van de PR op mij te nemen. Daaruit kan *niet* de konklusie worden afgeleid dat ik tot aanhanger van deze partij zou zijn geworden; ik ben nog lid van de PSP.

De politiek sekretaris heeft een sterke positie; dat geldt onverkort voor alle politieke partijen in Italië. De verwijzing "van sterke mannen zijn ze daar nooit vies geweest" werkt suggestief. Puts roept daarmee het beeld op van een rechts-autoritair gezag, van een met het neo-fascisme flirtende sekretaris en partij die daarvan geen afstand zou nemen. Puts' interpretatie is strijdig met de feiten. De algemene positie van de PR in het Italiaanse politieke spectrum dient anders te worden geanaly-

seerd. Bijvoorbeeld: er is een periode geweest dat de PR met de socialisten (PSI) meer en minder goed samenwerkte (1962 samen met de PSI-lijsten bij deelverkiezingen; 1970 stemadvies voor de PSI, lijsten samen met de PSIUP; in 1966 PR-kandidaten op de lijst van de PCI, lokale verkiezingen Ravenna). De laatste jaren werkt de PR vooral actief aan het honger- en ontwapenings-item, waarvan de eenzijdige keuze en benadrukking van het eerste kritiek ontmoet, intern en extern. Dit is per sé geen keuze voor een rechtse politiek. Pierre Puts schrijft verder dat Pannella "zich liet uitnodigen door Giorgio Almirante van de MSI." Dat was voor het MSI-kongres van 20 februari 1979, enkele dagen vóór de nationale verkiezingen die de PR zo'n opmerkelijk electoraal succes brachten. Een kwaadwillige lezing van het citaat van Puts kan de volgende zijn: Pannella heeft bij Almirante op een uitnodiging aangedrongen. Zo ligt het natuurlijk niet. Iedereen stuurt formele uitnodigingen aan iedereen; democratische partijen plegen echter niet in te gaan op invitatie van neo-fascistische politieke organisaties. Dat Pannella toch de gelegenheid heeft aangegrepen, wekt het vermoeden dat hij daarmee een speciale bedoeling heeft gehad. Het dagblad "Il Giorno" schreef over Pannella: "Hij heeft zich aan de missini (de MSI-leden, GvO) gepresenteerd als anti-fascist. Maar meer nog als tuchtiger van het regime van de partijen. Marco Pannella is erin geslaagd voor zich te laten applaudiseren, met een uithaal tegen de kameraden van Almirante en met een uithaal tegen de zogenaamde constitutionele structuur." Pannella heeft op het MSI-kongres ondermeer gezegd: "Het spel van de demokratie behelst respect voor alle po-

sities, zonder uitzonderingen". De betekenis van deze woorden is duidelijk: de kranten van de PCI (l'Unita) en de PSI (Avanti) veroordeelden, respectievelijk betreurden deze opmerking.

Pierre Puts merkt cynisch op dat Pannella wel even naar het MSI-kongres zou zijn gegaan om de missini te "bekeren". Een eigenaardige gedachten-gang als men bedenkt dat uit het principe van geweldloosheid logisch volgt dat het oplossen van conflicten uiteindelijk alleen door argumentatie kan geschieden. Praten met de tegenstander is geen activiteit die voorkomt uit het verlangen het "maffe imago", zoals Puts vriendelijk schrijft, "wat op te vijzelen". Wie een dergelijke terminologie gebruikt voor het identificeren van een partij als de Partito Radicale, die bij de verkiezingen in 1979 ruim een miljoen stemmen behaalde, weet niet waarover hij spreekt.

Tenslotte nog twee opmerkingen. Het doel van de redevoering op het PR-kongres was begroeting en beknopte informatie over de PSP; in dit opzicht bevond ik mij in geen andere positie dan de spreker van *Die Grünen*, die blijkbaar evenmin moeite had met Pannella's MSI-bezoek. Daarbij was ik niet toevallig in Italië, maar ik ben hier om redenen van studie. Het Partijbestuur verzoek ik zich in de toekomst van fair-play te bedienen, haar mening over de PR te baseren op feiten en houdbare interpretaties van politiek historische omstandigheden en het politieke systeem en de cultuur waarin de PR haar strijd voert.

GERARD VAN OORD

WEINIG PERSPEKTIEF

Mijn antwoord op het artikel van Gerard van Oord is Gerard duidelijk in het verkeerde keelgat geschoten. Hij zegt nu de verdediging van de Partito Radicale op zich te moeten nemen, maar doet dat helaas niet erg sekuur.

Voordat ik aan het inhoudelijke deel van mijn repliek begin, eerst iets rechtzetten. Gerard van Oord probeert mij een aantal dingen in de mond te leggen, die niet van mij afkomstig zijn. Zo is het verre van mij te suggereren dat de PR kan worden geïdentificeerd (of zelfs maar vergeleken) met *ex treem rechts*. Evenmin beweer ik, dat de machtspositie van de nationaal sekretaris in de meeste Italiaanse partijen (in het bijzonder de PR), te maken heeft met rechts-autoritair gezag. Ook zie ik wel, dat de PR-sekretaris Pannella niet heeft gesmeekt om een uitnodiging van MSI-leider Almirante voor het partijkongres van de neo-fascisten. Het citaat over "maffe imago . . . wat op te vizelen" sloeg op het Europees Parlement, en is hierboven volstrekt uit zijn verband gehaald.

Vlug maar door naar het inhoudelijke gedeelte. De partij PR is duidelijk niet neo-fascistisch, en zweemt ook niet naar het neo-fascisme. Wel meen ik, dat er een aantal nare aspecten aan die partij zitten. Ik zal er een paar aanstippen; het zijn overigens punten die óók door Gerard van Oord wel negatief worden ingeschat, blijkens zijn artikel.

Ten eerste het charismatisch leiderschap in de PR. Vanuit een PSP-visie ben ik fel gekant tegen een charismatisch leiderschap, óók van links. Naar mijn mening heeft noch de maatschappij als geheel, noch enige linkse partij werkelijk baat bij het optreden van sterke mannen. Welnu, de PR hééft zo'n "sterke man", namelijk **Marco Pannella**, en dat valt te betreuren.

Ten tweede de eenzijdige gerichtheid van de PR-politiek, en de sterke gerichtheid op morele verontwaardiging. Veel van die morele verontwaardiging is nauwelijks politiek, en kan net zo goed door links als door rechts gebezigd worden (en zo gaat dat ook in Italië). De beperktheid van het PR-standpunt, en het ontbreken van een samenhangende politieke visie zijn zeer zwakke punten in de PR-politiek. Tot die konklusie kwam overigens ook een (officiële) PSP-afgevaardigde, die een kleine twee jaar terug een PR-kongres bezocht.

Wat mij betreft is de PR een burgerlijk-radicalistische partij, niet socialistisch dus, maar wel links. Ik ben er niet puur negatief over, maar ben wel van mening dat er vanuit socialistische visie weinig perspectief in zit.

Bovendien meen ik, dat de PR (èn Pannella) op een aantal punten fout zit. En daarmee kom ik meteen op mijn kritiek op het antwoord van Gerard van

Oord. Dat antwoord gaat namelijk volledig voorbij aan, respectievelijk kleineert een aantal punten van inhoudelijke kritiek, die ik op zijn stuk heb geuit. Voor alle duidelijkheid:

1. Gerard is redelijk goed geïnformeerd over Italië. **Waarom** rept hij dan in zijn artikel met geen woord over het opzienbarende bezoek van de PR-sekretaris aan het kongres van de neo-fascisten? Hij moet er toch van geweten hebben? De lezers van Bevrijding hebben toch recht op zulke relevante informatie?
2. Gerard praat puur verdoezelend over het bezoek van Pannella. Een voorbeeld. Ik doe de PPR en haar voorzitter, Wim de Boer, tekort door hen met de PR en Pannella te vergelijken, maar toch: stel dat de PPR-voorzitter een speech ging zitten houden op het kongres van de Centruumpartij. Dat zou toch waanzin zijn? Ik vraag me dan ook inderdaad af, of die Pannella wel goed snik is. Het is allemaal trouwens veel erger, gegeven wat Pannella daar zei. Ten eerste haalde hij stevig uit naar de konstitutionele structuur. Luid applaus natuurlijk, want daar zijn de neo-fascisten óók tegen! Bovendien stelde hij, de PR en MSI vergelijkend, dat zijn mensen **de betere soort fascisten waren**. Nou ja . . . !
3. Hóe is het dan toch mogelijk, dat een linkse partij zo'n man tot bejubeld leider kiest? Inderdaad, daarmee valt een donkere schaduw over de PR.

Ten slotte. In de PSP zijn er bepaalde organen voor het onderhouden van buitenlandse contacten. Die organen heten niet Gerard van Oord of fraktievoorzitter in de Tweede Kamer, maar buitenlandse sekretaris en het buitenlandse sekretariaat. Mede namens die club worden PSP-afgevaardigden gestuurd, en zo doen andere clubs dat ook (zoals bijvoorbeeld Die Grünen, die óók schoon genoeg van de PR beginnen te krijgen). Gerard verzoekt het PB fair-play te spelen, en zijn mening voer de PR te herzien. Sinds het jongste kongres kan ik niet meer vanuit het PB spreken. Maar naar mijn persoonlijke mening is de kritiek van mijn kant open en eerlijk verwoord, en is er geen reden mijn mening over de PR te herzien.

PIERRE PUTS

Mient-Jan Faber

EEN ZWARE POLITIEKE LADING

Vlak voor de Tweede Kamer op zomerreces is gegaan, heeft de minister van defensie De Ruiter de Kamer verrast met de mededeling dat de luchtmachtbasis bij Woensdrecht in Noord-Brabant is uitgekozen als lokatie voor de kruisraketten. Deze mededeling werd gedaan gelijk met de melding van het feit dat de Nederlandse regering een brief aan de NAVO heeft geschreven over de vermindering van de Nederlandse atoombalans. Overigens zonder dat daar volgens de minister een verband tussen is.

In het debat over de keuze van Woensdrecht als lokatie voor de kruisraketten wordt er de nadruk op gelegd dat het hier om een technische kwestie gaat. Is dat het geval?

Faber: "Dat is het natuurlijk niet. De minister zegt dat het een technische kwestie tegen de achtergrond van een politiek gebeuren is. Daardoor krijgt het een zware politieke lading. Het probleem is alleen dat de minister dat wel zegt, maar alle mogelijke moeite doet om juist de politieke lading niet te bespreken. Als er een politiek element zoals het afstoten van andere kerntaken wordt ingebracht, dan zegt hij dat dat hier volledig los van staat. Kennelijk wordt dat ook in het kabinet niet in die samenhang besproken."

Het verband tussen de brief aan de NAVO over het afstoten van Nederlandse kerntaken en de keuze voor Woensdrecht wordt niet gelegd . . .

Faber: "De brief, ja. Die was al vastvoren klaar. Als ik dat aanhoor dan denk ik . . . als je het letterlijk neemt, waar is men mee bezig. Het is heel onbegrijpelijk dat men die samenhang niet ziet."

Het kabinet redeneert in de trant van: we hebben nu een plaats, dan hoeven we dat niet meer twee maanden in de kast te laten liggen. Maar twee maanden geleden was het ook al bekend! Uit een rapport van de Amerikaanse luchtmacht blijkt dat er half maart al is gekozen. Er wordt echter praktisch geen duidelijkheid verstrekt hoe het proces in zijn werk gaat. Dat maakt het moeilijk om er op in te springen. Tussentijdse fasen vallen niet meer op doordat de informatie niet wordt gegeven. Het blijft allemaal vaag en onbevredigend. Er is nu een basis, dat weten we. En we weten dat Nederland meeloopt.

Er is geen enkele aanwijzing dat Nederland uit de boot stapt. Eenzijdige stappen zullen niet los van de bondgenoten worden gezet."

Op zich is de keuze voor Woensdrecht op zijn minst merkwaardig te noemen, lijkt mij. Woensdrecht ligt in een dichtbevolkt gebied. Zal de bevolking aldaar een functie als gijzelaar krijgen?

Faber: "Bij De Ruiter spelen zulke beschouwingen volgens mij niet. De minister ontkent ook het feit dat het hier een dichtbevolkte streek betreft; hij zegt dat dat in heel Nederland zo is. Een merkwaardig punt aan de keuze voor Woensdrecht is de kwestie waar ze er mee naar toe gaan als ze ze gaan gebruiken. Naar het zuiden kunnen ze niet verplaatst worden, want dan ben je zo in België. In het westen is de Schelde en in het noorden liggen de Rotterdamse havens. Dat betekent dat ze maar één kant op kunnen."

De Ruiter bekijkt de plaatsing als een jurist en de enige afwegingen die bij hem lijken te spelen zijn bijkomstigheden als de bodemgesteldheid en dergelijke."

Fred van der Spek probeerde tijdens het Kamerdebat over Woensdrecht de regering middels een motie te dwingen geen verdere medewerking aan de voorbereiding van de plaatsing te geven. Langs deze parlementaire weg lukte het niet: de motie werd afgestemd. Ook moties van de PvdA die protesteerden tegen het regeringsbesluit, haalden het niet. Daarmee is het nog eens duidelijker geworden dat het belangrijk is dat het verzet vanuit de basis toe gaat nemen. De NAVO-bevelhebber van de Europese troepen, Rogers, verklaarde in een interview met W.L. Brugsma in de Haagse Post op de opmerking dat de plaatsing van kruisraketten Europa zal verdelen dat hij "dat nog moet zien. Het is net als in 1957, toen de NAVO-leiders besloten tot stationering van de Thor- en Jupiterraketten. Toen waren er ook protesten en demonstraties in de straten. Maar de leiders van toen hadden de guts om aan hun besluit vast te houden."

Het protest in 1957 waar Rogers het over heeft was één van de aanleidingen voor de oprichting van de PSP. Toentertijd is de plaatsing inderdaad niet voorkomen. Dat is een reden om het verzet deze keer nóg breder, nóg massaler te laten klinken. Dat kan bijvoorbeeld op 29 oktober bij de grote landelijke demonstratie in Den Haag. Al hebben Lubbers c.s. nog zoveel 'guts', zoals Rogers het graag zou zien, tegen een vastberaden massa zal hij niet opkunt!

GEERT DEKKER

DEN HAAG, 29 OKTOBER

GEEN NIEUWE
KERNWAPENS
IN EUROPA

© 1982 - 2512 GA

KOMITEE KRUISRAKETTEN NEE

PRINSEGRACHT 4, 2512 GA DEN HAAG TEL. 070 - 924331 GIRO 3725743

Het Komitee Kruisraketten Nee bestaat uit:

IKV, Pax Christi, Samenwerkingsverband Stop de N-bom/Stop de kernwapenwedloop, Vrouwen voor vrede, Vrouwen tegen Kernwapens, Platform van Radicale Vredesgroepen, Humanistisch Vredesberaad, Kerk & Vrede, PvdA, D'66, PSP, PPR, CPN, EVP, FNV en VVDM

Een tijdschrift bestaat uit vorm en inhoud. De inhoud komt, hoe kan het anders van de schrijvers en schrijfsters. Zij staan met naam en toenaam onder elk artikel. Maar de vormgever, die het uiterlijk van het blad bedacht heeft, wordt altijd maar één keer genoemd: in de kolofon met het kleinste lettertje wat voorradig was. daarom in dit nummer eens wat meer aandacht voor de eenzame strijd van de vormgever tegen de terreur van letter-producenten **BEVRIJDING** ging praten met *Louis Zaal*, vormgever van *De Groene Amsterdammer*, en *Dick Breebaart*, die verantwoordelijk is voor de vorm van dit blad. Samen zorgen ze voor de opmaak van het, nieuwe, tijdschrift voor sociale fotografie, **Plaatwerk**. Een verhaal over tekst, plaatjes en zoveel mogelijk wit.

WIT IS HET ZWARTE GAT VAN DE VORMGEVING

Louis Zaal: "Eigenlijk wilde ik journalist worden; ik wilde naar de School voor de Journalistiek. Toen ben ik gaan solliciteren bij *Trouw* en, zoals gewoonlijk, kom je dan als beginnend journalist bij de opmaak-redactie. Dat getuigt wel van de waarde die kranten aan vormgeving hechten. Maar goed, ik vond het dus zo leuk dat ik daar ben blijven hangen, vier jaar lang, totdat we politiek uit elkaar groeiden. En toen wilden ze me hebben bij *De Groene*".

Dick Breebaart: "Eigenlijk wilde ik altijd al iets in die richting doen, de fotografie, schilderen, tekenen, enzovoorts. En ik heb eigenlijk al die dingen wel zo'n beetje gedaan. Ik heb eerst een tijdje bij een reclameburo gezeten, als werktekenaar. Daar heb ik eigenlijk mijn opleiding gehad. Omdat dat wel heel commercieel is en omdat ik vond dat ik daar die vrijheid niet had ben ik een tijdje naar de kunstakademie gegaan. Ik was toen half-om-half fotograaf en vormgever. Vlak voor en tij-

dens mijn verblijf aan de academie kwam ik in contact met mensen uit de *'Underground Press'*, de creatieve explosie op velerlei terrein, ook op die van de vormgeving. Ik heb toen een paar jaar aan verschillende bladen gewerkt, in binnen- en buitenland. En ook aan het enige Amsterdamse Undergroundblad *Om*, die zijn 'burelen' in de Nieuwmarkt had waar ik toen ook betrokken was bij de *Aktiegroep Nieuwmarkt* die in die tijd werd opgericht tegen de sloop van die buurt voor de bouw van de metro. In die actiegroep ben ik toen jarenlang actief geweest. Ik hoorde toen via via dat drukkerij *Bevrijding* een opmaker zocht. Daar ben ik toen begonnen, voor halve dagen. Maar omdat daar van alles kwam binnenlopen, actiegroepen, blaadjes, noem maar op, werkte ik al gauw hele dagen daar, plus nog dingen in mijn eigen tijd, 's avonds thuis. En nu zit ik er al weer zo'n acht jaar. Sinds kort weer voor halve dagen, eigenlijk alleen voor het blad".

Doorbreking van het grijs

Jij hebt onlangs de vormgeving van De Groene veranderd. Wat was daar de reden van?

Louis Zaal: "Eén van de redenen was dat de oude vormgeving er al tien jaar was. Dat was het produkt van die tijd, het was een hele stijve vormgeving. Het idee toen was eigenlijk dat *De Groene* niet vormgegeven moest worden, als alles er maar een beetje netjes in stond. Ik vond dat het blad, vooral de laatste jaren nogal veranderd was, het was leesbaarder geworden, stond meer open voor discussie en voor andere dingen. En ik vond dat daar een nieuwe, opener vormgeving voor moest komen.

Dick: "Een blad dat goed vormgegeven is, hoeft je niet te veranderen. Je was natuurlijk ook ontevreden met wat er was".

Louis: "Dat was ik natuurlijk ook. Maar voor hoe *De Groene* toen was, was het een zeer valide vormgeving. De basis-layout zorgde er voor dat de krant eenvormig was. Ik wilde zoeken naar een vorm die meer mogelijkheden tot het leggen van aksenten had, dat wilde ik doen door een bewuster gebruik van foto's en van formaten van foto's. Dat was ook één van de uitgangspunten, naast die openheid. Een derde punt was te proberen wat meer met vlakken te spelen. In vormgeving heb je koppen, foto's, tekst en 'wit'. Ik heb geprobeerd meer bewust gebruik te maken van het wit.

Duizend woorden

Je maakt veel gebruik van fotografie.

Louis: "Rond *De Groene* hangen een

aantal fotografen, die vrij goed werk afleveren, en ik vind, maar dat is natuurlijk een cliché, dat één foto meer zegt dan duizend woorden. Met foto's kun je bepaalde aksenten leggen, wat je met teksten niet kunt. Juist ook omdat 'links' een richting is die probeert om mensen aan te spreken en dingen duidelijk te maken. Daar kun je fotografie heel goed gebruiken, naast de 'rede'. De voorpagina is daarvan een duidelijk voorbeeld. In de nieuwe vormgeving wordt geprobeerd door middel van één beeld een bepaald artikel in het blad aandacht te geven. Fotografie kun je op verschillende manieren gebruiken. Je kunt foto's alleen maar plaatsen om te laten zien dat wat er in de tekst staat waar is. Maar je kunt foto's ook op een associatieve manier selekteren. En dat is een beetje de lijn die sinds mijn komst bij *De Groene* gevolgd wordt. Met de foto's geef je natuurlijk die aksenten die ook in het verhaal zitten. Je doet een emotioneel, direkter beroep op het voorstellingsvermogen van je lezer, meer dan via tekst. Want tekst zorgt toch voor een soort afstand, terwijl een foto veel direkter is. Ik vind dus dat de fotografie niet gebruikt moet worden om te bewijzen dat wat er in het stuk staat waar is. Een foto van een demonstratie is zo'n feit, laat alleen maar zien dat die demonstratie geweest is. Even afgezien van bijvoorbeeld een dramatische massale foto van de demonstratie van 21 november, dat is dan nog wel zinvol om te doen. Maar verder zoek ik naar foto's met een meer emotionele lading en over het algemeen zijn dat voorbeelden die wat verder kijken dan de aktualiteit".

Wat krijg je aan weerwerk van de rest van de redactie, wordt er over gepraat?

Louis Zaal: "In wezen heel weinig. Wat blijkt is dat schrijvende redakteuren zich niet bezighouden met de vorm. Zij vinden uiteindelijk het verbaliseren van wat zij denken belangrijker dan de manier waarop het in de krant komt. Je krijgt wel eens kritiek. Fotografie leeft bij hen veel minder. Dus je krijgt wel eens te horen dat ze de politieke lading van een foto niet goed vinden of dat ze hem in tegenspraak vinden met hun artikel. Maar over het algemeen is het zo dat ze meer hun best doen om zo lang te schrijven dat er géén foto meer bij kan, dan dat ze nadenken over de kritiek die ze op die plaat kunnen hebben. Een mooi voorbeeld vond ik van een redakteur die naar mij toekomt en die zegt 'goh, mooie foto's heb je bij mijn artikel, komen die er groot in?', het enige wat ik kan zeggen is 'dat hangt meer van jou af dan van mij'.

Louis Zaal: "Kijk er is het probleem dat ik mezelf niet zozeer vormgever

Louis Zaal

Foto: Hans Aarsman

Dick Breebaart

Foto: Hans Aarsman

noem, maar journalist. Een opmaakredakteur heeft als eerste opdracht dat het blad als geheel uitkomt. Dus niet alleen de vormgeving is belangrijk, maar ook dat het op tijd in de winkel ligt, en dat het een hoeveelheid informatie bevat die zinnig is en voldoende om de mensen een oordeel te laten vormen. En dat maakt dat je de afweging maakt van zal ik nou nog meer schrappen, of laat ik dan toch maar een foto vallen. En dat soort interne bittere strijden spelen zich vaak in mijn hoofd af. . . Die nieuwe vormgeving van De Groene heeft ook als uitgangspunt dat er niet veel minder tekst in kan dan daarvoor. Ik heb me ook verbonden aan het blad met deze redactionele formule. En dat maakt dat je regelmatig toegeeft, maar het is wel zo dat het de afgelopen vier jaar dat ik er werk verbeterd is, die verhouding tussen tekst en illustraties. En dat is niet alleen in een guerilla door mij bevochten".

Dick Breebaart: "Je hebt natuurlijk bladen waar de illustraties wel een echte rol spelen, omdat dat de ingang is om het blad te maken. En daarmee kun je als vormgever lekker uit de weg. Het is veel moeilijker een blad te maken met veel tekst en dat het er nog leesbaar uitziet ook."

Louis: "Bij verschillende drukwerkjes, als bijvoorbeeld *Tijdschrift voor Arbeid en Bewustzijn* of *Ter elfder ure*, merk ik dat ze eigenlijk een vrij hoge drempel hebben. En dat dat door links wel heel vaak veronachtzaamd wordt, dat er niet nagedacht wordt over de mensen die je wilt bereiken. En dat bladen die eigenlijk bedoeld zijn om de wereld te hervormen, toch nog zo geschreven en vormgegeven zijn alsof de revolutie door professoren gemaakt moet worden".

Wat was de reden om de vorm van *Bevrijding* te veranderen anderhalf jaar geleden?

Dick Breebaart: "Een paar ingangen eigenlijk. Het blad zag er leuk uit. Leuke plaatjes, leuke voorpagina's. Maar het waren een beetje de naweën van de jaren zestig en zeventig. En daarbij wordt er in *Bevrijding* vrij moeilijk geschreven. Vaak ook doordat het geen professionele schrijvers zijn. En daar moet je je een beetje bij aanpassen. Ik heb toen gekozen voor een strakke layout. Iets waardoor de drempel om aan het artikel te beginnen minder groot wordt. Daarbij heb ik de keus gemaakt om de fotografie ook meer te profileren in het blad. Dat is ook een kwestie van geld natuurlijk, er was op een gegeven moment de mogelijkheid om oorspronkelijk materiaal te gaan gebruiken."

Is er uit gekomen wat je met die verandering wilde?

Dick: "Met periodes. Er zijn momenten dat het er helemaal niet uitkomt, omdat de hoeveelheid tekst die er in moet zo groot is, dat we een keer bijvoorbeeld een nummer hebben gemaakt waar zeggen en schrijven één hele illustratie in stond. En dan kun je willen met je vormgeving wat je wilt, maar dan zijn er gewoon vier kolommetjes naast elkaar volgeplakt. Met de nieuwe vormgeving hebben we toen ook gekozen voor een ander, groter formaat. Zodat er meer aandacht zou zijn voor de illustraties, de fotografie. Maar dat komt er niet voldoende uit. En bovendien is het dan nu opeens, van de ene dag op de andere, van een normaal wit papiertje overgegaan op kringloop. Daarmee vervalt een heel stuk van de manier waarop je werkt met foto's, omdat die gewoon niet meer uitkomen. Het is natuurlijk wel zo dat je kunt denken 'okee, ik ben vormgever, dus ik moet ook op kringlooppapier een goed blad maken', maar daar slaag ik op dit moment helemaal niet in. Je bedenkt een vormgeving en die plan je voor een aantal jaren. Daar zit dan een bepaalde opbouw in en die wordt nu dan plotse-ling afgebroken."

Louis Zaal: "Het mooiste voorbeeld vind ik het blad van *Milieudefensie*. Dat is om ideologische redenen overgegaan op kringlooppapier. Maar wel drukken ze de helft van hun pagina's in een extra kleur. En die kleur wordt nog niet eens functioneel gebruikt, alleen maar om tussenkopjes in een kleur te hebben. Het hele idee van het beschermen van het milieu is dan weg, ondertussen moet die pers een extra keer schoongemaakt worden. Dat kost minstens zoveel vervuiling als wit papier. En wat ik er bovendien fout aan vind is dat men om ideologische redenen kiest voor milieupapier, zonder er over na te denken wat voor functie dat papier heeft. En vormgeving is er juist konstant mee bezig na te denken over wat ik wil overbrengen en hoe. En dan is zo'n beslissing op die gronden gewoon slecht. Je moet *schrijven* dat je milieubewust bent, als dat alleen maar moet blijken uit het soort papier dat je gebruikt dan vind ik dat een zwak punt. Ik kan me de overwegingen op zich wel voorstellen, maar *Bevrijding* was niet meer een blad waar je dat zomaar mee kon doen. Juist omdat de vormgeving redelijk veel aandacht kreeg. Ik vind dat mensen die inspraak eisen zich dat wel moeten realiseren. Inspraak vind ik prima, maar ik ga Anet Bleich, een redactrice van *De Groene*, ook niet vertellen wat ze moet schrijven."

Tussenstation

Samen werken jullie aan de vormgeving van het fototijdschrift *Plaatwerk*.

Louis Zaal: "Ja alle frustraties die we opdoen in het dagelijks werk leven we uit in *Plaatwerk*. Dat is natuurlijk wel een beetje sterk uitgedrukt. Maar een schrijvende redakteur heeft om de zoveel tijd wel een speciaal project, waarin hij of zij zich helemaal kan uitleven. Maar als vormgever heb je dat bijna nooit. Want als je als vormgever eens iets hebt, wat lang vantevoren bekend is, dan wordt het vaak zó lang dat je er uiteindelijk foto's uit moet gooien. Altijd ben je bezig de schade zoveel mogelijk te beperken. En dat is met *Plaatwerk* niet zo".

Dick Breebaart: "Je bent er ook op een andere, journalistieke manier mee bezig. Niet de gangbare norm of vorm. Kijk, als je een mooie serie foto's krijgt aangeboden en je werkt bij een flink blad, dan weet je dat je daar iets mee kan doen. Maar met *Plaatwerk* is het ook zo dat er een intentie achter zit, en dat je een aantal dingen wilt laten zien. Elke serie wordt eigenlijk op een andere manier vormgegeven en opgebouwd".

Louis: "Het grappige is dat uiteindelijk de fotografen hetzelfde reageren als de schrijvers, alle foto's hadden er in moeten en zo . . ."

Dick: "Ja, want dat is het verschil tussen fotografen, schrijvers, tekenaars ten opzichte van vormgevers. Wij zijn het tussenstation tussen het individuele produkt en het totaal-produkt. Iedereen die een individueel produkt maakt wil dat het er zo mooi mogelijk in komt, op de manier waarop hij of zij het gemaakt heeft. En de totaliteit van

het produkt hebben die mensen vaak niet in het oog".

Louis: "De schrijver heeft toch vaak een soort geladenheid om die tekst te maken. En het is onvermijdelijk dat de vormgever er op een heel andere manier, een zakelijker manier naar kijkt. Je moet proberen de emoties die in het artikel zitten te vertalen, niet de emoties die de schrijver had. Er bestaat het rare idee bij schrijvers en fotografen dat zij zelf ook kunnen beslissen over hoe het vormgegeven wordt. Nou ben ik er in principe niet op tegen dat mensen vragen van kan het zo, of kan het zo. Maar uiteindelijk heeft de vormgever de eindverantwoordelijkheid".

Louis: "Wat ik wel grappig vond was dat op een gegeven ogenblik een paar krakers *De Groene* binnenstapten, op een maandag, de dag voordat de krant gedrukt wordt, met de eis dat hun artikel in de krant moest. Waarop wij zeiden dat er geen ruimte meer was. Waarop zij weer zeiden, ja, maar, jullie hebben tegenwoordig toch zoveel wit op de pagina's. Een fotograaf zul je dat nooit horen zeggen, die zijn ook veel meer met de vorm bezig. Maar van diverse schrijvers heb ik dat wel gehoord, die vinden al dat wit op een pagina maar niks. Dat is raar, er is een ontzettende angst voor wit. Wit is het zwarte gat van de vormgeving".

ROEL SANDVOORT

DE PATIENT SCHRIJFT VOOR

De alternatieve geneeswijzen bloeien als nooit te voren. Maar officieel bestaan ze nog steeds niet. En in deze tijd van bezuinigingen hebben ze het ook al niet makkelijk: de alternatieve medicijnen dreigen uit het ziekenfondspakket gegooid te worden. Uit de alternatieve wereld komt weinig weerwerk. Dat is te wijten aan de onderlinge verdeeldheid en het ontbreken van elke structuur. *Hetty van Doorn*, natuurgeneeskundige, gaat in op de problemen van kwaliteitskontrôle, de kwakzalvers en de patiëntenorganisaties. Zij betoogt dat de Alternatieven hun plaats verdienen naast de gevestigden. En dat de persoonlijke instelling van de patiënt van groot belang is.

Al vóór dat in 1865 de "Wet op de uitoefening van de geneeskunst" werd aangenomen, was er veel kritiek op het daarin gevestigde artsen-monopolie. Nu — ruim honderd jaar later — is het nog steeds niet gelukt het onderscheid tussen kwakzalverij en alternatief genezen vast te leggen. Het werk van de laatste commissie, die zich hierover heeft gebogen, de *kommissie Muntendam*, leverde een lijvig rapport op, uitmondend in de gevraagde aanbevelingen aan de regering om de huidige chaos te lijf te gaan. Deze dingen vragen veel geduld: het rapport kwam begin '81 uit (na vier jaar werk), de minister antwoordde in '82 en als het meezit komt de hele zaak nog in '83 in de vaste Kamercommissie aan de orde. Behalve het antwoord van de minister, dat geheel voorbij gaat aan de konklusies van het rapport en tegen de afspraken in terugkomt op het ontbreken van effect-onderzoek, wordt ondertussen via andere wegen de grond onder de Alternatieve Geneeswijzen weggegraven: Plannen om alternatieve medicijnen uit het fondspakket te gooien; plannen voor een vestigingsbeleid dat alternatieve praktijken vrijwel onmogelijk maakt; plannen om in de nieuwe wet "Beroepsuitoefening individuele gezondheidszorg" gewoon maar alles vrij te laten en het vrije marktprincipe voor de 'orde' te laten zorgen. Wat dat laatste betreft, gedraagt de overheid zich als een te zachte heemeester, die wel eens voor zeer onfrisse wonden zou kunnen zorgen.

Weinig weerwoord

Tot nu toe had het alternatieve veld weinig weerwoord op alle aanvallen van overheid en medici-die-het-voor-het-zeggen-hebben, voornamelijk door onderlinge verdeeldheid. Belangenstrijd, onbegrip en de Hollandse gewoonte tot scheuren en splinteren, samen met het ontbreken van enige structuur van bovenaf hebben een wirwar van organisaties en praktijken doen ontstaan. De laatste jaren komt hier verandering in en is men bezig de krachten weer te bundelen. Keurig op stand zijn de artsen gebundeld in het AAG (= Artsenoverleg Alternatieve Geneeswijzen) de therapeuten in de GRAG (= gelijke

rechten voor alle geneeswijzen) en de patiënten in de LOPAG (= Landelijk Overleg van Patiëntenorganisaties Alternatieve Geneeswijzen). De eerste twee dienen vooral hun beroepsbelang, de laatste zou bij de PSP een gewillig oor moeten vinden. Voor hen staat er het een en ander op het spel. Het is nog steeds een kwestie van geld of men kan kiezen op welke manier men behandeld wil worden. Er is nog steeds geen recht op vrije keuze van therapeut of therapie. En er bestaat nog zo iets als consumentenbelangen: kontrôle op kennis, kwaliteit en prijs. Met dat laatste zou

als eerste begonnen kunnen worden.

Kwakzalvers

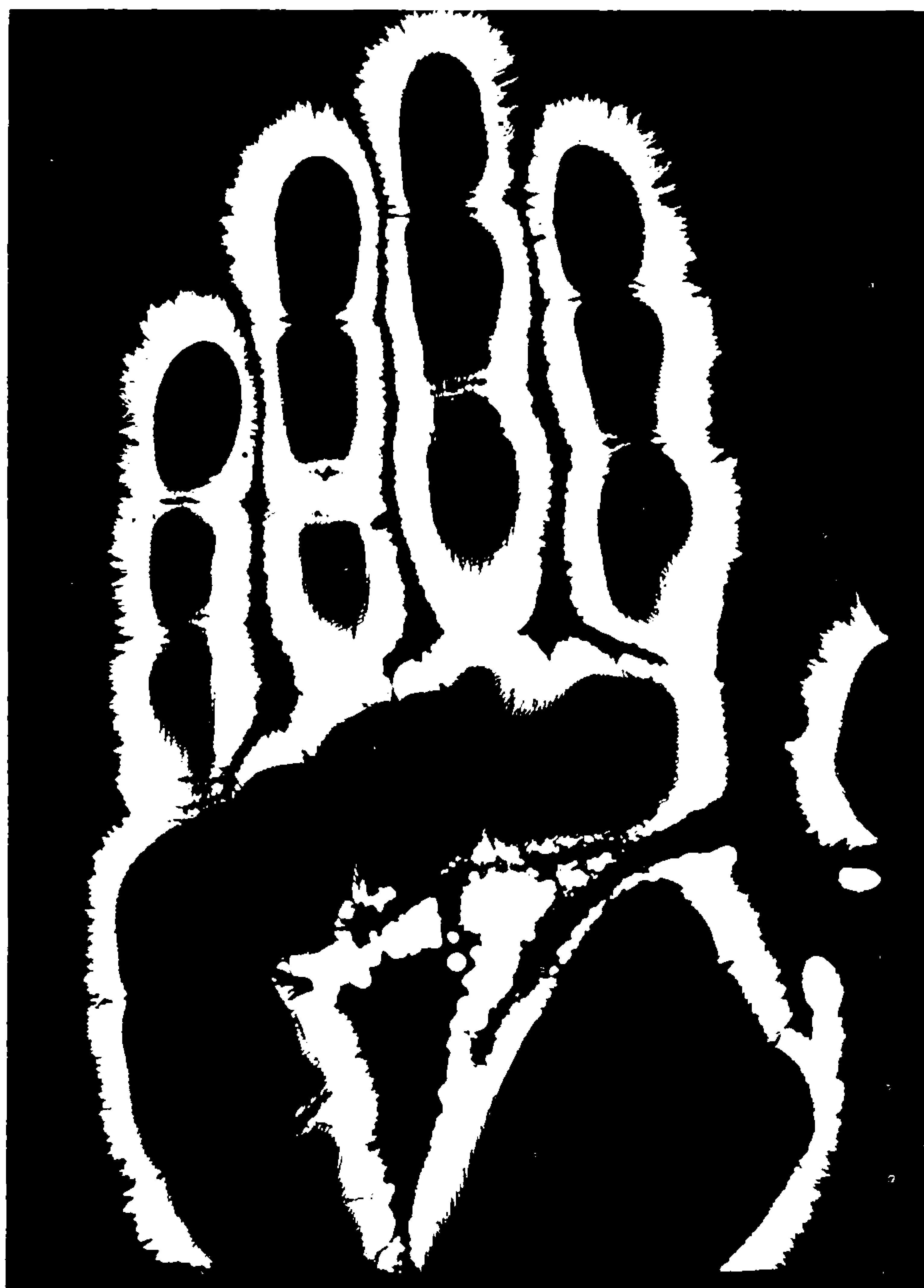
De patiënt kan in de kluwen van organisaties en praktijken de goede niet van de slechte onderscheiden, hoogstens pas na het oplopen van aanzienlijke schade. In het belang van de konsument moet de overheid daarom zorg dragen voor bepaalde garanties. De overheid mag zich niet nog langer verschuilen achter het niet 'wetenschappelijk aangetoonde' effect van de Alternatieve Geneeswijzen: de omzet in konsulten en geneesmiddelen in die sektor is meer dan voldoende aanleiding om eisen te gaan stellen. Daarom zal, in het kader van de wet Beroepsuitoefening, moeten worden begonnen met het toetsen van alternatieve opleidingen, zodat deze een erkenning kunnen krijgen. Pas dan is het mogelijk, praktijkuitoefening alleen toe te staan aan personen met een daarvoor geschikte opleiding. Dit sluit al vast een grote groep kwakzalvers uit (waaronder ook artsen, die zich momenteel zonder meer mogen vestigen als akupunkturist of homoeopaath, zonder enige opleiding daarvoor).

De kwaliteitskontrôle is niet alleen een probleem voor de alternatieven, maar is in de hele gezondheidszorg dringend nodig. Het feit, dat de meeste Alternatieve Geneeswijzen uitgaan van een geheel andere opvatting inzake ziekte en gezondheid, maakt ze ongeschikt om volgens de gangbare methodes op effect of kwaliteit te onderzoeken. Ten onrechte wordt daarom maar vaak gekonkludeerd, dat ze dus niet deugen; met evenveel recht kan men echter stellen, dat de onderzoeksmethodes niet deugen. Ook voor onderzoek naar de effecten — vooral op de lange termijn — van het gangbare medisch handelen moeten dringend modellen worden ontworpen die dan tevens geschikt moeten zijn voor onderzoek naar de alternatieven en vergelijking van beide. Ondertussen heeft het weinig zin te stellen dat het één goed is en het ander fout: beide kunnen ze goed en fout worden toegepast; beide hebben zij hun specifieke werkerrein en hun grenzen. Naast de persoonlijke instelling van de therapeut, is ook die van de patiënt een belangrijke faktor.

Patiëntenraden

De gemiddelde Nederlander voelt zich nauwelijks betrokken bij de perikelen van de gezondheidszorg; alleen voor de belangen van de eigen ziekte of voor erkenning van een goed ervaren geneeswijze is men bereid in verenigingsverband te strijden. Algemene patiëntenverenigingen en patiëntenraden komen moeilijk van de grond. En leden van ziekenfondsen en kruisverenigingen laten zich niet zien op vergaderingen. Toch komt er binnenkort, met het in werking treden van de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg mogelijkheden om als konsument daadwerkelijk te gaan meepren en sturen in de gezondheidszorg, vooral plaatselijk. Als de basis het dan laat afweten, levert zij zich daarmee helemaal uit aan de beroepsbeoefenaren, die van elke inspraakmogelijkheid zeker gebruik zullen maken. Het wordt hoog tijd, dat de patiënt ook eens wat gaat voorschrijven!

HETTY VAN DOORN

Aurafoto van een hand

De landelijke themagroep Gezondheidszorg van de PSP houdt de ontwikkelingen ten aanzien van het rapport Muntendam, de Wet Beroepsuitoefening individuele gezondheidszorg en de Wet voorzieningen gezondheidszorg nauwlettend in de gaten en onderhoudt contact met de Tweede Kamer-fractie van de partij. Nadere inlichtingen: Hein Raat, Waalstraat 40', Amsterdam. Nadere informatie over patiëntenraden: Werkgroep 2000, Amersfoort, tel. (033) 1 39 10. Voor inlichtingen over Alternatieve Geneeswijzen en over het Landelijk Overleg van Patiëntenorganisaties Alternatieve Geneeswijzen: Hetty van Doorn, Frans Halslaan 25, Hilversum.

Inzicht in de macht

De landelijke themagroep Gezondheidszorg van de PSP heeft een Werkgroep Psychiatrie opgericht. Deze groep werkt op dit moment aan de voorbereiding van een themadag over de herstructurering van de geestelijke gezondheidszorg, die op 8 oktober zal plaatsvinden. De Geestelijke Gezondheidszorg (kortweg: GGZ) heeft te maken met de nieuwe Wet Voorzieningen Gezondheidszorg. Onder invloed van die wet moet er nogal wat gaan veranderen. Niet alleen de werkers in de gevestigde instellingen of in het

alternatieve circuit krijgen met die veranderingen te maken, maar ook de politiek: de gemeenteraden en de Provinciale Staten krijgen vaak de vraagstukken rond de psychiatrie op hun bordje. Positie kiezen is echter niet zo simpel: allerlei ontwikkelingen maken het steeds moeilijker inzicht te krijgen in de machtsverhoudingen in de geestelijke gezondheidszorg. *Cecile aan de Stegge* geeft in dit artikel een grove schets van de huidige situatie.

Psychiatrische inrichtingen

Enerzijds bieden zij aan de maatschappij de mogelijkheid om mensen waar men geen raad mee weet op te bergen; afwijkende gedragspatronen worden bestempeld als 'problemen' en deze problemen worden vervolgens individueel benaderd. Als een individu voldoende behandeld is, kan hij/zij weer 'normaal' meedraaien in de maatschappij. Deze maatschappij leeft verder met het gevoel dat de boel redelijk georganiseerd is. De mensen die niet aan haar eisen voldoen zijn immers onzichtbaar? En *anderzijds* zijn zij *inderdaad* de plaats waar aan 'gekken' zorg wordt verleend. Het is een plaats waar men (zij het tot op zeker hoogte) *inderdaad* gek mag zijn. De normen liggen er anders. Dit is tegelijkertijd het grootste gevaar van de inrichting.

De vraag naar de effectiviteit van deze vorm van hulpverlening is dan ook zeer terecht. In de afgelopen twintig jaar is in brede kring het inzicht gegroeid dat psychiatrische problemen niet op zichzelf staan. Dat zij onder meer voorkomen uit verstarde, onderdrukkende relatiepatronen tussen mensen; dat zij een reactie zijn op een leefsituatie die scheef is of op maatschappelijke druk. Het inzicht dat problemen samenhangen met de sociale situatie van de patiënt leidde tot de konklusie dat men de problemen ook beter *in* dat milieu te lijf kan gaan. Heel grof gesteld zijn er in Nederland momenteel drie stromingen. Ten eerste: de klinische psychiatrie; dit is de meest conservatieve groep: de normen, voor wat gek en niet-gek is, liggen duidelijk; men is op zoek naar verklaringen en geavanceerde technische behandeling van psychiatrische problemen. Deze worden beschouwd als ziekte. Er zijn in deze visie van elkaar te onderscheiden groepen patiënten (bijvoorbeeld de 'Sterk Gedragsgestoorde' en 'Agressieve Patiënt'). Hoewel deze stroming, wat ideologische afgang betreft, niet de grootste is, heeft zij wel de meeste macht.

Ten tweede de sociale psychiatrie; de grootste groep onder de hulpverleners. Zij richt zich vooral op verbetering van de bestaande hulpverlening. Er moet een beter gedifferentieerd aanbod van behandelingstechnieken komen. De zorg moet dicht bij huis plaatsvinden, en beter op de patiënt zijn afgestemd. De hulpverlening moet professioneel zijn. Meer aksent op patiëntenrechten,

werken op basis van een kontrakt; meer ambulante hulp.

En ten derde de tegenbeweging of alternatieve psychiatrie. Een bont geheel van groepen die meer aktiegericht werken voor een verandering van de GGZ. De patiëntenbeweging hoort hierbij, aktiegroepen tegen Nieuwbouw, Wegloophuizen, Vrouwenopvangcentra enzovoorts.

Een voortdurend probleem van deze beweging is dat zij enerzijds pogingen doet echte alternatieven op te zetten en anderzijds de belangen wil behartigen van al diegenen die nog opgesloten zitten. Elke verbetering in het *bestaande* systeem wordt ervaren als een erkenning van het bestaansrecht daarvan. Een ander probleem is de vraag hoe 'professioneel' de voorzieningen in de geestelijke gezondheidszorg moeten zijn. Een belangrijk probleem in de strijd voor een echte verandering van de GGZ wordt gevormd door het feit dat de twee progressieve groepen (de sociale psychiatrie en de tegenbeweging) elkaar weinig ondersteunen. Kommunikatie over *doel* en *organisatie* van de GGZ tussen deze groepen is nodig, om meer effect te bereiken in hun gezamenlijk strijd tegen de overheersing door de *klinische psychiatrie*.

Vorig jaar is de *Wet Voorzieningen Gezondheidszorg* aangenomen. Door deze wet lopen twee lijnen. De eerste lijn is de *decentralisatie* van de gezondheidszorg. Lokale en provinciale overheden krijgen een grotere bevoegdheid om gezondheidsvoorzieningen te plannen. De provincie moet initiatieven van de gemeenten goedkeuren. Bij besluitvormingsprocessen moeten — zowel op gemeente als op provinciaal nivo — steeds betrokken zijn: de gemeentebesturen, vertegenwoordigers van instellingen voor gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, vertegenwoordigers van werkers, vertegenwoordigers van erkende belangengroeperingen van gebruikers, verzekeringsinstellingen (ziekenfondsen) en de Inspectie. Om erkenning te krijgen van een voorziening moet deze voldoen aan bepaalde kondities: hij moet passen in het plan voor de desbetreffende categorie voorzieningen; moet voldoen aan kwaliteitseisen; mag geen winst beogen. Wanneer erkenning is verkregen betekent dit dat de instelling gefinancierd wordt. Een groot struikelblok hierbij is, dat de financiering van de gezondheidszorg nog niet gedecentraliseerd is.

De tweede lijn in de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg is de *regionalisering* van de gezondheidszorg. Er zijn een 50-tal gezondheidsregio's aangewezen. Elke regio heeft een inwoneraantal van ongeveer 150.000 à 300.000 inwoners. Binnen zo'n regio moeten de voorzieningen met elkaar tot afstemming van taken en samenwerking komen. Voor de GGZ komt de regionalisering tot uitdrukking in de opzet van *Regionale Instituten voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg* (RIAGG). Per regio moeten het Medisch Opvoedkundig Bureau; het Instituut voor Multidisciplinaire Psychotherapie, het Bureau voor Levens- en Gezinsvragen en de Sociaal Psychiatrische Dienst met elkaar samenwerken. Het doel van deze RIAGG's is te komen tot een grotere overzichtelijkheid voor de patiënt en een betere continuïteit van de hulpverlening. Op den duur gaan de RIAGG's weer op in RIGG (hetzelfde maar zonder het woord ambulant) die de *gehele* GGZ koördineert in een regio. De RIAGG-vorming gaat in de praktijk met problemen gepaard. De diverse bureau's hebben elk hun eigen visie op behandeling; omdat zij elkaar in hun taken echter wél overlappen moeten zij tot overeenstemming zien te komen. Moeilijke ideologische discussies en gevechten om functies zijn hier het gevolg van.

Een ander probleem van deze reorganisatie door de overheid is, dat de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg gefaseerd wordt ingevoerd. En de nadruk ligt momenteel op de spreiding van psychiatrische instituten. Er is een norm ingevoerd voor het aantal psychiatrische bedden waarover een gezondheidsregio moet beschikken. Het is duidelijk dat deze norm niet overal gehaald wordt. Dat houdt in dat er geschoven moet worden met psychiatrische bedden. In de ene regio moet worden afgebouwd wat elders weer wordt opgebouwd: er zijn 18 nieuwe inrichtingen gepland.

Hierin ligt een grote innerlijke tegenstrijdigheid: immers, met de mond wordt beleden dat de eerste en tweede lijn versterkt moeten worden. Men zou dus verwachten dat in die versterking de grootste hoeveelheid geld en aandacht gestoken wordt. Echter, binnen de huidige herstructureringsplannen kunnen de eerste en tweede lijn slechts versterkt worden *in reactie* op de afbouw van inrichtingen. Deze hebben op hun beurt ook niet stilgezeten, en pas-

sen hun bouwplannen aan aan de kritiek en de eisen van de huidige tijd: zo worden de moderne inrichtingen anders gebouwd dan vroeger, zij worden kleiner (minimaal 220, maximaal 500 bedden), bieden een meer gedifferentieerd behandelaanbod, en beschikken over een uitgebreid aantal ambulante en semi-murale voorzieningen en een aantal dependances. Het beheer van al deze functies blijft echter dus in handen van de intra-murale (binnen vier muren) psychiatrie; de eerste en tweede lijn blijven zodoende aanvullend voor de derde lijn. Fundamenteel verandert er dus weinig. Konklusie: werk aan de winkel voor de tegenbeweging.

CECILE AAN DE STEGGE

Zoals hierboven reeds is gemeld werkt de Werkgroep Psychiatrie van de PSP op dit moment aan de voorbereiding van een themadag op 8 oktober (in Utrecht). Mensen die willen meewerken aan die voorbereidingen of nadere informatie willen ontvangen of de Werkgroep kunnen terecht bij: Cecile aan de Stegge, Utrechtse Veer 22, 2312 ND Leiden.

De achterkant van het genot

De verslaving aan alcohol, medicijnen en drugs stonden centraal op de themadag die de PSP organiseerde op zaterdag 14 mei in Utrecht. Voorafgaande aan die dag besteedde BEVRIJDING al aandacht aan het verslavingsprobleem (nummer 7/8). Nu doet Heleen Buijs verslag van de discussies die op deze dag werden gevoerd.

Verslaving is een algemeen voorkomend verschijnsel in onze samenleving. Een verslaving hoeft niet problematisch te zijn: in treinen kun je kiezen tussen een rokers- of niet-rokerscoupé: koffie, sigaretten en drank zijn, bij wijze van spreken, op iedere

straathoek te koop; feestjes worden pas gezellig als iedereen een borreltje op heeft; ben je overspannen dan vraag je je huisarts om een pilletje die deze meestal zonder meer voorschrijft. Alleen drugs, als heroïne, cocaïne of zelfs soft-drugs, zijn niet vrij te verkrijgen: de opiumwet verbiedt het bezit van deze stoffen nog steeds. Met het eenvoudige verbod komen we niet veel verder, de huidige praktijk bewijst het. Want achter elke verslaving zit een probleem. Heleen Buijs bekijkt, tezamen met de PSP, verder de voorkant van het genot.

Verslaving komt niet zomaar ergens vandaan. Het is niet toevallig dat vooral huisvrouwen aan kalmeringstabletten en antidepressiva beginnen of dat jongeren aan de heroïne raken. Het gebruik van genotmiddelen is vaak een manier om de uitzichtloze situatie, waarin iemand zit, te doen vergeten. In die zin is verslaving aan genotmiddelen een maatschappelijk verschijnsel en zijn de reacties erop politiek van belang, ook voor de PSP. Moeten we verslaving aksepteren als iets dat er nu eenmaal bij hoort? Of vormen verslavingen, voor socialisten, een signaalfunctie, namelijk dat mensen steeds meer de werkelijkheid moeten ontvluchten? Wat voor standpunten neemt de PSP in deze in? Moeten drugs legaal worden en juist alcohol verboden? Vragen te over en derhalve reden voor Paul Speet (van de PSP-Justitie en Politiegroep) en Hein Raat (van de Gezondheidsgroep van de PSP) om een themadag over verslaving te organiseren. Doel van deze bijeenkomst op zaterdag 14 mei was om met elkaar over verslaving te discussiëren en om aanzetten te geven tot een PSP-standpunt over deze problematiek voor de Tweede Kamerfractie en de gemeenteraadsfracties. Gekozen was voor de meest voorkomende en meest problematische vormen van verslaving, namelijk alcohol, drugs en medicijnen. Drie geheel verschillende vormen van verslaving. Het zijn vooral thuiszittende vrouwen, die achter de gesloten deuren van hun eensgezinswoning medicijnen slikken; het probleem wordt nog nauwelijks onderkend. Alcoholverslaving zie je in alle sociale klassen en onder alle leeftijden, is veel meer een gezelligheidsgebeuren en wordt als zodanig niet altijd als probleem herkend. Over drugsverslaving is nog het meeste te doen. Dat is eigenlijk verwonderlijk als je bedenkt dat bijvoorbeeld heroïne lichamelijk minder schadelijk is dan alcohol. Het zijn dan ook vooral de verschijnselen rond het gebruik heen, die het druggebruik problematiseren.

Gezien de diversiteit van het probleem was het dan ook heel leuk, dat mensen uit allerlei hoeken van de hulpverlening aan de themadag deelnamen. Er waren zo'n 32 mensen aanwezig, uit de hoek van de drug- en alcoholverslavingshulpverlening, van de *Consultatiebureaus voor Alcohol*

en *Drugs* (CAD), van de *Medische Dienst Heroïne Gebruik* (MDHG), werksters in de gezondheidszorg, van de groep 'Vrouwen en medicijngebruik' uit Eindhoven, van de *junkiebonden* uit Rotterdam en Amsterdam. Daarnaast waren er een aantal gemeenteraadsleden aanwezig.

Geen visie

De dag werd ingeleid door het PSP-Tweede Kamerlid *Andrée van Es*. Zij constateerde dat de PSP niet alleen geen standpunt heeft over verslaving, maar ook dat de PSP niet zo erg betrokken is bij de individuele verslaafde. Zij weet dit aan het feit dat de PSP veel meer gericht is op de strijd tegen de oorzaken van de verslaving en dat zij haar activiteiten veel meer hierop richt dan op de individuele benadering. Zo liep de PSP voorop bij de legalisering van soft drugs.

In haar inleiding ging *Andrée van Es* vooral in op de heroïneproblematiek, het politiek heetste hangijzer. Zij benadrukte dat junks en niet-junks, zoals buurtbewoners, niet tegenover elkaar moeten blijven staan, maar juist gezamenlijk naar alternatieven moeten gaan zoeken. Het is niet zo dat junks alleen maar slachtoffers maken, zij zijn zelf ook slachtoffer. Daarbij kan natuurlijk niet ontkend worden, dat de leefbaarheid van de buurten ernstig wordt aangetast, maar dit kan niet alleen de junks, maar ook de politici verweten worden die tot nu toe geen beleid hebben gemaakt.

Overigens begint ook van de kant van de politiek meer aandacht te komen voor het heroïneprobleem. In Amsterdam verscheen de PvdA-raadsfractie met een nota, waarin gesproken wordt over een verslavingsbeleid; B & W van diezelfde gemeente drongen vlak voor de uitgebreide commissievergadering over drugs in de Tweede Kamer aan op het mogelijk maken van verstrekking. Bij de behandeling van de nota van de Staatssecretaris van Volksgezondheid gingen stemmen op om tot een verstrekkingenbeleid te komen. Je kunt echter vraagtekens zetten bij de bedoelingen om een verstrekkingenbeleid. *Andrée van Es* vond, dat bijvoorbeeld de ideeën van de PvdA-raadsfractie niet zozeer gestoeld waren op een werkelijke betrokken-

heid bij de verslaafde, maar dat vooral openbare ordeproblemen en het kostenaspect de hoofdrol spelen.

Het failliet van het tot nu toe gevoerde drugbeleid wordt steeds meer onderkend. De hulpverlening raakt verder in de knel; scholen zijn bang voor druggebruik maar weten er niet adequaat op te reageren; huisartsen onderkennen vaak het probleem niet en de politie kan alleen maar reageren met nog meer repressie. Naarmate het uitzicht op structurele oplossingen kleiner wordt, verschuift de aandacht van de hulpverlening naar het openbare ordebeleid. Een verstrekkingenbeleid moet zeker van de grond komen, en snel, maar het zal altijd gekombineerd moeten worden met een hulpverleningsaanbod, want de junk moet te allen tijde de mogelijkheid geboden worden om af te kicken en daarbij met raad en daad bijgestaan te worden, aldus *Andrée van Es*.

Alcohol en medicijnen

De aanwezigen op de themadag hadden zich in drie groepen gesplitst. Eén groep hield zich bezig met verslaving aan alcohol en medicijnen, de andere twee aan drugs. Welke oplossingen zou de PSP moeten aandragen om deze vormen van verslaving tegen te gaan? Met betrekking tot de alcoholverslaving werd vooral de nadruk gelegd op een preventief beleid, dat gericht moet zijn op het zoveel mogelijk tegengaan van de negatieve gevolgen van overmatig drinken voor de gebruiker, maar ook voor anderen in zijn naaste omgeving en voor de samenleving in zijn geheel. Dat zou onder andere vorm kunnen krijgen, werd voorgesteld, door reclame van alcohol, onder andere op de televisie, de bioscoop of in de kranten te verbieden. Tevens werd er aangedrongen op een betere voorlichting aan het publiek door de overheid over de schadelijke effecten van teveel alcoholgebruik. Een andere suggestie was om de mensen, en dan vooral kinderen beter te leren omgaan met drank. Alcohol zou op minder plaatsen beschikbaar moeten zijn, bijvoorbeeld niet meer bij elke kruidenier of in de sportkantines. Tevens zou het hulpverleningsnetwerk uitgebreid moeten worden, vooral gericht op het tijdig onderkennen van de beginnende alcoholverslaving. De CAD's

zouden zich onder andere meer bezig moeten houden met een betere voorlichting, zodat ook van die kant sneller ingesprongen kan worden. Daarnaast zouden de CAD's zich eens grondig op hun taak moeten bezinnen. Nu functioneren ze slecht, omdat ze een veel te hoge drempel hebben, lange wachttijden kennen en zeer strakke afspraakregels. Daarentegen werken de AA (Anonieme Alkoholici) veel beter.

De verslaving aan medicijnen wordt nog minder onderkend dan die aan alcohol. Er zou dus eerst begonnen moeten worden om meer inzicht in deze problematiek te krijgen. Daarbij is er specifiek aandacht nodig voor de verslavingsproblematiek bij vrouwen, zowel bij de analyse van de oorzaken als bij de preventie en opvang. Het

Drugs

Druggebruik en kriminaliteit gaan in veel gevallen samen. Het is volgens de opiumwet verboden drugs bij je te hebben. Junks moeten geld stelen of roven om hun shot te kunnen betalen. Sommigen die voor iets heel anders door de politie worden opgepakt blijken ook nog verslaafd te zijn. Justitie geeft de politiekorpsen maar beperkte mogelijkheden om een eigen beleid te voeren. Ze hebben alleen de vrijheid om het kleinverbruik en de detailhandel van soft-drugs ongemoeid te laten. Zo kon er onlangs in *Enschede* een huishashdealer werken. (Onder internationale druk is dit toen gestopt). Struktureel gebeurt er nagenoeg niets: de grote bazen worden niet gepakt, wel de kleintjes die makkelijk te pakken zijn: de tasjesdieven, de auto-inbrekers en heroïnehoertjes. Publiek en politiek hebben het idee dat de politie iets doet, maar het is dweilen met de kraan open.

Bij gebrek aan kennis, interesse en politieke wil wordt het drugprobleem tot openbare ordeprobleem gemaakt: het probleem moet van de straat. Aan de situatie van de junks wordt nagenoeg niets gedaan, aan de overlast voor de bewoners ook niet.

Het gebruik van drugs wordt echter dan pas problematisch als het onhanteerbaar wordt, als mensen honderden gulden per dag nodig hebben om hun spul te kunnen kopen.

Eén van de uitgangspunten, die gehanteerd werd op de themadag was, dat de verslaving niet geaksepteerd wordt, maar wel de verslaafde. Dit betekende dat er enerzijds gedacht werd over welke middelen gehanteerd worden om drugverslaving uit te bannen en anderzijds wat er konkreet aan de situatie van de druggebruiker veranderd zou moeten worden. Gratis verstrekken van heroïne zou aan de positie van de druggebruiker konkreet wat kunnen veranderen. De verstrekking moet

vooral ten doel hebben de verbetering van de gezondheidstoestand van de gebruiker. Schone spuiten en schone heroïne voorkomt infecties, verkeerde doseringen en andere ziektes. Vorig jaar zijn er in *Utrecht* een aantal junks aan geelzucht gestorven, veroorzaakt door vuile spuiten, en overleden in *Amsterdam* junks aan een stof die als heroïne verkocht was. Zuivere heroïne is niet gevaarlijk. Al het spul wat er bij gedaan wordt (zoals VIM, krijt, gruis, asperines) maakt het wel riskant. Uitgangspunt bij het verstrekkingenbeleid dient te zijn dat de gebruiker recht heeft op een menswaardig bestaan. Afkicken mag hierbij geen voorwaarde zijn, maar moet wel kunnen. Experimenten zoals in *Engeland* hebben geleerd dat heroïneverstrekking, met gedwongen afkicken als voorwaarde voor die verstrekking, geen resultaat oplevert. Vaak is het van groot belang dat de gebruiker met heroïne eerst weer een sociaal-maatschappelijk leven opbouwt voordat over afkicken nagedacht kan worden. Immers de uitzichtloosheid van de situatie waarin men verkeerde zorgde vaak voor heroïnegebruik. Als die situatie niet veranderd is, zal stoppen met heroïne geen enkel effect hebben.

Naast het pleiten voor een goed verstrekkingenbeleid zal de PSP ook eraan moeten werken om op langere termijn de drugverslaving te beperken. Dat betekent dat zij zal moeten werken aan sociale veranderingen, aan het bestrijden van de crisis, de werkloosheid, aan verbetering van de rechtspositie van buitenlandse jongeren enzovoort. In feite lijken de *korte* en *lange* termijn doelstellingen strijdig met elkaar: nu verstrekken en in de toekomst helemaal geen heroïne meer.

Vraagtekens

Bij het verstrekkingenbeleid bleven nog een aantal vraagtekens staan. Zal de criminaliteit bij verstrekking afnemen? Volgens een aantal onderzoekers uit *Groningen* verkeerden veel jongeren al in van de 'norm' afwijkende jongerensubkulturen voordat ze aan de heroïne begonnen. Vrije verstrekking zal die subkulturen dan ook niet aantasten, en jongeren zullen andere vormen van afwijkend gedrag gaan zoeken, aldus de onderzoekers.

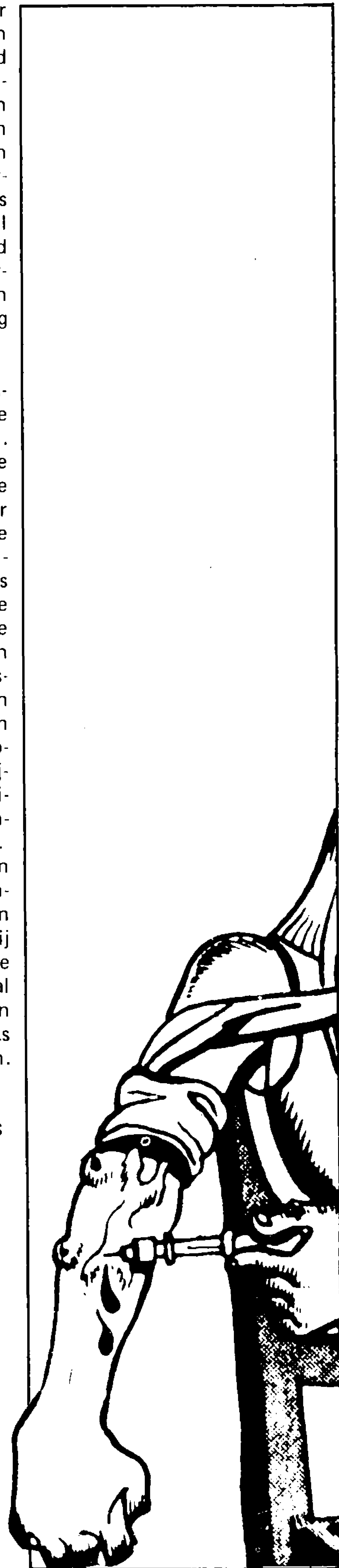
Hoe zal de zwarte markt op de verstrekking reageren? Er gaan miljoenen, zo niet miljarden, in de heroïnehandel om. De heren zullen zich dit winstgevende handel-tje niet zomaar laten afpakken. Zullen ze nieuwe groepen junks optrommelen of iets heel nieuws op de markt brengen?

En bij de verstrekking: hoe weet je hoeveel een junk per dag of per keer nodig heeft aan heroïne? Dit om te voorkomen dat hij de rest weer door verhandeld. Is hij een kort- of lang-gebruiker? Krijgt de een niet en de ander wèl, zodat de een zich

net zo erg in de goot zal werken, dat hij er even erg aan toe is als de ander om maar voor verstrekking in aanmerking te komen? Hoe moet er verstrekt worden, waar en aan wie? Op de themadag pleitte men in ieder geval voor een gedifferentieerd verstrekkingenbeleid, via huisartsen, wijkposten en eventuele aparte voorzieningen voor extreem verslaafden of voor mensen uit de minderheidsgroeperingen. Men wilde in eerste instantie alleen aan Nederlanders verstrekken, maar mijns inziens zijn er grote groepen gebruikers, veelal jongeren, die al jarenlang in Nederland wonen, maar nog steeds niet de Nederlandse nationaliteit hebben. Deze zouden naar mijn mening ook voor verstrekking in aanmerking moeten komen.

Een groot aantal van bovengenoemde vragen werden ook gesteld in de nota van de Staatssecretaris van Volksgezondheid. Echter zijn konklusie luidde: "dat de redenering dat de criminaliteit en dus de overlast kunnen verminderen door verslaafden heroïne te verstrekken, te simpel is. De maatschappij zit ingewikkelder in elkaar. (. . .) De konsekwenties van een experiment overschrijden altijd de gemeentegrenzen en houden niet bij de landsgrenzen op. Daarom maakt een samenstel van overwegingen het vooralsnog niet aannemelijk dat verstrekking van heroïne over het geheel genomen een positief effect zal hebben op de drugproblematiek. Dat maakt het tot een hachelijke onderneming, waarbij zelfs een experiment een sprong in het duister is. Bovendien zal er dan geen weg meer terug zijn". *Van der Reijden*, de Staatssecretaris van Volksgezondheid, gaat uit van het openbare orde beleid en weegt de kosten- en batenkanten tegen elkaar af. Wanneer hij echter zou kijken naar de persoon van de gebruiker en dat in zijn beleid centraal zou stellen, zou hij niet anders kunnen dan tot verstrekking over te gaan, ondanks alle aarzelingen en twijfels, die er nog zijn. De PSP kiest er in ieder geval voor.

HELEEN BUIJS

Lezen in de zomer

Zonnige stranden, koele bossen, lange treinreizen, regenachtige dagen: evenzovele gelegenheden om eens wat te lezen. In BEVRIJDING daarom op de komende vier pagina's ruim aandacht voor door anderen geproduceerde lettertjes.

Vorig jaar zomer koos de redactie een thema ('vrouwenboeken'), dat hebben we dit keer niet gedaan. De onderwerpen lopen uiteen van 'werken' tot 'Amelisweerd' en van 'kommunistische kunst' tot 'vrouwen in het leger'. Kortom: voor-elk-wat-wils; het is een cliché, maar het dekt de lading.

En als je genoeg hebt van al die lettertjes kun je altijd nog écht iets gaan doen.

AMELISWEERD

Op vrijdag 24 september vorig jaar diende bij de Utrechtse rechtbank een kort geding, dat de geschiedenis kan ingaan als een waar theaterstuk. Die dag werd de Utrechtse rechter Van Dijk door de landsadvokaat Den Hertog en de gemeente-advokaat Keulen voor joker gezet.

Het ging om het voorlopig laatste hoogtepunt in een twaalfjarige strijd voor het behoud van "een stukje bos ter grootte van een krant", de strijd tégen, welgeteld, vier kilometer autoweg en vóór 126 beuken, 27 esdoorns, 125 eiken, 29 iepen, 221 essen, 1 sierkers, 4 kastanjabomen, 18 populieren, 9 berken en 36 elzen, of zoals ex-minister Zeevalking van Verkeer en Waterstaat het eens noemde "een rij struiken" bekend onder de naam *Amelisweerd*.

Vorige maand verscheen onder de titel 'Amelisweerd, de weg van de meeste weerstand' de geschiedenis van twaalf jaar milieu-activisme, samengesteld door drie *autorijders*: twee journalisten, Cees Grimbergen en Dick van der Peijl, en een fotograaf Rob Huiber.

Twaalf jaar aktievoeren, auto-lobby, inspraak-industrie, buldozermacht, bestuurlijke draaikonterij, politieke onmacht en ambtelijke dwingelandij zijn nu gebundeld in een fraai, bij Ordeman in Rotterdam verschenen, boekwerk met veel foto's en een aantal politieke prenten.

Een fors deel van het boek wordt besteed aan de ontwikkelingen in de laatste fase voor de sloop van het stuk bos en dan met name de laatste week, maar dat is dan ook spektakulair: hutten in de bomen, veel ME, politie op paarden, buldozers, rellen in de binnenstad van Utrecht en uiteindelijk, op 24 september 1982 het dramatisch hoogtepunt: het kort geding dat de 'Vrienden van Amelisweerd' aanspanden tegen het kappen van de bomen. Het geding zou eerst dienen om half tien 's ochtends,

maar omdat de landsadvokaat niet op tijd aanwezig kon zijn werd het uitgesteld tot het begin van de middag. Rond drie uur komt rechter Van Dijk tot de konklusie dat hij een uitspraak wil doen als de twee partijen tot een 'wapenstilstand' komen: de landsadvokaat wil eerst niet akkoord gaan maar even later toch, waarop de gemeente-advokaat onmiddellijk kan meedelen dat het niet meer hoeft: het bos ligt plat, na een bliksemaktie in minder dan de helft van de geplande tijd, en de rechterlijke macht staat voor joker . . . . Maar het boek vertelt meer: de oprichting in '71 van de Werkgroep Amelisweerd' op initiatief van de bouwkundestudent Jaap Pontier die voor zijn studie een willekeurig bestemmingsplan moest bestuderen en daarbij op de voorgenomen sloop van het bos uit zijn jeugd stuit. Rijkswaterstaat en gemeen-

te laten hem weten dat er niets meer aan de plannen te veranderen is. De Werkgroep schrijft een aantal 'konstruktieve' rapporten waarvoor ze van de ANWB (!) een prijs krijgen uitgereikt omdat " . . . die aktiegroep onmiskenbaar haar aktie op waardige en toch vruchtdragende wijze tegenover overheid en burgerij heeft gevoerd". Tien jaar later, in 1982 schrijft diezelfde ANWB, bolwerk van de auto-lobby (die godbetert nog steeds *wielrijders* bond heet), dat er maar eens haast gemaakt moet worden met de aanleg van die autosnelweg. En verder vertelt het boek over de wegebouwers, de persoonlijke ervaringen van een aantal direkt betrokkenen bij de akties, de politiek, de rol van de pers en geeft het een opsomming van de tientallen juridische akties die rond Amelisweerd werden gevoerd. 'Amelisweerd, de weg van de meeste

weerstand' geeft een aardig inzicht in de ontwikkelingen op het gebied van de ruimtelijke ordening in een periode waarin het aktievoeren, langzaam maar zeker, gemeengoed werd. 'Amelisweerd' heeft letterlijk alle stadia doorlopen: van verontruste burgers met keurige beleidsalternatieven, tot straatstenen door de ruit van een politiebureau en dienders met knuppels.

De bomen liggen plat, maar de weg is er nog niet. Het LAK (Landelijk Amelisweerd Komitee) schreef onlangs dat het, als het aan hen ligt, ook nooit zover zal komen . . . .

ROEL SANDVOORT

'Amelisweerd, de weg van de meeste weerstand' verscheen bij Uitgeverij Ordeman/Rotterdam in de Dossier-reeks/1983; prijs f 17,50. Te bestellen bij de uitgever: 1e Pijnackerstraat 86, Rotterdam.

Amelisweerd, september 1982

Foto: Eduard de Kam

WERKEN IS NIET LEUK

'Miljoenen werklozen in het 'Vrije Westen' wachten momenteel als hulpeloze kinderen op redding. Stuurloos drijven ze rond, vervreemd van hun eigen bestaan, losgeslagen van hun voorgeprogrammeerde normen en waarden. De materiële welvaart waaraan ze enige tijd hebben mogen ruiken, ontvalt hen stukje bij beetje. Met lege handen blijven ze achter, letterlijk en figuurlijk. Is hen namelijk niet van kindsbeen af voorgeschoteld dat juist die materiële welvaart de maatstaf bij uitstek is van de kulturele vooruitgang en de kwaliteit van hun bestaan? Is hen ook niet geleerd dat werken alleszalmakend is en dat er zonder werk geen toekomst is? Daarom is men zelfs bereid het meest irrationele 'alternatief' te aksepteren: oorlog. De Westerse arbeidsethiek leidt tot zelfvernietiging. Duidelijk zal zijn dat we niet te maken hebben met een economische crisis, maar veeleer met een diep kulturele crisis.'

Met deze woorden leidt *Stan van Houcke*, journalist bij Radio Stad Amsterdam, zijn boek 'Werken is niet leuk' in. In 'Werken is niet leuk' valt Van Houcke de arbeidsethiek aan, die kenmerkend is voor het kapitalistische systeem: als je niet werkt, dan hoor je er niet bij en dan mag je eigenlijk niet gelukkig zijn. Hij laat zien dat dat sprookje niet opgaat. Middels een aantal interviews met werklozen die bewust weigeren in loondienst te gaan werken maakt hij duidelijk dat algemeen geldende ethische norm over werk niet klopt.

Sociaal-demokratie

Veel van Van Houcke's kritiek richt zich op de sociaal-demokratie. De reden hiervoor is, zo zegt hij, dat 'de sociaal-demokraten het grote struikelblok voor ware vernieuwingen vormen, omdat zij zich als de voorvechters van de kansarmen afficheren, maar dat in de dagelijkse praktijk niet waarmaken.' Hij verwacht niet van partijen als het CDA en de VVD enig heil, maar vindt het niet nodig kritiek op hen te leveren, omdat 'dat bij voorbaat zinloos is.'

'Werken is niet leuk' is een interessant boek, maar het bevredigt mij niet volkomen. Als lezer blijf je met veel onzekerheden zitten, wat natuurlijk goed is omdat je dan over arbeidsethos na gaat denken. Dat is één van de bedoelingen van het boek. De manier waarop de stof aan de lezer wordt aangeboden, valt mij echter niet goed. Van Houcke heeft in zijn taalgebruik een demagogisch on-

deroontje: zo is het en niet anders. De thema's die hij aansnijdt zijn zeer zeker de moeite waard. Vooral de link die hij legt tussen de heersende arbeidsmoraal en oorlog en vrede is belangrijk genoeg om bij stil te staan. Dat moet dan ook zeker gebeuren. Als je je door het ietwat zeurderige toontje heen weet te werken, houd je een aantal handvaten over waar je wat mee kunt, waar je verder over kunt praten en die in politieke ideeën door, bijvoorbeeld, de PSP vertaald zouden kunnen worden. 'Werken is niet leuk' wil geen direkte

oplossingen aandragen, maar een herdefiniëring van onze problemen samenstellen. De vervreemding, en dan voornamelijk de vervreemding van de mens met zijn werk, is volgens Stan van Houcke de grondoorzaak van de problemen. Dat is zeker iets waar hij in mijn ogen volledig gelijk mee heeft.

GEERT DEKKER

'Werken is niet leuk' is uitgegeven bij uitgeverij Pamflet (Amsterdam) in de serie 'Tegengif', 200 pagina's.

WEIGER WERK

"Het is de plicht van revolutionairen, het kapitalisme zijn levenssappen te onthouden. Dáárom is de vakorganisatie kontra-revolutionair, omdat ze in plaats van ongehoorzame luiheid en sabotage het recht op arbeid propageert".

Dat schreef het anarchistische tijdschrift *Alarm* in 1922 op basis van het boek *'Recht op luiheid'*, dat Paul Lafargue rond 1860 schreef. De schrijver van het artikel in 'Alarm' betoogt, dat de kapitalisten en de vakorganisaties tezamen één vijand hebben: de luiheid: waar de kapitalisten en de bonzen steeds *de plicht en het recht op arbeid* verkondigen, moeten de revolutionairen *de plicht en het recht op luiheid* over propageren.

Wat de PSP-jongeren in hun brochure *Weiger werk, wat we nodig hebben moeten we nemen* verkondigen, is dus verre van nieuw; zij zijn dan ook de eer-

sten die dat toegeven. De jongerenorganisatie van de PSP heeft, tot voor een paar jaar, steeds op de lijn gezeten van de leus 'Jongeren willen werk'. De generatie die daar op volgde plaatste langzaam maar zeker daar steeds meer vraagtekens bij. Zij ontdekten de oude slagzin van Lafargue 'Recht op luiheid' en het, even oude, begrip van de werkweigering.

De heersende 'arbeidsmoraal' zelf stamt ook van lang geleden. Iedereen die iets van het christendom heeft meegekregen kent het citaat 'in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood verdienen'. Zeker de protestanten verklaarden de arbeid tot een heilige plicht. De moderne arbeidersbeweging trad met het 'recht op arbeid' in hun voetsporen, al moest volgens hen dat zweet worden vergoed met materiële en immateriële spijziging. Zelfs de anarchist Peter Kropotkin heeft het in zijn 'De verovering van het brood' uit 1892 over ". . . de arbeid, een genot". Natuurlijk voegde hij daaraan toe dat het socialisme ". . . elk weerzin-

wekkend en ongezond slavenwerk zal doen verdwijnen" en had Karl Marx het er over dat het afstompende werk moest worden vervangen door ". . . visen, jagen en de kritiek bedrijven", maar wat vind je daar vandaag de dag, in een tijd van verhoogde werkloosheid, nog van terug? Bijna een eeuw 'Dag van de Arbeid' heeft nog geen 'Dag van de Luiheid' opgeleverd. . . .

Maar terug naar de brochure 'Weiger werk': daarin worden een aantal vragen opgeworpen die het waard zijn te worden beantwoord. Zo eist de vrouwenbeweging een basisloon, met daaraan gekoppeld een herverdeling van arbeid, huishoudelijke en betaalde; en het recht op passende en zinvolle arbeid. De PSP-jongeren vinden in hun brochure dat het begrijpelijk is dat vrouwen, die altijd uitgesloten zijn geweest van de meeste arbeid buitenshuis, een graantje willen meepikken. De afschaffing van de arbeidsplicht moet, aldus de PSP-jongeren, niet omslaan in de onmogelijkheid om werk te verrichten dat je leuk vindt. Maar ". . . je kunt je afvragen of er werkelijk zoveel reden is om het recht op arbeid zo te benadrukken. De keuze voor (feministisch) aktievoeren lijkt heel wat revolutionairder. Zou het geen zinnig discussiepunt zijn voor de vrouwenbeweging om het niet mogen of kunnen werken te interpreteren als niet *hoeven* werken?", zo vragen de Jongeren zich af. Bij het nadenken over deze vraag niet gaan zeuren over hoe je dan in de huidige situatie aan een beetje behoorlijk inkomen komt, want daarvoor geven de Jongeren in hun brochure een paar 'tips voor parasieten', alhoewel die niet veel voorstellen: ze garanderen een uitkering voor ten hoogste een jaar zonder de rompslomp van werkbriefjes, sollicitatieplicht en strafkortingen.

vervolg op pagina 26

Foto: Paul Babeliowsky

In deze sombere tijden zijn in ieder geval de PSP-jongeren optimistisch. Immers, als het steeds duidelijker wordt dat het onmogelijk is aan werk te komen, zal het met die 'ingekankerde arbeidsmoraal' wel snel gedaan zijn. Alhoewel: die moraal heeft natuurlijk wel al twintig woelige eeuwen overleefd. . .

Tot slot. Op het postkantoor, waar ik bijna elke dag voor mijn *werk* kom, hangen, tussen de loodgrijze, stalen kas-

ten een paar vierkleuren panorama-foto's met veel goudgele stranden, blauwe golven en luchten en groene bossen achter gebruinde mensen. Is dat nu propaganda voor werkweigering of niet. . ?

ROEL SANDVOORT

De brochure *Weiger werk* is te bestellen door overmaking van f 4,60 op postgiro 3627817 t.n.v. PSP-jongeren/Amsterdam met vermelding van 'weiger werk'.

KUNST EN KOMMUNISME

De periode tussen de twee wereldoorlogen, de twintiger en dertiger jaren, zijn van een enorm belang geweest voor de ontwikkeling van de 'kunst'. In de schilderkunst, in de vormgeving, de architectuur, in de fotografie en de film, in het theater, bij de schrijvers en dichters: overal was er beweging, werden er nieuwe wegen ingeslagen, nieuwe ontdekkingen gedaan. Onderlinge kontakten, mogelijk gemaakt door de verbeteringen op technisch gebied, zorgden voor een internationale uitwisseling van ideeën, voor een voorheen ongekende mogelijkheid van verspreiding, navolging en stimulering door inspiratie over en weer. Bauhaus, De Stijl, de Nieuwe Zakelijkheid, Dada: het is slechts een greep uit het rijke arsenaal van stromingen die wereldberoemd werden.

Wat bij veel van die stromingen en ideeën centraal stond was de maatschappelijke relevantie, de bruikbaarheid van de 'kunst' in het leven van alle dag. De stoel van Rietveld is een goed voorbeeld: niet ontworpen als kunstwerk, maar om de mensen met een kleine beurs deel te laten hebben aan de vernieuwingen op het gebied van de vormgeving. Het doel was niet langer het enkele exemplaar, maar de mogelijkheid om dat ene ontwerp in duizend, of miljoen-voud te vermenigvuldigen.

De nieuwe technische mogelijkheden werden verkend en benut. In de architectuur deden nieuwe materialen als beton en glas hun intrede: de eerste wolkenkrabbers werden gebouwd. Vormgeving in dienst van nieuwe industriële produktiemiddelen: de massaproductie vooronderstelde een functionelere stijl en vorm, niet alleen voor produkten als huishoudelijke artikelen maar ook in de grafische vormgeving: de drukpersen produceerden de eerste

generatie van de massamedia: geïllustreerde tijdschriften, en daarnaast natuurlijk de reclame, gericht op een groot publiek.

Vaak, hoewel niet altijd, gaat vernieuwingsdrang hand-in-hand met dito politieke ideeën. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Sowjet-Unie, op de golven van de revolutie van 1917, van grote invloed was op de vernieuwingen op het gebied van de beeldende kunst in al haar geledingen. Kunstenaars met al te veel ambitie werden weliswaar in het vaderland van het kommunisme al snel monddood gemaakt, hoewel het nog tientallen jaren zou duren voor de 'kameraden' in het Westen dat inzagen of zelfs durfden toegeven (met name in ons eigen land had de CPN het er tot voor kort nog behoorlijk moeilijk mee). Maar de waarheid is dat een enorme vernieuwer op het gebied van de fotografie als Alexander Rodtschenko, om een voorbeeld te noemen, in '31 min of meer de beweging werd uitgetrapt. Hij probeert in '33 de hiel van de machthebbers te likken met zijn foto's van de aanleg van een kanaal tussen de Finse Golf en de Witte Zee (een serie waarin hij niets liet zien van de ontberingen die de werkers, gevangenen uit politieke verbanningskampen, moeten hebben geleden) en wordt pas een jaar na de beroemde anti-Stalin rede van Chroetschef in '56 weer boven water gehaald en geëerd met een overzichtstentoonstelling in het Huis van de Journalisten in Moskou. Rodtschenko zelf was toen, helaas, al een jaar dood en begraven . . . .

Als uiting van de vernieuwingen in de huidige CPN publiceert deze partij sinds haar zestigjarig bestaan in '79 een brochure over haar geschiedenis. Het achtste nummer is gewijd aan *'kunst en communistische beweging '20-'40'*. Anders dan de voorgaande uitgaven in deze serie 'Cahiers' is dit boekje samengesteld door een werkgroep van de auteurs die er aan meewerkten. Onder hen onder andere *Carry van Lakerveld* (de adjunct-direktrice van het Amsterdams Historisch Museum) met een interview met Harry van Kruiningen, schilder/grafikus, die onder andere voor de groep-Goulooze werkte tot in de oorlog: "Je vindt in mijn werk veel wat betrekking heeft op mijn denkwijze. Al die dingen deed je uit een soort rechtvaardigheidsgevoel tegen het grote onrecht wat er in deze wereld gebeurt.

Aan de ene kant grote armoede en aan de andere kant grote rijkdom".

In de inleiding tot dit Cahier verantwoordt de Werkgroep zich voor de keuze van de onderwerpen. Zo is de arbeidersfotografie bewust buiten beschouwing gebleven omdat verwezen kan worden naar het boek *De arbeidersfotografen*, dat vorig jaar als resultaat van samenwerking tussen de uitgeverijen Pegasus en Van Gennep verscheen. Een gedeelte van de teksten in dat boek is afkomstig van de filmhistorikus *Bert Hogenkamp*, van wiens hand dit Cahier een artikel over het gebruik van het medium film door de kommunistische beweging tussen de twee wereldoorlogen onder de titel 'Hier met de film'. Verder artikelen over het toneel als 'wapen in de klassenstrijd', over het Amsterdams kindertheater 'De Vrolijke Brigade' (1933-1938) en over Links Richten en Links Front.

Kritiek op de eigen geschiedenis gaat de CPN met deze brochure niet uit de weg. De invloed van de internationale kom-

munistische beweging op de CPN, met als uiterste konsekventie de verkettering van de sociaal-demokraten als 'sociaal-fascisten' - niet alleen politiek/ekonomisch, maar ook cultureel doorgevoerd - wordt onder ogen gezien. Tot het volgen van de Comintern in de volksfront-politiek na '35: het verdigen van het nationale kultuurgoed tegen het barbaarse fascisme, tot en met de deelname aan de nationale Vondelherdenking in '37.

De brochure is een aardige bijdrage aan de stroom van uitgaven die de laatste jaren in ons land over die periode is losgekomen. En biedt bovendien een aantal aanzetten voor verder onderzoek.

ROEL SANDVOORT

'Kunst en communistische beweging '20-'40'; uitgave van het wetenschappelijk bureau van de CPN (IPSO) in de serie Cahiers over de geschiedenis van de CPN als nummer 8; prijs f 19,50 (176 pagina's). Te koop in de boekhandel of te bestellen bij: IPSO, Nieuwe Leijestraat 169, Amsterdam, tel.: 020 - 251920.

VROUWEN IN WAPENROK

"Klaarblijkelijk heeft de participatie van vrouwen in het leger niet geleid tot een verandering van traditionele en heel fundamenteel seksistische ideologieën. Integendeel, de arbeidsdeling tussen de seksen is er in het leger, meer nog dan in de burgermaatschappij, eerder door verscherpt".

Aldus *Nira Yuval-Davis* in "In Wapenrok, Vrouwen in militaire dienst". Dit boekje is de Nederlandse vertaling van het Amerikaanse "*Loaded Questions*" en bevat een aantal artikelen over o.a. militarisme en patriërchaat, de NAVO, rolpatronen in het leger. Hoewel het met name op de Verenigde Staten gericht is, geeft het veel informatie over de problematiek. De schrijfsters bestrijden alleen het idee dat deelname van vrouwen aan het leger een feministische overwinning is. Ze bestrijden dit op een aantal gronden. Een gedeelte van de kritiek richt zich op de opbouw en functie van het leger zelf, dat er alleen toe dient de staat in stand te houden. *Cynthia Enloe* merkt hierover op dat het leger niet alleen uit mannen bestaat, maar dat ook de waarden en normen die het dient te symboliseren maskulien zijn. Ze gaat vooral in op de NAVO als sociaal-ekonomisch-ideologisch machtsorgaan en noemt de overheersing van de NAVO over haar lidstaten met name een ideologische. Middels een schematische functie-indeling van de civiele en militaire structuur van de NAVO verklaart ze de overheersende rol van de VS. Juist vrouwen zouden volgens haar deze arbeidsdeling moeten kennen en zij moeten weten dat een dergelijke verdeling op zogenaamde

funktionele gronden een ondergeschikte positie kan rechtvaardigen.

Veel bewijzen worden voorts geleverd om aan te tonen dat binnen het leger geen gelijke rechten voor vrouwen en mannen bestaat. Het merendeel van de functies die vrouwen vervullen is van administratieve aard en vrouwen worden vaak uitgesloten van banen die promotiekansen bieden. Illustratief hierbij is ook dat in het Amerikaanse leger verkrachting twee maal zo vaak voorkomt als in de burgermaatschappij. Hoewel af en toe gezegd wordt dat vrouwen zich moeten inzetten voor de vredesstrijd en er een artikelje aan "Het vreedzame geslacht" is gewijd, wordt over bewegingen als *Vrouwen voor Vrede* en *Vrouwen tegen Kernwapens* niets gezegd.

Daarnaast spelen twee dingen voortdurend door elkaar: Vrouwen moeten niet in het leger gaan, daar het leger in z'n geheel verwerpelijk is en vrouwen, die er wél ingaan, worden toch achtergesteld bij mannen.

Met dat laatste argument moeten we oppassen. Het kan dienen om aan te geven hoe ondemokratisch het leger is en dat het verlakkerij is om op emancipatorische gronden vrouwen voor het leger te werven. Maar als reden om niet in het leger te gaan is het twijfelachtig. Er zijn ook instellingen waar we juist ingaan om te zorgen dat we gelijke functies als mannen krijgen waardoor we invloed kunnen uitoefenen. De verhouding tussen deze twee zaken blijft wat in de lucht hangen.

Voor zover de discussie in Nederland de afgelopen jaren gevoerd is, gebeurde dit ook. Zowel binnen de vrouwenbeweging als binnen politieke partijen is deze overigens slechts incidenteel gevoerd. Een veel gehoorde uitspraak komt van *Marijke Wütrich* (PvdA) en

Paula Wassen (ex-voorzitster Emancipatie Raad). Zij vinden de openstelling van het leger voor vrouwen zeker een kwestie van "vrouwenemancipatie". Nadat vrouwen erin zitten moeten ze werken aan "mensenemancipatie" en er weer uitgaan.

Persoonlijk kan ik me toch het beste vinden in het standpunt, ingenomen door het laatste PSP-kongres: "Ook de nu en dan opklinkende stemmen om vrouwen dienstplichtig te maken (...) zijn niet aan de PSP besteed. Immers, de opvatting dat een leger dat voor een groot deel uit vrouwen bestaat, minder autoritair en onderdrukkend zou zijn als een leger dat geheel uit mannen bestaat, gaat voorbij aan aard, doelstellingen en structuur van het militaire apparaat."

CORA MULDER

'In Wapenrok, vrouwen in militaire dienst' is te verkrijgen door overmaking van f 12,50 op postgiro 3234522 t.n.v. Transnational Institute, Paulus Potterstraat 20, Amsterdam met vermelding van 'In Wapenrok'

Foto: Eduard de Kam

KLEIN LINKS VERZET

Als eerste produkt van de nieuwe linkse uitgeverij "Syndikaat" is onlangs een boek gepubliceerd over de geschiedenis van het Marx-Lenin-Luxemburg Front (M.L.L.-Front) tijdens de Tweede Wereldoorlog. De schrijver, Wim Bot, behandelt hierin de kleine revolutionair-socialistische verzetsgroep rond Henk Sneevliet, de bekende Nederlandse revolutionair en voorzitter van de radikale vakorganisatie, het Nationaal Arbeids Secretariaat (NAS).

Daarnaast was Sneevliet de leidende figuur in de Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij (RSAP), een links-socialistische partij met politieke opvattingen die niet ver aflagen van het trotskisme. De RSAP begaf zich in mei 1940 als eerste politieke partij in het verzet en zette haar activiteit voort in het MLL-Front.

Behalve voor dit feit, is het MLL-Front vooral interessant door zijn bijzondere stellingname binnen het verzet. De groep wilde namelijk in de strijd tegen het fascisme en de Duitse bezetter niet de zijde van de democratische geallieerden kiezen, maar bepleitte een "derde front", dat van de internationale solidariteit en strijd van de arbeidersklasse. De Wereldoorlog was volgens hen een rechtstreeks gevolg van de machtsstrijd tussen de beide imperialistische kampen: het westers kapitalisme en het fascistische kamp. Een principiële verschil tussen beide 'kwaden' was er niet. Ook

de stalinistische heerschappij in de Sowjet-Unie werd fel bestreden, maar over de vraag of men de verdediging van dit systeem tegen de Duitse aanvallers toch moest steunen, waren de meningen heftig verdeeld.

Aanvankelijk werd het standpunt van het "derde front" nog gedeeld door de groep rond het verzetsblad "De Vonk", waarbij ook bekende pacifisten en antimilitaristen betrokken waren. In het begin waren er nauwe kontakten tussen beide groepen. Toen "de Vonk" echter de noodzaak van een militaire zege van de geallieerden als eerste voorwaarde voor de bevrijding van het volk ging erkennen, was dat een belangrijke oorzaak voor de breuk met het MLL-Front.

Aan het werk van het MLL-Front, dat voor het grootste deel bestond uit het verspreiden van een aantal illegale bladen en manifesten (o.a. rond de Februaristaking), kwam in februari en maart 1942 het tragisch einde. Bijna de hele leiding van de groep, waaronder Henk Sneevliet, werd door de Duitsers opgepakt en vervolgens ter dood gebracht. Hiermee kwam niet alleen een einde aan het leven van deze moedige en principiële socialisten, maar ook aan het bestaan van de "Sneevlietbeweging" als speciale stroming in de Nederlandse arbeidersbeweging, die met organisaties als NAS en RSAP over een redelijke aanhang had beschikt.

In het boek van Wim Bot worden de politieke ideeën van het MLL-Front en enkele uitgesproken trotskistische groepjes in de oorlogsjaren nauwgezet behandeld. Zijn eigen politieke voorkeur gaat uit naar de standpunten van de Vierde Internationale en de globale strategie van de groepen die hij bespreekt wordt door hem dan ook - met

enkele kritische kanttekeningen - onderschreven.

Hun opvattingen, met de diverse varianten die daarin mogelijk zijn, worden echter zo uitputtend en saai samengevat, dat je wel veel uithoudingsvermogen moet hebben om het boek in zijn geheel door te werken. De persoonlijke documenten die als bijlage zijn opgenomen, o.a. de redevoeringen van Sneevliet tijdens zijn proces en de afscheidsbrief van Willem Dolleman bij zijn (tijdelijk) uittreden uit de groep, vond ik nog het boeiendst. Ten slotte laten ook

de stijl en de technische uitvoering van zijn boek helaas te wensen over.

Maar wie bijzonder geïnteresseerd is in de geschiedenis van het trotskisme en aanverwante groeperingen in Nederland moet zich door dit alles vooral niet laten weerhouden het te lezen.

JACK HOFMAN

Wim Bot, Tegen fascisme, kapitalisme en oorlog: het Marx-Lenin-Luxemburg-Front, juli 1940 - april 1942. Amsterdam, uitgeverij Syndikaat, 1983. Verkrijgbaar in de boekhandel voor f 24,75.

KORTING VOOR BEVRIJDING-LEZERS (M/V)

Het boek *Tegen Fascisme, Kapitalisme en Oorlog* van Wim Bot is in de boekhandel verkrijgbaar voor f 24,75. Voor lezers en lezeressen van BEVRIJDING geldt een speciale prijs. Stuur onderstaande bon op naar de uitgever (Syndikaat, Postbus 1997, 1000 BZ Amsterdam) en maak tegelijkertijd f 22,- over op postgiro 5221339 t.n.v. Uitgeverij Syndikaat/Amsterdam met vermelding van aktienummer 950-002 dan krijgt U het boek zonder verdere kosten thuis gezonden.

Deze aanbieding loopt tot 1 oktober 1983.

BON

Wim Bot; *Tegen Fascisme, Kapitalisme en Oorlog*, het Marx-Lenin-Luxemburg Front juli 1940 - april 1942

Winkelprijs f 24,75

Ik stuur deze BON naar: Uitgeverij Syndikaat, Postbus 1997, 1000 BZ Amsterdam en maak f 22,- over op postgiro 5221339 met vermelding van Aktienummer 950-002 en krijg het boek zonder verdere kosten toegezonden.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....Woonplaats: .....

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL

Klein Linkse samenwerking

In BEVRIJDING nummer 7/8 startte Bob van Schijndel de discussie over Klein Linkse samenwerking. Daarna volgden bijdragen van Sietske van Putten en Henk Zandvliet (in nummer 9), Andrée van Es/Herbert Goedings en Peter Lankhorst (nummer 10) en vlak voor het PSP-kongres in Steenwijk kwamen nog Ron Leijser en Gijs Schreuders aan het woord.

Nu, na het tumult rond het Steenwijkse strategie-kongres, is het de beurt aan Erik Meijer, lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland voor de PSP.

Voorlopig zijn de koppen geteld. Elf jaar na de uitstoting van haar revolutionaire linkervleugel - die zich sinds kort *Socialistische Arbeiders Partij* noemt - lijkt nu ook de PSP een revolutionaire koers in te slaan. Ons partijkongres vindt in meerderheid dat de PSP niet moet opgaan in een bruggenbouwende massapartij tussen de linkse revolutionairen en de gematigde sociaal-demokraten in, maar zich juist nadrukkelijk moet profileren ter linkerzijde van CPN en PPR. Die twee partijen krijgen nog wel een kans om aan te tonen dat ze thans in de PSP levende meerheidsstandpunten volledig overnemen en op grondslag daarvan willen fuseren tot

een onvervalste feministisch-ekologisch-pacifistisch-socialistische partij. En als ze dat niet willen, blijven we - gezien onze moeite om de kiesdeler te halen - bereid om met deze linkse sociaal-demokraten samen te werken op gezamenlijke kandidatenlijsten voor onbelangrijke organen als gemeenteraden, provinciale staten en Europees Parlement. Maar we zullen zelf verder geen initiatieven nemen voor compromissen die leiden tot een eenheid ter linkerzijde van de PvdA. Voortaan moet de PSP concurreren met SAP, SP en HOC bij haar aanspraken op het alleenvertoningsrecht van het ware revolutionaire socialisme. Hopelijk valt met die groepen ooit nog eens een eenheid te bereiken die nu met CPN en PPR niet meer daadwerkelijk wordt nagestreefd. Hoewel mijn keuze op het jongste kongres een andere was, heb ik op zich met die ontwikkeling niet zo veel moeite. Het doet er immers niet zo erg toe of de PSP opgaat in een kleine revolutionaire voorhoede (zoals mijns inziens uit 'visie 3' voortvloeit) of in een links-socialistische massapartij (die in het verleden zou liggen van de aanname van 'visie 2'). Ik ben altijd van mening geweest dat die beide stromingen naast elkaar en naast de PvdA bestaansrecht hebben. Wel vrees ik dat de PSP zich door haar pacifisme en door haar gebrek aan arbeidersaanhang in het revolutionaire milieu niet goed zal kunnen handhaven, en dan zal worden opgedeeld tussen de Leninistische revolutionairen, een uit de CPN en PPR te vormen brede links-socialistische formatie

en een anarchistische protestclub zonder duidelijk perspectief op echte maatschappelijke verandering.

Veel erger vind ik het dat Fred van der Spek op het kongres al diegenen die zijn voorkeur niet delen maar meteen verwees naar de linkervleugel van de PvdA, waar ze zijns inziens ook nuttig werk zouden kunnen doen. Horen de aanhangers van 'visie 2' (en dus ook die van CPN en PPR) daar nu echt wel thuis? Wil Fred samen met Joop den Uyl de linkerzijde opdelen naar het model van 1977: een zetel voor hemzelf en vrijwel de hele rest voor de andere grote leider? Is het hem nooit opgevallen dat echte linkervleugels in een verdeelde sociaal-demokratische partij (bijvoorbeeld Labour) alleen maar verlamming en ontwrichting oproepen en - als ze konsekwent volhouden - er vroeg of laat uitgezet worden (zoals in Nederland het SDC en in Engeland de Militant Tendency)? Juist dit besef dat linkse socialisten zich niet duurzaam binnen de sociaal-demokratie kunnen handhaven bracht omstreeks 1960 velen - waaronder ik - tot de keuze voor de PSP. Een partij waarvan ik hoopte dat zij zou uitgroeien tot een machtsfactor van belang, die de PvdA uit belangrijke sectoren van de arbeidersbeweging zou kunnen verdringen.

Ik denk nog steeds dat er tussen Fred van der Spek en Joop den Uyl plaats is voor een sterke partij met zo'n 10 à 15 procent van de stemmen, een eigen dagblad en behoorlijke invloed binnen de vakbeweging en de gemeentebesturen, naar voorbeeld van de Deense SF.

Ook gezien vanuit het revolutionaire standpunt, dat thans binnen de PSP de meerderheid heeft, zou het erg onverstandig zijn om die brede beweging in de armen van de PvdA te drijven. Onafhankelijk is die brede links-socialistische stroming een veel grotere steun voor uiterst links, dan wanneer zij wordt gedwongen onder de discipline van een sociaal-demokratische leiding. De malaise van links in Nederland is nu juist dat - anders dan in Italië, Frankrijk, Finland, IJsland en Denemarken - een massapartij ter linkerzijde van de sociaal-demokratie nog steeds ontbreekt. Zo'n partij is nodig om tezamen met de PvdA een parlementaire meerderheid en een regeringskoalitie te kunnen vormen, en het regeringsbeleid los te maken van de door het kapitalisme opgelegde beperkingen.

Jarenlang heeft de toenmalige CPN-leider Paul de Groot het als zijn hoofdtaak gezien om het ontstaan van zo'n "revisionistische" massapartij tussen hem en de PvdA te voorkomen. Dat was zijn voornaamste reden om de PSP - die hij terecht zag als de aanzet tot zo'n partij - fel te bestrijden. Ik hoop dat een nu duidelijk door Fred van der Spek beheerste PSP zich niet op dezelfde wijze zal gaan verzetten tegen het ontstaan van zo'n partij die aanpakt wat de PSP moet laten liggen.

ERIK MEIJER

Woonlasten

In de Volkskrant van 27 mei stond een prent van Opland met als motto "Gezocht: Ruud Lubbers' en een onderschrift met een persoonsbeschrijving en verder 'Is gewapend met een zeer botte bijl; is zeer gevaarlijk en heeft het voornemen om met zijn bende op massale wijze zieken, kreupelen en ouden van dagen vijf miljard gulden af te pakken'. Opland had best nog even door kunnen gaan met zijn opsomming: 'Ruud Lubbers is ook bezig, samen met zijn kabinet en gesteund door de regeringspartijen, met het tot de grond toe afbreken van het volkshuisvestingsbeleid, dat sinds 1901 in Nederland gevoerd wordt ter bescherming van de zwakkeren in de samenleving.'

De begroting van Volkshuisvesting en het regeerakkoord getuigen van een ijzeren konsekwentie in de uitwerking van de doelstelling tot de terugdringing van de woningwet-sektor en de stimulering van het eigen woningbezit. Om dat doel te bereiken wordt de normhuur verhoogd, wordt een huurverhoging van vijf procent voorgesteld, wordt de aanvangshuur van een nieuwbouwwoning met 0,25 procent verhoogd, wordt geknepen op woningverbetering en worden de woningwet-woningen uitverkocht. In een tijd waarin de woonlasten voor veel huurders al niet meer te dragen zijn worden de huren sterk - en gezien de ontwikkelingen in de bouw, volkomen overbodig - verhoogd.

En daar bovenop is nog eens de voorjaarsnota gekomen met grote verslechteringen in het systeem van de individuele huursubsidie en met een drastische vermindering van het aantal woningwet-woningen in 1984 tot 20.000. Bij de huidige regering en bij de meerderheid in het parlement is er geen schijn van begrip voor het geweldige woonlastenprobleem waar veel huurders mee gekonfronteerd worden. Men

laat het gewoonweg achterwege een samenhangend woonlastenbeleid te voeren, laat staan een beleid, gericht op een betere verdeling van de woonlasten. Door het *Woonlasten Overleg Nederland* (kortweg: WON) werd de week van 24 tot 28 mei uitgeroepen tot *woonlastenweek*. In diverse steden - zoals Vlissingen, Roermond, Landgraaf, Brunssum, Maastricht, Rotterdam, Amsterdam en Utrecht - werden manifestaties gehouden en dezer dagen worden er nog manifestaties in Oost-Groningen, Alkmaar en Velsen georganiseerd.

De woonlastenweek startte met het bijeenroepen van het *Buiten Parlement* op 24 mei op een koud en regenachtig Binnenhof in Den Haag. Het Buiten Parlement, bestaande uit hondervijftig huurders uit het hele land, koos uit haar midden een twaalf leden tellende buitenparlementaire commissie. Deze commissie heeft twee taken. In de eerste plaats het maken van een rapportage aan de hand van reeds bestaande woonlastenrapporten (uit bijvoorbeeld Rotterdam, Alkmaar, Lelystad en Amstelveen), recent cijfermateriaal en versla-

gen van hoorzittingen en manifestaties. En in de tweede plaats het op papier zetten van de eerste aanzetten tot een oplossing van de problemen binnen het kader van de eisen van het WON. De commissie is gesplitst in twee werkgroepen: over woonlasten problemen en over het volkshuisvestingsbeleid. Eind september zal de rapportage afgerond zijn, met het oog op de landelijke manifestatie van 1 oktober, vlak voor de behandeling van de nieuwe begroting voor Volkshuisvesting in oktober of november in de Tweede Kamer.

De PSP heeft, als enige die avond, haar instemming met de instelling van het Buiten Parlement betuigd. Inmiddels hebben ook anderen dit goede voorbeeld gevolgd.

TRUUS ROOZENDAAL

De eisen van het WON staan vermeld in de Informatie-map 'Woonlasten omlaag' en is te bestellen bij: WON-sekretariaat, Oude Gracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel.: 072 - 117137. Kontaktadres: NVH, Postbus 1157, 7801 BD Emmen, tel.: 05910 - 26363.

STRATEGIEKONGRES

Je zult, na een aantal jaren in 'exil', net weer lid van de PSP geworden zijn (omdat je je zo prima kon vinden in de besluiten van de laatste twee kongressen) en je treft dan in het eerste het beste nummer van 'Bevrijding' (nummer 12) in de eerste zin van het eerste artikel je naam aan met de vermelding dat je bedankte als lid van de partij in '68. Na die melding beschrijft *Chris Huinder* in zijn kommentaar op pagina 2 vervolgens het wel en wee van het jongste kongres. Ra, ra, wat heeft het één met het ander te maken??

Laat ik eens een poging doen, want sommige dingen in de PSP hebben een langere historie dan men zich wel eens bewust is. In allerlei vormen en op allerlei manieren is er - vrijwel vanaf het ontstaan van de partij - een discussie geweest over de vraag of we binnen het huidige systeem en binnen het kader van de parlementaire democratie streefden naar reële machtsvorming, of niet. 'Ja' werd - op verschillende manieren en met steeds wisselende partners - altijd beantwoord met een streven naar samenwerking met andere groepen en partijen. Het voor mij meest opvallende kenmerk van al die pogingen is geweest dat de *samenwerkers* bereid waren een aanzienlijke mate van water in de wijn te doen, waar het ging om principiële uitgangspunten van de partij. Binnen dat verhaal heb ik ook boter op mijn hoofd, want een tijdje lang hoorde ik bij de groep die actief was voor het PAK (*Progressief Akkoord, op plaatselijk niveau tussen PvdA en klein links eind '60/begin '79; red.*). Dat PAK-idee stierf trouwens een vrij snelle dood. Al gauw was mij duidelijk wat er in werkelijkheid gebeurde: het 'eigen' verhaal verdween geheel onder de tafel en wat overbleef was de grauwe, progressieve prak, die de PvdA al jaren serveert. Als dat het resultaat van de 'samenwerking' was of is kun je net zo goed gelijk oversteken.

Dat element is er altijd in 'samenwerkingsverhalen', tenminste zolang er niet zó intensief en diepgaand over visies en uitgangspunten wordt overlegd dat het resultaat óók een herkenbaar PSP-verhaal is. Zolang dat er niet inzit, doe je er als partij goed aan op deelgebieden, parlementair en buiten-parlementair, samenwerking te zoeken met behoud van eigen zelfstandigheid, eigen herkenbaarheid. Ik heb voor mezelf de 'overwinning van visie 3' als zodanig ervaren, en me op grond daarvan weer als lid aangemeld.

Henk Branderhorst

SP EN GASTARBEID (1)

Het artikel *Weer in de fout* van Bonne Wisman (Bevrijding nummer 10) is me uit het hart gegrepen. Maar ik mis toch een stel kritische kanttekeningen. In de inleiding van de betreffende SP-brochure wordt

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

heel gemakkelijk heen gewandeld over de positie van twee groepen: de vluchtelingen en de EG-onderdanen. Het is op het moment afgrijselijk moeilijk om als vluchteling erkend te worden, behalve als je Vietnamees of Pool bent. Veel EG-onderdanen, die werkloos zijn, verkeren in grote onzekerheid en vrezende uitwijzing. Verder is het opvallend dat een socialistische, of liever, een zich socialistisch noemende, partij niet een fatsoenlijke analyse kan maken van de situatie in de landen van de gastarbeiders zelf, met name in Marokko en Turkije.

De SP geeft een indrukwekkende lijst van geraadpleegde literatuur. Wel bijna zeventig stuks. Als je die lijst goed bestudeert kom je tot de ontstellende ontdekking dat er niét een boek of artikel op staat van een echte belangenbehartigingsorganisatie, laat staan dat één werk ook maar door een buitenlander geschreven is. Geciteerde personen zijn trouwens notabene, om in SP-terminen te spreken, 'handlangers van het kapitaal', chefs van 'Verkade' e.d.

Tot slot nog dit: de SP heeft niet alleen die brochure geschreven, maar prijst hem ook nog aan. De artikeltjes waarin dat gebeurt zijn helemaal tendentius, omdat ze, onder andere door het feit dat ze kort zijn, ongenueanceerd zijn. Ik roep alle PSP-ers op wanneer ze dergelijke artikeltjes tegenkomen, niet alleen de betreffende krant, maar ook de SP met verontwaardigde brieven te bestoken.

Louise van den Bossche

SP EN GASTARBEID (2)

In Bevrijding nummer 11 pleit Erik Meijer (in reactie op het artikel van Bonne Wisman over de SP-brochure in Bevr. nr. 10) voor een meer positieve benadering vanuit de PSP van de inhoud van die brochure over ethnische minderheden.

Erik Meijer noemt als oorzaak van fascisme en racisme met name het bestaan van niet-aangepaste ethnische minderheden. In deze rede-nering zijn dus minderheden zelf de oorzaak en medeschuldig aan hun onderdrukking. Hij schetst dit aan de hand van zijn opvatting over de ontwikkeling 'in Joodse kring' over de gedachte van assimilatie of vertrekken. "Doordat dit proces te traag verliep kreeg Hitler de kans

... " Eigen schuld dus! Hadden ze maar vlugger moeten aanpassen of oprotten. Afgezien van de historisch nog al simplistische en onjuiste verwijzing naar 'joodse kringen', lijken me de consequenties uit Eriks betoog nogal gruwelijk. Hadden andere vervolgd, zoals zigeuners, homoseksuelen, sociaal-demokraten, vakbondsleden, kommunisten, anti-militaristen, zich ook maar moeten aanpassen? En aanpassen waaraan, hadden ze nationaal-socialist moeten worden? Ten tweede moeten volgens Erik ethnische minderheden zich aanpassen of weggaan. Ook in deze tijd geldt: aanpassen waaraan? Moeten ze RK-lid van het CDA worden, liefhebber van carnaval, bij Staphorst christelijk-gereformeerd, in Friesland medestrijder in de Friese taal- en kultuurbeweging, in Beerte horizontaal kommunist? Of moeten ze zich aanpassen aan het algemeen gemiddelde, dat niet bestaat, van Nederlandse man- of vrouw-zijn, samen gezellig voor de TROS-buis, alle gedrag en vooroordelen vertonend, waar we vanuit de PSP-standpunten nog wel eens onze bemerkingen op hebben?

In zijn bijdrage pleit Erik voor een soort terugkeer naar de meer eenvoudige zwart-wit analyse over de tegenstelling tussen 'kapitaal en arbeid' om meer aan te slaan bij de bevolking, die in meerderheid al die moeilijke discussies en standpunten over emancipatie, feminisme e.d. niet kan volgen, of daarin niet geïnteresseerd is. Afgezien van Eriks verwijzing naar de standpunten van 'de socialistische arbeidersbeweging', waar eerder kan worden gesproken van arbeiders die op diverse wijze georganiseerd zijn, met diverse doelstellingen en de daarbij behorende middelen, lijkt me een reductie van PSP-standpunten tot deze een ramp voor een links revolutionair denkende partij.

Jan Knottnerus

VROUWENVAKBOND

In het artikel *Recht op arbeid* van de hand van Anne-Marie Bloemhoff (Bevrijding 11) keert zij zich tegen de door sommigen nagestreefde afschaffing van de sollicitatieplicht. De sollicitatieplicht werd ingevoerd in tijden dat er voldoende betaalde banen waren. Nu, in tijden dat meer dan zeventig mensen solliciteren op een baan is verplichte sollicitatie achterhaald en zinloos. Bovendien houdt het mensen af van het idee om hun vele 'vrije tijd' op een andere, leuke en zinvolle manier te besteden. Anne-Marie Bloemhoff stelt in haar artikel dat door de afschaffing van de sollicitatieplicht de verantwoordelijkheid niet meer bij de overheid, maar bij de individuele werklozen gelegd wordt. Die uitspraak begrijp ik niet. Volgens mij draait zij de zaken om of verwacht zij een aantal ontwikkelingen die juist uit elkaar gehouden moeten worden. De eis vóór afschaffing moet gezien worden in het licht van

het perspectief van werklozen zelf. Deze eis moet niet verward worden met het 'vrijwilligersbeleid' van de overheid, waarmee gestreefd wordt naar verruiming van de mogelijkheden om, met behoud van uitkering, vrijwilligerswerk (lees: onbetaald werk) te doen. In dit geval hebben we het niet over vrijwilligerswerk, of over door werklozen zelf bedachte initiatieven, maar over werkverschaffing. Afschaffing van de sollicitatieplicht voor alleen deze groep 'vrijwillig(st)ers' schept ongelijkheid tussen werklozen en werkloze vrijwillig(st)ers.

Wat ik ook verwarrend vind in het artikel van Anne-Marie is dat zij stelt dat afschaffing van de plicht geen enkel perspectief biedt op meer banen voor de groep vrouwen die (thuis) het onbetaalde werk verricht. Maar biedt handhaving van de sollicitatieplicht dan wel perspectief op meer banen? Daarbij heeft deze groep vrouwen niets te maken met die plicht, omdat ze vaak niet eens ingeschreven staat bij het arbeidsburo. Dat de herverdeling van al het werk (zowel betaald, als onbetaald; zowel binnens- als buitenshuis) pas een oplossing biedt voor zowel deze groep vrouwen als de vele ingeschreven werklozen, ben ik roerend met haar eens. Het lost alleen nú niets op. Nú moeten we oppassen voor de kloof die dreigt te ontstaan tussen de aktieven en de niet-aktieven (hoezo niet-aktief?).

Er moet een beleid ontwikkeld worden waarin ruimte bestaat voor werklozen om op dit moment initiatieven te ontplooiën en waarin tegelijkertijd gestreden wordt voor het recht op een 25-urige betaalde werkweek voor iedereen. Afschaffing van de sollicitatieplicht is een eerste aanzet.

Lenneke Overmaat

PSP UITGAVEN

DE RODE DRAAD

Nummer 8 van het blad van de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk van de PSP, De Rode Draad, is zomers van omvang (20 pagina's) en opent met een interessant artikel voor *vakantiegangers* naar Frankrijk en Italië: Erik Meijer schrijft over de socialistische gemeentepolitiek in deze landen. Verder: een informatief artikel over de (on)mogelijkheden voor het heffen van gemeentetarieven naar draagkracht; het regeringsbeleid op het gebied van emancipatie; de splitsing van de provincie Zuid-Holland; gemeentelijk personeelsbeleid en een overzicht van de linkse samenwerking bij de raadsverkiezingen van '78 en '82. De Rode Draad nummer 8 is te bestellen door overmaking van f 2,- op postgiro 2775244 t.n.v. Wetenschappelijk Buro PSP/Amsterdam met vermelding van 'De Rode Draad nummer 8'. Een jaarabonnement (10 nummers) kost f 20,- voor PSP leden (f 25,- voor niet-leden). Het betreffende bedrag overmaken met vermelding van 'abonnement DRD'.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

GEZOCHT: BEVRIJDING 1957 - 1973

Het Dokumentatiecentrum Nederlandse

Politieke Partijen in Groningen (een afdeling van de Rijksuniversiteit in die plaats) is op zoek naar jaargangen van het partijblad van de PSP in de jaren van 1957 tot 1973.

Een aantal van de nummers van die jaargangen van 'Bevrijding' (1957-1966) en 'Radikaal' (1967-1977) zijn in hun bezit, maar ze missen nog een behoorlijk aantal nummers. Het dokumentatiecentrum is een dienstverlenende instantie met als één van de doelstellingen een zo volledig mogelijke verzameling aan te leggen van partijbladen, brochures, verkiezingsmateriaal e.d. om het te ontsluiten voor het geïnteresseerde publiek.

Het voert te ver op deze plaats de nummers te noemen die het Dokumentatiecentrum nog zoekt. Daarom een oproep aan diegenen die nog oudere jaargangen, compleet of incompleet, in hun bezit hebben dit door te geven aan: Redactie Bevrijding, Roel Sandvoort, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam (tel. 020 - 26 73 74).

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

De illustratie op de voorkant van Socia-

listisch Perspektief nummer 18 laat een strijd bare Marx zien die, met een opgeheven vuist, tegen een leger arbeiders roept *Verenigt U!* Het betreffende nummer verscheen vlak voor het PSP-kongres in Steenwijk, dat dit Parool niet heeft overgenomen. De voorpagina slaat op de in dit nummer afgedrukte weergave van een klein-linkse discussie met leden van CPN, PPR en PSP. In *Klein links rond de tafel* komen zaken aan de orde als vredespolitiek, sociaal-ekonomische problemen en de vrouwenstrijd. Ook de strategie komt hier en daar om de hoek kijken.

In dit nummer verder: de ekonomische politiek van de Franse socialistische regering en een tweetal beschouwingen, over de Bondsdagverkiezingen in West-Duitsland en over nog kleiner links, het 7e kongres van het IKB.

Het nummer is verkrijgbaar door overmaking van f 5,80 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP in Amsterdam met vermelding van 'SP nummer 18'. Een abonnement kost f 15,- per jaar (4 nummers) en kan worden besteld door overmaking van dat bedrag met de vermelding 'Nieuw jaarabonnement SP'.

RAMPSPOED

"Door vaste samenwerking met niet-socialistische partijen zouden we onze identiteit als revolutionaire partij te grabbel gooien. Bij een gemeenschappelijke lijst voor de Europese verkiezingen zal ik niet op die lijst stemmen en niet als spreker optreden." Aan het woord is Fred van der Spek, die voor het PSP-jongeren blad *Rampspoed* geïnterviewd werd over het belang van het feminisme, de verhouding tussen de PSP en de sociale bewegingen, de samenwerking met andere partijen en de Europese verkiezingen. *Rampspoed* nr. 5 is namelijk voor het grootste deel gewijd aan het komende strategiekongres van de PSP. In het nummer ervoor stond een lang interview met Fred over anti-militarisme, pacifisme en geweldsgebruik bij acties.

Elk van de nummers kost f 0,75 en kan besteld worden door overmaking van f 1,85 op gironummer 3627817 t.n.v. Stichting Jongerenwerk PSP te Amsterdam, onder vermelding van nr. 4 en/of nr. 5. Ook is het mogelijk een abonnement te nemen à f 10,00 per jaar. *Rampspoed* verschijnt maandelijks.

Partijbestuur

Tijdens het PSP-kongres in Steenwijk, op 11 en 12 juni, trad het Partijbestuur af. Bram van der Lek, de algemeen voorzitter, sprak toen de volgende verklaring uit:

"Het Partijbestuur heeft zich bera- den over het resultaat van het kongres tot nu toe. Aan de orde was de strategie voor de komende jaren. Daarbij lag een visie van het bestuur voor, waar alle leden van het bestuur, zij het met verschillende invalshoeken en nuances, zich in konden vinden. Daar tegenover stond 'visie 3'. Het bestuur heeft van het begin af gesteld geen halszaak te willen maken van de vraag of nu de bestuurs-visie of 'visie 3' als uitgangspunt zou worden gekozen. Wat nu echter gebeurt is dat de hele bestuursvisie ondubbelzinnig is afgewezen op alle punten, en dat ook in de aangenomen visie geen enkele nuancering is gebracht, ook niet op

die punten waar het partijbestuur uitdrukkelijk had aangegeven dit essentieel te achten. Het bestuur kan dit niet anders interpreteren dan als een volstrekte afwijzing van de opvattingen van het bestuur, zowel wat betreft de verhouding tussen partij en sociale bewegingen, als wat betreft onze opvatting dat het in de huidige politieke situatie noodzakelijk is om actief deel te nemen aan het op gang gekomen proces van samenwerking, met name met de CPN en de PPR. Elk mandaat in die richting is afgewezen.

Een dergelijke volstrekte afwijzing betekent naar onze mening dat wij er niet langer van mogen uitgaan dat dit partijbestuur nog het vertrouwen heeft van de meerderheid van het kongres. Bovendien acht een meerderheid van het bestuur zich niet in staat, en is ook niet bereid, om de besluiten die geno-

men zijn uit te voeren. Het partijbestuur heeft zich steeds beschouwd als een team, met alle verschillen die er waren. Het heeft steeds getracht als team besluiten van de partij uit te voeren, en beschouwt zich als team verantwoordelijk voor de visie die het aan het kongres heeft voorgelegd. Wij menen daarom dat het de juiste weg is dat wij nu als team onze zetels beschikbaar stellen. Het besluit daartoe hebben wij met overgrote meerderheid genomen. Dat betekent dat het gehele bestuur is afgetreden. Voor de meesten van ons betekent dat, dat we ook niet meer beschikbaar zijn voor een nieuw bestuur. Voor enkele leden geldt dat zij zich wel in het kongresbesluit kunnen vinden en nog wel beschikbaar zijn voor een nieuw partijbestuur. Uiteraard zullen wij, zo lang als dat nodig is, de lopende zaken blijven behartigen. Wij menen echter wel dat zo snel mogelijk een nieuw bestuur zal moeten worden gekozen. We hebben dit besluit niet lichtvaardig genomen. We beseffen heel goed dat het, ook politiek een zeer ernstig besluit is. We menen echter dat wij verplicht zijn het kongres ernstig te nemen en dat het onbehoorlijk zou zijn wanneer wij aan zouden blijven na een besluitvorming die wij beschouwen als politiek onverstandig en voor ons onuitvoerbaar. Wanneer het moet zoals het kongres besloten heeft zullen anderen dat moeten uitvoeren".

Tot zover de verklaring die uitgesproken werd op zondag 12 juni. De Partijraad van de PSP koos op zaterdag 2 juli een interim-bestuur (dat zitting heeft tot dit najaar):

'De partijraad koos op 2 juli het volgende interim-bestuur:'

voorzitter: ..... Marko Mazeland (Rhenen)
 vice-voorzitter (politiek): ..... Frans Janssen (Utrecht)
 vice-voorzitter (organisatie): ..... Huup Dassen (Utrecht)
 sekretaris: ..... John Hontelez (Nijmegen)
 penningmeester: ..... Hans Rey (Amsterdam)
 propagandist: ..... Martien Bouwmans (Utrecht)
 sociaal-ekonomische zaken: ... Ed van Dalsem (Oostzaan)
 vredesvraagstukken: ..... Lieke Thesingh (Amsterdam)
 buitenland: ..... Wilbert Dekker (Groningen)
 sekretariaat sektie extern: ... Karin Spaink (Amsterdam)
 Bevrijding: ..... Chris Huinder (Amsterdam)
 raads- en statenleden: ..... Leo Platvoet (Bussum)
 algemeen: ..... Gerda Bosdriesz (Dordrecht)
 ..... Cora Mulder (Groningen)
 ..... Hans van Oel (Den Haag)

PSP LOKAAL

MIDDEN-OOSTEN

De PSP afdeling Zuid II heeft het initiatief genomen tot het voorbereiden van een landelijke discussiebijeenkomst over de standpunten die links inneemt ten aanzien van de politieke ontwikkelingen in het Midden-Oosten. De bedoeling is een *werkgroepje* te vormen om, in overleg met het Partijbestuur, de zaak verder voor te bereiden en vorm te geven. Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Donald Unger, tel.: 020 - 71 37 23 of Herman van Noordenburg, tel.: 020 - 73 82 11 (Rustenburgerstraat 262", Amsterdam).

WERKLOOS ZIJN

Op verzoek van de PSP afdeling Noord en Midden Zeeland heeft Jaap Goetheer een notitie over werkloos zijn geschreven. De nota is uitgebracht door de afdeling en beschrijft hoe op eenvoudige wijze iets gedaan kan worden tegen de schuldgevoelens waarmee mensen die werkloos zijn kunnen rondlopen. De nota bevat geen oplossingen voor het werkloosheidsprobleem, maar beperkt zich tot het werkloos zijn.

Te bestellen door overmaking van f 3,50 op postgiro 107241 t.n.v. PSP Zeeland/Middelburg met vermelding van 'werkloos zijn'.

WERKLOOSHEIDSBESTRIJDING

Het samenwerkingsverband van de PSP en de PPR in Zoetermeer heeft onder de titel *Zoet houden of er meer werk van maken* een notitie uitgebracht als reactie op de gemeentelijke nota over de bestrijding van werkloosheid.

De PSP/PPR notitie is te bestellen via het contactadres: Babs van Toorenburg, Candidaschouw 24, Zoetermeer, tel.: 079 - 316755.

PSP BIJEENKOMSTEN

HOMOGROEP

De PSP-Homogroep bestaat dit najaar 5 jaar (om precies te zijn 13 oktober a.s.) en liep daarmee voorop, want inmiddels heeft bijna iedere politieke partij een homogroep. In de loop van ons bestaan hebben wij het mogelijk gemaakt politieke activiteiten voor te bereiden op terreinen waar die later van directe betekenis kunnen worden voor politieke besluitvorming. Maar er blijft ook voor de komende vijf jaar nog veel werk aan de winkel, want de leuze van de homodemonstratie dit jaar: "Tussen droom en daad staan gezin en staat" is harde realiteit.

Dit eerste lustrum wordt gevierd op Texel in het weekend van 17 en 18 september. Behalve het thematische gedeelte wordt uiteraard ook het recreatieve deel niet vergeten. Op een saai vergaderweekend hoef je dus niet te rekenen. Het is onmogelijk alle honderden flikkers (en de enkele verdwaalde pot) die ooit belangstelling hebben getoond persoonlijk uit te nodigen voor

(Advertentie)

Het Wetenschappelijk Buro van de PSP in samenwerking met de Landelijke Koördinatiegroep (LKG) van de PSP-vrouwen vraagt een

EMANCIPATIEWERKSTER

voor 25 uur per week

Onze basisvoorwaarden zijn:

- bekendheid met de PSP
- achter de visie van de PSP kan gaan staan
- ondersteuning stimulerend van werkgroepen; b.v. Positieve Diskriminatie, Seksueel Geweld, etc.
- mede organiseren van themadagen
- enige bekendheid met edukatieve vormen b.v. VOS, Open School, etc.
- contacten (kunnen) leggen en onderhouden
- mee functioneren binnen de LKG van de PSP-vrouwen
- HBO-opleiding of soortgelijke opleiding
- rekening houdend met de uitkomsten van het fem/soc-kongres van februari j.l., met name over "voldoende geschiktheid bij sollicitaties", roepen we ook vrouwen op die ervaring hebben met b.v. vrijwilligerswerk toch te solliciteren.

Wij bieden:

- een werkperiode van drie jaar
- de subsidie wordt verleend door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- ondersteuning van een begeleidingsgroep
- buro gevestigd in Amsterdam.

Sollicitaties binnen een week na het verschijnen van dit blad richten aan de sollicitatiewerkgroep, Weurtseweg 71, 6541 AN Nijmegen. Verdere inlichtingen bij Josephien (050 - 121865) of Ursula (080 - 781068).

het Texel-weekend. Via deze oproep willen we daarom graag tijdig weten op hoeveel mensen we kunnen rekenen, want het tweede huis van Peter Dros biedt geen plaats aan 50 mensen. Op-gave bij Paul van Ettehoven, Czaar Peterstraat 197 III, 1018 PL Amsterdam. Telefoon: 020 - 262676.

WOONLASTEN

Op zaterdag 10 september organiseren de LWPW, de SVS en de PSP-themagroep Volkshuisvesting een themadag over woonlasten en wat daar op gemeentelijk nivo tegen te doen valt. De dag is bedoeld voor iedereen die op gemeentelijk nivo actief is, of wil worden, in de strijd tegen de stijgende woonlasten. Voor deze dag verschijnt een speciaal bulletin. Te bestellen door overmaking van f 5,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP in Amsterdam met vermelding 'woonlasten'. De discussiedag vindt plaats in Amersfoort.

BLADEN

INHEEMSE VOLKEN

Begin juli vond in Genève een voorbe-

reidende bijeenkomst plaats voor de conferentie van de Verenigde Naties over *diskriminatie en racisme* die in augustus zal plaatsvinden. Op deze conferentie zullen ook de inheemse volken aan het woord komen. De bijeenkomst in Genève werd mede voorbereid door de Nederlandse *Werkgroep Inheemse Volken*, de uitgeefster van het blad *Tribaal*. Het zes maal per jaar verschijnende tijdschrift *Tribaal* besteedt in het juli-nummer ruime aandacht aan de aandacht die de politiek heeft voor de inheemse volken. De inheemse, autochtone volken zijn al heel lang een speelfeld van de (internationale) politiek. Een recent voorbeeld is de cynische manier waarop de regering-Reagan zich onlangs ontfemde over het lot van de Miskito-indianen in Nicaragua: begin '82 toonde de toenmalige minister van buitenlandse zaken van de VS, Alexander Haig, een aantal - naar later bleek - valse foto's waarmee een wrede genocide van de Sandinisten ten opzichte van de Nicaraguaanse Miskito's moest worden aangetoond. De waarheid was dat een konflikt tussen de Sandinisten en de Miskito's, onder invloed van de door de VS gesteunde actie tegen Nicaragua vanuit Honduras, eskaleerde. Daaruit was een slachtpartij ontstaan, waarbij 35 Miskito's de dood vonden en vervolgens kwam er een vluchtelingenstroom vanuit het grensgebied met Honduras op gang naar veiliger streken (zie ook de foto-reportage in BEVRIJDING nummer 7/8 van 27 april j.l.). In zijn jacht op de Sandinisten kon president Reagan dit, op zichzelf afschuwelijke, voorbeeld gebruiken zonder dat hij daarbij onvoorwaardelijk de kant van de inheemse minderheden kiest: zijn 'nieuwe lijn' wordt uiteraard niet doorgetrokken naar de situatie van andere inheemse groepen in, bijvoorbeeld Guatemala of zijn eigen land . . .

In het juli-nummer van *Tribaal* artikelen over de situatie in Canada, Australië, Mexico, China (een land met 55 nationale minderheden!) en Bangladesh en de strijd rond de Koerden. Losse nummers kosten f 5,-. Een abonnement voor zes nummers kost f 28,50 en kan worden besteld door overmaking van dat bedrag op postgiro 4057800 t.n.v. Stichting WIV, Postbus 4098, Amsterdam met vermelding van 'nieuw abonn. Tribaal'.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Het CDA is een slimme partij. Dat valt bijna nooit op, maar moet toch eens gezegd worden.

Een klein voorbeeldje: Van Agt zegt, voordat hij kommissaris van de koningin wordt, dat hij zich in de luwte van de politiek opstelt. Meteen ben je geneigd te denken: O, dan verkeren zeker al die andere CDA'ers op het politieke voorfront, snap je wel?

Dat slimme van het CDA merk je ook aan die dissidenten, die ze daar uitgevonden hebben. Als je het over Stef Dijkman hebt, heb je het al gauw over de eventuele goede huisvestingspolitiek van het CDA. Je hoort de naam Jan-Nico Scholten vallen en je denkt gelijk aan de mogelijke instelling van een olieboycot tegen Zuid-Afrika. Drie CDA'ers zijn tegen de aanwijzing van Woensdrecht als kruisraketten-basis, en je sluit niet uit dat het gehele CDA er tegen zal zijn. Met het CDA blijft het paradijs altijd mogelijk.

Het is dan ook helemaal niet waar, dat er in de CDA-fractie echt een terreur van de fractie-eenheid heerst. Die heeft de fractieleider alleen maar ingevoerd om de dissidenten beter tot hun recht te laten komen.

Politiek is de kunst om mensen te doen geloven, dat je als partij het paradijs in wilt voeren, maar dat enkele praktische problemen, zoals een coalitie met de VVD en het grote financiële tekort van de overheid, dat verhinderen. Hogere politiek weet dit bedrog tot een mooie, akseptabele waarheid om te vormen.

Je ziet dat ook bij de PSP. Die partij is nog veel slimmer dan het CDA. Dat moet ook wel, want socialisten moeten nog meer beloven dan conservatieven. Hun overtuigingskracht moet dus nog geraffineerder zijn.

Iedereen denkt, dat Fred van der Spek voor 'visie 3' is, maar hij is in feite voor 'visie 4'. Wilbert Willems staat onder 'de verklaring van de 109', gebaseerd op 'visie 2', maar hij staat eigenlijk tussen 'visie 2' en 'visie 3' in. Andrée van Es laat zich liever niet in een visie-groep douwen, maar ze kan zich heel goed vinden in 'visie 3'. Vervolgens geeft de PSP-fractie in de Tweede Kamer een persverklaring uit over samenwerking, waar de drie Kamerleden gezamenlijk onder staan. Ze lijken het dus met elkaar eens te zijn.

Bij het CDA hebben ze progressieve dissidenten nodig om zijn conservatieve politiek te rechtvaardigen. De PSP rechtvaardigt zich door uit alleen maar dissidenten te bestaan, die het met elkaar eens zijn.

Slim, hè.

CHRIS HUINDER

MEDISCH COMITÉ
NEDERLAND-VIETNAM

BLIJFT HELPEN

PALESTIJNEN IN LIBANON

Beiroet, juni 1983. Het 'Place de Martyr', zo'n tien jaar geleden de levensader van Beiroet met de honderden smalle straatjes die er op uit kwamen, is verworven tot een geestverschijning. De sporen van acht jaar strijd zijn niet meer uit te wissen. Het was het strijdtoneel van de burgeroorlog die in 1975 begon tussen de rechts christelijke Falangisten en de Nationale Beweging, bestaande uit een aantal moslim-groeperingen en de socialistische partij van de Druus *Jungblatt*. De Palestijnse bevrijdingsorganisatie vocht mee aan de kant van de Nationale Beweging. De grens tussen de twee partijen liep dwars door het centrum van Beiroet. De scheidslijn, gevormd door omver geworpen bussen en containers uit de haven, is nu overwoekerd door onkruid. Een paar straten verder staan drie hotels, Hilton, Holliday Inn en King George, totaal in puin geschoten, de laatste getuigen van de 'hotel-oorlog'. Maar het zwembad van King George is, voor het eerst sinds acht jaar, weer open. Militaire patrouilles bepalen het straatbeeld, hoewel een schoenverkoper zich met zijn waar voor de ingang van Holliday Inn heeft geïnstalleerd. Verkopen doet hij overigens nauwelijks.

In de straten achter het plein begint de wederopbouw. Mannen aan tekentafels reconstrueren op papier de halvingstorte flats. Een makaber gezicht, maar in Beiroet is het een teken van vooruitgang. Enkele bankgebouwen zijn al gerestaureerd. Klaar voor gebruik, of totdat de volgende oorlog uitbreekt.

In *Chatilla* ontmoetten we Najib. Ze staat bij haar huis dat letterlijk op een vergiet lijkt door de vele kogelgaten in de muur. Voor de massaslachting door de Falangistische militie, vorig jaar, had zij een man en acht kinderen. Nu is zij een weduwe met nog vijf kinderen. "Om vijf uur 's morgens werd er bij de burens geklopt. Mijn man riep dat er niemand thuis was. Toen kwamen ze hier binnen. Vanuit de deur schoten ze ons neer. Mijn man en drie kinderen werden gedood. Ik zelf deed alsof ik ook dood was. Fathmi, een van mijn dochters, schoten ze in haar rug. Ze is nu verlamd. Nog steeds ben ik bang. Ik kan niet slapen. Elke keer beleef ik het opnieuw. Ik kan het niet geloven. Waarom? Wat heb ik gedaan?"

De fotograaf *Hannes Wallrafen* is de afgelopen maanden op zoek gegaan naar de Palestijnen. In Berlijn trof hij een gemeenschap van zo'n 16.000 vluchtelingen (zie *Bevrijding* nummer 10). Daarna vertrok hij naar het Midden-Oosten. Op deze pagina beelden uit Libanon (Beiroet en Chatilla). De journalist *Dick van der Peijl* reisde met hem mee, ook van hem een impressie.

BEVRIJJDING

JAARGANG 27 NUMMER 15 14/9/1983 PRIJS f 1,50

in dit
nummer

VREDESWEEK
EG-VERKIEZINGEN
KLEIN LINKSE SAMENWERKING

KOMMENTAAR

De beerput van het ABP

In juli kwam de SER-kommissie voor konsumentenaangelegenheden met een behartigenswaardig rapport. "Paal en perk stellen aan malafide beleggingspraktijken" adviseerde de commissie aan de ministers van Financiën en Economische Zaken.

Helaas vergat de commissie daarbij in te gaan op de praktijken van de belangrijkste beleggers in ons land: de pensioenfondsen. Waarvan het ABP, met zo'n 100 miljard in beheer, wel de grootste is. Dit pensioenfonds van de ambtenaren wordt in feite bestuurd door de direktie, want de door de Minister benoemde en uit vakbondsvertegenwoordigers en ambtenaren samengestelde Raad van Toezicht heeft geen enkele greep op het gevoerde beleid. Rietkerk stelde onlangs voor, in het kader van de deregulering, de hele Raad maar op te heffen.

Het beleggingsbeleid van de heren Van der Dussen, Masson en Rochi moet volgens de wet gecontroleerd worden door een akviesklub van minister Ruding (ex-AMRO): de *Centrale Beleggingsraad*. Een klub vol bankiers en ex-bankiers zoals blijkt uit namen als Lardinois (RABO), Vogelensang (ex-AMRO), Zadelhof (ABN) Groels (ex-NMB), Muller, Van Hellenberg-Hubar en Sillem (drie direktoren Nederlandse Bank). Sinds de heer Masson in januari 1982 de zeggenschap kreeg over het beleggingsbeleid van het ABP blijkt het mis te zijn gegaan. Allerlei dubieuze transakties met spekulanten en onbetrouwbare BV's moesten ertoe leiden dat de beleggingsportefeuille van het ABP meer gevuld werd met kommercieel onroerend goed. Interne rapporten en adviezen werden volledig genegeerd door de direktie, taxaties werden aangepast aan wensen van de verkopers, samen met makelaar Van Zadelhof werden een aantal BV's opgericht om aangekochte projekten in onder te brengen zodat geen WIR-premie behoefde te worden terugbetaald. Deze lijst van onregelmatigheden kan gemakkelijk uitgebreid worden, veel dag- en weekbladen wisten de ene na de andere merkwaardige transactie boven tafel te toveren. Transakties waarbij vele miljoenen bij tussenpersonen zijn blijven hangen en het ziet er naar uit dat ABP-direktoren zelf ook een beetje hebben meegesnoept. Inmiddels is een strafrechtelijk onderzoek naar direktor Masson begonnen. Het is niet te hopen dat dit onderzoek op dezelfde manier eindigt als in 1974: toen werd een justitieel onderzoek naar Masson geseponeerd op voorspraak van de toenmalige hoofddirekteur van het ABP!

Het heeft er alle schijn van dat de verantwoordelijke bewindslieden de hele herrie rond het ABP stelselmatig in de doofpot hebben willen stoppen. Zo werd de zeer eenzijdige en beperkte onderzoeksopdracht aan oud-minister Gruyters, nota bene zelf lid van de Centrale Beleggingsraad, pas publiek

gemaakt nadat kamerleden van PSP, PPR, CPN en PvdA dit naar buiten hadden gebracht. Het onderzoeksverslag van Gruyters werd pas vrijgegeven nadat journalisten iedere letter ervan hadden gepubliceerd. De bijlagen ervan ontbreken nog steeds, zelfs voor de Kamer. Tot een strafrechtelijk onderzoek en schorsing van Masson werd pas besloten nadat de prokureur-generaal bij het Gerechtshof van Den Bosch uit een vooronderzoek had vastgesteld dat de beschuldigingen toch wel ernstig waren. Kamervragen werden zo vaag en ontwijkend beantwoord dat weer vele nieuwe vragen gesteld moesten worden. Een accountants-onderzoek door de Centrale Accountantsdienst werd niet gelast door minister Rietkerk maar door de ABP-direktie zelf. En de opdracht aan de commissie Polak om de organisatorische en procedurele hobbels binnen het ABP op te ruimen, is zo beperkt dat we daarvan geen klaarheid mogen verwachten in de handelwijze van de ABP-top in de afgelopen jaren. We mogen overigens rustig aannemen dat het overgrote deel van deze praktijken door de Nederlandse wetgeving wordt toegelaten of zelfs bewust is mogelijk gemaakt. Dat maakt het des te dringender dat het beheer van de ABP-miljarden in handen komt van de enige rechthebbenden: de ambtenaren, en dat de politiek controle krijgt op de beleggers.

De ABP-direktie verspreidde inmiddels zoveel rookwolken en onwaarheden, zowel intern naar het eigen personeel als extern, dat haar integriteit nog ver te zoeken is. Het is daarom onbegrijpelijk dat ze niet aan de kant is gezet. Of moeten we hieruit afleiden dat Rietkerk, Korthals-Altes en Ruding hun VVD- en CDA-vriendjes uit het zuiden een hand boven het hoofd houden?

WILBERT WILLEMS

De eerste dode

Op 20 augustus werd een 15-jarige zwarte jongen, afkomstig van de Antillen, in Amsterdam doodgestoken. Aanleiding was een woordenwisseling in een shoarma-zaak om middernacht. Kerwin en zijn vriend lieten zich de racistische taal van drie blanken niet zonder meer welgevallen. Eén stak Kerwin tenslotte een mes in zijn buik. De jongen overleed later in het ziekenhuis, nadat taxi-chauffeurs geweigerd hadden hem te vervoeren. In een note-dop is hier de situatie geschetst, die leidde tot het eerste dodelijke slachtoffer van het snel opkomend racisme in Nederland. De woedende, verontwaardigde en geschokte reacties waren gelukkig talrijk. Een grote demonstratie een week later bracht duizenden mensen op de been, waaronder talrijke vertegenwoordigers van organisaties van

minderheden. Amsterdam verklaarde bij monde van wethouder Etty het racisme en fascisme de oorlog; politieke partijen spraken hun afschuw uit. Ondanks al deze uitingen van solidariteit en kollektieve woede bekwam mij het machteloze gevoel: wat kunnen we er nu tegen dóén? Iedereen is het erover eens dat er bijvoorbeeld meer voorlichting en informatie over racisme en fascisme gegeven moet worden. Daar komen we alleen — zeker met deze huidige afbraak-regering — niet veel verder mee. Natuurlijk is het ook prima, dat allerlei organisaties hun krachten bundelen, zoals bleek tijdens de demonstratie; dat er talloze akties gevoerd worden en dat zelfs de politiek zich er iets van aantrekt. Misschien is mijn machteloosheid een kwestie van ongeduld en angst en komen deze tegenkrachten zeker wel op. Maar ik denk, dat het noodzakelijk is, dat zeker ook de politie ervan doordrongen raakt, hoe ernstig de situatie momenteel is. Ik denk bij Kerwins dood vooral aan die politie-agent, die de zaak bagatelliseerde door het racisme van de jongen die hem had gedood niet serieus te nemen. Toen de dader was opgepakt, verkondigde een agent, dat deze jongen te dom was om een echte racist te zijn. Waarom moet er een excuus voor deze daad gevonden worden? Zo'n opmerking van de kant van politie werkt door, bewust of onbewust. Alsof een blanke jongen van 16 jaar geen echte racist kan zijn. Of is het racisme bij de politie zo gewoon, dat niet begrepen wordt waarom anderen zich er over opwinden? De Amsterdamse politie geeft vaak aanleiding voor deze gedachte, zoals onlangs weer gebleken is. Een buschauffeur van het gemeentelijk vervoerbedrijf voelde zich bedreigd, omdat er teveel Surinaamse jongeren in zijn bus zaten/stonden. De bus was zo overvol, dat een aantal bij de halte op verzoek van de chauffeur weer waren uitgestapt. Desondanks reed de bus luid toeterend naar het dichtstbijzijnde politiebureau. De snel opgetrommelde agenten baanden zich al meppend en slaand een weg door de volle bus naar de chauffeur. Alle zwarte passagiers werden er uit gehaald, de blanke mochten blijven zitten. Voorbeelden zijn er te over en niet alleen van de Amsterdamse politie. Naar aanleiding van een artikel in Span 'noe, het Surinaamse blad voor welzijnsinstellingen, van medio vorig jaar, waarin een hele opsomming wordt gegeven van diskriminerend politieoptreden in Amsterdam, stelde Andrée van Es vragen over het optreden van de Amsterdamse politie. Uit de antwoorden bleek, dat er bij de politieopleidingen wel informatie en voorlichting wordt gegeven aan de aspirant-agenten, maar hoe dat verder binnen de diverse corpsen wordt aangepakt, was niet bekend. Maar het zou al te gemakkelijk zijn om alleen naar het optreden van de politie te kijken. De hand behoort ook in eigen boezem gestoken te worden. In hoeverre is anti-racisme en een duidelijk, intensief minderhedenbeleid prioriteit bij de PSP? Houdt de PSP zich wel voldoende ermee bezig? Drijft ze niet te veel op het werk van de talloze anti-fascisme/anti-racisme-komités zonder een eigen beleid te

ontwikkelen? Een suggestie van de tweede kamerfractie aan raadsfracties en afdelingen uit te zoeken hoe de plaatselijke corpsen discriminerend gedrag van zijn agenten aanpakt, werd maar door een zeer gering aantal PSP-raadsfracties overgenomen. Nogal teleurstellend vind ik dat, gezien het belang van de zaak. Vooral het uitblijven van een reactie van de raadsfractie uit Rotterdam valt me tegen, aangezien de laatste tijd de politie daar herhaaldelijk in opspraak is vanwege haar racistische optreden. Het racisme komt snel op en wordt steeds openlijker. Het is ook voor de PSP zaak daar met kracht tegen in te gaan. Hopelijk krijgt het vechten tegen het racisme niet alleen binnen de actiegelederen van de PSP de nodige prioriteit maar ook binnen de diverse parlementaire gelederen. Kerwins dood is echt geen incident.

HELEEN BUIJS

INHOUD

EUROPESE VERKIEZINGEN	pag. 3
KLEIN LINKSE SAMENWERKING	
manifest	pag. 4
PSP-tendensgroep	pag. 5
VREDESWEEK	pag. 7
sociale verdediging	pag. 8
wapenbeurs in Brussel	pag. 10

Tekening voorpagina Elyh Holzhaus

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

De kleurenstaal van links Nederland

Deze weken wordt er druk onderhandeld over een gezamenlijke lijst voor de Europese verkiezingen van 14 juni volgend jaar. Wie met wie? In een groene jas of met een fraaie linkse kleurenwaaier van rood, paars, wit en groen. Frans Janssen, lid van de PSP-delegatie bij de onderhandelingen, zet de zaken op een rijtje.

Afgelopen juni heeft het kongres van de PSP zich gebogen over de Europese verkiezingen. Net als in 1979 kwam daar uit dat de PSP, ondanks alle bezwaren tegen de EG en de geringe macht van het Europees parlement, mee wil doen aan deze verkiezingen. Daarbij heeft ze een voorkeur voor samenwerking met 'CPN, PPR en eventueel EVP'.

In 1979 bleek de PPR niet eens bereid de mogelijkheid van samenwerking met PSP te onderzoeken, verkikkerd op de PvdA als men nog was. Met de CPN kwam het tot enkele besprekingen, maar deze liepen snel stuk toen de CPN een gelijkwaardige positie van de PSP niet wilde aksepteren. In 1983 komen we in elk geval verder. De besprekingen zijn inmiddels in volle gang.

In een groene jas?

Na het succes van de Westduitse *Grünen* kwamen afgelopen lente her en der groene knoppen aan de Nederlandse politieke boom. Het *Groen Beraad* ontstond, een groep leden uit PPR, PSP, CPN, EVP en (tijdelijk) D'66. Dit Beraad leverde een suggestie voor een gezamenlijk programma voor de Europese verkiezingen. Daarmee vond het haar taak volbracht en het hief zich op. Dan was er het *Groen Platform* met PPR-korifeën als *Bas de Gaay Fortman* en *Roel van Duijn* en oud-CDA'er *Bob Goudzwaard*. Deze groep bekijkt de mogelijkheid ook in Nederland een groene partij op te richten. Inmiddels is men overgestapt op de variant om in elke provincie een groene partij op te richten overkoepeld door een landelijk coördinatiepunt. Het Groen Platform publiceert een manifest, waarin de ecologie centraal stond. Programmatisch is de tekst nogal vaag, met mogelijkheden van D'66 tot en met PSP. De wenselijkheid van een op besturen gerichte middenpartij werd door enkele mensen van het Groen Platform al eerder binnen de PPR bepleit. Een politieke optie die overigens nogal moeilijk te combineren is met knipoogjes naar de Westduitse *Grünen*. Immers, wie de PSP of PPR verwijt te weinig uit te zijn op besturen, moet met de *Grünen* helemaal niet uit de voeten kunnen.

Brengen de Euro-verkiezingen de klein linkse samenwerking dichterbij?

Ekologisch voorstel PPR

Begin juni koos het PPR-kongres tegen zelfstandige deelname aan de Europese verkiezingen, maar vóór gezamenlijke deelname. Aan gewenste partners geen gebrek: CPN, PSP, EVP, D'66, FNP, Groen Beraad en Groen Platform.

Eind juni kwam het bestuur van de PPR met een voorstel aan al deze organisaties. Voor bewegingen en partijen is daarbij een gelijke rol weggelegd. Zij zouden zich moeten verenigen op een 'groen-progressieve lijst'. Het voorstel voor een programma op hoofdpunten is vrijwel geheel geschreven rondom het begrip ecologie. De suggestie voor het programma die uit het Groen Beraad kwam is er duidelijk in te herkennen. Men staat 'uiterst kritisch tegenover doelstelling en structuur van de Europese Gemeenschap'. Er wordt gepleit voor een nieuwe, groen-radikale fractie in het Europese Parlement. Deze fractie moet een steunpunt worden van de progressieve bewegingen op Europees nivo. Het voorgestelde programma geeft meer een algemene politieke richting weer dan in te gaan op concrete vragen op EG-nivo. Ten dele maakt dat de discussie over het voorstel van de PPR interessanter, vooral voor wie in beeld wil krijgen in hoeverre de aangeschreven organisaties politiek overeenstemmen.

Reactie PSP en CPN

Het partijbestuur van de PSP liet weten het exclusief groene liever buiten de deur te houden. Ecologie moet zeker een wezenlijk onderdeel zijn van een gezamenlijk programma. Maar 'feminis-

me, ontwapening en een vrijheidslievend socialisme' moeten dat evenzeer zijn. Dus niet alleen groen, maar even goed rood, paars en wit. De PSP is ertegen bewegingen in een positie te brengen dat ze feitelijk aan een partij of lijst gebonden zijn. De partijen PPR, CPN en PSP moeten dan ook de rechtstreekse verantwoordelijkheid voor de lijst hebben. Samenwerking met D'66 wordt door de PSP uitgesloten. Voorgesteld wordt met het systeem van wisselzetels te gaan werken. De lijst zou aangevoerd moeten worden 'door drie lijsttrekkers, die gezamenlijk en gelijkmatig de kar naar Straatsburg trekken.' Voor aanbevelingsplaatsen zouden individuele mensen uit bewegingen aangezocht kunnen worden. De naam van de lijst wil de PSP laten bestaan uit de combinatie van de partijnamen. Voor het Groen Platform ziet de PSP een veel beperktere rol weggelegd dan in het voorstel van de PPR.

Volgens de PSP moet het programma in sterkere mate afwijzend staan tegenover de EG. Verder ligt er de wens om het ontwapeningsbeleid scherper te formuleren, in het deel over economisch beleid een tekst over economische planning en socialisatie van de belangrijkste industrieën op te nemen, de herverdeling van werk en inkomens tussen mannen en vrouwen wordt concreter en eenduidiger te formuleren, om een paar belangrijke zaken te noemen.

De eerste reactie van de CPN op de voorstellen van de PPR is globaler. De CPN kiest voor een lijst van PPR, CPN en PSP. Ook wat de CPN betreft moet

een gezamenlijke lijst rood, groen en paars getooid gaan. De CPN zal er alles aan doen om een versnippering door middel van meer lijsten ter linkerzijde te vermijden. Die overweging maakt de CPN iets toeschietelijker tot het Groene Platform. Deze opstelling wordt ook ingegeven door de wens de lijst erg graag breder dan alleen 'Klein Links' te maken. Zowel PPR als PSP opteren voor de vorming van een nieuwe fractie in het Europese Parlement, de CPN wil de fractiekeuze tot na de verkiezingen opschorten.

Groen Platform

Wie de PPR enigszins kent, zal weten dat de keuze tussen Groen Platform en klein links daar zeer gevoelig ligt. Het bestuur van de PPR probeert zo'n keuze dan ook te vermijden. Aanvankelijk blies het Groen Platform wel dermate hoog van de toren, dat wat hen betrof die keuze zelfs wegviel. CPN, PPR en PSP moesten zich maar bij het initiatief van het Groen Platform aansluiten. Daarop heette het dat de plaatsen op de lijst om-en-om verdeeld moesten worden tussen het Platform en de drie partijen. Voorlopig is de laatste stellingname dat men het voorstel van de PPR als basis voor onderhandelingen wil aanvaarden. In een gesprek met het bestuur van de PSP maakte het Groen Platform hun interesse voor hoge plaatsen op de lijst afhankelijk van de groene kwaliteiten van de kandidaten vanuit de partijen.

Voor vrijdag 9 september is de eerste vergadering gepland waar echt programmatisch spijkers met koppen geslagen moeten worden. Dat moet gebeuren aan de hand van amendementen op het voorstel van de PPR. Op die vergadering zal ook blijken of de PPR zich de woorden van *Ria Beckers* op het PPR-kongres nog herinnert. Zij hield het kongres voor dat het niet aangaat anderen het eigen etiket op te leggen. Misschien dat het initiatief 'voor een linkse doorbraak' in dit opzicht een zet in de goede richting geeft. Daarin zitten vanuit de PPR juist de mensen die opteren voor een expliciete keuze voor klein links.

Het is me wel vaak wat vreemd te moede tijdens al die besprekingen. Krijg je eerst vanuit CPN en vooral PPR het verwijt naar je hoofd dat het kongres van de PSP de deur voor klein linkse samenwerking heeft dichtgegooid, blijkt vervolgens in de onderhandelingen op dit punt alleen de PSP onomwonden voor zo'n samenwerking te pleiten.

FRANS JANSSEN

Frans Janssen sloot dit artikel, in verband met de produktie van BEVRIJDING, af op maandag 5 september.

Klein linkse samenwerking

EEN DOORBRAAK ?

"Voor een linkse doorbraak" heet het manifest, waarmee 87 leden van CPN, PSP, PPR en partijlozen de samenwerking ter linkerzijde van de PvdA willen bevorderen. Zij ervaren stragantie, teruggang, in elk geval gebrek aan werfkracht bij hun eigen partijen, en hopen met een bundeling een nieuw elan op te wekken en een belangrijker machtsfactor te kunnen zijn dan CPN, PSP en PPR nu afzonderlijk. Radikale eisen uit sociale bewegingen vinden nu onvoldoende weerklank op politiek nivo; breed ondersteunde verlangens worden niet vertaald in meerderheden in het parlement. Daardoor wordt verrechtiging of apathie in de hand gewerkt.

"Er is behoefte aan nieuwe werkwijzen binnen politieke organisaties en aan een open relatie met maatschappelijke groeperingen. Linkse partijen die suggereren de waarheid in pacht te hebben, zijn niet in staat grote groepen mensen aan zich te binden", zo stelt het manifest. "Binnen en buiten PSP, CPN en PPR groeit het aantal mensen dat behoefte heeft aan samenwerking om te komen tot een sterkere linkse politieke groepering, die concreet bijdraagt aan maatschappijverandering. Diezelfde behoefte hebben ook velen uit de vakbeweging, de vrouwenbeweging en andere buitenparlementaire groepen." Als concrete doelstellingen worden genoemd: het bevorderen van gezamenlijke actie, en het bevorderen van een gezamenlijke lijst van PSP, CPN en PPR bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1986.

Oude identiteit

De opstellers van het manifest doen nogal somber over hun eigen (afzonderlijke) partijen. Ze zijn te klein, te veel bezig met hun eigen organisatieproblemen, hameren te veel op hun eigen gelijk en hebben daardoor geen grote aantrekkingskracht meer op sociale bewegingen. De hamvraag is, hoe uit de optelsom hiervan een nieuwe wervende politieke formatie te laten verrijzen. Het *Links Samenwerkingsverband*, zoals het initiatief genoemd is, ziet de aantrekkingskracht in de eerste plaats in de bereidheid tot samenwerking zelf. Ideeën die nu blijven liggen bij gebrek aan kracht om ze uit te voeren, zouden kunnen worden doorgezet als ze door de samenwerking een groter draagvlak kunnen krijgen. Een grotere politieke formatie wordt als machtsfactor serieuzer genomen, zowel door sociale bewegingen die hun doeleinden willen realiseren als door de PvdA die coalities moet sluiten. Delen van de oude identiteit van partijen, die mensen nu afstoten, moeten overboord gezet worden. Als zodanig werden door de opstellers genoemd: bij de CPN de voorhoede-pre-

De klein linkse samenwerking lijkt de laatste tijd in een stroomversnelling te komen. De onderhandelingen voor een gezamenlijke lijst bij de Europese verkiezingen zijn in volle gang (zie daarvoor het openingsartikel van dit nummer van 'Bevrijding'). Op 1 september presenteerde het Initiatief Links Samenwerkingsverband, bestaande uit leden van CPN, PPR en PSP, haar manifest dat oproept tot gezamenlijke actie en een gemeenschappelijke lijst bij de volgende Kamerverkiezingen. En op 3 september kwam een Tendens-groep bijeen, die werd gevormd naar aanleiding van de resultaten van het PSP-kongres in Steenwijk van begin juni. Die Tendens-groep is ontevreden over het standpunt dat de PSP heeft ingenomen met betrekking tot de samenwerking van Klein Links.

Peter Zwart doet op deze pagina's verslag van een perskonferentie van het Initiatief en de bijeenkomst van de Tendens. Vlak daarvoor hielp hij, als lid van de Provinciale Staten (in Noord-Holland), een zelfstandige PSP aan twee Eerste Kamerzetels.

tenties, het idee de enige en beste vertegenwoordiger van de arbeidersklasse te zijn; bij de PSP het beeld van afzijdigheid en het niet willen dragen van verantwoordelijkheid voor deelresultaten, terwijl men bij de PPR juist terug zou willen naar de tijd dat er veel meer bindingen met de vakbeweging (NKV) waren.

Strategische discussies

De drie betrokken partijen zijn volop in strategische discussies gewikkeld. Bij de CPN wordt de strijd nu op het scherp van de snede gevoerd, gezien het aftreden van Bart Schmidt als hoofdredacteur van De Waarheid en Gijs Schreuders als Tweede Kamerlid. Volgens Onno Bosma, lid van de CPN, die het Initiatief Links Samenwerkingsverband mede toelichtte, moet het manifest ook steun bieden aan de vernieuwingsgezinden in de CPN, die nu wat "verstrooid" zijn geraakt. Ook al zou het initiatief nog extra spanningen teweeg brengen in de CPN, er moet tegenwicht geleverd worden tegen het *Horizontale Overleg*, dat terug wil naar een orthodox kommunisme. Het partijbestuur van de CPN doet volgens hem te veel concessies aan de orthodoxe groep. Het kernpunt is volgens hem, dat het CPN-bestuur niet wil discussiëren over de consequenties van een 'nieuw soort kommunistische partij', die de CPN wil zijn. In hoeverre zo'n nieuw soort partij nog kommunistisch zou moeten heten, wat haar onderscheidt van andere linkse partijen, en wat haar bindt met partijen in het buitenland die kommunistisch heten te zijn.

De PPR verkeert al enige tijd in het dilemma tussen Groen en Rood, waarbij

het Groen in allerlei variëteiten bloeit. Groen naar het voorbeeld van *Die Grünen* in Duitsland, met een sterke nadruk op buitenparlementaire acties, gegroeid uit de burgerinitiatieven. Of Groen in een middenpositie in de Nederlandse politiek, met een scheutje uit allerlei ideologieën: het beste uit socialisme, liberalisme en christendom, om iedereen het gevoel te geven 'thuis' te zijn, een alternatief D'66. Het manifest hoopt duidelijk de PPR de kant van Rood en Links-Groen op te sturen.

De PSP is er, zo te zien, als afzonderlijke partij nog het best aan toe. Toch treedt daar nu ook ledenverlies op; verwachte verkiezingsoverwinningen blijven op het laatste moment steeds uit; het totaal aan activiteiten stagneert. Ook de PSP, zeggen de opstellers van het manifest, moet zich zorgen maken om de toekomst en kan niet zelfgenoegzaam achterover gaan zitten om te zien welke koers CPN en PPR zullen inslaan.

Geen vierde partij

Het Links Samenwerkingsverband benadrukt, dat zij geen nieuwe — vierde — partij naast PSP, CPN en PPR wil oprichten. De bedoeling is de partijen als zodanig tot samenwerking te bewegen. Toch kunnen ze niet uitsluiten dat, als zo'n samenwerking tot stand zou komen, delen van die partijen daarbuiten komen te staan en zelfstandig door zullen gaan. Voor de orthodox-kommunisten bieden zij zelf (onder het motto 'vrijheidslievend socialisme') al geen plaats. Een gedeelte van de PPR-aanhang zou zich tot een Groene middenpartij kunnen wenden, als die zou worden opgericht. Ook bij de PSP zouden "fundamentalisten" bij een samenwer-

kings-partij verstek kunnen laten gaan; zo is het resultaat toch vier partijen. Alleen de onderlinge krachtsverhouding laat zich nu nog niet voorspellen. Op 15 oktober wil de initiatiefgroep tenminste 500 adhesiebetuigingen hebben ontvangen. Dan zal een bijeenkomst rond de jaarwisseling worden belegd, waar volgende stappen besproken kunnen worden. Het doel is vooral discussies te organiseren en te stimuleren tussen leden van PSP, CPN en PPR en verwante partijlozen. Uit de overeenstemming, die men dan verwacht, zou de inspiratie moeten komen om ook organisatorisch verder nauwer samen te gaan werken. Uit het discussiemateriaal zouden de bouwstenen voor een gezamenlijk programma bij de eerstvolgende Tweede Kamerverkiezingen moeten voortkomen. Hoeveel tijd daarvoor is, hangt af van de levensduur van dit kabinet.

PETER ZWART

Adres Initiatief Links Samenwerkingsverband:
Govert Flinkstraat 339, 1074 CC Amsterdam.

NASCHRIFT

Het *Dagelijks Bestuur van de PSP* heeft vlak na de perskonferentie van het Initiatief aan de pers meegedeeld dat de doelstellingen van de groep betreffende een gemeenschappelijke lijst bij de Europese verkiezingen overeenkomt met die van de PSP, maar dat een gemeenschappelijke lijst bij de Tweede Kamerverkiezingen vanwege de verschillen tussen de drie partijen wordt afgewezen. Ook stelde het *Dagelijks Bestuur van de PSP* dat een samengaan van de drie partijen niet zinvol is, maar dat wel een discussie over de verschillen en overeenkomsten en over de bundeling van krachten gehouden zou moeten worden. "Deze discussie zal niet alleen op initiatief van de PSP plaatsvinden", zo werd daar aan toegevoegd. Op 17 september zal het voltallige Partijbestuur van de PSP een uitgebreide reactie op het Manifest geven.

Klein linkse samenwerking

EEN TENDENS

Anderen hadden veel meer moeite met de verwerking van het kongres: wellicht zou een voortgezette oppositie noodzakelijk zijn. Deze discussie werd ook gevoerd naar aanleiding van de vraag, hoe lang, en in welke vorm, de 'tendens' zou moeten voortbestaan. Besloten werd om ook na deze bijeenkomst de tendens te laten voortbestaan, tot aan het kongres. Bij het verschijnen van de tweede kongreskrant (waarin de amendementen van de afdelingen en de adviezen van het partijbestuur) zal opnieuw een vergadering belegd worden. De tendensgroep zal echter niet zelf voorstellen voor het kongres indienen of verdedigen. Ze zal zich beperken tot het voorleggen van suggesties voor moties en amendementen aan de afdelingen. Dit om polarisatie te voorkomen, en etiketten-plakkerij over de voorstellen ("Dit is afkomstig van de 109+, DUS . . . zijn we vóór of tégen") te vermijden. De tendensgroep zal zelf evenmin kandidaten voor het nieuwe partijbestuur gaan opeisen. Wel zal intern gekeken worden, wie er bereid zouden zijn in het nieuwe partijbestuur te gaan zitten, als het huidige interim-bestuur aan de 109+ groep om kandidaten zou vragen. Het interim-bestuur heeft immers van de partijraad de opdracht gekregen met een voorstel voor kandidaten te komen, dat de verhoudingen in de partij weerspiegelt.

Kongresvoorstellen

Aan de afdelingen zullen suggesties voor in te dienen voorstellen worden gedaan. Eén daarvan is, om werkgroepen van leden van PSP, CPN en PPR op te richten over inhoudelijke punten. In de discussie die dan gevoerd wordt, zal de overeenstemming tussen de partijen wel blijken, is de verwachting. Mogelijk kunnen zelfs aanzetten voor gezamenlijke programma's gegeven worden; voorop staat echter de meningsvorming en het tot gezamenlijke actie komen. Een andere suggestie zal zijn om, als besloten wordt tot één lijst van PSP, CPN en PPR bij de Europese verkiezingen, geen apart PSP-programma daarvoor meer vast te stellen. Zo'n programma kan niet als onderhandelingspunt met andere partijen meer dienen (het gemeenschappelijk programma moet op hetzelfde moment tot stand komen). Twee programma's naast elkaar (een gemeenschappelijk programma en een PSP-programma) schept onduidelijkheid voor vertegenwoordigers en kiezers. Beter zou het zijn te volstaan met een beter uitgewerkte PSP-brochure over Europa, aldus de 109+. Tenslotte zou men meer perspectief willen inbrengen bij het voorstel over de toekomstige samenwerking van de Kamerfrakties van PSP,

CPN en PPR. Er heerste nogal de vrees dat die samenwerking zich inderdaad zou beperken tot de legbatterijen en het op een rij zetten van uiteenlopend stemgedrag tussen de drie partijen.

Haast en behoedzaamheid

's Middags vond nog een discussie plaats over het initiatief Links Samenwerkingsverband. De aanwezigen waren het (uiteraard) eens over de noodzaak van nauwere linkse samenwerking. Maar het tempo, waarin een en ander zou moeten plaatsvinden, gaf aanleiding tot veel discussie. Aan de ene kant is er veel *haast* bij, zei o.a. het Nijmeegse raadslid Luuk Witsenhuijsen, vanwege de doorzettende crisis, de stagnatie bij de partijen van klein-links en de gebeurtenissen in de CPN. Als de CPN weer terugvalt in het 'horizontale' stadium, is het te laat voor vernieuwing. Anderzijds moet er ook behoedzaam gemanoeuvreed worden, om de partijen *in hun geheel* mee te krijgen voor vernieuwing en samenwerking. Anderen stelden, dat het nu eenmaal onvermijdelijk is, dat er bijv. een Moskou-gezinde communistische partij blijft bestaan. Samenwerking

moet krachtig worden doorgezet, om te voorkomen dat steeds meer mensen zich afkeren van radikaal links vanwege haar machteloosheid. Eigenlijk is het initiatief al te laat gekomen. De initiatiefnemers betoonden zich optimistisch over het bijeen krijgen van de 500 adhesiebetuigingen, die zij op 15 oktober willen hebben. Overigens werd benadrukt dat er geen enkele formele band bestaat tussen de tendensgroep 109+ (een interne PSP-zaak) en de Initiatiefgroep, waarin ook CPN-ers, PPR-ers en partijlozen zitten.

PETER ZWART

Het verwerpen van een motie van de afdeling Driebergen ("Om tot essentiële veranderingen in de maatschappij te komen is het noodzakelijk dat linkse partijen in toenemende mate samenwerken") op het PSP-kongres in Steenwijk was daar voor 109 kongresgangers aanleiding een verklaring uit te geven. Daarin stellen zij te willen blijven werken aan radikaal-linkse samenwerking. Ter voorbereiding van het komende kongres in november hebben zij een 'tendens' opgericht: een groep die het recht heeft eigen vergaderingen te organiseren (mits toegankelijk voor elk PSP-lid), en voorstellen in te dienen en te verdedigen op het kongres. In datzelfde Driebergen kwamen de 109 op 3 september bij elkaar.

Ongeveer 109 PSP-leden bezochten de vergadering van de groep van 109, die inmiddels via latere adhesiebetuigingen is aangegroeid tot 250. *Luuk Wijmans* zette nog eens de visie van de groep uiteen. De partijen van wat Klein Links (PSP, CPN, PPR) is gaan heten, zijn in de politieke praktijk naar elkaar toegegroeid. Samenwerking met de PvdA (of een linkervleugel hiervan) is een illusie gebleken. De PvdA wil zelf Klein Links opslokken en naar 40% van de kiezers groeien, om van daar uit te kunnen kiezen tussen een coalitie met de VVD of met het CDA. De visies van PSP, CPN en PPR over vredespolitiek, kruisraketten, de NAVO, feminisme, kernenergie, sociaal-ekonomische zaken en buitenparlementaire aktie zijn globaal hetzelfde geworden. De scheidslijnen lopen nu tussen deze partijen en de PvdA, of dwars door de PvdA heen. Vandaar de ontzetting van vele kongresgangers over het zo rigoreus afwijzen van 'visie 2' op het kongres, en vooral over de wijze waarop. Het willen verwijzen van de aanhangers van deze visie naar de PvdA, en het illustreren van de klein-linkse samenwerking op het nivo van de 'legbatterijen' bracht 109 kongresgangers tot hun verklaring. Welke stappen nu voor het volgende kongres genomen zouden moeten worden, stond op deze bijeenkomst ter discussie.

De tendens

Zoals zij zelf al duidelijk gemaakt hadden, is de 'groep 109+' geen gesloten politieke formatie. Ook hier waren 'explicieten' en 'gematigden', net zo als op de partijraadsvergadering, waar het interim-partijbestuur gekozen werd, bij de aanhangers van de 'visie 3' gebleken was. Een deel van de 109+ was tamelijk tevreden met hetgeen het interim-partijbestuur in de kongreskrant voor het kongres in november (Ons Genoegen 148a) gepresenteerd had. Je moet de soep, die niet zo heet gegeten wordt als ze op het kongres was opgediend, niet zelf gaan opwarmen, was hun devies.

PSP WEER IN EERSTE KAMER

Met ingang van 13 september heeft de PSP weer een fractie in de Eerste Kamer. Op die dag hebben *Bram van der Lek* en *Joop Vogt* hun zetels daar ingenomen. Bram van der Lek was eerder Tweede Kamerlid (In de periode 1967-1971 en 1972-1978) en Joop Vogt zat tussen 1977 en 1981 in de Eerste Kamer. Door het kongres te Amsterdam in 1982 waren zij bovenaan de kandidatenlijst geplaatst. De stemmingen voor de Eerste Kamer werden op 31 augustus in de verschillende Provinciale Staten gehouden. De 19 statenleden van de PSP bezorgden ons 2 zetels van de 75, die de Eerste Kamer telt. De verkiezingen waren een gevolg van wijzigingen in de Grondwet. Voortaan wordt de Eerste Kamer elke vier jaar in zijn geheel gekozen, zo spoedig mogelijk na de Statenverkiezingen. Het systeem waarbij groepen provincies om de drie jaar voor de helft van de Eerste Kamer hun stem uitbrachten, is afgeschaft. Hoewel de voorgaande Eerste Kamerverkiezingen nog in 1981 plaatsgevonden hadden (daarbij verloor de PSP haar enige zetel, wegens de slechte uitslag van de Staten-

verkiezingen in 1978), zijn er, nu de Kieswet aan de nieuwe Grondwet is aangepast, nieuwe verkiezingen gehouden, waarbij de uitslag van de Statenverkiezingen van 1982 doorwerkt. De nieuwe Eerste Kamerleden van de PSP hebben met de Tweede Kamerfractie afgesproken, dat zij een beroep kunnen doen op de fractiemedewerkers in Den Haag. Anders dan het Tweede Kamerlidmaatschap, is de functie van Senator geen volledige betrekking. De Eerste Kamer vergadert alleen op dinsdag. Onze beide Eerste Kamerleden hebben een voorlopige verdeling van de onderwerpen gemaakt. Daarin behandelt Bram van der Lek o.a. algemene zaken, buitenlandse zaken, defensie, welzijn en cultuur, onderwijs en milieuhygiëne. Joop Vogt neemt o.a. volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, binnenlandse zaken, financiën, ekonomische zaken, landbouw en de Antillen voor zijn rekening.

PETER ZWART

Nieuw partijbestuur

AAN HET WERK

Ondanks de vakanties is het nieuwe partijbestuur van de PSP doorgestaan met funktioneren. Bijna op de helft van de rit aangekomen – in november komt er weer een ander partijbestuur – wordt van de belangrijkste initiatieven van dit partijbestuur door *Chris Huinder* verslag gedaan.

Sociale minima

Enkele maanden geleden had het oude partijbestuur besloten een aktie voor de 'sociale minima' te voeren als gevolg van het kabinetsplan om 2% op de uitkeringen te korten. Voor de aktie zou het partijbestuur "de 170 afdelingen van de PSP zwaar stimuleren". Het nieuwe partijbestuur heeft dit idee overgenomen en uitgewerkt. Met de CPN en de PPR werd erover gepraat. In oktober komt er een huis-aan-huis-krant. Op en rond Prinsjesdag worden er allerlei activiteiten ontplooid. Daarnaast wordt er gewerkt aan eigen voorstellen voor gemeenteraadsfrakties, zoals een onderzoek naar gemeentelijke sociale diensten. Bekeken zal worden, wat voor controle die diensten op samenlevingsvormen uitvoeren. Het partijbestuur denkt bij later plaatsvindende activiteiten aan een themadag over sociale zekerheid eventueel samen met de PPR en de CPN. Een voorbereidingsgroep met leden van de Tweede Kamerfraktie zal voordien een eigen standpuntsbepaling over wijzigingen in het stelsel van sociale zekerheid uitwerken. Ed van Dalsem, de nieuwe politieke secretaris voor sociaal-ekonomische zaken, coördineert de voorbereidingscommissie van de PSP.

Samenwerking in de Kamer

Sinds een klein jaar wordt er tussen het partijbestuur en de Tweede Kamerfraktie van de PSP over parlementaire samenwerking met de CPN en de PPR gepraat. Deze gedachtenwisseling moest plaatsvinden op grond van de motie-Jordaan, die op het kongres in juli 1982 te Amsterdam was aangenomen. Verschillende voorstellen voor samenwerking zijn er boven tafel verschenen. De fraktie wilde over het algemeen niet erg ver gaan met samenwerking. Tot nog toe had de fraktie zich steeds beperkt tot ad hoc-samenwerking. In principe werd er wel positief gereageerd op verzoeken vanuit gezamenlijke raadsfrakties en vanuit afdelingen om samen met andere partijen (CPN en PPR) in bepaalde kwesties op te treden.

Het oude partijbestuur wilde meer samenwerking, waarbij structureel de vormen van samenwerking werden vastgelegd. Het nieuwe partijbestuur heeft de verschillende voorstellen van samenwerking bekeken en een eigen variant aan de reeks toegevoegd. Deze variant zal aan het november-kongres voorgelegd worden. In het voorstel wordt verlangd, dat de ad hoc-samenwerking wordt uitgebreid en dat er in principe door de frakties van de Tweede Kamer en ook van de Eerste Kamer positief gereageerd wordt op verzoeken daartoe vanuit gemeenschappelijke gemeenteraads- en statenfrakties, zo wordt voorgesteld, een aktieve bijdrage aan de discussies over inhoudelijke en strategische meningsverschillen tussen CPN, PPR en PSP leveren. Met dit voorstel stelt het nieuwe partijbestuur zich in de buurt van de oude voorstellen van de Tweede Kamerfraktie op en neemt zij afstand van de voorstellen van het oude partijbestuur. Een minderheid in het partijbestuur wilde wel via regelmatig overleg van de drie partijen tot een verdergaande vorm van samenwerking op parlementair nivo komen.

Een ander soort partijbestuur

De 4 vrouwen in het nieuwe partijbestuur kwamen in de augustus-vergadering met een voorstel om de samenstelling van het partijbestuur drastisch te wijzigen. Ze hadden bij hun kandidaatstelling al aangekondigd, dat ze met zo'n voorstel zouden komen. Op het Feminisme-Socialisme kongres van de PSP in februari dit jaar in Nijmegen waren er stellingen over wijzigingen in de partij-organisatie aangenomen. De vier bestuurs-vrouwen baseerden zich met hun voorstel op die aangenomen stellingen. Uitgangspunten voor haar zijn: de nieuwe structuur van het partijbestuur moet drempel-verlagend werken; verantwoordelijkheden moeten met meer mensen gedeeld worden; er moet een koppeling met de thema-groepen zijn; de tijdsinvestering moet binnen de perken blijven; er moet een klein bestuur van 15 mensen komen. Konkreet stelden de vrouwen voor de huidige voorzitter en twee vice-voorzitters te vervangen door drie voorzitters; de functies van algemeen sekretaris en van de meeste politieke sekretarissen uit het partijbestuur te halen ten gunste van drie coördinerende sekretarissen. Verder zouden enkele functies zoals die van penningmeester verlicht moeten worden door benoeming door het kongres van leden van een financiële werkgroep, die geen plaats in het partijbestuur krijgen. Over dit voorstel ontstond in het partijbestuur een pittige discussie. De helft van de aanwezigen

(3 vrouwen en 2 mannen) bleken ervoor te zijn op minder belangrijke kritiekpunten na, de andere vijf (5 mannen) waren tegen. Deze laatste groep vond onder andere de konkrete voorstellen niet bij de uitgangspunten aansluiten; had kritiek op het passeren van de mening van de thema-groepen en vond het bovendien vreemd, dat enkele politieke sekretariaten wel in het partijbestuur bleven zitten en een stel andere niet. Deze groep stelde voor het partijbestuur uit 20 mensen te laten bestaan in plaats van uit 24, zoals in het Huis-houdelijk Reglement voorzien. Op het najaarskongres van 1984 zou er een definitieve beslissing genomen moeten worden. Omdat de stemmen staakten en om beide voorstellen een gelijkwaardige behandeling te kunnen laten geven, werden ze alletwee naar de partijraad doorgestuurd. Deze besloot het nieuwe partijbestuur uit 20 mensen te laten bestaan.

CHRIS HUINDER

Eén van de belangrijkste taken van dit partijbestuur is het voeren van de onderhandelingen over de Europese verkiezingen. Zie voor een verslag pagina 3.

De BVD en de Inlichtingendiensten

Zojuist verschenen
SPIONNEN EN DE DEMOCRATIE
BVD en de inlichtingendiensten

samenstelling *Heleen Buijs*
illustraties *Martin Lodewijk* ('Agent 327')
uitgave: *PSP*

De strijd van de BVD voor het uitbreiden van zijn *bevoegdheden*, de bemoeienissen van de BVD met *antecedentenonderzoek*, hoe de veiligheidsdiensten de *vredesbeweging* in diskrediet brengen, de samenwerking met *glibberige diensten* als PID en CRI.

50 pagina's, formaat 17 x 24 cm.,
prijs f 7,-
Te koop in de linkse boekhandel en bij de PSP-afdelingen

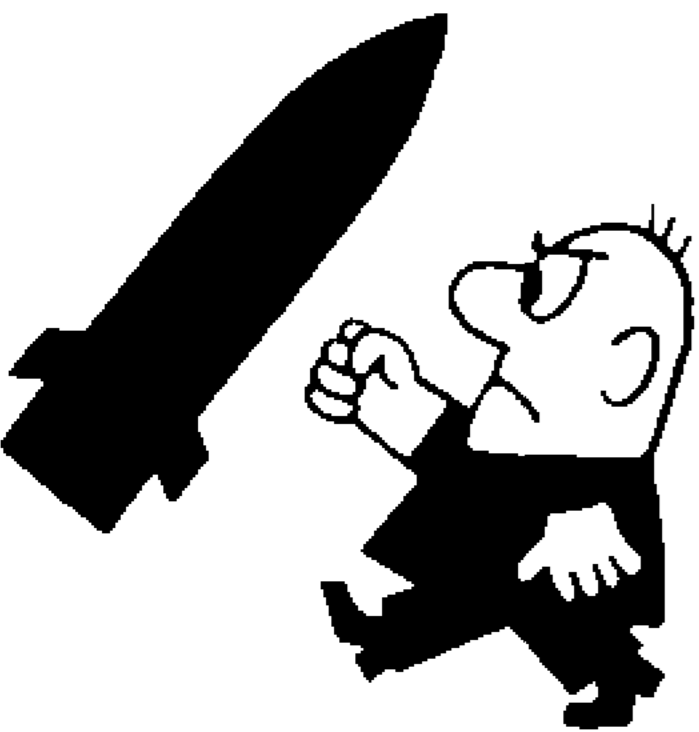
Te bestellen door overmaking van f 9,30 (inkl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'BVD-brochure'.

(Ingezonden mededeling)

Artsen en polemologie

Ans Knap (PSP-ster) is op zoek naar andere artsen om van gedachten te wisselen over vredesvraagstukken naar aanleiding van allerlei initiatieven op het terrein van de medische polemologie.

Opgave bij: Redaktie Bevrijding, Roel Sandvoort, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74 ts. 12.

de weg naar bevrijding

Eind vorige maand heeft het *Komitee Kruisraketten Nee!* de oproep voor de demonstratie van 29 oktober in Den Haag tegen de nieuwe kernwapens in Europa gepubliceerd. De demonstratie heeft drie motto's: *Geen nieuwe kernwapens in Europa, niet in Nederland noch in enig ander land; Europa kernwapenvrij en Kernwapens de wereld uit.*

Het organisatiekomitee wordt gevormd door IKV, Pax Christi, Stop de N-bom, Vrouwen voor Vrede, Vrouwen tegen kernwapens, het Platform van Radicale Vredesgroepen, Humanistisch Verbond, Kerk & Vrede, de PvdA, D'66, PSP, PPR, CPN en EVP, het FNV en de VVDM. In de oproep tot de demonstratie, die dus namens deze zestien organisaties is uitgegaan, wordt in de eerste plaats gesteld dat de kernwapenwedloop moet worden doorbroken. De VS en de Sowjet-Unie dragen daarvoor de grootste verantwoordelijkheid. Nederland heeft, als klein land, veel minder invloed. De middelen die we hebben moeten daarom goed gebruikt worden. De oproep konkludeert dat het tegenhouden van de kernwapenwedloop nu als beste middel het tegenhouden van de plaatsing van de nieuwe kernwapens op ons eigen grondgebied heeft. Daarnaast kunnen we de plaatsing van die wapens in de rest van Europa afwijzen. "We hebben in dit land de macht om voor onszelf te beslissen", aldus de oproep van het Komitee die vervolgt met: "Ons verzet tegen de nieuwe kernwapens richt zich niet alleen tegen de mogelijke plaatsing in Nederland, maar ook tegen de voorbereiding en plaatsing van kruisraketten en Pershing II en de al geplaatste en nog te plaatsen SS-20's. We verzetten ons ook tegen de modernisering van Franse en Engelse kernwapens".

In de oproep wordt vervolgens gewezen op de gevolgen voor de Derde Wereld van de wapenwedloop. Die wedloop is een vernedering en belediging, in het bijzonder voor al diegenen die armoede en honger lijden. Het stoppen met de wapenwedloop zal dan ook gepaard moeten gaan met het verder werken aan een nieuwe internationale sociaal-ekonomische orde. De demonstratie van 29 oktober in Den Haag is óók gericht op een eerlijker verdeling van middelen

tussen en binnen landen, op meer sociale rechtvaardigheid, eten en overleven in de Derde Wereld. Internationale solidariteit en samenwerking zijn de middelen waarmee de dagelijkse strijd in de Derde Wereld voor leven en brood gewonnen kan worden.

In de oproep wordt gewezen op de enorme werkloosheid, in ons land en daar buiten. Die werkloosheid ontwricht de samenleving en is een gevaar voor nationale en internationale veiligheid. "Ook in de dertiger jaren hebben we zoiets gezien. Militaire oplossingen voor de werkloosheid helpen ons van de wal in de sloot", stelt de oproep. De 29 oktober demonstratie staat dan ook tevens in het teken van het streven naar werkgelegenheid in de niet-militaire sektor van onze samenleving. In hun oproep stellen de zestien organisaties dat ze niet begrijpen waarom sommigen beweren dat de voorbereiding tot plaatsing de eigenlijke plaatsing misschien zou kunnen tegenhouden. Die redenering komt er op neer dat iets wordt opgebouwd (zoals nu in Woensdrecht gaat gebeuren) en dan vervolgens niet zal worden gebruikt. Door die voorbereidingen neemt het gevaar van de plaatsing alleen maar toe. Zo iets dergelijks gebeurt met de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie in Genève. Die onderhandelingen vormen voor sommigen een alibi om toch die nieuwe kernwapens maar neer te zetten. "Als plaatsing werkelijk voorkomen kan worden door de onderhandelingen: des te beter. Maar onderhandelingen niet gebruiken om toch te gaan plaatsen", verklaren de zestien in hun demonstratie-oproep.

De oproep besluit met: "Wij schamen ons diep dat onze cultuur deze afschuwelijke wapens voortbrengt en er zich aan toevertrouwt. Massavernietingswapens kunnen een totaal einde maken aan de menselijke beschaving. Er zijn geen waarden die met kernwapens kunnen worden verdedigd. We willen duidelijk maken in onze demonstratie, dat we beseffen dat het geboden is om een andere weg te kiezen. Een weg die ons van de kernwapens bevrijdt". Redenen te over om op 29 oktober in Den Haag aanwezig te zijn.

ROEL SANDVOORT

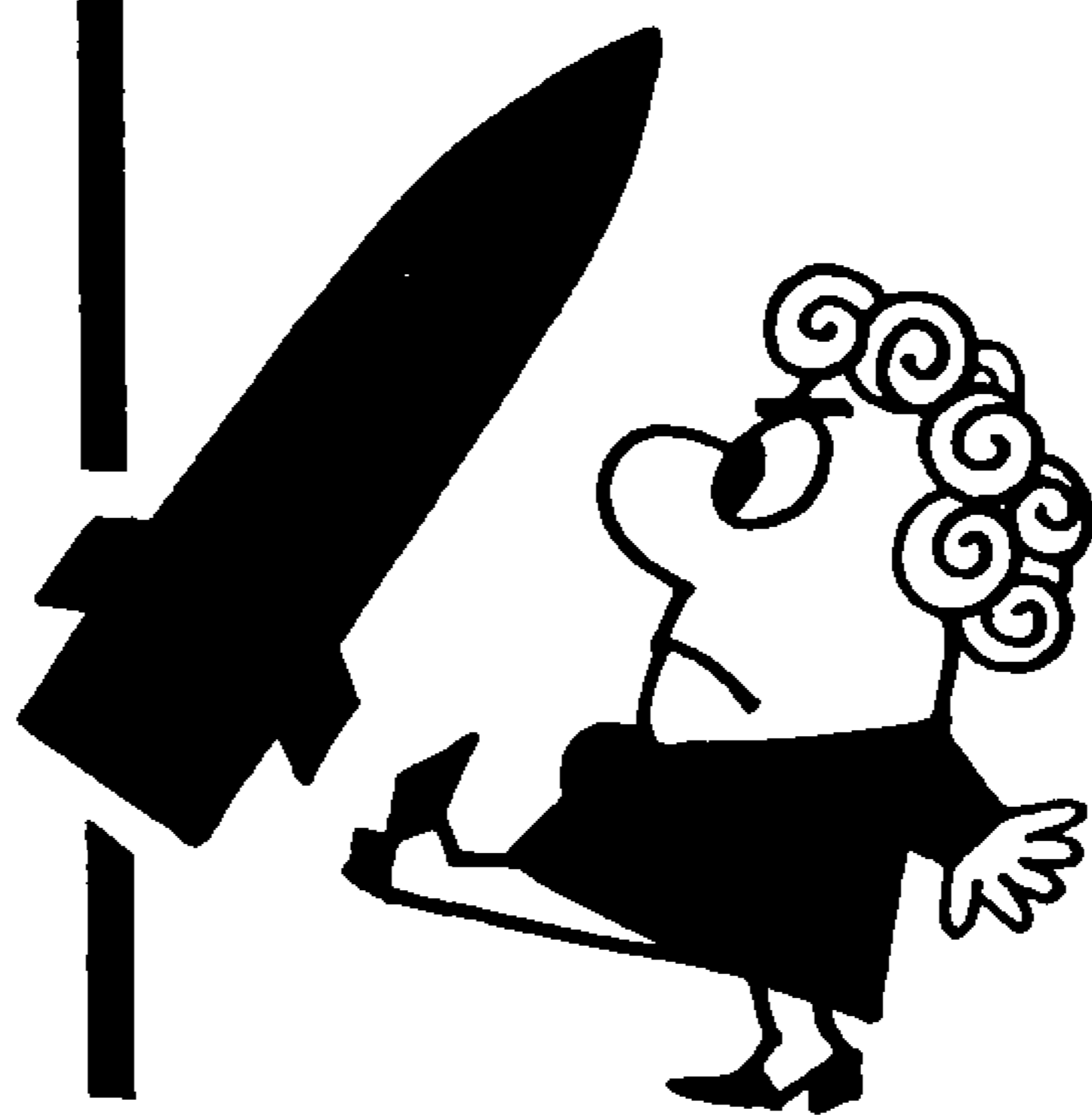
de hete herfst van de demonstraties

De komende herfst zal beslissend worden voor de vraag of er al dan niet kruisraketten in Europa geplaatst zullen gaan worden. Een belangrijke aanzet tot het protest daartegen zal gegeven worden tijdens de Vredesweek (van 18 tot 25 september). Gedurende deze week vindt de opstart van verschillende akties plaats en wordt "het volk" alvast warm gemaakt voor de landelijke demonstratie op 29 oktober in Den Haag.

Ter gelegenheid van de vredesweek heeft het IKV een speciaal nummer van haar kernschrift uitgegeven met daarin een interview met Ruud Lubbers. "Ik kan me voorstellen dat de raketten in Nederland niet geplaatst zullen worden en dat ik mezelf dan als verliezer beschouw. Ik kan me ook voorstellen dat ze er wél komen en ik mezelf beschouw als winnaar. (. . .) Voorlopig gaat het er om er alles aan te doen om er op een *verantwoorde wijze* vanaf te kunnen zien," aldus Ruud Lubbers in een vraaggesprek met Mient Jan Faber en Gied ten Berge in het IKV-kernblad. Zoals uit zijn woorden blijkt gaat het hem er nu om de wapens hier weg te houden, maar daar wel schone handen bij te houden. Of het ook werkelijk zo rooskleurig ligt, valt nog te bezien. Weliswaar doet Lubbers in het interview uitspraken die hij een tijdje geleden nooit tot de zijne gerekend zou hebben (Hij houdt een nul-plus-oplossing nog 'net' voor mogelijk, dat wil zeggen nul raketten hier en weinig in Oost-Europa en hij wil de Franse en Engelse kernwapens niet buiten schot laten), maar de vraag is wat daar in het overleg met de bondgenoten van overeind blijft. Voorlopig ziet het er niet naar uit dat er van de kant van de parlementaire politiek een afwijzing van de 48 nieuwe kruisraketten zal komen. De dissidentengroep in het CDA neemt een centrale positie in het parlement in, maar lijkt te klein om te kunnen zorgen voor een meerderheid tegen plaatsing. Als het niet in het parlement kan, dan moet het daar buiten maar gebeuren. De eerste aanzetten daartoe zijn eind augustus al in West-Duitsland gedaan, bij de blokkades van een aantal militaire bases. In Duitsland zal dat kulmineren in vredesmanifestaties in Bonn, Hamburg, Stuttgart en West-Berlijn op 22 oktober. Diezelfde dag zijn er demonstraties in Madrid, Stockholm, Londen en Parijs. Verder zijn er in het weekend van 22 en 23 oktober demonstraties in de Verenigde Staten en in Canada. De 23e oktober wordt er gedemonstreerd in Rome, Brussel en in Parijs, waar er een menselijke keten tussen de Amerikaanse en Russische ambassade zal worden gelegd. Op maandag 24 oktober is Oslo aan de beurt en op 29 oktober, de 'laatste dag' van de hete herfst zijn er demo's in Kopenhagen en Den Haag.

GEERT DEKKER

Vredeskranten, affiches, kernbladen en ander IKV-infomateriaal kan worden besteld bij de verzendafdeling IKV, Antwoordnummer 265, 2270 WB Voorburg, tel. 070 - 46 97 56.

Geweldloos tegen de verdru

De film 'Ghandi' trekt volle zalen. Kursussen en weekends over geweldloos verzet volgen elkaar in hoog tempo op. Vormingscentra organiseren trainingen in sociale verdediging. 'Vrouwen voor vrede' maakt er een hoofdpunt van in haar actieprogramma. Een tiental boeken over dit onderwerp verschenen, gedeeltelijk met nieuwe artikelen en gedeeltelijk met bewerkingen van eerder verschenen teksten.

Blijkbaar leidt de toegenomen bewustwording van een dreigende nucleaire catastrofe tot een bredere belangstelling voor geweldloze konfliktoplossing, sociale verdediging en burgerlijke ongehoorzaamheid. *Wilbert Willems*, Tweede Kamerlid voor de PSP, zet de gang van zaken rond de alternatieven voor de bestaande defensiestrategieën op een rij. Leesvoer voor de Vredesweek '83 over de activiteiten van de overheid.

Sociale verdediging verschijnt niet alleen in de discussies in de vredesbeweging, op zoek naar democratische alternatieven voor het NAVO- en Warschau-pakt-denken. Maar wordt ook meer en meer ontdekt als een strijdmethode. Wie herinnert zich niet de felle discussies, niet op de laatste plaats binnen de PSP zelf, tussen de geweldlozen en de "materiaal-gebruikers" bij de acties tegen de dumping van radio-actief afval, bij de munitietrein-acties en het Amelisweerd-kamp. Bepaald geen discussies waar de PSP het monopolie op geweldloze methoden had. Er worden zomerkampen georganiseerd waar getraind

wordt in geweldloos verzet, het *Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid* houdt regelmatig cursussen en actie-dagen. In de *Vredesaktiekrant* van april/mei 1983 schrijft een zekere Hans: "De filosofie van actieve geweldloosheid geeft een andere kijk op macht. Macht bestaat bij de gratie van gehoorzaamheid. Wanneer wij weigeren gehoorzaam te zijn, verschrompelt de macht van 'onze' leiders. In deze betekenis is geweldloze actie niet iets passiefs, geen naïef geloof, en is evenmin een "veilige" manier van protesteren. Actieve geweldloosheid roept op tot ongehoorzaam handelen. Zij roept op om onze

steun aan diegenen, die kernwapens produceren, op te zeggen." Hieruit spreekt duidelijk de verwachting dat actieve geweldloosheid, geoefend in het verzet tegen onze huidige machthebbers, ook een rol van betekenis kan spelen in het verzet tegen dreigingen van buiten de landsgrenzen. In deze vredesweek staan beide verschijningsvormen van sociale verdediging, zowel die tegen de bewapenaars en leiders en milieu-verpesters in eigen land, als die tegen aanvallers van buiten, voor het eerst wat nadrukkelijker in de schijnwerpers. Van onderop groeit het geloof in eigen kracht en wordt gewerkt aan een verbreding van de steun aan sociale verdediging.

Onderzoek

Zoals bij de meeste maatschappelijke ontwikkelingen, loopt politiek Den Haag een behoorlijk eind achterop. Ontwikkelingen in de richting van conversie — de ombouw van oorlogsindustrie naar vredesindustrie — worden door de regering bewust tegengewerkt. De NAVO-banden worden door minister *Van den Broek* nauwer aangehaald. De voorstellen om nader onderzoek te doen naar de mogelijkheden van sociale verdediging worden door minister *Deetman* onder tafel gewerkt. Over dat on-

derzoek later meer. Laat ik eerst een uitstapje maken naar de stand van zaken in de theorievorming over sociale verdediging. Er is weinig overeenstemming over de waarde en de aard van het sociale verdedigingsconcept. Belangrijke theoretici op dit gebied, zoals *Gene Sharp*, *Gernot Jocheim* en *Johan Galtung* verdedigden al in de zestiger en zeventiger jaren verschillende opvattingen. Een belangrijk discussiepunt is of sociale verdediging gezien moet worden als een alternatief voor militaire verdediging of zelfs guerilla-strijd. En of het slechts een extra middel naast militaire verdediging is, met name pas bruikbaar nadat de militaire afschrikking en verdediging heeft gefaald. *Galtung* sprak bij voorkeur van niet-militaire verdediging, en legde daarbij, meer dan anderen, de nadruk op de betrokkenheid van iedereen bij zo'n verdedigingsmodel. Het veronderstelt een mate van gemeenschappelijk belang van de te verdedigen organisatie, structuur en waarden, in een samenleving die vergaand is gedemocratiseerd. De opvattingen binnen de PSP sluiten daar het beste bij aan. Het veronderstelt ook een afstapen van het blokdenken, het vijandbeeld zoals dat traditioneel in het militaire denken in stand wordt gehouden. In een pamflet over 'Oorlog en Vrede', door de PSP uitgegeven in mei 1981 bij gelegenheid van de Tweede Kamerverkiezingen, wordt ook uitdrukkelijk een verband gelegd tussen een programma van radicale democratisering van bedrijven en overheidsinstellingen en de noodzaak een effectieve vorm van sociale verdediging te organiseren. Tijdens een hoorzitting van de Tweede Kamercommissie voor het Wetenschapsbeleid over de lakunes in het onderzoek naar sociale verdediging, in januari 1983, bleek uit de bijdragen van IKV-medewerker *Gied ten Berge* en van *Henk Eisma* (Kerk en Vrede) hoe verschillend zelfs binnen de vredesbeweging nog wordt gedacht. De uitgangspunten variëren van absolute geweldloze weerbaarheid (dus afschaffing van alle wapensystemen) tot het inpassen van sociale verdediging in een militaire, niet-nucleaire afschrikkingpolitiek. Over één ding zijn alle betrokkenen in de discussie het eens: veel vragen zijn nog niet te beantwoorden door het ontbreken van verantwoord onderzoek. *Dr. A.P. Schmid* van het Leidse Centrum voor Onderzoek naar Maatschappelijke Tegenstellingen schrijft in *Transaktie* van mei 1982, in een poging een balans op te maken van de stand van zaken: "Terwijl jaarlijks voor militair onderzoek en ontwikkeling van nieuwe wapensystemen ongeveer vijftig miljard gulden wordt uitgetrokken, waarbij zo'n 400.000 onderzoekers en technici zijn

Vrouwenvredeskamp, Soesterberg

Foto: Eduard de Kam

king in

betrokken, moet het enige noemenswaardige onderzoek naar niet-militaire verdediging door een handvol idealisten gedaan worden. Deze situatie is in wezen in de laatste twintig jaar onveranderlijk gebleven."

Voorbeelden

Toch lijkt het zonder meer de moeite waard om nauwkeuriger na te gaan wat bijvoorbeeld de effecten en problemen zijn geweest bij veelbesproken verzets-acties in het verleden: de Kapp-putsch in de Weimar Republiek, het gewelddoos verzet van Ghandi tegen de Engelse overheersing, de strijd om het Ruhr-gebied in 1923, het ambtenarenverzet in Noorwegen tijdens de Tweede Wereldoorlog, het Tsjechische verzet in 1968 tegen de Sowjet-Unie en het optreden van Kor en Solidarnosc in Polen. Ook onderzoek naar het funktionieren van het verzet in Nederland tegen de Duitse bezetters zou bruikbare informatie opleveren over te verwachten knelpunten en de wijze waarop daar in een vroegtijdig stadium op kan worden ingespeeld. Allerlei tegenwerpingen van de aanhangers van het militaire afschrikingsdenken zijn overigens even willekeurig als onbewijsbaar. Het is toch moeilijk vol te houden dat de schrikwekkende wapenwedloop de vrede in de wereld heeft kunnen garanderen, tenzij je onder vrede verstaat dat de bestaande onrechtvaardige machtsverhoudingen met succes konden worden veiliggesteld, althans voorlopig.

In de Ontwapeningsnota van het kabinet Den Uyl, die in 1975 verscheen, wordt melding gemaakt van de gebleken behoefte aan verder onderzoek. Op de valreep stelde de toenmalige PPR-minister voor Wetenschapsbeleid, Boy Trip, de 'Begleidingsgroep inzake onderzoek naar geweldloze konfliktoplossing' in. Als voorzitter werd aangezocht prof. Hans Niezing, betrokken bij het Centrum voor Polemologie van de Universiteit van Brussel. Vier jaar deed zijn kommissie erover om op basis van vijftien vooronderzoeken een uitgewerkte opzet aan te bieden aan het kabinet Van Agt/Den Uyl. De toen verantwoordelijke minister Jos van Kemenade leek wel wat te zien in de suggestie om 3,5 miljoen te besteden aan een tiental onderzoeksopdrachten, waarbij de kommissie Niezing een begeleidende en coördinerende rol zou kunnen blijven vervullen. Maar de 'havikken' hadden de tijd mee: in mei 1982 volgde Deetman Van Kemenade op en alle interesse voor de rapporten van de kommissie Niezing verdween. Het geld was natuurlijk ook op. De ambtenaren van Defensie en Buitenlandse Zaken konden met gemak

Munitietransporten, Groningen

Foto: Eduard de Kam

de vertegenwoordigers van Onderwijs en Wetenschapsbeleid in de interdepartementale werkgroep overvleugelen die een regeringsstandpunt voorbereidden. Zonder enig overleg werden Niezing c.s. met terugwerkende kracht bedankt en op 22 juli 1982 besloot de Ministerraad om al het voorwerk in de prullemand te gooien: f 350.000,— wordt beschikbaar gesteld voor een tweetal beperkte onderzoeksprojecten. Nota bene bleek de uitvoering opgedragen te zullen worden aan 'Clingendael', het bolwerk van de NAVO-pleitbezorgers, en er kwam een stuurgroep waarin Defensie en Buitenlandse Zaken de boventoon speelden. Kortom, reden genoeg voor actie.

Vragen

Een indrukwekkende serie vragen van de PSP-fractie in de Tweede Kamer werd door Deetman buitengewoon huichelachtig en ontwijkend beantwoord. Op mijn vraag of uit het Regeringsstandpunt mag worden afgeleid dat het betreffende onderzoek geen enkele prioriteit meer geniet bij de regering, schreef hij: "Indien de Regering de overtuiging zou zijn toegedaan dat onderzoek naar sociale verdediging en geweldloze konfliktoplossing geen enkele projecten nu te laten uitvoeren en daarvoor financiële middelen ter beschikking te stellen." De schriftelijke vragen leverden wel op dat belangengroepen, de vredesbeweging en de pers meer zicht kregen op wat er aan de hand was. Polemologen en actiegroepen begonnen brieven te schrijven naar de Tweede Kamer, en prof. Niezing hield een openbare les in het Polemologisch Instituut te Nijmegen over de verwerpelijke handelwijze van de regering. Onder deze druk organiseerde de Tweede Kamer op 20 januari 1983 een hoorzitting waar Pax Christi, IKV, Vrouwen voor Vrede, de Vereniging van Polemologen en diverse

anderen een pleidooi hielden om minister Deetman terug te fluiten. In een daarop volgend mondeling overleg met deze minister — hij had zichzelf inmiddels opgevolgd in het kabinet Lubbers, maar het standpunt van zijn voorganger overgenomen! — en een door de PSP aangespannen Kamerdebat hield niet alleen Deetnam voet bij stuk maar bleken ook CDA en VVD veel moeite te hebben met de verzoeken van de vredesbeweging. Greetje den Ouden-Dekkers, woordvoester van de VVD, beschouwde "de sociale verdediging niet als een aktueel probleem". Zij is van mening "dat besteding van gelden voor dit irrelevante onderzoek een ongeoorloofde uitgave is". Deetman moest zelfs nog moeite doen om zijn fooi van f 350.000,— te verdedigen. De CDA-fractie leek wat gevoeliger voor de druk van onderop en buitenaf. Maar toen het op stemming aankwam, over twee PSP-moties waarin het regeringsstandpunt werd verworpen, kon worden vastgesteld dat het louter mooie woorden waren ter ontlasting van het geweten. Het CDA steunde zijn eigen bewindsman en liet de vredesbeweging vallen. Het militaire denken zegevierde weer.

Vredesbeweging buitenspel

Inmiddels is de eerder geciteerde Alex Schmid belast met de taak om binnen drie jaar antwoord te geven op de vragen: welke categorieën van mogelijke konfliktoren zijn er; waarvoor een geweldloos verdedigingsstelsel relevant kan zijn; en wat de aard is van de hedendaagse bezettingen en de implicaties ervan voor sociale verdediging. De vredesbeweging is, ondanks uitdrukkelijke verzoeken, buiten de begeleidingsgroep gehouden. Deetman gaf voorkeur aan "ambtenaren en deskundigen uit de wetenschappelijke wereld". Hij besloot met de veelzeggende zin: "Om die re-

den lijkt het mij niet zinvol in dit stadium tot bredere samenstelling van de projectgroep over te gaan."

De PSP heeft tot op heden weinig actief bijgedragen aan de discussies over sociale verdediging en de ontwikkeling van een strategie. Het verkiezingsprogramma pleit voor "ruime studie en training in sociale verdediging en voor andere bewustmakende activiteiten van de vredesbeweging". Zoals duidelijk zal zijn geworden uit het voorgaande heeft de Tweede Kamerfractie zich daar intensief voor ingezet. De Stichting Vorming en Scholing van de PSP kondigde onlangs aan binnenkort een studiedag over sociale verdediging te zullen organiseren. Op een door haar georganiseerde themadag in mei j.l. over alternatieve defensiestrategieën luidde een van de discussiestellingen: "sociale verdediging is niet iets wat op stel en sprong kan worden ingevoerd maar vereist een fundamentele verandering van de samenleving, zoals verregaande medezeggenschap op economisch gebied, demokratisering van de besluitvorming, veranderingen in het onderwijs enz. enz.". Hoe juist dit verband ook is, het is niet te hopen dat dit betekent dat we eerst het socialisme in Nederland moeten hebben ingevoerd, voordat we ons serieus met de praktische en theoretische gevolgen van het sociale verdedigingsconcept gaan bezig houden. Het zou wel eens kunnen zijn dat verbreding van de discussie, en training in geweldloze strijd, het inzicht verbreidt dat werkelijke vrede, uitbanning van geweld en overheersing, alleen door wezenlijke veranderingen in de economische, sociale en culturele machtsverhoudingen kan worden bereikt.

WILBERT WILLEMS

WAPENBEURS IN BRUSSEL

SUPERMARKT VAN HET MILITARISME

De strijd tegen de nieuwe kruisraketten is de laatste fase ingegaan. Deze nieuwe wapens staan weliswaar op de voorgrond, maar voor pacifisten en anti-militaristen blijft het natuurlijk belangrijk en noodzakelijk om de kern van het militaire systeem bloot te leggen. Vrede betekent meer dan het tegenhouden van nieuwe kernwapens. Die zijn gewoon één van de gruwelen van het systeem. Overal ter wereld vallen enorme hoeveelheden slachtoffers van militair geweld *zonder kernwapens*. Judith Ernst belicht tegen deze achtergrond de internationale wapenbeurs die eind september in Brussel wordt gehouden. Het gaat daarbij bovendien om 's wereld grootste wapenbeurs. In diezelfde tijd vindt in Brussel de *Internationale Geweldloze Mars tegen het Militarisme* plaats. Dat zal wel proletarisch winkelen in de supermarkt van het militarisme worden. Een voorbeschouwing.

Electronics for National Security (ENS) is een wapenbeurs die van 27 tot 29 september plaatsvindt in Brussel. De organisatoren werven met de slogan "*Een Universeel Probleem: Nationale Veiligheid; Een Praktische Oplossing: Elektronika voor Nationale Veiligheid*". De beurs is er zowel voor informatie (reklame), als voor verkoop van militaire elektronika: waarnemings-, beveiligings- en besturingsapparatuur (zonder welke geen raket funktioneert) en wapensystemen zoals de Britse *Sea-Harrier* of de Franse *Exocet-raketten*. Handelaren koken uit Oost en West, uit oorlogsvorende staten, militaire diktaturen en Derde Wereldlanden. Terwijl de experts en verkopers vooral uit de VS en West Europa komen, zijn de kopers voor het grootste deel uit Azië, Afrika en Latijns Amerika afkomstig.

Akties

Deze tentoonstelling vond oorspronkelijk plaats in de VS onder de naam *ME-DE* (Military Electronic Defence Exposition). Het protest in de VS was al snel zó groot dat de beurs naar de Bondsrepubliek verhuisde. Drie jaar achtereenvolgens vond de beurs in *Wiesbaden* plaats, maar moest ook daar vanwege grootscheepse protesten het veld ruimen om vervolgens naar *Hannover* te verhuizen. De naam werd veranderd in *IDEE* (International Defence Electronic Exposition). Maar in Hannover was het protest meteen al zo sterk dat besloten werd de beurs niet meer in de BRD te houden. De kosten van het politieoptreden waren te hoog geworden. Verschillende acties werden in '82 tegen de IDEE gehouden: demonstraties, petitie, infostands, kerkdiensten,

picket-lines, menselijke tapijten, blokkades, directe confrontaties met handelaren in hun hotels en het uitgieten van bloed over de katalogi in de expohal zelf. Dit jaar is dus de naam van de expositie opnieuw gewijzigd en verplaatst naar Brussel. Na 'Military' werd het woord 'Defence' geschrapt om 't geheel minder doorzichtig te maken. Evenzogoed worden op alle fronten acties ondernomen om de ENS te (ver)hinderen en politiek onmogelijk te maken.

Achter de gesloten deuren van deze militaire supermarkt schuilt het ongrijpbare en beperkte wereldje van deskundigen, handelaren, hooggeplaatste militairen en regeringsfunktionarissen. De beurs staat namelijk alleen open voor diegenen die bij de wapenhandel betrokken zijn en de vakpers. Daardoor ook onttrekt het zich aan het gezichtsveld van het grote publiek en zelfs van de meeste politici. Toch gaat er vanuit dit klupje ongekend grote invloed uit op de bewapeningspolitiek. Een invloed die in ieder geval bij de huidige discussies over ontwapening duidelijk onderbelicht is en ook eigenlijk het daglicht niet verdragen kan.

De wapenhandel is een internationaal georganiseerde vorm van militarisme, daarom is het noodzakelijk dat hiertegen ook op internationaal niveau actie wordt ondernomen. Vandaar ook dat de 'Internationale Geweldloze Mars tegen het Militarisme' het initiatief heeft genomen een tiendaags *tentenkamp*, van 22 sept. tot 2 oktober op te zetten van waaruit acties tegen de beurs ondernomen kunnen worden. De 'mars' heeft over de afgelopen zeven jaar als *platform* van voornamelijk West Europese geweldloze anti-militaristische actiegroepen, verschillende internationale

Hoe vertrouwelijk zijn uw geheimen eigenlijk?

akties ondernomen. De bedoeling van het kamp dit jaar is zowel internationale samenkomst en uitwisseling als het voeren van acties. De hoofdmoot van de acties zal zich dus tegen ENS richten, maar er zullen ook andere acties plaatsvinden. Onder de titel 'geen nieuwe middellange afstands-raketten in oost en west' zullen ook acties bij het NAVO-hoofdkwartier en de Ambassades van kernmogendheden plaatsvinden. Ook Amerikaanse inmenging in Midden- en Zuid Amerika zal in de aandacht komen bij acties.

Het aandeel van exposanten en verkopers uit Nederland op de wapenbeurs is ook niet te verwaarlozen. Op de IDEE '82 waren uit Nederland alleen al zo'n 37 bedrijven vertegenwoordigd. We vragen mensen dan ook ter ondersteuning van de acties brieven aan deze bedrijven te schrijven om ze op te roepen niet deel te nemen. De lijst met adressen van aanwezige wapenhandelaren en concerns is bij de Nederlandse coördinatie van de Mars te verkrijgen. Verder worden er basisgroepen gevormd die meedoen aan het kamp. Dus om met de beursfolder te spreken "Gelegen in België, hoofdkwartier van NAVO en SHAPE, biedt het Brusselse Expositie Centrum u een zeer receptieve atmosfeer aan. Als u nationale veiligheid belangrijk vindt, wilt u zeker definitieve plannen maken om deel te nemen aan ENS. U mag deze belangrijke en opwindende gelegenheid niet missen!" Mogen we ze inderdaad een warm en 'receptief' ont-haal geven!

JUDITH ERNST

Voor meer informatie:
Coördinatie Internationale Vredesmars
p/a Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid
Leliegracht 54, A'dam, 020 - 22 97 16

SAMENWERKING ? WANDADEN

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van vorig jaar werd de klein linkse samenwerking werkelijkheid in de vorm van gemeenschappelijke lijsten. Nauwelijks een jaar later heeft de PSP in Nieuwegein de samenwerking met de PPR opgezegd en is de PSP in Helmond uit de combinatie met CPN en PPR gestapt. Beide beslissingen vielen vorige maand, nadat de betrokkenen er in hun vakantie nog eens over nagedacht hadden. Terwijl er elders wordt gedroomd van verdergaande samenwerking op landelijk nivo, blijkt de praktijk toch moeilijker dan gedacht.

In Nieuwegein viel de beslissing tijdens de ledenvergadering van de PSP op maandag 29 augustus. De beslissing werd genomen op basis van vier punten. De PSP-vertegenwoordiger in de PPR/PSP-fractie *Gerrit de Bie* noemt de samenwerking het afgelopen jaar een frustrerende ervaring. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van vorig jaar haalde de samenwerkingslijst PPR/PSP twee zetels in de Raad van Nieuwegein. In november van dat jaar ontstonden de moeilijkheden op basis waarvan nu de klein-linkse samenwerking in die gemeente is mislukt. Gemeenteraadslid *Gerrit de Bie* deelde desgevraagd mee dat vanaf november niet meer inhoudelijk over de problemen in de gemeente gepraat kon worden tijdens de wekelijkse fractievergaderingen. Het enige punt wat tijdens die bijeenkomsten steeds centraal stond waren de moeilijkheden in de samenwerking tussen de twee partijen. Met name de strategie om te komen tot een motie over 'Nieuwegein kernwapenvrij' zorgde voor fundamentele verschillen tussen PPR en PSP. Het voornemen van de PSP om op dat punt gezamenlijk actie te voeren mislukte. Daardoor werd de politieke slagvaardigheid op dat belangrijke PSP-programmapunt belemmerd. Maar liefst vijf vergaderingen met de PPR werden aan dat punt gewijd, zonder dat er iets uitkwam.

Een belangrijke rol daarbij speelde de opstelling van de PvdA in deze kwestie. De PSP en de PPR zitten tezamen met die partij in het plaatselijke vredesplatform. De opstelling van de sociaal-demokraten heeft te maken met de zetelverdeling in de gemeenteraad. CDA en VVD hebben samen de absolute meerderheid in Nieuwegein (15 van de 29 zetels). De PvdA is, met zeven zetels even groot als de VVD en heeft met het CDA dus ook een absolute meerderheid. De strategie van de PvdA komt er

op neer dat als met het CDA niet valt te praten over een 'kernwapenvrij-motie', het geen zin heeft er aan te beginnen. Terwijl de PvdA, niet alleen op dit punt, ordinaire machtspolitiek bedrijft distantieert de PPR zich daar nauwelijks van. Deze partij acht de samenwerking met de PvdA, zij het op onderdelen, erg belangrijk.

Een andere belangrijke reden waarom de PSP de samenwerking met de PPR nu beëindigt heeft te maken met het bijna uitsluitend parlementaire optreden van die partij. De PPR heeft, in de ogen van de PSP, nauwelijks contacten met maatschappelijke bewegingen en de bevolking van de gemeente en toont daarnaast een geringe aktiebereidheid. En de PPR heeft koudwatervrees als PSP-leden kritische vragen willen stellen aan het kollege van B&W (bestaande uit CDA, VVD, PvdA en D'66), andere partijen of maatschappelijke organisaties. De PSP en de PPR gaan nu dus hun eigen weg in Nieuwegein, ieder met één zetel.

Helmond

In Helmond dateren de problemen tussen de CPN en PPR aan de ene kant en de PSP aan de andere kant al van vlak na de gemeenteraadsverkiezingen van zomer '82. In het 'samenlevingskontraakt' van de drie partijen was afgesproken dat een kollegeprogramma waar het CDA deel van uit zou maken niet zou worden ondertekend. Ondanks die op papier vastgelegde overeenkomst ondertekende de CPN en PPR toch het programma van het CDA/PvdA-kollege. Volgens het PSP-gemeenteraadslid in Helmond, *Rob van Eekeren*, zijn vanaf dat moment de afspraken tussen de drie klein-linkse partijen verwaterd. Een ander voorbeeld van de problemen is de opstelling van CPN en PPR bij de begrotingsbehandelingen. De PSP kondigde aan niet voor de begroting in zijn totaliteit te kunnen stemmen, terwijl de CPN/PPR-kombinatie daar uiteindelijk wel voor stemde. Ook het volkshuisvestingsplan van de gemeente Helmond leverde problemen tussen de drie partijen op. In dat plan werd de mogelijkheid geopend om woningwetwoningen te verkopen. Het raadslid voor de CPN, Van der Meulenhof, ging daarmee uiteindelijk akkoord, terwijl de PSP gewoon tegen bleef.

Nu de coalitie tussen CPN, PSP en PPR is opgeheven verandert er voor de PSP niet zo veel. De samenwerkingslijst haalde twee zetels vorig jaar, waarbij de PSP haar zetel de volle vier jaar mocht bezetten. Rob van Eekeren blijft dus gewoon zitten en zal over een jaar, in verband met interne afspraken, door een andere PSP'er worden opgevolgd.

ROEL SANDVOORT

Op dinsdagmorgen 9 augustus, rond vijf uur, werden in Den Bosch twee jongens (beiden 22 jaar) door de politie aangehouden. Ze hadden verfspatten op hun kleren. De aanhouding vond plaats bij een verkeerscontrole. De twee hadden geen papieren bij zich en werden meegenomen naar het politiebureau. Om half tien werden ze door de Officier van Justitie mr. Bos voor 48 uur in verzekering gesteld. De auto en de inhoud was ondertussen al in beslag genomen.

Twee dagen later werden de jongens voorgeleid voor de Rechterkommissaris die zes dagen bewaring uitsprak, met een reeks beperkende maatregelen: geen enkel bezoek, geen geestelijke bijstand, geen post of telefonisch contact, geen lektuur en geen kranten en geen contact met medegevangenen. Bovendien werden ze herhaaldelijk van het ene naar het andere politiebureau verplaatst, zodat zelfs hun familie niet meer wist waar ze zaten. En uiteindelijk gingen ze op 16 augustus naar het Huis van Bewaring in Maastricht, zodat contact helemaal moeilijk werd. Welk misdrijf mocht de reden geweest zijn voor deze behandeling? Het aanbrengen van muurschilderingen op de woningen van de burgemeester, een wethouder en de voorzitter van de Raad van Arbeid in Den Bosch.

De daden van de twee jongens in de nacht van 8 op 9 augustus j.l. staan in schril contrast met hun behandeling door de rechterlijke macht. Het bekladden van de drie woningen was een uiting van protest tegen de voorgenomen sloop van een 19e eeuwse pand in de binnenstad van Den Bosch. In dat pand was vroeger de Pedagogische Akademie gevestigd en het staat dan ook nog bekend als de PA. De Raad van Arbeid in Den Bosch wil dat dit pand gesloopt wordt, om plaats te maken voor nieuwbouw voor die Raad. Al enkele maanden wordt er actie gevoerd tegen deze sloop- en nieuwbouwplannen. De PA is gekraakt. De verpakking van de twee jongens was een uiting van onvrede met de gang van zaken. De bewoners van de gekraakte PA lieten weten dat ze hun actie niet sympathiek vonden, maar wilden zich er uitdrukkelijk niet van distantiëren. Het Brabants Dagblad wist een dag na de aanhouding van de twee verdachten te melden dat mr. Bos, de Officier van Justitie, de verpakking een *laffe en fascistisch* getinte actie vond. Op woensdag 17 augustus werden de jongens voorgeleid voor de raadkamer van de Rechtbank in Den Bosch. De Of-

ficier, dit keer de heer Smis van Oyen, eiste 30 dagen en voortzetting van de beperkende maatregelen. De raadkamer sprak 14 dagen gevangenschap uit en handhaafde daarnaast inderdaad de beperkende maatregelen. De jongens gingen weer terug naar Maastricht. De Officier baseerde zijn eis op 'vrees voor herhaling' van het misdrijf. Als bewijs daarvoor voerde hij aan dat buiten het gerechtsgebouw was gedemonstreerd tegen de gang van zaken. Een dag later mochten de twee gedetineerden plotseling bezoek ontvangen en nog een dag later werd één van de jongens, na een verhoor, vrijgelaten. Twee dagen later, op zondag 21 augustus, werd ook de andere na een verhoor in vrijheid gesteld. Het beroep dat was ingesteld tegen de beslissing om de twee gevangenen te houden zou op maandag 22 augustus plaatsvinden en kon door de plotselinge vrijlating niet doorgaan.

De Bossche afdelingen van PSP, PPR, EVP, CPN, Beweging Socialistisch Zelfbeheer en de Raadsgroepering Knillis hebben krachtig tegen de gang van zaken geprotesteerd. In een uitgebreide opsomming van het gebeuren stellen zij nog een aantal wandaden van justitie en politie aan de kaak. Zo werd een van de jongens te weinig gelucht, kreeg pas na enkele dagen schone kleren en mocht zich pas na enkele dagen douchen. Toen ze waren ingesloten op het politiebureau van Boxtel werden ze onbeschoft behandeld: ontvangen bloemen werden niet in het water gezet, hun eten werd op de grond gesmeten en op verzoeken werd door de agenten laatzinnig gereageerd. Bij de behandeling van de in verzekering stelling werd geen piket-advokaat gewaarschuwd en bij de voorgeleiding bij de Rechter Kommissaris was er ook al geen advocaat aanwezig. Later werd er door anderen voor een advocaat gezorgd. Toen de in bewaringstelling een feit was, werd de twee jongens niet op de mogelijkheid van beroep gewezen. En tenslotte werd de moeder van een van de jongens tijdens een poging om haar zoon te bezoeken, met geweld uit het politiebureau van Vught verwijderd.

ROEL SANDVOORT

In memoriam Stef van der Wakker

Op weg naar zijn vakantie-adres in Oost-Duitsland maakte een verkeersongeluk op 20 juli jl. een einde aan het leven van Stef van der Wakker en zijn schoonmoeder Lenie Kloosterman-Kuipers. Stef werd 27 jaar, was lid vanaf 1976 en vertegenwoordigde de PSP sinds vorig jaar in de gemeenteraad van Beverwijk. Hij maakte deel uit van een fractie van CPN/PSP/PPR. Voordat hij de PSP op die plaats vertegenwoordigde was hij op allerlei nivo's in en buiten de PSP actief. Zijn eerste kennismaking met de PSP was vanuit de studentenbeweging (HTS Unie). De standpunten van de PSP spraken hem aan en niet in het minst de afwijzing van geweld. Zijn dienstweigering na de HTS was dan ook een logisch gevolg; zijn vervangende dienst in een jongerencentrum is van grote invloed geweest op zijn verdere keuzes. In die tijd was met name hij verantwoordelijk voor de wederopbouw van de afdeling Beverwijk/Heemskerk van de PSP waarvan Stef al gauw het se-

cretariaat beheerde. Behalve in de afdeling vervulde Stef ook in het gewest-bestuur functies als sekretaris en bestuurslid.

De afdeling groeide en was een voorbeeld van hoe je kon werken zonder dat je over een raadslid beschikte. Regelmatig waren in de plaatselijke pers standpunten, vragen aan het kollege, reacties en akties te vinden waar Stef voor een groot gedeelte verantwoordelijk voor was. De (goede) kontakten, met name met de CPN, leidden er toe dat bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen één lijst werd ingediend door CPN/PSP/PPR. Deze samenwerking op gemeenteraadsnivo en in akties ging niet ten koste van de identiteit van de PSP. Zijn raadswerk combineerde hij met een baan als opbouwwerker bij onder andere woonwagengedragers. Over dat onderwerp verscheen nog onlangs een artikel van zijn hand in 'Bevrijding' (zie het 1mei-nummer van dit jaar).

Diegenen die Stef gekend hebben zullen

zich hem herinneren als een bijzonder strijdbaar mens.

Lenie Kloosterman-Kuipers was geen lid van de PSP, maar zó verbonden met die zaken waar PSP-ers aan werken dat wij ook haar in 'Bevrijding' willen gedenken. Haar merendeels praktische ondersteuning van o.a. een aantal politieke vluchtelingen uit Chili zal voor ons een voorbeeld zijn. Een voorbeeld van hoe solidariteit niet alleen op papier gestalte krijgt maar meer nog middels daadwerkelijke ondersteuning.

In Stef en Lenie verliezen wij twee fijne mensen die ieder op hun eigen wijze werkten aan een rechtvaardige samenleving. We zullen hen missen. Wij wensen hun familie-leden alle stekte toe.

GOVERT VAN BEZOOYEN
(Afdeling Beverwijk/Heemskerk)
JOHAN BROUWER
(Afdeling Velsen)

Eind juli verloor Stef van der Wakker bij een verkeersongeval het leven. Enige dagen daarvoor stuurde hij de redactie van BEVRIJDING een reactie op de brief van Erik Meijer over 'de SP en gastarbeid' (zie: Bevrijding nr. 10, 12 en 13/14). Die brief van Stef drukken we op deze pagina af in de rubriek 'Opwindend'. Tevens plaatsen we een In memoriam van de hand van Govert van Bezooyen en Johan Brouwer van de PSP-afdelingen in de IJmond.

Redactie Bevrijding

SP EN GASTARBEID (1)

"De SP heeft onvoldoende rekening gehouden met de gevoeligheden bij de zelforganisaties van buitenlanders. Dat valt hen te verwijten, maar wat de SP zegt sluit goed aan bij het denken van een zeer groot deel van de bevolking, m.n. het traditioneel linkse deel. De ideeën van de SP verdienen door heel links serieus genomen te worden."

Dat is een deel van de strekking van het verhaal van Erik Meijer (Bevrijding 12/1983) als reactie op de verklaring van het partijbestuur en ter verdediging van de SP. Hij vindt de reactie van het Pb erg overdreven.

Ik ben het met Erik Meijer eens dat links een afdoend antwoord zal moeten vinden op de groeiende negatieve houding tegenover buitenlanders, en minderheden in het algemeen. Als ik echter lees wat die oplossing zou kunnen zijn, hou ik mijn hart vast. Dan is de reactie zeker niet overdreven te noemen.

Het kan niet ontkennd worden dat groepen in de Nederlandse samenleving steeds vijandiger komen te staan tegenover mensen die niet voldoen aan de 'normale' normen en waarden. Het gaat dan niet alleen om buitenlanders, maar ook homo's, zigeuners en jongeren (om maar enkele groepen te noemen) voelen aan den lijve hoe tolerant de Nederlandse samenleving wel niet is. "Er zal gekozen moeten worden tussen assimilatie of emigratie willen we ontwikkelingen uit de 2de W.O. voorkomen."

Is dat nu de oplossing die door een gedegen onderzoek en analyse van de problematiek naar voren komt? Homo's moeten dan maar kiezen tussen een 'gezond' gezinsleven of

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

... , wagenbewoners in huizen, jongeren bij vader/moeders pappot thuis etc.

Ook dergelijke ideeën sluiten prima aan bij het denken van een zeer groot deel van de bevolking, maar heeft meer te maken met symptoombestrijding dan antwoorden zoeken op de wezenlijke problemen.

Bonne Wisman gaf in Bevrijding 10/1983 goed aan waar de 'theorie' van de SP de mist inging. Waarom komt het verhaal van de SP zo bedreigend over bij de buitenlanders? Niet omdat de SP onvoldoende rekening heeft gehouden met de gevoeligheden die bij de buitenlanders leven. Nee, omdat de SP helemaal géén rekening houdt met die buitenlanders. Omdat deze oplossingen, die ook Erik verdedigt, de cultuur en het wezenlijke bestaan van de buitenlanders in de Nederlandse samenleving volstrekt ontkent.

Het vragen aan minderheden om hun identiteit maar op te geven om zo te kunnen overleven, noem het assimilatie, is volstrekt in tegen-

spraak met wat ik versta onder socialistiese politiek, en ligt dicht bij autoritaire politiek. De rol van het rijksbeleid, de fundamentele rechtsongelijkheid die minderheden en zeker de buitenlanders ten deel valt zijn de terreinen waar links zich op zal moeten richten. Minderheids-groepen zijn niet verantwoordelijk voor de problemen waar een groot deel van de bevolking mee te kampen heeft. Ze worden allemaal getroffen door het rijksbeleid van de laatste jaren, en zeker door het huidige no-nonsense beleid. Voorstellen tot assimilatie of emigratie lossen die problemen niet op. Integendeel. De oorzaken blijven bestaan en zullen zich richten op andere minderheden. Of ontlopen we dat ook, door te streven naar een samenleving waarin iedereen aangepast wordt?

STEF VAN DE WAKKER

SP EN GASTARBEID (2)

Erik Meijer vervalst de geschiedenis op een behoorlijke manier wanneer hij poogt te onderbouwen dat links fascisme moet worden voorkomen door buitenlanders of minderheden in onze samenleving op te laten rotten of aan te laten passen (zie: BEVRIJDING nr. 12/1983).

Linkse politiek is voor de grote massa ooit begrijpelijk en zelfs aantrekkelijk geweest. Rechts straalde daarentegen verval en besluiteloosheid uit. Wanneer dat allemaal geweest is: Joost mag het weten. Nee, nú gaan we misschien weer de kant op van de ouderwets-linkse aanpak waarin geen linkse verdeeldheid mag bestaan over, bijvoorbeeld, zo'n 'nieuw' probleem als het min-

derhedenprobleem. Sterker nog, die minderheden zaaien volgens Erik Meijer verdeeldheid binnen de arbeidersbeweging (waar dat dan ook moge zijn). De oplossing van de SP en Erik, namelijk oprotten met f 75.000 of je volledig aanpassen, lijkt dan zo slecht nog niet.

Immers, als de joden waren geassimileerd had de 'Entlösung' niet plaats gevonden. We weten niet wat voor boeken Erik leest, maar het zijn vast hele enge. Onze samenleving heeft door de geschiedenis heen *altijd* zondebokken gezocht. Walgelijk om dan te lezen dat die zondebokken maar moeten assimileren...

Minderheden in Nederland dragen, ons inziens, ook bij tot de kwaliteit van de samenleving. Meer begrip voor de andere gewoonten, normen en waarden die die mensen er op na houden lijkt ons eerder op z'n plaats. Zorg dat, met respect daarvoor, die minderheden blijvend kunnen functioneren in onze (en ook hun) samenleving. Dát is een taak voor links Nederland.

Nu willen wij hier niet het minderhedenprobleem even oplossen, maar vinden het wel verontrustend dat in een PSP-blad zo'n simpele voorstelling van zaken gedaan wordt, waarbij de onderbouwing bestaat uit verdraaiingen en onwaarheden. Wij hebben geen zin om die hier volledig te weerleggen, maar geven de lezer één advies: Lees die SP-brochure over minderheden en houdt het Centruumpartij-standpunt er eens naast.

PAUL SPEET
HEIN BLANKERS

PSP LOKAAL

AFVAL: WEGGEGOOID GELD

De afdeling Bussum van de PSP heeft een nota uitgebracht waarin zij een groot aantal concrete suggesties doet om te komen tot een vermindering van de afvalstroom. De nota, verschenen onder de titel *Afval, weggegooid werk, weggegooid geld*, werd geschreven naar aanleiding van het grote aanbod van huisvuil en grofvuil in de regio en de problemen die de verwerking daarvan geeft.

Vanuit het gewest Gooi- en Vechtstreek zijn een groot aantal suggesties gedaan naar de gemeenten in dit gewest toe. De PSP-nota is gemaakt vanuit de idee dat de uitwerking van die suggesties staan of vallen met de mate van medewerking van de gemeente. De PSP Bussum vindt dat de gemeente Bussum het gewestelijke initiatief daadwerkelijk moet steunen. De nota geeft, naast een analyse van het probleem en de schuldvraag, duidelijke aanwijzingen om tot een oplossing te komen. Ook geeft de nota een aanzet tot de oplossing van het financiële probleem.

Ondanks het feit dat de nota is geschreven naar aanleiding van de situatie in het Gooi en in het bijzonder in Bussum, lijkt deze nota goed bruikbaar in andere gemeenten. De nota is te bestellen door overmaking van f 3,10 naar postgiro 1577902 t.n.v. Penningmeester PSP Bussum met vermelding van 'huisvuil-nota'.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

ren. In december '82 kwam het bestemmingsplan Gentse Hoek in behandeling. Een geschikt moment om de motie-Hellevoetsluis uit te voeren, waarin immers stond dat de Raad "met alle wettelijke middelen plaatsing van kernwapens (...) zal tegengaan". In de ontwerp tekst van het bestemmingsplan werd met geen woord over de kernwapens gesproken, maar in een commissievergadering kwam de PvdA-wethouder voor Volkshuisvesting alsnog met een aanvulling dat enkele dagen later met een kort briefje van het kollege weer werd ingetrokken. Tijdens de raadsvergadering over dit onderwerp werd die aanvulling weer door D'66 en PSP/CPN/PPR als amendement ingediend. De PvdA-fractie steunde dit amendement uiteindelijk niet: motie-Hellevoetsluis ging in de ijskast. Toen de PvdA-fractie daarop haar 'vredesplannen' na afloop van een raadsvergadering ronddeelde, besloot de klein-linkse fractie met een initiatiefvoorstel 'Actieve Gemeentelijke Vredespolitiek' te komen. Dit voorstel kwam op 23 juni j.l. aan de orde. Het voorstel was zo geformuleerd dat allerlei rijksbelemmeringen of procedurele kwesties niet als (oneigenlijk) argument zouden kunnen worden gebruikt. In het plan was sprake van steun aan de plaatselijke vredesbeweging, aandacht voor vredesvraagstukken in het onderwijs, het oprichten van een vredesmonument, gemeentelijke voorlichting over het onderwerp en internationale contacten tussen gemeenten (met name in het Oostblok).

Ondanks de voorzorgsmaatregelen vond het PvdA/VVD-kollege dat het voorstel van het (PSP-)raadslid Jan de Leeuw van Weenen instrumenten bevatte "... om er de politieke beslispunten op landelijk nivo mee te beïnvloeden" en onttraadde de Raad het voorstel aan te nemen: de motie-Hellevoetsluis werd op sterk water gezet. De fractie van de PvdA wenste tijdens de behandeling zelfs niet inhoudelijk op de zaak in te gaan en moest, na een warrig verhaal over het eigen landelijk beginselprogramma en een citaat van Troelstra, "... helaas tegenstemmen". Het initiatiefvoorstel werd uiteindelijk alleen door D'66 gesteund (naast de klein-linkse

fractie, uiteraard). Het voorstel heeft wel steun gekregen van de plaatselijke vredesbeweging, de Wereldwinkel en het FNV-Hellevoetsluis. De PvdA is ondertussen ook uit het Vredesplatform gestapt. De tekst van het voorstel plus raadsdebat en persberichten zijn gebundeld in een brochure. Te bestellen door overmaking van f 5,50 op postgiro 2140912 t.n.v. J. de Leeuw van Weenen/Hellevoetsluis, met vermelding van 'brochure vredespolitiek'.

5 JAAR PSP-GELEEN

Deze maand organiseert de PSP-Geleen (Limburg) een aantal activiteiten naar aanleiding van het vijfjarig bestaan. Op vrijdagavond 30 september vinden twee openbare bijeenkomsten plaats. In Geleen (Reünie-gebouw, Wilhelminastraat 1, aanvang 20.00 uur) komen de PSP-Kamerleden Fred van der-Spek en Wilbert Willems spreken over de strijd tegen de kernwapens en de dreigende korting op uitkeringen en minimumloon. Daarna een optreden van *Two of a kind*. In Nuth (Zaal Hamers, Café De Raadskelder, Dorpsstraat 99, aanvang 20.00 uur) spreken Fred van der Spek en het PSP-Statelid Dennis Janssen. De bedoeling van de avond is het van de grond tillen van een plaatselijke afdeling. In de middaguren van die dag (30 sept.) brengt Wilbert Willems een werkbezoek aan DSM waarbij met name zal worden ingegaan op de gevallen van bodemverontreiniging. Verder zullen er contacten zijn met de plaatselijke milieubeweging als voorbereiding op het debat in de Tweede Kamer over bodemverontreiniging bij DSM in de regio van Geleen.

PSP BIJENKOMSTEN

PSYCHIATRIE

De PSP-psychiatriegroep organiseert op zaterdag 8 oktober een themadag over de geestelijke gezondheidszorg. Het is de bedoeling op deze dag een visie te

ontwikkelen op basis van een discussie tussen PSP-leden die direkt betrokken zijn bij de psychiatrie (als werknemer of als cliënt) en PSP-leden die de partij vertegenwoordigen in de diverse politieke organen. Er zullen drie inleiders zijn: *Egbert van der Poel*, over de politieke verhoudingen en de geestelijke gezondheidszorg; *Paul van Trigt* (Cliëntenbond) over hoe de cliënten hun politieke verantwoordelijkheid zien nu inspraak verplicht is; en *Peter Korzelijs* (PSP-Statelid Noord-Holland) over de invloed van de provincie op de psychiatrie en zijn eigen standpunten in de Staten. Na de inleiders is er de mogelijkheid vragen te stellen. Na een pauze zal er worden gediscussieerd aan de hand van stellingen onder leiding van *Bram van der Lek* (Eerste Kamerlid PSP). Plaats: PSP-pandje Utrecht, Oude Gracht 243). Aanvang 10.00 uur, einde 16.00 uur. Een voorbereidende themamap is te bestellen door overmaking van f 7,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'Psychiatrie-map'. Op 8 oktober is kinderopvang mogelijk na voorafgaande opgave bij de zaal: 030 - 31 91 64.

BELANGRIJK

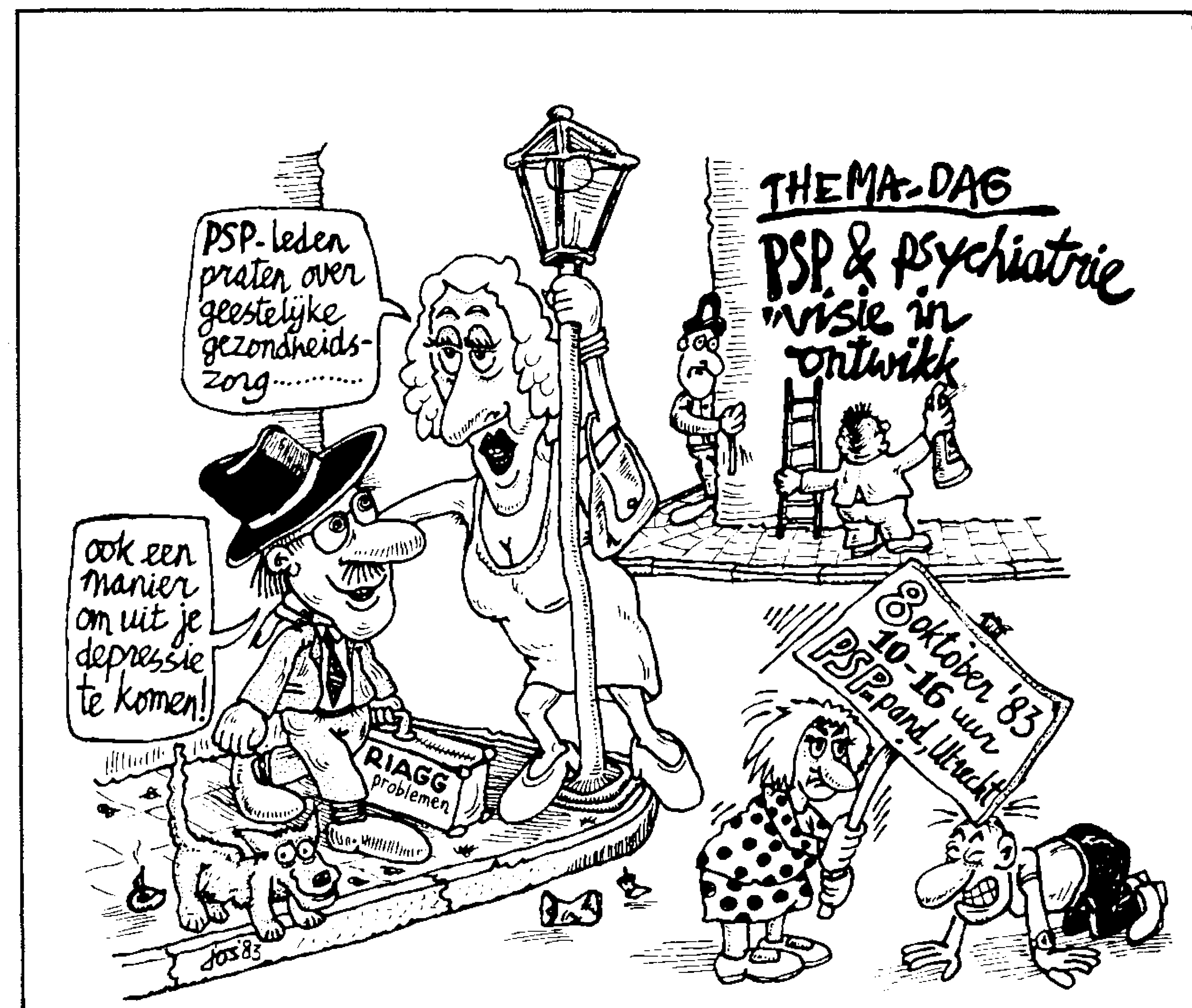
EMANCIPATIEWERKSTER PSP

Het Wetenschappelijk Buro van de PSP heeft, met behulp van een aparte subsidie en in samenwerking met de PSP-vrouwen, een emancipatiewerkster aangenomen. Het ligt in de bedoeling dat de PSP-vrouwen een voordracht doen aan het bestuur van het Wetenschappelijk Buro voor een begeleidingsgroep die zal bestaan uit ongeveer negen mensen. Alle plaatselijke vrouwengroepen en individuele vrouwen en mannen (die 'alleen' actief zijn binnen een afdeling) worden uitgenodigd om kandidaten voor te stellen aan de Landelijke Coördinatie Groep (LKG) van de PSP-vrouwen. De taken van de begeleidingsgroep houden in het kort in: werkplannen opstellen met de emancipatiewerkster, regelmatige evaluatie van de werkzaamheden, stimuleren van de emancipatiewerkster. Dit werk kost minstens één

MOTIE HELLEVOETSLUIS UITGEKLEED

Vanaf eind '81 heeft de motie-Hellevoetsluis landelijke bekendheid gekregen. Deze gemeente was de eerste die door een raadsbesluit duidelijk maakte dat zij geen kernwapens op haar grondgebied zou toestaan. Vele gemeenten zouden volgen. Nu, bijna twee jaar later ligt het wel wat anders. In juni '82 werden er gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Daarbij haalde de combinatie PSP/CPN/PPR weliswaar een zetel, maar de 'linkse' meerderheid was weg. De PvdA, indertijd de indiener van 'de motie', vormde met de VVD een kollege, dat zijn visitekaartje al onmiddellijk afgaf door de borden 'kernwapenvrije gemeente' die tijdens de Vredesweek '82 werden geplaatst te laten verwijde-

dagdeel per maand vergaderen, plus tijd voor lezen, voorbereiding e.d.. Kandidaten worden verzocht mee te delen waarom ze zitting in de begeleidingsgroep willen nemen en voor hoe lang ze beschikbaar zijn. *Reakties zijn welkom tot 1 oktober* en kunnen worden gezonden aan: Ester Kouwenberg, Romeinstraat 130, 5935 SK Steijl (Limburg). Nadere informatie: Bep van der Lee (020 - 43 35 60); Ineke van Donselaar (085 - 43 38 73) of Gerda Bosdriesz (078 - 13 42 19).

BIJEENKOMSTEN

JODEN IN DE SOWJET-UNIE

Het *Solidariteitscomité voor de joden in de Sowjet-Unie* organiseert op zaterdag 1 oktober een Nationale Manifestatie bij de Dokwerker in Amsterdam (Jonas Daniël Meyerplein) vanaf 20.00 uur. Het Comité organiseert deze manifestatie in verband met de grote zorg over de verslechterde leefsituatie van de joden in de Sowjet-Unie en over diegenen die het land willen verlaten, maar die kans niet krijgen. De manifestatie heeft tevens tot doel de vrijlating van *Anatoly Sjaranski* te bepleiten, die al sinds maart '77 door de Russische overheid wordt vervolgd. Zijn vrouw Avital Sjaranski, vertrok in juli '74, één dag na hun huwelijk, naar Israël. Anatoly (nu 35 jaar) heeft haar sindsdien niet meer gezien. Een medische diagnose van een Amerikaanse arts op basis van brieven van Sjaranski wijst op een ernstige hartziekte, voor zijn leven wordt gevreesd. Tijdens de Nationale Manifestatie van 1 oktober zal het woord gevoerd worden door *prof. Mulder*, de nieuwe voorzitter van de Raad van Kerken en door *Avital Sjaranski*, die voor dat doel ons land bezoekt. De PSP zal in ieder geval vertegenwoordigd zijn door de voorzitter van de Tweede Kamerfractie, *Fred van der Spek*.

Nadere informatie: Solidariteitscomité, Postbus 7211, 1007 JE Amsterdam, tel. 020 - 76 17 82 (Yosée Meijler).

BLADEN

WAPEN VAN WOENSDRECHT

Sinds de demonstratie op 7 juli in Woensdrecht is de vredesbeweging een nieuw weekblad rijker: *Het Wapen van Woensdrecht*. Het blad stelt zich ten doel de plaatsing van de kruisraketten tegen te gaan en daartoe de landelijke demonstratie van 29 oktober tot een gigantisch succes te maken. De komende

weken zal 'Het Wapen' dan ook uitgebreid aandacht besteden aan de voorbereidingen van die 29 oktoberdemonstratie.

Het Wapen van Woensdrecht verschijnt als bijlage van *de Waarheid* op donderdag, maar is ook in de losse verkoop te verkrijgen bij de 'betere' boekhandel. De redactievergaderingen zijn openbaar voor iedereen die wil meewerken en worden iedere maandagavond vanaf 18.00 uur gehouden op de Hoogte Kadijk 145 te Amsterdam. Voor verspreiding van het Wapen van Woensdrecht (denk er even aan als je ergens met een kraampje staat) zijn exemplaren à f 0,25 te bestellen door op een girobiljet bedrag en handtekening in te vullen (geen gironummer) en dit te sturen naar Hoogte Kadijk 145, 1018 BH Amsterdam. Neem voor aantallen boven de honderd contact op met Bart Luierink, tel.: 020 - 27 84 67 om een lagere prijs af te spreken.

TURKIJE KRANT

Bij uitgeverij Ordeman verscheen deze zomer het zevende nummer van de *Turkije Krant*. Het is het eerste nummer van de tweede jaargang van dit blad en is geheel gewijd aan de politieke processen in Turkije. Het nummer opent met de bloedige boekhouding van de Turkse junta: in de eerste zeven maanden na de militaire coup van 12 september '80 werden 122.609 personen gearresteerd waarvan op 10 april '81 ruim 40.000 gedetineerd zijn en er bijna zesduizend in voorarrest zitten. Volgens bronnen van de Turkse oppositie werden de eerste twee jaar na de coup 200.000 mensen gearresteerd waarvan er nog zeker 80.000 in militaire en burgergevangnissen vastzitten. Verder in dit zevende nummer van de Turkije Krant artikelen over Dev Yol en Dev Sol. Deze twee organisaties zijn voortgekomen uit de vroegere Federatie van revolutionaire jeugd van Turkije. De Dev Yol koos voor het principe van verzetscomitees in heel het land, die het verzet van delen van de bevolking moesten bundelen in afwachting van de uiteindelijke omwenteling. Door de open structuur van de Dev Yol konden de militaire machthebbers die comitees redelijk makkelijk oprollen. De Dev Sol koos, naast de strijd aan de basis, steeds vaker voor een strategie van spektakulaire gewapende acties. In twee langere artikelen wordt op de activiteiten van de Dev Yol en de Dev Sol ingegaan en op de processen die tegen leden van deze twee organisaties werden gevoerd. Verder artikelen over de massaprocessen, onder andere een persoonlijk verhaal van de Amsterdamse advocaat *Frits Koers* die begin dit jaar een aantal processen bijwoonde.

Een los exemplaar van de Turkije Krant (48 pagina's) is te bestellen door overmaking van f 8,30 op postgiro 1705582 t.n.v. Uitgeverij Ordeman, Rotterdam met vermelding van *Turkije Krant nummer 7*. Een jaarabonnement kost f 30,- en kan worden besteld door overmaking van dat bedrag op bovenstaande girorekening met vermelding van *abonnement Turkije Krant* (abonnement gaat in met ingang van het eerstvolgende nummer). De redactie is bereikbaar via: Stichting Turkije Informatie, Postbus 101, 6500 AC Nijmegen.

BART DE LIGT

Bart de Ligt (1883-1938) is een van de belangrijkste theoretici van de anarchistische beweging in ons land in zijn tijd. De Ligt was van oorsprong predikant en kwam later, evenals Domela Nieuwenhuis, van de kansel af. Hij was oprichter van het blad 'Bevrijding', waaraan het tijdschrift van de PSP zijn naam te danken heeft.

Het anarcho-socialistische tijdschrift *De As* (nummer 62, april/juni 1983) is volledig gewijd aan Bart de Ligt met een biografische schets; de aktualiteit van De Ligt voor vredesbeweging en vredeswetenschap; De Ligt als cultuurfilosoof (van de hand van *Anton Constandse*) en een artikel over anti-militarisme en geweldloosheid bij De Ligt door *Rudolf de Jong*. Verder een vergelijking met Ghandi en een literatuuroverzicht. De *As* nummer 62 kan worden besteld door overmaking van f 6,95 op postgiro 4460315 t.n.v. De As, Postbus 93, Den Haag.

BOEKEN

SHALOM, SALAAM

Het nieuwste *Groene Cahier*, waarin het weekblad *De Groene Amsterdammer* steeds een aantal artikelen die eerder in het blad verschenen, bundelt, heeft het Midden-Oosten als onderwerp. Dit cahier, verschenen onder de titel *Shalom/Salaam*, bevat reportages uit Israël, de bezette gebieden en Libanon; interviews met Palestijnen en Israeli's; analyses en beschouwingen, discussiestukken, columns en brieven.

Deze uitgave is voor het grootste gedeelte gevuld met het werk van twee redactrices van *De Groene*, Anet Bleich en Geke van der Wal, afgewisseld met een aantal bijdragen van uiteenlopende schrijvers en een aantal, soms afschuwelijke, foto's. De redactie schrijft in de inleiding dat zij ervan uitgaat dat het hier gaat om informatie die langer mee gaat dan één week, en dat deze brochure een beetje uniek is omdat uiteenlopende standpunten van links-Nederland hier in een boekje gebundeld verschijnen. In beide gevallen hebben ze gelijk. Het boekje *Shalom/Salaam, crisis in het Midden-Oosten* kost f 12,50 en is te bestellen door overmaking van dat bedrag op postgiro 72880 t.n.v. *De Groene Amsterdammer/Amsterdam* met vermelding van 'Shalom'.

EERST HET LAND, NU DE ROTSEN

De Nederlandse actiegroep *Noord-Amerikaanse Indianen (NANAI)* heeft een boekje uitgegeven over de *uraniumwinning* op Indiaans grondgebied. Het boekje is als Nanai-special verschenen onder de titel *Eerst het land, nu de rotsen*.

De discussie over de toepassing van kernenergie voor civiele en militaire doeleinden beperkt zich voornamelijk tot de gevaren die kerncentrales met zich meebrengen, de problemen van radio-actieve straling, het afval en de dreiging van een kernoorlog. Zelden horen we iets over het begin van de keten van het kernenergieproces: de winning van uranium.

Het boekje van de NANAI gaat met name in op de situatie van de winning van uranium in de gebieden van de verschillende Indiaanse naties in de Verenigde Staten en Canada, maar gaat ook in op vergelijkbare situaties bij de Aborigines in Australië, de Indianen in Zuid-Amerika en bij de inheemse bevolking van zuidelijk Afrika en in Groenland.

Het boekje kan besteld worden door overmaking van f 8,50 op postgiro 3520900 t.n.v. Stichting NANAI, Kamgras 23, Rotterdam met vermelding van 'uraniumwinning'.

Nadere informatie over de Stichting NANAI: tel.: 010 - 209844 of schriftelijk via bovenstaande adres.

Derde Wereld is weer uit!
Dubbelnummer 83/1 + 2:

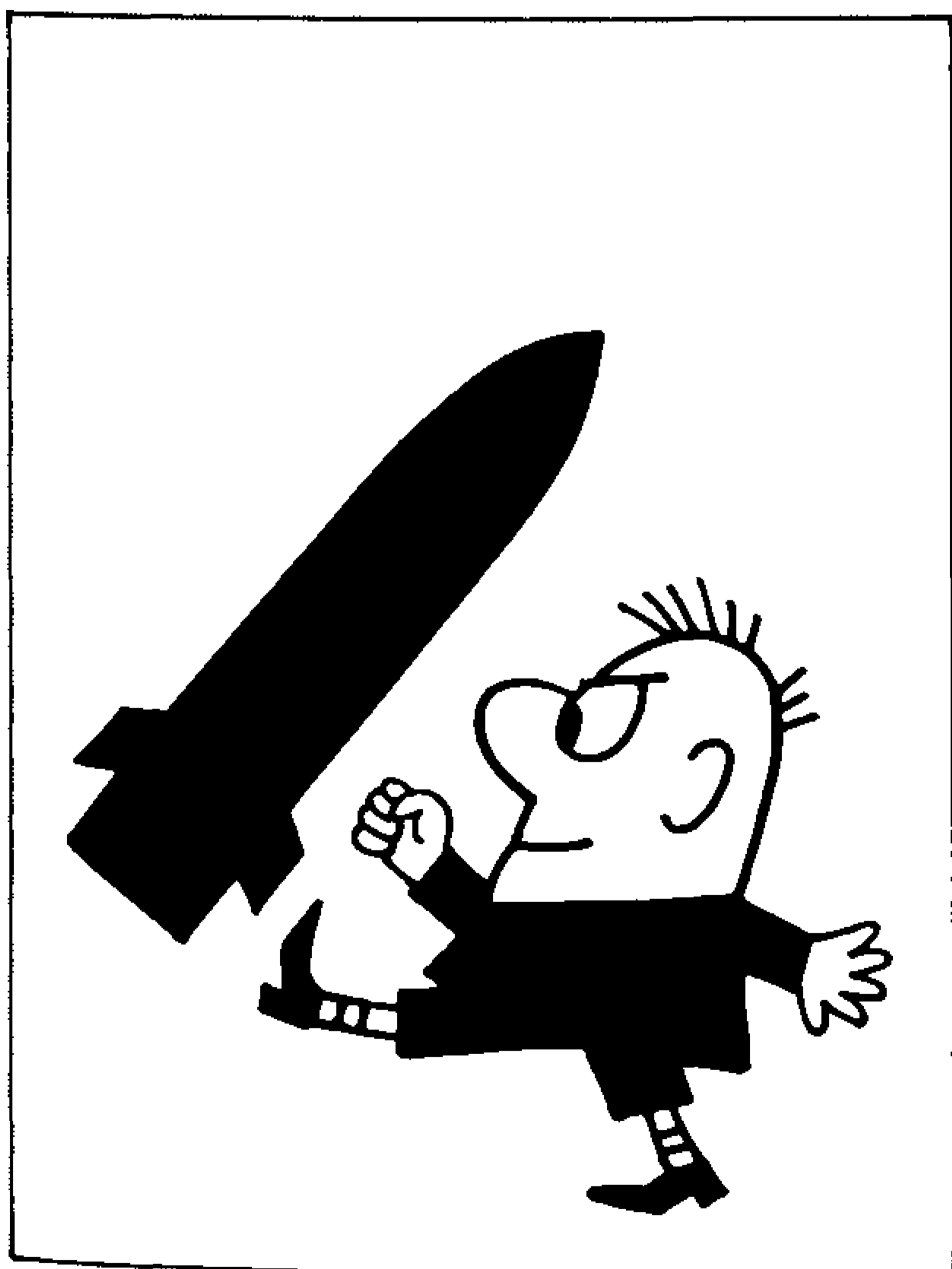
artikelen: vrouwenonderzoek in Colombia, nieuwe strategie voor de PLO?, leden v.d. Suriname-kommissie v.d. PvdA over Suriname, links in Tanzania, economische ontwikkelingen in Noord-Korea, Philippijnse guerrilla. Verder nog 5 redactionelen w.o. 2 over de Nederlandse buitenlandse politiek, en Chili, Peru, Soedan. 200 pag., foto's + ill., f 15,-. Verkrijgbaar in de boekhandel of door overmaking van f 19,50 (inklusief verzendkosten) op giro 2022628 t.n.v. *Derde Wereld*, Nijmegen. Abonnementen f 30,- voor personen, f 40,- voor instituties.

VREDESGROEPEN

VREDESKAMP WOENSDRECHT

In navolging van de vredeskampen indertijd in Soesterberg, Volkel en De Peel is op 3 september in Woensdrecht een *permanent Vredesaktiekamp* van start gegaan. Het kamp is tot stand gekomen na uitvoerig overleg met de vredesgroepen ter plaatse en met de burgemeester van Woensdrecht: het wordt een legaal kamp. De uitgangspunten van het kamp zijn het streven naar goede contacten met de plaatselijke bevolking en het blokkeren van de plaatsing van de kruisraketten in het bijzonder en de verdergaande militarisering in het algemeen. Het leggen van de verbinding tussen de strijd tegen de kruisraketten en het verzet tegen kernenergie, vrouwenonderdrukking, de krisispolitiek van de huidige regering en het militarisme past ook in die uitgangspunten. In Amsterdam, Eindhoven en Sittart zijn er al *steungroepen* voor het kamp gevormd. De taak van deze en, naar gehoopt wordt, andere groepen is zowel materiele als morele steun verlenen aan het vredeskamp. De organisatoren zien de grote landelijke demonstratie van 29 oktober in Den Haag als een belangrijk hoogtepunt, maar willen met het kamp een bijdrage leveren aan het voortzetten van de strijd tegen de plaatsing ná die demonstratie. Volgens de organisatoren van het kamp moet voorkomen worden dat de regering met haar uitputtingsstrategie (het steeds maar weer uitstellen van een beslissing) succes zal hebben. Die strategie moet worden doorbroken door hardere eisen en nieuwe aktievormen.

Kontaktadres voor het Vredeskamp: Vredesburo Eindhoven, tel.: 040 - 44 47 07. Financiële steun: postgiro 3191118 t.n.v. Hans Krikke/Amsterdam met vermelding van *gift Vredeskamp Woensdrecht*. Postadres: Landelijk Overleg Vredeskamp Woensdrecht, Postbus 61029, 1005 HA Amsterdam.

HAARLEM

In Haarlem is het plaatselijke Vredesplatform op donderdag 15 september gestart met een *stille kring*. In meer dan honderd Europese steden wordt nu wettelijk in stilte geprotesteerd tegen de kernbewapening: alles is immers al ge-

zegd over de dreiging van de bewapeningswedloop, verder kunnen we er nu alleen nog maar het zwijgen toe doen. De Haarlemse stille kringen worden voortaan op donderdagavond van 19.00 tot 20.00 uur op de Grote Markt georganiseerd.

Het Vredesplatform Haarlem organiseert in de *Vredesweek* een groot aantal activiteiten. Een greep daaruit: *donderdag 22 september* in ZERO een thema-avond over *burgerlijke ongehoorzaamheid en de kruisraketten* (aanvang 20.00 uur) en op *zaterdag 24 september* vanaf 13.00 uur een *vredesmars* vertrek Kenaupark) en om 15.00 uur start een *slotmanifestatie* in de Groenmarkt Kerk met optreden van Kabaret Dubbel en Dwars en popgroep Tegengicht. Op woensdag 21 tot en met zaterdag 24 september wordt om 21.00 uur de film *Krieg und Frieden* in de Toneelschuur vertoond.

Nadere informatie: Haarlems Vredesplatform, Hagestraat 10, Haarlem, tel.: 023 - 31 51 26 (Puck Tromp).

UTRECHT

De PSP in Utrecht organiseert op *vrijdag 23 september* in het kader van de vredesweek en als voorbereiding op de landelijke demonstratie van 29 oktober een openbare avond met als onderwerp de *strategie van de vredesbeweging*. Een inleiding zal worden verzorgd door *Fred van der Spek* (PSP-Tweede Kamerlid) waarna een forum, bestaande uit vertegenwoordigers van IKV, Stop de N-bom, Vrouwen voor Vrede en het Platform Radikale Vredesgroepen, over het onderwerp zal praten aan de hand van een tweetal stellingen. Tijdens de avond een optreden van het kabaret *Dubbel en Dwars* en als afsluiting de swingband *Confetti en de Serperntina's*. Plaats: RASA, Pauwstraat 13A, Utrecht, aanvang 20.00 uur.

DRENTE

Een aantal vredesplatforms in Drente organiseren op *24 september* een grote vredesmanifestatie in Hoogeveen als voorbereiding op de landelijke demonstratie van 29 oktober in Den Haag. In de openbare scholengemeenschap De Groene Driehoek komt een vredesmarkt en een internationale tentoonstelling van vredesaffiches. Verder zal het publiek kunnen kiezen uit zeven inleidingen over onderwerpen als vakbeweging en vrede, vredesopvoeding, vrouw en vrede, kernwapenvrije gemeenten. Verder films, muziek en kabaret. Kinderopvang aanwezig. Aanvang 13.30 (einde 17.00 uur). Adres: Valkenlaan, Hoogeveen. Nadere informatie: Tjabel Daling, tel.: 05280 - 75693 of Jan Bastmeijer, tel.: 05910 - 16227.

EPE

Het Platform tegen de kernwapens Noord-Oost Veluwe, waarvan de PSP-afdeling Epe/Heerde deel van uitmaakt, organiseert op *zaterdag 24 september* in samenwerking met Alderjeekus Folk een groot *vredesmuziekfestival*. In de middaguren (van 14.00 tot 17.00 uur) is er een infomarkt en een kinderprogramma en het muziekprogramma

loopt van 14.00 tot 24.00 uur met optredens van Jakkes, Crackerhash, Vagant, Voorheen Soggy Few, Shine, Nationaal Hekelkabaret, Eigenwijs en Voorlopig Vals. Het festival vindt plaats in de Gemeentewoning Epe (Stationsstraat 25). Toegang f 5,- (voor 13- tot 18-jarigen f 2,50; kinderen gratis). Nadere informatie: 05784 - 692 of 05780 - 2 01 34.

KAMPEN-DEN HAAG

Op initiatief van de IKV-kern Kampen wordt er vanuit die plaats tussen 20 en 29 oktober een *vredesmars* naar Den Haag georganiseerd. De organisatie wordt mede gedragen door de plaatsen die de vredesmars zal aandoen en waar zal worden overnacht: Nunspeet, Ermelo, Nijkerk, Amersfoort, Utrecht, Woerden, Gouda, Zoetermeer, Voorburg en Den Haag. Nadere informatie: Janna Bakering, Thorbeckestraat 15, Kampen, tel.: 05202 - 25293 of Willemien Schootstra, tel.: 05202 - 26037.

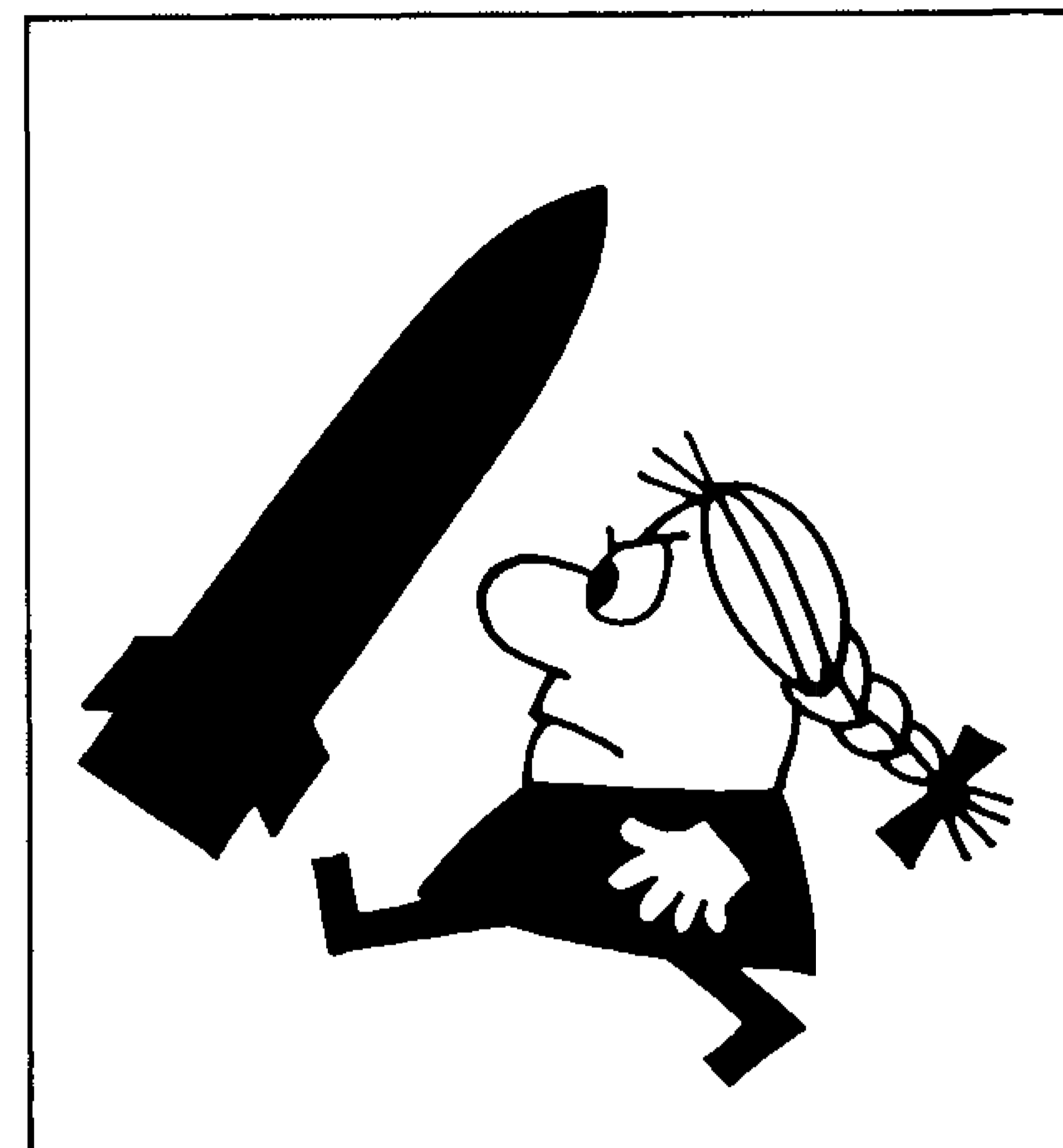
29 OKTOBER DEN HAAG

De voorbereidingen voor de grote landelijke demonstratie van het *Komitee Kruisraketten Nee!* zijn in volle gang. Begin augustus werd de route van de demonstratie onder de leus *Geen nieuwe kernwapens in Europa* bekend. Het comité, bestaande uit zestien landelijke organisaties en politieke partijen,

Van Staphorst tot Steenwijk van Amsterdam tot in Den Haag is het ban-de-bom teken bekend. In de vijftiger jaren vonden er in Engeland demonstraties tegen de kernbepapening plaats. In 1958 werd de eerste grote demonstratie georganiseerd in het plaatsje *Aldermaston*. De organisatoren van die demonstratie zochten naar een embleem. Dat werd gevonden in een witte cirkel op rode achtergrond, met daarin een combinatie van de seinletters (die in de scheepvaart worden gebruikt) N en D van *Nuclear Disarmament* (Atoom Ontwapening). Daarna werd dit symbool over de hele wereld gebruikt bij demonstraties. Ook in ons land: eerst bij de paasmarsen tegen de kernwapens in de zestiger jaren en later bijvoorbeeld ook tegen de oorlog in Viet Nam. De PSP maakte er gebruik van voor haar embleem: tegen alle bewapening en voor socialisme. Dat is nog steeds nodig: toen in Aldermaston, straks op 29 oktober in Den Haag.

De PSP heeft haar symbool ook als button in de verkoop, in twee formaten. De kleine (Ø 2,2 cm.) kost f 1,-, de grote (Ø 3,7 cm.) kost f 1,50. Te bestellen door overmaking van f 1,70 (klein) of f 2,20 (groot) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'button klein' of 'button groot'.

heeft in overleg met Haagse autoriteiten, de Nederlandse Spoorwegen en de verkeersdiensten van de politie gekozen voor twee manifestatierreinen: het *Malieveld* en de speelweide van het *Zuiderpark*. De route loopt van het Malieveld via het Zuiderpark terug naar het Malieveld. De *heenweg* via Bosbrug, Korte Voorhout, Buitenhof, de la Reyweg en de Roland Holstweg en *terug* via het Soestdijkse Plein, Valkenboslaan, Laan van Meedervoort en Koningskade. Op de twee manifestatierreinen zullen gelijkwaardige programma's worden afgewerkt en op een groot aantal podia langs de route zullen opvoeringen worden gegeven door diverse muziek- en theatergroepen. Nadere informatie en propagandamateriaal is te verkrijgen bij de plaatselijke organisatoren in het hele land en via het centrale adres: tel.: 070 - 924331 (Komitee Kruisraketten Nee).

MUZIEK TEGEN KERNWAPENS

Naar aanleiding van de demonstratie van 29 oktober tegen de plaatsing van de kruisraketten in Den Haag hebben vier Haagse amateurmusici het comité *'Muziek tegen kernwapens'* opgericht. Op initiatief van dit comité heeft de komponist Gilius van Bergeyk een speciaal muziekstuk gekomponeed met als titel *Vredeslied* dat momenteel wordt verspreid onder de duizenden muziekgezelschappen in ons land. Er zijn arrangementen beschikbaar voor diverse soorten gezelschappen, van symphonieorkest tot kinderkoor. Jules de Corte, Jaap van der Merwe en Theun de Vries schrijven verschillende teksten voor dit muziekstuk. Het comité zal op 29 oktober de opvang van de koren en orkesten die tijdens de demonstratie willen spelen en zingen regelen en de VARA heeft toegezegd op radio en TV ruim aandacht aan dit muzikale gedeelte van de demonstratie te besteden. Het comité is bereikbaar via: Prinsengracht 4, 2512 GA Den Haag, tel.: 070 - 924331 (het adres en telefoonnummer van het Komitee Kruisraketten Nee).

VREDESWEEK 1983

Tijdens de *Vredesweek 1983* houdt *Pax Christi*, de katholieke vredesbeweging en een van de organisatoren van de 29 oktober demonstratie, haar landelijke kollekte. Pax Christi kan worden gesteund door overmaking van een bedrag op postgiro 306090 t.n.v. Pax Christi/Den Haag.

Hulpdokter in Las Venturas

GUATEMALA

Guatemala, een Midden-Amerikaans land, ingeklemd tussen El Salvador en Honduras in het zuiden en Mexico aan de noordgrens. Vorige maand werd, na een onderonsje aan boord van een Amerikaans vliegdekschip voor de kust, president Rios Montt afgezet en vervangen door een andere diktator generaal Mejia Victores, minister van defensie onder Montt.

Rios Montt had anderhalf jaar geleden vrede en democratie beloofd. Hij was religieus en gaf de mensen hoop. Maar zijn godsdienstvertoon maakte hem ongeloofwaardig. Gruwelikheden en verschrikkingen werden realiteit, die Montt verantwoordde in de naam van god. Met het leger aan de macht onder generaal Mejia zal er niet veel veranderen. De god van Montt zal verdwijnen, de banden met de VS worden aangehaald en de militaire diktatuur wordt heviger. Hoop voor de bevolking, die voor zeventig procent uit Indianen bestaat, is er niet. Steeds meer mensen vluchten weg. In Guatemala zwerven zo'n één miljoen mensen rond (op een totaal van 7,5 miljoen). Honderdduizenden zijn de grens met Mexico overgetrokken. Anderen zitten in Honduras, Belize of nog verder weg. In Mexico komen er nog dagelijks vluchtelingen bij in de nu al meer dan veertig kampen. Groepen soldaten van Guatemala komen de grens over en vallen de kampen aan. Mensen worden vermoord en de kampen leeggeplunderd. De vluchtelingen moeten zich nog verder terugtrekken in Mexico en weer opnieuw beginnen. Het protest van Mexico wordt in Guatemala uitgelegd als solidariteit met de 'kommunistische guerilla'.

De fotograaf *Michel Pellanders* verbleef de afgelopen maanden in Midden- en Zuid-Amerika. In Mexico bezocht hij de kampen waar vluchtelingen uit Guatemala verblijven. *Marion Hoekveld* reisde met hem mee en schreef een impressie.

Mateo, 34 jaar, vluchtte acht maanden geleden uit Guatemala weg, hij nam zijn gezin mee. "Toen we in Guatemala woonden leefden we rustig. Tot de soldaten kwamen en mensen vermoorden. De vrede is weg". Mateo brengt ons naar *las Ventanas*, een plek in het oerwoud waar sinds drie weken ongeveer duizend mensen wonen. Het bos gonst en beweegt, in kleine hutten, onder een enkel dak of in een soort tenten zitten mensen, weggehurkt, dicht tegen de grond. Mateo: "We woonden in Pena Rosada, één kilometer over de grens van Mexico. We woonden er al een half jaar, toen kwam het leger. We vluchtten de bergen in. De volgende dag gingen we terug, alles was weg, alles was verbrand wat we hadden opgebouwd. Zeven mensen waren verdwenen, onze leider en zijn familie neergeschoten. We hebben geen geld. Soms kunnen we een dag werken bij de Mexicanen en krijgen dan wat mais of bonen. We verdelen wat we hebben, honger doet pijn. We willen niet sterven".

Vluchtelingen zijn afhankelijk. Ze wachten. Iedere dag is een gewone dag, een jaar lang nu al. Wachten op wat de toekomst brengt.

Mexico heeft nu iedereen verboden de kampen te bezoeken. De vluchtelingen mogen hun kampen niet meer uit, ook niet om werk te zoeken. Er zijn meer Mexicaanse soldaten in het grensgebied gekomen. Het is vreemd stil geworden, de berichtgeving lijkt gestopt. De mensen leven door, iedere dag weer . . .

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 16 28/9/1983 PRIJS f 1,50

in dit
nummer

AUTOMATISERING
PSYCHIATRIE
LINKSE SAMENWERKING
WOONLASTEN

KOMMENTAAR

Minderhedennota

Na jaren uitstel eindelijk een dikke **Minderhedennota**. Alle concrete voorstellen op het gebied van rechtspositie van buitenlanders, bestrijding van diskriminatie, ondersteuning van buitenlandse organisaties, zijn drie jaar lang vooruitgeschoven tot "het verschijnen van de Minderhedennota". Dat was onder andere het geval met datgene waar *Heleen Buys* in het vorige nummer van BEVRIJDING over schreef, het voorkomen van diskriminatie door de politie. Wat blijkt bij het uitkomen van de nota? Er wordt niets concreet in voorgesteld! En als er wel voorstellen zijn, dan ontbreken de financiële middelen. Dat stemt bitter. Buitenlandse organisaties vragen terecht al jaren om een versterking van de rechtspositie van etnische groepen in ons land: Dat is immers een voorwaarde om op gelijkwaardige manier aan de Nederlandse samenleving deel te nemen. In de nota staat nu dat 'de rechtspositie zoveel mogelijk zal worden versterkt'. Dat is natuurlijk een begrip dat niet te toetsen valt. Zo wordt wel de verblijfsrechtelijke positie van buitenlandse jongeren versterkt, maar tegelijkertijd worden hun mogelijkheden om een echtgenote of echtgenoot uit het buitenland over te laten komen, beperkt. Daarmee groeit de kloof tussen Nederlandse en buitenlandse jongeren alleen maar verder. En wat in de nota ontbreekt, dat is een deugdelijke analyse van het oorzakelijk verband tussen de achterstandspositie van etnische groepen en het bestaan van racisme. Dat is een eerste voorwaarde voor een effectief anti-racismebeleid. De maatregelen die wél in het vooruitzicht worden gesteld ter bestrijding van racisme, laten dan ook te wensen over. In de nota wordt het nieuwe fenomeen 'multi-culturele achterstandsgebieden' geïntroduceerd. In 17 gemeenten worden wijken aangewezen waar sprake is van achterstandssituaties voor de bewoners, Nederlanders en buitenlanders, op het gebied van onderwijs, huisvesting, werkgelegenheid en welzijn. Voor die gebieden worden de bestuurlijke kaders gekreëerd om de 'problemen' op te lossen. Het geld moet gevonden worden via een herschikking van middelen bij de diverse departementen, die daarvoor overigens hun medewerking nog niet verleend hebben. Geld is er dus nog niet. Maar ook los van de geldvraag is het de moeite waard zo'n oplossing te beoordelen. De multi-culturele achterstandsgebieden heetten aanvankelijk, in eerdere versies van de nota, 'probleemkumulatiegebieden'. De gedachte daarachter is: De oude wijken hebben al zoveel problemen, daar komen de buitenlanders nog eens bij. Dus het beleid moet gericht zijn op de achterstand van Nederlanders én buitenlanders, om scheve ogen van de Nederlanders te voorkomen. Het is natuurlijk waar dat al veel eerder grondige maatregelen getroffen hadden moeten worden voor de woon- en leef-

situatie in de oude wijken. Maar het is de vraag of die aanpak nu juist in een Minderhedennota gekozen moet worden. Waarom geen krottennota? De 'problemen in de oude wijken' worden toch al te veel verbonden met de buitenlanders! Ook wordt in de Minderhedennota geen poging gedaan tot een nadere definiëring van de problemen. Dat levert eerder een mystificatie van de problemen op dan een aanzet tot een oplossing. En het laat een ander aspekt buiten schot: De aanhang van de Centruumpartij is ook te vinden in gebieden, waar géén achterstandssituatie heerst, waar weinig buitenlanders wonen. Te denken valt aan Holendrecht of Almere. De strijd voor een multiculturele samenleving, voor wederzijdse aanpassing, tegen racisme, zou daar wel eens het moeilijkst kunnen zijn.

ANDRÉE VAN ES

Prinsjesdag

Midden in de Haagse Schilderswijk las Zijne Koninklijke Hoogheid Wil Winters van de Voedingsbond FNV een alternatieve troonrede op dinsdag 20 september. Hij kraakte het beleid van de regering volledig af en hij sprak zijn vertrouwen uit in de strijdlustigheid van werklozen, jongeren, vrouwen en buitenlanders.

Na de Koning sprak Zijne Hoogheid *Laurens Hogenbrink* van het IKV. Hij deed het volk kond van tien belangrijke beleidswijzigingen van de alternatieve regering, zoals: vóór een kernwapenvrij Europa; geen plaatsing van kruisraketten én geen uitbreiding van de militaire productie. Ook had de regering besloten, aldus Prins Hogenbrink, het volk op te roepen op 29 oktober in Den Haag deze regeringspolitiek te komen toejuichen. Bij deze alternatieve troonrede waren de PSP-frakties uit Eerste en Tweede Kamer aanwezig om de monarchistische poppenkast in de Ridderzaal te ontlopen en "meer politieke inspiratie" op te doen bij deze alternatieve. Ze waren vergezeld van een CPN-Kamerlid en enkele PvdA-Kamerleden. Tegelijkertijd werd in het hele land actie gevoerd tegen het voorgenomen kabinetsbeleid. "Er zijn genoeg beleidsalternatieven in de maatschappij. Deze regering moet weg", zei Koning Wil Winters, daarmee de mening van velen, waaronder de PSP-fractie, vertolkend. Deze fractie liet weten dat er sprake is van een "reaktionair beleid" van de regering Lubbers. "In tegenstelling tot de vrijblijvende oproep tot saamhorigheid wordt er gekoerst in de richting van een vechtmaatschappij. Voorzieningen gericht op meer ontplooiingsmogelijkheden voor mensen worden afgebroken: gratis rechtshulp, kinderopvang, sociaal-kultureel werk, bibliotheekwezen en de Beeldende

Kunstenaars Regeling. Ook de toegankelijkheid van het onderwijs wordt verder verslechterd: verhoging van school- en kursusgelden, grotere klassen, schaalvergroting", aldus de PSP-Tweede Kamerfractie in een verklaring. "Het rampzalige bezuinigingsbeleid op sociaal-ekonomisch gebied wordt onverminderd voortgezet. Bovenop de aangekondigde twaalf miljard bezuinigingen kondigt de regering nog extra maatregelen aan, in de sfeer van studiefinanciering en individuele huursubsidies". De PSP-fractie keerde zich ook tegen de sterke achteruitgang van de minima met meer dan 3,5 procent en de ontkoppeling van de ambtenaren-salarissen en de uitkeringen. In de meer dan tien procent achteruitgang voor werklozen en invaliden zag de fractie een ontwikkeling naar de werkverschaffing van de jaren dertig. Ten aanzien van het dubbelbesluit van de NAVO uit december '79 hekelde de PSP-fractie uiteraard het verzwijgen van de aparte positie van Nederland: "De regering gaat daarmee geheel voorbij aan het enorme verzet tegen de plaatsing". Schandalig vond de fractie de twee procent reële stijging van de defensie-uitgaven, die met de aankoop voor ruim twee miljard gulden aan tanks, vliegtuigen en marineschepen gepaard gaat. Samen met de miljarden-nota bracht de regering een zogenaamde werkgelegenheidsnota uit. "Onder het mom van zorg voor de werkgelegenheid", zo zei de fractie, "worden er maatregelen aangekondigd die vooral voor de werkgevers van belang zijn". Voor arbeidstijdverkorting is er minimale aandacht en die wordt grotendeels met een loonoffer betaald. "800.000 werklozen, ruim 600.000 arbeidsongeschikten en tallozen die zich niet eens meer bij het arbeidsburo laten inschrijven, maar het kabinet komt met haar concrete maatregelen niet veel verder dan het opvoeren van een aantal plaatsen bij de Centra voor Vakopleiding voor Volwassenen met vierhonderd tot 3.400 (wél aan strenge voorwaarden gebonden, natuurlijk)", verzuchtten de PSP-Kamerleden in hun reaktie. Zij lieten tot slot van hun verklaring weten: "Deze reaktionaire beleidsmaatregelen kunnen niet anders dan maatschappelijk verzet oproepen. De PSP-Tweede Kamerfractie ondersteunt dit verzet".

CHRIS HUINDER

INHOUD

29 OKTOBER	pag. 3
een warme Europese herfst	
EINDHOVEN	pag. 4
afdeling geschorst	
TILBURG	pag. 4
samenwerking succesvol	
ROTTERDAM	pag. 5
PSP verdeelt de schaarste	
PSYCHIATRIE	pag. 6
bijzondere opnemingen	
CHILI	pag. 7
AUTOMATISERING	pag. 8
zalig nietsdoen . . .	
PAKISTAN	pag. 10
zonder handen kun je niet bidden	
WOONLASTEN	pag. 12
IKV	pag. 13
een koerswijziging?	
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN	pag. 13

De redactie is bereikbaar op dinsdag 11 oktober van 19.00 tot 20.00 uur op nummer 020 - 26 73 74, voorafgaande aan de redactievergadering van die avond.

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

29 oktober

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

EEN WARME EUROPESE HERFST

Ná 21 november 1981 waren de verwachtingen hoog gespannen. Het was teleurstellend dat de politiek de wil van de demonstranten zo makkelijk kon weerstaan in de twee jaar nadien. Maar de kwestie rond de nieuwe kernwapens is nog steeds niet beslist. Daarom gaat de vredesbeweging weer de straat op. In Den Haag ditmaal, op zaterdag 29 oktober. Het klimaat in de Oost-West verhouding is intussen danig verpest. Wat kunnen we dan ook nu van deze massale demonstratie verwachten? Ben Koelman en Gerard Ruijs, beiden lid van de landelijke themagroep Vredesvraagstukken van de PSP, maken een voorlopige balans op.

De resultaten van het vele werk dat de vredesbeweging de afgelopen jaren heeft verzet lijken maar klein te zijn. Toch zijn er politieke verschuivingen waar te nemen, ten opzichte van 1981, die voor de vredesbeweging niet ongunstig zijn. Zo doet de FNV deze keer volop mee aan de voorbereidingen van de demonstratie van 29 oktober in Den Haag. En werd de PvdA in '81 nog verweten ongeloofwaardig te zijn — en in de persoon van *Wim Meyer* vanaf het Amsterdamse Museumplein naar huis gefloten, nu twijfelt vrijwel niemand er meer aan dat de Hollandse sociaal-demokraten zich onvoorwaardelijk tegen de kruisraketten verzetten. Dit jaar kan geen premier (zoals indertijd Van Agt) *Den Uyl* nog beletten in Den Haag present te zijn. En wat het CDA betreft: er lijkt na de kwestie rond de leuzen van de demonstratie een patstelling te zijn ontstaan. Toch rommelt het nog stevig in de christen-democratische gelederen: de CDA-vrouwen en de CDA-jongeren zijn allesbehalve tevreden met de opstelling van hun christelijke voormannen. Rond de Nederlandse opstelling ten aanzien van het *Mexikaanse Freeze-voorstel* in de Verenigde Naties speelde zich weer een minder verheffend tafereel binnen het CDA af: dissidenten worden nu eenmaal alleen aanvaard wanneer zij uit een ander kamp komen.

Binnen de Westduitse SPD, die — net als de PvdA in ons land — in de oppositie terecht is gekomen, is de kritiek op de uitvoering van het NAVO-dubbelbesluit vrijwel algemeen. Zelfs *Helmut Schmidt*, de vader van het dubbelbe-

sluit, beschuldigt de Verenigde Staten er scherp van de onderhandelingen in Genève met de Sowjet-Unie niet serieus genoeg te nemen. In de Verenigde Staten zelf doet de Freeze-movement steeds meer van zich spreken, Griekenland ontpopt zich steeds meer als een horzel in de NAVO-pels en verder valt er over elk land dat bij het plaatsingsbesluit betrokken is wel iets positiefs te melden over de groei van de vredesbeweging aldaar.

Vliegtuigincident

Tegelijk verhardden de tegenstellingen tussen Oost en West, en daarmee ook de tegenstellingen tussen voor en tegenstanders van het plaatsingsbesluit in West Europa, waarbij het incident met het neerschieten van de Koreaanse *Boeing* natuurlijk als een godsgeschenk uit de hemel is gevallen voor diegenen die aansturen op plaatsing.

De reacties op het vliegtuigincident zijn tekenend, zeker wanneer ze worden vergeleken met de reacties op het neerschieten door Israël van een Arabisch burgervliegtuig boven de Sinai, zo'n tien jaar geleden, dat een kleine honderd mensen het leven kostte. De gretigheid waarmee conservatieve groeperingen nu trachten te oogsten in de publieke opinie steekt schril af tegen het gemak waarmee het Israëlische optreden werd vergeten. Geen woord ook uit conservatieve hoek over de ruime Westerse bijdrage aan de verslechtering van het internationale klimaat, over de groeiende Amerikaanse militaire aanwezigheid in het Verre Oosten vlak bij strategisch erg belangrijk Russisch grondgebied en de pogingen om Japan te betrekken bij het Westerse militaire kamp; factoren die zeker hebben bijgedragen aan het paranoïde Russische optreden tegenover de Koreaanse *Boeing*.

De kansen op een onderhandelingsresultaat in Genève in de zin van niet-plaatsing van Pershing 2 en kruisraketten, worden, ondanks de beweringen van het tegendeel, zeker geringer na de jongste gebeurtenissen. Al was het alleen maar omdat de VS zich nog harder zal durven opstellen tegenover de Sowjet-Unie: de vredesbeweging is tenslotte weer wat makkelijker af te bluffen nu bewezen is om wat voor 'barbaren' het eigenlijk gaat. De stemming in het Amerikaanse kongres over de defensiebegroting, waarbij *Reagan* op de meeste punten zijn zin kreeg (inklusief een omstreden post als de hervatting van de productie van zenuwgas) werd al duidelijk door de verontwaardiging rond het *Boeing*-incident beïnvloed. De positie van lieden als *Rogers*, *Luns*, *Weinberger*, *Reagan* e.a. die pas concessies van de Russen verwachten nadat er geplaatst is en daarom op plaatsing aansturen, lijkt alleen maar versterkt.

Nederland

Nederland maakt natuurlijk nog steeds zijn voorbehoud, al is Woensdrecht reeds aangewezen en valt te verwachten dat deze regering de daadwerkelijke voorbereidingen en het uiteindelijke plaatsingsbesluit verder zal proberen los te koppelen, om zo de gewenning aan het onvermijdelijke groter en de omkeerbaarheid van de besluitvorming moeilijker te maken. Dat CDA-defensiespecialist *Frinking* als vice-voorzitter van de Noord Atlantische Assemblee op de jaarvergadering van die organisatie het woord zal voeren over de gedeelde verantwoordelijkheid van het gebruik van de Amerikaanse kruisvluchtwapens lijkt illustratief voor de inschatting die het CDA maakt voor de uitkomst van het Nederlandse plaatsingsdebat. Bovendien maakt het idee van

medeverantwoordelijkheid voor het gebruik van die wapens de eventuele plaatsing in Nederland toch minder bezwaarlijk!

Ondertussen heeft een parlementaire delegatie een rondreis gemaakt naar de VS en de BRD om standpunten uit te wisselen die allang bekend waren: zo'n reis lijkt meer een functie te hebben voor de reizigers onderling en het debat met de thuisblijvers. En wie mocht denken dat het *Boeing*-incident niet van invloed zal zijn op de onderhandelingen in Genève: de parlementariërs vonden het nu opeens niet meer nodig om naar Moskou te gaan. Centraal in de besluitvorming blijft het CDA en de interne strijd daar over mogelijkheden tot uitsstel. In december bij de bevestiging van het NAVO-besluit en de beslissing over plaatsing in Duitsland zal de regering al iets van haar positie moeten bepalen.

Dat één demonstratie voldoende is om de zaken voor de vredesbeweging ten goede te keren valt te betwijfelen. Aan plannen voor de tijd tussen 29 oktober en het moment van parlementaire besluitvorming wordt dan ook druk gewerkt. Maar meer dan ooit is volgende maand in Den Haag een ongekend grote opkomst nodig.

BEN KOELEMAN
GERARD RUIJS

29 oktober naar Den Haag

Nog één maand tot 29 oktober. Nog één maand om er voor te zorgen dat op ondubbelzinnige wijze duidelijk wordt dat het Nederlandse volk geen nieuwe kernraketten wil. Bijna 400 plaatselijke platforms zijn momenteel druk bezig om iedereen te mobiliseren. Als er voor ieder affiche dat bij het Haagse kantoor van het *Komitee Kruisraketten Nee* de deur nu al is uitgegaan goed is voor één demonstrant kunnen we heel

wat verwachten. Al meer dan 400.000 maal hebben de persengedraaid, en ze staan nog steeds niet stil. De berichten van de platforms beloven ook veel goeds. Het enthousiasme is als vanouds. Autobussen beginnen schaars te worden voor de 29e. Met de NS is een regeling getroffen voor goedkoop vervoer naar Den Haag (f 29,- voor een retour vanuit heel Nederland). Ook de actie *'Muziek tegen Kern-*

wapens' krijgt overweldigend veel belangstelling. Honderden individuele artiesten en groepen hebben zich reeds aangemeld om de Haagse straten niet alleen te vullen met mensen, maar ook met muziek. Informatie over de 29e, over de platforms, het vervoer of over 'Muziek tegen kernwapens' zijn overdag te verkrijgen bij het *Komitee Kruisraketten Nee* in Den Haag, tel. 070 - 92 43 31.

AFDELING GESCHORST

Het Partijbestuur heeft op zaterdag 17 september besloten de afdeling Eindhoven te schorsen. Deze beslissing van het bestuur van de PSP is een gevolg van de zaken die dit voorjaar via de pers naar buiten kwamen. Een aantal PSP-leden in Eindhoven zouden, aldus die persberichten, een agent van de Binnenlandse Veiligheidsdienst tijdelijk ontvoerd en bedreigd hebben. Het Partijbestuur heeft geen oordeel over deze eventuele strafbare feiten. De gegevens waarover het bestuur beschikt rechtvaardigen dergelijke beschuldigingen niet.

Een verslag van deze kommissie werd door de ledenvergadering van de afdeling goedgekeurd. Dit verslag liet echter een aantal belangrijke punten open. Daarnaast ondervonden afdelingen in de omgeving bij hun functioneren hinder van alle verhalen die over deze zaak de ronde deden.

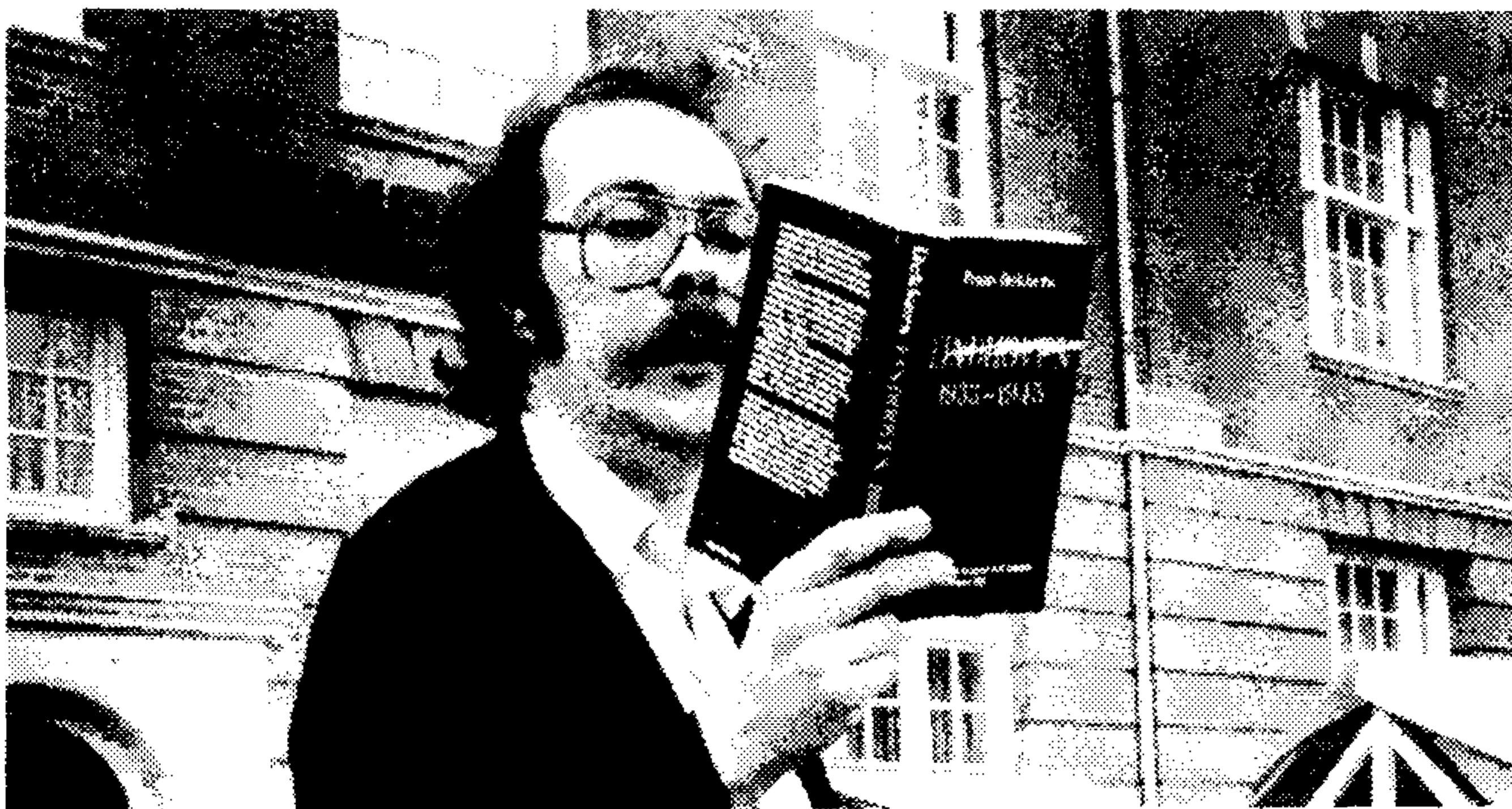
Om die redenen benoemde het partijbestuur uit zijn midden een onderzoekskommissie met de opdracht na te gaan of, en in welke mate, PSP-leden in Eindhoven zich schuldig gemaakt hebben aan handelingen die in strijd zijn met de grondslagen en belangen van de PSP. Op 17 september j.l. besprak het PB het eindrapport van deze kommissie. Het PB is tot de konklusie gekomen dat de afdeling terecht konstateerde dat links Eindhoven — weer eens — geïnfilteerd werd door personen die informatie verzamelden voor de PID (Politie Inlichtingen Dienst), dan wel de BVD (Binnenlandse Veiligheids Dienst).

Het PB is echter van mening dat de door de afdeling gekozen eigenmachtige wijze van optreden daartegen en de rol die een aantal leden daarin gespeeld hebben, met kracht van de hand gewezen moet worden.

Het PB heeft daarom besloten het afdelingsbestuur van zijn functie te onthef- fen en tot schorsing van de afdeling als PSP-afdeling over te gaan. Onder leiding van het PB zal een nieuw afdelingsbestuur gevormd worden en de afdeling Eindhoven opnieuw tot functioneren worden gebracht. Het besluit van de afdeling om het eerder gevoerde beleid van het afdelingsbestuur en de betrokken leden goed te keuren, is door het PB ongeldig verklaard. Bovendien is besloten drie leden die nauw bij het gebeurde betrokken waren (Eef van den Berg, Marjan Stas en Wouter Pors), te verzoeken hun functies in de gemeenteraad en agglomeratieraad van Eindhoven op te geven.

De betrokkenen hebben overigens het recht om tegen deze besluiten bij de partijraad in beroep te gaan.

Het partijbestuur heeft geen oordeel over de vraag of er, zoals in de pers is gesuggereerd, sprake is geweest van strafbare feiten. Het beschouwt een onderzoek hiernaar als een taak van de Officier van Justitie, niet als een taak van de PSP. Wel constateert het PB dat de aan de PSP beschikbare gegevens, dergelijke beschuldigingen niet rechtvaardigen.

Eef van den Berg en Marjanne Stas lezen in oktober '82 in het openbaar voor het verboden boek "Eindhoven '33-'45"

TILBURG

SAMENWERKING EEN SUKSES

Ruim een jaar geleden vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Bij die verkiezingen deden in veel plaatsen samenwerkingslijsten mee waarvan de PSP deel uit maakte. Die klein linkse samenwerking heeft nu dus een jaar in de praktijk gefunctioneerd. Reden om overal in het land eens stil te staan bij de resultaten. Die bezinning heeft in Nieuwegein en Helmond tot opzegging van de prille samenwerking geleid (zie BEVRIJDING nr. 15), maar niet overal gaat het slecht. Een voorbeeld daarvan is Tilburg. Goed nieuws blijkt ook nieuws te kunnen zijn.

In het septembernummer van 'Opspraak', het maandblad van de PSP in Tilburg, werd een tussentijdse evaluatie van de gemeenteraadsfractie gepubliceerd. In Tilburg deed de PSP in '82 zelfstandig aan de verkiezingen voor de raad mee. Het resultaat mocht er zijn, er werden drie zetels gehaald. De CPN en de PPR kwamen elk op één zetel van het totaal van 39 raadszetels. Na CDA, PvdA en VVD werd de PSP daarmee de

Op 13 oktober a.s. zal onder leiding van het partijbestuur in Eindhoven een ledenvergadering gehouden worden, waar de schorsing van de afdeling besproken wordt. Onmiddellijk daarna wordt de schorsing van kracht. Zodra de openstaande beroepstermijnen verstreken zijn, wordt een nieuwe ledenvergadering uitgeschreven. Hier zal opnieuw het gebeurde aan de orde gesteld wor-

den, terwijl ook een nieuw afdelingsbestuur gekozen zal moeten worden. Indien de betrokken gemeente- en agglomeratieraadsleden hun zetels dan nog niet ter beschikking gesteld hebben, zal op die vergadering tevens hun formele terugroeping op de agenda staan.

HUUP DASSEN

vierde partij in Tilburg: D'66 kwam niet verder dan twee zetels. De SP haalde voor het eerst een zetel. Toen de gemeenteraad in nieuwe samenstelling van start ging, in september vorig jaar, werd besloten tot een duidelijke samenwerking tussen de raadsfrakties van PSP, CPN, PPR en SP. De raadsvergaderingen werden in korte bijeenkomsten gemeenschappelijk voorbereid, nadat elke partij zich al binnen de eigen partij had beraden over de in te nemen standpunten. Daardoor was dat overleg vaak niet veel meer dan het uitwisselen van handtekeningen onder moties en amendementen. De samenwerking met de Socialistische Partij liep stuk toen die partij haar brochure 'Gastarbeid en kapitaal' publiceerde. In juni van dit jaar kwamen de frakties van PSP, CPN en PPR met een gemeenschappelijke verklaring waarin de opstelling van de SP op dit punt werd aangevallen en de samenwerking werd beëindigd.

Nadat de ledenvergadering van de PSP in Tilburg zijn goedkeuring daaraan had gehecht staken de frakties van PSP, CPN en PPR in maart de koppen bij elkaar om de samenwerking meer inhoud te gaan geven. Uit een inventarisatie bleek toen dat er drie punten waren die de drie partijen belangrijk achtten: woonlasten, vredesbeleid en werkgelegenheid. Op die punten werden vanuit de frakties themagroepen georganiseerd om eventuele gezamenlijke initiatieven uit te werken. Voor de zomer is de

voortgang daarvan besproken. Op het gebied van de woonlasten was nog geen vooruitgang geboekt, maar op de andere twee terreinen werd ondertussen actie ondernomen. Zo is een gemeenschappelijk vredesmanifest opgesteld. Wel ontstond verschil van mening op dit terrein over de mate waarin de Tilburgse vredesgroepen bij dit initiatief betrokken moesten worden. De PSP staat op het standpunt dat die inbreng groot moet zijn, terwijl de andere twee partijen de eigen (partij-)inbreng voorop stellen. Ten aanzien van de werkgelegenheid wordt er gestreefd naar de oprichting van een kommissie die de drie partijen van advies kan gaan dienen. Deze kommissie hoeft niet noodzakelijk alleen uit leden van de drie samenwerkende partijen te bestaan, zo is afgesproken.

Ondertussen is ook afgesproken om voorafgaande aan de raadsvergaderingen steeds met de drie frakties bijeen te komen om de raadsagenda in grote trekken door te spreken. De bedoeling daarvan is ook om duidelijkheid te krijgen over de verschillen in politieke benadering of persoonlijke invalshoeken. In de praktijk heeft dat wel al geleid tot afspraken over woordvoerders namens de drie frakties in de raad. Zo voerde een PSP'er het woord bij de behandeling van het volkshuisvestingsplan mede namens de CPN en PPR. Het voordvoerderschap van de CPN over de volkshuizen ging niet door omdat de afdeling

PSP VERDEELT SCHAARSTE

Een linkse meerderheid in de gemeenteraad, maar de PvdA natuurlijk verreweg de grootste partij ter linkzijde. Als de PSP een links programcollege in het zadel helpt, "gedoogt" zonder er zelf aan deel te nemen, wordt zij toch mede-verantwoordelijk voor het verdelen van de schaarse centen? In Rotterdam vormen PvdA en D'66 het college van B & W, maar de fracties van PSP/PPR en CPN moeten het aan een meerderheid helpen. Het PSP-gemeenteraadslid Nelis Oosterwijk over de verhoudingen die dan ontstaan, en over de Rotterdamse bezuinigingen.

Het *Rotterdams Nieuwsblad* dicht ons meer dan eens de macht toe, die wij graag zouden hebben. Uitspraken als: "De PvdA in de tang van Klein Links". "Is het Rotterdamse linkse programcollege een gelegenheidshuwelijk met een ingebakken scheiding van tafel en bed?" Eerst eens de feiten op een rij.

De PSP in Rotterdam besloot in 1981 om CPN en PPR uit te nodigen voor een gesprek over samenwerking bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1982. Na verloop van tijd besloot de CPN af te haken. Ze vond haar achterban nog niet rijp voor zo'n samenwerking. Vermoedelijk speelden daar de slechte resultaten van gezamenlijke lijsten bij tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen in Zuid-Limburg mee. Uiteindelijk kwam er een gezamenlijke lijst van PSP en PPR uit de bus. Bij de verkiezingen behaalde deze twee zetels. De CPN kreeg óók twee zetels, de PvdA 21 en D'66 twee zetels. Ter rechterzijde: de VVD negen zetels, het CDA acht zetels en de combinatie SGP-RPF-GPV één zetel. De PvdA had haar meerderheid in de 45 leden tellende raad dus verloren, en was aangewezen op het vormen van een coalitie met andere partijen. De ledenvergadering van de PvdA gaf haar fractie de opdracht eerste met CPN, PSP/PPR en D'66 te gaan onderhandelen over vorming van een college van B & W. De resultaten van de onderhandelingen waren voor PSP/PPR en CPN niet voldoende om in het college zitting te nemen; wel zou een college van PvdA (zeven wethouders) en D'66 (één wethouder) gesteund worden. Er kwam een programakkoord, waarvan sommige teksten ieders instemming hebben; andere zijn vaag genoeg geformuleerd zodat ieder het op zijn manier kan uitleggen. Bij de financiële paragraaf maakte de PSP/PPR-fractie een duidelijk voorbehoud. De belangrijkste tegenstelling is: wèl of géén sluitende begroting. In ieder geval wordt vastgelegd, dat er een onderzoek komt naar de mogelijkheden van een *artikel-12 status*. Dit houdt in, dat de gemeente een structureel tekort op de begroting heeft. Dit tekort wordt dan door het Rijk bijgepast, maar de gemeente zelf moet de eigen inkomsten (o.a. belastingen) tot een maximum opvoeren, en wordt financieel min of meer onder kuratele geplaatst van provincie en Rijk. In het programakkoord worden bedragen genoemd van f 175 miljoen bezuinigen, en een ombuiging van f 40 miljoen. De PSP/PPR heeft zich de volledige vrijheid voorbehouden om moties in te dienen om op een aantal zaken niet te bezuinigen. Door het tot stand komen van dit programakkoord en het PvdA/D'66-college voelden CDA, VVD en SGP zich zó buitenspel gezet, dat ze daar nog een schepje bovenop deden door de raadscommissies te boycotten. Dat houden ze nog steeds braaf vol.

In de jaren 1962-1970 heeft de PSP-

fractie de PvdA verweten, dat zij geen gebruik maakte van de "linkse" meerderheid, die er toen ook in de gemeenteraad was. In 1982 hebben wij bewust gekozen voor het minst slechte college. Tussen 1974 en 1982 had de PvdA in Rotterdam de absolute meerderheid, en zij benutte die ook door alleen te regeren. Voortdurend balancerend op de grens van wat nog een aanvaardbare verantwoordelijkheid voor het beleid is, hebben wij bij de behandeling van de *Voorjaarsnota-1983* besloten om enerzijds het college te steunen (en hebben we vóór de nota gestemd), anderzijds ons solidair te verklaren met de stakende ambtenaren van het openbaar vervoer. De *Voorjaarsnota* gaf aan, welk tekort er zou ontstaan, als het uitgavenpatroon onverkort gehandhaafd zou worden, en wat de gemeente binnen het programakkoord nog tot 1986 mocht bezuinigen en ombuigen. Onze fractie heeft via moties aangegeven, waar je het geld voor de bezuinigingen in ieder geval niet moet zoeken. Wij hebben moties ingediend over de manier van bezuinigen op de ambtenarensalarissen, die overigens verworpen werden. Maar door de druk van de akties en door onze inbreng is er in ieder geval een opening gemaakt naar de vakbonden. De leiding van de *ABVA/KABO* is overigens pas onder zware druk van hun leden eisen gaan stellen. Ze hadden vermoedelijk gedacht, dat ze het via hun *PvdA*-lidmaatschap zonder akties wel even binnenskamers konden regelen. De rechtse oppositie in de raad, die ons beloofd had leuke linkse moties in te dienen, om ons en het college in verlegenheid te brengen, heeft dat nagelaten, zodat we dit werk toch zelf hebben moeten doen. We hebben verklaard, dat wij aan het einde van het jaar de balans zullen opmaken. Dan worden de bezuinigingsvoorstellen getoetst op effectiviteit en politieke aanvaardbaarheid. Eén van de resultaten van onze inbreng is, dat ook dit college weigert zonder meer alle ellende die de regering oplegt, door te sluizen naar de Rotterdammers. Het tekort van 53 miljoen gulden, dat ontstaat door het achterblijven van de gelden voor de bijstandsuitkeringen en het opleggen van het profijtbeginsel, wordt terugverwezen naar Den Haag.

Radikaler beleid

Buiten de begroting zijn er natuurlijk tal van zaken, waar we trachten de PvdA aan te sporen tot een radikaler beleid. Wie de recente discussie over de benoeming van de nieuwe hoofdkommissaris van politie gevolgd heeft, zal moeten beamen dat de PvdA in Rotterdam haar nek wil uitsteken als het om een beter politiebeleid gaat. Er zijn ook teleurstellingen: wij stemden tegen de opgelegde verhoging van de tarieven van het openbaar vervoer; de PvdA kwam niet verder dan het ophangen van een bordje in de tram waarop stond dat ze het eigenlijk niet willen. Ons stemge-

drag zal niet afwijken (buiten het stemmen vóór de begroting) van dat van andere PSP-fracties: ook wij stemmen tegen de verkoop van grond en tegen de B.B.-posten op de begroting. Ondanks onze steun aan het college hebben wij niet geschroomd om met steun van rechts en één PvdA-er een motie tégen het in rekening brengen van voorrijkosten door de brandweer in te dienen. Gegeven de getalsverhouding in de gemeenteraad werd deze motie dan ook aangenomen. Soms moet je je nadrukkelijk distancieren van het college, zoals tijdens de stakingen bij het openbaar vervoer, of toen de wethouder van stadsvernieuwing aankondigde dat hij de huur-inhoudingsakties niet meer wilde toelaten. Gelukkig is hij daar, onder druk van een boycot van bewonersorganisaties, op teruggekomen. Steun aan een PvdA/D'66-college zonder voorbehoud is volgens ons niet mogelijk. Méér dan elders is overleg met allerlei buitenparlementaire bewegingen van het grootste belang. Met de steun in de rug van hun akties kan een linkse minderheid van vier zetels beperkte resultaten boeken.

Geen algemeen model

Het '*Rotterdamse model*' is geen sjabloon voor een algehele PSP-strategie. De getalsverhoudingen in de gemeenteraad en de relatie tot de PvdA zijn zodanig, dat wij tot deze opstelling hebben besloten. Onze suksessen zijn te beperkt om de aanhangers van "*visie 2*" argumenten te geven voor hun gelijk. Aanhangers van "*visie 3*" zullen moeten toegeven, dat Rotterdam vrijheid heeft de eigen identiteit te behouden. Het Rotterdamse model kan niet worden afgeschilderd als een afschrikwekkend voorbeeld van samenwerking en verkoop van eigen principes. Hopelijk is hiermee bijgedragen aan enige verwarring bij de grootste scherpshijpers van beide visies, en stemt het tot enig nadenken, voordat men ons in d'een of d'andere hoek zet.

NELIS OOSTERWIJK

De dikke muren van de psychiatrie

Op 6 september is de Tweede Kamer begonnen met de behandeling van het wetsontwerp Bijzondere Opnemings Psychiatrie Ziekenhuizen (in de wandeling BOPZ genaamd). Deze wet moet de Krankzinnigen-wet van 1884 gaan vervangen. De BOPZ gaat vooral over gedwongen opname, over dwangbehandeling en dwangmiddelen in de psychiatrie. De behandeling in de Tweede Kamer zal wel lang gaan duren, want er zijn onder andere tachtig wijzigingsvoorstellen ingediend. *Andrée van Es*, Tweede Kamerlid van de PSP, sprak in de Kamer over dit onderwerp. En laat ook in BEVRIJDING de grote leedafzuigwagens weer eens rijden.

De BOPZ is voor een deel een verbetering van de oude Krankzinnigenwet. Zo wordt rechtsbescherming bij gedwongen opname beter geregeld door toevoeging van een advocaat in alle stadia van de procedure. Ook wordt geprobeerd een zorgvuldiger criterium te geven op grond waarvan iemand gedwongen kan worden opgenomen. De gedachte dat artsen en psychiaters weten wat goed is voor een psychiatrische patiënt en ook altijd in diens 'bestwil' handelen, wordt niet meer zomaar geaksepteerd. Daarnaast worden voorwaarden gegeven voor het toepassen van dwangbehandeling en het gebruik van dwangmiddelen. Wat dat laatste betreft, is het hoognoedig dat een zorgvuldige registratie tot stand komt van het gebruik van dwangmiddelen (isoleercellen, psychofarmaca, fixeermogelijkheden) en wel uitgesplitst naar inrichting. Nog slechts een paar maanden geleden kwam de psychiatrische inrichting in *Santpoort* in de publiciteit doordat enkele patiënten gedurende weken en zelfs maanden in een isoleercel verbleven. Beroepsmogelijkheden voor patiënten en een registratie-meldingssysteem zijn noodzakelijk om dergelijke toestanden te voorkomen.

Menselijk lichaam

Dwangbehandeling van psychiatrische patiënten krijgt nu voor het eerst een wettelijke basis. Dat is een onaantastbare inbreuk op het grondwettelijk recht van onaantastbaarheid van het menselijk lichaam: Ook psychiatrische patiënten horen het recht te hebben

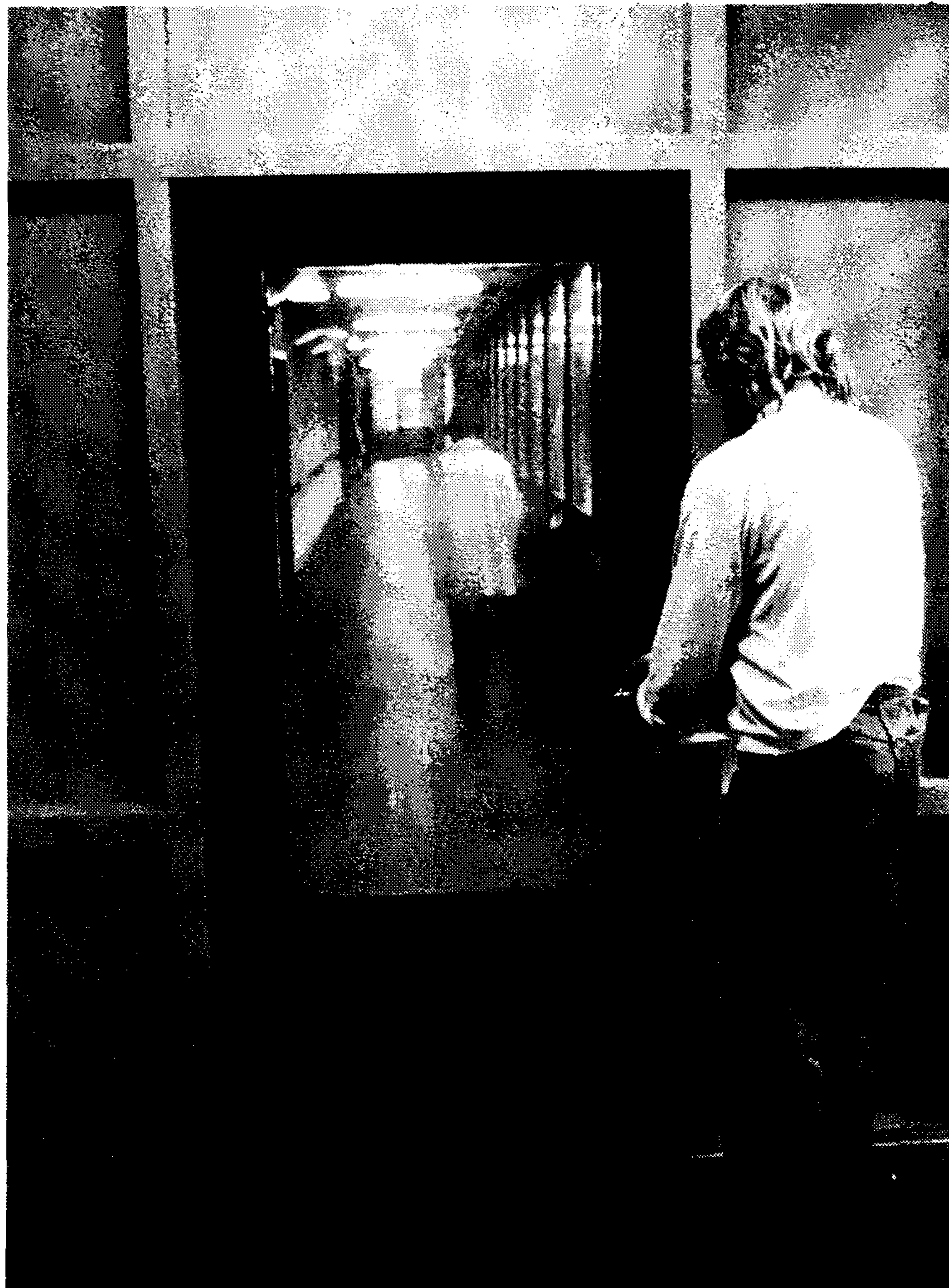

foto: Luuk Kramer

medische behandelingen aan hun lichaam te weigeren.

In dit wetsontwerp is nog steeds niets geregeld over de rechten van psychiatrische patiënten. Terwijl het vastleggen van die rechten, óók van vrijwillige patiënten, in een inrichting misschien wel het allerbelangrijkste is. Als de Tweede Kamer geen druk uitoefent op dit punt, kan dat nog wel jaren duren.

Samen met *Evelien Eshuis* (CPN) heb ik een aantal amendementen ingediend om de rechtspositie van gedwongen psychiatrische patiënten te versterken.

De leed-afzuigwagen

De fundamentele vraag bij dit wetsontwerp is hoe *dwang* zich verhoudt tot *hulpverlening*. Bij de behandeling in de Kamer op 6 september j.l. heb ik het daar in mijn inleiding over gehad. Die tekst laat ik hieronder volgen.

Op 23 mei 1976 reed de grote *leed-afzuigwagen* door Nederland. Op die dag werd het leed uit drie grote inrichtingen in de Randstad opgezogen. De meetap-

paratuur in de wagen gaf aan dat het leed in de inrichtingen met evengrote snelheid werd bijgeproduceerd. Mensen in witte pakken laten door middel van stencils weten dat, al meer dan een eeuw lang, het leed wordt opgeslagen in grote leed-bewaarplassen. Aan het eind van de dag wordt al het verzamelde leed opgelaten in balonnen.

Dit was één van de acties van de *gekenbeweging* om de onhoudbare situatie in psychiatrische ziekenhuizen aan te tonen. De lange geschiedenis van het wetsontwerp BOPZ zou lang niet zo belangwekkend geweest zijn, als die niet voor een groot deel parallel gelopen had met de geschiedenis van de psychiatrische tegenbeweging. De feitelijke situatie in de psychiatrie wordt niet zo zeer duidelijk uit de grote stapel Kamerstukken, als wel uit het historische overzicht van acties in de psychiatrie, opgenomen in de DIC-map *'Psychiatrie is geen kunst'* uit '82. De oprichting van de *Stichting Pandora* in '65, van *Release* in '69, het verschijnen van de boeken *'Wie is van hout'* van Jan Foudraïne

in '71, *'Laten ze het maar voelen'* van Corrie van Eijk-Osterholt in '72 en *'In het land der blinden'* van Eveline Paull in '73: eindelijk werd een bres geslagen in de dikke muren van de psychiatrie, van de inrichtingen en van de medische macht.

Tot dan toe was het bestaan van de 'totale instituties' in de psychiatrie als een vanzelfsprekend gegeven aanvaard. Wie gek is, onaangepast, wie zich niet houdt aan de normen en de rollen van de meerderheid van de samenleving, die wordt weggeborgen. Er was een scherpe scheiding tussen 'gek' en 'normaal'. Viel je onder de categorie 'gek', dan werden heel andere regels van kracht. Dan speelde niet langer je persoonlijkheid een rol, maar de etiketten die vooral doktoren je opplakten. Vanzelfsprekende en onvervreembare rechten golden niet voor psychiatrische patiënten. En als zo'n patiënt het in het hoofd haalde om kritiek te hebben of te protesteren, dan was dat 'een opnieuw optreden van het ziektebeeld'.

Het is de tegenbeweging die dat aan de kaak heeft gesteld, die door middel van politieke actie en door middel van alternatieven, als *Wegloophuizen*, het heeft willen doorbreken.

In de politiek en in de hulpverlening wordt over dwang bij opname, dwangbehandeling en dwangmiddelen gebruik vaak gezegd dat 'we dat niet kunnen missen'. Ook bij dit wetsontwerp BOPZ speelt het begrip *'uiterste middel'* een dergelijke rol. Aan de ene kant een poging tot tegengaan van misbruik, maar aan de andere kant een legitimatie van de dwang als het niet anders kan. Het probleem daarbij is, dat op dat moment alleen nog maar gekeken wordt naar het einde van de lijn: Het kon niet anders. Wie zich begeeft op het pad van de dwang, die moet bedenken dat aan die weg geen einde komt: het leidt alleen tot méér dwang.

De totale instituties kunnen eenvoudig niet bestaan zonder die dwang. Verzet tegen de 'orde van de inrichting' is een te prijzen levenshouding, maar voor een positieve waardering is in de inrichtingen geen ruimte. De 'noodzaak' van separeren, isoleren en andere dwangmiddelen ligt al gauw voor de hand.

Wat de afgelopen tien jaar aan wetgeving tot stand is gekomen heeft zonder uitzondering te maken met het aan banden leggen van de onbeperkte macht van degenen die de bevoegdheid en de instrumenten hebben om dwang uit te oefenen. Te denken valt aan de verbetering van de rechtspositie van gedetineerden in gevangenis en van minderjarigen in rijksinrichtingen. Datzelfde geldt nu ook voor de BOPZ. Op zichzelf is dat natuurlijk een verbetering vergele-

Chili vóór september '73

CHILI

Fluitende kogels, lege magen

11 September was het tien jaar geleden dat Pinochet in Chili de macht overnam. Gesteund door de met pannen rammelende goeude burgerij en Amerikaanse steun werd de democratisch gekozen socialist Allende verjaagd en vermoord, evenals duizenden anderen. Het is nu tien jaar later en Chili is weer regelmatig in het nieuws. Opnieuw gaan mensen met pannen en pollepels de straat op. Chris Huinder geeft een korte schets van de huidige situatie.

In februari schreef de Londense *Financial Times* over de situatie in Chili: "De financiële crisis heeft schade berokkend aan het Chileense model van economische ontwikkeling, dat sterk afwijkt van het egocentrische en dirigistische beleid van vele ontwikkelingslanden. De beginselen achter de Chileense benadering blijven solide, doch de regering moet nu de gevolgen van onvoldoende financiële discipline korrigeren." In augustus moest dezelfde krant in een nieuw hoofdartikel toegeven, dat de zo zeer gewenste 'financiële discipline' van het Chileense regiem onvoldoende was voor Pinochet om uit de 'machtserosie' te komen. Nu was er volgens de krant nodig "een nieuwe voorlopige regering van vooraanstaande burgers en militairen, die zich richt op herstel van de democratie". De *Financial Times* wist natuurlijk, dat er al enkele dagen eerder

een nieuwe regering gevormd was, waarvan de sterke man de minister van binnenlandse zaken *Sergio Onofre Jarpa* bleek. Zo kon de *Financial Times* achteraf zijn instemming betuigen aan een door hemzelf gedane voorspelling. Dat dacht de bezorgde hoofdredactie van die goed-konservatieve krant tenminste. Want weliswaar opende Jarpa een 'dialog' met een deel van de oppositie, waarvan de christen-demokraten de leiding hebben; weliswaar beloofde deze minister een nieuwe wet op de politieke partijen, werk voor 80.000 Chilenen en recht op terugkeer van 3.000 ballingen, maar dat alles dan wel op zijn voorwaarden. Het kabinet was nog geen paar uur oud, of er vielen ruim 20 doden als gevolg van een keiharde reactie van 18.000 militairen in de Chileense hoofdstad op acties in het kader van de *4de Nationale Aktiedag*. In september vielen rond de 5de Nationale Aktiedag opnieuw een kleine twintig doden. Verkiezingen zullen er niet vóór 1989 plaatsvinden, dikteerde Jarpa aan de oppositie en over het aftreden van Pinochet valt helemaal niet te praten. Na tien jaar blijkt zo het regiem de dialoog met een deel van de oppositie geopend te hebben, maar wel met het pistool op tafel. Is dit 'kabinet van vooraanstaande burgers en militairen' in staat het politieke leven van Pinochet en diens diktatuur tot 1989 te rekken? De oppositie van Chili is dit jaar begonnen zich duidelijk te reorganiseren. In het voorjaar beten de vakbonden de spits af met grote felle stakingen. Zij werden door het regiem teruggedrukt, de stakingen werden gebroken. Na de vakbonden volgden de politieke partijen. Allereerst de democratische allian-

tie rond de christen-demokraten. De rechtervleugel van deze alliantie bestaat uit voormalige Pinochet-aanhangers en anti-socialisten. De linkervleugel bestaat uit sociaal-demokraten en socialisten, die eerder zwijgend toekijken dan een actieve oppositie bepleiten. Deze alliantie heeft de dialoog met het regiem geopend, maar voelt zich na de bloedige gebeurtenissen van augustus en september onder onbehoorlijke druk gezet en lijkt in verwarring: of verder praten of volledige oppositie.

Naast de Democratische Alliantie werd recentelijk een *Volksalliantie* van socialisten en kommunisten opgericht. Steunt de eerste vooral op de midden-groepen en de betere lagen, de tweede heeft meer steun in de volkswijken en de fabrieken. Voor de Volksalliantie zijn de vervanging van Pinochet en verkiezingen niet genoeg. Zij wil ook een beleid, dat rekening houdt met de belangen van de armste lagen in de samenleving. En Chili is door de tien jaar economisch desastreuze politiek van Pinochet en zijn "Chicago boys" heel wat armer geworden. Het heeft zelfs de goeden van de staat aan partikulieren als onderpand voor zijn schulden moeten geven. De recent gevormde bewegingen zijn echter nog zwak. Zij hebben nog geen duidelijk politieke lijn. Niettemin zit er duidelijk beweging in de Chileense maatschappij. Zowel van de kant van het regiem als van de kant van de bevolking.

De klepel van de Chileense maatschappij zwaait heen en weer tussen fluitende kogels en lege magen. Het aftellen van Pinochet is begonnen.

CHRIS HUINDER

ken bij de volslagen rechteloosheid in het verleden van psychiatrische patiënten, van gedetineerden en van klanten van de kinderbescherming. Maar wat telkens weer ontbreekt is de politieke moed om die 'totale instituties' als zodanig af te breken. Om te erkennen dat vrijheidsbeneming en dwang onvereenbaar zijn met hulpverlening.

Ik moet steeds weer constateren dat het bestaan van die instituten het gebruik er van rechtvaardigt en andere ontwikkelingen tegenhoudt. Zolang de samenleving beschikt over middelen om mensen te verwijderen uit die samenleving hoeft zij niet na te denken over het verwezenlijken van andere, betere voorzieningen zonder dwang.

In de Nadere Memorie van Antwoord staat de volgende zin: "Slechts een te verwachten betere opvang en verzorging in de maatschappij (bijvoorbeeld van demente of zwakzinnige patiënten) kan tot het oordeel leiden dat het gevaar geweken en terugkeer mogelijk is". Die zin is een lege huls. Degenen die verantwoordelijk zijn voor het verwerklijken van die betere opvang en verzorging zijn precies diegenen die de totale instituties handhaven: de regering en het parlement. We zijn nu bezig opnieuw voor een aantal jaren vrijheidsbeneming in de hulpverlening goed te keuren, terwijl de afgelopen jaren door de meerderheid van de Tweede Kamer het tot stand komen van andere en betere voorzieningen bemoeilijkt of zelfs geblokkeerd is. Tijdens de uitgebreide commissie vergadering Psychiatriebeleid van dit voorjaar keerde een meerderheid van deze Tweede Kamer zich tegen het voorstel een bouwstop in te stellen voor psychiatrische ziekenhuizen en dat geld dan te gebruiken voor kleinschalige voorzieningen, voor een betere opvang en verzorging dus. Een gemiste kans.

Gelukkig heeft de tegen-beweging wél het initiatief genomen om vorm te geven aan andere voorzieningen. In Wegloophuizen zijn geen isoleer-cellen en dan ben je wel gedwongen te werken aan andere vormen van hulpverlening.

ANDRÉE VAN ES

De amendementen die Andrée van Es tezamen met Evelien Eshuis heeft ingediend zijn op te vragen bij: PSP-Tweede Kamerfractie, Binnenhof 1 A, 2513 AA Den Haag, tel.: 070 - 61 49 11 (vragen naar PSP-fractie).

Zie voor een eerder artikel over dwangmiddelen in de psychiatrie BEVRIJDING nr. 9 van 11 mei 1983, pagina 10 en 11 en voor een artikel over de macht in de psychiatrie BEVRIJDING nr. 13/14 van 27 juli '83, pagina 21. Op 8 oktober vindt een themadag over dat laatste onderwerp plaats, zie daarvoor de berichtenrubriek in het vorige nummer van dit blad.

ZALIG NIETSDOEN...

Automatisering op grote schaal: dat is één van de belangrijkste kenmerken van de tachtiger jaren. De mikro-komputer aan huis, robots in de fabrieken, de streepjeskode in de winkel, het digitaal-uurwerk in de torenklok. En als het aan de technokraten ligt dan hebben we straks geen cent meer op zak: een identiteitskaartje met mikro-chip is voldoende voor alle betalingen (mits je een positief saldo op giro- of bankrekening hebt, natuurlijk). Aanlokkelijk of bedreigend? Daar zijn we nog niet helemaal uit.

"De nadruk zal gelegd worden op de mogelijkheden positieve ontwikkelingen te bevorderen en negatieve te belemmeren, waarbij aangegeven zal moeten worden welke maatregelen daarvoor op overheidsniveau en welke op het niveau van bedrijven en instellingen bevochten moeten worden. Het gaat dan met name om de vraag op welke manier mikro-elektronika en automatisering in het algemeen dienstbaar gemaakt kan worden aan de mens, zowel in het vlak van de positie van de arbeid(st)er, de aard van het werk, de controle over de beslissingen, als de makro-ekonomische aspecten, zoals de gelijke verdeling van welzijn en welvaart over de hele wereld en het te lijf gaan van grondstoffenuitputting en milieubedreiging", aldus de opdracht waarmee in september '82 een veertiental PSP-ers aan de slag gingen. In de commissie en in subgroepen werden de verschillende aspecten uiteenge-rafeld.

Automatisering en socialisme

Als socialistische partij moet je in de eerste plaats kijken naar de effecten van de massale introductie van mikro-elektronika voor de strijd voor een socialistische maatschappij. Hoe verandert de (machts)positie van arbeiders en vakbonden in de fabrieken en kantoren. Wordt werken aangenamer of juist niet? Wat is de betekenis van de opkomst van elektronika-multinationals, snelle komunikatiesystemen (satellieten e.d.) voor de invloed van de staat op de ekonomische ontwikkeling? Wat voor nieuwe kansen biedt de moderne technologie voor dienstverlening, democratisering van wetenschap, verkleinen van de informatie-achterstand van gewone mensen ten opzichte van staat en bedrijfsleven? Aan de hand van een aantal stellingen werd in de commissie over dergelijke vragen gediscussieerd. Geconstateerd werd dat het socialisme een *vooruitgangsideologie* en een *gelijkheidsideologie* is. Het kent geen welomschreven statisch einddoel, maar is een streven naar een samenlevingsvorm waarin gelijkwaardigheid van mensen ten opzichte van elkaar, gelijke kansen op ontplooiing en zinvolle tijdsbesteding voorop staan. De ontwikkeling van wetenschap en technologie speelt hierin vooral een ondersteunende rol.

De keerzijde van de medaille is lange tijd onvoldoende erkend. Vooral de milieubeweging heeft daar de afgelopen 15 jaar verandering in gebracht, door erop te wijzen dat de dominerende wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen onze bestaansvoorwaarden dreigen aan te tasten. Het besef dat het inkassingsvermogen van de natuur een belangrijke rol moet spelen bij de ontwikkeling van technologie, is momenteel binnen links (en zelfs daarbuiten) wel doorgedrongen. De moeilijkheid is dat het "ekologisch verantwoord" leven en produceren nog lang niet exact te definiëren is. Daar zal nog heel wat studie en ervaring aan vooraf moeten gaan.

Arbeidsethos

Een uitgebreide discussie vergde de plaats van de arbeid in het leven van de mensen. De beginstellingen waren "arbeid is het eigenlijke wezen van de mens", en "het recht op arbeid moet gehonoreerd worden". Maar arbeid "als verplichting, opgelegd door doelen en ellende van buitenaf, zou afgeschafte moeten worden". Zo zou gekomen moeten worden tot de "gewenste vrijwillige verdeling van de maatschappelijk noodzakelijke arbeid". Deze stellingen bleven echter niet overeind. Het universele en tijdloze "arbeidsethos", wat hier verondersteld werd, werd sterk betwijfeld. In niet-westerse kulturen ligt het vaak heel anders. Ook is door de scheiding tussen arbeid en kapitaal een belangrijk deel van de arbeid 'vervreemd': de arbeider is niet degene die bepaalt waarom, hoe, wanneer en hoeveel er geproduceerd moet worden. Hij werkt slechts als een radertje in een geheel wat hij niet meebestuurde.

Deze discussie leidde niet tot een bevredigende andere ideologiestelling. Het belang van arbeid voor de mens werd niet geheel duidelijk. Wél duidelijk werd dat "betaalde" arbeid niet als het eigenlijke wezen van de mens kan worden gezien. In het socialisme hoeft dan ook niet zozeer naar volledige betaalde werkgelegenheid gestreefd te worden, maar naar *zinvolle relaties* tussen mensen onderling en een rechtvaardige verdeling van maatschappelijk noodzakelijke arbeid. Dit betekent uiteraard *niet* dat de PSP alle arbeidsuitstoot door automatisering moet toejuichen als bevrij-

Daarom stelde het Partijbestuur van de PSP in 1982 een *kommissie Automatisering* in. De opdracht was het doen van een voorstel voor een partijstandpunt over die automatisering, met name over de maatschappelijke gevolgen van de mikro-elektronika in de produktie, de dienstverlening, het onderwijs en de persoonsregistratie. *John Hontelez*, lid van de commissie, doet tussentijds verslag.

ding van de mens. Werkloosheid betekent in het huidige ekonomische en sociale systeem een hoop ellende. Strijd voor voldoende werkgelegenheid (maar dan wel met fikse arbeidstijdverkorting) is terecht en noodzakelijk. Maar tevens moet de discussie over arbeidsethos bevorderd worden. In de toekomstige socialistische maatschappij zullen mensen slechts tot werken aangezet kunnen worden als er sprake is van maatschappelijk nuttige arbeid, op basis van een soort "solidariteits-ethos" dus.

Het gevecht op de werkplek

Automatisering veroorzaakt niet alleen werkloosheid. Ook de aard en organisatie van het werk veranderen sterk. Een visie die steeds meer veld wint is dat het meeste werk eentoniger wordt, met lage kwaliteitseisen en voor een kleine hoeveelheid werk zullen de eisen verhoogd worden. Er dreigt een *polarisatie* te ontstaan tussen twee groepen arbeiders; de hooggeschoolde specialisten en de grote groep die gestandaardiseerd, on- of half-geschoold werk moeten doen. Hiermee verzwakt de positie van de laatste groep arbeiders. Ze zijn goed inwisselbaar. Ze zijn nog minder dan nu bekend met het produktieproces. Bovendien zal de belasting, in psychische zin, toenemen. Computers nemen het denken voor een deel over en bepalen het arbeidstempo en de variatie neemt af, evenals de contacten met mede-arbeiders. Daarnaast dreigt een massale arbeidsuitstoot, waarvan vrouwen extra de dupe worden. Die uitstoot zal vooral plaatsvinden in de dienstensektor, met name in de administratieve werksfeer.

Informatie is macht

Een ander belangrijk aspect van de technologische revolutie die we meemaken zijn de enorm toegenomen moge-

lijkheden om tegen steeds minder kosten gegevens op te slaan, te verspreiden en te combineren. Er heeft zich in de commissie een fikse discussie voorgedaan of er sprake is van de opkomst van een nieuwe *machtsselite*, die met informatie als bezit, kapitaalsbezitters en de staat kan manipuleren. Enkelen verwachten echter dat na verloop van tijd de 'oude' machtsverhoudingen zullen terugkeren en dat de informatiedeskundigen in een dienende rol terecht zullen komen. In die nieuwe situatie zal de arbeidersklasse tegenover een versterkte en beter toegeruste heersende klasse komen te staan. De moderne technologie geeft nieuwe beheersingsmogelijkheden. Zo kunnen van individuele arbeiders en burgers 'persoonlijkheidsprofielen' gemaakt worden, waardoor een bijna perfecte selectie mogelijk is van personen die op belangrijke posten moeten werken. Tevens is controle mogelijk van personen met 'afwijkend' gedrag en/of andere politieke ideeën. De *Rasterfahndung* die de West-Duitse politie in Wiesbaden toepast is hier een duidelijk voorbeeld van. Dat systeem komt er op neer dat hele algemene gegevens op een zodanige manier op elkaar gelegd en gekombineerd worden dat er een groep potentieel verdachte personen ontstaat waarbinnen zich terroristen kunnen bevinden. Kriterium is dan dat het personen zijn die zich niet geheel volgens bepaalde normen gedragen, zoals niet zelf hun energierekening betalen. De hele groep mensen die dat ook niet doen worden daarmee verdacht.

Niet alleen overheden zetten overigens uitgebreide informatienetwerken op. De OESO schatte in 1978 het aantal internationale partikuliere netwerken in Europa reeds op 100 tot 150. Men moet hierbij denken aan multinationals, banken en luchtvaartmaatschappijen.

BIJ U HEEFT SALDOTEKORT.

79,6

Gegevens in bestanden gaan een eigen leven leiden. De kontekst van de informatie kan verloren gaan (motieven, specifieke omstandigheden, voorgeschiedenis). Grote groepen mensen zullen verdacht zijn omdat ze afwijken van abstracte normen die toegesneden zijn op een soort middelmaat. Een enorme inbreuk op de privacy is het gevolg.

Tegengas

De commissie Automatisering heeft de activiteiten van de Nederlandse vakbond vergeleken met enkele buitenlandse. Daarbij is opgevallen dat met name de Scandinavische, Engelse en West Duitse vakbeweging zich er veel mee bemoeit en al enkele resultaten heeft behaald. In Scandinavië bijvoorbeeld hebben vakbonden het recht om in een vroeg stadium mee te praten over automatiseringsprocessen. In Noorwegen en Denemarken hebben de vakbonden op bedrijven werkzame (en door de ondernemer betaalde) *data-stewards* in dienst. Deze hebben een gedegen training doorlopen op automatiseringsgebied, hebben recht op alle informatie over de automatiseringsplannen in het bedrijf, en begeleiden de uitvoering daarvan van begin tot eind. Ze zijn echter niet gerechtigd om zonder de vakbondsleden op het bedrijf beslissingen te nemen. De Engelse vakbeweging heeft al veel "*technologie-overeenkomsten*" af kunnen sluiten. Overigens zijn ze meestal nogal defensief van aard. De kwaliteit van het werk wordt niet echt beïnvloed. Op de beroemde uitzondering van de werknemersprojecten van *Lucas Aerospace* na. In West-Duitsland zijn vooral afspraken gemaakt over het gebruik van beeldschermen. De *IG Metall* heeft in Hamburg en West-Berlijn twee *innovatieburo's* opgericht, ten dienste van ondernemingsraden. De Nederlandse vakbeweging kan hier weinig tegenoverstellen. Er is een enkele automatiseringsovereenkomst gesloten, maar over het algemeen is er weinig prioriteit voor dit soort zaken. De bonden hebben geen informatiesysteem, geen vrijgestelden en te weinig scholing op dit gebied. De eis voor een *automatiseringsheffing*, enkele jaren geleden gesteld en nu opnieuw gelanceerd, is ook defensief. Wellicht vertraagt het de automatisering wat, maar het beïnvloedt

de richting geenszins. Verzet tegen de toenemende registratie van persoonsgegevens en de combinatie daarvan tot profielen, verzet tegen de disciplinerende werking van een Nationaal Betalingscircuit, enzovoorts, is nog moeilijker te voeren. Het speelt zich grotendeels buiten het gezichtsveld van de burger af. Na de acties tegen de *volkstelling* en de *Centrale Personen Registratie*, in het begin van de jaren zeventig, is de overheid wel gaan werken aan wettelijke regelingen, maar afdoende kunnen die niet zijn. Vooral ook niet omdat de overheid zelf geen belang heeft bij het minimaliseren van gegevensopslag van personen. Met name de West-Duitse overheid bewijst dat de staat zelf veel verder kan gaan dan particuliere bedrijven. Het voornaamste verzet tegen deze tendensen komt in ons land van de *Stichting Waakzaamheid Personenregistratie*. Maar deze pressiegroep zal het nooit redden zonder actieve steun van konsumentenorganisaties, politieke partijen en anderen.

Een van de meest centrale eisen in dit verband is openbaarheid van alle gegevens. Zonder uitzondering. En niet alleen in formele zin, maar actief. Individen die hun eigen gegevens willen hebben uit de bestanden zouden door om-

buds-organisaties terzijde gestaan moeten worden. Maar die openbaarheid mag, natuurlijk geen reden worden om dan ook maar alles te mogen verzamelen. Economische gegevens, openbaar verkrijgbaar, bevorderen het inzicht in de maatschappij en machtsverhoudingen, daar hebben we als PSP niets op tegen. Maar opslag van gegevens over de persoonlijke levenssfeer moeten zoveel mogelijk beperkt worden. (zie '*Privacy en Personenregistratie*' in *Bevrijding* 31-7-'82).

Strategie

De PSP-kommissie Automatisering is niet tégen de toepassing van mikro-elektronika. De *chip* levert ongekennde mogelijkheden voor verlichting van de arbeid, verbetering van communicatie, vergroting en democratisering van kennis, tegengaan van milieubedreiging enzovoorts. Maar deze toepassingen zijn in een kapitalistisch stelsel niet allemaal even logisch. Negatieve effecten voor de gewone mensen kunnen dan gaan overheersen. Hoe dat te bestrijden, is een moeilijke vraag. In ieder geval moet gekonstateerd worden dat dat niet los kan staan van de sociaal-economische strijd voor drastische arbeidstijdverkor-

ting, voor versterking en democratisering van overheids- en maatschappelijke instellingen (PTT, de Postbank, konsumentenorganisaties e.d.) ten opzichte van multinationals, voor meer invloed van de arbeiders op het beleid van het bedrijf waar ze werken. Ook de vakbonden zullen meer invloed moeten krijgen en ze zullen meer aandacht moeten geven aan zowel de bedreigende als de aantrekkelijke kanten van de chips. Voor het onderwijs geldt hetzelfde.

In de commissie Automatisering werd ook gepleit voor het onderzoeken van de mogelijkheden om mikro-elektronika te gebruiken om democratische processen te bevorderen (bijvoorbeeld meningspeiling). Een van de belangrijkste politieke eisen is de openbaarheid van economische, belastings- en bestuurlijke gegevens, gekoppeld aan het sterk aan banden leggen van data over de persoonlijke levenssfeer, toestemmingsrecht voor de geregistreerden, ook bij politie en veiligheidsdiensten.

Het organiseren van automatiseringsdeskundigen in de vakbonden zou een belangrijke stap vooruit kunnen zijn in deze strijd, evenals het opzetten van adviesburo's voor deskundige ondersteuning van burgers bij de ontwikkeling van alternatieven voor automatiseringsplannen van bedrijfsleven en overheid. Wat dat laatste betreft heeft de commissie Automatisering zelf al een initiatief genomen. PSP-ers die gekonfronteerd worden met automatiseringsplannen bij gemeente, provincie of bedrijf kunnen advies vragen bij de commissie.

JOHN HONTELEZ

De commissie Automatisering van de PSP komt in oktober of november met een verslag van haar onderzoek. Daarin zullen ook aanbevelingen worden gedaan voor de PSP-strategie over dit onderwerp. Daarna zal een *landelijke discussiedag* worden georganiseerd om reacties uit de partij te verzamelen. Iedereen is daar welkom, maar speciaal worden daarvoor nu al uitgenodigd PSP-vakbondsfunctionarissen en kaderleden, automatiseringsdeskundigen, juristen, Raads- en Statenleden. In een volgend nummer van *BEVRIJDING* zal de dag nog nader worden aangekondigd. Ook zal er dan uitgebreid discussiemateriaal voorhanden zijn. De commissie is voor nadere informatie bereikbaar via: *Kommissie Automatisering, PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam*.

VOLGENS I BIJLAGE HOUDT U REKENING MET ADMINISTRATIEKOSTEN

Zonder handen kun je niet bidden

Op 13 augustus viert Pakistan zijn onafhankelijkheid na de Engelse overheersing. Op die dag vond in Amsterdam een kulturele manifestatie plaats waarop vijfhonderd Pakistani en een tiental Nederlanders af kwamen. Naast sprekers namens PPR en PSP kwam de progressieve, uit zijn land gevluchte dichter *Ahmad Faraz* aan het woord. In Pakistan zelf demonstreerden rond de Onafhankelijkheidsdag tienduizenden mensen. Vele politieke leiders en honderden demonstranten werden tijdens de akties van burgerlijke ongehoorzaamheid opgepakt.

Na de Amsterdamse manifestatie sprak *Chris Huinder* met *Ahmad Faraz* over de woelingen in Pakistan en de visie van de dichter daarop. In tegenstelling tot *Faraz* meent *Chris Huinder* dat de militaire en islamitische diktator *Zia-Ul-Haq*, ondanks duizenden politieke gevangenen en verbannen en verboden schrijvers, weinig te vrezen heeft van de tot nog toe zwakke oppositie. Een verhaal over een land dat dient tot speelbal van de internationale machtspolitiek.

"Waarom sluit *Zia-Ul-Haq* geen non-agressiepakt met zijn eigen bevolking", zo verzuchtte *Ahmad Faraz*. De progressieve en populaire dichter is vorig jaar Pakistan uitgevlucht en woont nu in Londen. Zijn gedichten werden in het Engels, Russisch en Servo-Kroatisch vertaald, maar zijn in Pakistan verboden. Met zijn, zelfopgelegde, ballingschap kwam er een eind aan de literaire loopbaan van de 42-jarige dichter. Enkele maanden voor de staatsgreep door generaal *Zia-Ul-Haq* in 1977 had *Ahmad Faraz*, hoogleraar in de Engelse literatuur aan de universiteit van Peshawar en directeur van de kulturele staats-instellingen in Peshawar en Islamabad, de toenmalige premier *Zoelfi-
kar Ali Bhutto* tegen zich in het harnas gejaagd. In een gedicht hekelde hij de door *Bhutto* ingestelde uitzonderings-toestand in Lahore. Hij werd gevangene gezet, verhuisde later naar een militair kamp, waar de Engelsen tijdens de Tweede Wereldoorlog nog Italiaanse krijgsgevangenen hadden gehouden, kwam na *Zia's* coup vrij, maar werd in de loop der jaren uit al zijn functies gezet. Vrienden waarschuwden hem, dat hij opnieuw opgepakt zou worden, nu door *Zia*. Verbitterd vluchtte hij op tijd uit het land weg.

Triest

Ahmad Faraz was de belangrijkste spreker op de bijeenkomst, die op 13 augustus, Pakistans Onafhankelijkheidsdag, in Amsterdam door het Pakistan Peoples Welfare Committee een kulturele organisatie voor de 11.000 Pakistani in Nederland. Hij droeg er enkele gedichten voor, melodius en ritmisch, maar hij sprak niet over politiek. Dat deed hij wel de volgende dag in kleine kring, in een huis in de Amsterdamse Bijlmer, waar een vijftiental Pakistani

gretig zijn woorden opslurpten. Hun gezichten glimlachten, hun ogen glinsterden. Zij straalden iets van hoop uit. De BBC-radio spoot berichten de kamer in over straatgevechten en manifestaties in Karachi en andere steden in Pakistan. De ogen van *Ahmad Faraz* bleven echter triest. Volgens de BBC en kranteberichten was tot de demonstraties en manifestaties opgeroepen door de georganiseerde oppositie ter gelegenheid van de 36ste verjaardag van Pakistans onafhankelijkheid. In 1947 werd Pakistan onafhankelijk. Tot dan toe was het samen met India een Engelse kolonie geweest.

Ondanks de massale protesten op straat, waarbij tienduizenden Pakistani betrokken waren, is de georganiseerde oppositie in Pakistan zwak en verbrokkeld. Gedurende de zeven jaar diktatuur van *Zia-Ul-Haq* is zij niet in staat geweest een hecht, sterk front te vormen. Wel hebben twee jaar geleden negen verboden partijen, waaronder de twee grootste — de *Volkspartij van Pakistan* (PPP), tot voor kort geleid door de weduwe en dochter van *Bhutto*, en de *Tehrik-i-Istiqal* onder leiding van ex-luchtmachtmaarschalk *Asghan Khan* — gezamenlijk een beweging voor het *Herstel van de Democratie* (MRD) opgericht. Deze Beweging funktioneert amper. De tegenstellingen erbinnen zijn te groot. Ook de twee grote partijen zelf vallen in verschillende stromingen uiteen. De *Tehrik-i-Istiqal* bestaat uit radicale en conservatieve stromingen, die beide geen duidelijk doel nastreven, behalve dan de opheffing van de staat van beleg en vrije verkiezingen. En in de PPP is er een sterke stroming, die een bepaalde politieke regeling met het *Zia*-regime van te voren niet zal uitsluiten.

De oppositie is daarnaast beperkt tot de beter gesitueerden: juristen, journalis-

ten en onderwijzers maken er de dienst uit. Vakbondsleiders en boerenleiders zijn er amper in te vinden. Gevolg is, dat er gedurende de diktatuur regelmatig her en der kleine opstandjes, demonstraties en half-legale meetings van deze beroepsgroepen plaats hebben gevonden, maar in dat alles zat weinig structuur, nog minder uitstraling naar andere bevolkingslagen.

Die uitstraling komt misschien ook niet tot stand, omdat het economisch met Pakistan niet zo slecht gaat. Het bruto nationaal produkt (BNP) steeg de laatste vijf jaar met rond de zes procent, wat tweemaal zoveel was als de bevolkingstoename. De industrie gekoncentreerd rond enkele grote steden, groeide de laatste drie jaar zelfs met twaalf procent. Vooral de suiker- en kunstmestindustrie doen het goed. Alleen de textiel en de energiesektor doen het stukken minder. Ruim een kwart van de invoer besteedt Pakistan aan de invoer van olie, maar het regime heeft grote bedragen op de begrotingen opgevoerd om de produktie van aardgas en waterkracht in eigen land drastisch op te voeren. Ruim 70% van de Pakistaanse bevolking leeft op het platteland en is in staat zichzelf en de stadsbevolking van de belangrijkste voedingsgewassen en katoen te voorzien.

Waar Pakistan de laatste jaren wel duchtig mee te kampen heeft zijn de dalende export-opbrengsten, de dure olie en dollar en een flink tekort op de betalingsbalans. Dat zal in de komende jaren, als de internationale economische crisis blijft voortduren, zich zeker in een binnenlandse recessie vertalen. Voorlopig lijkt *Zia-Ul-Haq* zich daar weinig zorgen om te maken.

Op Onafhankelijkheidsdag heeft hij verkiezingen in maart 1985 en opheffing van de staat van beleg beloofd, met echter een hele hoop slagen om de arm. De militairen moeten een grote vinger in de politieke pap blijven behouden, de grondwet van 1973 — de eerste democratische grondwet van Pakistan, door *Bhutto* ingevoerd — zal met tal van amendementen aangepast worden en de staat van beleg zal door een reeks van nieuwe wetten betreffende de handhaving van de openbare orde en het gezag vervangen worden. Ziedaar een "Poolse oplossing" voor Pakistan om de regelmatig terugkerende opstandjes en de zwakke oppositie met gulle hand mond-dood te kunnen maken.

Eén man, twee vrouwen

Ondertussen kan de sinds enkele jaren ingezette drastische islamisering van Pakistan doorgaan. Een Engelse pruik en mantel werden in de rechtbanken door de Islamitische zwarte tuniek vervangen. De strafwetgeving werd *geislami-*

seerd, waarbij de mogelijkheid van openbare geselingen en de amputatie van lichaamsdelen ingevoerd werd. De eerste straf wordt om de haverklap uitgevoerd, de laatste is volgens *Amnesty International* nog niet in de praktijk uitgevoerd, hoewel mensen daartoe al veroordeeld zijn. De Nederlandse Kamer kwam in januari nog via een door 19 vrouwen ondertekende lijst van schriftelijke vragen in actie, toen een jonge Pakistaanse vrouw, die zwanger was zonder getrouwd te zijn, tot twee jaar gevangenisstraf en honderd zweepslagen werd veroordeeld. In juli wist de ambassadeur te melden, dat onder Nederlandse druk deze straf in hoger beroep veranderd was in drie jaar gevangenisstraf en tien zweepslagen. Alsof die straf wel akseptabel is . . .

Ook werd door de islamisering van de strafwetgeving bepaald, dat de getuigenis van één man gelijk staat aan die van twee vrouwen. Drie eensgezinde vrouwen zijn er dus nodig om de getuigenis van één man rechtsgeldig te kunnen weerspreken. Tevens werd de belastingwetgeving geïslamiseerd middels de invoering van de *'zakat'* (weeldebelasting) en de *'ushar'* (belasting op agrarische produkten). De beter gesitueerden kunnen echter gemakkelijk de eerste belasting ontduiken, zo vertelde *Ahmad Faraz*, omdat zij hun geld nu 'op lopende rekening' bij de banken hebben staan of vlak vóór de dag van de belastingheffing hun geld van de banken halen en er daarna weer opzetten.

Handen om te bidden

De twee grote bevolkingsgroepen van Pakistan, de *sji'iten* (30%) en de *soennieten* strijden om het hardst er over of de islamisering wel op de juiste manier plaats vindt. De *sji'iten* menen, dat slechts de vingers afgehakt mogen worden, omdat je anders niet meer met je handen kunt bidden. Voor de soennieten mag de hele hand afgehakt worden. De *sji'iten* vinden ook, dat de *'zakat'* alleen op goud en zilver geheven mag worden, terwijl de soennieten met *Zia* vinden, dat die belasting op alle tegoden geheven mag worden. *Sji'itische* en soennitische groeperingen raken regelmatig slaags, waarbij moskeeën het moeten ontgelden, om hun sympathie òf voor Iran òf voor Irak te uiten. Deze religieuze twisten worden op hun beurt door fundamentalisten uit Irak en Iran gevoed.

Heeft *Zia* op binnenlands terrein economisch gezien voorlopig de wind mee en politiek gezien weinig te vrezen van een zwakke en verdeelde oppositie en van met elkaar strijdende religieuze fundamentalistische groeperingen, op buitenlands terrein lijkt voor hem de zon

ALKMAAR

Gastarbeid

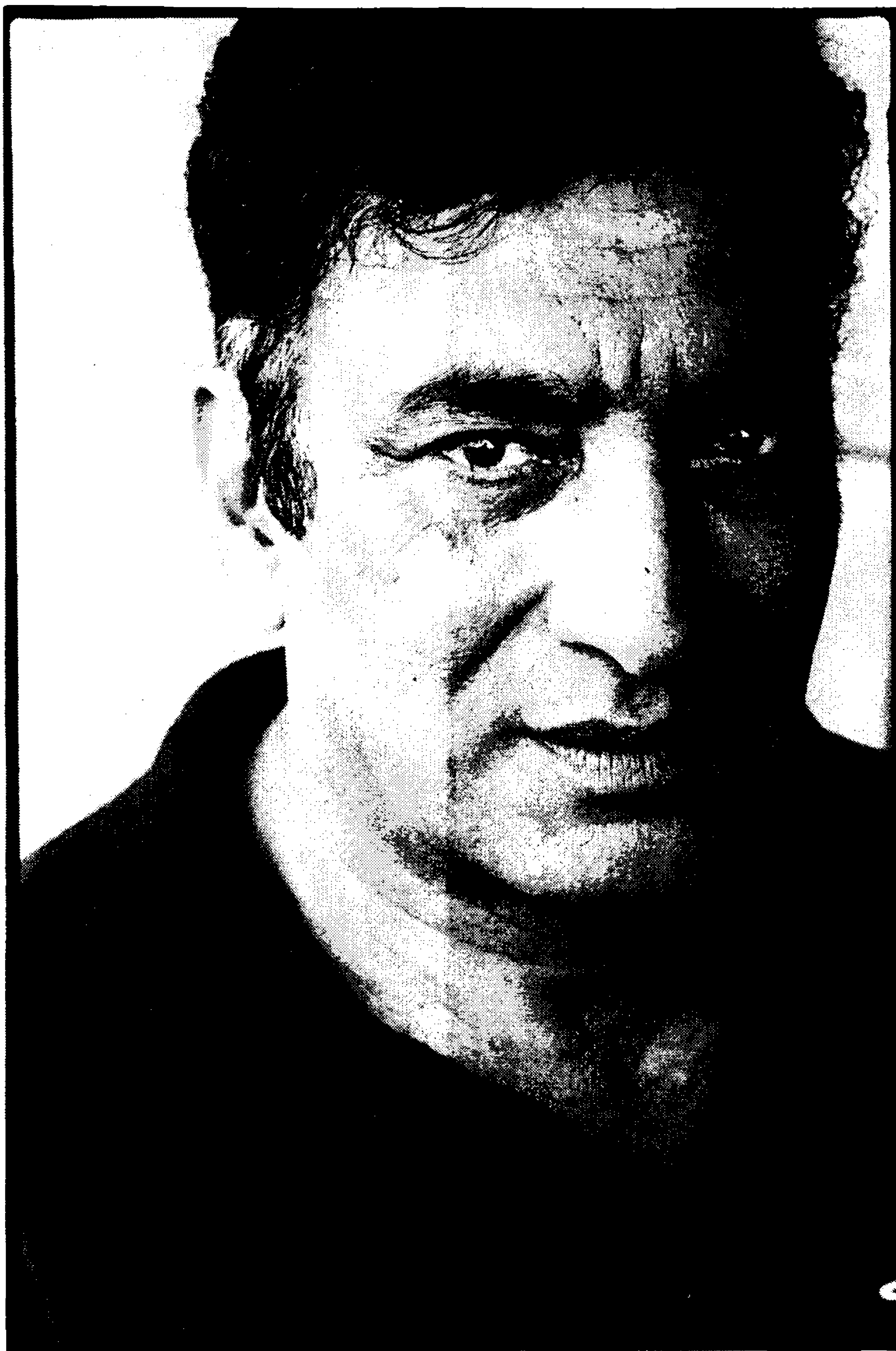
De Socialistische Partij heeft niet alleen hun brochure 'Gastarbeid en Kapitaal' uitgegeven, ze maken er natuurlijk ook reclame mee. Deze zomer vonden bewoners van wijken in Alkmaar waar veel buitenlanders wonen een pamflet in de bus van de SP. En daarin staat het zwart-op-wit: deze 'socialistische' partij stelt de buitenlanders voor de keus, aanpassen of oprotten.

Zoals al eerder in BEVRIJDING is beschreven (zie het nummer 10 van 25 mei 1983) heeft de SP in een brochure die onder de titel 'Gastarbeid en Kapitaal' verscheen de buitenlandse werknemers voor de keus gesteld: of na verloop van bijvoorbeeld twee jaar Nederlander worden, of na die periode terug keren naar hun eigen land. "Degenen die terug willen moeten daarbij financieel gesteund worden" stelt de SP: een oprot-premie dus.

In het pamflet dat de SP deze zomer in Alkmaar verspreidde stond ook het volgende te lezen: "Voor degenen die willen blijven zal alles gedaan moeten worden, om hen zo snel mogelijk de Nederlandse taal te leren. En hen te helpen zich aan de Nederlandse zeden en gewoonten aan te passen. Door die aanpassing zullen zij in de toekomst een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de strijd van de arbeidersklasse voor een betere toekomst". Daarmee geeft de SP een mooie draai aan een ronduit racistisch plan. In Alkmaar reageerde het plaatselijke 'Komitee tegen fascisme en racisme' met een tegen-pamflet onder de titel 'Gastarbeid en Vervolging, de geschiedenis herhaalt zich'. Het pamflet werd in dezelfde wijken verspreid als waar de SP zijn papieren in de bussen duwde. Het Komitee trekt in haar pamflet de vergelijking tussen de buitenlanders in ons land en de Nederlanders die naar Australië emigreerden: "Alsof Nederlanders in Australië geen pannekoeken meer mogen bakken of geen Sinterklaas meer mogen vieren". Toen onze economie in de zeventiger jaren een groot tekort aan ongeschoolde arbeidskrachten had werden buitenlanders hier naartoe gelokt met prachtige sociale voorzieningen en het vooruitzicht van meer arbeid en hogere lonen dan in hun eigen land. De meesten wachtte hier een kamertje tegen woerprijzen, waarin nog meer bedden stonden. Nu het ons slechter gaat willen sommigen, waaronder de SP, die buitenlanders op de vuilnisbelt gooien, die zij in betere tijden voor ons hebben mogen uitmesten.

ROEL SANDVOORT

Het Alkmaars Komitee tegen fascisme en racisme is bereikbaar via tel.: 072 - 15 66 81 / 12 94 43.

Ahmad Faraz

Foto: Taco Anema

(advertentie)

ONZE EERSTE ABONNEE
UIT THAILAND IS BINNEN

WAAR BLIJFT DIE UIT MEPEL?

plaatwerk

tijdschrift voor sociale fotografie

"... heeft het voor reproductie
noodzakelijke grote formaat"

(Bas Roodnat in het NRC-Handelsblad)

"... een bijdrage in de discussie
over sociale fotografie..."

(Max Arian in De Groene Amsterdammer)

plaatwerk

losse verkoop f 7,50
jaarabonnement f 45,- (6 nummers)

Stuur een kaartje aan:
Uitgeverij Fragment,
Conradstraat 23,
1018 NE Amsterdam,
tel.: 020 - 26 71 33

hoog in het firmament te staan. Sinds een klein jaar onderhandelt hij met India over het sluiten van een non-agressiepakt. India kan met zo'n pakt, dat het tot een grootscheepse vriendschapsverdrag wil uitbreiden, de sterke Amerikaanse invloed in Pakistan en de grote Amerikaanse militaire steun aan Pakistan proberen tegen te gaan. Pakistan kan met zo'n pakt de steeds gevoelde dreiging van een Sovjet-Indiase omsingeling te boven komen. De wapenrace tussen de twee landen, die beide over een nucleair potentieel beschikken, zou met zo'n non-agressiepakt afgezwakt kunnen worden en de ermee gemoeide gelden voor andere doeleinden aangewend.

Machtspolitiek

Van de Verenigde Staten krijgt Pakistan tot nu toe niets dan steun, hoewel de VS zouden willen, dat Zia's machtsbasis groter en zijn democratische aspiraties ruimhartiger waren. Tijdens het bezoek van Zia vorig jaar december aan Washington werd hem steun van drie miljard dollar en veertig F-16 vliegtuigen toegezegd. Pakistan vervult voor de VS na het wegvallen van de sjah van Iran een prima rol als politie-agent vóór de Perzische Golf. Bovendien speelt Pakistan de gulle gastheer voor de 2,5 miljoen Afghaanse vluchtelingen in zijn land, uit wie vele guerillastrijders voor Afghanistan gerekruteerd worden. Via Pakistan kunnen de VS op die manier de Afghaanse kaart tegen de Russen uitspelen. En Pakistan kan steeds met de Russische aanwezigheid in buurland Afghanistan schermen om de nodige economische en militaire steun uit het buitenland los te krijgen.

Ook Japan heeft tijdens Zia's bezoek enkele maanden geleden aan Tokio de waarde van Pakistan als politie-agent ontdekt en weten te waarderen. Japan was bereid zijn hulp tot een kleine 400 miljoen gulden in de komende twee jaar op te voeren. Daarnaast staan zowel andere westerse landen — zoals Nederland, voor wie Pakistan een concentratieland voor Ontwikkelingssamenwerking is, ondanks de duizenden gevangenen en de diktatuur aldaar — als de Wereldbank en het Internationale Monetair Fonds (IMF) gunstig tegenover Zia's economische en buitenlandse beleid.

Het lijkt erop, dat Zia-UI-Haq voorlopig van zijn 85 miljoen inwoners en de belangrijkste westerse landen en financiële instellingen weinig tot niets te vrezen heeft. Het regime zal eerder ten ondergaan aan de extreem grote corruptie, een economische recessie of spontane sociale en religieuze uitbarstingen dan aan de kracht van de georganiseerde oppositie of het misprijzen van andere lan-

den. Toch blijft Ahmad Faraz optimistisch, ondanks de trieste blik in zijn ogen: "Ik denk, dat alle wrede regimes en personen in wezen laf zijn. Hoe lafer, hoe wreder. Zia lijkt op het eerste gezicht erg sterk met zijn bajonetten, geweren en tanks, maar hij schijt van angst in zijn broek. Een ineenstorting als een kaartenhuis is mogelijk. Het Iran van de sjah is er een voorbeeld van. De VS dachten, dat het de agent in de Perzische Golf zou zijn. Maar na de revolutie kon de sjah niet eens een plek vinden om zich te verbergen. Ik denk, dat Zia's tijd gekomen is." Dat zei Ahmad Faraz aan het einde van het gesprek. Was hij vergeten, dat hij in het begin gezegd had: "We hebben nog een lange strijd te gaan. Het is niet over één maand, over twee maanden of een jaar voorbij."?

CHRIS HUIJNDER

Het water staat tot de lippen

De woonlasten gaan omhoog. De inkomens, lonen en uitkeringen omlaag. De huren stijgen; olie, gas en licht worden duurder; de gemeentelijke belastingen, als riool, reiniging en onroerend goed, gaan omhoog. Wie kan dat nog betalen, zonder op andere eerste levensbehoeften te moeten bezuinigen. Vooral de minima krijgen het daardoor nog moeilijker.

De Stichting Vorming en Scholing van de PSP (zelf in haar bestaan bedreigd door het dichtdraaien van de subsidiekraan) organiseerde op zaterdag 10 september een studiedag over 'gemeentepolitiek en woonlasten'. De dag werd mede georganiseerd door de landelijke themagroep Volkshuisvesting van de PSP en de organisatie van raads- en statenleden van de PSP (bekend als LWPW). Op 1 oktober vindt in Rotterdam de landelijke woonlastenmanifestatie plaats. Leo Platvoet, gemeenteraadslid in Bussum, doet verslag van de studiedag en kijkt vooruit naar 1 oktober.

Kees Kwadijk, werkzaam voor de Alkmaarse Huurders Overkoepeling (AHO), gaf 's ochtends aan de hand van de Alkmaarse situatie een schets van de perspectieven van woonlastenakties. Mede op initiatief van het stedelijk opbouwwerk heeft het AHO een aantal activiteiten ontplooid. Er is een gedetailleerd onderzoek gehouden naar de woonlastenproblematiek voor huurders van nieuwbouwwoningen in de overloopgemeente Alkmaar. Uit dat onderzoek, waar door de huurders op grote schaal aan is deelgenomen, bleek de nijpende situatie waarin velen verkeren. Niet alleen de kale huren, maar ook allerhande bijkomende kosten (energie en gemeentelijke belastingen) zijn de laatste jaren zo sterk gestegen dat de woonlasten steeds moeilijker op te brengen zijn.

Na de publikatie van dat woonlastenonderzoek in Alkmaar, welk aktiemodel daarna in het land veel navolging heeft gekregen, is er voortdurend gepoogd vanuit de plaatselijke mogelijkheden verder te werken aan beteugeling van de woonlasten. Een skala van aktiemiddelen is daarbij gehanteerd, waarbij de betrokkenheid van de huurders, en de ge-

zamenlijke huurdersverenigingen steeds centraal heeft gestaan. Dit heeft ertoe geleid dat de grote verhuurders in Alkmaar (gemeente en woningbouwverenigingen) in een stedelijk woonlastenoverleg de huurders als gesprekspartner aanvaardden. In dat overleg kwam het tot een aantal afspraken met het doel de woonlasten te beperken. Enkele van die afspraken waren lokaal gericht: isolatie van woningen, beperking van het aantal punten bij de waardering van de woonomgeving. Andere vielen buiten de sfeer van de gemeentepolitiek, zoals een brief aan 'Den Haag'.

Voortouw

De activiteiten van het AHO hebben er ook toe geleid dat er een verbreding heeft plaatsgevonden naar andere organisaties toe. In het voorjaar van 1982 is er een stedelijk woonlastencomité opgericht waarin naast de huurders een aantal andere belangenorganisaties zitten, als FNV, Bijstandsvrouwen en de Ouderenbond. Die samenwerking heeft op enkele onderdelen een verbreding van de activiteiten met zich meegebracht: akties tegen verhogingen van gasprijs, milieuheffing en gemeentelijke belastingen.

Opmerkelijk is dat in Alkmaar politieke partijen een ondergeschikte rol spelen. In het stedelijk woonlastencomité zijn ze nadrukkelijk niet vertegenwoordigd. Dit was ook een discussiepunt op de PSP-studiedag van 10 september. Ervaringen uit andere gemeenten gaven aan dat initiatieven van de PSP juist geleid hadden tot de oprichting van plaatselijke woonlastencomités. Benadrukt werd wel dat het er niet om gaat om verkapte mantelorganisaties van de PSP op te richten, maar een verbreding naar andere, (belangen-)organisaties na te streven. En dat blijkt in veel gemeenten ook mogelijk te zijn. Maar zoals bij veel akties is er altijd een bepaald middel-

punt van waaruit de initiatieven komen. In Alkmaar is dat het AHO, waar via het opbouwwerk een betaalde kracht actief is. Niet iedere gemeente kent die luxe en dan is het voor de hand liggend dat het onder andere de PSP is, die het voortouw neemt. Dat kan variëren tot het initiatief nemen om wijkakties te bundelen op stedelijk nivo (Maastricht) tot een permanent woonlastencomité waarin naast belangenorganisaties ook — linkse — politieke partijen zitten (Bussum).

De passieve gemeenten

Een ander discussiepunt was de verhouding tussen landelijke en lokale politiek op het punt van de woonlasten. Alle gemeentebesturen hebben in eerste instantie de aandrang om woonlastencomités met hun eisen enkele reis richting Den Haag te sturen. Ontkend wordt dat er op lokaal nivo iets kan gebeuren. Alleen na goed uitgewerkte en breed ondersteunde plannen is er beweging te krijgen in die passieve houding. Het effect daarvan kan zijn dat er vervolgens een plan op tafel komt waar je het als PSP, of woonlastencomité, eveneens moeilijk mee hebt. Met name PvdA-wethouders hebben, aldus Kees Kwadijk, allemaal de neiging om met een eigen 'oplossing' te komen. De Alkmaarse wethouder *Jssels* kwam met het idee op de proppen om de opbrengst van de huurharmonisatie te gebruiken om de hoge nieuwbouwhuren te verlagen. Op zich geen revolutionair plan, maar de politieke wil vanuit 'Den Haag' is daarbij wel noodzakelijk. Plaatselijk kun je dat natuurlijk gebruiken om met bondgenoten één front te vormen. Maar daarbij wordt tegelijkertijd de harmonisatie als aanvaardbaar uitgangspunt gehanteerd, terwijl bijvoorbeeld de PSP (en ook het WON) harmonisatie afwijst. Omdat dit alleen maar het verder opdrijven van huren inhoudt en omdat de opbrengst van de harmonisatie voor een groot deel in de zakken van de partikuliere belggers vloeit. Dergelijke 'oplossingen' kunnen een basis zijn om op lokaal nivo verder te discussiëren over de noodzaak van een andere politiek. Beïnvloeding van standpunten kan dan mogelijk zijn, terwijl bij een botte afwijzing die weg afgesneden is.

De minima ontzien

Daarnaast moet die discussie ook gaan over gemeentelijke maatregelen, waarbij de gasprijs, de gemeentebelastingen, isolatiemaatregelen, minimaliseren van het puntensysteem en verlaging van de bouwkosten belangrijke punten zijn. Mogelijkheden liggen er ook om de minima te ontzien bij gemeentelijke belastingheffingen, door als gemeente de wettelijke mogelijkheid van afschrijving of kwijtschelding nadrukkelijk te pro-

pageren. In het middagdeel van deze studiedag werd daar uitvoerig over gepraat. (Voor een verslag daarvan, zie *De Rode Draad* van oktober 1983). Hoewel er mogelijkheden op gemeentelijk nivo zijn, is en blijft de landelijke bundeling die begin dit jaar tot stand gekomen is in het *Woonlasten Overleg Nederland* (WON) vormt daarbij een belangrijke faktor. De ervaringen met de gasprijsakties hebben geleerd dat landelijke bundeling resultaat kan afwerpen.

Het Woonlasten Overleg Nederland zal tijdens een woonlastenmanifestatie op 1 oktober in Rotterdam haar *Woonlastenrapport* presenteren als afsluiting van de diverse woonlastenonderzoeken in het land.

Het eisenpakket van het WON, dat inmiddels door de PSP is onderschreven, kwam ook tijdens de studiedag aan de orde. Over het Woonlastenrapport zei Kees Kwadijk dat "... de glans van dit aktiemiddel wat verbleekt is". Dat is zonder meer zo in het geval van de grotere steden, waar inderdaad het bewustzijn aanwezig is dat de woonlasten omlaag moeten. Maar de overgrote meerderheid van de Nederlandse gemeenten worden bestuurd door rechtse meerderheden, waar met name het VVD-standpunt geldt dat 'de Nederlanders te weinig voor het wonen betalen'. In deze situatie kan een woonlastenonderzoek nog een bruikbaar aktiemiddel zijn.

De nieuwste ontwikkeling is dat woonlastenonderzoeken worden uitgebreid tot budgetonderzoeken, waarbij de diverse gegevens van de Sociale Dienst, de energiebedrijven en de Volkskredietbanken aan elkaar gekoppeld worden om aan te tonen dat vooral de lagere inkomensgroepen het (woonlasten-)water tot aan de lippen gestegen is.

Overigens werd tijdens deze studiedag de positie van het WON als landelijke overkoepeling als een zeer positieve ontwikkeling beschouwd. Er kan een extra stimulans vanuit gaan naar die gemeenten waar nog geen woonlastencomitees zijn. Daar kunnen partijen en organisaties, die het landelijke eisenpakket onderschrijven, initiatieven nemen. De PSP hoeft dat natuurlijk niet af te wachten. Een aktievere rol van PSP-afdelingen en -leden kunnen de woonlastenakties in veel gemeenten best gebruiken.

LEO PLATVOET

Het voorbereidende *bulletin* voor de studie is te verkrijgen door overmaking van f 5,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP in Amsterdam met vermelding van 'woonlasten'.

Het nummer van *'De Rode Draad'* van oktober is te bestellen bij het sekretariaat van de LWPW/PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Het sekretariaat van het WON: Oude Gracht 86, Alkmaar, tel.: 072 - 11 71 37.

Eisenpakket

Het eisenpakket van het *Woonlasten Overleg Nederland* (kortweg: WON) bestaat uit zeventien punten. Een greep daaruit: verlaging van de nieuwbouwhuren; stopzetting van de huurharmonisatie; geen huurverhoging bij groot onderhoud; betaalbare huren na woningverbetering; verbetering van de huursubsidie; stookkosten en elektriciteitsstarieven moeten omlaag; gemeentelijke heffingen mogen niet stijgen; geen luxe BTW-tarief op woonlasten.

De grote woonlasten-manifestatie van 1 oktober vindt plaats in De Doelen in Rotterdam (tegenover het CS). Aanvang 13.30 uur. Nadere informatie: 042 - 11 71 37 of 05910 - 141 44.

Een koerswijziging ?

Het IKV zou zich moeten gaan richten op de Freeze-beweging en zelf ook die gedachte uit gaan dragen. Tenminste, dat lijkt zo, als je afgaat op een bericht dat dinsdag 13 september in het NRC-Handelsblad stond. In dat artikel is sprake van een beleidsombuiging binnen het IKV: het zou niet meer gaan om een eenzijdige Nederlandse stap, waarna gekeken wordt wat die teweeg brengt, maar om de kontekst waarin dat alles gebeurt. Dus, als we dit mogen geloven, geen aparte Nederlandse stap als de rest van Europa niet mee doet. Moet de PSP daaraan mee doen?

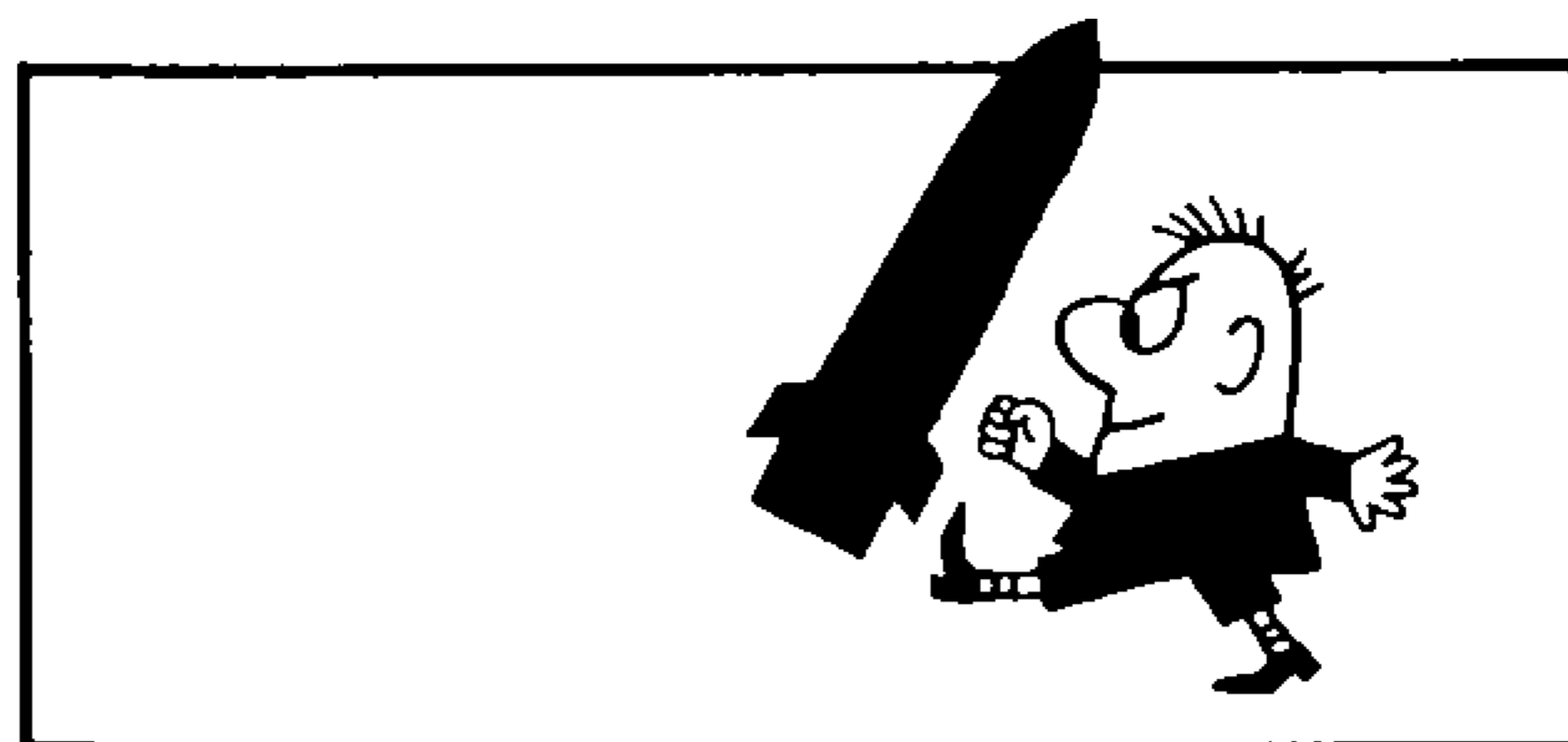
Ik schreef al, als we dit mogen geloven. De werkelijkheid blijkt niet identiek te zijn aan de berichten die het NRC de wereld instuurde. Op dit moment is er (nog) geen sprake van een beleidsombuiging van het IKV in die zin dat men nu een aanhanger van de (Amerikaanse) Freeze-beweging is geworden. In het onlangs verschenen boek 'Tussen Oost en West Europa' geeft IKV-sekretaris Mient Jan Faber wél een aantal redenen

die volgens hem vóór Freeze pleiten. Dat zou op een mogelijk nieuw beleid kunnen duiden.

Freeze

De Freeze-gedachte is een idee van de Amerikaanse senator *Edward Kennedy*. De bedoeling van Freeze (= bevroering) is dat er een Amerikaans-Russisch akkoord komt, dat de volgende eigenschappen zou moeten hebben: geen plaatsing van Amerikaanse kruis- en Pershing 2-raketten op Europees grondgebied, een substantiële vermindering van Sovjet SS-4, SS-5 en SS-20 raketten en een bevroering van iedere ontwikkeling van SS-20 en SS-22 raketten. Een achtergrond die vooral voor de Europese vredesbeweging van belang is, is het bijvoegsel dat de Engelse vredesbeweging heeft toegevoegd. Zij pleit voor een kernwapenvrij Europa van Polen tot Portugal. Op die manier zou een grotere onafhankelijkheid van Europa bereikt worden.

De redenen die Faber aangeeft voor een mogelijke aansluiting bij Freeze — die als grote verschil met de IKV-leuze tot nu toe heeft dat het eenzijdige stappen niet uitsluit maar ook niet automatisch inhoudt — zijn gericht op drie punten: tot nu toe zou geen enkele politicus door het IKV-standpunt overtuigd zijn; aansluiting bij Freeze zou een verbreding van de vredesbeweging zijn en er zou dan één lijn worden getrokken tus-

sen de vredesbewegingen in Oost en West (de officiële vredesbeweging in Oost-Europa is een voorstander van bevroering).

Fraaie klanken

Konkreet betekent een keuze voor Freeze een verzwakking van de eisen die de vredesbeweging nú stelt. Aan Freeze zitten een aantal haken en ogen die het bovendien een wankel keuzemaken; je kunt er vele kanten mee op. Een groot nadeel is bijvoorbeeld de procedure die moet leiden tot een bevroering van de kernwapens. Er zal onderhandeld moeten worden tussen Oost en West over een vermindering vóór er bevroren wordt. Inmiddels hebben we wel geleerd dat dat niet veel zoden aan de dijk zet.

Het voornaamste strijdpunt daarbij is om te beginnen al de wederzijdse controle van de kernwapenarsenalen. De onderhandelaars zijn inmiddels daar zo bedreven in, dat ze er voor zullen zorgen dat dit punt lange tijd bediscussieerd zal worden, terwijl er — tijdens die onderhandelingen — rustig verder wordt bewapend. Het is in die zin tekenend

dat zelfs *Ronald Reagan* zich ten dele achter een soort van Freeze heeft geschaard: echter pas zodra de Westerse wereld haar 'achterstand' middels plaatsing van de kruisraketten in West Europa heeft weggewerkt. Daarom klinkt een Freeze in eerste instantie mooi, maar zal in de praktijk nog wel eens zwaar tegen kunnen vallen.

Het lijkt geen verstandige keuze om op dit moment volledig achter een Freeze-standpunt te gaan staan. Dat de beweging in Amerika dat wél doet, is een goede zaak. Voor de Verenigde Staten is Freeze al een vergaand standpunt, als het tenminste konsekwent wordt doorgevoerd. Voor de Europese vredesbeweging liggen de kaarten anders. Zij dient zich in eerste instantie te richten op het nemen van eenzijdige stappen om op die manier de bewapeningsspiraal een andere wending te geven. Freeze sluit dat, zoals gezegd, niet uit; eenzijdige stappen op weg naar totale ontwapening in Oost en West passen in het stramen. Maar het is geen keihard vereiste, en dat zijn de eisen van de vredesbeweging op dit moment juist wél.

Een kompromis dat dan al snel om de hoek loert is dat er hier 'een aantal' kruisraketten zullen worden geplaatst in ruil voor een vermindering van de SS-20-raketten. En dat is een onaanvaardbare afkalving van de principes van en de PSP en — hopelijk — de hele vredesbeweging.

GEERT DEKKER

WESTFRIESE OMRINGDIJK

Waarom zijn we gewoon nooit "gewoon" getrouwd of iets wat erop lijkt van de "verkeerde" kant. Uit gepaste voorzichtigheid of uit ongegronde angst voor de daaraan gekoppelde zekerheid. Een zekerheid die een te grote inbreuk zou betekenen op de zekerheid van een druk bestaan?

Een belangwekkend gespreksonderwerp op een herfstachtige zondagmiddag, die zeker geen aanleiding geeft tot erotische gevoelens. Bij een stevige zuidwestenwind valt af en toe een regenbui uit de donkergrijze, zwaar hangende lucht en wij rijden door de Noordhollandse veenweiden en poldergebieden om archiefdozen met provinciale PSP-geschiedenis op te halen.

De fantasieloos aaneengeregen rijen "eengezinshuizen" met soms een vierverdiepingenflat, de vruchten van de woningbouw ten behoeve van de overloop in de jaren zeventig, konfronteert ons met onze vervreemding tegenover "het gezin". Het gezin dat ons uit de ogen van alle huizen aankijkt.

ik heb niets tegen mannen, maar...

Gelukkig hangt er hier en daar een affiche tegen kernwapens voor een raam; zo'n huis "oogt" vriendelijker, is minder vreemd, meer "eigen". Wie is dat "gezin" waarvan de rapporten zeggen dat "het", behorend tot de stedelijke middengroepen, in veel gevallen voor onbelemmerd kinderspel en aanzienlijk ruimere en betere behuizing hun toevlucht tot deze eengezingswoningen hebben genomen: "het gezin" in abstracte zin en in vervreemdend taalgebruik.

We zijn allebei opgegroeid in een konkreet gezin, één van ons in een stad, de ander op het platteland. De afgepastheid van een L-vormige kamer en w.c. beneden en drie slaapkamers boven, waar je met vier of vijf mensen woont, net als bij veel, zeer veel burens, kennen we niet. We proberen ons voor te stellen wat er gebeurt achter die ogen. Op straat is nauwelijks iemand te zien, dus verzinnen we dat er misschien televisie of video gekeken wordt, of in de kerk gezeten, of mens erger je niet gespeeld of gevrijd. Waarbij het één het ander niet uitsluit natuurlijk. Zo'n naargeestige dag kan lang duren en als je elkaar al wat langer kent, dan hoeft het vrijen ook geen spannende ontdekkingsreis meer te zijn. Dachten we. Weten we. Ook uit boekjes, van o.a. Lilian Rubin. Misschien zijn we intussen wel bang geworden dat die verveling en die sleur wáár zullen zijn, waardoor we ieder gevoel van opkomende zucht naar vastigheid afhouden, wetend dat alle kinderillusions en opvoedingsleugens over duurzame relaties toch niet worden gerealiseerd, terwijl we (nog) niet

de moed hebben om die illusies af te schaffen.

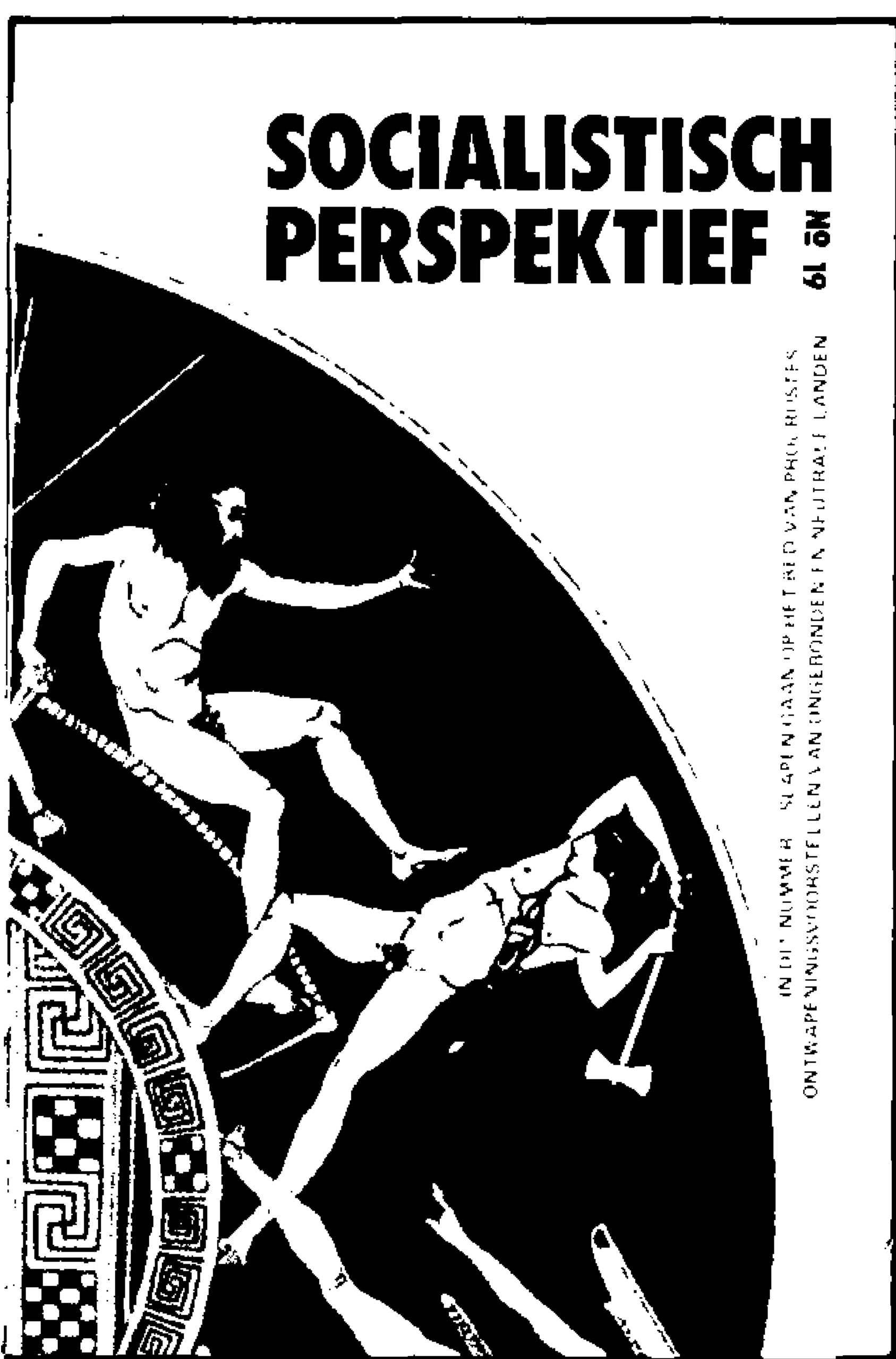
Zo zijn we op de Westfriese omringdijk aangekomen bij illusies en de realiteit. Als we soms wat langer onze verjaardagskalender bestuderen en ook met de "minder aktuele" verjaardagen in een maand worden gekonfronteerd, kunnen we ons realiseren dat we van sommige relaties een behoorlijkepuinbak hebben gemaakt. Hoe alternatief of heteronormdoorbekend ook bedoeld, hebben we ons soms in een positie van afhankelijkheid laten manoeuvreren: de geïdealiseerde geliefde kon het zich veroorloven eenzijdig te bepalen wanneer we elkaar zagen; wij als het derde wiel aan de riksja, al of niet onder het mom van progressief. Afhankelijkheid, die in bepaalde theorieën is voorbehouden aan vrouwen binnen het "standaard"-gezin, maar ook bij dergelijke algemene uitspraken hebben we vraagtekens geplaatst.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

PSP UITGAVEN

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF nr. 19

Met dezelfde regelmaat als de ABP-schandalen verschijnen de nummers van het scholingstijdschrift van de PSP, *Socialistisch Perspektief*. In het onlangs verschenen nummer 19 een eerste aanzet tot een discussie over het stelsel van *sociale zekerheid*. Karel Boonen en Bart Heijnen lichten de voorstellen van het kabinet-Lubbers door en geven kritiek. Ine Megens gaat in de *ontwapeningsvoorstellen* van de ongebonden en neutrale landen. Voor de minder 'klassiek' geschoolden draagt het derde artikel de onbegrijpelijke titel 'Slapen gaan op het bed van Procrustes?'. Gertjan Koch geeft hierin een uitgebreide reactie op een eerder artikel in het blad van Karin Spink: een analyse van de scheiding van de maatschappij in *geslachten* met verschillende maatschappelijke posities. Verder nog aandacht voor tijdschriften die Nederlandstalige *Oost-Europa* informatie geven en een commentaar op de CAO-onderhandelingen met betrekking tot de *arbeidstijdverkorting*. Het blad is te koop in de betere boekhandel en te bestellen door overmaking van f 5,80 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP te Amsterdam met vermelding van 'SP nr. 19'.

VERSLAVINGEN

Half mei organiseerden de landelijke themagroepen Gezondheidszorg en Justitie/Politie van de PSP een themadag over het *verslavingsbeleid* (zie: BEVRIJDING nrs. 7 en 13/14). Op deze dag werd gepraat over verslaving aan alcohol, medicijnen en drugs. Van deze dag is nu een *uitgebreid verslag* verschenen. Het verslag krijg je *gratis* toegezonden als je een briefkaartje zendt naar: Themagroep Gezondheidszorg, p/a Hein Raat, Waalstraat 40-1, 1078 BV Amsterdam met een verzoek om 'verslag 14 mei 1983'. De uitgebreide themamap die verscheen in voorbereiding op de studiedag is nog te verkrijgen door overmaking van f 8,30 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'themamap alcohol, medicijnen, drugs'.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

(ingezonden mededeling)

De algemeen penningmeester bevestigt de ontvangst van de donatie van N.N. te G. van f 10.000 op 13-9-'83. Het Partijbestuur bedankt hierbij de anonieme gever hartelijk.

Partijburo PSP

PSP LOKAAL

GEZONDHEIDSZORG HILVERSUM

De afdeling van de PSP in Hilversum organiseert op *dinsdag 4 oktober* een openbare avond over *bezuinigingen in de gezondheidszorg*. Aan de hand van stellingen zal een forum discussiëren met de in de zaal aanwezigen. Het forum bestaat uit *Andrée van Es* (Tweede Kamerlid PSP), *Hans van de Wilk* (Platform), *Frank van Ree* (psychiater), *Piet Pellikaan* (GG & GD Hilversum) en een CDA-Kamerlid, onder voorzitterschap van *Jet Bruinsma* (red. De Volkskrant). Plaats: Tuinzaal schouwburg Gooiland, Emmastraat 2. Aanvang 20.00 uur, toegang gratis.

PROEFBORINGEN IN GRONINGEN

Het PSP-gewest Groningen heeft onlangs in samenwerking met de Statenfractie van de PSP in die provincie een brochure uitgebracht over de opnieuw dreigende proefboringen in de noordelijke zoutkoepels. De boringen zijn nodig voor het vinden van een 'geschikte' plaats voor het opslaan van *radio-actief afvalmateriaal* dat nu in Petten ligt opgeslagen. De brochure is samengesteld door Herman Damveld, geen onbekende op het gebied van kernenergie. In deze uitgave wordt ingegaan op de geschiedenis en het waarom van het verzet tegen deze proefboringen. Daarnaast wordt uitvoerig ingegaan op de gevaren van opslag in zoutkoepels. De verschillende in dit verband genoemde zoutkoepels passeren de revue, met als konklusie dat de Nederlandse overheid

op dit moment de voorkeur heeft voor opslag in die zoutkoepel waar het minst van bekend is. De uitgave is een bijdrage aan het verzet tegen de boringen en is te bestellen door overmaking van f 3,10 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 896670 t.n.v. PSP gewest Groningen met vermelding van 'zoutkoepels'.

VROUWEN

JAARVERGADERING PSP-VROUWEN

De Landelijke Koördinatiegroep van de PSP-vrouwen organiseert op *zaterdag 15 oktober* haar jaarvergadering. Het doel van deze bijeenkomst is het meer bekend te maken van PSP-vrouwen met het werk van de koördinatiegroep. Bovendien is het een mogelijkheid voor kleine vrouwengroepen in het land, die niet elke maand naar de bijeenkomsten kunnen komen om toch op de hoogte te raken van de landelijke activiteiten. De vergadering vindt plaats in De Kargadoor, Oude Gracht 36 bis, Utrecht van 11.00 tot 16.00 uur. Het ochtendgedeelte is bestemd voor het bespreken van de verslagen van de verschillende groepen. Daarna zullen de voorstellen van de *emancipatiewerkster* worden besproken. In de middag komt het onderzoek van *Nettie Olsthoorn* en *Inge Strubbe* naar de positie van vrouwen in de PSP aan de orde en wordt informatie uitgewisseld over de besluiten van het vrouwenweekend in Enschede. Nadere informatie is te vinden in de PSP-vrouwen Nieuwsbrief. Nadere inlichtingen: *Esther Kouwenberg*, Romeinenstraat 130, 5935 SK Steijl, tel.: 077 - 211 45. In De Kargadoor zal een *kresj* aanwezig zijn. Opgave voor de bijeenkomst *vóór 7 oktober*.

BELANGRIJK

STEUN CHILI

De Socialistische Partij van Chili in ons land is een actie gestart voor steun aan de ondergrondse pers, voor uitgave en

(ingezonden mededeling)

Het Landelijk Milieu Overleg zoekt op zeer korte termijn

EEN ERKEND DIENSTWEIGERAAR

bij voorkeur een akademikus met economisch of technisch-economische opleiding, voor ondersteuning van een studiegroep op het gebied van *milieu en economie*.

Standplaats: Utrecht.

Nadere inlichtingen: *Michiel van Pelt*, tel.: 030 - 33 13 28 (toestel 27). *Sollicitaties aan*: Mw. M.J.C. Kranendonk-Schwartz, koördinator LMO, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht.

verspreiding van *Unidad y Lucha* (Eenheid en Strijd). De afgelopen maanden zijn meer dan dertig mensen gedood en vele duizenden gewond en gearresteerd tijdens demonstraties tegen het terreurregime van Pinochet. De ondergrondse pers is een belangrijk strijdmiddel tegen de onderdrukking in Chili. Daarom is de Socialistische Partij Chili haar steunactie gestart. De partij van de vermoorde president Allende doet een beroep op U: steun *Unidad y Lucha* door het overmaken van een gift op postgiro 4132463 t.n.v. Socialistische Partij Chili, Kempering 216, 1104 KE Amsterdam Z.O. met vermelding 'steun *Unidad y Lucha*'.

BIJEENKOMSTEN

KAPPEN MET KALKAR

Zondag 16 oktober vindt in De Lindenberg, Ridderstraat 23 in Nijmegen de manifestatie *Kappen met Kalkar* plaats georganiseerd door het Landelijk Energie Komitee (LEK). De manifestatie begint om 13.00 uur en loopt tot 18.00 uur. 's Avonds een benefiet-feest in O'42 (Oranjesingel 42) in Nijmegen. De manifestatie staat in het teken van de

OM DE TOEKOMST VAN EEN VOLK

MEDISCH COMITÉ NEDERLAND-VIËTNAM, PostBUS 5701, 1007 AS AMSTERDAM

beslissing die het parlement binnenkort moet nemen of ons land al dan niet blijft mee doen aan het snelleweekre-aktor-project Kalkar. De manifestatie wordt o.a. mede georganiseerd door *Stop Kalkar Overleg Nijmegen*.

Sprekers: *Ad van den Biggelaar* (FNV), *boer Maas* (bekend van zijn processen), *Leon Wecke* (polemoloog), *Wim Smit* (TH Twente), *Petra Kelly* (een van de fractievoorzitters van *Die Grünen* in de Bondsdag). Tevens informatiemarkt en muziek. Kinderopvang aanwezig. Er vinden diverse discussies met de sprekers plaats. Informatie bij: Ronald Jansen (tel.: 080 - 23 87 57) of LEK (tel.: 020 - 22 13 66).

Voor het Kamerdebat over de eventuele stopzetting van deelname aan Kalkar zal een *advertentiekampagne* worden georganiseerd. De advertentie zal een oproep aan de regering bevatten om de deelname te beëindigen. Het doel van die advertenties is tweeledig: de regering laten zien dat er veel mensen, organisaties en instellingen tegen Kalkar zijn en het informeren van de krantelezer over het feit dat de regering van plan is nog steeds met Kalkar door te gaan. Mensen die de advertentie willen ondertekenen kunnen dat door overmaking van f 20,- (als deelname in de kosten) op postgiro 77992 t.n.v. Stichting Kalkarproces in Amsterdam met vermelding van 'advertentie'. Het geld zal alleen worden gebruikt voor de advertenties. De datum waarop de advertenties zullen worden geplaatst is nog onbekend omdat dat afhankelijk is van de datum van het Kamerdebat dat op z'n vroegst half oktober wordt verwacht.

In de advertentie wordt melding gemaakt van de drie hoofdbezwaren die al bij het begin van het Kalkar-project bestonden: de gevolgen van een ernstig ongeval zijn bij Kalkar veel groter dan bij de andere kerncentrales; terugwinning van het benodigde plutonium veroorzaakt zeer ernstige milieuverontreiniging; het plutonium kan worden gebruikt voor kernwapens. Die bezwaren zijn nog steeds niet weggenomen. En daarnaast blijkt Kalkar een bodemloze put: in '73 werden de kosten geraamd op 1,5 miljard gulden, nu is dat officieel 6,5 miljard, maar daar zal het niet bij blijven. Redenen genoeg voor *Kalkar*.

EKONOMIE EN AARDGAS

Ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan organiseert de Economische Fakulteit van de Vrije Universiteit van Amsterdam tezamen met de Vereniging van Economie Studenten een kongres met als thema 'Economie en aardgas' op woensdag 26 oktober. Aan dit kongres wordt medewerking verleend door FNV, VNO, Centrum voor Energiebesparing, het ministerie van Economische Zaken en de Stuurgroep Energiediskussie. Tijdens dit kongres staat de vraag centraal waarom de energiekrisis in ons land, ondanks onze grote aardgas voorraad, even hard toeslaat als elders. De prijzen voor gas voor huishoudelijk verbruik worden te hoog door de belastingverhoging door de overheid. Daarbij duikt de vraag op naar de distributie van dat gas, de rol van de overheid en van de grote oliemaatschappij-

(Advertentie)

PSP OVER OORLOG EN VREDE

Visie op oorlog en vrede
uitgave PSP, 1981, 40 pagina's, prijs f 3,-

Wapens of werk
uitgave Stichting Vorming/Scholing, 1981, 48 pagina's, prijs f 3,-

Gewesten in het geweer
over militarisering en verzet, uitgave PSP, 1978, 48 pagina's, prijs f 3,-

Oorlog & vrede
uitgave PSP, 1982, folder 4 pagina's

Nederland Kernwapenvrij
affiche formaat 40 x 60 cm, prijs f 2,-

Gebroken geweertje
met veiligheidsspel, prijs f 2,-

Deze uitgaven worden als pakket toegezonden na bestelling door overmaking van f 12,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'PSP over oorlog en vrede'.

Deze uitgaven kunnen ook los worden besteld, maar dan uitsluitend schriftelijk (via: Postbus 700, 1000 AS Amsterdam) of telefonisch (020 - 26 73 74)

en. De winst op het gas voor de oliegi-ganten is volgens velen te hoog: vers in het geheugen ligt de 'heerenafpraak' tussen de regering en de oliemultinationals. Tijdens het kongres zal het woord worden gevoerd door *dhr. Verberg* (directeur-generaal Energie van het ministerie), *dhr. Kaland* (voorzitter VEGIN), *Van der Hek* (Kamerlid PvdA), *Helfrich* (president-direkteur SHELL) en *Kar-daun* (hoofddirekteur Gasunie). Daarnaast een forum onder leiding van prof. Vermaat en gelegenheid tot stellen van vragen. Het kongres begint om 10.00 uur en loopt tot 16.30 uur.

WETENSCHAP EN SOCIALE BEWEGING

De Vereniging van Wetenschappelijke Werkers (voorheen: Bond van Wetenschappelijke Arbeiders) organiseert op zaterdag 8 oktober een kongres over *Wetenschap en Sociale bewegingen* in samenwerking met het Buro Studium Generale van de universiteit van Utrecht en de Wetenschapswinkel van de universiteit van Amsterdam. Het kongres is bedoeld om de betekenis van de onder-

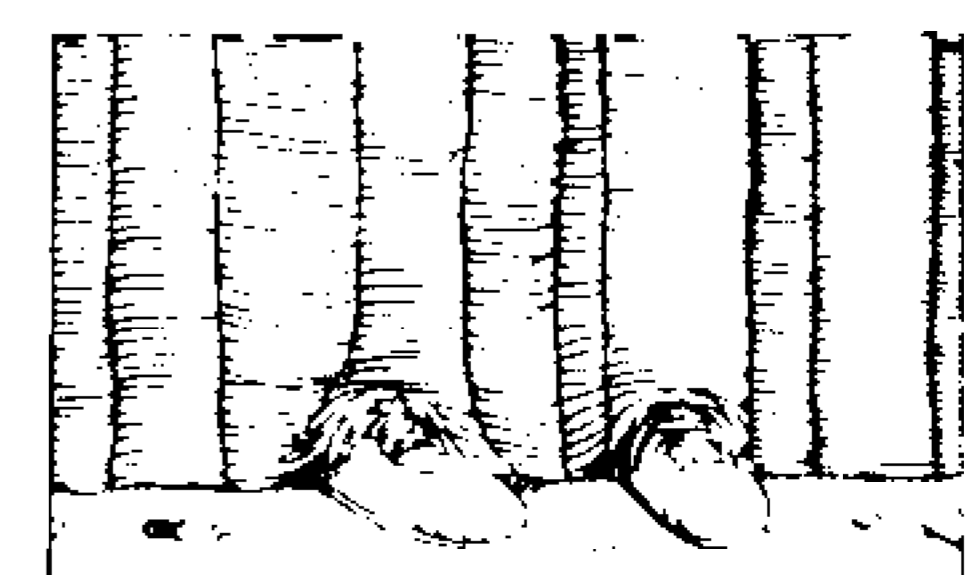
steuning door de wetenschap van sociale bewegingen op het gebied van Derde Wereld, stadsvernieuwing, vrouwen, milieu en vakbeweging aan de orde te stellen. Het kongres begint om 9.30 uur met de presentatie van vijf onderzoeken. In de middaguren vindt een discussie plaats over prioriteiten, organisatie, strategie en methodiek. 's Avonds vanaf 20.00 uur een forum over een progressief wetenschaps- en technologiebeleid. Het kongres vindt plaats in het CSB-gebouw, Kromme Nieuwe Gracht 39, Utrecht. Nadere informatie: VWW, Oude Gracht 80, Utrecht, tel.: 030 - 32 21 80.

ANDER NIEUWS

TENTOONSTELLING THUISWERK

Het Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking Tilburg organiseert van 6 tot en met 15 oktober een tentoonstelling over thuiswerk in Nederland en India. Thuiswerk is in dit verband het produceren van (deel)produkten of het inpakken er van ten behoeve van de industrie in de eigen woning. Het Centrum in Tilburg heeft vastgesteld dat het aandeel van het thuiswerk ten opzichte van de totale industriële produktie gestegen is de laatste jaren. In tijden van grote werkloosheid zijn steeds meer mensen genoodzaakt om thuiswerk te aksepteren. Mensen die thuiswerk doen hebben een zwakke positie op de arbeidsmarkt: het gaat vaak om jonge vrouwen (moeders met kinderen), buitenlandse vrouwen en oudere mannen en vrouwen. De thuiswerksters komen bijna nooit in aanmerking voor arbeidsbeschermende maatregelen en hun verdiensten zijn zeer laag. In ons land is een bruto uurloon tussen f 1,50 en f 5,- heel normaal voor routinematig werk. Voor vakarbeidsters ligt het uurloon voor thuiswerk wel wat hoger, maar alleen de zeer snel werkenden komen op het nivo van het minimum-uurloon (soms in samenhang met aanspraken op sociale verzekeringen). Het Centrum in Tilburg heeft als een centraal thema de internationale arbeidsverdeling en ontwikkelingen in de industrie en de solidariteit tussen werknemers. Vandaar dat in het thuiswerkproject gekeken is naar de mogelijkheid de thuiswerksters te organiseren. In ons land staat dat nog in de kinderschoenen, maar in India is een vakbond voor thuiswerksters in de stad Ahmedabad er in geslaagd de vrouwen te organiseren. Daarom heeft het Centrum deze vakbond in India uitgekozen om de situatie van thuiswerksters in een ontwikkelingsland in een tentoonstelling te belichten. Een belangrijk deel van de expositie bestaat uit foto's van het werk van thuiswerksters in de regio Tilburg en gesprekken met hen. Daarnaast zijn er foto's van Indiase thuiswerksters en hun organisatie. Tevens zijn twee videobanden over thuiswerk te zien.

De tentoonstelling is ná 15 oktober te huur voor f 25,- per week (exklusief verzendkosten). De tentoonstelling is te zien in het Winkelcentrum Heuvelpoort in Tilburg. Open tijdens winkeluren, toegang gratis. Nadere informatie: Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking Tilburg, Korvelseweg 127, Tilburg, tel.: 013 - 43 33 46.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

De CDA-er Gualthérie van Weezel past er wel voor op om over een bananenschil als El Salvador uit te glijden. In februari '81 zei hij in een debat, dat over El Salvador uitglijden onverstandig zou zijn. (Voor mensen, die graag de zaakjes van anderen willen controleren: zie BEVRIJDING, nr. 5, 1981). In zijn politieke ontwikkeling is Gualthérie van Weezel, nu anderhalf jaar later, een heel stuk verder gekomen. De ex-bisschop van Oost-Timor, *Martinho da Costa Lopes*, kan dat beamen. Die was in Nederland op bezoek en sprak met enkele kamerleden, onder wie de CDA-er. Op Oost-Timor, al acht jaar bezet door Indonesië, hebben in deze jaren zo'n 200.000 mensen de dood gevonden en echt niet door een tegenvallende rijsttoegst, zoals de regering wel eens pleegt te suggereren. Tweehonderdduizend, dat is, effe rekenen, 25% van de totale bevolking van dat land. (Vergelijk met El Salvador: 12.000 in februari 1981, op een totaal van 2,5 miljoen, dat is 0,5%). Dat is dus heel wat, ja. Nou niet bepaald een bananenschil, dat Indonesië van Oost-Timor gemaakt heeft. Die ex-bisschop is dus op bezoek, praat, legt uit waarom Nederland tegen Indonesië en voor de bevrijdingsbeweging FRETILIN moet zijn. Hij vertelt over honger, dood en ziektes, over vrouwen, kinderen en ouderen, die van hot naar her lopen voor eten en medicijnen. Allemaal pure ellende dus. Nederland draagt eraan bij door zich neutraal op te stellen (in woorden) en artillerie, tanks en marineschepen aan Indonesië te leveren (in daden) en dan zegt Gualthérie van Weezel tegen die ex-bisschop uit Oost-Timor: 'Nou, u zeurt wel, zeg. Ik ken een eiland waar het veel erger is. Irian Jaja. Over Oost-Timor wordt zo'n kouwe drukte gemaakt, maar over Irian Jaja houdt iedereen zijn mond en daar is het pas erg, jongen!' Ooit zo'n menselijk onbenu! gehoord? Komt er iemand, vers van herinnering, uit een land, waar een kwart van de bevolking afgeslacht is (en op dit moment in een nieuw gestarte Indonesische militaire campagne verder afgeslacht wordt), gaat die CDA-er heel serieus vertellen, dat het ergens anders veel en veel erger is. Ooit van Weezel ook maar iets over Irian Jaja in de Kamer horen zeggen, hem een motie daarover hebben zien indienen? Welnee, joh/meid, over zo'n peuleschil praat je toch niet!

CHRIS HUINDER

Begravenis in Managua van zeven jongeren die aan de noordgrens door de kontra-revolutionairen gedood zijn

NICARAGUA

Economisch gaat het niet al te best met Nicaragua. Ondanks de militaire mobilisatie van tienduizenden (land)arbeiders, vrouwen inbegrepen, steeg de werkloosheid het afgelopen jaar met vier tot twintig procent. De landbouwproductie loopt terug. De kapitaalvlucht neemt toe en de particuliere besparingen nemen toe ten koste van investeringen. De rijen voor de winkels worden langer.

Militair gezien is de situatie heel zorgwekkend. Voortdurende aanvallen, recentelijk zelfs met vliegtuigen, van door opstandelingen vanuit Costa Rica en Honduras, zijn aan de orde van de dag. De militaire groepen van deze rebellen worden politiek en militair gesteund door de Verenigde Staten. De VS zelf zetten hun destabilisatie van het Sandinistische regime voort. Een grote vlootmacht voor de kust en langdurige legeroefeningen aan de grens in het buurland Honduras geven deze 'gunboat diplomacy' een grimmig onverzoenlijk karakter.

Ondanks deze economisch en militaire benarde situatie houden de bevolking en het regime van Nicaragua stand. De uitgebreide eerste medische voorzieningen tot in veraf gelegen streken, het grootscheeps alfabetiserings-program en de drastische herverdeling van het

land lijken de materiële basis gelegd te hebben voor een sterk vertrouwen in de revolutie. De plaatselijke Verdedigingskomité's (CDS) en plaatselijke politieke groeperingen werken heel hard om dit vertrouwen op peil te houden. Daarnaast is het een positief teken, dat verschillende West-Europese regeringen de VS-politiek ten aanzien van Nicaragua in het bijzonder en Centraal-Amerika in het algemeen blijven kritiseren. Er is geen sprake van een gesloten Westers blok en dat geeft aan het Nicaraguaanse regime, zowel op politiek als op economisch vlak, nog de nodige speelruimte.

Een lichtpunt vormt ook het onlangs bereikte akkoord van de zogenaamde Contadore-groep, bestaande uit Panama, Venezuela, Colombia en Mexico. Deze groep landen heeft na een half jaar onderhandelen een regionaal vredesakkoord bereikt. Het houdt in: de vijf betrokken landen in Centraal-Amerika (Nicaragua, El Salvador, Guatemala, Honduras en Costa Rica) staan een inventarisatie van hun bewapening toe; zij beperken het aantal buitenlandse adviseurs; zij nemen concrete ontwapeningsmaatregelen; zij openen een permanente dialoog met de oppositie en zij brengen een proces, dat tot verkiezingen moet leiden, op gang. Voor de meeste landen bevat dit akkoord zware doobers. In het akkoord mist men ook zaken, die er ei-

genlijk wel in horen, zoals geen militaire inmenging van buitenlandse regimes in aangelegenheden van een ander land en het niet toestaan van bewapende tegenstanders van een andere regering in het eigen grensgebied, zoals Somoza-soldaten in het grensgebied van Honduras.

Zowel Nicaragua, als Honduras hebben tijdens de onderhandelingen over het Contadora-akkoord water in de wijn moeten doen. Maar mocht het akkoord slagen en uitgevoerd worden, dan zal er een nieuwe dam tegen de nog steeds dreigende directe VS-interventie in Centraal-Amerika opgeworpen worden: naast de politieke en militaire dam van het Nicaraguaanse volk zelf en de internationale, waaronder West-Europese dam zal er een dam van vijf Latijns-Amerikaanse landen zijn.

Dat alles is nodig om een in wezen nog gematigde koers van het Sandinistische regime te beschermen: een koers van politiek pluralisme, gemengde economie en een ongebonden buitenlandse politiek. Nicaragua heeft niet alleen het geluk een volksrevolutie gekend te hebben, maar kent ook de grote pech in de achtertuin van de VS te liggen.

CHRIS HUINDER

BEVRIJJDING

JAARGANG 27 NUMMER 17 21/10/1983 PRIJS f 1,50

HOOP DAT
't LUKT...

e/vh

29 oktober naar Den Haag

KOMMENTAAR

Tweederangs burgers

Per 1 oktober moeten buitenlandse jongeren wachten met trouwen, totdat zij minstens f 1445,- per maand verdienen. Met deze regeringsmaatregel wordt er een onaanvaardbaar onderscheid tussen Nederlandse en buitenlandse jongeren aangebracht. Voor Nederlandse jongeren worden er geen specifieke belemmeringen in de weg gelegd, om te trouwen (voor zo ver ze nog trouwen). Niet reeds getrouwd zijn, is de enige feitelijke belemmering. Die belemmering geldt ook voor buitenlandse jongeren, alle mooie praatjes over veelwijverij van Turkse en Marokkaanse mannen ten spijt. Of een Nederlandse jongen ruim genoeg woont of genoeg verdient om met een getrouwde partner samen te wonen daar wordt niet naar gekeken. Bij buitenlandse jongeren voortaan wel en wel heel rigoreus. Zij moeten laten zien dat ze f 1445,- per maand, het nivo van bijsland, verdienen en dan pas mogen ze hun partner, met wie ze willen trouwen, uit het buitenland laten overkomen naar Nederland. Reden voor dit onderscheid: Nederland voert een beleid van beperkte toelating van vreemdelingen en zal er dan ook voor zorgen, dat ze er niet inkomen! Ook al gaat het hier volgens de prognoses om een gering aantal van maximaal 2000 Turken en Marokkanen per jaar tot 1990; ook al betekent het, dat buitenlandse jongeren in het merendeel van de gevallen moeten wachten met trouwen tot ze 23 jaar oud zijn, omdat daarvóór het minimum-jeugdloon of de werklozen-uitkeringen niet hoog genoeg zijn; ook al heeft deze maatregel een diskriminerende werking, niet alleen tussen buitenlandse en Nederlandse jongeren, maar ook tussen buitenlandse jongeren onderling. Degenen, die een baan hebben of wat meer inkomen hebben kunnen hun uitverkorene wel uit het buitenland laten overkomen, de anderen niet; ook al staat in de minderhedennota, die het kabinet enkele weken terug heeft uitgebracht, dat de rechtspositie van buitenlanders in Nederland gelijk behoort te zijn aan die van Nederlanders; ook al moest zelfs door de staatssecretaris de kulsmoes verzonnen worden, dat deze maatregel in het belang van de buitenlandse jongeren zelf is, en praat parlementslied *Krajenbrink* (CDA) haar gewoon na. De staatssecretaris zegt: "de situatie van minderheidsgroeperingen in Nederland komt door een voortdurende aanwas van deze kansarmen onder een nog zwaardere druk te staan." Krajenbrink zegt dan: "Wij erkennen, dat de toelating voor gezinsvorming veelal kan betekenen, dat betrokkenen sociaal-ekonomisch en maatschappelijk in een zeer zwakke positie terecht komen met zeer weinig perspectief." Het kabinetsbeleid is diskriminerend en intern tegenstrijdig. Rechtspositioneel worden er door dit kabinet tweederangs

burgers gekweekt. Voor Turkse en Marokkaanse jongeren tussen de 21 en 23 jaar blijft een paar jaar lang het trouwloket gesloten. De vraag of het verstandig is, dat op jonge leeftijd getrouwd wordt, hoeft hier niet gesteld noch beantwoord te worden. Dat is geen overheidszaak, noch een zaak voor buitenlandse jongeren alleen. *Janmaat* en de zijnen zijn gelukkig met de maatregel. Fantastische verhalen over de zo afwijkende en inferieure huwelijksmoraal van Turken en Marokkanen kunnen met zo'n regeringsmaatregel door hen versterkt rondgebazuind worden. Zo'n maatregel is koren op hun racistische molen. Maar anderzijds. Eind vorig jaar richtten een tiental Marokkaanse en Turkse jongeren in Den Haag een eigen persburo op. Ze wilden per mikrofoon en telex stem geven aan de opvattingen en gevoelens van buitenlanders in Nederland. Eind mei dit jaar demonstreerden duizenden buitenlandse jongeren in Utrecht voor een betere rechtspositie. Via de megafoon lieten zij zich horen. Kijkt het kabinet straks raar op, als die jongeren zwaardere middelen gaan gebruiken om gehoord te worden?

CHRIS HUINDER

Almere

Opnieuw is, na het behalen van twee zetels door de Centruumpartij in Almere, een golf van partijpolitieke verontwaardiging en protest over Nederland heengespoeld. Als die golf net zo hard wegspoelt als vorig jaar, na de komst van de Centruumpartij in de Tweede Kamer, is het protest slechts een machteloos gebaar.

Tot nu toe, begin oktober, lijkt het daarop. De VVD riep bij monde van zijn voorzitter om anti-racistische waakzaamheid. De PvdA-voorzitter ging met hem in zee, maar de PvdA-fractie-leider gooide roet in het eten door te zeggen, dat de PvdA al lang anti-racistisch actief was. Han Lammers, burgemeester van Almere per 1 januari aanstaande, vond het maar dom van Den Uyl: "in plaats van dat ze nou 'ns even de koppen bij mekaar steken", verzuchtte hij. D'66 deed een eigen poging en riep op tot een breed anti-racistisch partijberaad. Elsbeth Etty, ex-adjunkt-hoofdredaktrice van De Waarheid, pleitte in de Volkskrant voor een verbod op de Centrum Partij. Anet Bleich van De Groene Amsterdammer, een weekblad dat veel anti-racisme in zijn kolommen doet, was haar daarmee al voorgedaan. En ook een flink deel van de Almeerse bevolking liet enkele dagen na de verkiezingsuitslag in een grote demonstratie van zich horen: "Almere weet wel beter", was de leuze. "Almere had beter moeten weten", verzuchtten op hun beurt de twee racisme-onderzoekers Kees Brants en Willem Hogendoorn. Vorig jaar stond

Almere al op de tweede plaats op de lijst van gemeenten, waar op de Centrum Partij gestemd werd. De plaatselijke krant en de plaatselijke politici negeerden echter het probleem. Dat hadden echter ook de landelijke pers en de landelijke politici gedaan. Wat zowel in de Almeerse reactie als in de reactie van de politici en commentaarschrijvers ontbrak, was een zich afvragen, wat de rol van de bestaande politieke partijen is geweest bij het ontstaan en het groeien van racisme in Nederland. Nu die politieke partijen tot de ontdekking komen, dat de politiek van doodzweigen niet geholpen heeft — iets wat de Anne Frank Stichting al veel eerder afgeraden had naar aanleiding van de ervaringen in Groot-Britannië — nu lijken de partijen over elkaar heen te struikelen in hun haast het racisme tot volksvijand nr. 1 te verklaren. Die partijen dienen echter — willen zij een echt, langdurig en consequent anti-racisme beleid voeren — zelf ertoe over te gaan politiek op een andere manier te bedrijven, en een ander politiek beleid te voeren. Racisme is immers ook een uiting van onvrede over het bestaande politieke bestel, dat onvoldoende of helemaal niet in staat is de ellendige woon- en werksituatie van laag- en ongeschoolden op te lossen of een reëel perspectief voor een oplossing te geven. Voor die mensen draag je geen oplossing aan of hen geef je geen perspectief door hun racisme en vreemdelingenhaat in braaf-burgerlijke termen te vertalen en parlementair wit te wassen. Noch bestrijd je racisme en vreemdelingenhaat door nu plots lief en aardig tegen buitenlanders te doen, hoewel dat ook niet gelaten moet worden. Pas in een besef over eigen politiek falen en over een verkeerde politiek en vandaaruit een politiek voeren die consequent opkomt voor de uitgebuiten en gediskrimineerden is een consistent anti-racisme mogelijk.

CHRIS HUINDER

INHOUD

RECHTSHULP	
duur recht is geen recht	pag. 3
ANTI-RACISME	
een weerwoord	pag. 4
SURINAME	
steunen of bestrijden	pag. 5
29 OKTOBER-KATERN:	
	pag. 7 t/m 11
FRED VAN DER SPEK	
de onderhandelingen	
GIED TEN BERGE	
het IKV, de tegenstanders en twijfelaars	
WAPENBEURS BRUSSEL	
handel is handel	
NICARAGUA	
strijd voor vrede	
VREDESPLATFORMS	
Nijmegen en Dordrecht	
LINKSE DOORBRAAK	pag. 12
EURO-ONDERHANDELINGEN	pag. 13
ACHTER HET GROENE GORDIJN	pag. 15
IS HET HIER OORLOG?	pag. 16

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

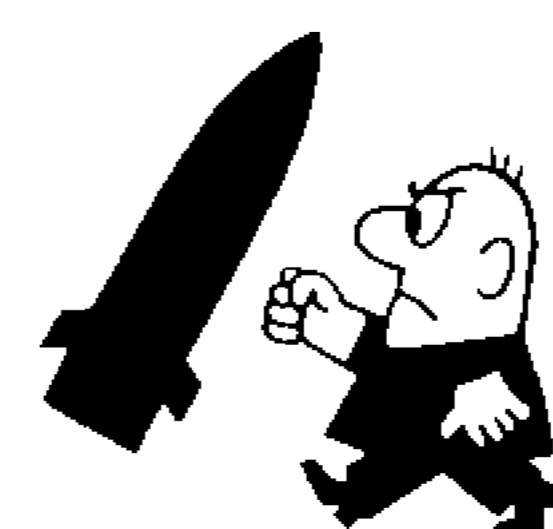
Redactiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Duur recht is geen recht

Onder het motto 'Duur recht is geen recht' werd het afgelopen jaar door de bureaus voor rechtshulp, de sociale advocaten en hun cliënten actie gevoerd tegen de plannen van de minister van justitie, Korthals Altes, om te bezuinigen op de rechtshulp. Eind september kwamen de gewraakte voorstellen in de Tweede Kamer en werden aangenomen, met alleen PvdA en Klein Links tegen. De gratis rechtshulp is afgeschaft: een nabeschouwing van Annelies Schutte.

Toegangsprijs 50 gulden stond onlangs te lezen op de gebarricadeerde deuren van het Paleis van Justitie in Amsterdam. Een twee uur durende bezetting van het gerechtsgebouw vormde het hoogtepunt van een hele reeks acties tegen de afschaffing van de gratis rechtshulp. Een dag voor de behandeling in de Tweede Kamer werden twintigduizend handtekeningen tegen de plannen van de regering aangeboden aan Aak Kosto, voorzitter van de vaste Kamerkommissie van justitie. Het verzet, met forumdiscussies, een demonstratie en manifestatie in Utrecht, gratis glaasjes 'advokaat' in Amsterdam en de vele brieven met tot in details onderbouwde kritiek op de bezuinigingsplannen, bleef zonder resultaat: de minister bleef doof voor de leus van een advocaat, "Korthals confrère, krijg de klère".

De wijzigingen

De wijzigingen komen in het kort hierop neer, dat iedereen die tot nu toe in aanmerking kwam voor een gratis advocaat voortaan een eigen bijdrage moet betalen. Die bijdrage zal beneden een netto-inkomen van 1750 gulden per maand vijftig gulden bedragen. Bij een netto-inkomen tussen 1750 en 2050 gulden wordt het honderd gulden. De eigen bijdrage stijgt vervolgens met het netto-inkomen tot bij 2575 gulden, de grens van de gefinancierde rechtsbijstand, wordt bereikt: de eigen bijdrage is dan 540 gulden. Voor alleenstaanden wordt de inkomensgrens met 175 gulden verminderd. Daarbij komt ook nog eens een gedeelte van de griffiekosten indien er een procedure gevoerd moet worden. Tel daarbij eventuele reiskosten voor de gang naar advocaat en rechter, de door de advocaat gemaakte kosten die soms in rekening worden gebracht en je komt al gauw op een paar honderd gulden.

Verder behoudt de minister zich het recht voor om verregaande maatregelen te kunnen nemen op het gebied van het *toevoegingsbeleid*. Hij wil schriftelijke toevoegingen afschaffen, wat betekent dat iedereen zich eerst tot een bureau voor rechtshulp moet wenden, alvorens de hulp van een advocaat ingeroepen kan worden. *Blijf-van-mijn-lijf*-vrouwen en anderen die de straat niet op kunnen, zoals gedetineerden en psychiatrische patiënten, zouden dientengevolge wel eens van rechtsbijstand verstoken kunnen blijven.

Bovendien wil de minister bepaalde zaken kunnen uitsluiten van toevoeging van een advocaat. Aan welke zaken hij denkt is niet bekend, wel de criteria op grond waarvan hij die beslissing wil nemen: het wezenlijk belang van de rechtzoekende, het financiële belang en de juridische ingewikkeldheid van de materie. Afhankelijk van de budgettaire situatie kan dus worden vastgesteld dat bijvoorbeeld een huurprijsgeschil voor de huurkommissie het ene jaar wél, het andere jaar niet als 'wezenlijk belang' wordt gezien en dat het indienen van een bezwaarschrift tegen de inkomstenbelasting de ene keer wél en de andere keer niet als 'juridisch ingewikkeld' wordt beschouwd.

Een andere maatregel, waarin het aantal toevoegingen per arrondissement aan een maximum werd gebonden, heeft de minister in een eerder stadium onder druk van de kritiek laten vallen. Het zou namelijk betekenen dat een scheiding van een huwelijk in het najaar bij een bepaalde rechtbank niet zou kunnen, omdat het aantal toevoegingen 'op' zou zijn.

De achterliggende visie

In de *Wijziging van de wet rechtsbijstand aan on- en minvermogenden* (WROM), zoals de officiële terminologie luidt, zoekt men tevergeefs naar een beschouwing over de plaats van de gefinancierde rechtshulp in onze maatschappij. In de memorie van antwoord zegt de minister slechts: "De budgettaire situatie . . . dwingt ons". De kosten van de door de overheid gefinancierde rechtshulp, en dan met name de post vergoedingen voor toegevoegde raadslieden, zijn sinds 1975 meer dan verdrievoudigd. Mensen lopen te snel naar een advocaat, volgens de minister. En daarom voert hij de eigen bijdrage in als profijtbeginsel: "de rechtzoekende wordt gedwongen zelf een afweging te maken of hij zijn zaak van voldoende belang vindt om zich daarvoor een geldelijk offer te getroosten". Advocaten laten zich te snel toevoegen, zo gaat de bewindsman verder, zonder dit overigens te bewijzen. *Andrée van Es*, die bij de behandeling in de Tweede Kamer de

spits afbeet, trok fel van leer tegen die opvatting. "Recht is nooit een aangepaste behoefte", stelde zij en noemde vervolgens een aantal maatschappelijke oorzaken die stimulerend hebben gewerkt en werken op de vraag om rechtshulp. In de eerste plaats de spectaculaire uitbreiding van de staatsbemoediging met het sociaal-economisch leven, wat tot uitdrukking komt in de beschermende sociale wetgeving: huurrecht, arbeidsrecht, sociaal-verzekeringsrecht. Een tweede vorm van uitbreiding van de rechtsbescherming is dat er mogelijkheden zijn geschapen waarlangs mensen beslissingen van de overheid kunnen betwisten: in beroep tegen een ontruiming, of tegen een afwijzing van het verlenen van een studiebeurs bijvoorbeeld. Ten derde noemde *Andrée van Es* de rechtsontwikkeling die het resultaat is van de bewustwording van maatschappelijke groepen, die zich van een begin van een rechtspositie wisten te voorzien, een rechtspositie die een belangrijke voorwaarde vormt voor verdere emancipatie: gedetineerden, vreemdelingen, psychiatrische patiënten, soldaten. Zij wees in dit verband ook op de regelgeving gericht tegen discriminatie op grond van ras en sekse.

"Mensen blijven scheiden, blijven vreemdeling, blijven ontslagen worden", aldus Van Es, die daarmee aantoonde dat de vraag om rechtshulp structureel verweven is in ons georganiseerd maatschappelijk leven en dat het onzin is om te zeggen, zoals de minister, dat 'er een absolute stop moet komen op de groei van rechtshulp'. Wat hebben mensen aan de hen toegekende rechten, als de middelen, om het in de praktijk te krijgen, ontbreken? Het recht op rechtshulp is niet voor niets als sociaal grondrecht opgenomen in de nieuwe grondwet.

Gevolgen

De gevolgen van de bezuinigingswoede laten zich gemakkelijk raden. Voor de rechtzoekenden wordt de drempel weer verhoogd om de hulp van een advocaat in te roepen en de lager betaalden worden daar de dupe van. De advocatenkollektieven die uitsluitend toevoegingszaken doen en zich specialiseerden op gebieden waar de traditionele advocatuur het af liet weten, zullen moeten kiezen voor betaalde zaken, naast toevoegingen, om te kunnen blijven bestaan. Daarmee zal de deskundigheid afnemen. Cliënten die op hun spreekuur komen, voordat er toegevoegd kan worden. Kosto (PvdA) wees tijdens de Tweede Kamerbehandeling op het belang van de sociale advocatuur voor de kwaliteit en laagdrempeligheid van de rechtshulp en op het, in vergelijking tot de commerciële advocatuur, lage salaris

(in 1982 gemiddeld 1800 gulden per maand). Bezuinigingen dus op de rechten van mensen die het toch al van weinig moeten hebben en op mensen die het toch al voor weinig moeten doen. Een ontwikkeling van een goed georganiseerde sociale rechtshulppraktijk, die pas in 1970 met de bureaus voor rechtshulp op gang is gekomen, dreigt nog voor de voltooiing, te worden afgebroken.

Alle argumenten tegen zijn wetsvoorstel legde de minister uiteindelijk naast zich neer. Ook het voorstel van *Andrée van Es*, om advocaten nu eindelijk eens in loondienst te nemen, wilde hij niet serieus in overweging nemen. De alternatieven van het *Crisiscomité Rechtsbijstand*, bestaande uit vertegenwoordigers van de bureaus voor rechtshulp, sociale advocaten en cliënten, werden opzij geschoven: het vereenvoudigen van procedures, minder regelgeving (het 'vreemdelingenrecht' weegt nu al acht kilo!), minder processen die door de overheid zelf worden aangespannen (waarbij een landsadvocaat heel wat meer kost dan een toegevoegde advocaat in een bepaalde zaak) boden op de korte termijn geen uitkomst volgens de minister. En wanneer iemand echt de noodzakelijke proceskosten niet op kan brengen, dan moet de bijstand maar bijspringen: maar wat gebeurt er als de Sociale Dienst weigert om de kosten te dekken? Een procedure tegen de Sociale Dienst, met of zonder rechtsbijstand. ? Even leek het spannend te worden toen de CDA-woordvoerder dreigde een motie in te dienen om de rechtshulp voor de absolute minima gratis te houden. Het CDA liet zich echter door de minister afkopen: de laagstbetaalden (minder dan 1500 gulden per maand) kunnen een advocaat toegevoegd krijgen voor advies, niet voor het voeren van een procedure, voor vijftig gulden. In ruil daarvoor is de eigen bijdrage voor de hogere categorieën met een tientje omhoog gegaan om de extra kosten te dekken. Een weinig verheffende gang van zaken als we beseffen dat we het over de zwakste partij in de samenleving hebben. Het vertrouwen in de rechtsorde heeft een deuk opgelopen, want duur recht is geen recht.

ANNELIES SCHUTTE

EEN WEERWOORD

"In Nederland heeft het georganiseerde fascisme slechts een minimale aanhang. Er leven heel wat racistische gevoelens onder de bevolking, maar groepjes als de Nederlandse Volksunie en de Centruumpartij slagen er niet of nauwelijks in daarvan gebruik te maken". Dit was een deel van een stelling waarover PSP-leden op een themadag in december '81 praatten.

Nu, bijna twee jaar later, komt deze zin bijna naïef over. In '82 kreeg de Centruumpartij een zetel in de Tweede Kamer en vorige maand twee zetels in de gemeenteraad van Almere. Racisme in Nederland, we kunnen er niet meer omheen. Of het nu om een vierde politieke stroming gaat, of om een verschijnsel dat lijkt op de opkomst van de partij van boer Koekoek, feit blijft dat mensen gemobiliseerd kunnen worden op vreemdelingenhaat en racisme. En de eerste dode is al gevallen, een 15-jarige zwarte jongen in Amsterdam.

In BEVRIJDING de komende tijd een serie artikelen over de oorzaken van racisme en neo-fascisme en wat er tegen te doen valt. Heleen Buys bijt de spits af.

Over de oorzaak van het opkomend racisme en neo-fascisme wordt veel geschreven, gedacht en gepraat. Krisis, verpaupering, werkloosheid, zondebokken, kernoorlog, toenemende angst en onzekerheid zijn telkens terugkerende begrippen. Gelijk met het racisme is ook het anti-racisme opgekomen. Talloze anti-racisme/fascisme komitees zijn op allerlei terreinen in het hele land actief. Geleidelijk aan beginnen zij hun krachten te bundelen, al of niet in samenwerking met minderhedenorganisaties. Bij al deze positieve ontwikkelingen ontbreekt echter de daadwerkelijke steun van politieke partijen. Weliswaar roept de VVD, bij monde van haar voorzitter Kamminga, na de verkiezingsuitslag van Almere dat zij de strijd met de Centruumpartij gaat aanbinden, maar de VVD is als regeringspartij verantwoordelijk voor het afbraakbeleid in ons land. Harde woorden over de Centruumpartij zijn dan volstrekt ongeloofwaardig. En dat geldt overigens niet alleen voor de VVD en het CDA, maar óók voor de PvdA, die al zo ver meegaat in het weren van vreemdelingen, dat zij een *huwelijksverbod* voor de tweede-generatie jongeren niet zonder meer afwijst (zie het commentaar op pagina 2 van dit nummer van BEVRIJDING).

Vele diskriminerende overheidsmaatregelen hebben al parlementaire goedkeuring gekregen en gevreesd mag worden dat er nog vele zullen volgen.

De PSP

Wat doet de PSP als politieke organisatie met al deze ontwikkelingen? In hoeverre is er sprake van een duidelijk anti-racisme beleid binnen de partij? Talloze individuele PSP-leden zijn uiterst actief binnen de anti-racisme/fascisme groeperingen, maar in hoeverre kunnen zij op aandacht en steun vanuit de partij rekenen? Ik geloof niet dat het gebrek aan visie in de PSP op dit punt te maken heeft met desinteresse, dat past niet in het denken van de partij. Ik vermoed eerder dat het anti-racisme/fascisme binnen de PSP zo'n vanzelfsprekendheid is, dat er daardoor onvoldoende gediskussieerd en nagedacht wordt hoe dit in een beleid gerealiseerd zou moeten worden.

Dat over dit laatste verschillend gedacht wordt blijkt onder andere uit de in 1981 in het PSP-kaderblad *Ongenoegen* gevoerde discussie over het verbod van racistische partijen en ook uit de brieven in BEVRIJDING over de ideeën van de SP de laatste maanden. De Socialistische Partij vindt dat minderheden zich moeten aanpassen of oprotten, om het maar even scherp te stellen. Erik Meijer (lid van de Provinciale Staten Zuid-Holland namens de

PSP) blijkt dit standpunt grotendeels te delen, terwijl het partijbestuur van de PSP daarentegen in een eerder stadium – en vele partijgenoten in reactie op Erik Meijer – daar, gelukkig, duidelijk afstand van namen. Maar echt uitvoerig zijn deze zaken in de partij verder nooit aan de orde geweest.

Twee aspecten

Ik wil om te beginnen twee aspecten van een discussie over de PSP en anti-racisme aansnijden. *In de eerste plaats*: hoe zit het met het racisme in de eigen partij? Is het gerechtvaardigd dat de PSP een witte partij is? En in hoeverre sluiten de PSP-ideeën en -eisen aan op die van minderhengroepen? En *ten tweede*: op welke manier zou de PSP een meer actief anti-racisme beleid kunnen en moeten voeren? Hoe kunnen de actie- en parlementaire poot meer op elkaar worden aangesloten? Waar moeten de prioriteiten worden gelegd?

Om met het eerste te beginnen citeer ik uit *Suriname Informatie*: "Solidariteit met zwarte mensen betekent meer dan alleen op de hoogte zijn van hun problemen en hun strijd steunen. Het betekent ook vanuit de eigen positie als 'witte' strijd voeren om de samenleving, maar ook het eigen gedrag te ontdoen van racisme". Vast staat dat er in de PSP nauwelijks of geen leden van minderheden actief zijn. Wensen en eisen vanuit die hoek worden binnen de partij dan ook niet gehoord. En in hoeverre vertegenwoordigers van de PSP wensen en eisen van minderheden in de politieke arena brengen hangt af van een aantal factoren, zoals, bijvoorbeeld, de bereikbaarheid van de PSP voor minderheidsgroeperingen, de prioriteit die door een PSP-fractie aan bepaalde zaken wordt gegeven en in hoeverre de belangen en eisen van de minderheden overeenkomen met die van de PSP. Witte PSP-ers hebben geen problemen met racisme, verblijfsrechten, taal- en taalverschillen. De PSP maakt deel uit van de Nederlandse politieke landkaart. Minderheden staan hierbuiten en zullen via bestaande politieke partijen hun eisen moeten uiten zolang zij geen kiesrecht en/of geen eigen sterke organisatie hebben. De vraag is of de PSP er actief naar zou moeten streven om leden van etnische groeperingen in haar partijgelederen op te nemen lijkt mij op dit moment niet van belang – nog afgezien van de vraag of leden van deze groepen dat zelf wel willen –, daarvoor zijn mijns inziens de politieke belangenverschillen tussen witte PSP-ers en zwarte en bruine landgenoten nog te groot. Veel belangrijker lijkt me nu de vraag hoe we gezamenlijk met organisaties van etnische groepen de strijd met het racisme kunnen aanbinden, welke

verantwoordelijkheden we als 'witte' organisatie hebben en hoe we organisaties van minderheden kunnen steunen.

Een eerste vereiste

Allereerst wil ik nog eens duidelijk stellen dat etnische minderheden het slachtoffer zijn van racisme, en dat versterking van hun positie (sociaal-economisch, maatschappelijk en juridisch) een eerste vereiste is om zich hiertegen te wapenen. Dit betekent dat de discussie of het wenselijk is dat er minderheden in Nederland zijn en of zij zich wel of niet moeten aanpassen aan de Nederlandse samenleving, hier niet thuis hoort. Het is uiterst kwalijk dat de discussie over racisme voortdurend uitdraait op *'aanpassen of oprotten'*. Het moet nog maar eens gezegd: racisme is het probleem van witte mensen, waar zwarte en bruine mensen de dupe van worden.

In de onlangs gepubliceerde Minderhedennota (zie BEVRIJDING nr. 16, pagina 2) worden herstelplannen voor oude wijken aangekondigd, alsof de minderheden de oorzaak zijn van de verkrotting. De PSP heeft tot taak deze hypokrisie door te prikken en aantonen dat minderheden en witte Nederlanders in die verkrotte wijken dezelfde belangen hebben: de verbetering van hun woon- en leefsituatie. Doordat de PSP op veel plaatsen in de politieke organen vertegenwoordigd is kan zij haar stem makkelijker laten horen. Vertegenwoordigers van de PSP in raden, staten en parlement moeten bijvoorbeeld ook voor voldoende financiële ondersteuning en erkenning van organisaties van minderheden opkomen. De hele partij moet steun verlenen aan acties waarin minderheden voor hun rechten en belangen opkomen. Ook betekent dat dat de PSP moet open staan voor deze groepen, dat zij aanspreekbaar is en vanuit de partij kennis en deskundigheid kan leveren als minderheidsgroeperingen daar behoefte aan hebben. Een andere mogelijkheid daarnaast is dat de PSP haar faciliteiten, met name op publicitair gebied, ter beschikking stelt. Daarover is dit voorjaar al eens een discussie geweest toen de Radio- en Televisie Commissie van de PSP (die de radio en TV-uitzendingen van de partij verzorgt) geen radiozendtijd ter beschikking wilde stellen aan het AFFRA. (Het AFFRA was aanvankelijk uitgenodigd door het NOS-programma *'Meer over minder'*, maar kreeg toen geen spreek-tijd omdat op datzelfde moment een uitzending van de Centruumpartij was geprogrammeerd, die op een eerder tijdstip niet door had kunnen gaan omdat de uitzendbanden waren verwisseld. Er werd toen het voorstel gedaan dat het

AFFRA over haar activiteiten zou kunnen vertellen in de PSP-radiozendtijd). Ook is het mogelijk dat BEVRIJDING plaatsruimte ter beschikking stelt.

Stelling nemen

Anderzijds zal de partij actiever en harder stelling moeten nemen tegen racistische uitlatingen van de Centruumpartij of andere partijen.

Tot nu toe is door de Tweede Kamerfrakties afgesproken dat de Centruumpartij genegeerd wordt: er mocht Janmaat geen gelegenheid geboden worden om de publiciteit te bereiken. Dat doel werd niet bereikt: Janmaat zocht zijn eigen publiciteit (bijvoorbeeld in de kwestie rond naturalisaties van buitenlanders) en kreeg daarbij geen weerwoord. Bovendien geeft het feit dat de Centruumpartij aan de democratische spelregels mag mee doen voldoende legitimiteit en publiciteit.

We zullen er van uit moeten gaan dat bij ongewijzigd overheidsbeleid het racisme zich zal uitbreiden: te weinig huizen, groeiende werkloosheid en de bezuinigingen vormen de voedingsbodem er voor. En hoe moeilijk het soms ook is, we zullen de mensen met woorden moeten overtuigen.

Zolang organisaties van minderheden zelf niet vertegenwoordigd zijn in de politiek zal de PSP consequent moeten opkomen voor de belangen van minderheden. Natuurlijk gebeurt het vaak wel al, maar hoe consequent wordt dat volgehouden en hoe kom je aan de benodigde informatie? Vindt er een uitwissel-

ing plaats tussen de raads- en statenleden? En op welke manier kun je dergelijke zaken het beste aanpakken? Vragen te over om bij stil te staan. En op aktie-nivo is een veel actievere steun nodig vanuit de partij aan PSP-leden binnen anti-fascisme komitees. Te vaak opereren deze mensen individueel, zon-

der veel steun van hun partijgenoten. Akties van de komitees moeten op aktieve steun vanuit de PSP kunnen rekenen, mits binnen de grenzen die de partij zich daarbij heeft gesteld.

HELEEN BUYS

Foto: Paul Babeliowsky

SURINAME

Steunen of bestrijden

Een klein jaar na de decembermoorden in Suriname is Bouterse nog steeds aan de macht. Of hij bij het bereiken van die macht geholpen is door hoge Nederlandse militairen, zal voorlopig wel in het verborgene blijven. De bekende doofpot-onderzoekskommissie is door de regering ingesteld. Die zal op een geschikt moment (als Bouterse niet meer aan de macht is?) wel met een nietszeggend rapport komen aanzetten.

Het regiem-Bouterse blijft de nodige problemen in Nederland opleveren. Op het internationale podium wordt Nederland beticht van neo-koloniale praktijken, daar het de ontwikkelingshulp na

"Steeds duidelijker komt naar voren dat het volk van Nicaragua, aanvallend verheugd over het verdrijven van de diktator Somoza zich thans keert tegen de Sandinistische 'revolutionairen'. De regeringen van Nicaragua, Cuba en Suriname kunnen wel steeds komen aandansen met verhalen over Amerikaanse invasieplannen, maar de grootste vijand van de tegenwoordige regimes in die landen is de bevolking zelf die het meer dan zat is om maatregelen opgedrongen

te krijgen die niet passen bij de mentaliteit". Dit citaat komt uit de *Weekkrant Suriname* (nr. 144), de informele spreekbuis van de Raad voor de Bevrijding van Suriname van Chin A Sen. De Raad ziet Suriname als een land dat bevrijd moet worden van een kommunistische diktatuur. De Raad is door niemand verkozen of aangewezen, maar heeft zichzelf benoemd. Bij de Raad, en de kringen erom heen, zien we nogal wat politici, journalisten en zakenlieden

de moorden heeft stopgezet. Links- Nederland heeft het daar moeilijk mee. Is Suriname eigenlijk ook niet een beetje Cuba, Grenada, Nicaragua, een beetje socialistisch dus in een overigens diktatoriaal geregeerd Cariben en behoort het Surinaamse revolutie-proces daarom eigenlijk niet gesteund te worden?

Het lijkt erop, dat het geduld van delen van het Nederlandse bedrijfsleven in ieder geval begint op te raken. De winsten worden immers zo zoetjesaan uitgehold. Ze pleiten daarom voor hervatting van de Nederlandse ontwikkelingshulp.

Een bericht van Siep van der Werf.

uit Paramaribo ten tijde van de oude politiek, de politiek van raciale verdeeldheid ten voordele van de elite. In de publikaties van de Raad zien we de oude Surinaamse politiek terug van anti-kommunisme, insinuaties en scheldpartijen. Wie zich politiek wil opstellen tegenover het huidige bewind in Suriname zal toch terugschrikken om met deze club in zee te gaan. Daar komt nog bij dat uit verschillende publikaties gebleken is dat — in tegenstelling tot eer-

dere uitspraken — nogal wat figuren uit deze hoek betrokken zijn bij voorbereidingen voor gewapende akties om Bouterse te lozen. Gewapende invallen van huurlingen, los van een verzetsbeweging in Suriname zelf, zal het land geen milimeter vooruit brengen. Dat roept de vraag op welke belangen er gediend worden bij een dergelijke aktie. Een huurlingenleger kost miljoenen en die

Suriname

vervolg van pagina 5

worden er niet voor niets door kapitaalkrachtigen ingestopt.

Moet Bouterse wel bestreden worden? Rond kerst '82 was dit geen vraag. De kersverse indrukken van de moorden op 15 opposanten was antwoord genoeg op die vraag. In de maanden er vóór bleek ook steeds duidelijker dat het bewind van Bouterse weinig steun had onder de Surinaamse bevolking en de oppositie wist dat ook steeds duidelijker te demonstrenen. Een probleem voor links was daarbij wel dat die oppositie grotendeels duidelijk uit de rechterhoek kwam. Nu, zoveel maanden later, spelen dergelijke problemen nog steeds. Het verzet tegen Bouterse uit zich met name in Nederland bij monde van de Raad. Veel linkse Surinamers, waar ik in de loop der jaren contact mee heb gehad, steunen het 'proces' in Suriname. Natuurlijk, de decembermoorden zijn afschuwelijk, dat moet nooit meer gebeuren. Zoals al eerder in BEVRIJDING aangegeven is (nr. 6/83) heeft een groot deel van links haar lot verbonden aan het bewind van Bouterse.

Positief programma

De regeringsverklaring van de regering *Alibux* is in feite het uitwerken van het PALU-programma waarin eindelijk die dingen over ontwikkelingsplanning staan die elk progressief mens zich al jaren voor Suriname zou wensen. De PALU, de *Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie*, en de *Revolutionaire VolksPartij (RVP)* zijn de twee kleine linkse partijen die met Bouterse samenwerken. Ze zijn daarin ook elkaars concurrenten. Het lijkt er op dat PALU met een pragmatischer aanpak zich een steviger positie dan de RVP verworven heeft. Het vertrek van minister *Sital* (vanwege het konflikt over de contacten met Brazilië) is hiervan een uiting. De PSP heeft bij de laatste verkiezingen die in Suriname gehouden zijn (1977) nog een (bescheiden) financiële steun aan de PALU en aan de Volkspartij gegeven. (De Volkspartij is later gespleten in de Volkspartij en de RVP, naar aanleiding van de opstelling tegenover de toen kersverse staatsgreep. De Volkspartij is nu het zwijgen opgelegd, haar blad *Pipel* verboden.)

De regeringsverklaring mag dan een positief sociaal-ekonomisch programma inhouden, er kleven twee zeer grote bezwaren aan: de reactie op de decembermoorden en de democratievoorstellen. Over de decembermoorden staat er niets in. Het boekje *De decembermoorden in Suriname*, waarvan het bezit per dekreet strafbaar is gesteld, wordt door het Surinaamse bewind nauwelijks aangevochten. Met de stellingname dat ". . . zo iets nooit meer mag voorkomen", het benadrukken van de 'druk van de kontra-revolutie' of, nog verheldender, ". . . deze mannen (de militairen, SvdW) mogen nooit meer in die situatie gebracht worden" gaat men in feite de vragen uit de weg. Want welke gevolgen worden getrokken uit het feit dat iemand die nu 'de Leider van de Revolutie' wordt genoemd zich schuldig heeft gemaakt aan een bloedbad?

Voor links Suriname lijkt de keus tégen de moordenaar tegelijkertijd de keus

voor het inleveren van de eigen politieke mogelijkheden te zijn. Waardoor ze dan ingedeeld blijken te worden bij de 'oude politiek' of de 'kontra-revolutie'. Een andere reactie is het ontzeggen aan Nederland, of aan Nederlanders, van het recht om zich te bemoeien met de interne aangelegenheden van Suriname. "Wanneer maakte Nederland zich ooit druk over Suriname?", vroeg een PALU-topper mij in dit verband laatst verwijtend. Vanuit de traditie van internationale solidariteit lijkt me dit geen argument. De term 'interne aangelegenheden' komt alleen naar voren als er iets negatiefs te melden is.

De democratie-voorstellen in de regeringsverklaring bestaan alleen uit een centralistisch model waarbij de top de beslissingen neemt. Er wordt wel gesproken over decentralisatie en volkscomités, maar de bevoegdheden blijven vaag of onvermeld. Links in Nederland wordt hier gekonfronteerd met de vraag hoe je met democratie omgaat. Misschien is het mogelijk om in Suriname een links sociaal-ekonomisch program uit te voeren, maar dan hou je het probleem dat het bij de gratie van de geweren gaat, de repressie van de decembermoorden, de volledige controle van de pers, verbod op politieke partijen en druk op de vakbeweging. En met maar nauwelijks steun vanuit de bevolking.

Nederlandse verplichtingen

Geen steun dus aan de 'Revolutie', maar hoe zit het met de ontwikkelingshulp? Suriname laat geen gelegenheid voorbijgaan om Nederland aan te klagen op, zoals het konsekwent wordt genoemd, het niet nakomen van haar 'verplichtingen'. Het hele, mooie regeringsprogramma dondert in elkaar als de financiering vanuit Nederland achterwege blijft. Op elk internationaal podium klaagt Suriname Nederland aan en weet daar ook de handen op elkaar te krijgen. Landen in het Caraïbisch gebied die het kapitalistisch model voor een socialistisch of een gemengd systeem hebben verruild, zoals Cuba, Nicaragua en Grenada, lijken zich mer Suriname verbonden te hebben. Die steun is maar betrekkelijk omdat het die landen duidelijk is dat er in Suriname geen revolutie is (geweest) die vanuit een volksbeweging is voortgekomen. De onderlinge 'warme relaties' lijken dan ook vooral op internationale politiek gebaseerd te zijn.

Het heeft wel tot gevolg dat de 'Surinaamse revolutie' wordt gesteld tegenover het neo-koloniale Nederland, zoals dat met name behoorlijk agressief wordt gedaan door de *Liga van Surinaamse Patriotten*. Deze pro-Bouterse club kreeg hiervoor onder andere steun van de solidariteitsvereniging met Cuba in ons land *Venceremos*.

In de Tweede Kamer kreeg de opschorting van de ontwikkelingshulp aan Suriname kamerbrede instemming. Het is de laatste tijd opvallend hoe met name de VVD, bij monde van *Weisglas*, als kampioen voor de democratie hier eisen stelt. Bij al die andere landen waar Nederland ook hulp aan geeft zie je de VVD zich nooit hierover druk maken, eerder het tegendeel. Als progressief voel je je dan wel wat ongelukkig wanneer je met die andere partijen bij de opschorting van de hulp op één lijn zit.

Bij de linkse Suriname-klubs die zich tegen Bouterse keren, zien we dezelfde problemen. In *Sacha Tru*, het blad van de *Beweging voor Surinaams Links*, wordt de stellingname voor of tegen hulp teruggebracht tot het argument dat Nederland weer hulp zal geven als het haar bedrijfsleven ten goede zal komen. Het *Suriname Bulletin* gaat er in haar juli-nummer ook uitvoerig op in. Het *Suriname Bulletin* beschrijft de voor- en tegenstanders van de stopzetting. Bij de voorstanders zijn er mensen die zo de financiële steun aan het regime beëindigen willen. "Dit argument is opportunistisch en daarom al gevaarlijk. Als straks een ander regime aan de macht zou komen, dat wel de sympathie zou hebben van het Surinaamse volk, maar niet die van Nederland, wat zouden die mensen doen? De straat opgaan en schreeuwen dat stopzetting onmenselijk en illegaal is en politieke interventie betekent, zal dan geen zin hebben, omdat de groep inmiddels erkend heeft dat ontwikkelingshulp als politiek pressiemiddel mag worden gebruikt. Zichzelf en anderen voor de gek houden door te zeggen dat het huidige regime zal verdwijnen omdat het geen geld meer krijgt uit Nederland (. . .). Het regime zal wel in de problemen komen, maar vertrekken is iets anders. Geen enkel regime ter wereld is tot nog toe opgestapt omdat financiële steun uit één andere mogeheid wegviel". Andere voorstanders van de stopzetting zijn mensen die de hulp toch maar in de verkeerde zakken terecht zien komen. Aan de andere kant zijn er ook mensen die de stopzetting afkeuren. Nog steeds het *Suriname Bulletin*: "Dit standpunt is politiek konsekwenter en aanvaardbaarder, de gehele ekonomie is afhankelijk van de hulp (. . .) en wie is er gebaat bij de ineenstorting van de ekonomie?"

Het *Suriname Bulletin* kiest zelf niet tussen de voor- en tegenstanders: "De hele tegenstelling van 'wel geld geven' of 'niet geld geven' is vals (. . .) En we zullen tot de konklusie komen dat het in feite geen zier uitmaakt welk standpunt je inneemt, omdat de stopzetting van de hulp een logisch gevolg is van his historische gebeurtenissen op het wereld-politieke toneel". Mijn reactie is op dit laatste dat je dan wel je hele politieke partij kan opdoeken want alles is hierop zo wel terug te voeren en hoeft je er zelf geen standpunt over te hebben. Het lijkt me een gevaarlijke, ekonomistische redenering die de inzet voor politieke strijdpunten ondergraaft. Bij de eerdere argumenten pro en kontra zou ik het volgende willen tegenwerpen: Natuurlijk gaat het erom een ander regime daar te krijgen. Daarvoor zou de hulp gestopt moeten worden.

Vul hiervoor *Chili* of *Indonesië* in, dan blijkt dat deze redenering een gelegheidsredenering is, die niet ingaat op het probleem of je nu de hulp aan Suriname moet stoppen. Want dezelfde argumenten zijn grotendeels ook voor Indonesië geldig en daar was links Nederland toch tegen het geven van hulp? Of hebben we daar nooit goed over nagedacht? Het kan ook nog betekenen dat het verschil tussen Suriname en Indonesië zo groot is, dat dáár de andere aanpak in schuilt. Maar dat is niet als argument gebruikt.

Nederlandse belangen

Al maanden geleden schreven we dat de hulp wel snel aan Suriname hervat zal worden. De voorwaarden ervoor waren zo vaag dat de Nederlandse belangen wel snel weer veilig gesteld zouden kunnen worden. De voorwaarden zijn overigens nog steeds zo vaag: "Konkrete stappen in de richting van herstel van de democratie en de rechtsstaat, met respekt voor de grondrechten en met structuren die een herhaling van de gebeurtenissen van december 1982 kunnen voorkomen." Zo luidt het antwoord van minister *Schoo* op 11 augustus. Een antwoord dat zelfs haar VVD-partijgenoot *Weisglas* niet ver genoeg gaat.

In politiek Den Haag moet er een konflikt zijn tussen enerzijds de wens naar democratie en anderzijds de Nederlandse ekonomische belangen die met de opschorting in gevaar komen. Het is opvallend dat in een ander stuk van minister *Schoo*, wat op dezelfde dag verscheen, staat: "Indien de hulp aan Suriname wordt hersteld, zal in overleg met de Surinaamse regering van dat moment, geprobeerd worden meer inhoud te geven aan de konkurrentiepositie van de Nederlandse ondernemers in Suriname." De minister is ontevreden over hoe het Nederlandse bedrijfsleven tot dan toe in Suriname aan de bak is gekomen. In het *Economisch Dagblad* (16/8/83) werd in een voropaginaverhaal de zorg van het Nederlandse bedrijfsleven beschreven: "Door het te lang uitblijven van de hervatting van ontwikkelingshulp aan Suriname worden de belangen van daar werkende Nederlandse ondernemingen op het spel gezet". Over de voorwaarden voor de hervatting van de hulp laat het *Economisch Dagblad* *Speyer*, sekretaris van Surinaams-Nederlandse Kamer van Koophandel aan het woord: ". . . een aarzelen-de toenadering tot het nieuwe regime. In Suriname wordt de opstelling van *Schoo* vertaald als 'laten we het gebeurde voorlopig maar vergeten. Zorg in ieder geval dat het niet weer gebeurt, dan zullen we niet aandringen op een onderzoek'." Binnen de VVD zou er nu een diskussie moeten zijn tussen de dominee en de koopman.

SIEP VAN DER WERF

In de Nederlandse pers, versijnt heel wat over Suriname. Wie voor achtergronden en stellingname bij het niet Bouterse steunend Surinaams links wil zijn, raad ik aan te lezen:
- *Suriname Informatie*, blad van de Solidariteits Beweging Suriname, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, tel. 030 - 32 86 67;
- *Suriname Bulletin*, Suriname Comité, postbus 15332, 1001 MH Amsterdam;
- *Sacha Tru*, Beweging van Surinaams Links, postbus 2339, 2301 CH Leiden.

Tussen 'Amsterdam' en 'Den Haag'

21 november 1981 - 29 oktober 1983. Tussen 'Amsterdam' en 'Den Haag' liggen twee jaar. De 400.000 op het Museumplein vormde het — voorlopig — hoogtepunt in de strijd tegen het NAVO-dubbelbesluit. Kort na die massale demonstratie vond de militaire staatsgreep in Polen plaats. Dat was koren op de molen van de voorstanders van (kern)bewapening. In januari '82 testten de Amerikanen met hun munitie-transporten vanuit Groningen naar West-Duitsland de aktiebereidheid van de vredesbeweging, die het er inderdaad moeilijk mee had. Het grote verzet van de vredesaktivisten is nu, en eigenlijk al jaren, gericht tegen de vernieuwing van het kernwapenarsenaal. Een veel kleiner deel van de beweging gaat verder: tegen het militarisme, tegen alle wapening, tegen de wapenhandel, tegen de NAVO en Warschaupakt, tegen het hele militaire bewapeningssysteem, voor burgerlijke ongehoorzaamheid.

Een hele kleurenwaaier van vredesgroepen is aktief: het IKV, Pax Christi, Kerk en Vrede, Onkruid en totaalweigeraars, Vereniging Dienstweigeraars, Soldaten tegen Kernbewapening, Vrouwen voor Vrede, Stop de N-bom, VVDM en BVD, Weigering Defensiebelasting, 't Kan Anders, enzovoort, enzovoort. Sommige zijn groter, andere kleiner, sommige behoudend, andere radikaler. Akties op buurt-nivo of landelijk, op papier, op straat, in kerken, buurthuizen en scholen. En dat al jaren achtereen.

En het resultaat? De regering heeft alles, inclusief de massale demonstratie in Amsterdam, naast zich neergelegd. Officieel wachten ze nog op de resultaten van de onderhandelingen tussen de VS en de Sowjet-Unie in Genève, maar ondertussen gaan de voorbereidingen in Woensdrecht gewoon door. Daarom gaat de vredesbeweging nogmaals de straat op: 29 oktober in Den Haag. Tegen de (nieuwe) kernwa-

pens in Europa, voor een kernwapenvrije wereld.

In dit speciale nummer van BEVRIJDING leesvoer voor onderweg. Fred van der Spek (PSP) geeft zijn mening over de ontwapeningsonderhandelingen. *Gied ten Berge* (IKV) wordt aan de tand gevoeld over de vredesbeweging tussen voor- en achterhoede, tussen tegenstanders en twijfelaars. De supermarkt van de bewapeningsindustrie riep eind september in Brussel veel emoties op: aktievoerders zorgden voor een smet op de witte overhemden van de wapenhandelaren. Verder een verslag van een ontmoeting tussen vrouwen uit Nicaragua en 'Vrouwen voor vrede', aandacht voor vredesaktivisten uit Dordrecht ('Er zit beweging in') en Nijmegen (die zich voorbereiden op de strijd ná Den Haag). En tot slot een foto-reportage van de internationale militaire oefening in september in het zuiden van ons land. Tot ziens in Den Haag.

ONTWAPENINGSONDERHANDELINGEN

Praten is beter

Twintig jaar zit Fred van der Spek voor de PSP in het parlement. Gedurende die tijd heeft hij zich heel wat keren uitgesproken over de zogenaamde ontwapeningsonderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Hier spreekt hij zich uit over de huidige onderhandelingen in Genève. Hoewel Fred van der Spek vindt, dat 'praten beter is dan schieten' is, gelooft hij er absoluut niet in, dat dit soort onderhandelingen tot een andere politiek leidt. Wat dan wel? Chris Huinder sprak met hem over Genève en de vredesbeweging.

Vraag: Voor veel politici van rechts en van het midden hangt plaatsing van nieuwe kernwapens af van de resultaten van de onderhandelingen in Genève. Hoe zit dat voor jou?

Fred van der Spek: 'Wij zijn tegen plaatsing. Dat is nog maar een beslissing om niet nog meer te doen en hele-

maal nog geen beslissing om te gaan verminderen met wapening, laat staan om die af te schaffen. De ervaring leert echter, dat dit soort onderhandelingen, zoals nu in Genève, bijna altijd slagen. Dat wil zeggen, er komt een akkoord uit. Maar zo'n akkoord houdt nooit ontwapeningsstappen in, maar juist afspraken over wapening. Men kwam een bepaald plafond overeen, of men kwam overeen, dat de andere partij nog zoveel wapens erbij mocht plaatsen. Het resultaat is dan voor beide partijen bevredigend, in die zin, dat hun wens tot het hebben van allerlei nieuwe wapens vervuld wordt. Ik denk, dat ze in Genève tot een akkoord zullen komen. De Russen mogen een groot deel van hun SS 20-raketten behouden en de NAVO mag een deel van de nieuwe wapens plaatsen. Dan hebben ze alletwee hun zin. Wat erachter zit, is dat er anders een enorm groot verlies zou worden geleden. Naar de publieke opinie toe kan men het akkoord dan verkopen door te zeggen: "kijk eens, die twee hebben een akkoord gesloten, dus zo gevaarlijk in de wereld is het niet, ze zijn het met elkaar eens." De angsten bij de mensen, dat het slecht gaat, worden dan weggepoetst.'

Vraag: Wat is de politieke betekenis van deze onderhandelingen? Wordt er

onder druk van de vredesbeweging onderhandeld?

Fred van der Spek: 'In het dubbelbesluit (van de NAVO, december 1979) zat al als tweede lijn het onderhandelen. Dus de onderhandelingen zijn niet onder druk van de vredesbeweging gestart. De nuloptie is echter wel duidelijk een reactie op de krachten van de vredesbeweging. De politieke betekenis van deze onderhandelingen is dus niet de wind uit de zeilen van de vredesbeweging nemen, maar zit wel in de manier, waarop de Amerikanen ze voeren, namelijk sterk op de publieke opinie gericht.

Die nuloptie is militair gezien nep. De officiële reden voor modernisering is het min of meer wegvallen van de schakel tussen de korte-afstandswapens en de lange-afstandswapens in het kader van de NAVO-strategie van het aangepaste antwoord: de hoop om een zich gevaarlijk ontwikkelde situatie te kunnen indammen, voordat men tot het gebruik van nog grotere militaire middelen overgaat. In het kader van die NAVO-strategie ontstond twijfel over de Amerikaanse bereidheid om in het uiterste geval de kontinentale lange-afstandsraketten in te zetten. Die verbindende schakel tussen landeafstandsraketten en korte-afstandsraketten ontbrak niet zozeer door de

plaatsing van de Russische SS 20-raketten, maar door de verbeterde Sovjet-luchtverdediging, waardoor vliegtuigen niet meer zo goed door het IJzeren Gordijn konden komen. Er ontstond behoefte, vooral bij de vroegere West-Duitse bondskanselier Schmidt, om die schakel te herstellen. Als dat zo is, zou dat betekenen, dat, als de nuloptie zou slagen, en de SS 20's verwijderd zouden worden, het probleem van die schakel blijft bestaan. De modernisering zou dan toch weer aan de orde zijn.

Ik kan het ook op een andere manier aangeven. Ten tijde van het dubbelbesluit van de NAVO waren er 140 SS 20-raketten (elke SS 20-raket heeft 3 kernkoppen). Daar tegenover kwamen van NAVO-kant met 572 raketten. Op het moment zijn er meer dan 350 SS 20-raketten, maar de NAVO zegt niet: we willen nu meer dan 572 raketten plaatsen. De Russen konden trouwens zonder die SS 20-raketten West-Europa al prima bereiken met raketten, die veel verder kunnen vliegen, namelijk over de Atlantische Oceaan heen. Die raketten kunnen ze ook op West-Europa laten neerkomen. Die onderhandelingen moeten dus niet gezien worden als een weg naar een andere politiek.'

Vraag: Niet onderhandelen, niet plaat-

Interview met Gied ten Berge (IKV)

Het IKV, de tegenstanders, de twijfelaars

Is het IKV stiekum van strategie aan het veranderen? Wordt de sinds 1977 gekoesterde leus 'Alle kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland' in de ijskast gestopt? Moeten we na de demonstratie van 29 oktober gaan roepen: "Bevries de wapens, ontdooi de verhoudingen", zoals kranten al wisten te melden? Is het IKV bevangen van een nieuwe politiek, omdat Genève niks oplevert en het CDA dwars blijft liggen?

— Onlangs zei Faber: het IKV moet veranderen van strategie, want we hebben niet één politicus kunnen overtuigen.

Gied ten Berge: "Ik vind hem een beetje al te somber als hij dat zegt. Ik heb in de afgelopen paar jaar toch een aantal politici wel zien veranderen. Dat doen ze alleen ongemerkt. Ze zeggen niet plotseling 'ik denk vandaag anders'. Met name bij PvdA-politici zag je die verandering. Neem nou Stermerdink (ex-minister van defensie) en Van der Stoep (ex-minister van buitenlandse zaken), die waren aanvankelijk niet zonder meer bereid afstand te nemen van de Neutronenbom. Mient-Jan Faber drukt zich wel vaker somber uit. Kern van de waarheid is natuurlijk wel, dat je kunt zeggen, dat er in Nederland nog nooit een overtuigend ander beleid op het gebied van defensie gevoerd is. Alles wat er is tegengehouden en opgehouden is gevolg van een beleid, dat defensief van aard was ten aanzien van ontwikkelingen in de publieke opinie. Niet omdat

de regering nou zelf de overtuiging had gekregen, dat het anders moest."

— Misschien is Mient-Jan Faber wel terecht somber. Er waren het afgelopen jaar meer tegenslagen dan dat het meezat. De onderhandelingen in Genève werken als afleidingsmanoeuvre, het kabinet Lubbers blijft halsstarrig de mogelijkheid van plaatsing openhouden, de kerken aarzelen of ze het IKV nog wel moesten steunen...

Gied ten Berge: "Nou ja, maar toch. Als je de periode vanaf 1977 bekijkt, wordt er door ons voortdurend geconstateerd, dat het tegenzit. Desondanks is de zaak nog volop in leven en breidt het zich nog steeds uit. Er is niet zoveel tegenwind, dat we ons ernstig zouden moeten gaan beraden over ons verlies".

— Toch hebben we het idee, dat de tegenwind echt veel harder is en dat er wordt gedacht - misschien niet hardop, maar toch - over het wijzigen van de strategie van het IKV.

Gied ten Berge: "Dat verhaal over de grote strategie-wijziging is echt onzin.

Over de al dan niet heimelijke strategie-verandering van het IKV, en de positie van het IKV tussen ongeduldig links en halsstarrig rechts had Bevrijding een interview met Gied ten Berge, medewerker op het stafburo van het IKV in Den Haag. Sinds 1978 stelt hij de jaaroverzichten van het IKV samen. Ook het jaaroverzicht van 1982-1983. "De Slag om Genève" geheten, is van zijn hand.

Wat natuurlijk wel waar is, dat we ons in de hele club gaan bezinnen op de vraag, wat te doen, als die zaak met de kruisraketten achter de rug is. Wat dan? Binnen welk kader ga je dan verder werken? Neem je het concept van de 'Freeze' over? Ga je terug naar de kernwapentaken-diskussie? Welke aandacht ga je aan andere bewapeningsontwikkelingen geven? Moeten we de vredesbeweging op magere jaren voorbereiden en haar dus eerst organisatorisch veel steviger uitbouwen als blijvend instituut in de samenleving?

Op het ogenblik wordt gedacht over de manier waarop je de campagne kunt voortzetten, politieke zaken kunt blijven aankarten bij diegenen die in feite je politiek adres zijn: regering en parlement. Aan de andere kant bezinnen we ons op de vraag, wat dan de zaken zijn die in de komende aktualiteit het meest in aanmerking komen om opgepakt te worden, zonder dat je daarbij in een tredmolen komt van het ene gevecht tegen het ene wapen naar het andere gevecht tegen een

ander wapen. Zelf hebben wij duidelijk de behoefte aan een wat breder en analytisch helderder kader. Waar we in ieder geval naar toe willen in de nabije toekomst is een kritische begeleiding van het hele defensiebeleid, inclusief de ideeën en begrippen, die daaraan ten grondslag liggen."

— Voor de buitenwacht lijkt het toch erop, dat er een verband is tussen de tegenwind en de strategieverandering.

Gied ten Berge: Laten we eerst eens naar het CDA kijken. In de opvatting van het IKV is het CDA een sleutelpartij. Het is een club, waar je nog steeds niet omheen kunt. In maart, na die affaire over de leuzen voor de demonstratie van 29 oktober, was de relatie met het CDA op een dieptepunt. Die relatie was toch al slecht, door het stemadvies, dat we vorig jaar gegeven hadden. Maar je ziet nu in delen van het CDA, dat men spijt heeft, dat men buiten de demonstratie is komen te staan. Dat geeft bij het CDA woelingen. We hebben pas in september met Lubbers gepraat. Dat heeft het gesprek met het CDA, ook met de fractie ervan, weer opengemaakt. De fractie zag ons eerst liever gaan dan komen."

— Dat zoeken naar verbreding, naar het overhalen van het CDA. In hoeverre heeft dat het risico, dat links bij het IKV uit de boot valt?

Gied ten Berge: "Dat is een groot probleem. Met de radikalere vleugels van de vredesbeweging gaat de relatie stroef. Daar zijn verschillende redenen voor. Het heeft niet alleen er mee te maken, dat wij ons met het CDA afgeven. Ik denk, dat dat in wezen te maken heeft met een verschil in opvatting waar je als buitenparlementaire beweging het beste 'voorhoedegevechten' kunt voeren. Sommige radicalen zullen er ongetwijfeld van overtuigd zijn dat wij achterhoede-gevechten voeren, terwijl wij juist met de indruk zitten dat sommige radicale activisten de communicatie niet meer zoeken, zichzelf zodanig isoleren dat ze zelfs gevaar lopen geen achterhoede meer te zijn. Hoe denk je ooit een perspectief te krijgen, zonder te investeren in het gesprek met tegenstanders en twijfelaars? Ik weet niet of zij zich dat altijd wel voldoende afvragen".

— Maar de kritiek van radicale kant is toch niet vreemd, als het IKV-standpunt wordt afgezwakt.

Gied ten Berge: Ten aanzien van de kruisraketten en de kernwapens in het algemeen wil ik bestrijden, dat dat ooit het geval is geweest. Zelfs tijdens de onderhandelingen in het begin van dit jaar met het CDA was daar geen sprake van".

— Toch riep de toenmalige voorzitter

Ontwapeningsonderhandelingen

vervolg van pagina 7

sen. Wat heb je wel te bieden aan strategie tegenover de groeiende Russische bewapening?

Fred van der Spek: 'Een strategie van ontwapening. Dat kun je zonder onderhandelen doen. Het is het enige alternatief, met alle risico's, die dat heeft, maar die vallen in het niet bij de risico's van voortgaande bewapening. Als ik eenzijdige stappen zet, dan is dat niet de Russen hun zin geven. Integendeel. Het ontnemt de Russen het argument, dat ze in hun eigen invloedssfeer wel moeten ingrijpen, zoals in 1968 in Tsjecho-Slowakije, omdat ze zo bedreigd worden van buitenaf. Het wegvallen van één blok door eenzijdige stappen op gang te brengen, betekent niet de overwinning van het andere blok, maar het uit elkaar vallen, de desintegratie van het andere blok.'

Vraag: Wat is voor jou het belang geweest in de ontwikkeling van de vredesbeweging sinds de grote demonstra-

tie van 21 november 1981 in Amsterdam?

Fred van der Spek: 'Heel spontaan gezegd: de ontwikkeling in West-Duitsland. De mate waarin in de Bondsrepubliek de vredesbeweging — misschien wel meer dan in Nederland — is doorgedrongen. Ik denk aan de SPD (Sociaal-demokratische Partij van Duitsland). In de Bondsrepubliek breekt de vredesbeweging behoorlijk door. Er is een behoorlijke meerderheid tegen plaatsing, wat er ook in Genève mocht gebeuren. Ook is het verzet in België opvallend.

Dat zijn signalen van radikaliseren binnen de vredesbeweging. Of daar ook in Nederland sprake van is, weet ik niet. In Nederland zijn er twee tegengestelde tendenties. Enerzijds heeft de vredesbeweging iets op gang gebracht, waardoor mensen überhaupt de problemen zijn gaan doorzien, zijn gaan dóórdenken. Zij zijn tot radikale standpunten gekomen. Bijvoor-

beeld, dat je niet de kernwapens kunt afschaffen en verder alles kunt laten zoals het is. Maar aan de andere kant merk je bij de vredesbeweging, met name bij het IKV, een neiging om wat voorzichtiger te worden, doordat ze geschrokken zijn van de reacties, die ze hebben uitgelokt, zoals het ICTO (Interkerkelijk Comité voor Tweezijdige Ontwapening) en de Stichting Vredespolitiek. Dat vind ik niet positief. Dat is een verzwakking van de strategie van de vredesbeweging, maar het is de vraag, of zo'n lijn van het IKV bepalend blijft voor wat de vredesbeweging in Nederland doet. Denk maar aan acties tegen de Amerikaanse transporten in het kader van de NAVO-oefeningen *Atlantisch Lion* en *Reforgier*. En aan de gemeenteraad van Woensdrecht, die besloten heeft elke medewerking aan de plaatsing van kruisvluchtwapens te weigeren.'

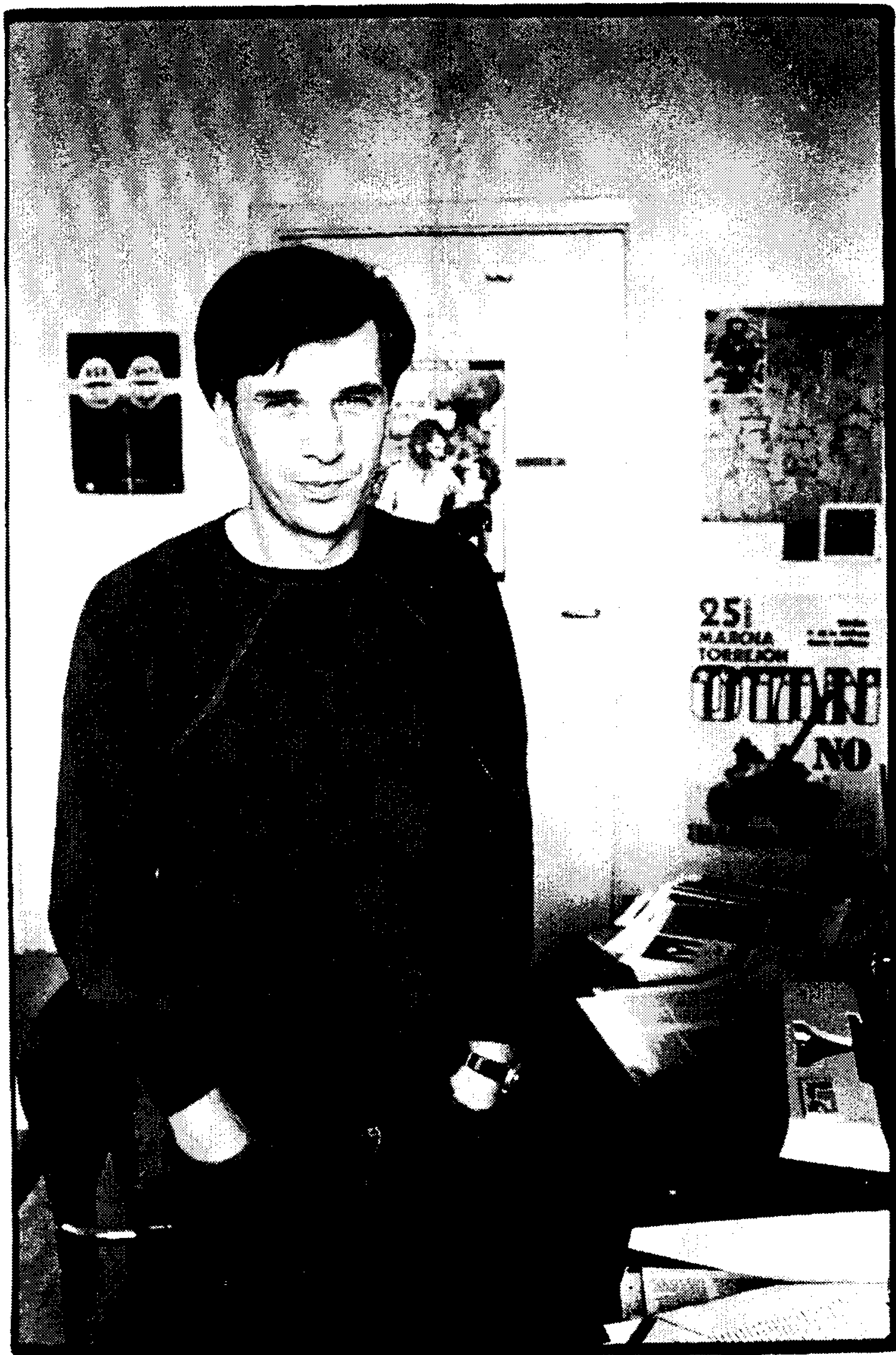
CHRIS HUINDER

van de PSP, Bram van der Lek, toen: "Als het CDA de leuzen uitlegt als een ondersteuning van de onderhandelingen in Genève, dan ga ik niet de straat op. Ik ga niet de politiek van de regering-Reagan toejuichen."

Gied ten Berge: Dat zou nooit gebeurd zijn en het gebeurt nu ook niet. Wij dachten dat de zaak bij het CDA aan het schuiven was, dat men het daar tijd vond zich te elfder ure bij de oppositie tegen de kruisraketten aan te sluiten. Wij zagen daar kansen in. In hoeverre dat reëel is geweest, is vers twee, maar het CDA zei op dat moment 'ja' tegen de eisen van 21 november. Dat was nogal wat. Wij waren bereid daar met onze achterban over te gaan praten. Maar na tien dagen bleek al, dat men het bij het CDA niet echt meende.

Maar er zijn meer redenen waarom het met de radicalere vleugels stroef loopt. Bijvoorbeeld met een linkerhoek in kerken. Lees bijvoorbeeld 'De Bazuin'. Daar staat elke keer weer, dat men grote moeite heeft met ons Oost-Europa-beleid dat te kritisch zou zijn. Ze verbinden dat eigenaardig genoeg, met een grote mate van morele ondersteuning van burgerlijke ongehoorzaamheid, belastingweigering, totaalweigeren enzovoorts. Ook hebben we moeite met de akties in Rotterdam tegen de NAVO-oefeningen. Dat zijn pure verzetsakties zonder enig politiek perspectief. Vaak ook weet je daar niet eens met wie je eigenlijk praat, omdat het steeds andere mensen zijn. Dat was destijds ook ons probleem met de akties rond de munitietrein in Groningen. Ik heb het gevoel, dat al die groepen zo hun eigen onvrede hebben met die dikke, brede vredesbeweging in het midden, die het IKV is. Bij gebrek aan ècht politiek tegenspel zijn wij en de ME het die het gedaan hebben. Ik heb het idee, dat wij als IKV zolang krediet houden, zolang er nog perspectief is op het tegenhouden van die raketten. Als die zaak afgehandeld is, ben ik wel eens bang, dat de bereidheid om over en weer dingen in te slikken wel snel kan overgaan. Nu wil ik niet alle schuld bij de radicale vleugels leggen. Dat vind ik niet juist, want je moet natuurlijk zelf waar kunnen maken, dat het zin heeft om in dat politieke midden van de samenleving door te kloppen en daar druk te blijven uitoefenen. Als je dat niet meer kunt waarmaken, heeft het weinig zin daar nog een eigen positie te willen claimen.

Overigens vind ik dat de verschillen in de vredesbeweging niet goed duidelijk worden door alleen te praten over meer of minder radikaal. Er liggen ook verschillen tussen mannen en

Gied ten Berge

Foto: Eduard de Kam

vrouwen, kerkelijken en onkerkelijken, internationaal en nationaal georiënteerden, jongeren en ouderen, al dan niet partijpolitiek georiënteerden, anti-militaristen, pacifisten en atoompacifisten, alleen anti-NAVO of ook tegen het Warschau-pakt, strategisch of primair activistisch ingesteld, nieuwe en oude organisaties, enzovoorts. Ik vind dat al die benaderingen en achtergronden met elkaar in gesprek moeten blijven en dat we niet moeten denken dat we die allemaal tot de simpele tegenstelling radikaal, niet-radikaal terug kunnen brengen. Dan ben je bezig een sfeer van verdeeldheid te voeden die op de hele beweging zal terugslaan."

— Zit je als IKV op dit moment niet op een heel makkelijk breekpunt, als je van die kruisraketten naar een strategie tegen het hele defensiebeleid wil, zoals de strategie van de Bevriezing?

Gied ten Berge: Het komt er op aan, hoe je zo'n Bevriezing invult. Als het slechts eenzijdige aandacht zou inhouden voor het proces van onderhandelen en van wapenbeheersing tussen de supermachten, dan ben je bezig jezelf uit te hollen. Bevriezing kan hele radicale eisen inhouden. Het is ook een middel bijvoorbeeld om de conventionele bewapening aan te pakken. Dat moet de politiek-inhoudelijke uitwerking van ieder voorstel binnen het raam van Bevriezing zijn: stoppen en verminderen."

— Dus ná 29 oktober worden we overvallen met een nieuwe leus?

Gied ten Berge: Nee, al was het alleen maar vanwege het handelsmerk van de oude leus. De oude leus blijft, maar je kunt van ons ook verwachten, dat als de vervanging van het artillerie-wapen Lance aan de orde is, wij andere dingen naar voren schuiven. Maar die Lance is er nu en de atoomtaak van de F-16 ook, maak daar maar eens een politiek hangijzer van! Dat is het probleem! Als het er allemaal aan zat te komen, maar het is nu al een door de politici gepasseerd station. Net zo goed, dat als de kruisraketten door de Kamer en in Nederland zouden ko-

men. Dan krijg je natuurlijk een periode van verslagenheid en heftige akties. Voor de organisatie zal het dan nog een hele toer worden die woede niet regressief te laten worden. Maar of ze er nu komen of niet en ik blijf mikken op het laatste, het kruisrakettenpunt houdt een keertje op. Het is onze verantwoordelijkheid te voorkomen dat de beweging zich er zelf aan opknoopt, maar er juist een blijvende niet meer te omzeilen plaats in de samenleving aan overhoudt."

— Een argument voor Bevriezing is: De Sowjet-Unie stelt het zelf ook vaak voor. Het opent dus een manier om in contact te komen met de Sowjet-autoriteiten, met Oostbloklanden, met officiële vredesraden. Hoever ligt Po-

len al achter ons?

Gied ten Berge: "Pas op, het is goed waargenomen, dat we naar de Praagse vredeskongressie gegaan zijn. Maar dat hebben we niet gedaan zonder raadpleging van de (Tsjecho-Slowaakse) Charta-mensen, die ons daarom vroegen. Ook zijn we pas in Hongarije geweest en daar hebben we door onze aanwezigheid een gesprek tussen mensen van de officiële vredesraad en de oppositionele Dialoog-groep kunnen organiseren. Dat was heel nuttig, gezien de steeds moeilijker wordende positie van de Dialoog. Eind september hadden we Ronald Jahn op bezoek, iemand van de vredesgroep uit Jena, die deze zomer uit de DDR gegooid was na lange tijd vast te hebben gezeten en te zijn mishandeld, maar die zei ook tegen ons: 'je hoeft niet solidairder te zijn dan je nu al bent. Het enige dat ons helpt, is dat jullie voortdurend aan de autoriteiten duidelijk maken, dat wij voor jullie op de eerste plaats komen, maar je moet wel naar gelegenheden zoeken om hen dat af en toe te vertellen. Je moet niet het contact gaan mijden, maar de contacten juist willen benutten terwille van ons.'

Dat standpunt hadden we in het verleden ook wel, maar toen werd het contact door de andere partij vermeden en soms verbroken. Het moet verder allemaal wel in een beleid met duidelijke criteria passen. Je gaat niet zo maar voor de lieve vrede alle kongressen af en op uitnodigingen in. Je moet vantevoren weten, wat je daar wilt gaan doen. In Hongarije wisten we dat heel goed, er was vóór-overleg geweest. Oost-Duitsland is een heel ander, nog problematischer land. Ook de officiële kerk daar speelt een dubieuze rol ten opzichte van de vredesbeweging, het is moeilijk om daar goed te opereren. Maar Polen ligt beslist niet achter ons. We hebben eerder een aantal Polen nog voor ons, als ik dat zo mag zeggen."

— Het IKV als tussenpersoon tussen Oost- en West-Europa?

Gied ten Berge: "Dat is een functie. Daarbij speelt, dat je tegelijkertijd op zoek bent naar voorstellen voor ontwapening, die in beide blokken een rol kunnen spelen. We kunnen onszelf tot iets verplichten, maar we hebben natuurlijk ook ideeën over wat zij eenzijdig kunnen doen, zoals nu al een flink aantal SS-20-raketten op de schroothoop gooien, want ze hebben er meer dan zat, maar om zo iets toe te geven is natuurlijk heel moeilijk voor ze."

GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER

Handel is handel

'Een universeel probleem: nationale veiligheid. Een praktische oplossing: elektronika voor nationale veiligheid'. Met deze slagzin werd de internationale wapenhandel en de elektronische wapenindustrie eind september naar Brussel gelokt. Naar 'Electronics for National Security', de grootste wapenbeurs ter wereld. Geert Dekker ging er heen en bezocht tegelijkertijd de Internationale Geweldloze Mars, die dit jaar ook in Brussel plaatsvond.

Het is dinsdagmorgen 27 september, zeven uur. De organisatie van de expositie, de Britse 'Cahners Exposition Group', had mij verzekerd dat ik zonder meer een kijkje op de beurs zou kunnen nemen. Vanaf Berchem rijd ik samen met de fotograaf in een BMW naar de Belgische hoofdstad. We denken volledig voorbereid te zijn voor de tentoonstelling: nette kleren, dure auto, niet van echt te onderscheiden.

Dat blijkt te kloppen als we het Heizel-expositieterrein oprijden. Vredesdemonstranten langs de kant van de weg zien ons aan voor wapenhandelaren. We worden uitgescholden voor moordenaars, er worden 'nekvuisten' in de richting van onze wagen gemaakt. We voelen ons niet bepaald prettig onder deze protesten.

Tot de expositiehal werkt alles feilloos: we kunnen zonder problemen doorrijden. Maar bij de laatste poort wordt de bewaking niet door de Belgische politie, de Rijkswacht, verzorgd, maar door de privé-bewakingsdienst 'Interhard'. Met hen valt niet te spotten: gespierde kerels, een hand losjes op het pistool, vragen naar onze uitnodiging. Die hebben we niet. Na lang aandringen verwijzen ze ons naar 'paleis 1', de thuisbasis voor de administratie. Daar kijken een telefoniste en een bewaker ons geïrriteerd aan en verwijzen ons naar de achterkant van de expositiehal. Vandaar moeten we weer naar de voorzijde. Zo begint het liedje weer van voren af aan. Het aantal gestrande journalisten is inmiddels aangegroeid tot vijf. We komen er niet in. Anderen natuurlijk wel: voornamelijk vertegenwoordigers van Derde Wereld-landen en onguur uitzijnde wapenhandelaren, met standaard glimlach, net pak, diplomatenkoffertje. Het lukt niet met ze in gesprek te komen.

Smetteloos wit

De burgemeester van Brussel ontkende een week voordat de beurs begon, dat het hier om de verkoop van wapensystemen ging: "Het is een beurs van middelen ter beveiliging van villa's, bedrijven en dergelijke. Er gebeurt niets om je ongerust over te maken. Daarom zie ik geen reden om de beurs geen doorgang te laten vinden".

Foto: M. Cels

In schril contrast hiermee staat het verhaal van Benjamin Putter, een aktievoerder die op een perskaart van een blad van de defensieindustrie binnenkwam. Vorig jaar, toen de beurs in Hannover werd gehouden, wist hij ook al binnen te komen. Toen voerde hij met vier anderen een aktie uit: bloed over de smetteloos witte overhemden van de wapenhandelaren en over de stapels katalogi. Daarom was hij nu in Brussel doodsbenauwd voor ontdekking en hakkelt als hij met ons praat: "De ergste informatie kan je niet meenemen: ze laten ontzettende films zien, mensen worden op die films met laserwapens gedood. De katalogi zijn heel voorzichtig, er is niet veel in te zien, alleen kleine onderdelen die niets te maken hebben met het doden van mensen. Dat laten ze echter binnen zien. Ik moet bijna huilen, ik hield het niet meer vol".

Philips

Versillende exposanten zijn uit Nederland afkomstig. De optische instrumentenfabriek 'dOude Delft' is vertegenwoordigd met verschillende soorten kijkers, het bedrijf 'Maro' uit het Limburgse Schaesberg toont professionele cassetterecorders. Daarnaast zijn Philips en Hollandse Signaal (een dochteronderneming van Philips) van de partij: apparatuur voor kamera's en laserwapens van Philips en radarinstallaties van Hollandse Signaal. Philips voelt zich niet geroepen zich iets van de protesten aan te trekken: "We staan op de beurs omdat we deze ap-

paratuur nu eenmaal maken en kommercieel gezien is het dan belangrijk je produkten onder de aandacht van de mensen te brengen".

Ondermeer tegen de inbreng van de Nederlandse exposanten werd geprotesteerd door de kinderaktiegroep *Kindervuist*. Zij waren vertegenwoordigd door vier kinderen die een aantal poppen aan het hek vastbonden, met de mededeling dat de handelaren dáár beter mee konden gaan spelen dan met het oorlogsspeelgoed. Deze aktie kwam hen op een dag gevang te staan . . . Maar zij waren niet de enigen: de omstanders van de aktie werden eveneens gearresteerd terwijl ze er niets mee te maken hadden. Deze strategie werd de hele week voorafgaande aan de beurs gevolgd. Dat had alles te maken met de *Achtste Internationale Mars tegen het Militarisme*, die rond de wapenbeurs plaatsvond in Brussel. Deelnemers aan het kamp werden zonder meer gearresteerd of voor persoonskontrolle aangehouden - wat in feite hetzelfde betekent - als zij te dicht in de buurt van de inmiddels beruchte 'hal 11', de expositieruimte, kwamen.

Emoties

De journalisten zijn niet de enigen die proberen binnen te komen bij de wapenbeurs. Ook een viertal 'anarchistische' jongeren komen bij de poort: zij willen een kijkje nemen op de tentoonstelling. Ze proberen bezoekers aan te spreken, maar dat lukt niet. Daarop beklagen zij zich bij de bewa-

kers dat ze er niet in mogen. Dan komen er twee rijkswachten te paard aangereden, die met hun paarden demonstranten aan de kant proberen te duwen. Als dat niet lukt porren ze de aktievoerders met een wapenstok in de rug. Omdat het wegvoeren niet snel genoeg gaat, snellen nog eens twee rijkswachten, op een motor ditmaal, toe en ook een busje rukt uit. De demonstranten worden, zonder zich te verzetten ingerekend en even later een eind verderop weer vrijgelaten.

's Middags is Benjamin Putter wat gekomen van de emoties. Hij blijkt tien kilo folders verzameld te hebben, dat is nog slechts tien procent van het aanwezige materiaal. Uit die folders blijkt dat het bij de expositie zeker niet ging om een eenvoudige beveiliging van huis en haard, maar om raketten, atoomschuikelders, atoomwapens. De wapens zelf zijn niet te bewonderen, maar folders en videofilms geven een beeld van de toepassingen van de elektronische apparatuur. Benjamin: "Ze lieten bijvoorbeeld in een diashow zien hoe een burgervliegtuig door een raket werd neergehaald. Ik weet niet waar jij dan aan denkt, maar ik moest meteen denken aan het neerhalen van de Zuidkoreaanse Boeing. Ook was er een videodemonstratie te zien van mensen die met laserwapens worden neergeschoten. In tegenstelling tot wat de organisatie beweert, wordt er ook verkocht. Tenminste, ik heb daar geen harde bewijzen voor, maar ik ben er van overtuigd dat ik getuige was van een transaktie. Ik stond bij een stand en daar schreef de verkoper exakt alle

NICARAGUA

Strijd voor de vrede

De strijd voor de vrede kent vele fronten. Terwijl in Europa het verzet groeit tegen de plaatsing van Amerikaanse kernwapens, wordt in Nicaragua een harde strijd gevoerd tegen de door de Verenigde Staten gesteunde kontra-revolutionairen. In Amsterdam vond op zondag 2 oktober een ontmoeting plaats tussen 'Vrouwen voor vrede' en vrouwen uit Nicaragua. Alice Loeters was er bij.

"Wij willen de originele opzet van de revolutie voortzetten. Dat wordt ons nu onmogelijk gemaakt. Daarom zijn wij hier, om jullie in Europa de waarheid te laten horen. Zodat we één front kunnen vormen tegen het VS-imperialisme". Aan het woord is *Goconda Belli*, een Nicaraguaanse dichteres en lid van de delegatie uit dat land dat de eerste week van oktober een bezoek aan ons land bracht. Op zondag 2 oktober sprak zij in 'Paradiso' met *Vrouwen voor Vrede*.

"De laatste jaren hebben de kontra-revolutionairen zich uitgebreid met te leurgestelde politici. En ook een groep Miskito-indianen heeft zich bij hen aangesloten: zij willen hiermee strijden voor een eigen Miskito-land. De kontra-revolutionairen krijgen steun van de Verenigde Staten omdat dat land er alle belang bij heeft dat het 'sandinisten-virus' wordt uitgeroeid. In een vruchtbare achtertuin is plaats voor VS-belangen, maar daar zijn wij niet van gediend".

Goconda Belli vertelde dat de rechtse verzetsgroepen vijf maanden geleden al voorspelden dat zij zouden overwinnen, maar nu wel openlijk moeten toegeven dat hen het nog niet is gelukt. Er is een poging geweest om de drie kontra-revolutionaire groepen te verenigen, maar ook dat is op niets uitgelopen: "De bewegingen kunnen nu eenmaal slecht met elkaar overweg", aldus Goconda.

De belangrijkste strategie van de tegenstanders van de Sandinisten in Nicaragua is de laatste tijd gericht op de economische vernietiging, zo was vorige maand de haven van Corinto het doelwit van een aanslag.

"Op dit moment is Nicaragua omsingeld door de kontra-revolutionairen. Toen mijn land aan de Verenigde Staten een vredesvoorstel deed ging er de volgende dag een Amerikaanse vloot op weg naar ons. Amerika stelt dat ze in tien dagen Nicaragua kunnen veroveren", aldus Goconda Belli. "Als een dergelijke invasie plaats gaat vinden, zullen alle grenzen vervagen. Dat zal gevolgen hebben voor de hele mens-

heid. Het bese dat wij daarom kunnen doen, is er voor zorgen dat dit niet gebeurt. Wij zijn een getraind volk, in de traditie van Sandino zullen we met duizenden de bergen ingaan om te vechten. Dat is de revolutie ons waard".

Als Goconda Belli is uitgepraat, moe en eigenlijk halfziek, wil ze weten wat 'Vrouwen voor vrede' precies doen. Het is dan moeilijk over te dragen dat wij in Europa discussiëren over welk verzet we willen kiezen: die luxe kunnen zij zich in Nicaragua al lang niet meer permitteren. Niemand hoeft in

Paradiso overtuigd te worden van het feit dat er vormen van geweld zijn die alleen met tegengeweld bestreden kunnen worden. "Maar wij worden gedwongen om oorlog te voeren, terwijl we vrede willen", zegt Goconda Belli tot slot.

Inmiddels is in de benedenzaal van het gebouw de muziekgroep *Godoy* uit Nicaragua met een optreden begonnen. "No pasaran" ("Zij komen er niet door") klinkt vastbesloten door de zaal. Met dit lied als wapen zetten ze de strijd voort. Een strijd voor vrede.

ALICE LOETERS

DORDRECHT

Er zit beweging in

Het vredesplatform in Dordrecht werd tweeënehalf jaar geleden opgericht. Mer als deelnemers onder andere de linkse politieke partijen (waaronder EVP, PPR, CPN, PvdA, D'66 en natuurlijk de PSP) en de vredesbeweging werkt men nu naar de 29 oktoberdemonstratie toe. Aan de levensduur van tweeënehalf jaar is al te zien dat de activiteiten een breder kader beslaan dan alleen die demonstratie.

"Elk jaar op 5 mei organiseert het platform een demonstratie tegen de kernwapens", zegt *Marcel de Prieëlle*, de PSP-vertegenwoordiger in het *Dordtse Breed Beraad tegen Kernwapens*. "Dit jaar was er een manifestatie aan vastgekapt, die zo'n tweeduizend bezoekers trok. Fred van der Spek en Mient-Jan Faber hielden een toespraak en wij raakten met onze afdeling in konflikt met de PvdA-burgemeester. Wij liepen namelijk in die demonstratie met een nogal opvallend groot spandoek, met de tekst 'Nederland uit de NAVO - de NAVO uit Nederland'. De burgemeester had toegezegd mee te lopen en de manifestatie zou hij openen. Toen hij het spandoek zag, weigerde hij verder mee te doen, omdat hij het niet met de tekst eens was. Na lang gepraat en geruzie zijn we toen achterin de stoet gaan lopen, en de burgemeester ging alsnog mee."

"We organiseren nu al sinds zo'n anderhalve maand een 'stille wake' op donderdagavond, de koopavond in Dordt", vervolgt Marcel, "en dat trekt toch wel aandacht. Op die manier proberen we ook een beetje reclame voor de 29e te maken. Het is de bedoeling dat we er met 29 bussen naar toe gaan en om dat voor elkaar

te krijgen hebben we overal in de stad verkooppunten voor kaartjes ingericht, en dat begint al lekker te lopen."

Na een stroef begin draait het platform goed. "Er zit beweging in", zoals Marcel het zegt.

Was bijvoorbeeld een discussie over de vraag of Nederland al dan niet uit de NAVO moet vroeger onmogelijk, nu is dat veranderd. Er kan in ieder geval met de partners over gepraat worden. Wat gaat er na 29 oktober gebeuren? Zal het Dordtse beraad dan verdergaan met acties? Marcel: "Na de 29e willen we proberen Dordt kernwapenvrij te maken. Een jaar geleden is een dergelijke motie al in de gemeenteraad afgestemd. Er was toen - wij zaten er toen overigens nog niet in - een progressieve meerderheid, maar D'66 hield het tegen. Nu zitten wij erin, D'66 is om, maar er is geen progressieve meerderheid meer. Dus we zullen politici uit het CDA moeten overtuigen. Eén van de acties waar we dat mee gaan doen is een stickeractie: we gaan huis-aan-huis stickers verkopen met de opdruk: 'Dordt kernwapenvrij'. Deze stickers kunnen de mensen op de deur plakken, zodat we dan kunnen zien hoeveel Dordtenaren een kernwapenvrije gemeente wensen". Denk je dat de motie er inderdaad door zal komen?

Marcel: "Er is een rechtse meerderheid, dus het zal moeilijk worden. Maar het is in ieder geval een actie die de mensen weer moed geeft, óók al zal het uiteindelijk niet lukken."

GEERT DEKKER

gegevens van een koper op. Die koper kwam uit Teheran".

De *Frankfurter Allgemeine* wist vorig jaar, ter gelegenheid van de beurs in Hannover, al te melden dat er Iraanse kopers zouden zijn. Bewijzen voor de verkoop tijdens de beurs zijn er niet, officieel mag er ook niet verkocht worden, maar controle is uiteraard onmogelijk. En zoals een woordvoerder van Philips mij telefonisch uitlegde: "Als Pietje iets wil kopen en dat mag niet, dan neem je hem even apart in een kamertje en daar kan het dan gebeuren, dat valt niet na te gaan".

Volgens Benjamin Putter waren er inderdaad kamertjes: achter elke stand op de beurs was een afgeschermd ruimte waar geïnteresseerden verder konden babbelen.

Vredesonderhandelingen

Dinsdagmiddag om vier uur was er een manifestatie van de aktievoerders. Enkele duizenden mensen gaven gevolg aan de oproep en lopen, na een aantal korte toespraken in een soort openluchttheater, zingend in de richting van het tentoonstellings-kompleks. Daar aangekomen wordt een gezelschapsspel gespeeld: spel om alle spelen te beëindigen, de wapenwedloop. De Verenigde Staten, Frankrijk, Engeland, China, West-Duitsland en de Sowjet-Unie zetten alleen een loper in en proberen - ieder voor zich - de wedloop te winnen. Zo nu en dan be-geven zich lastige aktievoerders op het bord, maar gelukkig worden die met uitspraken over 'vredesonderhandelingen' snel om de tuin geleid.

Tijdens deze demonstratie komt een wapenhandelaar naar buiten lopen. Aktievoerders lopen voor hem uit en willen hem zover krijgen dat hij over een spandoek loopt met de woorden 'Every step means death' ('Elke stap betekent dood'), maar dat probeert hij krampachtig te vermijden. Hij voelt zich in het nauw gedreven, tast naar zijn pistool in zijn achterzak, trekt het niet en weet na vele meters extra zijn wagen te bereiken.

Donderdag slagen vertegenwoordigers van *Pax Christi* er in de beurs legaal te bezoeken. Ze krijgen het voor elkaar de organisator David Wilkie te spreken te krijgen. Wilkie gaat niet in op de argumenten van de vredesbeweging. Toch zal de beurs niet meer in Brussel verschijnen. De protesten van de Europeanen, die de beurs de afgelopen jaren van Wiesbaden naar Hannover, naar Brussel verdreven, zijn Wilkie te machtig geworden. Volgend jaar zal de expositie in Singapore plaatsvinden, ver van het Europese protest.

GEERT DEKKER

Vorige maand publiceerde een aantal leden van CPN, PPR en PSP een manifest 'Voor een linkse doorbraak' om een aanzet te geven tot de samenwerking tussen de drie kleine linkse partijen.

Begin deze maand heeft het partijbestuur met een brief op het manifest gereageerd. BEVRIJDING drukt, op het verzoek van het bestuur, deze brief in haar geheel af.

VOOR EEN LINKSE DOORBRAAK

Begin september publiceerden jullie het manifest 'voor een linkse doorbraak' met de bedoeling om bij voldoende steun hiervoor op enige termijn een Links

Samenwerkingsverband op te richten. Het doel daarvan is nauwere samenwerking tussen PPR, CPN en PSP. Konkreet: meer gezamenlijke actie, samen de Europese Verkiezingen van juni 1984 in, bij de eerstkomende Kamerverkiezingen een gezamenlijk programma en gezamenlijke lijst. Als mogelijkheid op langere termijn wordt een fusie genoemd.

In deze brief wil het partijbestuur van de PSP een eerste reactie geven op jullie manifest. Ook al is er nog geen sprake van de feitelijke oprichting van zo'n samenwerkingsverband, de discussie over de zaken die in het manifest staan, is er niet minder belangrijk om. En tenslotte de PSP is direkt betrokkene.

Veel veranderd

Om te beginnen willen we opmerken dat we ons in veel van het gestelde kunnen vinden. De oriëntatiepunten zijn vrij globaal, maar de keuze voor vormen van direkte democratie, voor uitreden uit de NAVO, de eis de produktiemiddelen, produktiewijzen en de winsten in gemeenschapshanden te brengen, het pleidooi voor een kringloopeconomie, de geëiste herverdeling van de arbeid, inkomen en macht tussen vrouwen en mannen: we kunnen deze punten alle van harte onderschrijven. Ook het afstand nemen van theorieën die een maatschappelijke faktor als enige oorzaak van alle vormen van onderdrukking en diskriminatie beschouwen, heeft onze instemming. We willen wat langer stilstaan bij onderde-

len van de politieke analyse, die twijfels bij ons oproepen, die we niet kunnen delen, waar we toelichting op zijn plaats vinden of die we juist missen.

Na de verkiezingen van mei 1977 is er bij radikaal links in Nederland veel veranderd. In alle drie de partijen zijn vernieuwingen op gang gekomen. Op de eerste plaats is er de konfrontatie van de oude opvattingen, prioriteiten en werkwijzen met het feminisme. Op de tweede plaats dwingt de economische crisis tot herbezinning op een socialistisch antwoord. Deze vernieuwing opent - zoals jullie ook signaleren - de mogelijkheid tot grotere overeenstemming en nauwere samenwerking tussen de partijen. Deze ontwikkeling is feitelijk ook te constateren. Maar de overeenstemming is nog niet zo ver dat discussie over fusie of gezamenlijke deelname aan Kamerverkiezingen aan de orde is. Deze konstatering van ons betekent niet dat daarmee de zaak af is. Integendeel, we denken dat komende tijd de discussie over programmatische en strategische overeenkomsten en verschillen tussen PPR, CPN en PSP intensiever moet worden. Als bestuur van

de PSP willen we daarvoor ook initiatieven nemen. Zo hebben we onlangs voorstellen gedaan voor een gezamenlijk discussieproject over het stelsel van sociale zekerheid.

Korte termijn

Voor de korte termijn gaat de aandacht vooral uit naar de Europese verkiezingen van 14 juni aanstaande. Ons streven is daarbij wel gelijkgericht met jullie initiatief. De PSP streeft naar een gezamenlijke lijst van PPR, CPN en PSP en (eventueel) EVP. Programmatisch is er op hoofdlijnen overeenstemming tussen de delegaties bereikt, maar de discussie over naam, zetelverdeling en fractiekeuze gaan zeer moeizaam, met name omdat inmiddels het *Groen Platform* op het politieke toneel is verschenen. Daarbij spelen allerlei strategische overwegingen een belangrijke rol: een omschrijving "links van de PvdA", zoals jullie gebruiken, stuit in dit verband niet alleen bij het Groen Platform op bezwaren.

Jullie geven de bestaande partijen er stevig van langs. Onvoldoende perspectief bieden; teveel bezig met de eigen organisatie en identiteit; onvoldoende in staat samen met bewegingen politieke resultaten te behalen; niet bij machte de eisen op elkaar af te stemmen of keuzes te maken tussen tegenstrijdige verlangens en idealen.

Wij zien de zaken toch wel anders. De huidige meningsverschillen over machtsvorming voor links-radikale ideeën tussen en binnen de PSP, PPR en CPN moeten de belangrijkste elementen vormen in de discussies over in hoeverre de groeiende samenwerking ook een structureel karakter kan krijgen. We beseffen dat die meningsverschillen ook dwars door de partijen heen kunnen lopen, maar niet te ontkennen valt dat de drie partijen op zich ieder een andere positie innemen. Ook ten opzichte van het *Doorbraakinitiatief* constateren wij meningsverschillen met de PSP. Belangrijk daarbij is de konstatering van 'Doorbraak' dat de bestaande partijen teveel op hun eigen identiteit staan en daardoor te weinig aan machtsvorming toekomen. De grote vraag is dan, staan deze twee dingen tegenover elkaar, of gaat de discussie veel meer over welk soort machtsvorming?

Ten eerste constateren we dat de initiatiefnemers van 'Doorbraak' hun ogen nogal op de PvdA gericht houden. Door een samenbundeling van links van de

Foto: Paul Babeliowsky

Partijbestuur

Euro-onderhandelingen

De afgelopen maand hebben twee zaken bijna volledig de aandacht van het partijbestuur opgeëist. Dat waren de onderhandelingen met de CPN, PPR en het Groene Platform over de Euro-verkiezingen en een reactie op het Manifest van de Doorbraakgroep. Daarnaast hield het partijbestuur zich ook bezig met de voorbereidingen van het kongres van november.

Wat over de Doorbraak-groep gezegd werd door het partijbestuur kan men lezen in de verklaring van het partijbestuur, die hiernaast volledig is afgedrukt.

Deze verklaring is resultaat van een discussie in drie termijnen. Na amenderingen op een ontwerp-verklaring van Frans Janssen, die in tweede instantie door Huup Dassen en John Hontlez gewijzigd en uitgebreid werd, volgden er amendementen van Leo Platvoet, Martien Bouwmans en Frans Janssen. De uiteindelijke verklaring werd met twee stemmen tegen aangenomen. Hans van Oel, ondertekenaar van de oproep van de 109+-groep, stak het, dat "de open manier van benadering, die uit het eerste ontwerp bleek, was weg-geamendeerd". Martien Bouwmans, lid van de voormalige visie 3-groep, miste zijnerzijds belangrijke punten van de kritiek op de Doorbraak-groep, in het bijzonder diens parlementaristische aanpak en min of meer positieve opstelling tegenover de sociaal-demokratie. Niettemin

kon hij zich in de definitieve verklaring vinden.

Groen en links

De onderhandelingen met de CPN, PPR en het Groen Platform over een gezamenlijke lijst voor de Euro-verkiezingen waren begin oktober in een zeer prekair stadium gekomen. Enkele partij-bestuursleden vonden het programma in hoofdlijnen, zoals dat door de delegaties vastgesteld was, zwak. Ook het gewest Groningen liet per brief aan het partijbestuur weten "ernstig verontrust over de gang van zaken" te zijn en het wilde een verandering van het concept-programma in PSP-richting. Niettemin kreeg de delegatie het fiat van het partijbestuur om door te onderhandelen. Wel werd de delegatie meegegeven, dat er een grens was bij het zoeken naar een naam voor de gezamenlijke lijst. Deze mocht niet "groen-progressieve lijst" heten. Ook mocht de delegatie niet akkoord gaan met een naam, waarin het Groen Platform als eerste genoemd werd. Daarover moest eerst met het partijbestuur contact opgenomen worden. Naast verwickelingen over de naam betreunde het partijbestuur, dat het Groen Platform zich nogal aanmatigend bij de onderhandelingen opstelde en dat de CPN nogal toeschietelijk leek, blijkbaar om het gevaar van een aparte groene lijst af te wenden. Het partijbestuur besloot een open brief te publiceren als reactie op de brief van Roel van Duijn (lid van de onderhandelingsdelegatie van het Groen Platform) eind september in de Groene Amsterdammer. In die brief monopoliseerde Van

Duijn volledig het groene bewustzijn voor zijn eigen klup en verwees hij de ideeën van de PSP en de CPN naar de prullebak van de geschiedenis.

Twistpunt in de onderhandelingen vormde ook de zetelverdeling. De PSP wilde die duidelijk geregeld hebben. De andere delegaties wilden alleen enkele procedureregels, en een echte keuze voor de kandidaten pas na de kongres van de partijen.

Op moment van afsluiten van dit nummer was nog niet bekend, of het partijbestuur van de PSP met het uiteindelijke resultaat akkoord kon gaan.

Jongerenkatern

Het partijbestuur besloot in meerderheid het jongerenkatern uit Bevrijding te halen. Men vond het onjuist, dat de PSP-jongeregroepen (jg) een eigen katern in Bevrijding hebben en andere groepen niet. Bovendien vond men het niet juist, dat een onder verantwoordelijkheid van de PSP-jg uitgegeven blad in een ander blad werd opgenomen. Ook werd gezegd, dat de doelgroep van de PSP-jg grotendeels een andere was dan het PSP-lezersbestand. Onverlet blijft niettemin, zo werd gesteld, dat de PSP-jg eigen artikelen aan Bevrijding ter plaatsing kunnen aanbieden en dat de PSP-jg financiële ondersteuning voor het eigen blad Rampspoed van de PSP eventueel kunnen krijgen.

Sinds 1978 verscheen het jongerenkatern 6 maal in Bevrijding. Twee jaar geleden ontstond er een konflikt met het partijbestuur naar aanleiding van een

vervolg op pagina 14

PvdA zou deze partij effectiever onder druk gezet kunnen worden. Wij vragen ons af of dat de enige manier is, of zelfs de meest voor de hand liggende manier. Volgens ons komen maatschappelijke veranderingen (in progressieve zin) vooral tot stand door druk van onderaf, georganiseerd door sociale bewegingen met, deels vanzelfsprekende, deels afgedwongen steun van linkse en progressieve partijen. Strukturele samenwerking van PSP, PPR en CPN kan daarbij een positieve rol spelen, onder andere door het onder druk zetten van de PvdA. Maar wanneer die samenwerking onvoldoende gestoeld is op ideeën over politieke strategie, de eisen van de beweging zelf en de politieke vertaling daarvan, worden de nadelen van samenwerking belangrijker: onderlinge onenigheid over te volgen strategieën, onduidelijkheid naar de bewegingen toe, vage formulering voor alternatief beleid. Te recht merken jullie in het manifest op dat een politieke partij niet kan volstaan met het onderschrijven van de eisenpakketten van bewegingen, maar dat soms keuzes gemaakt moeten worden. De door jullie genoemde herverdeling van inkomens tussen mannen en vrouwen is zo'n keuze, die de PSP ook onderschrijft. Inkomensnivellering is ook zo'n keuze, die we in jullie manifest missen.

Belangrijke verschillen

Jullie geven oriëntatiepunten, geen programma. De oriëntatiepunten zijn niet erg verschillend van de PSP hoofdpunten. Het probleem is dat, door het ontbreken van een duidelijke strategie, jullie initiatief niet duidelijk tot echt nieuwe ideeën voor linkse machtsvorming zal leiden. En daar gaat het nu juist om. Want juist op dat terrein zijn de verschillen tussen de drie partijen (nog?) belangrijker.

In het manifest wordt gesteld dat de grenzen tussen PSP, PPR en CPN aan erosie onderhevig zijn. Dat is juist. "Voor zover er meningsverschillen bestaan, lopen die dwars door de drie partijen heen", stellen jullie. Bij enkele punten is dat het geval, maar dat laat niet onverlet dat elk van de partijen een eigen plaats inneemt, dat in elk van de partijen discussies lopen, die in de andere niet aan de orde zijn. Wie over *samengaan* van de PSP, de PPR en de CPN praat, kan er toch niet omheen dat in de PPR een deel tegen een specifieke keuze voor radikaal links is en meer ziet in een parlementair georiën-

teerde politiek die afgestemd is op het winnen van mensen uit het CDA en het midden. Evenmin aan het feit dat in de CPN een belangrijke stroming linkse samenwerking in hoge mate afhankelijk maakt van de vraag of ook de PvdA zich aansluit. Gegeven de opstelling van deze partij betekent dat vaak geen samenwerking. Noch is voorbij te gaan aan het bestaan van een groep leden in de CPN, die in sterke mate terug willen naar een band met Moskou en een eenzijdig werken vanuit klassentegenstellingen gebaseerd op het marxisme-leninisme.

De PSP hecht meer waarde aan versterking van diverse maatschappelijke bewegingen en het politiek vertalen van hun (inderdaad soms tegenstrijdige) eisen. In een gelijkwaardige en wederzijds kritische verhouding. Voor PPR en CPN houdt de PSP zich teveel afzijdig van bestuursverantwoordelijkheid. Al deze verschillen zorgen ervoor dat een samengaan van de drie partijen in de

praktijk zou betekenen dat grote delen van de groepen die zich nu in een van de partijen organiseren, zouden afhaken. Is er dan iets gewonnen?

Samenwerking

Zoals gezegd, we zijn voor intensievere discussies tussen de drie radikaal-linkse partijen. Binnen en buiten de parlementaire organen is al sprake van samenwerking op vele punten. De EG-verkiezingen gaan we waarschijnlijk gezamenlijk in. Het is echter verkeerd om nu een strijd te ontketenen binnen de drie partijen voor een gezamenlijke Tweede Kamerlijst in 1986, of eerder. Die stap kan slechts volgen op een resultaatrijk proces van politieke toenadering, zij kan er niet aan voorafgaan of als drukmiddel worden gebruikt. Per slot van rekening is het nationale nivo niet alleen het meest bepalend voor de identiteit van de drie partijen, het is ook het nivo waar de door ons geschet-

ste problemen met betrekking tot machtsvorming, de verhouding tot sociale bewegingen en zo het scherpst spelen.

De wil om tot een sterk links blok te komen, scheidt ons niet van jullie. Het gaat om de vraag waarlangs. Een open benadering van die vraag, zonder krampachtigheid, is geboden. We zijn geïnteresseerd in jullie initiatieven en zullen niet nalaten zelf eveneens tot initiatieven over te gaan. Wij hebben inmiddels de PPR en CPN uitgenodigd om deel te nemen aan een project om tot een gezamenlijke aanpak van de problematiek van sociale zekerheid te komen. Die problematiek is ook van belang, omdat juist daarin een aantal belangrijke politieke keuzes besloten liggen.

HET PARTIJBESTUUR
VAN DE PSP

Partijbestuur

vervolg van pagina 13

katern, waarin het affiche voorkwam "Doe meer, saboteer!" Het vorige partijbestuur besloot het katern weer onder verantwoordelijkheid van de redactie/hoofdredakteur te doen uitgeven. Deze (ondergetekende dus) weigerde om principiële redenen deze censor-rol. Ondertussen was er echter een bemiddelingskommissie aan het werk gegaan, die alle konfliktpunten tussen de PSP en de PSP-jg moest onderzoeken en voorstellen ter oplossing moest aandragen. Het katern bleef in die tijd onder verantwoordelijkheid van de jongeren in Bevrijding verschijnen.

Begin dit jaar besloot het vorige partijbestuur het katern uit Bevrijding te halen, omdat men er geen vertrouwen in had, dat de jongeren binnen de politieke kaders van de PSP zouden blijven. Dit besluit moest "binnen enkele maanden" uitgevoerd worden. Er verschenen nog drie jongerenkaternen.

Het juni-kongres in Steenwijk kwam niet aan behandeling van het agenda-punt Relatie PSP-PSP-jg toe en schoof het door naar het november-kongres. Dit kongres zal uiteindelijk een definitieve beslissing over de toekomst van het jongerenkatern nemen. Enkele partijbestuursleden zullen zich dan als minderheid bij het voorstel van enkele afdelingen aansluiten om het jongerenkatern wél in Bevrijding te handhaven, en wel onder verantwoordelijkheid van de PSP-jg. Vóór het kongres in november zal er hoogstwaarschijnlijk nog een jongerenkatern in Bevrijding opgenomen worden.

Wat de relatie met de PSP-jg in het algemeen betreft was het partijbestuur begin oktober zeer verdeeld. Over tal van punten betreffende de organisatorische, financiële en politieke relatie met de jongerengroepen, werd steeds met wisselende meerderheden en minderheden gestemd. Een groep wilde, dat die relatie niet geregeld werd, een andere groep wilde, dat expliciet geregeld werd, dat de PSP-jg eigen standpunten mogen innemen en naar buiten dragen en een derde groep wilde, dat de PSP-jg zich aan de uitgangspunten en doelstellingen van de PSP houden. Het kongres zal dus hier knopen moeten gaan doorhakken.

CHRIS HUINDER

PSP LOKAAL

BURGERLIJKE
ONGEHOORZAAMHEID

De PSP afdeling Hilversum organiseerde op 10 mei j.l. een thema-avond over burgerlijke ongehoorzaamheid. Naar aanleiding daarvan is nu een brochure verschenen met inleidingen van *Willem Aantjes* (CDA) en *Andrée van Es* (PSP). Verder artikelen over Thureau, Ghandi, M.L. King en de Chipka-beweging. De brochure kost f 2,- en is te bestellen door overmaking van f 3,75 op postgiro 107532 t.n.v. PSP/Hilversum met vermelding van 'burgerlijke ongehoorzaamheid'.

SOCIALISME EN ONTwapENING

Het maandblad *Pasop* van de PSP afdeling Hilversum verscheen onlangs als themanummer rond socialisme en ontwapening. Artikelen over milieu, ontwikkelingshulp, onderwijs, vrouwen, sociale verdediging, totaal weigeren en acties in relatie tot de vredesbeweging. Het blad kost f 1,- en is te bestellen door overmaking van f 2,75 op postgiro 107532 t.n.v. PSP/Hilversum met vermelding van 'Pasop, oktober '83'.

REKTIFIKATIE

In het artikel over de opzegging van de samenwerking tussen PSP en CPN/PPR in de gemeenteraad van *Helmond* (zie BEVRIJDING nr. 15, pagina 11) is, door een misverstand, een kleine onjuistheid geslopen. In de laatste zin wordt gesuggereerd dat het PSP-raadslid Rob van Eekeren over een jaar door een andere PSP-er zal worden opgevolgd. *Niets is minder waar*: bij de onderhandelingen over de samenwerkingslijst tussen de drie partijen werd afgesproken dat een PSP-raadslid zou worden opgevolgd door de eerste volgende PSP-er op de lijst. Nu de samenwerking is opgezegd blijft dat natuurlijk zo. Maar Rob van Eekeren is vast van plan de vier jaar vol te maken.

Roel Sandvoort

VREDESGROEPEN

SOLDATEN VOOR VREDE

Evenals bij de grote anti-kernwapendemonstratie van 21 november '81 in Amsterdam zullen op 29 oktober a.s. in Den Haag ook soldaten meelopen. De aktie van *Mobilisatie '81* indertijd in Amsterdam werd door pers en publiek goed ontvangen en de organisatie is dan ook na die demonstratie doorgegaan. In discussies naderhand bleek dat de verschillende (ex-)soldaten verschillende konklusies trokken: sommigen vonden dat de maat vol was en dat de tijd angebroken was om de minister van Defensie duidelijk te maken dat zij niet meer zouden mee doen: daaruit ontstond *Demobilisatie '82*. Een aantal bracht dit in de praktijk door alsnog een beroep op de wet gewetensbezwa-

ONDERSTE
BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

ren te doen of een herhalingsoproep te weigeren. Anderen wilden nog niet zo ver gaan. Dit jaar roept *Mobilisatie '83* aan de vooravond van de 29 oktoberdemonstratie, in samenwerking met *Demobilisatie '82* en *Soldaten tegen Kernwapens*, militairen op om een soldatenblok in die demonstratie te organiseren. Er kan al of niet in uniform aan deze organisatie worden meegedaan. Opgave kan door het opsturen van naam, adres en telefoonnummer aan: Volkert Vintges, De Ruyterstraat 4, 6512 GE Nijmegen (tel.: 080 - 23 35 81). Graag er bij vermelden dat je wil meelopen in het soldatenblok op 29 oktober, of je

(advertentie)

De Stichting Fraktie Assistentie Gelderland vraagt per 1-12-1983 voor 12 uur per week een

PERSOON

voor de fraktie-assistentie

De PSP/CPN-fraktie in de Provinciale Staten van Gelderland bestaat uit 3 leden. De provincie Gelderland maakt het financieel mogelijk van fraktie-assistentie te genieten. Door de Eerste Kamer-verkiezingen en de daaropvolgende personele verschuivingen is de PSP-stoel in die fraktie-assistentie nu vrij gekomen.

De werkzaamheden:

- pandjesdienst, archief- en sekretariaatswerkzaamheden;
- voorbereiding fraktievergaderingen;
- politiek-inhoudelijke inbreng in de fraktie;
- het opzetten van een geregeld overleg tussen Raads- en Statenleden in Gelderland;

en dat in voortdurend overleg met de CPN-assistente.

De twaalf uur per week betekenen een *maandelijkse giro-overschrijving* van f 510,-. Vanwege de *reiskosten-vergoeding* is een woonplaats in de regio Arnhem te prefereren.

Reakties vóór 1 november richten aan: PSP/CPN-fraktiekantoor, Van Slichtenhorststraat 32, 6821 CM Arnhem. *Inlichtingen*: Paul Pattijn, tel.: 080 - 23 79 40.

wel of niet in uniform wilt meedoen of je bereid bent actief te zijn in voorbereidingen. Op vrijdag 28 oktober vindt in Den Haag in zalenkomplex Amicitia in Den Haag een manifestatie plaats als voorbereiding op de demonstratie van de dag daarop. Ook de soldaten zullen zich dan presenteren. Financiële bijdragen aan Mobilisatie '83 kunnen worden gestort op postgiro 47287 t.n.v. Ron den Harink, Borgerstraat 170, Amsterdam met vermelding van 'demo 29 okt'.

ANDER NIEUWS

PSP-JONGEREN KONGRES

De PSP-jongeren houden in het weekend van 22 en 23 oktober hun kongres in het NIVON-jongerencentrum 'Ons honk' in Lage Vuursche. Dit kongres is anders dan andere: politiek op een leuke manier, met workshops, discussies, films, eten, opruimen en afwassen. Er wordt veel in kleine groepjes gedaan. De belangrijkste discussieonderwerpen: de relatie tussen de PSP-jongeren en de PSP, de financiën, de Euro-verkiezingen, werken en niet-werken, jongeren en crisis en als klap op de vuurpijl: moeten de jongeren wel of niet oproepen tot deelname aan de demonstratie van 29 oktober in Den Haag...

Verder heeft het jongeren-kongres hun Noorse zusterorganisatie te gast, die graag wat informatie over hun organisatie en — unieke — werkwijze wil geven. Het kongres staat open voor alle PSP-jongeren jonger dan 26 jaar. Als je geen geld hebt kun je je reiskosten terugkrijgen (tot twee weken ná het kongres). Ook andere PSP-leden zijn ook welkom, maar voor hen geldt: horen, zien en zwijgen. Voor eten en slaapplekken wordt gezorgd (wel slaapzak meenemen). Weer graag van te voren je komst aanmelden bij: PSP-jongeren, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. 'Ons honk' vindt je op Koudelaan 25 in Lage Vuursche, bereikbaar vanaf NS-station Hilversum met bus 71 die om 9.56 uur vertrekt. Ben je op tijd (uitstappen bij het Pannekoekenhuis De Vuursche Boer).

UITGAVEN

KRUISRAKETTEN: JA OF NEE

Het Studiecentrum voor Vredesstukken van de Katholieke Universiteit van Nijmegen heeft onlangs een boekje uitgegeven van de hand van *Wim Wecke* en *Leonie Sipkes* over een recentelijk referendium rond de vraag: *raketten: ja of nee*. De polemolo-

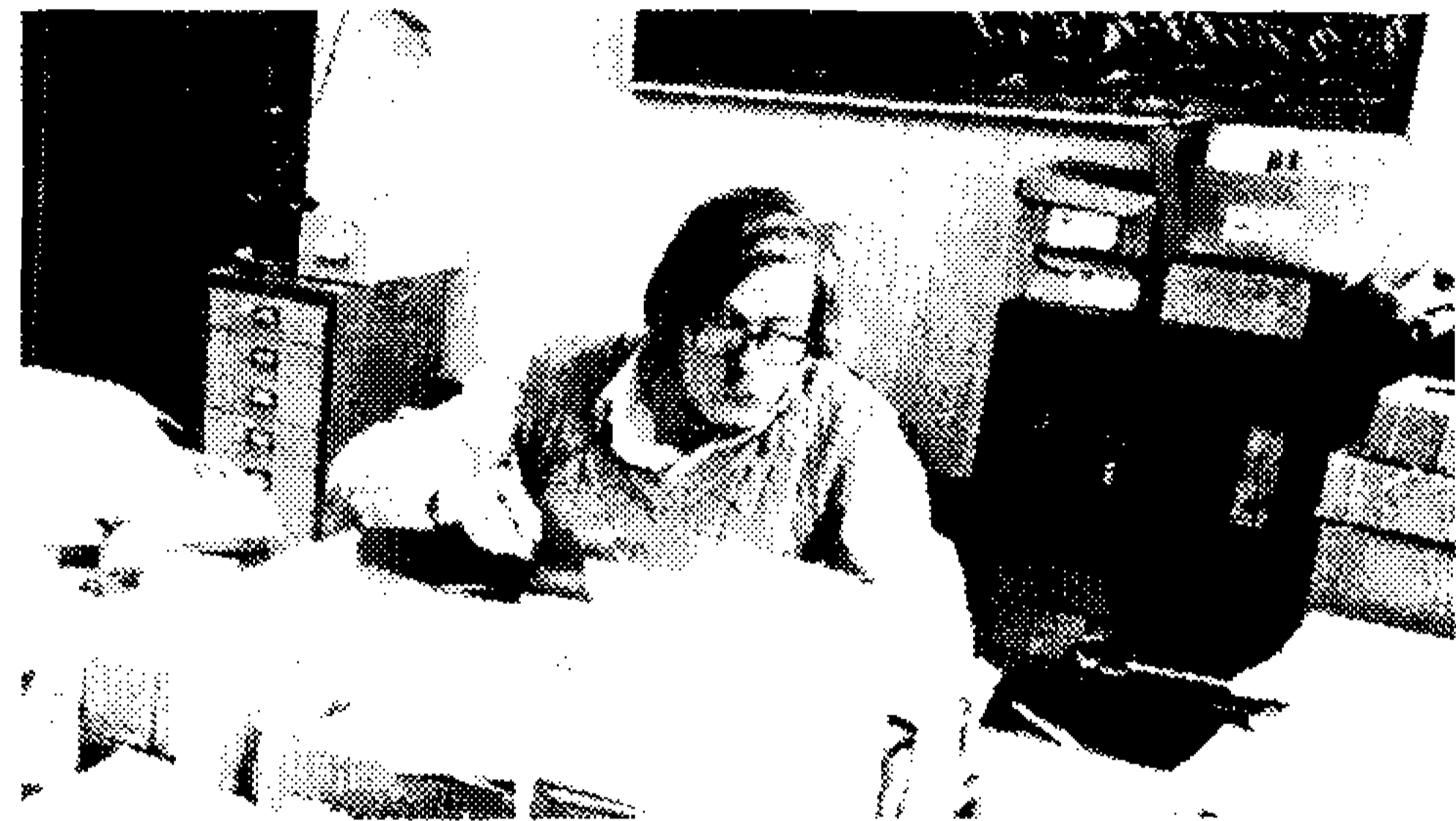
on Wecke en Leonie Sipkes noemen in hun boekje twintig redenen waarom de plaatsing niet zal doorgaan waaronder: de waarschijnlijke stationering elders in Europa; de verwachte politieke onrust in Nederland; de mogelijkheid om Nederlandse kernkoppen in Engeland op te slaan; het eventueel in elkaar schuiven van de besprekingen in Wenen en Genève. In hun boekje pleiten de twee schrijvers voor het organiseren van een *eenmalig referendum*, dat volgens hen verre te verkiezingen is boven het door de Nederlandse vredesbeweging overwogen *volkspetitionnement*: een handtekeningen-aktie laat de mogelijkheid immers open om te zeggen dat slechts een gedeelte van de bevolking zich op deze manier de gelegenheid heeft gehad zich uit te spreken. Een referendum gaat ook boven akties van *burgerlijke ongehoorzaamheid*, aldus Wecke en Sipkes. Zij zien burgerlijke ongehoorzaamheid op grote schaal niet als bedreiging van de democratie, maar een referendum zien zij als een laatste mogelijkheid aan

dergelijke akties te ontkomen. De grote betrokkenheid van de meerderheid van de bevolking bij de kruisraketten-kwestie en de relatief grote kennis van zaken bij die meerderheid zijn redenen om bij wijze van uitzondering een referendum te organiseren. Ons staatsrecht sluit een vrijwillig en raadgevend referendum niet uit. De brochure is verkrijgbaar bij het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Bijleveldsingel 70, 6524 AE Nijmegen, tel.: 080 - 51 56 87 / 51 30 79. Prijs f 5,-.

VLUG PLAT, OGEN DICHT

De Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM) heeft een brochure uitgebracht over *soldaten en kernwapens* onder de titel: 'Laat je vallen vlug en plat, dan heeft de A-bom het minste vat'. 'Tijdens een kernwapenexplosie in het open terrein met gesloten ogen plat voorover vallen, gezicht omlaag, handen onder het lichaam en tenminste negen-

tig seconden in dekking blijven", staat te lezen in het Handboek voor de Soldaat. Je vraagt je af waar die vredesbeweging zich druk over maakt, als je een atoomaanval op zo'n eenvoudige manier kunt overleven. Je kunt ook wat voorbereidingen treffen: "aarde, beton, steen en pantser bieden goede bescherming. Te velde bieden schuttersputten met een (aarden) bovendeckking de beste bescherming. Graaf als er tijd voor is een schuttersput en dek deze af, desnoods met een grondzeil. Kleding geeft een goede bescherming tegen huidverbranding. Draag daarom de kleding goed gesloten, mouwen omlaag. Doe de capuchon in de nek of zet hem op, houd de handschoenen aan en de helm op". Een beter argument om maar af te zien van die miljoenen vretende schuilkelders kun je je niet wensen, een putje in de grond is goed genoeg en woon je in een geasfalteerde binnenstad dan neem je gewoon die goede oude keukenkast en een kussensloop met groene erwten: de Minister van Defensie zegt het zelf. Welterusten. Toch zijn die soldaten van de VVDM er niet gerust op en hebben daarom aan de vooravond van de 29e oktober hun brochure uitgegeven. Te bestellen door overmaking van f 4,60 op postgiro 750479 t.n.v. VVDM, Postbus 90003, 3509 AA Utrecht met vermelding van 'kernwapenbrochure'. Ondertussen niet vergeten: na een atoombom direkt onder de douche, speciale aandacht besteden aan haar, nagels en huidplooiën, van de kleding het stof verwijderen door afkloppen, afvegen en afborstelen, het wassen van kleding heeft weinig zin. En tijdens de explosie: *ogen dicht*.

IN MEMORIAM GERARD KLUNDER

In de nacht van 3 op 4 oktober vond Gerard Klunder op gewelddadige wijze de dood. Wij zijn verbijsterd en verslagen door dit verlies van onze kollega en vriend.

Ontelbare partijgenoten zullen hem kennen: sommigen van dichtbij, anderen vluchtiger, via de telefoon of door korte bezoeken aan het partijburo.

Precies twintig jaar was hij administrateur van de partij en, meer dan dat, een vast baken in een partij die konstant in beweging is. Letterlijk: van de Bloemgracht, naar de Keizersgracht, de Kerkstraat en de huidige behuizing aan de Nieuwe Looiersstraat in Amsterdam. Gerard was aanwezig, lette op de kleintjes, wist uit zijn bureau en kasten ondanks de ogenschijnlijke puinhoop altijd die papieren te plukken waar behoefte aan was.

Partijbesturen kwamen, partijbesturen gingen, penningmeesters kwamen, penningmeesters gingen, maar Gerard bleef. De tijden veranderden, bestuurders vonden het wiel uit, maar Gerard bleef wie hij was: de voor buitenstaanders soms wat stugge, maar aardige, vriendelijke, nooit agressieve oudere man, te midden van de vaak wat al te onstuimige jongeren, die wat harder liepen dan hij goed vond.

Hij kon er mooi over vertellen, met name na het werk in een café of op een feestje. Over de tijd aan de Bloemgracht, een prachtig oud, klein grachtendje in de Jordaan dat voor een appel en een ei aan de gemeente werd verkocht en nu in al z'n glorie voor veel geld in privéhanden is. Het buro - en Gerard - werden tijdelijk verplaatst naar een donkere, vochtige kelder aan de

Keizersgracht. Een ruimte die niemand kon vinden ('lekker rustig'), behalve Simon Vinkenoog die z'n geld voor z'n column in dit blad kwam halen. Een blad dat toen wekelijks verscheen, zo'n hoge oplaag had en zo slecht verkocht werd dat het mogelijk was dat op een kwade morgen de hele gracht bezaaid was met oude nummers. En Gerard wist veel, over de rare uitpattingen die bestuursleden zich soms veroorloofden: op werkbezoek naar Limburg 'per vliegtuig' of bestuurders die verwachtten dat de buro-medewerkers op zaterdag overwerkten als zij vergaderden. En Gerard was niet zo goed of hij kwam en zette koffie voor de heren (en een enkele dame). Sleefte zijn telmachine (toen nog zo'n ouderwetse zware) mee naar de diverse kongreszalen als er weer eens stembriefjes geteld moesten worden. En voelde zich, méér dan menig penningmeester, verantwoordelijk voor het geld, hij spaarde voor de partij, voor moeilijker tijden. Kocht voor honderd gulden een 'nieuwe' adresseermachine en modderde door met aftandsapparatuur. Had het maar moeilijk toen 'modernere' penningmeesters het anders gingen aanpakken, krediet aanvragen, kapitaal leenden en Gerard vaak met de zorgen achterlieten.

Nu is hij er niet meer, zijn plaats blijft leeg. En wij moeten verder, met alleen de herinnering aan deze aardige, bij tijden 'onmogelijke' man.

We zullen zijn werk voor een betere, vreedzame wereld niet vergeten.

PETER VAN DER VEEN
ROEL SANDVOORT

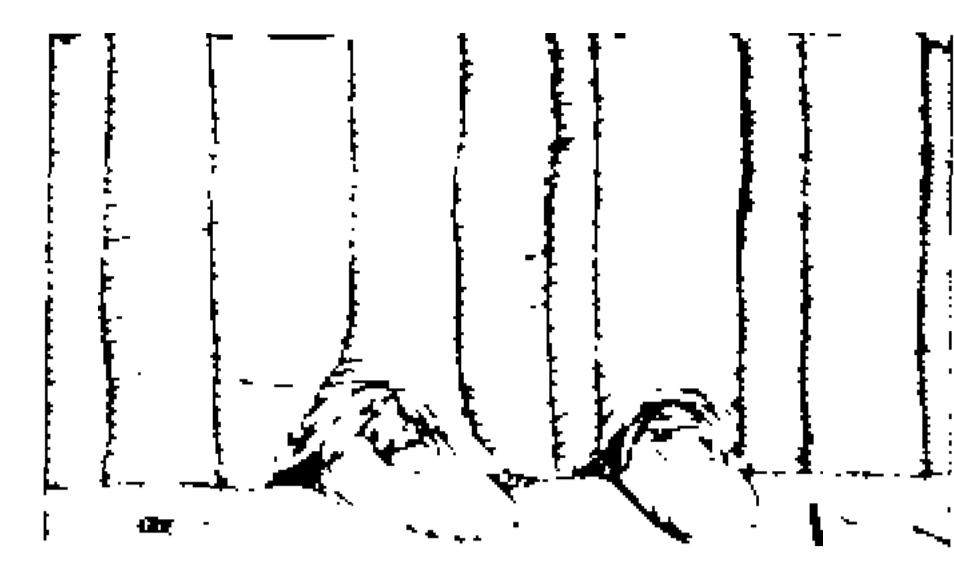
BIJEENKOMSTEN

WEIGERING DEFENSIE-BELASTING

De Beweging Weigering Defensiebelasting organiseert op **zaterdag 26 november een werkdag over Staat, burgers en gehoorzaamheid**. Een meerderheid van de bevolking is tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens, toch gaat de Staat door met de voorbereiding van de plaatsing van dat wapentuig. De vraag dringt zich op of die Staat wel goed functioneert. Tijdens de werkdag staan dit soort vragen centraal. Opgave voor deze werkdag: BWD-sekretariaat, Utrechtseweg 159, 3818 ED Amersfoort, tel.: 033 - 104 45. De kosten van de dag bedragen f 10,-.

DRENTHE MESTVAALT?

Op zaterdag 12 november organiseren Atoomalarmgroep Zuidwolde en Basisgroep tegen Kernenergie Hoogeveen voor de tweede maal een milieu- en atoomvrijmarkt in cultureel centrum De Tamboer in Hoogeveen. Aanvang 13.30 uur en het duurt tot 24.00 uur. Nadere informatie: Dieneke Zwiets, tel. 05280 - 721 15 of Hans Valkenhoff, tel. 05287 - 19 18.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Is de koude oorlog voorbij? Ik bedoel niet die oorlog, die vlak na de Tweede Wereldoorlog begon. Noch die, die in de jaren zeventig woedde. Wel die van '79 tot nu. In '79 vielen de Russen Afghanistan binnen.

Dat was niet slim, want drie maanden daarvoor had Nederland een cultureel akkoord met de DDR gesloten en als represaille tegen de Russen in Afghanistan stond de Nederlandse regering geen Nederlanders in de DDR en geen Oost-Duitsers in Nederland toe. Zij stopte het akkoord in de ijskast. Tot een paar weken terug.

Deetman, minister van onderwijs, dacht: de Russen in Afghanistan, de Amerikanen in Honduras, de Cubanen in Angola, de Libiërs en Fransen in Tsjad, Komeiny in Iran en Jaruzelski in Polen, waarom zitten wij nergens? Uit Indonesië gegooid, uit Suriname gezet, binnenkort de Antillen kwijt, in Zuid-Afrika zitten mag net meer. Wat kan wel? Hij las van de nieuwe IKV-leus 'bevries de bewapening, ontdooi de verhoudingen', keek in de regeringsijskast, ontdooide het cultureel akkoord met de DDR en bood het aan het parlement ter ratificering aan.

In de memorie van toelichting werd wat gemompeld over de Russen in Afghanistan, de Polen in Polen, het geld, dat op was, en dat hij het verdrag daarom nu maar vier jaar aanbood.

Daar móet wat achter zitten. Als wij tekenen, gaan dan de Russen uit Afghanistan? Of verklaart Nederland dan, dat de DDR niet meer achter het ijzeren gordijn ligt? Of is het een of andere prof of een andere kunstenaar, geweest, die na vier jaar nu wel eens echt naar de DDR wilde vertrekken, omdat zijn fakulteit hier opgeheven werd of omdat hij uit de BKR gegooid werd?

Prima tijd om in de DDR wetenschap en cultuur nieuw leven in te blazen. Geen last van concurrentie heb je daar, want dat soort eigen mensen heeft de DDR in die vier jaar toch al lang 'ausgebürgert'.

CHRIS HUINDER

IS HET HIER OORLOG ?

Er stond een leeuw aan de grens

In de tweede helft van september sloop er een Atlantische leeuw door ons land. Onder de spannende code-naam *Atlantic Lion* vond in het Duits-Nederlandse grensgebied een massale internationale militaire oefening plaats, voorafgegaan door de verplaatsing van mensen en materieel onder de titel *Reforger*, de afkorting van Return Forces to Germany, de terugkeer van troepen naar de Bondsrepubliek. Het hele gebeuren in ons land draaide om deze Amerikaanse oefening: hoe snel en efficiënt kan deze buitenlandse mogendheid Europa bezetten. Het ging gedeeltelijk om troepen die oorspronkelijk in West-Duitsland lagen, maar nu in het kader van de oefening uit de VS werden overgevoerd: elf duizend man van de Eerste Cavalerie Divisie uit Texas. De Texaanse cowboys hadden duizend pantservoertuigen bij zich en nog eens 2600 andere vervoermiddelen. Verder deden van Amerikaanse zijde nog eens zesduizend militairen, die op diverse plaatsen in Europa gelegerd zijn, aan 'Atlantic Lion' mee.

Behalve de spullen die deze troepen zelf met zich mee voerden, lagen er in ons land ook allerlei zaken op hen te wachten: in speciaal voor dit doel bestemde mobilisatie-komplexen in Groningen, Drente en Limburg zijn enorme hoeveelheden wapens, munitie en voertuigen opgeslagen, die in tijd van oorlog de troepenverplaatsingen aan de tijdswinst moeten helpen.

Veel van de transporten vonden plaats via de havens van Rotterdam en Vlissingen. Vandaaruit ging het richting Duitsland. Op hun weg kwamen ze natuurlijk de rivieren Rijn en Maas tegen. Militairen nemen in zo'n geval natuurlijk niet de kortste weg, maar leggen eerst zelf eigen bruggen neer, dat levert voor de omwonenden, met name op het platte land van Limburg, aardig wat overlast op.

Voor het zover was verzamelden de Nederlandse 13e Pantserbrigade uit Oirschot, een Brits Tankbataljon en de eerder genoemde Cavalerie Divisie uit Texas hun troepen in Eindhoven. Dat dreigt even mis te gaan door de actie van enige tientallen vredesactivisten die voor de poorten van een kazerne bij Veldhoven gaan zitten. Maar de politie, altijd paraat in oorlogstijd, weet daar wel raad mee. . .

De verzameling in Eindhoven luisterde naar de naam *Brandy Station* en de daaropvolgende oversteek over de rivieren kon het doen met de zonnige titel *Aqua Marine*. Aan de beveiliging van troepen en materiaal was natuurlijk ook gedacht: je weet het tenslotte maar nooit met al die vredesgroepen in het land. Daardoor was er een mooietaak weggelegd voor het Nationaal Territoriaal Commando. Daaronder vielen verschillende Van Heutsz-compagnieën en de *Nationale Reserve* (kortweg NATRES), de jongens die een stukje van hun vrije tijd kunnen missen.

werd achteraf meegedeeld . . . Officieel oefende 'blauw' tegen 'groen' (of 'groen' tegen 'blauw', want de NAVO is defensief, dus verdedigen leren ze allemaal), beroepsmilitairen naast dienstplichtigen en herhalers. Maar minder officieel waren ook het Psychologische Verdedigings Bataljon 2 uit West-Duitsland en een eenheid Elektronische Oorlogsvoering uit Amerika aanwezig. En niet te vergeten de Duitse en Nederlandse militaire inlichtingendiensten, want echte 'Russen' waren niet welkom.

ROEL SANDVOORT

Zij moesten waken bij de overslag van het materiaal in de Rotterdamse Beatrixhaven en de haven van Vlissingen. Ook de verzamelpunten bij Eindhoven werden door hen bewaakt tegen mensen die weigeren hun veiligheid op deze manier te laten garanderen. Maar deze laatsten hebben dat wel geweten: IKV-ers die een spandoek aan een brug in Helmond wilden bevestigen werden door een enorme menigte Brabantse burgers verjaagd en een blokkade bij de TH in Eindhoven werd ook al door politie en bevolking onmogelijk gemaakt. De Nationale Reserve is groter dan je denkt.

De eigenlijke oefening 'Atlantic Lion' begon op 20 september in de Bondsrepubliek. Veertigduizend militairen, twaalf duizend voertuigen, een tien-daagse veldtocht, één tankslag, drie doden: de oefening was een succes

In de tweede helft van september verkeerde zuidelijk Nederland in staat van oorlog. Troepen werden ingevlogen via de burgervliegvelden van Amsterdam, Brussel, Frankfurt en Luxemburg en de militaire vliegvelden Woensdrecht en Gilze Rijen. Het materieel kwam via de havens van Rotterdam, Vlissingen, Antwerpen en Bremerhaven. Harrie Timmermans en Anthony Fairley, beide lid van het Nijmeegs Foto Kollektief (NFK), gingen een kijkje nemen: zij traptten de leeuw op z'n staart.

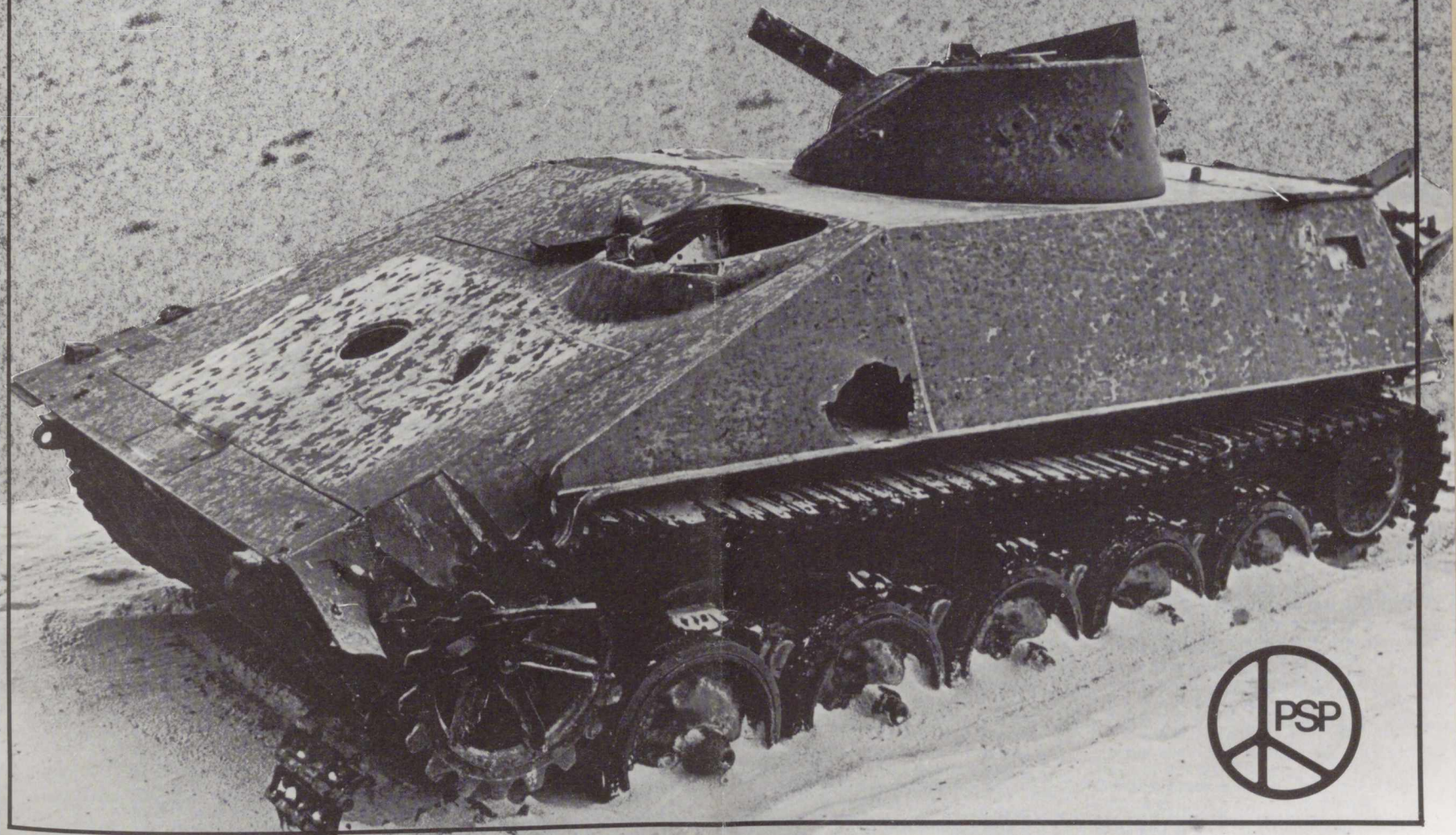
BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 18 26/10/1983 PRIJS 1,50

AAN ALLES KOMT EEN EIND

Wij gaan door na 29 oktober

KOMMENTAAR

Groeiend verzet

De Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer over de regeringsplannen voor 1984 laten zien hoezeer links in het defensief is gedrukt. De regering hield keihard vast aan haar plannen. CDA en VVD steunden 'met overtuiging' de kortingen op de uitkeringen en ambtenaren. De alternatieven van FNV en PvdA, die meer uitzicht op economische groei bieden en de bezuinigingen rechtvaardiger verdelen, maar die overigens allesbehalve maatschappijveranderend zijn, werden zonder meer van tafel geveegd. Alleen het schoolgeld voor 12-16 jarigen sneuvelde.

Het kabinet polariseert, stelde *Den Uyl* dan ook terecht. De enige manier om het kabinet op andere gedachten, of beter nog ten val te brengen, lijkt dan ook gelegen in een krachtig buitenparlementair verzet. De maatschappelijke onvrede neemt toe, en lijkt zich te verbreden. CNV-voorzitter *Van der Meulen* haalde ongekend fel uit tegen zijn CDA-partijgenoten. De aktiebereidheid bij met name ambtenaren is groeiende. De eerste, spontane (!) stakingen en stiptheidsakties zijn al losgebarsten bij spoorwegen en buschauffeurs. Een aantal FNV-bonden, zoals de Voedingsbond, heeft al gezegd dat het verzet niet beperkt moet blijven tot de ambtenarenbonden. De akties op Prinsjesdag lieten een groeiende bereidheid zien van een aantal FNV-bonden om samen met andere groepen aktie te voeren. Dat is een nieuwe en verheugende ontwikkeling. Toch is er weinig reden voor optimisme. Al vaker hebben vakbondsbestuurders gespierde taal laten horen over stakingen en 'maatschappijontwrichtende akties' waar de feitelijke akties meer neerkwamen op 'stoom afblazen'. Dat gevaar is ook nu levens-

groot. Dat komt vooral omdat een links alternatief, dat ook offensieve eisen stelt, onbreekt. Erger nog, de plannen van FNV en PvdA zijn geheel gebouwd op defensieve eisen, en bieden nauwelijks perspectief aan de talloze werklozen, de mensen met lage inkomens, de emancipatiestrijd van vrouwen. Ook in de plannen van FNV en PvdA stijgt de werkloosheid fors, dalen de laagste inkomens. De PvdA stemde zelfs (op één na) tégen een PSP-motie die vroeg om plannen voor een drastische arbeidstijdverkorting tot 25 uur per week.

Het is van groot belang dat links uit haar defensieve rol kruipt. Dat de apathie en onzekerheid wordt doorbroken. Dat kan alleen door ook offensieve eisen te stellen. Geen verlaging van koopkracht voor lage inkomens, maar juist verhoging. Een drastische arbeidstijdverkorting, gericht op hervreiding van al het betaalde en onbetaalde werk over mannen en vrouwen. Geen afbraak van de kollektieve sektor, maar juist uitbreiding ervan. Er valt heel wat betaald werk te doen in het onderwijs (kleinere klassen bijvoorbeeld), gezinszorg, kinderopvang enzovoorts. De akties tegen de kortingen op de ambtenarensalarissen kunnen als katalysator dienen voor een meer offensieve politiek. Het kabinet voert een keihard beleid. Het verdient een keihard antwoord.

HERBERT GOEDINGS

Zie voor een uitgebreider artikel over het kabinetsbeleid en de alternatieve plannen van PvdA en FNV elders in dit nummer.

Euroverkiezingen

Het Partijbestuur van de PSP ziet geen basis van vertrouwen meer met het Groen Platform voor een gezamenlijke lijst bij de Europese verkiezingen van juni '84. Sinds augustus lopen er onderhandelingen hierover tussen de besturen van PSP, CPN, PPR en het Groen Platform, waarbij de EVP als waarnemer aanwezig is.

Na een laatste dag van onderhandelen, op donderdag 20 oktober, konkludeert het Partijbestuur van de PSP dat samenwerking met het Groen Platform alleen kan als je bereid bent onder het groene juk door te gaan: het groen als enige etiket voor een gezamenlijke lijst aanvaarden in plaats van dit als één van gebruiken.

Ekologische politiek is voor de PSP een essentieel onderdeel, maar het 'groen' als enig vaandel aanvaarden wijzen we af. De PSP is ten aanzien van het Groen Platform met een afwachtende houding de besprekingen ingegaan. De eerste weken lieten een positieve indruk na. De programmatische besprekingen verliepen in goed overleg. Daarbij bleken alle deelnemers bereid konsessies te doen om een gezamenlijke noemer te bereiken. Dat geldt zeker ook voor de PSP, die terwille van de samenwerking akkoord ging met teksten die haar standpunten in afgezwakte vorm weergeven. We begrijpen heel wel dat dit voor samenwerking nodig is en — indien het binnen redelijke grenzen blijft — hebben we daar ook geen moeite mee. Alle discussies over de naam van de gezamenlijke lijst, over de zetelverdeling en, in mindere mate, over de fraktie-keuze lieten bij de PSP de indruk achter dat de PSP (en de CPN) voor het Groen Platform slechts als partner aanvaardbaar zijn als zij hun linkse identiteit wegstoppen. Of de naam moet zuiver 'groen' zijn ('Groen Progressief Akkoord van . . .') of het groene element moet sterk naar voren komen ('Groen Links Akkoord van . . .') en de persoon van de lijsttrekker moet door de PSP met instemming van het Groen Platform geleverd worden. De bereidheid van de PSP-delegatie om bij de meest logische volgorde op de lijst (de elektorale volgorde PSP, CPN, PPR, . . .) een sterk 'groene' naam te willen verdedigen werd *niet* gehonoreerd. Vooral niet omdat het Groen Platform, meer dan aan een 'nee' van de PSP, waarde toekent aan de inschatting van de EVP-waarnemers of iets voor een EVP-kongres reden kan zijn alsnog toe te treden. Belangrijker dan de precieze modellen bij zetelverdeling en naam, is voor de PSP het al dan niet bestaan van onderling vertrouwen. Dat is vereist om het na overeenstemming een volle verkiezingskampagne en een volle periode in het parlement samen te rooien. Uit het optreden van het Groen Platform van de laatste weken, gevoegd bij de inbreng op de laatste dag onderhandelen, kan het Partijbestuur van de PSP geen grond vinden dat er met het Groen Platform alsnog tot zo'n basis van vertrouwen te komen is.

Het Partijbestuur van de PSP trekt ook een *andere* konklusie uit de afgelopen onderhandelingen. Namelijk dat het

mogelijk is met CPN en PPR in korte tijd het eens te worden over een gezamenlijke deelname aan de Euroverkiezingen. De PSP is dan ook bereid — grág zelf — om met CPN en PPR verder te praten.

Partijbestuur PSP

INHOUD

ANTI-RACISME	
interview met Sam Pormes	pag. 3
MILJOENENNOTA	
rechts grijpt zijn kans	pag. 4
ONTWIKKELINGS-SAMENWERKING	
de Nederlandse koopmansgeest	pag. 6
GRONDPOLITIEK	
landverraad in de polder	pag. 7
MOZAMBIQUE	
steun dringend nodig	pag. 8
de strijd voor economische gelijkheid	pag. 9
LIBANON	pag. 10
INHEEMSE VOLKEN	
een dag van Columbus	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
ERITREA	pag. 16

BEVRIJDING

Uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/Amsterdam en de Vereniging 'Het Gesproken Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker, Peter Dros, Chris Huinder, Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie: Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang, proefabonnement f 12,50 voor een half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

BON

- ik wil lid worden van de PSP, stuur me een aanmeldingsformulier
- ik wil eerst uitvoerige informatie ontvangen
- ik neem eerst een abonnement op BEVRIJDING
  - voor een heel jaar (f 30,- per jaargang, 22 nummers)
  - voor een half jaar op proef (11 nummers voor f 12,50)

(het lidmaatschap van de PSP houdt een *gratis* abonnement op BEVRIJDING in)

naam: .....

adres: .....

postcode: ..... woonplaats: .....

postgiro/banknummer: .....

BON uitknippen en opsturen aan: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Met Hitler kan je toch ook geen zaken doen?

Heleen Buijs vroeg zich in de vorige *Bevrijding* af: hoe kunnen we met organisaties van etnische groepen de strijd tegen het racisme aanbinden? Welke verantwoordelijkheden heeft de PSP als 'witte' organisatie? Hoe kunnen we organisaties van minderheden steunen?

Sam Pormes, 29 jaar, is geboren en getogen in Nederland. Hij woonde in Den Helder, Weesp, Amsterdam en nu met vrouw en kinderen in Assen. Hij is van Molukse afkomst en hij werkt bij de Stichting Masioen in Assen, een Molukse instelling voor hulpverlening aan Molukkers. Daarnaast is Sam Pormes reeds vele jaren actief in enkele progressieve Molukse en maatschappelijke organisaties. Aan hem vroeg Chris Huinder, hoe hij en andere Molukkers tegen racisme en de PSP aankijken. Een interview.

Protest tijdens het hoger beroep in Leeuwarden

Foto: Gerard Bakker

"Voor een deel zijn de verwachtingen van Molukkers over linkse partijen uitgekomen. Als die kritisch zijn over racistische en fascistische ontwikkelingen in het buitenland, dan moeten die partijen natuurlijk ook erg waakzaam zijn ten aanzien van situaties in eigen land, behoren ze kritisch te zijn. In Assen was dat heel goed aantoonbaar. Op het moment, dat er een verscherping in de verhoudingen tussen het justitiële apparaat en de politie enerzijds en Molukkers anderzijds ontstond, heeft de PSP samen met de CPN een heel erg kritische verklaring uitgegeven, waarin ze ontzettend fel van leer getrokken zijn. Zo iets is erg belangrijk, omdat wij als Molukkers geen eigen politieke macht kennen, althans in parlementaire zin. Je moet daarom wel koersen op samenwerking met partijen. Je ziet dan, dat in allerlei acties tegen het opkomend racisme, waarbij heel duidelijk de kleur van een bepaalde bevolkingsgroep ter discussie gesteld wordt, Molukkers elke keer terugvallen op die referenties van linkse partijen. Dat is erg plezierig. Ze zijn altijd bereid om concrete acties te ondersteunen. Als ik denk, aan die grote linkse partij, mensen daarvan zijn vaak individueel wel goed bezig, maar op het moment, dat je verwacht, dat de partij ook iets doet, wordt er heel moeilijk gedaan, wordt het bijzonder bureaucratisch eigenlijk. Daar heb ik wel problemen mee."

Witte organisatie

Duidelijk is het, dat voor Sam Pormes bij dit antwoord de gebeurtenissen van vorig jaar meespelen. Een groep van

tien Molukkers, opgepakt en maanden lang in hechtenis gehouden op beschuldiging van het schieten op een politieauto. In hoger beroep werd de groep bij gebrek aan bewijs vrijgesproken. Via een sterk intimiderende, en de normale procedures overschrijdende, aanpak had het Openbaar Ministerie geprobeerd dat bewijs te leveren. Zowel plaatselijk als landelijk ontvingen de tien Molukkers politieke steun van de PSP.

Vindt Sam Pormes deze *relatief* gunstige opstelling van de PSP voldoende? Is de PSP voor hem niet een organisatie, die nog veel te veel als 'witte' organisatie werkt?

Sam Pormes: "Dat is misschien wel zo, maar het probleem heeft twee kanten. Voor de etnische minderheden is er een hoge drempel naar de politieke partijen toe. Je hebt te maken met buitenlandse werknemers, maar anderzijds hebben Molukkers en Surinamers een duidelijk gevoel, dat ze qua rechtspositie sterk staan. Ik bedoel, Molukkers kunnen het land niet worden uitgeschopt, om welke reden dan ook. Ik denk, dat er de laatste tijd een sterke opgang bij de jonge Molukkers is om meer met de kleine linkse partijen in zee te gaan. Maar ik moet zeggen, dat gebeurt nog veel te weinig. Het zou wellicht gemakkelijker zijn, wanneer de linkse partijen zelf meer bondgenoten zouden zoeken in de wijken. Dat zou misschien gemakkelijk kunnen via een Molukse contactpersoon in de Molukse wijken, met wie ze regelmatig praten. Ik denk ook, dat het landelijk kan in een structureel overleg van de Molukse progressieve beweging en klein links. Dat zou heel zinnig kunnen werken."

Oprotpremie

Hoe ga je dagelijks om met het racisme? Wat doe je er tegen?

Sam Pormes: "De laatste tijd uit ik me in het openbaar, in de trein samen met vrienden op een heel ironische manier. We reageren ironisch op het verschijnsel racisme. We spotten heel hard in de Nederlandse taal, zodat iedereen ons kan horen. We zeggen van 'nou, wat een klereweer, morgen pik ik m'n oprotpremie in, want ik ga weg'.

Anderzijds proberen we in het kader van onze voorlichting en preventie elke keer ook het punt van racisme aan de orde te stellen. Wanneer we praten over welzijn, betekent dat ook praten over de minderhedennota. Praten over de minderhedennota betekent ook praten over een uitgangspunt, dat de minderheden weliswaar hun eigen identiteit mogen behouden, maar dat dat niet in strijd mag zijn met wat Nederlanders vinden. Dat vinden we heel gevaarlijk, omdat de overheid daarmee aangeeft, dat wij in ieder geval geen Nederlanders zijn, althans bij het bepalen van de normen en waarden zijn wij geen Nederlanders. Bovendien zeggen we: integratie houdt ook akseptatie in, en als je ziet dat wij niet geaksepteerd worden en zelfs door de tendens van de opkomende Centruumpartij ongelooflijk in een hoek gedrukt worden, dan willen wij op een gegeven moment helemaal niet integreren. Racisme stel je ook konstant aan de orde bij je eigen doelgroep. Hoe ervaar je dat zelf en hoe ga je ermee om? Wat doe je op het moment, dat je daarmee direct geconfronteerd wordt? Je probeert elkaar onderling duidelijk

te maken, dat het ontzettend van belang is, dat als er een demonstratie ergens wordt gehouden, waarin uiting wordt gegeven aan het gevoel van tegen racisme te zijn, dat je er samen heen gaat."

Te tolerant

Voel je je daarbij niet sterk gehinderd door het bestaan van zo'n klub als de Centruumpartij en door het feit, dat die getolereerd wordt? Geeft dat niet de idee, dat er een akseptatie is van het racisme in de Nederlandse samenleving?

Sam Pormes: "Ja, waar wij ongerust over zijn, is dat er nou een heel andere discussie wordt aangezwengeld en dat is de discussie van 'we moeten een dialoog aangaan'. Alsof je met racisten kunt praten. Het hele vreemde is, ja... moet je kijken, hoe wordt Chamberlain behandeld in de geschiedenis? Er wordt verteld: wat een klootzak was dat, wat een naïeve lul om te denken, dat hij met Hitler samen kon werken. En dat is nu exakt, wat we nu opnieuw doen. Denken, dat we met de Centruumpartij zaken kunnen doen. Daar stoor ik me aan. Ik vind het uitstekend, dat je in preventieve zin werkt, dat mensen niet misleid worden, maar voor mensen, die racisme verkopen, vind ik, dat we ontzettend tolerant zijn. Als ik denk aan Assen met een grote concentratie Molukkers. Als hier ooit een Centruumpartij zou opkomen in de vorm van een zetel, dan krijg je een ongelooflijke toename van geweld. Dan breekt de hel los, want ik denk niet, dat zo'n grote groep Molukkers tolereert, dat met hen gesold wordt."

Die is in ieder geval niet bereid tot een dialoog?

Sam Pormes: "Nee, die is daartoe niet bereid. Dat wordt een gewelddadige konfrontatie. Want dat is een gevaar, waar we stil bij moeten staan, dat is, dat Molukkers op een gegeven moment zo weinig vertrouwen in de politiek hebben: de Centruumpartij komt op; die kan allerlei walgelijke dingen zeggen op de televisie zonder dat daartegen wordt opgetreden, de politiek faalt, dus wij gaan onszelf bewapenen om tegen dat schotem op te treden. Dat gevaar moet niet onderschat worden."

"We hebben het er gisteren nog over gehad. Onze mensen zeggen: wat zo opvallend is, is, dat er nu begrip gekweekt wordt voor mensen, die erop stemmen, terwijl de slachtoffers daarvan, aan hen wordt helemaal geen aandacht besteed! En dat is inderdaad zo. Als ik daaraan denk, dan denk ik: ja, die hebben gelijk."

CHRIS HUINDER

Rechts grijpt zijn kans

Op Prinsjesdag presenteerde de Regering haar plannen op financieel-ekonomisch gebied voor 1984. Een dag later kwam de FNV met een alternatief. Bij de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer legde ook de PvdA een alternatief op tafel. CDA en VVD wezen deze alternatieven hooghartig af, hoewel de ekonomische gevolgen ervan in een aantal opzichten ook volgens hun 'beter' zijn dan de kabinetsplannen. Maar het is de vraag of deze alternatieven een basis kunnen vormen voor het verzet tegen Lubbers en de zijnen.

Het viel Herbert Goedings, medewerker van de PSP-Tweede Kamerfractie op, dat de discussie in de Kamer tussen CDA en PvdA zich toespitste op de vraag welke plannen voor de ondernemers het meest "vertrouwenwekkend" zijn. Op deze pagina's zet hij de getallen-reeksen in een politiek kader.

Volgens de Regering zijn er twee hoofdschuldigen aan de ekonomische malaise: de overheid, die een te overheersende rol inneemt, en de hoge loonkosten. De markt-ekonomie werkt daardoor niet goed meer. Het hele beleid staat daarom in het teken van het 'versterken van de marktsektor' en een 'betere werking van de markt'. De ondernemers moeten weer 'vertrouwen in de Nederlandse ekonomie' krijgen. De Regering zet er dan ook keihard de beuk in. Er wordt voor 12 miljard bezuinigd. De ondernemers krijgen 2 miljard lastenverlichting. Het aantal werklozen stijgt naar 900.000. En de laagste inkomens moeten het hardste bloeden.

De Regering scheidt zelf geen arbeidsplaatsen, maar breekt ze af: elk jaar moet het aantal ambtenaren met twee procent worden verminderd. Het beleid op het gebied van de *arbeidstijdverkorting* (ATV) wordt voortgezet, zowel bij de overheid als in het bedrijfsleven. In de praktijk is dat alleen een truc tot extra loon inleveren. In 1983 is er in totaal 3,5 miljard aan prijskompensatie ingeleverd voor ATV. 3,5 miljard komt overeen met 65.000 arbeidsplaatsen. In werkelijkheid zijn er maar 4000 extra arbeidsplaatsen geschapen. Dat komt

omdat er ongeveer 2 procent is ingeleverd, terwijl de feitelijke ATV maar één procent was. Bovendien is de 'vrijkomende' arbeidstijd maar voor een heel klein gedeelte weer opgevuld. In 1984 wil het kabinet voor ambtenaren eenzelfde truuk toepassen. Zij moeten 3,1 procent inleveren voor een arbeidstijdverkorting van 2 procent, die maar 1,6 procent extra arbeidsplaatsen oplevert. Per saldo leidt dat, tezamen met de 2 procent-vermindering van het aantal ambtenaren, tot een verlies van 10.000 arbeidsplaatsen bij de overheid in 1984. Voor de rest bestaat het "werkgelegenheidsbeleid" van de Regering voornamelijk uit het meer 'flexibel' maken van de arbeidsmarkt (soepeler ontslagregeling e.d.) en het 'werken met behoud van uitkering'. Dat is het enige perspectief, dat de Regering langdurig werklozen te bieden heeft. Met arbeidskontrakt en al. Nu nog op basis van vrijwilligheid, maar de werkverschaffing staat voor de deur.

De gevolgen

De Regering kiest welbewust voor maatregelen die groepen tegen elkaar uitspelen en die de maatschappelijke ongelijkheid vergroten. De laagste inkomens gaan er het meest op achteruit: volgens de officiële cijfers met 3,5 procent, maar in werkelijkheid méér, omdat de verhoging van eigen bijdrages, gemeentelijke belastingen, de verlaging

van de individuele huursubsidie enzovoort niet in de cijfers zijn opgenomen. Alle ambtenaren gaan er 3 à 3,5 procent op achteruit, de modale werknemer 0,5 procent. Boven-minimale uitkeringsgerechtigden gaan er zelfs ongeveer 7 procent op achteruit. Noodza-

kelijke voorzieningen worden aangetaast. Rechtstreeks, maar ook door de kortingen op de gemeentes.

Daar komt bij dat de maatregelen ook ekonomisch gezien averechts uitwerken. De binnenlandse bestedingen dalen door de bezuinigingen met een procent.

Verkiezingsavond 1981: samen aan 't werk?

Foto: Paul Babeliowsky

PSP-MOTIES

Tijdens de Algemene Beschouwingen diende de PSP-fractie drie moties in. Twee over defensie, één over arbeidstijdverkorting.

In een defensiemotie werd de Regering gevraagd bij West-Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Italië aan te dringen op het afzien van plaatsing van de kruisvluchtwapens en de Pershings II. Plaatsing hiervan gebeurt in november/december, tenzij...

Een tweede defensiemotie vroeg aan de regering de gemeente Woensdrecht niet in de wielen te rijden door het dwingend opleggen van een wijziging van het gemeentelijk bestemmingsplan.

De derde motie vroeg aan de regering op korte termijn voorstellen te ontwikkelen voor een algemene drastische arbeidstijdverkorting tot

25 uur per week. Die arbeidstijdverkorting moet gericht zijn op de herverdeling van de betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen. Reden voor deze motie was, dat de tot nu toe toegepaste arbeidstijdverkorting van enkele procenten/uren nauwelijks nieuwe arbeidsplaatsen heeft opgeleverd, tot een groot verlies van inkomens heeft geleid en de herverdeling van alle arbeid over mannen en vrouwen niet heeft bevorderd.

Alliedrie de moties werden verworpen. Voor de defensiemoties stemden PvdA, D'66, PPR, CPN en de PSP zelf. De PvdA (behalve Jetje van Nieuwenhoven, maar inclusief Marcel van Dam) en D'66 stemden tegen de motie voor arbeidstijdverkorting. Commentaar overbodig.

TERUGDRINGEN ROL OVERHEID

Het bezuinigingsbeleid wordt versterkt doorgezet. In 1984 wil de Regering 12 miljard bezuinigen:

- sociale zekerheid 3,4 miljard (o.a. verlaging uitkeringen en minimumloon met 3,5 procent; verlaging per 1 juli van WW, WAO en WWV tot 70 procent; bevestiging kinderbijslag)
- geen opbouw van vakantiedagen als je langer ziek bent 0,2 miljard
- verlaging van salarissen ambtenaren en trendvolgers, en nog wat andere maatregelen 3,0 miljard
- volksgezondheid (beddenredukatie e.d.) 1,2 miljard
- bezuinigingen op de begroting zelf (bv. minder geld naar gemeentes, minder bejaardentehuizen, schoolgeld, enz.) 2,9 miljard

In totaal is dit voor 1984 10,6 miljard aan bezuinigingen. Struktuur is het 12 miljard omdat de verlaging van de WW, WAO en WWV-uitkeringen tot 70 procent pas op 1 juli '84 ingaat (SER en Emancipatieraad kunnen dan eerst nog advies uitbrengen over de voorgenoemen stelselherziening...)

Verder wordt de BTW verhoogd met 1 procent-punt, de accijns op bier, alcohol en tabak gaat omhoog. De belastingaftrek buitengewone lasten (ziekte, invaliditeit e.d.) wordt verlaagd. De woonlasten gaan ook omhoog: de gasprijzen met drie cent exclusief verhoogde BTW, de huren met vier procent. De individuele huursubsidie wordt weer verlaagd.

De bedrijven krijgen bovenop de lastenverlichting van ongeveer een miljard dit jaar, volgend jaar een las-

tenverlichting van twee miljard. Belangrijkste maatregelen daarbij zijn het verlagen van de vennootschapsbelasting van 48 procent naar 43 procent, en het *niet* laten doorgaan van de *Wet Meeropbrengsten Aardgas*. Deregulering, privatisering, verdere toepassing van het profijtbeingsel (eigen bijdrages voor rechtshulp, medicijnen, gezinszorg, extra kortingen op gemeenten onder het motto dat ze maar meer tarieven moeten heffen, enz.), het past allemaal binnen de ideologie van 'versterking van de werking van de markt'.

Alleen de export-sektor profiteert van het beleid, en ziet de export met vijf procent groeien. De bedrijfsinvesteringen nemen nauwelijks toe. De werkgelegenheid neemt af van 4,535 miljoen naar 4,485 miljoen arbeidsjaren. De werkloosheid stijgt van 800.000 naar 900.000.

De bezuinigingen leiden tot een dalende koopkracht, dus minder afzet, dus minder produktie en minder investeringen. De Regering erkent deze 'uitverdieneffekten' nu. De 12 miljard bezuinigingen leiden dan ook maar tot een afname van het financieringstekort met 0,3 procent (ongeveer een miljard). De kollektieve lastendruk (dat wil zeggen de betaalde belastingen en premies als percentage van het Nationaal Inkomen) daalt met 0,8 procent, voornamelijk door de lagere belasting voor bedrijven. Ondanks alle steun en lastenverlichting willen de ondernemers niet investeren. Er is op zichzelf kapitaal genoeg, maar men investeert liever in het buitenland, met name de VS, daar zijn de afzetverwachtingen beter.

Het kabinetsbeleid is doorgeslagen. Er wordt gewoon te veel bezuinigd om de afzet op peil te houden. De ideologie van het kabinet, vergroten van de maatschappelijke ongelijkheid, terug naar vroegere kapitalistische verhoudingen, verblindt het kabinet voor de belangrijke functie die de staat ook heeft in het kapitalisme, namelijk het stabiliseren van de afzet.

Het FNV-alternatief

Het alternatief van de FNV is beperkt van opzet. Er wordt voor zes miljard bezuinigd. Het in gang gezette proces van arbeidstijdverkorting moet worden voortgezet in de hele bedrijfssektor. Dat levert, via de doorwerking naar de kollektieve sektor, een bezuiniging van 3,5 miljard. Verder wil de FNV ruim één miljard op de begroting zelf bezuinigen, ruim 600 miljoen op de sociale zekerheid en ambtenaren (in beide gevallen geeft de FNV niet aan hoe), en 800 miljoen door de inflatiecorrectie voor 80 procent te laten doorgaan en de loonbelasting te verhogen. Er komt een stimuleringsprogramma van 4 miljard in plaats van de lastenverlichting voor bedrijven: méér woningwetwoningen, rioleringen, onderhoud wegen en dijken, verhoging van de investeringspremies (WIR).

De resultaten zijn beter dan die van het kabinet: alle inkomens worden gelijk behandeld en gaan er 1 à 1,5 procent op achteruit. In een nadere uitwerking brengt de FNV nog enige nuanceringen aan: géén verhoging gasprijzen, lagere huurverhoging, en nog enige belastingmaatregelen. Dan zouden de minima er nog maar een half procent op achter-

uit gaan, modaal 0,7 procent en de hoge inkomens 4,6 procent. Verder blijft de konsumptie op peil, de investeringen nemen aanzienlijk toe, evenals de produktie van bedrijven. De werkgelegenheid daalt van 4,535 miljoen naar 4,520 miljoen uur (in de bedrijven blijft de werkgelegenheid gelijk, bij de overheid daalt hij met 7000, bij de zelfstandigen met 8000). De werkloosheid stijgt met 70.000 tot 870.000.

Hoewel het FNV-plan duidelijk beter is dan het kabinetsbeleid, is de richting van het plan niet zo veel anders. Het is humaner, de pijn wordt rechtvaardiger verdeeld, de afzet wordt op peil gehouden. Maar verder gokt men ook op 'herstel via de marktsektor'. Een werkelijk perspectief voor de belabberde situatie waarin veel mensen zitten wordt er ook niet door geboden. De koopkracht van de minima wordt verlaagd, de onzinnige arbeidstijdverkortings-operatie wordt voortgezet, de werkloosheid neemt aanzienlijk toe, maatschappijhervormende maatregelen als meer sturing van de economie ontbreken, de WIR wordt verhoogd, het stimuleringspakket is te mager (er vallen meer investeringen te plegen, bijvoorbeeld in de energiebesparings-sektor), de kollektieve voorzieningen worden aangetast. Het is dan ook geen wonder dat het plan op de FNV-ledenvergaderingen veel kritiek heeft ontmoet.

Het PvdA-plan

Het PvdA-alternatief komt in grote lijn overeen met het FNV-plan. Er wordt minder bezuinigd en meer gestimuleerd dan het kabinet wil. Het grootste verschil met het FNV-plan is dat de PvdA 2 procent extra arbeidstijdverkorting wil in 1984. De bruto-lonen worden dan met twee procent gekort. Dit betekent een inbreuk op de bestaande CAO's, die voor het merendeel tot 1985 lopen. Omdat de PvdA uitgaat van een volledige herbezetting bij de overheid van de vrijkomende arbeids-

uren, en de ambtenaren dat bedrag konform de regeringsplannen op moeten brengen, gaat de 'modale' ambtenaar er 2,5 procent op achteruit en de modale werknemer één procent. De minima dalen met nul tot een half procent in koopkracht. De werkloosheid loopt iets minder op dan bij de FNV (bij de overheid blijft de werkgelegenheid konstant), namelijk met 60.000. De produktie bij bedrijven neemt met 2,2 procent toe, de investeringen iets minder dan bij de FNV. Het winstinkomen gaat, net als in de FNV-variant, fors omhoog; méér dan in de kabinetsplannen. Het financieringstekort blijft gelijk (FNV + 1 procent), de kollektieve lastendruk ook (FNV - 1 procent).

De beoordeling van het PvdA-plan kan dan ook gelijk zijn aan die van het FNV-plan. Rechtvaardiger, doelmatiger voor het 'staatsbeheer' van de economie, maar zonder maatschappijhervorming, in essentie gericht op 'herstel van de markt'. Bij de Algemene Beschouwingen verdedigde *Den Uyl* zijn plan dan ook door er op te wijzen dat de overheidssektor niet wordt uitgebreid, dat de economische groei veel meer dan in de kabinetsplannen in de marktsektor tot stand komt, dat de winsten veel meer toenemen, en dat dus het vertrouwen van de ondernemers in de economie veel meer gesterkt wordt door het PvdA-plan dan door het kabinetsplan. Het mocht overigens niet helpen. Regering, CDA en VVD wezen het FNV-plan en het PvdA-plan zonder meer af. "Het financieringstekort daalt in die plannen niet, en dat schaadt het vertrouwen van de ondernemers", was in feite hun enige argument. Economische argumenten heeft de Regering eigenlijk niet, maar alles moet wijken voor de ideologie van het vrije ondernemerschap. Het FNV-plan en het PvdA-plan maken duidelijk dat het regeringsverhaal economisch niet deugt. Maar ideologisch bieden ze weinig weerwerk. Het blijft gericht op aanpassen binnen de kapitalistische verhoudingen. Het is

bijvoorbeeld ook tekenend dat *Den Uyl* een offensieve maatregel als een snelle arbeidstijdverkorting tot 25 uur per week, om alle betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen her te verdelen, naar de toekomst verwees. In 1986 een 36-urige werkweek, in 1990 een 32-urige, en in het jaar 2000 zijn we dan aan de 25-urige werkweek, zo stelde hij.

De Regering gaat nog met vakbonden en werkgevers praten. Het is niet te verwachten dat daar veel uit zal komen. De akties die nu op gang gaan komen, nemen dan hopelijk veel grotere en krachtiger vormen aan. Opkomen voor een gelijke behandeling, dus tegen de 3,5 procent korting is daarbij belangrijk; opkomen voor een meer stimulerend beleid ook. Maar het zou goed zijn als ook meer offensieve, maatschappijhervormende eisen zoals een drastische arbeidstijdverkorting, in die akties worden ingebracht, en dat ze zich niet beperken tot het verdedigen van het FNV- of PvdA-alternatief. Want rechts moet natuurlijk gestopt worden, maar een wat gematigder bezuinigingspolitiek is ook geen lonkend perspectief.

HERBERT GOEDINGS

De Nederlandse koopmansgeest

Minister Schoo van Ontwikkelingssamenwerking staat, na een jaar waarin zij weinig op de voorgrond trad, voor haar eerste vuurdoop. Al geruime tijd is haar ministerie bezig met een grote 'her-ijkingsoperatie': de Nederlandse ontwikkelingshulp wordt helemaal doorgelicht, zowel op het punt van de verschillende vormen en programma's, als terzake van de landen waaraan de hulp wordt gegeven. Eind dit jaar verschijnt de regeringsnota 'Her-ijking ontwikkelingshulp'. Willem Polder, lid van de Henk Lankhorst Stichting (de PSP-organisatie voor ontwikkelings-samenwerking), verklapt wat er in de nota zal staan en geeft zijn commentaar.

De voorgangers van minister Schoo, Pronk en De Koning, brachten beiden nota's uit. Alleen Van Dijk kreeg er — gelukkig — de kans niet voor. Daarvoor was hij te kort minister. De nota's van Pronk en De Koning wilden de schijn wekken van diep doordachte voorstellen te bevatten. Maar in plaats van voorstellen voor het verbeteren van de Nederlandse ontwikkelingshulp waren ze meestal meer uitwerkingen van persoonlijke hobbies van de ministers, of — nog erger — pogingen tot ombuiging van het beleid in de richting van de politieke kleur van de minister, of de belangen die hij of zij wil behartigen. En dat zijn niet de belangen van de mensen in de Derde Wereld.

Weinig goeds

Hoewel er nog maar weinig over de plannen van de huidige minister is uitgelekt belooft de nota ook weinig goeds. Er is deze zomer door de ambtenaren een konsept in elkaar gedraaid, die intern de ronde deed maar waarover geen mededelingen naar buiten zijn gedaan. Deze konsept-nota ontmoette zoveel kritiek dat hij in de prullemand is verdwenen.

In ieder geval is nu al bekend geworden dat de Nederlandse hulp in de komende jaren gestroomlijnd zal worden volgens twee uitgangspunten. De rol van het Nederlandse bedrijfsleven zal dienen toe te nemen en Nederland zal zich in de hulp meer moeten specialiseren op die terreinen waarop wij buitengewoon deskundig zijn, zoals bijvoorbeeld wegen waterbouw, dijken- en havenaanleg. Dit tweede punt hoeft niet persé slecht

te zijn. Het kan voorkomen dat hulp wordt gegeven op een terrein waar men zelf geen kaas van gegeten heeft. Toch moeten beide punten in hun samenhang worden gezien. Het komt er op neer dat een steeds groter deel van de Nederlandse hulp zal worden besteed via Nederlandse multinationale bedrijven, die op de betreffende terreinen actief zijn. Zo gaf, tijdens een recent bezoek aan Indonesië, minister Schoo hoog op over de perspectieven om daar een aantal havens te verbeteren, zodat dat land meer kan exporteren. Verder is er al een tientallen miljoenen verslindend projekt aan de gang, waarbij het Nederlandse bedrijf *Volker-Stevin* is betrokken, voor de verbetering van de haven van Beira, in Mozambique.

We zien hier hoe de morele plicht tot hulp samengaat met de aloude Hollandse koopmansgeest: hulp is goed, als we er zelf maar aan verdienen. Op die manier zal het gedeelte van de ontwikkelingshulp wat direkt of indirekt terugvloeit naar ons land, via leveranties van het eigen bedrijfsleven, nog verder toenemen. Terwijl het nu al op zo'n 75% ligt.

Uitbuiting

Handig is het wel, omdat de Derde Wereldlanden die met dit soort plannen worden gekonfronteerd er pragmatisch op reageren: zij kunnen immers toch geen invloed uitoefenen op welk hulpbeleid Nederland voert. Bovendien hebben ze zelf het geld niet om havens of zo te financieren, ze zijn erg nodig, dus vooruit maar. We moeten bedenken, dat door dit soort hulp het bestaande internationale arbeidsverdelingspatroon waarin de Derde Wereld dan de westerse industrielanden de zo noodzakelijke grondstoffen voor zijn industrie levert, wordt gehandhaafd. En daarmee ook de uitbuiting van miljoenen boeren en boerinnen in de Derde Wereld, die veel te lage prijzen krijgen voor hun landbouwproducten.

Pech gehad

In het kader van de her-ijkingsoperatie wordt ook het mes gezet in het aantal landen dat Nederlandse hulp krijgt. Tot nu toe waren er dat zo'n honderd, maar dat moet teruggebracht worden tot ongeveer dertig. Wie daarbuiten valt heeft pech gehad. Het grootste deel van de Nederlandse hulp gaat nu naar de zogenaamde groep van "koncentratie-landen". Dat zijn: Indonesië, Suriname, Bangladesh, Opper-Volta, Colombia, Egypte, India, Kenya, Noord-Jemen, Pakistan, Soedan, Sri-Lanka, Tanzania en Zambia. Deze landen blinken, met uitzondering van *Tanzania* niet uit door het progressieve karakter van hun regeringen. In enkele ervan is er zelfs een

ronduit onderdrukkend regiem, dat niets op heeft met de belangen van de bevolking.

Kijken we daarentegen hoe de Derde Wereldlanden met een volksregering, of de landen die pas een bevrijdingsstrijd achter de rug hebben, er af komen in de Nederlandse hulp, dan zien we een steeds verdere achteruitgang. *Cuba* is al jaren geleden om politieke redenen afgevoerd van de lijst van konsentratie-landen. *Vietnam*, *Angola* en *Mozambique* kregen enige jaren na de onafhankelijkheid "wederopbouw hulp", om de schade te herstellen. Maar er werd angstvallig vermeden om met deze landen een structurele hulprelatie voor een lange periode aan te gaan. Alleen *Nicaragua* kreeg de laatste jaren bedragen van circa 35 miljoen gulden, óók als "wederopbouw hulp".

Van een liberale minister als Schoo valt helaas niet te verwachten dat zij deze landen een warm hart toedraagt. Integendeel, het is waarschijnlijk dat zij om politieke redenen — dus omdat zij deze landen *te links* vindt — zal trachten hen zoveel mogelijk buiten de Nederlandse hulp te houden. Een voorproefje hiervan tekende zich kort geleden al af. Zo af en toe wordt een "rondje" betalingsbalans-steun gegeven aan Derde Wereldlanden, die er heel erg beroerd voor staan. Vanuit het ministerie waren daarvoor onder andere voorgesteld *Nicaragua* en *Guiné-Bissau*. De Minister besloot deze landen af te voeren. Onder interne druk van de top van het Ministerie ging ze gelukkig alsnog "om".

WILLEM POLDER

(advertentie)

over mensenrechten gesproken... in portugal

In het zuiden van Portugal worden de rechten van 70.000 landarbeiders vertrappt. Zij worden met geweld van hun grond verdreven. Dit is in de laatste zes jaar gebeurd met instemming van opeenvolgende rechtse regeringen. Ook de huidige regering onder leiding van de socialist Mário Soares voert eenzelfde politiek.

Tegen de illegale praktijken van het portugese ministerie van landbouw spannen de landarbeiders processen aan. In de bijna 200 gerechtelijke uitspraken tot op heden wordt het ministerie van landbouw gesommeerd om de onwettig in beslag genomen grond, vee, machines en producten van de landbouwcoöperaties terug te geven. Het ministerie weigert echter deze gerechtelijke uitspraken na te leven.

De na de verkiezingen van 25 april jongstleden gevormde regeringscoalitie van socialist en rechtsliberalen, onder leiding van premier Soares, heeft duidelijk niet de intentie om aan de uitspraken van het Hoog Administratief Gerechtshof gehoor te geven. Integendeel. Onder haar bewind zijn de eerste stukken grond alweer op illegale wijze van de landarbeiders afgepakt en in handen gespeeld van grootgrondbezitters. Daarnaast wil de regering Soares de bevoegdheden van het Hoog Administratief Gerechtshof inperken en de gedane uitspraken, die ten gunste van de landarbeiders uitvielen, 'herzien'. Daarom is blijvende internationale steun aan de portugese landarbeiders van groot belang. Laat hen niet in de kou staan!

Een appèl aan de portugese regering, met zo'n 1.500 ondertekenaars uit Nederland en België, verschijnt in de Groene van 12 oktober en de Waarheid van 15 oktober '83. Hierin wordt een beroep gedaan op de regering Soares om de portugese landarbeiders recht te doen, de uitspraken van het Hoog Administratief Gerechtshof na te leven en een einde te maken aan het offensief tegen de landhervorming.

steun de portugese landarbeiders

GIRO 50 10 300

tulipa vermelha, postbus 12039, amsterdam z.o.

GRONDPOLITIEK

Sinds een jaar bestaat de werkgroep Landbouw van de PSP. In die tijd heeft de groep zich beziggehouden met de grondpolitiek: het grondeigendom en de verhuur, de zogenaamde 'pacht'. Het verpachten van grond door de overheid biedt de mogelijkheid tot een gericht beleid met betrekking tot de bestemming van de gronden. En op langere termijn de mogelijkheid voor een democratische beheersvorm.

Verkoop van landbouwgrond door de overheid is een verwerpelijke zaak, vindt de PSP-landbouwgroep, omdat dat tot speculatie kan leiden.

Speculatie maakt het jonge boeren dan onmogelijk een bedrijf over te nemen. Reindert Kuiper, lid van de Werkgroep Landbouw, zet de zaken op een rijtje.

De Nederlandse regering wil in verband met de bezuinigingen, negentien miljoen per jaar binnenkrijgen uit verkoop van domeingronden. Dat geld moet gebruikt worden voor de financiering van de aankoop van natuurgebieden, op basis van de zogenaamde motie-Faber, die op 22 februari 1979 door de Tweede Kamer werd aangenomen. Een groot deel van de domeingronden liggen in de IJsselmeerpolders. Veel boeren in deze polders zijn het niet eens met deze gang van zaken.

"De rapen zijn gaar" en "Grondverkoop is landverraad" zijn twee leuzen waarmee door boeren duidelijk te kennen is gegeven dat verkoop van domeingronden niet gepikt wordt.

Ook de standsorganisaties (bijvoorbeeld de boerenorganisaties) in de IJsselmeerpolders hebben hun ongenoegen uitgesproken. Zij vinden echter dat als de motie eenmaal is aangenomen in het parlement je je er niet meer aan kunt onttrekken. Zo zijn de democratische regels en zo moet het gespeeld worden. Alleen over de wijze van uitvoering (de motie is weer uit de kast gehaald vanwege de bezuinigingen) is dan nog discussie mogelijk met de uitvoerende instanties: de ministeries van Landbouw en Visserij (aankoop natuurgebieden) en Financiën (verkoop domeingronden).

Welke bezwaren kleven er aan de motie Faber? De IJsselmeerpolders zijn pol-

ders waarin de gronden eigendom zijn van de overheid en die aan de boeren in pacht of erfpacht worden uitgegeven. In de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog is de Wieringermeer 'uitgegeven', dat wil zeggen dat boeren de gronden zijn gaan pachten en bewerken. Vlak ná de oorlog is men begonnen met het uitbreiden van de gronden in de Noord-oostpolder. In de zestiger jaren volgde Oostelijk Flevoland en daarna, als laatste polder, Zuidelijk Flevoland. De bedrijfsgroottes in de "oude" IJsselmeerpolders (Wieringermeer en Noord-oostpolder) zijn voor een groot aantal bedrijven te klein geworden om levensvatbaar te blijven. Hier wordt momenteel op kleine schaal wat aan gedaan. Boeren op deze kleine bedrijven die 65 worden en geen opvolger hebben geven hun bedrijf terug aan de overheid. Deze grond wordt toegewezen aan de buurman met opvolger, óók een klein bedrijf. Zodoende krijgt dit bedrijf dan weer mogelijkheden om voort te bestaan. Zoiets heet structuurbeleid. Dit structuurbeleid is mogelijk doordat de grond in eigendom is van de Staat, die het kan toewijzen aan wie zij wil.

Verkoop

Zoals met voorgaand voorbeeld is aangegeven kan er bewust structuurbeleid gevoerd worden en geldt niet het recht van de sterkste bij het vrijkomen van gronden.

Dit structuurbeleid moet volgens de standsorganisaties gehandhaafd blijven bij de uitvoering van de motie-Faber. Maar dit wordt door verkoop van grond moeilijk gemaakt.

Toch wil de overheid aan geld komen.

En wel ten eerste door grond te gaan verkopen op basis van vrijwilligheid aan de zittende pachters en erfpachters. Gevolg: oudere boeren zonder opvolger kopen de grond voor een zacht prijsje en verpatsen de grond als ze 65 jaar worden.

Ten tweede door verkoop van grond bij de nieuwe uitgifte in Zuid-Flevoland.

Ten derde door verkoop van pachtvrij komende gronden die niet nodig zijn voor een structuurbeleid.

Elke manier van de regering om toch aan geld te komen is voor de jonge boeren en voor de landbouw in de toekomst een slechte zaak.

Ook wordt met de verkoop van domeingronden een tegenstrijdig beleid gevoerd wat betreft het instituut 'pacht'.

De hoeveelheid pachtgrond loopt de laatste jaren steeds verder terug. De Staat vindt dit een slechte zaak. Ze wijst in haar beschouwingen omtrent de pachtnormen regelmatig op dit feit. Het is bijvoorbeeld noodzakelijk dat er een flinke hoeveelheid pachtgrond blijft in verband met de financiering van de landbouw. Ze wil het pachtareaal vergroten door de pacht te gaan verhogen om zodoende het rendement weer groter te maken voor de verpachters (meestal de overheid zelf). Maar met de uitvoering van de motie-Faber gaat de overheid tegen dit eigen beleid in. Ze gaat pachtgrond zelfs verkopen!

Het argument van rendementsverhoging is een slecht argument omdat de kern van de zaak bij de slechte rendementen de te hoge grondprijzen zijn. Beheers dus eerst, voordat er pachtverhoging nodig wordt. Dan hou je ook het pachtareaal beter in stand.

Natuurbescherming

Van de kant van de natuurbescherming wordt, bij de motie-Faber, de kant van de overheid gekozen. Verschillende natuurbeschermingsorganisaties willen over de ruggen van de boeren geld vrijmaken om zelf meer grond in handen te krijgen. Ondertussen bevorderen zij het partikulier grondbezit. Dweilen met de kraan open, kun je dat noemen. Als de natuurbeschermers op lange termijn iets willen doen dan is het juist nodig de kant van de boeren te kiezen en samen een beleid te stippelen. Meer greep op de grond door de overheid is daarbij juist nodig.

De natuurbeschermers werken met hun beleid tevens mee aan een verdere tegenstelling tussen de verschillende gebieden. Aan de ene kant wordt het intensieve gebruik van bepaalde gronden steeds verder opgedreven, terwijl aan de andere kant marginale (arme) gronden worden aangekocht die extensief moeten worden beheerd en daardoor nog bergen met geld kosten.

Samenwerking tussen de natuurbeschermers en de boeren werpt op de lange termijn ongetwijfeld haar vruchten af: behoud van werkgelegenheid en behoud van natuur en milieu. Maar discussies over dit thema liggen bij de verschillende organisaties nogal gevoelig.

Het bepalen van een standpunt is voor de toekomst dringend gewenst om het huidige overheidsbeleid in samenwerking met anderen te kunnen keren.

REINDERT KUIPER

Landverraad in de polder

MOZAMBIQUE

Steun dringend nodig

De verschillende Zuidelijk Afrika-organisaties in ons land zijn een steun-kampagne voor de zogenaamde 'frontlijn'-staten gestart. De frontlijn-staten zijn Angola, Botswana, Lesotho, Mozambique, Namibië, Swaziland en Zimbabwe. In het kader van deze najaars-aktie in dit nummer aandacht voor Mozambique. *Lia Kok* gaat in op de vrouwen-landbouw-koöperaties in dat land en *Sietse Bosgra*, van het Komitee Zuidelijk Afrika, beschrijft de situatie van dat land, het gebrek aan kader, de buitenlandse betrekkingen en onze steun.

Begin oktober was de Mozambikaanse president *Samora Machel* in Nederland op staatsbezoek. Hij nam verscheidene ministers mee, die alleen hun sporen in de bevrijdingsstrijd van hun land verdiend hebben. De voornaamste gastheren waren Lubbers, Van den Broek en Eegje Schoo. Het moet een ontmoeting geweest zijn tussen twee volkomen verschillende denkwerelden. Of werkelijk een gedachtenwisseling mogelijk was, moet betwijfeld worden.

Gemeenschapsdorpen

Samora Machel en zijn mensen zijn overtuigde socialist. Zij hebben de onvrijheid en uitbuiting van de koloniale-kapitalistische wereld aan den lijve ondervonden. Na de onafhankelijkheid van Mozambique, in 1975, zijn ze vol goede moed aan de opbouw van een nieuwe samenleving begonnen. De ervaringen uit de bevrijdingsstrijd voor de onafhankelijkheid waren van onschatbare waarde bij het opzetten van zogenaamde gemeenschapsdorpen. Indertijd had de bevrijdingsbeweging in de bevrijde gebieden koöperaties opgezet, die gebaseerd waren op de principes van zelfvoorziening, plaatselijk initiatief en kollektieve arbeid. Vooral na grote overstromingen in 1977 waren zeer veel boeren bereid naar de hoger gelegen gemeenschapsdorpen te verhuizen. Eind '77 waren er meer dan duizend van dat soort dorpen, waarvoor honderdduizenden Mozambikanen vrijwillig gekozen hadden. Maar de leiders van Mozambique hebben na de onafhankelijkheid ook moeten ervaren dat het voor een doodarm en onderontwikkeld land op bijna onoverkomelijke moeilijkheden stuit als men werkelijk de samenleving wil hervormen. Het grote probleem is gebrek aan kader. De grootschalige landbouw kwam in de moeilijkheden

doordat men voor een moderne bedrijfsvoering en het onderhoud van de machines geen mensen had. En de kleine boeren weigerden nog produkten voor de markt te verbouwen omdat men met het geld toch niet de gewenste goederen kan kopen. De hervorming van de Mozambikaanse samenleving gaat voort, maar wel uiterst moeizaam.

Het buitenland

Samora Machel en zijn mensen hebben tijdens de jaren van vrijheidsstrijd ook inzicht gekregen in de opvattingen van de westerse landen, die zich democratisch noemen, maar tegelijk massale steun boden aan de Portugese onderdrukker. Ook toen Mozambique na de eigen bevrijding nauw betrokken werd bij de vrijheidsstrijd in het buurland *Zimbabwe* waren de ervaringen met de westerse landen identiek. Deze landen hielden het regime-Smith op de been door olieleveranties, ondanks het bindend opgelegde olie-embargo. Een ook thans, nu Mozambique gekonfronteerd wordt met een agressief Zuid-Afrika,ervaart het hoe het westen het apartheidsregime telkens weer in bescherming neemt tegen voorstellen voor sancties. Tegenover de uiterst negatieve ervaringen met het westen stonden de positieve banden met de Sowjet-Unie en de andere Oosteuropese landen en met China. Voor Mozambique zijn deze landen "natuurlijke bondgenoten". Met de Sowjet-Unie werd in 1977 een twintigjarig verdrag van vriendschap en bijstand gesloten. Toch is Mozambique geen vazal van de Sowjet-Unie geworden. Zo weigerde Mozambique aan de Russen een marinebasis. Mozambique ijvert voor demilitarisering en denuklearisering van het gebied van de Indische Oceaan, en wil dat zowel de Amerikanen als de Russen hun oorlogspullen hier vandaan halen. Bovendien waren er ideologische strubbelingen. Zeer tot ongenoegen van de Mozambikaanse leiders weigerde de Sowjet-Unie om Mozambique een socialistisch land te noemen. Tenslotte was er teleurstelling over de omvang en de kwaliteit van de hulp uit Oost-Europa. Mozambique vroeg het lidmaatschap aan van de *Comecon*, de tegenhanger van de EEG, maar dit werd geweigerd.

Zuid-Afrika

Naast de economische moeilijkheden is het voornaamste probleem van Mozambique de relatie met de machtige buur Zuid-Afrika. De leiders van Mozambique hebben zeer duidelijke opvattingen over dit buurland, maar weten ook dat ze zeer zwak staan tegenover het massale geweld dat Zuid-Afrika op de been kan brengen. Men weet ook dat de be-

Samen tegen de Zuidafrikaanse agressie

steun de frontlijnstaten:

**giro
26655**

t.n.v. Bevrijdingsfonds
Komitee Zuidelijk Afrika
O.Z. Achterburgwal 173
1012 DJ Amsterdam
Telefoon 020-270801

De actie 'Samen tegen de Zuidafrikaanse agressie' zamelt geld in voor de direkte slachtoffers. Het gaat met name om de 35.000 Namibische vluchtelingen in Kwanza Sul en Matala (twee Angolese provincies). Verder wordt ook geld ingezameld voor waterpompen en onderdelen daarvan voor de bevolking van Gaza, een provincie van Mozambique, als hulp voor het herstellen van de landbouwproductie in dat gebied.

vrijdingsstrijd in Zuid-Afrika nog een langdurige zaak is. Dat betekent dat Zuid-Afrika in dit geval niet de totale steun aan de bevrijdingsbeweging ANC kan geven, die het in de jaren 1975-1980 aan de bewegingen van Zimbabwe gaf. Ondanks deze terughoudendheid wordt Mozambique op grote schaal door Zuid-Afrika ondermijnd, zowel via kommando-akties van het Zuidafrikaanse leger als via akties van de beweging *MNR*, die geheel van Zuidafrikaanse steun afhankelijk is. Meer dan de helft van het Mozambikaanse grondgebied wordt door de MNR onveilig gemaakt, waardoor allerlei ontwikkelingsprojecten zijn afgebroken. Ook tegenover het westen voert Mozambique een pragmatische politiek. Men kan er niet omheen dat men in een wereld leeft waar de westerse landen de dienst uitmaken. Zeker in Afrika blijkt de Sowjet-Unie niet in staat voldoende

tegendruk uit te oefenen. Ook voor handel en investeringen is Mozambique op het westen aangewezen. Vandaar dat Mozambique op dit ogenblik – net als Angola – in Brussel onderhandelt over associatie met de EG. Praktisch alle Afrikaanse landen hebben zo'n samenwerkingsverdrag.

Met Nederland heeft Mozambique een speciale relatie opgebouwd. Oorzaak is de steun vanuit Nederland voor de bevrijdingsstrijd in Mozambique. Dit heeft er na de onafhankelijkheid in geresulteerd dat Nederland een van de belangrijkste donoren werd. Honderden Nederlanders gingen naar Mozambique om als *koöperant* mee te werken aan de opbouw van het land. Een aantal van hen heeft zich zo met deze zaak vereenzelvigd dat ze inmiddels de Mozambikaanse nationaliteit hebben aangenomen.

De strijd voor economische gelijkheid

Na een jarenlange vrijheidsstrijd onder leiding van de Frelimo is Mozambique sinds 1975 vrij van de koloniale Portugese overheersing. Tijdens het oprichtingskongres van de Mozambikaanse Vrouwen Organisatie, de OMM, in 1973 werd de bevrijding van de vrouw als noodzaak voor de algehele bevrijding en het revolutionaire proces omschreven. Lia Kok was te gast, en hielp mee bij de vrouwen-landbouw-koöperatie '7 April', genoemd naar de sterfdag van Josina Machel, het hoofd van het vrouwendetachment tijdens de bevrijdingsstrijd. Een verslag van de strijd die geleverd is door de vrouwen in Mozambique, de strijd voor economische gelijkheid van de vrouw en de strijd voor de bevrijding van de man.

Ongeveer vijftien kilometer buiten Maputo, de hoofdstad van Mozambique, ligt het landbouwkolлекief '7 april', dat geheel door vrouwen wordt gerund. De geschiedenis van de *machamba* (akker) gaat terug tot 1977. Na de onafhankelijkheidsverklaring van Mozambique in '75 verliet een Portugese eigenaar zijn 'machamba' en droeg het over aan een werkneemster. Aanvankelijk werd geprobeerd deze vrouw er van te overtuigen dat het van belang was deze akker gezamenlijk te bewerken. De betreffende vrouw wilde daaraan niet meedoen en verliet het bedrijf, niet zonder veel schade aan te richten. De vrouwen die aan deze nieuwe koöperatie wilden meewerken moesten, om de kosten te dekken, geld en materiaal inbrengen. Er werd een verplicht lidmaatschap ingesteld. De meesten konden dat bedrag niet ineens betalen; daarom werd er een afbetalingsregeling getroffen. Hierdoor was het onmogelijk om het benodigde materiaal aan te schaffen. De leden werden verzocht zoveel mogelijk spullen te schenken. Mensen brachten zaad, anderen beesten, als eenden en zelfs twee varkens. De koöperatie '7 april' startte met achttien leden. De vrouwen hadden zich verbonden tot vier-en-een-halve dag werk in de week. Met het verbouwen van groente en het verzorgen van kippen werd begonnen. De groei ging langzaam, maar de elektriciteitssysteem en het irrigatiesysteem kon worden gerepareerd. Voor de aanschaf van een waterpomp kregen ze steun van de Mozambikaanse Vrouwenorganisatie.

Niet eenvoudig

Een aantal vrouwen die op deze *machamba* werken, brouwen vroeger het lokale bier om aan hun inkomsten te komen. Onder hen was alcoholisme dan ook geen onbekend verschijnsel. Anderen werkten op de markt om de kleine opbrengst van een eigen stukje grond te verkopen. Weer anderen hadden geen inkomen: weduwen of gehuwde vrouwen die geen geld van hun man kregen. De eerste drie jaar hebben de vrouwen

gewerkt zonder geld te verdienen. Hun strijd was niet eenvoudig. Ze knokten op drie fronten: het moeizame mobiliseren van de vrouwen, de verantwoordelijkheid voor hun eigen huishouden en de verzorging van hun kinderen en het feit dat, naast allerlei activiteiten in en rond hun huis, van hen verwacht werd dat ze 's avonds op de thuiskomst van hun man wachtten. "Toch raakten wij nooit ontmoedigd", vertelt Albertina, één van de vrouwen van de koöperatie, "nu hebben we zelfvertrouwen en de mensen buiten kunnen we nu laten zien waar wij als vrouwen toe in staat zijn". En ze maakt een blik zoete melk open, een schaars produkt en een lekkernij, met name in de thee.

In het begin werd gewerkt in twee brigades. Die verdeling was noodzakelijk, omdat de vrouwen ook hun eigen stukje grond, meestal om hun huis, nog moesten verdelen. Toen er nog geen vast maandelijks inkomen aan het werk op de koöperatie vastzat hadden ze erg veel problemen. Met name de gehuwde vrouwen ondervonden die problemen. Zelf vertellen zij: "De man staat de vrouw nu toe om de deur uit te gaan, we hebben die vrijheid nu gekregen. Nu wij ons geld op tafel leggen, smijt hij zijn geld niet meer tafel. Hij ziet nu dat wij meer zijn dan een huishoudelijke hulp".

Cecilia vertelt dat ze eieren van haar werk meenam: "Terwijl er in Maputo geen ei te koop was, kon ik hem een zondagsmaal voorzetten". En als haar man dan vroeg waar zij die eieren vandaan had, dan kon zij zeggen: "Van onze koöperatie, waar ik werk, daar stikt het van de eieren. Toen kon hij het aksepteren dat ik laat thuis kom en nu stuurt hij me zelfs hierheen."

Konsumptie-koöperatie

Veel vrouwen die op de *machamba* werken, wonen in wijken die ver van de koöperatie verwijderd liggen. Dat betekent dat de vrouwen veel moeite moeten doen om het voedsel dat ze zelf niet verbouwen of andere zaken, die zij in het huishouden nodig hebben, bij el-

kaar te krijgen. Het winkelen gaat daar anders dan bij ons. Er bestaat een systeem van konsumptie-koöperaties, met name om de zwarte handel, als gevolg van schaarste en de slechte infrastructuur (wegen, vervoer), tegen te gaan. Van deze konsumptie-koöperaties kun je alleen lid worden in de wijk waar je woont. Het in de rij staan bij de winkels kost vaak uren. In het begin lieten vrouwen hun werkloze mannen wel eens in de rij staan, maar, vertellen zij, dat gaf echtelijke ruzies: João moest in de rij staan, terwijl zijn vrouw naar de koöperatie was en met niets thuis kwam. Als je aan de vrouwen vraagt wat er in hun relatie met mannen verbeterd is, noemen ze naast de economische gelijkheid, dat ze minder ruzie met hun mannen hebben dan vroeger. Ook worden ze minder geslagen.

De overheid steunt de mensen bij dit soort problemen. In de hoofdstad Maputo is in mei 1981 een, zwaar gesubsidieerde, verdeling van de maandelijks hoeveelheid van vijf basis-produkten ingevoerd. Het gaat om maismeel, rijst, suiker, olie en zeep. De vrouwen kunnen deze produkten via hun koöperatie kopen. Bovendien is er gezorgd voor een konsumptie-koöperatie op de 'machamba', waar de vrouwen hun belangrijkste andere produkten van kunnen betrekken. De oprichting van die konsumptie-koöperatie is het werk van het Buro van de Groene Zones, opgericht in maart '80 als ondersteuningsorganisatie bij het opzetten en draaiende houden van een gordel van landbouwkoöperaties rond Maputo: de mensen hebben gegarandeerd werk en voedsel en de stad heeft voedsel. De steun van het Buro aan een landbouwkoöperatie als '7 april' bestaat uit materiële steun in de vorm van de leverantie van zaden, voedsel voor de dieren en technische hulp, als de levering van insecticides, hulp bij de bouw van hokken en het regelen van vervoer. Bovendien maakt het Buro het volgen van kursussen mogelijk: één van de vrouwen van de koöperatie kan gekozen worden voor het volgen van een cursus, als boekhouden of varkenshouden. Ook zorgde het Buro voor een bankkrediet.

Geen vakantie

Een werkweek op de koöperatie ziet er als volgt uit. Van maandag tot en met vrijdag wordt er gewerkt van zeven uur tot half twaalf, met daartussen een thee-met-brood-pauze. Daarna komt in principe een plaatselijke onderwijzer om de vrouwen te leren rekenen, schrijven en lezen. Zelf vertelden zij dat zij dat graag willen om daardoor meer begrip te krijgen van produktie en financiën en om de strijd aan te binden tegen de onwetendheid, de ontkenning en de

onderdrukking van vrouwen. Daarna wordt er van twee tot vijf uur 's middags doorgewerkt, ondanks de hoge leeftijd van de vrouwen van '7 april'. Onlangs is de groep uitgebreid tot driedertig, waardoor de gemiddelde leeftijd is gezakt.

Het werk is opgedeeld in sectoren. Aan het hoofd van elke sektor staat een 'verantwoordelijke'. Behalve deze 'verantwoordelijke' wisselen de groepen steeds van sektor, om zo kennis van het hele bedrijf te krijgen. Zaterdag, een normale werkdag in Mozambique, wordt de ochtend gebruikt om te vergaderen. Het werk van de afgelopen week wordt geanalyseerd, een plan voor de komende week wordt gemaakt. Ook wordt er aan politieke vorming gedaan, met name wordt er aandacht besteed aan de man-vrouw verhouding tegen de historische achtergrond van het land en worden de sociale problemen en de verschillen tussen vroeger en nu besproken. Er wordt nu niet meer in ploegen gewerkt, zoals in het begin. De vrouwen hebben zichzelf het recht gegeven op minstens vijftien dagen vrij per jaar. Dat betekent niet dat ze dan met vakantie kunnen gaan, maar tijd hebben om het werk waar ze thuis mee achtergeraakt zijn in kunnen halen. Zelf zeggen zij dat de verdienen belangrijk zijn, maar niet het hoofdpunt. Dat is de *libertação*: zij hebben aangetoond dat ze zich vrij hebben gemaakt van hun mannen.

LIA KOK

Een groep Nederlandse vrouwen heeft de *machamba* '7 april' een tijd lang van dichtbij gevolgd. Op zeven april van dit jaar hebben zij de vrouwen van de koöperatie een album met foto's overhandigd, als symbolische beëindiging van de konkrete samenwerking. Daarmee is geen einde gekomen aan de samenwerking met de vrouwen van Mozambique. Er zijn nu plannen voor het ondersteunen van een keramiek-koöperatie. Als internationaal project wordt nu gedacht aan het bijeenbrengen van materialen voor naai-koöperaties in en rond Maputo, vrouwen uit Engeland, Canada en Italië zullen daar aan mee werken. De bedoeling is dat de garens centraal zullen worden ingekocht, om daarmee de tijd te overbruggen tot een garensfabriek in Maputo zelf de garens kan gaan produceren.

Wie wil bijdragen aan de strijd voor de economische zelfstandigheid in Mozambique kan een gift storten op postgiro 1884800 van de Eduardo Mondlane Stichting/Amsterdam, met vermelding van 'OMM'.

De cederboom groeit tot in de hemel

Libanon lijkt in bepaalde opzichten op Nederland. Beiden hebben te maken met 'verzuiling'. In ons land trokken ooit katholieken en protestanten muren tegen elkaar op, die de afgelopen twintig jaar geslecht zijn.

In Libanon staan moslims en christenen sinds vele generaties op gespannen voet, het konfessionalisme doortrekt de hele samenleving. Het is extra gekompliceerd doordat zowel christenen als moslims onderling verdeeld zijn in verschillende kerken. De soennitische moslims wensen niet op één lijn te staan met de sjiïeten. De

De crisis in Libanon, waar maar geen einde aan schijnt te komen, komt voor een deel voort uit de heersende religieuze tegenstellingen, maar die tegenstellingen hangen nauw samen met etnische verdeeldheid, met klassekonflikten en met de interventies uit de buurlanden Syrië en Israël. De Amerikaanse interventie lijkt als twee druppels water op de gebeurtenissen in 1958, toen president *Eisenhower* zijn mariniers naar Libanon stuurde. Ook toen woedde er een burgeroorlog en probeerde een christelijk staatshoofd wanhopig om aan de macht te blijven. De Amerikaanse Zesde Vloot zette tienduizend mariniers aan land in juli van dat jaar, uiteraard "op verzoek" van de regering in Beiroet.

De Amerikaanse militaire interventie in Libanon was toentertijd voor de PSP aanleiding om een openbare protestvergadering te beleggen in het Foresterhuis te Amsterdam, op dinsdag 29 juli '58. Het was de eerste keer dat de partij zich op een dergelijke manier manifesteerde. *Krijn Strijd* formuleerde bij die gelegenheid 'een zelfstandig socialistisch antwoord' op de crisis in het Midden Oosten, dat in het augustusnummer van *'Bevrijding'* werd afgedrukt. Strijd wees er toen onder meer op, dat het Arabische nationalisme door het Westen aanvaard moest worden. Hij pleitte voor een erkenning van het Arabische neutralisme. "De Arabische wereld wil niet ingedeeld worden bij het Amerikaanse of het Russische blok", zei hij. Daarnaast "... zal het socialistisch realisme moeten rekenen met de Russische belangen bij het Nabije Oosten." Tot slot sprak Krijn Strijd van de noodzaak van een "... economisch-sociaal opbouwplan met betrekking tot de landen in het Nabije Oosten, waardoor aan de uitbuiting en de onderdrukking van grote massa's een einde komt. Dit opbouwplan zal in overleg met de Arabische landen en met Rusland moeten worden opgesteld, zodat westerse superioriteitsgevoelens en anti-kommunistische konkurrentiezucht tot het uiterste beperkt blijven. De medewerking aan deze economisch-sociale opbouw

zal op royale wijze moeten geschieden en zonder enige dreiging van politieke voorwaarden".

Koude Oorlog

Het zelfstandig socialistisch antwoord van de PSP lijkt nog altijd niet verouderd. President *Ronald Reagan* volgt allang het spoor terug naar de Koude Oorlog en we zitten momenteel in een soortgelijke situatie als in 1958. Een groot verschil is wel, dat de landen van de Europese Gemeenschap begonnen zijn aan een dialoog met de Arabische wereld en dat met name de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie PLO op de voorgrond is gekomen. De EG-staten onderhouden inmiddels bepaalde officiële contacten met de PLO, al gaat geen enkele regering over tot volledige erkenning. De PSP pleit samen met de PPR al geruime tijd voor die erkenning. Maar nog steeds wil de grote leider van het Vrije Westen in Washington D.C. weinig weten van Arabisch neutralisme. Nog altijd vindt men op hoog NAVO-niveau de Russische belangen in het Midden Oosten allesbehalve legitiem. "De Amerikanen hebben legitieme belangen en de Israëli's zeer legitieme, want ingegeven door verlangen naar veiligheid. De Russen stoken. Dat doen ze altijd en ze hebben nog nooit anders gedaan", zo is ongeveer de redenering in het Westen.

Eén van de lessen, die we uit het verleden van Libanon kunnen trekken, is in ieder geval, dat de Sowjet-Unie bij een globale vredesregeling betrokken zal moeten worden. Moskou heeft er nu eenmaal invloed en wenst die te behouden. Of we dat leuk vinden of niet. Hetzelfde geldt voor de PLO. Het Israëlische leger heeft zijn uiterste best gedaan om de Bevrijdingsorganisatie te liquideren en de Palestijnen in Libanon uit te roeien. Reagan heeft vorig jaar aan de inmiddels afgetreden Menachem Begin het groene licht gegeven voor de actie "Vrede voor Galilea".

Wat hebben de Amerikanen en de Israëli's hier nu mee bereikt? Het linkszionistische Israëlische blad "Israel

Maronitische christenen, die het gezag van de Paus erkennen, voelen zich niet verwant aan de Grieks-orthodoxen. En dan zijn er nog de Druzen, met hun 'geheime' religie, die alleen aan de 'wetenden', een elite bekend is. Hun godsdienst is een samengroei van islamitische, christelijke en neo-platonische elementen.

Donald Unger dook in de Libanese tegenstellingen en internationale manoeuvres rond Libanon. Een bericht over het land waar de cederbomen plegen te groeien, soms tot in de hemel.

Horizons" konstateerde onlangs heel nuchter, dat er momenteel waarschijnlijk meer gewapende Palestijnen in Libanon zitten dan vóór de Israëlische invasie. En dat is niet eens het belangrijkste. Het leger van de Joodse staat heeft zich in september weliswaar teruggetrokken, maar ook onder andere Libanese bevolkingsgroepen meer vijanden achtergelaten, dan het kwam bestrijden. Zoals een jonge Israëlische militair het onder woorden bracht tegenover een Amerikaanse journalist: "Ze haten ons nu allemaal".

Struikelblok

Libanon heeft zo'n 35 jaar betrekkelijk vreedzaam en harmonieus met Israël samengeleefd. Dat is afgelopen. Welke regering er ook in Beiroet zit. De leidende christelijke politici in Libanon, die altijd de dienst hebben uitgemaakt, voelen zich nu tamelijk vijandig ten opzichte van Israël. De huidige president *Amin Gemayel* laat duidelijk merken dat hij niet aan de leiband van Jeruzalem loopt. Hij heeft het troepenterugtrekkingsakkoord tussen Israël en Libanon, dat dit voorjaar is gesloten, 'bevroren', nadat de Israëli's besloten hadden dat akkoord op een eenzijdige manier uit te voeren en hun militairen naar het zuiden van Libanon te sturen. Gemayel had al eerder op een zitting van de Veiligheidsraad van de VN gezegd, dat Israël het voornaamste struikelblok was voor de vrede in Libanon.

Het christelijke staatshoofd heeft, net als zijn voorganger in 1958, *Chamoun*, Amerikaanse militaire hulp gevraagd en gekregen. Dit keer niet tegen Nasser en de Verenigde Arabische Republiek, maar tegen Syrië en Assad en tegen hun "tijdelijke bondgenoten", de Druzen. Het is moeilijk om te voorspellen of Amin Gemayel de weg van Camille Chamoun op zal gaan. Maar net als zijn voorganger probeert hij de machtspositie van de christenen in de economie en in het leger te handhaven tegenover de aanzwellende islamitische invloed in Libanon.

Het getalsmatige overwicht van de

christenen is namelijk verdwenen. Bij de laatste volkstelling in het land, in 1932, werd vastgesteld dat de christenen in de meerderheid waren. Sindsdien heeft geen enkele Libanese regering meer een volkstelling aangedurfd en dat zegt genoeg. Maar ook zonder een officieel bewijs van hun numerieke kracht weten de moslims en de Druzen, dat zij hun rechten moeten opeisen. Het oude konfessionele politieke model zal moeten verdwijnen of vervangen worden door een ander.

Onder de huidige omstandigheden schrijft de wet voor, dat de president, de opperbevelhebber van het leger, de president van de centrale bank en het hoofd van de politie christen zijn. De premier moet een soennitische moslim zijn en de voorzitter van het parlement een sjiïet. Ook de toewijzing van de leidende functies binnen het regeringsleger is aan een konfessionele verdeelsleutel gebonden, die bijzonder ingewikkeld werkt. En dan zijn er nog de economische machtsposities en de sociale macht van de 'clans'.

Terreur

De Maronitische christenen, waartoe het staatshoofd behoort, zijn vooral verzameld in de *Falange*, de partij van de familie Gemayel. Pierre, de stichter van de Falange, kan het beste vergeleken worden met een kruising tussen een 'Peetvader' van het Mafia-type en een Nazileider. Pierre Gemayel is er mettertijd in geslaagd om van zijn partij de machtigste christelijke organisatie in Libanon te maken, vooral door middel van een bloedige terreur tegen de andere christelijke clans. Die worden geleid door oud-president Chamoun en door Soeieiman Franjeh. Chamouns *Nationaal-liberale partij* heeft vooral aanhang in het Choufgebergte ten zuidoosten van Beiroet, waar ook de Druzen wonen. Franjeh opereert vanuit de noordelijke stad Zghorta en laat zijn militie, de Marada's, onder meer de weg naar Tripoli beheersen, de havenstad, waar zich één van de twee raffinaderijen van het land bevindt. Zij heffen tol op het vervoer van olieproducten naar de hoofdstad en wat dat betreft verschillen ze niet van de andere militieën. Deze krijgsbenden hebben in de praktijk Libanon al onder elkaar verdeeld. Ze rekruteren en ze heffen belasting en tonen aan dat de economische voordelen van het militiewezen zeer groot zijn. Het zal niet zo gauw worden prijsgegeven door de clanleiders, die ook aan de andere vormen van chaos en desintegratie soms goed verdienen. Chamoun heeft bijvoorbeeld de Libanese glasmarkt in handen en in korte tijd kapitalen vergaard. Iedereen moest na de Israëlische bombardementen nieuwe

ruiten voor huis of winkel hebben. Zowel Franjeh als Chamoun als de Gemayels hebben altijd hoge regeringsfuncties gehad. Zij zijn de steunpilaren van het Libanese kapitalisme en de leiders van de christelijke ondernemersklasse.

Wat staat daar tegenover aan de kant van de moslims en Druzen, aan de kant van links?

Er is in de eerste plaats de rechtse *Rasjid Karameh*, een soennitische politikus, die al diverse malen in de regering heeft gezeten en momenteel deelneemt aan het zogenaamde *Nationale Reddingsfront*, waarin, naast de eerder genoemde Franjeh, de Druzenleider Joubblatt, Karameh is net als Gemayel en de andere christelijke voormannen een bourgeois-politikus. Maar hij vertegenwoordigt een deel van de islamitische bevolking en dat heeft hem doen besluiten zich bij linkse rebellen aan te sluiten. Dat was al eerder gebeurd, namelijk in 1958. Hij werd toen premier. Dan zijn er de sjiïeten, die zich vooral via de Amal-organisatie laten gelden. Het is dit optreden dat het klassekarakter van de burgeroorlog het duidelijkst toont. De sjiïeten zijn voornamelijk arme boeren, die in Zuid-Libanon, in de Bekaa-vallei en in de zuidelijke wijken van Beiroet wonen. Zij zijn pas laat in de Libanese geschiedenis met een eigen politieke organisatie begonnen, de *'Beweging van Ontferden'*, die in 1974 werd opgericht door wijlen de imam Moussa Sadr. Zijn portret siert nog altijd de muren van de zwaar geteisterde hoofdstad en hij blijft de sjiïeten inspireren. Hun politieke beweging wil sociale hervormingen en is anti-Establishment. Het zou misschien te ver gaan om van een sjiïetisch socialisme te spreken, maar de Amal is zeker een progressieve beweging. Qua sociale aanhang en qua politieke opstelling.

Druzen

Hetzelfde kan niet gezegd worden van de veelbesproken Druzenpartij van *Walid Joubblatt*, de *Progressieve Socialis-*

tische Partij. Zijn vader Kamal richtte haar al in 1949 op en is in ieder geval van plan geweest er een typisch Libanese socialistische partij van te maken. De ideologie van de Libanese PSP is net zo'n *syncretisme*, 'samengroei', als de religie van haar aanhang, de Druzen. Kamal is te rade gegaan bij Gandhi, Neroe, Tito, Teilhard de Chardin, Nasser en last-but-not-least Marx. In de praktijk betekende dit dat hij pleitte voor een staat waarin voor sektarisme en konfessionalisme geen plaats meer was. Het socialisme beschouwde hij als "slechts een middel om het individu in staat te stellen zich te ontwikkelen". Het klinkt allemaal eerder liberaal, dan socialistisch. Met een beetje goede wil sociaal-democratisch en de Libanese PSP is niet toevallig aangesloten bij de Tweede (sociaal-democratische) Internationale.

De aanhang van Joubblatts partij is, zoals gezegd, vooral onder de Druzen in het Choufgebergte te vinden. Zij zijn geen arme of onderontwikkelde bevolkingsgroep en hun leiders, de Joubblatts, zijn eigenlijk net als de christelijke aanvoerders clanleiders. Zij hebben traditionele, patriarchaal-feodale betrekkingen met hun Druzenvolk. In de politieke praktijk sluit Walid evenals wijlen zijn vader alle mogelijke bondgenootschappen, maar het lijkt er niet op dat hij een non-konfessioneel staatsmodel of een vorm van socialisme wil. Het ziet ernaar uit dat de Druzen een gededintegreerd Libanon en een heerschappij van clans best vinden, als de christenen hun maar een wat groter deel van de koek afstaan. Qua politieke opstelling is de Libanese PSP gematigd-progressief en qua sociale aanhang bourgeois.

Het is natuurlijk moeilijk om de kracht van de verschillende partijen en bewegingen juist te schatten. Zeker, omdat buitenlandse interventies en de aanwezigheid van de PLO in het spel zijn. Vast staat wel dat het konfessionele model vandaag of morgen plaats zal moeten inruimen voor de moslims.

DONALD UNGER

GRIJZE HEREN

Toen we in onze vorige kolom op ons eigenlijke thema terecht waren gekomen, bleek onze ruimte alweer gevuld. Een wat uitvoerig voorspel dus. Maar zo tegen het einde kwamen we toch zeer ter zake toen we het gingen hebben over afhankelijkheid. Want wie is er nu eigenlijk afhankelijk van wie? We bekijken een herfstig voorbeeld.

U kent ze wel, al komt u ze misschien niet elke dag tegen. Ze zijn er. Ze zijn overal. Ze zien er niet alleen hetzelfde uit. Ze dóén vooral hetzelfde, stralen eenzelfde zelfgenoegzaamheid uit. Ze zeggen niet wat ze vinden, als ze iets mochten vinden. Ze zeggen wat ze geacht worden te vinden. Ze vinden nooit meer nieuwe gedachten uit, alleen nieuwe formuleringen voor hetzelfde. En ze praten, praten. Vergadering na vergadering. Borrel na lunch. Ze onderhouden hun kontakten, belangrijke kontakten. Want ze zijn belangrijk, vreselijk belangrijk. Niet alleen omdat ze dat zelf vinden, maar ook omdat anderen dat vinden. Niet zo zeer op grond van wie ze zijn. Dat doet er niet zo toe. Het gaat er om wat ze zijn, hun 'hoge' positie. Ze kunnen soms best aardig doen, ieder afzonderlijk. Maar in een samenscholing van meer dan drie werkt het als een zee van grijze heren. Een zee, waarin alles wat niet meedoet verzwolgen wordt en dus maar meedoet, soms, vaak, beetje bij beetje grijzer wordt. Dat gaat dan soms met zulke kleine stapjes dat ieder stapje op zich haast onmerkbaar is geworden. En zo houdt de grijze wereld zichzelf in stand, wordt in stand gehouden door dat deel van de wereld dat ook grijs wil worden.

Wat zou één grijze heer zijn, zonder het web van grijze heren? Het web funktioneert, hecht zich, neemt aankomende grijze draden op. Het web wordt gekoesterd door de dames achter de grijze heren. Zij houden de draadjes recht, lijmen hier en daar wat. Ze houden het in vorm. Over afhankelijkheid gesproken. Wat zouden de grijze heren zijn zonder de dames erachter? De dames die de individuele draadjes van het web uiterlijk oppoetsen en innerlijk steunen door 's mans macht gebonden aan de positie als vanzelfsprekend aan zijn capaciteit toe te schrijven. Maar wanneer men op die vermeende capaciteiten wordt aangesproken met inhoudelijke argumenten, dan is dat wel eng voor het web, dan wordt door de uiterlijkheid schijn heengekeken/heengesprekt. Toch vormt dat nauwelijks een bedreiging, omdat

ik heb niets tegen mannen, maar...

het web te hecht, te machtig is. Maar onaantastbaar is het web niet, omdat het zowel op werkelijkheid als illusie berust. De werkelijkheid van de macht, de posities die de grijze heren in het web vertegenwoordigen. De illusie dat die macht ook ergens inhoudelijke gronden heeft, de illusie ook dat het web zo hecht is, dat de draden niet onderling in de war zouden kunnen raken. Dat kan wel, als die individuele draden, de grijze heren binnen het web, gekonfronteerd zouden worden met hun eigen afhankelijkheid. De afhankelijkheid van elkaar, van de niet-grijzen die graag grijs willen worden, van de dames die 'achter' hen staan. Het web heft zichzelf niet op. De rageböl moet van buiten komen. Onder meer van de mensen die op het eerste gezicht van het grijze leven in het web afhankelijk lijken en die helaas niet beseffen dat omgekeerd de grijze heren even afhankelijk zijn van hen. Wanneer ze zich daar bewust van zouden worden zouden ze misschien kunnen besluiten hun uiterlijke afhankelijkheid op te heffen en het web van haar aanhechtingspunten los te weken. Een prachtige illusie van ons.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

TEGEN HET BARRE BESTAAN

12 oktober: Columbusdag. Feest voor de Amerikanen, rouw voor de Indianen. Op die dag organiseerde de Werkgroep Inheemse Volken in het Amsterdamse 'Paradiso' een manifestatie onder het motto 'Maak van een rouwdag een feestdag'. In het jaar 1992 zal het vijfhonderd jaar geleden zijn dat Columbus Amerika ontdekte. Als de Amerikanen, met parades, toeters en bellen, dat feest zullen vieren, zal het lot van de oorspronkelijke bewoners, de Indianen, des te schrijnender afsteken. Zij zullen pas feest kunnen vieren als ze eindelijk hun eigen leven kunnen leven en hun eigen cultuur kunnen beleven. Han Hoogen-Blom nam een kijkje in Paradiso, hoorde de sprekers en feestte tot in de kleine uurtjes mee.

Er is een navrant verschil tussen de zogenaamde 'Groenen' en de 'inheemse volken'. De westerse 'Groenen' zijn opgegroeid in onze welvaartsstaat. Zij idealiseren een elitair soort 'terug naar de natuur' en gebruiken dat als doelstelling voor het bereiken van politieke macht of het maken van carrière. De inheemse volken voeren een strijd voor het barre bestaan, voor de werkelijke levensbelangen, voor het voortbestaan van diegenen die door onze overgeïndustrialiseerde westerse maatschappij beroofd zijn van hun rechten op de groene moeder-aarde, op de natuur waarop hun cultuur en hun bestaan gebaseerd is. Deze inheemse volken, waar ook ter wereld, worden verdreven omdat 'onze' maatschappij zonder hun grondstoffen niet kan voortbestaan.

De manifestatie van 12 oktober in Amsterdam viel in twee punten uiteen. Ten eerste ging het om de gevolgen van de verovering van Amerika voor de daar wonende volkeren en ten tweede om de positie van inheemse volken in (Oost-)Europa. Voor wat dat laatste punt betreft was het tekenend dat de uitgenodigde vertegenwoordigers van het Oost-Europa Instituut en de ambassade van de Sowjet-Unie ontbraken. Ook leden van het 'Lau Mazirelfonds' kwamen niet opdagen.

De bijeenkomst was georganiseerd door

de Werkgroep Inheemse Volken, die is voortgekomen uit de *Werkgroep Indianen in Zuid-Amerika* (WIZA), de *Werkgroep Indianen Projekt* (WIP) en enkele andere, op autochtone volkeren gerichte werkgroepen. De nieuwe Werkgroep heeft haar terrein verbreed en is uitgever van het blad 'Tribaal', als voortzetting van de publikaties over het vierde Russell Tribunaal en de WIZA-krant.

Tijdens de manifestatie werd het woord gevoerd door *dr. Jack Forbes*, een Indiaanse professor uit Amerika die in Rotterdam kolleges komt geven. Hij sprak over de situatie in Bolivia. De oorspronkelijke eigenaars van het land worden daar door de 'blanke' racisten als tweederangs burgers beschouwd. Ze worden gediskrimineerd en gedwongen als goedkope arbeidskrachten te werken op de suiker- en katoenplantages. De kans is groot dat zij binnen tien jaar uitgestorven zijn.

Ook aanwezig was *dr. Felix Suárez Takána* van de Universiteit van La Paz

(Bolivia). Hij spreekt Nederlands en is de voorganger van *dr. Forbes* bij de Universiteit van Rotterdam. Samen met *Nieves Rojas*, die het jongste bezoeker-tje van de manifestatie in een draagdoek op haar rug droeg, gaf hij spreken-de voorbeelden van de bevrijdingsstrijd van de diverse Indiaanse volkeren. Zo dreigt het eerste en enige Indiaanse lid van het Braziliaanse parlement uit dat parlement gewipt te worden. De reden daarvan is 'onwettig' taalgebruik. Parlements lid *Mario Jehuna* heeft het herhaaldelijk over 'schurken, rovers en corruptie'. Het Portugees is zijn taal niet en in zijn eigen Indiaanse taal is men gewend aan duidelijke termen . . .

De Sowjet-ambassade had weliswaar niet de moeite genomen iemand naar de bijeenkomst te sturen, maar liet wel weten dat er in hun land geen problemen met inheemse volken bestaan. Het tegendeel is waar: in 1967 kwam, van *Andropov*, de toezegging dat de in 1941 naar het achterland geëvacueerde Krim-

Tartaren terug mochten naar hun eigen land. Duizend deden dat inderdaad, maar velen vluchtten weer weg nadat ze door de plaatselijke bevolking geterroriseerd waren. Een ander voorbeeld van het feit dat de Sowjet-ambassade het niet helemaal bij het rechte eind heeft is het lot van de uit Rusland afkomstige Belgische zigeuner *Iljanov*, die tijdens een reis door de Sowjet-Unie werd opgepakt. Het is onbekend wat er van hem geworden is. Tijdens de manifestatie werd daarover gezegd dat het moeilijk is informatie uit Rusland te krijgen. Er bestaan daar mooie wetten, maar die werken niet.

Ook twee zigeunerleiders voerden het woord. De eerste was *Koko Petalo*, bestuurslid van de Nederlandse vereniging 'Rom'. Hij had grote kritiek op de Minderhedennota van de huidige regering en drong aan op een verbod van de Centrumpartij. De tweede *Stevica Nikolic*, bestuurslid van de internationale zigeunerorganisatie 'Romano Union'. Hij sprak in het Rom, de zigeunertaal. Volgens hem is de situatie in het Oosten hetzelfde als in het Westen: niet geregistreerd, altijd gediskrimineerd, verplichte vestiging. In Frankrijk en Italië leven drie miljoen zigeuners die steeds weer verjaagd worden. Kinderen kunnen geen school bezoeken, en zonder behoorlijk onderwijs nú, straks ook geen ontwikkeld kader. In ons land zijn nu vijfhonderd zigeuners gelegaliseerd. Hun kinderen krijgen nu onderwijs. In Noorwegen en Zweden krijgen ze die kans ook. De uit Bolivia afkomstige *Nieves Rojas* vroeg *Nikolic* naar de onderwijskansen in Rusland: "Ja, onderwijs is verplicht in elke satellietstaat. Als je op de muziek van het Kremlin danst, heb je alle kansen. Maar kom je als minderheid voor je rechten op, dan word je weggetransporteerd".

De manifestatie was een bonte mengeling van serieuze sprekers, veel informatie, zang, dans, het voordragen van gedichten en het eten van exotische gerechten. Een dag vol informatie over inheemse volken, waar je koud van werd ondanks de hartverwarmende sfeer.

HAN HOOGEN-BLOM

Inheemse volken in de Sowjet-Unie: Oostjaken uit Noordwest Siberië

Foto: Tribaal

'Tribaal' is het tweemaandelijks blad van de Werkgroep Inheemse Volken. Abonnement f 28,50 per jaar. Redactie: Postbus 4098, 1009 AB Amsterdam.

De *Vereniging Rom* is de organisatie van in ons land verblijvende zigeuners. Het ministerie van WVC weigert deze zelforganisatie te subsidiëren. Steun de emancipatie van de zigeuners door een gift op postgiro 1997808 t.n.v. Rom, Postbus 43100, 1009 ZC Amsterdam, tel.: 020 - 927095.

VROUWENVAKBOND

Het is jammer dat de Vrouwenvakbond, die herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid hoog in haar vaandel heeft staan in haar artikel *Recht op arbeid* (in BEVRIJDING nr. 11 van 8 juni '83) zo pleit voor de handhaving van de sollicitatieplicht. De sollicitatieplicht is juist een zeer individuele en kapitalistische aangelegenheid.

De Vrouwenvakbond legt een directe relatie tussen sollicitatieplicht en recht op arbeidsbemiddeling. De sollicitatieplicht is een dwang die werklozen opgelegd krijgen door de Sociale Dienst, met daarbij de nodige maatregelen als men daar niet aan voldoet, zoals korten op de (lage) uitkeringen. Deze sollicitatieplicht betekent voor werklozen althans bemiddeling op de arbeidsmarkt. Bemiddelbaar ben je als werkloze op het moment dat je ingeschreven staat als werkzoekende bij het arbeidsburo.

Ook zegt de Vrouwenvakbond dat door de handhaving van de sollicitatieplicht de overheid minder makkelijk betaald werk kan omzetten in onbetaald werk. Hier zijn wij het volstrekt niet mee eens. De laatste jaren hebben we niets gemerkt van een overheidsbeleid gericht op stimuleren van werkgelegenheid, dit ondanks de sollicitatieplicht. Integendeel zelfs: de laatste jaren zijn er alleen maar meer (betaalde) banen opgeheven en dan vaak ook nog in sectoren waar over het algemeen (meer) vrouwen werkzaam zijn. Volgens ons biedt de handhaving van de sollicitatieplicht derhalve geen perspectief op verandering en dus ook niet voor vrouwen. Een ander argument dat de Vrouwenvakbond aanvoert voor de handhaving van de sollicitatieplicht is "... afschaffing van de sollicitatieplicht legt de verantwoordelijkheid voor de werkloosheid niet meer bij de overheid, maar bij de individuele werklozen". Door handhaving van de plicht leg je het probleem van de werkloosheid (een zeer kapitalistisch probleem) juist bij de individuele baanloze, wat erg kapitalistisch is: ieder voor zich en god voor ons allen. Een concurrentieslag tussen individuen in z'n ergste soort.

Wieke, Anneke, Ciel, Miranda
(PSP-vrouwen Hengelo)

SP EN GASTARBEID

Brengers van een onaangename boodschap lopen altijd het gevaar om behandeld te worden als een ongewenste minderheid. Gezien de felle reacties op mijn discussiebijdrage over het buitenlandersstandpunt van de SP in *Bevrijding* nr. 12 ben ik er goed in geslaagd om weer eens aan te tonen hoe veel agressie zo'n minderheid - ook binnen de PSP - kan oproepen. Ik vrees dat ik, als het aan Paul Speet en Hein Blankers ligt - met de SP naar de Centruumpartij wordt verwezen. En als ik de redenering van Jan Knottnerus volg, zou ik mijn vele

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

in Auschwitz en Sobibor vergaste familieleden moeten verwijten dat zij Hitler zelf hebben opgeroepen. Misschien wel juist als overlevende uit een grotendeels uitgeroeide bevolkingsgroep, de gastarbeiders van eeuwen geleden, vind ik de overigens goedbedoelde tolerantie van linkse mensen een bedreiging voor de ethnische minderheden zelf. Elke vorm van kulturele apartheid leidt nu eenmaal bij de grote meerderheid tot onbegrip, en blijkt steeds weer een voedingsbodem voor fascisme en racisme te zijn. Met het wegnemen van die voedingsbodem kun je niet vroeg genoeg beginnen. Daarmee blijven treuzelen tot de Centruumpartij aan de macht is, is voor de zogenaamde minderheden dodelijk.

Naar mijn opvatting is het zinloos om voorspelbare maatschappelijke processen te negeren door slechts te denken in morele categorieën, zoals "schuld". Met zo'n begrip kun je helemaal niets oplossen. Ook als niemand schuld heeft kunnen er bloedige botsingen ontstaan. De agressie tegen gastarbeiders is net zo min de schuld van henzelf als die van hun door woningnood, werkloosheid en ergernis gedreven strijders. De taak van socialisten is om slachtoffers en aanvallen van hun gemeenschappelijk belang te overtuigen en met elkaar te leren samenleven. Aanpassing van de minderheid aan de cultuur van de meerderheid is dan geen vorm van onderdrukking, maar een daad van puur eigenbelang en zelfbescherming.

Overigens moeten we wel beseffen dat elke succesvolle politieke strijd er steeds een is tussen de meerderheid en een als schadelijk beschouwde minderheid. Dat geldt zowel voor pressiegroepen als milieu- en vredesbeweging als voor politieke stromingen. Socialisten en kommunisten proberen de loonafhankelijke meerderheid (80 procent) te mobiliseren tegen de kleine groep bezitters van de produktiemiddelen. Konfessionelen brachten in hun bloeitijd de gelovige meerderheid in het geweer tegen de ongelovigen en andere mensen met afwijkend gedrag. Liberalen jatten de produktieve meerderheid op tegen de als nutteloze parasieten ervaren uitkeringstrekkers. En fascisten roepen de haat van de autochtone meerderheid op tegen nieuwkomers van ander ras of cultuur.

De groep die het beste mensen met verschillende deelbelangen het gevoel geeft samen een meerderheid te zijn, en die er bovendien in slaagt de als vijandig beschouwde minderheid te isoleren, wint de politieke strijd. Op dit ogenblik slagen liberalen en fascistische daarin het beste, terwijl links hopeloos faalt om de loonafhankelijke meerderheid (dus Nederlanders en buitenlanders) tot onoverwinnelijke eenheid te smeden. Aan ons de taak om daarin verandering te brengen. Als we die strijd aangaan, kunnen we het onbruikbare rotwoord minderheid beter afschaffen, of reserveren voor de kapitalisten.

Erik Meijer

EEN DOORBRAAK

In BEVRIJDING nr. 15 deed Peter Zwart verslag van de presentatie van het 'Initiatief Linkse Doorbraak' en van de bijeenkomst van de PSP-tendensgroep '109+' (zie pagina's 4 en 5 van dat nummer). Onderbelicht in zijn verhaal blijven de steeds groter wordende overeenkomsten tussen de zogenaamde vernieuwers in de CPN en de PSP. 'Zogenaamde vernieuwers' omdat ik van mening ben dat wat de vernieuwende kommunisten tot nu toe te berde hebben gebracht niet veel toevoegt aan wat veel linkse mensen buiten de CPN al jaren wisten: namelijk dat de Sowjet-Unie een autoritaire staat is en dat de CPN er een versterkte organisatie en ideologie op nahoudt. Op de vernieuwende PSP-doorbrekers kom ik nog terug.

De manier waarop beide groepen 'vernieuwers' zich opstellen begint dezelfde trekken te vertonen. Om bij de CPN te beginnen. Op de perskonferentie 'Linse Doorbraak' presteerde CPN-partijbestuurder Onne Bosma het om zijn partij letterlijk tot de basis af te breken. Zijn onverholven aanval op de CPN vertoonde grote overeenkomst met het artikel van Rudi v.d. Velde (ex-wethouder CPN/Amsterdam en mede-ondertekenaar van het 'Doorbraak'-manifest) in de Groene van een dag eerder. Het pijnlijke van hun kritiek op de CPN is dat ze de spijker op de kop slaan. Afgezien van de vraag waarom beide CPN-ers nog actief zijn in een dergelijke door hen afgeschilderde partij, blijft het wel heel erg vaag wat ze dan wel willen. Het type nieuwe kommunistische partij dat zij voorstaan, als zelfstandige beweging of als onderdeel van een nieuwe linkse formatie, krijgt geen enkele inhoudelijke invulling. De door hen voorgestelde vernieuwingen leiden feitelijk tot ontmanteling van de CPN, waarna niet veel meer overblijft dan een mager scharminkel dat nog het meest lijkt op een linkse sociaal-demokraat. De oude tegenstelling in de arbeidersbeweging wordt dan nog wel overbrugd, maar voor één van beide partijen is het resultaat wel heel mager. Dat een dergelijke manier van handelen moest leiden tot verzet à la Horizontalen zal niemand verbazen. Om de partij bij

elkaar te houden is de middengroep in de CPN, sterk vertegenwoordigd in fractie en bestuur, bereid om concessies te doen in de richting van de 'gestaalde kaders' met als resultaat teleurstelling en paniek bij de 'vernieuwers': de oude nestgeur stinkt en de sprong naar de PvdA is te groot. Het enige wat hen overblijft is een wanhopig zoeken naar een nieuwe formatie links van de PvdA.

Ook in de PSP is er een groeiend aantal mensen dat teleurgesteld is in hun partij, vooral omdat zij vinden dat een groot deel van de uitgangspunten van de PSP zichzelf heeft overleefd, terwijl desondanks een meerderheid van die partij daaraan wil blijven vasthouden. Op de perskonferentie 'Doorbraak' bleek nog eens waar de schoen wringt bij mensen als Frank Köhler (PSP-gemeenteraadslid Amsterdam). Was er tot nog toe wel plaats voor zaken als afstandnemen van bestuursverantwoordelijkheid en gebruik van het parlement als platform, in de huidige crisis moet deze oude identiteit als luxe overblijfsel van voorspoed en groei, worden ingewisseld voor nieuwe kledij. Goede ideeën bleken te weinig macht te mobiliseren, daarom moet nu de macht geïdealiseerd worden.

De discussie op en rond het PSP-kongres van Steenwijk zal ik hier niet herhalen, waar het mij om gaat is de manier waarop de teleurstelling steeds vaker wordt geuit met een zich fanatiek afzetten tegen de eigen partij. Als je, zoals Frank Köhler op de perskonferentie van de Linkse Doorbraak, niet in staat bent om de motieven van zestig procent van je partijgenoten beter te doorgronden dan ze af te schilderen als anarchisten of fundamentalisten, wordt op pijnlijke wijze duidelijk dat er, in navolging van de CPN, een kloof ontstaan is tussen de zogenaamde vernieuwers en grote delen van de PSP. Wat Frank Köhler, en met hem enkele honderden andere PSP-leden, op dit moment met de partij wil komt steeds meer haaks te staan op wat de overgrote meerderheid met de PSP wil. De tragedie van zowel Onno Bosma als Frank Köhler is dat zij zich, teleurgesteld als zij zijn in hun partij, nu storten in een politieke vlucht voorwaarts. Volgens mij forceren zij de in beweging gezette processen dermate dat het resultaat precies het tegengestelde zal zijn. In de CPN zullen de middengroepen en de Horizontalen tot een kompromis komen. In de PSP zal het overgrote deel van de leden kiezen voor een stapsgewijs aftasten van verschillen en overeenkomsten tussen PPR, CPN en PSP om pas daarna de konsekventies voor wat betreft een hergroepering te bezien. Daarbuiten staat dan een groep gefrustreerde partijlozen die zich met grote snelheid te pletter hebben gereden op een muur die zij zelf hebben opgetrokken. En dat is tragisch.

Joost Lagendijk

PSP LOKAAL**LEIDEN**

De Leidse afdelingen van CPN, PPR en PSP organiseren op *vrijdag 11 november* een forumdiskussie over *linkse samenwerking*. De bijeenkomst vindt plaats in buurthuis Het Spoortje (Bernhardkade 40, Leiden), aanvang 20.00 uur. Het forum wordt geleid door *Arnold Koper* (de Groene Amsterdammer) en zitting hebben *Andrée van Es* (Tweede Kamerlid PSP), *Frank Köhler* (PSP-gemeenteraadslid Amsterdam), *Jaap Roëll* (medewerker PPR Tweede Kamerfractie), *Jack Verduin Lunell* (PPR-gemeenteraadslid Den Haag), *Ina Brouwer* (CPN-Tweede Kamerlid) en *Onno Bosma* (CPN). De discussie zal gaan over de verhouding tussen de drie partijen en de sociale bewegingen, de verschillen in standpunten en idealen en over het perspectief op vernieuwing.

OVER-BETUWE

De PSP-afdeling Over-Betuwe organiseert *donderdag 10 november* een openbare discussie met als thema *linkse samenwerking op gemeenteraadsnivo*. Een inleiding zal verzorgd worden door *Bram van der Lek* (Eerste Kamerlid PSP) en daarna vindt een forumdiskussie plaats onder leiding van *Johan Jansen* (fraktievoorzitter PSP/PPR/CPN in de raad van Wageningen), in het forum zitten vertegenwoordigers van PSP Over Betuwe, PvdA Valburg, PPR Heteren en PvdA Dodewaard. De bijeenkomst vindt plaats in Het Cromhout in Zetten, aanvang 20.00 uur. Nadere informatie: 08880 - 18 33.

geef ze geen oorlogsspeelgoed

AFFICHE OORLOGSSPEELGOED

Dit affiche is uitgegeven door de PSP afdeling Enschede. De prijs per stuk is f 2,-. Voor bestellingen tussen 1 en 4 stuks komt daar bovenop f 3,30 verzendkosten. Tussen 5 en 11 stuks zijn de verzendkosten f 5,25. Het betreffende bedrag overmaken op postgiro 3640631 t.n.v. Harry Disberg, rekening Z, Min. Loudonlaan 75, Enschede. Voor bestellingen van méér dan 11 exemplaren: tel.: 053 - 35 90 14.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

DE RIJKEN EN DE KRISIS

De gemeenteraadswerkgroep van de PSP in Enschede heeft een nota uitgebracht onder de titel *Laat de rijken de crisis betalen*. De financiële positie van veel mensen rent achteruit, terwijl de kosten van voorzieningen en (gemeente-)belastingen steeds verder worden opgeschroefd. Vooral de laagstbetaalden, de minimum-loners, de uitkerings-trekkers, worden in toenemende mate de dupe. Terwijl daarnaast nog steeds talloze mensen er warmpjes bij zitten. En de huidige regering laat de mensen die het kunnen missen buiten schot. "De sterkste schouders de zwaarste lasten laten dragen" is voor CDA en VVD niet meer dan een kreet. De PSP-fractie in Enschede gaat in haar nota er van uit dat een gemeentebestuur op dit gebied een eigen, beter, beleid kan voeren. In de nota worden wegen aangegeven hoe — een weliswaar kleine — verandering in inkomenspositie, vooral gericht op verbetering van de laagste inkomens, in Enschede mogelijk is. De andere partijen in de gemeenteraad worden uitgenodigd met daden op te komen voor de minima. De nota kost f 2,- en kan worden besteld bij: PSP-gemeenteraadswerkgroep Enschede, Postbus 3113, 7500 DC Enschede of Eugène Stuik, tel.: 053 - 30 49 71 en Karel Mulder, tel.: 053 - 76 92 31.

VOORWERK VOORBURG

De gemeenteraadsfractie PSP/CPN/PPR in Voorburg heeft een nota uitgebracht over een gemeentelijk werkgelegenheidsbeleid. Omdat het slagen van zo'n ander beleid valt of staat met het aantal betrokkenen doet de kleine linkse fractie op dit moment een poging om te komen tot een *breed samengesteld platform* voor werkgelegenheid. Op 17 november vindt in gebouw 'De Koepel' een openbare bijeenkomst plaats. Nadere informatie en de nota, verschenen onder de titel 'Voorwerk', zijn te krijgen bij de fractie: Sophiastreet 37, 2271 SG Voorburg, tel.: 070 - 86 84 15.

PSP BIJENKOMSTEN**PSP-VROUWEN**

De PSP-vrouwen organiseren op *zaterdag 19 november* een landelijke dag als voorbereiding op het *najaarskongres* van de PSP. Tijdens een eerder gehouden dag werden wijzigingsvoorstellen namens de PSP-vrouwen gemaakt, onder andere over de 'autonome groepen' (waarvan de vrouwengroep er één is binnen de partij). Op 19 november wordt besproken of en hoe de PSP-vrouwen gebruik gaan maken van het *spreekrecht* tijdens het PSP-kongres. De bijeenkomst vindt plaats in het PSP-pand Utrecht, Oude Gracht 243, Utrecht (tel.: 030 - 31 91 64). Aanvang 11.00 uur en sluiting om 16.00 uur. Reiskosten worden hoofdelijk omgeslagen. Nadere informatie: Ursula Kouwenberg, Weurtseweg 71, Nijmegen, tel. 080 - 78 10 68.

BLADEN**AFDRUK 3 ZOJUIST VERSCHENEN**

Eind deze maand verscheen het derde nummer van *AFDRUK*, nieuwsbrief van anti-fascisme groepen. In dit nummer onder andere: een strategiediskussie onder het motto 'Fascisme, wat doen we ertegen'; wat te doen als je leeraar een CP-lid blijkt te zijn; een vervolg op de discussie rond de SP-brochure 'Gastarbeid en kapitaal'; de meldkamers in Amsterdam: één van de basisbeweging en één van de gemeente; de Yzerbedevaart in Diksmuide/België en nog veel meer. *AFDRUK* is te bestellen door een briefkaartje aan: *AFDRUK*, Grimburgwal 10 gebouw 5, 1012 GA Amsterdam.

Holland
ANTI-RACISME
Festival '83

AMSTELHAL
RAI-COMPLEX-AMSTERDAM

ZATERDAG 1983
10 DEC.

AANVANG:
± 14.00 UUR
TOT 04.00 UUR

(optredens):
BINNEN- & BUITENLANDSE GROEPEN
Cabaret EN Dans

INFO-TELEF:
020 646694-223725

WETENSCHAPSWINKEL

De Wetenschapswinkel Amsterdam geeft sinds bijna vier jaar een tijdschrift uit. Het blad, dat verschijnt onder de naam 'Wetenschapswinkel' is buitengewoon leesbaar geschreven en samengesteld. Het nieuwste nummer heeft een katern rond het thema 'Vrouwen en Universiteit' met daarin artikelen over

vrouwenwerk in het buurthuis ('Bij ons in de Jordaan'), de moeilijke positie van thuiswerksters ('Voor jou tien anderen'), de arbeidssituatie van Turks vrouwen ('Met en met twee maten'), een onderzoek van Blijf-van-m'n-lif naar vrouwenmishandeling en een verhaal over ziek worden van medicijnen. Verder: de gevolgen van een ongeluk met een kernreaktor en de rol van Shell in Bangla Desh.

Een abonnement op 'Wetenschapswinkel' kost f 12,50 per vier nummers, aan te vragen door overmaking van het bedrag op postgiro 5032018 t.n.v. Wetenschapswinkel/Amsterdam met vermelding van 'abonnement'. Losse exemplaren: Herengracht 530, 1017 CC Amsterdam, tel.: 020 - 525 47 77.

ANDER NIEUWS**ZEGGENSCHAP OVER JE WERK**

Tien jaar geleden werd de Stichting Zeggenschap opgericht door mensen die deel hadden genomen aan het korte maar krachtige werk van de Werkgroep voor een Maatschappij-Kritische Vakbeweging. Zij zochten en vonden belangstelling voor een gezamenlijke activiteit voor mensen uit progressieve politieke partijen en vakbeweging. Het door de stichting uitgegeven maandblad Zeggenschap stelde en stelt zich ten doel om de verbinding van de strijd om zeggenschap over het eigen werk met vakbondswerk op de werkvloer en met politieke activiteit ter overwinning van het kapitalisme te stimuleren door het bieden van discussiemateriaal over praktische ervaringen.

Ter gelegenheid van het tienjarig jubileum verscheen recentelijk het boek "Zeggenschap over je werk". Het is geschreven door Frank Pot, wetenschapper en voorzitter van de redactie van Zeggenschap en Frans van Waas, eveneens wetenschapper. Zij bespreken de achtergronden en mogelijke oplossingen van problemen in de werksituatie. Na vier hoofdstukken over werkzekerheid, voldoening, beloning, veiligheid en gezondheid volgen twee hoofdstukken over management en ontwikkeling van vakbondswerk in de bedrijven.

Het laatste gedeelte van het boek van 231 pagina's handelt over ervaringen met belangenbehartiging, onderhandelen en aktievoeren. Het boek is bedoeld voor aktieve vakbondsleden en voor wie wat wil worden. Het kan ook voor onderwijs en vorming dienst doen als inleiding en discussiestof. Het PSP-kamerlid Stan Poppe schreef een voorwoord in het boek. Hij komt daarin tot de konklusie dat het gevecht om medezeggenschap in deze tijd van crisis en werkloosheid er niet gemakkelijker op is geworden. Werkgevers en conservatieve partijen trachten van de verschoven economische machtsverhoudingen misbruik te maken. Bedrijfs-sluitingen en massa-ontslagen worden zonder reëel overleg doorgedrukt. Het arbeidstempo wordt verhoogd en de "bedrijfsdiscipline" verscherpt. De nog steeds magere medezeggenschapsrechten worden uitgehold. Daarom moeten wegen worden gezocht om het tegenspel te versterken, de effectiviteit

de overtuigingskracht van vakbondswerk, ondernemingsraad en dienstcommissies te vergroten. De kansen daarop groeien ook met elk konflikt waarin de tegenstelling tussen menselijke belangen bij werk, ontplooiingskansen en sociale zekerheid enerzijds en de maatschappijstructuur anderzijds duidelijker wordt. Het boek is een goed middel om vakbondswerk en medezeggenschap onder de loep te nemen en opnieuw in tijden van werkloosheid te herzien. Een abonnement op het maandblad Zeggenschap is eveneens aan te bevelen, want dat doet er al 10 jaar verslag van. Het boek kost f 8,00 (exkl. porto) en is te bestellen bij de Stichting Zeggenschap, Bloemstraat 86, 1016 LE Amsterdam, telefoon 020 - 277210

12 september 1980, Istanboel tijdens de coupe

Foto: Martijn de Jonge

BIJEENKOMSTEN

TURKIJE

Op 11 oktober 1981 werd de advocaat *Hüseyin Yildirim*, verdediger in het proces tegen de Koerdische Arbeiderspartij (PPK) gearresteerd. Na drie dagen eenzame opsluiting werd hij, kaalgeschoren en geblinddoekt, naar een onbekende plaats gebracht. Daar werd hij herhaaldelijk geslagen, naakt aan een kruis gehangen, kreeg elektrische schokken toegediend, hij viel flauw. Toen hij bijkwam lag hij in water, vijf of zes mannen ranselden zijn voeten, hij verloor vele malen het bewustzijn. Gedurende zeven dagen werd hij, met drie anderen, in een cel gehouden zonder eten en drinken. Nog twee of drie maal werden zijn voetzolen geslagen. Na zes dagen was hij erg verzwakt. Militaire artsen onderzochten hem en zeiden dat hij naar een ziekenhuis moest, dat werd niet toegestaan, hij kreeg wat asperine en werd enige weken met rust gelaten. Toen moest hij geblinddoekt een verklaring ondertekenen. Tijdens de martelingen werd hem herhaaldelijk gevraagd te stoppen met de verdediging van de Koerden, hij weigerde.

Op 6 november 1981 werd hij voor de rechter geleid en in staat van beschuldiging gesteld vanwege 'een poging een gedeelte van het grondgebied onder gezag van een vreemde mogendheid te brengen, enzovoorts'. Daarop staat de doodstraf. Op 10 november werd *Yildirim* overgebracht naar een militaire gevangenis. Hij werd weer afgeranseld, in een vuur gegooid, aan zijn voeten opgehangen, elektrische schokken toegediend. Na negentig dagen kon hij niet meer lopen en herkende niemand meer. Na april '82 werd zijn behandeling beter, drie dokters onderzochten hem en hij kreeg bloedtransfusie. In juni kwam hij voor de rechter, hij kon toen nog niet staan. In juli werd hij vrijgelaten.

(ingezonden mededeling)

Journalist zoekt gevallen van (sek-suele) mishandeling van mannen en vrouwen in de *krijgsmacht* voor een boek-publikatie.

Reakties: Marcel Bullinga, Jac. van Lennepstr. 58'', 1053 HL Amsterdam, tel.: 020 - 12 70 52.

Hij mocht niet meer optreden als verdediger in het PPK-proces en na opnieuw drie dagen arrest en mishandeling verliet *Yildirim* Turkije en kreeg politiek asiel in Zweden. De gruwelijke behandeling van *Yildirim* staat niet op zichzelf in Turkije.

Sinds drie jaar worden duizenden mensen gemarteld, 10.000den gevangengehouden, honderden ter dood veroordeeld. Sinds het referendum over de nieuwe grondwet, november vorig jaar, is er geen sprake van een politieke lente, zoals door sociaal-democratische, christen-democratische en liberale kringen in West-Europa verwacht werd. Integendeel. De perscensuur werd aangescherpt, vele politieke partijen en kandidaten van de verkiezingen op 6 november a.s. uitgesloten.

Het Nederlands Komitee Mensenrechten Turkije (NKMT), dat onder leiding van Fred van der Spek sinds ruim een jaar de kwestie van de mensenrechten en de democratie in Turkije ter harte neemt, organiseert op 5 november een symposium over Turkije.

Bedoeling is dat er een politieke verklaring door het NKMT wordt opgesteld naar aanleiding van de toespraken van personen en organisaties, die bij Turkije betrokken zijn. Met deze verklaring wil het NKMT, waarin naast zes leden van zes verschillende politieke partijen ook de FNV, het CNV, de Raad van Kerken, het Nederlands Juristen Comité Mensenrechten en het Humanistisch Verbond zitting hebben, een duidelijke positie over de huidige ondemocratische en mensenrechten-schende situatie in Turkije innemen. Zo'n positie is van belang in verband met het a.s. debat in de Kamer over de zogenaamde Turkije-notitie van de regering, waar Fred van der Spek anderhalf jaar geleden om gevraagd heeft.

Het openbare symposium wordt gehouden: 5 november in het Rothaanhuis, Rozengracht te Amsterdam, 's ochtends en 's middags (precieze tijd nog niet bekend). In de pauze treedt er een nieuwe Turkse toneelgroep op. Informatie bij: PSP-Tweede Kamerfractie, Den Haag (070 - 614911).

REKTIFIKATIE

Tussen idee en werkelijkheid ligt een hemelsgroot verschil: een partij als de PSP kan daarvan meepraten en de re-

dactie van dit blad zéker. In nummer 16 (van 28 september) deed *Iluup Dasen* op pagina 4 verslag van de ontwikkelingen rond de afdeling Eindhoven. Na de inleiding wilde hij vertellen dat die afdeling naar aanleiding van de gebeurtenissen een eigen onderzoeksmis-sie had ingesteld dit voorjaar. Het verslag van die commissie werd door de afdelingsledenvergadering goedgekeurd. In het blad viel de openingszin weg, waardoor het artikel nogal onbegrijpelijk begon.

In nummer 17 (van 21 oktober) sloeg het noodlot tweemaal toe. Op pagina 3 (artikel over de *rechtshulp*) staat in de derde kolom, onderaan: "Kliënten die op hun spreekuur komen, voordat er toegevoegd wordt". Daar had moeten staan dat die cliënten eerst weer naar de buro's voor rechtshulp moeten voordat ze een advocaat krijgen toegevoegd. En op pagina 7 is, in de inleiding onder de titel *Tussen 'Amsterdam' en 'Den Haag'*, sprake van een artikel over het *redesplatform Nijmegen*. Dit artikeltje is in het hele nummer niet te vinden. De abonnees kunnen van de redactie aannemen dat dat wél de bedoeling was. Op het laatste moment hebben we echter moeten besluiten dit stukje weg te laten. Het is alsnog geplaatst in de overdruk van dit gedeelte van het blad dat in een oplaag van 50.000 exemplaren is uitgedeeld in de bussen en treinen op weg naar Den Haag op 29 oktober.

ALKMAAR

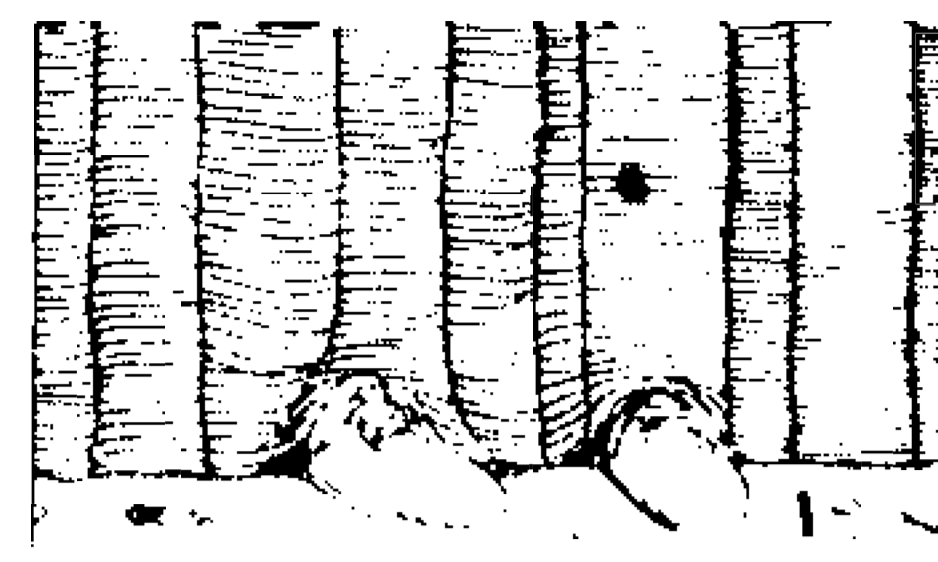
In tegenstelling tot de telefoonnummers die in BEVRIJDING nr. 16 (pagina 11) van het *Alkmaars Komitee tegen fascisme en racisme* werden gepubliceerd is het Komitee bereikbaar via: 072 - 12 66 77 / 12 98 61. Schriftelijk via: Postbus 8063 te Alkmaar.

Redactie Bevrijding

plaatwerk

tijdschrift voor sociale fotografie

losse verkoop f 7,50
jaarabonnement f 45,- (6 nummers)
Stuur een kaartje aan:
Uitgeverij Fragment,
Conradstraat 23,
1018 NE Amsterdam,

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Soms wordt er door kwajongens een wapenopslagplaats ontdekt, zoals onlangs bij Arnhem. De wapens waren daar door regeringsdienaren verstopt, omdat de wapenopslagplaats in Zuid-Limburg al een paar jaar geleden blootgelegd was. Kunnen een paar handige Onkruierssters met een via proletarisch winkelen op de kop getikte metaaldetektor even gaan controleren, of alle in Zuid-Limburg verstopte wapens daar nu echt weggehaald zijn? Precieze vindplaats bij ondergetekende bekend.

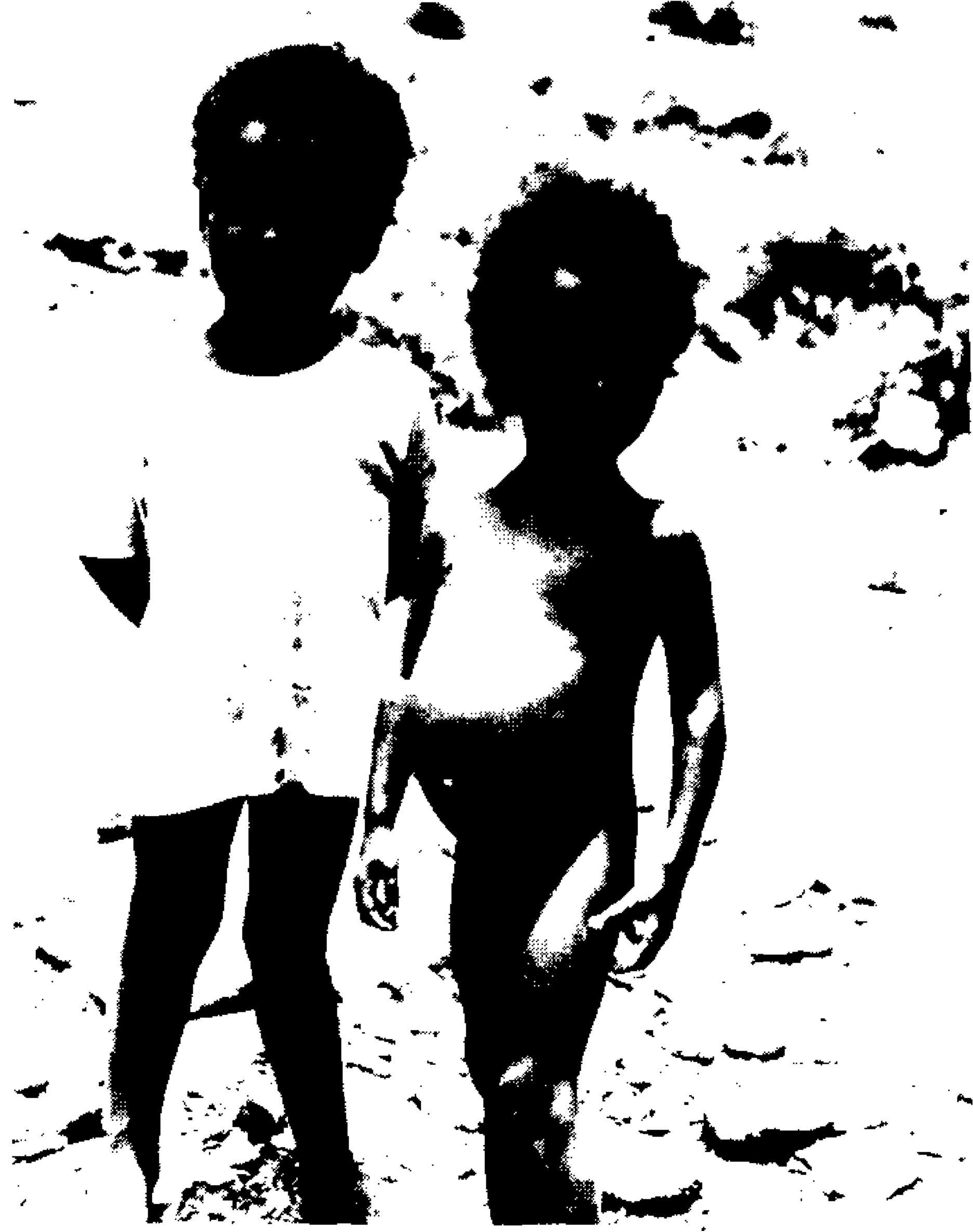
Velen, ook ik, dachten, toen de wapens bij Arnhem boven de grond kwamen: de BVD natuurlijk weer. Leuk oorlogje spelen ná de bom, als mutanten onder elkaar. Maar van de week las ik die wervende veelkleurige folder van de NATRES (Nationale Reserve) weer eens door. Daarin staat: 'De belangrijkste NATRES-taak is het bezitten en bewaken van belangrijke objecten in een tijd van crisis in de provincie, waar u woont. Bewaken tegen aanvallen en sabotage. Objecten als wapenopslagplaatsen . . .'

Een openbare wapenopslagplaats, kazernes enzo, bewaken met wapens uit een geheime opslagplaats lijkt me een prima veronderstelling. Per slot kan de NATRES niet alle pistoolmitrailleurs, geweren, pistolen, mitrailleurs en raketwerpers, waarover ze beschikt, op de zolders van haar vrijwilligers stallen.

Die kleurenfolder las ik opnieuw, omdat in een boekje van de NATRES in Zuid-Holland het extreem-rechts Oud Strijders Legioen (OSL) reclame maakte. Je ziet het dus al voor je: er is crisis/revolutie, de OSL/NATRES keert het onheil op een fikse manier.

Daarom stel ik een nieuw keuzepakket voor schooljongens voor. Meisjes mogen ook meedoen, vooruit maar: Zoek bij familie/kennissen naar OSL/NATRES-leden; bespioneer hen om te weten te komen waar ze hun wapens verstopten; haal het wapendepot of de betreffende zolder leeg of blaas die op (niet eerst een paar granaten uit balorigheid bij de plaatselijke politie naar binnen gooien, dat liep toen bij Arnhem slecht af) en eis een tien bij de lerares als het gelukt is. Hou er rekening mee, dat waarschijnlijk elke provincie een eigen wapendepot heeft. Dus niet met z'n allen tegelijk in het Amsterdamse Bos of op de Veluwe gaan wroeten.

CHRIS HUIJNDER

EPLF-strijders met geïmproviseerde gasmaskers in loopgraven, foto links boven. Juist kinderen zijn het slachtoffer van de honger, foto links onder. Vluchtelingenkampen van het EPLF, foto's boven en links.

ERITREA

In augustus vond in Bologna een kongres van het Bevrijdings Front voor Eritrea plaats. Een bijeenkomst van arbeiders, vrouwen en studenten. Ook niet EPLF-leden en solidaire groepen waren aanwezig. *Yvon Schoenmakers* en *John Roodt* waren aanwezig en doen op deze pagina verslag. De foto's uit Eritrea zijn van *Frits Eisenloeffel* en *Amanuel Negassi*.

De Werkgroep Eritrea voert in ons land een campagne voor materiële steun tegen de hongersnood. Giften: postgiro 5455928 t.n.v. Werkgroep Eritrea, Adm. de Ruyterweg 279, Amsterdam. Op dat adres is ook nadere informatie te krijgen (o.a. de Hongerbrochure, een algemene brochure over de strijd en een knipselkrant-jaarabonnement f 25,-).

Augustus, de Italiaanse stad Bologna, het is bouwvak, veel mensen zijn weg, winkels en restaurants gesloten. Bij het station wemelt het van de zwarte gezichten. Eritreërs op weg naar het jaarlijkse EPLF-kongres in deze stad. Aan de noordelijke rand van de stad is een camping, het lijkt daar wel een dorpsplein in Eritrea: zo'n twee- tot drieduizend Eritreërs zijn daar, letterlijk uit alle hoeken van de wereld, samengekomen. Het gaat er gemoedelijk toe: een overdekte eetplaats, rijen mensen en lange rijen tafels.

Eritrea ligt in de *Hoorn van Afrika*, was tot 1942 een Italiaanse kolonie, kwam toen onder Brits protektoraat, werd tien jaar later door de Verenigde Staten gewongen tot een federatie met Ethiopië. Keizer *Haile Selassie* beloofde een referendum waarbij het Eritrese volk over zijn eigen toekomst zou kunnen beslissen. Vlak voor het tien jaar later zover was, annexeerde de keizer het gebied. De vervanging van de keizer door de zich marxistisch noemende *Derg* heeft geen verbetering gebracht. Daarom is Eritrea in verzet, tegen een koloniale vijand, die zijn wapens uit de Sowjet-Unie en zijn economische steun uit de Verenigde Staten krijgt. Het verzet

wordt geleid door het *Volksfront voor de Bevrijding van Eritrea* (kortweg EPLF).

Duizenden Eritreërs hebben hun land verlaten vanwege de oorlog: sommige vooral door de armoede, anderen als politiek vluchteling (zoals vrijwel alle zeshonderd Eritreërs in Nederland). Van de 3,5 miljoen Eritreërs is tenminste één miljoen getroffen door droogte en honger. Pas eind dit jaar worden weer oogsten verwacht. De boeren hebben al hun zaaigoed opgegeten, veel trekdieren zijn door droogte omgekomen. Landbouwwerktuigen zijn vernietigd. Veel mensen hebben hun dorpen verlaten op zoek naar voedsel. Ook volgend jaar zal daarom nog noodhulp vereist zijn.

Ondanks de Russische wapenleverenties aan Ethiopië wordt toch het VS-imperialisme als eerste probleem genoemd. De Westeuropese vredesbeweging wordt geprezen. Vanwege zijn strikt onafhankelijke koers heeft het EPLF het internationaal moeilijk: geen enkel land biedt concrete materiële steun.

Alle buitenlandse bezoekers van bevrijd gebied zijn onder de indruk van de opbouwprogramma's. Het EPLF beheert

85% van het grondgebied. De grotere steden en de hoofdwegen hebben zij niet onder kontrôle.

Eritrese vrouwen vertellen op zoek te zijn naar contacten met Westeuropese vrouwenorganisaties: "Eritrese vrouwen voeren een dubbele strijd", vertelt de Vrouwenvoorzitster *Lule*, "een anti-koloniale én een strijd tegen mannelijk chauvinisme. De eerste strijd onderscheidt ons van de Europese vrouwenbeweging, de tweede verbindt ons juist. Het opzetten van een borduur-atelier wordt door Europese vrouwen anders beoordeeld. Ze moeten ons willen begrijpen en daaruit konklusies trekken". 's Nachts zien we vrouwen dansen, allemaal in prachtige traditionele kleding. Stralend. Ze voelen zich hardstikke goed. Er is een aparte dans voor Eritreërs die aan het front hebben gevochten. De mensen klappen enthousiast, vrouwen maken haar oe-oe-geluiden, een enkele vrouw wikkelt haar sjaal om een danser, een man volgt haar voorbeeld. Geklap. Een volk in beweging.

**YVON SCHOENMAKERS
JOHN ROODT**

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 19 9/11/1983 PRIJS f 1,50

KOMMENTAAR

29 oktober

Vijfhonderdijftigduizend mensen lopen voor de vrede, tegen de kruisraketten. Dat betekent iets: dat betekent dat er politiek gezien in Nederland geen enkele ruimte is om de kruisraketten te plaatsen. Het gekke is echter dat veruit het merendeel van de demonstranten niet gelooft dat de modernisering van de kernwapens inderdaad achterwege zal blijven. Uit een onderzoek dat de Nederlandse Stichting voor de Statistiek vooraf hield, bleek dat slechts zo'n tien procent gelooft in een gunstige afloop.

Dat betekent dat het vertrouwen in de politiek ongeveer op een absoluut nulpunt is terechtgekomen. Wil de politiek dat vertrouwen weer herstellen, dan is er maar één beslissing mogelijk: afstel — en geen uitstel — van de modernisering. Dat zal al heel snel duidelijk gemaakt kunnen worden: binnenkort moet het Nederlandse parlement een uitspraak doen over de aanstaande modernisering in andere West-Europese landen; daar kan zij voor de eerste keer haar definitieve 'nee' laten horen.

De centrale vraag voor de vredesbeweging is hoe zij nu verder moet. Moet zij pleiten voor uittreding uit de NAVO? Moet zij oproepen voor burgerlijke ongehoorzaamheid mochten de raketten er komen? Moet de vredesbeweging zich verder gaan verbreden? Dat zijn zo de belangrijkste vraagstukken van dit moment.

Laten we ze eens één voor één aflopen. Nederland uit de NAVO; ja of nee? De PSP is hier al jaren duidelijk in: volgens haar moet dat zonder meer gebeuren. (Overigens vindt de PSP natuurlijk niet dat uittreden uit de NAVO een op zichzelf staand punt is, daarna moeten er andere dingen gebeuren en daar heeft de partij ideeën over) Toch is het volgens mij belangrijk iets langer bij deze vraag stil te staan. Wat zal er gebeuren als Nederland uittreedt? Zal dat inderdaad zo'n schrikreactie bij de NAVO-partners teweeg brengen dat zij, om Nederland binnen de boot te houden, plotseling er voor zullen pleiten de modernisering dan maar niet door te laten gaan? Dat is op zijn minst twijfelachtig te noemen. Waarschijnlijk zal men gewoon verder gaan met wapenen, alleen Nederland zal verder geen vuile handen meer krijgen. Het wordt tijd dat over dit thema binnen de vredesbeweging en binnen de PSP een duidelijke discussie op gang komt. Over de gevolgen van zo'n besluit, wat dat op zal leveren en wat niet. Helaas is dat nog altijd een volstrekt open vraag. Het kan veel belangrijker zijn een eigen-gereid NAVO-lid te worden om op die manier méér invloed uit te oefenen. Het tweede vraagstuk: burgerlijke ongehoorzaamheid. De aktiebereidheid onder de kernwapentegenstanders is groter dan ooit, de basis voor akties is daarmee ijzersterk. Toch gaat het hier weer over de kosten en baten van een dergelijke strategie. Het moment om te kiezen voor een hardere strategie komt alsmaar dichterbij, maar hierover zal de

diskussie nog een forse zwenkel, ook vanuit de PSP, dienen te krijgen. Dan de verbreding van de vredesbeweging. Dat dat zal moeten gebeuren staat als een paal boven water. Geen verbreding als dat betekent dat er fors ingeleverd moet worden op de eisen, maar wel een verbreding als dat betekent dat grotere groepen zich kunnen vinden in de eisen van de vredesbeweging. Op den duur is dat toch de kant waar we naar toe moeten. Vermeende onbetrouwbaarheid — of misschien ook terechte onbetrouwbaarheid — dient zorgvuldig te worden afgewogen, maar we moeten er wel met z'n allen naar streven dat er een verdere uitbreiding komt. Zo'n uitbreiding kan er maar in één richting komen: naar rechts. Ondanks alle bezwaren die daar misschien tegen zijn zal dat moeten gebeuren, en dat gebeurt ook. Zo zijn er duidelijke verschuivingen te zien in de kerkelijke wereld. Het feit dat bisschop Ernst de menigte op 29 oktober toesprak, zal de individuele PSP'er misschien weinig zeggen, maar is toch, evenals de verschijning van prinses Irene, van enorm belang.

GEERT DEKKER

Grenada

Zijn VS-mariniërs nu elf of twaalf keer sinds de Tweede Wereldoorlog een ander land binnengevallen? Men kan erover twisten, maar heeft dat wel zin? In november '75 mochten Cubaanse transporttoestellen nog in Bridgetown, de hoofdstad van het Caribische eiland Barbados landen op weg naar Angola, waar de net verworven onafhankelijkheid door het racistische Zuid-Afrika militair bedreigd werd. Een half jaar later klaagde de toenmalige Democratische Labour Party-leider van Barbados, Earl Barrow, openlijk erover, dat de Verenigde Staten een politiek van destabilisatie tegen Jamaica, Cuba en Barbados zelf voerden. Enkele maanden later zat een VS-vriendelijke premier aan het hoofd van een regering in Barbados en nu, enkele jaren later, mag Barbados samen met de VS Grenada binnenvallen.

Sinds eind jaren '70 mogen de Caribische dwergstaten zich in een aanmatigende belangstelling van de Verenigde Staten verheugen. De voormalige Franse en Britse eilanden kwamen één voor één onder Amerikaanse kuratele te staan, nadat ze onafhankelijk geworden waren. Met Carter begon het. En Reagan ging ermee verder. Hij lanceerde vorig jaar zijn 'Initiatief voor het Caribische Bassin'. Het hield economische steun voor de eilanden in, makkelijker toegang tot de Amerikaanse markt en militaire hulp van de VS. Alle eilanden kregen wat, behalve waar een links regiem zat, zoals Cuba, Nicaragua en Grenada. Doel van dit economische initiatief van Reagan was tweeledig: de belangrijkste vaarroutes voor aanvoer van

grondstoffen open en onbedreigd houden. En, ten tweede, om een anti-Cubaans/Nicaraguaans blok van landen te vormen. Reeds enkele jaren voor de militaire bezetting van Grenada werd zodoende de basis voor economische en politieke inlijving gelegd.

De rest is zogenaamde hogere politiek. Zoals: de ene Engelse gouverneur-generaal (van Grenada) roept de andere gouverneur-generaal (van Barbados) te hulp, terwijl deze twee representanten van de Engelse kroon niet eens zich afgevraagd hebben, wat de Engelse kroon zelf wel wil. En die wilde geen invasie, bleek later.

Zoals: de VS wilde de Amerikaanse studenten op Grenada beschermen. Wat doen duizend Amerikaanse studenten op Grenada? (Zijn de Amerikaanse universiteiten soms vol?) Maar bovenal: studenten mochten vóór de invasie al het eiland verlaten en van hen was toen nog geen haar gekrenkt.

Zoals: De VS willen zo gauw mogelijk verkiezingen op het eiland. Goed, de bevolking kiest in meerderheid voor een partij/regering, die hetzelfde wil als de voormalige vermoorde premier Maurice Bishop wilde. Gaan de VS met die regering vriendschappelijke relaties aanknopen, terwijl ze de vermoorde Bishop met de nek hebben aangekeken? De brutale VS-bezetting van Grenada geeft op het eerste gezicht twee dingen aan: de VS willen Nicaragua en Cuba, en eventueel andere linkse en hen onwelgevallige regiem, waarschuwen: 'schik je naar onze politieke wensen, of anders zul je politiek, economische of desnoods militair gemangeld worden!' Deze plaatsvervangende bezetting van Grenada kan ons er alleen maar toe brengen de steun aan Nicaragua en Cuba te doen opvoeren en van de Nederlandse regering hetzelfde te eisen. Ten tweede duidt de bezetting op een groeiend ongeduld, op een toenemende frustratie over eigen bezetting van de kant van de VS. In Komeiny's Iran een smadelijke mislukking om Amerikaanse gegijzelden te bevrijden. In Nicaragua, ondanks sabotage- en infiltratie-pogingen, geen voet aan de grond. In Libanon een opgeblazen militair hoofdkwartier met ruim tweehonderd doden en in het gehele Midden-Oosten een bijna volledig mislukkend beleid van 'pappen en nathouden'. Het langzamer werkende recept van economische inlijving of economische boycotmaatregelen heeft in het geval van Grenada plaats moeten maken, zo lijkt het, voor het snel werkende recept van de bajonetten van de mariniers. Worden de VS een doldrieste tijger in hun eigen achtertuin? Wel, met bajonetten kun je alles behalve erop zitten, zo zei reeds een Frans staatsman in de vorige eeuw. Wat ondanks alle militaire agressie niet vergeten mag worden: dat de moorden op Maurice Bishop en de zijnen, enkele dagen vóór de invasie, uit naam van een revolutionaire dogmatiek gepleegd, afschuwelijk en volstrekt verwerpelijk waren.

CHRIS HUINDER

INHOUD

PSP KONGRES in de herkansing	pag. 3
DOORBRAAK interview Frank Köhler een socialistische doorbraak	pag. 4
RACISME	pag. 5
GRONINGEN interview Sander Doeve strijdbegroting	pag. 6 pag. 7
29 OKTOBER schuifelen voor vrede	pag. 8
rede Fred van der Spek	pag. 9
was de PSP er niet?	pag. 9
soldaten in uniform	pag. 10
VREEMDELINGENHAAT	pag. 11
KINDEROPVANG	pag. 11
PSP-JONGEREN- KONGRES	pag. 12
DE ROZE BRIL	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
29 OKTOBER foto's en spandoeken	pag. 16

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

IN DE HERKANSING

Op 26 en 27 november houdt de PSP weer een kongres, het derde in dit jaar. Plaats van handeling is deze keer Groningen. Daar zullen de afgevaardigden uit de afdelingen spreken over de Europese verkiezingen en de kandidaten voor het Europese parlement aanwijzen. Verder wordt er een nieuw partijbestuur gekozen en komt er een aantal interne zaken aan de orde, zoals de verhouding met de PSP-jongeren, de partijfinanciën en enkele wijzigingen van het huishoudelijk reglement. Peter Zwart blikt vooruit.

Het kongres gaat van start met de verslagen van het interim-partijbestuur (de periode juli - oktober 1983) en van de Tweede Kamerfractie. Het interim-partijbestuur had van het kongres te Steenwijk een beperkt aantal taken opgedragen gekregen. Het onderhandelen met andere partijen over gezamenlijke deelname aan de Europese verkiezingen en het voorbereiden van de verkiezing van een nieuw partijbestuur vinden hun afronding op dit kongres. De aktie ter verdediging van de sociale minima kan nog geen groot succes genoemd worden; de andere linkse partijen waren weinig geïnteresseerd voor gezamenlijke akties. De huis-aan-huis krant "Armoetroof..." is tot nu toe het meest konkrete resultaat geweest. Het afhandelen van de lopende zaken, ook een kongresopdracht, bleek een omvangrijk karwei te zijn. De perikelen rondom de drukkerij 'Bevrijding' en rondom de afdeling Eindhoven, de slechte financiële positie van de PSP, en de vredesdemonstratie van 29 oktober waren enkele zaken die op het bord van het interim-partijbestuur terecht kwamen. Van een andere, 'gefeminiseerde' werkwijze van het partijbestuur is niet veel terecht gekomen. Een voorstel voor een andere functie-indeling, gedaan namens de helft van het partijbestuur, haalde geen meerderheid in de partijraad.

Een groot aantal afdelingen heeft aan dit verslag een voorstel gekoppeld om gezamenlijke werkgroepen met CPN en PPR te gaan vormen rond een aantal konkrete thema's. Dit als uitwerking van een idee van *Andrée van Es*, die na het kongres van Steenwijk een dergelijk voorstel lanceerde. Het partijbestuur geeft hier een positief advies over.

Tweede Kamerfractie

Ook de Tweede Kamerfractie doet op

het kongres verantwoording van haar beleid. Het afbraakbeleid van de regering-Lubbers gaat zo snel, constateert de fractie, dat er veel energie moet gaan zitten in het verdedigen van wat nog overeind staat, en te weinig wordt gewerkt aan een linkse tegenstrategie. Het massieve blok van CDA en VVD maakt links - wat het parlement betreft - betrekkelijk machteloos. Over de samenwerking met de fracties van PPR en CPN wordt tussen de kamerleden verschillend gedacht. Als geheel constateert de fractie toch, dat de kontakten verbeteren en dat er meer overleg en gezamenlijke vragen, moties en amendementen zijn dan in het verleden. Het partijbestuur heeft een voorstel ingediend om de samenwerking tussen de kamerfracties van de drie partijen te regelen. Het gaat uit van samenwerking op konkrete punten en op verzoeken vanuit de afdelingen. Er zijn amendementen binnengekomen, die een hechtere samenwerking bepleiten, zoals regelmatig overleg, en gezamenlijk optreden op punten waarover overeenstemming bestaat (bijvoorbeeld één spreker of spreekster in de Kamer).

Europa

De resultaten van de onderhandelingen met CPN, PPR en Groen Platform zullen pas op het laatste moment bekend kunnen zijn. Ten aanzien van het programma ligt er onder andere een voorstel om bij een gezamenlijke lijst géén

afzonderlijk PSP-programma te maken, maar te volstaan met het gezamenlijk programma. Het partijbestuur raadt dit voorstel af. Inhoudelijk spitst de discussie zich waarschijnlijk toe op de vraag of wij moeten blijven eisen dat Nederland eenzijdig uit de Europese Gemeenschap treedt. Als alternatieven worden genoemd "omvormen", "demokratiseren" of "opheffen" van de E.G. Een stroming vindt het niet realistisch te denken dat de E.G. te demokratiseren of om te vormen zou zijn; opheffing zou toch de instemming van alle leden moeten hebben, en wat daarna? Een andere stroming vindt het niet realistisch te eisen dat Nederland uit de E.G. zou moeten treden, vanwege de economische verwevenheid van Nederland met de rest van West-Europa. Handel met de Sowjet-Unie en Oost-Europa is geen alternatief, bovendien politiek niet aantrekkelijker, meent men daar. Voor een zetel in het Europese parlement hebben zich 21 mensen kandidaat gesteld; daarvan vijf voor de (wellicht verkiesbare) eerste plaats: Sander Doeve, Ate Flapper, Bram van der Lek, Pierre Puts en Alexander de Roo.

Partijbestuur

Volgens een uitspraak van de partijraad moest het partijbestuur met een voordracht voor een nieuw bestuur komen, die een afspiegeling zou zijn van de hele partij. In één opzicht is dit in elk geval niet gelukt: bij de twintig te vervullen

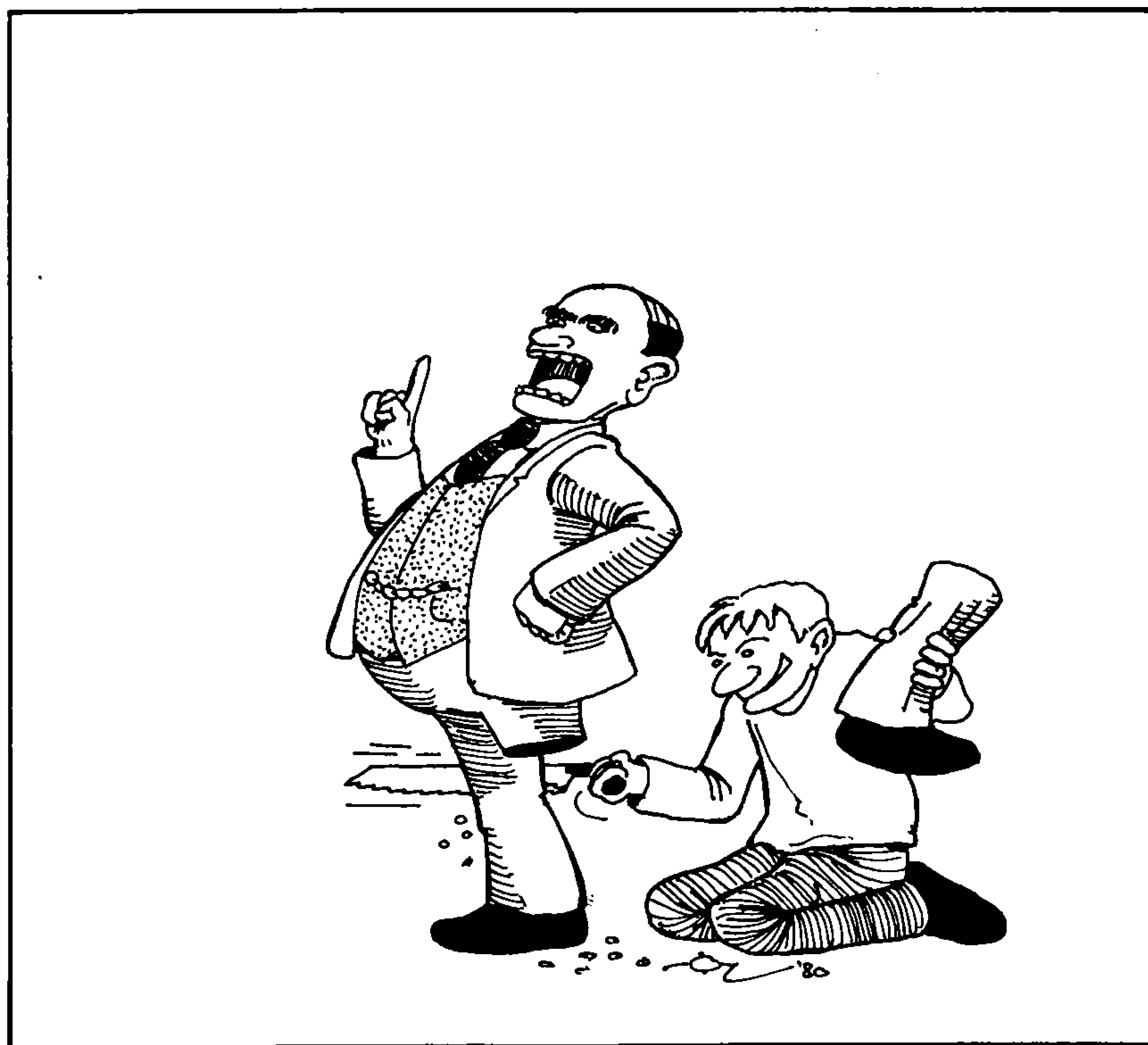
plaatsen staan *slechts twee vrouwen* kandidaat. Voor tien functies was er maar één kandidaat bereid, zodat dat de afspiegeling ook niet gemakkelijker maakt. Nogal wat leden van het in juni afgestreden partijbestuur zijn weer kandidaat, soms als enige voor die functie. Waar er twee kandidaten zijn met vermoedelijk verschillende politieke accenten, beveelt het partijbestuur die kandidaat aan, wiens visie in de rest van het bestuur ondervertegenwoordigd dreigt te raken. In de praktijk komt dit neer op aanbevelingen voor de voormalige 'visie 3', vanuit welke hoek er relatief weinig kandidaten zich bereid verklaard hebben. Zo wordt bij de post Scholing en Vorming door stichtingsbestuur en medewerkers *Wouter Kaal* gesteund, maar beveelt het partijbestuur de verkiezing van *Hans Boer*, één van de opstellers van 'visie 3' aan. Verschillende kandidaten hebben zich ook voor méér dan een functie opgegeven, zodat de afdelingsvergaderingen nog heel wat kunnen schuiven totdat ze het gewenste team bij elkaar hebben.

Jongeren

Op het kongres in juni kon het agenda-punt over de relatie tussen de PSP en haar jongerenorganisatie niet meer behandeld worden. Het interim-partijbestuur heeft voor een deel nieuwe adviezen gemaakt bij de voorstellen over dit punt. De autonomie van de PSP-jongeren wordt daarin erkend, en de jongeren krijgen spreek- en amendementsrecht op PSP-kongressen. Afgewezen worden de eisen van de PSP-jongeren, dat zij extra geld bij verkiezingscampagnes krijgen, en dat de PSP de standpunten van de PSP-JG over jongerenzaken bekend zal maken als die afwijken van de PSP-standpunten. Ook de Jongerencourant zal, als het aan het partijbestuur ligt, uit *Bevrijding* verdwijnen, aangezien *Bevrijding* beeldvormend is voor de hele partij en de redactie voor het totaal verantwoordelijk moet kunnen zijn. Er zijn zowel voorstellen vanuit de afdelingen om aan de eisen van de PSP-JG tegemoet te komen, als om de PSP-JG strakker aan de politieke lijn van de PSP te binden.

Eén ding is voor het komende kongres te hopen: dat de sfeer er beter zal zijn dan in Steenwijk. Zeer velen betreuren achteraf de wijze waarop de discussie (of moet je zeggen: de partijstrijd) zich daar heeft afgespeeld. De stellingen over een andere manier van politiek bedrijven, van een andere manier van met elkaar omgaan, mogen dan zo mooi op papier staan, ze zaten blijkbaar niet in hoofd en hart. De PSP moet wat dat betreft in de herkansing.

PETER ZWART

VIERDE STROMING NIET UITGESLOTEN

Er zijn meer dan twee maanden verstreken sinds een groep leden van PSP, CPN en PPR, tezamen met enige partijlozen, het manifest 'Voor een linkse doorbraak' publiceerden. Het aantal mensen dat dit manifest inmiddels hebben ondertekend is gestegen tot ruim achthonderd. Aan Frank Köhler, gemeenteraadslid voor de PSP in Amsterdam en één van de initiatiefnemers, de vraag of er sprake is van een 'vierde stroming'.

Een jaar geleden schreef je met anderen een artikel in De Volkskrant, waarin je sterk voor samenwerking van klein-links pleitte, waarbij de PSP de spil zou moeten zijn. Hebben de ontwikkelingen in de verschillende partijen, en in het bijzonder bij de PSP, het afgelopen jaar aan jouw verwachtingen beantwoord?

Frank Köhler: "Nee, het heeft niet aan mijn verwachtingen beantwoord. Het laatste PSP-kongres heeft op het punt van structurele samenwerking met de PPR en de CPN een terughoudend standpunt ingenomen. Het is wel zo, dat het punt van samenwerking bij de Euro-verkiezingen op zich door mij, maar ook door anderen positief gewaardeerd wordt. Maar de overige ontwikkelingen en discussies in de PSP, plaatselijk en zo, die waardeer ik positiever. Ik denk aan een plaats als Tilburg, waar men parlementair toch zijn eigen fracties heeft, maar in de gemeentepolitiek nogal nauw samenwerkt. Ook zijn er veel plaatsen waar het contact tussen de klein-linkse partijen nu wat structureler geworden is."

Ik heb begrepen, dat de Doorbraakgroep op 14 januari in Utrecht een bijeenkomst organiseert, omdat er voldoende handtekeningen binnen zijn.

Frank Köhler: "Ja. Ik heb van het secretariaat begrepen, dat er nu achthonderd strookjes binnen zijn en dat dat daarom ruim voldoet aan de vijfhonderd, die gevraagd waren. Er is op 15 oktober een vergadering van de initiatiefgroep geweest en daar is besloten om een landelijk kongres, konferentie — hoe je dat wil noemen — te houden op 14 januari in Utrecht."

Gezien de aarzelende en negatieve ontwikkelingen in andere partijen en in de PSP, ben je dan niet bang, dat dit initiatief van de Doorbraakgroep voor 14 januari een ontwikkeling inluidt, waarbij je naast de partijen komt te staan in plaats van dat de partijen zich daarbij aansluiten, dus dat de Doorbraakgroep een vierde of een vijfde groep wordt binnen het krachtenveld van links?

Frank Köhler: "De doelstelling om, als

de drie partijen blijven bestaan, er nog een op te richten, is niet aanwezig en ook niet genoemd."

Nee, maar het kan natuurlijk gebeuren ondanks dat je dat zelf wilt, ondanks het initiatief.

Frank Köhler: "Ja, er is een mogelijkheid, dat je in alle partijen in de minderheid blijft, maar die mogelijkheid doet zich ook zonder dit initiatief voor. Ik denk, dat in ieder geval voor de CPN en de PPR geldt, dat zonder dit initiatief daar ook veel mensen zouden zijn afgehaakt, als de ontwikkeling in die partijen voor hun de verkeerde kant op zou zijn gegaan. Mensen hebben met het initiatief een organisatorische en inhoudelijke band, waar ze met politiek bezig kunnen zijn. Ik denk niet, dat de ontwikkelingen in die partijen door dit initiatief negatief beïnvloed zijn. Maar als in al die drie partijen die stromingen die niet zo voor samenwerking zijn, winnen, dan komt er een vierde politie-

ke stroming. Je kan natuurlijk ook zeggen, dat die drie partijen wat dat betreft al in twee delen, of meer, gespleten zijn; dus dat er al zes stromingen zijn en dat je daarvan dan in ieder geval drie samenbrengt."

Zo'n ontwikkeling zal je natuurlijk niet toejuichen.

Frank Köhler: "Nee, als je in geen enkele partij de meerderheid haalt en dus voor de vraag zou komen te staan om een apart klupje op te richten, dan loop ik daar niet warm voor. Dat is ook door het initiatief eigenlijk van tevoren uitgesloten als doelstelling. Dat zou even negatief zijn als de situatie, waarin de drie vleugels die in die drie partijen willen samenwerken niet de meerderheid halen."

Vormt het aanstaande PSP-kongres voor jou een toetssteen om te kijken hoe de verdeling van meningen wat betreft samenwerking ligt?

Frank Köhler: "Nou, niet bijzonder.

Op het vorige kongres is gebleken, dat de stroming voor structurele samenwerking geen meerderheid had. Daar is wel gebleken, dat op het punt van samenwerking bij de Europese verkiezingen de meerderheid er wel bestond. Die Europese verkiezingen zijn ook geen toetssteen. Dat zouden ze wel worden met terugwerkende kracht, als van het kongres het onderhandelingsresultaat, dat het zittende partijbestuur behaald heeft en voor zijn rekening neemt, niet zou mogen. Maar dat verwacht ik volstrekt niet."

CHRIS HUINDER

Adressen:

Voor een linkse doorbraak: Jos Vernooij, Hoogte Kadijk 148-A, Amsterdam, tel.: 020-24 31 99

Voor een socialistische doorbraak: Willem Souwer, P. Scholtenstraat 18-3, Amsterdam, tel.: 020-86 34 61

Tendensgroep PSP-novemberkongres: Rob Lange, P. Lastmankade 38-2, Amsterdam, tel.: 020-71 61 68

Klein linkse samenwerking

EEN SOCIALISTISCHE DOORBRAAK

In juni gaf een groep van 109 PSP-ers op het Steenwijkse kongres van de PSP een Verklaring uit, waarin sterk voor structurele samenwerking tussen PSP, CPN en PPR gepleit werd. Begin september verscheen er een Manifest, 'Voor een Linkse Doorbraak' geheten, waarin CPN-ers, PSP-ers en PPR-ers tot een gezamenlijke lijst bij de Euro-verkiezingen in 1984 en bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1986 (of eerder) opriepen. Deze laatste groep heeft inmiddels besloten op 14 januari in Utrecht een konferentie te houden.

Tegen deze twee gelijkgezinde stromingen is binnen de PSP-gelederen een aantal mensen in verzet gekomen. Zij hebben ook een Manifest geschreven, geheten 'Voor een Socialistische Doorbraak', waarin hechte samenwerking tussen de linkse partijen nu wordt afgevoerd. Onder het Manifest prijken de

namen van ongeveer tachtig PSP-ers uit onder andere Amsterdam, Boxmeer, Breda, Helmond, Hoogvliet, Nijmegen, Sittard en Utrecht. De ondertekenaars van 'Voor een Socialistische Doorbraak' reageren afwijzend op 'Voor een Linkse Doorbraak', omdat zij "ten eerste van mening zijn, dat de in het manifest voorgestane politiek de wezenlijke socialistische, pacifistische en feministische uitgangspunten van onze partij verlaat". Ten tweede vinden ze "dat door deze manier van politiek bedrijven iedere democratische en controleerbare discussie binnen de partij gepasseerd en tot een farce gemaakt wordt". En ten derde konkreet: "omdat de PSP op haar strategiekongres met een duidelijke meerderheid een strategie heeft vastgelegd" . . . "Er is geen misverstand over mogelijk, dat het hier gaat over een zuiver parlementaire strategie" . . . "Voor zover er iets van een politieke strategie uit het stuk blijkt, is die door en door parlementaristisch".

Het Socialistische Doorbraak-Manifest stelt, dat er in het andere Manifest ('Voor een linkse doorbraak') sprake is van een "duidelijke aanpassing naar rechts" en van "een ontkenning van de strijd voor het socialisme" en voor revolutionaire principes. Ook wordt volgens

de ondertekenaars op het samengaan met de sociaal-demokratie (PvdA) afgekoerst, waarbij vele "klein-linkse strijdpunten" ten gunste van "nieuw-realistische 'beleids'formuleringen" verdwenen zijn. Ook op sociaal-ekonomisch, feministisch en buitenlands gebied en op het terrein van de ondersteuning van sociale bewegingen wordt door de ondertekenaars heftige kritiek uitgeoefend. Aan het eind van hun Manifest stellen zij tegen "parlementaristische illusies" en "politieke uitverkoop aan de PvdA-leiding" strijd te zullen aanbinden.

De ondertekenaars van 'Voor een Socialistische Doorbraak' willen niet als een politieke groep of als een tendensgroep beschouwd worden, maar zij willen met hun Manifest aantonen, dat de erin ontvouwde opvattingen "een basis hebben", waarbij "vrienden en kennissen in de partij verzocht zijn het stuk mede te ondertekenen."

Leden van het PSP-partijbestuur vragen zich ondertussen af, of deze ondertekenaars eigenlijk niet een tendensgroep vormen, die zich als zodanig bij het partijbestuur hadden moeten melden.

CHRIS HUINDER

In BEVRIJDING nr. 17 drukten we 'het weerwoord' van Heleen Buijs af. En in het vorige nummer kwam in een interview Sam Pormes, van Molukse afkomst, aan het woord.

Dit keer is het woord aan Henny Steenbergen en Hugo van der Steenhoven van het AFKU (Anti-Fascisme Komitee Utrecht).

In BEVRIJDING nummer 17, jrg. 27 startte Heleen Buijs een discussie over de PSP en anti-racisme. Zij gaat met name in op de taken van de PSP als parlementaire partij in de strijd tegen racisme. Verder vraagt zij zich af hoe het zit met het racisme binnen onze 'witte' partij.

Het heeft ons al eerder verbaasd dat er in BEVRIJDING zo weinig aandacht wordt besteed aan de anti-racistische strijd. Heeft dat te maken met de breedheid van het onderwerp, de onoplosbaarheid op korte termijn, het idee dat de PSP zo-wie-zo tegen racisme is en dat niet nodig is daar nog verder over te discussiëren?

Wij willen in dit artikel proberen een aantal zaken op een rijtje te zetten die ons inziens een nader standpunt vragen of meer aandacht zouden moeten krijgen in discussies over anti-racisme en de PSP. Binnen het kader van dit artikel gaan we niet in op de oorzaken van het oplevend racisme in samenwerking met de economische crisis (1).

Grofweg zou je het racisme, zoals het zich nu manifesteert, kunnen verdelen in twee soorten, het *georganiseerd* en het *ongeorganiseerd* racisme.

Onder georganiseerd (of geïnstitutionaliseerd) racisme verstaan we alle diskriminerende uitingen en maatregelen ten opzichte van 'zwarte' mensen (2) vanuit politieke partijen, (overheids)instellingen, organisaties en bedrijven.

Onder ongeorganiseerd racisme verstaan we alle diskriminerende uitingen ten opzichte van 'zwarte' mensen op straat, in kafé's, in het bedrijf enzovoort. Deze twee soorten racisme versterken elkaar in steeds grotere mate, een benauwende ontwikkeling.

Georganiseerd racisme

Er wordt de laatste tijd veel geschreven en gepraat over de economische crisis en het aanwijzen van zondebokken. De gevolgen van de crisis worden afgewenteld op vrouwen, jongeren en 'zwarte' mensen. Het is nogal verontwaardigend dat de bestrijding van deze ideeën en de discussie over een anti-racistische strategie pas nu op gang komt binnen de PSP. Het lijkt wel of veel anti-racisten nu pas echt wakker geschud zijn. Veel 'witten' hebben in tijden van hoogconjunctuur het racisme in ons zelf en om ons heen laten liggen. We lopen nu achter de feiten aan. We zijn er niet door te stellen dat de PSP zich toch altijd sterk heeft gemaakt voor bijvoorbeeld de verbetering van de woonsituatie in oude arbeidersbuurten en nog steeds vecht voor een goede positie voor hier woonachtige buitenlanders. De diskriminerende maatregelen

RACISME

EEN AANZET

vanuit de overheid nemen toe. Rechtse politieke partijen en organisaties stimuleren dit of spelen hier op in. Wij zullen daar een effectieve anti-racisme strategie tegenover moeten stellen.

Regelmatig wordt aan PSPers/sters gevraagd wat nu eigenlijk onze houding is ten opzichte van de *Centrumpartij* en in welke mate deze verschilt van de houding van bijvoorbeeld de PvdA. 'Zwarte' mensen voelen zich dagelijks bedreigd door de CP, de NVU en het OSL. Anti-racisten voelen zich machteloos in het besef dat deze organisaties mogen bestaan in Nederland en zelfs allerlei faciliteiten krijgen (subsidies, zendtijd enzovoort). Wij vinden dat de PSP daar een duidelijk antwoord op moet hebben, anti-racisten een perspectief moet geven tot handelen. Zijn we *wel* of *niet* voor een verbod van racistische organisaties en waarom? Vinden we dat racistische organisaties bestreden moeten worden op grond van de huidige anti-racistische wetgeving en wat betekent dat dan in de praktijk? Gaan we wel of niet vergaderingen van racistische organisaties verhinderen, gaan we wel of niet hun uitzendingen onmogelijk maken? De PSP zal haar strategie tegenover het georganiseerde racisme moeten bediscussiëren met bevriende 'zwarte' organisaties en anti-fascisme-komitees.

Afdelingsbesturen en themagroepen zouden aktiever de discussie over anti-racisme moeten aanzwengelen, contacten moeten leggen met organisaties van 'zwarten', contacten moeten leggen met mensen in de buurten, in de scholen en in de bedrijven die actief zijn of willen worden in de strijd tegen racisme.

Wat de PSP op z'n minst kan doen is het publiceren van relevante informatie vanuit de PSP in de eigen taal en dit te verspreiden onder de betreffende bevolkingsgroepen. We zijn het met He-

leen Buijs eens dat het niet de belangrijkste vraag is of 'zwarte' mensen lid zouden moeten worden van de PSP. Het is echter wel belangrijk dat we laten zien dat we werkelijk iets willen doen, dan is het niet meer dan normaal dat we onze standpunten op adequate wijze bekendmaken en er niet automatisch van uitgaan dat alle 'zwarte' mensen het Nederlands even goed beheersen als wij.

Ongeorganiseerd racisme

Elke dag worden 'zwarte' mensen geconfronteerd met diskriminatie, in de tram, op het werk en elders. Ook wij zijn opgevoed in een samenleving waarin nogal laatzinnig gedacht wordt over andere kulturen, ook wij zijn niet vrij van racistische beïnvloeding. Tegenwoordig noemt men dit ook wel het racisme 'in onszelf'. Deze omschrijving roept bij veel mensen negatieve associaties op van therapie-achtige bijeenkomsten waarin gewerkt wordt aan bewustwording van het eigen racisme. De 'echte' anti-racistische strijd zou hierdoor op de lange baan geschoven worden of worden overgelaten aan anderen. (Wij hebben er niet zoveel behoefte aan om de 'echte' anti-racist(e) te huldigen.) Het gevolg hiervan is echter wel dat de discussie over onze socialisatie tot 'witte' man of 'witte' vrouw niet of nauwelijks gevoerd wordt binnen de PSP. Heleen geeft terecht aan dat het feit dat wij een 'witte' partij zijn een oorzaak is voor het geringe contact dat er bestaat tussen de PSP en 'zwarte' organisaties. Ook binnen de PSP is een vorm van elitair denken ten opzichte van 'zwarte' mensen aanwezig. Het lijkt wel eens of de vraag of bevriende 'zwarte' organisaties wel op de juiste politieke lijn zitten belangrijker is dan de vraag of wij ze als partij in hun standpunten en eisen kunnen steunen. Het bij veel PSPers/sters bestaande wan-

trouwen dat andere kulturen dit béter of anders voelen. En dat vormt voor velen een drempel in het contact met 'zwarte' mensen. Veel PSPers/sters halen

hun informatie over andere kulturen in Nederland uit de anti-racistische literatuur en hebben *weinig of geen contact* met 'zwarte' mensen. Juist in de gezamenlijke strijd tegen racisme lijkt het ons van belang dat we elkaars leefgewoonten kennen, respekteren en vanuit een gelijkwaardige positie beïnvloeden. Nu wordt nog teveel vanuit een elitaire positie gepraat over aanpassing en integratie.

Aanzet

Deze discussie in *Bevrijding* over de anti-racisme strategie van de PSP zou binnen alle afdelingen gevoerd moeten worden en moeten uitmonden in een kongres. Zodat de PSP een duidelijke visie ontwikkelt over de oorzaken van migratie, racisme en de opkomst van extreem rechts.

Daarnaast zouden PSP-afdelingen op korte termijn met elkaar kunnen overleggen hoe *nu* de contacten vorm krijgen tussen PSPers/sters/PSP-afdelingen en 'zwarte' mensen en hun organisaties.

HENNY STEENBERGEN
HUGO VD STEENHOVEN

Noten

- 1 Een goed artikel over dit onderwerp is te vinden in *Afdruk* nr. 3 (nieuwsbrief van anti-fascisme komitees)
- 2 De term 'zwarte' wordt hier voornamelijk gebruikt omdat hij kort is. We bedoelen hier alle mensen mee met een andere huiskleur dan wit en met een andere cultuur dan de 'westerse'. Natuurlijk zijn er veel verschillen binnen deze groep in economische positie, mate van diskriminatie enzovoort.

(advertentie)

De BVD en de Inlichtingendiensten

Zojuist verschenen
SPIONNEN EN DE DEMOCRATIE
BVD en de inlichtingendiensten

samenstelling *Heleen Bujs*
illustraties *Martin Lodewijk* ('Agent 327')
uitgave: *PSP*

De strijd van de BVD voor het uitbreiden van zijn *bevoegdheden*, de bemoeienissen van de BVD met *antecedentenonderzoek*, hoe de veiligheidsdiensten de *vredesbeweging* in diskrediet brengen, de samenwerking met *glibberige diensten* als PID en CRI.

50 pagina's, formaat 17 x 24 cm., prijs f 7,—
Te koop in de linkse boekhandel en bij de PSP-afdelingen

Te bestellen door overmaking van f 9,30 (inkl. verzendkosten) op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'BVD-brochure'.

(advertentie)

plaatwerk

tijdschrift voor sociale fotografie

deze week verschijnt
nummer 4
met:

**DE DAMES EN HEREN
VAN DE RETIRADE
EEN MODERN SPROOKJE
DE JUBILARIS
HET ROSSE LEVEN
IN DE JAREN ZESTIG**

losse verkoop f 7,50; jaarabonnement f 45,— (6 nummers). Stuur een kaartje aan: Uitgeverij Fragment, Conradstraat 23, 1018 NE Amsterdam.

interview met Sander Doeve

Samenwerking stelt eisen aan onszelf

Groningen, het 'Amsterdam van het Noorden'; is eind deze maand de plaats van handeling van het najaarskongres van de PSP. Daarom in BEVRIJDING extra aandacht voor de activiteiten van de PSP in deze stad.

Naar aanleiding van het Strategie-kongres van de PSP in juni van dit jaar in Steenwijk, vroeg 'Groene'-redakteur Anet Bleich zich af 'Wat is er toch met dat Groningen'. Bert Freriks en Jan Visser, beiden lid van de PSP in Groningen, gingen eens praten met Sander Doeve, al vijf jaar raadslid voor de PSP in die stad. Het werd een gesprek over de geschiedenis, buitenparlementaire akties, progressieve kolleges en de samenwerking met CPN en PPR.

Je hebt de afdeling nog meegemaakt toen de opvattingen van de zogenaamde 'Oosterhessengroep' daar gemeengoed waren. Wat vond je daarvan?

Sander Doeve: "Zij zagen de PvdA en het NVV als ruggespraak van de linkse beweging, in praktijk liep dat uit op pogingen om de afdeling over te laten stappen naar de PvdA. In weerwil van de jaren zestig kozen zij voor een arbeideristische invalshoek, de democratiseringsbeweging aan de Universiteit werd gezien als een randverschijnsel, studenten pasten niet in hun visie. 'Jongeren en studentenakties hollen de arbeidersbeweging uit', kreeg je te horen. De sterke studentenbeweging in Groningen ging zich, onder andere daardoor, oriënteren op de CPN.

Die Groningse lijn zette zich landelijk niet door, maar na het uittreden van die groep zat de afdeling in 1974 wel zonder kader. De overgebleven groep maakte van haar buitenparlementaire aktie-ervaring PSP-praktijk. Op basis van solidariteit werd gekozen voor niet-partijgebonden aktiegroepen als inhoudelijke spil van akties. Je kunt zeggen dat de PSP in die tijd weer groot is geworden in het nemen van initiatieven tot verbreding van die akties naar linkse partijen. We ontmoetten dan wel de tegenwerking van de CPN, die ons overal probeerde buiten te houden, onder andere via hun mantelorganisaties. Ik zou je daar staaltjes van kunnen vertellen en

soms werkt dat nu nog door. Ondanks dat hebben wij gepleit voor deelname van de CPN aan het toen bestaande drie-partijenoverleg van PvdA, PPR en PSP."

Links kollege

De PSP heeft in 1978 deelgenomen aan een progressief kollege met PvdA, PPR, CPN en D'66. Lag dat in het verlengde van die samenwerking?

Sander Doeve: "Deels. De aktiesamenwerking was vooral landelijk gericht. De PvdA vroeg ons toen het beleid van het bestaande kollege van PvdA, PPR en CPN tot inzet van de verkiezingen te maken. In de hoop dat de samenwerking vanuit de aktie zich ook in raadssamenwerking zou doorzetten, hebben we ons uitgesproken voor een links meerderheidskollege. Wel wilden we een beleid gericht op socialistische democratie — dus democratisering naar buurten en bedrijven toe — meer aandacht voor vrouwenzaken en aansluiting op akties.

In de onderhandelingen probeerden de partijen het eens te worden. Waar we het over eens waren, kwam in het programma òf er werd een formulering gekozen die openingen naar rechts afslot en openingen naar links bood. Alleen op de punten van spreiding PTT-direktie en een sluitende begroting hebben wij een voorbehoud gemaakt. Deze opzet liet ons de handen volledig vrij en gaf de mogelijkheid op basis van akties de openingen naar links een invulling te geven. 'Aktie in de raad' zijn we dat gaan noemen."

Dat klinkt zo mooi, aktie in de raad en openingen naar links, maar wat deed je dan?

Sander Doeve: "Met betrekking tot raadscommissies was in het kollegeprogramma spreekrecht voor betrokken groepen, voorafgaand aan de vergadering, overeengekomen. Wij zijn ons blijven inzetten voor aktief uitnodigen en meepraten.

In het kollegeprogramma stond: een onderzoek naar de mogelijkheid om de positie van bewoners in het stadsvernieuwingproces te versterken. In de onderhandelingen was de PvdA tegen een bureau bewonersdeskundigen. In samenwerking met buurtgroepen is afdwongen dat een dergelijk buro er wèl kwam. Buitenparlementaire aktie heeft de linkse opening in klinkende munt omgezet. Je moet je geen illusies maken over parlementair werk op zich, sukses is alleen mogelijk door wisselwerking met buitenparlementaire aktie."

Dus het ging allemaal prima?

Sander Doeve: "Nee. In het begin is er

positief samengewerkt. Het programma bood ons grote vrijheid voor een eigen opstelling. Sukses moet echter getoetst worden aan of het buitenparlementair werkt, de aktie bevordert en of resultaten worden bereikt. Dat bleek echter niet de bedoeling van de, op machtspolitiek gebaseerde, PvdA."

Machtspolitiek

Was je dan zo naïef dat je dit niet voorzag?

Sander Doeve: "Misschien. Maar het gaat wel om de vraag wie nu weigerachtig is een linkse gemeentepolitiek te voeren. De PvdA was het meer te doen om hun eigen machtspolitiek op te poetsen door ons in te pakken.

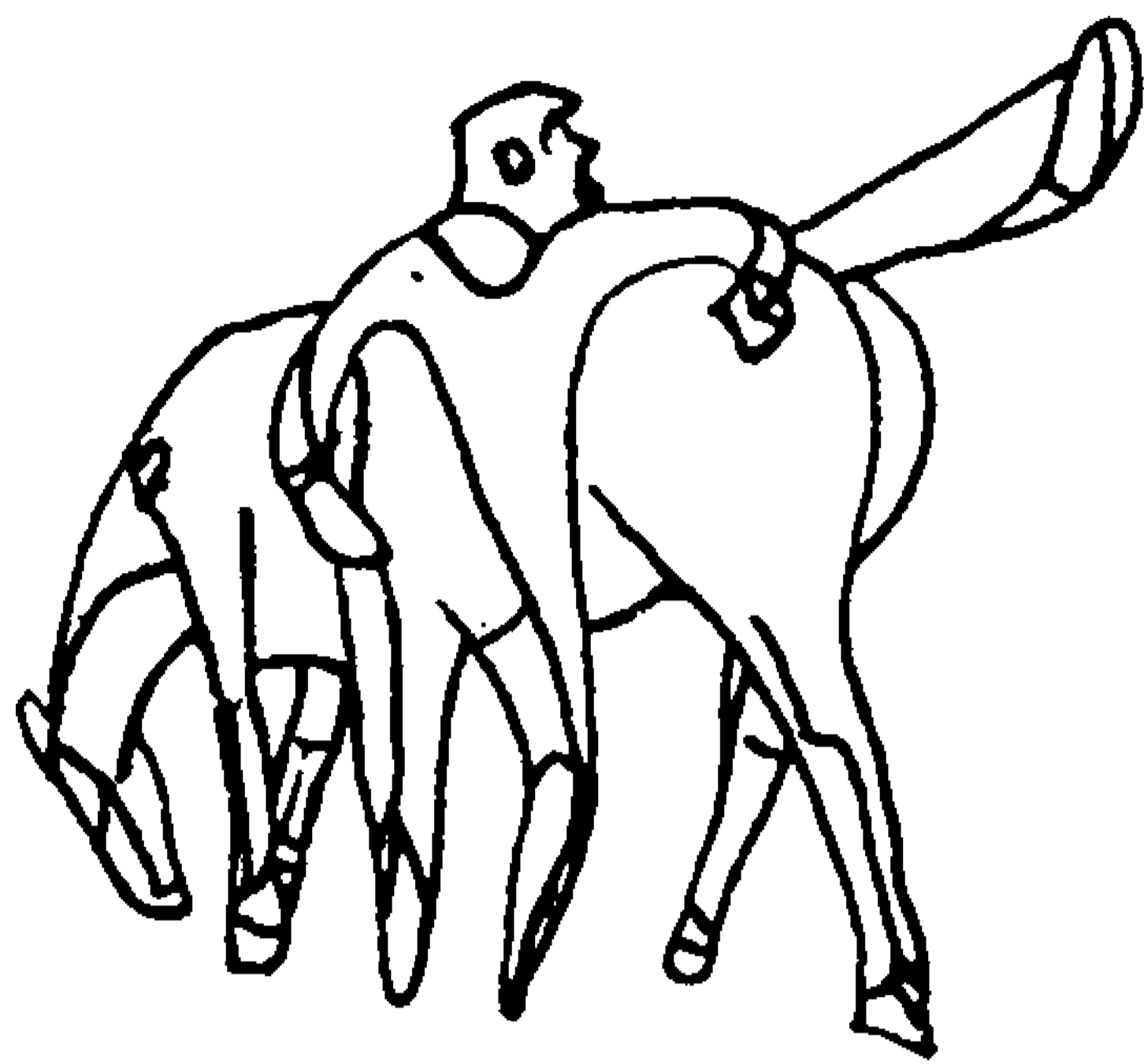

Sander Doeve

Dat komt ook scherp tot uiting in de positie van de wethouderleverende CPN. Ondanks hun voorbehoud bij de PTT-spreiding werden ze verplicht de gevolgen van die spreiding in de vorm van grootschalige kantoorkolossen in het stationsgebied te aanvaarden. Dat liep binnen de CPN uit op een konflikt tussen hen die wilden vasthouden aan de bestuursverantwoordelijkheid en zij die kozen voor de akties tegen het bestemmingsplan. Het bod van de PvdA was toen: 'inpakken of wegwezen'. Het werd dus wegwezen. Het ging hen niet om een gezamenlijk linkse aanpak, maar om een machtspolitieke keuze voor de breuk met CPN en PSP."

Dat is er in 1982 ook uitgekomen met het kollege van PvdA en CDA.

Sander Doeve: "Ja. Bij de nieuwe kollege-onderhandelingen werd door de PvdA geëist dat we ons bij voorbaat moesten neerleggen bij 20 miljoen bezuinigen en een sluitende begroting. Voor ons mag bezuinigen geen uitgangspunt, maar hoogstens resultaat van politieke keuzes zijn. CPN en PPR wilden er best over praten, maar door haar opstelling heeft de PvdA progressieve samenwerking onmogelijk gemaakt en zelf voor het CDA gekozen — op provinciaal nivo trouwens voor de VVD."

Het peerd van Orme Loek, het symbool van het 41ste kongres van de PSP

Geen progressief college meer. Hoe reageren de radikaal-linkse partijen daarop? Meer samenwerking?

Sander Doeve: "Bij de CPN ligt het er maar net aan met wie je te maken hebt en de PPR doet alles om te voorkomen dat ze onder de noemer van 'klein links' geplaatst wordt. Als PSP streven we naar samenwerking op concrete punten. Als een aktie steun krijgt vanuit ons drieën dan benaderen we CPN en PPR bijvoorbeeld voor een gezamenlijke motie in de raad. De PPR kiest dan vaak voor een lijn tussen ons en het college in, maar ook de ex-wethouder van de CPN wil de weg naar bestuursverantwoordelijkheid in 1986 openhouden. Erger is dat de PPR en, in mindere mate, de CPN akties en beleidsterreinen laten liggen. Voor mij ligt namelijk de toets voor meer samenwerking met CPN en PPR bij het ontmoeten en ontwikkelen van de wisselwerking tussen het parlementaire en het buitenparlementaire werk."

Haalbaarheid

Daar heb je het weer, de wisselwerking parlementair/buitenparlementair. Wat is dat nu precies volgens jou?

Sander Doeve: "In ieder geval is het meer dan 'regelmatig contact houden met de burgerij'. Dat zou eigenlijk elk goed raadslid moeten doen. Maar het gaat hier om de PSP. Ik vind de opvatting van twee poten waarop het werk van de PSP rust, te statisch. De beide activiteiten worden daardoor teveel gescheiden. Het geeft onvoldoende de wederzijdse beïnvloeding, de verrijking daartussen aan. Ik beschouw het meer als een dynamisch concept.

Men scheidt ook een scheiding tussen partijpolitiek en aktie, terwijl de scheiding in denken daar dwars doorheen loopt. Zo zijn er allerlei aktiegroepen en bewegingen die zich meer op het parlementair haalbare willen richten. Kijk maar naar ontwikkelingen bij het IKV, maar ook een ENFB (de 'fietsbond') of soms een buurtgroep. Je ziet dan een deskundige uit een aktiegroep verworven tot een aktie-technokraat die namens de groep gaat onderhande-

len. Dat leidt dan wel of niet tot (voldoende) resultaat. Deze haalbaarheidstaktiek leidt dan tot optreden voor mensen in plaats van door mensen. Dat noem ik ver-sociaal-demokratisering van het aktiewezen. Alleen vanuit een solidaire positie is het mogelijk om daarop kritiek uit te oefenen. Je kunt dan inbrengen dat je in een continu proces van overleg met de achterban meer politieke kracht ontwikkelt, maar ook zicht geeft op heersende machtsverhoudingen. Dat geeft mogelijkheden tot discussie over strategie en vertaling naar andere aktieterreinen. Zo kan je perspectief bieden, zonder dat het overkomt als een — losstaande — kop bovenop de aktie. Dan ben je ook méér dan een 'megafoon' (zoals de CPN het vaak doet) of een parlementaire 'kommebtator' (zoals de PPR vaak), maar lever je integratie en verdere ontwikkeling. Vandaar ook dat samenwerking vanuit gezamenlijke aktie moet komen."

Stel je zo niet teveel eisen vooraf aan samenwerking? Leidt dat er niet toe dat de PSP alleen bezig blijft? Wil je dat eigenlijk niet liever?

Sander Doeve: Ik stel juist eisen aan onszelf. PPR en CPN zullen in dat discussieproces betrokken moeten worden."

Hoe zie je dan die samenwerking in de toekomst?

Sander Doeve: "Er wordt steeds gesproken over een breuk die dwars door de radikaal-linkse partijen heen zou lopen. Ik ben het daar niet mee eens.

Volgens mij zijn er bij de CPN drie stromingen: de horizontalen, de kompromisgroep en de linksradikalen. Bij de PPR heb je de groene vleugel, ook een kompromisgroep en de linksradikalen. Er blijkt op dit moment in Nederland, en duidelijk herkenbaar in Groningen, ruimte voor een kleine orthodoxe kommunistische partij en een parlementair gerichte groene partij. Daarnaast is er plaats voor een linksradikale beweging links van de PvdA. De kompromisgroepen binnen CPN en PPR zullen moeten kiezen. Ik verwacht een dergelijke hergroepering.

Op dit moment hebben we gesprekken met mensen uit PPR en met name CPN over initiatieven op de punten van arbeiderszelfbestuur, arbeidstijdverkorting en vrouwenbevrijding."

Dus toch linksradikale samenwerking?

Sander Doeve: Ja, een radikaal-linkse oecumene zonder russisch pausendom en groene papagaaien."

BERT FRERIKS
JAN VISSER

PSP-GRONINGEN

Strijdbegroting

De PSP is deze keer voor haar kongres te gast in Groningen. Centrumgemeente, niet alleen voor de gelijknamige provincie, maar voor het gehele noorden van het land. Sinds begin 1983 is de PSP-afdeling in deze stad in vieren gedeeld: Centrum, Noord, West en Zuid, met elkaar méér dan vierhonderd leden. De Federatie Groningen, die de vier stedelijke afdelingen overkoepelt, beschikt over een eigen pand aan de Coehoorn-singel.

Van oudsher beschikt de PSP over een relatief sterke positie in Groningen. In het begin van de jaren zeventig kwam daar de klad in, vanwege diepgaande politieke meningsverschillen. Het kader van de toenmalige afdeling Groningen richtte zich sterk op de politiek van het NVV en stootte andere groepen aktievoerders af. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1974 verloor de PSP haar zetel, en na het uittreden van de 'Groep van Oosterhesselen', eind 1974, moest de afdeling haast van onderaf worden opgebouwd. Onderwijl maakte de PvdA furore met haar linkse programkollege onder leiding van haar huidige partijvoorzitter Max van den Berg.

In 1978 keerde de PSP terug in de gemeenteraad in de persoon van Sander Doeve, in 1982 kwam Tom Pitstra. De PSP leverde steun aan het linkse kollege, zonder daar zelf zitting in te hebben. De spreidingsplannen van de PTT, die van Den Haag naar Groningen komt, leidden echter tot een breuk. De PSP en het raadslid van de CPN konden niet akkoord gaan met de grootscheepse afbraak die B & W wilden plegen voor een vestigingsplaats voor de PTT. Eind 1981 heeft Bevrijding daar (in de nrs. 17, 18 en 19) uitvoerig aandacht aan besteed. De CPN-wethouder werd door PvdA en D'66 uit het kollege gezet. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 vormde de PvdA een kollege met het CDA.

Van links beleid is met dit kollege niet veel meer over. De door de regering opgelegde bezuinigingen worden door het gemeentebestuur verhaald op voorzieningen en arbeidsplaatsen. De PSP heeft daarom het initiatief genomen tot een aktie tegen de gemeentelijke bezuinigingsplannen. Vijfendertig organisaties hebben zich verenigd in het Platform Anti-Afbraak Groningen. Van de politieke partijen sloot alleen de CPN zich aan, maar niet de PPR. Ondanks vele pogingen met hen tot overeenstemming

te komen, volhardden zij in hun standpunt dat de bezuinigingen een realiteit zijn en dat op termijn een sluitende begroting gegarandeerd moet worden.

Er is een alternatief anti-bezuinigingsplan ontworpen, waarin bedreigde groepen een politieke en financieel onderbouwde rugdekking krijgen. De tien procent die de gemeente zelf moet aanvullen in de kosten van de algemene bijstandswet, worden niet opgenomen, maar als rekening aan het rijk gepresenteerd. Ook de kosten van opgelegde rijkstaken en bepaalde rijksbezuinigingen worden niet verwerkt. De PvdA-wethouder van financiën, Barmantloo, heeft op het kongres van de VNG, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, heel radikaal geroepen dat de gemeenten onevenredig gepakt worden door de bezuinigingen. De suggesties om als gemeente zelf aan die onevenredigheid een einde te maken, wil hij echter niet overnemen.

Een andere mogelijkheid om ruimte te scheppen op de gemeentebegroting is het verlengen van afschrijvingstermijnen, waardoor lasten over een langere periode gespreid worden. Ook zijn er nog gemeentelijke reserves, die benut kunnen worden. Zelfs binnen de huidige uitgaven kunnen zaken worden verschoven. De PSP pleit immers niet alleen voor een politiek van 'houden wat we hebben'. Het onderhoud van groen en plantsoenen in buurten kan aan de bewoners zelf worden overgedragen. Een minder intensief snoeien en spuiten heeft ook z'n voordelen. Het daarmee vrijkomende geld kan bijvoorbeeld aan milieu-educatie besteed worden.

Indien door verschuiving in gemeentelijke taken arbeidsplaatsen verloren gaan, moeten ze elders gekreëerd worden. Een onderdeel van het anti-bezuinigingsvoorstellen is daarom een "opvloeiingsplan", als tegenwicht tegen alle afvloeiingsplannen die het gemeentebestuur voorstelt.

Door het kollege van B & W werd erkend, dat het PSP-alternatief uitvoerbaar was. Ze vonden echter dat deze partij de problemen voor zich uit schoof. Daarom begint het kollege zelf maar met inleveren. Bij de behandeling van de gemeentelijke "Voorjaarsnota", in september in de raad, heeft de PSP 23 moties en voorstellen ingediend ter uitwerking van de anti-bezuinigingsplannen. De CPN steunde daar 22 van, de PPR slechts tien. Dat is nauwelijks meer dan D'66 (8) of VVD (6). De PvdA verwaardigde zich om twee moties van de PSP te steunen, en die werden dan ook met algemene stemmen aangenomen.

PETER ZWART

29 oktober

Schuifelen voor de vrede

"Oh, die Derde Wereldoorlog, die viel tegen. Die duurde maar vijfenveertig seconden. En ik wilde nog wel in het verzet gaan". De acteur Peter Faber aan het werk in het Zuiderpark in Den Haag op 29 oktober. Het verzet tegen de Derde Wereldoorlog toonde die zonnige herfst dag haar kracht met meer dan een half miljoen mensen. Een demonstratie die anders was dan twee jaar geleden in Amsterdam: natuurlijk nóg groter, maar óók serieuzer, ernstiger en nog meer overtuigd van de noodzaak van verzet. Verzet tegen de waanzin, verzet tegen de angst, verzet tegen de machteloosheid, verzet tegen de botheid. De lanen in Den Haag zijn breed, het Malieveld en het Zuiderpark groot, toch werd het twaalf kilometer schuifelen voor de vrede.

Foto: Michel Pellanders

Een sfeerverslag.

Half tien, zaterdagochtend 29 oktober, station Hollands Spoor. Erg druk is het er nog niet, maar er is wel al een gestage stroom demonstranten. Onder hen twee dames uit Amsterdam Oud-West, beiden al een eind in de tachtig. In de trein informeerden ze naar de weg naar het Malieveld; anderen stellen ze gerust, de weg kwijtraken is er niet bij deze dag. Bezorgd uitten ze hun angst voor ongeregelde heden. Voor hunzelf zijn ze niet bang, zij zijn toch al oud, maar er lopen zoveel jongeren mee . . .

Bij de uitgang van het station deelt de organisatie een krantje uit, met de route en nuttige tips over weggelopen kinderen, de vriendelijke en behulpzame politie en een waarschuwing tegen zakkenrollers. Dit krantje bevat ook een lijst met kerken die deze dag open zijn: de kerk is veel nadrukkelijker aanwezig dan twee jaar geleden in Amsterdam, er zijn gebedsdiensten georganiseerd, er zijn stilte ruimtes en de jongerenorganisatie van het CDA heeft in de Grote Kerk een bijeenkomst georganiseerd waar de CDA-dissidenten welkom zijn. Volgens de enquête die 'Brandpunt' op vrijdag 28 oktober bekend maakte, was twee procent van de CDA-stemmers van plan om naar de demonstratie te komen, dat zijn altijd nog zo'n vijftigduizend mensen.

Onderweg van het station naar het Malieveld wordt het steeds drukker, halverwege is de stoet al uitgegroeid tot

een demonstratie zover als je, naar voren en naar achteren, kunt kijken. Het demonstratie-terrein is al redelijk gevuld, op het podium is het programma al van start gegaan. Rechts van het veld, voor de informatiemarkt lopen de kolporteurs van 'Het Wapen van Woensdrecht'. Gratis overdrukken van 'Vrij Nederland' (met een historische routebeschrijving) en 'Bevrijding' worden uitgedeeld. 'De Groene Amsterdammer' gaat voor de helft van de prijs van de hand, de SP maakt reclame voor 'Gastarbeid en kapitaal'.

De in *Mobilisatie '83* verenigde militairen maken, in uniform, hun entree op de hoek van de Korte Voorhout en de Koningskade. Omstanders stromen toe, er wordt enthousiast en geëmotioneerd geklapt.

Al snel wordt het immense Malieveld te klein. De demonstratie gaat, anderhalf uur eerder dan gepland, om half elf van start. Twee 'kopstukken', Den Uyl en Wim Kok, hebben vertraging, daar moet op gewacht worden deelt de radio van één van de mededemonstranten mee. Een met zwarte anarchisten-vlaggen bewapende groep probeert zich in de kop van de stoet te nestelen. Schuifelend gaat het richting Binnenhof, langs de Amerikaanse ambassade, waar half verscholen achter gordijnen militair bewakingspersoneel, in gevechtsgarmenten, op alles voorbereid is. De Amerikaanse vlag hangt half stok, er wordt gerouwd om de doden in Libanon en Grenada. Later op de dag doen demonstranten een po-

ging die vlag te strijken, de politie grijpt dan in.

De tocht gaat verder. Het Binnenhof is omzoomd met het spandoek 'Megadoden' met veertien miljoen kruizen, gemaakt door kunstenaars dit voorjaar in Amsterdam. Naast het overbekende geskandeerde 'Dit-is-het-begin,-wij-gaan-door-met-de-strijd' is een nieuwe strijdkreet ontstaan: met de menselijke stembanden van achteren naar voren, soms ook weer terug. Zeker op het enige nauwe punt in de twaalf kilometer lange tocht, de Laan van Meerdervoort, klinkt het angstaanjagend en oppeppend tegelijkertijd.

Veel openbare gebouwen hebben hun toiletten ter beschikking gesteld. Het wijkcentrum Transvaal vraagt voor die service een vrijwillige bijdrage om een nieuwe TV te kunnen aanschaffen. Boven de stad cirkelt de hele dag een helikopter van de NOS en vele reclamevliegtuigjes. De leus van het Oud-strijders Legioen ('Liever 'n kruisraket in de tuin, dan een Rus in de keuken') wordt door vele spandoeken, in de demonstratie en langs de route aan de gevels, geparodieerd met 'Liever een Rus in m'n bed, dan een kruisraket' of 'Een Rus in de keuken? Geef 'm koffie'.

Individueel en groepen hebben zich door deze vredesmars laten inspireren en delen ons mee 'De Roze olifant is tegen' of 'Diëtisten maken zich dik voor de bom'. De ober van 21 november '81 is ook weer present met zijn dienblad

met raket en de vraag "Heeft ú dit besteld?" Een jongetje loopt mee met 'Ik ben van ná de oorlog, dat wil ik zo houden'. En een demonstrant, die eerst niet mee wilde lopen omdat hij bang was in de massa onder te gaan, loopt mee met een heel klein spandoekje, dat zoveel aandacht van pers en publiek trekt dat zijn eigenwaarde behoorlijk wordt opgekrikt.

Het is al donker als we terug zijn bij het beginpunt. De organisatie deelt mee dat de stations, uit veiligheids-oogpunt, zijn afgesloten.

Het kafee op de hoek bij station Hollands Spoor moet bij een bevriende avondwinkel gaan lenen om aan onze bestelling te kunnen voldoen. Na acht uur lopen hebben we dat wel verdiend. De eigenaar van het restaurant, de snackbar en de snoep- en rookwarenkiosk op het station is een tevreden mens: hij heeft voor vijftigduizend gulden omgezet, meer dan normaal in drie weken.

's Nacht op de plaats van bestemming vertelt de taxi-chauffeur dat er rellen zijn geweest. De racisten van Glimmerveen hielden een tegen-demonstratie en vielen een demonstrant met een PSP-vlag lastig. Wij hebben daar niets van gemerkt, zonder VARA-demonstratieradiootje, schuifelend door Den Haag. Wat we wel merken is de spierpijn de volgende dag.

ROEL SANDVOORT

EXTRA

KONGRESKRANT

Bijlage bij Bevrijding no. 19

GEZAMENLIJKE LIJST EUROPESE VERKIEZINGEN

Hieronder volgt het voorstel van het partijbestuur aan het kongres van de PSP op 26 en 27 november 1983 over een gezamenlijke lijst bij de Europese verkiezingen van 14 juni 1984. Eerst een verslag van de onderhandelingen, daarna het voorstel zelf gevolgd door twee bijlagen, een met het gezamenlijke programma-op-hoofdpunten, de andere met de overige afspraken.

VERSLAG ONDERHANDELINGEN

Op 13 juni 1983 besloot het kongres dat de PSP aan de Europese verkiezingen van juni 1984 deelneemt en daarbij streeft naar samenwerking met PPR, CPN en eventueel EVP. Het nieuwe partijbestuur kreeg als opdracht mee daartoe onderhandelingen te voeren en een eventueel resultaat aan het komend kongres voor te leggen. Al voor het aantreden van het huidige partijbestuur lag er een uitgewerkt voorstel van het bestuur van de PPR voor een gezamenlijk programma en verdere afspraken. Dit was gericht aan CPN, PSP, EVP, D'66, FNP, Groen Platform en Groen Beraad. Op 6 augustus stelde het partijbestuur een reactie op dit PPR-voorstel op, onder andere inhoudend dat dit voorstel van de PPR een goede start voor besprekingen was. Het partijbestuur benoemde een delegatie voor de onderhandelingen, bestaand uit Wilbert Dekker, Frans Janssen, Hans van Oel en Karin Spink.

De PSP sloot samenwerking met D'66 uit. Dit leverde geen probleem op, daar D'66 uiterst afwachtend reageerde op het voorstel van de PPR. In een gesprek tussen PPR en D'66 werd duidelijk dat de standpunten te ver uiteen lagen om serieus aan samenwerking te denken (met name verschillen over de houding t.o.v. de EG en over ontwapening). De EVP koos voor een positie als waarnemer en hield deze de volle onderhandelingen lang. Na eerst wel erg hoog van de toren geblazen te hebben ('de drie partijen moeten zich maar bij het platform aansluiten' en 'plaatsen op de lijst om-en-om tussen partijen en platform verdelen'), koos het Groen Platform ervoor op basis van de voorstellen van de PPR te willen onderhandelen. Daarbij werd duidelijk te kennen gegeven hoezeer het betreurd werd dat D'66 hier niet bij betrokken zou raken.

Het partijbestuur aanvaardde het Groen Platform als onderhandelingspartner. Een overweging daarbij is dat als de kongressuitspraak van de PSP samenwerking met heel de PPR inhoudt - en waar staat het tegendeel? - dit ook het Groen Platform voor een groot deel omvat. Een meer politieke overweging daarbij was dat zoveel mogelijk voorkomen moet worden dat er nog meer linkse/progressieve lijsten aan de verkiezingen deelnemen.

Programma

De eerste vijf besprekingen zijn vrijwel geheel besteed aan het programma-op-hoofdpunten. Aan de hand van amendementen van PSP en CPN op het oorspronkelijke PPR-voorstel en het ontwerp-programma van het Groen Platform zijn nieuwe teksten gemaakt, waarover vervolgens nog eens vergaderd is. We geven hier in het kort enkele belangrijke discussiepunten weer:

-de PPR had haar voorstel geschreven rond het begrip 'ekologie'. Het Groen Platform ondersteunde dit idee, maar CPN en PSP waren er tegen één begrip tot het centrale te maken. Een voorstel van de PSP om vier gelijkwaardige begrippen naast elkaar te gebruiken (ekologie, feminisme, ontwapening en een vrijheidslievend socialisme) bleek onhaalbaar. Het voorstel om één begrip als centraal element te gebruiken is losgelaten. Gekozen is voor een tekst waarin deze ideologische begrippen niet/nauwelijks voorkomen en

waarin ook anderszins geprobeerd is niet al te zeer terug te vallen op gebruikelijk jargon. Ook is ervan afgezien in dit programma-op-hoofdpunten een maatschappij-analyse in een notedop te stoppen; zeker bij zo'n programma is dat niet nodig. Ook omdat daarover waarschijnlijk geen overeenstemming te bereiken is.

-er is gekozen voor een programma dat zich richt op wat er op internationaal nivo moet gebeuren en niet of nauwelijks spreekt over het beleid dat er bijvoorbeeld door de Nederlandse regering gevoerd zou moeten worden. Zo is in het deel over vredespolitiek niet sprake van uittreden door Nederland uit de NAVO, maar de algemenere formulering dat om de tweedeling in militaire blokken te doorbreken het eenzijdig uittreden van een of meer landen uit NAVO of Warschau Pakt een eerste stap kan zijn. Er staat 'kan zijn', omdat een dergelijk positief effect afhangt van hoe men uittreedt (vergelijk Frankrijk in 1968).

-bij de houding ten opzichte van de EG werd gekozen voor de formulering 'uiterst kritisch'; het PSP-standpunt voor uittreden van Nederland uit de EG werd door geen van de andere deelnemers gedeeld. Over het terugbrengen van de bevoegdheden van de EG werd een formulering overeengekomen die hetzelfde is als in PSP-teksten voorkomt. Daar de discussies zich in de praktijk op dit laatste toespitst, is het ontbreken van de uittredings-eis voor het partijbestuur geen breekpunt. In een latere fase ontstond nog discussie of het prijsbeleid in de landbouw een bevoegdheid op EG-nivo of op nationaal nivo moest zijn. CPN en PSP pleitten voor het laatste woord bij de nationale parlementen; dat is overgenomen.

-zoals te verwachten was, kwamen bij de discussie over het programma op talloze punten verschillen in benadering naar voren, bijvoorbeeld over kleinschaligheid, inkomensverdeling, democratisering van de economie, socialisaties. Op veel punten werden teksten gevonden die voor iedereen heel aanvaardbaar waren of waarmee met enige moeite akkoord gegaan kon worden.

-over welke onderdelen van beleid centraal gesteld moeten worden, bestond vooral tussen PPR, CPN en PSP grote overeenstemming. Het Groen Platform pleitte ervoor het deel 'bevrijding' (vergelijk deel 6 van het programma) drastisch in te korten. Dit werd (uiteraard) door PPR, CPN en PSP afgehouden.

What's in a name

Vele vergaderingen gingen heen met de discussie over de naam van de lijst. Het oorspronkelijke voorstel van de PPR was 'groen progressief akkoord'. Het Groen Platform wilde een nog groenere naam zoals Groen Europa. De PSP stelde voor de opsomming van de namen van de organisaties te gebruiken. De CPN stelde in eerste aanleg als naam 'progressief akkoord nederland' voor. In de discussies kwamen hiernaast nog allerlei 'fantasiename' naar voren, als 'perspektief' of 'een ander europa'. In een kwajongensbui bedacht iemand nog 'femsoc-eko-pac-t'. Vooral PSP en ook CPN hebben zich verzet tegen de naam 'groen progressief', omdat deze naam te vaag gevonden werd. Hij kan zowel voor een D'66-achtige politiek als voor een PSP-achtige politiek gebruikt worden. Daarbij stelde de PSP dat ze zich niet zozeer herkent in het woord 'progressief', maar in 'links'. Eerst is vastgelegd dat de namen van de organisaties in de naam opgenomen moeten worden. De CPN kwam naderhand met het voorstel te kiezen voor 'groen links akkoord van CPN, EVP, Groen Platform, PPR en PSP'. Na een eerste 'onaanvaardbaar' van het platform schreef het een brief waaruit de overige deelnemers opmaakten dat het platform alsnog hiermee akkoord zou gaan. Op 5 oktober bleek dat niet het geval te zijn.

Wat de lijstvolgorde betreft bestonden ook nogal verschillende ideeën. Een voorstel van de PSP om

vóór de kongressen een verdeling van de plaatsen naar partijen te maken, met inbegrip van wisselzetsels, werd afgewezen. Er werd de voorkeur aangegeven dit pas vast te leggen als de deelnemende partijen hun (deel)lijst vastgesteld hebben. In de laatste fase van onderhandelen is als deel van een totaalpakket toch een verdeling naar partijen voorafgaand aan de kongressen afgesproken.

Vanaf 5 oktober wordt het allemaal erg moeizaam - en zeker zo moeilijk te volgen door buitenstaanders. Op 8 oktober organiseerde het Groen Platform in Maastricht een bijeenkomst, waar opnieuw de indruk gewekt wordt dat PPR en EVP zich maar bij het platform moeten aansluiten; dat men ook met PSP en CPN in onderhandelingen is, wordt verzwegen. Tegelijkertijd schort het platform de besprekingen op, waarop de PPR -die als voorzitter fungeerde - de vergadering van 10 oktober afgelast. In de loop van die week komt de PPR met een eindvoorstel, waartegen alleen 'ja' of 'nee' gezegd kon worden.

Diverse bilaterale overleggen en nog meer informele contacten volgen. In deze fase komt steeds meer naar voren dat CPN en PSP elkaar vinden en ook laten merken bij een breuk -die regelmatig dreigt- bij elkaar te blijven. De PPR houdt vast aan het hoe dan ook tot stand brengen van een samenwerking tussen de vijf. Ook de PSP is daar in eerste aanleg voor, maar of het ervan komt hangt voor de PSP sterk af van de afspraken die te maken zijn. Eenduidige uitspraken op het eindvoorstel komen niet. Groen Platform en CPN zijn vrij positief, de PSP wil er verder over praten onder afwijzing van het ultimatieve karakter. Op 20 oktober volgt er een laatste dag onderhandelen. Positief is dat er bij de PPR meer ruimte bestaat om het eindvoorstel aan te passen dan vooraf leek. Bij de fractie-keuze wordt een zekere prioriteit bij de Grünen verwijderd en komt de formulering uit bijlage II uit de bus. Daar stemt iedereen mee in. Eerdere weerstanden tegen bijvoorbeeld samenwerking met de Deense anti-EG-lijst of de Griekse KKEes zijn daarmee van tafel. Als die lijsten over de vorming van een nieuwe fractie willen praten, zijn ze welkom. Op 20 oktober leggen CPN en PSP als harde voorwaarde op tafel dat nu ook een lijstvolgorde naar partijen gemaakt moet worden om niet na de kongressen met mogelijke breekpunten te komen zitten. In het PPR-eindvoorstel was alleen geregeld dat een PSP-lid op plaats één zou komen. Beide stellen de elektorale volgorde voor (PSP, CPN, PPR, EVP, Groen Platform). Na enige uren onderhandelen en schorsen ontstaat er een eerste variant (tevens de uiteindelijke uit bijlage I en II). De delegaties van PPR, CPN en PSP gaan daarmee akkoord. De EVP-waarnemer laat weten dat de EVP daarop niet alsnog zou kunnen instappen; het Groen Platform, toch al niet enthousiast erover, zegt daarom 'onaanvaardbaar'. Vervolgens wordt het een tijdlang wel erg chaotisch: het ene model vliegt na het andere over de tafel. Laat in de middag komt de PPR als voorzitter met het laatste bod: in de naam 'progressief' door 'links' vervangen, een vijf jaar zittende lijsttekker van PPR-Groenen, PSP en CPN op 2 en 3, bij twee zetels elk de helft van de periode. De PSP-delegatie zegt hier 'nee' tegen, een oordeel dat het partijbestuur -dat dezelfde avond een vergadering had - bevestigt. Berichten in de pers en opnieuw diverse bilaterale overleggen. PPR en CPN konkluderen dat de enige oplossing is terug te keren naar de eerste variant van 20 oktober. Zij verzoeken de PSP-delegatie hierop in te gaan, waarna dit voorstel namens de drie partijen aan de andere twee kan worden voorgesteld door de voorzitter van de onderhandelingen. Het Dagelijks Bestuur van de PSP geeft daarvoor het groene licht (sic): als deze twee terugkomen op hun aanvankelijk nee, kan dat voor de PSP reden zijn de samenwerking van de vijf alsnog mogelijk

te maken. Voor de PPR bestaat in deze optie nog de ruimte te onderhandelen, voor CPN en PSP is die er niet. Tijdens een Links Overleg op 27 oktober wordt een en ander doorgenomen.

Op 28 oktober komen EVP en Groen Platform bijeen. Daar wordt de koppeling aan elkaar bevestigd en uitgesproken dat beide varianten van 20 oktober aan de achterban zullen worden voorgelegd (EVP-kongres op 10 december, Platform op 17 december). Intussen wordt de eerste variant als enige uitweg aan deze twee organisaties voorgelegd. Bij de EVP ontstaat nog geen duidelijke situatie. In het bestuur is er geen meerderheid voor, maar de partijraad van 5 november besluit dit model aan het kongres voor te leggen. De besturen van PPR en PSP hebben dat ook gedaan. De CPN houdt er een partijkonferentie over, aanvankelijk op 12 november gepland, maar uitgesteld door de vertraging in de onderhandelingen.

tot slot

Het partijbestuur legt nu een onderhandelingsresultaat aan het kongres voor. Het zal duidelijk zijn dat we op sommige punten dit pakket graag anders hadden gezien. Zoals samenwerken in de PSP betekent dat niet altijd alles zo geregeld wordt als je zelf wilt, zo is dat bij bredere samenwerking ook. De vraag is of het totaal er mee door kan. Voor het partijbestuur is dit pakket aanvaardbaar, maar bestaat er geen ruimte meer om tegemoet te komen aan wensen van Groen Platform en EVP, mochten zij die nog op tafel leggen.

Terugkijkend naar het oorspronkelijke programma-voorstel van de PPR, constateren we dat het nu voorliggende programma op veel punten verbeterd is. Belangrijker is echter dat we het programma-op-hoofdpunten - los van alle voorgeschiedenis - ruim voldoende vinden. Dat moet het allerzwaarst wegen. De overige afspraken zijn in hun combinatie aanvaardbaar. De fractiekeuze in het Europese Parlement is goed geregeld. Bij de naam is dat minder het geval. Dat op de stembiljetten de namen van de organisaties prevaleren is volgens onze wens; dat neemt niet weg dat de omschrijving die eraan voorafgaat (groen progressief) erg vaag en eenzijdig is. Wat ekologischer politiek betreft (het eerste waar groen naar verwijst) heeft de PSP eerder een naam te verliezen dan te winnen. Het bezwaar zit er meer in dat het als enige in de naam naar voren komt. Met een woord als progressief kun je nog veel kanten op. Pas op het allerlaatst is toch een lijstvolgorde per partij afgesproken, die voor de PSP zeer gunstig is. We denken dat een lijst die door een PSP-lid wordt aangevoerd, ook bij een vrij vage naam, politiek heel herkenbaar is en door alle kiezers daar thuis gebracht wordt waar hij ook zit: een radikaal links geluid.

We willen niet verzwijgen dat in de loop van de onderhandelingen de wat afwachtende houding ten aanzien van het Groen Platform en in minder mate de EVP door negatieve ervaringen zeker niet verbeterd is. In het nu voorliggende voorstel komt die samenwerking alleen tot stand nadat deze organisaties hun aanvankelijk 'nee' tegen dit pakket omgezet hebben in een 'ja'. Dat is voor hen geen geringe stap. Zowel richting PSP als richting CPN bestaan bij hun achterbannen weerstanden, die wij misschien niet reëel vinden, maar die wel overwonnen moeten worden. Het partijbestuur vindt dat die stap van hen aangegrepen kan en moet worden om er alsnog een goedlopende samenwerking van te maken. Wellicht dat het gezamenlijk kampagne voeren tegen andere lijsten daarvoor een gunstigere omstandigheid vormt dan het onderling 'trekken en duwen' om het eens te worden over gezamenlijke deelname aan de Europese verkiezingen.

Mocht zo'n stap er niet komen, dan geeft het voorliggende pakket -na enkele noodzakelijke aanpassingen- de beste mogelijkheden om CPN, PPR en PSP op te verenigen.

Hieronder volgt dan het voorstel dat het partijbestuur aan het kongres voorlegt:

Voorstel

Het kongres van de PSP, bijeen op 26 en 27 november 1983 te Groningen,

a. neemt kennis van het verslag van het partijbestuur over de gevoerde onderhandelingen over gezamenlijke deelname aan de Europese verkie-

zingen van juni 1984.

b. machtigt het partijbestuur op basis van een ongewijzigd pakket, zoals in de bijlagen verwoord, een samenwerkingskontraakt met PPR, CPN, EVP en Groen Platform te ondertekenen.

c. Mochten EVP en Groen Platform uiteindelijk besluiten niet toe te treden, dan is het partijbestuur gemachtigd in overleg met PPR en CPN wijzigingen in dit pakket aan te brengen, die het partijbestuur ter goedkeuring aan de partijraad voorlegt.

BIJLAGE 1

PROGRAMMA OP HOOFDPUNTEN

KANSEN OP OVERLEVEN

Toen de Tweede Wereldoorlog voorbij was, waren er grote verwachtingen over een nieuwe maatschappij. Nu, diep in een crisis van de economie en het milieu, onder de dreigende plaatsing van de allernieuwste atoomraketten, lijkt die nieuwe samenleving verder weg dan ooit. Het vijanddenken neemt toe; rivieren zijn vergiftigd, bossen sterven; in de EG zoeken vijftien miljoen mensen vruchteloos naar werk, de armoede groeit; de rooibouw op de aarde gaat maar door; de onderdrukking blijft.

Daar moet een eind aan komen.

Gelukkig groeit ook het besef dat het zo niet langer kan. Overall ontstaat verzet en maken groepen en bewegingen zich sterk voor een vernieuwende samenleving, waar mens en aarde tot hun rechten komen. Die vernieuwing moet ook in de politiek gestalte krijgen. Veel mensen hebben behoefte aan doorbreking van de verstarring en de verdeeldheid die de progressieve politiek te vaak laat zien. Zij hebben genoeg van de kleine discussies, de stokpaarden, het eigen gelijk. Zij willen een maatschappij-veranderende politiek, die zich eensgezind konsentreert op de grote problemen. Zij willen dat progressieve partijen en bewegingen boven hun verschillen uitgroeien in het gezamenlijk vechten tegen bewapening, milieuvernietiging, werkloosheid en uitbuiting.

Wij -CPN, EVP, Groen Platform, PPR, PSP- willen dit signaal verstaan. Daarom willen wij op één lijst meedoen aan de Europese verkiezingen. Ieder vanuit eigen achtergronden en inspiraties, met respect voor de ander. Met elkaar omdat wij het eens zijn over de radicale veranderingen die nodig zijn, omdat we nieuwe werfkracht willen ontwikkelen voor een politiek waar Europa dringend behoefte aan heeft.

Wij willen dus meedoen aan de Europese verkiezingen. Niet omdat wij staan te juichen over de Europese Gemeenschap en over de rol van het Europese parlement daarin. Integendeel. Wij staan uiterst kritisch tegenover doelstellingen en structuur van de EG zoals die in het verdrag van Rome zijn vastgelegd.

De "belofte" van een idealisties, verenigd Europa, ten dienste van het welzijn van de volkeren, is bij lange na niet bewaarheid geworden. Met name de eenzijdige gerichtheid op ongeremde produktie, het verspillend technologies denken en de overheersende rol van de grote, multinationale ondernemingen wijzen wij af. Juist daarin zien we de oorzaak van milieuverwoesting, werkloosheid, armoede, uitputting van grondstoffen en het achterstellen van de landen van de Derde Wereld.

Ook het grotendeels samenvallen van de Europese Gemeenschap en het Europese deel van de NAVO werkt niet stimulerend op het doorbreken van het blokdenken. En dat is nodig om te komen tot samenwerking van alle landen in Europa, West en Oost.

We ervaren de huidige EG vaak als een belemmering voor de veranderingen die nodig zijn.

Er moet een nieuw Europa komen, waarin het welzijn van de Europese mensen uitgangspunt wordt en niet alle aandacht gericht is op produktie en handel. Wij willen een EG waar uitsluitend die zaken geregeld worden die het nationale of regionale niveau boven gaan. Voor zover de EG bevoegdheden houdt, moeten deze onder direkte controle van het Europese Parlement komen. Zo'n parlement zien we als een belangrijk forum voor ontmoeting en meningsvorming tussen de Europese volkeren. Daarom moet in het Europese parlement ons geluid, het geluid van de tegenbeweging dan ook gehoord worden.

Samenwerking

Met onze lijst willen wij mensen in het Europese parlement brengen die in een samenhangende visie duidelijk kunnen maken hoe de EG en de samenleving moeten veranderen:

-De huidige EG-politiek en werkwijze moet grondig veranderen.

-Het overleven is uitgangspunt. Daarom verzetten we ons tegen (kern)bewapening en nieuwe stappen daarin. We willen het vijanddenken en het opdelen van de wereld in blokken doorbreken.

-Een andere economie, waarin de ongerichte groei van materiële produktie en konsumptie niet meer het allesoverheersende doel is. Een economie waarin niet geproduceerd wordt alleen om de winst, maar waar maatschappelijke behoeften daarvoor bepalend zijn. Duurzaamheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardige verdeling van werk, inkomen en zeggenschap geven in die andere economie de toon aan.

-Een nieuwe benadering die de leefbaarheid centraal stelt, omdat de kwaliteit van ons (over)leven het moet winnen van de stelselmatige plundering van de natuur en verspilling van grondstoffen.

-Een nieuwe politiek, die de mens centraal stelt tegenover de grote bureaucratiese en economiese machten; een strijdbare politiek ook, die de durf heeft om die machten aan te pakken om voor iedereen een zinvol bestaan en een leefbaar inkomen te garanderen.

-Een politiek die de overheersing van mannen en traditioneel mannelijke waarden in economie, cultuur en bestuur tegen wil gaan. Werken aan een meer menselijke manier van omgaan met elkaar en met macht: dat verstaan we onder feminisering.

-Doorgaande democratisering, zodat mensen meer zeggenschap krijgen over de zaken die hen aangaan.

-Een politiek die vasthoudt aan het recht van mensen op een volwaardig zelfstandig bestaan en zich keert tegen iedere vorm van onderdrukking, tegen racisme en anti-semitisme, tegen elke vorm van diskriminatie.

Bij de uitvoering van onze politiek willen we dankbaar gebruik maken van de vele ideeën en van de creativiteit die door mensen in acties en bewegingen naar voren worden gebracht. Door ons werk in het Europese parlement willen we proberen tegelijk nieuwe stimulansen te geven voor verdere actie in Nederland en de andere EG-landen, want in de bewegingen liggen onze wortels, aan al die activiteiten ontlene wij onze invloed.

Onze doelen zullen we niet van vandaag op morgen realiseren, maar wij willen ze wel steeds onszelf en anderen voor ogen houden en concrete stappen en stapjes zetten om ze te bereiken.

PROGRAMMA

Hieronder geven we in zes punten de hoofdlijnen van onze politiek weer; een samenvatting van het meest dringende. Bij dit programma hoort een kort werkplan met een aantal uitgewerkte beleidspunten die wij straks in het Europese parlement naar voren zullen brengen.

1. Aktieve vredespolitiek.

De bewapening heeft in hoeveelheid en vernietigingskracht zodanige vormen aangenomen, dat het voortbestaan van de mensheid direct wordt bedreigd. Ten onrechte wordt door tal van militaire en politieke leiders gesuggereerd dat de beproefde militaire strategie van afschrikking vrede heeft gebracht. Veel conflicten zijn en worden ook nu nog uitgevochten, waarbij de Derde Wereld het slagveld is. Door de nieuwe generatie kernwapens dreigt Europa dat ook te worden.

Het militaire apparaat is vergroeid geraakt met de bewapeningsindustrie. Zij stimuleren elkaar tot een steeds doorgaande bewapeningswedloop. Dat moet ophouden.

Er is een aktieve vredespolitiek nodig, gericht op stopzetting van de wapenwedloop, een kernwapenvrij Europa, terugdringing van de wapenhandel, concrete stappen op weg naar algehele ontwapening en naar ontbinding van NAVO en Warschaupakt. Daarbij kan de uittreding van één of meer landen een eerste stap zijn. Want in onze ogen zijn het vooral de militaire blokken die ontspanning en werkelijke vrede in de weg staan.

Eenzijdige stappen van afzonderlijke landen of groepen landen in West- en Oost-Europa kunnen dit proces op gang brengen. Nu moet er een begin gemaakt worden door het niet plaatsen van kruisraketten en Pershing II raketten en door het verwijderen van bestaande kernwapens in Nederland en West-Europa. Door stelselmatige vermindering van de defensie-uitgaven moet geld vrijgemaakt worden voor de bestrijding van crisis, honger en armoede. Dat is de beste bijdrage tot ontspanning. De EG moet bedrijven die nu nog in de bewapeningssector werken, stimuleren over te schakelen op niet-militaire productie.

Er moet gewerkt worden aan een systeem van sociale verdediging: georganiseerd geweldloos verzet onder andere door niet-meewerken, staking, weerbaar maken van de bevolking. Hierdoor wordt een land heel wat minder aantrekkelijk voor elke eventuele bezetter.

Het doorbreken van het vijanddenken is een onmisbare voorwaarde tot ontwapening. Daarvoor zullen er in toenemende mate contacten met regeringen, groepen en burgerrechtenbewegingen in Oost-Europa gelegd moeten worden. Ook de wetenschappelijke, economische, kulturele en toeristische contacten tussen Oost en West moeten sterk uitgebreid worden.

2. Werk en economie.

Zinvol werk is een grondrecht voor iedereen. Toch telt Europa op dit moment 15 miljoen mensen zonder baan. Dat is onaanvaardbaar. Temeer omdat in ons economisch systeem de werkloosheid eenzijdig afgewenteld wordt op kwetsbare groepen: jongeren, vrouwen, laaggeschoolden, buitenlanders. Vermindering van sociaal contact, vervreemding van de samenleving en een gevoel van zinloosheid zijn het gevolg. Uit de geschiedenis is duidelijk waar dat toe kan leiden: nihilisme, maatschappelijke ontwijking, ontevredenheid die zich uit in het zoeken van zondebokken.

In het beleid moet de actieve bestrijding van werkloosheid dan ook de hoogste prioriteit krijgen. Landen moeten gemeenschappelijke plannen maken en uitvoeren in plaats van elkaar te bekonnkurreren.

Goed werk is nodig. Dat betekent: selektieve stimulering, industriële vernieuwing (vooral gericht op zinvolle maatschappelijke productie als energiebesparing, stadsvernieuwing, openbaar vervoer, onderdak enzovoort), drastische arbeidstijdverkorting, rechtvaardige verdeling van betaald en onbetaald werk vooral ook tussen mannen en vrouwen, vermindering van de werkbelasting, voorrang geven aan milieuvriendelijke productie die ook meer werk oplevert. Elk mens, man én vrouw, heeft recht op zinvol werk en op een eigen inkomen. Daar is een economisch systeem voor nodig, dat iedereen goed werk biedt, zonder mensen uit te buiten of de aarde te verwoesten.

Wij willen een economie waarin volop aandacht is voor: voldoende en gezond eten, goed onderdak, schone energie, openbaar vervoer, meer op sociale vaardigheden gericht onderwijs, zeggenschap, democratisering, enzovoort. Wij willen een samenleving waar dat voor iedereen bereikbaar is en niet alleen voor de bevoorrechten.

Niet meer, maar beter. Geen weggooi-maatschappij, maar een hergebruik- en reparatie-economie. Kringloopproductie, zuinig omgaan met grondstoffen en energie, respect voor het milieu, meer kleinschalige bedrijven, meer gebruik van duurzame energiebronnen (wind, water, zon) zijn daarin belangrijke elementen.

Nu vormt de EG voor zo'n beleid vaak een belemmering. De EG is eenzijdig gericht op de belangen van grote ondernemingen. De macht van multinationals moet ingeperkt worden. Dat kan alleen door meer maatschappelijke controle over het gebruik van produktiemiddelen en winsten. De structuur van ondernemingen behoort zo te worden dat het kapitaal geen beslissende invloed meer heeft.

Een veel grotere zeggenschap van werknemers en democratisering van het productieproces kunnen er daarnaast voor zorgen dat ook in grotere bedrijven toch op menselijke maat gewerkt kan worden. Meer aandacht voor het midden- en kleinbedrijf, die vaak voor de lokale of binnenlandse markt pro-

duceren, is dringend nodig.

Wij willen meer invloed van vernieuwende ideeën en voorstellen van vakbonden en konsumentenorganisaties in de EG-organen. De versterking van de sociale voorzieningen krijgt een centrale plaats. Gelijke behandeling van mannen en vrouwen en strikte toepassing van de betreffende EG-richtlijnen zijn daarbij uitgangspunt.

Maar daarmee zijn we er nog niet.

De automatisering zal onverminderd doorgaan. Wanneer we vast willen houden aan oude eisen en traditionele oplossingen komen we er niet uit. Er is een nieuwe visie op werk nodig.

Nu blijft veel zinvol werk liggen en worden talloze maatschappelijke behoeften niet vervuld of overgelaten aan de inzet van vrijwilligers. Er is een nieuwe visie nodig, die de maatschappelijke waarde van alle arbeid voluit erkent en die niet uitsluitend laat afhangen van beloning. Meer dan nu zal in de samenleving van de toekomst sociale zekerheid, eigenwaarde en menselijk geluk vooral ook afhangen van de zingeving van wat je doet. Een grotere zelfverzorging en eerlijker inkomensverdeling zijn daarvoor voorwaarden. Voor we zover zijn, moet er nog heel wat veranderen.

3. Milieu

Een eerste eis die aan maatschappelijk en economisch handelen gesteld mag worden is dat het de kwaliteit van natuur en milieu in stand houdt en verbetert. Zij zijn immers een essentiële voorwaarde voor het voortbestaan van menselijk leven. Dat stelt grenzen aan materiële productie en consumptie. Maatschappelijke controle op investeringen, produktietechnieken en -planning is dan ook dringend nodig. Kringloopproductie, waarin natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen niet uitgeput worden, milieuvriendelijke technologie, energiebesparing en een veel groter gebruik van duurzame energiebronnen kunnen een wezenlijke bijdrage leveren.

In onze visie is in Europa geen plaats voor kernenergie. Kerncentrales en kweekreactoren moeten gesloten worden. We willen een verbod op ondergrondse opslag of storting in zee van nucleair afval.

Bestaande milieunormen worden tenminste gehandhaafd en waar nodig verscherpt. Vooral op internationaal nivo moeten deze normen verder uitgebouwd worden en in verdragen worden vastgelegd. Er moet snel een werkplan komen om de oorzaak van de verwoestende "zure regen" afdoende aan te pakken. In verband daarmee willen wij geen grootschalige toepassing van steenkoolvergassing zolang er geen milieuveilige verwerkingstechniek is gevonden.

In de hele EG zal voorrang worden gegeven aan openbaar vervoer en een veilig en milieuvriendelijk goederentransport.

4. Landbouw.

De EG-begroting wordt voor meer dan driekwart in beslag genomen door uitgaven voor de landbouw. Dat alleen al vraagt speciale aandacht.

Het karakter van de bestaande, grootschalige en energie-intensieve landbouw moet drasties gewijzigd worden. Nu ligt in de Europese landbouw een sterk akzent op de "veredeling": het omzetten van granen en peulvruchten (vaak import) in vlees. Voor de voedselvoorziening in de wereld is dat uiterst ongunstig. Bovendien is de produktiewijze milieu-onvriendelijk en wreed (bio-industrie).

Een kleinschaliger produktiewijze, minder gebruik van vergif, kunstmest en energie en meer respect en zorg voor de dieren voorkomt gigantische overschotten en brengt de afbraak van werkgelegenheid in de landbouw tot staan. Mede door uitbreiding van de teelt van granen en een hogere mate van zelfvoorziening zal Europa het dan kunnen stellen zonder grootscheepse import van granen uit Amerika en de Derde Wereld.

De kosten van het Europese landbouwbeleid zijn flink uit de hand gelopen. Toch blijven de inkomsten van zeer veel boeren -ondanks de forse EG-subsidies- nog steeds onder de maat. Zij kunnen het hoofd vaak alleen maar boven water houden door (onbetaald) werk van de boerin. Terwille van het voortbestaan van hun bedrijf worden boeren steeds gedwongen tot doorgaande produktieverhoging. Gevolg: onze (zuivel)overschotten nemen steeds toe en dat onder meer met behulp van voedsel dat wij uit de Derde Wereldlanden weghalen.

Dat mag niet zo doorgaan. Produktiebeheersing en beperking van de kosten op de EG-begroting zijn geboden. Kleinschaliger, energie-zuinigere landbouw leidt zeker tot die noodzakelijke produktiebeheersing. Deze moet tevens bereikt worden door de prijssteun van de EG te beperken tot begrensde produktiekwota en de enorme export-subsidies meer te gebruiken voor steun aan kleine bedrijven. De invloed van banken en tussenhandel moet sterk verminderd worden. Overheidsgrond mag alleen verpacht worden aan kleine en middenbedrijven. Een beleid gericht op produktiebeheersing veronderstelt eveneens een gecoördineerd prijsbeleid. Dit EG-landbouw-prijsbeleid moet tot stand komen in onderhandelingen tussen de regeringen, na overleg met het Europese parlement. Over dit prijsbeleid moeten de regeringen zich verantwoorden tegenover hun eigen parlements.

Hogere opbrengsten voor de boeren zijn nodig. Ook van de konsument mag daarvoor een groter aandeel gevraagd worden. Een ander konsumptiepatroon, minder gericht op vlees en meer op gezonde voeding en milieuvriendelijke produkten is gewenst. De EG kan een rol spelen in het bevorderen van de voorlichting op dit gebied.

De noodzakelijke veranderingen in het landbouwbeleid moeten worden vastgelegd in internationale overeenkomsten, die de wereldmarkten in evenwicht brengen en de zelfvoorziening op voedselgebied over de hele wereld bevorderen.

5. Ontwikkelingsbeleid.

Alle mensen en volkeren hebben gelijke rechten op een menswaardig bestaan. Dat lijkt er nu niet op. Nog steeds zijn de arme landen afhankelijk van het rijke Noorden. Ook de economische betrekkingen van EG-landen dragen bij aan het achterop houden van de Derde Wereld.

Voor zover wij ontwikkelingshulp geven, wordt het grootste deel besteed aan de infrastructuur ten behoeve van westerse bedrijven, terwijl de hulp juist bij de mensen zelf terecht moet komen.

Strukturele bestrijding van de honger, het opheffen van de armoede en doorbreking van de afhankelijkheid staan centraal in het ontwikkelingsbeleid zoals wij dat willen. De aandacht van de EG dient vooral gericht te zijn op het stimuleren van de lokale landbouw voor de voedselvoorziening, produktie voor binnenlandse behoeften, energievoorziening via de daar aanwezige duurzame bronnen, bevordering van de onderlinge handel en technische en economische samenwerking. De ontwikkelingshulp moet dan ook veranderd en uitgebreid worden. Zij zal vooral gericht worden op landen en organisaties waar sociale en vrijheidsrechten kansen krijgen.

Derde Wereldlanden krijgen een grotere toegang op de Europese markt, waarbij het volledig afhankelijk zijn van één produkt voorkomen moet worden.

De EG doet actief mee aan een mondiaal grondstoffenfonds, hervorming van het internationale monetaire en kredietverleningssysteem, kwijtschelding van schulden van de armste landen en aan de verbrekking van alle banden met het apartheidregiem in Zuid-Afrika.

6. Democratie en bevrijding.

demokratie

Wij kiezen voor vergaande democratisering van de samenleving. Beslissingen moeten zo dicht mogelijk bij de mensen zelf worden gebracht. In de huidige structuren worden beslissingen veel te veel door burokratische instellingen over de hoofden van de betrokkenen heen genomen.

De EG heeft in onze ogen een ondemokratiese structuur. Er is nauwelijks sprake van parlementaire controle op het doen en laten van de Europese Commissie en de Raad van Ministers. Noch het Europese parlement, noch de nationale parlementen zijn daar effectief toe in staat. Wij willen geen ontwikkeling in de richting van iets als een bovennationale Europese Unie.

Alleen waar het grensoverschrijdende problemen betreft (Rijnvervuiling, zure regen, internationale regelingen ten behoeve van zigeuners en vluchtelingen), kunnen taken en bevoegdheden worden overgedragen aan een internationaal orgaan als de EG.

Wij willen de regio's in de verschillende landen meer

zeggenschap geven. Ze moeten de bevoegdheid en de middelen krijgen om een zelfstandig regionaal stimuleringsbeleid te voeren. We zijn voor cultureel zelfbeschikkingsrecht voor regio's en bevolkingsgroepen met een eigen taal of cultuur. Dat moet met name tot uitdrukking komen in onderwijsvoorzieningen en in communicatiemiddelen in de eigen taal.

bevrijding

De EG moet zich inzetten voor gelijkberechtiging van alle mensen. Een politiek die zich sterk maakt voor het recht van vrouwen en mannen op een volwaardig zelfstandig bestaan in politiek, economies, sociaal, cultureel en seksueel opzicht. Aktieve bestrijding van elke vorm van onderdrukking en diskriminatie op grond van huidskleur, geslacht, seksuele en relationele voorkeur, culturele groep, overtuiging, burgerlijke staat, maatschappelijke positie en dergelijke behoort juist in een organisatie van verschillende staten, volkeren en culturen centraal te staan.

Doorbreking van de machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen, werkelijke gelijkstelling van verschillende samenlevingsvormen, invoering van individuele verzelfstandiging bij alle (sociale) wetten en belastingen, afschaffen van het kostwinnersbegin-sel, de vrijheid om zelf beslissingen te nemen over eigen lijf, leven en relaties vormen de uitgangspunten voor (nieuwe) Europese richtlijnen en veranderingen in nationale wetgeving.

Wij willen een samenleving waarin niet de ene mens macht uitoefent over de ander, waarin haat en geweld tegenover vrouwen en homo's wordt uitgebannen, waarin minderheidsgroepen niet worden weggedrukt, waarin beroepsverboden onmogelijk zijn, waarin elke vorm van diskriminatie wordt bestreden, waarin wetgeving en rechtspleging gericht worden op bevrijding en gelijke rechten voor ieder mens, die binnen de Europese Gemeenschap een plek zoekt om te werken, te wonen en te leven.

Wij willen een EG die actief stelling neemt tegen elke schending van mensenrechten binnen en buiten de gemeenschap, in Oost, West en Derde Wereld, zonder onderscheid of selectieve verontwaardiging. Vrije grensoverschrijding, vrij verblijf, gelijke sociale en politieke rechten (ook voor gevestigde buitenlanders), een ruimer vluchtelingenbeleid, een menswaardige internationale regeling voor zigeuners en een aktieve bestrijding van fascisme en anti-semitisme zijn andere kenmerken van de gemeenschap die wij voor ogen hebben.

Tot slot.

Uitvoering van bovenstaand programma zal een ander Europa te zien geven: groener, veiliger, socialer, menselijker. Het is dringend nodig om deze stappen te zetten. Dringend nodig ook om een eigen weg te vinden, lossen van de industriële en militaire machtsblokken die met hun politiek bezig zijn mens en aarde in hun voortbestaan te bedreigen. Kansen op over leven. De moeite waard om voor te kiezen.

BIJLAGE II

AFSPRAKEN ROND GEZAMENLIJKE LIJST E EUROPESE VERKIEZINGEN

fraktievorming

Hierover is overeengekomen: "Wij willen vertegenwoordigers in het Europese Parlement brengen die daar zorgen voor een zelfstandige Nederlandse inbreng. Zij zullen daar streven naar een zo breed mogelijke samenwerking ter bevordering van onze doelstellingen. Gezien de faciliteiten die een officiële fractie in het Europese parlement geniet (minimaal 11 parlementariërs vereist) en de verhoging van effectiviteit die dat meebrengt, willen wij proberen een nieuwe fractie te vormen met andere verwante groene, radikale en linkse partijen. Daarover willen wij contacten leggen met alle in het Europees Parlement vertegenwoordigde partijen die zo'n nieuwe fractie willen vormen en een programma op hoofdpunten onderschrijven, waarin wij onszelf voldoende kunnen herkennen. Mocht dit onverhoopt niet lukken, dan zullen onze parlementariërs trachten een technische coördinatie-

fractie te vormen. De definitieve fraktiekeuze heeft de goedkeuring van de betrokken partijbesturen."

lijstvolgorde

De plaatsen op de lijst worden als volgt verdeeld naar partijen:

1. PSP
2. PPR - Groenen (deze kandidaat wordt na overleg aangewezen door het PPR-kongres en de vergadering van het Groen Platform).
3. CPN
4. EVP
5. PPR of Groen Platform

Bij één zetel wordt deze bezet door de kandidaat op plaats 1, bij twee zetels wordt de tweede door 2 en 3 elk de helft van de periode ingenomen. Bij drie zetels wordt de derde zetel door 4 en 5 elk de helft van de periode ingenomen.

Er wordt geprobeerd -mede door invulling van assistenten- ervoor te zorgen dat er voor het dagelijkse werk een team is waarin van elke deelnemende organisatie één persoon zit. Bij voorkeur zou dit moeten bestaan uit de mensen die uiteindelijk op de eerste vijf plaatsen komen te staan.

Bij de invulling van de rest van de lijst wordt steeds dezelfde volgorde gebruikt. Na de kongressen wordt nog bekeken of een voorstel van de PSP om tien tot vijftien aanbevelingsplaatsen te reserveren voor gezamenlijk te vragen personen uit te voeren is. Daarbij wordt ook bekeken of aan de SAP een aanbevelingsplaats aangeboden wordt.

naam

De naam van de lijst luidt: "groen progressief akkoord van CPN, EVP, Groenen, PPR, PSP". Daar dit meer is dat 35 letters is deze naam op stembiljetten niet te gebruiken. De namen van de deelnemende organisaties gaan dan voor.

diverse afspraken

Er wordt gestreefd naar een lijstverbinding met de PvdA.

Ter uitwerking van het programma-op-hoofdpunten komt er een werkplan voor de fractie. Hierin worden standpunten over allerlei concrete punten die op EG-nivo spelen geformuleerd.

Voor de fractiebegeleiding komt er een overleg, waarin elke organisatie drie mensen afvaardigt. Dit overleg vergadert ongeveer maandelijks. Tot de taken van dit overleg behoren: voorbereiding werkplan (af in maart 1984); klankbord en controlerend orgaan van de fractie; meedenken bij vragen of notities e.d. van de fractie; problemen oplossen bij meningsverschillen in de fractie.

kampagne

Hierover is afgesproken: "De verkiezingskampagne wordt gevoerd onder leiding van een gezamenlijke kampagnekommissie. Het campagneplan heeft goedkeuring van de vijf besturen. Er wordt een campagnefonds gevormd, waarin alle deelnemende partijen en groepen een storting doen van 50.000 gulden minimaal en zoveel meer als onderling overeengekomen wordt.

Deelnemende partners kunnen tijdens de campagne eigen activiteiten opzetten, maar zorgen ervoor dat dit niet remmend werkt op de gezamenlijke campagne. Bij gezamenlijke en eigen activiteiten wordt de lijst gepresenteerd als een samenwerking van gelijkwaardige deelnemers. De deelnemers respecteren programma, kleur en politieke opties van de anderen. Zij zijn het, met behoud van de eigen identiteit, eens geworden over een gezamenlijk optreden bij de gelegenheid van de Europese verkiezingen van 14 juni 1984."

Tijdens de campagne worden de eerste vijf kandidaten als gezamenlijke lijsttrekkers gepresenteerd. Daar waar dat voor de (massa)media nodig is één persoon als gezicht van de lijst te presenteren, is dat de feitelijke lijsttrekker.

MEDEDELING

Leden van het partijbestuur zijn (uiteraard) bereid om ook dit onderdeel van de kongresvoorstellen op afdelingsvergaderingen of discussie-bijeenkomsten toe te komen lichten. Afdelingen die hiervan gebruik willen maken, kunnen daarvoor contact opnemen met het partijburo.

Fred van der Spek

Luister, oude man ...

Namens de PSP sprak Fred van der Spek de demonstratie van 29 oktober toe.

Omdat geen krant, van 'De Waarheid' tot 'De Volkskrant' en van 'Trouw' tot 'De Telegraaf' het de moeite waard vond de veteraan van de vredesbeweging aan het woord te laten of te citeren, drukt **BEVRIJDING** zijn hele toespraak af.

Een toespraak over bewapening en ontwapening, over fundamentele zaken en radikale standpunten, over jonge en oude mannen.

"Listen young man" zei generaal Rogers, opperbevelhebber van de NAVO in Europa, onlangs woedend tegen een NOS-verslaggever, die een kritische vraag stelde. "Luister jonge man, als iemand weet hoe erg de oorlog is dan ben ik het wel". Het bekende sprookje van bewapening met als doel het bewaren van de vrede. Of dat andere sprookje: bewapenen om tot ontwapening te komen. De wapenaars vinden dat wapengekletter nodig is om tot ontwapening te komen ook bij henzelf. Een redenering van het type: houd me vast anders bega ik een ongeluk.

Laten we realistisch zijn: bewapening leidt tot bewapening, tot meer bewapening en uiteindelijk tot oorlog. We hebben het deze week weer gezien: de Verenigde Staten doen een grootscheepse militaire aanval op Grenada, onder flagrante schending van het Handvest van de Verenigde Naties en van het verdrag van de Organisatie van Amerikaanse Staten. Zo gaat het keer op keer. Lidstaten van NAVO en Warschau-pact voeren oorlog tegen Derde-Wereld landen, of laten hun troepen in het eigen machtsgebied optreden tegen bevolkingen die iets anders willen. Beiden aanvaardden van de andere partij dat hij naar believen kan optreden binnen zijn eigen invloedssfeer ter handhaving van de status-quo. De wapens worden dus voortdurend gebruikt voor oorlog. Nog niet in een rechtstreekse confrontatie van de beide grootmachten. Maar dat het zogenaamde afschrikkingsevenwicht vrede tussen hen garandeert is alleen al hierom onzin omdat nieuwe wapensystemen steeds meer de theorie van dat zogenaamde afschrikkingsevenwicht ondergraven.

En om dit soort wapenontwikkelingen gaat het, ook bij de kruisraketten. De kwalitatieve bewapeningswedloop, die allang de kwantitatieve bewapenings-

wedloop heeft vervangen. Laat u daarom niet in slaap wiegen door verhalen over aantallen en over vermindering van aantallen. Laat u niet in slaap wiegen door de onderhandelingen in Genève. Praten is beter dan vechten, maar in Genève gaat het niet over ontwapening. De nieuwe directeur van het Amerikaanse regeringsbureau voor wapenbeheersing en ontwapening, *Adelman*, heeft destijds al gezegd dat deze onderhandelingen een rookgordijn voor de publieke opinie vormen, waarachter het tweezijdige bewapenen gewoon door gaat. De kans is dan ook groot dat er in Genève een akkoord tot stand komt, misschien niet volgende maand maar wat later. Maar dat zal dan een bewapeningsakkoord zijn. Beide partijen kunnen hun nieuwe wapens laten staan respectievelijk neerzetten, of althans de meeste. De economische belangen van miljardenomvang, die met de ontwikkeling en productie gemoeid waren zijn dan ontzien. En de mensen zullen dan wel tevreden zijn, omdat er toch een akkoord is. Laten wij afspreken dat we niet tevreden zullen zijn, maar dat we het spelletje doorgekregen hebben en dat we ons niet langer willen laten beduvelen.

Geen nieuwe kernwapens in Europa, niet in Nederland noch in enig ander land. Europa kernwapen-vrij. Kernwapens de wereld uit. Dat zijn de drie leuzen van deze demonstratie. Mijn partij

Foto: Eduard de Kam

staat daar uiteraard vol overtuiging achter. Maar laten we goed beseffen dat het om nog veel fundamentele zaken gaat. Als het ooit zou lukken alle kernwapens af te schaffen, zonder dat we oorlog en oorlogsvoorbereiding als dagelijkse begrippen uit ons woordenboek verwijderen, zal deze afschaffing niets waard blijken. Als een konventionele oorlog wordt gevoerd, zal een land, dat dreigt te verliezen alle plechtige internationale afspraken verscheuren en weer kernwapens gaan maken en gebruiken. Alles is bekend en aanwezig. Daarom is ons eerste doel: het weigeren van de plaatsing van de kruisraketten in Nederland, hoe belangrijk ook niet meer dan een eerste stap.

Wanneer je meer dan vijftig jaar met grote overtuiging voor de ontwapening hebt gestreden (maar met weinig resultaat) dan geeft het je een onbeschrijfelijk gevoel van vreugde, van

voldoening, van optimisme, om in 1983 zovelen, honderdduizenden te zien demonstreren tegen de bewapening. Ik heb dat gevoel in de overtuiging dat zeer velen van u dat zojuist genoemde veel radikalere ontwapeningsstandpunt al hebben en dat degenen onder u, die dat standpunt niet hebben, zich het in de toekomst eigen zullen maken. Want het bewustwordingsproces ten aanzien van oorlog en vrede is onomkeerbaar. Het zal groeien tot het niet meer te stuiten zal zijn. De kwantitatieve en de kwalitatieve vredeswedloop zijn in volle gang, op weg naar een keerpunt in de internationale politiek. Een keerpunt waar voorbij de volkeren zich niet langer zullen laten manipuleren door de machthebbers-wapenaars. Listen, old man Rogers, het moment nadert waarop u uw uniform aan de wilgen moet hangen.

FRED VAN DER SPEK

Was de PSP er niet ?

Wat zullen de kranten van maandag zeggen, denk je op zo'n dag. Enthousiasme, analyses, sfeerverhalen, foto-verslagen, je kon het allemaal verwachten, afhankelijk van de krant die je leest. Van de rechtse pers weet je het zeker te voorspellen, maar bij de pers van het midden en links weet je het toch ook maar nooit. En dat kwam uit: volgens de complete landelijke dagbladpers was de PSP niet aanwezig . . . Geert Dekker ging op zoek naar de reden.

Irene von Lippe-Bisterfeld, op 29 oktober de eerste spreekster op het Zuidpark tijdens de vredesdemonstratie, overheerste maandag de kranten. De boulevardpers, belichaamd in de Telegraaf en het Algemeen Dagblad, zochten beide dezelfde foto voor hun voorpagina uit en maakten daarmee duidelijk dat dat voor hen het belangrijkste van de demonstratie was.

Gelukkig reageerde de overige pers niet identiek. Het Parool, het NRC-Handelsblad, De Volkskrant en Trouw richtten zich meer op de politieke inhoud van het gebeuren op de 29e: de komende confrontatie tussen het CDA en de vredesbeweging werd door hen op de voorpagina gezet.

Toch is het na zo'n dag het interes-

santst om een krant als de Telegraaf er bij te pakken. Als er op een dag vijfhonderdvijftigduizend mensen bijeen komen om te protesteren tegen de aanschaf van nieuwe kruisraketten, dan spreekt het voor zich dat óók een fors aantal lezers van De Telegraaf achter deze leuze zal staan. Je zou denken, vanuit kommercieel oogpunt gezien, dat deze krant dan ook de leuzen gaat onderschrijven. Mis gedacht. In eerste instantie ziet de berichtgeving er sober en neutraal uit. 'Vredesmars houdt politici verdeeld' is de openingskop, en dat is iets waar je moeilijk iets tegenin kunt brengen. Maar wat zie je dan, tot je grote verbazing? Het openingsartikel blijkt niet of nauwelijks in te gaan op de me-

vervolg op pagina 10

Soldaten in uniform

Zeven mannen achter een tafel in een bomvol zweet-lokaal. Een pittige discussie tussen de forumleden onderling en met de zaal. Zowel Jules de Waart, Tweede Kamerlid voor de PvdA, als Wilke Schram, staf-medewerker van het IKV, krijgen de wind van voren van Martien Koper, bestuurslid van de Vereniging voor Dienstplichtige Militairen (VVDM), Meindert Stelling, lid van de Vredes- en Veiligheidsberaad van de Krijgsmacht (VVBK) en beroepsofficier, Dick Oele van de Bond Voor Dienstplichtigen (BVD), en Jos Teunen van Mobilisatie 1983, een organisatie van (ex)dienstplichtigen, die opriep om in uniform naar de vredesdemonstratie in Den Haag op 29 oktober te gaan. Deze zes heren diskussieerden onder leiding van Lou Brouwers, die zowel een boek als een film over de Nederlandse kernwapentaken maakte.

Beneden in het Zalencomplex van *Amicitia* in Den Haag werden op die avond vóór de grote demonstratie *Grenada*-af-fiesjes verkocht. *Jules de Corte* vroeg zingend achter de piano zich af: als de produktie van kruisraketten in Nederland zou geschieden, zou de FNV dan ook tegen zijn?

Boven in het zalencomplex werd de PvdA dus verweten volstrekt onvolgende de soldaten die in uniform demonstreren te steunen. *De Waart* antwoordde, dat er twee redenen voor zijn. De PvdA vindt, dat werken met kernwapens niet tot de arbeidsomstandigheden van soldaten horen en tegen kernwapens mag dan ook volgens de regels niet in uniform gedemonstreerd worden. Bovendien zou daardoor het leger gepolitiseerd worden, speelbal van politieke meningsverschillen worden. Zou men immers de Marine-luchtvaartdienst dan niet ook het recht tot een politieke vliegdemonstratie boven het Binnenhof om meer geld voor defensie te eisen moeten geven, vroeg hij zich hardop af. De zaal riep boos 'nee'. Ook zei *De Waart*, dat om reden van opportuniteit hoge militairen die in vol uniform-ornaat op de TV verschijnen om een praatje te houden, door de PvdA politiek niet aangeklaagd worden. *De Waart* is wel tegen dit TV-optreden gekant. De forumleden van VVDM, Mobilisatie '83 en BVD konden dit standpunt van *De Waart* niet delen. Zij slaagden zelfs erin de discussie over wél of niet steun geven aan soldaten die in uniform de-

monstreren, om te buigen naar een discussie over de manier, waarop het beste het soldatenverzet verder ontwikkeld kan worden. Werd de PvdA daarmee buiten spel gezet en buiten de discussie gehouden, het IKV werd ermee stevig aan de tand gevoegd.

Wilke Schram van het IKV weigerde resoluut effectieve steun aan het solda-

tenverzet te geven. Dit verzet is volgens hem sterk anti-militaristisch en het IKV is dat niet. Bovendien slagen de soldatenorganisaties er volgens hem niet in een concreet programma met eisen te ontwikkelen, dus wat zou het IKV dan wel moeten ondersteunen, zo vroeg hij zich af. Het weigeren van de SITE-wacht (bewaken van atoomkoppen), het niet hoeven verrichten van atoomtaken en steun aan soldaten, die tegen kernwapens actief zijn, met die drie actiepunten heeft het IKV geen moeite, maar ze hebben wel hun beste tijd gehad, vond *Wilke Schram*. Hij wachtte op nieuwe aktievoorstellen en was als IKV-er ten alle tijde bereid tot een concreet gesprek met de soldatenorganisaties daarover.

Boeiend toch, zo'n IKV, in staat om zowel met conservatieve en gematigde politici in discussie te zijn, als met radicale anti-militaristische groepen en de VVDM. Maar hadden die groepen hun positie van tevoren al niet ondermijnd door te verklaren dat de verrechtsing en de verjonging in het leger hun manoeuvreerruimte en hun aanhang beperkten?

CHRIS HUINDER

Was de PSP er niet?

vervolg van pagina 9

ningen die zaterdag de 29e werden verkondigd. Néé, het VVD-Tweede Kamerlid prof. J. Voorhoeve wordt geciteerd die 'de opzet van de vredesbetoging eenzijdig vond en daarom geen enkele bijdrage levert aan de oplossing van het probleem van de kernbewapening.'

Daarna krijgt de vice-fraktievoorzitter de ruimte om te zeggen dat hij niet onder de indruk is van het aantal demonstranten. "Gezien de enorme propaganda had ik verwacht dat het er meer zouden zijn", aldus *Evenhuis*. Jaja, er bleven altijd nog zo'n dertien miljoen mensen thuis . . . , zo kun je dus alles bewijzen.

Genuanceerder

De overige kranten zijn genuanceerder in hun berichtgeving. Er valt in ieder geval te zien dat ze ook aanwezig was, al is het opvallend dat allen zich beperken tot het verkort weergeven van de toe-

spraken van Mient-Jan Faber, prinses Irene, Den Uyl en — soms — bisschop Ernst. Het feit dat er partijen zijn die al een tijdje langer actief zijn in het kernwapenverzet, laten we zeggen zo'n vijftientig jaar op dit moment, is niet relevant. Nu het protest een algemene ingang heeft gevonden, zijn de boodschappers van het eerste uur afgeschreven. Zo valt uit geen enkele krant op te maken of de PSP überhaupt heeft meegedemonstreerd . . .

Het is van belang te weten hoe men zal reageren als het er werkelijk op aankomt. Men, dat zijn de politici, dat is de pers, dat is het publiek. *Joop den Uyl* maakte dat in een paar woorden, zonder dat dat waarschijnlijk zijn bedoeling was, duidelijk hoe dat zal gaan. Op een vraag van *Bevrijding* waarom hij nu wél aanwezig was en twee jaar geleden niet, antwoordde hij dat zijn deelname twee jaar geleden onvermijdelijk

een kabinetsskrisis tot gevolg zou hebben gehad, terwijl de situatie nu totaal anders ligt. Inderdaad ligt die situatie nu anders. Alle partijen die zich momenteel tegen het NAVO-dubbelbesluit opstellen, zitten in de oppositie. Het risico om nú wel mee te doen is stukken kleiner, het zal zelfs positief werken omdat er immers grote massa's achter de leuzen van de vredesbeweging staan. Er zal daarom nu eerder een wervende kracht van uit gaan. Het is misschien kinnesinne, maar toch irriteert het dat het kernwapenverzet nu gekonsentreerd is bij de sociaal-demokratische hoek van onze samenleving. Het is belangrijk dat het verzet wordt verbreed, maar die verbreding moet dan wel inhouden dat de oude klub óók blijft zitten. En dat lijkt soms wel ietwat uit het oog te worden verloren, ook in de media . . .

GEERT DEKKER

Helmond

vreemdelingenhaat

Half september startten bewoners van de Helmondse Vissenbuurt een handtekeningen-actie. Het ging om een verzoek aan de Houtse Woningbouwvereniging om geen buitenlanders meer toe te laten in de wijk. De PSP reageerde onmiddellijk bij monde van gemeenteraadslid Rob van Eekeren. Dat ontlokte weer een reactie van de Socialistische Partij.

De woningbouwvereniging bleek gevoelig voor de actie van de bewoners en besloot begin oktober een actief spreidingsbeleid te gaan voeren. Een praktijkvoorbeeld van de groeiende vreemdelingenhaat.

Ruim vierhonderd bewoners van de Vissenbuurt in Helmond tekenden half september protest aan tegen de toewijzing van een huis aan een Turks gezin. Als reden werd opgegeven dat er al drie nationaliteiten in de buurt wonen: "Wij zijn er van doordrongen dat deze mensen ook recht op woonruimte hebben, maar we vragen ons af waarom bijna alle buitenlandse gezinnen in de oostelijke Vissenwijk geplaatst worden, terwijl schijnbaar de andere wijken van de Houtse Woningbouwvereniging er van verschoond blijven", aldus de bewoners in hun brief aan de woningcorporatie.

De kwestie van de woningtoewijzing aan buitenlanders in Helmond heeft een lange voorgeschiedenis. In mei '81 konstateerde de stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers Oost-Brabant in een open brief aan de staatssecretaris van Volkshuisvesting dat met name vier Helmondse woningbouwverenigingen schromelijk te kort schoten op het gebied van huisvesting voor buitenlanders. De welzijnsstichting daagde, in samenwerking met twee (Turkse) buitenlanders 'Binderen' voor de rechter. Het Gerechtshof in Den Bosch kwam eind '81 tot de konklusie dat de corporatie 'Binderen' had gediskrimineerd.

Nu, in oktober '83, blijkt er in Helmond nog niet veel veranderd. De Houtse Woningbouwvereniging reageerde begin deze maand snel op de protest-actie van de bewoners. Tijdens de bestuursvergadering van 4 oktober werd besloten een actiever spreidingsbeleid te gaan voeren bij de huisvesting van buitenlanders.

De PSP in Helmond en de Tweede Kamerfractie hebben inmiddels op de gang van zaken gereageerd. In Helmond gebeurde dat al onmiddellijk nadat de bewoners met hun handtekeningen-actie begonnen. Het raadslid *Rob van Eekeren* stuurde namens de afdeling een open brief aan B&W, de andere partijen, de betreffende woningbouwvereniging en de plaatselijke welzijnsstichting buitenlanders. De PSP noemt in die brief de actie van de bewoners "... een openlijk bewijs van de groeiende vreemdelingenhaat in de Helmondse wijken". Justitie en politie werden opgeroepen openbaar te maken dat dergelijke acties strafbaar zijn en de PSP riep de andere politieke partijen op om te zorgen dat dit protest niet alleen van 'klein links' afkomstig zou zijn. Eén van de eerste partijen die reageerde op deze open brief was de *Socialistische Partij*, de partij die ondertussen berucht is vanwege haar brochure 'Gastarbeid en kapitaal'. De SP ging in hun reactie niet in op de argumenten die de PSP had aangedragen. Volgens de SP zijn de Turken en Marokkanen een probleem omdat zij afkomstig zijn van het platteland, analfaabte zijn, een heilig ontzag koesteren voor hun geloof, de islam, en hun geestelijke leiders. "Deze mensen ontnemen aan hun geloof waarden die voor ons al lang achterhaald zijn, zoals de miskenning van de rechten van hun vrouwen en dochters, hun afkeer van geboortebepijking en hun slachtmethodes. Daarbij komt nog hun onbegrip over onze sanitaire voorzieningen en hygiëne", aldus *Ger Klaus*, namens de SP-afdeling Helmond. Deze partij pleit in hun brief aan de PSP voor een spreidingsbeleid om de buitenlanders te dwingen tot integratie.

Andrée van Es, Tweede Kamerlid voor de PSP, stelde, naar aanleiding van het besluit van de Houtse Woningbouwvereniging om een actiever spreidingsbeleid te gaan voeren, vragen aan de Staatssecretaris van volkshuisvesting. Deze kondigde daarop aan dat tegen de woningcorporatie stappen zullen worden ondernomen.

Over stappen tegen de SP is verder nog niets bekend. Deze partij stelde in haar brief de PSP voor de keus: of meezoeke naar een oplossing van het 'probleem' of gettovorming en tweederangs burgers. De SP is in Helmond gevestigd in een pandje dat luistert naar de naam 'Ons Huis'...

ROEL SANDVOORT

KINDEROPVANG

Gemeenschapsbelang

In de week van 14 tot 18 november zullen vele jonge kinderen hun eerste actie-ervaringen opdoen. Allereerst zullen ze hun kindercentra opsieren met spandoeken, affiches en tekeningen. Vervolgens gaan ze de trams, bussen en stadhuizen inrichten als hun speelzalen. En als de aktievoerders tenslotte hongerig worden, valt er altijd wel te lunchen met B&W. Niemand zal om ze heen kunnen. Kinderopvang is samenlevingsbelang en dat heeft zijn consequenties.

Waarom moet er actie gevoerd worden? De afgelopen jaren leek de landelijke politiek zeer kinderopvangvriendelijk. Eerst werd in de Tweede Kamer de motie *Van Es/ter Veld* (PSP-PvdA) aangenomen, die pleit voor een landelijke regeling, uitbreiding en financiering voor de kinderopvang. Vervolgens riep staatssecretaris Hedy d'Ancona een interdepartementale werkgroep in het leven, die als taak kreeg het voorstel tot wettelijke regeling van de kinderopvang nader uit te werken.

Deze interdepartementale werkgroep is aan de slag gegaan, maar intussen is er een ander kabinet, en dat is te merken. Wat deze politici verzinnen is behoorlijk droevig. Als minister *Brinkman* zijn zin krijgt zal de financiering voor de kindercentra in 1985 geheel worden overgeheveld naar lokaal niveau. Gemeentebesturen zullen dan beslissen over hoeveel of hoe weinig er aan kinderopvang zal worden besteed. Wat dit voor gevolgen kan hebben, is reeds duidelijk geworden aan de hand van de plannen die de *Gemeente Apeldoorn* bekend heeft gemaakt. In hun 'aanwijzingen met betrekking tot een ombuiging van 16 miljoen in 1988' staat aangekondigd dat welzijn en cultuur 4,6

miljoen zullen moeten korten. Voor de achttien Apeldoornse speelzalen zal dit betekenen dat ze het in 1988 zonder subsidie moeten doen. Vijfendertig betaalde leidsters en tweeduizend peuters en hun ouders zullen hiervan de dupe worden. Het CDA huldigt hierbij het standpunt dat het werk best door vrijwilligsters kan worden overgenomen en de VVD vindt simpelweg dat moeders die willen werken, ook maar zelf voor de kinderopvang kunnen zorgen. De praktijk van decentralisering zal dus betekenen een weg-sanering van de gesubsidieerde kinderopvang.

Onder het motto 'Kinderopvang in de kou' zijn inmiddels de eerste handtekeningenacties van start gegaan. De eisen zijn een goede landelijke regeling voor de kinderopvang en geen plaatselijke willekeur.

Ten tweede moet er een banenplan komen, omdat werken met kinderen een beroep is waar een salaris tegenover moet staan. En ten derde wordt er geëist dat er een einde komt aan de sluitingen. In de week van 14 tot 18 november zullen de begrotingsdebatten van WVC in de Kamer plaatsvinden. De kindercentra zullen daarvoor hun deuren sluiten, om massaal naar buiten te treden, en de eisen bekend te maken. Kinderopvang moet eindelijk gegarandeerd worden, want kinderopvang is onmisbaar voor ouders en kinderen.

ALICE LOETERS

De acties worden gecoördineerd door de WKN (Werkgemeenschap Kindercentra in Nederland). Voor adhesie-betuigingen en handtekeningen-lijsten: WKN, Postbus 74, 6860 AB Oosterbeek of Vrouwenvakbond Amsterdam, tel.: 020 - 25 20 66.

OP ZOEK NAAR EEN ANDERE MANIER

Eind oktober vond het kongres van de PSP-jongeren plaats. In 'Ons Honk' in Lage Vuursche; zoals gebruikelijk bij konferentie-oorden midden in de bossen.

Op vallend was, in vergelijking met de lokalen waar de PSP-kongressen plaatsvinden, de uiterst sobere inrichting.

Afwassen, zelf schoonmaken en eten koken blijken noodzakelijke ingrediënten van het jongerenkongres.

Zo'n veertig jongeren, van wie éénderde meiden, waren voor het weekend naar 'Ons Honk' gekomen. De twee ochtenden waren bedoeld voor het informele, ludieke, dynamische gedeelte, althans dat was de bedoeling. In de middag-uren werd er gewoon vergaderd.

Chris Huinder zocht op zondag 23 oktober de jongeren op en doet verslag. Hij vraagt zich af of de PSP-jongeren-groepen gematigd zijn geworden.

"Dat politiek ook leuk kan zijn, dat weten we nu zo langzamerhand wel, maar in de praktijk wil het nogal eens moeilijk leuk te maken zijn. Kongresseren is tot nu toe een saaie bezigheid geweest, waaraan alleen de 'diskussiefanaten' zich waagden. Wij mensen uit de verschillende jongerengroepen, en van het landelijk, hebben geprobeerd het anders te doen. Een doe-kongres met discussies, spel toneel, muziek, discussies door middel van creatief bezig zijn".

Zo werden jongeren in het PSP-jg blad *Rampspoed* opgeroepen zich naar het kongres in 'Ons Honk' te begeven. Niettemin bleek slechts een deel van het 'doe-kongres uit 'doe-dingen' te bestaan. 's Ochtends waren er workshops over straattejater, fascisme, sex en relaties. 's Middags werd er gepraat over de relatie met de PSP, die regelmatig met 'moederpartij' aangesproken werd, en werd er een nieuw bestuurskollektief gekozen. Zaterdagavond werd de film *Themrock* gedraaid. Tot de helft tenminste, want de projektor wordt eigenmachtig door enkelen vanwege het 'sexistische karakter' van de film stopgezet. Evert, lid van het oude en nieuwe bestuurskollektief: "Niemand van ons had de film vantevoren gezien. Er werd op vrouwenbenen en zo ingezoomd. We lieten het gaan, want we dachten: misschien wordt dat in de film zelf nog

aan de kaak gesteld. Dat bleek niet te gebeuren. En daar hebben we dan nog f 160,- voor betaald!"

Met dat verhaal werd ik zondagochtend onthaald. De discussie achteraf over het afbreken van de filmvertoning en alle andere workshops van deze ochtend blijken echter niet plaats te vinden. Het feest van de voorgaande avond, dat voor sommigen tot in de kleine uren duurde, en de warme herfstzon hielden een deel van de kongresgangers in bed, en lokte een ander deel naar buiten, de tuin in.

Eisen aan de PSP

Zondagmiddag wordt er nog wel uren lang pittig en gekoncentreerd gediscussieerd. Van een gesloten radikaal blok tegenover de 'moederpartij' is geen sprake, ook al worden de PSP-jg regelmatig zo door oudere PSP-leden benaderd. Tegenstellingen, nuanceringen en afwijkende meningen komen hier in 'Ons Honk' net zo goed voor als op een kongres van de PSP.

Na anderhalf uur discussie wordt besloten een brief aan het aanstaande PSP-kongres te sturen, waarin de eisen van de PSP-jg naar de PSP toe opnieuw geformuleerd worden. Over deze eisen was ook zaterdag al gepraat. In die brief zal staan, dat "de PSP-jg zich verbonden voelen met het programma en de uitgangspunten van de PSP."

Het aanvankelijke, meer van de PSP afstaande voorstel van de discussieleiding luidde: "de PSP-jg vindt de standpunten en het programma van de PSP oké". De meer dicht bij de PSP staande uitspraak: "de PSP-jg staan achter de uitgangspunten van de PSP" werd met weinig stemmenverschil verworpen.

De tweede uitspraak in de brief is: "de PSP is vaak te parlementair, te weinig persoonlijk, intellectueel en daardoor te elitair". In de discussie ging het erom, of alle "te's" in deze uitspraak terecht waren, of er ook geen 'te' voor intellectueel moest en of het intellectuele en elitaire karakter van de PSP nu wel of niet uit diens aanhang onder intellectuelen voortvloeide.

De derde uitspraak luidt, dat de PSP-jongerengroepen bij voorkeur plaatselijk actief zijn terwijl de PSP-afdelingen meer landelijk gericht bezig zijn. Niettemin vond men de relaties tussen jongerengroepen en afdelingen redelijk, hoewel niet iedereen op het kongres zich zonder meer achter zo'n uitspraak wilde scharen.

Als vierde uitspraak in de brief besloot men op te nemen, dat de plaatselijke jongerengroepen ver van het landelijke konflikt van het jongerenbestuurskollektief met de PSP afstaan. Dit konflikt speelt al enkele jaren en draait om verschillen van inzicht over politieke en organisatorische kwesties.

Tot slot pleit men voor een voortzetting van de autonome status van de PSP-jg, die bovendien over een eigen katern in Bevrijding moeten kunnen beschikken.

Soepel

Met deze brief met vijf uitspraken lijken de PSP-jongerengroepen zich aanzienlijk soepeler tegenover de PSP op te stellen dan enkele jaren terug.

Het tweede deel van de zondagmiddag werd besteed aan een discussie over het wel of niet meedoen aan de vredesdemonstratie op 29 oktober in Den Haag. Na een rondje 'persoonlijke mening' leek het merendeel van de aanwezigen zelf wel te willen gaan, ook al had men vaak weinig vertrouwen in de 'gematigde en parlementaire' koers van het IKV. Het kongres besloot daarop een oproep om *niet* te gaan demonstreren niet uit te geven, wat oorspronkelijk in de bedoeling van een deel van de kongreslei-

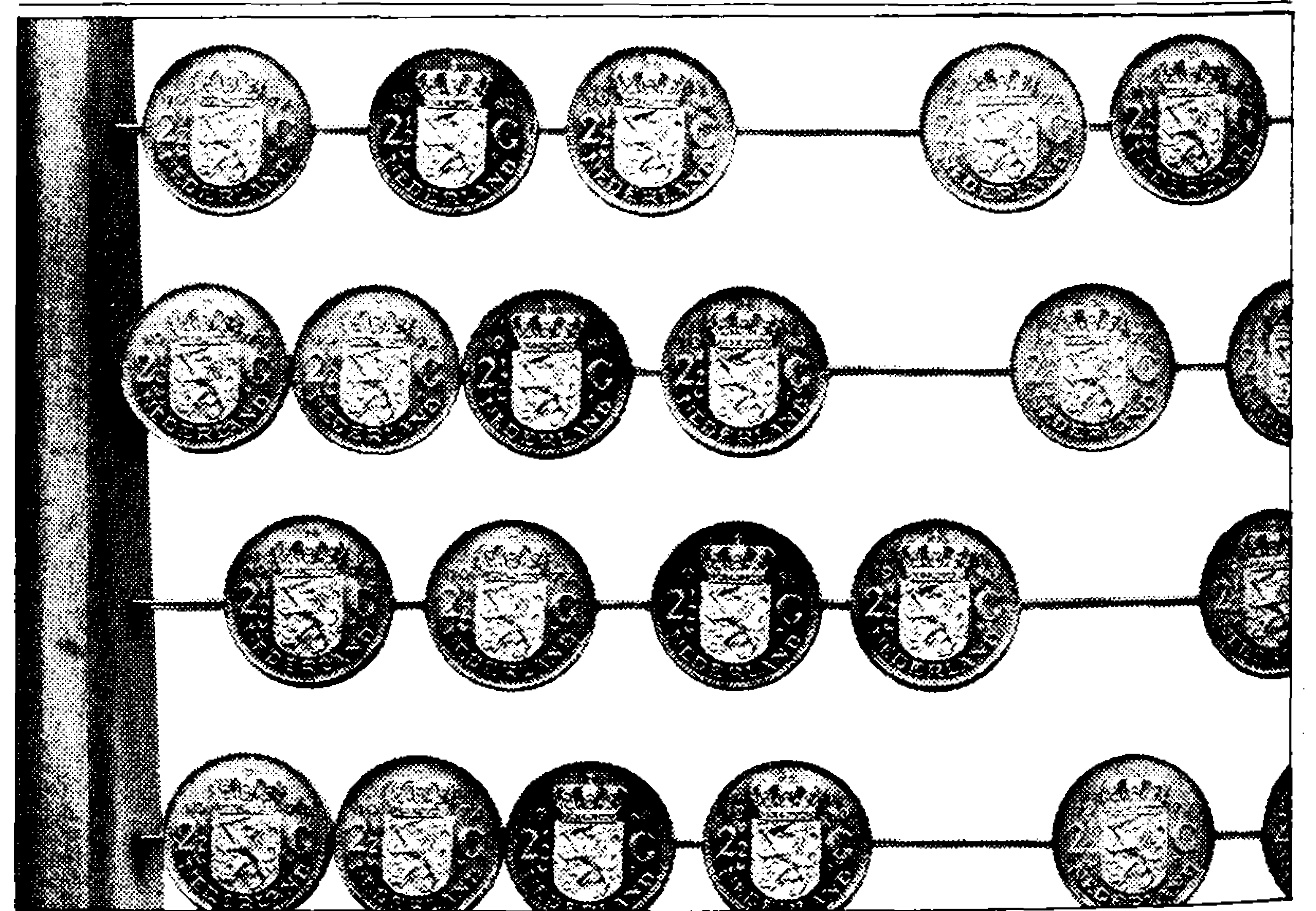
ding gelegen had. Maar ook werd er geen oproep om *wel* te gaan demonstreren uitgegeven, omdat men de leuzen voor de demonstratie over het algemeen te slap vond, hoewel men zich met het doel van de demonstratie kon verenigen. Wel raadden de kongresgangers elkaar aan om, als men ging, radicale leuzen mee te nemen.

Het lijkt erop, dat de PSP-jg, enthousiast op zoek naar vormen om op een andere, meer persoonlijke manier met elkaar om te gaan, te discussiëren en te kongresseren, op een pad, dat inhoudelijk niet zo ver van de PSP-opvattingen afwijkt, terecht zijn gekomen. Alleen het grote geldgebrek, het te kleine ledental of een streng novemberkongres van "de moederpartij" PSP kunnen in de nabije toekomst het inslaan van deze richting voor jongeren versperren.

CHRIS HUINDER

(advertentie)

DE ASN GEEFT DEZELFDE RENTE ALS IEDER ANDER.

MAAR DE ASN IS IEDER ANDER NIET.

Als u spaart bij de Algemene Spaarbank voor Nederland weet u dat u goed zit met uw geld. En met uw geweten. Want de ASN is een ideale bank. Belegt uw spaargeld niet in landen met verfoeilijke regimes. Belegt uw spaargeld niet in dubieuze onroerend goed projecten.

Sparen bij de ASN is ook een beetje meehelpen aan goede dingen zoals sociale woningbouw. Zoals sociale en culturele projecten ondersteunen.

Daarbij moet een klein misverstand uit de wereld geholpen worden: de gedachte dat een ideale bank wel eens minder rente zou geven. Niets is minder waar. Want bij de ASN zijn ze wel progressief, maar niet gek. Beleggen goed. Zeker. Veilig. En hebben dankzij een uitgekend spaarsysteem (sparen via uw girorekening) niet de vele extra kosten van vele extra bijkantoren. Kleine bank. Lage kosten. Gewetensvolle beleggingen en... dezelfde rente die iedere andere bank u ook geeft.

Dat kan omdat de ASN niet vergelijkbaar is met iedere andere bank.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een gro overschrijving doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND
DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

(advertentie)

Dank, dank, dank. In het zomernummer gaven wij een stille wenk adhesie te betuigen aan ons streven: een eigen klankbord in Bevrijding. We zijn nog geheel onder de indruk van de reacties, dank, dank, het is om stil van te worden. Daarom laten we nu zelf de nagalm weerklinken - dank ook aan de redactie die dit allemaal heeft willen goedvinden, aan de redaktieraad ook, die onze kolommen zal moeten nabeschouwen, aan alle medewerkers (m/v) van de gelijknamige drukkerij, aan het partijbestuur wellicht want je weet maar nooit!

Ter zake nu, ons probleem deze weken was: wat rijmt er op kruisraket? Onze Vlaamse vriendjes hebben van die prachtige spandoeken: Janetten tegen raketten. Aangezien in Den Haag een "flikkerblok" zou meedemonstreren tegen de kruisraketten, moesten er teksten komen voor degenen die "als zodanig" onder een spandoek wilden. "k Wil in mijn bed - geen kruisraket? Is dat wat ons verbindt? Alles heeft met alles te maken, zo leren wij in de PSP. Eerst was er de Heilige Tweeëenheid, het Pacifisme en het Socialisme. Vervolgens kwam de Vrouwenbevrijding, de Ekologie en het Sexueel Systeem. Maar sommige dingen horen meer bij elkaar dan andere. Kernwapens horen onder de afdeling

de
roze
bril

Buitenlandse Politiek, homo's niet. Kernwapens en kernenergie kan wel samen op één spandoek, zelfs in één komitee. Vanuit onze invalshoek kunnen wij alleen "kernegezin" bedenken, een soort wetenschappelijke term voor je familie maar dan zonder neven en nichten. "Tegen kernwapens, kernenergie en kernegezin", 's kijken hoe dat bij het komitee valt. Nee, dat is een optelsom die niet gemaakt mag worden. Hoeveel van Oplands kernegezinnen hebben niet meegegedemonstreerd? Wij worden dus verwezen naar een andere serie. Het komitee tegen fascisme, racisme en sexismen. (Van dat laatste zijn wij weer een onderafdeling.) Dat is stof genoeg voor een gezamenlijke demonstratie, omdat alles met alles samenhangt. Daar zitten de (hetero?) vertegenwoordigers van de organisaties van buitenlanders.

Aan dezelfde tafel de (Nederlandse) vertegenwoordigers van de homobeweging. Maar niet alle organisaties van buitenlanders willen solidariteit met de homo's uitdragen. Waarom alles bij elkaar opgeteld? Waarom juist deze optelsom? Zo ontstaat de sfeer van onderhandelingen. Als wij solidair zijn met jullie, mogen we wat terugverwachten. Eerlijk delen, eerlijk ruilen, gelijk oversteken; elke groep ziet er angstvallig op toe dat de eigen eisen voldoende aan bod komen. Interesse om de ander is van minder belang. Waarom wordt wel van organisaties van buitenlanders gevraagd zich uitdrukkelijk solidair te verklaren met bevrijding van homosexualiteit, en niet aan de vredesbeweging? En moet je je, in je eigen activiteiten, afwachtend opstellen totdat de ander zich solidair met jouw punten heeft verklaard? Ook al denken wij de samenhangen zo goed te verklaren, voor anderen kan dat minder vanzelfsprekend zijn. In deze gevallen moeten we het oor te luisteren leggen bij de meest-betrokkenen: de homoseksuele buitenlanders. Hun komt het eerste oordeel toe in welke vorm de strijd het best gevoerd kan worden, zonder te worden weggedrukt door buitenlandse hetero's of Nederlandse homo's.

PETER DROS
PETER ZWART

DRUKKERIJ BEVRIJDING
Postbus 700, 1000 AS AMSTERDAM,
tel. 020 - 23 85 01

Het bestuur van Stichting Drukkerij Bevrijding zoekt op korte termijn versterking (vakature) met een of twee

BESTUURSLEDEN (v/m)

Van kandidaten vragen wij zo mogelijk hetzij inzicht in / ervaring met een druktechnisch bedrijf of bedrijfskunde, hetzij inzicht in / ervaring met personeelswerk. Gezien de huidige samenstelling van het bestuur worden vrouwen met nadruk gevraagd zich kandidaat te stellen.

Drukkerij Bevrijding verzorgt een belangrijk deel van het drukwerk van de PSP. Daarnaast wordt voor derden gedrukt. Het bestuur is nu bezig een eind 1982 vastgesteld reorganisatieplan uit te voeren, in het kader waarvan noodgedwongen een aantal arbeidsplaatsen moeten worden opgeheven. Het bestuur ontwikkelt nu plannen voor de nabije en verdere toekomst.

In het bestuur van de stichting hebben twee vertegenwoordigers van het partijbestuur van de PSP zitting, en twee vertegenwoordigers van het personeel. Deze bestuursleden samen benoemen drie andere bestuursleden.

Informatie over het werk van Bevrijding en het werk in het stichtingsbestuur wordt verstrekt door de sekretaris, Marko Mazeland, tel. 08376 - 2957 (huis) / 08370 - 826 16 (werk), en natuurlijk door de medewerkers van Bevrijding

OPWINDEND

Voor de tweede keer in enkele maanden vind ik het nodig te reageren op een artikel van kollega partijbestuurder en hoofdredakteur Chris Huinder. Opnieuw maakt hij een karikatuur van de opvattingen van een hem onwelgevallige groep in het partijbestuur.

In *Bevrijding* 17 staat een verslag van een partijbestuursdiskussie over (o.a.) de relatie PSP:PSP-jg. Ik ga even voorbij aan het verzuim van de hoofdredakteur te vermelden hoe de redactie van Bevrijding zelf over het jongerenkatern denkt. De lezer krijgt de indruk dat die voor handhaving van de regeling is waarbij de PSP-jg onder eigen verantwoordelijkheid haar katern kan blijven maken.

Echter, het tegendeel is waar, de redactie vindt ook dat het katern eruit moet. Chris zet (naast een groep die niets geregeld zou willen zien), een groep PB-leden die vinden dat de PSP-jg "eigen standpunten mogen innemen en naar buiten dragen" tegenover een groep die vindt dat de PSP-jg zich "aan de uitgangspunten en doelstellingen van de PSP (moeten) houden". Met deze beschrijving geeft Chris voedsel aan het idee dat de laatste groep de autonomie van de PSP-jg wil opheffen. En daarmee wordt de discussie over de relatie tussen

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

PSP:PSP-jg opnieuw vertroebeld. Want waar gaat het nu om?

De PSP-jg is een zelfstandige organisatie, met een naam die ontleend is aan de politieke relatie die er bestaat tussen deze organisatie en de PSP. Die situatie brengt met zich mee dat de PSP-jg haar eigen politiek kan voeren, net zo zelfstandig als de PSP-vrouwen en PSP-homo's dat kunnen. Niemand in het PB wil daaraan tornen. Een organisatie die de letters "PSP" in zijn naam voert is echter wel medeverantwoordelijk voor de beeldvorming bij het publiek (en de eigen leden, niet te vergeten) van de PSP als partij. En in die beeldvorming past natuurlijk openbaarheid over politieke discussies tussen mensen die in essentie enkele belangrijke overeenkomsten

kennen in hun visie op de maatschappij en de veranderingen die daarin nodig zijn. Dus verschillen in standpunten tussen PSP, autonome groepen en/of de PSP-jg zijn geen bezwaar (hoewel je het ook weer niet moet nastreven). Maar wel moeten die belangrijke overeenkomsten te herkennen zijn. "Principes en uitgangspunten" noemde het vorige partijbestuur die. Daarbinnen zouden de PSP-jg (en ook de PSP-homo's, en PSP-vrouwen natuurlijk) zich moeten blijven bewegen.

De oproep aan de PSP-jg die op het komende kongres helaas door slechts een minderheid van het partijbestuur zal worden verdedigd, gaat om die zaken, niet om het recht om eigen standpunten in te nemen. Niemand wil de PSP-jg muilkorven.

JOHN HONTELEZ

ROTTERDAM

Een korte reactie aan Nelis Oosterwijk, raadslid in Rotterdam voor de PSP/PPR.

In *Bevrijding* nr. 16 verdedig je de steun van de PSP aan het PvdA-D'66-kollege en schrijf je in dat verband:

"Ons stemgedrag zal niet afwijken (buiten het stemmen vóór de begroting) van dat van andere PSP-

frakties: ook wij stemmen tegen de verkoop van grond en tegen de BB-posten op de begroting."

Nou dat laatste geldt voor ons in Utrecht ook. Maar Nelis, het wezen van de PSP-inbreng in gemeenteraden zit 'm toch niet in het stemmen tegen grondverkoop en BB. Dat doet een deel van de Utrechtse PvdA-fractie bijvoorbeeld ook trouw. Het hoort een beetje bij de folklore van links, want die grondverkoop houd je niet tegen en die BB-post wordt zondig van hogerhand weer op de begroting geplaatst.

Alles draait natuurlijk om die begroting, waar jullie vóór stemmen. De PSP zal die altijd moeten beoordelen op de vraag of deze al dan niet leidt tot aantasting van voorzieningen voor de gewone mensen of tot een onaanvaardbare lastenverzwaring. Zeker in de positie, die jullie in Rotterdam innemen, heb je wat dat betreft een zware verantwoordelijkheid. Helaas ga je daar in het artikel niet op in. Ik hoop niet, dat jullie wat betreft het tarievenbeleid alléén bezwaar hebben gemaakt tegen de voorrijkosten voor de brandweer, want dat zou wel erg mager zijn.

Aan het eind van het jaar, zo schrijf je, gaan jullie de balans opmaken. Ik ben benieuwd naar de uitslag.

Henk Zandvliet

VROUWEN

VROUWEN VOOR VREDE

Het Voorbereidingscomité Vrouwen- vredeskonferentie, bestaande uit vrouwenorganisaties, politieke partijen, vakbeweging en vrouwenvredesbeweging, organiseert op zaterdag 26 november een conferentie met als titel *Vrouwen op weg naar vrede en veiligheid*. De conferentie vindt plaats in scholengemeenschap H. v.d. Vlist, Amerikalaan, Utrecht. Aanvang 10.30 uur, einde 16.00 uur. Toegang f 7,50.

De thema's zijn: wat wordt er van de overheid verwacht, de relatie wapenwedloop/Derde Wereld, is vrede een vrouwenzaak? en vrede en feminisme.

Kontaktadres: Anneke Kuyvenhoven, F. Schubertstraat 69, Utrecht, tel.: 030 - 93 02 72.

PSP-VROUWEN

REDAKTIE GEZOCHT

De Landelijke Koördinatiegroep van de PSP-vrouwen is op zoek naar een vrouwengroep van de PSP die bereid is voor één jaar de *PSP-Vrouwennieuwsbrief* te verzorgen. De PSP-vrouwengroep Maastricht verzorgt het blad nu al weer een jaar en het wordt dus tijd voor wisseling. De Nieuwsbrief verschijnt om de zes weken. Het werk bestaat uit *regelen* (drukker, posterijen), *typen* (van binnengekomen kopij), *opmaken* (plaatjes zoeken), *bundelen* (Nieuwsbrief van adresbandjes voorzien) en *administratief werk* (bijhouden van betalingen, adressenbestand op orde houden). Méér informatie over dit werk staat te lezen nr. 24 en is te krijgen bij: Vrouwen-nieuwsbrief, Pastoor Kribsweg 9, Maastricht, tel.: 043 - 17307.

PSP BIJEENKOMSTEN

SOCIALE WERKVOORZIENING

De PSP-werkgroep WSW komt weer bijeen op zaterdag 19 november vanaf 14.30 uur in het PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. De werkgroep is bezig met de voorbereiding van het PSP-standpunt met betrekking tot de WSW. Voor de bijeenkomst van 19 november staat het onderdeel *bestuur, beheer en regelgeving* op de agenda. Nadere informatie: Harm Hendriks, G. Doustraat 59, Assen, tel.: 05920 - 162 28.

TURKIJE

Op 23 november organiseert de buitenlandgroep van de PSP een thema-avond over de huidige ontwikkelingen in Turkije en wat daar in Nederland politiek tegen gedaan wordt. Inleider op de avond is *Chris Huinder*. Iedereen is om 19.30 uur welkom in het Partijgebouw van de PSP, Nieuwe Looiersstraat 45, Amsterdam.

Het is de bedoeling, dat regelmatig, het liefst maandelijks, de buitenlandgroep van de PSP voortaan thema-avonden zal houden. *Kontaktpersoon:* Wouter Kaal, PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

AUTOMATISERING

De landelijke werkgroep Automatisering van de PSP organiseert op zaterdag 17 december een themadag (zie het artikel van John Hontelez in BEVRIJDING nr. 16). Inleidingen zullen worden verzorgd door *Martin van Rossum* (wetenschappelijk bureau PSP en vakbondsbestuurder) over automatisering, economie, werkgelegenheid en vakbeweging en *Andrée van Es* (Tweede Kamerlid PSP) over privacy, openbaarheid en persoonsregistratie. Tijdens het middagdeel worden werkgroepen gehouden over automatisering en vakbeweging; de veranderingen in de economie op lange termijn door automatisering; openbaarheid en privacy-bescherming en vormen van tegenmacht door tegen-deskundigheid. Daarna een gemeenschappelijke afsluiting. De dag begint om 11.00 uur en loopt tot 16.00 uur. De inleiders zullen spreken op basis van stellingen die de werkgroep heeft samengesteld. In een door de SVS/PSP uitgegeven map is uitgebreide informatie te vinden over de achtergronden, de opstelling van de vakbeweging (in binnen- en buitenland), informatietechnologieën, informatie als economisch goed, informatie en de veranderende samenleving. Deze map is te bestellen door overmaking van f 7,50 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'SVS-bulletin 72/automatisering', de map wordt dan ná 24 november toegezonden.

De themadag vindt plaats in de Kargadoor, Oude Gracht 36, Utrecht.

ETNISCHE GROEPEN

De PSP-Minderhedengroep organiseert op zaterdag 17 december een discussiedag met als thema: *wat kan de PSP als partij doen ter ondersteuning van organisaties van etnische groepen?* Centraal op deze dag staat de vraag welke consequenties een keuze voor ondersteuning voor de organisatie van de partij heeft. 's Ochtends houdt *Andrée van Es*, PSP-Kamerlid, een inleiding over de relatie tussen ondersteuning van deze groepen en de racisme-bestrijding. Daarna wordt er gediscussieerd aan de hand van stellingen. 's Middags houdt *Rudi Boon*, re-

dakteur van De Groene Amsterdammer, een inleiding over de consequenties die een beleidskeuze voor ondersteuning met zich mee zal brengen voor de partij. Daarna volgt een discussie over de beleidsaanbevelingen aan het Partijbestuur van de PSP.

Ter voorbereiding op deze dag verschijnt een thema-map die te bestellen is door overmaking van f 4,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP in Amsterdam met vermelding van 'thema-map etnische groepen'.

Als vervolg op deze dag wordt op zaterdag 11 februari 1984 een discussiedag over *racisme-bestrijding* georganiseerd. Plaats en tijd worden nader in BEVRIJDING aangekondigd.

THEMAGROEP LANDBOUW

De PSP-werkgroep Landbouw is, na een tijdlang bezig geweest te zijn met de pacht- en grondpolitiek (zie BEVRIJDING nr. 18 'Landverraad in de polder'), overgestapt op de aktualiteit van het EG-landbouwbeleid. Dit mede met het oog op de Euro-verkiezingen in 1984. De groep werkt in haar discussies steeds naar een produkt of een artikel toe en komt ongeveer éénmaal in de zes weken bijeen op een vrijdagavond in het PSP-pand in Utrecht (Oude Gracht 243). In '84 zijn de volgende data al vastgesteld: 20 januari, 2 maart, 13 april en 25 mei.

Belangstellenden kunnen zich voor nadere informatie wenden tot: Titia van Leeuwen, Herengracht 310, 1016 CD Amsterdam, tel.: 020 - 23 75 87.

BLADEN

't KAN ANDERS

Het tijdschrift 't Kan Anders is van formaat veranderd. Daarnaast verschijnt het nu, in plaats van acht maal per jaar, één maal per kwartaal. Het blad is kleiner, maar veel dikker geworden en ieder nummer zal één bepaald thema hebben, met daarnaast ruimte voor discussie over en binnen de vredesbeweging. Het thema van het eerste nummer dat in de nieuwe opzet is verschenen is 1984: *Wie is de grote broer?* Gjal't Zondergeld portretteert *George Orwell*, de schrijver van '1984'; Hannes de Graaf beschrijft dat er geen sprake is van een ideologische tegenstelling tussen de supermachten; Evert van der Tuin analyseert in hoeverre de disciplinerende die Orwell beschrijft in de maatschappij is doorgevoerd. Verder een discussie tussen Henk Branderhorst, Meindert Stelling en Sonja van der Gaast over de strategie van de vredesbeweging. Het 1984-nummer is te bestellen door overmaking van f 7,40 op postgiro 3772349 t.n.v. 't Kan Anders, Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft met vermelding van '1984'. Abonnement f 21,- per jaar.

UITGAVEN

GRONINGEN TEGEN FASCISME

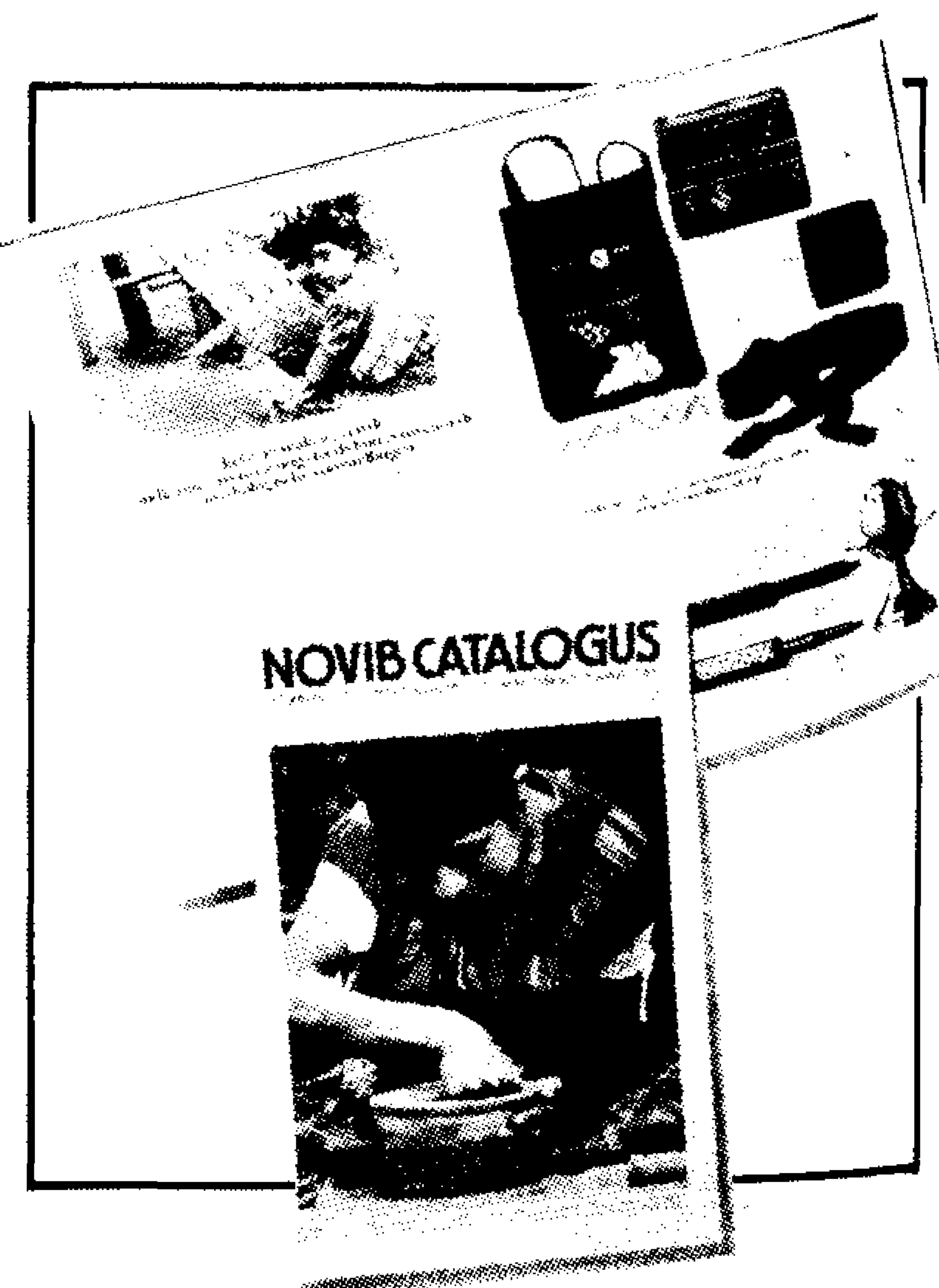
Het Gronings Comité tegen Fascisme en Racisme heeft onlangs een brochure ge-

publiceerd over 'Het vrouw-beeld bij extreem rechts in Nederland'. Deze uitgave, de derde in de serie 'informatie-brochures', is het resultaat van bronnenonderzoek. Geschriften van extreem-rechtse organisaties als OSL en NVU zijn bestudeerd op hun uitspraken over *vrouwen, gezin, (homo-)seksualiteit en feminisme*. Het materiaal vormt een belangrijke aanvulling op het onderzoek dat tot nu toe is verricht en dat met name ging om de situatie in Italië en Duitsland in de dertiger en veertiger jaren. De brochure kost f 5,- en is te bestellen via de boekhandel (ISBN nummer 90 6293 9538). Bij afname van zes of meer exemplaren rechtstreeks via het Comité wordt een lagere prijs berekend voor andere komitees en organisaties die de brochure zelf in de verkoop willen nemen. Nadere informatie: Gronings Comité, Mispellaan 25, 9741 GJ Groningen, tel.: 050 - 77 39 60.

3e WERELD

WERELDHANDEL-KATALOGUS

Evenals vorig jaar heeft de NOVIB in samenwerking met SOS-Wereldhandel een geschenken-katalogus uitgegeven boordevol artikelen uit de Derde Wereld. Bij ieder produkt hoort een verhaal. Alles wordt in kleine bedrijven gemaakt, door mensen die hopen in hun eigen onderhoud te voorzien. Eventuele winst wordt gebruikt voor investeringen in land of vee of in andere activiteiten gericht op een blijvende verandering van hun positie in de maatschappij. De catalogus is verkrijgbaar bij: NOVIB, Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag, tel.: 070 - 62 40 81. De produkten uit de catalogus zijn verkrijgbaar bij de plaatselijke wereldwinkels.

PSP LOKAAL

De gemeenteraadsfractie van de PSP in Geleen heeft aan de vooravond van de Vredesweek '83 een initiatiefvoorstel ingediend over *vredespolitiek op gemeentelijk nivo*. In de nota wordt aangegeven wat er tot op heden in de gemeenteraad van Geleen (Limburg) aan discussies zijn geweest en welke standpunten daarbij zijn ingenomen op het gebied van vrede en veiligheid. Daaruit blijkt dat er beweging zit in de ideeën

van de plaatselijke politieke partijen. De PSP tracht met die initiatiefvoorstel te bereiken dat bestaande aarzelingen en vrijblijvende standpunten worden overwonnen en dat er een actieve vredespolitiek op gemeentelijk nivo kan worden gevoerd. Tal van suggesties worden in het voorstel aan de orde gesteld, variërend van een gemeentelijk voorlichtingsbeleid en vredesonderwijs tot subsidiebeleid en het gebruik van contacten met 'partner gemeenten' in het buitenland. Het voorstel is te bestellen door overmaking van f 2,50 op postgiro 4205997 t.n.v. PSP afdeling Geleen te Geleen met vermelding van 'vredespolitiek'. Het voorstel is zeer bruikbaar voor andere afdelingen en fracties.

BIJEENKOMSTEN

LIBANON

Vrijdagavond 25 november vindt in De Zandbank (Keizersgracht 248, Amsterdam) een manifestatie over Libanon. De manifestatie is georganiseerd op initiatief van de Palestijnse Vereniging en het Palestina Komitee. Aan de voorbereidende besprekingen werd deelgenomen door PSP, PvdA (als waarnemer), SAP (voorheen IKB) en de Nederlands-Arabische Kring. De thema's van de manifestatie zijn de gevolgen van de militaire en politieke interventie in Libanon, de toekomst van het politieke systeem in dat land en de mensenrechten. Tijdens de bijeenkomst zal het woord worden gevoerd door Livia Rokach, de Libanon-korrespondente voor Stampa Estera/Rome en Al Fajr/Jeruzalem. En

(ingezonden mededeling)

PALESTINA KOMITEE IN NOOD

Het Nederlandse Palestina Komitee zit in financiële zorgen. De afgelopen twee jaar is het aantal vaste donateurs gestegen van 90 naar 130, maar om uit de kosten te komen zouden het er eigenlijk 200 moeten worden.

Het Palestina Komitee ontvangt niets van de NCO, maar wordt wel door de X min Y-beweging gesteund. Maar die financiële steun dekt slechts een gedeelte van de vaste lasten.

Het Palestina Komitee loopt voorop bij de vele acties voor de Palestijnen. Na de invasie van Israël in Libanon werd een campagne voor Palestijnse en Libanese gevangenen in Ansar gevoerd. Er werden deskundigen uitgenodigd voor bijeenkomsten in ons land. Er werd een zwartboek uitgegeven en een advertentie in een Israëlisch blad geplaatst met honderden Nederlandse ondertekenaars. Daarnaast gaat het 'gewone' solidariteitswerk door: de uitgave van de Nieuwsbrief, informatiewerk op scholen, het onderhouden van contacten met Palestijnen.

STEUN HET PALESTINA KOMITEE
BIJ HUN WERK
STORT EEN GIFT OP
POSTGIRO 1806947
OF WORDT DONATEUR

Nederlands Palestina Komitee
Postbus 10520
1001 EM Amsterdam

verder door Ibrahim Al-Baz (voorzitter Palestijnse Vereniging) en Jolande de Heer (fysiotherapeute en tot voor kort werkzaam in een vluchtelingenkamp in Zuid-Libanon). Verder wordt de film 'Adieu Belroet' van George Sluizer vertoond en spelen muziekgroepen.

FILIPPIJNEN

De Filippijngroep Nederland organiseert op zaterdag 19 november van 11.00 tot 16.00 uur een manifestatie onder het dreigende motto *VS op weg naar interventie in de Filippijnen!* Jan Schrama, missie-sekretaris bisdom Haarlem en oud-missionaris op de Filippijnen, voert het woord over de achtergronden en de feitelijke militaire inmenging van de VS. Govert van Oord, medewerker van IKVOS, spreekt over de relatie tussen de beweging op de Filippijnen tegen de VS-bases en de Nederlandse vredesbeweging en Luis Jalandoni zal het hebben over het verzet en de strijd voor zelfbeschikking en democratie in het land. Muzikale omlijsting van de Chileense zanggroep Rebellion en de Filippijnse groep Alab. Er zal een kresj aanwezig zijn. Plaats: RASA, Pauwstraat 13-A, Utrecht. Nadere informatie: Filippijngroep Nederland, Van Lidth de Jeudestraat 26, Utrecht, tel.: 030 - 31 93 23.

BELANGRIJK

ANDERE LEESVORMEN

De PSP-werkgroep Andere leesvormen houdt zich bezig met de beschikbaarstelling van PSP-teksten in andere leesvormen als braille, cassettes en grootletterschrift. Met name voor de produktie van gesproken teksten op cassettes is de werkgroep op zoek naar mensen die willen inlezen. Naar aanleiding van eerdere oproepen hebben zich een aantal mensen voor dit werk aangemeld, maar om aan alle verzoeken te kunnen voldoen en om de vrijwilligers niet te overbelasten zijn er nog meer nodig. Nadere informatie: Bep van der Lee, Eikenrodelaand 69 hs, Amstelveen, tel.: 020 - 43 35 20.

AKTIES

PERUAANSE MIJNWERKERS

Bijna een jaar geleden vertrokken enkele honderden mijnwerkersfamilies uit de mijnen Canaria, Cata-Acari en Aguila in Peru te voet naar de hoofdstad Lima, een tocht van 750 kilometer. Ze ondernamen deze tocht als protest tegen de beslissing van de eigenaren van de mijnen om deze te sluiten, met de bedoeling ze later weer te openen met andere arbeiders, die dan in een minder stabiele arbeidspositie zouden verkeren. De voettocht naar Lima werd ondernomen om bekendheid te geven aan hun situatie en om van de regering van Peru te eisen dat de mijnen aan de arbeiders zouden worden overgedragen. De families proberen nu al maanden in de hoofdstad in hun onderhoud te voorzien door middel van kollektes, een beetje handel en verzoeken om ondersteuning van so-

lidaire organisaties. Bijna iedereen is ziek en ondervoed. Tot nu toe zijn er al twintig doden gevallen. Maar omdat er geen alternatief is, blijven de families volharden.

Het Peru Komitee Nederland heeft besloten een actie te starten om de families op korte termijn te helpen. Giften kunnen worden gestort op postgiro 3893974 t.n.v. Peru Komitee/Amsterdam met vermelding 'steun mijnwerkers'.

Nadere informatie: Nieuwe Herengracht 29, 1011 RL Amsterdam, tel.: 020 - 22 99 53 (alleen woensdags tussen 10.00 en 12.00 uur).

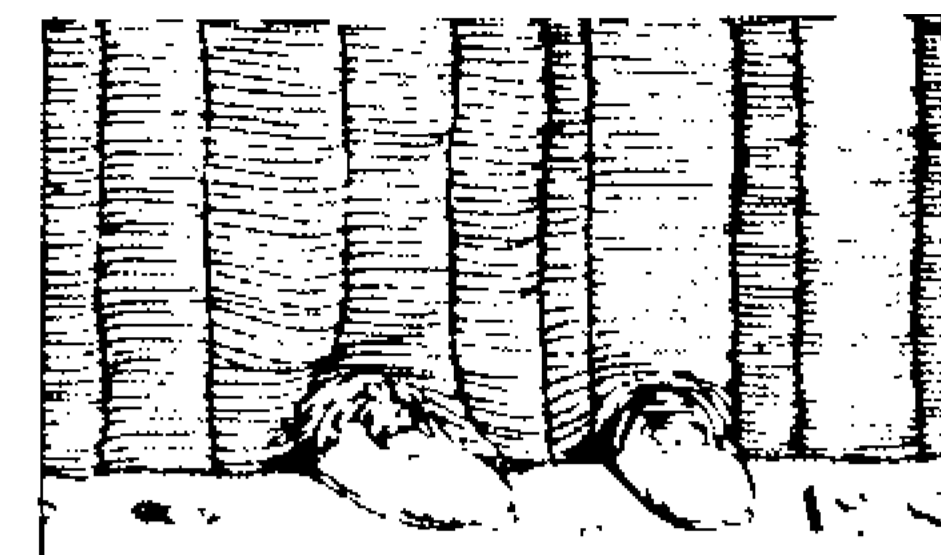
ANDER NIEUWS

GRONINGEN

Het Andragogisch Instituut van de universiteit van Groningen en de Academie voor sociale en culturele arbeid organiseren op 18 en 19 november een conferentie met als titel *Perspektieven voor een overbodige generatie*. De conferentie is bedoeld om te komen tot een inventarisatie van initiatieven en vernieuwingen die gericht zijn op de verbetering van de positie van groepen jongeren. Het onderwijs, arbeid en werkloosheid, vrije tijd en welzijnswerk zijn de gebieden die centraal zullen staan. Donderdag 17 november wordt de conferentie geopend in het Academiegebouw van de universiteit. De bijeenkomsten van vrijdag en zaterdag vinden plaats in het gebouw van de sociale academie. Nadere inlichtingen en opgave: Jos van den Broek, Academie voor sociale en culturele arbeid, Postbus 3008, Groningen. De deelnamekosten zijn nog niet bekend, maar zullen laag gehouden worden. Reiskosten en maaltijden zijn voor eigen rekening. Voor minderdraagkrachtigen kunnen slaapplekken geregeld worden.

PALESTIJNEN IN NEDERLAND

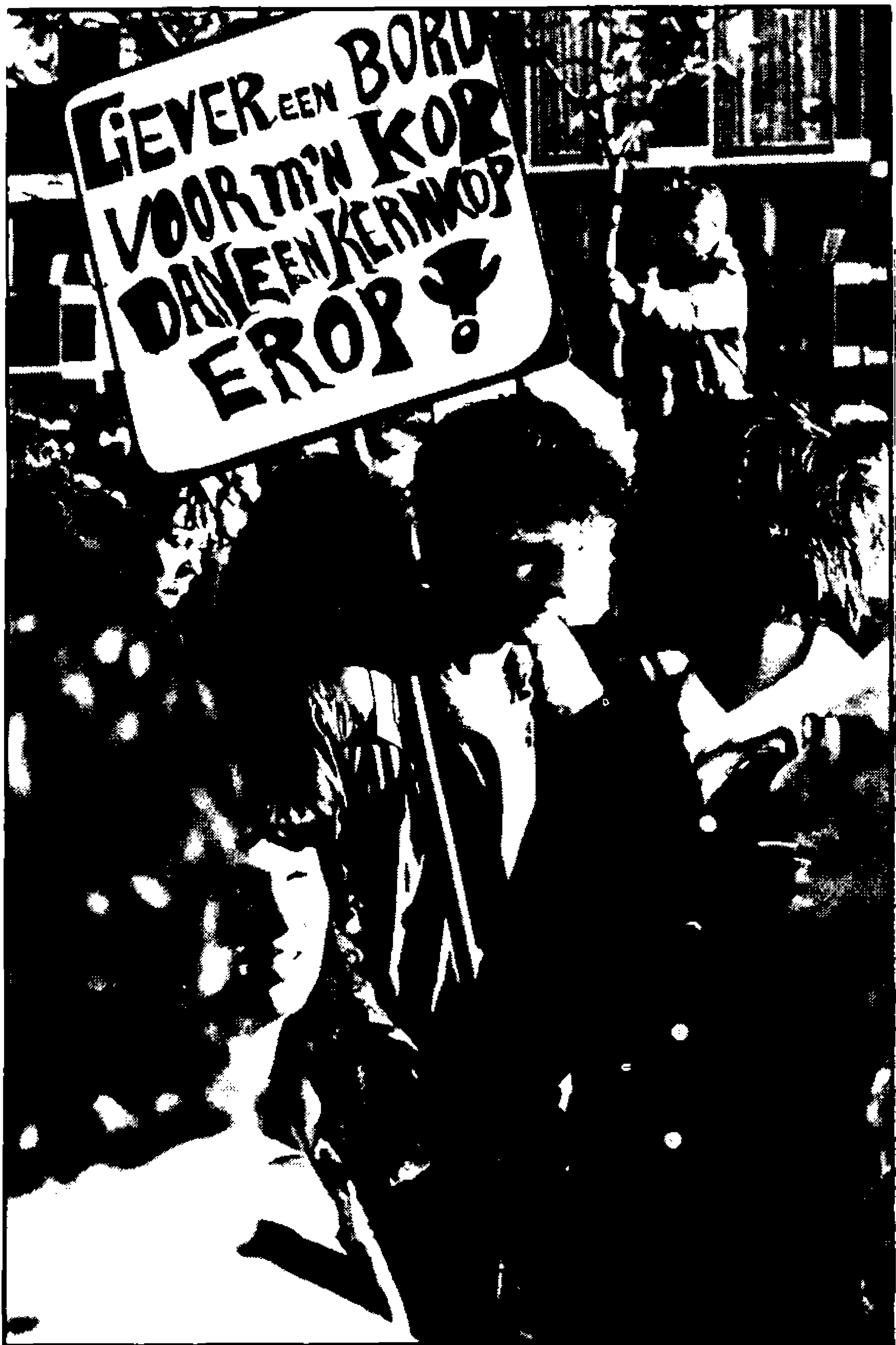
Sinds kort bevinden zich ongeveer twintig Palestijnen in Nederland, uit Libanon gevlucht voor de voor hen gevaarlijke situatie in dat land. De vluchtelingen hebben bij de Nederlandse Staat een verzoek voor een verblijfsvergunning ingediend. Het ministerie van justitie heeft onlangs dat verzoek afgewezen en daarnaast meegedeeld dat het ministerie de situatie van de Palestijnen niet zelf wil onderzoeken: dat betekent dat ze ons land binnen dertig dagen moeten hebben verlaten. Kamerleden hebben vragen gesteld, er zijn korte gedingen aangespannen om uitzetting te voorkomen en het Palestina Komitee is een actie gestart onder het motto: Geen uitwijzing Palestijnse vluchtelingen uit Nederland; Erkenning van de vluchtelingenstatus van deze Palestijnen. Steun deze actie door overmaking van een gift op postgiro 1806947 t.n.v. penningmeester Palestina Komitee, Postbus 10520, Amsterdam met vermelding van 'vluchtelingen'.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

"Iets wat vorige week een kennis van mij overkwam. Hij is van Surinaamse afkomst. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit. Hij reed 's avonds op een fiets zonder achterlicht. Hij werd klem gereden door politie in burger, gevraagd naar zijn paspoort. Hij zei, dat hij Nederlander was en dus geen paspoort of ander indentiteitsbewijs bij zich hoeft te dragen. Hem werd gezegd: "we kunnen aan je voorhoofd niet zien, dat je een Nederlander bent." Hij werd meegenomen naar het bureau. Moest zijn bezittingen afgeven en werd in een cel opgesloten. Hij werd daarna via een aantal politiebureau's afgevoerd naar het huis van bewaring in Scheveningen, omdat hij een boete niet betaald had. Op het moment, dat hij naar Scheveningen werd afgevoerd, werd die boete door familie en vrienden betaald. Dat mocht niet meer baten. In Scheveningen werd hij weer vastgezet, zonder kleren. Na uren mocht hij weg. Hij had geen geld bij zich en moest zien te liften. Een lift die hij niet kreeg. Een tweedaags drama in zakformaat voor iemand, die nog nooit met de politie in aanraking is geweest." Dat zei André van Es bij de beheading van de politie-begroting. Ze diende een motie in, waarin om richtlijnen van de regering gevraagd werd, waardoor het niet meer mag voorkomen, dat zwart of gekleurd zijn als reden voor politie-aanhouding geldt. Dat gebeurt heel, heel vaak in het kader van het "vreemdelingentoezicht". Bijna alle Surinamers in Nederland zijn Nederlanders. Veel Turken en Marokkanen ook. Dus weg met die overheidsdiskriminatie! Maar ook: vreemdelingentoezicht. Wat is dat dan wel? Al die buitenlandse diplomaten, Amerikaanse militairen en Russische spionnen hier in de gaten houden en regelmatig naar hun paspoort vragen? Nee, maar wel het Nederlandse schone witte volk behoeden tegen dat donkere gespuis van buiten. Volgende keer zal ik verklappen wie er voor de motie gestemd hebben en welke smoesjes degenen, die er tegen stemden, hadden om dat zogenaamde vreemdelingentoezicht in stand te houden.

CHRIS HUINDER

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 20 23/11/1983 PRIJS f 1,50

RACISME IN NEDERLAND

KOMMENTAAR

Wie niet horen wil...

Treinpersoneel, politie, brandweer, douane, bus- en trambestuurders, vuilnismannen, postbezorgers en onderwijzers. Het kan niemand ontgaan zijn dat de ambtenaren, in een aantal gevallen met de uitkeringstrekkers, in actie zijn gekomen. De eis is duidelijk: -3(1/2)% Nee! Maar achter deze eis gaan veel verderstrekkende belangen schuil.

Zo weigert minister Rietkerk te garanderen dat in '85 en '86 wél een gelijke behandeling van ambtenaren, uitkeringstrekkers en werknemers in het bedrijfsleven zal plaatsvinden. Die weigering betekent dat nieuwe extra kortingen ook in die jaren opgelegd kunnen worden. De koopkracht-achteruitgang zal dan bij elkaar vele procenten bedragen. De ambtenaren en uitkeringsgerechtigden weigen, terecht, speelbal van de regering te zijn en sluitpost van de begroting.

Ambtenaren en uitkeringsgerechtigden worden nu al jaren achtereen gekort. Hun inkomenspositie is ten opzichte van de werknem(st)ers in het bedrijfsleven aanzienlijk achtergebleven.

Diverse berekeningen daarover vliegen over tafel. Het kan niet moeilijk zijn om die verschillen nu eens op een rijtje te zetten en te vergelijken. Volgens diverse berekeningen zouden de laatste vier à vijf jaar ambtenaren, en vooral de vrouwen onder hen, veel sterker in inkomen achteruit zijn gegaan dan de werknemers in het partikuliere bedrijfsleven. Maar de 'pakketvergelijking' zal nog wel enige tijd op zich laten wachten. De minister is inmiddels nog niet veel verder gekomen dan een onderzoek uit te besteden naar welke onderzoeksmethode hij voor die vergelijking zal gaan hanteren.

Rietkerk heeft er ook alle belang bij om die pakketvergelijking op te houden, want de resultaten zijn zeer

waarschijnlijk niet in zijn voordeel. (Pikant detail is dat Van Veen, voorzitter van de werkgeversorganisatie VNO, zo'n pakketvergelijking steeds heeft tegengehouden.)

Het kabinet heeft tot op dit moment (we schrijven 16 november) de poot stijf gehouden. De enige konsessie die tot nu toe gedaan is, is een vermindering van de korting van 3 1/2 naar 3 procent. Via een zeer ingewikkelde redenering blijft het netto-loon volgend jaar gelijk aan het huidige. Maar de ambtenaren worden dan wél geacht hun prijskompensatie in te leveren voor een zeer geringe arbeidstijdverkorting. Via premie- en belastingmaatregelen blijft het koopkrachtverlies dan beperkt tot de prijsstijging (naar verwachting volgend jaar drie procent). Ook dat was voor de gezamenlijke bonden niet aanvaardbaar.

Tot nu toe is het front van de bonden gesloten gebleven. De christelijke bonden hebben al wel laten merken dat een garantie voor gelijke behandeling met het bedrijfsleven in '85 en '86 voor hen voldoende is om de akties af te blazen. Het FNV doet daarnaast uiterste pogingen om ook de uitkeringsgerechtigden bij de akties te betrekken. Dat is van groot belang, want niet denkbeeldig is dat Rietkerk uiteindelijk zal zwichten voor de ambtenaren, en dan de uitkeringsgerechtigden het gelag zal laten betalen. De akties worden tot op dit moment sterk door de ambtenaren gedragen. De uitkeringsgerechtigden kwamen als zodanig nauwelijks in beeld. Hoe moeilijk die groep ook in beweging te krijgen is, toch zal door de bonden, actiegroepen en individuele personen het uiterste gedaan moeten blijven worden om deze groep actief bij de akties te betrekken.

De kritiek vanuit het publiek op de ambtenaren-akties is in de loop van de tijd toegenomen. De stakingen en stiptheidsakties leidden tot vervelende situaties: geen of te late treinen, bussen en trams, geen post, geen weekbladen en TV-gids, hopen vuilnis op straat. Akties van ambtenaren vinden per definitie in de openbare sfeer plaats. Een staking in een koekfabriek legt het openbare leven niet plat (je koopt gewoon een ander merk), maar een staking bij de posteries wél. Dat legt een extra verantwoordelijkheid op die ambtenaren en hun bonden om zoveel mogelijk publiek te ontzien en toch zo effectief mogelijk de regering onder druk te zetten. Is er wat dat betreft niet te snel afgezien van het gratis doen reizen, van het storten van vuilnis vóór de ministeris, van het afzien van postbezorging voor regeringsinstanties?

De aktievoerende ambtenaren weten zich gesteund door alternatieven van met name PvdA en FNV voor het huidige regeringsbeleid, waarin de korting op de ambtenarensalarissen en de uitkeringen alléén, vervangen wordt door een — geringere — loonmatiging voor iederéén. Het zijn alternatieven, die nou zeker niet structuurveranderingen brengen, maar waarvan wél gezegd kan worden dat het alternatieven zijn waarvan duidelijk is, dat ze voor het economisch herstel beter uitwerken dan het regeringsbeleid. Minister Rietkerk is echter wel gedwongen aan zijn voorstellen vast te houden. Afzien van deze maatregel scheelt zoveel van het voorgenomen totale bezuinigingsbedrag, dat het hele regeringsbeleid daarmee op de tocht zou komen te staan. Een zeer harde konfrontatie ligt dan ook voor de hand. Het is dan ook niet uitgesloten dat dit commentaar pas over vele weken de lezers onder ogen komt . . .

MARTIEN BOUWMANS
CHRIS HUINDER

150 vrouwen hielden van 9 op 10 november 24 uur de wacht bij vliegbasis Soesterberg, als protest tegen de kruisraketten en als steun aan de vrouwen van Greenham Common. De blokkade werd georganiseerd door Vrouwen voor Vrede, Vrouwen tegen Militarisme en de vrouwen-actiegroep 'Ontmantel de basis'

Foto: Eduard de Kam

INHOUD

NOTA SEKSUEEL GEWELD vol goede voornemens	pag. 3
RACISME een literatuurlijst interviews met:	pag. 4
JOE SIMMONS (Antillen)	pag. 5
ZORICA MEJIC (Joegoslavië)	pag. 7
FATIMA ISMAILI (Marokko)	pag. 8
PSP-JONGERENKRANT	pag. 9
PPR-VROUWEN 10 jaar	pag. 13
ANGOLA	pag. 14
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN	pag. 15
NIJMEGEN oorlog en vrede met de SP	pag. 16
KRUISRAKETTEN een volkspetitionnement	pag. 16
LEDENWERF- KAMPAGNE	pag. 17
OPWINDEND	pag. 17
ONDERSTEBOVEN	pag. 18
ANDALUSIE landarbeiders	pag. 20

De PSP-jongerenkrant verschijnt onder verantwoordelijkheid van het PSP-jongeren bestuurskollektief

Het volgende nummer verschijnt half december

Foto voorpagina: Fran van der Hoeven

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Vol goede voornemens

Onlangs is er van de hand van de Staatssekretaris voor Emancipatiezaken, *Annelien Kappeyne van de Copello*, een nota verschenen over seksueel geweld. Voluit: 'Voorlopige nota met betrekking tot het beleid ter bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes'. Eerst worden de adviezen en commentaren over de nota afgewacht van de Emancipatieraad (ER) en de Sociaal Economische Raad (SER). Daarna gaat er een definitieve versie naar de Tweede Kamer.

De nota is het voorlopige resultaat van een door de Tweede Kamer in 1981 aangenomen motie van PSP-er Van der Spek. Reden voor *Heleen Buijs* om eens terug en vooruit te blikken.

In zijn motie stelde *Fred van der Spek* dat geweld van mannen jegens vrouwen met kracht bestreden dient te worden en dat een samenhangend beleid op dit gebied meer kennis van oorzaken en uitingsvormen van seksueel geweld zal kunnen opleveren. Hij verzocht de regering in zijn motie dan ook het probleem van het geweld tegen vrouwen tot een beleidsprioriteit te maken en aan de Kamer op korte termijn een eerste beleidsnotitie over te leggen, waarin tenminste een verkenning van de problematiek en een informatief gedeelte over de activiteiten van de Regering op dit gebied zijn opgenomen. Van der Spek motiveerde zijn verzoek met de verwijzing naar het versnipperde beleid bij de overheid. *Blijf-van-m'n-Lijfhuizen* vallen onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van WVC (voorheen CRM), verkrachting en aanranding onder Justitie, misbruik door huisartsen of gynaecologen onder Volksgezondheid enzovoort. Niemand had (en heeft) zicht op waar de andere mee bezig was (is). In de voorlopige nota is getracht hier een eind aan te maken en dat is goed gelukt. Er wordt enerzijds een skala getoond van uitingsvormen van seksueel geweld, wat er tegen gedaan wordt door de diverse bewindslieden en wat ze ertegen zullen gaan doen. Anderzijds toont de nota de samenhang tussen de diverse vormen van seksueel geweld en geeft een analyse van de oorzaken. Dat laatste maakt de nota tot een belangrijk stuk. De vrouwenbeweging had reeds lang daarvoor aangegeven wat ten grondslag ligt aan het geweld tegen vrouwen, maar eindelijk is dat nu ook tot de overheid doorgedrongen. Tot nu erkende de regering en parlement wel, dat er seksueel geweld was, bijvoorbeeld verkrachting buiten het huwelijk en aanranding zijn strafbaar, evenals vrouwenhandel en in de Tweede Kamer is vroeger al vaker gepraat over met name aanranding en verkrachting. Maar er is nooit vastgesteld op dit nivo dat al die vormen iets met elkaar te maken hadden en dat machtsverschillen tussen mannen en vrouwen daar aan ten grondslag lagen. Het heet in het wetboek van strafrecht ook 'misdrijven te-

gen de zeden' en niet 'sexuele geweldsmisdrijven' of zoiets.

Konferentie

In de voorlopige nota is gebruik gemaakt van de kennis en ideeën die naar voren zijn gebracht tijdens een conferentie in juni 1982 in Kijkduin. Deze conferentie was een idee van *Hedy*

d'Ancona, toen Staatssekretaris voor Emancipatiezaken, en had tot doel 'richtingaanwijzers te geven voor een samenhangende visie op de problematiek van geweld tegen vrouwen en meisjes zodat - gebaseerd op zo'n visie - het beleid van de overheid gestalte kon krijgen'. Vrouwen, die op diverse terreinen binnen de vrouwenbeweging deskundig waren, werden voor deze conferentie uitgenodigd. Reden voor andere vrouwen om te spreken van een 'elitair gebeuren'. De vrouwen spraken in groepen aan de hand van artikelen en stellingen; iedere groep een eigen onderwerp. Zo kwamen seksuele geweldsmisdrijven, vrouwenmishandeling, seksuele kindermishandeling, ongewenste intimiteiten op het werk, prostitutie en pornografie aan bod. In de nota ziet men een zelfde indeling in vormen van seksueel geweld terug, met echter drie aanvullingen: sex-toerisme, vrouwenhandel en seksueel geweld tegen vrouwelijke vluchtelingen. De relevantie van sex-

toerisme bleek pas tijdens de conferentie in Kijkduin, toen de 'Werkgroep Sex-toerisme' er uitdrukkelijk voor pleitte dat toerisme als apart onderdeel van seksueel geweld tegen vrouwen te beschouwen en het niet met prostitutie in Nederland op één hoop te gooien. De kwestie met betrekking tot vrouwenhandel en de problemen bij vrouwelijke vluchtelingen hebben eigenlijk pas de aandacht getrokken tijdens een andere conferentie, die najaar '82 in Rotterdam werd gehouden en door de Amerikaanse *Kathleen Barry* op touw was gezet. De conferentie over 'female sexual slavery', onderdrukking van vrouwen die tot uiting komt in de uitbuiting van haar lichaam en haar seksualiteit. Zo komt vrouwenhandel op grote schaal voor, vermoedt men. Vrouwen uit arme landen in Zuid-Oost Azië, Afrika en Zuid-Amerika worden naar West-Europa verhandeld en daar in de sex-business aan het werk gezet. Vrouwen die naar Europa vluchten en hier asiel vragen, hebben vaak met seksueel geweld te maken gehad. Iedere vrouw, die in eigen land gevangen heeft gezeten, is op de een of andere manier als vrouw vernederd en veelal verkracht als onderdeel van de gebruikelijke martelpraktijken. Toch wordt er door de vrouwen nauwelijks over het probleem gepraat tijdens de asielaanvraag.

Machtsverschillen

Zoals reeds gezegd, toont de nota de samenhang tussen de verschillende uitingsvormen van seksueel geweld. Gesteld wordt, dat de diverse vormen met elkaar gemeen hebben, dat het uitoefenen van of dreigen met geweld, samenhangt met de situatie van vrouwen in de samenleving: "Seksueel geweld is een van de manieren waarop bestaande machtsverschillen tussen mannen en vrouwen tot uiting komen en waardoor die machtsverschillen worden bevestigd". Tevens wordt hiermee de relatie gelegd tussen de sociaal-economische (afhankelijkheids-)positie van vrouwen en het gebruik van seksueel geweld. Zolang vrouwen niet de mogelijkheid hebben om een eigen inkomen te verdienen en een gedeelte van de opvoeding van de kinderen aan anderen over te laten, kunnen vrouwen zich niet tegen het seksueel geweld verweren. Dit is bijvoorbeeld te zien bij vrouwen, die naar 'Blijf-huizen' zijn gevlucht. Een aantal keert naar man of vriend terug. Een van de redenen daarvan is het gebrek aan een alternatief: geen geld, geen huis enzovoort.

Zeer pretentius zegt de nota dan ook: 'Eerste uitgangspunt voor het beleid gericht op bestrijding van seksueel geweld is: de aanspraak van vrouwen op betaal-

NOTA SEXUEEL GEWELD

vervolg van pagina 3

de arbeid, op een zelfstandig inkomen en op onafhankelijkheid'. De mogelijkheid om uit die knellende gezinsbanden te vluchten is dáárom zo essentieel, omdat het meeste seksuele geweld tegen vrouwen zich binnenshuis afspeelt. Mishandeling gebeurt meestal door man of vriend; verkrachtingen vinden vaker door een bekende plaats, als door een engerd in de bosjes. Terecht wordt in de nota gezegd dat het niet om een individueel privé-probleem gaat, maar om een maatschappelijk probleem. In een onlangs gehouden onderzoek door twee vrouwen uit Leiden blijkt dat negen van de tien vrouwen het slachtoffer is van enige vorm van seksueel geweld. Een schrikbarend aantal!

Tot nu toe is dat niet onderkend en voor zover men bijvoorbeeld bij de politie en het Openbaar Ministerie wist, dat vrouwen thuis mishandeld of verkracht werden, werd daar zeer terughoudend op gereageerd. Dat waren privé-problemen, daar had je je als overheid niet mee te bemoeien.

Beleidsdoelen

In de nota wordt het hoofddoel (het bestrijden van seksueel geweld) gesplitst in drie subdoelen: *preventie, bestrijding op individueel nivo* en *hulp en opvang*. Ze worden in de noten nader uitgewerkt. Zo wordt bij preventie gedacht aan vergroting van de zelfstandigheid van vrouwen en meisjes op allerlei terreinen, aan bewustwording, mentaliteitsverandering van mannen en jongens en het meer zichtbaar maken van het probleem. Bij bestrijding staat regelgeving voorop en een adekwate aanpak van het opsporings- en vervolgingsapparaat. Er wordt onderkend, dat dit laatste niet direkt tot verbetering zal leiden, maar, stelt de nota, 'De symbolische en daarmee ondersteunende functie ervan moet niet worden onderschat: er worden immers normen gesteld over wat rechtens en maatschappelijk (on)aanvaardbaar wordt geacht'. Bij hulp en preventie denkt men vooral aan het steunen van initiatieven en experimenten op het gebied van de hulpverlening en aan deskundigheidsbevordering van bijvoorbeeld politie, eerstelijns gezondheidszorg en ambulante geestelijke gezondheidszorg. Deze drie subdoelen komen terug bij de behandeling van de diverse uitingsvormen van seksueel geweld. Van elk onderwerp wordt een begrips- en terreinafbakening gegeven, wordt aangegeven wat voor beleid de overheid als uitgangspunt neemt en wordt uiteengezet wat voor plannen er op dat gebied zijn. Het geheel biedt een duidelijk en concreet beeld wat de overheid wel of niet kan en van plan is. Het zou te ver voeren om per uitingsvorm aan te geven wat er allemaal in de nota staat. Daarom zal ik er een paar belangrijke punten uit halen. Een daarvan is dat ook verkrachting binnen het huwelijk strafbaar wordt gesteld. Tot nu toe is alleen verkrachting *buiten* het huwelijk strafbaar. Vooralsnog zal deze strafbaarstelling vooral een symbolische functie hebben: het valt niet te verwachten dat vrouwen nu sneller naar de

politie zullen lopen, omdat ze door hun man verkracht zijn.

Pornografie

Een tweede punt is dat de overheid een nieuw standpunt heeft ingenomen over pornografie. Er ligt nog steeds een wetsontwerp bij de Tweede Kamer, waarin porno min of meer vrijgegeven wordt. Over gewelddadige en kinderporno stond geen letter. Dit wetsontwerp heeft tot heftige reacties geleid, die ook de PSP niet onaangeroerd hebben gelaten. Voorjaar '82 is er zelfs een PSP-themadag aan gewijd. Nu wordt in de nota duidelijk gesteld dat gewelddadige porno niet getolereerd wordt. Daarbij wordt voornamelijk gedacht aan gebruik van geweld bij de produktie van porno, maar je zou ook kunnen denken aan gewelddadige afbeeldingen. Blijkbaar wordt dit laatste niet overwogen. Ik verwacht dat het nu bij de Tweede Kamer liggende wetsontwerp zal worden ingetrokken of flink gewijzigd.

Een derde aspekt in de nota dat de aandacht vraagt is het overheidsstandpunt over *prostitutie*. Hoewel prostitutie in Nederland niet strafbaar is (wel 'het aanleiding geven tot'), is met name het gemeentelijk overheidsbeleid vooral tegen de prostituées gericht. Tippelverboden en bordeelverboden treffen in eerste instantie de prostituées. De klanten en de souteneurs worden met rust gelaten. Nu wordt in de nota enerzijds het beroep als prostituée erkend en anderzijds zal worden opgetreden tegen geweld en dwang in de prostitutie. In dit licht bezien wekt het verbazing, dat er in de nota met geen woord over artikel 250-bis van het Wetboek van Strafrecht wordt gerept. Dit artikel is berucht bij iedereen die met prostitutie te maken heeft. Artikel 250-bis bevat het verbod om 'gelegenheid te geven tot' en belemmert in feite verantwoorde beroepsuitoefening van de prostituée. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld geen panden beschikbaar stellen voor prostitutie, want dan geven ze gelegenheid; ze mogen zelfs geen vergunningen geven voor bordelen of eigen bedrijfjes van prostituées. In de discussie over dit wetsartikel komt mijns inziens duidelijk naar voren het voorlopig onoplosbare dilemma tussen het uitbannen van prostitutie als uiting van vrouwenonderdrukking en het verbeteren van de arbeidspositie van de prostituée. Toch zal de regering, wil zij haar bewering gestand doen, dat zij prostitutie als beroep erkent, zich moeten beraden over dat wetsartikel, en haar standpunt hierover moeten wijzigen.

Onderzoek

Een laatste punt waarover ik iets wil zeggen is het vele onderzoek dat aangekondigd wordt. Onderzoek naar vrouwenhandel, naar seksueel geweld tegen vrouwelijke vluchtelingen, naar aard en omvang van seksueel misbruik van kinderen, naar geweld in de porno-industrie en de prostitutie toont aan hoe schrikbarend weinig er bekend is over deze vormen van seksueel geweld. En

dit, terwijl de vrouwenbeweging daar al jaren aandacht voor eist. Het is in ieder geval positief te noemen dat de overheid bereid is er nu wel aandacht aan te gaan besteden. De onderzoeken zouden nog wel eens schokkende resultaten kunnen opleveren, gezien de mate waarin seksueel geweld voorkomt.

De nota staat vol goede voornemens, maar veel konkrete toezeggingen ontbreken. Dat is wel begrijpelijk, als eerst nog van alles onderzocht moet worden. Je moet natuurlijk wel weten wat je moet regelen. Toch blijven een aantal vragen onbeantwoord. Wat kan de overheid regelen in haar beleid tegen seksueel geweld, hoe ver moet ze daarin gaan en wat wil ze bereiken? De nota stelt, dat seksueel geweld een uiting is van de machtsverschillen tussen mannen en vrouwen. Dat werkt door tot in allerlei privé-relaties. Veel regelgeving is daarom al bij voorbaat onmogelijk. Je kan niet in ieder huis een politie-agent neerzetten om te weten of een man zijn vrouw slaat. De privacy van mensen stelt grenzen aan het overheidsoptreden. Ten aanzien van het feit hoe ver dat ingrijpen moet gaan, wordt in de

nota de grens getrokken bij de persoon van de vrouw: waar haar lichamelijke integriteit en seksuele zelfbeschikkingrecht worden aangetast, is doorbreking van de (gezins)privacy gerechtvaardigd. Ik ben het daar mee eens, maar realisering van deze idee is bij voorbaat een illusie, als je niet tegelijkertijd *het gezin* grondig ter discussie stelt. Het huidige overheidsbeleid gaat eerder de tegenovergestelde richting uit: vrouwen terug naar de keuken; ze mag behalve thuis zitten ook nog voor oma en de zieke buurvrouw gaan zorgen. Voorzieningen op dit gebied worden in een rekordtempo afgebroken.

Wil de regering met deze nota het niet bij een leuk gebaar naar de vrouwenbeweging laten, dan zal zij toch echt het eerste uitgangspunt van het beleid tegen seksueel geweld moeten realiseren: vrouwen krijgen een betaalde baan, recht op een zelfstandig inkomen en voor de mensen om haar heen wordt voldoende opvang verzorgd. Dan pas kan zij uit die gezinsbanden breken. We staan met dit kabinet nog ver van deze gedachte.

HELEEN BUIJS

RACISME

Een literatuurlijst

Na de komst van de Centrumpartij in de kamer, de dood van Kerwin Duinmeijer en de tien percent Centrumstemmers in Almere is er een stroom publikaties over fascisme en racisme losgekomen. Je wordt overdonderd door de beschrijvingen van wat er gebeurt; verklaringen zijn wat schaarser en een goede aanpak voor de bestrijding zeldzaam.

In de kranten en weekbladen verschijnen artikelen van uiteenlopend nivo waarbij er verhalen zitten die verdienen eruit gelicht te worden. Zoals in *De Groene Amsterdammer* van 13 april dit jaar ('De wereld van het anti-racisme') over racisme en de uiteenlopende werkwijzen van de verschillende anti-racisme en anti-fascisme groepen. Of het interview met de ouders van de moordenaar van Kerwin in *Het Parool* van 27 augustus. Al de vooroordelen kunnen gelogenstraft worden wanneer je daar leest dat zijn vader door zijn joodse afkomst ternauwernood het concentratiekamp ontkwam, waar wel diens familie stierf. De dader, de 15-jarige Nico ging in zijn kindertijd al om met migranten-gasten in het ouderlijk café.

Maar voor wie verder wil lezen dan dag- of weekblad geven we hier een aantal titels:

In *Marge* (losse nummers f 7,25, te bestellen bij Libresso, postbus 23, Deventer) staat het juli/augustusnummer vol over: "Tussen verwarring en verzet; fascisme en welzijnswerk". Het is een uitstekend nummer waarin beschrijvingen, politieke duidingen en bestrijding aan de orde komen. In dit nummer wordt ook aangegeven dat er bij de bestrijding twee aksenten zijn die overigens heel goed elkaar kunnen aanvullen: Een meer 'politieke' benadering en een meer 'psychologische' benadering, waarbij het politieke vooral zoekt naar de politieke wortels en op dat nivo ook de strijd aanbindt: buurtakties tegen de partij, samen tegen diskriminerend overheidsbeleid, enzovoort. Bij de psychologische benadering wordt er meer gekeken naar de wortels in de cultuur en hoe iedereen — wij ook — met de paplepel een blank superioriteitsgevoel ingegoten hebben gekregen. Hier niet van bewust worden, maakt — gezien vanuit deze hoek — racisme-bestrijding maar halfslachtig.

In het racisme-nummer van *Suriname Informatie* (nummer 4 van de 10e jaargang; uitgave van de Solidariteits Beweging Suriname, Oudegracht 237 te Utrecht, prijs f 2,50) wordt vooral op het persoonlijke ingegaan ("Racisme

RACISME

In de afgelopen nummers van BEVRIJDING stonden een aantal artikelen over racisme. In het nummer van 21 oktober stelde *Heleen Buys* in 'Een weerwoord' een groot aantal vragen waar de PSP wel eens bij stil mag staan. En in het nummer van 9 november gaven *Hugo van der Steenhoven* en *Henny Steenberg* van het AFKU (Anti-fascisme Komitee Utrecht) eveneens 'Een aanzet' voor de discussie. Daarvoor (in nr. 18 van 26 oktober) kwam *Sam Pormes*, van Molukse afkomst, aan het woord ('Met Hitler kan je toch ook geen zaken doen?'). De serie wordt in dit nummer voortgezet met drie interviews: *Fatima Ismaili* (uit Marokko), *Joe Simmons* (van Curaçao) en *Zorica Majić-Haak* (uit Joegoslavië). Verder een literatuurlijstje dat werd samengesteld door *Siep van der Werf*.

foto: Liesbeth Sluiter

Interview met Joe Simmons

De eigen witte organisatie openbreken

Joe Simmons kwam in 1971 vanuit Curaçao naar Nederland om medicijnen te studeren. Hij was toen 19 jaar oud.

Gedurende twaalf jaar is Joe Simmons met en voor Antillianen actief geweest. Hij is nauw betrokken bij het Caribische Kollektief van Antillianen, die zowel een boekhandel drijven als films over (anti-)racisme maken. *Chris Huinder* sprak met hem over de Antillianen in Nederland, het al lang bestaande racisme en het verbieden van de Centruumpartij.

Een vraag, die onvermijdelijk opkomt: Denk je er wel eens over terug te gaan?

J. Simmons: "Ik denk zeker, dat ik terugga. Als je hier pas bent, zeg je tegen iedereen: 'Ik ga terug, ik ga terug.' Maar hoe langer je hier zit, hoe minder . . . Het blijft een ideaal. Van de Antillianen hier gaan er ook wel veel terug. De meesten, die hier kwamen, waren studenten, die toch terug wilden. De grote groep, die hier midden jaren zestig kwam, zijn getrouwd, hebben een opleiding gevolgd, hebben kinderen gekregen en gingen daarna toch nog terug naar de Antillen."

"We zijn voor 'Den Haag' altijd Surinamers geweest. Het was een beleid voor Surinamers en Antillianen samen. Aan de ene kant is onze positie wel identiek. Zeg maar, een positie van achterstand in een racistische samenleving. Toen ik twaalf jaar geleden hier kwam, was de samenleving al racistisch. In '73/'74 schreef *Van het Reve* al over 'alle koffiebonen naar de jungle' en over 'onze room-blanke dochters van hun maagdelijkheid beroofd'. Nu onlangs was er weer een hele discussie naar aanleiding van racistische uitlatingen van Van het Reve in *Het Parool*. Precies hetzelfde. Verschil met nu is wellicht, dat, als je toen racisme aan de kaak stelde, was jij

het, die gevoelig was, want de Nederlandse maatschappij was zeer tolerant, zei men dan. Maar aan de andere kant is onze positie wel uniek. Marokkanen en Turken werden ook geworven, maar zij beheersen de taal niet. Surinamers zijn nooit echt geworven. De enige mensen uit de koloniën, die echt geworven werden om in fabrieken te werken, waren Antilliaanse arbeiders."

Niet stemmen

"Misschien houden we ons in deze maatschappij staande door bij elkaar te gaan zitten, om als groep ons steviger te voelen. Maar vóór '77/'78 waren er één à twee Antilliaanse stichtingen in Amsterdam. De laatste jaren zie je een grote hoeveelheid Antilliaanse organisaties, die van de grond komen, op het gebied van sport, kunst, gezelligheids-kultuur, dansen, noem maar op. Het is een manier om ons te organiseren, los van de geldstroom van de overheid of van de kerk. Dat vind ik een zeer goede ontwikkeling."

"De kleine linkse politieke partijen zijn altijd solidair geweest met groepen van buitenlanders. Ze hebben systematisch geprobeerd het racisme aan te vechten. Maar het ontbreekt hen aan een 'know-how' van de betreffende groepen. Het feit, dat het grootste deel van de Antillianen niet gaat stemmen, is tekenend. Je hoort vaak van mensen: 'het maakt niet uit, of je stemt op de PSP of de VVD wat ons betreft.' Het maakt wel degelijk uit als burger in deze samenleving, maar voor je positie als zwarte is de opinie meestal dat het allemaal niks uitmaakt. Ze denken toch allemaal vanuit die witte Nederlandse kultuur. Het is wel een kritiek, die zeker de kleine linkse partijen, die principieel en theoretisch altijd aan de kant van migranten hebben gestaan, zich moeten aantrekken. Als je tegen het apartheidsregiem in Zuid-Afrika bent, moet je ook tegen racistische ontwikkelingen hier zijn."

"Je hebt twee richtingen in de diskus-

afleren, ook mannenwerk"). Bij racisme wordt hier uitgegaan van blank racisme, gegrond op economische uitbuiting. In deze omschrijving past niet het anti-semitisme of het racisme tegen de Tamils in Sri Lanka; een omstreden aanpak dus. Het nummer eindigt met de behartigenswaardige zinnen: "Solidariteit betekent meer dan alleen op de hoogte zijn . . . , het betekent ook vanuit de eigen positie als witte strijd voeren om de samenleving, maar ook het eigen gedrag te ontdoen van racisme."

Onder de rare titel '*Racisme uitzichtloos*' is er een speciale brochure van het Buitenlanders Bulletin (postbus 639, 3500 AP Utrecht; prijs f 3,-) verschenen: materiaal voor racisme-bestrijding vooral in de wijken. De verschillen tussen buurten wordt hierin heel duidelijk en helder beschreven. Vol ervaringen. (Met een materialenlijst.)

"*Niks tegen buitenlanders, maar . . . maar . . .*" is de titel van een brochure van de Commissie Oriënteringsdagen (Nieuwe Gracht, 3512 LP Utrecht, prijs f 11,-) waarin de verhouding tussen buitenlanders en de Nederlandse buurtbewoners en de rol van het welzijnswerk aan de orde komt. Voor de buurtwerkers een must. Je schrikt hoe in het welzijnswerk moeilijk keuzes gemaakt worden. Uit het voorwoord: "Niks tegen buitenlanders, maar . . . Een veel gebruikte aanhef om duidelijk te maken

wat men allemaal tegen buitenlanders heeft. In het welzijnswerk wordt deze konstruktie ook veel gebruikt". Duidelijk wordt dat de werkers zelf een keuze moeten maken voor welke mensen zij werken, en zich niet achter de (blanke) bezoekers of het bestuur mogen verschuilen. En dat mag niet een keus tussen de ene of de andere groep worden, die vraagstelling is fout.

Voor het onderwijs gaf de ABOP in haar '*Het Schoolblad*' van 10 februari 1983 (prijs f 4,- bij de ABOP, Herengracht 54, 1015 BN Amsterdam) de ruimte voor 'bestrijding fascisme ook op school, lesmateriaal en praktijkervaringen'. Het is geschreven in samenwerking met de Anne Frank Stichting. (met een literatuurlijst voor lesmateriaal en voor de docenten.)

SIEP VAN DER WERF

JOE SIMMONS

vervolg van pagina 5

sies. Aan de ene kant wordt gesteld, dat de kleine linkse partijen zich open zouden moeten stellen voor migranten. Ik denk, dat gezien de structuur van de Nederlandse politieke partijen, dat dat niet lukt. In het geval van de PSP zou het namelijk betekenen, dat je een migrant op een verkiesbare plaats moet hebben en dat kan niet. Je moet de realiteit onder ogen zien. Dat zal nooit gebeuren, gezien het kleine beetje steun, dat zo'n persoon binnen de PSP zou krijgen. Een migrant zou gezien de kiezersaanhang van de PSP op de derde plaats moeten staan en dat lukt niet. De andere richting stelt: we moeten met een eigen migrantenpartij beginnen. We moeten onszelf organiseren, net zoals je bij de media, sport apart organiseert."

"Persoonlijk zie ik meer in het versterken van eigen organisaties dan in het openbreken van witte organisaties. Maar op politiek nivo is dat wel problematisch, want solidariteit heeft tot nu toe altijd vanuit de migranten moeten komen, bij stakingen, bij demonstraties, en is nooit van de andere kant gekomen. Het is hetzelfde als de discussie in de vrouwenbeweging. Een aparte vrouwenpartij of als vrouw hoog op de lijst van de bestaande partijen. Vrouwen zijn wel op verkiesbare plaatsen terechtgekomen. Dat is door hen afgedwongen. Maar in hoever is een zwarte op de tweede plaats van de PSP mogelijk acceptabel, niet alleen voor de leden, maar óók voor de stemmers op de PSP? Dat zouden de linkse politieke partijen zich moeten afvragen. Het heeft geen zin leden te werven onder de migranten als migranten niet op verkiesbare plaatsen staan. Die persoon heb je niet alleen nodig om stemmen te trekken, maar ook om je eigen witte organisaties open te breken."

Motie-Köhler

"De PSP heeft landelijk een bepaalde visie, maar in de Amsterdamse gemeenteraad komt er een *motie Köhler* (Frank Köhler is lid voor de PSP van de Amsterdamse gemeenteraad), die min of meer zegt, dat kategoriale organisaties moeten worden afgebroken. Het pure effect daarvan is dat een instelling als het *Anton de Kom-Centrum* moet worden opgedoekt en als dat gebeurt, dan zitten er gegarandeerd — ik zeg het cru — twee of drie meer drugs-verslaafden op de Zeedijk. In dit konkrete geval zit ik niet op de lijn van de PSP, dus op basis daarvan zal ik nooit lid worden. Dan zit ik wel op de lijn van de CPN, die heel konsekvent zegt: "Nee, dat kan niet." Morgen is het misschien omgekeerd. Dan is het de PSP, die een goed standpunt inneemt wat migranten betreft en de CPN niet."

"In die positie zit je als migrant. Je kiest misschien altijd een beetje opportunistisch. Je kiest voor die partij, die op dat moment jouw belangen als migrant behartigt. Terwijl het zo zou moeten zijn, dat je kiest voor die partij op grond van diens ideeën over de samenleving. Geen enkele partij heeft echter nog een idee over de multi-kulturele samenleving, die we wel met de mond belijden. Zolang dat niet gebeurt, be-

Begravenis van Kerwin Duinmeijer

foto: Hannes Wallrafen

ziet men, zoals dat genoemd wordt, de 'minderhedenproblematiek' vanuit een geïsoleerde hoek."

Centrumpartij

"Ik denk, dat de Centrum Partij verboden zou moeten worden. De laatste jaren zie je, dat migranten terugmoeten. Ze zijn niet meer gewenst. De economie is dankzij hen opgebouwd. Nu gaat het minder goed en op allerlei manieren wordt er een grote geestelijke terreur uitgeoefend door de rechtse krachten: de Telegraaf, de TROS, de regering met haar spreidingsbeleid en oprot-premie, door het onderdrukkingsapparaat van de staat, de politie, die onder het mom van de opiumwet jongeren zomaar oppakt, door de literatuur — zie Van het Reve. Al die dingen hebben een legitimatie nodig in een partij als de Cen-

trum Partij, die als enige leus heeft: "De buitenlanders moeten eruit." En dan interesseert het me niet, hoe ze aan hun stemmen komen. Of die komen van mensen, die door het Nederlandse onderwijs achterlijk zijn gehouden, waardoor ze niet doorhebben, waarom ze geen huizen krijgen — dat dat niet aan mij ligt, maar aan hun eigen Nederlandse staat. Wat mij interesseert, is, dat die partij zentijd heeft. Hij mag dan zijn dreigende politiek uiten. Het maakt me niks uit, of 149 volksvertegenwoordigers weigeren om met één mijnheer in de Kamer te praten. Als ik op straat loop, vormen aanhangers van de Centrum Partij voor mij een fysieke bedreiging. Na de moord op *Kerwin Duinmeyer* is de geestelijke terreur toegenomen. Het gaat niet meer om racisme, het gaat om fysieke uitroeiing. Je weet niet meer, wie wie is. Als ik in een tele-

fooncel bel en er wacht iemand, flitst het door mijn hoofd: 'Je mag niet te lang bellen, want je weet niet wie het is.' We hadden afgelopen zaterdag een kongres over racisme. Wat blijkt? Als achter in de zaal de deur opengaat, zie je mensen met een schok naar achteren kijken.

Die hele discussie over wel of niet verbieden. Die interesseert me niet. Het is zo'n academische, juridische discussie. Voor mij is mijn lijfsbehoud van zorg. Ik volg die discussie wel. Ik begrijp de voor- en nadelen. Maar het is zo'n typisch Nederlandse manier van redeneren. Als het niet gebeurt, dat de Centrum Partij verboden wordt, nou dan doen we het zelf. Maar dan komen er grote problemen."

CHRIS HUINDER

Demonstratie naar aanleiding van de moord op Kerwin Duinmeijer

Foto: Hannes Wallrafen

Partijen moeten met meer komen dan een stencil

Zorica Majić-Haak kwam twaalfenhalf jaar geleden uit Joegoslavië naar Nederland. Ze is actief in LSOBA (Landelijk Samenwerkingsverband van Buitenlandse Arbeiders), waar ze tot voor kort bestuurslid was en per 15 november gaat werken als emancipatiewerkster. Op regionaal nivo houdt ze zich vanuit het Regionaal Platform voor Buitenlanders Rijnmond bezig met huisvesting en de positie van buitenlandse vrouwen. Tenslotte is ze — betaald — parttime 'migranten-opbouw-werkster'; een functie gericht op het meer openstellen van Nederlandse welzijnsinstellingen voor problemen van buitenlandse mensen. Joosje Lakmaker ontmoette haar in Rotterdam.

We spreken elkaar op het kongres 'Ethische Minderheden, wetenschap en beleid' in Rotterdam, waar Zorica zich net zichtbaar kwaad heeft gemaakt tijdens een inleiding over het Rotterdams stedelijk beleid ten aanzien van migranten.

Gevaarlijk beleid

Tijdens de inleiding over het Rotterdams beleid ten aanzien van migranten, werd gezegd, dat het migranten-probleem eigenlijk een *verdelings*-probleem is. Dat wil zeggen, het gaat uiteindelijk om de strijd om de schaarse goederen: arbeid, woningen; een strijd die autochtone en allochtone bewoners van de oude wijken gezamenlijk te voeren hebben. Verschillen tussen deze groepen onderling in uiterlijk en cultuur zijn daarbij in feite niet van belang, stelde de spreker. Zijn konklusie luidde, dat het dan ook een verkeerd en zelfs gevaarlijk beleid is geweest van de gemeente Rotterdam om zich gedurende lange tijd te richten op het *anders-zijn* van migranten, en dus op de *organisaties* van minderheden.

Jij bent vertegenwoordigster van zo'n zelforganisatie en migrantenwerkster in dienst van de gemeente Rotterdam, wat vind je van deze benadering?

Zorica Majić: "Het beleid van de gemeente Rotterdam is heel lang een ad hoc beleid geweest. Gedurende een periode was integratie met behoud van ei-

gen identiteit het uitgangspunt. Dit betekende dat de gemeente de migranten-organisaties steunde, die als vertegenwoordigers van de eigen cultuur van de verschillende ethnische groepen werden gezien. Deze organisaties gingen zich echter met veel méér bezighouden dan alleen 'cultuur'; ze werden belangenbehartigers van minderheden in brede zin. Daarmee werden ze concurrenten van de Nederlandse welzijnsinstellingen aan wie die taak immers was toebedeeld. Toen werd er door de gemeente gezegd: 'Wie vertegenwoordigen die organisaties eigenlijk? Wie zegt, dat het geld voor deze Turkse organisatie ten goede komt aan alle Turken?' Het is opvallend dat aan Nederlandse klub- en buurthuizen nooit de vraag wordt gesteld: wie zijn jullie achterban? Als het werk daar niet aanslaat, wordt er gewoon met kleine groepen gewerkt."

Spreadingbeleid

Bij discussies over racisme en racismebestrijding hoor je dikwijls dat links meer begrip zou moeten opbrengen voor de positie van de 'autochtone' bevolking in de oude wijken. Bewoners van deze buurten, de eerste slachtoffers van crisisproblemen als werkloosheid en slechte behuizing, worden óók nog opgezadeld met mensen uit vreemde culturen. De irritatie daarover is begrijpelijk, zeggen sommigen, en is zeker (nog) geen racisme te noemen.

Zorica Majić: "Racisme komt zeker niet alleen in oude wijken voor. Er is nog nergens goed onderzocht wat nu precies oorzaken van racisme zijn: is het angst, onwetendheid? Voor mij wordt die grens bereikt op het moment dat ik me belemmerd voel in werk of huisvesting, kortom in een menselijk bestaan. Er is ook sprake van racisme en diskriminatie als ik niet op gelijke voet kan meepraten over het te voeren beleid. Er is racisme als iemand niet naast je wil gaan zitten in de tram. Ik, die als buitenlandse niet opval, een goede baan en een mooi huis heb, voel me gediskrimineerd, omdat mij fundamentele politieke rechten onthouden worden.

In mijn werk als migranten-werkster ervaar ik het als racistisch, als welzijns-werkers zeggen: 'als wij aparte regelingen moeten treffen voor buitenlanders voelen de *gewone* Nederlanders dat als voortrekken, daarom beginnen we er maar niet aan.' En dit zijn de mensen die geacht worden te werken aan de achterstandssituatie van ethnische groepen! Een ander voorbeeld is de reactie van welzijns-werkers op de nota *Leegloop en Toeloop*, van de gemeente Rotterdam in '79, waarin een spreading-

beleid voor buitenlanders werd voorgesteld. De welzijns-werkers hadden niet de durf om deze nota bespreekbaar te maken met de buurtbewoners, die voor het merendeel achter het idee van een spreadingbeleid stonden, uit angst om als *partijdig* te worden beschouwd."

Wat zouden linkse partijen volgens jou tegen racisme moeten doen?

Zorica Majić: "Ook voor linkse partijen geldt nu: ze blijven vaag, nemen geen standpunt in ten aanzien van voor ons heel wezenlijke punten, omdat dat *gevaarlijk voor ze is*. Ze zijn bang dat, wanneer ze standpunten van buitenlandse organisaties overnemen, de konsekwenties van deze standpunten een groep Nederlanders zal raken en ze deze groep vervolgens zullen verliezen. Bij de discussie rond het spreadingbeleid hebben we gezien dat de CPN aanvankelijk geen standpunt innam, omdat veel van haar leden bewoners van oude wijken zijn en voorstanders van een dergelijk beleid. Waarschijnlijk onder druk van gesprekken met buitenlandse organisaties en onze eigen harde acties (onder andere een kort geding), is de CPN tenslotte bijgedraaid en heeft haar vertegenwoordiger in de gemeenteraad een uitstekend verhaal gehouden tegen het spreadingbeleid. Ik verwacht van linkse partijen dat ze actief meedoen aan actie-groepen, aan wijk-komitees, samenwerken met organisaties van minderheden. Ze zijn nu toch vaak teveel bezig in hun eigen groep.

Bij voorbeeld: bij het ontslag van buitenlandse zeevarenden bij *Ned Lloyd* hebben we van linkse partijen geen steun gehad. Je staat als zelforganisatie alleen, je bent machteloos. Politieke partijen hebben middelen en kennis; zij zouden daar iets tegen moeten doen."

Kritiek op PSP

Welke steun krijgt het Regionaal Platform voor Buitenlanders van linkse partijen?

Zorica Majić: "In het algemeen zijn onze ervaringen met linkse partijen op gemeentelijk nivo niet positief. Toen het *Regionaal Platform* werd opgericht, hebben we tot tweemaal toe brieven aan alle politieke partijen gestuurd met het verzoek om een gesprek. Alleen de *PvdA* en de *CPN* hebben gereageerd; met als resultaat dat we nu elk half jaar een gesprek met hen hebben over onder andere de ontwikkelingen in het Platform, het minderhedenbeleid en actuele kwesties. Maar over dit soort gesprekken met partijen zijn we niet erg tevreden: ze vinden altijd plaats op ons initiatief en zijn enorm vrijblijvend, je hoort er meestal nooit meer iets van. Mijn kritiek geldt ook de *PSP* in Rotter-

dam. We hebben nooit een reactie gehad op ons verzoek om contact; bij de acties tegen het spreadingbeleid hebben we (een paar individuele leden uitgezonderd) de *PSP* niet gezien. Veel van de problemen van buitenlanders spelen op gemeentelijk nivo. Rotterdam heeft een zogenaamde "linkse" raad. Het zou toch vanzelfsprekend moeten zijn dat daar de standpunten van progressieve zelforganisaties naar voren worden gebracht."

Wat denk je dat er gaat gebeuren als in 1986 mensen uit minderheidsgroepen mogen stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen. Verwacht je, om te beginnen, dat ze zullen gaan stemmen?

Zorica Majić: "Ik weet het niet. Dat hangt af van hun vertrouwen in partijen en de verkiezingen zelf. Tot nog toe is er door de verschillende partijen aan het opbouwen van dat vertrouwen onvoldoende gewerkt. Die onverschilligheid ten aanzien van onze problemen maakt de gemeenteraadsverkiezingen voor ons op dit moment niet interessant.

Ik ben benieuwd wat ze dadelijk gaan vertellen, wat ze gaan doen om onze stemmen te winnen. Maar: ze moeten met méér komen dan een gestencilde programma; ze moeten bewijzen dat ze iets voor ons *doen*."

JOOSJE LAKMAKER

RACISME

Zaterdag 17 december organiseert de *PSP* een discussiedag rond het thema 'De *PSP* en de organisaties van ethnische minderheden'. De thema-dag vindt plaats in *RASA, Pauwstraat 13A, Utrecht* en begint om 10.30 uur. Met medewerking van *Rudi Boon* (redacteur *De Groene Amsterdammer*) en *Andrée van Es* (*PSP*-Tweede Kamerlid). Themamap voor deze dag is te bestellen door overmaking van f 4,- op postgiro-nummer 3481995 van *SVS-PSP/Amsterdam* met vermelding van 'ethnische groepen'.

Ik voelde me net speelgoed

De Marokkaanse Fatima Ismaili kwam in 1974 naar Nederland. Op 13-jarige leeftijd was ze uitgehuwelijkt aan een 15 jaar oudere Marokkaan. Toen ze twintig was, kwam ze met haar twee kinderen op zijn verzoek naar Nederland. Later scheidde Fatima Ismaili, nadat ze haar kinderen naar Marokko teruggebracht had. Ze ging hier werken, eerst bij een bejaardentehuis, daarna in het restaurant van een ziekenhuis en tot aanstaande januari bij een sociaal educatief centrum in Haarlem. Voor haar huidige werk legt ze veel huisbezoeken bij Marokkaanse vrouwen af. Daarnaast is Fatima Ismaili actief betrokken bij de oprichting van een centrum voor buitenlandse vrouwen in Haarlem en is ze ook sinds kort begonnen aan een studie: Hogere beroepsopleiding-maatschappelijke dienstverlening (HBO-md). Chris Huinder sprak met deze vrouw, die tegen een sterke stroom oproeide en nog steeds moet roeien: tegen de tegenstromen van de masculiene Marokkaanse cultuur en van diskriminatie en achterstelling in Nederland.

"Ik was getrouwd. Mijn ex-man was al zes jaar in Europa. Ik was met hem uitgehuwelijkt. Voor mij was het geen bezwaar, dat hij weg was. Ik had al vaak een brief geschreven, waarin ik om scheiding vroeg, maar hij zocht naar een oplossing om mij hierheen te halen, wat ik niet wou. Hij regelde alles, kocht een huis, zorgde voor een paspoort. Hij heeft me hier naartoe gehaald.

Anderhalf jaar ben ik thuis gebleven. Ik had helemaal geen contact met Nederlanders. Ik had mijn twee kinderen toen hier. De oudste van zes jaar heeft de hele periode op school gezeten. De juf zei tegen me: 'hij moet op de kleuterschool blijven, totdat hij echt goed Nederlands beheerst. Dan kan hij pas naar de eerste klas.' Ik dacht: hij heeft een heleboel geleerd in Marokko en hij is bijna zeven jaar om naar de eerste klas te gaan in Marokko. Ik kwam toen op de gedachte hem naar Marokko terug te sturen. Dat heb ik gedaan. Ik heb ze alletwee teruggebracht om te leren.

Toen ben ik alleen teruggekomen. Ik heb werk gezocht en gevonden bij een bejaardentehuis. Ze lachten me er heel veel uit. Ik lachte mee. Ik begreep niet waar het over ging. Ik werkte met allemaal Nederlanders. Na drie jaar voelde ik, dat ik als speelgoed behandeld werd. Iedereen lachte me uit. Ik begon mijn mond open te doen. In plaats van altijd 'ja' te zeggen, begon ik, omdat ik Nederlands begreep, ook te zeggen 'Dat kan niet'.

Brutaal

"Ik heb nog anderhalf jaar gewerkt. Ik zocht naar ander werk en werd restaurant-assistente in een ziekenhuis in Amsterdam. Daar werkte ik tweeënhalf jaar. Daar was ik heel bewust ervan hoe je als buitenlandse behandeld werd.

Eén keer was ik ziek, was ik geopereerd, was vier weken thuis. Niemand was langs geweest, niemand had gevraagd: 'Hoe is het met je?' Toen ik beter was, ging ik zelf naar mijn werk terug zonder eerst langs de kontrolerend geneesheer te gaan. Toen moest ik na een paar uur naar de chef personeelszaken, maar ik weigerde, want ik was al honderd keer naar hem geweest zonder dat de situatie beter was geworden. Ik zei steeds: 'Als jullie het niet geloven, hier is het telefoonnummer van mijn kaakchirurg en van mijn bedrijfsvereniging. Bel daar dan heen, als jullie willen weten, hoe het zit.' Dat deden ze niet. Ze schreven wel een brief toen aan de chef personeelszaken, waarin stond, dat ik brutaal was. Ik ben toen naar het buro rechtshulp gegaan om te vragen, hoe ik kon voorkómen, dat ze me steeds zwart maakten. Daar zeiden ze: 'daar kunnen we niets aan doen. Je kunt het best alleen maar luisteren en niks zeggen en dan gaat het over.'

Huisbezoek

Hoe wist je van het buro rechtshulp af? Was je aangesloten bij een Marokkaanse organisatie?

F. Ismaili: "Ja, sinds 1978 begon ik actief te worden. Ik had contact met buurthuizen en met een Marokkaans komitee in Utrecht. En toen ik naar Amsterdam verhuisde, ben ik doorgaan met het KMAN (Komitee van Marokkaanse Arbeiders in Nederland). Daar heb ik veel dingen geleerd. Sinds een jaar werk je als stafmedewerkster bij het Sociaal-Educatief Centrum (SEC) in Haarlem. Je doet heel veel huisbezoeken bij Marokkaanse vrouwen om hen over sociale cursussen voor Marokkaanse vrouwen te vertellen. Zitten Marokkaanse vrouwen nog heel sterk in een isolement?

F. Ismaili: "Nou, in Amsterdam was ik daar al mee begonnen. Er was een buurthuis met activiteiten voor vrou-

wen, die nog steeds niet naar buiten komen, horen van hun man of via Marokkaanse programma's wat er gebeurt. Ze durven niet gauw met hun buurmensen te praten, want als ze 'goede morgen' zeggen, horen ze niks terug en dan denken ze al gauw "O, die willen ons niet". Die vrouwen spreken verder ook geen Nederlands. Zij die wel Nederlands spreken of begrijpen, worden eerder geaccepteerd, ze praten met Nederlandse mensen. En Nederlandse mensen zeggen dan gauw: "O, die begrijpt alles. Dan kan ik maar beter niet laten merken, dat ik slecht over hen denk." Die Nederlandse mensen trekken dan eerder hun woorden terug. Die zijn voorzigtiger."

Wat is voor jou het belang van het centrum voor buitenlandse vrouwen in Haarlem?

F. Ismaili: "Nu zit je als Marokkaanse of als Turkse alleen in algemene instellingen. Daar, in het centrum, kunnen we samen werken aan onze ontwikkeling. Alle buitenlandse vrouwen zitten daar samen. De Turkse en Marokkaanse vrouwen met hun islamitische cultuur hebben het wel moeilijker dan bijvoorbeeld de Surinaamse of de Joegoslavische of de Italiaanse vrouwen - die zijn al een stuk verder. Ons proberen ze dom te houden, maar ook zijn wij pas begonnen. Vrouwen van andere buitenlandse nationaliteiten zijn al jaren bezig, die zijn al verder in hun ontwik-

keling. Wij hebben het dus wel moeilijker en voor onze vrouwen moet er speciale aandacht zijn in het centrum, maar de situatie van alle buitenlandse vrouwen is hetzelfde. Een situatie van diskriminatie."

Voel je je eerder verbonden met een Surinaamse dan met een Nederlandse vrouw?

F. Ismaili: Ja, maar niet alleen door mijn kleur. Buitenlandse vrouwen op de academie, waar ik zit, hebben veel meer contact met elkaar dan met witte, Nederlandse vrouwen. Ik heb ook Chileense vrouwen op de school en dat gaat heel goed. Die zeggen niet: "Dat is een Marokkaanse". Ik vind het heel moeilijk om bij de Nederlandse meisjes te komen. Die zeggen 'Hallo' en meer niet. Maar de buitenlandse vrouwen zeggen 'Hallo' en dan willen ze een praatje met je maken. Ze komen naast je zitten. Alle buitenlanders zitten dan apart bij elkaar en alle Nederlanders zitten apart."

Wat verwacht je van Nederlandse organisaties?

F. Ismaili: "Ik verwacht, dat ze buitenlanders helpen en steunen met wat de buitenlanders zelf willen en met de manier, waarop die dat willen. En ook goede solidariteit. Een of twee mensen zijn niet genoeg. Je hebt hele organisaties nodig, die als geheel solidair zijn."

CHRIS HUINDER

Fuzia Lkoundi, afkomstig uit Marokko, schoonmaakster: "Als we een kamer binnenkomen om het buro schoon te maken, zeggen de mensen meestal niks. Er zijn er die niet eens hun voeten optillen als we onder hun buro vegen. Nederlanders denken altijd dat Marokkanen vies zijn. Als mensen ons huis zien zeggen ze altijd 'Komen jullie uit Marokko?', alsof ze het niet geloven, weet je. Want bij ons is ook alles netjes"

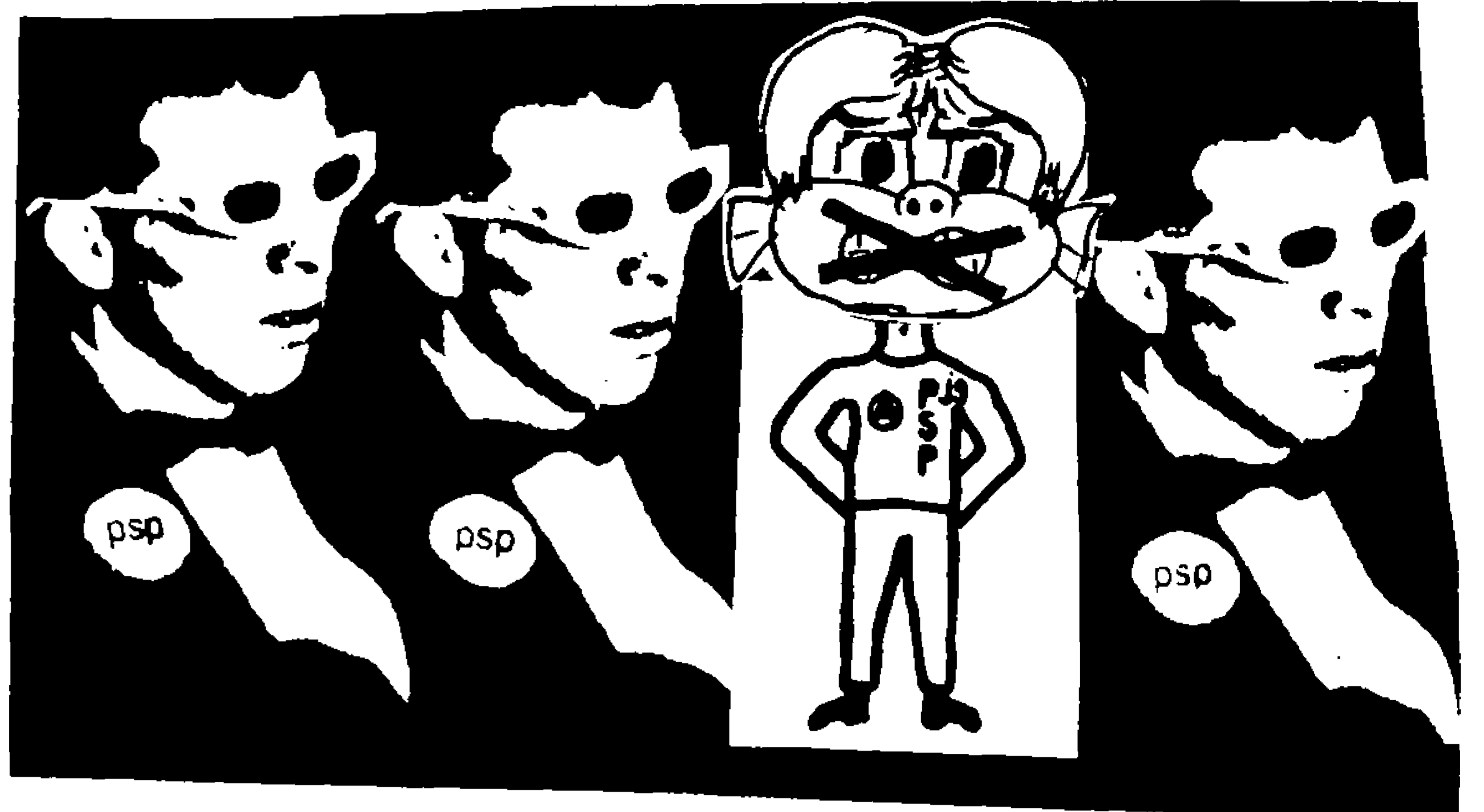
foto: Werry Croné

JONGERENCOURANT 30

Hiep hoi/*godverdomme. We zijn er nog/*we zijn er geweest. We gaan vrolijk verder met het maken van onze perfecte jongerenkrant/*dit is de laatste van onze reeks perfecte jongerenkranten. Het is ons uiteindelijk toch gelukt om die lieverds van het partijbestuur ervan te overtuigen dat/*de varkens van het politburo zijn er nog steeds niet van overtuigd dat.....onze bijdrage door middel van de Jongerenkrant de kwaliteit van Bevrijding alleen maar verhoogt.

In ieder geval hoeven jullie het voorlopig nog niet zonder onze visie op het partijgebeuren van de PSP te stellen/*van nu af aan zullen jullie het zonder onze opbouwende kritiek moeten doen. Worden we nu eindelijk voor vol aanzien?/*Het partijbestuur heeft hierdoor weer eens duidelijk laten merken ons nog steeds niet serieus te nemen. Eindelijk durven de mensen van het partijbestuur voor hun eigen mening uit te komen/*de mensen van het partijbestuur verloochenen zich dus nog steeds.

Immers: uit betrouwbare bron hebben wij vernomen dat een niet met name genoemde partijbestuurder de beruchte "Weiger Werk" button al sinds jaar en dag onder de revers van zijn colbertje draagt. Hier is dus verandering in gekomen; zij is voortaan voor

iedereen duidelijk zichtbaar op de borst gespeld/*zij is voorgoed afgedaald in de duistere diepten der binnenzakken.

Eén ding is in ieder geval zeker. De samenwerking tussen de PSP en de PSP-jongeren zal van nu af aan nog beter worden dan zij al was/*is de breuk tussen de PSP en de jongeren nu eindelijk definitief?

*Doorhalen wat niet van toepassing is.

EEN TEGEN - MANIFEST !!!

Enkele maanden geleden publiceerden mensen uit de PSP, CPN en PPR het manifest "Voor een linkse doorbraak". De initiatiefneemsters bepleitten vergaande samenwerking van deze drie partijen met in het achterhoofd een fusie. Zo willen ze dat de drie samen de kamerverkiezingen van 1986 in gaan. Hun ideeën staan haaks op de uitspraken van het Steenwijks PSP-kongres. Daar koos een duidelijke meerderheid voor de sociale bewegingen als belangrijkste kracht voor maatschappijverandering en tegen vergaande samenwerking met de PPR en de CPN, zolang er onderling grote verschillen blijven bestaan. De mensen die de PSP principes serieus nemen en geen illusies hebben over een parlementaire weg naar het socialisme hadden gewonnen.

Maar de oppositie binnen de PSP tegen deze radikaliserende blijft zich roeren. Op het moment dat je dit leest is het PSP-kongres in Groningen waarschijnlijk net geweest. Allerlei buro-socialisten die twee kongressen lang op hun bek gingen, ook ex-partijbestuurders, stellen zich weer vrolijk kandidaat. Als de macht geroken wordt, waait men graag met andere winden mee.

In een nummer van ons blad RAMpspOED schreven we al over de noodzaak van polarisatie: het vriendelijke doch dringende verzoek aan diegenen die uit zijn op het opheffen van de PSP, om maar snel hun biezen te pakken. De doorbraaksters hebben met hun parlementaristische opstelling gelukkig al heel wat PSP-ers tegen zich in het harnas gejaagd. Zo zelfs dat er een tegenmanifest is!

Het heet "Linkse doorbraak of uitverkoop aan de PvdA" en is ondertekend door 75 PSP-leden en de afdeling Breda.

De PSP-jongeren willen graag ruimte beschikbaar stellen voor dit initiatief. Dit betekent niet dat de jongerenorganisatie als geheel de tekst voor haar

rekening zou willen nemen. Er staan ongetwijfeld dingen in die wij anders zouden zeggen of punten die we missen. Maar het streven naar het behoud van de pacifistische, feministische en socialistische uitgangspunten van de PSP en naar solidariteit met de buitenparlementaire beweging, daarbij inbegrepen de harde aktie onderschrijven we volkomen. Vandaar dit stukje propaganda. Vandaar ook dat we de initiatiefneemsters enkele pagina's hebben aangeboden in ons blad RAMpspOED om de volledige tekst van het "tegenmanifest" te publiceren.

Het is opgenomen in het dubbelnummer van RAMpspOED dat begin december uitkomt. Dat nummer kost f1,50; bij bestelling komt er f1,60 porto bij, dus dan moet je in totaal f3,10 overmaken op postgiro 3627817 t.n.v. PSP-jongeren te Amsterdam. Dan heb je meteen al die andere goede artikelen in je bezit en krijg je misschien zin in een

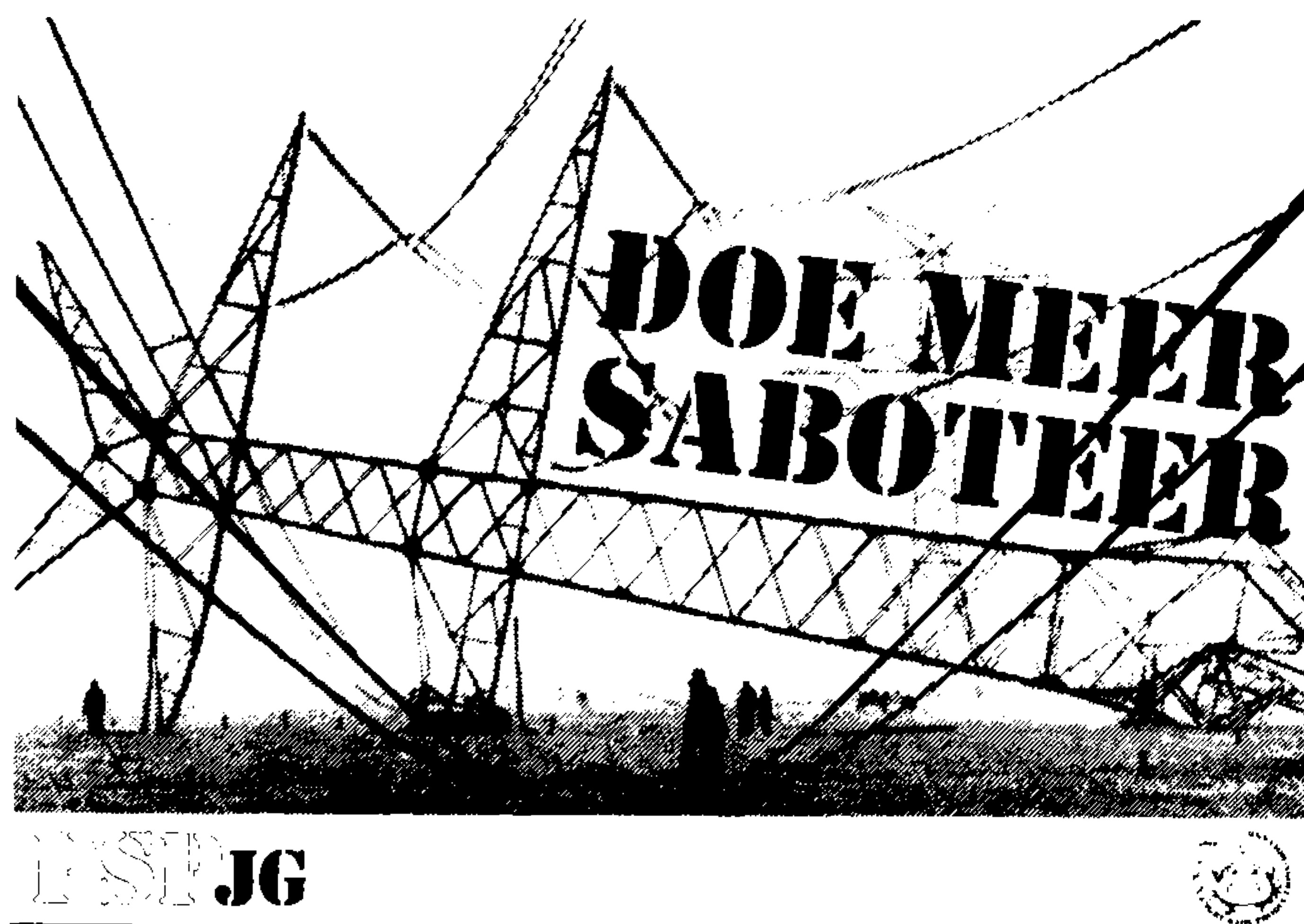
DE BEWOGEN GESCHIEDENIS VAN EEN OPRUIEND KRANTJE

Of de geschiedenis van de jongeren een rumoerige is geweest is iets wat een ieder maar voor zich moet uitmaken. Echter de verschijning van de jongerenkrant, om de twee maanden in Bevrijding werd met argusogen bekeken, hopen dat het niet al te schokkend was. De argusogen zijn van diegenen die nu zo graag willen dat de jongerenkrant voorgoed uit Bevrijding verdwijnt. Misschien is dit wel de laatste die verschijnt als het kongres in meerderheid instemt met het voorstel van het partijbestuur. Omdat we dit niet zomaar voorbij willen laten gaan staan we hier even stil bij de geschiedenis van de jongerenkrant, die toch wel enig stof heeft doen opwaaien.

Het eerste wat opvalt is de verschuiving die optrad in de onderwerpen die we behandelden. In de begintijd werd veel geschreven voor scholieren en belangenbehartigingsorganisaties als de VVDM en de jongerenorganisaties binnen de vakbond. Later kom je vaak stukken tegen over de kraakbeweging en wordt aandacht besteed aan de radikale vakbond OVB. Dit alles had te maken met een koerswijziging van de PSP-jongeren die zich langzaam maar zeker had voltrokken. Toen het jongerenkongres in overgrote meerderheid de in het bestuur begon-

nen radikaliserende ondersteunden waren het voortaan de "gecriminaliseerde en gemarginaliseerde" groepen, waar wij een verzamelpunt zijn en voor wie wij een platform binnen de gevestigde politiek willen zijn. Onder genoemde groepen vielen niet alleen aktievoersters maar ook mensen die vanwege hun seksualiteit (homoos) of huidskleur (buitenlandse jongeren) onderdrukt worden. Over de eerste zit nog een jongerenkrant in de pen -het hangt dus van jullie, lezeressen, af, of die er nog komt-, over buitenlandse jongeren ging nummer 25. En verder horen daar natuurlijk de vrouwen toe. Ook dat kwam niet alleen in ons beleid en werkwijze tot uiting, maar ook in de publikatie van een dubbeldikke meidenkrant, begin 1982.

Een onvermijdelijk gevolg van de opgetreden radikaliserende was het steeds meer ter discussie stellen van de betekenis van de parlementaire democratie. Voortaan zagen we alleen nog iets in een platformfunctie voor PSP-frakties: ter ondersteuning van de groepen waar wij ons verwant mee voelen. In interviews met Fred van der Spek en Andrée van Es in jongerenkrant nummer 18 bleek dat de kamerfractie met ons standpunt geen moeite had. Zo niet het partijbestuur. Genoemde krant zou als jongerenfolder in de verkiezingscampagne van de PSP gebruikt worden. De onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur werkende verkiezingscommissie weigerde onze tekst, omdat die op een aantal punten niet in overeenstemming zou zijn met de standpunten van de PSP. Behalve onze visie op werken en niet wer-

Ons vertrouwen in de parlementaire mogelijkheden is wel zo gedaald dat we een boycot willen.

Wat ook opvalt is de in de loop van de tijd veranderde mening over werken en geweld, die in belangrijke mate hebben bijgedragen aan de opstelling van het partijbestuur, en niet alleen zij, inzake de jongerenkrant.

Werken of juist niet?

De ideeën over werk hebben, en het niet hebben van werk is dan heel erg vervelend, zijn door de PSP-jongeren, als eersten binnen de PSP, vanuit een heel ander gezichtspunt bekeken om aan te geven dat het arbeidsethos iets is waar door de kapitalistische regeringen heel handig gebruik van wordt gemaakt. De publikaties hierover in de jongerenkrant stoorden velen, omdat zij van mening waren dat het werkloos zijn iets heel ergs is, terwijl de PSP-jongeren probeerden aan tonen dat niet het niet hebben van werk vervelend is, maar dat werklozen meestal niet weten hoe ze met hun vrije tijd moeten omgaan om de doodeenvoudige reden

dat ze dat afgeleerd is.

Maar de ideeën van de PSP-jongeren werden uitgelegd alsof we tegen iedere vorm van werk waren. Ken (waar we hieronder nog op terug komen) ging het vooral om onze standpunten over het belang van verkiezingen en parlement. Er stond in dat we een min of meer anarchistische organisatie waren en in een interview met een PSP-jongere vertelde deze waarom hij aktief was bij ons. Dat laatste was dan "niet propagandistisch genoeg", er moest verteld worden waarom het zo belangrijk was om op de PSP te stemmen. Uit dit incident kwam onze benaming "anti-parlementair" voort, een kreet die menig PSP-ster sindsdien voor op de lippen ligt.

Een leuke vergelijking is ook die tussen de aandacht die enkele jaren geleden werd besteed aan de Europese verkiezingen en de manier waarop we er nu tegen aan kijken. Toen verscheen het grote "Bouwe Kalma interview", met de toenmalige lijsttrekker voor de Europese verkiezingen. (nummer 9) Nu is er geen haar ons hoofd die eraan denkt propaganda te gaan maken voor de verkiezingscampagne van de PSP.

Vroeger dachten de jongeren hier trouwens heel anders over. In jongerenkrant nummer 10 staat een stukje over uitzendburo's wat begint als volgt: "Je bent jong en je wilt wat. Ja, je komt net van school met je diploma op zak en na een paar weken vakantievieren wordt het tijd om te gaan werken. Maar dat valt vies tegen want al gauw blijkt dat er helemaal geen werk

voor jou en je leeftijdgenoten". Verder wordt er ingegaan op de slechtwerkende uitzendburo's, die met mooie beloftes de schijn probeert op te houden dat ze werkelijk wat aan de werkloosheid willen doen. Op zich is de aanval op de kommerciële uitzendburo's heel goed, maar centraal staat toch het hebben van werk. Wat later, in jongerenkrant nummer 15, een uitgave over schoolverlaters, wordt er veel minder gezegd over de moeilijkheden, die je ondervindt bij het zoeken naar werk. Er wordt ook van uitgegaan dat je net zo goed een uitkering zou kunnen aanvragen. Toch wordt er aandacht besteed aan een jeugdplan van een aantal jongerenorganisaties zoals KWJ en NVVjc waarin gevraagd wordt om zinvolle arbeidsplaatsen voor jongeren te creëren in plaats van uitgaan van de winst-is-werk theorie.

Je ziet dat er al veel kritischer naar werk wordt gekeken. In jongerenkrant nummer 17 wordt voor het eerst ingegaan op het feit dat je best lui mag wezen en of het wel zo logisch is om je leven in te vullen met "geboorte-school-werk-sterven." Ondanks deze kritische opstelling waren de ideeën over werk, over het arbeidsethos nog niet gepolitiseerd. Die politisering komt in een van de laatste jongerenkranten aan de orde (nr.28) Hierin verschenen een aantal oproepen tot alternatief bezuinigen met aanbevelingen als het on-

klaar maken van de elektriciteitsmeter, zwartrijden en proletarisch winkelen. Dit alles onder het motto: niet werken en toch zo goed mogelijk rondkomen. Ook hierop weer boze reacties, zoals deze:

"De suggesties voor alternatief bezuinigen zijn ons in het verkeerde keelgat geschoten. Zelfs als grap zou het volkomen misplaatst zijn, maar zo is het niet bedoeld. Het zijn bloedernstige aanbevelingen om te gaan stelen en zwartrijden en aanwijzingen hoe je het beste je elektriciteitsmeter of gasmeter kunt vervalsen. Alternatief bezuinigen is een zwarte bladzijde in Bevrijding en de PSP onwaardig. Wij zijn uitdrukkelijk tegen dit soort praktijken en zijn mede daarom lid van de PSP. Wij wensen geen lid te zijn van een partij die zelfs maar de schijn wekt het hiermee eens te zijn. Wij verwachten dan ook dat het volgende partijcongres korte metten zal maken met de mogelijkheid op kosten van de partij dit soort onzindelijkheden te propageren. Stelen blijft stelen, of dit nu is van een groot winkelbedrijf of van de gemeenschap (belastingontduiking, zwartwerken enz.) Wij hopen dat jullie deze mening in de volgende jongerenkrant publiceren."

Ans van Nassau
Paul Sarolea

geweld

Eén van de belangrijkste uitgangspunten van de PSP is pacifisme, wat vaak en niet helemaal terecht wordt vertaald met absolute geweldloosheid. Mede door veel persoonlijke ervaringen zijn de ideeën over geweld en geweldloosheid veranderd. Geweldloos blijven wordt heel moeilijk als je voortdurend in elkaar wordt geslagen, of dat nu door knokploegen, door politie of door een leger gebeurt

De PSP steunt toch ook de bevrijdingsbewegingen in Midden-Amerika Welliswaar vanuit het standpunt dat er geen alternatief meer is en dat de grenzen van de tolerantie van de bevolking zijn overschreden, maar dat kan ook gelden als je in Nederland in een kraakpand woont.

Naast deze meningsveranderingen vonden er ook nog een aantal incidenten plaats die de revu zeker moeten passeren.

"Doe meer, saboteer!"

De verschijning van jongerenkrant nummer 22 heeft geleid tot het grootste incident in de geschiedenis van de jongerenkrant. Op de twee middenpagina's verscheen namelijk een grote foto van een opgeblazen hoogspanningsmast voorzien van de tekst "doe meer, saboteer". Deze publikatie werd uitgelegd als een oproep aan de lezers om daadwerkelijk hoogspanningsmasten op te blazen. De bedoeling was om na de vreselijke ervaringen na de tweede Dodewaard demonstratie, mensen ervan bewust te maken dat het optreden van stillen, als provokateurs en GBO-ers (groep bijzondere opdrachten) een geweldloze blokkade onmogelijk maakten. Rechtse knokploegen die de demonstratie uit elkaar probeerden te slaan werden eerder geprezen dan veroordeeld en in de pers werd de nadruk alleen gelegd op de rel die was ontstaan in plaats van op de demonstratie die tegen kernenergie in het algemeen en de centrale in het bijzonder was gericht. Erg begrepen werd het allemaal niet. Daarom schreef het bestuurskollektief van de PSP-jongeren een d-skussiebijdrage voor Bevrijding, waarin onze bedoeling met het affiche nog eens werd uitgelegd. Een citaat: "Wanhoop en angst worden steeds meer de motivatie van waaruit mensen in verzet komen. Er wordt

dan ook koortsachtig gezocht naar aktiemiddelen die wel resultaat moeten opleveren. Dit gaat in de richting van direkte aktie. En laten we wel wezen: leden en symphatisanten van de PSP doen het ook. Het is dan ook hypokriet als de PSP als partij deze mensen laat vallen, veroordeeld, er zich van distantieert en daardoor kriminaliseert. Het tegengaan van deze krimnakisering is een belangrijke taak van de PSP."

Maar het mocht niet baten, een rel was geboren. Voor het toenmalige partijbestuur was de maa vol: bijdragen van de jongeren die zo afweken van de partijlijn, mochten niet meer in Bevrijding. Vanaf dat moment hangt de verwijdering van de jongerenkrant uit Bevrijding als het zwaard van Damokles boven ons hoofd en nu twee jaar later, lijkt het zover te zijn. De reacties waren overigens niet alleen maar negatief. Er kwamen talloze brieven binnen, waaruit bleek dat meer mensen dan alleen de PSP-jongeren sabotage bepleitten. Maar door één incident was het fabeltje de wereld in geholpen dat de jongerenorganisatie het pacifisme had afgeschaft.

vrouw met spuit

Het verschijnen van jongerenkrant nummer 23 was voor velen een doorn in het oog (en terecht) omdat de voorkant van de desbetreffende krant, die over drugs ging, "opgesierd" was met een behoorlijk seksistisch plaatje. De jongeren beschuldigden de medewerker van Bevrijding ervan dat zij het plaatje erin hadden gezet en andersom werden de jongeren ervan beschuldigd dat zij degenen waren die het plaatje met het andere te lay-outen materiaal hadden

meegegeven.

De gevolgen van deze discussie was dat de jongerenkrant voortaan door de jongeren zelf ge-lay-out zou worden. De mede-

werkers van Bevrijding wensten geen verantwoordelijkheid meer te nemen voor de jongerenkrant en de jongeren wilden het liever in eigen hand houden. ■

RAMPSPOED

Een mens moet op alles voorbereid zijn. Zo ook op het om zeep helpen van een eigen jongerenkrant in Bevrijding. Uit onvrede met de toestand rond de jongerenkrant en de slechte kwaliteit van het "interne mededeingenblad" Jonggenoegen werd Rampspoed geboren. Het moest een heel nieuw blad worden, dat ook geschikt zou zijn voor de losse verkoop. In december 1982 was het zover: het eerste nummer verscheen. Het jaar daarop verscheen er maandelijks een nummer van Rampspoed, in een oplage van ruim 500.

In al die tijd hebben we over veel verschillende zaken geschreven. Over speciale 'jongerenonderwerpen', over boeken en platen, over kernwapens, drugs, werkweigering, over onze eigen jongerengroepen, het meidentribunaal en later ook over buitenland. Ook hebben we veel aandacht besteed aan de PSP zelf, o.a. een speciaal nummer over het strategiekongres in Steenwijk. Dat gebeurde o.a. door een lang interview met Fred v.d.Spek die een nummer ervoor aan het woord kwam over 'militarisme en geweld'.

Andere interviews waren er met Karin Spaik over pornografie en in het oktobernummer werd Mient-Jan Faber aan de tand gevoeld over de anti-kernwapendemonstratie en de strijd tegen het militarisme.

Als je dit leest is net het laatste nummer van 1983 uit. Het is een dubbelnummer, omdat er in november niks kon uitkomen vanwege de post-staking.

In dat nummer wordt aandacht besteed aan de 'perspektieven van

het verzet na 29 oktober'. Er staat een artikel in over de relatie vredesbeweging-vakbeweging, o.a. aan de hand van vragen die gesteld werden aan Faber en de recente discussie over de Taiwan-order.

Verder een artikel in een serie over anarchisme en aandacht voor de kraakbeweging in Frankrijk. Ook wordt er geschreven over vrouwen in Nicaragua en de Amerikaanse invasie in een ander latijnsamerikaans land: Grenada.

Zoals al verteld in deze jongerenkrant publiceren we ook het manifest "Voor een linkse doorbraak of uitverkoop aan de PvdA". Het nummer kost f1,50, bij bestelling wordt dat f3,10. Ook het vorige nummer is nog verkrijgbaar, voor f1,85. Daarin staat het interview met Faber, de ontstaansgeschiedenis van de Rote Armee Fraktion en een verhaal over de situatie van homoseksuelen in Hongarije. Bestellingen op nr. 3627817 t.n.v. PSPjongeren, A'dam, o.v.v. wat je wilt hebben.

En ook giften in de vorm van een steunabonnement zijn op dit nummer natuurlijk heel welkom! ■

vervolg pg. 1

abonnement. Wil je alleen de tekst van het manifest hebben, dan kan dat ook. Dat kost dan inclusief porto één gulden over te maken op hetzelfde gironummer. Wil je meer weten over het initiatief of mee ondertekenen, neem dan contact op met Willem Souwer, Fannius Scholtenstraat 18''' te Amsterdam. Tel. 020-86346

HELP !! DE PSP-JG. VERZUIPT

We dreigen inderdaad konstant te verzuipen. Is het niet de politieke censuur die ons dreigt te nekken, dan zijn het wel de financiële perikelen die we van vroeger hebben geërfd. En mocht het dan in de PSP beter gaan, waar je toch op blijft hopen, dan is er nog altijd het ministerie van WVC. Je begrijpt al waar we heen willen: binnenkort moeten we dui-

zend leden hebben om nog in aanmerking te komen voor subsidie. Ondanks een spektakulaire groei de afgelopen maanden, hebben we er nog steeds niet genoeg. Daarom nogmaals een dringend verzoek: willen alle PSP-leden onder de 26 jaar die dat nog niet eerder hebben gedaan, onderstaande bon invullen. Dan zijn we je zeer dankbaar. ■

BON VOOR STEUNLEDEN

Ik geef me op als lid van de PSP-jongeren
Ik betaal daarvoor geen kontributie en zal
verder ook geen PSP-jg informatie ontvangen.
Ik ben niet ouder dan 26 jaar.

naam:

adres:

postkode/woonplaats:

geboorte datum:

datum:

handtekening:

BON VOOR LEDEN

Ik wil lid worden van de PSP-jg

naam:

adres:

postkode/woonplaats:

geboortedatum:

datum:

handtekening:

PPR-vrouwen

FEMINISME-KONGRES IN VOORBEREIDING

Tien jaar PPR-vrouwen. Tijd voor terugblikken en tijd voor feesten, maar dan wel "passelijk" in de vorm van een vrouwenaktiedag.

Ook tijd voor BEVRIJDING om eens te gaan praten met twee PPR-vrouwen, Marleen Oude Hartman en Sonja van Dongen, die al jaren bij dit klein-links-vrouwengebeuren betrokken zijn.

Met de landelijke vrouwenaktiedag van 10 september wilden de PPR-vrouwen allereerst aan de vrouwenbeweging duidelijk maken, dat vrouwen die in politieke partijen actief zijn, uiteindelijk hetzelfde willen als vrouwen die dat doen vanuit de autonome vrouwenbeweging. "Je bent in de vrouwenbeweging vaak heel verdacht als je aan politiek doet. Bovendien word je al gauw geïdentificeerd met de *Rooie Vrouwen* van de PvdA. Dat wilden wij doorbreken", aldus Marleen en Sonja.

Op de dag zelf werden er workshops georganiseerd over de thema's "vrouwen en fascisme", "feminisme en vrede", "sexueel geweld" en "feminisering van de economie". Daarnaast werd er actie gevoerd om de kinderopvang als basisvoorziening erkend te zien. De dag heeft vanuit een aantal van de workshops een staartje gekregen. Er is een initiatief ontstaan voor het oprichten van een *landelijk platform over sexueel geweld*, waarbij vooral de preventie ervan centraal staat. Daarnaast zijn de acties voor kinderopvang verbreed en massaal van start gegaan.

Een grote gerichtheid naar de autonome vrouwenbeweging, maar hoe zit het naar de eigen partij, wordt daar tegelijkertijd aan gewerkt en hoe dan? Neemt de PPR de feministische eisen van de PPR-vrouwen gemakkelijk over? In de PSP gebeurde dat wél, maar werden ze niet echt ingevuld. Het bleef dan bij kreten, dingen die je wel moest vinden als linkse man of linkse vrouw. Pas naar aanleiding van het *Feminisme en Socialisme-Kongres* werd er echt over gesproken en toen bleek pas hoe omstreken die kreten soms waren.

Ook PPR-vrouwen klinkt een dergelijk mechanisme niet vreemd in de oren. "Vaak wordt 'ja' gezegd op iets en wordt er in de praktijk niets mee gedaan. Het blijft dan de taak van vrouwen om dat weer aan de kaak te stellen. Maar er zit enige beweging in. Net zoals de PSP heeft de PPR ook een feminiseringskongres in voorbereiding."

Praktijk

"Wij nemen op ons kongres het systeem van heteroseksualiteit niet als uitgangspunt. Het is niet zozeer de bedoeling om de theorie-vorming in de partij ver-

der te brengen, maar we willen de meer praktische kant op gaan. Binnen de theorie ligt het vaak allemaal heel gemakkelijk. Niet dat theorievorming niet van belang is."

Marleen, die het PSP-kongres in februari bezocht, vindt dat de PSP op die manier heel duidelijk heeft aangegeven hoe arbeid, seksualiteit en relaties met elkaar verbonden zijn, maar dat vanuit zo'n heel theoretisch kader praten wel een manier is die binnen de PSP kan aanslaan, maar dat de PPR daar niet veel mee op zou schieten. "Ik denk dat het theoretisch denken de mensen in de PSP veel meer eigen is dan PPR-mensen. Dat is meer jullie vorm. Binnen de PSP wordt er heel erg gemakkelijk van de ene theorie naar de andere theorie de lijnen gelegd en zijn mensen gewend om vanuit een theoretisch kader te denken en van daaruit de theorievorming te stimuleren. Bij ons hebben we een andere traditie."

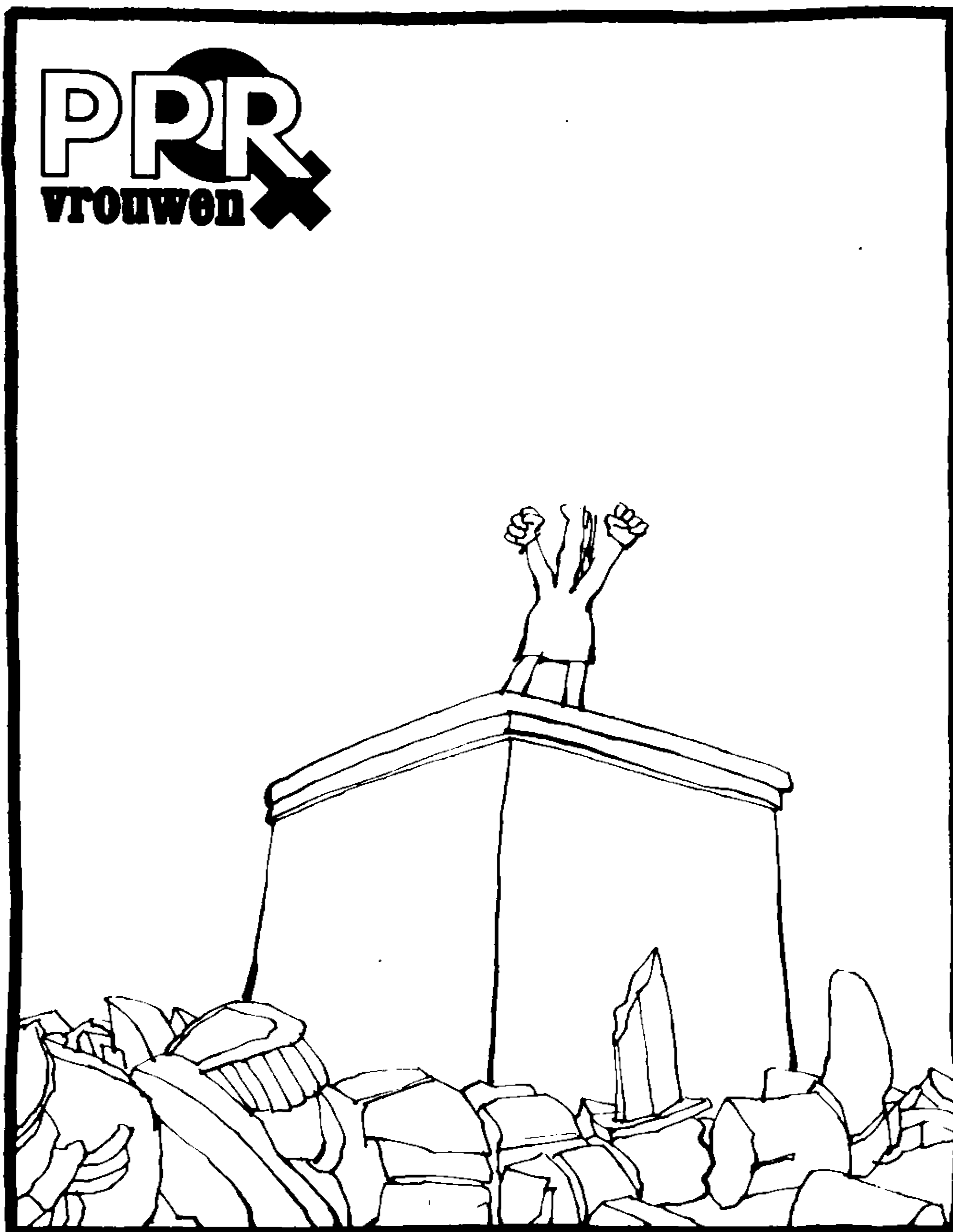
Het feminiseringskongres van de PPR wordt voorbereid door de PPR-vrouwen, de potten en flikkers uit de partij, en de jongeren. Twee jaar geleden zijn de eerste voorbereidingen al van start gegaan, maar onder druk van tussentijdse verkiezingen en de discussie over *de groene partij* is het allemaal uitgesteld. Aanvankelijk heette het 'emancipatiekongres', maar voornamelijk de vrouwen hebben er voor geknopt dat de naam werd omgedoopt in 'feminiseringskongres', omdat ze middels het kongres vooral helder willen krijgen hoe

er nu precies over feminisering wordt gedacht in de partij. De opzet van het kongres is vooral gericht op discussies in de PPR-actie-centra (te vergelijken met de afdelingen van de PSP). Praktijkvoorbeelden worden door de voorbereidingsgroep in stellingen verpakt en hiermee willen ze de leden uitdagen tot discussie. De resultaten van deze discussie binnen de actiecentra komen dan wederom op het kongres ter sprake en daar worden de standpunten tenslotte vastgelegd.

Feministische coup?

Hoe beoordelen de PPR-vrouwen de resultaten van het PSP-kongres? In een recent interview vonden we de uitspraak dat de PSP-resultaten langs een feministische coup tot stand waren gebracht. "Dat is niet zozeer wat wij er van vinden", zegt Marleen, "wat wij wél vinden is dat de PSP-vrouwen heel duidelijk hebben gemaakt, dat er veel tegenstellingen lagen tussen het bestuur en de partij. Door de opzet van het kongres is dat duidelijk naar voren gekomen. Eerst de mening van het partijbestuur en daarna de soms haaks daarop staande mening van de voorbereidingskommissie. Ik denk dat vrouwen in de partij vaak een dergelijke functie hebben. Wij gaan niet met spelletjes meespelen en eindeloos door als 'goede vrienden'. Op een gegeven moment eisen we dan duidelijkheid."

Veel herkenning op dit punt en hoe lan-

Illustratie Len Munnik: uit *Radikalenkrant*

De PPR-vrouwengeschiedenis

In maart 1973 gingen de vrouwen in de PPR zich als groep roeren. Ze richtten de werkgroep 'Man-Vrouw-Partij' op, die een jaar later 'PPRó-Emancipatie' ging heten en tenslotte in 1978 de naam *PPR-vrouwen* kreeg. De doelstellingen van de werkgroep van het eerste uur waren de PPR-leden bewust maken van de ondergeschikte positie van vrouwen, gevraagd en ongevraagd adviezen uitbrengen aan Kamerfrakties, bestuur en andere partijorganen over vrouwenzaken, en tenslotte wilden ze de vrouwen die actief waren, of dat wilden gaan worden ondersteuning geven. De kern van deze doelstellingen is nog steeds van kracht, maar het kreeg de laatste jaren een belangrijke aanvulling, namelijk het feminiseren van de maatschappij, samen met andere progressieve vrouwengroepen. Er ontstonden al gauw plaatselijke vrouwengroepen. Het begon in *Amsterdam* en *Haarlem*, en het groeide gestaag tot wat het nu is: vijftien plaatselijke vrouwengroepen. In 1979 werd een landelijk overleg gestart en kregen de vrouwen hun eigen contactblad. Binnen de partij zijn de vrouwen autonoom en je hoeft geen PPR-lid te zijn om actief te worden in de PPR-vrouwen.

De PSP-vrouwengeschiedenis

In 1973 werd de eerste PSP-vrouwengroep opgericht met als doel een beter inzicht te krijgen in de positie van de vrouw en hoe die samenhangt met de maatschappelijke structuur, om dat vervolgens in de partij zelf aan de orde te stellen.

In 1976 werd een *Landelijke Coördinatiegroep* in het leven geroepen om de verschillende plaatselijke groepen, die allen zelfstandig zijn in het bepalen van de werkwijze en de discussie en actiepunten, meer met elkaar in contact te brengen.

In 1981 funktioneerden er zo'n twintig vrouwengroepen, waaraan ook *niet-PSP-vrouwen* deelnamen.

De PSP-vrouwen zijn autonoom en hebben zich altijd beschouwd als onderdeel van de vrouwenbeweging en als deel van de PSP. Een belangrijke prioriteit is het *recht op arbeid* voor vrouwen geweest, terwijl sinds het Leeuwarder kongres, in 1980, de feminisering van de partij hoog in het vaandel kwam te staan, hetgeen uitmondde in een kongres over de relatie vrouwenstrijd en feminisme, in februari '83.

ger we doorpraten hoe vaker we ons vergissen en voortdurend *PPR-vrouwen* en *PSP-vrouwen* door elkaar gaan halen. Praten we vaak niet teveel over waar onze verschillen liggen en pikken daardoor te weinig de dingen op waar we met z'n allen aandacht aan moeten geven? Klein-linkse-vrouwensamenwerking op punten als bijvoorbeeld fascisme. Daarvan zien we wel duidelijk het belang. Want al zijn wij nu belangrijk genoeg om als kongresonderwerp te worden behandeld, zo feministisch als wij het zouden willen is het nog lang niet: in én buiten de beide partijen.

Alice Loeters
Marlies Stouthard

NIEUW VAN GENNEP

IN DE BOEKHANDEL

IGOR CORNELISSEN

VAN ZWOLLE TOT BREST-LITOWSK

Onstuimige herinneringen van de VN-redakteur. Over het journalistieke en linkse milieu van de jaren '50 en '60, in Amsterdam en ver daarbuiten. Een amusant, persoonlijk en saillant boek.

Paperback, met ill.,
387 blz., f 38,50

FRANSJE VAN DER WAALS

HET LIEVE LIJF

Een nieuw handboek voor vrouwen bij gezondheid en ziekte. Niet alleen duidelijke medisch-biologische informatie, maar ook over werken en moeders, zelfhulpgroepen en seksueel geweld. Met talloze adressen.

Paperback, geïll.,
168 blz., f 19,50

WERKGROEP VOEDING/
GERJAN HUIS IN 'T VELD

VOEDSEL

Alles over ons eten en drinken: hoe het verbouwd, gekleurd, opgeblazen, bestraald, aangeprezen, versneden, bespoten of juist niet, dubbel verpakt, gezout, gezoet, geconserveerd, verknoeid, bedacht en gecontroleerd wordt. Met illustraties van Peter van Straaten.

Grote paperback,
352 blz., f 28,50

STEPHEN CROALL EN
WILLIAM RANKIN

ECOLOGIE VOOR BEGINNERS

Bevolkingspolitiek, vervuiling, zure regen, grondstoffen en vele andere onderwerpen voor niet-specialisten op levendige manier in woord en beeld verklaard.

Paperback, 176 blz., f 18,50

UITGEVERIJ EN BOEKHANDEL
VAN GENNEP
NES 128 AMSTERDAM
OUDE BINNENWEG 131B
ROTTERDAM

De stille oorlog met Zuid-Afrika

De Zuidelijk Afrika komitees in ons land voeren dit jaar een actie voor steun aan de zogenaamde frontlijn-staten. Eén van die staten is Angola, onafhankelijk sinds '75 maar nog steeds bedreigd door met name Zuid-Afrika.

De najaarsactie 'Samen tegen de Zuidafrikaanse agressie' zamelt geld in voor de zeventuizend vluchtelingen uit de Angolese provincie Cunene. De opvang van deze mensen in het vluchtelingenkamp Matala valt onder de Angolese vrouwenorganisatie OMA. *Sietse Bosgra*, van het Komitee Zuidelijk Afrika, gaat in op de huidige situatie van het land, die internationaal nauwelijks gevolgd wordt: er woedt daardoor een 'stille oorlog'.

De oorlog, die nu al negen jaar woedt in Angola trekt nog nauwelijks internationale belangstelling. Al voordat het land in 1975 onafhankelijk werd, werd het slachtoffer van Zuidafrikaanse agressie. Die sluipende en slopende oorlog van Pretoria tegen Angola gaat onverminderd voort. Maar de westerse pers besteedt er nog nauwelijks aandacht aan: men schijnt eraan gewend. Het plat bombarderen van een aantal Angolese steden door de Zuidafrikaanse luchtmacht wordt slechts in een éénkoloms berichtje vermeld.

In 1974 was Angola het eerste onafhankelijke Afrikaanse land dat door het Zuidafrikaanse leger onder de voet dreigde te worden gelopen. Op de dag dat de laatste Portugese militairen zich uit Angola terugtrokken en het land onafhankelijk werd, stond een Zuidafrikaanse legermacht op slechts honderdvijftig kilometer van de Angolese hoofdstad *Luanda*, klaar om hun marionet, Unita-leider *Savimbi*, aan de macht te brengen. De overkomst van een Cubaanse troepenmacht vrijde de Zuidafrikaanse plannen, die duidelijk de steun hadden van de Verenigde Staten. In maart 1976 trok Zuid-Afrika zich uit Angola terug. Daarna volgde een periode van voortdurende kleinere acties en bombardementen, tot het Zuidafrikaanse leger in augustus 1981 opnieuw het meest zuidelijke deel van Angola, de provincie *Cunene*, bezette. Doel was hoofdzakelijk om de guerillastrijders van *Swapo* (Zuidwest Afrikaanse Volksorganisatie) de doortocht

uit Angola naar Namibië te bemoeilijken. De provincie *Quando Cubango* en het kustgebied zijn praktisch onbewoond en ontoegankelijk gebied, en daarom minder belangrijk voor de Zuidafrikaanse bezettingsmacht.

Dit Zuidafrikaanse bezettingsleger zit er nog steeds. Maar in de internationale diplomatie worden honderd maal zoveel aandacht besteed aan de Cubanen, die op uitnodiging van de regering in Angola verblijven, dan aan het Zuidafrikaanse leger dat tegen de wil van de Angolese regering in dat land aanwezig is. Vanuit de provincie *Cunene* van Angola zet Zuid-Afrika zijn agressie voort. Het vliegveld van *Ngiva*, de hoofdplaats van *Cunene*, wordt door de Zuidafrikanen omgebouwd tot een belangrijke luchtmachtbasis. En de duizend meter lange brug over de rivier *Cunene*, in het noorden van de bezette zone, wordt door de Zuidafrikanen herbouwd om een snelle opmars in Angola mogelijk te maken.

Niemandslaan

Een trouwe bondgenoot van Zuid-Afrika in de strijd tegen de Angolese regering is *Unita*. Gedurende de bevrijdingsoorlog met Portugal was *Unita* een van de drie bevrijdingsbewegingen van het land. Maar men bestreed de grote bevrijdingsbeweging *MPLA* (Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola) nog feller dan de Portugezen. Het gevolg was dat *Unita* in de laatste jaren van de oorlog heimelijk door de Portugezen werd gesteund in hun strijd tegen de *MPLA*. Na de onafhankelijkheid van Angola bleef *Unita* samenwerken met rechtse Portugezen, die zich tegen de onafhankelijkheid van Angola verzetten. Nog steeds vechten er grote aantallen Portugese en andere huurlingen mee in de rijen van *Unita*. Daarnaast is de bevoorrading van de *Unita*-eenheden door Zuid-Afrika van groot belang. 's Nachts gooien Zuidafrikaanse vliegtuigen voorraden af tot ver in Angola. In Namibië zijn opleidingskampen, waar *Unita*-strijders door het Zuidafrikaanse leger worden getraind.

Het enige gebied in Angola, dat stevig in handen van *Unita* is, is de zuidelijke helft van de provincie *Quando Cubango*. Hier heeft *Unita*-leider *Savimbi* zijn hoofdkwartier, vlakbij de grens met Zambia en buiten het bereik van de Angolese luchtmacht. Hier is een vliegveld aangelegd, waar Zuidafrikaanse vliegtuigen kunnen landen. Via dit vliegveldje brachten afgelopen zomer vier rechtse Euro-parlementariërs een bezoek aan *Savimbi*. Zoals gezegd is *Quando Cubango* een praktisch onbewoond gebied, zonder wegen en steden. Er wordt al jaren rekening gehouden met de mogelijkheid dat *Unita* in dit niemandsland de "Zwarte Republiek Angola"

uitroept, die dan door Zuid-Afrika erkend zou worden. Als *Savimbi* vervolgens Zuidafrikaanse troepen te hulp roept zouden die in de visie van Pretoria legaal in Angola kunnen opereren.

In een groot deel van de rest van Angola opereren kleine eenheden van *Unita*. Het land is dertig keer zo groot als Nederland, en het Angolese leger kan onmogelijk het hele land onder kontrôle houden. Die kleine *Unita*-eenheden, die bevoorrad worden door Zuid-Afrika, zien kans het maatschappelijk leven in een groot deel van het land te ontwrichten. Maar nergens heeft *Unita* een stad of haven in handen.

Zware tol

Tegenover de gezamenlijke strijdmacht van Zuid-Afrika en *Unita* staat een betrekkelijk klein Angolees leger, plus een onbekend aantal Cubanen. Men neemt aan dat de strijd vooral gevoerd wordt door het Angolese leger. De Cubanen vormen een soort veiligheidsgarantie in de tweede linie. Men neemt aan dat deze tweede linie loopt over de steden *Moçamedes* en *Lubango* naar *Menongue*. Tussen deze plaatsen loopt vanouds een spoorlijn. Verder naar het oosten was *Cangamba* een belangrijk knooppunt in de Angolese defensie.

Rond de plaats *Cangamba* is in augustus van dit jaar een zware strijd gevoerd; volgens zowel *Unita* als de Angolese regering de grootste slag tot nu toe in de oorlog. Elf dagen duurde de belegering van *Cangamba*, maar de driehonderd verdedigers wisten de aanval van *Unita* af te slaan. Men telde elfhonderd doden. Toen kwam de Zuidafrikaanse luchtmacht, daarna pantserwagens bestuurd door huurlingen. Onder deze druk moest het Angolese leger zich terugtrekken. Van de stad is niets meer over. Zo breidt de invloed van *Unita* zich langzaam uit in Angola. Een overwinning van *Unita* zit er niet in: voor een aanval op de grotere steden heeft men geen mogelijkheden. Omgekeerd kan de Angolese regering *Unita* niet uitschakelen, zeker zolang Zuid-Afrika deze beweging van alle kanten steunt. De Angolese bevolking is het slachtoffer. Waarschijnlijk is al een miljoen van de zeven miljoen Angolezen van huis en haard verdreven door de oorlog. De economische schade voor Angola wordt op tien miljard dollar geschat. En tweederde van de staatsinkomsten worden aan de oorlogvoering besteed. Angola betaalt een zware tol voor haar steun aan de vrijheidsstrijd in het buurland Namibië. En daarbij is er nauwelijks internationale steun voor de slachtoffers van de Zuidafrikaanse agressie.

SIETSE BOSGRA

Het koelkast-feminisme en het patriciaat

Soms koesteren we ons in de gedachte dat feministische ideeën van zo'n 10 à 15 jaar geleden al bijna gemeengoed zijn geworden. Tenslotte diskussieert de afdeling Wagenborgen van de Plattelandsvrouwen over het BOM-schap (Bewust Ongehuwd Moeder-schap), zoals de NVSH twintig jaar geleden over partnerruil. Nog wat voorzichtig, maar toch welwillend. En de vanzelfsprekendheid dat (getrouwde) vrouwen stoppen met werken buitenshuis als het eerste kind is geboren, is ook wel doorbroken. Tot grote schrik van sommige werkgevers. Die merken ineens dat jeugdige vrouwen die tegen jeugdloon zijn aangenomen niet meer vanzelf zijn opgestapt als ze een gewoon minimumloon betaald moeten krijgen. Deze rooskleurige kijk op de werkelijkheid valt niet altijd vol te houden wanneer we ons in de buitenwereld van de meer gevestigde orde begeven. Bij bestuurders, zowel van progressieve als van verlicht liberale huize, wordt feminisme vertaald in emancipatie, dat zeer zeker bevorderd moet worden. Een zeer

ik heb niets tegen mannen, maar...

vooruitstrevende provincie op dit gebied gaat ook de emancipatie onder het eigen personeel bevorderen. Daarom zal in het provinciehuis een aantal koelkasten worden geplaatst, zodat ook mannen tussen de middag boodschappen kunnen doen. Dat doet ons denken aan onze familie. Bij onze broers werd ook een afwasmachine aangeschaft op het moment dat die broers te verstaan was gegeven dat de afwas voortaan hun taak was. Zodra (sommige) mannen gestimuleerd moeten worden tot het verrichten van huishoudelijke werkzaamheden, worden afzonderlijke voorzieningen gekreëerd, die dan de emancipatie heten te bevorderen. Waarbij we niets willen afdoen aan de positieve instelling om in deze krappe tijden toch de uitgave voor een aantal

koelkasten te plegen. Goed sociaal personeelsbeleid en wellicht mogen ook vrouwen gebruik maken van deze provinciale voorziening.

Nog iets verder van huis en verder uit de relatieve beslotenheid van tolerante welwillendheid, was de werkelijkheid nog iets meer schokkend en tegelijk onthullend. Aan de universiteit van Groningen vond de promotie van Siep Stuurman plaats; het proefschrift ging over "verzuiling, kapitalisme en patriarchaat". Voor de hooggeleerde heren die tegenargumenten tegen het proefschrift moesten inbrengen, was het patriarchaat een onwennig, dus veel aangehaald onderdeel. De wijze waarop dat gebeurde, getuigde niet van grote belezenheid. Eén van deze grijze heren vergiste zich in het begin, heel even maar. Hij sprak, toch duidelijk hoorbaar, over "patriciaat". Misschien heeft deze heer de machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen, zoals aangeduid met "patriarchaat" onbewust vergeleken met de klassenverhoudingen tussen patriciërs en plebejers in het Romeinse rijk. Een zeer welwillende interpretatie van onze kant, want uit de vraagstelling van

deze hooggeleerde bleek niet dat hij veel nagedacht had over "patriarchaat".

Zo'n bijeenkomst is dan weer even een kleine confrontatie met een wereld- en/of vrouw-vreemde groep, die natuurlijk niet op zich staat, als een door het feminisme vergeten eiland fungeert. Gelukkig komen we ze niet elke dag tegen. Veel opbeurender en inspirerender is de niet aflatende activiteit van groepen vrouwen (en mannen) in Nederland, Engeland en elders die met een vredeskamp, ook ná de 29e oktober, de aandacht gericht houden op het gevaar van de plaatsing van kruisraketten. Vergeleken met het enorme gevaar van dat (en ander) massamoord uitlokkend tuig, lijkt een discussie over koelkasten tot de proporties van bestuurlijke onbeduidendheid teruggebracht. Deze vrouwen-groepen hebben overigens onze én uw steun hard nodig in deze koude wintertijd. Het gironummer is 2868000 t.n.v. Vrouwen voor Vrede, Postbus 963, Amersfoort, en Tante Post heeft beloofd in haar keurige staking de giro's op tijd te zullen afleveren.

TITA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

(advertentie)

(advertentie)

Samen tegen de Zuidafrikaanse agressie

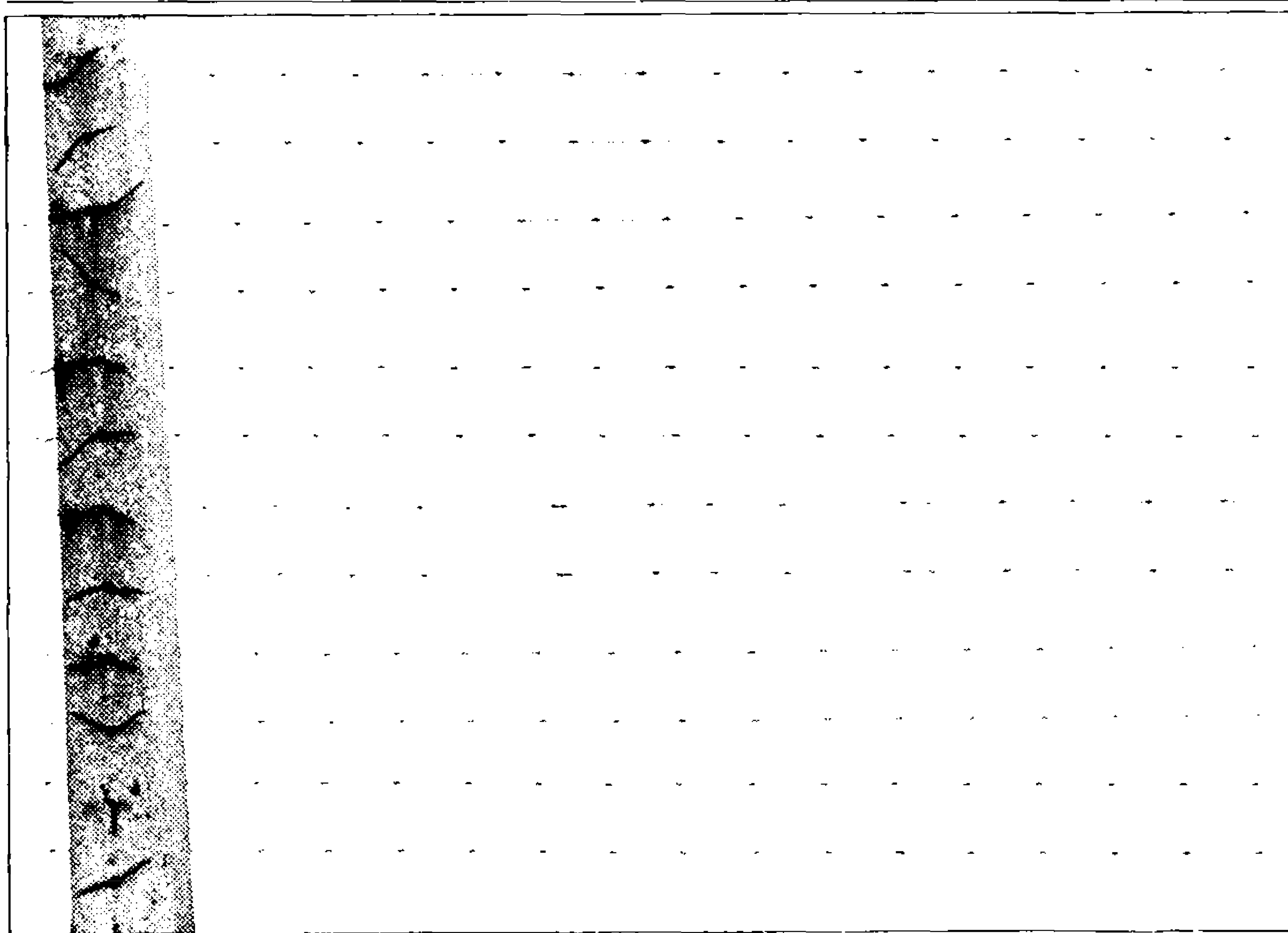
steun de frontlijnstaten:

**giro
26655**

t.n.v. Bevrijdingsfonds
Komitee Zuidelijk Afrika
O.Z. Achterburgwal 173
1012 DJ Amsterdam
Telefoon 020-270801

De abonnees van BEVRIJDING hebben dezer dagen een acceptgirokaart voor deze aktie ontvangen. Maar er gebruik van.

WAT DOET DE ASN MET UW SPAARGELD IN LANDEN MET VERFOEILIJKE REGIMES?

NIETS.

Meer dan 20 jaar geleden, toen samen met de Amerikaanse regering werd besloten om de Amerikaanse Spaarbank voor Nederland te laten openstellen, was het mogelijk om in landen met verfoeilijke regimes te sparen. Maar nu is dat niet meer het geval. De ASN doet het anders. Belegt u uw spaargeld in landen met verfoeilijke regimes, dan wordt uw spaargeld niet meer beschermd door de Nederlandse Staat.

De ASN doet het anders. Belegt u uw spaargeld in landen met verfoeilijke regimes, dan wordt uw spaargeld niet meer beschermd door de Nederlandse Staat. Daar een uitpakken van uw spaargeld in landen met verfoeilijke regimes, dan wordt uw spaargeld niet meer beschermd door de Nederlandse Staat. Daar een uitpakken van uw spaargeld in landen met verfoeilijke regimes, dan wordt uw spaargeld niet meer beschermd door de Nederlandse Staat.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu, u krijgt f 7.50 premie! Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening opent, krijgt u f 7.50 premie. Het bedrag van de ASN spaarpremie wordt u automatisch op uw rekening overgemaakt. Het bedrag van de ASN spaarpremie wordt u automatisch op uw rekening overgemaakt.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

Oorlog en vrede met de SP

De afgelopen maanden heeft BEVRIJDING herhaaldelijk aandacht besteed aan de Socialistische Partij (SP) en haar standpunt ten opzichte van buitenlandse werknemers. Het Partijbestuur heeft indertijd besloten deze partij, naar aanleiding van de brochure 'Gastarbeid en kapitaal', te boycotten. Zo'n boycot heeft uiteraard consequenties. Een voorbeeld daarvan zijn de gebeurtenissen in Nijmegen de afgelopen maanden. In deze stad heeft de SP drie gemeenteraadsleden, de PSP is met vier mensen vertegenwoordigd in de raad. Het stopzetten van de samenwerking leidde tot problemen. Roel Sandvoort doet verslag.

Een voorbeeld van de praktische problemen rond het stopzetten van de samenwerking van PSP en SP is de behandeling van de raadsfrakties van deze partijen van het personeelsprobleem bij de gemeentelijke sociale dienst van Nijmegen. De 'eerste afdeling' van de sociale dienst — de afdeling die zich bezighoudt met aanvragen, onderzoek en rapportage — kampt al jaren met een tekort aan personeel. Deze afdeling heeft de opvatting dat niet alleen aan de financiële problemen van de mensen moet worden gewerkt, maar ook aan de niet-materiële achtergronden. Dit laatste wordt de ambtenaren vaak verweten door hun collega's bij de andere afdelingen van de dienst.

Het werk van de eerste afdeling is zwaar: er worden hoge eisen gesteld aan de mensen die belast zijn met de eerste opvang en die gekonfronteerd worden met de meest concrete directe nood en vragen om hulp. De raadsleden *Wieneke Jaspers* (SP) en *Luuk Witsenhuijsen* (PSP) constateerden al jaren dat het overwerk dat van de ambtenaren van deze afdeling werd gevraagd van structurele aard was en dat dat om een definitieve oplossing vroeg.

De vier partijen PSP, CPN, PPR en SP namen het tot dat moment steeds nadrukkelijk op voor de belangen van de werknemers van de sociale dienst. Maar toen eind september bekend werd dat het gemeentebestuur met een dienstbevel dreigde als de ambtenaren bleven weigeren overwerk te verrichten kwamen er problemen. Op een gegeven moment werd duidelijk dat de SP van plan was een interpellatie in te dienen, met

als doel het gemeentebestuur er toe te bewegen het betreffende dienstbevel in te trekken. Telefonisch werd het PSP-raadslid Witsenhuijsen verzocht de interpellatie mede te ondertekenen. Hij stemde daarin toe, zeker ook omdat het personeel van de dienst de samenwerking op dit punt op prijs stelde. Met deze ondertekening ging hij in tegen het besluit van de PSP-ledenvergadering. Luuk Witsenhuijsen hierover in het PSP-ledenblad 'Vuist': "Het is duidelijk dat ik feitelijk ten onrechte getekend heb. Het is zonder meer waar dat we bij de SP-interpellatie onze eigen motie hadden kunnen indienen. De mensen van de sociale dienst hadden dan moeten begrijpen dat, in de afweging die wij moesten maken tussen hun belang en de belangen van de buitenlanders, wij het schadelijke standpunt van de SP zwaarder lieten wegen dan hun concreet belang. Ik denk dat onze goede contacten met de dienst er door geschaad zouden zijn geweest".

Eerder had PSP-raadslid *Moniek Wiedijk* een soortgelijk standpunt ingenomen bij beroepsprocedures tegen het sluiten van openbare scholen. Deze procedures werden tezamen met de SP voorbereid en Wiedijk betoogde toen dat de ouders van de betreffende leerlingen de dupe dreigden te worden van een actieve boycot van de SP door de PSP. Deze praktische problemen van de gemeenteraadsfractie zijn voorgelegd aan de ledenvergadering van eind oktober. Daar werd gekonstateerd dat met betrekking tot de boycot van de SP alleen op parlementair nivo problemen zijn gerezen. Buitenparlementair is het tot nu toe geen probleem geweest: zo werd, met name onder sterke aandrang van het FNV, de SP geweerd uit het 'voorbereidingscomité 29 oktober' in Nijmegen. De afdelingsvergadering besloot de actieve boycot toch niet door te zetten met als argument dat deze boycot in de praktijk niet werkbaar is gebleken. Wel is er uitgesproken samenwerking met de SP niet te zoeken en daarnaast te werken aan een actief anti-racisme beleid.

Kennelijk heeft de afdeling zich toch wat aangetrokken van de brief die de SP half augustus aan de PSP zond en waarin te lezen stond: "Wij zijn voor de vrede, maar als jullie oorlog willen dan kun je hem krijgen. Jullie strafexpeditie tegen de Socialistische Partij zal in een nederlaag eindigen".

ROEL SANDVOORT

Volkspetitionnement of harde akties

Een maand vóór de demonstratie van 29 oktober heeft het Komitee Kruisraketten Nee (KKN), waarvan ook de PSP deeluitmaakt, het principebesluit genomen dat zij ná 29 oktober een volkspetitionnement gaat organiseren. Een volkspetitionnement is een verzoekschrift van het volk aan regering en parlement. Daarbij zijn twee voorbehouden gemaakt. In de eerste plaats moet er zich een geschikt politiek moment voordoen en in de tweede plaats moet men het eens kunnen worden over de tekst die men het Nederlandse volk wil voorleggen.

Afgesproken werd vóór 29 oktober zo weinig mogelijk publiciteit aan dit voorname te geven om de demonstratie niet te doorkruisen. Mensen zouden kunnen denken dat het niet zo nodig was naar Den Haag te trekken, omdat ze op een later tijdstip hun handtekening nog zouden kunnen plaatsen. 550.000 demonstranten in Den Haag hebben die zorg gelukkig weggenomen. Vraag is nu, hoe houd je tot juni '84, wanneer hoogstwaarschijnlijk het definitieve besluit tot al dan niet plaatsing in Nederland zal vallen, de druk op de ketel? Globaal staan er twee wegen open, en wel: *verbreding van de vredesbeweging*, dat wil zeggen op de een of andere manier delen van het CDA erbij betrekken; of *verharding van de akties* om duidelijk te maken dat het de tegenstanders van modernisering van de middellange afstandswapens dodelijke ernst is.

Voor beide benaderingen valt wat te zeggen. Het KKN ging bij haar keuze voor een volkspetitionnement van de volgende redenering uit. Indertijd is het niet gelukt het CDA bij de organisatie van de demonstratie te betrekken, met als gevolg dat in Den Haag slechts 3,3 procent van de CDA-kiezers meeliep. Bekend is echter dat grote delen van de CDA-aanhang afwijzend staan tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland. Als je deze CDA-ers nu individueel benadert krijg je ze waarschijnlijk wel zo ver dat ze hun handtekening zetten. Dan kun je regering en parlement keihard voor het blok zetten dat zij de meerderheid van de bevolking tegenover zich hebben. Politici die een lijst met miljoenen handtekeningen naast zich neer leggen vragen gewoon om

moeilijkheden: massale akties van burgerlijke ongehoorzaamheid. Op deze manier liggen hardere akties dus in het verlengde van het houden van een volkspetitionnement met als argument dat de maatschappelijke rechtvaardiging dan veel groter zal zijn dan nu. Daar staat tegenover dat uit enquêtecijfers is gebleken dat méér dan zeventig procent van de demonstranten nu al bereid is tot verdergaande akties over te gaan. Je kunt je afvragen of je een zó groot aantal kritisch bewuste burgers aan het lijntje mag houden totdat een eventueel te houden volkspetitionnement achter de rug is, met het risico dat er tot juni '84 óf niets meer gebeurt óf dat er zulke wilde akties gevoerd worden dat de eenheid binnen de vredesbeweging in gevaar komt.

Persoonlijk ben ik van mening dat er een middenweg mogelijk is. Het houden van een volkspetitionnement en het nu al opstarten van verdergaande akties, waarbij gedacht kan worden aan blokkades, uitbreiding van het vredeskamp in Woensdrecht, weigeren van belastingbetaling en dergelijke, hoeven elkaar niet uit te sluiten. Wel legt het boven ons hoofd hangende volkspetitionnement aktievoerders een aantal beperkingen op. Nog meer dan normaal zal er voor gezorgd moeten worden dat je door het voeren van verdergaande akties niet de sympathie van de bevolking verliest, want dan is het volkspetitionnement bij voorbaat tot mislukken gedoemd. Bovendien moet er rekening mee worden gehouden dat wanneer het volkspetitionnement gehouden wordt van alle vredesaktivisten, dus ook van PSP-ers, verwacht wordt dat zij zich volledig voor het welslagen hiervan inzetten in het besef dat bij een falen van een dergelijke grootscheepse handtekeningaktie het kabinet wel een erg gemakkelijk argument in handen wordt gegeven om in te stemmen met de plaatsing van kruisraketten en Pershing II in Europa. Meewerken aan het volkspetitionnement betekent, dat de schijnwerper voor de tijd van zo'n twee maanden op deze massale aktie gericht staat en dat andere akties grotendeels zullen moeten blijven rusten. Dat is simpelweg een afweging van belangen, die we zullen moeten maken.

LIEKE THESING
(secr. Vredesvraagstukken PSP)

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

SP EN GASTARBEID (2)

Paul Speet en Hein Blankers hebben zich terecht opgewonden over het feit dat Erik Meijer heeft gemeend de brochure *Gastarbeid en Kapitaal* van de SP te moeten verdedigen (zie BEVRIJDING nr. 12/29 juni en nr. 15/14 september). Zijn opmerking over agressie jegens hem (BEVRIJDING nr. 18) vind ik dan ook volstrekt misplaatst en smakeloos. De kreet 'je moet je aanpassen' ken ik maar al te goed uit mijn eigen persoonlijke ervaring. En geloof me, Erik, het was meestal heus niet omwille van mijn belang, integendeel. Het is vaak eerder bedoeld als af-

weermechanisme. Als zodanig getuigt het van mateloze arrogantie. Dat geldt ook voor de brochure van de SP. Racisme is niet het probleem van de minderheden, maar in feite een probleem van de racisten zelf. Feitelijk zou je de zaak moeten om draaien: niet 'de minderheden moeten zich aanpassen', maar 'wij moeten er voor zorgen dat zij zich kunnen aanpassen'.

Tot slot nog dit: er heeft zich in de linkse beweging een emancipatorische ontwikkeling voorgedaan, die niet meer terug te draaien is, hoe hoog of laag Erik Meijer ook springt. Dat de minderheden voor verdeeldheid zouden zorgen, is on-

zin. Uiteindelijk vormt de strijd voor een socialistische maatschappij slechts een deel van een groter geheel: de strijd voor de bevrijding van de mens.

CEES MARKESTEIJN

De redactie sluit hiermee de discussie over de SP en 'Gastarbeid en kapitaal' in deze kolommen af. De redactie ziet wel met belangstelling reacties tegemoet op de artikelen-serie over racisme. Zie BEVRIJDING nr. 17 (Heleen Buijs, 'Een weerwoord'), nr. 18 (Chris Huinder, interview met Sam Pormes), nr. 19 (Een aanzet) en het artikel en de interviews in dit nummer.

SP EN GASTARBEID (1)

Een van de kenmerken van onderdrukkers is dat zij niet geïnteresseerd zijn in de wensen en belangen van onderdrukten. In het geval van de SP-brochure "*Gastarbeid en Kapitaal*" wordt niet aan gastarbeiders gevraagd naar hun ervaringen. Erik Meijer is erin geslaagd om deze lijn op te pikken. Want ook hij laat de gastarbeiders in zijn stellingname niet aan het woord komen. Ik neem maar even aan dat Erik nauwelijks contacten heeft met gastarbeiders en ook nauwelijks inzicht in de problematiek van gastarbeiders. Zodoende kan hij dan ook komen tot een wel erg vreemde stellingname ten opzichte van kulturele minderheden, tenminste als socialist zijnde.

Erik suggereert (*Bevrijding* nr. 18): "Elke vorm van kulturele apartheid leidt nu eenmaal bij de grote meerderheid tot onbegrip". Mijns inziens is dit een verdraaiing van de werkelijkheid. Niet de kulturele apartheid leidt tot onbegrip, maar het niet kennen van en het niet hebben van inzicht in leiden tot onbegrip. Even verder beweert Erik: "Aanpassing van de minderheid aan de cultuur van de meerderheid is dan geen vorm van onderdrukking, maar een daad van puur eigen belang en zelfbescherming". Erik doelt hiermee blijkbaar op de gemeenschappelijke belangen van kulturele minderheden en Nederlanders. Het is natuurlijk als beide groepen voor hun gezamenlijke belangen opkomen. Maar als dit inhoudt dat kulturele minderheden niet meer voor hun specifieke belangen mogen opkomen, is dit zeer zeker een vorm van onderdrukking. Een van de belangrijkste strijdpunten van kulturele minderheden is juist dat zij het recht krijgen op en de mogelijkheid tot een eigen cultuurbeleving.

Zou ik Eriks vergelijking doortrekken naar socialist en kapitalist, dan zouden alle socialist in Nederland de kapitalistische cultuur moeten overnemen. Want wij leven in een kapitalistisch land met haar kapitalistische cultuur! En de meeste mensen leven hier toch volgens de kapitalistische cultuur? Ik denk niet dat Erik zo ver zou willen gaan. Maar bovenstaande geeft wel aan dat juist socialist solidair moeten zijn met de onderdrukte kulturele minderheden.

JAN NIEUWHOF

WERF EEN LID

Op 29 oktober hebben we met z'n allen gedemonstreerd tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens in Europa. Een belangrijk deel van de 550.000 demonstranten wil, net als de PSP, méér dan alleen die plaatsing tegehouden: milieu, huisvesting, werkgelegenheid en inkomensverdeling en tegen het opkomend racisme. De PSP strijdt voor die punten al meer dan 25 jaar.

Als de plannen van de regering doorgaan is er méér nodig dan een grote demonstratie. Er moet dan actie gevoerd worden. Bijvoorbeeld tegen de plaatsing van de kruisraketten. De PSP zal dan vooraan lopen. De PSP kan meer bereiken als er meer

mensen lid worden en meewerken. Bovendien merkt de PSP dat alles duurder wordt en dat onze leden minder te besteden hebben. Tweeënehalf procent van de demonstranten in Den Haag zei bij een enquête dat zij lid zijn van de PSP. Als je dat uitrekenen kom je op 13.750 leden. Maar . . . bij de ledentelling van 1 oktober '83 stonden er maar 9015 leden ingeschreven. Voor U, als lid van PSP of abonnee van BEVRIJDING, dus een kleine moeite om mensen in uw omgeving te bewegen de stap te zetten. We hebben de steun nu hard nodig.

Marko Mazeland
(voorzitter PSP)

Lid worden? Onderstaand formulier invullen, uitknippen en in gesloten enveloppe (70 cent postzegels) zenden aan: PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam

AANMELDINGSFORMULIER

(graag duidelijk leesbaar invullen)

Ik geef me op als lid van de PSP*

Achternaam: .....

Voorletters: ..... Roepnaam: .....

Geboortedatum en jaar: ..... Man/Vrouw

Adres: ..... Telefoon: .....

Postcode: ..... Woonplaats: ..... Gironummer: .....

Mijn contributie bedraagt f. .... per jaar (voor berekening z.o.z.)
s.v.p. acceptgirokaart afwachten

Beroep: .....

Datum: ..... Handtekening: .....

* Leden van de PSP kunnen zijn allen, die instemmen met het doel en de beginselen van de partij, mits zij de leeftijd van 14 jaar hebben bereikt en geen lid zijn van enige andere politieke partij

PSP LOKAAL

SPUITEN KAN NIET MEER

De afdeling Enkhuizen-Stedebroec van de PSP heeft een nota uitgebracht over het gebruik van *chemische bestrijdingsmiddelen* in het openbare groen. Enige tijd geleden ontstond onrust onder de bevolking van Enkhuizen over het spuiten van herbiciden in wegbermen en langs slootkanten, waardoor plotseling als huisdier gehouden konijnen overleden, kinderen misselijk werden. De PSP-afdeling heeft toen actie ondernomen: bij de gemeentelijke plantsoendienst en andere deskundige instanties werd informatie ingewonnen. Het resultaat was een lijst van chemicaliën die werden gebruikt, waarvan een aantal zeer giftige bestanddelen bevatten en andere op z'n minst verdacht waren voor de gezondheid van mens, dier en plant. Het PSP-gemeenteraadslid in Enkhuizen zorgde voor de plaatsing van deze zaak op de raadsagenda van september dit jaar. Ondertussen ging de plantsoendienst gewoon door met het spuiten van de spullen: reden voor de PSP om actie te voeren voor stopzetting tot minimaal september, zodat via een commissievergadering de bezwaren naar voren gebracht konden worden en via besluiten verbetering in de zaak gebracht konden worden. Als voorbereiding op die beslissing heeft de PSP nu dus een nota uitgegeven over deze kwestie die te bestellen is door het sturen van een kaartje aan: N. Dol, Klooster 9, Enkhuizen. Telefonisch bereikbaar via: 02280 - 161 33.

BLADEN

AFDRUK nr. 4

Het vierde nummer van *Afdruk*, de nieuwsbrief van anti-fascisme groepen, heeft als thema *rechtse krachten tegen de vredesbeweging*.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

In drie artikelen wordt ingegaan op de extreem-rechtse reacties op die vredesbeweging. In het eerste artikel wordt ingegaan op de invloed van het OSL op de gevestigde rechtse politiek: het OSL heeft zich ontwikkeld van een stelletje ijzervreters in de marge tot een reële gesprekspartner voor CDA en VVD. Ten tweede een artikel over hte standpunt van de Centruumpartij met betrekking tot de kernwapens en ten derde een rondtafel-gesprek onder het motto 'Komt extreem-rechts de straat op om de kruisraketten te verdedigen?' Verder in dit nummer een discussie rond het thema *racisme en de media*: hoe moet de pers zich opstellen als het om racisme, en met name de Centruumpartij, gaat; moet de pers het doodzwijgen of er openlijk op ingaan, en als men er op ingaat op welke wijze moet dat dan gebeuren? In dit nummer ook een commentaar op de Minderhedennota, een verhaal over de Amsterdamse skin-

heads, een impressie uit Almere en een interview met Westduitse anti-fascisten. AFDRUK verschijnt zesmaal per jaar en kost f 12,50 voor zes nummers. Losse verkoop f 3,50. Te bestellen door een kaartje aan: *Afdruk*, Grimburgwal 10 gebouw 5, 1012 GA Amsterdam.

VIETNAM BULLETIN

Het roemruchte *Vietnam Bulletin* is al weer aan z'n zestiende jaargang bezig. Het blad is ondertussen uitgebreid tot informatiebulletin voor Zuidoost-Azië. Het onlangs verschenen nummer heeft als thema *Hongkong*, lange tijd het voorbeeld van een succesvolle economische ontwikkeling. Deze stad bevindt

komt er een vorm van autonomie. Deze onzekerheid werpt zijn schaduw vooruit. Daarnaast heeft de economische wereldkrisis voor het eerste ook vat op Hongkong gekregen.

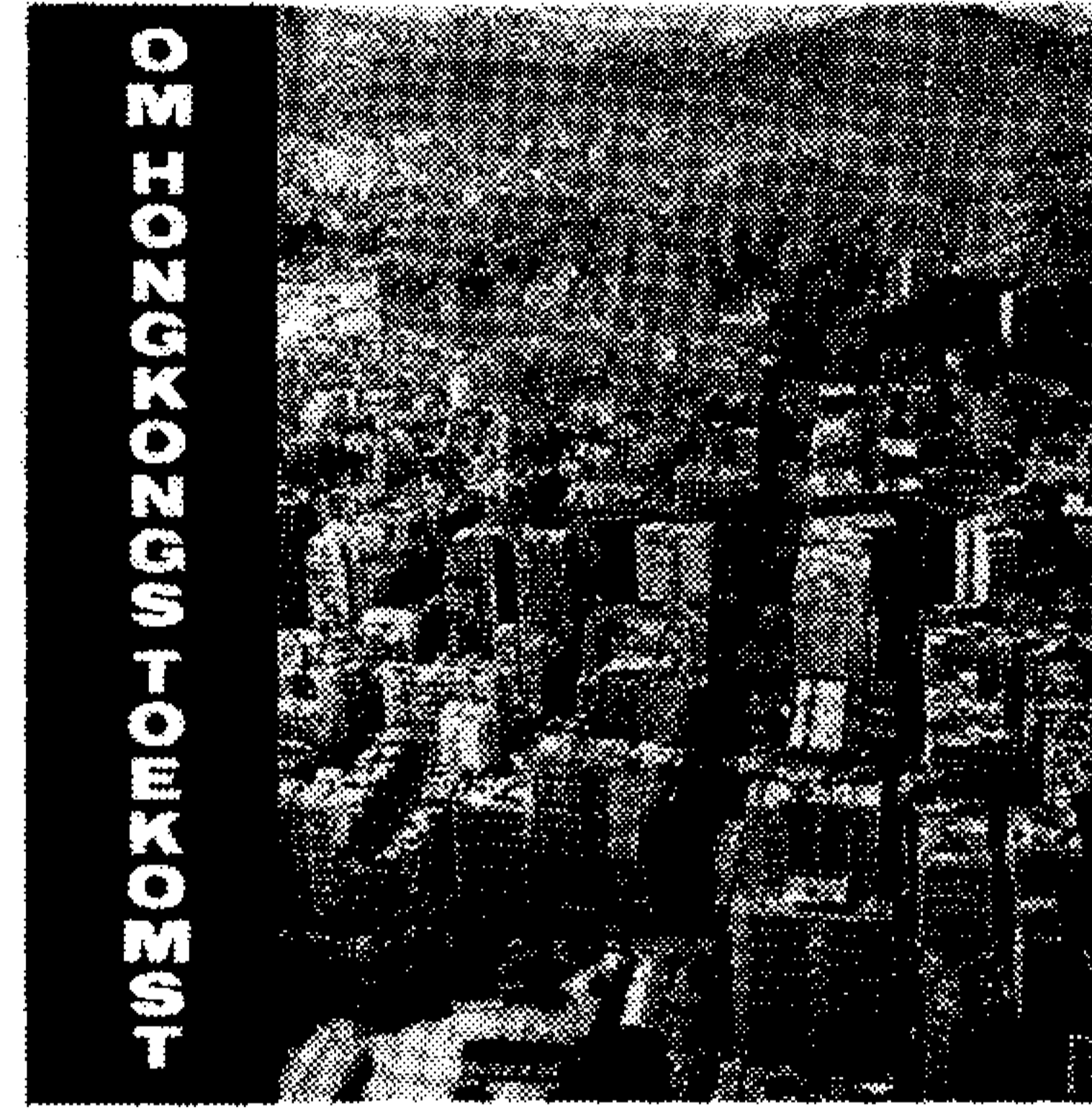
De onderhandelingen tussen Engeland en China over de toekomst van Hongkong zijn in volle gang en vaak stormachtig. In het *Vietnam Bulletin* een inventarisatie van de verschillende scenario's voor de toekomst van de stad, met speciale aandacht voor de wensen die vanuit de bevolking van Hongkong naar voren komen.

Een jaarabonnement kost f 27,50 en is te bestellen door overmaking naar postgiro 1281198 t.n.v. *Vietnam Bulletin/Amsterdam*. Losse nummers kosten f 4,- en kunnen worden besteld door overmaking van f 5,60 (inkl. verzendkosten) naar dezelfde girorekening.

INFORMATIEBULLETIN VOOR ZUIDOOST-AZIE

VIETNAM BULLETIN

16 jaargang nummer 4 september 1983 prijs f 4

zich nu in een crisis. Hongkong is nog steeds een Britse kroonkolonie, maar in 1997 komt er verandering in de status van de stad als het kontrakt met China over het bestuur van grond afloopt. Het is onzeker wat er dan zal gebeuren: blijft de stad een Engelse kolonie, wordt het overgenomen door China of

BIJEENKOMSTEN

BART DE LIGT-KONGRES

De twaalfal organisaties houden op zaterdag 10 december een kongres in verband met de herdenking dit jaar van de honderdste geboortedag van Bart de Ligt, één van de belangrijkste anti-militaristen, anarchisten en vredesdenkers van ons land. Tijdens deze kongres zal het woord gevoerd worden door zijn zoon *J.E. de Ligt*, *Anton Constandse*, *Arthur Lening* en *Herman Noordegraaf*. Verder zijn er zes werkgroepen rond de thema's van het anti-militarisme, anarchisme, pacifisme en vredesdenken, humanisme en vrijdenken van Bart de Ligt. Voor deze thema's zijn zes inleiders gevraagd. Opgave voor het kongres graag vantevoren schriftelijk via: Bart de Ligt-kongresdag, p/a Postbus 137, 8000 AC Zwolle (graag de voorkeur voor de werkgroep vermelden). Wie bij de opgave een geadresseerde enveloppe met f 0,60 aan postzegels bijsluit ontvangt voor het kongres het programma en nadere gegevens. De toegang is minimaal f 2,50 en het kongres vindt plaats in Kollege 'De Klop', Orinocodreef 7-9, Utrecht. Aanvang 10.30 uur (voor de lunch zelf in meenemen).

KONTRIBUTIEREGELING

Leden van de PSP bepalen zelf het contributiebedrag. Op de Algemene Vergadering van 1 en 2 december 1979 te Maastricht werden de richtlijnen als volgt samengesteld (meer mag ook):

belastbaar jaarinkomen:	contributie:
tot f. 6.000,00	f. 36,00 per jaar
van f. 6.001,00 tot f. 10.000,00	f. 6,00 per f. 1.000,00 per jaar
van f. 10.001,00 tot f. 20.000,00	f. 7,00 per f. 1.000,00 per jaar
van f. 20.001,00 tot f. 30.000,00	f. 8,00 per f. 1.000,00 per jaar
van f. 30.001,00 tot f. 40.000,00	f. 9,00 per f. 1.000,00 per jaar
van f. 40.001,00 tot f. 50.000,00	f. 10,00 per f. 1.000,00 per jaar

bij elke f. 10.000,00 inkomen méér, 1 gulden meer per f. 1.000,- per jaar

Bij vaststelling van het inkomen wordt uitgegaan van het *belastbaar* inkomen voor de loon- en inkomstenbelasting. Onder inkomen verstaan wij ook studiebeurs, zakgeld enzovoort.

Voor het partijblad BEVRIJDING hoeft niet apart betaald te worden. Ieder lid ontvangt het gratis. Leden die met andere leden in één huis wonen en gezamenlijk één exemplaar van *Bevrijding* willen ontvangen, worden verzocht dit aan het partijburo door te geven.

(ingezonden mededeling)

Wie kende Bart de Ligt?

In verband met het feit dat Bart de Ligt honderd jaar geleden werd geboren, wordt er gewerkt aan de publicatie van een *herdenkingsboek*. Mensen die De Ligt gekend hebben worden verzocht een kort stukje over hun persoonlijke herinneringen te schrijven. Graag vóór 10 december zenden aan: Wim Robben, p/a SVAG, Postbus 137, 8000 AC Zwolle.

UITGAVEN

ARBEIDSTIJDERKORTING

De Werkgroep Arbeidstijderkorting van het partijbestuur van de GPN onlangs een brochure onder de

Een nieuw front voor arbeidstijdverkorting gepubliceerd. In deze uitgave wordt gepleit voor een aantal politieke maatregelen om de impasse te doorbreken die ten aanzien van de arbeidstijdverkorting dreigt te ontstaan. De eerste resultaten voor een algemene doorbreking van de veertigurige werkweek zijn een feit, maar de huidige regering stelt zich steeds op het standpunt dat voor haar de arbeidstijdverkorting slechts een bezuinigingsmiddel is. De arbeidstijdverkorting wordt wel aangegrepen voor een besparing op ambtenarensalarissen, maar niet of nauwelijks voor het scheppen van nieuwe banen of arbeidsplaatsen.

De vakbeweging wordt gekonfronteerd met inkomstendaling van de werknemers, waardoor een kortere werkweek met inlevering van nog meer loon voor de meesten niet meer te dragen zal zijn. Hervreiding van arbeid blijkt voor uitkeringstrekkers en jongeren nauwelijks te voorzien in werk en door de vrouwenbeweging wordt gekonstateerd dat er van doorbreking van de arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen weinig tot niets terecht komt. In de CPN-brochure wordt nu gepleit voor een serie maatregelen bijeengebracht in een kaderwet, waardoor het mogelijk blijft voor de vakbeweging, de vrouwenbeweging enzovoorts de eigen werkwijzen en programma's te realiseren en waardoor zij zelfs gestimuleerd worden dat te doen.

De brochure kost f 1,- en kan worden besteld bij: CPN, Hoogte Kadijk 145, 1018 BH Amsterdam, tel.: 020 - 239704.

MACHT EN MILIEU

Onlangs verscheen de brochure *Macht, milieubeheer en de Waddenvereniging*, samengesteld door Ivo Wildenberg. De brochure gaat over de plaats van actievoerders en overheidsdienaren in de bescherming van natuur en milieu. Centraal daarbij staat 'macht', in dit geval de macht en de onmacht van de Waddenvereniging, de organisatie die ijvert voor de bescherming van de waarden van het internationale wadengebied (het gemeenschappelijke Deens, Duits, Nederlandse kustgebied). Voor het behoud van het milieu in dit gebied werken vier machten samen: de Waddenvereniging, de milieubeweging, de publieke opinie en de Staat. De brochure kost f 8,30 en is te bestellen door overmaking op postgiro 3327803 t.n.v. I. Wildenberg, Weddesteeg 7, Leiden met vermelding van *Macht*.

FOTOTENTOONSTELLING

Het Medisch Comité Nederland-Viet Nam viert dit jaar haar vijftienjarig bestaan onder andere met de uitgave van een fototentoonstelling met als titel *Viet Nam, de toekomst van een volk*. De tentoonstelling bestaat uit twintig foto's (offset gedrukt) en een extra vel met tekst. Het formaat van de foto's is 32x46 cm. Het gaat om werk van Hannes Wallrafen, Ab Stokvis, Antoon Claassen en anderen. De tentoonstelling is door bijna zeventig bibliotheken aangekocht en zal daar deze maand te zien zijn. De foto-serie is ook goed te gebruiken in scholen, klub- en buurthui-

AANBIEDING

Mijn moeder vindt het ook fotoboek over de bewapening, het anti-militarisme en de vredesbeweging

samengesteld door *Stichting Plaatswerk* teksten van *Ben Dankbaar* en *Hans Smits*

uitgave van *SUA/Amsterdam*, 1982, 78 pagina's, 85 foto's

foto's van *Taco Anema*, *Paul Babe-liowsky*, *Hans van den Bogaard*, *Jan Everhard*, *Eduard de Kam*, *Hannes Wallrafen* en vele anderen

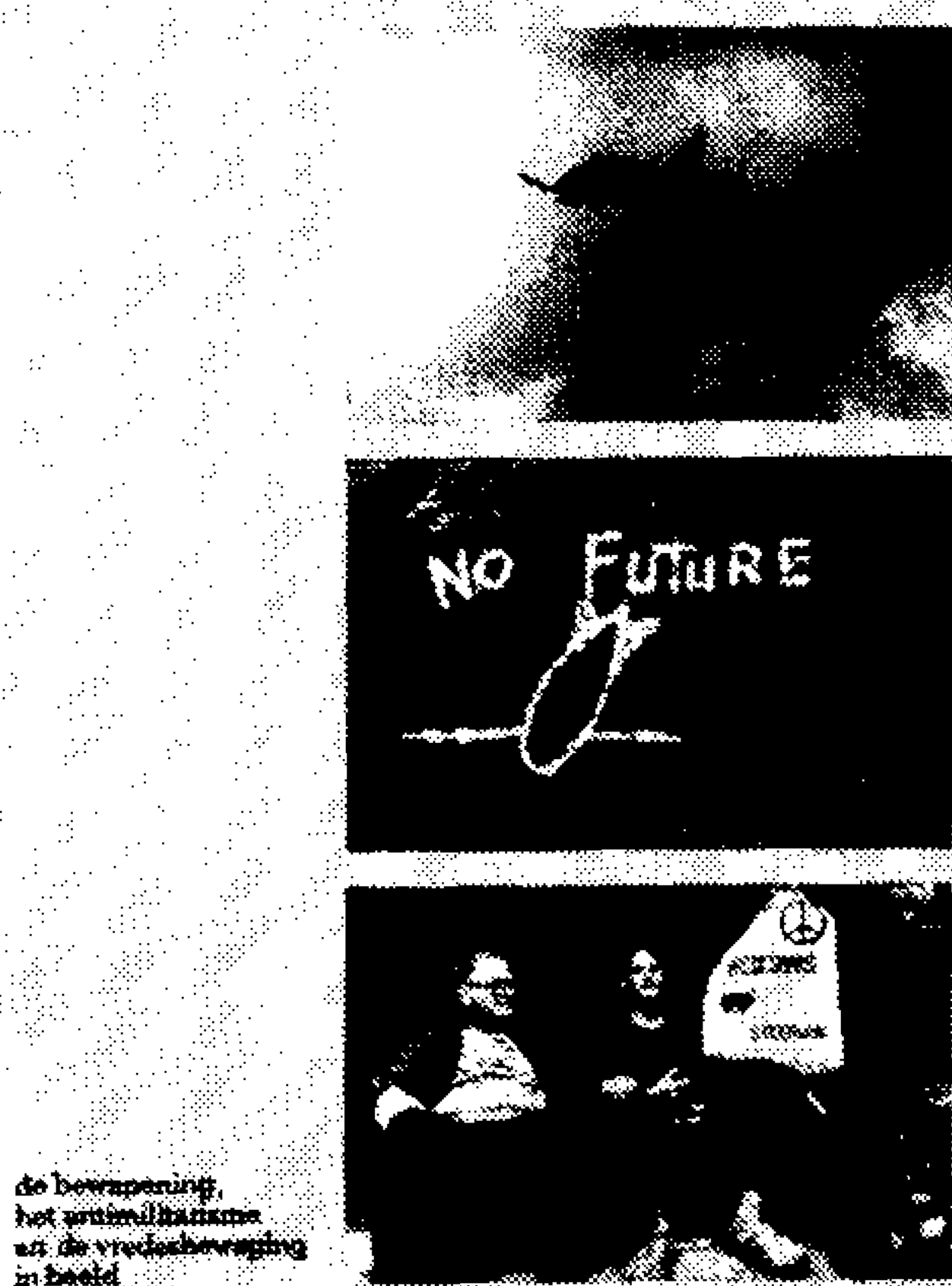
Oorspronkelijke prijs f 19,50

Nu voor slechts f 10,- via het Verzendburo PSP

Maak f 10,- over op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Mijn moeder vindt het ook'. Het boek wordt U zo snel mogelijk toegezonden.

met beelden van o.a. 21 november '81/Amsterdam, Onkruid, 'Is het hier oorlog?', Stop de N-bom, het IKV, de vakbeweging en vrede, schuilkelders, Zwaarden naar Ploegscharen, Brussel en Bonn oktober '81, de politiek

MIJN MOEDER VINDT HET OOK

de bewapening, het anti-militarisme en de vredesbeweging in beeld

zen en kerken ter ondersteuning van acties. De tentoonstelling kost f 25,- inclusief de verzendkosten. Alle informatie: Medisch Comité Nederland-Viet Nam, Postbus 5701, 1007 AS Amsterdam, tel.: 020 - 270411 (Marja Weijde-ma/Antoon Claassen).

KALENDER VIETNAM

Het Medisch Comité Nederland-Viet Nam heeft een maandkalender '84 uitgebracht met dertien foto's (twaalf maanden en één schutblad) van de fotograaf *Hannes Wallrafen* die in '82 Viet Nam bezocht. Uit het werk van *Wallrafen* is een keuze gemaakt die een zo compleet mogelijk beeld geeft van het hedendaagse Viet Nam. De kalender

kost f 8,50 en wordt toegezonden na overmaking van f 12,75 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 109400 t.n.v. penningmeester Medisch Comité Ned.-Viet Nam/Amsterdam met vermelding van 'kalender '84'. Het formaat van de kalender is 30x42 cm en is ook in de boekhandel te koop.

ANDER NIEUWS

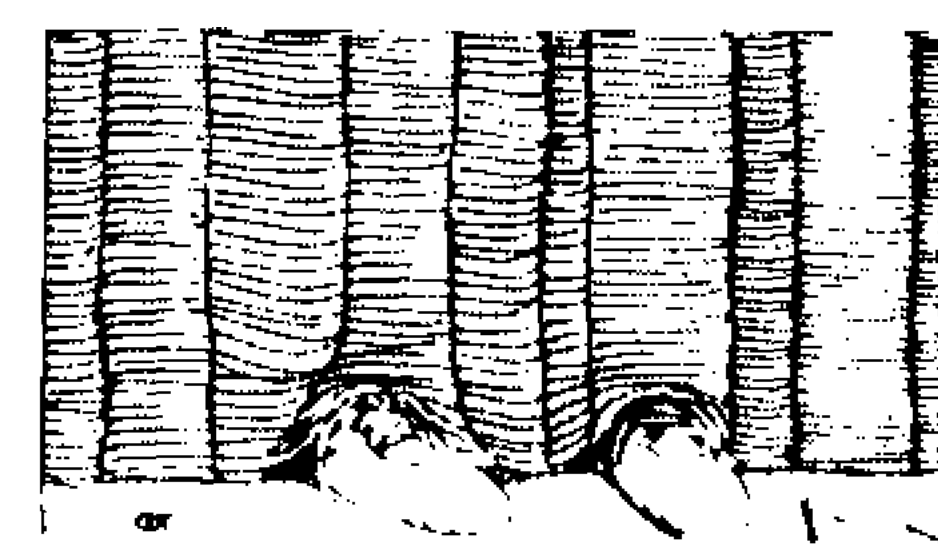
ZUIDAFRIKAANSE AGRESSIE

Dit najaar loopt de actie 'Samen tegen de Zuidafrikaanse agressie' van de Zuidelijk Afrika komitees. Als centrale bijdrage aan deze actie organiseert het AABN (*Anti-Apartheids Beweging Nederland*) van 14 tot en met 18 december een openbare hoorzitting in het Wiskunde-gebouw van de Universiteit van Amsterdam (Roeterstraat 15, Amsterdam, bereikbaar met metro vanaf Centraal Station, halte Weesperplein, of tramlijn 7). Tijdens de hoorzitting leggen ooggetuigen en deskundigen (met name uit Lesotho, Angola, Mozambique en van ANC en SWAPO) verklaringen af over de Zuidafrikaanse agressie in het zuiden van Afrika, over de politiek van destabilisatie tegen de 'frontlijn-staten' en de bevrijdingsbewegingen en over de Westerse (en ook Nederlandse) betrokkenheid.

De hoorzitting wordt begeleid met video-interviews uit de frontlijnstaten, foto-tentoonstellingen, schriftelijke informatie enzovoort. *Vrijdagavond 16 december* vindt een kulturele manifestatie in het Koninklijk Instituut voor de Tropen (Mauritskade hoek Linnaeusstraat in Amsterdam) plaats met *Amandla*, de kulturele groep van het ANC uit Angola, *James Medlope* (Zuidafrikaanse vrijheidsliederen) en zes Nederlandse koren.

De getuige/deskundigen-verklaringen zullen worden afgelegd ten overstaan van een presidium dat onder andere zal bestaan uit *Theo van Boven* (ex-direkteur VN/afd. Rechten van de Mens), *Lolle Nauta* (hoogleraar filosofie Universiteit Groningen), *Marga Klompé* (voorzitter Justitia et Pax), *Karel Roskam* (VARA-komentator) en *Kader Asmal* (hoogleraar internationaal recht Universiteit Dublin).

Ter gelegenheid van de najaar-manifestatie heeft het AABN ook een brochure uitgegeven met als titel *Apartheid is oorlog*. Wie dit boekje heeft gelezen hoeft zich niet meer af te vragen waarom een totale boycot van de racisten in Zuid-Afrika voor honderdduizenden mensen in dat werelddeel een voorwaarde voor overleving is. Prijs f 5,- en te bestellen door overmaking van f 6,60 op postgiro 580900 t.n.v. AABN/Amsterdam met vermelding van de titel. Voorafgaande aan de hoorzitting maakt de groep *Amandla* een tournee door ons land: ze treden tussen 10 en 15 december op in *Groningen* (Oosterpoort), *Rotterdam* (Zuidplein Theater), *Nijmegen* (De Lindenberg), *Eindhoven* (De Effenaar), *Bussum* (Theater 't Spant) en *Haarlem* (Concertgebouw). *Nadere informatie*: AABN, Postbus 10500, 1001 EM Amsterdam, tel.: 020 - 23 73 35/25 79 52 (zie ook de artikelen over Mozambique — nr. 18 — en Angola — nr. 20 — van BEVRIJDING).

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Minister van justitie, *Korthals Altes*, probeerde eerst de kwestie gewoon de wereld uit te praten.

Aanhouding door de politie van *Nederlanders* op grond van hun huidskleur zou niet voorkómen. *Andrée van Es* had per motie om een richtlijn gevraagd om zulks te voorkómen. Uitvoerig had ze een voorbeeld aangehaald. (Zie vorige *Bevrijding*).

'In het algemeen' wordt aan het betreffende wetsartikel 'met terughoudendheid' toepassing gegeven, zei *Korthals Altes*. Goed, in bijzondere gevallen wordt er dus niet terughoudend opgetreden. 'Klachten van *Nederlanders* hebben mij nauwelijks bereikt', zei hij verder. En die hem wel bereikt hebben, heeft hij niet serieus genomen. Dat zei hij niet.

Na een interruptie zei hij: 'Mevrouw van *Es* heeft zegge en schrijve één voorbeeld genoemd'. Ook zegt ze, dat 'er geen sprake is van kwade wil'. Dus 'zie ik geen aanleiding om een richtlijn uit te vaardigen'.

Het is wat. In een interview met *Viva* zei *Andrée van Es*, dat als je emotioneel wordt in de Kamer, er niet naar je geluisterd wordt. Ze kan in een volgend interview nu aanvullen: als je een uitgebreid voorbeeld aanhaalt om precies aan te geven hoe diskriminatie werkt, zeggen ze, dat diskriminatie in het algemeen niet voorkomt en dat je dus onzin verkoopt.

Misschien omdat die uitgeslagen was of zo, maar enkele uren later, in tweede termijn, zei *Korthals Altes* iets anders, nadat *Andrée van Es* gezegd had, dat hij 'met *dédain*' gereageerd had. 'Ik trek me dat toch enigszins aan', zei hij. Leuk hè, als je maar een klein beetje persoonlijk wordt, voelen die mannen zich al op hun pik getrapt. 'Het is voor eenieder duidelijk, dat op dit moment dergelijke uiterlijke kenmerken niet meer redelijkerwijs een vermoeden rechtvaardigen dat wij met een vreemdeling van doen hebben, hoogstens met iemand, die het vroeger geweest is', zei hij ook nog. En mochten er toch nog klachten zijn, hij ontvangt ze graag, zelfs buiten het officiële circuit om. Kon hij makkelijk zeggen. De post staakte. Maar het is de reactie van iemand met een schuldgevoel: eerst glashard ontkennen. Dan, als dat niet gepikt wordt, je als de grote bestrijder van het diskriminatie-gevaar opwerpen.

CHRIS HUINDER

DE GROND IS VAN ONS

Andalusië: dagloners tijdens de suikerbieten oogst

foto's: Piet den Blanken

Een werklozenproject in Marinaleda: de groenvoorziening

Vergadering van het Sindicato de Obreros del Campo

ANDALUSIË

Spanje staat op de drempel van het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap, het bondgenootschap van het Europese kapitaal. Spanje is voor veel Nederlanders niet veel meer dan gouden kusten, overgoten door zon, met de blauwe Middellandse zee binnen handbereik. Maar een paar kilometer landinwaarts begint het andere Spanje: het land van de grootgrondbezitters, de arme boeren en de nog armere dagloners. Andalusië is een Spaanse provincie, zo groot als Nederland, met als hoofdstad Sevilla. *Marinaleda*, een dorpje van amper vijftienhonderd inwoners, is een voorbeeld van de strijdbaarheid van de landarbeiders. Alle inwoners zijn werkloos, alle inwoners zijn lid van de SOC, Sindicato de Obreros del Campo (Vakbond van de Landarbeiders), de bond die zweert bij de directe actie, de bond die niets moet hebben van socialisten of kommunisten, die in het vakbonds-

lokaal een portret van Che Guevara aan de muur heeft hangen.

De burgemeester van Marinaleda is jong en wordt door zijn 'onderdanen' kortweg *Manuel* genoemd. Manuel reist voortdurend op en neer tussen zijn dorp en de hoofdstad Sevilla, om geld los te krijgen voor het opknappen van het dorp of voor een werklozenproject, zoals het tewerkstellen van landarbeiders bij de gemeentelijke groenvoorziening. Maar dat geld mag hij niet gebruiken voor onderwijs, terwijl van de inwoners boven de dertig jaar veertig procent analfabeet is. Toch weten ze wel wat er op het spandoek in het vakbondsgebouwtje staat: "De grond is van ons, de fabriek ook. We moeten ze alleen nog nemen."

Voor de huidige socialistische regering van Felipe Gonzalez heeft de bestrijding van de

werkloosheid de hoogste prioriteit. Maar de devaluatie van de peseta die de regering doorvoerde, is wel gunstig voor de toeristen en de buitenlandse investeerders, maar niet voor de Spanjaarden zelf. De benzine en andere importgoederen zijn duurder geworden. Spaanse cognac is goedkoop, maar een kilo vlees kost vaak meer dan vijftien gulden. Het Spaanse minimumsalaris is rond de duizend peseta's per dag (twintig gulden). Een werkloze heeft anderhalf jaar recht op een uitkering gelijk aan dat minimum-loon, maar velen hebben daar geen recht op.

Na veertig jaar van Franco-onderdrukking willen massala akties nog niet van de grond komen, maar op meerdere plaatsen klinkt het "De strijd moet op straat gestreden worden, niet in het parlement."

de Volkskrant van WOENSDAG 21

JAARVERSLAG ARBEIDSMARKT

Alleen meer werk kan werkloosheid oplossen

„Alle andere
maatregelen

nemende beroepsbevolking. In de
drie westelijke provincies was er in
de meeste beroepsgroepen een te-
st jaar. Mannelijk personeel, ter-
en in alle pro-
here

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

BEVRIJDING

JAARGANG 27 NUMMER 21/22 21/12/1983 PRIJS f 1,50

KOMMENTAAR

PSP-kongres

Kongressen zijn er om duidelijkheid te scheppen. Aan dat uitgangspunt heeft het kongres in Groningen eind november — zeker voor de buitenwacht — beter voldaan dan dat in Steenwijk. Met een ruime meerderheid keurde het kongres het onderhandelingsresultaat voor de gezamenlijke lijst voor de EG-verkiezingen goed, en werd het eigen beknopte EG-programma vastgesteld. De PSP kiest op dit moment — vanuit een afwijzend standpunt over de EG — voor een gezamenlijke deelname met CPN, PPR, EVP en Groen Platform. Deze lijst zal worden aangevoerd door *Bram van der Lek* (thans PSP-Eerste Kamerlid).

In hetzelfde weekend koos ook de CPN definitief voor gezamenlijke deelname, nadat een week eerder de PPR — iets schoorvoetender — hierin was voorgedaan. Bij het ter perse gaan van *Bevrijding* had de EVP de gezamenlijke lijst afgewezen — een gelegenheidskoalitie van principiële afwijzers van deelname en hen die voor de EVP nog een toeloop vanuit het CDA verwachten. Los van het feit dat de mensen die het CDA de rug toekeren (of aan wie het CDA de rug toekeert) niet automatisch bij de EVP terecht komen, verheldert dat de positie van die partij niet: middenpartij of progressief?

Op het moment dat dit geschreven wordt is de positie van het *Groen Platform* nog onduidelijk. Wel is duidelijk dat ook de keuze daar niet zonder hevige discussie zal plaatsvinden. Bij EVP en Groen Platform speelt de vrees bij deze samenwerking te veel op een hoop geveegd te worden met 'radikaal links' een grote rol. Bij CPN, PSP en in mindere mate PPR ligt dat anders: vanuit de gedachte dat groene politiek niet mogelijk is zonder 'rode' politiek werd er tijdens de kongressen op gewezen dat voor radikaal links groene politiek (naast andere) al jaren een vanzelfspreken onderdeel van de strijd vormt, en dat 'groen' nooit het enige thema van onze gezamenlijke verkiezingsinzet kan zijn.

In ieder geval stemt ons kongresresultaat met betrekking tot de EG-verkiezingen tot tevredenheid. Anders dan in Steenwijk is het op een redelijke manier tot stand gekomen: een eerlijke discussie tussen voorstanders van deze wijze van deelname en de tegenstanders daarvan. En dat, terwijl een belangrijk onderdeel van de kongresstukken — de krant waarin het uiteindelijke onderhandelingsresultaat was opgenomen — bij de PTT solidair lag te zijn met de akties. Tijdens veel voorbereidende afdelingsvergaderingen is toch uitgebreid over dit onderwerp gepraat. Uit de discussie op het kongres bleek, dat ook door de berichten in de pers, onze eigen 'tam-tam' en de via andere kanalen bezorgde teksten de afgevaardigden voldoende geïnformeerd waren om een weloverwogen besluit te nemen. Maar ja, we weten dan ook al

jaren, dat deze verkiezingen er aan zitten te komen. Ook werd het PSP-standpunt met betrekking tot de EG opnieuw vastgelegd. Pleitte de PSP de laatste jaren voor een eenzijdig uittreden van Nederland uit de EG, nu is de nadruk gelegd op het opheffen van de Europese Gemeenschap in zijn geheel. Waar we voor staan is de gekozen vorm van samenwerking tot een succes te maken. In veel plaatsen zal in een andere combinatie dan anders verkiezingsaktie gevoerd worden. In andere plaatsen zal voor het eerst ervaring met deze konkrete vorm van samenwerking worden opgedaan. Ook landelijk is dat het geval. De cijfers van de opiniepeilingen wijzen op een vooruitzicht op een goed resultaat. Maar dat zijn maar opiniepeilingen, die hun eigen gelijk — althans voor ons — nog niet bewezen hebben. De enige garantie voor succes is onze eigen inzet, samen met die van de leden van de andere partners in het samenwerkingsverband. Dat onze inzet hoe dan ook groot zal zijn, staat buiten kijf.

Ook op een ander punt heeft het kongres in Groningen laten zien dat het anders kan dan in Steenwijk: de samenwerking tussen Kamerfrakties van CPN, PPR en PSP. Zonder al te grote problemen werd besloten om op kamernivo initiatieven te nemen om op konkrete punten bepaalde vormen van samenwerking aan te gaan met de frakties van CPN en PPR. Wie eerder dit jaar de indruk heeft gekregen, dat de PSP radikaal linkse samenwerking niet (meer) ziet zitten, is na dit kongres wel bedrogen uitgekomen!

Een belangrijk punt van het kongres was de verkiezing van een nieuw partijbestuur. In juni was het twee jaar geleden gekozen partijbestuur in zijn geheel afgetreden, nadat het kongres de toenmalige partijbestuursvisie in de strategiediskussie in meerderheid had afgewezen. Een door de partijraad in juli voor de periode van vijf maanden benoemd partijbestuur moest proberen de geslagen gaten te dichten.

Uit de discussie over het partijbestuursverslag, en over het door dit partijbestuur bereikte onderhandelingsresultaat voor de EG-verkiezingen valt af te leiden dat het daar aardig in geslaagd is.

Het partijbestuur kreeg van de partijraad de opdracht in november zodanig nieuwe kandidaten te stellen, dat daaruit een afspiegeling zou blijken van de in de partij levende stromingen. Dat was een moeilijke opdracht, ook al omdat er — als altijd — weinig mensen bereid waren voor een post in het partijbestuur. Het kongres volgde in grote lijnen de voordracht van het partijbestuur, zij het dat bij drie posten een eerder uitspraak van dat weekend over 'onverenigbaarheid van functies' roet in het eten gooide. Bij de kandidaatstelling was duidelijk geen rekening gehouden met deze regeling, die al tijdens het kongres in werking trad. Waarmee de regeling van een selectiekriterium bij het zoeken naar kandidaten in een rigoreuze zeef bij het verkiezen van partijbestuursleden veranderde. Met alle pijn (en vakatures) van dien.

Uiteindelijk is een partijbestuur samengesteld, waarmee de PSP tevreden kan zijn. Of bijna iedereen. Want tot veler teleurstelling heeft algemeen sekretaris *Nico Groen* de dag ná het kongres zijn functie neergelegd, uit onvrede met de gang van zaken tijdens, en de uitkomst van, het kongres. Laten we hopen dat de partijraad in staat is op korte termijn in de bestaande vakatures te voorzien.

MARKO MAZELAND

STEUN DE PSP

Steun het verkiezingsfonds

Twee maanden geleden ontvingen alle lezers (M/V) van BEVRIJDING een akseptgirokaart voor steun aan het verkiezingsfonds van de partij. Tot en met 1 december 1983 ontvingen we f 52.734,22 van zo'n 2.000 gulle gevers (M/V). Hartelijk dank.

Het streefbedrag was f 100.000,-. Help dat vol te maken door een gift op

postgiro 151600

t.n.v. Verkiezingsfonds PSP/A'dam

(gebruik de toegezonden akseptgirokaart of Uw eigen overschrijvingsbiljet)

INHOUD

VEELWIJVERIJ vrouwen in het partijbestuur	pag. 3
PSP KONGRES in Groningen	pag. 4
AMBTENARENSTAKING het einde	pag. 6
FRED VAN DER SPEK/ DUCO HELLEMA Nederland uit de NAVO	pag. 8
TWEEVERDIENERS de helft van een stel	pag. 10
BART DE LIGT 1883-1938	pag. 12
RACISME de basis van onze keuze	pag. 14
WEST-DUITSLAND kruisridders aan de Rijn	pag. 15
VREDESBEWEGING HONGARIJE	pag. 17
WERF EEN LID	pag. 19
IN MEMORIAM Krijn Strijd, Gerard Neering en Gerrit v.d. Heide	pag. 20
NOORD IERLAND	pag. 24

Dit is het laatste nummer van deze jaargang. Het volgende nummer verschijnt eind januari 1984.

BEVRIJDING

Uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/Amsterdam en de Vereniging 'Het Gesproken Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker, Peter Dros, Chris Huinder, Titia van Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie: Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang, proefabonnement f 12,50 voor een half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Foto voorpagina: Michel Pellanders

VROUWEN IN HET PARTIJBESTUUR

Veelwijverij

foto: Ton Broekhuis

Drie van de vier vrouwen in het tussentijdse partijbestuur: Gerda Bosdriesz (op de voorgrond) met daarachter Lieke Thesingh en Karin Spaink

Jaren achtereen bestond het Partijbestuur van de PSP uit (bijna alleen) mannen. Op 2 juli '83 kwam daar verandering in. Na het kongres van Steenwijk trad het voltallige Partijbestuur af. De Partijraad koos begin juli, een nieuw, tussentijds, bestuur. Daarin werden vier vrouwen gekozen: Gerda Bosdriesz, Cora Mulder, Karin Spaink en Lieke Thesingh. Eind november was hun termijn voorbij. Tijd dus voor een terugblik op een periode van veelwijverij.

Eerst even terug in de tijd. Op het 'Feminisme-Socialisme'-kongres, van de PSP in februari van dit jaar, zijn uitspraken gedaan die een erkenning en ondersteuning inhouden van de strijd van vrouwen binnen en buiten de partij. Geconstateerd werd dat weinig vrouwen actief zijn binnen de PSP en zeker niet in de zogenaamde 'hogere regionen'. Als redenen daarvoor werden zowel de manier van omgaan met elkaar, als de structuur van de partij genoemd. PSP-vrouwen hebben op een extra vergadering gesproken over het kandideren van vrouwen voor het tussentijdse partijbestuur dat op 2 juli '83 moest worden gekozen. De indruk leefde dat na het Feminisme-kongres de voorwaarden aanwezig waren voor veranderingen in de partij naar een meer vrouwvriendelijke organisatie. Binnen de PSP-vrouwen lagen de meningen nogal verdeeld ten aanzien van de aan de vrouwen te stellen eisen om in het partijbestuur te gaan. Sommigen vonden dat je redelijk wat landelijke ervaring moest hebben, omdat anders de kans op afhaken (afknappen) groot zou zijn en dat we dan in de toekomst vrouwelijke partijbestuursleden helemaal wel konden vergeeten. Anderen zeiden dat ervaring in afdelingswerk even belangrijk was en het verkeerd zou zijn alleen landelijk bekende vrouwen te kandideren, dan blijf je altijd binnen hetzelfde bonzenkringetje.

Structuur en werkwijze

Uiteindelijk stelden vier vrouwen zich kandidaat. Afsproken werd per onderwerp steungroepjes te vormen van vrouwen. In de praktijk is hier nauwelijks iets van terecht gekomen. Deels is dit te wijten aan de vakantieperiode en deels aan het aantal vergaderingen waardoor men er niet toe kwam ook nog zelf de groepjes bij elkaar te roepen. Bij onze verkiezing stelden we wel de

voorwaarde dat minimaal drie van ons gekozen zouden worden; anders dreigde het gevaar toch weer ondergesneeuwd te raken en het leek ons gewoon veel leuker. Een andere voorwaarde was dat het nieuwe Partijbestuur met een voorstel zou moeten komen voor een andere structuur en werkwijze van het bestuur. Door de korte tijd om dit voorstel door te spreken binnen de verschillende partij-organen komt dit pas in november '84 op de Kongresagenda. In het voorstel, dat momenteel naar onder andere alle themagroepen is verstuurd, worden enkele uitgangspunten voor een nieuwe structuur genoemd. De drempel om in het Partijbestuur te stappen moet worden verlaagd; verantwoordelijkheden van partijbestuursleden worden gedeeld: er moet een koppeling blijven tussen themagroepen/autonome groepen en het partijbestuur; de tijdsinvestering moet binnen de perken blijven en er moet een klein partijbestuur komen van ongeveer vijftien mensen.

Drukke baasjes

Al heel lang waren we van plan onze ervaringen in het Partijbestuur eens met elkaar door te praten. Maar ook bij ons speelde tijdgebrek een grote rol, we waren echte drukke baasjes geworden. (Hoewel, waren we dat niet al?) Tijdens een verloren uurtje vonden we de tijd eens bij elkaar te gaan zitten. Alle vier waren we positief over de manier waarop het partijbestuur heeft gefunctioneerd. Het was een prettige groep om in te werken, de manier van verga-

deren en omgaan met elkaar is goed bevallen. Voor ons hangt dit samen met de omvang van het bestuur, namelijk maar vijftien mensen. Het was niet altijd nodig om in rondes te discussiëren, waarin tien keer hetzelfde gezegd wordt, omdat iedereen zo nodig iets moet zeggen (prestigedrang?). Er werd zo méér naar elkaar geluisterd en ingegaan op hetgeen gezegd werd, zonder bij voorbaat op punten te blijven staan of gelijk te willen krijgen. Wel had een deel van ons koudwatervrees: "Oh hemel, nu moeten we ons waar maken, ze kijken vast met zulke ogen naar hoe wij ons gedragen en wat we inbrengen". Dat sleet snel, gelukkig.

Twee grote punten in het Partijbestuur waren de *EG-onderhandelingen* en de reactie op 'Doorbraak'. Hoewel alle vrouwen in hun beleidsvoornemens hadden gezegd iets te willen doen aan de manier van discussiëren, met name de discussies tussen de verschillende visies zoals gevoerd op het kongres in Steenwijk, kwamen we niet verder dan reacties op de konsept-reactie op het 'Doorbraak'-initiatief.

Ook de Euro-onderhandelingen lieten we voor een groot deel aan de onderhandelingsdelegatie over. Echt greep kregen we er nooit op, verder dan de discussies te herhalen over wat het breekpunt was, kwamen we niet. Maar dit onbevredigende gevoel bestond waarschijnlijk niet alleen bij de vrouwelijke bestuursleden. Jammer vonden we het dat het Partijbestuur de wisseling van bestuursleden niet aangreep om met een nieuw voorstel ten aanzien van de PSP-jongeren te komen. Die diskus-

sie is te weinig en niet serieus genoeg gevoerd.

We hebben in korte tijd veel te veel vergaderd. In de onderhandelingsperiode vergaderde het voltallige Partijbestuur wekelijks en daarnaast waren er nog talloze commissies. Door die vele vergaderingen misten we de tijd voor bezinning, om na te denken over waar je mee bezig bent en wat je er verder mee wilt. Of gewoon om aan nieuwe dingen te denken. We rolden van vergadering naar vergadering. Het gaf het onbevredigde gevoel dat zaken langs ons heen gingen, of dat er iets niet af was. Een remedie hiertegen? Zorgen dat zaken goed worden doorgesproken en regelmatig stilstaan bij genomen besluiten en de uitvoering ervan.

Een ander punt van kritiek is de opvang van nieuwe bestuursleden en het ontbreken van de gelegenheid elkaars of je eigen funktioneren te bespreken. Dit gebeurde met name in de wandelgangen. Voor het inwerken van nieuwe mensen stellen we voor dat elk aftredend bestuurslid al vóór de kandidaatsstelling in het interne PSP-blad *On(s) Genoegen* aangeeft welke taken en werkzaamheden eronder vallen. Zo kun je beter zicht krijgen op wat het werk inhoudt, en of het iets is om je voor te kandideren. Nieuwe bestuursleden zouden door hun voorgang(st)ers en door oudgedienden in het bestuur, ingewerkt moeten worden. We misten de aandacht hiervoor. Hoewel iedere nieuwe bestuursvergadering eindigde met een nabesprekingsronde (op ons voorstel) is

vervolg van pagina 3

dat niet genoeg. Zeker voor mensen die twijfels hebben bij hoe ze het werk doen of bij hoe anderen dat doen. Dit taboe zou doorbroken moeten worden. Waarom niet eens toegeven dat iets niet goed gaat, zijn dat weer die 'mannelijke normen' die dat tegenhouden? We denken dat het dagelijks bestuur, als kleine vaak aanwezige groep hierbij een functie zou kunnen vervullen. Inmiddels hebben we voorgesteld om in dat 'dagelijks bestuur', zo eens in de vier tot zes weken, de verschillende bestuurskommissies en werkgroepen te bespreken. Zo kunnen problemen misschien eerder gesignaleerd worden.

Extra werkzaamheden

De positie als vrouw in het Partijbestuur geeft vaak weer extra werkzaamheden. Je moet er voor zorgen dat vrouwenpunten niet over het hoofd worden gezien, en het is belangrijk dat in sommige commissies juist vrouwen zitten. Verder wilden we als vrouwen in het bestuur ook contact blijven houden met de PSP-Vrouwen. Dus werden, voor zover mogelijk, landelijke dagen bezocht of was er anderszins contact. Een probleem was dat we de indruk kregen, dat we door sommige vrouwen, in de partij, niet als steunpunt, maar als onderdeel van 'het circuit' ('zij daarboven') werden gezien.

Tenslotte wilden we ook af en toe eens met ons vieren praten over hoe het ging. Georganiseerd is daar weinig van terecht gekomen, maar vóór en ná de vergaderingen of per telefoon werd toch behoorlijk wat afgekletst. Als opvallend detail: tijdens de vergaderingen zaten we vaak alle vier bij elkaar, en wisselden dan blikken uit, keken naar elkaar voor we iets zeiden, enzovoorts.

Mannenpartij

Ondanks deze kritiekpunten valt onze ervaring in het Partijbestuur positief uit. We hopen dat het de vrouwen in het nieuwe bestuur ook goed bevalt. Wel vinden we het jammer dat niet meer vrouwen zich op het laatste kongres kandidaat hebben gesteld. Niet dat de PSP gefeminiseerd zou zijn als de helft van het Partijbestuur uit vrouwen bestaat, maar het is toch wel een plaats waar je direkte invloed hebt op vele besluiten, die zowel de hele partij, als soms ook speciaal vrouwen, aangaan. Tegelijk denken we dat het werfkracht heeft naar vrouwen om actief te worden, het is dan minder een *mannenpartij*. We roepen vrouwen dan ook op om bijvoorbeeld in de plaatselijke vrouwen-groepen de discussie hierover te starten, waarbij nadrukkelijk vrouwen zichzelf afvragen of ze in het Partijbestuur zouden willen (of Partijraad, of wat dan ook). Te gemakkelijk wordt deze keus overgelaten aan vrouwen die al verschillende functies in de PSP hebben. Al snel ontstaan er ook binnen de vrouwen *bonzen* met een opeenhoping van functies. Veel beter is het ernaar te streven dat de groep vrouwen die deze functies vervult groter wordt.

GERDA BOSDRIESZ
CORA MULDER
KARIN SPAINK
LIEKE THESINGH

Kamerfraktie in de vuurlinie

Naast de behandeling van zaken rond de Europese verkiezingen kwamen nog andere onderwerpen aan de orde tijdens het 41ste PSP-kongres eind november. De meer politiek gevoelige onderwerpen waren het beleidsverslag van de Kamerfraktie van de PSP en het voorstel tot samenwerking tussen de Kamerfrakties van PSP, CPN en PPR. Daarnaast kwam de verhouding tussen PSP-jongeren en de PSP aan de orde, de regeling van de positie van autonome groepen in de partij, de verkiezing van een nieuw partijbestuur en de onverenigbaarheid van bepaalde functies.

Van dit gedeelte doet Chris Huinder een verslag.

Eén punt in het beleidsverslag van de Tweede Kamerfraktie sprong er duidelijk uit. Dat was het werkbezoek van de fraktie aan Nijmegen. Fred van der Spek had daaraan niet deelgenomen, omdat het werkbezoek in het teken stond van samenwerking tussen de PSP, CPN en PPR, zowel in de Tweede Kamer als in Nijmegen. Van der Spek vond, dat hij tijdens dit werkbezoek de ruimte moest hebben om propaganda te maken voor de PSP alléén en niet voor klein-links als één blok.

In zijn verantwoording aan het kongres over de niet-deelname, waarbij hij ruimschoots de hem toegemeten tijd overschreedm zette hij zijn visie uiteen.

Hij eiste van de afdeling Nijmegen een duidelijke 'motie van afkeuring' over zijn weigering aan het klein-linkse werkbezoek deel te nemen. PSP-Nijmegen had een motie ingediend waarin wél waardering voor *Andrée van Es* en *Wilbert Willems*, die aan het werkbezoek hadden deelgenomen, werd uitgesproken. Zowel *Andrée van Es* als *Wilbert Willems* namen afstand van deze motie-Nijmegen. Zij wensten niet geprezen te worden, als het eigenlijke doel van de motie was het gedrag van Fred van der Spek af te katten. De twee Kamerleden werden daarin door een reeks van afdelingen bijgevallen. Daar Nijmegen, daarin door onder andere Driebergen en Voorburg gesteund, zijn motie verkeerd uitgelegd zag - de motie was uitdrukkelijk *niet* als een motie van afkeuring bedoeld, werd gezegd - trok het de motie in.

Het beleidsverslag van de Tweede Kamerfraktie werd na deze hoog oplopende discussie door het kongres met grote meerderheid aangenomen.

Vuurlinie

Opnieuw kwam de Tweede Kamer in de vuurlinie te liggen bij de discussie over het voorstel om tot "samenwerking op concrete punten" te komen tussen de Eerste en Tweede Kamerfrakties van PSP, CPN en PPR. Het partijbestuur en de Tweede Kamerfraktie hadden dit voorstel gezamenlijk ingediend na een periode van intensief overleg. In eerste instantie had in het gezamenlijke voorstel gestaan: "initiatieven tot en openstaan voor allerlei vormen van adhoc-samenwerking en overleg". Twintig afdelingen hadden voorgesteld om 'ad-hoc' te schrappen. Zij vonden het voorstel te zwak en te beperkend. Het partijbestuur stelde daarom in de voorbe-

reiding van het kongres voor 'ad-hoc' te vervangen door 'samenwerking op concrete punten'. Tijdens het kongres werd door *Rob Lange* namens een reeks afdelingen voorgesteld: 'niet-structurele samenwerking'. Dat was voor hen meer dan 'ad-hoc' en 'op concrete punten'. Dit was voor het partijbestuur en de Tweede Kamerfraktie onaanvaardbaar. Vooral Fred van der Spek had met deze formulering zéér grote moeite. Na schorsingen en druk onderling overleg werd door het kongres 'samenwerking op concrete punten' aangenomen. Bovendien nam het kongres de volgende, afgezwakte formulering over: "Bij punten, waarover tussen de frakties van PSP, CPN en PPR overeenstemming bestaat, bestaat de mogelijkheid, dat zij ook gezamenlijk optreden". In overleg tussen de frakties, de betrokken afdelingen en het partijbestuur was het oorspronkelijke voorstel van de afdelingen aangepast. Die afdelingen hadden eerst voorgesteld: "Bij punten waarover tussen de frakties van PSP, CPN en PPR overeenstemming bestaat, treden zij ook gezamenlijk op." Ook nam het kongres de afgezwakte formulering over, dat er tot een discussie over inhoudelijke en strategische meningsverschillen met de twee andere frakties een actieve bijdrage geleverd moest worden "met het doel om te bezien, of deze verschillen te overbruggen zijn". Deze formulering kreeg de voorkeur boven die van: "met het doel om de verschillen te overbruggen". De pittige strijd om deze formuleringen werd gevoerd, omdat het niet uitgesloten was, dat Fred van der Spek zijn 'onaanvaardbaar' over voorstellen, die te ver in de richting van samenwerking gingen, zou uitspreken en zou opstappen.

foto's: Ton Broekhuis

NIEUW PARTIJBESTUUR

Tijdens het 41ste kongres van de PSP, op 26 en 27 november in Groningen, werd het Partijbestuur als volgt samengesteld:

Algemeen voorzitter: *Marko Mazeland*;
 Politiek vice-voorzitter: *Frans Janssen*;
 Organisatorisch vice-voorzitter: *Paul Speet*;
 Algemeen sekretaris: *Nico Groen*;
 Penningmeester: *Pierre Puts*;
 Propagandist: *Sander Doeve*;
 Sekretaris sekte extern: *John Hontelez*;
 Sekretaris Scholing: *Hans Boer*;

Voorzitter Parlementair werk: *Theo de Wit en Luuk Witsenhijsen*;
 Voorzitter Radio- en Televisie Commissie: *Henc van Zaale*;
 en de politiek sekretarissen
 Buitenland: *Wilbert Dekker*;
 Vredesvraagstukken: *Lieke Thesingh*;
 Justitie en Politie: *Hans van Oel*;
 Sociaal Economisch: *Bonne Wisman*;
 Milieu en Technologie: *Huup Dassen*;
 Gezondheidszorg: *Guus Bannenbergh*;
 Welzijn: *Thea v.d. Molen en Corrie v.d. Velden*;
 Volkshuisvesting en Planologie: *Bram Kragtwijk*.

Autonome groepen

Het kongres besloot na een kort debat tot een regeling waarbij *autonome groepen* ingesteld kunnen worden. Tot nu toe kent de PSP twee autonome groepen: de *Landelijke Koördinatie Groep PSP-vrouwen* (LKG) en de *PSP-homogroep*. Zij beschikken over eigen faciliteiten en mogen standpunten, die van PSP-standpunten afwijken, naar buiten dragen. De *PSP-jongeren* zijn geen autonome groep, wat vaak gedacht wordt, maar vormen een zelfstandige vereniging, die ideologisch en financieel met de PSP verbonden is.

Nieuwe autonome groepen kunnen nu door een kongres ingesteld worden. Zij hebben recht op een bijdrage uit de partijkas, hebben spreek- en amendementsrecht op het kongres (en in de partijraad). Ook mogen ze dus zelfstandig politieke uitspraken doen. Voorstellen om bepaalde eisen aan de instelling van autonome groepen te stellen werden verworpen. De leden ervan behoeven geen 'persoonlijke kenmerken' te hebben of in een 'persoonlijke situatie' te zitten, zoals voorgesteld werd. Ook hoeven ze niet eerst vijftig handtekeningen te overleggen.

Verrassing

Door een uiterst minimale wijziging in een bestuursvoorstel moesten drie zittende partijbestuursleden van een volgende periode in het partijbestuur afzien. Op grond van een partijraadsmotie van afgelopen juli had het partijbestuur voorgesteld, dat lidmaatschap van het *dagelijks bestuur* van de PSP onverenigbaar is met een dienstverband bij de PSP of bij een van de PSP-stichtingen, zoals de Stichting Vorming en Scholing, Henk Lankhorst Stichting, Stichting

Assistentie Tweede Kamerfractie en het Partijburo. Het zittende partijbestuur had dit voorstel gedaan, omdat anders PSP-werknemers/neemsters via een positie in het dagelijks bestuur als hun eigen werkgever/werkgeefster optraden. De motie van de partijraad wilde echter verder gaan en ook een 'verburokratisering' van de PSP tegengaan. Acht afdelingen stelden daarom voor om 'db' (dagelijks bestuur) te wijzigen in 'pb' (partijbestuur). Dit voorstel werd tot verassing van het partijbestuur met grote meerderheid aangenomen. De 'd' werd een 'p'. *Leo Platvoet*, *Karin Spaik* en *Chris Huinder* konden daardoor niet in het nieuwe partijbestuur terugkomen.

Moties om voor de laatste twee onthefing van de net aangenomen regeling te geven, werden verworpen. Voor de laatste twee waren er geen andere kandidaten in het partijbestuur, voor *Leo Platvoet* wél. Daarop zagen de twee (*Spaik* en *Huinder*) van een mogelijkheid om voor drie maanden gekozen te worden af. *Leo Platvoet* had zich reeds eerder teruggetrokken.

Milder

De PSP-jongeregroepen (PSP-jg) konden na het kongres tevreden naar huis. Zij zagen bijna al hun verlangens door het kongres ingewilligd. Zij behielden een eigen katern in *Bevrijding*, dat ze

nu formeel onder eigen verantwoordelijkheid mogen uitbrengen. Ze hebben nu spreek- en amendementsrecht op kongressen (en in de partijraad) van de PSP. Ze worden betrokken bij de bepaling van de PSP-standpunten ten aanzien van jongeren, en ze mogen hun eigen, eventueel afwijkende standpunten, met behulp van financiële middelen van de PSP naar buiten brengen. Het enige, dat voor de PSP-jg niet doorging is, dat zij in verkiezingstijd een financiële bijdrage uit het propagandafonds van de PSP kunnen krijgen. Zij moeten hun eigen propaganda bijgevolg uit eigen middelen bekostigen.

Hoewel zo nu en dan de afkeer van, of de aanhang voor de PSP-jg onder de kongresgangers zeer sterk verwoord werd, leidde dit agendapunt niet echt tot grote conflicten en tegenstellingen. Was het zo, dat het merendeel van de kongresgangers na de soms tumultueuze conflicten tussen de PSP en de PSP-jg tot 'een milder standpunt' was gekomen, zoals een spreekster uit Groningen zei?

CHRIS HUINDER

Een aanvaardbaar kompromis in madeliefjes-taal

De PSP neemt deel aan de verkiezingen voor het Europese parlement (juni 1984) op een gezamenlijke lijst met CPN, EVP, PPR en Groen Platform. Lijsttrekker van deze combinatie wordt Bram van der Lek (nu Eerste Kamerlid voor de PSP). Dit besloot het PSP-kongres dat op 26 en 27 november in Groningen werd gehouden. Voor de verkiezingen is een programma op hoofdpunten overeengekomen met de andere deelnemers in dit 'Groen-Progressief Akkoord'. Daarnaast zijn de PSP-kandidaten op de lijst ook gebonden aan het eigen PSP-Europrogramma, dat eveneens door het kongres werd vastgesteld. Peter Zwart doet verslag van de discussie.

Met enige spanning was door de andere partijen uitgekeken naar dit kongres. Immers, de tegenzin in deelname aan de Europese verkiezingen bij een deel van de PSP was bekend. Strukturele samenwerking met CPN en PPR was door het vorige kongres afgewezen. En de onderhandelingen over de gezamenlijke lijst waren tot twee maal toe vastgelopen, waarbij met name de PSP en het Groen Platform tegenover elkaar stonden. PPR-voorzitter *Wim de Boer* moest zich toen het vuur uit de sloffen lopen om het akkoord te redden, en zijn eigen partij te behoeden voor een keuze tussen rood en groen. De onderhandelingsdelegatie en het partijbestuur van de PSP achtten het akkoord als totaal aanvaardbaar: het programma kreeg een 'ruim voldoende' en tegenover een eigenlijk ongewenste naam (groen-progressief) stond dat de PSP de eerste plaats op de kandidatenlijst kreeg te vervullen. Het kongres deelde die mening in meerderheid, maar niet zonder kritiek.

Een deel van de afgevaardigden uit de afdelingen had weinig goede woorden

over voor het programma. "Zitten wij hier om een slecht programma aan te nemen? Of zijn we bang voor een eigen PSP-lijst of een linkse lijst?" vroeg *Nico Garritsen* (Breda) zich af. Hij, en ook *Fred van der Spek* (Tweede Kamerlid) vonden het geen anti-EG programma. Het Europese parlement wordt er te positief in benaderd: "Een belangrijk forum voor ontmoeting en meningsvorming tussen de Europese volkeren", citeerde *Tom Pitstra* (Groningen) afkeurend. Volgens *Fred van der Spek* heeft het programma geen socialistische inhoud; met name het standpunt over de uitbuiting van de arme landen (onder andere via het verdrag van Lomé) schiet het tekort.

Anderen ergerden zich vooral aan het taalgebruik in het programma. Blijkbaar was dat niet een vertrouwd PSP-jargon. "Het groen overheerst wel erg, maar het is een aanvaardbaar kompromis", konkludeerde *Marlies Stouthart* (Amsterdam). "Ik word niet goed van de madeliefjes-taal, maar de inhoud is belangrijker dan de woorden. Op zich is het

madeliefjes-taal

vervolg van pagina 5

een prima programma, waarin eenzijdige ontwapening, arbeidstijdverkorting, selectieve stimulering van de economie, individualisering en vrouwenbevrijding zijn opgenomen", aldus *Frank Köhler* (Amsterdam).

Groen Platform

Ernstige kritiek was er op de rol van het *Groen Platform*. Het was onjuist hen bij de onderhandelingen te betrekken, vonden *Ineke van Gent* en *Herbert Goedings* (Groningen). Veel sprekers vonden dat deze klub te veel invloed gehad had. Iets, dat door onderhandelaar en partijbestuurslid *Frans Janssen* ontkend werd. Volgens hem werkte niet alleen het Groen Platform belemmerend op de PSP-standpunten, maar hielden PPR en CPN evenzeer de boot af. Van verwerping van het akkoord en nieuwe onderhandelingen met PPR en CPN verwachtte hij daarom niets.

Pierre Puts (Voorburg) legde de nadruk op de reële kans die nu geboden wordt een anti-EG geluid in Straatsburg en Brussel te laten horen, samen met de Duitse Grünen, Italiaanse en Deense links-socialistische partijen en de Franse anti-kernenergie-beweging. "Het Groen Platform heeft niet het alleenvertoeningsrecht op de term groen in Nederland. De Duitse Grünen hebben zich ontwikkeld tot een linkse bundeling met standpunten die overeenkomen met die van de PSP," aldus Puts, in antwoord op *Hans Boer* (Groningen) en anderen, die nogal harde aanvallen deden op Roel van Duijn en diens "prietpraat". *Martien Bouwmans*, die het minderheidsstandpunt in het partijbestuur verwoordde, zei geen enkele binding met 'groen' te hebben. "Groene politiek vindt haar wortels in de bescherming van Moeder Aarde; wij voelen ons niet verwant met een CDA-achtig vaag taalgebruik en een economisch programma dat beter bij de PvdA past."

Afwijzend

Frans Janssen erkende, dat er geen ideologische eenheid tussen de deelnemers bestond: "Maar als je dat gaat eisen, kan je nooit tot iets gezamenlijks komen. Er staat niets in, waar de PSP het niet mee eens is. De PSP mag zelf wel scherpere standpunten innemen, zoals via haar eigen programma. In onderhandelingen zijn vooral de verschillen naar voren gekomen; straks in de verkiezingskampagne zal de band tussen de deelnemende partijen door de praktijk hechter worden".

Met een verhouding van ongeveer 65 tegen 35 keurde het kongres het onderhandelingsresultaat goed. Met een krappe meerderheid werd wél een motie van de afdeling Groningen-Noord aangenomen, waarin een voorbehoud werd gemaakt voor wat betreft het standpunt over de E.G. ("afwijzend" in plaats van "uiterst kritisch"). Verdergaande moties, die de onderhandelingen met CPN en PPR opnieuw wilden openen, werden ingetrokken of verworpen.

Bram van der Lek werd tot eerste PSP-kandidaat, en daarmee tot lijsttrekker van de combinatie gekozen. Wat de PSP betreft komt *Pierre Puts* op de tweede

en *Sander Doeve* op de derde plaats. De partijraad zal de rest van de lijst vaststellen.

Om te beginnen . . .

De PSP stelde ook een eigen Europees programma vast. Het voornaamste discussiepunt daarbij was het al dan niet onmiddellijk eenzijdig uitreden van Nederland uit de EG. Uit de vele mogelijke nuances koos het kongres: "De EG bemoeilijkt veranderingen in socialistische richting. Daarom bepleit de PSP de opheffing van de EG. Om te beginnen moeten de bevoegdheden van de Europese Gemeenschap drastisch ingeperkt worden. Wordt dit niet voldoende ge-

realiseerd en loopt Nederland in een proces van socialistische veranderingen op tegen de beperkingen van de EG, dan moet Nederland uit de gemeenschap treden." Daarmee werd het uitreden-zonder-meer, zoals dat sinds 1977 in de PSP-teksten voorkwam, verlaten. Bij de stemmingen over amendementen werden vrijwel alle adviezen van het partijbestuur overgenomen. Slechts op drie punten ging het kongres tegen het partijbestuur in. Zodoende bepleit de PSP nu het gebruik van de derde EG-richtlijn (over gelijkstelling van vrouwen en mannen in de sociale zekerheid) als "drukmiddel" in de nationale verhoudingen, in plaats van "strikte toepassing" te eisen, zoals er

eerst stond. Verder dienen, op voorstel van de PSP-homogroep, niet alleen de leeftijdsgrenzen waarbeneden homo-respektievelijk hetero-sexuele contacten strafbaar zijn, gelijkgesteld te worden, maar moeten de leeftijdsgrenzen worden afgeschaft. Tenslotte werd een vriendelijk gebaar richting Esperanto door het kongres niet overgenomen. Het partijbestuur kreeg van het kongres de opdracht mee dit EG-programma als brochure uit te geven. De letterlijke kongresteksten zullen daarin nog nader uitgewerkt en toegelicht worden.

PETER ZWART

AMBTENARENAKTIES

HET EINDE VAN DE OVERLEG-EKONOMIE

Het kabinet Lubbers heeft een gedenkwaardige eerste verjaardag achter de rug. Precies een jaar nadat CDA en VVD elkaar plechtig beloofden om de lasten van de ondernemers te zullen verlagen en die van de werknemers en werklozen te verzwaren, lijkt dat beleid tamelijk wrange vruchten af te werpen. Harde akties van de ambtenarenbonden en steeds vinniger kritiek van de vakcentrales. Aan de andere kant lovende woorden en daden van de ondernemersorganisaties voor het kabinetsbeleid maken duidelijk dat de harmonieuze overleg-economie haar langste tijd gehad heeft. Of zijn deze akties enkel een onbeduidende rimpeling op de lange weg naar het socialisme? *Wilbert Willems* kijkt terug en geeft aan wat de PSP zou moeten doen.

In het regeerakkoord verplichtte minister van financiën *Ruding* zijn kollega's om in de jaren '84, '85 en '86 forse verlagingen te realiseren op de departementale uitgaven, de sociale zekerheid en de amtenarsalarissen. Tijdens de nachtenlange onderhandelingen in het kabinet over de *miljoenennota 1984* rolde er voor het komend jaar uiteindelijk een gedurfd voorstel uit. De VVD kreeg gedaan dat de trend, waarmee de ambtenaren tot nu toe gekoppeld waren aan de lonen in het bedrijfsleven, definitief werd losgelaten door de ambtenaren en trendvolgers 3,5 procent minder te laten verdienen dan volgens de koppelingssystematiek noodzakelijk was. Dat levert drie en een half miljard gulden op. Het CDA kon zegevierend roepen dat zij de koppeling tussen de uitkeringen en de amtenarsalarissen veilig had gesteld, wat nog eens 3,4 miljard in het laatje zou brengen. Een deel van het bedrag moet worden verkregen door de WAO-uitkeringen en WWV extra omlaag te brengen, respectievelijk van 80 naar 75 procent en van 75 naar 70 procent van het laatst genoten inko-

men. Dus een achteruitgang die nog bovenop de korting van 3½ procent komt. Verder moet er door de verschillende departementen ruim vier miljard bij elkaar worden geharkt, door amtenaren te ontslaan, investeringen uit te stellen, subsidies te verlagen, de schooldguldheffing in te voeren, enzovoorts, enzovoorts. Alleen zó kon de regering het bedrijfsleven toezeggen dat zij zo'n twee miljard minder belasting zou hoeven te gaan betalen in het komende jaar en dat geen ingreep in de lonen nodig was. De versoepeling van een aantal de ondernemers knellende wetten en regels, in het politieke jargon 'Deregulering' geheten, moest de laatste drempels voor het internationale kapitaal slechten. Kortom, een waar paradijs zou het hier worden en daarvoor was een extra offer van tenminste 3 procent toch niet teveel gevraagd van de ambtenaren, trendvolgers en uitkeringsgerechtigden, zo lieten *Lubbers*, *Rietkerk* en *Ruding* bij herhaling weten.

Tijdens de algemene beschouwingen in oktober j.l. stelde *Fred van der Spek* in

de Tweede Kamer vast, dat "de regeringspolitiek het klassekarakter van deze maatschappij versterkt." De tegenstellingen tussen werkenden en niet-werkenden, tussen mannen en vrouwen, tussen Nederlanders en buitenlanders worden aangescherpt. Het beleid is erop gericht de verschillende groepen tegen elkaar uit te spelen zonder te letten op de dramatische gevolgen die dat heeft voor de betrokkenen en de verhoudingen in onze samenleving.

Plotseling blijken ondernemers en bewindslieden zeer begaan te zijn met het lot van de minima tijdens de akties. *Ruding* neemt het op voor de "onschuldige Nederlanders die nadelen ondervinden van akties bij de PTT en dergelijke, het vervoer en zo." Een aantal verontruste bedrijven plaatste op 26 november een advertentie waarin ze aandacht vragen voor "bejaarden, onvermogenen, de mensen dus die er geen eigen autootje op na (kunnen) houden." Ook de VVD-opinieelers *Nijpels*, *De Korte* en *Linschoten*, geven regelmatig blijk van hun bezorgdheid voor de eenheid binnen de vakbeweging (hoe verzinnen ze het), de belangen van de gewone mensen en de werkgelegenheid bij de overheid, roerend toch?

Nooit wordt er bij verteld dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor de benarde positie van al die gewone mensen; nooit hoor je iets over de *inverdieneffekten* van de akties, zowel bij de overheid als bij diverse bedrijfstakken die profiteren van de malaise bij anderen. Pure demagogie dus, het zijn ideologische stakingsbrekers die niets nalaten om de minima te treffen, werkgelegenheid af te breken en de vakbeweging buitenspel te zetten.

foto: Michel Pellanders

Klippen

Ook zonder deze geniepige kampanje moeten de aktievoerders al hun uiterste best doen om de klippen op hun weg omzeilen. Om er enkele te noemen: het feit dat staken tegen de overheid als werkgever rechtstreeks de bevolking treft en de dreiging dat ambtenaren wel voor hun eigen hachje doorvechten, maar de uitkeringsgerechtigden het gelag laten betalen. Ook de weerstand van hogere ambtenaren en de CNV-bonden om het tot een politieke konfrontatie met *Het Gezag* te laten komen en de druk van andere FNV- en CNV-bonden om de akties te staken in het belang van hun loon en werkgelegenheid zijn daarvan voorbeelden. De mogelijkheid, dat het leger weer zal worden ingezet als stakingsbreker en het alom heersende vooroordeel dat amtenaren (en daarmee blijkbaar ook trendvolgers en uitkeringstrekkers!?) het best goed hebben en wel wat kunnen inleveren keren zich tegen de aktievoerende ambtenaren.

Een aparte plaats wordt ingenomen door *Mr. Kort Geding*. Doordat er, gelukkig waarschijnlijk, geen wettelijke regels bestaan voor het ambtenarenstakingsrecht, blijkt de subjektieve, dus politieke en politieke en willekeurige mening van de kort geding-rechter bepalend te zijn voor de toelaatbaarheid van harde akties.

PSP niet aktief

De PSP heeft zich tot nu toe, zoals overigens gebruikelijk, niet zo vreselijk aktief getoond in het arbeidskonflikt dat zich nu afspeelt. Hier en daar gaven PSP-afdelingen solidariteitsverklaringen uit, de afdeling Groningen verspreide

een Muurkrant, na zeven weken kwam ook het partijbestuur met een landelijke muurkrant, en het PSP-kongres te Groningen nam een resolutie aan waarin steun wordt uitgesproken "aan het besluit van de vakbonden om de akties tegen dit kabinetsbesluit voort te zetten en te verscherpen". Verder wordt in die resolutie een beroep gedaan op alle geledingen van de PSP en andere linkse organisaties en partijen "om zoveel mogelijk initiatieven te nemen ter ondersteuning van de akties van uitkeringsgerechtigden, trendvolgers en ambtenaren". We mogen niet verwachten dat zo'n oproep, bijna *twee maanden* na het begin van de akties, erg veel nieuw enthousiasme kan oproepen bij diegenen die tot nu toe zich weinig hebben verdiept in wat er aan de hand is. Toch is het van belang dat ook in de PSP nagedacht en gepraat wordt over de gevolgen van de akties zowel op de korte als op de langere termijn.

Uitkeringstrekkers

Voor het moment moet vooral gedacht worden aan het bestrijden van de door rechts gevoerde kampanje als zouden de akties een te zwaar middel zijn, de ambtenaren ook best een offer mogen brengen, veel bedrijven mensen zullen moeten ontslaan, de schatkist het echt niet kan betalen, enzovoorts. Ook moet er meer aandacht komen voor de belangen van de WAO-ers, AOW-ers, WW-ers en bijstandtrekkers wiens uitkering ook met minstens drie procent zal dalen als de kabinetsplannen doorgaan. Het is natuurlijk een goede zaak dat met name het FNV het in haar akties, eisen en strategie nog steeds opneemt voor de uitkeringen. Daarbij speelt zeker een rol

dat meer dan dertig procent van de FNV-leden *zelf* werkloos is. Maar de opstelling van de *Industriebond* om de uitkeringen "van jaar tot jaar te bezien", en de behoefte van de ambtenarenbonden om op de eerste plaats de eigen belangen veilig te stellen middels een driejarig kontrakt ("wat de regering dan doet met de uitkeringsgerechtigden is een zaak van de regering") laat zien dat de belangen van de werklozen bij de vakcentrales niet in al te veilige handen zijn. Steeds meer uitkeringsgerechtigden organiseren zich in eigen verbanden. De *ANIB* en het *Landelijk WAO-beraad* bestrijden de kortingen op de WAO; de *Bijstandsvrouwen* en de *Bond Mensen zonder Werk* verzetten zich tegen de aantasting van de bijstand; de *COSBO* zet brede akties op om de AOW te beschermen. De akties op Prinsjesdag, georganiseerd op initiatief van de *Kritische en Verontruste FNV-ers* tegen het krisisleid van Lubbers, blijken een goede stimulans te zijn geweest om samen nieuwe activiteiten uit te werken. De eerste werklozen hebben al gestaakt, zij waren als vrijwilliger ingezet bij de Sociale Dienst in Groningen en eisten inspraak bij het uitkeringsbeleid van de gemeente.

Het zou een goede zaak zijn als de PSP zoveel mogelijke aktieve steun zou geven aan groepen uitkeringstrekkers of aan initiatieven vanuit het welzijnswerk of baanlozenprojecten om zich ook politiek te organiseren. Waarbij ook de beïnvloeding van de plaatselijke en landelijke vakbeweging een belangrijke taak behoort te zijn.

Vruchtbare bodem

De effecten van de ambtenarenakties

op de wat langere termijn zijn volgens mij nogal verstrekkend, ongeacht het korte termijn-reslutaat. Het uitstappen van de FNV uit alle overlegorganen met de regering onderstreept dat ook. De overleg-ekonomie maakt plaats voor de vechtschappij, de verzorgingsstaat maakt plaats voor de opleving van een nieuwe klassenstrijd. De tegenstellingen tussen de "have's" en de "have-nots" zullen vergroot worden omdat de reparatie van een krisis-ekonomie in kapitalistische zin uitsluitend bereikt kan worden over de ruggen van de werkenden en werklozen heen. Net als in de dertiger jaren zullen de werkgelegenheid, de koopkracht en het voorzieningennivo zó worden aangetast dat enerzijds de strijdbaarheid van de arbeiders- en werklozenbeweging toe zal nemen, anderzijds de gevoelens van onvrede en ongeloof in de demokratie een vruchtbare bodem bieden aan vreemdelingenhaat en autoritair leiderschap.

Er zijn verschillende signalen van vast te stellen, ook van de toenemende radikalisering *binnen* de vakbeweging.

Nieuwe bladen als "*Solidariteit*" en "*Aktieve Oppositie*" richten zich met radikaal-linkse eisen en analyses op zowel leden als kader van de bonden, de groep Kritische en Verontruste FNV-ers wil zich omvormen tot een "*Socialistisch platform van FNV-leden*". Ook de aansluiting van een groot aantal socialistische vakbondskaderleden bij het *Doorbraak-initiatief* van PSP-ers, PPR-ers en CPN-ers mag in mijn ogen in dat licht gezien worden. De radikale eisen van de *Voedingsbond* - tegen loonleveren, vóór een basisinkomen - , vrij massale afwijzing door de FNV-leden van het oorspronkelijke FNV-inlever-scenario middels het FNV-urgentie-program, en de grote steun voor de barrikaden-onderhandelaar *Jaap van der Scheur*, tonen aan dat een reformistische koers van de vakbeweging op steeds minder sympathie hoeft te rekenen. Van overleg wordt nauwelijks meer iets verwacht, zeker niet zolang er een CDA-VVD-regering zit.

Veel energie

De PSP zal de komende jaren veel energie moeten steken in de ontwikkeling en verspreiding van socialistische alternatieven. Nationalisaties, controle op kapitaal, overheidssteun aan ondernemers, democratische planning, individualisering sociale zekerheid, herverdeling van betaald en onbetaald werk en drastische inkomensnivellering zijn daarvoor belangrijke aanknopingspunten uit het PSP-programma. Door deze onderwerpen uit te werken in een intensieve wisselwerking met de belangenorganisaties van uitkeringsgerechtigden, vrouwen en werknemers kan in de politieke en sociaal-ekonomische strijd naast de verdediging van verworven rechten ook de aanval voor gewenste en noodzakelijke veranderingen gezocht worden. Een aanval die zeker nodig is om de huidige voedingsbodem voor racisme, oorlog en verrechtsing weg te nemen.

WILBERT WILLEMS

Duco, uittreden uit de NAVO noem je een 'gevaarlijke illusie' in het boek. Kun je dat toelichten?

D. Hellema: "Er zijn twee dingen. In de eerste plaats de taktische vraag, of je uittreden uit de NAVO moet hanteren als leuze. In de tweede plaats de vraag in hoeverre we moeten streven naar het uit elkaar vallen, het verbrokkelen van het Atlantisch Bondgenootschap op langere termijn en of dat niet tot gevaarlijke alternatieven leidt. De stelling op zich, dat je uit de NAVO moet, zegt weinig. Je kunt je voorstellen, dat er vormen van allianties in Europa ontstaan, die de situatie verder zouden destabileren. Het gaat om de alternatieven."

F. v.d. Spek: "Op zichzelf ben ik het ermee eens, dat als je de NAVO verlaat met de bedoeling om in een nog kwalijker bondgenootschap te gaan zitten, dat je dan beter in de NAVO kunt blijven. Dat is duidelijk. Ik denk, dat niet het alternatief zou moeten zijn, dat Nederland net zo'n felle bewapeningspolitiek zou gaan voeren buiten de NAVO, als het tot nu toe binnen de NAVO doet. Ik beschouw Nederland niet als dissident binnen de NAVO, maar als een overtuigd aanhanger van een aantal grondgedachten van de NAVO. En ja, mijn alternatief zou zijn, dat Nederland bij wijze van spreken als Staat zou verdwijnen. Ik denk, dat de staatsvorm in hoge mate verbonden is met militarisme en repressie. Uittreden uit de NAVO betekent, dat Nederland een volstrekt onafhankelijke politiek van ontwapening zou moeten voeren."

Dus het mag niet, als je de ene stabiliteit voor de andere inwisselt?

F. v.d. Spek: "Ik vind het voortdurend geroep om de stabiliteit, als een van de belangrijkste dingen die we hebben, moeten bevorderen en moeten verdedigen, een uiterst kwalijke zaak. Destabilisering, als dat betekent, dat er oorlog komt, ja, dat is iets anders. Maar met destabilisering wordt iets ruimers bedoeld, namelijk het ondermijnen van het vertrouwde bestaan van twee grote militaire machten, die in een soort onderlinge wisselwerking met alle tegenstellingen, maar ook met samenvallende, gemeenschappelijke belangen ervoor zorgen, dat bestaande maatschappelijke ordes, waar de elites belang bij hebben, in stand blijven. Als dat stabiliteit is, kan dat voor mij de pot op. Ik vind, dat we moeten streven naar destabilisatie in de zin van radikale verandering. Ik erken, dat daaraan een aantal risico's vastzitten."

Een kruitvat

D. Hellema: "Dat de NAVO een imperialistisch bondgenootschap is, dat er uiteindelijk op gericht is de status quo in Europa te handhaven, dat is duidelijk. Daar hoeft geen misverstand over te bestaan. De NAVO heeft er sterk toe bijgedragen, dat er in Europa blokken ontstaan zijn en dat er in Oost- en West-Europa ondemokratische verhoudingen bestaan. Wat de stabiliteit betreft, moet je constateren, dat de situatie in Europa buitengewoon gevaarlijk is. Het is een kruitvat. Aan beide zijden van het IJzeren Gordijn zijn ongekende hoeveelheden wapens opgeslagen. Het stre-

Interview met Fred van der Spek en Duco Hellema

De vredesbeweging in Nederland, en daarbuiten, concentreert zich al jaren op één punt: de modernisering van de kernwapens. Nu het moment van plaatsing is genaderd dringt zich de vraag op: wat daarna? Onlangs verscheen het boek 'Eigenwijs vredesbeleid, vredesbeweging en veiligheidsbeleid in Nederland'. De bedoeling van de schrijvers van dat boek is de impasse tussen de 'idealisten' en de 'realisten' in de vredesbeweging te doorbreken. Het boek levert materiaal over de Nederlandse wapenindustrie, de geschiedenis van de vredesbeweging en de Nederlandse positie in de NAVO. Over dat laatste punt hadden Geert Dekker en Chris Huinder een gesprek met Fred van der Spek en Duco Hellema.

Hellema (33 jaar), een van de schrijvers van 'Eigenwijs vredesbeleid', werkt bij de vakgroep Internationale betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam, is lid van de CPN en penningmeester van IPSO, het wetenschappelijk instituut van de CPN. Van der Spek (juist 60 jaar geworden) is al jaren Tweede Kamerlid voor de PSP en één van de oprichters van die partij.

NEDERLAND UIT DE NAVO

ven naar ontspanning en vrede in Europa moet mogelijkerwijs een prijs betalen in die zin, dat we erkennen, dat er voorzichtig moet worden omgegaan met de status quo in Europa. Dat hangt steeds af van de concrete situatie. Het feit, dat je op een kruitvat leeft stelt beperkingen aan de resoluutheid, waarmee je zou kunnen opereren. Ik wil niet zeggen, dat je bijvoorbeeld niet lid moet zijn van een partij, die het socialisme nastreeft, maar het betekent in de sfeer van de internationale politiek, dat je, zo niet terughoudend, dan toch met voorzichtigheid moet opereren. Je zou het er dan over moeten hebben, in hoeverre Nederlandse stappen in de richting van ontwapening niet effectiever zijn als Nederland nog onderdeel is van een Atlantisch Bondgenootschap — zij het een heel dissident onderdeel".

En als sociale beweging moet je daarmee rekening houden?

D. Hellema: "Ja, maar niet in de zin van dat je je idealen en doelstellingen opgeeft, zeker niet als het gaat om binnenlandse verhoudingen, maar in de zin van dat in de buitenlandse politiek toch met een zekere voorzichtigheid moet worden geopereerd. Nu denk ik niet, dat als Nederland uit de NAVO treedt, er meteen oorlog ontstaat. Ik zou niet kunnen zeggen, tot hoever je op grond daarvan zou kunnen gaan, maar ik zou er toch voor willen pleiten goede betrekkingen met de Sovjet-Unie aan te gaan. Niet in de zin van dat je goedpraat wat daar gebeurt, maar wel, dat er een gesprek op gang komt. En dan is natuurlijk steeds de vraag: waar eindigt de bereidheid om tot goede betrekkingen te komen en waar begint de afwijzing van de onderdrukings-verhoudingen in Oost-Europa."

Duco Hellema zegt dus: gezien de gevaarlijke situatie in Europa, zouden we

heel voorzichtig moeten zijn. Uit Fred van der Spek zijn verhaal begrijpen wij, dat nu juist risico's genomen moeten worden, omdat de situatie zo gevaarlijk is.

F. v.d. Spek: "Wat ik altijd moeilijk vind in zo'n redenering is van: 'eigenlijk wil ik wel iets, maar gegeven de bestaande internationale kontekst, moet ik daar niet zonder meer naar streven, moet ik voorzichtig opereren'. Ik weet niet, wie 'ik' in die redenering is, maar ik denk, dat daarmee 'Nederland' bedoeld wordt. Nu vind ik het kurieuze van die redenering, dat dat impliceert, dat Nederland heel anders zou zijn dan de rest. De rest, die moet je dus voorzichtig benaderen. Nou, mijn stelling is, dat Nederland op dit moment niet onvoorzichtig afwijkt van de rest en dat als Nederland, als Staat, tot een ander standpunt zou komen, dan is het voor mij ondenkbaar, dat Nederland in zijn eentje zo handelt. Ik vind het volstrekt theoretisch denken, dat dit soort veranderingen zich alleen in Nederland zouden voordoen en in andere landen, die in sociaal-ekonomisch en cultureel opzicht redelijk vergelijkbaar zijn, niet. Ik denk, dat die veranderingen in politieke opstelling een internationaal verschijnsel zouden zijn. Ik wil best discussiëren over het probleem van dat de hele wereld boos is en alleen Nederland lief zou worden, maar dat is geen realistische gedachtengang. Ik beschouw Nederland als een van de allerslechtsten ter wereld, die een keiharde imperialistische politiek op fabelachtige wijze kamoufleert. Ik denk, dat echte radikale veranderingen in de wereld ergens anders eerder zullen optreden dan in Nederland."

D. Hellema: "Er spelen analyses van de situaties en taktische concepten door elkaar. Ik ben het ermee eens, dat het onzin is om te zeggen, dat Nederland

een klein landje is. Nederland is een kernstaat binnen de NAVO, en is dat altijd geweest. Desalniettemin is het ook zo, dat van al die kernstaten Nederland in zijn NAVO-politiek op dit moment het meest wordt gehinderd door een vrij vasthoudende vredesbeweging. In landen om ons heen wordt tot plaatsing overgegaan en Nederland zal naar alle waarschijnlijkheid met de huidige regering hetzelfde proberen. Toch is het zo, dat er zelfs binnen de regeringspartijen er twijfels over bestaan, of de vredesbeweging niet dermate hinderlijk zal worden, dat plaatsing zal kunnen leiden tot maatschappelijke problemen van gezagsverhoudingen. Dat zal ertoe kunnen leiden, dat er binnen de regeringspartijen er twijfels over zullen ontstaan, of je met die modernisering moet doorgaan. Dat geeft Nederland een interessante positie en dat maakt het ook voor de linkse partijen van groot belang om na te gaan, welke mogelijkheden de situatie biedt. De volksbeweging, die nu bestaat, zou kunnen worden voortgezet in de richting van het kernwapenvrij maken van Nederland. Als je het hebt over die taktische inschatting, dan zou ik verre de voorkeur eraan geven, dat binnen de vredesbeweging de progressieve partijen heel sterk zouden gaan hameren op het konkreet realiseren van het perspectief die modernisering te blokkeren en om vervolgens een stap verder te zetten in het blijven hinderen van de NAVO-politiek in de richting van het kernwapenvrij maken van Nederland. Wat dat betreft ben ik niet voor de leuze 'Nederland uit de NAVO', omdat zo iets zich ineens in een andere politieke sfeer gaat afspelen. Maar het lijkt me, dat de PSP, CPN, PPR — maar óók de PvdA — de heilige plicht hebben om de mogelijkheden die nu aan het groeien zijn, zoveel mogelijk uit te bouwen."

Dus een minder volgzaam NAVO-partner worden?

D. Hellema: "Ja, elke verwijdering van de NAVO-politiek betekent, dat je konflikten moet winnen, tegenkrachten die buitengewoon sterk zijn, moet overwinnen,"

Wat zijn de mogelijkheden binnen de NAVO? In hoeverre moet je betrouwbaar zijn om kritisch te kunnen zijn? Je wijst nu niet alle kernwapentaken al om de modernisering te kunnen tegenhouden? Je aanvaardt geen 3%-groei van het defensiebudget, zoals door de NAVO verlangd, maar 2,5% om geloofwaardig te blijven? Wat zijn je marges?

D. Hellema: "Ik vind niet, dat we onze marges moeten laten bepalen door de vraag, of we nog betrouwbaar zijn voor de NAVO. Onze marges worden bepaald door de kracht van de oppositie in de Nederlandse maatschappij zelf. Dat is de grondslag van elke politiek van verandering. In Nederland is er een meerderheid tegen de modernisering en misschien ook wel, bij een zorgvuldige campagne, voor het verwijderen van alle kernwapens. Die krachten creëren de marge. Dan kan het de vraag worden of dat moet leiden tot het opgeven van het NAVO-lidmaatschap. Ik denk dan, als het je nog toegestaan wordt in de NAVO te blijven, dat het vooral nog

niet onverstandig is om een buitenbeentje binnen die organisatie te zijn, waarmee je de mogelijkheden om gelijkwaardige stappen binnen het Warschaupakt op te wekken groter maakt dan als je eruit stapt."

F. v.d. Spek: "Ik geloof niet, dat je het helemaal op Nederland moet toespitsen. De vredesbeweging in West-Duitsland is op dit moment sterker dan in Nederland, maar dat terzijde. Er is altijd wel een land dat het verste is. Het tweede probleem dat ik heb, is de toespitsing op de kruisraketten, omdat ik denk, dat je met het dialektische probleem zit, dat als het de vredesbeweging lukt om de plaatsing van kruisraketten tegen te houden, dat je dan onmiddellijk moet gaan zeggen: het is aardig gelukt, maar in wezen is de situatie geen pest verbeterd, ze staan in een aantal landen om ons heen. Nederland zelf heeft talloze andere wapens. Er zal wellicht een compensatie gegeven worden door meer kernwapentaken te behouden dan Nederland eigenlijk van plan was of door meer konventionele bewapening. Bij de vraagstelling speelt dan mee, en dat is het gevaarlijke van die redenering, dat dat betekent, dat je jezelf inlevert. Ik kan het niet maken om om tactische redenen te zwijgen over de andere wapens en over de NAVO, en dan als er een succesje geboekt is te zeggen: 'ja, eigenlijk wil ik ook die andere wapens weg en kom daarvoor ook maar met 500.000 mensen de straat op.' Dat werkt niet. Ik geloof, dat je in onderhandelingen het meest bereikt door aan je eigen standpunten vast te houden en niet door minder te vragen. Bewegingen en partijen moeten niet gaan liegen over wat hun doel is."

Oorlogsdreiging

F. v.d. Spek: "Wanneer je coalities sluit met wat ik noem burgerlijke partijen — dat zijn alle partijen in de Tweede Kamer op één na — dan betekent dat, dat ik bereid ben om op een gegeven moment mijn radikale aanhang in elkaar te slaan, want dan sta ik voor die voorzichtige politiek, die uitingen van een veel radikalere politiek, die ik persoonlijk deel, zal onderdrukken. Ik ben niet tegen het kompromis, of liever, een kompromis komt er altijd uit, want ik kan met die twee mensen achter me niet mijn wil doorzetten, maar ik kan niet de medeverantwoordelijkheid voor het kompromis aan mijn eigen mensen opleggen. Ik kan niet zover gaan dat ik mijn eigen opvattingen terwille van het kompromis inlever. Ik denk, dat in een proces van voortdurend tactisch manoeuvreren op een gegeven moment je doeleinden verdwenen zijn. Je kunt dat niet ongestraft doen."

D. Hellema: "Het is juist, dat je doelstellingen niet moet verloochenen, maar toch denk ik, dat de kwestie, die nu speelt, iets aparts heeft. Daar vloeit misschien het nuanceverschil uit voort. Europa staat aan de rand van de oorlog. Daarom moet je nog niet zenuwachtig bij de kachel gaan zitten, maar de situatie is buitengewoon ernstig. De invoering van de Pershings is voor de Sovjet-Unie zo ongeveer een reden voor oorlog. Daarom zijn stappen in de richting van een zekere ontspanning, die het

oorlogsgevaar wat van ons afwendt, noodzakelijk. Dat is zou ik haast zeggen, een doel op zich."

Is voor jou, Fred, uittreden uit de NAVO eigenlijk niet hetzelfde als het opheffen van de NAVO, omdat andere landen ook uittreden?

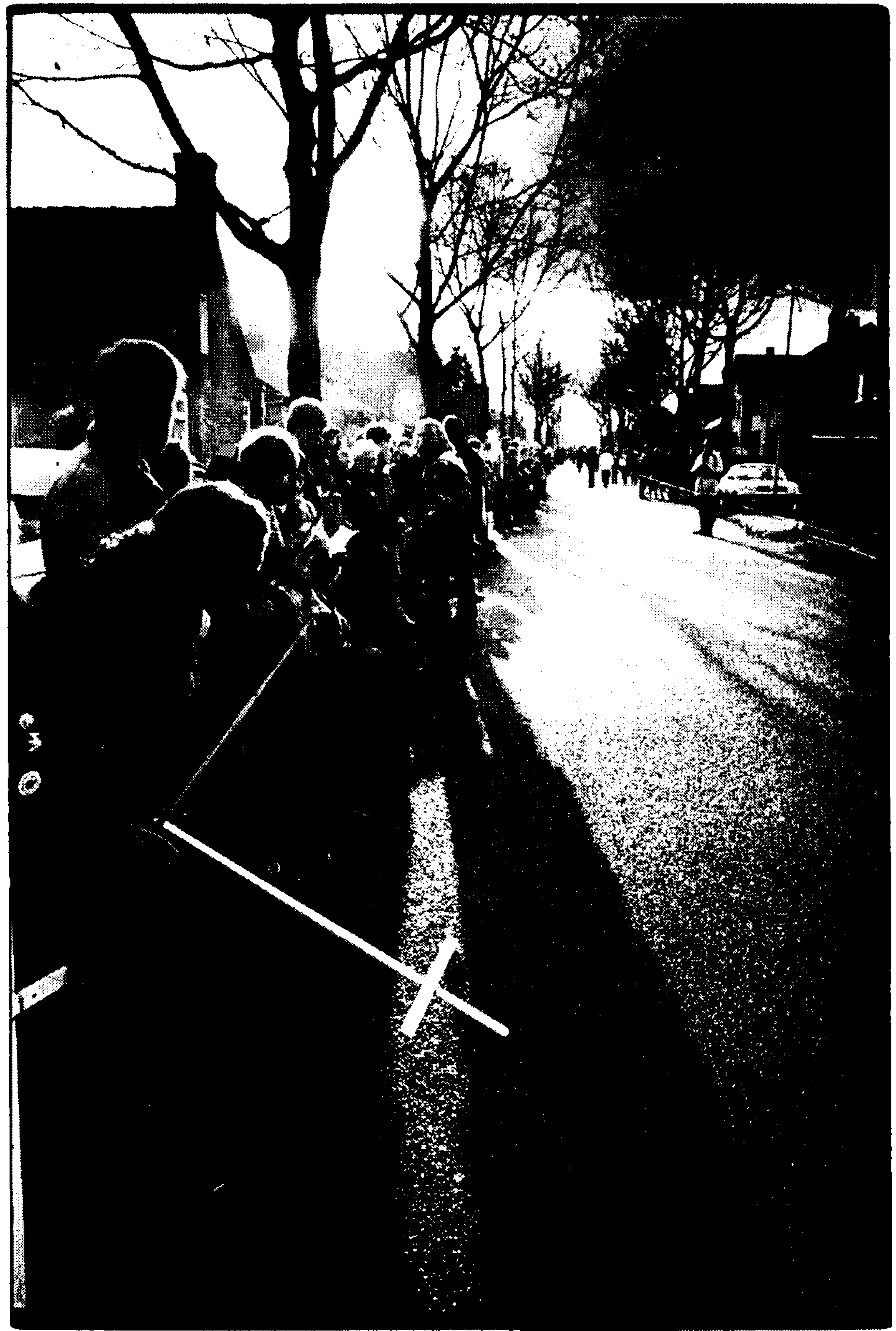
F. v.d. Spek: "Ja, maar de PSP is een Nederlandse partij. We moeten natuurlijk ook zeggen, wat Pinochet niet moet doen, maar primair moeten we zeggen, wat Nederland moet doen. We hebben het over Nederlandse politiek. Ik denk, dat een soort klup als de PSP in Duitsland vooral moet zeggen, wat Duitsland moet doen en in Frankrijk wat Frankrijk moet doen. Ik wil me daar dan ook als de PSP mee bemoeien. Maar waarom zeg ik dan: 'Nederland uit de NAVO?' Niet omdat ik vind, dat de rest erin moet blijven, maar omdat we een Nederlandse partij zijn. In die zin pleit ik voor het verdwijnen van de NAVO."

D. Hellema: "Als inderdaad de situatie zo is, dat de blokken aan het verbrekelen zijn, ben ik er natuurlijk tegen, dat Nederland als laatste eruit stapt. Maar hoewel er op dit moment tekenen van desintegratie zijn, wordt dat proces vaak enorm overschat. Daarnaast is links niet de enige politieke kracht, die zich realiseert, dat de bakens aan het verschuiven zijn. Er zijn ook aanzienlijk minder aangename bondgenoten, die streven naar een nieuw Europa. Je moet je natuurlijk wel realiseren in wat voor krachtenveld je opereert. En dan geef ik er de voorkeur aan in het huidige Nederland een aantal concrete eisen te formuleren, een soort actieprogramma voor de komende zes maanden. Die concrete eisen zouden dan inhouden: het blokkeren van de modernisering en dan het doorzetten van die beweging voor het kernwapenvrij maken van Nederland, zodat je, zoals Van der Spek zegt, niet de prijs gaat betalen voor het niet doorzetten van die modernisering. Het uittreden van Nederland uit de NAVO zou daarbij niet centraal moeten staan. Het mooiste scenario, dat in de komende jaren mogelijk zou zijn, is dat de vredesbeweging in staat zou zijn om een progressieve regering tot stand te brengen. Dan zou er een politiek moeten worden gevoerd om Nederland kernwapenvrij te maken, het terugdrukken van het militaire apparaat en van de militarisering van sectoren in de economie tegen te gaan. En tegelijk, onder erkenning van de grenzen, die de status quo aan mogelijkheden in de buitenlandse politiek stelt, om met landen aan gene zijde van het IJzeren Gordijn een gemeenschappelijk proces van dooi tot stand te brengen. Dat zou uiteindelijk moeten leiden tot een vermindering van de disciplinerende van de blokken."

Uittreding

F. v.d. Spek: "Ik heb daar een pinnige vraag over. Stel, ik vind de redenering dat Nederland zou moeten uittreden niet zo belangrijk, hoewel Nederland geografisch en strategisch belangrijk is, maar goed. Het is dan te waarderen om te zeggen: 'Het is riskant. Daarmee krijg je destabilisaties en die zouden de kans op oorlog vergroten.' Maar dan vraag ik me wel af. Betekent dat dan niet, dat je ervoor moest pleiten, dat Spanje lid

foto: Eduard de Kam

Zondag 11 december organiseerden 'Vrouwen voor Vrede' uit Zeeland en Brabant en de Woensdrechtse Vrouwengroep een demonstratie: meer dan vijfduizend demonstranten vormden een menselijke ketting van de luchtmachtbasis, waar de kruisraketten moeten worden geplaatst, naar het Vredesaktiekamp bij Woensdrecht. Datzelfde weekend belegerden zo'n dertigduizend vrouwen de Amerikaanse basis Greenham Common (Engeland) waar de eerste kruisraketten zijn geplaatst; in Mutlangen en Frankfurt (Bondsrepubliek) werden de Amerikaanse bases gebokkeerd en in verschillende Italiaanse steden werden demonstraties gehouden tegen de plaatsing op Sicilië (Comiso).

werd van de NAVO? In bepaalde situaties moet je er dan toch voor gaan pleiten, als je die redenering aanhangt, dat terwille van de stabiliteit en het voorkomen van oorlog en van chaos, dat er gematigde nieuwe leden bijkomen? Als het uittreden van Nederland dat gevaar zou inhouden, moet je er toch op uit zijn om dat gevaar te verkleinen?"

D. Hellema: "Nee, daar ben ik niet voor. Maar het is niet zo, dat elk uittreden een stap vooruit zou betekenen. Het gaat erom met welk perspectief dat gebeurt en op welke maatschappelijke krachten dat berust."

F. v.d. Spek: "Dan kom ik terug op wat ik eerder zei: Als uittreden zou betekenen, dat we een nog rotere rol vervullen, dan ben ik tegen uittreden. Maar dat vind ik een volstrekt onwerkelijke hypothese. Ik denk, dat het altijd een stap vooruit betekent, een signaal van een ontwapeningsstreven zou zijn: Als de Bondsrepubliek op een gegeven mo-

ment denkt zijn eigen machtspolitieke doeleinden beter te kunnen bevorderen buiten de NAVO dan erbinnen, dan betekent dat, dat je uitgaat van de hypothese, dat de Bondsrepubliek binnen de NAVO zo mooi in toom wordt gehouden door de anderen. Door zowel Washington, Van der Stoep als Moskou wordt dat gezegd. Een onjuiste vooronderstelling, maar als dat zo is, zou ik tegen die uittreding zijn. Maar het is waarschijnlijker, dat als dat zou gebeuren, Duitsland, zelfs met Strauss, terug zal keren tot 1947, toen het zei: 'Wie dit land wil herbewapenen, diene de handen te worden afgehakt.' Ik denk, dat dan de dominante faktor in de Bondsrepubliek de herenigingsgedachte zal worden, iets wat zelden boven het oppervlak uitsteekt. En dan zeg ik: 'dan maar de Bondsrepubliek en de DDR als een ontwapenend, herenigd Duitsland.'

vervolg van pagina 9

Dat zou één van de grootste overwinningen van de vredesbeweging zijn, die ik me kan voorstellen."

De bakermat

Hoe kijken jullie aan tegen een derde-weg-positie, een vredesstichtende rol voor Europa tussen de twee supermachten, zoals door een deel van de vredesbeweging bepleit wordt?

F. v.d. Spek: "Europa zou theoretisch die rol kunnen spelen, maar dat zou ook kunnen gebeuren door de combinatie van Thailand, Nicaragua, Fiji-eilanden, Tuvalu en Canada. Ik noem maar wat. Je vraag is eigenlijk, of *dit* Europa dat kan. Daar geloof ik niet in. Het pan-Europese denken kan de bestaande kloof dempen, maar het is zo Eurocentrisch gericht. Europa wordt dan gezien als de bakermat van de beschaving. Kijk naar de 'Derde Mand' van Helsinki (het hoofdstuk van het document van de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking uit 1975, waarbij de uitwisseling van contacten tussen mensen in Oost- en West-Europa en de naleving van de mensenrechten geregeld wordt - red.) Daar komt twee keer de opmerking voor: 'het gemeenschappelijke Europese erfdeel.' En wat ik dan cynisch pleeg te zeggen is dan, dat er net niet staat 'het avondland'. Er spreekt een soort sfeer uit van 'wij, Roemenen, Nederlanders, Finnen en inwoners van San Marino hebben iets gemeenschappelijks, dat verheven is boven de rest'. Ik vind dat uiterst gevaarlijk. Zo'n soort Europa is geen alternatief. Met *dit* Europa zou daarmee een belangrijke oorlogshaard verdwijnen, maar ik ben bang voor de lange-termijn-gevolgen. Wel is denkbaar een radikaal ander Europa met een andere functie ten opzichte van de Derde Wereld-landen en daardoor ook ten opzichte van de grote machten."

D. Hellema: "Daar sluit ik me helemaal bij aan. Dat streven geeft me een nare bijmaak. Het gekke is, dat men zich niet realiseert, dat er iets van superieur denken in zit. Men realiseert zich niet, dat, bijvoorbeeld, de Chinese cultuur véél en véél ouder is dan de Europese. Let alleen maar op de Chinese keuken! Ik zou er niets op tegen hebben, dat de Nederlandse keuken van de aardbodem zou verdwijnen."

GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER

'Eigenwijs vredesbeleid', Hans Akkermans, Ben Dankbaar, Sami Faltas, Duco Hellema en Piet de Vrije; uitgave: SUA/Amsterdam, 1983

TWEEVERDIENERS

Iedereen de helft van een stel

In november nam de Tweede Kamer de wet 'tweeverdieners' aan. Een klap in het gezicht van de vrouwenbeweging.

Getrouwde vrouwen moeten het maar met kleine deeltijdbaantjes doen. Geen verdergaande individualisering.

Integendeel, alle 'samenwoners' worden financieel van elkaar afhankelijk gemaakt. Bovendien houdt de wet een vergaande inbreuk op de privacy in.

De huidige belastingwetgeving is diskriminerend. Gehuwde mannen hebben een veel hogere belastingvrije som dan gehuwde vrouwen. De nieuwe wet geeft in beginsel iedereen een gelijke belastingvrije som. Dat betekent dat de meeste getrouwde mannen méér belasting moeten betalen, en getrouwde vrouwen minder. Traditionele gezinnen zouden er flink op achteruit gaan. Een huisvrouw heeft er immers niets aan. Daarom kan de kostwinner een zogenaamde 'alleenverdiener-toeslag' krijgen, als de partner *minder* dan f 4.841 verdient, of een 'bijna-alleenverdiener-toeslag' als de partner een inkomen heeft tussen de f 4.841 en f 7.381. (zie kader) Deze kostwinnerstoelagen hebben vervelende schokeffekten: als de partner net boven de grens komt, vervalt de toeslag voor de ander. Er wordt dus een grote druk gelegd op met name vrouwen om *onder* die drempels te blijven, dus om in de kleine deeltijdbaantjes te blijven. Want zo is het nog altijd verdeeld: de meeste mannen een *echte* baan, en de meeste vrouwen een *bijbaantje* van een paar uur. Er zijn zo'n 800.000 (getrouwde) vrouwen met een

inkomen van minder dan f 10.000. En zij krijgen juist te maken met die schokeffekten. Alleen daarom al werkt de nieuwe wet anti-emanipatoir, tegen de herverdeling van het werk over mannen en vrouwen.

Samenwonenden

Maar er is meer aan de hand. De wet zal namelijk ook van toepassing zijn op ongehuwd samenwonenden. Tot nu toe werden alle ongehuwden individueel en zelfstandig belast, of ze nu samenwoonden of niet. Dat verandert nu ook. Als je samenwoont krijg je nu ook recht op een alleenverdienerstoelag. De motivatie die daarvoor wordt gegeven is schrikbarend: ook als je ongehuwd samenwoont heb je een *zorgplicht* voor elkaar. In bijvoorbeeld de Bijstandswet geldt nu al dat een man en een vrouw die samenleven bij elkaar worden geteld, en geen bijstand kunnen krijgen, als de partner voldoende inkomen heeft. Voor de belasting wordt dat samenvoegen nu ook uitgebreid naar twee mannen, vrouwen, broer-zuster, leefgemeenschappen, enzovoorts. Mensen die min of meer toevallig samenwonen, voor hun eigen zelfstandigheid hebben gekozen, worden aan elkaar gekoppeld. Hoeveel belasting je moet betalen hangt immers af van de hoogte van het inkomen van degeen met wie je samenwoont. In plaats van getrouwde mensen meer als zelfstandige individuen te beschouwen, gebeurt juist het omgekeerde: alle samenlevingsverbanden worden tot een soort *huwelijkse staat* herleid. Iedereen de helft van een stel!

Privacy

Nu krijgen alle ongehuwden, ouder dan 35 jaar een hogere belastingvrije som,

vanuit de gedachte dat het duurder is om alleen te wonen. De nieuwe wet bepaalt dat je, om voor de *alleenstaande-toeslag* in aanmerking te komen, ongehuwd moet zijn en 'voor je alleen een huishouden voeren'. De volstrekt willekeurige leeftijdsgrens is om *budgettaire redenen* gehandhaafd.

Voor het bepalen van de hoogte van de belasting is het in de toekomst dus noodzakelijk op te geven of je alleen woont, dan wel samenwoont, en of je partner minder dan f 4.841 verdient, of meer dan f 7.381. Dat moet worden opgegeven in de werknemersverklaringen. Werkgevers komen zo te weten of je alleen of samenwoont, en of je partner een inkomen heeft. Dat betekent een zware inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, waar werkgevers ook makkelijk misbruik van kunnen maken in hun personeelsbeleid. Denk aan de ontslagen van homoseksuele leerkrachten aan christelijke scholen. Of de voorkeur van heel wat werkgevers voor kostwinners, boven getrouwde vrouwen. Een dergelijke selectie kan nu ook op *samenwonende* vrouwen worden losgelaten. Officieel is men niet verplicht deze gegevens in te vullen, maar dat gaat dan wel gedurende zo'n anderhalf jaar ten koste van de toeslag op de belastingvrije som. Bovendien, als je bijvoorbeeld 35 jaar bent en ongehuwd, en je geeft niet op dat je de alleenstaande-toeslag wilt, kan dat een werkgever ook aan het denken zetten...

Een tweede punt is dat de belastingdienst zal moeten controleren of je nu echt samenwoont of alleenwoont. In de wet zijn deze begrippen niet nader omschreven. Wonen mensen in een studentenhuis samen? Voert een student, die de weekends naar zijn ouders gaat, alleen een huishouden? De regering kwam er niet uit. Dat moet de belastingdienst maar uitzoeken, vond zij. Hóe dat moet, is volstrekt onduidelijk. Samen op één adres wonen (niet volgens de burgerlijke stand, maar feitelijk!) is al zeer verdacht, een gezamenlijke keuken zal wel doorslaggevend zijn. Misschien wordt het ook wel weer tandenborstels tellen. Ook zal er een hele administratie ontstaan wie met wie wanneer samenwoonde. De 'terugtrekkende Staat', waar CDA en VVD zo roerend over kunnen spreken, geldt blijkbaar niet voor de persoonlijke levenssfeer, stelde *Fred van der Spek* dan ook terecht bij de behandeling in de Kamer.

BLIJVENDE STEUN AAN PORTUGAL HARD NODIG

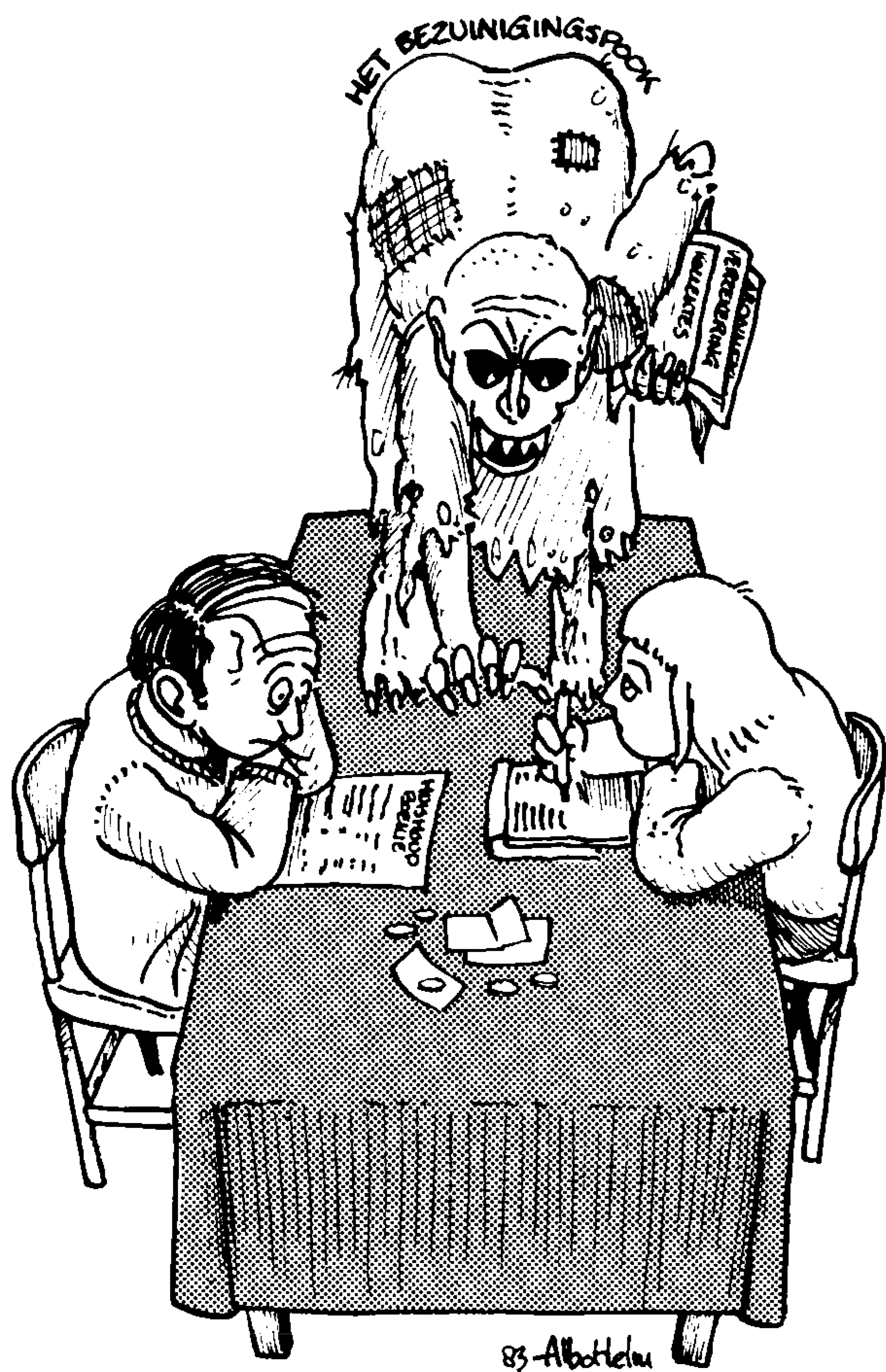
Help mee en stort een bijdrage voor de projecten van het Steunfonds Portugal. Vermeldt uw voorkeur: alfabetisering, landhervorming, vakbeweging, coöperaties, vrouwenbeweging, antifascisme, vredesbeweging, gehandicapte kinderen.

GIRO 50.10.300
TULIPA VERMELHA - AMSTERDAM

(Iedere nieuwe donateur/trice ontvangt meer informatie)

Tariefstructuur

Naast scherpe kritiek legde de PSP ook een alternatief op tafel: de belastingvrije som, en de toeslagen daarop, kunnen worden afgeschaft en omgezet in een voor iedereen gelijk bedrag dat kan worden afgetrokken van de te betalen belasting (*tax-credit*). In Oostenrijk bestaat een dergelijk systeem al. De voordelen zijn duidelijk: volledige individualisering, geen onderscheid naar burgerlijke staat of leefeenheid. Bovendien werkt zo'n systeem nivellerend. De ver-

schillen in draagkracht die voortkomen uit het 'alleen', dan wel 'samen' voeren van een huishouden zitten met name in de woonlasten. Door bij hoge individuele woonlasten belastingaftrek te geven, en bij lage individuele woonlasten extra belastingaftrek te geven, en bij lage individuele woonlasten extra belasting te heffen, kun je daarmee rekening houden. Ook het probleem dat in traditionele gezinnen de huisvrouw niets heeft aan zo'n 'tax-credit' kun je ondervangen door het mogelijk te maken dat die 'tax-credit' eventueel ook van de belas-

Huidige situatie

Tariefgroep	BVS
1 gehuwde vrouwen	f 2.549
2 ongehuwden onder 35 jaar	f 7.381
3 ongehuwden boven 35 jaar	f 9.921
4 gehuwde mannen en ongehuwden met kind(eren)	f 12.816

(BVS=belastingvrije som)

Toekomstige situatie

Tariefgroep	BVS
I iedereen die geen recht heeft op toeslag	f 7.381
II ongehuwden boven 35 jaar die alleen wonen en (on)gehuwd samenwonenden, als de partner een inkomen verdient tussen f 4.841 en f 7.381	f 9.921
III (on)gehuwd samenwonenden als de partner minder dan f 4.841 verdient	f 12.816
IV ongehuwde alleenwonenden met kind(eren)	f 12.816

ting kan worden ontvangen. Dat zou dan in feite neerkomen op invoering van een soort partieel basis-inkomen, van rond de tweeduizend gulden. Hoewel meerdere mensen in de vrouwenbeweging, en in de PSP, nadelige gevolgen zien aan invoering van een basisinkomen voor de herverdeling van alle arbeid over mannen en vrouwen, lijken mij die mogelijk nadelige gevolgen aanzienlijk minder dan in een systeem, waarin niet wordt geïndividualiseerd, en waarin kostwinnerstoeslagen worden gehanteerd.

De door de PSP ingediende motie, waarin heel voorzichtig werd gevraagd om "uiteindelijk te komen tot één uniforme tariefstructuur voor iedereen, ongeacht burgerlijke staat of leefeenheid", werd echter alleen gesteund door PPR, CPN, EVP (!) en D'66. *Zelfs de PvdA stemde tegen!* Ook amendementen van de PSP om de onzinnige criteria *alleenwonen* en *samenwonen* uit de wet te verwijderen, en om de leeftijdsgrenzen te schrappen, haalden het niet en kregen alleen steun van PPR, CPN en EVP.

Er zit nog een klein kansje in dat de Eerste Kamer op 28 december een spaak in het wiel steekt. Maar anders zitten we vast aan een zeer slechte wet.

Het vreemde is dat zelfs CDA en VVD dat erkennen. Zij spraken bij motie uit dat er binnen twee jaar wat aan de inbreuk op de privacy, en aan de schok-effecten bij het toekennen van de kostwinnerstoeslagen, moet worden gedaan. Voor de eerstkomende twee jaar mag het blijkbaar allemaal wel. In haar jacht om de schatkist te vullen heeft de regering het oog laten vallen op de zogenaamde *tweeverdieners*. Zij speelt daarbij in op het gevoel dat het eigenlijk niet goed is dat man en vrouw allebei werken en zo twee inkomens verdienen. En het inspelen op dit gevoel, waaraan ook de PvdA zich middels haar unaniem voorstemmen schuldig maakt, is misschien wel het meest kwalijke van deze wet. Want het recht van (getrouwde) vrouwen op betaald werk wordt zo volledig op de tocht gezet.

HERBERT GOEDINGS

(advertentie)

Waarom zou u zich op De Groene moeten abonneren?

Vraag het eens aan redacteuren

Arnold Koper: 'Een onafhankelijk en lekker eigenzinnig krantje, decennia van beschaafde radikaliteit'. Anet Bleich: 'Progressief, liberaal, ondogmatisch, en niet bang om de lezers met prikkelende opinies voor de voeten te lopen'.

Aafke Steenhuis: 'Een krant die analyseert waarom dingen lopen zoals ze lopen en probeert te bedenken hoe het misschien toch anders kan'.

Groene

de amsterdammer

Bon voor een abonnement
De eerste zeven nummers krijgt u gratis.

Naam

Adres

Postcode

Plaats

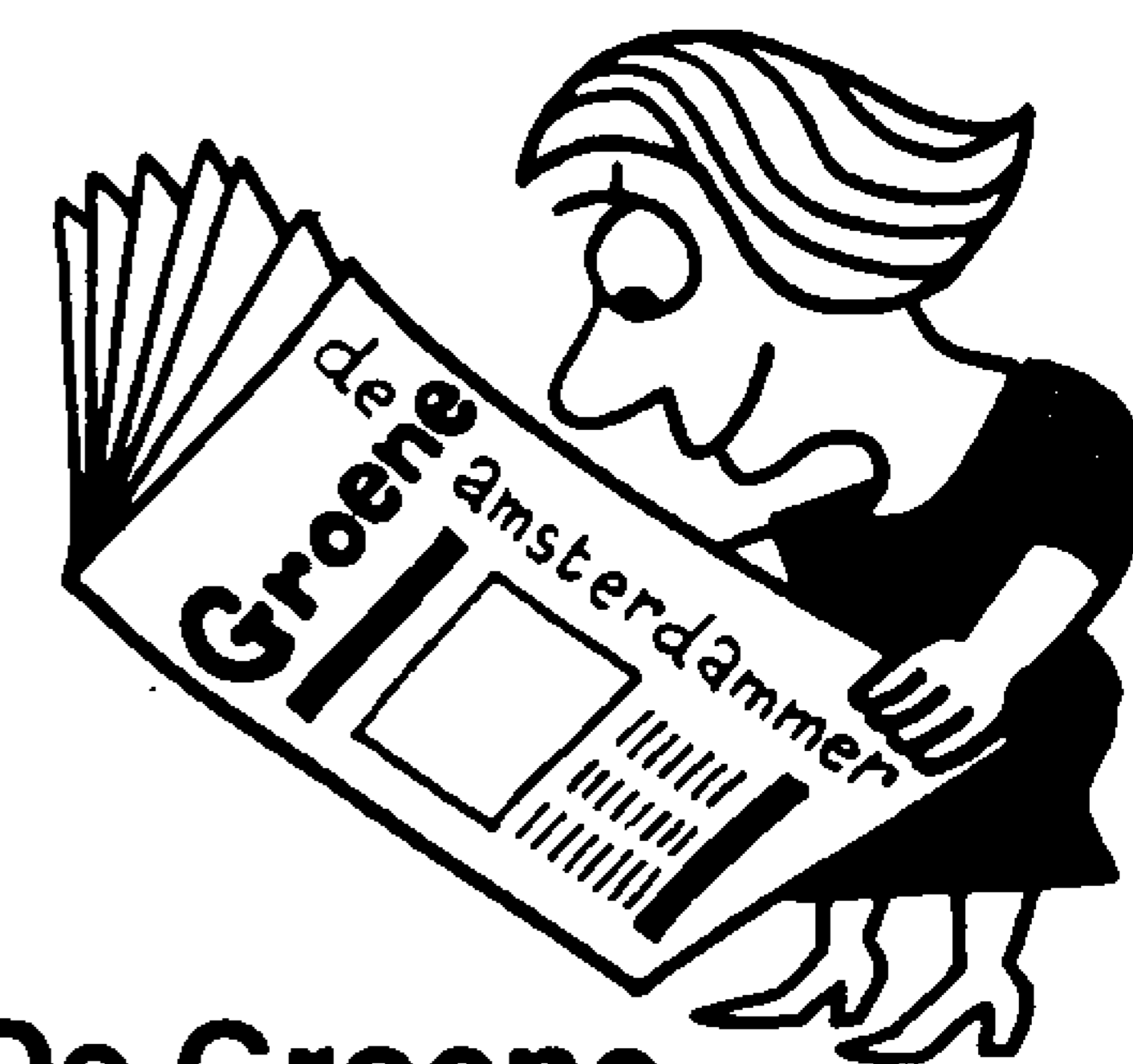
Gironummer

Ik wil betalen:

per half jaar (f 60,-)

per kwartaal (f 30,-)

Bon invullen, in open enveloppe doen en sturen naar:
De Groene, antwoordnummer 26
1000 PA Amsterdam

De Groene
zeer links van het
midden

VAN PREDIKANT TOT POLEMOOG

Honderd jaar geleden, op 17 juli 1883, werd *Bart de Ligt* in Schalkwijk geboren. Zijn vader was een rechtzinnig predikant. Zijn moeder voelde zich verwant aan de 'bergrede'. Twee jaar oud verhuist hij met zijn ouders naar Rhenen. Later volgt hij in Middelburg het gymnasium. Op twintigjarige leeftijd start hij een studie theologie aan de Universiteit van Utrecht, die hij zeven jaar later afmaakt.

Tijdens zijn leven werd hij op basis van zijn christelijke overtuiging een principieel pacifist.

Nu, honderd jaar na zijn geboorte en vijfendertig jaar na zijn dood, volgt *Chris Huinder* de ontwikkeling van *De Ligt* van predikant tot polemoloog en schreef een biografische schets. Voorts komt deze pacifist en anti-militarist van het eerste uur ook zelf aan het woord.

Honderd jaar geleden werd Bart de Ligt geboren. Vanuit een sterke christelijke overtuiging ontwikkelde hij zich tot een principieel pacifist. Zijn invloed op de christen-socialistische, anti-militaristische en anarchistische bewegingen in de eerste helft van deze eeuw was groot en langdurig.

In haar boek 'Kapitaal en Arbeid in Nederland' schreef de geestverwante *Henriëtte Roland Holst*: "Niet enkel

en *De Ligt* traden meermalen tezamen als sprekers op bij openbare vergaderingen, die tegen de oorlog waren gericht, waarbij *Wijnkoop* zijn opvatting terzake van het militarisme kernachtig samenvatte: 'Niet de wapens néér, maar de wapens hiér!' De grondslag echter, waarop men ondanks dit grote verschil van mening inzake de dienstweigering, toch gezamenlijk kon optrekken, was de aanvaarding door beide partijen van de eis der 'Demobilisatie', opgesteld door het Demonstratief Congres tegen de Oorlog van Pasen 1916, waaraan de Bond van Christen-Socialisten zijn volle medewerking had verleend."

De eerste samenwerking tussen christen-socialisten en revolutionaire socialistenvierp in die tijd zeker niet vlekkeloos, maar de redactie van *De Tribune*, het blad van de SDP, argumenteerde, dat een grote revolutionaire beweging beter was dan een dozijn programma's.

Het christen-socialistische, anti-militaristische en anarchistische gedachtegoed van Bart de Ligt heeft na de Tweede Wereldoorlog in de PSP invloed gehad, zeker in de eerste tien jaar. Zowel in het boek *'Ontwapenend'*, over 25 jaar PSP, als in het artikel van Herman Böhl in *Socialistisch Perspektief* 'over de wortels van de PSP' worden Bart de Ligt en zijn ideeën enkele malen genoemd.

'Bevrijding'

Bart de Ligt was zelfs niet alleen redactielid van het blad *Bevrijding* ('gewijd aan de vernieuwing van het socialisme') van vóór de oorlog, hij figureerde ook in het PSP-blad *Bevrijding* ná de oorlog. Zoals in september 1958, twintig jaar na zijn dood. Naast de verkorte overname van een tweetal nooit door Bart de Ligt zelf uitgesproken lezingen over

Christen-Socialisten waren het, die in de oorlogsjaren den militairen dienst weigerden. Onder de 600 dienstweigeraars, die tusschen 1914-1918 gevangen hebben gezeten, bevonden zich talrijke syndicalisten, anarchisten en partijlozen en ook enkele revolutionaire marxisten. Maar in Den Bond van Christen-Socialisten zat de grote stuwkracht, die de dienstweigeringsactie tot een massale beweging maakte. 'Opwaarts' (het blad van de Bond van Christen-Socialisten - red.) leverde voor deze merkwaardige beweging de argumenten; week in week uit toonde *De Ligt* de beteekenis aan, die daden van persoonlijke offervaardigheid in het beginnend verzet tegen het imperialisme konden krijgen. De dienstweigeringsactie is een belangrijke factor geweest in het verzet dier jaren tegen 'den geest van oorlog en militarisme'. Van het burgerlijke pacifisme onderscheidde zij zich door haar opstandigheid. Tegenover alle machtsmiddelen van den modernen staat stelde de dienstweigeraar zijn onwankelbare weigering, te doen wat zijn geweten hem verbood. Vele arbeiders, die zich nog nimmer rekenschap hadden gegeven van de beteekenis der persoonlijkheid in den klassenstrijd, werden door de daad der dienstweigeraars ertoe gebracht dit te doen."

Schouder aan schouder

In 1918 haalde de Bond van Christen-Socialisten een kamerzetel en vormde met de twee parlementaire vertegenwoordigers van de Sociaal-Democratische Partij, SDP (later de CPN), 'een revolutionaire kamerfractie'. In de agitatie voor dienstweigeren en tegen mobilisatie stonden *David Wijnkoop*, leider van de SDP, en Bart de Ligt schouder aan schouder. *A. Koejemans* schreef in zijn boek over *Wijnkoop*: "Wijnkoop

'Wetenschap en Vrede' schreef de toenmalige hoofdredakteur *Hans Bovenkerk*: "Het wordt tijd, dat we de *Ligt's* werk herlezen gaan. In een tijd, waarin het 'linkse' socialisme nog geheel bleef steken in een vandaag totaal verbleekte revolutie-romantiek anno 1848, zocht *De Ligt* naar een nieuwe, boven-geweldadige taktiek. Hij wist, toen al, dat geweld niet met kontrageweld overwonnen kan worden."

En zoals ook in september 1963, 25 jaar na *De Ligt's* dood. Toen werd een citaat uit *'De wedergeboorte van Maria'*, uit 1926, afgedrukt. Het citaat gaf aan, dat de mens behoort te streven naar het hogere, het geestelijke, het zelf-opofferende.

Op deze pagina citeren we nog uit eerdere werken van Bart de Ligt: uit 'Tweeërlei Revolutie; een rede over Christendom en Maatschappij' uit 1917. Naar aanleiding van deze lezing werd Bart de Ligt door de territoriale bevelhebber uit het in staat van beleg verklaarde gebied van Gelderland en Overijssel verbannen. Uit dit citaat krijgt men een idee over wat voor Bart de Ligt doeleinden van de klassenstrijd waren.

Uit het citaat uit de lezing 'Het anti-christelijke karakter van het moderne politiek-economisch leven' van 1915 krijgt men een idee van het anti-militarisme van Bart de Ligt.

CHRIS HUINDER

Harten breken, hersens doven

Als het er op aankomt, breekt de oorlog onverbiddeijk uit. Dan klinkt het mobilisatiebevel. — Waarheen? — Naar de vijand. — Naar welke vijand? — Dat zul je wel zien, als je over zijn lijk zult struikelen. Voorwaarts! — Waarom? — Geen tijd om nu te antwoorden. Eerst schieten, doden, harten breken, hersens doven, houwen, slaan, kerven, steden verbranden, weerlozen, vrouwen en kinderen zelfs doden, zodra de militaire noodzaak het eist . . . — Ik wil niet! Ik wil eerst weten waarom! — Maar 't vaderland roept! — Ik wil niet! Ik wil eerst weten waarom! — Welnu, dan zullen wij het in je hersens boren met een kogel! Wie weigert dan nog! Bovendien is men voordien dan zo voorgelogen en in een roes gebracht door

kranten en predikanten, door schoolmeester, godsdienstonderwijzers en leiders van arbeiderspartijen. De eigengerechtigdheid en de zucht tot zelfbehoud zijn do demonisch groot, dat vrijwel ieder, tot christenen en sociaal-demokraten toe, gretig aanneemt: Ja, het vaderland is in gevaar! Wij moeten dat heiligste goed verdedigen vóór al! De nationale maagd moet beschermd worden! Ruk haar de kleren af; sla 't masker van haar gezicht! De nationale maagd is een vraatzieke wolvin, of een beer of een gier. De wapendieren zijn de waarheid, en de maagd is leugen. Zie dat is het vreselijke, dat de volken niet weten, hoe bedrogen ze zijn, door mensen, die meestentijds . . . zichzelf bedriegen. Dat de internationaal wélwillenden zich toch niet

verenigen tegen de internationaal kwaadwilligen, voorzover die de regels van het spel uitvinden, invoeren, handhaven, de inzetten bepalen, en tot deelneming beslissen. Maar dat zij zich volks-gewijs om hun regering scharen, aktijd en altijd en altijd maar weer gereed tot moorden en branden, om een spoorweg, om havens, om afzetgebieden, om Rijken van nog kinderlijke volken, die het kapitalisme in het bijzonder uitbuiten kan, wil en zal. Dat is het vreselijke van socialisten en christenen, niet slechts in het buitenland, ook hier, niet slechts in de grote landen, ook in de kleine.

Bart de Ligt

uit: 'Het anti-christelijke karakter', 1915

RACISME

De PSP-minderhedengroep organiseerde op zaterdag 17 december, in samenwerking met de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk, een themadag over 'De PSP en organisaties van ethnische groepen'. Op 11 februari volgt een tweede dag over racisme-bestrijding.

Andrée van Es (PSP-Kamerlid) en Joosje Lakmaker (medewerkster van de Tweede Kamerfractie) schreven een voorbereidend artikel voor de themadag van december, over het uitgangspunt en de werkzaamheden van de PSP-minderhedengroep, over de verschillen van inzicht en beoordeling en over de keuzes.

De PSP-minderhedengroep is ruim een jaar geleden opgericht als adviesgroep voor het minderhedenbeleid ter ondersteuning van het werk van de fracties van de partij in raden, staten en Tweede Kamer.

Samenstelling en taakstelling van het toenmalige partijbestuur maakte het niet realistisch te verwachten dat er met betrekking tot dit onderwerp een themagroep zou worden opgezet, terwijl er bij verschillende mensen de behoefte bestond aan de ontwikkeling van een samenhangend minderhedenbeleid voor de partij.

Daarom is besloten om vanuit de Tweede Kamerfractie van de partij een groep op te richten waarvoor leden van verschillende fracties, individuele PSP-ers (die zich de afgelopen jaren met het minderhedenbeleid hebben beziggehouden) en vertegenwoordigers van organisaties van ethnische groepen werden uitgenodigd.

Het uitgangspunt voor de themagroep was, zoals één van de deelnemers het de eerste bijeenkomst formuleerde: "De PSP moet niet blijven steken in het kritisch volgen van het minderhedenbeleid dat vanuit de overheid en maatschappelijke instellingen wordt gevoerd. Dat is in feite het geval geweest. Wij nemen doorgaans prima standpunten in, maar altijd over hoe anderen het doen, nooit over onszelf. Wat moet de eigen rol van de PSP zijn?"

De themagroep heeft zich in wisselende samenstelling, het afgelopen jaar beziggehouden met de volgende onderwerpen: justitiële diskriminatie en rechtspositie van vreemdelingen; anti-diskriminatie beleid en buurtwerk; welzijnswerk, zelf-organisaties en inspraakbeleid; huisvesting en de positie van buitenlandse vrouwen en meisjes.

Twee benaderingen

In de discussies rond deze thema's werd als snel duidelijk dat er tussen de deelnemers verschillen van inzicht in en beoordeling van de positie van minderheden en het te voeren beleid bestaan. Deze verschillen kwamen het sterkst naar voren in de beoordeling van de organisaties van ethnische groepen bij de bespreking van het beleid met betrekking tot het welzijnswerk.

Grof gezegd stonden hierbij twee benaderingen tegenover elkaar.

De eerste benadering luidt: De partij moet een algemeen beleid voeren ten aanzien van instellingen en organisaties van ethnische groepen gericht op integratie van minderheden in algemene (welzijns-)instellingen. Daartegenover staat de benadering: een minderhedenbeleid van de partij moet gericht zijn op versterking van de eigen identiteit van de ethnische groepen. Organisaties en instellingen die door deze groepen worden beleefd als 'van henzelf' moeten dan ook zoveel mogelijk worden ondersteund.

Ook in de politieke praktijk van de PSP-afdelingen en -fracties zijn deze verschillende opvattingen de afgelopen jaren naar voren gekomen. De argumenten voor een algemeen beleid komen vooral neer op angst voor een nieuwe 'verzuiling' en de vrees zich in politieke wespennesten te steken, bij de keuze voor het al of niet ondersteunen van een minderhedenorganisatie. Daarnaast

werd ook gewezen op de geringe betekenis van het werk van de zogenaamde 'kategoriale instellingen'. In Amsterdam zou bijvoorbeeld maar vijf procent van de mensen profiteren van de aparte instellingen. Die instellingen combineren allerlei werkvormen die voor witte Nederlanders los van elkaar staan: maatschappelijk werk, kinderopvang, onderwijs.

Principiële keuzes

De uiteindelijke politieke keuzes lijken dan vaak heel praktisch te zijn: ingegeven door het gegeven dat er één belangenbehartigingsorganisatie in een bepaalde gemeente bestaat, waardoor de keuze niet moeilijk is, of dat er vele zijn, van verschillende signatuur: die kan je niet allemaal steunen, dus dan maar niets.

Maar daarachter liggen natuurlijk wel degelijk principiële vragen. Zoals: welke waarde hecht je aan identiteitsversterkende activiteiten van groepen of instellingen van ethnische groepen? Vind je dat integratie zo snel mogelijk haar beslag moet krijgen en dat dus alle ethnische groepen op moeten gaan in Nederlandse groepen of vind je dat 'ethnische verzuiling' een voorwaarde is voor het bevechten van een gelijkwaardige positie in Nederland?

In de vorige nummers van *Bevrijding* is aan deze vragen in interviews en andere stukken uitvoerig aandacht besteed (1). Wij denken dat principiële keuzes op

dit terrein noodzakelijk zijn om de ondersteuning door de PSP van ethnische groepen en hun activiteiten beter mogelijk te maken.

Zeker nu in deze tijd de positie van minderheidsgroepen extra bedreigd wordt, zeker nu ook vanuit linkse kring de analyse veld wint dat minderheden - onze - Nederlandse arbeidersklasse bedreigen en dat dat het probleem is waar we iets aan moeten doen (denk aan de SP-brochure 'Gastarbeid en Kapitaal').

Blauwdruk

Hoe komt het dat ook door socialisten Nederlanders en buitenlanders tegen elkaar worden uitgespeeld? Had socialisme niet alles te maken met internationale solidariteit? Hadden wij niet een prachtige analyse gemaakt van de oorzaken en gevolgen van trekarbeid? Is het dan ook niet noodzakelijk om niet alleen in woorden de SP-analyse af te wijzen, maar te formuleren op basis waarvan wij wel keuzes maken en onze politieke praktijk daar ook op af te stemmen?

Wij zullen hier geen blauwdruk geven van hoe het moet. Op de themadag van 17 december werden twee inleidingen gehouden (door Andrée van Es en Rudi Boon) die de hier opgeroepen vragen bestreken. In de loop van de discussies in de minderhedengroep bleek dat het ontbreken van eenduidige antwoorden op deze vragen een belemmering vormt voor de PSP om een duidelijk beleid te voeren. Daarnaast bleek weer dat minderhedenbeleid en de achterstandssituatie van ethnische groepen niet is los te koppelen van racisme en diskriminatie. Daarom hebben we gekozen voor landelijke discussies in dit stadium van ons werk. Daarbij hebben we in tijd wel een scheiding aangebracht: Twee themadagen, waarvan de eerste (die van 17 december) gewijd was aan een interne discussie van de PSP over hierboven opgeworpen vragen. De tweede dag, 11 februari, zal gewijd zijn aan racismebestrijding, waaronder de kwestie van een verbod van racistische organisaties. Die laatste discussie (een verbod) willen we wel duidelijk scheiden van de discussies op de eerste dag. Het is de bedoeling om de tweede dag organisaties van ethnische groepen bij de discussie te betrekken.

Meer dan ooit is de vraag aan de orde: "PSP, bondgenoot, of niet?"

ANDRÉE VAN ES
JOOSJE LAKMAKER

(1) zie: BEVRIJDING nrs. 17, 18 en 20 met artikelen van Heleen Buys, Hugo van Steenhoven en Henny Steenberg en interviews met Sam Pormes, Joe Simmons, Zorica Majić-Haak en Fatima Ismaili.

DE BASIS VAN ONZE KEUZE

West-Duitsland en de raketten

KRUISRIDDDERS AAN DE RIJN

Vorige maand was er veel te doen in de Bondsrepubliek rond de plaatsing van de kernraketten. Een SPD-kongres in Keulen, de Groenen kwamen bijeen in Duisburg en in Bonn vond de slotvoorstelling plaats met het raketten debat in de Bondsdag, achter prikkeldraad en ME.

Lex Hendriks, redakteur van De Waarheid, maakte een reisje naar de Rijn, vond daar niet alle antwoorden op de vragen, maar wel wat vingerwijzingen over de rol van het 'Duitse vraagstuk' in de politieke strijd rond het plaatsingsbesluit. De Westduitse vredesbeweging legt nu een verband tussen aktie en politiek.

Op de drempel van 1984 een blik op het door het rakettenwoud dolende Duitsland.

Al heel wat keren denderde ik over de Rijnbrug Keulen binnen. Na het overwinnen van mijn aanvankelijke angst voor Duitsland, groette ik telkens de Rijn. "Ik weet niet hoe moet ik het duiden dat ik zo treurig ben. Een sprookje uit vroeger tijden, dat zet ik maar niet uit mijn hoofd. De lucht is koel en het schemert. En rustig stroomt de Rijn". Een tekst van *Heinrich Heine*, het soort Duitser waarnaar ik telkens op zoek ben. Het sprookje "Duitsland, een wintersprookje" is trouwens ook van Heine. Het begint met "Het was in de treurige maand november, dat ik naar Duitsland kwam". Daarin komt Roodbaard, 'onze heimelijke keizer', voor. Die is niet dood, zoals de geleerden menen, maar heeft zich verscholen in de berg Kyffhäuser. Het onbehagen, telkens wanneer sprake is van Duitsland en het Duitse Volk, moet Heine ook gevoeld hebben: "Het goede vaandel grijpt hij dan en roept: te paard, te paard. Zijn reusachtige volk ontwaakt en springt luidrazend op uit de aarde". Het sprookje van de wraak van Barbarossa klinkt schril. Zelfs al wil hij alleen 'de moordenaars bestraffen'.

Rakettenherfst

Ditmaal was het inderdaad november, 'rakettenherfst' in de Bondsrepubliek. De Rijn stroomde weliswaar rustig, maar ergens in de Verenigde Staten werden de Pershings al ingepakt. Zelfs de spitsen van de Keulse Dom leken verdacht.

De Pershings echter zijn niet de dood-en-verderf zaaiende zwaarden van Bar-

barossa's strijdknechten, maar het wapentuig van de kruisridders van president Reagan. Het wantrouwen over een mogelijk herrijzend Duits nationalisme geldt ditmaal de Westduitse vredesbeweging, de koerswending van de SPD en de Groenen. Een wantrouwen dat niet alleen bestaat in Washington of bij de, op dit punt zeer gevoelige, Franse socialisten en kommunisten.

SPD-wending

"Is het dan zo moeilijk te begrijpen?" vraagt SPD-voorzitter *Willy Brandt* tijdens het SPD-kongres in Keulen. "Men moet toch wel na kunnen voelen wat er in het hoofd van een Duitser omgaat, als dit land steeds meer tot een lanceerinrichting wordt en daarmee ook tot een mogelijk doelwit voor nukleaire vernietiging. Ik zeg dit vooral aan het adres van onze vrienden, burens en partners. Wat voor anderen een begrensde atoomoorlog mag lijken betekent voor ons volledige vernietiging".

Uit de mond van *Willy Brandt* is dit meer dan een op vaderlijke toon herhaalde redenering die uit de vredesbeweging stamt. De aanzetten die de vredesbeweging heeft gegeven zijn rijp geworden voor vertaling in een politieke strategie. "SPD: partij voor Europa" had Brandt zijn kongresrede genoemd waarin hij als richting aangaf: "de rivaliteit tussen de grootmachten indammen, daardoor de deling van Europa verzachten en deze ooit eens overwinnen". Dat zou er op uit moeten lopen dat ook aan de deling van Duitsland eens een einde komt.

Bij de toenadering die de SPD nu tot de Westduitse vredesbeweging zoekt, kan de partij teruggrijpen op de afwijzing in het verleden van de Westduitse herbewapening en het toetreden tot de NAVO. Nu *Willy Brandt*, *Egon Bahr* en *Hans-Jochen Vogel* op kundige wijze *Helmut Schmidt* tot 'politicus zonder partij' gemaakt hebben, herrijst de ster van de oude *Ost-Politik*. De enige regeringspolitiek waarvoor in West-Duitsland ooit honderdduizenden de straat opgingen toen de regering *Brandt-Scheel* in gevaar was. In de wending zit ook continuïteit.

Argwaan

De argwaan die de SPD nu aantreft in de vredesbeweging en bij de Groenen, heeft ook met dit verleden te maken. "Alle grote bewegingen, tegen de herbewapening, tegen het NAVO-lidmaatschap en tegen de atoombewapening, konden tot nu toe alleen bij de SPD steun vinden en alleen de SPD, als kleinste kwaad steunen", aldus Groenen-voorzitter *Trampert*. Het kongres van zijn partij in Duisburg, deels samenvallend met dat van de SPD in Keulen, kan moeilijk historisch genoemd worden. Het standpunt over vrede en vei-

Perspektief

De SPD heeft 'een goed doordachte strategie', zo verzekert me in Keulen de Vlaamse socialistische voorzitter *Karel van Miert*. En de PvdA buitenlandsektaris *Maarten van Traa* meent dat de SPD nu "op onze lijn" zit. Bij de Groenen in Duisburg is er juist grote behoefte zich flink tegen de SPD af te zetten. In deze bevangenheid blijft een diepgaand politiek debat maar al te snel achterwege. De Groenen-weg is beter want vrede stichten met atoomwapens, NAVO en 'Bundeswehr' heeft immers bewezen een illusie te zijn? Over hoe het zonder moet, zijn er echter alleen even aanzetten. Niet alleen bij de Groenen, óók in de vredesbewegingen en óók in Oost-Europa: *Solidariteit* in Polen, de *Dialog*-groep in Hongarije en niet te vergeten de vredesgroepen in de DDR. Hoopvolle tekenen, inspiratie voor verzet tegen de raketten, ongetwijfeld. Maar ook de Groenen maken zich geen illusies over vredesbewegingen die het zouden moeten stellen zonder politiek succes.

En daarvoor zijn politieke strategieën nodig, politieke groeperingen die zich voor de zaak van de vredesbeweging inzetten. De Groenen zouden het graag willen worden en vrezen nu juist dat de SPD, in ieder geval op kortere termijn, het betere perspectief zal lijken.

In de strijd tegen het Duitse rakettenwoud zal deze controversale uiteindelijk waarschijnlijk een veel grotere rol spelen, dan die over de rol van het geweld in het verzet, die nu de vredesbeweging haast opgedrongen wordt. Want de met stok en steen agerende *autonomen* zijn in West-Duitsland behoorlijk in diskrediet geraakt, sinds deze zomer in *Krefeld* één van hun aanvoeders werd ontmaskerd als politie-provokateur. Socialist, Groenen, christenen, sociaal-demokraten en de nogal Moskou-gezinde Westduitse kommunisten zijn het er wel over eens dat het verzet zo vreedzaam mogelijk door moet gaan. Al zullen de aktievormen harder worden.

Waarom de Groenen ervoor gekozen hebben de 'autonome vredesgroepen' (niet te verwarren met de autonomen) te steunen en daarmee de samenwerking binnen de Westduitse vredesbeweging op het spel zetten, is alleen zo te verklaren. Het zoeken is niet alleen naar nieuwe vormen van verzet tegen de raketten, maar ook naar nieuwe politieke vormen om een einde te maken aan de kunstmatige parlementaire meerderheid, die achter NAVO-prikkeldraad en ME-kordon uiteindelijk toch beslist dat er maar méér raketten moeten komen. Hoe dat moet, en of dat slaagt, valt moeilijk te voorspellen. Voorlopig zijn onze oosterburen het rakettenwoud nog niet uit.

LEX HENDRIKS

ligheid van de Groenen klinkt bekend zolangzamerhand: Voor een atoomvrij Europa, de Bondsrepubliek uit de NAVO, voor een blokvrij Duitsland. Inderdaad, een op den duur op de een of andere manier verenigd Duitsland. Ondanks de duidelijke verschillen met de SPD-politiek is er wel degelijk een overeenkomst.

Net als de oude SPD en de SPD nú, na de afrekening met de technokratische veiligheidspolitiek van *Helmut Schmidt*, zien de Groenen in de deling van Europa en daarmee de deling van Duitsland in het bijzonder de gevaarlijke spanningshaard die tot een nieuwe oorlog kan leiden. Ook al breekt deze elders uit door de strijd tussen de blokken in de Derde Wereld, zoals de Groenen menen.

"De beide Duitse staten zijn delen van het naar Europa overgeplaatste strategische konflikt. De weg in de toekomst ligt niet in een terugkeer van een Duitse machtsstaat, die ons in twee katastrofen gestort heeft, en helemaal niet in een Europese superstaat", zo zegt de kongresresolutie van de Groenen. Het is of ditmaal *Barbarossa* werkelijk naar het goede vaandel grijpt. Niks "te paard, te paard!", maar het geskandeerde "ophouden, ophouden!" van de demonstranten die vreedzaam bij de Bondsdag demonstreerden tegen raketten en weggespoten werden met traan-gashoudend water.

Keesings Historisch Archief

Méér weten over het wereldnieuws in minder tijd

f 98,50
per half jaar
voordeel
f 18,- bij jaarbetaling

Aktueel

Op de hoogte blijven van het wereldgebeuren is voor veel mensen een "must". Informatiebronnen zijn er genoeg, maar voor het wekelijks doorwerken van stapels kranten en tijdschriften uit binnen- en buitenland is veel tijd nodig. Tijd die vaak niet beschikbaar is.

Objectief

Keesings Historisch Archief "zeeft" het belangrijkste nieuws uit binnen- en buitenland en presenteert dat in afleveringen van 32 pagina's, iedere 14 dagen. Daarin wordt beknopt, feitelijk en overzichtelijk weergegeven wat zich vooral op politiek en economisch terrein afspeelt. Keesings Historisch Archief streeft naar een objectieve berichtgeving. Waar mogelijk worden de teksten van verklaringen, redevoeringen, rapporten, verdragen e.d. letterlijk weergegeven, aangevuld met de nodige achtergrondinformatie.

De aanbiedingen in deze advertentie gelden alleen voor nieuwe abbonementen.

Elke twee weken

De 26 twee-wekelijkse afleveringen kunnen worden opgeborgen in een praktische, fraaie opbergband. Al die geïllustreerde afleveringen vormen samen een waardevol en levend overzicht van de huidige wereldsituatie. De periodiek verschijnende, steeds bijgewerkte index, vormt de sleutel tot deze unieke informatieverzameling.

Uw informatiebron

Voor iedereen die op de hoogte wil zijn van de hedendaagse wereld is Keesings Historisch Archief onontbeerlijk, reeds 50 jaar. Ook voor bibliotheken, leeszaal en documentatieafdelingen is dit archief een dankbare en veelomvattende informatiebron. Door zijn beknoptheid, objectiviteit en gemakkelijke toegankelijkheid.

Een greep uit de jaargang 1983

Opec-conferentie mislukt. Iran start "Dageraad" offensief. CDU/CSU wint Westduitse verkiezingen. Opec verlaagt prijs ruwe olie. Versobering in Frankrijk. Israëliisch-Libanees akkoord getekend. Rebelle tegen Arafat. Craxi eerste socialistische premier Italië. Blank Zuid-Afrika voor Botha's grondwet. Machtsovername op Grenada. Plaatsing nieuwe kernwapens in Europa.

Speciaal aanbod

Wanneer u zich nu abonneert op de jaargang '84 van Keesings Historisch Archief kunt u bovendien de complete jaargang 1983 ontvangen, inclusief de fraaie opbergband voor slechts **f 70,-**

Bon voor een complete kijk op het wereldnieuws

Onderstaande bon in enveloppe zonder postzegel opsturen naar:
Uitgeverij Keesing, Antwoordnummer 2199, 1000 PB Amsterdam

K
KEESING

Naam: Mevr./Hr. _____

Straat: _____

Postcode/Woonplaats: _____

Beroep/Onderwijsinstelling: _____

Datum: _____ Handtekening: _____

Wenst tot wederopzegging een jaarabonnement op Keesings Historisch Archief, inclusief een fraaie opbergband, die ik ter kennismaking als kado ontvang.

Ik betaal per:

- jaar, ad f 190,-, inclusief B.T.W. Dat betekent een voordeel van f 18,- op de normale abonnementsprijs van f 208,-, inclusief B.T.W.
- half jaar, ad. f 98,50, inclusief B.T.W.
- Omdat ik student ben, maak ik gebruik van het studenten-abonnement en betaal per jaar slechts f 177,75
- Bovendien wil ik gebruik maken van het aanbod om de gehele jaargang '83 aan te schaffen voor de speciale prijs van f 70,-, inclusief opbergband.

Keesings Historisch Archief, Johan Muyskenweg 22, 1096 CJ Amsterdam.
Telefoon 020 - 68 11 11.

Hierlangs afknippen

Vredesbeweging in Hongarije

DIALOOG VOOR DE VREDE

Veel machthebbers in het Oosten vinden dat de Vredesbeweging staatseigendom is. Elke lidstaat van het Warschau-Pakt kent wel een nationale vredesraad. Maar daarnaast duikt de laatste tijd vaak een onafhankelijke vredesbeweging op. Voor die groepen is contact met de vredesbeweging uit het Westen vaak van levensbelang. In september bezocht een Nederlandse delegatie Hongarije. Een voorwaarde voor dat bezoek van Nederlandse kant was dat 'Dialoog' (de Hongaarse onafhankelijke vredesgroep) aan de conferentie deel zou mogen nemen. Helemaal probleemloos verliep de ontmoeting niet. *Ine Megens*, medewerkster van het Wetenschappelijk Buro van de PSP, maakte namens de PSP deel uit van de delegatie. Van haar een persoonlijk reisverslag.

Er maakt zich een gevoel van opwindend van me meester die vrijdagmiddag in september, als ik wordt opgebeld met de vraag of ik met een delegatie uit Nederland mee wil naar Hongarije. Ik kan niet onmiddellijk beslissen, maar vind wel dat ik deze kans moet aangrijpen. Ik moet van alles regelen: oppas regelen voor Tim, afspraken afzeggen, enzovoort. Er lag al heel lang een uitnodiging van de Hongaarse Vredesraad voor een bijeenkomst met vertegenwoordigers van de Nederlandse vredesbeweging. Van Nederlandse kant (lees: IKV) is daarbij steeds als eis gesteld dat leden van de 'Dialoog'-groep aan die conferentie mochten deelnemen. Pas diezelfde vrijdagochtend is telefonisch bevestigd dat *Ferenc Kószegi*, oprichter van de groep, aanwezig zal zijn. Daarmee staat het licht op groen voor de Nederlandse organisaties. Alle vredesbewegingen uit het LOVO (Landelijk Overleg Vredes Organisaties) en de politieke partijen uit het *Komitee Kruisraketten Nee* zijn uitgenodigd. Niet alle organisaties kunnen op zo'n korte termijn iemand vinden of kampen met andere problemen. Uiteindelijk bestaat de delegatie uit vertegenwoordigers van Pax Christi, IKV, Vrouwen voor Vrede, Vrouwen tegen Kernwapens, het Platform van radicale vredesgroepen en de PSP (als enige politieke partij). De voorbereidingstijd is kort. Ik probeer nog wat stukken te bemachtigen en bel met verschillende mensen.

Zomerkamp

De donderdag daarop, rond het middaguur, komen we aan in Budapest; een fraaie stad, door de Donau gescheiden in twee gedeelten, *Buda* en *Pest*. Met z'n viereen gaan we op weg naar één van de ons opgegeven adressen. Er is niemand thuis. Op straat zien we plotse-ling iemand met een *Pax Christi*-button; we spreken haar aan. Het blijkt een bewoonster van de flat te zijn. Wij gaan mee, drinken thee en praten wat. Inmiddels hebben we al gehoord en begrepen dat er problemen zijn rond de deel-

name van Kószegi aan de conferentie en besluiten daarom eerst hem op te gaan zoeken. Het gesprek is hartelijk en openhartig. Sinds de landelijke bijeenkomst in april bestaan er grote meningsverschillen binnen 'Dialoog', zowel over de te houden akties, als over de contacten met de *Vredesraad* en andere officiële instanties. Na het zomerkamp – dat door het optreden van de politie voortijdig werd beëindigd – heeft de groep zich officieel opgeheven. Er zijn groepen die desondanks doorgaan, onder andere de *Budapester-groep*, een kleine, radicale groep. Dat zij op hun eigen manier verder werken is prima, vindt Kószegi, maar ze mogen zich niet tooien met de naam 'Dialoog'. 'Dialoog'

staat voor iets anders, voor een dialoog op drie nivo's zowel met de westerse vredesbewegingen, de officiële instanties in Hongarije én met de dissidenten. De Budapester-groep, zoals Kószegi hen konsekwent aanduidt, staat bovendien sterk onder invloed van *Miklos Harasti*, een vooraanstaand dissident. "Op die manier geven zij de autoriteiten te gemakkelijk een wapen in handen tegen al diegenen die vechten voor het recht op onafhankelijkheid binnen de Hongaarse samenleving. Wij moeten zoeken naar een nieuwe definitie van onafhankelijkheid, die past binnen onze maatschappelijke realiteit" aldus Kószegi. De komende dagen zal ik hem dat, in andere bewoordingen, meerdere keren horen beweren zonder dat mij duidelijk wordt wat hij er mee bedoelt. Wat ik er wel in hoor is het verwijt aan de Nederlanders dat wij te veel in zwart/wit schema's denken over de Oost-Europese samenleving. "De ruimte voor spontane akties is veel groter dan jullie denken", zegt Kószegi. De ervaringen van de 'Dialoog'-groep met het zomerkamp zijn echter niet bemoedigend. Tegenover de lezing van Kószegi over de gebeurtenissen sinds april hun verhaal: 'Dialoog' is wel formeel opgeheven, maar de groep is niet uit elkaar gevallen. Hoewel zij van de groepen op het platteland geen goed beeld hebben, bestaat de indruk dat alles gewoon doordraait. Door de

hardere politiek van de officiële instanties zijn zij gedwongen naar andere organisatievormen te zoeken en stellen zij hun hoop meer op kleine groepen en individuen. Zoveel is wel duidelijk dat de groep zich door Kószegi niet vertegenwoordigd voelt op de conferentie. Iets dat hijzelf die middag ook al gezegd had. Hij voelt zich echter representant van de meerderheid van onafhankelijke vredesgroepen – inclusief de meeste vroegere 'Dialoog'-aanhangers.

Gemengde gevoelens

De rest van de avond en het grootste deel van de volgende dag besteden we aan onderlinge discussie en voeren we onderhandelingen met de Hongaarse Vredesraad om twee vertegenwoordigers van de Budapester 'Dialoog'-groep aan de conferentie te laten deelnemen. Eindeloze discussies. Wij besluiten de twee afgevaardigden mee te nemen naar de conferentie en daar de discussie verder te voeren. Vrijdagmiddag om drie uur gaan *Ben ter Veer* en *Mient-Jan Faber* nogmaals naar de Vredesraad om hen dit 'mee te delen', terwijl wij met de leden van 'Dialoog' naar het station gaan, waar onze trein naar *Sárospatak* zal vertrekken. Om vijf voor vier komen Mient-Jan en Ben binnenvallen: op maandagmorgen zal er een ontmoeting zijn tussen de Vredesraad, de 'Dialoog'

vervolg op pagina 18

vredesbeweging in Hongarije

vervolg van pagina 17

en onze delegatie in het kantoor van de Vredesraad. Een kompromis — meer was er niet uit te slepen. Er is geen tijd voor overleg. De leden van de Vredesraad zitten al in de trein; wij moeten opschieten. Het is warm. Uitgezwaid door de 'Dialoog'-leden vertrekken we — met zeer gemengde gevoelens. Ik heb even tijd nodig om om te schakelen. Terwijl we de afgelopen twee dagen bij mensen thuis vergaderden, in een kamer waar mensen steeds in en uit liepen en de discussies soms in rap Hongaars oplaaiden, zitten we dat weekend plotseling in een officiële omgeving. Dat begint al bij aankomst, waar we worden welkom geheten door *bisschop Kürti*, lid van het presidium van de Hongaarse Vredesraad, wiens grootste verdienste is dat hij Nederlands spreekt. De vergaderingen vinden plaats in een prachtige, stijlvolle omgeving: de bibliotheek van een beroemd college. Veel ruimte voor plenaire bijeenkomsten is er overigens niet. Er gaat veel tijd heen met uitgebreide lunches, ontvangsten en dergelijke. Ook de discussies dragen een ander karakter. Soms lijkt het alsof achter de vriendelijke welwillendheid een grote onverschilligheid schuilgaat, alsof de Hongaren geen behoefte hebben aan diepgaande discussies en gedachten uitwisselingen. Wat mij het meest verbaast is dan ook dat het initiatief in de gesprekken helemaal aan Nederlandse zijde ligt. Geen enkele keer worden er van Hongaarse kant pogingen gedaan gespreksonderwerpen in te brengen. Van onze kant komt het voorstel te praten over de plaatsing van de nieuwe kernwapens en over de positie van onafhankelijke vredesgroepen in Hongarije. Mient-Jan Faber houdt een inleiding over de modernisering en de betekenis daarvan voor de relaties tussen Oost en West. Zijn voorstel aan de Vredesraad, om bij de Sovjet-Unie aan te dringen op het nemen van eenzijdige stappen door een begin te maken met een daadwerkelijke ontmanteling van de SS-20's, stuit op grote weerstanden. Het wordt in eerste instantie zelfs afgedaan als NAVO-propaganda. De Hongaren hameren erop dat wij in de gaten moeten houden waar de schuld van de bewapeningswedloop ligt. Bovendien ontkent zo'n plan de waarde van de konstruktieve voorstellen die de Sovjet-Unie in Genève op tafel heeft gelegd. Uiteraard zijn zij met ons van mening dat de plaatsing van nieuwe Amerikaanse raketten in West-Europa moet worden voorkomen en zullen zij ons steunen in onze strijd daartegen. Zij zijn dan ook bereid een verklaring van deze strekking af te geven. De Hongaren geven weinig blijk van begrip voor de Nederlandse situatie. Dat een dergelijke verklaring de Nederlandse vredesbeweging alleen in diskrediet zou brengen is hen niet aan het verstand te brengen. De slotverklaring die uiteindelijk tot stand zal komen maakt een minutieus onderscheid tussen de opvattingen van de Hongaarse Vredesraad en de meningen van de Nederlanders.

Met z'n drieën gaan we die zondagavond terug, nog vóór het einde van de

konferentie. De rest van de delegatie zal voor ons de honneurs waarnemen bij het laatste officiële gedeelte. Wij zullen verslag uitbrengen aan 'Dialoog' en het gesprek van morgen mee voorbereiden. Een kamer in een studentenflat — iedereen zit op de grond of hangt tegen de muur. Er zijn zo'n dertig mensen aanwezig, allemaal jongeren, veel vrouwen. Ik vind het bemoedigend dat er zoveel mensen zijn, en dat er zoveel mensen aan de discussies deelnemen. Er wordt heel gedisciplineerd vergaderd, maar de stemming is uiterst somber. Velen zijn nog steeds verbijsterd en ontmoedigd door de houding van de overheid en het politie-optreden tegenover het vredeskamp. Het afgelopen jaar is veel energie gestoken in het opbouwen van de contacten met de Vredesraad. Sinds januari bestonden er plannen voor een internationaal vredeskamp, ook die werden aan de Vredesraad meegedeeld. Nooit is hen daarbij te verstaan gegeven dat het niet zou kunnen, dat het hier een illegale aktie betrof. Eigenlijk verwacht de groep niets van hernieuwde contacten met de Vredesraad. Iemand verwoordt heel duidelijk hun dilemma: "Wij staan nog steeds achter de principes zoals wij die in onze eerste verklaringen hebben vastgelegd en willen de dialoog op drie niveaus voortzetten. Het blijkt echter niet mogelijk te zijn dit in georganiseerde vorm te doen. Wij stellen nu onze hoop op andere dingen en zoeken naar nieuwe vormen van aktie. Macht is onverwacht en duikt overal op. Wij zullen daarom nieuwe, onverwachte akties moeten voorbereiden". Onze indruk is dat de groep niet zo zeer geradikaliseerd is, maar gedisillusioneerd. De doelstellingen zijn soms dezelfde, meestal niet. De discussie komt steeds terug op de vraag waarom het beleid zoveel harder is geworden en hoe zij daarop moeten reageren. Op mijn vraag naar de politieke discussie binnen de groep komt geen antwoord. De basisprincipes staan nog recht overeind en daarmee lijkt alles gezegd te zijn. Of je als dissident wordt beschouwd of niet, is niet iets dat je zelf in de hand hebt. Het etiket wordt je door anderen opgeplakt. Natuurlijk bestaan er contacten met de dissidenten maar hun methoden zijn verschillend. De voorbereiding voor het gesprek van maandagochtend met de Vredesraad verloopt verder moeizaam. Half drie 's nachts rijden we in een taxi naar het hotel, teleurgesteld in deze avond en bang dat de leden van 'Dialoog' zich morgen erg in de verdediging zullen laten drukken.

Onze angst blijkt de volgende dag gelukkig niet terecht. Het wordt een harde konfrontatie. De Vredesraad heeft voor de gelegenheid de hulp ingeroepen van *prof. I. Kende*; verder zijn zowel de presidente, de sekretaris-generaal als de voorzitter van het jeugdkomité aanwezig.

De bestaande orde

In een uitvoerig betoog gaat *Sarkadi Nagy*, de sekretaris-generaal, in op de relatie tussen de Vredesraad en andere 'spontane' vredesgroeperingen. "Initia-

tieven vanuit de bevolking worden van harte toegejuicht, maar moeten op hun eigen waarden worden geschat. Zodra deze groepen de bestaande maatschappelijke orde ter discussie stellen overschrijden zij de grens van het toelaatbare. Wij vragen van alle vredesstrijders dat zij ja zeggen tegen het socialisme, ja tegen de vredespolitiek van de Hongaarse regering en ja tegen het bondgenootschap van de socialistische landen." Drie voorwaarden. In eerdere gesprekken met 'Dialoog' hadden zij gezegd dat hen steeds andere voorwaarden werden gesteld maar steeds drie tegelijkertijd. De ene keer deze drie voorwaarden, een andere keer weer andere, zoals bijvoorbeeld de erkenning van de leidende rol van de partij of het niet opzetten van een landelijke organisatie. Op een rustige maar zelfverzekerde manier antwoordt 'Dialoog' op de vragen. Ook wat hen betreft is de toekomst een socialistische. Met de doelstellingen van de politiek van de Hongaarse regering stemmen zij van harte in, maar met de politieke praktijk komt hij wel eens in konflikt; zoals de gebeurtenissen rond het zomerkamp illustreren. Op de derde voorwaarde (de erkenning van het bondgenootschap) kan hij niet ingaan. Het *Warschau Pakt* wordt geaksepteed als een realiteit, maar als doel ziet Dialoog opheffing van beide militaire machtsblokken. "Maar daarbij gaat het jullie blijkens eerdere verklaringen niet om gelijktijdige opheffing van de blokken maar om eenzijdige ontwapeningsstappen met name een uittreden van Hongarije uit het Warschau-Pakt. Dat maakt het moeilijk een gemeenschappelijk uitgangspunt te vinden", zegt professor Kende. De sfeer wordt onaangenaam als hij daarna de 'Dialoog'-groep beschuldigt van het voeren van illegale akties, met name het verspreiden van pamfletten zonder voorafgaande toestemming. Kende verwijt de Westerse vredesbewegingen kleine, onbetekende ontmoetingen wél in de publiciteit te brengen en de activiteiten van de Vredesraad niet. De boodschap is duidelijk. Wij hebben ons niet te bemoeien met de interne verhoudingen in Hongarije. Ondanks dat worden de Nederlanders bedankt voor het arrangeren van dit gesprek en hun aanwezigheid daarbij. Wij van onze kant zetten nogmaals uiteen waarom de contacten met de onafhankelijke vredesgroepen in Oost-Europa voor ons van wezenlijk belang zijn — náást de contacten met de Vredesraden. Wij vragen hen ook zich in te spannen voor de praktische realisering daarvan, onder andere door leden van 'Dialoog' in hun delegaties op te nemen of hen visa te verstrekken voor buitenlandse reizen. De Vredesraad zegt toe de mogelijkheden voor samenwerking op konkrete punten te zullen onderzoeken. Na een haastig afscheid rijden wij naar het vliegveld. Jammer genoeg heb ik van de stad al die tijd niets gezien, dat zal moeten wachten tot een volgend keer.

INE MEGENS

(advertentie)

plaatwerk

tijdschrift voor sociale fotografie

Nummer 5:

KERK IN VERANDERING

foto's: Hans Aarsman & Harry Meijer
Oscar van Alphen

tentoonstelling in Rijksmuseum / Amsterdam tot mei 1984

Nu met gratis echte foto voor abonnees

losse verkoop f 7,50; jaarabonnement f 45,- (6 nummers). Stuur een kaartje aan: Uitgeverij Fragment, Conradstraat 23, 1018 NE Amsterdam.

(advertentie)

STEUN NICARAGUA

De wederopbouw van Nicaragua loopt gevaar door de verhoogde bedreiging na de Amerikaanse inval in Grenada. Alle inspanningen in het land zijn nu gericht op de verdediging van het land. De hoofdstad Managua ziet er nu uit als een molsloop vanwege de gegraven loopgraven en schuilkelders. De bevolking bereidt zich voor: duizenden vrijwilligers (mannen en vrouwen) trainen en vormen volksmilities. Gezondheidsbrigadisten krijgen een uitgebreide EHBO-opleiding. Maar het ontbreekt het land aan geld om 'eerste hulp'-materiaal aan te schaffen.

Het Nicaragua Komitee Nederland heeft toegezegd deze maand geld in te zamelen voor kistjes met materiaal voor wondverzorging. Een EHBO-doos kost f 10,-, een chirurgische set f 400,-.

HELP BIJ DE VERDEDIGING VAN NICARAGUA

Stort een bijdrage op postgiro 3580163 t.n.v. Nicaragua Komitee, Van Speykstraat 21, Utrecht, tel.: 030 - 71 81 63.

NO PASARAN

(ze komen er niet door)

(advertentie)

afdruk

Afdruk nr. 5 (dec. 1983) met o.a. artikelen over:

- anti-racisme in het onderwijs
  - nieuwe lijn in optreden NVU
  - juridische mogelijkheden tegen racistische/fascistische groepen
- Prijs: f 3,50 (inkl. verzendkosten). Abonnement voor 5 nrs.: f 12,50 over te maken op postgiro 3196021 van P. de Hoog, Amsterdam. Adres: Grimburgwal 10, gebouw 5, 1012 GA Amsterdam.

WERF EEN LID

Op 29 oktober hebben in Den Haag 13.750 PSP-leden gedemonstreerd. Die konklusie valt te trekken uit een enquête van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken van de Universiteit van Nijmegen. De enquêteurs vroegen 923 demonstranten onder andere naar hun partijlidmaatschap. Tweeëneenhalf procent zei lid van de PSP te zijn. Op een totaal van 550.000 demonstranten betekent dat, dat er 13.750 PSP-leden meeliepen. En dat is vreemd, want op het moment van de demonstratie stonden bij de PSP negenduizend betalende leden ingeschreven.

Nu kun je veronderstellen dat die enquête met een flinke korrel zout genomen moet worden, maar dat geloven wij niet. En dus trekken we de konklusie

dat veel meer mensen *zeggen* dat ze lid van de PSP zijn, dan er in feite ingeschreven staan.

Het Partijbestuur van de PSP is in november gestart met de campagne 'Ieder lid werft een lid'. Voor bijna vijfduizend leden van de PSP moet het niet zo moeilijk zijn nog eens vijfduizend leden te werven, want die beweren toch al lid te zijn. In het vorige nummer van BEVRIJDING drukten wij een aanmeldingsformulier voor het lidmaatschap af. Ga daarmee aan de slag: *op naar de 13.750 leden.*

Uit de enquête van het Studiecentrum uit Nijmegen kwamen nog meer interessante gegevens. Van de demonstranten zouden ruim twaalfduizend mensen lid van de PPR zijn en ruim elfduizend lid van de CPN. Bij de laatste Tweede Kamer-verkiezingen stemden 43,2 procent op 'klein-links' en 42,7 procent op de PvdA. En dan is het leuk om dat eens te vergelijken met de cijfers van de demonstratie van 21 november '81 in Amsterdam. Toen waren er 400.000 demonstranten. 33 Procent beweerde op

de PSP gestemd te hebben (132.000 mensen). Nu in Den Haag zei 23 procent dat gedaan te hebben (126.500 mensen). Het aantal stemmen op de PSP bij de Kamerverkiezingen van '82 was 187.000. Voor de PPR waren de cijfers: 15 procent (60.000) in Amsterdam, 13,6 procent (74.800) in Den Haag en bij de Kamer-verkiezingen van '82 136.000 stemmers. En de CPN: 12,4 procent (49.600) in Amsterdam, 9,9 procent (54.450) in Den Haag en 147.500 stemmers bij de Tweede Kamer-verkiezingen van '82.

250.000 van de ruim halfmiljoen demonstranten in Den Haag stemden dus 'klein-links' bij de laatste Kamer-verkiezingen. Terwijl het totaal aantal stemmen op PSP, CPN en PPR in '82 470.500 was. Gemiddeld kwam 53 procent van de 'klein-links'-stemmers naar Den Haag. Voor de PSP was dat percentage nog gunstiger: 67,5 procent van de pacifistische kiezers waren 29 oktober in Den Haag (CPN: 36,9 procent en PPR: 55 procent).

Hardere aktie

Van de demonstranten (aldus nog

steeds de enquête van Nijmegen) is 74 procent voorstander van hardere aktie, zoals blokkades van kernwapenopslagplaatsen, oproepen tot massaal weigeren van het betalen van (defensie-)belasting en het meedoen aan een politieke staking. De demonstranten zijn ook zelf bereid daaraan mee te doen. Van de PSP-stemmers is 84 procent voor hardere akties *nu* en 89 procent voor hardere akties in geval van plaatsing. Bijna de helft van de demonstranten (46,3 procent) vindt dat Nederland uit de NAVO moet stappen. Vooral vrouwen waren daar vóór (vrouwen namen over het algemeen radicalere posities in dan mannen). Maar als de NAVO-landen door zouden gaan met voorbereidingen voor plaatsing vindt maar veertien procent van de demonstranten dat ons land lid van de NAVO moet blijven (en dat is dus 86 procent vóór het opzeggen van het NAVO-lidmaatschap). In Engeland zijn ondertussen de eerste raketten afgeleverd...

CHRIS HUINDER
ROEL SANDVOORT
(met dank aan Jan Muytjens voor het rekenwerk)

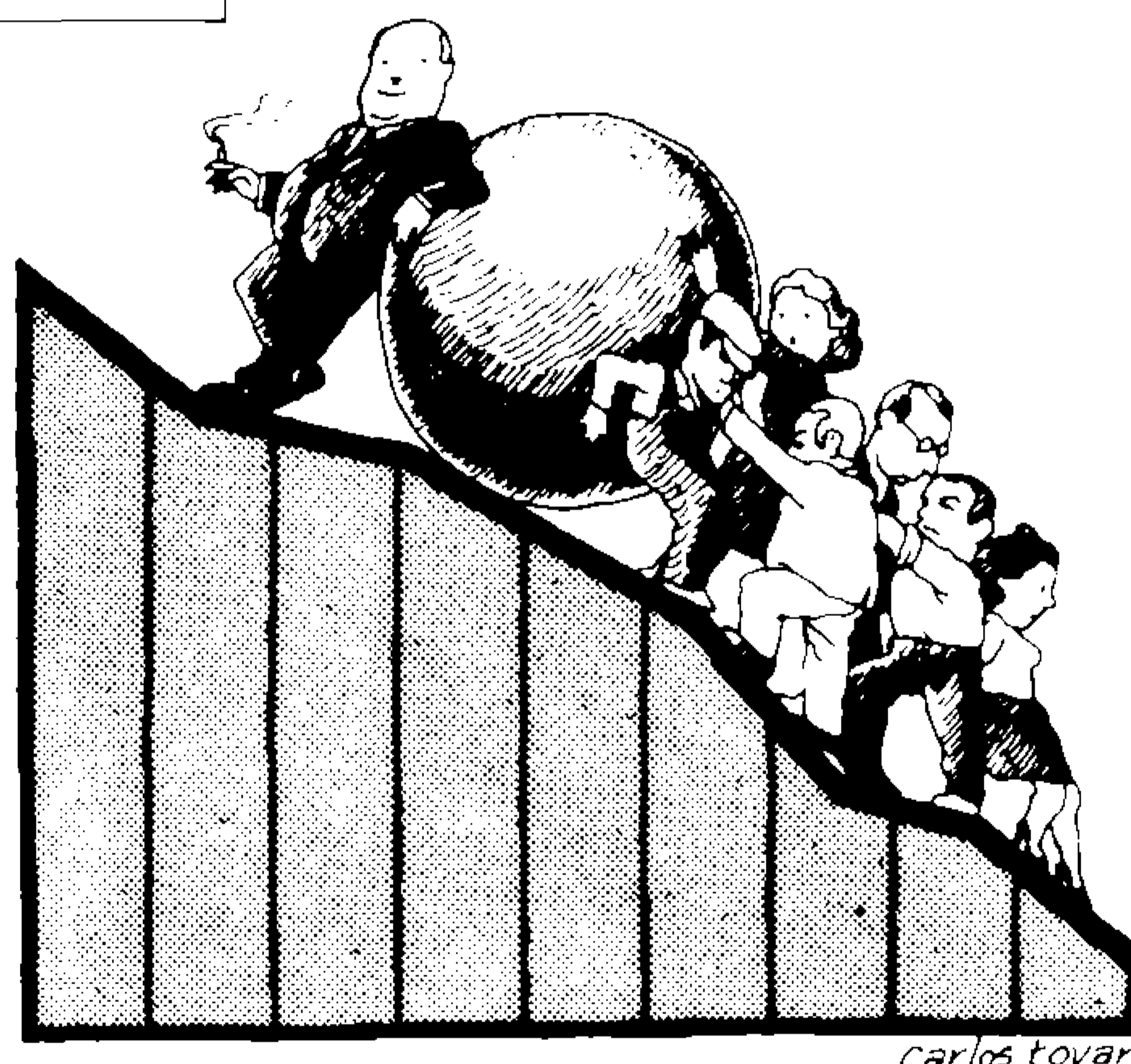
(advertentie)

AFWENTELLEN OF OMWENTELLEN?

SOLIDARIDAD

Als je rijk bent de macht hebt een leger achter de hand wat kan het je dan schelen dat de paupers weer kreperen nu de crisis overheerst.

carlos tovar

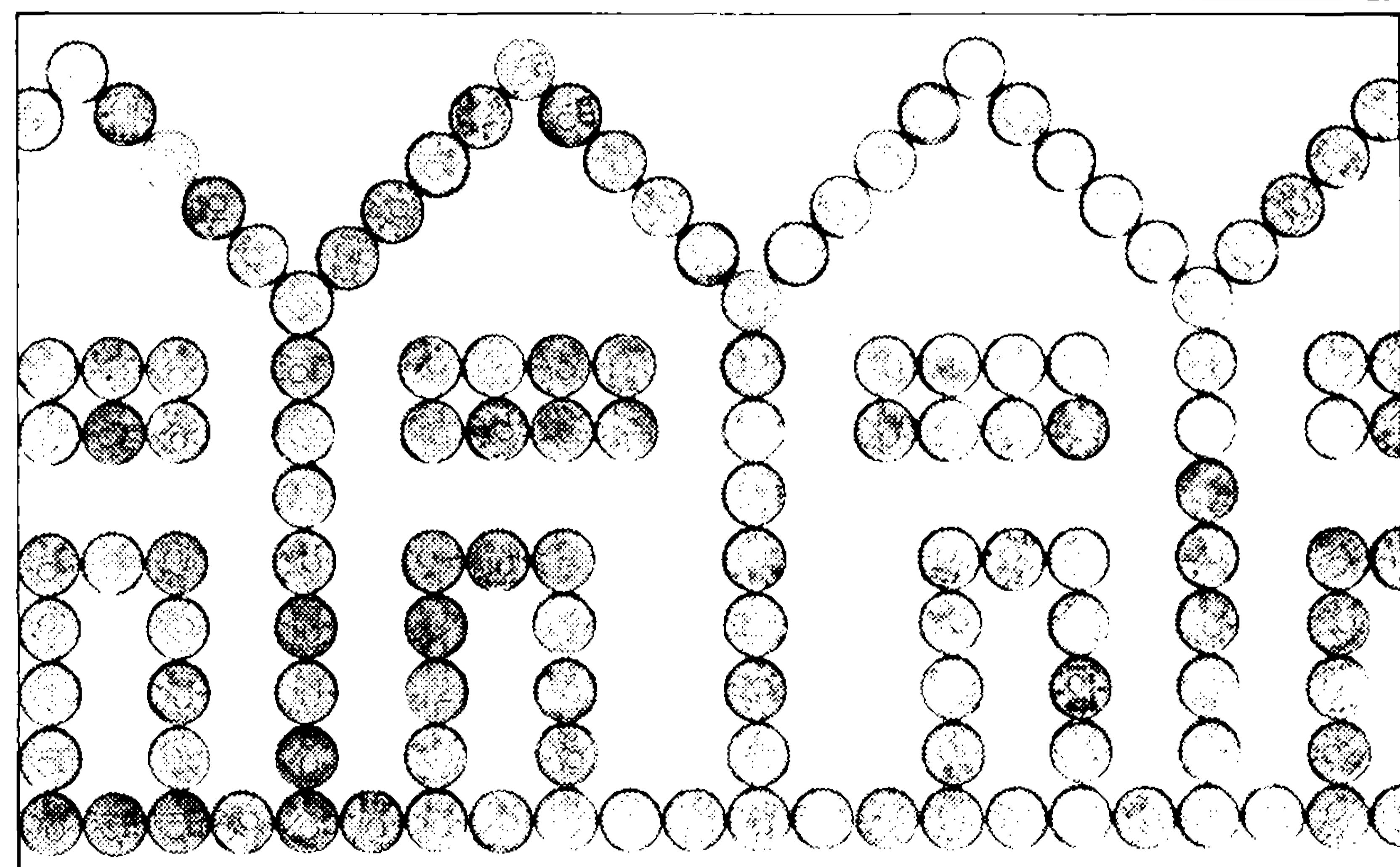
De vakbonden de buurtorganisaties de boeren de politieke oppositie in Latijns Amerika staan zwak, zijn verdeeld is er een alternatief?

Solidaridad blijft hen steunen de lange crisis door niet afwentelen maar omwentelen.

Den Haag Gironummer 1804444

(advertentie)

HELPT UW SPAARGELD DE WERKLOOSHEID BESTRIJDEN?

ALLE BEETJES HELPEN.

Meer dan zeventigduizend spaarders hebben meer dan 380 miljoen gulden ingelegd bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Dat is een bank die goede dingen met uw geld doet.

Bijvoorbeeld uw spaargeld belegt in verantwoorde, sociale woningbouwprojecten. Waardoor er gebouwd kan worden. Waardoor mensen aan de slag kunnen.

De ASN is een spaarbank waar u met een zuiver geweten uw spaargeld aan kunt toevertrouwen. Om het gewin worden tegoeden niet belegd in dubieuze projecten, niet in dubieuze landen, niet in speculatieve zaken. En tocht greft de ASN een rente die op hetzelfde niveau ligt als bij iedere andere (spaar)bank.

Hoe dat kan? De ASN werkt met een uitgekiend spaarsysteem (sparen via uw girorekening). De ASN is een kleine bank, heeft lage kosten, hoeft er geen geldverslindend net van dure bijkantoren op na te hebben.

En van beleggen weten ze alles bij de ASN. Aan zo'n bank hebt u wat, andere mentaliteit, dezelfde rente.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7.50 premie!
Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een giro-overschrijving doet.

Meer weten? Vul snel de bon in.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

In memoriam Krijn Strijd

Zondag 30 oktober is Krijn Strijd overleden. Een naam, die een huidige generatie PSP-ers wellicht niet meer zoveel zegt. Tot mijn verbazing kwam ik in het register van "Ontwapenend, geschiedenis van 25 jaar PSP", zijn naam tegen met slechts één vermelding - en dan nog op een plek waar het ging om "De Derde weg".

Voor PSP-ers van oudere datum is de naam Krijn Strijd intensief met de oprichting en de geschiedenis van de partij verbonden. Tijdens het oprichtingskongres, op 26 en 27 januari 1957, werd hij - toen hervormd predikant in Den Bosch - gekozen in de *Adviesraad* (later: Partijraad). Hij was - samen met onder meer *Hannes de Graaf* - een representant van 'Kerk en Vrede' - een religieus-pacifistische organisatie, die een belangrijke impuls leverde aan het tot stand komen van de PSP. Daarmee is niet gezegd dat Strijd 'alleen maar pacifist' was: hij was een 'rooie dominee' in hart en nieren. Het socialisme was voor hem een vanzelfsprekende keuze - hij heeft daarover nooit enig misverstand laten bestaan. Ontelbare malen heeft hij - sprekend en schrijvend - zijn mede-christenen gekapitteld, die zich wél scherp afzetten tegen het 'duivelse' kommunisme, maar het 'demonische' karakter van het kapitalisme niet wilden her- of onderkennen.

Op een kongres van 'Kerk en Vrede', in oktober '57, riep hij uit: "Wij moeten in opstand komen, het is de hoogste tijd om 'lastig' te worden!" Een half jaar later sprak hij - samen met *Johan Riemens* - op de eerste grote protestbijeenkomst, die de PSP in Amsterdam organiseerde, naar aanleiding van de westerse militaire interventie in het Midden-Oosten. Scherp stelde hij daar het imperialistische karakter van het kapitalistische systeem aan de orde (1).

Een maand eerder was hij in Utrecht gepromoveerd - die afsluiting van zijn studie betekende óók dat hij vanaf dat moment meer tijd beschikbaar had voor de partij. In februari '59 verscheen zijn naam op de kandidatenlijst van de PSP voor de Tweede Kamerverkiezingen en hij sprak in talloze bijeenkomsten in die verkiezingsperiode.

Krijn Strijd was regelmatig te beluisteren in de radioprogramma's van de PSP - en niet alleen dáárin. Ik herinner me een scherpe botsing met de KRO, die in een kabaret-programma de uitglijder maakte, waarin "pacifisme" werd verbasterd tot "passief-fascisme". Na enig getouwtrek kregen we van de KRO zendtijd voor een weerwoord en Strijd gebruikte die uitzending voor een magistraal pleidooi voor het pacifisme, voor de PSP.

In mei 1960 werd Krijn Strijd - samen met o.m. *Hans Bovenkerk* en *Oene*

Noordenbos - gekozen in de redactie van *Bevrijding*. Jaarenlang schreef hij daarin zijn scherpzinnige commentaren. Inmiddels was hij stafdocent aan de Horst geworden en studierekretaris van 'Kerk en Vrede' - tot hij - in 1968 - hoogleraar werd aan de Universiteit van Amsterdam (christelijke ethiek). Na zijn emeritaat is er een felle strijd geleverd rond zijn opvolging (waarbij onder meer *Bert Schegget* buitenspel werd gezet). Die strijd heeft hem bitter gestemd. Daarna is het stil geworden rond Krijn Strijd. Een ernstige ziekte maakte een einde aan veel van zijn sociale activiteiten. En nu is hij dan overleden, 72 jaar oud.

In de jaren voorafgaand aan de oprichting van de PSP, woonde ik zelf ook in Den Bosch. Ik was gereformeerd en 'kerkte' dus niet bij hem. Bij toeval kwam ik toch eens bij Krijn terecht, en na die eerste keer gebeurde dat vaker.

Want bij hem hoorde ik een aantal dingen die nieuw voor me waren en me enorm aanspraken. Toen ik dan ook in 1957 naar Den Haag verhuisde en daar min of meer toevallig een openbare avond van de net opgerichte PSP bijwoonde, meldde ik me als lid. Voor gereformeerden toen (en nu?) niet zó'n vanzelfsprekende zaak, maar ik herkende in de PSP de vertaling van wat me eerder bij Strijd zo had aangesproken. Ik zal Krijn Strijd altijd dankbaar blijven, voor het feit dat hij het was, die me op dat spoor heeft gezet.

HENK BRANDERHORST

noot:

(1) zie ook *Bevrijding* nr. 18 (26 okt. '83) pagina 10 en 11.

In memoriam Gerard B. Neering

In de nacht van 27 op 28 november j.l. is Gerard B. Neering op vijftienjarige leeftijd overleden.

Voor met name PSP-ers uit de begintijd mag hij een markante persoonlijkheid genoemd worden.

Reeds lang voor de PSP bestond, zelfs ruim vóór de Eerste Wereldoorlog, had hij de overtuiging van het pacifisme als enige weg ter voorkoming van georganiseerde moord (is oorlog) bij hem postgevat. Hij wenste de abstractie van geweld daarbij niet strikt steriel te zien, mede in het licht van bevrijdingsbewegingen. Dat daarbij het socialisme als staatsvorm voorwaardenscheppend moest zijn sloot zich bij dat denken aan.

Als geen ander kon hij het vergelijk trekken met de barre sociale omstandigheden uit zijn jeugd en het spook van de aankomende verpaupering nú.

Voor de afdeling Haarlemmermeer vertegenwoordigde hij in de periode '62 tot '70 de PSP in de gemeenteraad.

Hij deed dat goed en werd daarbij vergezeld door een spreekvaardigheid die een vitaliteit uitstraalde, die zijn hoge leeftijd deed vergeten.

Met zijn leven heeft hij aangetoond dat hoop op en strijd voor verandering lozend is.

Toen hij lid van de PSP werd, in 1957, kende hij aarzelingen; immers, wat

moest zo'n jonge partij met iemand van 69 jaar?

Anderen praatten hem om en niemand heeft kunnen bevroeden dat wij hem nog zo lang mochten meemaken.

Onlangs tekende ik nog uit zijn mond op: "Wij moeten door een muur van vuur en niet door een muur van chocolade!", verbeten wijzend op de geschiedenis van de sociaal-democratie.

Machtvorming ter wille van machtsuitoefening was hem een gruwel.

Ondanks het feit dat zijn lichaam snel verzwakte en pijnen hem erg hebben gehinderd de laatste maanden, leefde hij met ons mee, las de stukken en bracht menigeen in verbazing omtrent zijn kennis van actuele politieke zaken.

Hij liet niet na erop te wijzen dat als nieuw naar voren gebrachte politieke situaties veeleer oude wijn in nieuwe zaken betekenden, want in traditie wordt niets nieuws geboren.

Fel heeft hij zich aan het eind van de zestiger jaren verzet tegen het "PAK" (Progressief Akkoord) en samenwerkingsverbanden in het algemeen.

Wij zijn hem kwijt, doch de rust die hij heeft verkregen en de overweging van zijn hoge leeftijd, geven je iets mee, waardoor je met dit overlijden genoeg kunt nemen, zonder dat het gat kan worden opgevuld.

PETER H. DE JONG
afdeling Haarlemmermeer

In memoriam Gerrit van der Heide

Op maandag 21 november j.l. overleed op 65-jarige leeftijd onze vriend en partijgenoot Gerrit van der Heide.

Gerrit was reeds sinds de oprichting van de PSP bij het werk van de partij betrokken. Hij was oprichter in 1959 van de afdeling Epe/Heerde van de PSP. Jaarenlang was Gerrit daarna afdelingsbestuurder. Meermalen stond hij kandidaat voor de Eper gemeenteraad.

Op provinciaal niveau was Gerrit actief in het gewest Gelderland en werd hij PSP-statenlid in de Gelderse Staten.

Ook op landelijk partijniveau was Gerrit van der Heide een actief man, zo was hij algemeen penningmeester van de PSP en lid van de commissie Buibel. De laatste jaren moest hij vanwege zijn gezondheidstoestand wat kalmer aan gaan doen. Zijn werkzaamheden als accountant moest hij neerleggen.

Gerrit werd toen weer actief op gewestniveau (reservepartijraadslid voor gewest Veluwerand).

Toen in 1981 de afdeling Epe/Heerde met opheffing bedreigd werd, was Gerrit één van de mensen die in een nieuw afdelingsbestuur plaatsnamen. Als voorzitter van de afdeling Epe/Heerde wist Gerrit vanuit zijn ervaring in en met de PSP bij te dragen aan de wederopbouw van de afdeling.

Overigens was Van der Heide ook op andere maatschappelijke terreinen actief, met name daar waar het om de financiën van organisaties en instellingen ging, was Gerrit altijd bereid om met raad en daad te hulp te schieten, zo was hij ondermeer jarenlang penningmeester van het open jongerenwerk in Epe.

Diegenen die met Gerrit samenwerkten hebben hem leren kennen als een principieel mens, die altijd goed gedocumenteerd was en goede argumenten had, een mens waarmee het soms moeilijk discussiëren was, een mens ook die deed wat hij zei en daarom zeer gewaardeerd werd.

We zullen Gerrits adviezen en ondersteuning missen. Zijn onvermoeibare strijd voor socialisme en pacifisme zullen we voortzetten, daarbij geïnspireerd door zijn ideeën en inzet.

Epe 23 november 1983

Afdeling Epe/Heerde van de
Pacifistisch Socialistische Partij

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

Na 29 oktober

Gelukkig na enige onderbreking weer Bevrijding in de bus gekregen. Snel voor de kachel gaan zitten en lezen. Na enige regels weer opgehouden om te kijken of ik wel het goede blad in handen hield, ja inderdaad dan nog maar een keer doorlezen. Het betreft het commentaar van Geert Dekker op de 29ste oktober (BEVRIJDING nr. 19 van 9 nov. '83). Het artikel concentreert zich rond de vraag hoe de vredesbeweging nu verder moet gaan. Een beetje een merkwaardig stuk daar voor mij niet helemaal duidelijk is vanuit welke hoek Geert Dekker praat. Vraagt hij zich, als iemand van de vredesbeweging, af hoe het verder moet gaan of vraagt hij zich als P S P -lid af hoe de vredesbeweging verder moet gaan. Ik heb zo het gevoel als laatste. In dit geval vind ik staan er wat rare dingen in het artikel. Ten eerste kan je niet zomaar stellen wat de centrale vraag is voor de vredesbeweging met betrekking tot hoe ze verder zou moeten gaan. De vredesbeweging is een rijk geschaakt gezelschap die handelen vanuit verschillende achtergronden. Wat voor de ene groep vanzelfsprekend is, zal voor de andere misschien op grote weerstanden stuiten. Je kan natuurlijk wel als P S P - lid een mening geven hoe het verder zou moeten gaan met de vredesbeweging. Je zou zelfs meerdere antwoorden kunnen geven. Laten we voor het gemak even aannemen dat dit tevens bedoeld werd in het commentaar, dan komen we op het uittreden uit de NAVO. Dit is tevens mijn grootste bezwaar tegen het artikel. Geert maakt hier de fout door te denken dat dit uittreden gekoppeld kan worden met de strijd tegen de kruisraketten. Natuurlijk is dit in groter verband wel juist, maar als praktisch uitgangspunt in de strategie van de vredesbeweging is het een beetje te ver gezocht. Hij ziet trouwens daarbij over het hoofd dat als het parlement besluit om niet te moderniseren in Nederland er ook geen kruisraketten komen in Nederland. Wel of géén lid van de NAVO staat daar verder buiten.

Het ergste is echter de vraag of we dan geen eigenwijs lid van de NAVO moeten worden, om op die manier meer invloed uit te oefenen. Ja, dit is wel een hele aardige. Voor

je die vraag stelt moet je je eerst afvragen wat de doelstellingen van de NAVO op dit moment zijn en of je die doelstellingen onderschrijft. Néé, dus. Het heeft dus weinig zin om in een orgaan te gaan zitten waar je het zowiezo niet mee eens bent. Aannemende dat de rest van de lidstaten deze doelstellingen wel onderschrijft, zal je dus met al je ideetjes geen poot aan de grond krijgen. Men zal het trouwens wel fijn vinden dat je toch nog lid blijft want een aantal verplichtingen zal je toch na moeten komen om nog geloofwaardig lid te blijven. Dat die verplichtingen in de sfeer van wapenaankopen enzovoort zitten zal wel duidelijk zijn. Of bijvoorbeeld NAVO-oefeningen in de Derde Wereld om de spierballen nog even te laten zien. Nee, dit lijkt mij geen goede strategie. De NAVO als lichaam levert totaal geen bijdrage tot het welzijn van het menselijk ras *hoogstens tot het welzijn van enkele uitverkoren groeperingen*. En zelfs dat kan van zeer tijdelijke aard zijn, daar de NAVO gericht is op konflikt, en niet op samenwerking en verbroedering.

Ten tweede moeten we nu lid worden van de Centruumpartij, misschien kunnen we hun racistische en fascistische standpunten enigszins verzachten en zo een bijdrage leveren tot een betere wereld. En nog even ter afsluiting, beste Geert, het mag jou als fan van Irene best goed doen dat zij er ook bij was. Maar om te veronderstellen dat dit van bijzonder belang is vind ik een klein beetje te ver gaan. Ik was er ook en nog vele andere mensen. Mensen zijn niet bijzonder of erg belangrijk (in de zin van "als zij het zegt nou dan moet het zo wel zijn"), ze worden belangrijk en bijzonder gevonden. Zo en dat is mijn mening daarover.

Jos Dubbeldam

LINKSE DOORBRAAK

Een reactie van een PSP-doorbreker op de reactie van het PSP-partijbestuur op de linkse doorbraak (*Bevrijding 21-10-'83*). Het inhoudelijk commentaar van het partijbestuur op de doorbraak is kort samen te vatten: de (programmatiese) oriëntatiepunten van de doorbrekers wijken niet veel af van die van de PSP. Verder zal de komende tijd nog veel gesproken worden over programmatiese en strategiese verschillen tussen PPR, PSP en CPN waarbij de discussie vooral moeilijk zal zijn voor wat betreft de strategie. Daar ben ik het mee eens.

Het partijbesuur geeft twee discussiepunten aan op dat strategies terrein.

Ten eerste zouden de doorbrekers zich teveel op de PvdA richten. Dat is natuurlijk nogal raar: ons niet-lidmaatschap van de PvdA, ondanks de problemen die we hebben met de kleine drie, is toch een bewijs van het tegendeel. *Bedoeld wordt waarschijnlijk dat we ons te veel zorgen maken over hoe een regering*

er uit zou moeten zien en wat deze moet doen. Immers, als ze over regeringsvorming denkt zullen vermoedelijk toch wel alle PSP-leden de PvdA zien als belangrijkste koalitiepartner en niet het CDA of de VVD: dezelfde gerichtheid dus op de PvdA. We moeten het dus hebben over een linkse regering: hoe belangrijk is het om daarover na te denken en te discussiëren over wat die nu zou kunnen/moeten. De zaak dus niet afleiden door te gaan praten over hoe je het beste druk kunt uitoefenen op de PvdA.

Het manifest van de doorbrekers stelt dat we willen zoeken naar uitvoerbare oplossingen voor problemen van deze tijd.

Iedereen die maatschappelijke chaos en burgeroorlogachtige toestanden liever wil voorkomen zal bij acties tegen de regering/regeringsplannen graag willen weten dat er een alternatief is. Hoe duidelijker dit voor ogen staat hoe minder kans dat de acties inzakken: vergelijk de ambtenarenacties tegen de achtergrond van het uiterst gematigde FNV-urgentieprogramma. Het is voor de bevolking van Nederland zo duidelijk dat dit programma alleen maar niet wordt uitgevoerd vanwege de stompzinnigheid van de beneden van 79 dat ondanks de ongemakken die de ambtenarenstakingen met zich meebrachten de ABVA-KABO uiteindelijk in de publieke opinie de overwinnaar is geworden: de peilingen laten CDA en VVD-aanhang kelderen. De ellende van dit moment is dat dit uiterst gematigde programma van de FNV op dit moment het linkse geluid in Nederland is: wij hebben geen uitgewerkte ideeën over hoe het volgens ons beter geregeld zou moeten worden in dit land. Het FNV-plan helpt geen enkele werkloze aan het werk! Het tweede vraagstuk heette de rol van de sociale bewegingen, of beter gezegd in de PSP-diskussie: de taak van de partij(en).

De PB-reactie zegt hierover dat "de PSP meer waarde hecht aan versterking van diverse maatschappelijke bewegingen en het politiek vertalen van hun eisen". Het PB vult deze zin niet aan. Ik doe het voor ze: ze hechten hieraan meer waarde dan aan datgene wat specifieke - niet de enige maar wel specifieke - taken van partijen zijn.

Partijen moeten m.n. werken aan inhoudelijke oppositie, beleidsvoorbereiding, wetgeving en beleidsuitvoering op bestuurlijke nivo's. Ook in die zin dat de partij een kader moet vormen waarbinnen mensen hun activiteiten in allerlei bewegingen en organisaties met elkaar kunnen bespreken en kunnen verbinden met politieke (beleids)vragen. (Een verbeterde versie van 'met socialistisch elan' zou bijvoorbeeld op afdelingsniveau en met vrouwen- en vakbeweging besproken moeten worden.)

Wij als doorbrekers willen dat de nieuw te vormen formatie de onbescheiden pretentie heeft een belangrijke schakel te zijn in het perspectief op maatschappijverandering.

Frans Groenendijk

AANBIEDING

Mijn moeder vindt het ook fotoboek over de bewapening, het anti-militarisme en de vredesbeweging

samengesteld door *Stichting Plaatswerk*

teksten van *Ben Dankbaar* en *Hans Smits*

uitgave van *SUA/Amsterdam*, 1982, 78 pagina's, 85 foto's

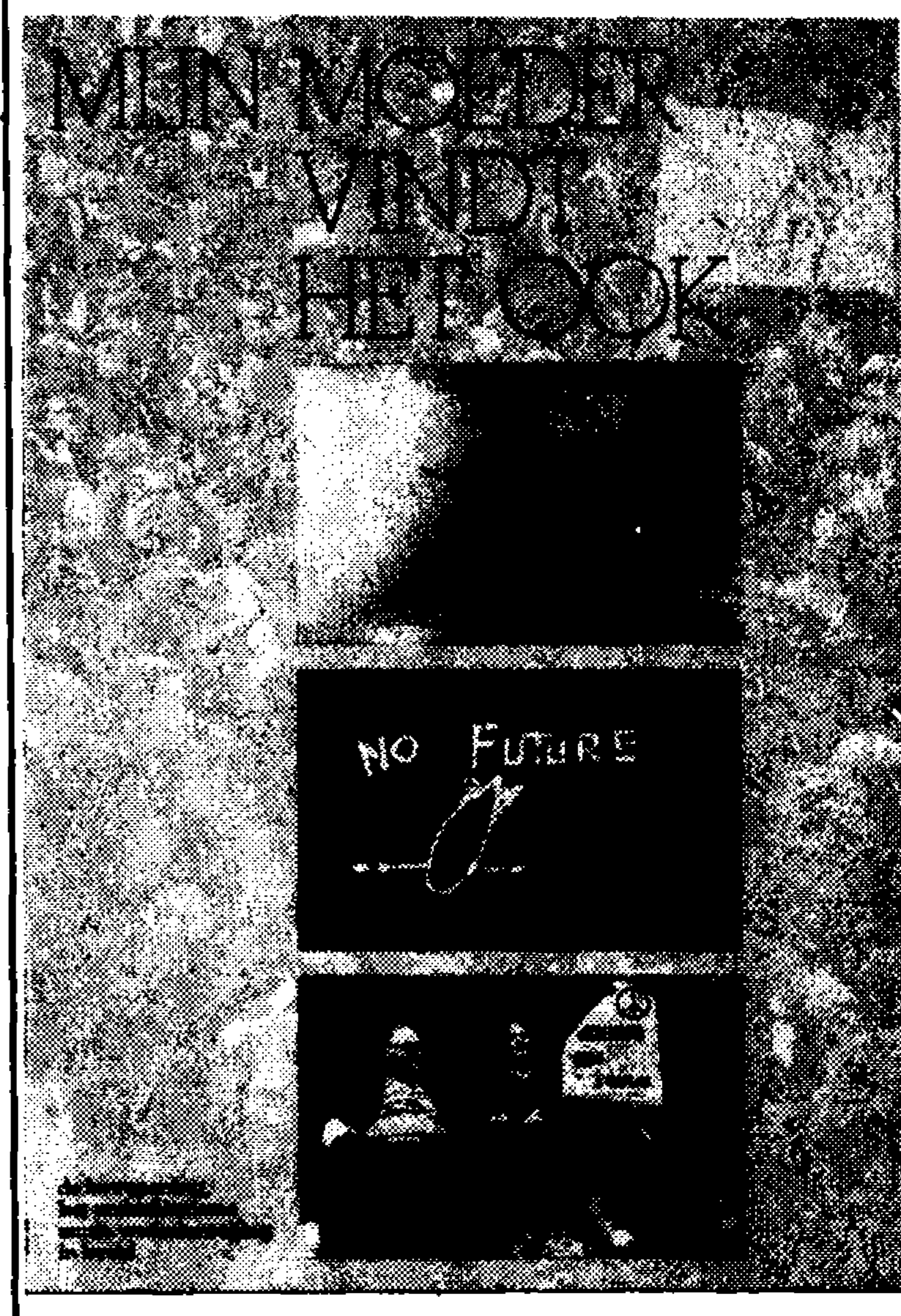
foto's van *Taco Anema*, *Paul Babe-liowsky*, *Hans van den Bogaard*, *Jan Everhard*, *Eduard de Kam*, *Hannes Wallrafen* en vele anderen

Oorspronkelijke prijs f 19,50

Nu voor slechts f 10,- via het Verzendburo PSP

Maak f 10,- over op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Mijn moeder vindt het ook'. Het boek wordt U zo snel mogelijk toegezonden.

met beelden van o.a. 21 november '81/Amsterdam, Onkruid, 'Is het hier oorlog?', Stop de N-bom, het IKV, de vakbeweging en vrede, schuilkelders, Zwaarden naar Ploegscharen, Brussel en Bonn oktober '81, de politiek

(ingezonden mededeling)

Kan je kleuters iets leren over vrede en veiligheid? Met informatie, aangepast aan het jonge kind, is veel mogelijk. De poppenkastvoorstelling 'De vechtjas van Opa Bakkebaard' van Herman Broekhuizen heeft 'vrede en veiligheid' tot thema. Het verhaal is ontworpen voor kinderen van 4 tot 8 jaar, de voorstelling duurt 1½ uur en is geschikt voor kleine zalen en een publiek van 100 tot 150 kinderen. En wordt verzorgd voor uitsluitend de reiskosten. Nadere inlichtingen en afspraken: Herman Broekhuizen, Elzenlaan 4, 1231 CD Nieuw Loosdrecht, tel.: 02158 - 1253.

VREDESGROEPEN

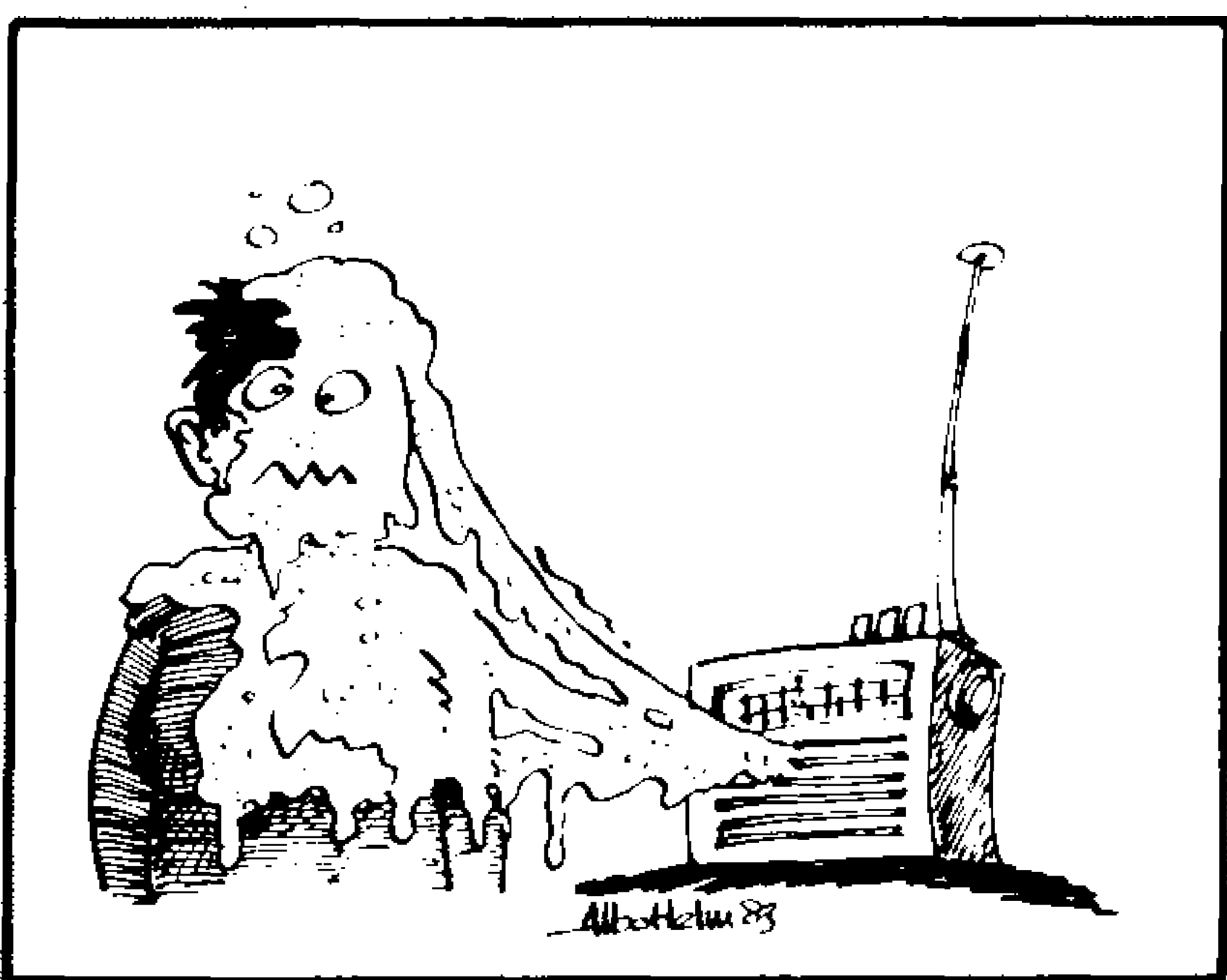
VREDESVRAAGSTUKKEN

De landelijke themagroep Vredesvraagstukken van de PSP organiseert op *zaterdag 21 januari* een bijeenkomst over *burgerlijke ongehoorzaamheid*. Ná 29 oktober een aktueel onderwerp, maar ook in het algemeen (dus niet alleen naar aanleiding van de akties tegen de kruisraketten) is dit een punt dat binnen de PSP de nodige invulling behoeft. Voor de bijeenkomst verschijnt een bulletin met achtergrond-informatie. Deze map is te bestellen door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP in Amsterdam met vermelding van *'Bulletin Burg. Ongehoorzaamheid'*. De map wordt dan, tegelijkertijd met nadere informatie op plaats en tijd van de bijeenkomst, ruim voor 21 januari '84 toegezonden.

PSP UITGAVEN

RACISME

De PSP is zendgemachtigde. Viermaal per jaar tien minuten TV en elke veertien dagen tien minuten radio. De programma's worden verzorgd door de RTC (Radio- en TV Commissie) van de partij. Dit najaar werd een serie radio-programma's gemaakt rond het thema *racisme*. De vier programma's van tien minuten zijn samengevoegd op een cassette, die te bestellen is door overmaking van f 5,- naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van *'cassette racisme'*. Voorjaar '83 werden zes radio-uitzendingen besteed aan het onderwerp *PSP en de ondernemers*. De cassette met deze programma's is ook te bestellen door overmaking van f 5,- met vermelding van *'cassette ondernemers'*.

DE RODE DRAAD NUMMER 12/13

Half december verscheen nummer 12/13 van *De Rode Draad*, het PSP-blad voor raads- en statenleden. In dat nummer onder andere de weerslag van een ronde tafel-gesprek over *kollegevorming*. De redactie van *De Rode Draad* ging praten met PSP-ers uit *samenwerkingsfrakties*, die betrokken zijn bij kolleges van B&W. In *Deventer* heeft de PSP/PPR-fractie twee raadszetels, de fractie levert daar één van de vier wethouders (de PvdA levert de overige vier); in *Wageningen* heeft de PSP/PPR/CPN-fractie vier zetels in de raad en levert één wethoudster aan het kollege, dat voor het overige bestaat uit twee PvdA-ers en één D'66-er. In *Rotterdam*

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

heeft de PSP/PPR-fractie geen wethouders, maar steunt het PvdA-D'66-kollege.

Tijdens het rondetafel-gesprek waren aanwezig: *Sjon Reinink* (Deventer), *Johan Jansen*, *Lex Burdorp* en *Johan Feenstra* (Wageningen) en *Nelis Oosterwijk* (Rotterdam). Uit de weerslag van hun ervaringen tot nu toe wordt duidelijk dat de deelname aan het kollege niet leidt tot grotere afdelingsactiviteiten. In de drie plaatsen geven de raadsleden de partij wel een schop onder de kont door het aan de orde stellen van problematische punten, maar dat leidt nauwelijks tot resultaten. Landelijke 'items' blijven interessanter voor de afdelingsvergaderingen.

Deelname aan het kollege heeft in Wageningen niet tot gevolg dat er meer informatie doorkomt: de ambtelijke adviezen zijn 'vertrouwelijk' en blijven dus geheim. In Deventer daarentegen krijgen de raadsleden die adviezen wel los, maar toch heeft de wethouder (een vrouw), die deze fractie levert, een informatie-voorsprong. De invloed van 'klein links' op het gemeentebestuur is gering, zo blijkt. In Deventer was de invloed merkbaar bij het herstel van de woonfunctie in de binnenstad, in deze stad en in Rotterdam was er het afgelopen jaar sprake van een positieve invloed op het jongerenbeleid. De PSP-ers komen in het gesprek tot de konklusie dat het van wezenlijk belang is een zo gedetailleerd mogelijk kollege-programma samen te stellen: dat maakt het voor de andere partijen (en met name de PvdA) moeilijk er onder uit te komen.

De Rode Draad nummer 12/13 is aan te vragen bij: *LWPW*, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam (tel.: 020 - 26 73 74, Paul Pattijn).

BELANGRIJK

LINKSE DOORBRAAK

Op *zaterdag 14 januari 1984* organiseert 'Voor een linkse doorbraak' een kongres in Utrecht. Dit is besloten tijdens de bijeenkomst van de initiatief-

groep 'Doorbraak' (bestaande uit leden van CPN, PPR en PSP en een aantal partijlozen). De 'Doorbraak' had zich ten doel gesteld meer dan vijfhonderd ondertekenaars van hun op 1 september j.l. gepubliceerde manifest te verzamelen. Dat aantal is ruim gehaald en bedraagt nu zeker achthonderd, redelijk gespreid over de drie partijen en meer mannen dan vrouwen. Op de kongresagenda van 14 januari staat veel discussie, zowel in themagroepen als plenair. Verder is een spreker namens de PvdA uitgenodigd en komen er een aantal organisatorische zaken aan de orde. Om tot uitdrukking te brengen dat het initiatief geen 'vierde' partij wil vormen, is, voor wat de rechtspersoonlijkheid betreft, gekozen voor de stichtingsvorm. Daarnaast is besloten te starten met een *mededelingenblad*. De abonnees van dat blad hebben inspraak in de stichting. Het blad zal geen opiniërend karakter krijgen, maar voornamelijk aandacht geven aan organisatorische zaken, met daarnaast ruimte voor discussie. Er is een voorbereidingsgroep gevormd, bestaande uit twintig leden, voor het januari-kongres. De PSP-leden in die groep zijn *Frank Köhler*, *Alex de Roo*, *Jan-Willem Vos*, *Paulus de Wilt*, *Else de Wit* en *Luuk Witsenhuijsen*. Inmiddels is het eerste nummer van het *Mededelingenblad* verschenen. Het is aan te vragen bij het *Landelijk secretariaat*: Onno Bosma, Govert Flinkstraat 339-bel, Amsterdam, tel. 020 - 72 87 96. Verder bij: *John Steeg/Leiden*, tel. 071 - 13 22 75; *Frans Gottmer/Rijnstreek*, tel. 03480 - 175 45; *Theo de Wit/Nijmegen*, tel. 080 - 22 68 94; *Jan-Willem Vos/Utrecht*, tel. 03438 - 164 47; *Ron Leijser/Haarlem*, tel. 023 - 27 70 39 of *Erik Meijer* (Schaepmanstraat 60, Rotterdam) en *Rob Schaarenborg* (Beatrixstraat 2, Enschede).

PSP BIJENKOMSTEN

SELEKTIEVE NATIONALISATIES

Het Wetenschappelijk Buro van de PSP en de Sociaal-Economische Commissie van de partij organiseren op *zaterdag 18 februari 1984* een studiedag over selectieve nationalisaties. Plaats: PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. Tijd: 11.00 tot 16.00 uur. Inleidingen van *Hein Vrolijk* en *Alex de Roo*. Voorbereidende discussiemap te bestellen door overmaking van f 4,- op postgiro 2782482 t.n.v. Wetenschappelijk Buro PSP/Amsterdam met vermelding van *'selekt.nat.'*

MEDIA-NOTA

De Tweede Kamerfractie van de PSP organiseert op *zaterdag 21 januari 1984* een bijeenkomst over de media-nota. Plaats: PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. Tijd: 10.30 tot 15.00 uur. *Wilbert Willems* verzorgt een inleiding, achtergrondmateriaal is bij de fractie aan te vragen. Kontaktpersoon: *Chris Huinder*, tel.: 070 - 614911 (Tweede Kamer), toestel2940.

BIJENKOMSTEN

SOCIALISTISCHE KUNST

De *Stichting Kunsthistorisch Centrum* organiseert in *Amsterdam* en *Den Haag* een serie kursussen over *socialistische kunst in de jaren twintig en dertig*.

Het centrum, gevestigd in Amsterdam, biedt voor het zesde jaar diverse kursussen kunstgeschiedenis aan, waarmee geprobeerd wordt kunst toegankelijker te maken voor grote groepen mensen en het elitaire karakter, dat kunst nog maar al te vaak heeft, te doorbreken. Bij de serie over *socialistische kunst* staat de vraag centraal of kunst een functie in de maatschappij kan hebben. Kunstenaars en kunsttheoretici formuleren die vraag telkens opnieuw, omdat de kloof tussen kunst en maatschappij nog steeds bestaat. In de periode tussen de twee wereldoorlogen laaide die discussie hoog op. Nederlandse kunstenaars als *Peter Alma* en de dit jaar op hoge leeftijd overleden *Lou Loeber* waren lid van de *Socialistische Kunstenaarskring* (1927-1934) en verdedigden ieder een andere richting. Er ontstonden discussies in bladen als *De Stijl* (met name tussen *Theo Doesburg* en *Peter Alma*) en de *Socialistische Gids*. Maar ondanks alle verschillen waren een aantal kunstenaars het over één ding eens: er moest een nieuwe gemeenschapskunst komen, die voor iedereen begrijpelijk zou zijn. *Bart van der Leek* werd de grondlegger van deze nieuwe beeldtaal: hij ontwikkelde een vorm en inhoud, die voor een jongere generatie *socialistische kunstenaars* een belangrijk voorbeeld werd. Tijdens de cursus wordt aan de hand van dia's geïllustreerd hoe kunstenaars als *Van der Leek*, *Loeber*, *Alma*, *Van Hell* of *Beekman* hun idealen in beeld brachten en hoe zij een brug probeerden te slaan tussen theorie en praktijk. Er wordt aandacht besteed aan de muurschilderkunst en de grafiek als middelen om een breed publiek te bereiken. De *socialistische kunst* in Nederland tussen de twee oorlogen was geen geïsoleerd verschijnsel. Daarom wordt tijdens de cursus ook aandacht gegeven aan enkele belangrijke internationale kontakten: *De Keulse Progressieven* en de *Russische kunstenaar Malevitsj*. De cursus omvat acht bijeenkomsten. In Amsterdam vanaf dinsdagavond 3 januari, in Den Haag vanaf dinsdagavond 28 februari (steeds van 20.00 tot 22.00 uur). Docente: *Ingrid van Santen* (kunsthistorika). Bij voldoende belangstelling kan de cursus ook elders in het land gegeven worden. Nadere informatie: *Stichting Kunsthistorisch Centrum*, Herengracht 215 sous, 1016 BG Amsterdam, tel.: 020 - 235589.

VROUWEN

EMANSIPATIEWERKSTER

Sinds 1 oktober is *Josje Adriaansen* als *emansipatiewerkster* in dienst bij het Wetenschappelijk Buro van de PSP. Doelstelling van haar taak is "voorwaarden scheppen en te ondersteunen bij de feminisering van de partij in haar totaliteit". Het eerste jaar zal zij zich echter met

name richten op versterking en ondersteuning van de organisatie en de structuur van de PSP-vrouwen.

Mensen die meer informatie willen en/of vragen hebben kunnen met name 's woensdags bellen naar het partijburo; tel.: 020 - 267374, vragen naar Josje Adriaansen.

ANDER NIEUWS

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

In deze donkere dagen zijn in het Amsterdams Historisch Museum twee interessante tentoonstellingen te zien. In de eerste plaats over *Meijer Bleekrode, schilder, ontwerper, socialist, 1896 - 1943*. Bleekrode is één van de kunste-

naars die zich lieten inspireren door het socialisme: partij, vakbeweging, de strijd tegen fascisme en oorlog. Tevens was Meijer Bleekrode (geboren in Amsterdam, vermoord in Sobibor) één van de vele kunstenaars in zijn tijd die nadachten over de functie van de kunst in de maatschappij. De tentoonstelling gaat niet alleen over zijn leven en werk, maar geeft ook een beeld van de politiek en de maatschappelijke ontwikkelingen (inter-)nationaal én in Amsterdam - in de twintiger jaren en dertiger jaren. Tegelijkertijd verschijnt bij uitgeverij Van Gennep een boek over Meijer Bleekrode: de schrijver *Steeff Davidson*, een neef van Bleekrode, reconstrueerde, aan de hand van gesprekken met de kinderen van zijn oom, het leven van Meijer Bleekrode; en verder teksten van *Frank Gribling, Ger Harmsen, Tony Jansen en Jan Rogier*.

De tweede tentoonstelling in het Amsterdams Historisch gaat over *Emanuel Boekman en het kunstbeleid in Amsterdam 1920 - 1940*. Boekman was wethouder van Kunstzaken in Amsterdam tussen 1931 en 1940. De expositie is ingericht naar aanleiding van het verschijnen van een boek bij uitgeverij SUN van de hand van de politikoloog *Tony Jansen* en de historicus *Jan Rogier*. De tentoonstelling geeft onder meer een indruk van het wetenschappelijke werk van Boekman, zijn joodse milieu, zijn rol in de SDAP en zijn re-

dakteurschap bij het partijweekblad *De Sociaal-Democraat*. Boekman pleegde in mei '40 zelfmoord.

De tentoonstelling over Meijer Bleekrode is te zien tot 11 maart en die over Emanuel Boekman tot 19 februari in het Amsterdams Historisch Museum, Kalverstraat 92, Amsterdam (maandagen en 1 januari gesloten).

VREDESBEWEGING DDR

Manfred Wilhelm (32) en *Andreas Bortfeld* (30), beiden lid van de KPD, de illegale kommunistische partij in de DDR, zijn tot acht jaar gevangenisstraf veroordeeld omdat ze pamfletten verspreidden. In die pamfletten eisten zij ondermeer, verwijdering van alle vreemde troepen uit de DDR, uittreding van de DDR uit het Warschau-Pakt, verwijdering van alle nukleaire, biologische, chemische en andere massa-vernietingswapens uit hun land en geen inzet van DDR-troepen in het buitenland (zoals in Polen). Familie-leden van Manfred en Andreas hebben een beroep gedaan op hun regering hen vrij te laten. Zij zitten immers alleen vast op grond van het feit dat zij gebruik maakten van een gegarandeerd recht op vrije meningsuiting. In de Bondsrepubliek hebben tot nu toe duizenden mensen dit beroep van de familie ondertekend (onder hen bekende mensen als Böll, Grass, Küng, Enzensberger). Amnesty International heeft de twee erkend als politieke gevangenen.

Vanuit Nederland kan deze aktie worden ondersteund door het schrijven van een kaart of een brief aan Manfred Wil-

VOEDSEL VOOR VIER MILJOEN

Vier miljoen hongerende mensen door oorlog en droogte in Eritrea en Noord-Ethiopië. Twee miljoen mensen zijn bereikbaar via de Ethiopische regering. Die hulp is bekend. Twee miljoen mensen krijgen niets. Die zijn vergeten.

ERITREA wordt voor 85% bestuurd door de onafhankelijkheidsbeweging EPLF. Juist daar wonen de mensen.

TIGRAY de bevolking in deze Noord-Ethiopische provincie is in opstand tegen het centrale militaire bewind. 90% wordt bestuurd door de verzetsbeweging TPLF. Juist daar wonen de mensen. Die mensen zijn door de wereld vergeten. Wij mogen hen niet laten verhongeren.

U kunt helpen waar de honger is. Via de hulporganisaties van de mensen zelf: Eritrean Relief Association (ERA), Relief Society of Tigray (REST).

Wij vragen u vier miljoen gulden voor voedsel op korte termijn.

GIRO 107

Postbus 13077, 3507 LB Utrecht - tel. 030-710614

Algemeen Diakonaal Bureau van de Gereformeerde Kerken
Generale Diakonale Raad van de Nederlandse Hervormde Kerk
Stichting Oecumenische Hulp aan Kerken en Vluchtelingen

helm en Andreas Bortfeld. Dat kan via de volgende adressen: 1) *Manfred Wilhelm, 5-1-1951; Generaalstaatsanwaltschaft von Berlin; Hauptstadt der DDR; Littenstrasse 16-17; Berlin* en 2) *Andreas Bortfeld, 1-5-1953* (voor de rest hetzelfde adres).

Handtekeningenlijsten en de tekst van het Westduitse appèl is te krijgen bij: Redactie Vrijheidsjournaal, Postbus 15372, Amsterdam, tel.: 020 - 22 28 19.

3e WERELD

CUBAANS NIEUWJAAR

Ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van de Cubaanse revolutie organiseert *Venceremos*, de solidariteitsvere-

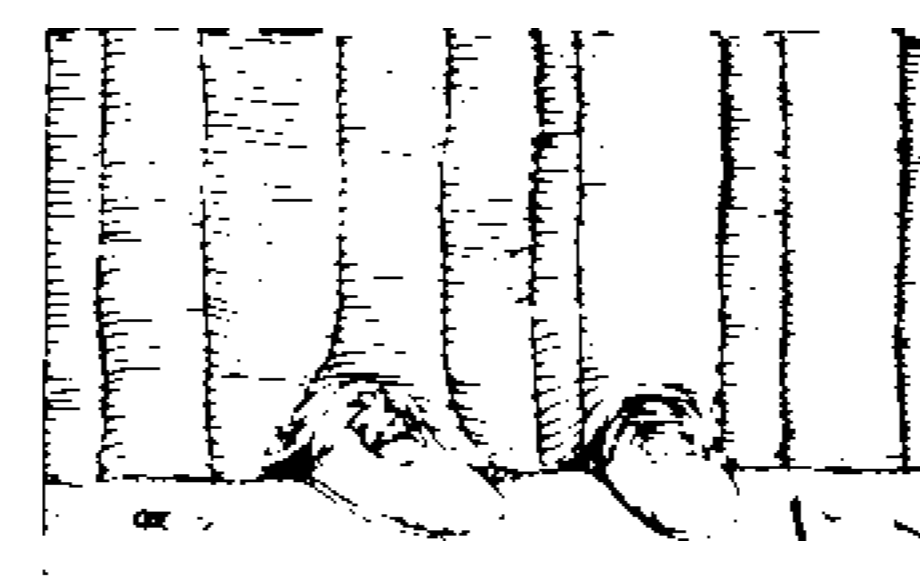
ning met Cuba, op zaterdag 31 december in De Populier (Nieuwe Herengracht 93, Amsterdam) een feest: een politiek-kulturele manifestatie met Salsa-muziek na. Aanvang 20.00 uur. Toegang f 5,-. Nadere inlichtingen: 020 - 153495.

DE RECHTEN VAN DE INDIANEN

In 1980 werd in Rotterdam het *Vierde Russelltribunaal* gehouden over de rechten van de indianen. Het verslag van dat tribunaal is nu ook in het Nederlands vertaald en uitgebracht door uitgeverij In de Knipscheer. De dokumentatie is vertaald en bewerkt door Albert Stol en verschijnt onder de titel *De strijd om moeder aarde*. Prijs f 29,50.

In Haarlem draait sinds enkele jaren een projekt, dat bemiddelt in de opvang door Nederlandse moeders van kinderen van hier woonachtige buitenlandse ouders. Dag en nacht worden die kinderen vaak opgevangen, jaren achterheen. In het weekend zijn ze meestal bij hun eigen ouders thuis. Niettemin doen er zich soms hartverscheurende taferelen voor, als de ouders de kinderen plotseling terughalen of na een reeks van jaren de opvang-regeling beëindigen. Hartverscheurende taferelen zijn het, omdat de gastmoeders zich zo sterk aan de kinderen gehecht hadden. Kinderen, die niet van hun zijn. Gelukkig werd aan die gastmoeders in 1979 het zogenaamde 'blokkaderecht' gegeven: alleen met hun toestemming kon het opgevangen kind door de eigen ouders teruggehaald worden.

Na precies twee jaar werd ik gedwongen als hoofdredakteur van dit blad afscheid te nemen. Het PSP-kongres besloot, dat personeel van de PSP of van een PSP-stichting geen bestuursfunctie mocht hebben. Aangezien ik werk bij de PSP-stichting Tweede Kamerfractie-assistentie, gold die uitspraak ook voor mij. Een blad redigeren en leiden is als het koesteren van een kind. Je knuffelt het. Je kleedt het mooi

ACHTER HET GROENE GORDIJN

aan. Je denkt er vaak aan. Je zorgt ervoor, dat het blij en gelukkig kan zijn. Je verdedigt het, omdat je er trots op bent, tegen familieleden, die het een lelijk en lastig kind vinden. Je doet er een goed woordje voor, als het om de paar weken bij verre ooms en tantes op bezoek is. 's Nachts pieker je wel eens: "Voed ik het wel goed op? Koester ik het niet te veel? Hecht ik me er niet te veel aan?" Maar je bent altijd weer blij, als je het ziet, mooi en monter. Het is alsof je stiekum het gordijn voor het raam oplicht om te zien, hoe het over straat wandelt. Je denkt, nog een paar jaar wil ik er veel tijd en energie instoppen, het mooi houden en koesteren. Dan zal ik het weer teruggeven aan de eigenlijke ouders, die tevreden zullen zijn over de manier, waarop het gekoesterd werd en gekleed ging.

Maar plots loopt het anders. Een uitspraak van een PSP-kongres gooit roet in het eten. Er is geen blokkaderecht om de pijn om een plotseling verlies te kunnen opvangen. Natuurlijk, ik wil het wel teruggeven. Het is niet van mij, dat is het nooit geweest. Ik heb altijd gewild, dat ook anderen van het blad, dit kind, konden genieten, leren. Maar toch...

Moe en wat triest kom ik 's avonds na het PSP-kongres in het nieuwe huis van een vriendin. Na dertien jaren in één huis met een geliefde samengewoond te hebben, is zij onlangs apart gaan wonen. Ze voelt zich nog vermoeider en triester dan ik me voel. Ach, zo moe en triest ben ik eigenlijk ook niet, gaat het dan door mij heen.

Kahlil Gibran schreef: "Kinderen komen door je, maar zijn niet van je. Hoewel ze bij je zijn, behoren ze je niet toe. Je mag hun geven van je liefde, maar niet van je gedachten, want zij hebben hun eigen gedachten."

Als hoofdredakteur neem ik afscheid van Bevrijding. En van zijn meevaders en meemoeders: dag Roel, Dick, Simon, Marion, Alice, Geert, Titia, Heleen, Peter, Peter. Dank. Het was een goede tijd. De hoofdredakteur is dood. Leve de hoofdredaktrice!

CHRIS HUINDER

Een typische buurtwinkel in een oude wijk. De religieuze kitsch verraadt de katholieke achtergrond.

De buurtwinkeltjes worden slachtoffer van de renovatie. In keetjes in de achtertuin of in de keuken duiken ze weer op. Het is, méér dan een aanvulling van de inkomsten, een ontmoetingsplaats.

Lijm snuiven is een groot probleem, vooral onder jongeren. Als ze ouder worden en meer geld hebben, stappen ze over op de alcohol.

Moyard is één van de beroerdste stukjes Belfast. Een groot aantal huizen zijn dichtgemetseld. De achterblijvers voeren al jaren vergeefs strijd voor de sloop van het hele kompleks.

Een beeld tijdens de begrafenisdienst van Thomas Reilly, die deze zomer, na een kontrôle, door een Britse soldaat werd doodgeschoten. De uitgebrande auto diende als barrikade tegen de 'Security Forces'.

Belfast kennen wij als een verscheurde stad, met twee elkaar bestrijdende kampen. Een stad van rellen, para militairen, sektarisch geweld en konfrontaties met de bezettingstroepen. Goed, de atmosfeer in Belfast is beklemmend, de inwoners zijn inderdaad gegijzelden, maar toch op een andere manier. Na enkele weken wordt het me langzamerhand duidelijk, dat het niet in de eerste plaats dat gevaar voor eigen lijf en leden is, dat het leven in Noord-Ierland bepaalt. De stad wordt geregeerd door een ander, subtieler soort dreiging. Al is het volmaakt rustig, toch kan er elk moment iets gebeuren. Buiten het eigen 'ghetto' voelt niemand zich écht veilig. De mensen zijn op hun hoede. Al is mijn kameras een soort vrijgeleide, die mij voor beide partijen een soort neutrale buitenstaander maakt, toch word ik langzamerhand meegezogen in deze schizofrenie. Ik begin zelf ook over mijn schouder te kijken, ik probeer ook in te schatten of ik met een katholiek of een protestant te doen heb. Voortdurend pas ik de toon en de inhoud van m'n gesprekken aan;

voortdurend wordt me gevraagd aan welke kant ik sta. En dan komen de nachtmerries: badend in het zweet schrik ik wakker, nachten achter elkaar. Sektarisme en geweld zijn niet de enige problemen van Noord-Ierland. De grote werkloosheid en de beroerde woonomstandigheden drukken een even groot stempel op de samenleving.

Harrie Timmermans

Harrie Timmermans van het Nijmeegs Foto Kollektief bezocht dit jaar Noord-Ierland. Op deze pagina geen beelden van het geweld, de strijd, de onderdrukking en de bezetting, maar van de gevolgen: het wonen, de winkels, de jongeren. Het *Ierland Komitee Nederland* heeft voor 1984 een kalender met foto's van Harrie Timmermans uitgegeven. Deze kalender 'Beelden uit Belfast' kost f 7,50 en is te bestellen door overmaking van f 9,80 op postgiro 3185150 t.n.v. Ierland Komitee Nederland, Postbus 1344, Nijmegen met vermelding van 'kalender'.